فهرست نسخه‌های خطّی

کتابخانهٔ بزرگ حضرت آیة الله العظمی مرعشی نجفی (ره)

- گنجینهٔ جهانی مخطوطات اسلامی -

ایران - قم

جلد سی و پنجم

۱۳۸۰۱ - ۱۴۲۰۰

از

سید محمود مرعشی

باهمکاری محمد علی صالحی و حسین متقی

کتابخانهٔ بزرگ حضرت آیت الله العظمی مرعشی نجفی(ره). گنجینهٔ جهانی مخطوطات اسلامی
فهرست نسخه‌های خطّی کتابخانهٔ بزرگ حضرت آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی(ره)_گنجینهٔ جهانی مخطوطات اسلامی/از سیّد محمود مرعشی نجفی؛ با همکاری محمدعلی صالحی و حسین متّقی._قم: کتابخانهٔ بزرگ حضرت آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی(ره)،گنجینهٔ جهانی مخطوطات اسلامی،[۱۳]_
ج. ۳۵
۱۲۰۰۰۰ریال
ISBN 964 - 6121- 74 – 8 (دوره)_۰
ISBN 978_600_161_007_3 (دوره)

فهرست‌نویسی بر اساس اطلاعات فیپا.
فهرست‌نویسی بر اساس جلد سی‌وپنجم: ۱۴۳۲ق.=۲۰۱۱م=۱۳۸۹ش.
۱.نسخ‌های خطی_ایران_قم_فهرستها.۲.نسخه‌های خطّی عربی_ایران_قم_فهرستها.۳.نسخه‌های خطّی فارسی_ایران_قم_فهرستها. ۴.کتابخانهٔ بزرگ حضرت آیت‌آلله العظمی مرعشی نجفی(ره)_فهرستها.الف.مرعشی،محمود،۱۳۲۰_ گردآورنده. صالحی، محمدعلی، ۱۳۵۰_ گردآورنده.ج.متّقی،حسین، ۱۳۴۸_ گردآورنده. د.کتابخانهٔ بزرگ حضرت آیت‌آلله العظمی مرعشی نجفی(ره). گنجینهٔجهانی مخطوطات اسلامی. هـ. عنوان.
۹ف ۸۲ع/۶۶۲۱ Z
۰۱۱/۳۱
۱۳۸۹

فهرست نسخه‌های خطی کتابخانهٔ بزرگ حضرت آیت الله العظمی مرعشی نجفی(ره)
_ گنجینهٔ جهانی مخطوطات اسلامی _ (ج ۳۵)
از شمارهٔ ۱۳۸۰۱ _ ۱۴۲۰۰
از: سیّد محمود مرعشی نجفی با همکاری محمد علی صالحی و حسین متّقی
ناشر: کتابخانهٔ بزرگ حضرت آیت الله العظمی مرعشی نجفی (ره)
گنجینهٔ جهانی مخطوطات اسلامی قم_ ایران
شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه
لیتوگرافی : تیزهوش_قم
چاپ : ستاره _ قم
حروف‌چینی و صفحه‌آرایی: ابوالفضل اسدی
ناظر چاپ : علی حاجی باقریان
نوبت چاپ: اول ؛ ۱۳۸۹هـ . ش/ ۱۴۳۲هـ . ق /۲۰۱۱م
بهاء : ۱۲۰۰۰۰ریال
شابک دوره : ۸-۷۴-۶۱۲۱-۹۶۴ ISBN (Vols.): 964-6121-74-8
شابک (ج.۳۵): ۳-۰۰۷-۱۶۱-۶۰۰-۹۷۸ ISBN (Vol.35): 978-600-161-007-3

AYATOLLAH MAR'ASHI NAJAFI ST., Qom 37157, I.R.IRAN
TEL: + 98 251 7741970-78; FAX +98 251 7743637
http:// www.marashilibrary.com
http:// www.marashilibrary.net
http:// www.marashilibrary.org
E_mail: info@marashilibrary.org

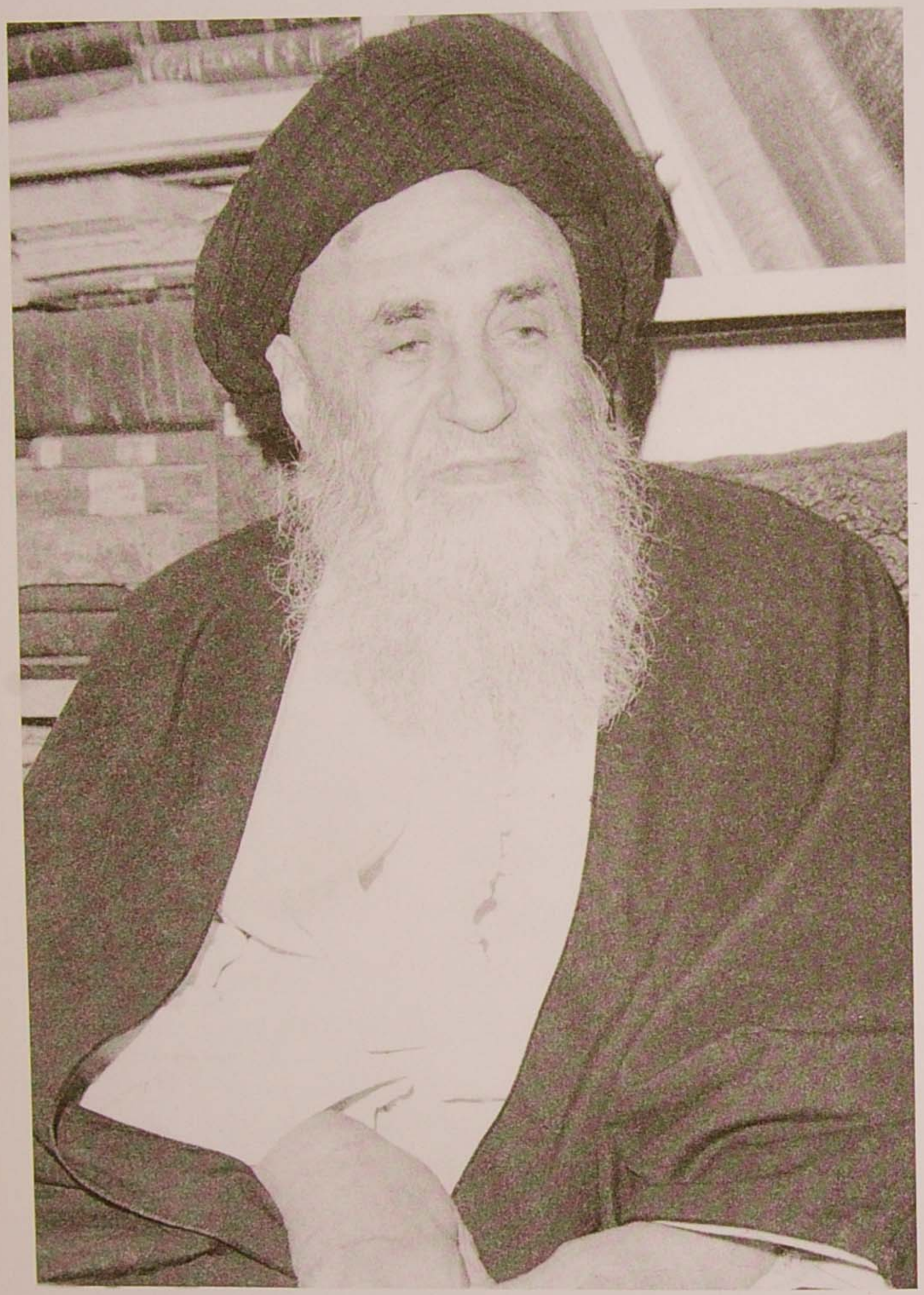

بسم الله الرحمن الرحیم

این جلد فهرست :

همزمان با یکصدمین سالگشت شهادت بزرگ مردی
از تبار عالمان و پیشوایان برجسته و از رجال متفکّر و
دانشمند ایران زمین، کتابشناس بی‌بدیل، محقّق
گرانمایه، مؤلّف آثار ارزشمند، روحانی رشید و
شجاع، دشمن سرسخت اجانب و بیگانگان، هموکه
چوبهٔ دار را بر زندگی اسارت‌بار ترجیح داد، و
سرانجام در پی فعّالیت‌های مردمی وی در حفظ و
نگهداری خطّهٔ قهرمان‌پرور آذربایجان در ظهر
عاشورای حسینی سال ۱۳۳۰ از سوی نیروهای ارتش
روسیّه‌تزاری در شهر تبریز در ملأ عام به دار آویخته
شد؛ زیرا مرگ شرافتمندانه را بر زندگی اسارت‌بار
ترجیح داد. به روح بلند آن عالم فرزانه مرحوم آیت
الله شهید حاج میرزا علی‌آقا ثقهٔالاسلام تبریزی -
رحمهٔالله علیه -.

پیشکش می‌شود

باسمه تعالی

با عنایات خداوند بزرگ سی‌وپنجمین جلد از مجموعهٔ عظیم فهرست نسخه‌های خطّی کتابخانهٔ بزرگ و گنجینهٔ جهانی مخطوطات اسلامی مرجع فقید، بزرگ فرهنگبانِ میراثِ اسلامی مرحوم آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی(ره) هنگامی منتشر می‌شود که در آستانهٔ بیستمین سالگشت ارتحال آن نادرهٔ دوران قرار گرفته‌ایم. در این جلد همچون جلدهای پیشین، نسخه‌های بسیار کهن و ارزشمند، از جمله: *الترسل للتوسّل* یا مکتوبات جلال‌الدّین رومی، مورخ اواخر سدهٔ ۷ هـ کهن‌ترین نسخهٔ موجود؛ *المفصّل فی صناعة الإعراب*، از زمخشری، مورّخ سدهٔ ۷هـ ؛ دو جلد *غایةالمرام* در شرح *تهذیب الاحکام*، از سیّد نعمت‌الله شوشتری جزایری، نسخهٔ اصل تمام به خط مبارك ایشان ؛ و دیگر نسخه‌های نفیس و ارزشمند از کتابخانه‌های شخصی تنی چند از عالمان و دانشمندان سده‌های اخیر گزارش شده‌اند. از جمله: کتابخانه‌های حاج ملاّ محمّدجعفر شریعتمدار استرآبادی، میرزا مهدی نایب‌الصّدر اصفهانی، آیت‌الله شهید حاج میرزا علی ثقةالاسلام تبریزی، حاج میرزا محمود طباطبائی بروجردی، حاج میرزا یحیی بن محمّدشفیع بیدآبادی اصفهانی، حاج سیّد محمّد حجّت کوه‌کمری، سیّد ریحان‌الله موسوی، حیدرقلی‌خان سردار کابلی، حاج میرزا ولی‌الله اشراقی سرابی، حاج شیخ عباس محدّث قمی، حاج فرهاد میرزا معتمدالدوله، حاج سیّد مهدی لاجوردی قمی، محمّدامین خُنجی، فخرالدّین نصیری امینی و جز آنها.

این جلد نیز به معرّفی ۴۰۰ نسخهٔ خطّی مشتمل بر ۷۶۶ عنوان کتاب و رسالهٔ فارسی، عربی و ترکی می‌انجامد. بدینوسیله از همکاران عزیزم، فهرستنگاران فرزانه آقایان حجت‌الاسلام و المسلمین محمّدعلی صالحی و حسین متّقی از شماره ۱۳۸۰۱ تا ۱۳۸۷۵ که در به سامان رساندن این جلد همکاری جدّی مبذول داشته‌اند، صمیمانه سپاسگزارم.

با انتشار جلدهای نخستین این مجموعهٔ فهرست، چنین پنداشته بودیم که تعداد جلدهای آن از پنجاه تجاوز نخواهد کرد، لیکن به علّت خریداری بسیاری از نسخه‌های نفیس و کهن و نیز نسخه‌های خطّی اهدایی

به این باور رسیده‌ایم که این فهرست بالغ بر یکصدوبیست جلد خواهد بود و چنانچه روال خرید و اهدای نسخه‌های خطّی ادامه یابد فهرست این کتابخانه از یکصد و پنجاه جلد تجاوز خواهد کرد که در هیچ یك از کتابخانه‌های بزرگ جهان که دارای نسخه‌های خطّی اسلامی می‌باشند، چنین فهرستی با این گستردگی وجود ندارد و خود باعث غرور و سرافرازی اینجانب و همکاران عزیزم خواهد بود.

خداوندا ! تو خود گواهی که اینجانب از دوران نوجوانی تاکنون از هیچ کوششی در جهت تحقّق اهداف عالی مؤسّس بزرگوار کتابخانه که همانا اشاعهٔ علوم اهل بیت عصمت و طهارت ـ علیهم‌السّلام ـ و احیای تفکّرات شیعی می‌باشد، فروگزار ننموده‌ام.

با درود به روان پاك و مطهّر مؤسّس این کتابخانهٔ بی‌نظیر، پدر بزرگوار و پیر و مرادم، مرجع فقید، حضرت آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی ـ قدس‌سرّه‌الشریف ـ که این مجموعهٔ بی‌بدیل از نسخه‌های خطّی بسیار نفیس و کهن را که خود با مشقّات بسیار گردآورده بود، سرانجام در طَبَق اخلاص نهاد و به رایگان به ملّت مسلمان و غیور ایران هدیه نمود تا عصرها و نسل‌ها از منابع موجود آن ـ که بسیاری از آنها در دیگر کتابخانه‌ها وجود ندارند ـ بهره گیرند.

سیّد محمود مرعشی نجفی

متولی کتابخانهٔ بزرگ و گنجینهٔ جهانی مخطوطات اسلامی

حضرت آیت الله العظمی مرعشی نجفی (ره)

قم

۱. البیان (فقه شیعه، عربی)

از: شهید اوّل، محمد بن مکی عاملی، شهادت: ۷۸۶ه

آغاز: « الحمدلله ربّ العالمین حمداً یستدر [أ] خلاف کرمه و یستمطر شآبیب نعمه ... أمّا بعد، فإنّ الأدلّة العقلیّة و النقلیّة ... کتاب الطهارة و هی تطلق علی النزاهة من الأدناس ... ».

انجام: « ... الفصل الثالث فی الإمساك و فیه مطالب الأوّل فیما یمسك عنه و هو أقسام القسم الأوّل الابتلاع یجب إلی هاهنا انتهاء کلام المصنّف رحمه الله ».

بنگرید به: نسخه شماره «۶۷/۲» گزارش شده در جلد «۱» فهرست همین کتابخانه.

گزارش متن:... محقّق گرانمایه و پژوهشگر فرزانه آقای رضا مختاری در کتاب *الشهید الاوّل حیاته و آثاره* (۱۴۵ـ۱۴۷) دربارهٔ این اثر چنین آورده است:

« *البیان*، هو کتاب فی الفقه مختصر خال من الاستدلال، مشتمل علی کثیر من الأقوال، جمع فیه من بین سهولة العبارة و متانتها و خرج منه کتب الطهارة و الصلاة و الزکاة و الخمس و شیء یسیر من الصوم؛ و استشهد الشهید ـ قدّس سرّه ـ قبل إتمامه، و نسخه الموجودة کلّها ناقصة ...؛ و اعلم أنّ الشیخ محمّدرضا شمس‌الدین قال: "فرغ منه مؤلّفه فی غرّة شعبان ۷۶۳ه"؛ و لم‌أقف علی مستنده، و الظاهر أنّه سهوٌ، فإنّ الشهید کان حیّاً إلی عام ۷۸۶ه و من المستبعد جداً أن یترك الشهید إتمام مصنّفه لمدّة تربو علی ثلاثة و عشرین عاماً، بل یترك فصلاً شرع فیه دون أن یُتمّه؛ هذا بالاضافة إلی قرائن أخری منها عدم ذکره فی إجازته لابن‌نجدة، الصادرة عام ۷۷۰ه و عدم ذکره أیضاً فی إجازته لابن‌الخازن، الصادرة عام ۷۸۶ه و منها أنّ

الشهید أشار فی *البیان* إلی کتابه *الذکری* مراراً کما تقدّم، و من المعلوم أنّه ألّف *الذکری* فی أواخر عمره الشریف ».

این کتاب نخستین بار به سال ۱۳۱۹ه در تهران و بار دیگر همراه برخی تعلیقات و حواشی در سال ۱۳۲۲ه به صورت سنگی و نیز با تحقیق محقّق فرزانه محمّد الحسون به سال ۱۴۱۱ه همراه فهرست‌های متعدّد و مقدّمه در ۴۰۶ص در قم به چاپ رسیده است.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نسخ ❊نام کاتب: شیخ اسمعیل بن عبدالوهاب بن سعید [خراسانی هندی] ساکن برهانپور «در هند» ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۱۲ه ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۱۷۰ ❊تعداد سطر: ۱۹ ❊اندازهٔ متن: ۱۳×۵ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۱۸/۵×۱۰ سانتیمتر ❊نوع جلد: تیماج زرشکی با روکش لاکی و ترنج گل و بوته، عطف و حاشیه: تیماج مشکی، مجدول به زرد.

ویژگیها: در حاشیه تصحیح گردیده و گاهی نیز نسخه بدل‌ها با رمز «خ‌ل» در هامش آمده است؛ اندکی حاشیه‌نویسی دارد. نسخه از روی نسخه‌ای که کاتبِ آن «اسکندر بن عابد بن خلیفه رومی» بوده، کتابت گردیده است. در آغاز تملّك «محمّدرسول بن عبدالعزیز» در ذی الحجّة الحرام سال ۱۲۳۴ه با مهر «محمّدرسول الله» و نیز تملّك «محمّد ...». همراه دیگر تملّکات محو گردیده است. مهرهای بیضی و مربّع با چنین مضامین آمده است: «أفوّض أمری إلی الله عبده محمّدجعفر ۱۱۱۶» و... متأسّفانه سایر مهرها محو شده و یا ناخوانا می‌باشند؛ همچنین در آغازین برگ نسخه، دستخطّ پدر بزرگوارم مرحوم حضرت آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی (ره) چنین آمده است:

«کتاب البیان لشیخنا الشهید الأوّل، محمّد بن مکی بخطّ الشیخ اسماعیل بن عبدالوهاب بن سعید الخراسانی الهندی؛ شهاب‌الدین الحسینی المرعشی النجفی».

در انجام یك مهر بیضی کوچك با نشان «قبولست ۱۳۱۳» همراه یك مهر مربع ناخوانای دیگر آمده است.

☜ *الذریعة*: ۱۷۴/۳؛ *معجم المطبوعات العربیة فی ایران*: ۴۷۲.

شمارهٔ نسخه «۱۳۸۰۱»

۲. **حاتمیه = حاتم نامه** (ادب، فارسی)

از: کمال‌الدین حسین بن علی بیهقی سبزواری هروی متخلّص به «کاشفی»، درگذشته: ۹۱۰هـ

آغاز: «بنام خدایی که بخشنده اوست برارنده کار هر بنده اوست

... امّا بعد از مضمون کلام سعادت انجام ملك علام حیث قال: ﴿لن تنالوا البرّ حتّی تنفقوا ممّا تحبّون﴾ و از فحوی حدیث صحیح ...».

انجام: «... این بود چند کلمه از اخبار سخا و کرم حاتم طایی و مروت و فتوّت خانواده وی که رقم زده کلك تقدیر گشت و ذلك فضل‌الله تؤتی من یشاء، تمّ».

گزارش متن: داستان حاتم طایی، مرد سخاوتمند مشهور عرب در عصر جاهلیّت است که کاشفی آن را با نظم و نثر روان در سال ۸۹۱هـ به نام سلطان حسین بایقرا گویا در هرات سروده و یا به رشته تحریر درآورده است. این اثر به اهتمام «شِفِر» ضمن *آثار منتخبهٔ ایرانی* با عنوان *رساله حاتمیه* به سال ۱۸۸۳م در پاریس و در سال ۱۳۲۰ش به تصحیح مرحوم محمّدرضا جلالی نائینی، در تهران به چاپ رسیده است.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «تمّ فی شعبان سنة ۹۳۹هـ؛ سوّده أقل الأقلین رکن‌الدین» ❊نوع خط: نستعلیق ❊نام کاتب: رکن‌الدین ❊تاریخ کتابت: ۹۳۹هـ ❊محلّ کتابت: تبریز ❊عنوانها و نشانیها: نانوشته ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۳۰ (۱ب ـ ۳۰الف) ❊تعداد سطر: ۱۵ ❊اندازهٔ متن: ۱۰×۵ سانتیمتر.

ویژگیها: نسخه اندکی آسیب دیده است. در پایان، یك مهر مستطیل «مالك الملك ذوالجلال و الإکرام»، گویا از سده یازدهم هجری با تملّکی ناخوانا آمده است.

☜ *فهرستواره کتابهای فارسی*: ۳۱۴/۱؛ *فهرست کتابهای چاپی فارسی*: ۲۵۵۰/۲؛ *فهرست نسخه‌های خطی فارسی*: ۳۶۷۴/۵.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۸۰۲/۱»

۳. **معالجات الأمراض العارضة للأطفال = علاج الأطفال** (پزشکی، عربی)

از: ابوالحسن احمد بن محمّد طبیب طبری، درگذشته: پیرامون ۳۷۵هـ

آغاز: افتاده «... علی وزن حبّة منه، فإن...؛ الباب العاشر فی الکزاز؛ الکزاز علّة یحدث بالأطفال کثیراً و بالکبار من الناس عند ما یصیب الجراحة أطراف العضلات...».

انجام: «کمایفعل أهل خوارزم و الکاشغر و کما یفعل نساء الدیلم و الجبل... و اعدنا هذا الکلام فی هذا الموضوع للتّأکید، فأمّا إذا کبر...، فقد وصفنا تدبیره فی المقالة الأولی فی السیاسة الخاصّة فیجب أن ینظر المتعلّم فیه، تمّت».

گزارش متن: رساله‌ای است در طبّ کودکان که در شصت باب نگاشته شده است. نسخه موجود فاقد نُه باب نخستین کتاب است و بر اساس پژوهشی که پروفسور فؤاد سزگین دانشمند و پژوهشگر تُرک تبار انجام داده، این نسخه کهن‌ترین نسخه موجود در کتابخانه‌های ایران می‌باشد؛ کهن‌ترین نسخه *علاج الأطفال* در کتابخانه‌های خارج از کشور، نسخه دارالکتب قاهره که در سال ۹۱۳هـ کتابت شده است.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «تمّت الرسالة بعون الله و حسن توفیقه فی ۱۶ من رمضان المبارك ۹۳۶ ببلدة تبریز علی یدی أقلّ الأقلّین رکن‌الدین عفی عنه» ❊نوع خط: نستعلیق ❊نام کاتب: رکن‌الدین ❊تاریخ کتابت: ۹۳۹هـ ❊محلّ کتابت: تبریز ❊عنوانها و نشانیها: مشکی و شنگرف ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۳۰ (۳۱ الف ـ ۶۱ الف) ❊تعداد سطر: ۱۵ ❊اندازهٔ متن: ۱۰×۵ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۱۵/۵×۱۰ سانتیمتر ❊نوع جلد: مقوّایی با روکش کاغذ کرِمی، عطف و مغزی: تیماج مشکی فرسوده با لبه برگردان.

ویژگیها: نسخه‌ایست نفیس، در حاشیه تصحیح گردیده و اندکی حاشیه نویسی دارد و با نشان «۱۲» رمزگزاری شده است.

☜ *تاریخ نگارش‌های عربی* (سزگین): ۴۳۵/۳؛ *فهرست کتابخانه مجلس شورای ملّی*: ۳۰۶/۱۲؛ *ریحانة الادب*: ۵۹/۷؛

Geschichte des Arabischen Schrifttums (GAS): Bd. III, S.۳۰۸.

شمارهٔ نسخه «۱۳۸۰۲/۲»

۴. شرح قصیدة البردة = شرح الکواکب الدرّیّة فی مدح خیر البریّة

(مناقب و فضایل، عربی)

از: محیی‌الدین محمّد بن مصطفی قوجوی مدرّس رومی ازمیتی مشهور به «شیخ‌زاده»، درگذشته: ۹۵۱ه

آغاز: «[الحمدلله المحتجب عن] درك العیون بکمال فردانیّته المتعزّز عن لواحق ... و بعد فممّا لایخفی علی الذین طاب وقتهم بطیب الحبیب... أی ما سبب اختلاط دمعك الجاری من مقلتك بالدم...».

انجام: «و أن ترزقنی طواف بیتك الحرام و زیارة روضة نبیّك، علیه الصلوة و السلام بعون الله الملك العلاّم، تمّ».

گزارش متن: شرح *قصیده برده*، مشهور به *الکواکب الدریّة فی مدح خیر البریّة*، اثر «شرف‌الدین ابوعبدالله محمّد بن سعید دولاصی بوصیری» (درگذشته ۶۹۴ه) است که در مدح پیغمبر اکرم حضرت محمّد مصطفی ـ صلّی الله علیه و آله وسلّم ـ سروده است؛ این شرح در سال ۹۱۸ه به پایان رسیده است. *قصیده برده* شرح‌های فراوان دارد که در برخی از منابع گزارش شده است.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نستعلیق ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۱۱ه ❊عنوانها و نشانیها: شنگرف ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۱۱۰ (۱ب ـ ۱۱۰ب) ❊تعداد سطر: ۱۵ ❊اندازهٔ متن: ۱۰×۶ سانتیمتر.

ویژگیها: در حاشیه تصحیح شده و با نشان «بلغ» مقابله گردیده است. حاشیه‌نویسی بسیار به عربی و فارسی با نشان‌های: «منه»، «شیخ علی»، «احمدی»، «تفسیر حسین واعظ»، «مصابیح»، «شرح شرعة»، «صحاح» و... دارد، همچنین مطالبی به نظم و نثر، با عناوینی چون: «احوال ابوحنیفه» (۱۰۵ب)، «مطلب فی احوال الجمعة» (۱۰۹ الف) و... دیده می‌شود. اندکی آثار رطوبت بر برگ‌های آغازین رساله مشهود است. بخش‌هایی از دو برگ آغازین نسخه به علّت فرسودگی افتاده است. در برگ آغاز بخشی از قصیده: «الهی عبدك العاصی أتاکا...» آمده که *دیوان مجذوب تبریزی* با آن قصیده آغاز گردیده، نیز قصیده دیگری با آغاز: «لنعم الیوم السبت حقّاً ...»، در این نسخه، به مولی الموحدّین حضرت امیرالمؤمنین علی علیه السلام، نسبت داده شده است. در آغاز همچنین یك مُهر

دایره زیبا با نشان «السیّد محمّد ۱۲۵۶...» آمده است.

☜ *کشف الظنون*: ۱۳۳۲/۲؛ *هدیة العارفین*: ۲۳۸/۲؛ *عثمانلی مؤلّفلری*: ۳۳۴/۱.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۸۰۳/۱»

۵. ترجمه قصیده برده = ترجمة الکواکب الدریّة فی مدح خیر البریّة

(ادب ـ مناقب، فارسی)

از: ناشناخته

آغاز: « آیا ز شوق ذی‌سلم و زیاد آن خیل و حشم

آمیختی اشکینه دم با خون دیده دمبدم».

بـاشد وزان باد صـبا و ز خاک کوی مصطفی

یا از اضم برقی دمید اندر شب دیجور غم

انجام: « سجده کنان آمد درخت از راه طوع و انقیاد

افکنده بر پیش[1] روان گشته به ساق بی قدم

گویا نوشت از شاخها خطی بدیع اندر زمین

در ره درخـت بی‌قـدم بی‌کلفت دست قلم».

گزارش متن: ترجمه‌ای است نیکو از قصیده برده بوصیری، که متأسفانه به پایان نرسیده و کاتب پیرامون ۶۰ بیت آن را در حاشیه ابیات عربی آورده است.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نستعلیق چلیپا ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۱۱هـ ❊نوع کاغذ: فرنگی.

ویژگیها: این ترجمه به صورت پراکنده در حاشیه آمده است.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۸۰۳/۲»

---

۱. در نسخه چنین آمده.

۶. **منتخب انوار سهیلی** (ادب، فارسی)

از: ناشناخته

آغاز: «حکما گفته‌اند از شش چیز ثبات و بقاء توقّع نتوان کرد: اول سایه ابر...، دوم دوستی بغرض...، سیم عشق زنان...، چهارم جمال خوب رویان...، پنجم ستایش دروغ...، ششم مال دنیا...».

انجام: «هـــر بـنـده کـه او گشت مشرف بسلامت

البتـه شـود خـاص بتـشـریـف سلامـت

لطـــفی کـن و بنـواز دلـم را بـسلامـی

زیـــرا که سلامت همه لطفست و کرامت».

گزارش متن: گزیده‌ای است از برخی قطعات و ابیات نغز و زیبای کتاب *انوار سهیلی* اثر کمال‌الدین حسین بن علی کاشفی بیهقی (درگذشته ۹۱۰هـ) که به صورتی پراکنده در قالب نظم و نثر، (شاید از سوی کاتب نسخه) در این مجموعه گِرد آمده است، با توجّه به زمان کتابت نسخه (سدهٔ ۱۱هـ) این گزیده نیز بایستی از همان زمان بوده باشد. *انوار سهیلی* تحریری است روان با انشایی آسان از *کلیله و دمنه* همراه با ابیاتی نغز از ادبیات فارسی کهن که کاشفی آن را در نیمهٔ دوم سدهٔ ۹هـ، به درخواست امیر احمد سهیلی و به نام سلطان حسین بایقرا نگاشته است؛ دو نسخه خطّی از *انوار سهیلی* به شماره‌های «۱۰۷۰۳» و «۱۲۸۵۷» در این کتابخانه بزرگ موجود می‌باشد.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نستعلیق ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۱۱هـ ❊عنوانها و نشانیها: مشکی ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۱۰ (۱۰۶ب ـ ۱۱۵ الف) ❊تعداد سطر: ۱۵ ❊اندازهٔ متن: ۱۰×۶ سانتیمتر.

ویژگیها: مطالب برگ‌های آغازین نسخه، در هامش نگاشته شده، برخی به صورت چلیپا و برخی دیگر نیز سه ستونی کتابت شده است.

☜ *الذریعة*: ۴۳۰/۲.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۸۰۳/۳»

۷. **شرح القصیدة الخمریّة = شرح خمریّة ابن فارض** (ادب ـ تصوف، عربی)

از: شیخ‌الاسلام شمس‌الدین احمد بن سلیمان رومی توقادی ادرنوی[1] مشهور به «ابن کمال پاشا» و «کمال پاشا زاده»، درگذشته: ۹۴۰ه

آغاز: «بسملة، شربنا علی ذکر الحبیب مدامة سکرنا بها من قبل أن یخلق الکرم

الشرب یجی بالحرکات الثلث، قال الجوهری: "شرب الماء و غیره شُرباً شِرباً و شَرباً و قُرئ ﴿فشاربون شرب الهیم﴾ بالوجوه الثلثة ...».

انجام: «و النصیب و السهم الحظّ من الشیء و کأنّه أراد بالأوّل المعیّن و بالثانی المبهم و الله أعلم، تمّت الکتاب بعنایته تعالی؛ تمّت».

گزارش متن: شرح مزجی *القصیدة الخمریّة*، اثر مشهور و ادیبانه عارف نامی، شرف‌الدین ابوحفص عمر بن علی حموی مصری معروف به «ابن فارض» (درگذشته ۶۳۲ یا ۶۳۶ه) است. این قصیده را دانشمندان بسیاری شرح کرده‌اند، از جمله: عبدالرحمن بن احمد جامی (درگذشته ۸۹۸ه) با عنوان *لوامع أنوار الکشف و الشهود علی قلوب أرباب الذوق و الجود*، سیّد علی بن شهاب‌الدین همدانی (درگذشته ۷۸۶ه) با عنوان *مشارق الاذواق*، شرف‌الدین داود بن محمود قیصری (درگذشته ۷۵۱ه)، شیخ اسماعیل بن احمد آنقروی بیرامی متخلّص به رسوخی (درگذشته ۱۰۴۱ه)، شیخ عزالدین محمود کاشی، و جز آنان.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نستعلیق ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۱۱ه ❊عنوانها و نشانیها: شنگرف و مشکی ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۱۰ (۱۱۵ب ـ ۱۲۴ب) ❊تعداد سطر: چلیپا ❊اندازهٔ متن: ۱۰×۶ سانتیمتر.

ویژگیها: در حاشیه تصحیح گردیده و نیز حاشیه‌نویسی به فارسی و عربی با نشان «ابن فرشته» و... دارد؛ ترجمه فارسی این قصیده در هامش آمده و در ردیف بعدی گزارش شده است. بر فراز برگهای پایانی اندکی رطوبت سرایت نموده است.

☜ *ریحانة الادب*: ۱۷۱/۸؛ *کشف الظنون*: ۱۳۳۸/۲؛ *هدیة العارفین*: ۱۴۱/۱، ۷۸۶؛

---

۱. ادرنوی منسوب به «ادرنه» یکی از شهرهای ترکیه.

فهرست المخطوطات، نشرة بالمخطوطات التی اقتنتها الدار[1] *من سنة ۱۹۳۶- ۱۹۵۵م:* ۵۵/۲؛ *عثمانلی مؤلّفلری:* ۲۲۳/۱. شمارهٔ نسخه: «۱۳۸۰۳/۴»

۸. **ترجمه قصیدة الخمریّة** (ادب منظوم تصوف، فارسی)

از: ناشناخته

آغاز: «بیاد دوست بخـــوردیم باده مست شدیم
در آن زمان که ز باغ و ز رز[2] نبود نشان».

انجام: «بگـو که زار بگـرید که عمر ضایع کرد
کسی که نیست نصیبش از آن می خندان».

گزارش متن: ترجمه منظوم نیکویست از *القصیدة الخمریّة*، اثر شرف‌الدین ابوحفص عمر بن علی حموی مصری معروف به «ابن فارض» (درگذشته ۶۳۲ یا ۶۳۶ه) است که در هامش *شرح قصیده خمریّه* اثر شیخ‌الاسلام شمس‌الدین احمد بن سلیمان رومی حنفی مشهور به «ابن کمال پاشا» (درگذشته: ۹۴۰ه) ـ رساله پیشین ـ به صورت چلیپا نگاشته شده. علی رغم بررسی بسیار، دانسته نشد این ابیات فارسی از سوی کدام یک از شاعران سروده شده است؛ البته این احتمال وجود دارد که این ابیات از خود ابن کمال پاشا، (شارح قصیده خمریّه)، بوده باشد که نیاز به بررسی بیشتر دارد.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نستعلیق ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۱۱ه ❊عنوانها و نشانیها: شنگرف ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۱۰ (۱۱۵ب ـ ۱۲۴ب) ❊تعداد سطر: در هامش به صورت چلیپا ❊اندازهٔ متن: چلیپا ❊نوع جلد: پارچه زرشکی.

ویژگیها: اندکی رطوبت به برگ‌های پایانی سرایت نموده است.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۸۰۳/۵»

---

۱. دارالکتب المصریّة بالقاهرة.

۲. درخت انگور.

۹. **قصیدهٔ إلتجائیّه** (ادب منظوم، فارسی، عربی و ترکی آذری)

از: ابوالحسن بن میرزا کاظم متخلّص به «صفا»، درگذشته: پس از ۱۲۴۲هـ

آغاز: «بسکه بر جانم جفاها شد ز چرخ کجمدار
طبع را از زندگانی حاصل آمد انزجار».

انجام: «چونکه مأیوسی ز لطفت آمد آثار ظلال
یأسم از خود نیست چون هستم بسی امیدوار».

گزارش متن: قصیده رائیّه ملمّع نسبتاً طولانی است (۱۹۵بیت) به فارسی، عربی و ترکی که در دوره دوم جنگ‌های ایران و روسیه (شاید پیرامون سالهای ۱۲۴۱ ـ ۱۲۴۲هـ) سروده شده است. شاعر در این قصیده با ابراز انزجار از دشمنان اسلام، به ویژه امپراتوری روسیه تزاری و بیان ضعف‌ها و بی‌توجّهی مسلمانان در مواجهه با تهاجمات نظامی و فرهنگی اجانب، به حضرات چهارده معصوم علیهم السلام، توسّل جسته و یك به یك به مدح و مراثی آن بزرگواران پرداخته است. تخلّص شعری وی «صفا» بوده که: به عنوان نمونه در دو جا از تخلّص خود یاد کرده است (برگ ۳ الف و ۹ الف):

«ای صفا جستی مدد بسیار، امدادت نشد
از قلوب قاسیه زین فرقه بی ننگ و عار».

❋❋❋

«ای امین بارگاه کبریائی عفو کن
کاندرین مطلب صفا سوء ادب کرد اختیار».

چند بیت از این قصیده، به عربی سروده شده که جهت آگاهی بیشتر از سبك و روش سرودن اشعار عربی «صفا»، چند بیت از آنرا خواهیم آورد:

« یا حبیب الله، إرحمنا، أغثنا فی البلا
لاتذَرنا عند أهل الکفر فی وادی الصغار »

❋❋❋

«سهمك لو لم‌یکن فی الوقعة سهم القضا
لم یکن للخصم مقدوراً لِمَ منه الفرار »

❋❋❋

«عـرضنا فـــی مـعـرض التـضییـع و الله

لیس فینا غیرك یا سیّدی حامی الزمـان

یا إمام المتّـقین یا أیها الشمس الشمـــوس

یا غـریب الممتحن یا ضامن ظبی القفار».

این قصیده همچنین در برگیرنده ابیاتی زیبا و نغز به زبان ترکی آذری (آمیخته با لهجه‌های چغتایی و عثمانی) می‌باشد که برای نمونه ابیاتی از آنرا بترتیب زیر خواهیم آورد:

«اشـبو یـولـدن ایلـمز درك گمان شکی عقل

کـیم اولارغـه قـدورور بـیر انـتـها و انحـصار

سن قیلن انهاری جاری سن ایدن اشجـاری گرك

ســن ویـرن یـرغه قـرار سن ویـرن گوکا مدار

ســن قـویاش و مبتـلا کـفرنك قـرانقـوا سینه پز

یـر زی بارجـه سننك اوز قوللرینغکه بوله دار

مـن مسیحـــا مـقتداسـی نـصاری فـرقه سـی

بـیزغـه استـعلادیـلر ای هـرای وای هـوار».

شاعر گرچه در این قصیده از حاکم وقت انتقاد نموده، لیکن در پایان سروده‌های خویش، به مدح فتحعلی‌شاه قاجار (۱۲۱۲ـ۱۲۵۰هـ) پرداخته، و چنین گوید:

«پادشاه دادگر فتحعلـی شه، آنـکه هست

بر بنظم دین حـق مصروف او را روزگار

آن شهنشاهی که هرگز بر نیامد از نیام

جز بـــدفع دوشمنان دینـش تیغ زرنگار».

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «حسب الخواهش دوست مهربان مکرّم و برادر مشفق معظّم جناب محامد آداب ملاّ علی همت، سلّمه الله تعالی عن الآفات و البلیّات و وفّقه للعمل بالطاعات و الخیرات فی یوم خلقه الله عزّ اسمه فیه النور، أعنی یوم الأربعاء و العشرین من شهر رمضان المبارك من شهور تسعین و مأتین بعد الألف من الهجرة المبارکة النبویّة سنة ۱۲۹۰هـ» ❊نوع خط: نستعلیق (ابیات عربی: نسخ) ❊تاریخ کتابت: ۱۲۹۰هـ ❊عنوانها و نشانیها: مشکی ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۹ (۲ الف ـ ۱۰ الف) ❊تعداد سطر: ۱۲

*اندازهٔ متن: ۱۲×۷ سانتیمتر *اندازهٔ جلد: ۱۷×۱۰ سانتیمتر

ویژگیها: رطوبت به برخی از برگ‌های نسخه سرایت نموده است. در آغاز یك مهر مربع با نشان «الراجی عبدالوهّاب الموسوی» و در برگ (۱ الف) نیز عناوین رساله‌های درون این مجموعه و ابیاتی در (۱۰بیت) درباره مصائب کربلا با چنین مطلع و تخلّص عاصی آمده است:

«بابا سوی شام روانم بیك لحظه ندادند امانم
ز هجران پدر بی قرارم امشب ز داغ اکبرم بی قرارم امشب».

و نیز در انجامش چنین آمده: «به جهت مولی المعظم کربلائی علی همّت انجام پذیرفت». در پایان این رساله نیز ۱۵ بیت در مدح اهل بیت علیهم السلام، از شاعری ناشناخته با تخلّص «جنانی» با این مطلع آمده است:

«احمد محمود ابوالقاسم محمّد شاه گل فاطمه خیر النساء زهرا بتول ماه گل

با مقطع:

«ای جنانی تا توانی مدح شاهانی بگو تا شفا خواه تو گردد احمد مختار گل».

الذریعة: ۱۰۹/۱۷؛ *فهرست کتب خطّی کتابخانه آستان قدس رضوی*: ۳۳۱/۱۷.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۸۰۴/۱»

۱۰. سراج منیر

(اخلاق، فارسی)

از: قاضی محمّدشریف بن شمس‌الدین محمّد، شیرازی متخلّص به «کاشف» مشهور به «شریفا»، درگذشته: سال ۱۰۶۰هـ.

آغاز: «سپاس خداوندیرا که حلیه خلّتش زیوریست زیبنده و رشحه گوهری است ارزنده گلشن امید از نسیم عنایتش تازه روی ...».

انجام: «پس سلیمان علیه‌السلام، گفت پسر از آن تست متصرّف شو که او درین دعوی کاذب است و الله أعلم بالصواب».

رقم مؤلّف: «شکر که این نامه بعنوان[1] رسید پیشتر از عمر بپایان رسید.
... تمّة الکتاب بعون الملك الوهّاب فی یوم الجمعة أواخر شهر ربیع الأوّل سنة اثنتی و ثلثین و ألف بحمدالله تعالی و حسن، این بی‌بضاعت قلیل الإستطاعة أقلّ العباد الملك اللطیف، ابن شمس‌الدین، محمّدشریف، رفع الله درجاتهما و تجاوز عن درکاتهما، در این گلشن عقل فریب عندلیب آسای دستان سرای نغمات گوناگون شده و به یمن عاطفت دهقان از هر کو به گلی دسته بسته بگل فشانی بزم نطق را بار دیگر بیاراست... روح مؤلّفش را بدعاگویی شاد نمایند...

دریـن دم کـه مـا هستـیم شاد که خواهیم این روز را کرد یاد».

بنگرید به: نسخه شماره «۲۸۰۸» گزارش شده در جلد «۸» فهرست همین کتابخانه.

گزارش متن:... این کتاب با نام همین مؤلّف محمّدشریف بن شمس‌الدین محمّد مازندرانی نخستین بار به سال ۱۲۶۱هـ در تهران، سپس به سال ۱۲۶۵هـ و ۱۳۰۶هـ در بمبئی هند و آنگاه در سال‌های ۱۲۷۰، ۱۲۸۳ و ۱۳۱۴هـ در تهران به صورت سنگی چاپ شده است. از این اثر بیش از ۱۰ نسخه در این کتابخانهٔ بزرگ موجود می‌باشد، در همین جلد فهرست نیز یک نسخه به شماره «۱۳۸۴۸» گزارش گردیده است.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «تمّت الکتاب بعون الملك الوهّاب بتاریخ سیزدهم ذیحجة الحرام فی سنة ۱۲۶۱ یا رفیع الدرجات» ❊نوع خط: نستعلیق ❊تاریخ کتابت: ۱۲۶۱هـ ❊عنوانها و نشانیها: قرمز (برخی نانوشته) ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۷۳ (۱۱ب ـ ۸۳ب) ❊تعداد سطر: ۱۴ ❊اندازهٔ متن: ۱۳/۵×۷ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۱۷×۱۰ سانتیمتر ❊نوع جلد: مقوّایی با روکش کاغذی، عطف: پارچه مشکی.

ویژگیها: در حاشیه تصحیح گردیده است. رطوبت بر بیشتر برگ‌های نسخه سرایت نموده است. در انجام چند مهر بیضی و مربّع دیده می‌شود، یکی از مهرها که پنج بار تکرار شده، حاوی تصویر یکی از رجال عصر قاجار با کلاه و سبیلی غیر متعارف و غلاف شمشیر با نام حیدر و تاریخ ۱۳۱۳هـ می‌باشد همچنین یك مهر مربع «دُنیامعلی» دو بار

---

۱. در برخی از نسخه‌ها به جای «به عنوان» کلمه «به پایان» آمده است بدینگونه: «شکر که این نامه به پایان رسید».

تکرار شده است.

☜ *الذریعة*: ۱۶۱/۱۲؛ *طبقات أعلام الشیعة*(قرن ۱۱ه): ۲۶۰؛ *فهرست کتابهای چاپی فارسی*: ۲۹۵۵/۳.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۸۰۴/۲»

۱۱. **وافوریه = مسمّط در مدح واپور** (ادب منظوم ـ طنز، فارسی)

از: امیر ارسلان خان، درگذشته: اوایل سدهٔ ۱۴ه.

آغاز: «صبح دمید ای پسر، خیز که شد وقت کار

نوبت بیداری است، وقت غنیمت شمار

دل بصبوحی منه، دست بافیون برآر

منقل و واپور و چای، هر دو سه با هم بیار

تا ببرند از سرت، زحمت خواب و خمار»!

انجام: «ده نخود افیون بود ز روی طبع و اثر

مساوی یك نخود شیره ز کیف و ضرر

بفتوی اهل کار از علمای خبر

ز یزد و کرمان و قم ز شهرهای دگر

از علمای بزرگ از فقهای کبار

خلاصه شرحی تمام گفته شد از نیك و بد

اگر کنندش قبول یا بنمایند رد

بود غرض یادگار بنزد اهل خرد

تا که بیارند یاد مرا بهنگام کار».

گزارش متن: مسمّطی است در قالب طنز، در مدح تریاك و وافور که از سوی امیر ارسلان خان سروده شده است. به احتمال بسیار «امیر ارسلان خان»، همان سراینده *اخلاق منظوم و تأدیب الأطفال* باشد که نسخه‌ای از آن را آقای احمد منزوی در *فهرست نسخه‌های خطی فارسی* (۱۵۳۴/۲/۲) گزارش نموده است. در *الذریعة* (۱۳/۲۵)، یك اثر به نام *وافوریّه* از ابوالقاسم بن محمّدباقر یزدی (چاپ بمبئی سال ۱۳۱۵ه) گزارش شده که

جز این مسمّط است و نسخه‌ای از آن در کتابخانه ملی تبریز (ش۳۴۱۲) نگهداری می‌شود.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «تحریر فی محرّم ۱۳۳۲ طهران محلّهٔ سرچشمه، علی ید سیّدالحکماء اللاریجانی». ❊نوع خط: شکسته نستعلیق ❊نام کاتب: سیّدالحکماء لاریجانی [یحیی بن میرزا علی‌محمّد لاریجانی حسینی] ❊تاریخ کتابت: ۱۳۳۲هـ ❊محلّ کتابت: محلّه سرچشمه طهران ❊عنوانها و نشانیها: مشکی ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۴ (۲ب ـ ۵ب) ❊تعداد سطر: ۱۸ ❊اندازهٔ متن: ۱۴/۵×۸/۵ سانتیمتر.

ویژگیها: اثری نادر است؛ در آغاز نسخه، فهرستی از رساله‌های این مجموعه، ابیاتی از «لاهوتی» در «پاچالك قرآقاج بفرموده منوچهرخان نجل مفخّم الملك در ۲۸ حوت ۱۳۰۱ ایت ائیل» نگاشته شده؛ دستخطّ کاتب نسخه با عبارت: «لیله دهم صیام در احمدآباد خالصه ورامین تحریر شد ۱۲ اسفند ۱۳۰۶ش/۱۳۴۶هـ». به انضمام دو بیت شعر از وی آمده است. پشت برگ آغاز یادداشتی مبنی بر واگذاری ریاست اردو به «منوچهرخان» از سوی «مسیو واشنوسکی» در سال ۱۳۰۱ش/۱۳۴۱هـ، دو بیت شعر از «غلامرضا تفرشی» به سال ۱۳۳۵هـ و نیز در برگ دوم ابیاتی از شاعرانی چون «حکیم سوزنی» و نیز غزلی از «عارف قزوینی» با مطلع زیر آمده است:

«قبای مرگ بر اندام عالمی زیباست
چه شد که کوته و زشت آن قبا بقامت ماست
چه شد که مجلس شورا نمی‌کند معلوم
که خانه خانه غیر است یا که خانه ماست».

در انجام نسخه بین برگ‌های (۵ب ـ ۶ الف) یك تصنیف از «عارف» (گویا عارف قزوینی)، بیتی از «حسین جندقی»، ابیاتی از «شاطر عباس قمی متخلص به صبوحی»، «جامی» که آن‌ها را «سیّد الحکماء لاریجانی» (کاتب) به سال ۱۳۳۵هـ در شهر ورامین در حال تنهایی نگاشته است. نیز بین برگ‌های (۶ب ـ ۷ الف) ابیاتی از «صمصام السلطان شیوا» حاکم ورامین با مطلع زیر است:

«خواست زاهد دهد از عشق توام پندی چند
بستم او را دهن هرزه، بسوگندی چند»،

و کاتب (لاریجانی) آن را در برج جوزا سال ۱۲۹۸ش در شهر ورامین نوشته است؛ نیز

ابیاتی هزلی از «میرزا حسن حکیم اللهی» با مطلعی چنین آمده:

«دی شد گـــذر چو ما را در جانب خیابان

دیـدم جمـــال مـهـوش عـروس شـعـری را»

و طیّ آن، اشعاری از «حافظ شیرازی» را تضمین نموده است. این اشعار از سوی کاتب در ۲۱ ربیع‌الثانی سال ۱۳۳۵ه در روستای احمدآباد ورامین «بفرموده سالار حشمت، حکمران وقت ورامین و ایلات، که آقا میرزا جواد، آقا میرزا احمدخان منشی باشی، آقا عماد، آقا میرزا نصرالله‌خان حضور داشته‌اند»، نگاشته شده است. همچنین چند بیت شعر با عنوان «صفر چوری» با چنین مطلع آمده است:

«از بسکه بـر آوردم چـون میـش علف خورده

یـك فـوج هـنی هـنی دمـبال صـفر چوری»!

یادآوری می‌شود: این مجموعه نفیس، برای پژوهشگرانی که در حال تحقیق و پژوهش پیرامون «تاریخ تهران» می‌باشند، بسیار مفید و سودمند خواهد بود.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۸۰۵/۱»

۱۲. **عروق مقصوده = رگ شناسی (رساله در...) = رگ زدن (رساله در...) = شناسایی رگهای مضروب بدن** (پزشکی، فارسی)

از: ابوبکر محمّد بن زکریا، رازی مشهور به «جالینوس العرب» و «طبیب المسلمین»، درگذشته: ۳۱۰ یا ۳۱۱ه، **مترجم:** ناشناخته

آغاز: «در شناسایی رگها مضروب بدن، چنین گوید محمّد بن زکریای رازی؛ آنچه رگی که بیشتر باید زد و آنچه را که باید کمتر زد، چندین رگ است؛ اوّل: قیفال و جایگاه او بر میان بازوست...».

انجام: «هفدهم: رگِ پس گوش است، گوش را نیك باید مالید، تا رگ پدید آید و این هم کودکان را زنند از بهر درد چشم و خارش سر نیك منفعت دارد».

گزارش متن: رساله کوتاهی در شناسایی رگها و فصد آن‌هاست و شامل هفده رگ می‌باشد. نام رگ‌های هفده‌گانه عبارتند از: قیفال، باسلیق، اکحل، حبل الزارع، اسلیم، صافن، رگ زیر زانو، عِرق‌النساء، عِرق‌الجبهة، صدغ، ماقین، ارنبه، دواج، رگ زیر زبان،

چهار رگ لبها، رگ میان سر و رگ پس گوش. مترجم، در این ترجمه کتاب را به «محمّد بن زکریای رازی» نسبت داده که چنانچه صحیح باشد، بایستی ترجمه فارسی باب چهارم از *الفصد* وی از سوی مترجمی ناشناس باشد؛ مرحوم استاد دکتر محمود نجم‌آبادی تهرانی[1] در اثر ماندگار خویش: *مؤلّفات و مصنّفات رازی* (۱۴۴ـ۱۴۷) اصل عربی این اثر را گزارش نموده است. در نسخه کتابخانه مرکزی دانشگاه تهران، این اثر با عنوان *عروق* مقصوده از مترجمی ناشناس آمده است.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «در شب بیست [و] پنجم شهر صیام سنه اودئیل، حقیر سیّد یحیی ملقّب بسیّدالحکماء ابن حاجی میرزا علی‌محمّد اللاریجانی در ساعت هفت از شب تحریر نمودم و بیادگار نهادم و از ناظرین محترم... فی سنة ۱۳۳۱هـ». ❊نوع خط: شکسته نستعلیق ❊نام کاتب: سیّد یحیی ابن حاجی میرزا علی‌محمّد لاریجانی ملقّب به سیّد الحکماء ❊تاریخ کتابت: ۱۳۳۱هـ ❊محلّ کتابت: [طهران] ❊عنوانها و نشانیها: مشکی ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۲ (۷ب ـ ۸الف) ❊تعداد سطر: ۱۶ ❊اندازهٔ متن: ۱۵/۵×۸/۵ سانتیمتر.

---

۱. زنده یاد مرحوم دکتر محمود نجم‌آبادی از پزشکان معروف کشور و استاد ممتاز دانشکده پزشکی دانشگاه تهران و از طرفداران طبّ سنتی به شمار می‌رفت. خاندان نجم‌آبادی بیشتر عالم و مجتهد بودند. مرحوم دکتر نجم‌آبادی تألیفات بسیار و مقالات بی‌شمار در علم پزشکی در جراید و مجلات به ویژه مجلاّت علمی بین المللی نگاشته بود. یکی از نفیس‌ترین آثار علمی وی تاریخ علم پزشکی در ایران است که دانشگاه تهران قبل از پیروزی انقلاب آن را در دو جلد منتشر کرد و اکنون جزو کتابهای درسی دانشکده‌های پزشکی می‌باشد. مرحوم دکتر نجم‌آبادی به پدر بزرگوارم (ره) علاقه بسیار داشت و هر از چندگاه به قم می‌آمد و از محضر معظم له بهره‌مند می‌گردید. وی نیمی از کتابها و مجلات مختلف پزشکی را حدود ۳۵ سال گذشته به کتابخانهٔ بزرگ ما اهداء نمود. همچنین گزارشی از زندگی‌نامه مرحوم آیت‌الله سید علی سید الحکماء مرعشی جدّ والد بزرگوار حضرت آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی (ره) که خود عاملی ربّانی و پزشکی حاذق بود در مجلّه جهان پزشکی که با مدیریت آن مرحوم اداره می‌شد، نگاشته است. روانش شاد باد.

ویژگیها: در حاشیه تصحیح گردیده است. بعد از رساله موجود (بین برگ‌های ۸ب ـ ۹الف) چند حدیث درباره رسول خارجی و باطنی و تقسیم عقل به مطبوع و مسموع، یك فایده پزشکی در مورد منشأ بیماری‌ها و چند فایده طبّی دیگر؛ نیز ابیاتی از عمرخیام نیشابوری و ابن عربی و همچنین ۲ بیت شعر در مدح «رضاخان پهلوی»! از کاتب نسخه به سال ۱۳۰۴ش (تاجگذاری رضاخان) آمده است؛ برخی از ابیات منسوب به خیام نیشابوری با مداد نگاشته شده با امضای «فلاح‌زاده» که متأسّفانه به تدریج رنگ آن (مداد) در حال محو شدن است! کاتب در پایان نسخه چنین آورده است:

«دنیا نبود درو بجز ناله و آه　　عاقل نکند درین جهان منزلگاه
آید روزی که دوستانش گویند　　بیچاره فلان بمرد إنّا لله!

در شب نوزدهم ماه صیام ۱۳۳۰هـ وقت سحر... در طهران بیادگاری تحریر نمود و از خواننده طلب مغفرت می‌خواهم؛

آدمی را عقل باید در بدن　　ورنه جان در کالبد دارد جماد».

فهرست کتابخانه مرکزی دانشگاه تهران (مشکوة): ۴ (جلّد۳، بخش۲)/۷۸۷؛ *فهرست نسخه‌های خطی فارسی:* ۵۴۴/۱، *فهرستواره کتابهای فارسی:* ۳۴۸۷/۵.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۸۰۵/۲»

۱۳. **المسائل الحکمیّة = الأجوبة عن المسائل الحکمیّة = المسائل و أجوبتها فی الحکمة**

(فلسفه، عربی)

از: ابن سینا، ابوعلی حسین بن عبدالله، درگذشته: ۴۲۷ یا ۴۲۸هـ

آغاز: «مسئلة لِمَ کان وجود کلّ شیء الخاصّ به هو وحدته؟ ج: لأنّ کلّ واحد من الموجودات إنّما هو واحد من الموجودات بخاصّ وجوده المفرد إیّاه عن کافّة الموجودات...».

انجام: «و لم یکن جرم فیعکس عنه الضوء لم یکن للضوء قوام و لا وجود فاحتیج أن یکون جرم غیر مشف و لم یصلح له جرم غیر الأرض؛ تمّت *المسائل و أجوبتها فی الحکمة*».

گزارش متن: پرسش و پاسخ ۲۵ مسأله فلسفی و طبیعی است که از ابن‌سینا سؤال شده و وی به آنها پاسخ داده. عناوین برخی پرسش‌ها چنین است:

۱. لِمَ کان وجود کلّ شیء الخاصّ به هو وحدته؟، ۲. کیف وجود هذه الوحدة فی

الکثیر...، ۳. لِمَ قیل إنّ للموجودات علّة أولی...، ۴. ما هذه العلّة المفارقة؟، ۵. لِمَ قیل بأنّ العلّة الأولی وحیدة...، ۶. نعم و إن صحّ أن العلّة الأولی واحدة فی ذاتها ...؛ ۲۵. جزاك الله عنّا خیراً إلاّ أنّ المأمول من فضلك أن توضّح أیضاً و لِمَ وجب أن لا یکون الأرض مشفة؟

چند نسخه دیگر از این رساله به شماره «۵۹۹/۲» در کتابخانه مجلس شورای اسلامی، نسخه‌های شماره «۴۸۲۹/۴» و «۴۸۴۹/۲۳» در کتابخانهٔ ایاصوفیا در استانبول ترکیه و نسخه شماره «۴۸۹۴/۱۱۷» کتابخانه نورعثمانیّه در استانبول موجود می‌باشد.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «تمّت... فی لیلة ثانی من شهر ذی‌القعدة الحرام علی ید الحقیر الفقیر الجانی سیّد یحیی سیّد الحکماء ابن حاجی میرزا علی‌محمّد ابن حاجی میر محمّدعلی ابن حاجی میرتقی ابن حاجی میر عبدالرحیم اللاریجانی ابن میریعقوب الحسینی، فی دارالخلافة طهران فی سنة ۱۳۳۰هـ» ❊نوع خط: نستعلیق ❊نام کاتب: سیّدالحکماء، سیّد یحیی بن حاجی میرزا علی‌محمّد... حسینی لاریجانی ❊تاریخ کتابت: ۱۳۳۰هـ ❊محلّ کتابت: دارالخلافه طهران ❊عنوانها و نشانیها: مشکی ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۱۰ (۹ب ـ ۱۸الف) ❊تعداد سطر: ۱۳ ❊اندازهٔ متن: ۱۳/۵×۸ سانتیمتر.

ویژگیها: رطوبت بر برگ‌های آغازین نسخه سرایت نموده است. پس از این رساله بین برگ‌های (۱۸ب ـ ۱۹ الف) اشعاری از برخی شاعران چون: «شاطر عباس قمی»، «مهستی»، «بابا طاهر» و نیز حدیثی از معصوم علیه‌السلام، دو بیتی از «آقا میرزا محمّد محیط قمی» آمده است با مطلع:

«من نظر بازی از اهل نظر آموخته‌ام بهمه عمر همین یك هنر آموخته‌ام»

۷ بیت شعر نیز از خود شاعر (سیّدالحکماء) آمده که وی آنرا، در شب دوم محرّم سال ۱۳۳۵هـ در ورامین سروده است.

☜ *فهرست نسخه‌های مصنّفات ابن‌سینا*؛ ۱۸؛ *الذریعة*: ۳۴۴/۲۰؛ *ریحانة الادب*: ۵۸۲/۷.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۸۰۵/۳»

۱۴. الأدویة القلبیّة (پزشکی، عربی)

از: ابن سینا، ابوعلی حسین بن عبدالله، درگذشته: ۴۲۷ یا ۴۲۸هـ

آغاز: «خیر المبادی ما زیّن بالحمد لواهب العقل علی حمده و الصلوة علی خیرته، أمّا بعد فإنّ الله سبحانه و تعالی قد خلق التجویف الأیسر من تجویفی القلب خزانة للروح...».

انجام: «فهذا ما اختصرناه من الکلام فی الأدویة القلبیّة علی اقصی ما یمکن من الاختصار و قد حان لنا أن نتمّ هذه المقالة حامدین لواهب القوّة علی تتمیمها و مصلّین علی سیّدنا و مولانا المختار و آله الأکرمین و الأطهرین الأبرار».

بنگرید به: نسخه شماره «۴۹۴۹/۱» گزارش شده در جلد «۱۳» همین فهرست.

گزارش متن: ... مرحوم استاد مهدوی در *کتاب مصنفات ابن سینا* چنین آورده:

«بنا به قول صاحب *تتمّهٔ صوان الحکمة* و القفطی، شیخ این رساله را در روزهای آغازین ورود به همدان تألیف کرده است، پیرامون سال ۴۰۵ه که سال درگذشت هلال بن بدر بن حسنویه است. آنگونه که از مقدّمه رساله بر می‌آید، ابن سینا آن را برای "السعید أبی‌الحسین علیّ بن الحسین بن الحسنی" نوشته است و شاید این شخص همان علوی باشد که شیخ پس از آزادی از قلعه فردجان در خانه او نزول کرده بود. *رساله ادویه قلبیّه* فقط یك کتاب پزشکی نیست، بلکه چند فصل آغازین آن را می‌توان یك گونه روانشناسی پنداشت که از اقسام روح و محلّ آن و حالات و انفعالات نفسانی، مثل روح و غم و خوف و غضب و حقد، و چگونگی و بواعث روحانی و جسمانی آنها بحث و بررسی کرده است...».

نسخه‌هایی از این اثر در کتابخانه‌های ایران، از جمله، آستان قدس رضوی، ملّی‌ملک، مجلس، ملی و... و نیز کتابخانه‌های سایر کشورهای جهان نگهداری می‌گردد. بایستی افزود این رساله نخستین بار در مجلّه *عرفان* (چاپ صیدا)[1] در ربیع الاول سال ۱۳۴۵ه و سپس در سال ۱۹۳۷م همراه ترجمهٔ ترکی آن در استانبول به چاپ رسیده است. مرحوم مهدوی

---

۱. بنیانگذار مجلّه وزین «العرفان» مرحوم استاد «عارف الزّین» بود. وی از عالمان و نویسندگان مشهور لبنان و در شهر صیدا سکونت داشت. خوب به یاد دارم آن مرحوم به اتفاق تنی چند از عالمان جبل عامل لبنان افزون بر پنجاه سال گذشته سفری به قم داشتند و با پدر بزرگوارم در یک دیدار چند ساعته به گفتگو نشستند از این ملاقات تصویری در اختیار اینجانب می باشد. همچنین با مرجع بزرگ شیعه مرحوم آیت‌الله العظمی بروجردی (ره) نیز ملاقات نمودند.

نیز از ترجمه لاتینی این اثر مربوط به سال ۱۴۸۲م، در کتابشناسی ارزشمند خویش، گزارش کرده است.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «قد تمّ تحریر هذه الرسالة علی سبیل العجالة علی یدی العبد الأثیم الجانی یحیی بن حاجی میرزا علیمحمّد ابن حاجی میر محمّدعلی ابن حاجی میرتقی ابن حاجی میر عبدالرحیم ابن میریعقوب النیاکی اللاریجانی الأصل طهرانی المسکن الملقّب بسیّد الحکماء فی لیلة عشر الثالث من محرّم سنة ۱۳۳۱هـ فی دارالخلافة الناصری طهران فی محلّة سرچشمه ألتمس الدعاء...» ❊نوع خط: نستعلیق ❊نام کاتب: [سیّدالحکماء] سیّد یحیی بن حاجی میرزا علیمحمّد... نیاکی لاریجانی طهرانی ❊تاریخ کتابت: ۱۳۳۱هـ ❊محلّ کتابت: محلّه سرچشمه طهران ❊عنوانها و نشانیها: مشکی ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۴۰ (۱۹ب ـ ۵۸ الف) ❊تعداد سطر: ۱۴ ❊اندازهٔ متن: ۱۵×۷/۵ سانتیمتر.

ویژگیها: در حاشیه تصحیح گردیده است. در برگ‌های «۵۸ب ـ ۵۹الف» ابیاتی از «امیری پازواری، شیخ‌العجم مازندرانی»، با لهجه طبری با چنین مطلع آمده:

«سه تا چینکا داشتمه خجیر و خارك اتّـــارا کرچك بورده اتّارا شالك
اتّارا بهشتم و انك ها کتـــه بهارك آنهم کتـــه په کت زن کتـــارك»

و ابیاتی از «آقا میرزا فرصت شیرازی»، درباره دوره اوّل مشروطه با مطلع زیر آمده است:

«با چه قانون اساسی در چه مذهب بیگناه
ریخـــتی ای مستبد خون من مشروطه خواه
بـر کـناری فتنه سازی جنگجوئی دمـزنی
بـوالعجـب کمسـیونـی در آن چشـم سیـاه»

نیز در آن موضع، ابیاتی به عربی منسوب به «امیرالمؤمنین امام علی علیه‌السلام» و ابیاتی از کاتب آمده است. یك یادداشت از «محمّد بن محمّدباقر گلپایگانی متخلّص به ادیب» با تاریخ ۱۶ رمضان‌المبارك سال ۱۳۳۲هـ در امامزاده قاسم شمیران در باغ اختصاصی «سیّدالحکماء لاریجانی» (کاتب) نگاشته شده است. غزلیّات «ادیب گلپایگانی» را در برگهای بعدی همین فهرست، با توضیحات بیشتر از نظر خواهیم گذراند.

☜ *الذریعة*: ۴۰۳/۱، *فهرست نسخه‌های مصنفات ابن سینا*: ۲۳.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۸۰۵/۴»

۱۵. مقاله ادیب الممالك = قصیده در انتقاد از اوضاع عدلیه

(ادب ـ طنز، فارسی)

از: میرزا محمّدصادق بن حسین، فراهانی متخلّص به «امیری» مشهور به «ادیب الممالك»، «امیرالشعرا» و «ادیب فراهانی»، درگذشته: ۱۳۳۵ یا ۱۳۳۶هـ

آغاز: «دوش از جفای خصم ستم‌گر ظلاّمهٔ
بـــردم بنـــزد قاضـــی صلحیه بلد
دیدم ســـرای تیره و تنگی بسان گور
تختی شکسته در بن آن هشته چون لحد».

انجام: «طاق و رواق عدلیه تـــرا بر کند ستون
آن کـو فـراشت سـقـف سما را بـلا امد[1]
خواهی که یابـــی از ستم قاضیا امان
خـود را فکـن به زیـر پـر دخـتر احـد»!

گزارش متن: قصیده‌ای است انتقادی به صورت هجو در ۴۶ بیت در انتقاد از اوضاع عدلیه که به سال ۱۳۲۹هـ برای رئیس صلحیه چاله میدان تهران سروده شده است. بخش‌هایی از قصیده به نظر می‌رسد برای پژوهش درباره «تاریخ تهران» بسیار ارزنده و مفید بوده باشد؛ این قصیده با اختلاف اندك در *لغت‌نامه دهخدا*، ذیل مادّه «ادیب فراهانی» به چاپ رسیده است. «ادیب الممالك» شاعر، ادیب، روزنامه نگار و نویسنده سرشناس دوره مشروطیّت و از نوادگان «میرزا معصوم محیط» برادر «میرزا ابوالقاسم فراهانی»، وزیر مشهور «محمّدشاه قاجار» (۱۲۵۱ـ۱۲۶۳هـ) بوده است. شرح حال وی در مقدّمه *دیوان ادیب الممالك* (به تصحیح و اهتمام مرحوم استاد وحید دستگردی)، *دائرة المعارف بزرگ اسلامی* (۳۷۴/۹ـ۳۷۹) و نیز *لغت‌نامه دهخدا* آمده است. جالب آنکه: بیشتر ابیات این قصیده در قالب انتقادی (هجو) سرود شده و گاه نیز با طنز همراه شده است، برای نمونه دو

---

۱. «عمد» صحیح است، چُنانکه در نسخه چاپی مندرج در *لغت نامه دهخدا* به صورت «عمد» آمده است.

بیت زیر را ارائه می‌نماییم:

«سوراخ رخ ز آبلـــه و چهره از جـذام

خسته سرش ز نـزله و چشمانش از رمد

از سبـلتش بـریخته چون گرگ پیر، پشم

وز گردنش بر آمده چون سنگِ پا غدد»!

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «بید سیّدالحکماء لاریجانی تحریر شد؛ ۱۹ جمادی الاولی ۱۳۳۱هـ». ❊نوع خط: نستعلیق ❊نام کاتب: سیّدالحکماء [یحیی بن میرزا علیمحمّد حسینی] لاریجانی ❊تاریخ کتابت: ۱۳۳۱هـ ❊محلّ کتابت: [تهران] ❊عنوانها و نشانیها: مشکی ❊نوع کاغذ: خطّ دار معمولی ❊تعداد برگ: ۲ (۵۹ ب ـ ۶۰ ب) ❊تعداد سطر: ۱۶ ❊اندازهٔ متن: ۱۵×۷ سانتیمتر.

ویژگیها: اندکی رطوبت بر فراز برگ‌ها سرایت نموده است؛ عنوان اثر در آغاز نسخه موجود اینگونه آمده: «مقاله ادیب الممالك نواده مرحوم قائم مقام برای رئیس صلحیه چاله میدان طهران سنه ۱۳۳۰هـ».

فرهنگ سخنوران: ۶۱؛ *دائرة المعارف بزرگ اسلامی*: ۳۷۴/۷، *لغت‌نامه دهخدا*: ذیل مادّه «ادیب فراهانی».

شمارهٔ نسخه: «۱۳۸۰۵/۵»

۱۶. قطعه زشت و زیبا (ادب ـ طنز، فارسی)

از: ناشناخته

آغاز: «بـیـا کـه میکـنمت ای نگار حـور جمـال

نثـار جـان، نـبود لایـقت اگـر زر و مـال

انجام: «بده به مستحقّ و خوش بخواب تا بکند

خـدا، تـلافـی آنـرا بـذره و مـثـقـال»!

گزارش متن: قطعه‌ای است در ۲۱ بیت که در صنعت «زشت و زیبا» سروده شده. متأسّفانه سراینده آن ناشناخته ماند. «زشت و زیبا در اصطلاح بدیع، آن است که در مصراع آغازین بیتی، چنان سخن گفته باشد که شنونده یا خواننده گمان برد که منظور ذمّ

است؛ امّا مصراع دوم، سیاق سخن به مدح تبدیل گشته. زشت و زیبا را می‌توان همچون «مدح شبیه به ذمّ» دانست؛ این صنعت ادبی را تحویل نیز نامیده‌اند» (*دانشنامه ادب فارسی*: ۷۵۸/۲).

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نستعلیق ❊نام کاتب: [سیّدالحکماء، یحیی بن میرزا علیمحمّد حسینی لاریجانی] ❊تاریخ کتابت: [سال ۱۳۳۱ه] ❊محلّ کتابت: [تهران]، ❊عنوانها و نشانیها: مشکی ❊نوع کاغذ: خط‌دار معمولی ❊تعداد برگ: ۱ (۶۱ الف ـ ۶۱ ب) ❊تعداد سطر: میانگین ۱۶ ❊اندازهٔ متن: ۱۴×۸/۵ سانتیمتر.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۸۰۵/۶»

❧

۱۷. **مجموعه اشعار مهوش** (ادب منظوم ـ هزلیّات، فارسی)

از: محمّدعلی میرزا ابن نصرالله میرزا قاجار متخلّص به «مهوش»، درگذشته: پس از ۱۳۲۳ه

آغاز (۱): «ای پسر آفت عقل و دینی ماه و خورشید را تو قرینی
از پی صید دل در کمینی وه عجب دلبر نازنینی»

انجام (۱): «یك دمم بار ده در رواقت تا زنم بوسه بر پا و ساقت
ناز مکن ناز مکن ناز مکن تو مرگ من عشوه آغاز مکن تو»

آغاز (۲): «آفرین بر دو روی رخشانت بر لب لعل و درّ دندانت
بارک الله بخال هندویت باز بر غبغب و زنخدانت»

انجام (۲): «مهوشا شیخ ما چه خوش می‌گفت آفرین خدای بر جانت»

آغاز (۳): «مژه چشم تو ای دوست زبس خونریز است
هر نگاهش بدلم آفت صد چنگیز است».

انجام (۳): «مهوشا انجم بختت بزوالست یکسر
دست بر دامن هر کس که زنی بی‌خبر است»

آغاز (۴): «لمعات وجهك أشرقت و شعاع طلعتك اتلا
ز چه رو، ألستُ بربّکم نزنی بزن که بلا بلا».

انجام (۴): «تو که غافل از می و شاهدی بی‌مزد زاهدی عابدی
چکنم کـــه کافر جاهدی بخلوص نیّت اصفیا».

گزارش متن: مجموعه‌ای از اشعار «مهوش» است؛ که مضامینی عاشقانه دارد و در برخی از ابیات با طنز آمیخته شده است. نخستین بخش این ابیات که در ۲۱ بیت سروده شده، با عنوان «مخمّس» آمده است، لیکن «تخمیس» نیست، بلکه «تسدیس» است! زیرا هر بند، دارای شش بیت و احتمالاً ۴ مصرع نخستین آن از شاعری و دو مصراع اخیر از «مهوش» باشد. دومین ابیات این مجموعه، غزلی است در ۹ بیت؛ سومین غزل نیز در ۷ بیت با قافیه «است»؛ چهارمین شعر، غزلی است با عنوان «غزل طوطی» که با قافیه «الف» و در ۱۳ بیت سروده شده است.

در آغاز این ابیات از شاعرش «مهوش» چنین یاد شده: «غزل نوّاب والا شاهزاده محمّدعلی میرزا خلف مرحوم حاجی نصرالله میرزا ـ زید اقباله ـ رئیس مالیات غیر مستقیم خراسان»؛ در منابع موجود، به شرح حال شاعر دست نیازیدیم؛ بنابر آن‌چه که در این نسخه نگاشته شده، وی در زمان سرودن این اشعار از سوی «سیّدالحکماء لاریجانی» در سال ۱۳۲۳هـ، در قید حیات بوده است؛ در برگهای بعدی این فهرست مسمّطی از اشعار هزلی «مهوش» با عنوان قصیده درهم جوش آمده است.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: (به نقل از شاعر [مهوش]، امّا به خطّ خود کاتب): «"روز جمعه ۱۲ جمادی الأخری ۱۳۲۳هـ در باغ شمران جناب مستطاب آقا سیّدالحکماء و خدمت جناب مستطاب آقا میرزا محمّد گلپایگانی ـ دامت برکاتهما ـ محض یادگاری نوشته شده، انشادِ أقلّ محمّدعلی میرزا خلف مرحوم مغفور حاجی نصرالله میرزا است"؛ کتبه یحیی سیّدالحکماء اللاریجانی فی لیلة حادی عشر من شهر جمادی الثانی سنة ۱۳۳۱هـ» ❊نوع خط: نستعلیق ❊نام کاتب: سیّدالحکماء یحیی [بن میرزا علیمحمّد حسینی] لاریجانی ❊تاریخ کتابت: ۱۳۳۱هـ ❊محلّ کتابت: [تهران]، ❊عنوانها و نشانیها: مشکی ❊نوع کاغذ: خط‌دار معمولی ❊تعداد برگ: ۳ (۶۱ ب ـ ۶۳ الف) ❊تعداد سطر: میانگین ۱۶ ❊اندازهٔ متن: ۱۵×۸ سانتیمتر.

ویژگیها: «سیّدالحکماء لاریجانی» (کاتب نسخه) ابیات مذکور را از روی نسخه‌ای به خطّ خود شاعر (مهوش) نگاشته، چُنان که از عبارات پایانی وی چنین برمی‌آید.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۸۰۵/۷»

۱۸. **مصاب = مثنوی مصاب = منظومه مصاب**(ادب منظوم ـ طنز و فکاهی، فارسی)

از: میرزا حبیب‌الله ارومی قره‌آغاجی افشار مشهور به «صدرالأفاضل»، «نظام افشار» و «نظام سرتیپ» و متخلّص به «نظام»، درگذشته: ۱۳۰۹هـ

آغاز: «به بحر تقارب نمـــودم شنای بدیدم که طـــرزی نمانده بجای
فعـــول فعـول فعـول فعـول بدین طـــرز نو شد مرا رهنمای».

انجام: «طبع مـوزون نـظام انـدر هـجـا و انـدر دغـا
بـرتـر اسـت از فوقی و از سوزنی و از رودکی!

قطعه:

وعده امـــروز حاجـــی مستشار لاو لالـــب و لا لاشش مـــه است
از پی قـــرنی بیك بیچـــاره‌ای چون به بخشد یك قبائی کوتـه است».

بنگرید به نسخهٔ شمارهٔ «۹۹۶۳» گزارش شده در جلد «۲۵» فهرست همین کتابخانه.

گزارش متن: منظومه‌ای است فکاهی ـ انتقادی در ۹ بند، شامل ۱۳۴ بیت با مضامینی فکاهی، در آغاز هر بند به شیوه *نصاب الصبیان* معین‌الدین فراهی، تقطیع و تغزّل دارد. به گفته استاد علینقی منزوی: «این اثر، نموداری از تقلید هجائی و مضحکانه‌ای است که در دوره ناصرالدین شاه برای *نصاب* به وجود آمده، که در آن، نظر مردم آن روز، نسبت به سبك آموزش کلاسیك آن دوره بدست می‌آید». این منظومه در بحور عروضی: «تقارب، مجتث، رمل» سروده شده است.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «شب پانزدهم ذیقعده در صورتیکه بازارهای شهر را بسته بودند بواسطه خبر رسیدن از حضرت عبدالعظیم (علیه‌السلام) که بعضی آقایان را از آنجا برده‌اند، چون صاحب نسخه تعجیل میکرد، حقیر سیّد یحیی سیّدالحکماء لاریجانی، در منزل جناب مستطاب بنده‌گان، أجلّ أکرم آقا میرزا حسین‌خان شیرازی، این اشعار مرحوم میرزا نظام افشار سرتیب تحریر شد؛ از خواننده طلب مغفرت را میخواهم، ۱۳۲۳هـ در طهران تحریر شد» ❊نوع خط: شکسته نستعلیق ❊نام کاتب: سیّدالحکماء سیّد یحیی [بن میرزا علیمحمّد حسینی] لاریجانی ❊تاریخ کتابت: ۱۳۲۳هـ ❊محلّ کتابت: طهران ❊عنوانها و نشانیها: مشکی ❊نوع کاغذ: رنگی ❊تعداد برگ:۳ (۶۳ب ـ ۶۵ الف) ❊تعداد سطر: ۱۸ ❊اندازهٔ متن:۱۵×۷/۵ سانتیمتر.

ویژگیها: اندکی قلم‌خوردگی در برخی عبارات دیده می‌شود؛ بین برگ‌های (۶۵ب ـ ۶۶ب) ابیاتی در هزل از«رکن‌الدین قمی»، میرزا احمد جوشقانی و عارف قزوینی به خط کاتب در شانزدهم جمادی‌الاولی ۱۳۳۵ در شهر ورامین آمده است.

☜ *فهرست نسخه‌های خطّی فارسی*: ۳۲۰۴/۴؛ *الذریعة*: ۶۰۰/۹ و ۲۹۶/۱۹؛ *فرهنگنامه‌های عربی بفارسی*: ۲۷۳؛ *فهرست نسخه‌های خطی کتابخانه مجلس شورای اسلامی*: ۶۵/۱۷؛ *فهرست کتابخانه‌های رشت و همدان*: ۱۲۱۶؛ *نشریه نسخه‌های خطّی*: سال۵، ص ۱۷۲؛ *فهرست کتابخانه مرکزی دانشگاه تهران*: ۳۶۹۱/۱۴.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۸۰۵/۸»

۱۹. رباعیّات اخضر

(تصوّف، فارسی)

از: میرزا سیّدعلی همدانی مشهور به «مظهرعلی‌شاه» متخلّص به «اخضر»، درگذشته: پیرامون سدهٔ ۱۴ه

آغاز: «بیـوی مـوی آن یـار یگانه بجنبـانم دلا زنجیر یـا نه
برای صحبت زنجیر مویان به از دیوانگی نبود بهانه».

انجام: «فلك سرگشته افسون عشق است ملك هم در فلك مفتون عشق است
مگر باور نداری این سخن را که وقتی عقل کل مجنون عشق است».

گزارش متن: در این رساله ۴۶ بند رباعی با مضامین عرفانی آمده است. متأسّفانه به شرح حال سراینده در منابع موجود، دست نیافتیم جز در فرهنگ رجال و مشاهیر تاریخ معاصر ایران ۲۷۳/۱ که شاعری ساعت‌ساز به نام میرزا حسن اخضر همدانی متوفی ۱۳۴۶ش معرفی گردیده است.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «تحریر این رباعیات در شهر ذی الحجة الحرام سنة ۱۳۲۲ه علی ید أحقر العباد الجانی سیّدالحکماء یحیی بن حاجی میرزا علی‌محمّد الحسینی اللاریجانی، از خواننده التماس دعا دارم؛ در پای تخت ایران طهران قلمی گردید» ❊نوع خط: نستعلیق ❊نام کاتب: سیّدالحکماء یحیی بن حاجی میرزا علی‌محمّد حسینی لاریجانی ❊تاریخ کتابت: ۱۳۲۲ه ❊محلّ کتابت: طهران ❊عنوانها و نشانیها: مشکی ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۳ (۶۷ الف ـ ۶۹ب) ❊تعداد سطر: ۱۶ ❊اندازهٔ متن: ۱۵×۷/۵ سانتیمتر.

ویژگیها: در پایان چهار بیت از ابیات سروده شده کاتب (سید الحکماء) آمده، که در هامش نسخه به صورت چلیپا، نگاشته شده است.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۸۰۵/۹»

۲۰. **بهاریّه = مسمّط در مدح عبّاس افندی!** (ادب منظوم ـ مدح، فارسی)

از: محمّد بن عبدالکریم سدهی اصفهانی متخلّص به «نعیم»، مشهور به «میرزا نعیم سدهی»، **درگذشته:** ۱۳۳۴ه

آغاز: «فرّ جوانی گرفت طفل رضیع بهار

لب ز لبن شست باز شکوفه شیر خوار

باز درختان شدند بارور و باردار

سرّ نهان هر چه داشت کرد عیان روزگار

تو گوئی امروز شد سرّ خدا آشکار».

انجام: «نعیم وصف حبیب برای احباب گفت

چو بین الاحباب بود تسقط الآداب گفت

ولی بتوصیف حق هر چه ز هر باب گفت

بعجز ما للتراب و ربّ الأرباب گفت

بنده کجا پی برد بذات پروردگار».

گزارش متن: در این «مسمّط مخمّس» ۴۱ بندی، ابیاتی در وصف فصل بهار و دوران شکوفایی مجدّد درختان و گیاهان آمده و در ادامه به مدح عبدالبهاء عباس افندی[1] فرزند ارشد میرزا حسینعلی ملقب به بهاءالله، رهبر فرقه بهائیان، پرداخته است. سراینده خود یکی از بهائیان بوده و دیوانش به سال ۱۳۴۵ه در بمبئی ـ هند به چاپ رسیده است.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «علی ید الأحقر الأفقر الجانی سید الحکماء لاریجانی ابن حاجی میرزا علی‌محمّد الحسینی فی دارالخلافه طهران در روز غرّة صفر المظفر سنة ۱۳۲۳ تحریر شد» ❊نوع خط: شکسته نستعلیق ❊نام کاتب: سیّدالحکماء ابن حاجی میرزا

---

۱. بنگرید به: *دانشنامه جهان اسلام*: ۷۳۹/۴.

علیمحمّد حسینی لاریجانی ❊تاریخ کتابت: ۱۳۲۳هـ ❊محلّ کتابت: طهران ❊عنوانها و نشانیها: مشکی ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۳ (۷۰الف ـ ۷۲ب) ❊تعداد سطر: ۲۱ ❊اندازهٔ متن: ۱۵×۷/۵ سانتیمتر.

ویژگیها: در آغاز نسخه چنین آمده: «بهاریه، مسمّط میرزا نعیم در مدح عبّاس افندی گفته، همچه مسموع گردید»؛ اندکی قلم خوردگی دارد. پس از پایان مسمّط، در برگی، عبارتی در مدح «مدیر مالیه ورامین» به خط کاتب نسخه (سیّدالحکماء لاریجانی) در ۱۸ ربیع الثانی ۱۳۲۸ و نیز عبارتی از کلام «وثوق الدوله» درباره «معتضد الملك» در باغ شمران که: «بفرموده آقا میر سید حسن خان و در حضور... مالیه ورامین، افخم الملك، آقا میزا غلام‌رضاخان در ۲۶ حوت ۱۳۳۶هـ در شهر ورامین» از سوی کاتب (سیّد الحکماء لاریجانی) آمده، همچنین پنج بیت از «رشیدالدین وطواط» با این مطلع آمده است:

«دریـن بـرف و سرمـا دو چـیز است لایق
شـــراب مـــروق، رفـیـق مـوافـق».

☜ *فهرست کتب خطی کتابخانه آستان قدس رضوی*: ۲۸۸/۷، *فهرست نسخه‌های خطی فارسی*: ۱۷۵۶/۲؛ *مؤلّفین کتب چاپی فارسی و عربی*: ۶۳۶/۶.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۸۰۵/۱۰»

۲۱. **ترجیع بند** (ادب منظوم، فارسی)

از: عبّاس قطب‌آبادی شهربابکی یزدی مشهور به «میرزا عباس یزدی»، درگذشته: پس از ۱۳۱۸هـ

آغاز: «دی من مستمند دیوانه رفتم... بسوی میخانه
تا ببینم چگونه مینوشند گلرخان می، بیاد جانانه»

انجام: «دوش انـــدر وثاق پی جانان گله میکـــردم از شب هجران
از جدایی وصل حضرت دوست مانده بودم بخویشتن حیران
...» افتاده.

گزارش متن: در این اثر منظوم ۴ ترجیع بند به ترتیب با قافیه‌های: «هاء، تاء، یاء، ن» آمده که البتّه از ترجیع چهارم فقط دو بیت آمده و بقیّه ابیات افتاده است. ایـن ابیـات کـه

تمامی به خط زیبای شکسته سراینده آن (میرزا عبّاس شهربابکی)[1] می‌باشد، که در سال ۱۳۱۸ه سروده شده است. متأسّفانه شرح حال این شاعر را، در منابع موجود نیافتیم.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: شکسته زیبا ❊نام کاتب: نسخه اصل به خطّ زیبای سراینده، ❊تاریخ کتابت: ۱۳۱۸ه ❊محلّ کتابت: [طهران] ❊عنوانها و نشانیها: مشکی ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۳ (۷۳ب ـ ۷۵ب) ❊تعداد سطر: چلیپا ❊اندازهٔ متن: چلیپا تقریباً ۱۳/۵×۹/۵ سانتیمتر.

ویژگیها: در آغاز نسخه بر فراز نخستین برگ چنین آمده است: «ترجیع بند حقیر عبّاس قطب‌آبادی من توابع شهر بابك ولایت یزد، غفرالله من العصیان، فی سنة ۱۳۱۸ه». بیشتر ابیات ترجیع چهارم افتاده است و به علّت عدم وجود نسخه‌ای دیگر دانسته نشد افتادگی از نسخه، چه مقدار است. در انجام نسخه، بین برگ‌های (۷۶ الف ـ ۸۱ الف) مطالبی گوناگون و نیز ابیاتی از شاعرانی چون شاطر عباس قمی، کاتب، کردستانی، میرزا عباس قطب‌آبادی سید حسین تفرشی به سال ۱۳۳۹ه، میرزا حسین شیرازی متخلص به شیدا و... آمده است. پنج بیت نیز به عربی از السعود افندی در برگ ۷۹ نگاشته شده است. مادّه تاریخ درگذشت «میرزا علی‌اصغرخان اتابك»: «موئی از خانه قلندر کم». کاتب نسخه (سیّدالحکماء لاریجانی) همینجا نوشته: «تا اینجا در شب چهارم جمادی الثانی سال ۱۳۳۵ در ساعت سه از شب رفته در نهایت افسردگی و پریشان حالی! در اداره مالیه ورامین».

شمارهٔ نسخه: «۱۳۸۰۵/۱۱»

۲۲. غزلیّات ادیب گلپایگانی

(ادب منظوم، فارسی)

از: محمّد بن محمّدباقر، ادیب‌زاده اشراقی گلپایگانی مشهور به «ادیب اشراق» و متخلّص به «ادیب»، درگذشته: ۱۳۴۹ش

آغاز: «شـــرف اختـــر دبیر حضـور خـواهـم از داور دبیـــر حـضـور

❊❊❊

---

۱. «شهر بابك» پیش‌تر از توابع یزد محسوب می‌شده، لیکن اکنون چند سالی است که در استان کرمان قرار دارد.

درد جانکاهی که از شبهای هجرش در دل است

جز بدرمـــــان وصالش چاره کردن مشکل است».

انجام: «گـــویند ز بندگان خبر میجست مـن نیز ز بندگـــــان دیرینم

خواندم بادیب درس عشقش را بگشود زبـــان بمدح و تحسینم».

گزارش متن: مجموعه‌ای از غزلیّات «ادیب گلپایگانی» است، حاوی شش غزل که نخستین آن‌ها در مدح «دبیر حضور»[1] سروده شده، «ادیب‌زاده» در اوان کودکی همراه خانوده به تهران عزیمت نموده و به تحصیل پرداخت؛ وی به جز تحصیلات و آگاهی از علوم جدید و کلاسیك، با علوم قدیم، خصوصاً فلسفه و حکمت نیز آشنایی داشت؛ وی در ۲۶ سالگی به استخدام وزارت مالیه (دارایی) درآمد و دقیقاً آشنایی «سیّدالحکماء لاریجانی» (کاتب این مجموعه نفیس که خود نیز از کارکنان وزارت مالیه وقت بوده) در همین مقطع تاریخی صورت گرفته، چُنان که بر اساس یادداشتی در برگ «۵۹ الف» همین مجموعه آمده «ادیب‌زاده» یك یادگاری در دفتر یادداشت «سیّدالحکماء» نگاشته است؛ درباره «ادیب‌زاده» و اشعارش می‌توان به *سخنوران نامی معاصر ایران* (۲۴۸/۱ـ۲۵۰) رجوع نمود.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نستعلیق ❊نام کاتب: [سیّدالحکماء یحیی بن میرزا علیمحمّد حسینی لاریجانی] ❊تاریخ کتابت: [سال ۱۳۳۱هـ.] ❊محلّ کتابت: [طهران] ❊عنوانها و نشانیها: مشکی ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۲ (۸۱الف ـ ۸۲ب) ❊تعداد سطر: ۱۷ ❊اندازهٔ متن: ۱۶×۹ سانتیمتر.

ویژگیها: در انجام (برگ۸۲ ب) ابیاتی از «سیّدالحکماء لاریجانی» (کاتب) و نیز در برگ‌های (۸۳ الف ـ ۸۳ ب) ابیاتی از «حکیم میرزا غلام‌علی شیرازی»، آقا جواد و کاتب، بابا طاهر و... آمده است.

☜ *سخنوران نامی معاصر ایران*: ۲۴۸/۱.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۸۰۵/۱۲»

۱. گویا مراد وی از «دبیر حضور» قوام‌السلطنه بوده باشد.

۲۳. **گنجینة الأسرار** (ادب و عرفان منظوم، فارسی)

از: تاج الشعراء، میرزا نورالله بن عبدالله، عمّان سامانی چهارمحالی اصفهانی، درگذشته: ۱۳۲۲ه

آغاز: «باز بینم رازی انـــــدر پرده‌ای هست و آن را گــوئیا گـم کرده‌ای
هر زمان از یك گــریبان سرزند کــه بـر این درگـاه بر اندر زنـد».

انجام: «پس لب گوهر فشان آورد پیش پیشتر بردم دو گوش هوش خویش ...» افتاده.

گزارش متن: *گنجینة الأسرار* یك مثنوی ماندگار، با برداشتی عرفانی و صوفیانه از رخداد بزرگ عاشورای حسینی، آلام و مصائب حضرت اباعبدالله الحسین علیه السلام، داستان حرّ بن یزید ریاحی، رشادت‌های حضرت ابوالفضل العباس، داستان حضرت قاسم و حضرت علی‌اکبر، نیز رهسپار شدن حضرت سیّدالشهداء، علیه السلام به میدان و عنان گیری حضرت زینب علیها السلام، ذوالجناح را، تجلیات جمال حسینی در آئینه وجود زینبی و ... است.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نستعلیق ❊نام کاتب: [سیّدالحکماء، یحیی بن میرزا علی محمّد حسینی لاریجانی] ❊تاریخ کتابت: [۱۳۳۱ه] ❊محلّ کتابت: [طهران] ❊عنوانها و نشانیها: مشکی ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۲ (۸۴الف ـ ۸۵ب) ❊تعداد سطر: ۱۶ «میانگین» ❊اندازهٔ متن: ۱۶×۷ سانتیمتر.

ویژگیها: تعدادی از ابیات در هامش نسخه نگاشته شده است؛ از پایان افتادگی دارد همچنین در پایان ابیاتی از «صبوری» ملك الشعرای خراسان آمده ، با مطلع:

«پیــشـوای اهـــل دل ای سیّد سیّد نـژادم
مـقتـدای اهـــل سرّ ای راد، فـرزنـد امـامم»،

و نیز از همو ابیاتی در "وصف سیف" با این مطلع آمده است:

«گـوهر آگین تیغی آمد از حضـــــور شهریار
آب‌رنـــگ آتـش‌اثـــر الماس‌گـــون آهن‌گـداز».

در برگ‌های (۸۶ ب ـ ۸۷ الف) غزلیّات و ابیاتی از «سیّدالحکماء لاریجانی» (کاتب این مجموعه نفیس)، «خیام»، «عراقی»، «فردوسی» دیده می‌شود.

الذریعة: ۲۴۵/۱۸؛ *فهرست کتابهای چاپی فارسی*: ۴۳۲۴/۴.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۸۰۵/۱۳»

۲۴. **قصیده درهم جوش!** (ادب منظوم ـ هزلیّات، فارسی)

از: محمّدعلی میرزا ابن نصرالله میرزا قاجار متخلّص به «مهوش»، درگذشته: پس از ۱۳۲۳ه

آغاز: «مهندس طبع ساخت ز هندوانه کره[1] براه چشمه علی بود یکی سرسره

بدیع نقش در او بشکل حاجی لره نهاد ... گشاد چنانکه کولی قره».

انجام: «یك دو سه ساعت خودش زند به ... لاس

بعد بـ .... دهد دسته‌ای از اسکناس

فلان فرستاده این ز عشق تو بیقرار...» افتاده.

گزارش متن: منظومه هزلی است در ۲۹ بند (پنج مصرعی) توأم با طنز و شکایت از اوضاع زمانه که در سال ۱۳۲۳ه سروده شده است.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: شکسته نستعلیق ❊نام کاتب: [سیّدالحکماء یحیی بن میرزا علیمحمّد حسینی لاریجانی] ❊تاریخ کتابت: [۱۳۲۳ه] ❊محلّ کتابت: [طهران] ❊عنوانها و نشانیها: مشکی ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۲ (۸۸ الف ـ ۸۹ ب) ❊تعداد سطر: ۱۵ «میانگین» ❊اندازهٔ متن: ۱۶×۸ سانتیمتر.

ویژگیها: در آغاز رساله، عنوان ابیات به صورت «قصیده درهم جوش از فرمایشات حضرت مستطاب اشرف والا محمّدعلی میرزا ادام اقباله فی سنه ۱۳۲۳ه» آمده است. برگهایی از انجام نسخه افتاده است و به علّت عدم وجود نسخه‌ای دیگر، تعداد برگهای افتاده مشخّص نیست. بین برگ‌های (۹۰ الف ـ ۹۹ الف) فواید و ابیاتی جالب و گوناگون به صورت پراکنده آمده است، که در زیر به فهرست اجمالی آن‌ها اشاره داریم؛ (برگ ۹۰ الف): یك رباعی از «شاطر عباس قمی» آمده که کاتب نسخه (سیّدالحکماء) به درخواست «مشکوة سلطان» در سال ۱۳۳۸ه نگاشته است. (برگ ۹۰ ب): ابیاتی سیاسی مربوط به

---

۱. این مصرع از بهاریه میرزا نعیم اصفهانی سابق الذکر می‌باشد.

تاریخ مشروطیّت از سراینده‌ای ناشناس با مضامین هزل در ذمّ برخی موافقان و مخالفان مشروطه آمده است. (برگ ۹۱ الف) ابیاتی از فردی ناشناس با مطلع:

«یـار پـریـشـان و زلـف یـــار پـریـشـان
بـاغ پـریـشـان و سـرو کـاج پـریـشـان»

***

«می‌تراشد خط مشکین را ز روی همچـه ماه
مـلك خـوبی را بـضـرب تـیغ میـدارد نـگـاه»

ابیاتی نغز از «نظامی» و ابیاتی چند از «صادق ملا رجب اصفهانی» با مطلع:

«صرّاف پسر که سیم و زر بس داری در طـرف رخت لاله نورس داری»

و نیز کلامی از «مشهدی ابوالقاسم صراف». (برگ ۹۱ ب): چنـد غـزل از حکـیم فرزانـه مرحوم «حاجی ملا هادی سبزواری» و نیز برگِ آغازِ *أنوار التحقیق* از «علـی بـن طیفـور بسطامی» که در آن نیمی از مقالات خواجه عبدالله انصاری گزیده و گزارش شـده اسـت. نسخه‌ای کامل از *أنوار التحقیق* به شماره «۵۹۳۹» در این کتابخانه موجود می‌باشـد. آغـاز این رساله چنین است:

«ای نام تو آرایش عنوان کلام وی یـاد تو آرامـش هر بی‌آرام»؛

(برگ ۹۳ الف): چند بیت از «آقا میرزا محمود عارف اصفهانی» با مطلع:

«از کـفـم بـدر شـد مـهـار دل نیست دست مـــن اختیار دل».

غزلی از «شاطر عباس قمی»، کلامی از «میرزا ابوالقاسم‌خان» در ذمّ مجلس نخست مشروطیّت چنین آمده:

«مجلس و مشروطـــه ملّت دروغ از طرف خلـــق وکالت دروغ».

(برگ ۹۳ب): ابیاتی با مضامین هزل از سراینده‌ای ناشناس در ۱۸ بیت با مطلع زیر آمده است:

«یـکـی داسـتـانم بـیاد آمـده که کـــــردار رستم بیاد آمده
بیا گوش کن تا کنم شرح حال بگویم ز وصف غزال و مرال»!

(برگ ۹۴ الف): دو غزل از «عبدالرحمن جامی» و (برگ ۹۴ ب): ابیاتی به عـربی از «ابـن عربی» به نقل *الفتوحات المکیّه* و نیز ابیاتی از «آقا میرزا علی‌نقی» فرزند «حکیم الهی» با

مطلع:

«افتاده اندر گردنم از زلف جانان تارها

دعوای ایمان چون کنم با این همه زنّارها».

(۹۵ الف ـ ۹۵ ب) یك ترجیع‌بند[۱] از «میرزا حسن‌خان متخلّص به بدیع»[۲] در ۸ بند با مطلع:

«یار دل آزار دلارام من برد غم تو دل آرام من

(برگ ۹۶ الف): چند بیت از «عارف»، شاید «عارف قزوینی» باشد. (برگ ۹۶ ب): ابیاتی از «شیخ عبدالرزاق عطّار» با مطلع:

«گر نگارم سخن از لعل شکر ریز کند

عالمی را ز لب خود شکر آمیز کند»،

به خطّ زیبای شکسته، "بحسب فرمایش آقا سیّد یحیی مجتهد در سال ۱۳۱۷ه انشاد" گردیده است. (برگ ۹۷ الف): ابیاتی از «حکیم آقا میرزا غلامعلی شیرازی» با مطلع:

«این پادشه که دست تطاول گشاده کیست

بنیادِ جور و ستم خطا بر نهاده کیست»؛

نیز سجع مُهر «سلطان احمدشاه قاجار»:

«خواست ایزد تا که یابد باز رونق ملك و دین

نام سلطان احمد قاجار شد نقش نگین»؛

نیز بیتی از «دلشاد ملك معارف معانی مقصود قمی»:

«آمدم تا که به بینم معرفت داران عالم را که بود

همچه ملا همچه سعدی همچه حافظ، پیش از من بعد از من هرگز نبود»!

و نیز یك ترنم عامیانه (فولکلوریك) با مطلع:

---

۱. بر فراز ابیات، به اشتباه «مخمّس» نوشته شده است!

۲. به نظر می‌رسد، شاعر همان است که در *سخنوران نامی معاصر ایران*: ۴۹۸/۱ـ۵۰۲، به نام: «محمّدحسن بن رضا بهبهانی شیرازی متخلص به بدیع مشهور به نصرة الوزارة» (درگذشته ۱۳۱۶ش)، معرّفی شده و بخشی از اشعارش نیز گزارش شده است.

«بله بله دیگـــه، آژان مُرد دیگه خیار سبزِ دیگـــه، کدو زردِ دیگه

***

فکلـــــی که خندش میگره یه چیزی تـــو رودش میگیره

بلـــه بلـــه دیگـــه»!

(برگ ۹۷ ب): پندی منظوم از «شیخ شیراز سعدی» و نیز ابیاتی به ترکی آذری به نقل از روزنامه *ملانصرالدین* (چاپ بادکوبه)[1]:

«شاه لـــری ماتیلـی ماتان سردارلـــری قاطری ساتان

سالارلـــری کُرچیپ آتان وکیل لـــری وطـن ساتان»!

(برگ ۹۸ الف): ابیاتی (تخمیس)، گویا از «صفی‌علی شاه»[2]، (آغاز آن افتاده) که به خطّ شکسته زیبای «شیدا» نگارش یافته است؛ از جمله بندهای نغز این مخمّس:

«ساعتی در خود نگـــر تا کیستی از کجائی وز چـــه جائی چیستی

در جهان بهر چـه عمری زیستی جمع هستی را بـــــزن بر نیستی

از حیات، تا خبر دارت کنم»!

این ابیات در ۹ ربیع‌الثانی سال ۱۳۲۷ه در منزل «میرزا حسین‌خان» تحریر گردیده است. (برگ ۹۸ ب) یك سیاه مشق به خطّ شکسته زیبا با زمینه‌ای از اشعار «صفی علی شاه» (پیش‌گفته). (برگ ۹۹ الف): فایده‌ای در دفع موش از خانه و ابیات دیگر نیز در همین برگ آمده است، و گویا از آنِ خود کاتب (سیّدالحکماء لاریجانی) باشد که در سال ۱۳۳۱ه نگاشته است.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۸۰۵/۱۴»

۲۵. غزلیّات حلاج

(ادب منظوم، فارسی)

از: ابوعبدالله (ابومغیث) حسین بن منصور حلاج بیضاوی عراقی متخلّص به «حسین» و

---

۱. بادکوبه نام قدیم شهر باکو پایتخت جمهوری آذربایجان می باشد.

۲. صفی‌علیشاه، میرزا حسن بن محمّدباقر اصفهانی (درگذشته سال ۱۳۴۳ه) صاحب *زبدةالأسرار*.

مشهور به «منصور حلاّج»[1]، **مقتول:** ۳۰۶ یا ۳۰۹هـ

آغاز: «پـای خـیال سـست شد در طلب وصـال تو

کـاش بخـواب دیـدمی یـکنـفسی خیـال تـو».

انجام: «کـشتـه سلطـان اقـالیم محبـت چون حـسین

هـر کـه از دیـوان عشـق دوست فرمان یافته».

... ناتمام.

گزارش متن: مجموعه‌ای از غزلیّات حلاج است که در نسخه موجود، تعداد ۷ غزل از آن آمده است. دیوان منصور حلاج نخستین بار در سال ۱۳۱۴هـ به صورت سنگی در ۹۶ص در بمبئی ـ هند و بار دیگر به سال ۱۳۴۳ش به تصحیح حاج داود شیرازی مدیر و بنیانگذار انتشارات سنایی در تهران به چاپ رسیده است. برخی معتقدند که حلاج، اشعار فارسی نداشته و چنانچه اشعار فارسی داشته، نسخه‌ای از آن تاکنون معرّفی نشده است؛ به هر حال اشعار موجود، از حلاج نبوده و از کمال‌الدین حسین خوارزمی متخلّص به «حسین» می‌باشد (بنگرید به *جواهر الاسرار*: ۱/ «یك» و *فهرست کتابهای چاپی فارسی*: ۳۲۷۵/۲).

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نستعلیق ❊نام کاتب: [سیّدالحکماء یحیی بن میرزا علیمحمّد حسینی لاریجانی] ❊تاریخ کتابت: [۱۳۳۳هـ] ❊محلّ کتابت: [طهران] ❊عنوانها و نشانیها: مشکی ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۳ (۹۹ب ـ ۱۰۱ب) ❊تعداد سطر: میانگین «۱۸» ❊اندازهٔ متن: ۱۵×۸/۵ سانتیمتر.

ویژگیها: نسخه اندکی قلم خوردگی دارد؛ بر برگ «۱۰۰ ب» دو غزل از «شیخ الرئیس ابوالحسن میرزا خراسانی» به صورت اشعاری پراکنده، بین غزلیّات «حسین حلاج» آمده که مطلع آن دو غزل چنین است:

---

۱. مورّخ ارجمند مرحوم میرزا محمّد علی مدرّس تبریزی در کتاب *ریحانة الادب* (۶۲/۲) چنین آورده: «نام صاحب ترجمه حسین و نام پدرش منصور است و منصور نامیدن خود او چنانچه در السنه دایر و در بعضی از نظم و نثر ادبا معروف است، غلط می‌باشد که به نام پدرش شهرت یافته است».

«آنـانـکـه دوسـتی خـدا ادّعـا کـنـند

بـایـد کـه کـار در خـور ایـن مـدّعـا کـنـند

«بشکسته شد چـــون زورق هستی ببحر عشق

بـایـد کـه آشـنـا بـمـحـیـط فـنـا کـنـند»،

و نیز اشعاری از ابوسعید ابوالخیر، میرزا ابوالحسن جلوه آمده است؛ در همان برگ نیز ابیاتی از علامه «میرزا ابوالحسن جلوه» با مطلعی چنین آمده:

«دلا بـشـادی و انـــدوه دهـر شـادان بـاش

چـو گـل بخـون دل آغـشته باش، خندان باش»،

در نسخه آمده که کاتب "بنا به فرموده «آقاحسین خلف آقا سیّد محمّدباقر جمارانی» و در حضور «آقا سیّد محمّدکاظم کربلائی» روز چهارشنبه ۴ جمادی الاولی سال ۱۳۳۴هـ" کتاب را نگاشته است. فوائد و ابیات دیگری نیز در همان برگ آمده که از سوی کاتب (سیّدالحکماء لاریجانی) "در حضور «میر سیّد کاظم‌خان»، معاون و مدیر و رئیس اردوی دفع سِن و «منوچهرخان نجل آقای مفخّم الملك»، در صبح پانزدهم برج حمل تنگوزئیل ۱۳۰۲ در پاچالك ورامین" نگاشته شده است. در (برگ ۱۰۲ب) ابیاتی به عربی در مراثی حضرت اباعبدالله الحسین علیه‌السلام، از سراینده‌ای ناشناس با مطلع زیر آمده است:

«یـا أحـبّاء الحسـین أبـکـوا و نـوحـوا لـلّـذی

جـدّه خـیر الـوری و امّـه خـیر النـسـاء»،

***

نیز ابیاتی عربی از دعبل خزاعی، ابیاتی از «میرزا باقرخان نظمی»، «ضعیفه هندی دختر عالمگیرشاه» آمده با مطلع:

«بـاده نـوش جـان کـن شه، خون عاشقان نوشی

بـعد از ایـن چـو می با او میتوان زدن جوشی»؟

ابیاتی از شیخ احمد کاشی با مطلع:

«دل تنگ و دست تنگ و جهان تنگ و کار تنگ

از چـار سـو گـرفـته مـرا روزگـار تـنـگ».

ابیاتی از «ایرج میرزا» با مطلع:

«تو همان کوزه‌گر بوالهوسی که کند کوزه بهر روز بسی».

در (برگ ۱۰۳ب) ابیاتی از «آقا میر محمود عارف اصفهانی» با این مطلع آمده:

«ننگ آن خانه که مهمان ز سر خوان برود

جان نثارش کن و نگذار که مهمان برود»!

نیز ابیاتی از سراینده‌ای ناشناس با عبارت «ما أدری قائله» بر فراز آن‌ها و نیز ابیاتی با عنوان «عارف» تصنیف که "بفرموده «آقا میرزا غلام‌رضاخان در اداره مالیه شهر ورامین در روز نوزدهم ربیع الثانی سال ۱۳۳۵ه از سوی «سیّدالحکماء لاریجانی» نگاشته شده است.

فهرست *کتابهای چاپی فارسی*: ۲۲۹۵/۲؛ *ریحانه الادب*: ۶۱/۲.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۸۰۵/۱۵»

۲۶. مسمّط در مدح امیرالمؤمنین علیّ علیه‌السلام (مدایح منظوم، فارسی)

از: میرزا سیّد علی همدانی مشهور به «مظهرعلی‌شاه» متخلّص به «اخضر»، درگذشته: پیرامون سدهٔ ۱۴ه

آغاز: «باز دو در باز شد بر بزمین از بهشت

آخر جشن سده است اوّل اردیبهشت

زاهد را در حرم راهب را در کنشت

دل همه در صحن باغ رخ همه در طرف کشت

مولا شد هر که عبد زیبا شد هر چه زشت

ایزد طومار غم یکجا در هم نبشت

قوموا و استعشقوا لو کنتم تعقلون».

انجام: «سپهر قدرم بلی ولی زمین توأم بدین بلند اختری خاک نشین توأم

جهان فضلم ولی زیر نگین توأم یک خرمن دانشم که خوچه چین توأم

دم از ایازی زدم که شرم‌گین توام تو نیز برگو که من سبکتکین توام

قد چو شمشاد من پیش تو شد واژگون».

گزارش متن: در این اثر منظوم، ۲۴ بند مسمّط مسبّع آمده که در مدح «شاه ولایت حضرت امیرالمومنین علی بن ابیطالب» علیه‌السلام سروده شده است.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «دهم رجب ۱۳۳۱ه بید الأحقر الأفقر سیّدالحکماء اللاریجانی فی طهران محلّهٔ سرچشمه خانه نمره ۴۷ تحریر شد» ❊نوع خط: شکسته نستعلیق ❊نام کاتب: سیّدالحکماء [یحیی بن میرزا علیمحمّد حسینی] لاریجانی ❊تاریخ کتابت: ۱۳۳۱ه ❊محلّ کتابت: محلّه سرچشمه طهران ❊عنوانها و نشانیها: مشکی ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۳ (۱۰۴الف ـ ۱۰۶الف) ❊تعداد سطر: ۱۸ ❊اندازهٔ متن: ۱۵×۸ سانتیمتر.

ویژگیها: نسخه اندکی قلم خوردگی دارد. در انجام بین (برگ‌های ۱۰۶ب ـ ۱۰۷ الف) بخشی از یك مخمّس گویا در مدح امیرالمؤمنین علی علیه‌السلام از «روحانی یزدی» آمده با مطلع:

«ایدم تو نفخـــــه احیای من　　وز دم تـو دمـد مـه درنـــای من
شیـفـتـه تـو دل شـیـدای من　　تا شدی از لطـف تـو مولای من
بـر هـمه شـد فـرض تـولّـی من».

و مقطع آن نیز:

«طینت انسان اگر از خاك شد　　طینت روحـــــانی از افلاك شد
دیده مـــــا از نظر پاك شد　　گفت که در عشق تو چالاك شد
بخ بخ از این همّت والای من»

و نیز ابیاتی از «شاطر عباس قمی»، «آقا شیخ اسمعیل شیرازی» و ابیاتی با عنوان «ما ادری قائله» با مطلع:

اوراق عـدالـت را طـومار دریـدند　　مـرغان حمیت را منقار بـریـدند

و ابیاتی دیگر با عنوان فوق و مطلع چنین آمده است:

ای زلف مشکبار که بر روی دلبری　　بر روی دلبری که زعشاق دلبری

شمارهٔ نسخه: «۱۳۸۰۵/۱۶»

۲۷. قصیده در محاکمه سیّد ابراهیم لاریجانی و سیّد الحکماء لاریجانی

(ادب منظوم، فارسی)

از: حسنعلی میرزا ابن نصرالله میرزا، درگذشته: بعد از ۱۳۳۰ه

آغاز: «پـارینـه بـود مجـلس انـسی مـرا قـرار

سـرخوش ز فـرط جهل ز اوضاع روزگـار

هـر کـس حـکایتی ز ترقّـی نموده جعل

هـر یـك روایتی ز تـکـامـل ز افـتـخـار».

انجام: «ریـزم بـایـن اداره بحکم مـخـدّره

وز روزگـارتـان بـدر آرم کـنـون دمـار

گفـتـند میـخ زور بـیاری خـود مـیـار

کـاندر اداره بـاشـد از آن نمره صـد هزار».

گزارش متن: قصیده رائیّه طنز گونه‌ای است نسبتاً طولانی در ۲۰۷ بیت که در طیّ آن رخداد محاکمه سیّد ابراهیم لاریجانی و سیّدالحکماء لاریجانی در اداره اوقاف تهران در ربیع الاول سال ۱۳۳۰ه به نظم کشیده شده است. موضوع اختلاف ملکی بوده که (بنابر ابیات این قصیده) با ترفندهایی از چنگِ مدّعی علیه خارج گردیده است:

مـصـروع وار هـرولـه کـردم بـدائـره

کـای قـوم، مـال من ز چه روگشت تار و مار

گـفـتـند حـکـم دائـره ایـن شـد بـرو بـرو

مهـمل مـگـو مجادلـه کـم کـن جـدل میار

***

گفـتم مـرا بـدائـره نـاوردی اعتـراض

کـاین حـکـم را ز روی چـه دادند اعتبار

مـلـك تـو را که مورد حـکـم محاکـمـه

هرگـز نـبـوده از چـه نـمودنـد تـار و مار

گـفـتا سـؤال کـردم و گفـتـنـد العـجـب

از غـفـلـتـت بـقاعـده عـام الاشـتهـار

در انجام این قصیده ابیاتی از ادیب الممالك فراهانی تضمین گردیده که معرّفی اصل قصیده وی در رساله پنجم همین مجموعه نفیس آمده است.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «[حسنعلی میرزا این ابیات را] در شهر ربیع الأوّل [سال] ۱۳۳۰ه انشاد فرموده‌اند و بیستم شهر جمادی الثانی تحریر شد علی ید الأحقر الأقلّ یحیی سیّدالحکماء اللاریجانی ابن حاجی میرزا علی‌محمّد الحسینی اللاریجانی فی دارالخلافه طهران سنه ۱۳۳۱ه؛ در این تاریخ حال تمام ادارات مرکزی به همین ترتیب بوده! یادبود نوشتم، از خواننده طلب مغفرت را خواهانم و صاحب هذه المرافعة تحت الأرض مطموس». ❊نوع خط: شکسته نستعلیق ❊نام کاتب: سیّدالحکماء یحیی بن حاجی میرزا علی‌محمّد حسینی لاریجانی ❊تاریخ کتابت: ۱۳۳۱ه ❊محلّ کتابت: دارالخلافه طهران ❊عنوانها و نشانیها: مشکی ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۸ (۱۰۷ب ـ ۱۱۴ الف) ❊تعداد سطر: ۱۶ «میانگین» ❊اندازهٔ متن: ۱۵×۸ سانتیمتر.

ویژگیها: بر فراز آغازین برگ نسخه چنین آمده: «مقاله حضرت مستطاب اشرف امجد والا آقای حسنعلی میرزا خلف مرحوم حاجی نصرالله میرزا که در محاکمه بنده و حاجی سیّد ابراهیم لاریجانی در اداره اوقاف طهران صورت وقوع یافته، بدون زیاده و نقیصه برشته نظم در آورده‌اند، سیّدالحکماء لاریجانی». برخی قلم خوردگی‌هایی در متن اشعار وجود دارد. بین برگ‌های ۱۱۴ الف ـ ۱۲۱ب ابیات نغز و فوائد گوناگون آمده است:

شمارهٔ نسخه: «۱۳۸۰۵/۱۷»

۲۸. دیوان صبوحی قمّی = غزلیّات شاطر عبّاس قمّی (ادب، فارسی)

از: عبّاس بن محمّدعلی، قمّی متخلّص به «صبوحی» مشهور به «شاطر عبّاس قمّی»، درگذشته: ۱۳۱۵ه

آغاز: «آسمان گر ز گریبان قمر آورده برون
از گریبان تو خورشید سر آورده برون».

انجام[1]: «سودای خوشی دوش به آن ماه نمودم
جان دادم و یک بوسه به انعام گرفتم».

گزارش متن: مجموعه‌ای از اشعار، ابیات و غزلیّات شیرین و لطیف شاعر خوش قریحه «شاطر عباس قمّی» است که به صورت پراکنده در جای جای این مجموعه گرانسنگ آمده است. دیوان اشعار و غزلیات «صبوحی» با تحقیق و اهتمام حسن گل محمّدی معروف به «فریاد» به سال ۱۳۶۸ش در تهران به چاپ رسیده است برخی از غزلیّات موجود در این مجموعه، در دیوان مذکور ملاحظه نشد؛ به نظر می‌رسد در بخش غزلیّات نسبت به نسخه چاپی، افزودگی‌هایی دارد که نیاز به بررسی و تحقیق بیشتر دارد. در مقدّمه دیوان چاپی «صبوحی» و *سخنوران نامی معاصر ایران* (۲۲۴۷/۴ـ۲۲۵۳)، شرح حال جامعی از «شاطر عباس قمّی» آمده است.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نستعلیق ❊نام کاتب: [سیّدالحکماء لاریجانی] ❊تاریخ کتابت: [۱۳۳۱ه] ❊محلّ کتابت: [طهران] ❊عنوانها و نشانیها: مشکی ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۶ (۶الف)، (۱۸ب)، (۷۶الف)، (۷۷ب)، (۹۰الف) و (۱۰۷الف) ❊تعداد سطر: چلیپا ❊اندازهٔ متن: چلیپا.

ویژگیها: این ابیات به صورت پراکنده در لابلای رساله‌های مجموعه حاضر، برگ‌های (۶ الف)، (۱۸ب)، (۷۶ الف)، (۷۷ب)، (۹۰ الف) و (۱۰۷ الف) آمده است.

☜ *الذریعة*: ۴۹۲/۹/۲ و ۵۹۶؛ *سخنوران نامی معاصر ایران*: ۲۲۴۷/۴.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۸۰۵/۱۸»

۲۹. اشعار و غزلیّات سیّد الحکماء لاریجانی (ادب منظوم، فارسی)

از: یحیی بن میرزا علی‌محمّد حسینی بقایی لاریجانی مشهور به «سیّد الحکماء»، درگذشته: پس از ۱۳۴۶ه/۱۳۰۶ش

آغاز[2]: «در ورامین، سه عامل زورند هر یک از جنس آدمی دورند،

---

۱. انجام نسخه در برگ «۱۰۷ الف» آمده است.

۲. آغاز نسخه در برگ «۱ الف» آمده است.

صابری و مصدّق، آن دیگر هست پروانه و آن دو معذورند».

انجام[1]: «تُرکِ مستت گر ندارد قصدِ جانِ بیدلان

ای کمان ابرو بگو آن جعبهٔ پر تیر چیست»؟

گزارش متن: مجموعه‌ای پراکنده از اشعار و غزلیّات «سیّد الحکماء لاریجانی» (کاتب این مجموعه نفیس) است که به تناوب ایام، در باغ خواص[2] (از روستاهای ورامین) احمدآباد، قره‌آغاج، پاچالك ورامین و همچنین محلّه سرچشمه تهران و باغ اختصاصی خود شاعر جنب «امامزاده قاسم شمیران» پیرامون سال‌های ۱۳۲۸ـ۱۳۴۶هـ سروده است. این اشعار در این مجموعه نفیس و ارزشمند به صورت پراکنده میان رسائل و قصائد دیگر شاعران آمده است. از شرح احوال تفصیلی شاعر و کاتب این اثر نفیس، یعنی «سیّد الحکماء یحیی حسینی لاریجانی»، اطلاعی به دست نیامد، جز آنکه وی سالها در اداره مالیه (دارائی) ورامین مشغول به کار بوده و بر اساس یادداشت‌ها و ابیاتش تا سال ۱۳۴۶هـ برابر با ۱۳۰۶ش نیز در قید حیات بوده است. این اثر منظوم، برای کسانی که در زمینه «تاریخ اجتماعی و سیاسی شهرهای تهران و ورامین» پژوهش و تحقیق می‌کنند، منبعی قابل بررسی و پژوهش است.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: شکسته نستعلیق ❊نام کاتب: نسخه اصل به خطّ شاعر ❊تاریخ کتابت: سال‌های ۱۳۲۸ـ۱۳۴۶هـ ❊محلّ کتابت: ورامین و تهران ❊عنوانها و نشانیها: مشکی ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۱۲ (۱ الف)، (۷ الف)، (۵۹ الف)، (۶۹ب)، (۷۸ الف)، (۷۸ب)، (۸۲ب)، (۸۳ب)، (۸۶ب ـ ۸۷ب)، (۹۹ الف) و (۱۱۹ الف) ❊تعداد سطر: چلیپا ❊اندازهٔ متن: چلیپا ❊اندازهٔ جلد: ۱۷×۱۰/۵ سانتیمتر ❊نوع جلد: تیماج قهوه‌ای تیره، با ترنج.

---

۱. انجام نسخه در برگ «۱۲۱ ب» آمده است.

۲. روستای «باغ خواص و یا: باغ خاص» از روستاهای معروف و قدیم حومه شهرستان ورامین می‌باشد. چند روحانی فرزانه منسوب به آن روستا بودند که در حوزه علمیّه قم تحصیل و تدریس می‌کردند، از جمله مرحوم حجة الاسلام والمسلمین حاج شیخ احمد باغ خاصی ورامینی از استادان اینجانب که ادبیات عرب را از آن مرحوم فرا گرفتم.

ویژگیها: این ابیات به صورتی کاملاً منفرد و پراکنده در میان رساله‌ها بین برگ‌های (۱الف)، (۷ الف)، (۵۹ الف)، (۶۹ ب)، (۷۸ الف)، (۷۸ ب)، (۸۲ ب)، (۸۳ ب)، (۸۶ب ـ ۸۷ب)، (۹۹ الف)، (۱۱۹ الف) آمده است. در فواصل و لابلای برگ‌های مجموعه خطّی شماره «۷۲۹۷» همین کتابخانه که به خطّ همین «سیّدالحکماء لاریجانی» است، اشعار و ابیاتی آمده که ممکن است برخی از خود «لاریجانی» بوده باشند.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۸۰۵/۱۹»

۳۰. العمادية = الحكمة العماديّة = رساله عماديه = حکمت عماديه

(فلسفه، فارسی)

از: میرزا علی‌اکبر (ابوالمحمود) بن ابی‌الحسن اردکانی یزدی متخلّص به «تجلّی» و مشهور به «حَکَمی»، «حکیم»، «حکیم الهی» و «مدرّس یزدی»، درگذشته: ۱۳۴۴ه

آغاز: «بسمله، حمد خدائی را که ذاتش حقیقت نور است و در عین بطونش ظهور بی‌پرده در حجابست و نمایش ذات چهره‌اش را نقاب از نور جمال چهره صبیح رویان بر افروخت و از نار جلال رُخساره قبیح خویان بسوخت... و بعد بر حسب فرمایش بندگان حضرت اجلّ امجد ارفع اشرف افخم والا شاه‌زاده حکمران دارالعباد یزد... شروع در این رساله وجیزه ...».

انجام: «... مراد از قلم و عقل و جوهر که اوّل مخلوقاتند، شیء واحد باشند و إلاّ تناقض لازم آید و بدانکه قول بتعدّد عشره در عقول مجرّده ...» ناتمام.

گزارش متن: رساله‌ای است مشتمل بر یك دوره مسائل مهمّ حکمت و فلسفه (در این نسخه ۱۶ حکمت آن ملاحظه می‌شود). این اثر بنابر تصریح فرزند مؤلّف (محمود حکمی یزدی): «رساله مذکور شرحی ملّخص از حکمت *اشراق* است که به بیان ساده نگارش یافته...»[1]، شرحِ موجزِ حکمة *الإشراق* اثر جاودانه شیخ ابوالفتوح شهاب‌الدین یحیی بن حبش سهروردی (مقتول به سال ۵۸۷ه در حلب) است، لیکن با بررسی دقیق این اثر،

---

۱. رسائل حکمیه (چاپ وزارت ارشاد، ۱۳۶۵ش): ۲۲.

دلیلی به شرح *حکمة الاشراق* بودن این اثر، یافت نگردید، هر چند که می‌باید در این خصوص بررسی بیشتر و دقیق‌تر صورت پذیرد. ناگفته نماند این رساله بنا به درخواست «بدیع الملك میرزا ملقب به عمادالدوله ابن [بدیع الملک اوّل ملقّب به] عمادالدوله بن محمّدعلی [میرزا دولتشاه] ابن فتحعلی‌شاه قاجار» (درگذشته پس از سال ۱۳۰۶ه)، حکمران دارالعباده یزد تألیف گردیده است. مرحوم «سید علیرضا ریحان یزدی[۱]» در کتاب *آئینه دانشوران* (صص۷۱۸ـ۷۱۹) درباره این اثر چنین آورده:

«وقتی شاهزاده بدیع‌الملك ... از آن جناب خواهش کرده که رساله‌ای به فارسی مشتمل بر مسائل مهّمه حکمت الهی بنویسند و ایشان نیز اجابت کرده، به طور موجز خلاصه مسایل را به پارسی روشن نگاشته‌اند و قسمتی از این نسخه شریفه را سیّد طه موسوی اصفهانی که از طلاب مدرسه رضویه قم بودند، به سال ۱۳۵۳ه به خواهش من بنده [سیّد علیرضا ریحان یزدی] از روی نسخه‌ای که نزد آقای میرزا علی ناسوتی یزدی، خواهرزاده حکیم بود، نوشته است...»[۲].

---

۱. مرحوم حجةالاسلام و المسلمین سید علیرضا ریحان یزدی از عالمان حوزه علمیه قم و سالهایی را از محضر درس پدر بزرگوارم آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی رحمت‌الله علیه استفاده نموده است. وی افزون بر چهل سال در حیدرآباد هند اقامت داشت و در آن منطقه به ترویج شرع مطهّر و نیز بررسی نسخه‌های خطی موجود در کتابخانه‌های هند به ویژه کتابخانه‌های حیدرآباد از جمله کتابخانه نفیس سالار جنگ و کتابخانه نفیس آصفیه اشتغال داشت. چندین اثر از وی به جای مانده است. از جمله کتاب آیینه دانشوران که تاکنون دوبار چاپ شده است. دوّمین بار از سوی کتابخانه بزرگ پدر بزرگوارم منتشر گردیده است. در این اثر وی تاریخچه حوزه علمیه قم و فضلا و مدرّسان و نیز اندکی از وضعیت زادگاه خود شهرستان یزد را بیان نموده است.

۲. نسخه موجود، دقیقاً همان است که با توصیه مرحوم سیّد ریحان یزدی استساخ گردیده است یادآوری می گردد: مرحوم ریحان چند سال اواخر عمر خود را در ایران سپری کرد و تا واپسین روزهای زندگی خود به هند باز نگشت، اینجانب تعدادی از نسخه‌های خطّی شخصی آن

این رساله شامل ۱۶ حکمت به صورت زیر می‌باشد:

۱. حکمة فی الوجود و الماهیّة (۳ب)، ۲. حکمة فی اعتباریّة المهیّة (۳ب)، ۳. حکمة فی إصالة الوجود (۴ب)، ۴. حکمة فی وحدة الوجود (۵ب)، ۵. حکمة فی مغایرة الوجود للماهیّة (۶ب)، ۶. حکمة فی تحریر المهیّة (۷ب)، ۷. حکمة فی بساطة الوجود و مراتبه (۱۰ الف)، ۸. حکمة فی تشکیك الوجود (۱۰ب)، ۹. حکمة فی الوجوب و الإمکان و الامتناع (۱۲ الف)، ۱۰. حکمة فی وحدة ماهیّة واجب الوجود، ۱۱. حکمة فی توحید حقیقة الوجود (۳۰ الف)، ۱۲. حکمة فی بیان حقیقة العلم و المعلوم (۱۹ب)[1]، ۱۳. حکمة فی أنحاء السبق (۳۳ الف)، ۱۴. حکمة فی القدم و الحدوث (۳۸ الف)، ۱۵. حکمة فی التشخّص و التمیّز (۳۹ الف)، ۱۶. حکمة فی نشو الماهیّة من الوجود (۴۲ الف).

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «قد استنسخ هذه النسخة الشریفة متناً من أوائل حکمة الحادی عشر إلی هنا و حاشیتاً من أوّله إلی حکمة الثامن، بید العبد الضعیف طاها الموسوی الإصفهانی فی دارالإیمان قم فی المدرسة الرضویّة حسب الأمر مولی المفخّم السیّد المعظّم ...[2] [علیرضا ریحان الیزدی]، وفقّه الله تعالی فی یوم السادس و العشرون فی شهر ذی القعدة ۱۳۵۳ من الهجرة النبویّة» ❊نوع خط: متن نسخ و حواشی شکسته ❊نام کاتب: سیّد طه [بن آل یاسین] موسوی اصفهانی و دیگران ❊تاریخ کتابت: ۱۳۵۳هـ ❊محلّ کتابت: مدرسه رضویّه قم[3] ❊عنوانها و نشانیها: مشکی (با قلم مشکی و آبی) ❊نوع کاغذ: خط‌دار معمولی ❊تعداد برگ: ۴۹ ❊تعداد سطر: ۱۴ـ۱۶ ❊اندازهٔ متن رساله: ۱۴×۵ (اندازهٔ متن همراه حواشی: ۱۴×۹ سانتیمتر) ❊اندازهٔ جلد: ۱۷×۱۰/۵ سانتیمتر ❊نوع جلد: تیماج مشکی (قطع بیاضی).

---

[1] مرحوم را که در ایران برای فروش به اینجانب ارئه کرده بود، برای این کتابخانه خریداری نمودم، نسخه موجود به احتمال از همان نسخه هایی است که از ایشان خریداری نمودم.

۱. بنا به تصریح کاتب این دو حکمت باید جابجا شود.

۲. نانوشته.

۳. مدرسه رضویّه از مدارس علمی نسبتا قدیم قم می باشد. در این مدرسه طلاب و محصلین بسیاری به تحصیل و تدریس اشتغال داشته اند. هم اکنون این مدرسه پابرجا و کما کان طلاب در آن اشتغال به تحصیل دارند.

ویژگیها: آنگونه که پیش‌تر نیز اشاره گردید، این نسخه به خواهش «سیّد علیرضا ریحان یزدی» از روی نسخه «میرزا علی ناسوتی یزدی» (خواهرزاده مؤلّف) نگاشته شده و رساله از انجام افتادگی دارد، یا اینکه ناتمام مانده است. بنابر تصریح کاتب در انجام نسخه، «سیّد طه موسوی اصفهانی» از اوایل حکمت یازدهم به بعد و نیز تمام حواشی را نگاشته است (به خطّ شکسته و مشکی) و باقی، یعنی از آغاز تا بخشی از حکمت یازدهم به دو خطّ متفاوت (به خطّ نسخ و آبی) از سوی فرد دیگری نگاشته شده است؛ البتّه این شخص بدون تردید، غیر از مؤلّف است، زیرا به تصریح عباراتی که در رقم کاتب و به نقل از «سیّد علیرضا ریحان یزدی» آمده، این نسخه از روی نسخه خواهرزاده «حکیم مدرس یزدی»، یعنی «میرزا علی حکمی یزدی» کتابت شده است؛ امّا حواشی و تعلیقات موجود در هامش برگ‌ها، به نظر می‌رسد مربوط به خود متن (حکیم مدرس یزدی) باشد؛ هر چند این احتمال نیز وجود دارد که از فرد دیگری باشد که در نسخه «حکمی یزدی» بوده و با نظم خاصّی و شماره گذاری در ضمن متن در ستون سمت چپ با دقّت تمام نگارش یافته است. ناگفته نماند که حواشی و تعلیقات در برگ ۲۶، به انجام رسیده است.

در آغاز دستخطّ پدر عزیزم مرحوم آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی (ره) چنین آمده است:

«هذا کتاب العمادیة فی الحکمة لأستاذنا فی الفلسفة المرحوم میرزا علی‌أکبر الیزدی الشهیر بالحکیم المجاور فی آخریات عمره ببلدة قم المشرّفة، و کان حکیماً متألّهاً طبیباً یدرس القانون و شرحی الشفاء و الأسباب و استفدنا منه ـ قدّس سرّه ـ فی قم و استفاده منه جماعة من أفاضل الحوزة فی ذلك العصر کالسیّد محمّدتقی الخوانساری و کالسیّد أحمد الخوانساری و کالسیّد أبی‌الحسن الرفیعی القزوینی و کالمیرزا خلیل الکمرئی و کالمیر السیّد علی الیثربی الکاشانی و أخیه السیّد محمّد و غیرهما، توفّی الأستاذ فی قم و دفن فی مقبرة شیخان؛ حررّه شهاب‌الدین الحسینی المرعشی النجفی».

سه برگ پایانی، دارای فوائدی موجز در صرف و نحو و احکام شرعیه بوده و نیز به نام کاتب بخشی از نسخه «آقای سیّد طاها فرزند آل یاسین» تصریح شده است.

☜ *الذریعة*: ۵۹/۷.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۸۰۶»

۳۱. **دفتر ثبت اسناد محضر** (۱) (اسناد، فارسی و عربی)

از: علی حسنی حسینی، درگذشته: بعد از ۱۳۳۴ه

آغاز: افتاده «... مرسوم است ... صیغه عمری بالعربیّة و الفارسیّة ... فکان وقوع ذلك فی هجدهم شهر جمٰدی الأولی من شهور سنة ۱۳۲۸ ثمان و عشرین و ثلثمائة بعد الألف من الهجرة النبویّة صلّی الله علیه و آله و سلّم، بسم الله الرحمن الرحیم، قد وقعت المقاسمة الصحیحة الشرعیّة بین الأخوین ...».

انجام: «... مال المصالحة... نهصد تومان بموجب دین که عبارتست از هر سالی چهارصد ... برابر شروط به اینکه هر ساله دو ثلث از مال ...».

گزارش متن: صورت اسناد و عقود ثبت شده در محضر «علی حسنی حسینی» در کازرون و شیراز است که پیرامون سال‌های ۱۳۲۲ـ۱۳۳۴ه واقع شده است. این اسناد شخصی بیش‌تر شامل صورت اسناد معاملات، مصالحه‌های شرعی، وقف‌نامه‌ها، عمری، اجاره، ازدواج و سایر احوال شخصی مردم شیراز و کازرون بوده است؛ این اسناد از نقطه نظر «جامعه شناختی کازرون و شیراز» حائز اهمیّت می‌باشد.

در این مجموعه همچنین صورت اسنادی وجود دارد که از روی دستخطّ بزرگانی چون «آخوند ملا محمّدکاظم خراسانی» نقل گردیده که به نظر می‌رسدً استفتایی بوده باشد و ایشان حکمی صادر نموده‌اند (برگ ۲۵الف)، این اسناد به نفاست این مجموعه افزوده است، از جمله اسناد معرّفی شده در این اثر صورت وقف‌نامه‌ی مدرسه منصوریّه (در شیراز) است که در ضمن برگ‌های آغازین این مجموعه نفیس آمده است.

نکته پایانی اینکه فقط پیرامون سال‌های ۱۳۳۱ـ۱۳۳۴ه در این مجموعه (برگ‌های ۳۶ الف ـ ۲۸۴ب)، بر اساس شماره ردیف آن‌ها، صورت ۲۶۲ سند درج گردیده و به نظر می‌رسد در مجموع، حدود ۳۰۰۰ سند معرّفی شده باشد.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: شکسته (گاه بی‌نقطه)، نستعلیق و نسخ گوناگون ❊نام کاتب: ناشناخته ❊تاریخ کتابت: پیرامون نیمهٔ سدهٔ ۱۴ه ❊محلّ کتابت: [شیراز و کازرون] ❊عنوانها و نشانیها: مشکی ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۲۸۴ ❊تعداد سطر: ۱۷ «میانگین» ❊اندازهٔ متن: ۱۶×۱۹ سانتیمتر «میانگین» ❊اندازهٔ جلد: ۱۷/۵×۱۱ سانتیمتر ❊نوع جلد: مقوّایی با روکش پارچه‌ای، عطف: تیماج قهوه‌ای فرسوده.

ویژگیها: این مجموعه به چند خطّ گوناگون، به شکلی درهم و بدون فاصله نگاشته شده، گاه با عباراتی مشکل و مغلق که خواندن عبارات را بسیار مشکل یا نا ممکن ساخته است و نیز در برخی فقرات استفاده از قلم و جوهر نامرغوب، روند مشکل شدن استفاده روان از متن آن را، افزایش داده است. گاهی حاشیه نویسی‌هایی نیز از سوی نگارنده، بدان افزوده شده است. نوع کاغذ متنوّع بوده که بیش‌ترین آن‌ها از نوع فرنگی با رنگ‌های گوناگون، از جمله آبی (چند نوع) و نخودی و خط دار معمولی می‌باشد. بر فراز برگ‌ها عبارت «یا علی ادرکنی» مشاهده می‌شود. قلم خوردگی‌های بسیار در برخی فقرات آمده است. در برخی موارد با جوهر نگاشته شده است. اسناد هر بخش با عنوان‌هایی نظیر: «وقایع ۱۳ شهر ج۲ سنه ۱۳۳۴ نمره ۲۵۶» آغاز می‌گردد و بیشتر در پایان هر یك از اسناد نیز عباراتی همچون: «محلّ مهر حضرت ...»، نشانگر آن است که مهر مربوطه در اصل سند وجود داشته است.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۸۰۷»

۳۲. **دفتر ثبت اسناد محضر (۲)** (اسناد، فارسی)

آغاز: «بسم الله خیر الأسماء، ثبت اسنادی که بعد از فوت مرحوم حضرت آیت‌الله ـ طاب ثراه ـ واقع و نوشته شده...؛ شراکت نامه کربلایی محمّدرحیم علاّف و مشهدی غلامرضا شیرازی... شراکت شرعیه فیما بین...».

انجام: «دارای ورقه... ثبت نمره ۲۱۶ دفتر شیراز ولد مرحوم مهدی... «افتاده».

گزارش متن: جلد دیگری از صورت اسناد ثبت شده (حدود ۲۵۰ سند) در محضر «علی حسنی حسینی» و دیگران است که مجلّدی از آن در شماره پیشین (نسخه ۱۳۸۰۷) گزارش گردید. تاریخ وقایع و اسناد ثبت شده در این مجموعه بیش‌تر بین سال‌های ۱۳۴۴ـ۱۳۴۷هـ است. اسنادِ نخستین این مجموعه (همچون اسناد نسخه پیشین) از سوی «علی حسنی حسینی» نگاشته شده، لیکن در ادامه نام کسانِ دیگری چون «محمّدصادق بن محمّدهاشم شیرازی»، «یوسف بن شیخ ابوالحسن کازرونی» و «جمال‌الدین شریف بن محمّدابراهیم محلاتی» نیز آمده است. بررسی دقیق در محتوای یکایك این اسناد برای «تاریخ اجتماعی استان فارس» خصوصاً شهرهای استان فارس، همچون شیراز و کازرون و انتشار

متن آنها می‌تواند زمینه ساز بسیاری از پژوهش‌های تاریخی دیگر برای آن مناطق گردد. ناگفته نماند به جهت تغییر در تاریخ رسمی کشور، از سال ۱۳۰۴ش به جای استفاده از تاریخ قمری، تاریخ شمسی قید گردیده است. نکته حائز اهمیّت در این نسخه، وجود اسنادی مربوط به بقعه مبارکه احمدیّه «حضرت شاه چراغ علیه‌السلام» در شیراز است که در برگ‌های ۱۶۷ الف ـ ۱۷۳ الف و و جز آن آمده است.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: شکسته (گاه بی‌نقطه)، نسخ و نستعلیق (چند خط) ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۱۴هـ ❊محلّ کتابت: [استان فارس] ❊عنوانها و نشانیها: مشکی ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۱۹۵ ❊تعداد سطر: ۱۳ «میانگین» ❊اندازهٔ متن: ۷/۵×۱۴/۵ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۱۱×۱۶/۵ سانتیمتر ❊نوع جلد: تیماج قهوه‌ای، عطف: تیماج قهوه‌ای.

ویژگیها: موضوع برخی اسناد در حاشیه نگاشته شده است. قلم خوردگی‌هایی نیز گاه در متن دیده می‌شود. بخشِ زیرین برگ‌ها اندکی رطوبت دیده است. بر فراز برگ‌ها عبارت «یا علی ادرکنی» آمده است.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۸۰۸»

۳۳. محضر الشهود فی ردّ الیهود (عقاید ـ ردّ یهود، فارسی)

از: حاجی بابا بن محمّد اسماعیل قزوینی یزدی، درگذشته: بعد از ۱۲۱۳هـ

آغاز: «بسمله، الحمدلله الذی هدینا سواء السبیل و کرّمنا بمتابعة أشرف من ولد من نسل إسمعیل... أمّا بعد چنین گوید... که بر ارباب الباب و دانش و اصحاب بصیرت و بینش مخفی نماند که والد فقیر از سلسله بنی‌اسرائیل و در میان ایشان از افاضل و اعیان بود...».

انجام: «و چون مضمون تمام بیکدیگر قریب بود و در نقل باقی فائده ندید از ایراد اعتراض نمود؛ الحمدلله أوّلاً و آخراً و الصلوة و السلام علی نبیّه محمّد و آله و سائر الأنبیاء و المرسلین و رحمة الله و برکاته»

رقم مؤلّف: «ختم بالخیر و السعادة فی السادس من شهر رمضان المبارك سنة ۱۲۱۱ من الهجرة علی مهاجرها التحیّة و السلام».

گزارش متن: کتابی استدلالی در ردّ و نقد افکار و اندیشه‌ها و عقاید «یهودیان» است.

که در ماه رمضان المبارك سال ۱۲۱۱ه در دارالسعاده یزد به نام حاکم و والی آن شهر، یعنی «**محمّدتقی‌خان بن محمّدباقر بافقی**» (درگذشته به سال ۱۲۱۳ه) نگاشته شده است. مؤلّف چند صفحه در آغاز، به تفصیل انگیزه اصلی خویش را از تألیف این اثر بیان داشته و ضمن بیان اینکه پدرش از افاضل و بزرگان یهود یزد بوده و بعد از مطالعات و تحقیقات مفصّل توفیق ربّانی شامل حالش گردیده و بدین شریف اسلام تشرّف حاصل می‌کند...

این کتاب مشتمل بر ۷ باب و به ترتیب زیر نگاشته شده: **باب اوّل** (۷ ب): در ذکر آنچه خداوند عالمیان بحضرت ابراهیم ـ علی نبیّنا و علیه‌السلام ـ و اولاد آن حضرت وعده فرموده و اثبات شأن و مرتبه حضرت اسمعیل؛ **باب دوم** (۱۹ الف): در ذکر اخبار انبیاء بر بعثت پیغمبری عظیم الشأن و اینکه آن پیغمبر از غیر بنی‌اسرائیل است؛ **باب سوم** (۵۶ ب): در ذکر علاماتی که در کتب انبیاء بجهت ظهور پیغمبر صاحب شریعت مذکور است و بیان اینکه مصداق آن علامات کیست؛ **باب چهارم** (۱۲۳ الف): در احوال حضرت عیسی بن مریم علیه السلام و ایراد آنچه انبیاء سابق دربارهٔ آن بزرگوار خبر داده‌اند؛ **باب پنجم** (۱۳۷ الف): در ذکر آیات و اخباری که دلالت بر مدح و خوبی بنی‌اسرائیل می‌کند و معانی آن آیات و اظهار آنچه در این مقام ضرور است؛ **باب ششم** (۱۴۳ب): در ذکر مذمّت‌ها که خدا به زبان انبیاء بنی‌اسرائیل فرموده؛ **باب هفتم** (۱۵۶ب): در ذکر اخبار و احوالی چند که ایراد آن مناسب این رساله است.

این کتاب به درخواست مرحوم مغفور سید علی محمد وزیری یزدی مؤسّس کتابخانه وزیری سال ۱۳۴۷–۱۳۴۸ش در چاپخانه الآداب ـ نجف اشرف چاپ و منتشر گردیده است. در این اثر برای استشهاد از کتاب *تورات*، فقراتی به زبان عبری (با خط عربی) آمده است.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نسخ (کلمات عربی: نسخ مُعرب و عبارات عبری نیز به خطّ عربی نوشته شده است) ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۱۳ه. ❊عنوانها و نشانیها: مشکی و شنگرف ❊نوع کاغذ: فرنگی رنگی آهارمهره زده ❊تعداد برگ: ۱۷۴ (۲ب ـ ۱۷۵ الف) ❊تعداد سطر: ۱۲ ❊اندازهٔ متن: ۱۱/۵×۶/۵ سانتیمتر.

ویژگیها: حاشیه‌نویسی با نشان «منه»، به نقل از خود «مؤلّف»، «۱۲» و «ام‌ی‌ن» دارد. در حاشیه تصحیح گردیده است. در آغاز یك برگ فهرستِ مطالب کتاب و نیز دو

مُهر بیضی با نشان «عبده محمّدباقر بن حاجی بابا ۱۲۲۱»، «عبده الراجی حاجی بابا ۱۲۲۹» و مُهر مربع «لاإله إلاّ الله الملك المبین عبده محمّدباقر ۱۲۲۲» آمده که این «حاجی بابا» را نبایستی با مؤلّف اشتباه گرفت، چنان‌که در انجام این مجموعه تملّكِ وی نیز آمده «جمال‌الدین حاجی ملاهادی مشهور به حاجی بابا»، و حال آن‌که نام پدرِ مؤلّف «محمّداسماعیل» می‌باشد. چند برگ نخستین مجدول به شنگرف و دارای کمندِ شنگرف است.

☜ *الذریعة*: ۱۵۲/۲۰؛ *فهرست نسخه‌های خطّی فارسی*: ۹۸۶/۱/۲؛ *فهرست کتابهای چاپی فارسی*: ۴۶۲۲/۴.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۸۰۹/۱»

۳۴. **ردّ بر یهود (۱)** (عقاید ـ ردّ یهود، فارسی)

از: حاجی بابا بن محمّداسماعیل قزوینی یزدی، درگذشته: بعد از ۱۲۱۳ه

آغاز: «بر هیچ خبیر بصیر پوشیده و مخفی نخواهد بود که طایفه یهود را عناد و لجاج و تعصّب بچه مرتبه است، بلکه میتوان گفت که طبیعت ایشان مجبول بر انکار و جحود است ...»!

انجام: «حدیث قدسی که: "خلقت الجنّة لمن أطاعنی و لو کان عبداً حبشیّاً و خلقت النار لمن عصانی" و آیه وافی هدایه: ﴿إنّ أکرمکم عندالله أتقیکم﴾ بجهت رفع استهزاء عوام نوشته شد والسلام علی من اتبع الهدی».

گزارش متن: رساله‌ای است کوتاه بر رد برخی عقاید انحرافی «دین یهود» که در ذیل بیشتر نسخه‌های *محضر الشهود* (از جمله در نسخه کنونی با عنوان ملحقات) آمده است، که با استفاده و بهره گیری از آیات نورانی قرآن کریم و نقل عبارات و مطالب از تورات و نیز سایر اقوال و ذکر ادلّه به نقد آن پرداخته است.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نسخ (آیات بیشتر نسخ مُعرب) ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۱۳ه ❊عنوانها و نشانیها: مشکی و شنگرف ❊نوع کاغذ: فرنگی رنگی آهار مهره زده ❊تعداد برگ: ۶ (۱۷۵ب ـ ۱۸۰ب)، ❊تعداد سطر: ۱۲ ❊اندازهٔ متن: ۱۱/۵×۶/۵ سانتیمتر.

☜ *الذریعة*: ۱۵۲/۲۰؛ *فهرست نسخه‌های خطی فارسی*، ۹۴۷/۱/۲.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۸۰۹/۲»

۳۵. ردّ بر یهود (۲) (عقاید ـ ردّ یهود، فارسی)

از: حاجی بابا محمّداسماعیل قزوینی یزدی، درگذشته: بعد از ۱۲۱۳هـ

آغاز: «بر ارباب اولی الألباب مخفی نماند که جماعت بنی‌اسرائیل را داعیه اینست که ما بشریعة توریة و بفرموده حضرت موسی عمل مینمائیم، حال ما در تکذیب اقوال ایشان و در بطلان افعال ایشان دلیلی چند میآوریم تا کذب ...».

انجام: «چاره کار ایشان و کفّاره گناهان ایشان را نمیکند، مگر قبول اسلام و بعد از قبول اسلام هم چیزی چاره آن را نمیکند، مگر اطاعت و بندگی خدا».

گزارش متن: ردّیه و نقدی دیگر بر کردار و پندار دین یهود است که در بیش‌ترین نسخه‌ها به عنوان ذیل افزوده گردیده است. مؤلّف ضمن برشمردن کذب‌های یهودیان از جمله گوید:

«... دروغ اوّل ایشان که میگویند ما بشریعت توریة عمل می‌کنیم، ممکن نیست عمل کردن ایشان بسوای شهرِ بَیتُ الـمَقدِس و آن هم در حالتی که اصلِ بیت‌المقدس، آباد باشد و اولاد حضرت هرون در خدمت و آداب آنخانه معیّنَ باشند و اولاد حضرت موسی هم از برای خدمات دیگر معیّن باشند و مکان قربانگاه نیز آماده باشد و هر وقت خواهند قربانی بعمل آورند، آتش از آسمان بیاید و آن قربانیرا بسوزد که علامت مقبول بودن، آن قربانی است، با چندین اساسهای دیگر وقتی که همه موجود شود آنوقت میتوان بشریعت توریة عمل نمود و إلاّ ممکن نیست... آن عبادت نیست معصیت است، چون بدون گفته خدا و رسولش بدعت چند بنا گذارده‌اند...»

درباره مؤلّف به بخشِ گزارش متنِ نخستین اثر این مجموعه مراجعه گردد. آقای احمد منزوی در *فهرست نسخه‌های خطّی فارسی*، این اثر را ناشناخته معرّفی نموده است. با توجّه به قراین درونی و نقل قول‌های متنی، علاوه بر رساله کنونی، به طور قطع و یقین، دو رساله پیشین نیز از «حاجی بابا قزوینی یزدی» می‌باشد.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نسخ مُعرب (عبارات عبری با خطّ عربی نگاشته شده است) ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۱۳هـ ❊عنوانها و نشانیها: مشکی و شنگرف ❊نوع کاغذ: فرنگی آهارمهره زده ❊تعداد برگ: ۱۹ (۱۸۰ب ـ ۱۹۷ب) ❊تعداد سطر: ۱۲

*اندازهٔ متن: ۱۱/۵×۶/۵ سانتیمتر *اندازهٔ جلد: ۱۸/۵×۱۱/۵ سانتیمتر *نوع جلد: تیماج قهوه‌ای روشن.

ویژگیها: اندکی حاشیه‌نویسی در برخی برگ‌ها نگاشته شده. عبارات منقول از کتاب *تورات* به زبان عبری، امّا با خطّ و الفبای عربی نگاشته شده است (از جمله برگ ۱۸۹ب). در انجام تملّک «جمال‌الدین شهیر بحاجی بابا خلف حاجی ملا هادی» با مهر بیضی «عبده الراجی حاجی بابا ۱۲۲۹» آمده است؛ نیز حدیثی به نقل از «حضرت امام صادق علیه‌السلام» در عبادت خدا به نقل از کتاب *عدّة الداعی* تالیف ابن فهد حلّی، همچنین در انجام، برگی مشتمل بر سیاه مشق زیبا به خطّ شکسته نستعلیق آمده است.

فهرست نسخه‌های خطّی فارسی (منزوی)، ۹۴۸/۱.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۸۰۹/۳»

۳۶. العروة الوثقی (تفسیر شیعی، عربی)

از: شیخ بهائی، بهاءالدین محمّد بن حسین عاملی حارثی متخلّص به «بهائی»، درگذشته: ۱۰۳۰هـ

آغاز: «الحمدلله الذی أنزل علی عبده کتاباً إلهیاً یتفجّر من بحاره أنهار العلوم الحقیقیّة تفجیراً... و بعد فإنّ أفقر العباد إلی رحمة الله الغنی... وفّقه الله للعمل فی یومه لغده قبل أن یخرج الأمر من یده، یقول: إنّ أهمّ ما وُجّهت إلیه الهمم...».

انجام: «... ﴿بسم الله الرحمن الرحیم، ألم﴾[1] و یؤیّده ما روی من قول الیهود و بعد حساب ألم کیف یدخل فی دین مدّته إحدی و سبعون سنة ...» ناتمام.

بنگرید به: نسخهٔ شمارهٔ «۵۰۷۸/۷» گزارش شده در جلد «۱۳» فهرست همین کتابخانه.

گزارش متن: ... این اثر نخستین بار به صورت سنگی در سال ۱۳۱۹هـ با کتابهای: *حبل المتین* و *مشرق الشمسین* مؤلّف در تهران و بار دیگر با تحقیق و تصحیح محمّدرضا نعمتی و اسعد طیّب در سال ۱۳۸۰ش از سوی دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیّه قم

---

۱. آیه ۱ سوره بقره.

منتشر گردیده است. نسخه موجود از تفسیر سورهٔ حمد آغاز و تا آیهٔ نخست سورهٔ بقره به انجام می‌رسد و بقیه نانوشته مانده است.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نسخ ❊تاریخ کتابت: اواخر سدهٔ ۱۱ یا اوایل سدهٔ ۱۲هـ ❊عنوانها و نشانیها: مشکی و شنگرف ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۳۹ (۱ب ـ ۳۹ب) ❊تعداد سطر: ۱۷ ❊اندازهٔ متن: ۱۲×۵/۵ سانتیمتر.

ویژگیها: در حاشیه تصحیح گردیده و اندکی حاشیه‌نویسی نیز با رمز «ص» و «منه» دارد که به نقل از مؤلّف بیان گردیده است. در نخستین برگ نسخه مهر محراب گونه‌ای با این بیت آمده است «هو المالک» بمنّه و طوله عزوجل «فی نوبة العبد ابی‌الفضل دخل»[1]. در آغازین برگ‌های نسخه آثار شدید رطوبت سرایت نموده است، که البتّه به متن آسیبی نرسیده و خواناست. در آغاز تملّك «محمّد صدرالدین المدّرس» با مُهر بیضی ناخوانای وی و نیز تملّك «ابوسعید ...» دیده می‌شود، آغاز رساله به مهر پدر عزیزم حضرت آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی (ره) مزین می‌باشد.

---

۱. این مهر که یک بیت شعر در آن حکاکی شده، مربوط به کتابخانه شخصی مرحوم آیت‌الله حاج میرزا ابوالفضل تهرانی پدر مرحوم آیت‌الله میرزا محمد ثقفی تهرانی و ایشان پدر همسر حضرت امام خمینی (ره) بوده است. مرحوم حاج میرزا ابوالفضل از عالمان برجسته عصر قاجار و در تهران می‌زیسته و کتابخانه شخصی بسیار نفیسی داشته که تمامی آن پس از رحلت ایشان به مرحوم آیت‌الله میرزا محمد ثقفی منتقل گردید. پس از رحلت ایشان، بازماندگانش کتابخانه آن مرحوم رادر معرض فروش قرار دادند، بحمدالله اینجانب موفّق شدم توسط یکی از دوستان دیرینم این مجموعه بسیار نفیس را که افزون بر دویست و اندی نسخه خطی نفیس بود، برای کتابخانهٔ خودمان خریداری نمایم. تمامی نسخه‌های ایشان ممهور به مهر یاد شده می‌باشد. از جمله نسخه‌های جالب این مجموعه دفترچه اصلی ازدواج حضرت امام خمینی(ره) است که ممهور به مهر و امضای حضرات آیات سید هادی افجه ای تهرانی، سید احمد لواسانی، حاج سید ابوالقاسم کاشانی، حاج میرزا محمد ثقفی تهرانی و حضرت امام خمینی(ره) می‌باشد. هم اکنون این دفتر در گنجینه نسخه‌های خطی کتابخانه بزرگ ما در معرض دید بازدید کنندگان قرار دارد. روانشان شاد باد.

☜ *الذریعة*: ۲۵۲/۱؛ *فهرست کتاب‌های چاپی عربی*: ۶۲۱؛ *فهرست موضوعی نسخه‌های خطی عربی کتابخانه‌های جمهوری اسلامی ایران: علوم قرآنی*: بخش دوم، تفسیر (۲): ۶۸۹.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۸۱۰/۱»

۳۷. عین الحیاة

(تفسیر شیعی، عربی)

از: شیخ بهائی، بهاءالدین محمّد بن حسین عاملی حارثی متخلّص به «بهائی»، درگذشته: ۱۰۳۰هـ

آغاز: «الحمدلله الذی أنزل علی عبده الکتاب و لم یجعل له عوجاً و الصلوة علی سیّد أنبیائه و أکارم أولیائه الذین جعلهم للأمّة ائمّة و حججاً؛ هذا یا إخوان الدین و خلاّن الیقین... سورة الفاتحة و من أشهر أسمائها السبع المثانی لأنها سبع آیات باتّفاق الأمّة...».

انجام: «﴿أنّهم ملاقوا ربّهم﴾[1] بالعرض علیه یوم الجزاء کما قال سبحانه و عرضوا علی ربّك صفّاً أو ملاقوا خزانة و لا دلالة علی رؤیته تعالی فی الآخرة کما ظنّه بعض الأشاعرة... و المنافقون محرومون من رؤیته إذ لاینالها عندهم...» ناتمام.

بنگرید به: نسخه شماره «۱۲۸۹۳/۳» گزارش شده در جلد «۳۲» فهرست همین کتابخانه.

گزارش متن: نسخهٔ موجود از سورهٔ حمد آغاز و تا آیهٔ ۴۶ سورهٔ بقره به انجام می‌رسد.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نسخ ❊تاریخ کتابت: پیرامون اواخر سدهٔ ۱۱ یا اوایل سدهٔ ۱۲هـ ❊عنوانها و نشانیها: مشکی و شنگرف ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۲۶ (۴۰ب ـ ۶۵الف) ❊تعداد سطر: ۱۷ ❊اندازهٔ متن: ۵×۱۱/۵ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۱۸×۱۰ سانتیمتر.

ویژگیها: اندکی حاشیه‌نویسی با نشان «ف» دارد. بر تعدادی از برگها رطوبت سرایت نموده است.

☜ *الذریعة*: ۳۶۹/۱؛ *فهرست موضوعی نسخه‌های خطی عربی کتابخانه‌های جمهوری*

---

۱. آیه ۴۶ سوره بقره.

اسلامی ایران: علوم قرآنی: بخش دوم، تفسیر (۳): ۱. شمارهٔ نسخه: «۱۳۸۱۰/۲»

۳۸. حاشیة أنوار التنزیل (تفسیر، عربی)

از: شیخ بهائی، بهاءالدین محمّد بن حسین عاملی حارثی متخلّص به «بهائی»، درگذشته: ۱۰۳۰هـ

آغاز: «الحمدلله الذی جعل نسخة عالم الإمکان شرحاً لآیات قدرته و تفسیراً... أمّا بعد فیقول الفقیر... وفّقه الله للعمل فی یومه لغده قبل أن یخرج الأمر من یده. إنّ أولی ما رتع برید النظر فی ریاضه...».

انجام: «قوله بقصیف الرعد شدّه صوته ومیض البرق...، جعلت اعتراضیّته علی رأی صاحب الکشّاف من وقوع الاعتراضیّة فی آخر الکلام و یمکن عطفها علی ﴿یجعلون أصابعهم﴾[1]...» افتاده.

بنگرید به: نسخه شماره «۳۰۲۱» گزارش شده در جلد «۸» فهرست همین کتابخانه.

گزارش متن:... نسخه موجود از آیات نخستین قرآن کریم آغاز و تا بخشی از آیه ۲۰ سوره بقره به انجام می‌رسد. چنانچه از مقدّمه آن برمی آید، این حاشیه، ظاهراً دوّمین حاشیه شیخ بهائی (ره) بر *تفسیر انوار التنزیل* قاضی بیضاوی است.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نستعلیق (آیات: نسخ) ❊تاریخ کتابت: پیرامون اواخر سدهٔ ۱۱ یا اوایل سدهٔ ۱۲هـ ❊عنوانها و نشانیها: مشکی و شنگرف ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۱۴۳ (۶۶ب ـ ۲۰۹ب) ❊تعداد سطر: ۱۷ ❊اندازهٔ متن: ۵×۱۱/۵ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۱۸×۱۰ سانتیمتر ❊نوع جلد: تیماج قهوه‌ای مایل به حنایی، مجدول.

ویژگیها: در حاشیه تصحیح گردیده و حاشیه‌نویسی نیز با نشان‌های «ص»، «۵»، «۱۱۴»، «س»، «من، عفی عنه»، «عص»، «ف»، «سید»، «سمع» و «منه، رحمه الله» به نقل از خود محشّی دارد. همچنین مطالبی از تفسیرهای: «کشاف»، «ابوالفتوح رازی» و «صحاح اللّغة جوهری» و...، آمده است. برگ انجام نیز به مهر پدر عزیزم حضرت‌آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی (ره) مزیّن می‌باشد. نسخه اندکی رطوبت و آسیب دیده است.

---

۱. آیه ۱۹ سورهٔ بقره.

☜ *الذریعة*: ۴۴/۶؛ *فهرست موضوعی نسخه‌های خطّی عربی کتابخانه‌های جمهوری اسلامی ایران: علوم قرآنی*: بخش دوم، تفسیر (۲): ۴۷۹.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۸۱۰/۳»

۳۹. **مفتاح الجناح = ترجمه عدة الداعی و نجاح الساعی** (دعا، فارسی و عربی)

از: ابوالحسن فخرالدین علی بن حسن زواره‌ای اصفهانی، درگذشته: بعد از ۹۴۶ه

آغاز: «بسمله، ستایش و سپاس بیقیاس حضرت قاضی الحا[جات] را رواست که اجابت کننده دعوات داعیانست...، امّا بعد چون کتاب *عدّه الداعی و نجاح الساعی* که از بدایع مؤلّفات أعلم المتقدّمین و أفخر المتأخّرین و أکمل الکاملین ...».

انجام: «محاسن اهل ایمان آنکه اگر مطّلع شوند بر خللی و زللی که درین ترجمه وقوع یافته باشد آنرا بذیل عفو بپوشند... تا از مثوبات سیّد ابرار و آل اخیار او صلوات الله علیهم أجمعین برحمتك یا أرحم الراحمین».

بنگرید به: نسخه شماره «۲۲۰» گزارش شده در جلد «۱» فهرست همین کتابخانه.

گزارش متن: ... مترجم از شاگردان محقّق کرکی (درگذشته به سال ۹۴۰ه) و از استادان مولی فتح الله کاشانی، صاحب تفسیر *منهج الصادقین* بوده است. از این ترجمه چند نسخه‌ی دیگر در این کتابخانهٔ بزرگ موجود می‌باشد که نسخه‌های ۲۲۰، ۱۲۳۱ و ۳۵۴۶ از آن جمله‌اند؛ همچنین نسخه‌هایی نیز در کتابخانه مرکزی آستان قدس رضوی و کتابخانه امیرالمؤمنین علیه‌السلام در نجف اشرف نگهداری می‌گردد. کتاب *عدّة الداعی* ترجمه‌های متعدّد دیگری نیز به فارسی دارد که از سوی دانشمندانی چون: «نصیرالدین محمّد بن عبدالکریم انصاری هروی»، «محمّد مفیدالدین بن نظام‌الدین قزوینی»، «سیّدصادق بن حسین توشخانگی مشهدی»، «غیاث‌الدین بن محمّد بن زین‌العابدین استرآبادی»، «حسین غفاری ساروی» و «علی‌اکبر عقیلی اشتهاردی»، به فارسی برگردانده شده است.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نسخ ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۱۱ه ❊عنوانها و نشانیها: مشکی و شنگرف ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۳۸۹ ❊تعداد سطر: ۱۵ ❊اندازهٔ متن: ۷/۵×۱۴ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۱۲/۵×۱۹ سانتیمتر ❊نوع جلد: دو رو تیماج؛ برون: قهوه‌ای فرسوده با ترنج و سرترنج با زمینه لاکی کرِم همراه دستنوشته‌هایی

ناخوانا و محو شده از جمله: «الله کافی» و «الهی... بخیر...»؛ عطف و حاشیه: تیماج قهوه‌ای؛ درون: زرشکی مجدول به نقره (محو شده) فرسوده.

ویژگیها: در حاشیه تصحیح گردیده است. آثار رطوبت بر برگ‌های آغازین و پایانی نسخه سرایت نموده، که از سوی افراد بی‌تجربه بازسازی غیر اصولی گردیده است. برگ‌ها مجدول به لاجورد و شنگرف می‌باشد. در آغاز دستخطّ مرحوم پدر عزیزم آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی(ره) با عبارت: «کتاب مفتاح النجاح فی الأدعیة للمولی حسین بن علی الزواری الإصفهانی» آمده است. چند مُهر در بین برگ‌های نسخه دیده می‌شود که برخی ناخواناست و آنچه که قابل خواندن است عبارتند از: یك مُهر مُربع در برگ «۵ الف» با نشان محو شده «محمّد ... صالح ...»؛ چند مهر بیضی در برگ‌های «۱۷۹ الف» و «۲۱۸ الف» با نشان «بنده ... محمّد مراد» و نیز یك مهر مربع در برگ «۳۶۱ الف» با نشان: «محمّد ... در حبّ علی رسد ... بلرزد».

☜ *الذریعة*: ۳۵۵/۲۱؛ *نسخه پژوهی*: دفتر ۳، ۱۳۸۵ش، ۳۶۷.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۸۱۱»

۴۰. الناسخ و المنسوخ

(علوم قرآن، عربی)

از: جمال‌الدین احمد بن عبدالله بحرانی مشهور به «ابن‌المتوّج»، درگذشته: ۸۲۰هـ

آغاز: «بسمله، الحمدلله الذی لم ینسخ من آیة إلاّ و قد أتی بخیر منها أو مثلها و الصلوة علی نبیّه محمّد و عترته المعصومین... باب فی مقدّمة ذلك؛ اعلم أنّ النسخ هو زوال مثل الحکم الثابت بالنصّ الأوّل...».

انجام: «و عامر بن الطفیل و قیل هی مکیّة لا ناسخ و لا منسوخ و کذا فی المعوذتین و اختلف فی نزولهما. تمّ الکتاب».

بنگرید به: نسخه شماره «۳۱۳۸/۳» گزارش شده در جلد «۸» فهرست همین کتابخانه.

گزارش متن: ... این کتاب به تصحیح محمّدجعفر اسلامی در سال ۱۳۴۴ش در تهران به چاپ رسیده است.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نسخ نازیبا ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۱۳هـ ❊عنوانها و نشانیها: مشکی ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۴۶ ❊تعداد سطر: ۱۳ ❊اندازهٔ متن:

۷×۱۳ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۱۲×۱۸/۵ سانتیمتر ❊نوع جلد: مشمّع مشکی، عطف: تیماج مشکی.

ویژگیها: در حاشیه تصحیح گردیده است. نسخه مغلوط است. آثار رطوبت به برگ‌های نخستین نسخه سرایت نموده است. لبه برخی برگ‌ها وصّالی گردیده است. در آغاز تملّك «ریحان الله بن جعفر الفاطمی» با مهر بیضی «العبد ریحان الله الموسوی ۱۳۱۳» و گویا دستخطّ وی است که به نقل از *أنیس المسافرین فی أحوال أحمد بن المتوّج البحرانی* آمده و فهرستی از آثار مؤلّف ذکر شده است. همچنین در آغاز، دستخطّ پدر بزرگوارم مرحوم آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی (ره) با عبارت: «کتاب *الناسخ و المنسوخ* للعلاّمة الشیخ جمال‌الدین أحمد بن المتوّج البحرانی من أجلّة العلماء الإمامیّة» آمده است.

أعیان الشیعة: ۱۳/۳؛ *دائرة المعارف بزرگ اسلامی*: ۵۷۹/۴؛ *الذریعة*، ۹/۲۴؛ *ریحانة الأدب*، ۱۹۵/۸؛ *معجم المطبوعات العربیّة فی ایران*: ۳۶۷؛ *موسوعة مولفی الامامیة (رحلی)*: ۵۰۵/۲.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۸۱۲»

۴۱. **بیست باب = احوال ارض و سماء (رساله در ...)** (اخترشناسی، فارسی)

از: ناشناخته

آغاز: «الحمدلله مستحقّ الحمد و ولیّه و صلّی الله علی محمّد عبده و نبیّه؛ آغاز کردیم بفرّخی و فیروزی و بختیاری و روزگار گزیده و اختر خجسته ... و بنیاد این نامه بر بیست باب نهادم ...».

انجام: «و علّت این از آن پدید کردیم تا چنان دانیم هرگز هیچ ستاره ایستاده نباشد و راجع نبود و لیکن بدیدار جسم همی چنین نماید و الله أعلم بالصواب».

گزارش متن: رساله‌ای است در اخترشناسی که در بیست باب از سوی فردی ناشناخته نگاشته شده است؛ علی‌رغم بررسی فراوان در منابع و مصادر موجود، به نام نویسنده آن دسترسی نیافتیم. مرحوم «میرزا عبدالله افندی» صاحب *ریاض العلماء* در برگ نخست همین نسخه چنین نگاشته: «شاید تألیف بعضی از علمای عصر ملوك خوارزم» و نیز ادبیات بکار رفته و سبك دستور زبان آن این نظر را تأیید می‌نماید، البته نیاز به بررسی

بیشتر دارد؛ نیز همو در آغاز اثر آورده که نسخه‌ای از این رساله نیز در مدرسه فاضلخان مشهد (فاضلیّه) ضمن مجموعه‌ای موجود می‌باشد، لیکن در فهرست منتشر شده و دستنوشته[1] مدرسه فاضلیّه، چنین نسخه ای یافت نگردید، البتّه مجموعه‌ای در آنجا موجود است که نسخه‌ای از رساله بیست *باب* را نیز دارد، لیکن مؤلّف آن خواجه نصیرالدین طوسی (ره) است. ابواب این رساله چنین است **باب اول**(۳ب): اندر پدید کردن برهان آنك فلك مدوّر است نه مسطّح و نه مثلّث و نه مربّع ...؛ **باب دویم** (۵ ب): اندر پدید کردن آنکه زمین مدوّر است ...؛ **باب سیم** (۷ب): اندر پدید کردن، چند بخش کردن فلك ...؛ **باب چهارم** (۹ الف): [اندر] پدید کردن آنك فلك معدل النهار و فلك البروج ...؛ **باب پنجم** (۱۲ب): اندر پدید کردن شمار و ستارهای فلك ...؛ **باب ششم** (۱۵ الف): اندر پدید کردن مساحت زمین ...؛ **باب هفتم** (۱۷ب): اندر پدید کردن صورت زمین و اقلیم‌ها ...؛ **باب هشتم** (۲۰ب): اندر پدید کردن شهرها که اندر هر اقلیم افتاده است ...؛ **باب نهم** (۲۳ الف): اندر پدید کردن شهرها که چرا بهری[2] سردسیر است و بهری گرم سیر ...؛ **باب دهم** (۲۵ب): اندر پدید کردن صورت هر فلکی ...؛

باب یازدهم (۲۷ الف): اندر پدید کردن روش همه سیارها سایره و ثابته که هر روز یا هر ساعتی یا هر ماهی یا هر سالی چند درجه بروند...؛ **باب دوازدهم** (۲۸ب): اندر پدید کردن آنکه روی زمین تا آفتاب و ماه ... چند میل است ...؛ **باب سیزدهم** (۳۰ الف): اندر پدید کردن دایره فلك همه ستاره‌ها که چند میل است ...؛

باب چهاردهم (۳۲ الف): اندر پدید کردن مساحت آفتاب و ماه همه ستارها که هر یکی چندند ...؛ **باب پانزدهم** (۳۳ الف): اندر پدید کردن آنکه چرا ماه هرگاه بآفتاب نزدیکتر باشد روشنایی او کمتر پیدا بود...؛ **باب شانزدهم** (۳۴ب): اندر پدید کردن هرگاه که ارتفاع آفتاب نگریم چگونه کنیم تا بدانیم که بکدام شهر هنوز روز بر نیامده و بکدام شهر ارتفاع

---

۱. فهرست دستنوشته مدرسه فاضلیّه مشهد بررسی گردید، لیکن از این اثر یاد نشده است! این فهرست دستنوشته در *گاهنامه نسخه پژوهی* (دفتر ۲، صص ۲۴۳ـ۲۹۲) در سال ۱۳۸۴ش در تهران منتشر گردیده است.

۲. بعضی.

چند بوده باشد؛ **باب هفدهم** (۳۶ الف): اندر پدید کردن آنکه چگونه است که آفتاب منکسف شود ...؛ **باب هجدهم** (۳۷ب): اندر پدید کردن آنکه سبب خسوف ماه چیست و چگونه...؛ **باب نوزدهم** (۳۸ الف): اندر پدید کردن آنکه چرا گاه بود که ماه مقابله آفتاب بود ...؛ **باب بیستم** (۳۸ب): اندر پدید کردن رجعت و استقامت همه ستارها و علّت آن ... .

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نستعلیق ❊تاریخ کتابت: پیرامون اواخر سدهٔ ۱۱ه ❊عنوانها و نشانیها: مشکی و شنگرف ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۳۹ (۱ب ـ ۳۹ب) ❊تعداد سطر: ۱۷ ❊اندازهٔ متن: ۱۴×۸ سانتیمتر.

ویژگیها: نسخه‌ای از این اثر نفیس در دیگر کتابخانه‌ها وجود ندارد و بسیار نایاب است؛ بر برگ آغازین نسخه دستخطّ مرحوم «میرزا عبدالله افندی إبن عیسی تبریزی اصفهانی» (درگذشته بعد از ۱۱۲۰ه)، صاحب کتاب *ریاض العلماء و حیاض الفضلاء* چنین آمده است: «رساله فارسی در احوال ارض و سماء و مسائل جلیله در علم هیأت، مشتمله بر بیست باب و مؤلّف آن معلوم نیست و شاید تألیف بعضی علمای عصر ملوك خوارزم باشد، فلاحظ و نسخه مغلوط است و یك نسخه سقیمه از این رساله در مجموعه [ای] هست که در کتابخانه مدرسهٔ فاضلخان در مشهد مقدس می‌باشد».

نیز در زیر عبارات مذکور، دستخطّ مرحوم پدر بزرگوارم آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی(ره) چنین آمده است: «هذا خطّ مولینا المیرزا عبدالله أفندی صاحب *ریاض العلماء*» و نیز دستخطّ ایشان «*أرسلت إلی صاحب الذریعة*» که نشانگر ارسال اطلاعات و داده‌های کتابشناسی نسخه به آغا بزرگ تهرانی رحمه الله جهت ثبت در کتابشناسی بزرگ شیعه، یعنی *الذریعة* ارسال گردیده است، لیکن علی‌رغم تفحّص فراوان در *الذریعة* معمولاً نام نسخه‌هایی را که مرحوم والدم برای صاحب الذریعة ارسال داشته‌اند و آن مرحوم در کتاب خود آورده است. نام این نسخه، یافت نگردید، گویا از قلم آن مرحوم افتاده یا با عنوان دیگری در آن اثر، ثبت شده باشد. نسخه موجود در حاشیه تصحیح گردیده و اندکی حاشیه‌نویسی نیز دارد.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۸۱۳/۱»

۴۲. **احوال الاقالیم = اقالیم سبعه = هفت اقلیم** (جغرافیا، فارسی و عربی)

از: ناشناخته

آغاز: «فایدة فی ذکر أحوال الأقالیم و بلادها المشهورة و غیر المشهورة و بیان الکواکب المنسوب إلیها، الإقلیم الأوّل للزحل، طول او از مشرق تا جنوب است و هزار میل بود...».

انجام: «الإقلیم السابع للقمر، طولش از مشرق تا مغرب و پنجاه و چهار فرسخ است... سیصد و چهار فرسخ از بغداد تا موصل، از بغداد تا دمشق هشتاد و دو فرسخ».

گزارش متن: متن کوتاهی است در شناخت اقالیم هفت‌گانه جهان و توصیف حدود و سایر مختصّات جغرافیایی آن‌ها که علی‌رغم بررسی بسیار در مصادر و منابع موجود، به مؤلّف آن دسترسی نیافتیم و این اثر جز کتاب *اقالیم سبعه* تألیف «محمّد بن حاجی عباسقلی» است که به شماره «۱۵۰۵۰/۲» در جلد ۳۸ فهرست همین کتابخانه گزارش شده است. عناوین این رساله چنین است:

الإقلیم الأوّل للزحل (۳۹ب): طول او از مشرق تا مغرب است، دو هزار میل بود ...؛

الإقلیم الثانی للمشتری (۴۰ الف): طولش از مشرق هشت هزار و ششصد میل است...؛

الإقلیم الثالث للمریخ (۴۰ب): طولش از مشرق تا مغرب ...[1] صد و پنجاه و هفت میل است...؛ **الإقلیم الرابع للشمس** (۴۱ الف): طولش از مشرق هفت هزار و ششصد میل است ...؛ **الإقلیم الخامس للزهرة** (۴۲ الف): ...[2] تا مغرب ...[3] صد و پنجاه و هفت میل است ...؛ **الإقلیم السادس للعطارد** (۴۲ب): ...[4] از مشرق تا بمغرب دو هزار و سیصد و نود و نیم میل است ...؛ **الإقلیم السابع للقمر** (۴۲ ب): طولش از مشرق تا مغرب است ....

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نستعلیق ❊تاریخ کتابت: پیرامون اواخر سدهٔ ۱۱ه ❊عنوانها و نشانیها: مشکی و شنگرف ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۵ (۳۹ب ـ ۴۳ الف)، ❊تعداد سطر: ۱۷ ❊اندازهٔ متن: ۱۳/۵×۷/۵ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۱۸/۵×۱۲/۵

---

۱. نانوشته.

۲. نانوشته.

۳. نانوشته.

۴. نانوشته.

سانتیمتر ❊نوع جلد: مشمّع مشکی؛ عطف: تیماج مشکی.

ویژگیها: این اثر بسیار نادر است و از روی نسخه‌ای نفیس و کهن کتابت گردیده است؛ آنگونه که از برخی جاهای نانوشته این نسخه بر می‌آید، نسخه اصل آسیب دیده یا ناخوانا بوده و کاتب مطالب را نتوانسته بخواند، لذا نانوشته مانده است. نسخه در حاشیه تصحیح گردیده است.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۸۱۳/۲»

۴۳. شرح الباب الحادی عشر

(کلام، عربی)

از: ناشناخته

آغاز: «بسملة، قوله: الباب الحادی عشر؛ أقول إنّما سمّی هذا الباب، حادی عشر لأنّ الشیخ جمال الملّة و الدین ـ رحمه الله تعالی و قدّس روحه و نوّر ضریحه ـ لمّا نظر فی *مصباح المتهجّد* ... قوله: فیما یجب؛ أقول: الواجب هو ما یذمّ تارکه فی الدنیا و یعاقب فی الآخرة...».

انجام: «و إذا کفی الأقلّ لایترقّی إلی الأصعب فإن کفی بغیر العادة لم‌یترقّی إلی غیرها و الحمدلله ربّ العالمین و صلّی الله علی سیّدنا محمّد و آله أجمعین و سلّم کثیراً کثیراً».

گزارش متن: یکی از شروح *رساله باب حادی عشر* که با عناوین «قوله ـ اقول» آمده است، بنابر تصریح مصادر و منابع موجود مؤلّف آن تاکنون بر همگان، ناشناخته مانده است. مرحوم صاحب *الذریعة* نسخه‌ای چون این نسخه را در کتابخانه مرحوم آیت‌الله میرزا محمّد طهرانی در سامراء رؤیت کرده است. ناگفته نماند رساله *باب الحادی عشر* در واقع باب یازدهم از کتاب *منهاج الصلاح فی مختصر المصباح* تصنیف «علاّمه حِلّی جمال‌الدین حسن بن یوسف بن مطهّر» (درگذشته به سال ۷۲۶هـ) می‌باشد.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «قد استراح من انتهاض هذا الشرح من السواد إلی البیاض و ینتهی بما انتهی إلیه من الأحکام و الأعراض فی خمسة عشر من شهر رجب الحرام فی سنة تسعمائة و ثمان و تسعین بتوفیق ربّ العالمین؛ تم». ❊نوع خط: نسخ ❊نام کاتب: [ابراهیم بن مولی حاجی محمّد بن مولی علی بن حسن حسینی خزاعی] ❊تاریخ کتابت: ۹۹۸هـ ❊محلّ کتابت: کرند در «استان کرمانشاه» ❊عنوانها و نشانیها: شنگرف ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۲۱ (۱ب ـ ۲۱ب) ❊تعداد سطر: ۱۵ ❊اندازهٔ متن: ۱۹×۱۲/۵ سانتیمتر.

ویژگیها: در حاشیه تصحیح گردیده و حاشیه‌نویسی نیز با نشان‌های «۱۲»، «فخرالدین»، «حسنیه»، «شرح جعفریه» و ... دارد. عناوین متن اصلی و نیز عنوان و مباحث کلّی آن در هامش با شنگرف نگاشته شده است. اندکی قلم خوردگی دارد، آثار رطوبت بر فراز برگ‌ها سرایت نموده است، در انجام نسخه کاتب چنین آورده است:

«این نوشتم از برای فایده ور نه خطِ من ندارد قاعده»

در آغاز همچنین چند دعا و نفرین در حقّ معاندان و غاصبان خلافت «حضرت امیرالمؤمنین علی بن ابی‌طالب علیه‌السلام» و نیز حدیثی نبوی (ص) در معرّفی قاسطین، مارقین و ناکثین که با «امیرالمؤمنین علیه‌السلام» مقاتله خواهند نمود، آمده است.

☜ *الذریعة*: ۱۱۸/۱۳.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۸۱۴/۱»

۴۴. **النافع یوم الحشر فی شرح الباب الحادی عشر** (کلام، عربی)

از: فاضل مقداد، شرف‌الدین ابوعبدالله مقداد بن عبدالله بن محمّد، سیوری حلّی اسدی، درگذشته: ۸۲۶ه

آغاز: «الحمدلله الذی دلّ علی وجوب وجوده إفتقار الممکنات و علی قدرته و علمه إحکام المصنوعات... امّا بعد فإنّ الله تعالی لم یخلق العالم عبثاً... فالتمس منّی بعض السّادات الأجلاّء أن اعید النظر و التفکّر لما کنت قد کتبته و المراجعة إلی ما کنتُ قد جمعتُ فأجبتُ ملتمسه...».

انجام: «فإن غلب عندهما حصول ذلك ارتفع الوجوب...؛ فهذا آخر ما تهیّأ تنمیقه و کتابته... لکن المرجوّ من کرم الله تعالی أن ینفع بأصله و أن یجعله خالصاً لوجهه، إنّه سمیع مجیب و الحمدلله ربّ العالمین و صلّی الله علی محمّد و آله أجمعین».

بنگرید به: نسخه شماره «۶» گزارش شده در جلد «۱» فهرست همین کتابخانه.

گزارش متن:... این اثر نخستین بار به سال ۱۳۹۵ه در قم از سوی مطبعه الإسلام و بار دوم با تحقیق استاد فرزانه «دکتر مهدی محقّق» به سال ۱۴۰۷ه از سوی دانشگاه مک گیل (McGill) کانادا و دانشگاه تهران، در تهران به چاپ رسیده است. این اثر همچنین به زبان‌های فارسی و اردو نیز ترجمه گردیده است.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «قد وقع الفراغ من تسوید ما انتهی إلیه فی بطن...[1] تسمّی بوادی کرند فی یوم السبت فی أوایل شهر شعبان المعظّم فی سنة ثمان و تسعین و تسعمائة و أنا العبد الأقلّ الأذلّ الأضلّ إبراهیم ابن مولانا حاجی محمّد ابن مولانا علی بن حسن الحسینی الخزاعی» ❊نوع خط: نسخ ❊نام کاتب: ابراهیم بن مولی حاجی محمّد بن مولی علی بن حسن، حسینی خزاعی ❊تاریخ کتابت: ۹۹۸هـ ❊محلّ کتابت: کرند ❊عنوانها و نشانیها: شنگرف و مشکی ❊نوع کاغذ: شرقی آهار مهره زده ❊تعداد برگ: ۳۵ (۲۲ب ـ ۵۷ الف) ❊تعداد سطر: ۱۶ـ۲۱ ❊اندازهٔ متن: ۱۳/۵×۸ سانتیمتر «میانگین».

ویژگیها: در حاشیه تصحیح گردیده و حاشیه‌نویسی با نشان‌های «۱۲»، «شرح»، «حسنیه»، «مجمع»، «مجمع البحرین»، «برهان»، «م‌دح»، «شرح الدروس» و ... دارد. ذیل برخی کلمات، ترجمه فارسی زیرنویس آنها آمده است. آثار رطوبت بر فراز برگ‌ها سرایت نموده، در انجام نسخه ابیاتی از کاتب و دیگران آمده است از جمله:

«بریزد دو دست و بماند خطم دریغا مداد و دریغا قلم»

و نیز:

«دو بیتم جگر کرد روزی کباب که میگفت گوینده‌ای با رباب

بسی تیر دیماه و اردی‌بهشت بیاید که ما خاك باشیم و خشت».

و نیز ابیاتی (۷ بیت) در مصائب کربلای معلّی از سراینده‌ای ناشناس، با چنین مطلع آمده:

« ای اسیر ظالمان در کربلا عالم از بهر شد ماتم سرا

بار دیگر ماتم آل عباست ماتم شاه شهید کربلاست».

الذریعة: ۸/۲۴؛ معجم التراث الکلامی: ۳۵۰/۵؛ ریحانة الادب: ۸۲/۴.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۸۱۴/۲»

۴۵. شرح آداب البحث

(منطق، عربی)

از: (شمس‌الدین) محمّد حنفی تبریزی رومی مشهور به «منلا حنفی»، درگذشته: ۹۰۰هـ

آغاز: «لك الحمد جعل الله تعالی مخاطباً تنبیهاً علی القرب و لأنّ اللائق بحال الحامد أن

---

۱. محو شده است.

یلاحظ المحمود أوّلاً حاضراً و مشاهداً ثم یحمده...».

انجام: «و لنختم الکلام علی هذا القدر لئلّا ینجرّ إلی الإملال؛ اعلم أنّ الحواشی المنسوبة إلی المحقّق الشریف العلامة، قدّس سرّه لهذه الرسالة لمّا لاحظنا فی نسخ... فتأمّل و أنصف فإنّ وجدته حقّاً فاتّبعه و إلاّ فأصلحه فإنّ الله لا یضیع أجر المحسنین».

بنگرید به: نسخه شماره «۲۷۴۹/۶»[1] گزارش شده در جلد «۷ و ش ۴۶۳۲/۳ گزارش شده در جلد ۱۲» فهرست همین کتابخانه.

گزارش متن: در انجام نسخه‌های شرح آداب البحث (مولی حنفی) فایده‌ای چنین آمده: «شرح آداب البحث منسوب به میر سید شریف جرجانی به علّت تشتّت نسخ‌ها قابل اعتماد نیستند.» این عبارات را مولی حنفی هنگامی نوشته که هنوز یك سده از درگذشت میر سید شریف نگذشته بود! برخی نسخه‌ها از جمله نسخهٔ موجود فاقد خطبه (نحمدالله العظیم...) می‌باشد. متأسّفانه فهرستنگار سابقِ این کتابخانه مولّف چند نسخه موجود از این شرح از جمله نسخه شماره «۲۷۴۹/۶» را تشخیص نداده و ناشناخته آورده و بدینوسیله تصحیح می‌گردد.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «تمّت هذه الرسالة التی فی آداب البحث فی یوم الاثنا[2] فی شهر شعبان المعظّم سنة ثمان و تسعین و تسعمائة من الهجرة النبویة علیه الصلوة و السلم» ❊نوع خط: نسخ ❊نام کاتب: [ابراهیم بن مولی حاجی محمّد بن مولی علی بن حسن، حسینی خزائی ❊تاریخ کتابت: ۹۹۸هـ ❊محلّ کتابت: [کرند] ❊عنوانها و نشانیها: مشکی و شنگرف ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۵ (۵۷ب ـ ۶۱ب) ❊تعداد سطر: ۱۸ ❊اندازهٔ متن: ۸×۱۲/۵ سانتیمتر.

ویژگیها: در حاشیه تصحیح گردیده و حاشیه نویسی نیز دارد با نشان‌های «۱۲» من کلام «محقق الشریف» او «منه» دارد که به نقل از مؤلّف نگارش یافته است.

☜ *کشف الظنون:* ۴۱/۱؛ *هدیة العارفین:* ۲۱۸/۲. شمارهٔ نسخه: «۱۳۸۱۴/۳» ☞

---

۱. فهرست اصلاح شده.

۲. در نسخه چنین است و صحیح آن «الاثنین» می‌باشد.

۴۶. آداب البحث و المناظرة

(منطق، عربی)

از: قاضی عضدالدین عبدالرحمن بن احمد ایجی، درگذشته: ۷۵۶هـ

آغاز: «لك الحمد و المنّه و على نبيك الصلوة و التحيّة إذا قلت بكلام إن كنت ناقلاً فيطلب منك الصّحة...».

انجام: «فتدفع بالأصل فقيل إنّه إضافة القدرة إلى المعذور فتمنع مستنداً بانّه حقيقى أو بعارض بانّه ماديّة الحروف الحادثة، تمّت.»

بنگرید به: نسخه شماره «۴۶۳۲/۲» گزارش شده در جلد «۱۲» فهرست همین کتابخانه.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نسخ ❊نام کاتب: [ابراهیم بن مولی حاجی محمّد بن مولی علی بن حسن، حسینی خزاعی (۷۵ الف)] ❊تاریخ کتابت: [۹۹۸هـ] ❊محلّ کتابت: [کرند] ❊عنوانها و نشانیها: شنگرف ❊نوع کاغذ: شرقی آهارمهره زده ❊تعداد برگ: ۱ (۶۲ الف) ❊تعداد سطر: ۱۰ ❊اندازهٔ متن: ۱۰×۷/۵ سانتیمتر.

ویژگیها: در هامش (برگ ۶۲ الف) مطالب گوناگون در خصوص کلمه و کلام و... بحثی در حرف «علی» در دعای «الصلوة علی نبیّنا»، نیز ابیاتی به عربی منقول از بهلول با مطلع:

«مالی و مالك یا دنیا قتلتینی و بالغرور علی رأسی رمیتینی»

و... آمده است.

☜ *کشف الظنون:* ۴۱/۱.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۸۱۴/۴»

۴۷. شرح الأربعین حدیثاً

(حدیث، عربی)

از: احمد بن تاج‌الدین حسینی[۱]، درگذشته: پیرامون سدهٔ ۹ یا اوایل سدهٔ ۱۰هـ

آغاز: «الحمد لمن لا يحصى ثناءه و لا يستقصى آلاءه... امّا بعد فيقول أصغر العباد جِرماً... امّا اتفّقت العقول و النقول على أنّ أشرف العلوم رتبة و أجلّها منزلة هى العلوم الدينيه و الأحكام الشرعيه...».

۱. شاید همان احمد بن تاج‌الدین استرآبادی صاحب آثار احمدی باشد.

انجام: «و لقد اشتملت هذه الأحاديث المباركه على مكارم الأخلاق و أمن من السياسة و تنظيم المعيشة و غيرها فلينظر العاقل فيها بعين البصير و ليجعل العمل بها فى الظاهر و السريرة فإنّها نعم الذخيرة وفقّنا الله تعالى و كافّة المومنين فى الانتظام فى سلك عباده الصالحين إنّه عليم خبير و بالإجابة جدير و هو على كل شىء قدير، تمّت».

گزارش متن: شرح چهل حدیث نبوی (ص) از طریق حضرت علی (ع) است، در آغاز یك بحث فلسفی و عرفانی در خصوص اربعین نگاشته و در ضمن به مباحثی از دیدگاههای عرفانی دیگران در شرح احادیث با عبارت «قال بعض العارفین، قال بعض السالکین» پرداخته، لیکن نامی از آنان برده نشده است.

اصل این حدیث در کتاب شریف بحارالانوار علاّمه مجلسی آمده است. نسخهٔ دیگری از این اثر در کتابخانه مرکزی دانشگاه تهران به شماره «۸۸۷۰/۵» موجود می باشد که در سال ۹۳۳ه کتابت گردیده است.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «و لقد فرغت من تسويدها و تحريرها فى يوم الإحدى اوّل شهر رمضان المبارك سنه ثمان و تسعين و تسعمائة» ❊نوع خط: نسخ و نستعلیق گوناگون ❊نام کاتب: [ابراهیم بن مولی حاجی محمّد بن مولی علی بن حسن، حسینی خزاعی (۵۷ الف)] ❊تاریخ کتابت: ۹۹۸ه ❊محلّ کتابت: [کرند] ❊عنوانها و نشانیها و احادیث: شنگرف ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۲۱ (۶۳ب ـ ۸۳ب) ❊تعداد سطر: ۲۰ ❊اندازهٔ متن: ۱۳×۷/۵ سانتیمتر.

ویژگیها: نسخه‌ای نفیس است. در حاشیه تصحیح گردیده، چند حاشیه با نشان «منه» به نقل از شارح آمده، حواشی به خطّ نستعلیق و برخی نیز بی نقطه کتابت شده است. معنی فارسی برخی واژه‌ها در هامش و زیر سطور دیده می‌شود. آثار رطوبت به برخی از برگهای نسخه سرایت نموده است.

فهرست نسخ خطّی کتابخانهٔ مرکزی دانشگاه تهران، ۲۳۹/۱۷؛ *بحارالانوار*، ۱۵۴/۲.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۸۱۴/۵»

۴۸. **حديث البساط = حديث الغمامة = حديث السحابة** (حدیث، عربی)

الراوی: ابوعبدالله (ابوجعفر) محمّد بن زکریا بن دینار، غلابی بغدادی، درگذشته: ۲۹۰ه

آغاز: «خبر من خزانة مولانا مفترض الطاعة على الخلق أجمعين اميرالمومنين على بن أبى‌طالب عليه‌السلام حدثنا أبوعبدالله ابن زكريا... يرفعه إلى سلمان الفارسى رضى‌الله عنه أنّه قال كنّا جلوساً عند مولانا اميرالمومنين عليه‌السلام...».

انجام: «فقال سلمان: قلنا لعن الله من جحدك و غصب حقّك و ضاعف عليهم عذاب الاليم و جعلنا ممن لا يفارق منك ساعة فى الدنيا و الآخرة بمحمّد و آله عليهم السلام، تمّ آمين آمين آمين يا ربّ العالمين».

بنگرید به: نسخه شماره «۱۱۶۱۹/۲۸» گزارش شده در جلد «۲۹» فهرست همین کتابخانه. یادآوری می‌گردد: صاحب این اثر یکی از قدمای عالمان اسلامی است که در نیمه دوم سده سوم هجری می‌زیسته است.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نسخ ❊نام کاتب: [ابراهیم بن مولی حاجی محمّد بن مولی علی بن حسن، حسینی خزاعی (۵۷ الف)] ❊تاریخ کتابت: ۹۹۹هـ ❊عنوانها و نشانیها: مشکی ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۳ (۸۴الف-۸۶ب) ❊تعداد سطر: ۲۰ ❊اندازهٔ متن: ۱۳/۵×۸ سانتیمتر.

ویژگیها: در حاشیه تصحیح گردیده است. بر فراز برگها رطوبت سرایت نموده است. در برگ انجام (برگ ۸۷ الف) ابیاتی چند به فارسی از سعدی و نیز دو حدیث نبوی(ص) منقول از حضرت امام صادق (ع) در فضیلت انگشتر عقیق به دست کردن، و نیز نوع عقیق آمده است.

☞ *الذریعة*: ۱۹۰/۳؛ *شذرات الذهب*: ۳۷۸/۲.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۸۱۴/۶»

۴۹. **قصیدة لامیة فی مدح الامام علی بن أبی‌طالب علیه‌السلام = من مناقب أمیر النحل علی بن أبی‌طالب علیه‌السلام** (مدایح منظوم، عربی)

از: سید مرتضی، ابوالقاسم علی بن حسین، موسوی مشهور به «علم‌الهدی»، درگذشته: ۴۳۶هـ

آغاز: «هادی الأظعان علی مهل ببدور الظلمة فی الظل
و علی مهجات سعادتهم و نقور البزل فی الدجل»

انجام: «فأنا العلوی المرتضوی عبد مشغوف بحبّ علی
و صلوة الله علیکم آلـ نبی الخالف لم تزل»

گزارش متن: قصیده‌ای است لامیه مشتمل بر ۷۹ بیت در مدح مولی الموحدّین حضرت امیرالمؤمنین علی بن ابیطالب علیه‌السلام، که از سید مرتضی علم‌الهدی دانسته شده است، لیکن با بررسی‌های انجام شده در دیوان چاپ شده وی یافت نگردید، از دیگر سو بنابر تصریح در انجام نسخه: به نظر می‌رسد از وی بوده باشد:

«فأنا العلوی المرتضوی عبد مشغوف بحبّ علی»

به هر حال نیاز به تحقیق و بررسی بیشتر دارد.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نسخ ❊نام کاتب: [ابراهیم بن مولی حاجی محمّد بن مولی علی بن حسن، حسینی خزاعی (۵۷ الف)] ❊تاریخ کتابت: [۹۹۹ه] ❊عنوانها و نشانیها: مشکی ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۳ (۸۷ب ـ ۸۹ب) ❊تعداد سطر: ۱۶ ❊اندازهٔ متن: ۱۳×۸ سانتیمتر.

ویژگیها: در حاشیه تصحیح گردیده. حاشیه‌نویسی بسیار نیز در توضیح و تبیین برخی واژه‌ها و ابیات آمده که با استفاده از کتاب الصحاح و غیر آن نگاشته شده است. رطوبت بر فراز برگها سرایت نموده است.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۸۱۴/۷»

۵۰. قصیدة فی معجزة رسول الله (صلی‌الله علیه‌وآله وسلم) = القصیدة الرائیة

(مدایح منظوم، عربی)

از: ابن مخلوق

آغاز: «ورد النسیم من الحجاز تفطّرا أضت الوجوه بنوره لمّا سرا»

انجام: «زوج البتول و ابن عمّ محمّد خیر الأنام شفیع یوم المحشرا
صلّی علیك الله یا علم الهدی ما لاح نجم فی السماء و أظهرا»

گزارش متن: قصیده‌ای است رائیه در ۳۱ بیت در مدح حضرت رسول اکرم (ص) و اهل‌بیت علیهم‌السلام به ویژه حضرت امیرالمؤمنین علی بن ابیطالب علیه‌السلام، که در بیتی

از قصیده به «ابن مخلوق» نسبت داده شده است:

«فأنا ابن مخلوق رجعت بحبّهم و بمدحهم فها ذنوبی تغفرا»

در منابع موجود به شرح حال «ابن مخلوق» دسترسی نیافتیم، به هر تقدیر نیاز به بررسی و تحقیق بیشتر دارد.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نسخ ❊نام کاتب: [ابراهیم بن مولی حاجی محمّد بن مولی علی بن حسن، حسینی خزاعی (۵۷ الف)] ❊تاریخ کتابت: [۹۹۹هـ] ❊عنوانها و نشانیها: قرمز و مشکی ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۱ (۹۰الف ـ ۹۰ب) ❊تعداد سطر: ۱۷ ❊اندازهٔ متن: ۱۳/۵×۸/۵ سانتیمتر.

ویژگیها: در حاشیه تصحیح گردیده. رطوبت بر فراز برگها سرایت نموده است. در انجام یک لغز منظوم و یک دو بیتی به عربی آمده است.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۸۱۴/۸»

۵۱. قصیدة فی مدح امیرالمؤمنین علی علیه‌السلام = القصیدة الیائیة فی مدح علی علیه‌السلام

(مدایح منظوم، عربی)

از: ناشناخته

آغاز: «أنا عبد الإمام الفاضلی خیر خلق الله مولانا علی
باب علم الله صنو المصطفی ابن طه و الحوامیم علی»

انجام: «لائمی فی حبّه قلّ الملام لا تلمنی فی هوی المولی علی
یا إمامی یا علی المرتضی أنت ذخری و الحسین بن علی»

گزارش متن: قصیده‌ای است در مدح حضرت امیرالمؤمنین علی بن ابی‌طالب علیه‌السلام در ۲۸ بیت که حرف نخست هر بیت بر اساس حروف تهجّی سروده شده است. در مصادر و منابع موجود به آگاهی‌های بیشتر در مورد سراینده ابیات دسترسی نیافتیم و نیاز به بررسی بیشتر دارد.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «کتب هذه الأبیات علی حسب الإشارة العالیة من الأب الولی النعمی المخدومی سلّمه الله بوقوف شیخ إسحق النجفی سلّمه الله تعالی و أنا العبد الأقلّ الأحقر الأثیم إبراهیم فی شهور سنه ۹۹۸هـ تمّ» ❊نوع خط: نسخ ❊نام کاتب: [ابراهیم

بن مولی حاجی محمّد بن مولی علی بن حسن، حسینی خزاعی (۵۷ الف)] ❊تاریخ کتابت: ۹۹۸ه ❊عنوانها و نشانیها: قرمز و مشکی ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۱ (۹۱الف ـ ۹۱ب) ❊تعداد سطر: ۱۶ ❊اندازهٔ متن: ۸×۱۳/۵ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۱۹×۱۲/۵ سانتیمتر ❊نوع جلد: مشمّع مشکی، عطف: تیماج مشکی.

ویژگیها: در حاشیه تصحیح گردیده رطوبت بر فراز برگها سرایت نموده است. این قصاید به اشاره «مولی حاجی محمّد حسینی خزاعی» پدر کاتب و وقوف شیخ اسحاق نجفی نگاشته شده است. در انجام نسخه بین برگهای (۹۱ب ـ ۹۴ب) ابیاتی از زبان مجنون در فراق لیلی با این مطلع آمده:

«أصهر عینی حبّ ظبی ذوضلال برانی الشوق حتی صرت نضوا کالخلال»

و مقطع:

«و لکنّی فؤادی فیه جمریتلال نعیم کنت فیه من طلوع الفجر زال»

نیز دعایی منقول از حضرت امیرالمومنین علی علیه‌السلام با سرآغاز: «بسم الله الرحمن الرحیم أنت الربّ و أنا العبد فمن یدعوا العبد إلاّ الرب..»، قصیده‌ای از نظام با مطلع:

«لبت کز آب لطافت بر او دمیده گیاه ز غصّه کرده جهان بر زلال خضر سیاه»

چند حدیث نبوی (ص) و چند دعا و همچنین نقوش خاتم برخی انبیاء و اوصیاء علیهم‌السلام در نسخه آمده است. نیز در انجام تملك «ابراهیم الحسینی الجرجانی» با مهر بیضی «سلام علی ابراهیم» دیده می‌شود.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۸۱۴/۹»

۵۲. مرقاة الوصول إلی علم الأصول

(اصول فقه، عربی)

از: شیخ الإسلام محمّد بن فرامرز، رومی مشهور به «ملا خسرو»، درگذشته: ۸۸۵ه

آغاز: «حامداً لمن شیّد اصول الدین و أیّد فروعه بالکتاب المبین و مصلّیاً علی مقوّم سنن الیقین... و بعد فهذه مجلّة مشتملة علی غرر مسائل الأصول و درر بحار المعقول..».

انجام: «فقد تخلف مقتضاه لمانع ترتّب الحسنة و لایعاقب علیه إلاّ أن یکون طریق الصواب بیناً هو لایتجزّی هو الصواب».

گزارش متن: اثری در علم اصول فقه است و گویا مدتّهای طولانی بویژه در ممالك

عثمانی، کتاب درسی بوده، لذا شروح چندی بر آن نگاشته شده از جملهٔ شروح آن، اثر خود شارح با عنوان مرآة الأصول فی شرح مرقاة الوصول است که نسخه‌ای از آن به شماره «۱۴۲۱۳» در جلد سی و ششم همین فهرست گزارش گردیده است. این کتاب در یك مقدّمه، دو مقصد (هر مقصد در چند رکن) و یك خاتمه، نگاشته شده است. عناوین کتاب عبارتند از:

مقدّمه: [فی أصول الفقه و تعریفها] (۲ الف).

المقصد الأوّل: فی الأدلّة الأربعة (۲ الف).

الرکن الأوّل: فی الکتاب (۲ الف).

الرکن الثانی: فیما یختصّ بالسنّة (۲۱ الف).

الرکن الثالث: فی الإجماع (۲۴ الف).

الرکن الرابع: فی القیاس (۲۴ ب).

المقصد الثانی: فی الأحکام و ما یتعلّق بها (۳۱ الف).

الرکن الأوّل: فی الحکم (۳۱ الف).

الرکن الثانی: فی بیان الحکم الحکم بالحسن و القبح (۳۵ ب).

الرکن الثالث: فی المحکوم به (۳۶ ب).

الرکن الرابع: فی المحکوم علیه (۳۷ الف).

الخاتمه: فی باب الاجتهاد (۴۳ب) این کتاب به سال ۱۳۰۵ه در آستانه به چاپ رسیده است.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «تحریراً من ید أضعف محمّد ثاقب من تلامیذ محمّد عونی المشهور باسکیجی‌زاده غفرالله له و لوالدیهما و لجمیع المؤمنین و المؤمنات در شهر ربیع الاخر اختتام شد سنه ۱۲۷۹» ❊نوع خط: نسخ ❊نام کاتب: محمّد ثاقب از شاگردان محمّد عونی مشهور به «اسکیجی‌زاده» ❊تاریخ کتابت: ۱۲۷۹ه ❊عنوانها و نشانیها: مشکی و قرمز ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۴۴ (۱ب ـ ۴۴ الف) ❊تعداد سطر: ۱۵ ❊اندازهٔ متن: ۱۲×۶/۵ سانتیمتر.

ویژگیها: در حاشیه تصحیح گردیده است. بعد از پایان رساله چند برگ نانوشته مانده است.

بن مولی حاجی محمّد بن مولی علی بن حسن، حسینی خزاعی (۵۷ الف)] ❊تاریخ کتابت: ۹۹۸ه ❊عنوانها و نشانیها: قرمز و مشکی ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۱ (۹۱الف ـ ۹۱ب) ❊تعداد سطر: ۱۶ ❊اندازهٔ متن: ۸×۱۳/۵ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۱۲/۵×۱۹ سانتیمتر ❊نوع جلد: مشمّع مشکی، عطف: تیماج مشکی.

ویژگیها: در حاشیه تصحیح گردیده رطوبت بر فراز برگها سرایت نموده است. این قصاید به اشاره «مولی حاجی محمّد حسینی خزاعی» پدر کاتب و وقوف شیخ اسحاق نجفی نگاشته شده است. در انجام نسخه بین برگهای (۹۱ب ـ ۹۴ب) ابیاتی از زبان مجنون در فراق لیلی با این مطلع آمده:

«أصهر عینی حبّ ظبی ذوضلال برانی الشوق حتی صرت نضوا کالخلال»

و مقطع:

«و لـکنّی فـؤادی فـیه جمریتلال نعیم کنت فیـه مـن طلـوع الفـجر زال»

نیز دعایی منقول از حضرت امیرالمومنین علی علیه‌السلام با سرآغاز: «بسم الله الرحمن الرحیم أنت الربّ و أنا العبد فمن یدعوا العبد إلاّ الرب..»، قصیده‌ای از نظام با مطلع:

«لبت کز آب لطافت بر او دمیده گیاه ز غصّه کرده جهان بر زلال خضر سیاه»

چند حدیث نبوی (ص) و چند دعا و همچنین نقوش خاتم برخی انبیاء و اوصیاء علیهم‌السلام در نسخه آمده است. نیز در انجام تملك «ابراهیم الحسینی الجرجانی» با مهر بیضی «سلام علی ابراهیم» دیده می‌شود.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۸۱۴/۹»

۵۲. مرقاة الوصول إلی علم الأصول

(اصول فقه، عربی)

از: شیخ الإسلام محمّد بن فرامرز، رومی مشهور به «ملا خسرو»، درگذشته: ۸۸۵ه

آغاز: «حامداً لمن شیّد اصول الدین و أیّد فروعه بالکتاب المبین و مصلّیاً علی مقوّم سنن الیقین... و بعد فهذه مجلّة مشتملة علی غرر مسائل الأصول و درر بحار المعقول..».

انجام: «فقد تخلف مقتضاه لمانع ترتّب الحسنة و لایعاقب علیه إلاّ أن یکون طریق الصواب بیناً هو لایتجزّی هو الصواب».

گزارش متن: اثری در علم اصول فقه است و گویا مدتّهای طولانی بویژه در ممالك

عثمانی، کتاب درسی بوده، لذا شروح چندی بر آن نگاشته شده از جملهٔ شروح آن، اثر خود شارح با عنوان مرآة الأصول فی شرح مرقاة الوصول است که نسخه‌ای از آن به شماره «۱۴۲۱۳» در جلد سی و ششم همین فهرست گزارش گردیده است. این کتاب در یك مقدّمه، دو مقصد (هر مقصد در چند رکن) و یك خاتمه، نگاشته شده است. عناوین کتاب عبارتند از:

مقدّمه: [فی أصول الفقه و تعریفها] (۲ الف).

المقصد الأوّل: فی الأدلّة الأربعة (۲ الف).

الرکن الأوّل: فی الکتاب (۲ الف).

الرکن الثانی: فیما یختصّ بالسنّة (۲۱ الف).

الرکن الثالث: فی الإجماع (۲۴ الف).

الرکن الرابع: فی القیاس (۲۴ ب).

المقصد الثانی: فی الأحکام و ما یتعلّق بها (۳۱ الف).

الرکن الأوّل: فی الحکم (۳۱ الف).

الرکن الثانی: فی بیان الحکم الحکم بالحسن و القبح (۳۵ ب).

الرکن الثالث: فی المحکوم به (۳۶ ب).

الرکن الرابع: فی المحکوم علیه (۳۷ الف).

الخاتمه: فی باب الاجتهاد (۴۳ب) این کتاب به سال ۱۳۰۵هـ در آستانه به چاپ رسیده است.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «تحریراً من ید أضعف محمّد ثاقب من تلامیذ محمّد عونی المشهور باسکیجی‌زاده غفرالله له و لوالدیهما و لجمیع المؤمنین و المؤمنات در شهر ربیع الاخر اختتام شد سنه ۱۲۷۹» ❊نوع خط: نسخ ❊نام کاتب: محمّد ثاقب از شاگردان محمّد عونی مشهور به «اسکیجی‌زاده» ❊تاریخ کتابت: ۱۲۷۹هـ ❊عنوانها و نشانیها: مشکی و قرمز ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۴۴ (۱ب ـ ۴۴ الف) ❊تعداد سطر: ۱۵ ❊اندازهٔ متن: ۱۲×۶/۵ سانتیمتر.

ویژگیها: در حاشیه تصحیح گردیده است. بعد از پایان رساله چند برگ نانوشته مانده است.

کشف *الظنون*: ۱۶۵۷/۲؛ شذرات الذهب: ۴۸۸/۷؛ معجم المطبوعات العربیة: ۱۷۹۱/۲.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۸۱۵/۱»

۵۳. الرسالة الشمسیة فی القواعد المنطقیة (منطق، عربی)

از: نجم‌الدین علی بن عمر کاتبی قزوینی، درگذشته: ۶۷۵ه

آغاز: «الحمدلله الذی أبدع نظام الوجود و اخترع ماهیات الأشیاء... و بعد فلّما کان باتّفاق أهل العقل...».

انجام: «أمّا محمولاتها فخارجة عن موضوعاتها لامتناع أن یکون جزء الشیء مطلوبها بثبوته له بالبرهان ولیکن هذا آخر الکلام هذه الرسالة».

بنگرید به: نسخه شماره «۴۱۱۳/۱» گزارش شده در جلد «۱۱» فهرست همین کتابخانه.

گزارش متن: این رساله نخستین بار در آستانه (استانبول) سال ۱۲۶۳ه و نیز در کلکته هند به سال ۱۸۱۵م به چاپ رسیده است.

گزارش نسخه: *ترقیمه: «کتبه الحقیر الفقیر المعترف بالعجز و التقصیر الخطّاط محمّد ثاقب غفرالله له و لوالدیه و لأستاذه سنة ستّ و سبعون و مائتین و ألف، در ماه رجب فی خمس عشر اختتام شد» *نوع خط: نسخ *نام کاتب: محمّد ثاقب *تاریخ کتابت: ۱۲۷۶ه *عنوانها و نشانیها: قرمز و مشکی *نوع کاغذ: فرنگی *تعداد برگ: ۲۹ (۴۵ب ـ ۷۴ب) *تعداد سطر: ۱۳ *اندازهٔ متن: ۱۴×۷/۵ سانتیمتر.

ویژگیها: در حاشیه تصحیح گردیده است. اندکی حاشیه نویسی دارد.

کشف *الظنون*: ۱۰۶۳/۲؛ معجم *المطبوعات العربیة و المعرّبة*: ۱۵۳۸/۲.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۸۱۵/۲»

۵۴. آداب البحث و المناظرة = الرسالة الحسینیة فی آداب البحث (منطق، عربی)

از: حسین شاه چلبی نیکساری آماسیه وی مشهور به «حسین افندی»، درگذشته: ۹۱۸ه

آغاز: «یا من وفّقنا لوظایف البحث فی التحقیقات و التحریرات و یا من یسّرنا لتمیز سمینها عن سقیمها فی التقریرات و التدقیقات... و بعد فهذه عجالة کافیة لوسائل السائلین لوظائف الکلام...».

انجام: «و لعلّ الصواب السابق لبعض الفضلاء ههنا جار لکن بلا استثناء و قس علیه التقییدات و التحقیقات الواقعة فی التحریرات و التحقیقات؛ تمّت الرسالة الحسینیة من الآداب بعون الله الملك الوهّاب».

گزارش متن: رساله‌ای است موجز در آداب بحث و مناظره. نسخه دیگری از این رساله در کتابخانه مجلس شورای اسلامی به شماره «۱۴۱۱۰/۸» نگهداری می‌شود[1] و به عنوان «آداب البحث و المناظرة» معرّفی گردیده است. این رساله با توجّه به نام مؤلّف آن «حسین» الرسالة الحسینیة نامیده شده که در برخی مصادر و فهارس از جمله فهرست کتابخانهٔ الظاهریة[2] به اشتباه این نام را برای شرح این رساله نهاده‌اند مانند: همان کتابخانه ظاهریه (ش۳۵۱۵) که با توجّه به دیگر نسخه‌ها از جمله نسخهٔ این کتابخانه (ش۵۰۴۶/۳)، در واقع شرح همین متن می‌باشد که بدین وسیله استدراك می‌گردد.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نسخ ❊نام کاتب: [محمّد ثاقب] ❊تاریخ کتابت: [۱۲۷۶هـ] ❊عنوانها و نشانیها: مشکی ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۸ (۷۴ب ـ ۸۱الف) ❊تعداد سطر: ۱۵ ❊اندازهٔ متن: ۱۲×۶/۵ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۱۸/۵×۱۲/۵ سانتیمتر ❊نوع جلد: مقوایی با روکش کاغذی ابلق، عطف تیماج قرمز فرسوده.

☜ *فهرست مخطوطات دارالکتب الظاهریه (الفلسفة و المنطق و آداب البحث)*: ۱۹۲؛ *عثمانلی مؤلّفلری*: ۲۷۴/۱. شمارهٔ نسخه: «۱۳۸۱۵/۳»

---

۱. در نسخهٔ کتابخانه مجلس (فهرست ۱۲۵/۳۸) با عنوان «آداب البحث و المناظرة» از مؤلّفی مجهول آمده است که بدین وسیله استدراک می‌گردد.

۲. کتابخانه مدرسه ظاهریّه در دمشق یکی از نفیس‌ترین کتابخانه‌های کشور سوریّه می‌باشد. این کتابخانه در زمان حافظ اسد رئیس جمهور وقت سوریه به کتابخانه بزرگ «الأسد» در دمشق منتقل گردید و هم اکنون تمامی نسخه‌های آن در این مرکز که در حقیقت کتابخانه ملی کشور سوریه می‌باشد، قرار دارد.

۵۵. اتّصالات الکواکب = أحکام نجوم = اتّصالات الکواکب و قراناتها

(اختر شناسی، فارسی)

از: اختیارالدین محمّد بن محمّد مشهور به «اختیار»، درگذشته: بعد از ۸۸۹هـ

آغاز: «حمد و ثنا آفریدگاری را که افلاك دوایر و نجوم سوایر بیافرید و شکر و سپاس واجب الوجودی را... امّا بعد این مختصری است در معرفت احکام اتّصالات کواکب با یکدیگر و تحویلات ایشان...».

انجام: «با مرّیخ دلیل است بر گرمی و حرارة هوا و حرکت لشگریان و فرح در مردم اوباش و سواری... افتاده».

بنگرید به: نسخه شماره «۱۱۱۲۵/۲» گزارش شده در جلد «۲۸» فهرست همین کتابخانه.

گزارش متن: این نسخه فاقد مقدّمه و نیز از پایان نسبت به نسخهٔ ارجاعی ۱۷ برگ افتاده است. این اثر در فهرست استوری با عنوان: اتّصالات الکواکب و قراناتها آمده است.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نسخ ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۱۱هـ ❊عنوانها و نشانیها: شنگرف ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۸۴ ❊تعداد سطر: ۱۴ ❊اندازهٔ متن: ۷×۱۲/۵ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۱۲/۵×۱۹/۵ سانتیمتر ❊نوع جلد: تیماج زیتونی مجدول، عطف تیماج قهوه‌ای.

ویژگیها: در حاشیه تصحیح گردیده. نسخه اندکی رطوبت دیده است. در برگ آغاز چند یادداشت و تملك محو شده مشاهده می‌گردد. در برگ (۲۶ الف) یك تاریخ زاد روز (۲۶ ماه رجب سال ۱۱۸۰هـ) به نام «عبدالکریم...». آمده است. در بین برگهای رساله اشکال و دوایر اخترشناسی ترسیم گردیده است. بر فراز برگ پایانی عبارت «۹ جزء کاغذ می‌خواهد» دیده می‌شود که به نظر می‌رسد میزان افتادگی، را جهت تکمیل این نسخه نگاشته‌اند.

فهرستواره کتابهای فارسی: ۴/ ۲۷۶۳. ۲۹۱۸. ۳۰۷۶.

Persian Literature: A Bibliograpical Survey; Vol. II , Part ۱, pp.۷۰- ۷۱.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۸۱۶»

۵۶. **فرهنگ عربی ـ فارسی = لغات عربی ـ فارسی** (لغت، عربی ـ فارسی)

از: ناشناخته

آغاز: «آبا: پدران، اخ: برادر، اخوات: خواهران، اولاد: فرزندان،... (۵ب) الباب الباء المفتوحه، بیاض: سپیدی، بیضاء: سپید... (۱۲ب) الباب السین المفتوحة، سامی: بلند، سابغ: تمام، سوابغ جمع، سنة: سال، سقًا: آب کش...».

انجام: «باب الیاء المفتوحة، یوم: روز، ایام جمع، یوم یوم: روز روز، یوم السبت: روز شنبه... یحیی یابس، یتیم، یوح، یأکل، یقبض فی جعفراً.[1] تمّت».

گزارش متن: دانشنامه‌ای عربی به فارسی است از نویسنده‌ای ناشناس که بنابر نظر استاد علینقی منزوی (فرهنگنامه‌های عربی بفارسی، ۲۷۷) گویا پیش از سدهٔ ۱۰هـ نگاشته شده است. نسخه‌ای از آن در کتابخانهٔ دانشکدهٔ ادبیات تهران موجود می‌باشد که با اندکی ناهمخوانی با نسخه موجود منطبق است. در برخی موارد ترجمهٔ فارسی واژه‌ها که به صورت زیرنویس آمده نانوشته باقی مانده است، به نظر می‌رسد از آغاز و پایان تعدادی از برگها افتاده است، هر چند از آغاز افتادگی مشهود نیست لیکن از انجام نسبت به نسخهٔ دانشکدهٔ ادبیات فاقد بخش‌های باب الیاء المضمومة و المکسورة می‌باشد.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نسخ ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۱۲هـ ❊عنوانها و نشانیها: نانوشته ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۲۵ (الف ـ ۲۵ب) ❊تعداد سطر: ۱۰ ❊اندازهٔ متن: ۱۰×۸ سانتیمتر.

ویژگیها: در حاشیه تصحیح گردیده، ترجمه فارسی به صورت زیرنویس و با قرمز کتابت شده است.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۸۱۷/۱»

۵۷. **الرسالة الشریفیّة = لغات عربی** (لغت، عربی)

از: ناشناخته

---

۱. در نسخه موجود روی حرف عین علامتی شبیه ساکن دیده می‌شود که چنانچه آن را نقطه فرض کنیم ۱۲۸۳ به دست می‌آید و احتمال دارد تاریخ کتابت باشد و یا نام مکانی باشد.

آغاز: «بسملة، الرسالة الشریفیّة، انبیاء، اجرا، امطا، اجتدا، انطا، اخفا، ابدا، التجا، احیا، ادّعا، اصعب، استعانت...».

انجام: «بکا، بلا، باب، نبوّت، بیعت، بیّنت، باعث، بر، بصر، بعیر، بربط، بسیط...» افتاده.

گزارش متن: بخش کوتاهی از باب الف و باء از یک فرهنگنامهٔ عربی از نگارنده‌ای ناشناس است بدون هیچگونه توضیح و اشاره به دیگر زبانها، تنها در سرآغاز آن به نام الرسالة الشریفیّة اشاره گردیده است. در مصادر موجود نام این اثر وجود ندارد، که نیاز به بررسی و تحقیق بیشتر دارد.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نسخ ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۱۲ه ❊عنوانها و نشانیها: نانوشته ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۱ (۲۵ب) ❊تعداد سطر: ۱۰ ❊اندازهٔ متن: ۱۰×۸ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۱۲/۵×۱۹/۵ ❊نوع جلد: تیماج مشکی، مجدول، ضربی.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۸۱۷/۲»

۵۸. **بحر المغفرة فی أعمال السنة و الزیارات** (دعا، فارسی)

از: امیررضا بن محمّدقاسم حسینی قزوینی، درگذشته: بعد از ۱۱۰۷ه

آغاز: «افتاده... حریم در آداب زیارت، شرف اول در زیارت حضرت پیغمبر (ص) و فاطمه (س) شرف دوم در زیارت ائمّة بقیع... وسیلهٔ اول در فضیلت دعا از حضرت رسالت پناه محمّدی (ص)..».

انجام: «زیارت دوم امام رضا (ع) بعد از رعایت آداب سابقه بگو السلام علی أولیاءالله... و از ادعیه بالای سر آنچه میسّر باشد بخوان».

بنگرید به: نسخه شماره «۳۷۶» گزارش شده در جلد «۱» فهرست همین کتابخانه.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «نظر به اینکه صاحب نسخه تعجیل نمود از آنجهت قدری از زیارت امام رضا (ع) و زیارت جامع کبیر و آداب میت ماند ننوشت» ❊نوع خط: نسخ (آیات و روایات: مُعرب) ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۱۲ه ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۳۷۴ ❊تعداد سطر: ۱۸ ❊اندازهٔ متن: ۱۵×۸/۵ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۱۵/۵×۲۰/۵ سانتیمتر ❊نوع جلد: تیماج قهوه‌ای.

ویژگیها: در حاشیه تصحیح گردیده و اندکی حاشیه نویسی نیز دارد. در برخی از حاشیه‌ها مجموعه‌ای متنوّع از ادعیه نگاشته شده است. مهر و امضای پدر عزیزم مرحوم آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی (ره) در آغاز و انجام نسخه مشاهده می‌گردد. به نظر می‌رسد یك برگ از آغاز افتاده است. اندکی آثار رطوبت به برخی از برگها سرایت نموده است. تعدادی از برگهای آغازین نسخه مرمّت گردیده است.

☜ *الذریعة*، ۴۸/۳؛ *مرآة الکتب*، ۱۸۶/۴.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۸۱۸»

۵۹. مشکاة الوری = شرح الألفیّة (فقه شیعه، عربی)

از: مولی محمّدجعفر بن سیف‌الدین، شریعتمدار استرآبادی، درگذشته: ۱۲۶۳هـ

آغاز: «الحمدلله ربّ العالمین و الصلوة و السلام علی خیر خلقه محمّد و آله الطاهرین أمّا بعد فیقول الغریق... لمّا کان الواجب علی المکلّفین فی أمثال زماننا أخذ الأحکام الشرعیة الفرعیة... قال المصنّف بسم الله الرحمن الرحیم امتثالاً للحدیث».

انجام: «بل ظاهر بعض الأخبار جواز صرفه فی المصالح الدینیة التی یختلّ بدونها نظام‌الدین و الله العالم بأحکامه و له الحمد علی إتمامه و الصلوة علی نبیه و آله خیر أنامه».

بنگرید به: نسخه شماره «۳۰۸۱/۲» گزارش شده در جلد «۸» فهرست همین کتابخانه.

گزارش متن: ... در پایان این کتاب، مؤلّف سه رساله در موضوع صوم، خمس و زکات به این کتاب افزوده است که در واقع بخش الحاقی این اثر بوده و علی رغم داشتن آغازی مستقّل در منابع موجود رساله جداگانه ای دانسته نشده است. اینک آغاز آن رساله‌ها را به ترتیب زیر گزارش می‌نماییم:

کتاب الصوم (برگ ۱۶۳ب ـ ۱۷۴ب): «بسمله الحمدلله الذی جعل الصوم جنّة من النار و الصلوة ... أمّا بعد فهذه مسایل متعلّقة... کتاب الصوم و فیه مطالب الأوّل فی بیان ماهیته..».

کتاب الزکوة (برگ ۱۷۴ب ـ ۱۸۲ب): «بسمله، الحمدلله الذی جعل الزکوة مطهّرة لفاعلها من الأخلاق الذمیمة... کتاب الزکوة و هی قسمان...».

کتاب الخمس (برگ ۱۸۲ب ـ ۱۸۹ب): «بسمله، الحمدلله ربّ العالمین و الصلوة... و هو حقّ مالی جعله الله لبنی هاشم عوض الزکوة إکراماً لهم...».

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نسخ ❊تاریخ کتابت: ۱۲۳۷هـ ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۱۸۹ ❊تعداد سطر: ۱۶ ❊اندازهٔ متن: ۱۳×۹ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۲۰×۱۴/۵ سانتیمتر ❊نوع جلد: تیماج قهوه‌ای روشن، مجدول با ترنج و سر ترنج ضربی مطلا.

ویژگیها: در حاشیه تصحیح گردیده است. در آغاز یك وقفنامه با تاریخ‌های ۱۲۳۶ و ۱۲۵۰هـ در دارالخلافه تهران با مهر مربع بزرگ «أليس الله بكاف عبده الراجی... ۱۲۳۶» و نیز یك مُهر بیضی کوچك «ابراهیم الحسینی» دیده می‌شود. بر فراز برگهای آغازین نسخه آثار رطوبت سرایت نموده است.

☜ *الذریعة:* ۶۳/۲۱.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۸۱۹»

۶۰. **إنباء الأنباه على تحقيق إعراب لا إله إلاّ الله** (حدیث و نحو، عربی)

از: ابواسحاق (ابومحمّد/ ابوالعرفان/ ابوالوقت) برهان‌الدین ابراهیم بن حسین شهرزوری کردی کورانی شهرانی مدنی شافعی، درگذشته: ۱۱۰۱هـ

آغاز: «الحمدلله الذی نصب فی الآفاق و الأنفس علی وحدانیته برهاناً... أمّا بعد فهذا أیها الزکی المتوقد هو القول السدید المعرب عمّا یتعلق بکلمة التوحید...».

انجام: «والحمدلله ربّ العالمین قال مؤلّفه نفع الله به، تمّ کتاب إنباه الأنباه علی تحقیق إعراب لا إله إلاّ الله... سبحان ربّك ربّ العزّة عما یصفون و سلام علی المرسلین و الحمدلله ربّ العالمین..».

گزارش متن: اثری نسبتاً تفصیلی در شرح اعراب کلمهٔ توحید «لا اله الا الله» که به بیان احادیثی در فضائل آن پایان یافته است. آغاز این اثر به سال ۱۰۶۱هـ در دمشق و پایان آن به سال ۱۰۷۱هـ در مدینهٔ منوّره انجام گرفته است. عناوین ابواب این اثر عبارتند از:

(برگ ۳ الف) المبحث الاوّل فی نفی الجنس نفسه من غیر نسبة شیء إلیه أو نسبة إلی شیء هل ممکن أم لا؟

(برگ ۸ ب) المبحث الثانی فی کیفیة عمل لا النافیة للجنس.

(برگ ۱۴ الف) المبحث الثالث فی معنی الاستثناء.
(برگ ۱۵ ب) المبحث الرابع فی أنّ الاستثناء من لنفی و اثبات.
(برگ ۱۹ ب) المبحث الخامس فی أنّ العامل فی التابع هل هو العامل فی المتبوع أم لا؟
(برگ ۲۰ ب) المبحث السادس فی تقریر قولها...[1].
(برگ ۲۵ الف) المبحث السابع فی ناصب المستثنی و رافعه...
(برگ ۲۹ الف) المبحث الثامن فی الکلام علی إعراب لا إله إلاّ الله.
(برگ ۶۹ الف) المبحث التاسع فی أنّ لا إله إلاّ الله من أی قسم من أقسام القضیة.
(برگ ۷۱ الف) المبحث العاشر فی أنّ لا إله إلاّ الله هل تدلّ علی توحید الله فی وجوب الوجود أو لا؟
(برگ ۷۱ ب) المبحث الحادی عشر فی أنّ لا إله إلاّ الله هل تدلّ توحید الأفعال...
(برگ ۷۳ ب) المبحث الثامن عشر فی أنّ لا إله إلاّ الله هل تدلّ علی توحید الوجود...
(برگ ۷۶ ب) خاتمه فیما أورد من الأحادیث فی فضل لا إله إلاّ الله، که در آن ۴۶ حدیث مستند همراه ۲۴ حدیث دیگر که در فضائل ذکر لا إله إلاّ الله به نقل از کتاب جمع الجوامع جلال‌الدین سیوطی آمده است. در پایان تکمله‌ای در مشایخ و سلسله تلقین ذکر، به تفصیل بیان گردیده که برای پژوهشهای اسلامی در تاریخ تصوّف و تراجم صوفیان حائز اهمّیت می‌باشد.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نسخ ❊نام کاتب: [عمران جاوی مدنی (۱۰۳ الف)] ❊تاریخ کتابت: [۱۰۹۸هـ] ❊محلّ کتابت: [رباط امام علی علیه‌السلام] ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۱۰۱ (۱ب ـ ۱۰۱الف) ❊تعداد سطر: ۲۵ ❊اندازهٔ متن: ۱۷×۱۰ سانتیمتر.

ویژگیها: نسخه‌ای نفیس و نایاب است. در منابع موجود نسخه دیگری مشاهده نگردید. در حاشیه تصحیح شده و چند حاشیه نسبتاً طولانی با نشان «منه» به نقل از مؤلّف دارد. در آغاز تملّك «عبدالکریم الخلیفتی العبّاسی الحنفی» به سال ۱۱۲۰هـ دیده می‌شود. اندکی آثار رطوبت به برگها سرایت نموده است.

---

۱. افتادگی یک کلمه از متن به علّت آسیب دیدگی نسخه.

معجم المؤلفین: ۲۱/۱؛ البدر الطالع بمحاسن من بعد القرن السابع: ۳۳؛ کتابنامه بزرگ قرآن کریم: ۵۷۹/۲؛ إیضاح المکنون: ۱۲۷/۱؛ الکنی و الألقاب: ۱۲۴/۲.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۸۲۰/۱»

۶۱. التهلیلیة = شرح کلمة التوحید = تحقیق کلمة التوحید = رسالة فی تحقیق کلمة لا إله إلاّ الله (حدیث و عقاید، عربی)

از: شمس‌الدین محمّد استرآبادی، درگذشته: پیرامون سدهٔ ۱۰هـ

آغاز: «الحمدلله لمن تفرّد و تعالی أن یوحّد و الصلاة علی من هدانا بکلمة التوحید و أرشدنا إلی ما قصّر عنه... و بعد فهذه مباحث متعلّقة بکلمة التوحید، مورده علی وجه إلی المنقول و المعقول... البحث الأوّل فیما ذهب بعض أهل المنقول..».

انجام: «و أمّا توحید خاصّة فهو توحید الحقّ لنفسه أزلاً و ابداً... ربّنا اشرح صدورنا و أدخلنا فی زمرة الموحّدین و لا تجعلنا فی سلك الغاوین».

گزارش متن: رسالهٔ بسیار کوتاهی است در شرح و توضیح کلمهٔ شریفهٔ «لا إله إلاّ الله» که طی پنج مبحث بدان پرداخته است. عناوین مباحث عبارتند از:

البحث الأوّل: فیما ذهب إلیه بعض أهل المنقول؛

البحث الثانی: متعلّق بما ذهب إلیه البعض الآخر من عدم الإضمار...؛

البحث الثالث: فی أنّ نفی الجنس هل له معنی أم لا؟

البحث الرابع: هو أنّه إذا کانت هذه الکلمة لنفی الجنس...؛

البحث الخامس: فی أنّ هذه الکلمة المطیبة هل تحتمل التوحید أم لا؟

از این اثر با عناوین بالا نسخه‌هایی در کتابخانه‌های: دانشکدهٔ حقوق دانشگاه تهران، مرکزی دانشگاه تهران، مدرسهٔ صدر بابل موجود است که برخی از آنها مجهول المؤلّف دانسته شده است. در نسخهٔ کتابخانه دانشکدهٔ حقوق به نام اثر و مؤلّف آن عبارت: «فی تحقیق کلمة لا إله إلاّ الله لشمس‌الدین الاسترآبادی» تصریح گردیده است.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «تمّ هذا النسخ بعون الله الغنی بخطّ العبد الفقیر عمران الجاوی ثمّ المدنی، ثالث عشر من شهر الربیع الثانی سنة الثمانیة و التسعین و الألف بعد الهجرة النبویّة برباط الاعظم الاصحاب المقدم فی الخطاب إمام أهل فی المشارق و المغارب علی بن

أبی‌طالب رضی الله تعالی عنه آمین آمین آمین». ❊نوع خط: نسخ ❊نام کاتب: عمران جاوی مدنی ❊تاریخ کتابت: ۱۰۹۸هـ ❊محلّ کتابت: رباط امام علی علیه‌السلام ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۳ (۱۰۱ الف ـ ۱۰۳ الف) ❊تعداد سطر: ۲۵ ❊اندازهٔ متن: ۱۷×۱۰سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۲۰/۵×۱۵ سانتیمتر ❊نوع جلد: تیماج قهوه‌ای با ترنج ضربی.

ویژگیها: اندکی حاشیه نویسی با نشان «منه» به نقل از مؤلّف دارد.

الذریعه: ۵۱۵/۴ و ۴۱/۱۴؛ فهرست نسخه‌های خطّی کتابخانه دانشکدهٔ حقوق و علوم سیاسی و اقتصادی دانشگاه تهران: ۳۸۲؛ فهرست کتابخانهٔ مرکزی دانشگاه تهران: ۵۳۷/۸؛ طبقات أعلام الشیعة (قرن ۱۰هـ): ۲۰۴.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۸۲۰/۲»

۶۲. **رسالة فی بیان الاعتقاد = رسالة فیما یتعلّق ببیان الاعتقادات و الاخلاق و الأعمال**
(عقاید، عربی)

از: رضاءالدین مصطفی بن علی قسطنطینی رومی واعظ حنفی نقشبندی مشهور به «نجارزاده و نجار اوغلی»، درگذشته: ۱۱۵۹هـ

آغاز: «الحمدلله الذی جعل ترتیب العلوم و الأعمال فریضة علی العباد فی جمیع الاوقات... امّا بعد فهذه رسالة تتعلّق ببیان الاعتقادات و الأخلاق و الاعمال... الباب الأوّل فی الاعتقاد...».

انجام: «بحیث لا یفرق الرجل من المرأة و القهقهة فی کلّ صلوة ذات الرکوع و السجود و المباشرة الفاحشة المعاودة بین الرجل و المرأة عریاناً، تمّ».

گزارش متن: رساله‌ای است در بیان اعتقادات،اخلاقیات و اعمال ظاهری یك فرد مسلمان از دیدگاه حنفیان و در سه باب نگاشته شده است. عناوین رساله عبارتند از: (اب) **الباب الأوّل** فی الاعتقاد؛ (۷ب) **الباب الثانی** فی الاخلاق؛ (۱۲ب) **الباب الثالث** فی الاعمال الظاهری. در فهرست کتابخانه عمومی اوقاف بغداد (ج۲، ص۱۷۶) این اثر به «بُخاری‌زاده إبن کلاب» نسبت داده شده و احتمالاً ناشی از اشتباه در قرائت خط کاتب در انجامه یا نگارش شکل کلمه «نجّار» به شکل مصحّف «بُخاری» از سوی کاتب نسخه بوده

باشد، در فهرست‌های کتابخانه سپهسالار (۱۶۴/۳) و کوپریلی ترکیّه (۳۱۵/۳) نیز به «نجّارزاده» بسنده شده که آنها نیز بدین وسیله تصحیح می‌گردند.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نسخ (دو گونه) ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۱۳ه ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۱۴ (۱ب ـ ۱۴الف) ❊تعداد سطر: ۱۵ ❊اندازهٔ متن: ۱۲×۶ سانتیمتر.

ویژگیها: در آغاز به نام رساله تصریح شده و نیز عبارت «عرض علیه علیه علیه» به رنگ قرمز دارد.

☜ *فهرس المخطوطات العربیة فی مکتبة الأوقاف العامّة فی بغداد:* ۱۷۶/۲؛ *فهرست کتابخانهٔ سپهسالار:* ۱۶۴/۳؛ *فهرس مخطوطات مکتبة کوپریلی:* ۳۱۵/۳؛ *معجم المولفین:* ۲۶۵/۱۲؛ *هدیة العارفین:* ۴۴۶/۲؛ *عثمانلی مؤلفلری:* ۱۸۷/۲.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۸۲۱/۱»

۶۳. **میزان التائبین = رسالة فی حقّ التوبة** (عقاید، عربی)

از: عبدالرزّاق بن مصطفی انطاکی

آغاز: «الحمدلله الذی یقبل التوبة عن عباده التوّاب و یعفو عن السیئات یوم یقوم الحساب... امّا بعد فیقول أحوج العباد... إنّ أرباب العقل متطابقون... المقدّمة فی ماهیة التوبة...».

انجام: «قال عبدالله بن محمّد النمی رحمه‌الله تعالی علیه شتّان بین تائبین یتوب من الزلالة و تائب یتوب من الغفلات و تائب یتوب من الحسنات، تمّت الرسالة».

گزارش متن: رساله‌ای است در تبیین جایگاه توبه، در یك مقدمه و سه فصل و یك خاتمه. عناوین آن عبارتند از:

(۱۶ الف) المقدمّة: فی ماهیة التوبة؛

(۱۶ الف) الفصل الأوّل: فی المسائل المثبتة عند أهل السنّة و الجماعة؛

(۲۵ الف) الفصل الثانی: فی أسباب التوبة؛

(۳۰ ب) الفصل الثالث: فی کیفیة خروج التائب عن... بقاء الذنوب و المظالم. به شرح حال مؤلّف در منابع موجود دسترسی نیافتیم جز در کتاب هدیة العارفین که آن نیز تاریخ

درگذشت مؤلّف را درج ننموده است، لیکن بر اساس قراین وی سدهٔ ۱۱ یا ۱۲هـ می‌زیسته است. مؤلّف آثار دیگری نیز دارد از جمله: ذریعة الطعام که (نسخه‌ای از آن در کتابخانه دانشکده الهیات دانشگاه تهران موجود است). مفتاح الاصول فی شرح مرقاة الوصول که به سال ۱۲۸۹هـ در استانبول به چاپ رسیده است. نام دوم بر اساس برگ آغازین این نسخه نگاشته شده است.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «قد وقع الفراغ عن تسوید هذه النسخة الشریفة المسّمات بمیزان التائبین فی یوم البزر [یکشنبه] فی وقت ایکندی [بعدالظهر] فی مدرسه مفیدی، صاحبه و مالکه عبدالکریم بن یونس بن یوسف بن علی دین» ❊نوع خط: نسخ ❊نام کاتب: عبدالکریم بن یونس بن یوسف بن علی دین ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۱۳هـ ❊محلّ کتابت: مدرسه مفیدی ❊عنوانها و نشانیها: قرمز (برخی نانوشته) ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۲۷ (۱۵ب-۴۱ب) ❊تعداد سطر: ۱۷ ❊اندازهٔ متن: ۱۴/۵×۶/۵ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۲۰×۱۴ سانتیمتر ❊نوع جلد: مقوای مشکی، عطف و حاشیه: تیماج مشکی.

ویژگیها: نسخه‌ای است نفیس. در فهرست‌های موجود به نسخهٔ دوم آن دست نیافتیم. در حاشیه تصحیح گردیده و بین برگهای (۱۵ب ـ ۲۷الف) حاشیه نویسی با نشان «ابن ملك» و «منه» دارد که واپسین به نقل از مؤلّف می‌باشد.

پیش از آغاز برگی در دعا به عربی و توضیح آن به ترکی با گویش عثمانی در موضوع تقویت حافظه، و نیز برگی در انجام در صفات باری تعالی به ترکی و چند دعا آمده است.

☜ *هدیة العارفین:* ۵۶۸/۱. شمارهٔ نسخه: «۱۳۸۲۱/۲»

۶۴. **تجرید العقائد = تجرید الکلام = تجرید الاعتقاد** (کلام، عربی)

از: خواجه نصیرالدین محمّد بن محمّد بن حسن، طوسی، درگذشته: ۶۷۲هـ

آغاز: «افتاده... و تحدیدهما بالثابت العین و المنفی العین أو الذی یمکن... (۸الف) الفصل الثانی فی الماهیة و لواحقها... (۱۵ الف) المقصد الثانی فی الجواهر و الأعراض فیه فصول، الفصل الأوّل فی الجواهر...».

انجام: «و کذا النهی عن المنکر و بالمندوب مندوب سمعاً و إلاّ لزم خلاف الواقع و الإخلال بحکمة الله تعالی و شرطهما علم فاعلهما بالوجه و تجویز التأثیر و انتفاء المفسدة».

بنگرید به: نسخه شماره «۱۷۵۹» گزارش شده در جلد «۵» فهرست همین کتابخانه.

گزارش متن: این اثر در سال ۱۴۰۷ه با تحقیق محقق معاصر سیّد محمّدجواد حسینی جلالی از سوی دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیّه قم منتشر گردیده است، یك کتابشناسی جامع و کامل از آثار مرتبط با کتاب تجرید العقائد از سوی محقق سخت کوش و دوست دیرینم علی صدرایی خویی تهیه گردیده و در سال ۱۳۸۲ش از سوی واحد انتشارات کتابخانهٔ بزرگ آیت الله العظمی مرعشی نجفی (ره) منتشر گردیده است. نسخهٔ موجود مشتمل بر تمام کتاب به جز بخشی از فصل نخست که مقصد اوّل افتاده است.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «[تمّت] علی ید الأقلّ أحمد بن محمّد الحسینی بتاریخ الیوم الثالث من شهر الله شهر رمضان، ختم بالخیر و الرضوان سنة ۱۰۷۹ه» ❊نوع خط: نسخ ❊نام کاتب: احمد بن محمّد حسینی ❊تاریخ کتابت: ۱۰۷۹ه ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۴۳ (۱الف ـ ۴۳ب) ❊تعداد سطر: ۱۰ ❊اندازهٔ متن: ۸×۱۲ سانتیمتر.

ویژگیها: در حاشیه تصحیح گردیده و برخی نسخه بدل‌ها نیز با علامت «خ‌ل» مشهود است. برخی عناوین کتاب که در هامش نگاشته شده بوده هنگام صحافی نابجا ساقط شده است. آثار رطوبت شدید بر برگهای نسخه سرایت نموده است لیکن به متن آسیبی نرسیده. برخی لبه‌های برگهای آغازین نسخه ترمیم گردیده است.

☜ *الذریعة*: ۳۵۲/۳؛ *معجم التراث الکلامی*: ۱۶۲/۲.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۸۲۲/۱»

۶۵. إشراق اللاّهوت فی نقد شرح الیاقوت = شرح أنوار الملکوت فی شرح الیاقوت

(کلام، عربی)

از: سید عمیدالدین ابوعبدالله عبدالمطّلب بن مجدالدین حسینی عبیدلی، درگذشته: ۷۵۴ه

آغاز: «الحمدالله المتقدّس عن الأمثل و الأشکال و النظراء المتنزّه عن الاتراب و الأصحاب... [أمّا بعد] فإنّ جماعة من إخوان الصفا و أرباب التقا و الوفاء الذین فازوا من الفضائل العلمیة... لمّا طالعوا کتاب أنوار الملکوت فی شرح الیاقوت فی علم الکلام للإمام العلاّمة... جمال الملّة و الحق و الدین أبی‌منصور الحسن بن المطّهر أدام الله فضائله...».

انجام: «فهذا آخر ما کتبناه و حیث انتهی کلام الشارح دام ظلّه ههنا قطعنا الکلام حامدین‌لله تعالی علی نعمه الباطنة و الظاهرة و شاکرین له علی آلائه المتضافرة المتواترة و مصلّین علی صاحب المعجزة الباهرة خاتم الأنبیاء محمّد المصطفی و علی عترته الطاهرة صلوة توجب لنا السعادة فی الدنیا و آلاخرة؛ فرغ من تصنیفه فی لیلة یسفر صبحها عن یوم الأربعاء ثانی شهر ربیع الأوّل من سنة تسع و عشرین و سبعمائة».

بنگرید به: نسخه شماره «۱۲۷۷۷» گزارش شده در جلد «۳۲» فهرست همین کتابخانه.

گزارش متن: بر اساس رقم مؤلّف در پایان این نسخه این اثر روز چهارشنبه ۱۲ ربیع الأوّل سال ۷۲۹هـ به پایان رسیده است.

لیکن بنابر اینکه از آغاز تا انجام این اثر، از مرحوم علاّمه حلّی با عنوان «قال الشارح دام ظلّه» یاد نموده و سال درگذشت آن بزرگوار سال ۷۲۶هـ واقع شده، لذا این سال تألیف نمی‌تواند صحیح باشد و احتمالاً در استنساخ نسخه از سوی کاتب اشتباهی رخ داده باشد و این نظریه که ممکن است تألیف این اثر به بعد از رحلت علاّمه نیز ادامه داشته باشد، مردود است زیرا عبارت «قال الشارح دام ظلّه» تا پایان ادامه دارد. در توضیحات زیر نسخهٔ «۱۲۷۷۷» گزارش شده در جلد ۳۲ فهرست نسخه‌های خطّی این کتابخانه، به اشتباه آمده که این اثر در سال ۱۳۷۱ش از سوی این کتابخانه انتشار یافته است؛ در صورتیکه این اثر از سوی نشریه میراث مکتوب در سال ۱۳۸۱ش منتشر گردیده است البتّه اثری که که از سوی این کتابخانه منتشر شده، متن کتاب «الیاقوت فی علم الکلام» است. که آنرا نیز پژوهشگر معاصر دکتر علی‌اکبر ضیائی تحقیق کرده است.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «فرغ من کتابة هذه النسخة المبارکة ظهر یوم الخمیس من شهر الله المعظّم رمضان لسنة الثمانین و ألف و لله الحمد و صلّی الله علی محمّد و آله بقلم فقیر [إلی] الله الأقلّ الجانی صالح بن إبراهیم بن حریز البحرانی» ❊نوع خط: نسخ (دو گونه) ❊نام کاتب: صالح بن ابراهیم بن حریز بحرانی ❊تاریخ کتابت: ۱۰۸۰هـ ❊عنوانها و نشانیها: قرمز (بیشتر عناوین نانوشته) ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۲۰۷ (۴۴ب ـ ۲۵۰ب) ❊تعداد سطر: ۱۹ و ۲۱ ❊اندازهٔ متن: ۱۶×۱۰ سانتیمتر.

ویژگیها: در حاشیه تصحیح گردیده است، آثار رطوبت شدید بر نیمهٔ نخست نسخه سرایت نموده لیکن چندان آسیبی به متن نرسیده است.

نوع قلم برگهای (۴۴ب ـ ۱۱۰الف) با سایر برگهای نسخه متفاوت است لیکن از نظر زمانی یکی است و بخش دوم فقط در برخی موارد مُعرب است. کاتب در انجام دو بیت شعر عربی آورده که چنین است:

«کتبت و قد ایقنت یوماً کتبته بانّ یدی تُبلی و تبقی کتابها
لا شك انّ الله یسئلها غدا فیالیت شعری ما یکون جوابها»

در انجام تملك «علی بن مسلم بحرانی» با تاریخ: ماه رمضان المبارك سال ۱۰۸۰هـ آمده است.

الذریعة: ۱۱۵/۱۳؛ *إشراق اللاهوت فی نقد شرح الیاقوت (تحقیق علی‌اکبر ضیایی)*؛ *نشر میراث مکتوب*، ۱۳۸۱ش.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۸۲۲/۲»

۶۶. الخطب

(ادب، عربی)

از: ناشناخته

آغاز: «بسمله، الحمدلله الذی فتق... الأجواء و مدّ عروش سکایك الهواء و... أطناب قباب الأنوار و الاضواء و مدّ أرایك برود الأطلة... (۲۵۳ الف) الخطبة الثانیة بسملة الحمدلله الذی أجلس عباده الصدّیقین علی موائد الرضا...».

انجام: «الخطبة السابعة عشرة (۲۷۰ ب) الحمدلله الذی حفظ شواهق...

و لا یران جعلنا عنوة فارس الملک و فزنا بالکرم»
و الآحاد المجتمعة وقت العدد و الحساب
و القوالب المعدّة لقبول الثواب و العقاب... افتاده»

گزارش متن: تعدادی خطبه مناسب اعیاد و جُمعات و... است که در این رساله تعداد ۱۷ خطبه (خطبهٔ ۱۲ ساقط شده است) همراه ابیاتی عربی آمده است. در این موضوع آثار چندی نگاشته شده از آن جمله‌اند:

الخطب، از یوسف بن احمد بحرانی (درگذشته بعد از سال ۱۱۸۰هـ)، بساتین الخطباء و کتاب الخطب از: مولی محمد علم‌الهدی فرزند مولی محسن فیض کاشانی که تا کنون چاپ نشده و نسخهٔ آن در این کتابخانهٔ بزرگ موجود می‌باشد و نیز ریاحین العلماء، از میرزا عبدالله

افندی تبریزی اصفهانی (درگذشته سال ۱۱۲۰ه)، که البته هیچ یك از آنها با این نسخه همخوانی ندارد و نیاز به بررسی و تحقیق بیشتر دارد. جهت آشنایی بیشتر پژوهشگران آغاز خطبه‌های موجود در این رساله را به ترتیب زیر بر می‌شماریم:

(۲۵۱ ب) [الخطبة الأولی]: الحمدلله الذی فتق ... الأجواء؛

(۲۵۳ الف) الخطبة الثانیة: الحمدلله الذی أجلس عباده الصدّیقین علی مواید الرضا؛

(۲۵۴ ب) الخطبة الثالثة: الحمدلله الذی شید بروح الإسلام و أقام بنیانه؛

(۲۵۶ الف) الخطبة الرابعة: الحمدلله الذی خلقکم و خلق لکم الحواس؛

(۲۵۷ الف) الخطبة الخامسة: الحمدلله الذی دوّر الدوایر و حرّك بقدرته الفلك الدایر؛

(۲۵۸ الف) الخطبة السادسة: الحمدلله علی ما أسدی إلینا صنایع رغائبه؛

(۲۵۹ ب) الخطبة السابعة: الحمدلله الذی جعل فی السماء منازلاً و بروجاً؛

(۲۶۱ ب) الخطبة الثامنة: الحمدلله الذی احیاکم و کنتم أمواتاً؛

(۲۶۲ ب) الخطبة التاسعة: الحمدلله الذی عرفکم من رحمته ببقاع عرفاتها؛

(۲۶۵ الف) الخطبة العاشرة: الحمدلله الذی رکب البنیة الأنسانیة علی ما تدهش الألباب؛

(۲۶۵ ب) الخطبة الحادیة عشر: الحمدلله الذی خلق الموت و قضاه؛

[الخطبة الثانیة عشر: افتاده است.]

(۲۶۷ الف) الخطبة الثالثة عشر: الحمدلله الذی جعل یوم الجمعة عنده سیدة الأیام؛

(۲۶۸ الف) الخطبة الرابعة عشر: الحمدلله الذی أطلع فجر النبوة عن غسق الجبلة الإنسیة؛

(۲۶۸ ب) الخطبة الخامسة عشر: الحمدلله الذی جعل الشجرة الطیبة رسوله؛

(۲۶۹ ب) الخطبة السادسة عشر: الحمدلله علی فضائله...؛

(۲۷۰ ب) الخطبة السابعة عشر: الحمدلله الذی حفظ شواهق الصیاصی و الحصون؛

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نسخ ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۱۱ه ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۲۱ (۲۵۱ب ـ ۲۷۱ب) ❊تعداد سطر: ۲۴ ❊اندازهٔ متن: ۱۵×۹ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۲۰×۱۴/۵ سانتیمتر ❊نوع جلد: مشمّع مشکی، عطف: تیماج مشکی.

ویژگیها: در حاشیه تصحیح گردیده و عناوین خطبه‌ها و مناسبت آنها در هامش آمده است. اندکی آثار رطوبت به برگها سرایت نموده. نسخه اندکی بازسازی شده است. از برگ

۲۶۶ افتادگی دارد، به نظر می‌رسد یك یا دو برگ افتاده باشد. دو برگ پایانی آسیب دیده است. شمارهٔ نسخه: «۱۳۸۲۲/۳»

۶۷. شرح قصیدة البردة = شرح الکواکب الدرّیة فی مدح خیر البریة

(ادب، عربی)

از: ناشناخته

آغاز: «افتاده... سمعتها انصفتنی و لو انصفتنی لم تلمنی أو علی الجملة السابقه... و اعلم أن تبین لایمی و لم تلم انشقاقاً... المعنی تقول مخاصباً لمن بالغ... قوله:

خلیلی إن الحبّ ما تعرفانه فلا تنکرا أنّ الحنین من الوجد»

انجام: «و الآل و الصحب ثمّ التابعین لهم أهل التقی و النقی و الحلم و الکرم

... و لیقبل معذرتی آخر کما سبق أوّلاً و الحمدلله علی الإتمام و علی رسوله أفضل التحیة و السلام».

گزارش متن: شرح قصیده برده یا همان الکواکب الدرّیة فی مدح خیر البریة، از «شرف‌الدین محمّد بن سعید بن حمّاد صنهاجی بوصیری» است که با عناوین «اللغة، الصرف، الاعراب، المعنی» نگاشته شده است. به علّت افتادگی از آغاز متأسفانه موفق به شناسایی نگارندهٔ آن نشدیم. شارح در میان مباحث متعرض شروح دیگر نیز شده، لیکن از ذکر نام آنان خودداری نموده است و به کلماتی چون: بعض المتأخرین، بعض الشراح و... بسنده کرده. شارح در انجام نیز چنین آورده: «... لیعلم أنّی فی مدّة اشتغالی بشرح هذه القصیدة ما قعدت له فی أکثر الاوقات إلاّ وقمت عنه قبل اتمام صفحة أو أقلّ من صفحات لهجوم توزّع البال و... تشتّت الأحوال...».

این شرح حاوی سیزده بیت الحاقی نیز می‌باشد که در شروح دیگر کمتر بدان پرداخته شده است، شارح در این خصوص چنین آورده: «ثمّ اعلم أنّ عدد أبیات هذه القصیدة علی ما وجدتُها فی نسخ المتقدّمین و تعرّض لشرحها المحقّقون و اقتضیتُ أنا أثرهم، رضوان الله علیهم مائة و ستّون بیتاً بلا خلاف فیها و وُجد فی بعض نسخ المتأخرین، الأقلّین من شرّاحه عدة أبیات أخر؛ أظنّ أنّها ملحقات بها من عند غیر الناظم، أصلها أو مخرجات عنها عقد التنقیح

لها ثمّ أدخلت فيها...».

در انجام نسخه در میان رقم کاتب عبارتی آمده که این توّهم را ایجاد می‌نماید که ممکن است «سید علاءالدین ابن ادریس» نام شارح بوده باشد، لیکن در منابع موجود به نام وی دسترسی نیافتیم، آنچه صحیح به نظر می‌رسد این است که وی برگرداننده نسخه مسوّده به مبیضه باشد یا کاتب نسخهٔ مستنسخ عنه، در هر صورت این احتمال نیز باقی است که وی شارح این قصیده باشد، به هر حال نیاز به بررسی بیشتر دارد.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «و قد وقع الفراغ من تحریر هذا البیاض، ظهریة یوم الاثنین یوم السابع من شهر فطر الأخیر سنة الثامنة و العشرین بعد [الألف من] الهجرة علی مهاجرها أفضل الصلوة و السلام علی ید السید السند المعتصم بمالك الدنیا و الدین السید علاءالدین ابن المرحوم المبرور السید ادریس بقلم الفقیر الحقیر الذی إن حضر لمیعد و لم [لمّا] غاب لم‌یفقد[1]، تراب أقدام المومنین الصالحین جلال‌الدین ابن السید علاءالدین ابن السید حمید الحسینی الموسوی غفرالله... الحمدللّه ربّ العالمین» ❊نوع خط: نسخ ❊نام کاتب: سید جلال‌الدین بن علاءالدین بن حمید الحسینی موسوی ❊تاریخ کتابت: ۱۰۲۸هـ ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۱۴۳ ❊تعداد سطر: ۱۳ ❊اندازهٔ متن: ۱۴×۱۰ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۲۰×۱۴/۵ سانتیمتر❊نوع جلد: مشمّع مشکی عطف: تیماج مشکی.

ویژگیها: نسخهٔ نفیسی است. در حاشیه تصحیح گردیده. در آغاز تملك علاّمه حیدرقلی‌خان سردار کابلی با عبارت: «بسمه‌تعالی صار إلی نوبة الأقلّ حیدرقلی بن نورمحمّدخان الکابلی وفّقهما لمراضیه فی رجب سنة ۱۳۱۴ أربع عشرة و ثلثمائة و ألف، وهبه لی الشیخ الاستاذ الاستناد جعلنی الله فداه» و نیز دستخط مبارک پدر بزرگوارم مرحوم آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی این چنین آمده است: «بسمه‌تعالی» شرح البردة و النسخة نفیسة قدیمة و کانت فی خزانة کتب العلاّمة الحاج میرزا حسین النوری صاحب

---

۱. در نسخه چنین آمده است.

المستدرك و قد أهداها إلىّ تلميذه العلاّمة الشيخ حيدر قليخان سردار الكابلى[1]؛ شهاب‌الدين الحسينى المرعشى النجفى ۱۳۹۱هـ». رطوبت به برگ‌های نسخه سرایت نموده و تعدادی از آنها تا حدودی ترمیم گردیده است.

☜ *دائرةالمعارف بزرگ اسلامی*: ۶۹۰/۱۱؛ *دانشنامه جهان اسلام*: ۵۸۴/۴؛ *مجلّه تراثنا*: س۱۱، ش۱ـ۲ (پیاپی ۴۱ـ۴۲)، *محرّم ـ جمادی الآخر* ۱۴۱۶، ۱۵۸ـ ۲۲۸.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۸۲۳»

۶۸. ذریعة النجاح (دعا، فارسی و عربی)

از: میر محمّدصالح بن عبدالواسع خاتون‌آبادی اصفهانی، درگذشته: ۱۱۱۶هـ

آغاز: «ذریعه نجاح سرگشتگان گرداب عصیان حمد و ثناء مجیب دعوات که بیبادبانی دست دعاء پیشه در هر نفس صد هزار... و بعد از برای طالبان منهج ارشاد و سالکان مسلك بیداد مستور... امّا المقدمه در فضیلت دعا و آداب...».

انجام: «باینجا ختم میکنم این کتاب را... خداوند رحیم رحمان از زلاّت و سیئات این کثیر الذنب و الخسران درگذرد و عفو کند إنّه غفور کریم وقد وقع الفراغ من تألیف هذا الکتاب الفقیر إلی رحمة ربّه الغنی... فی خامس شهر ذی الحجّة الحرام من شهور سنة ۱۰۸۸ ثمان و ثمانین ألف من الهجرة النبویة و الحمدللّه ربّ العالمین و صلّی الله علی محمّد و عترته

---

۱. عالم جلیل القدر مرحوم شیخ حیدرقلی‌خان معروف به سردار کابلی کرمانشاهی از عالمان بزرگ و نویسندگان دقیق بوده است و تألیفات بسیار داشته و برخی از آنها چاپ و منتشر گردیده است. آن مرحوم از جمله مشایخ اجازه روایتی مرحوم والدم حضرت آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی(ره) بوده و اینجانب اجازه ایشان را در مجموعه «المسلسلات فی الاجازات» که در برگیرنده بخشی از اجازات کتبی عالمان شیعه و اهل سنت و زیدی به مرحوم پدرم می‌باشد آورده‌ام و در دو جلد از سوی واحد انتشارات این کتابخانه بزرگ چاپ و منتشر گردیده است. یادآوری می‌شود: تعدادی از نسخه‌های خطّی آن دانشمند فرزانه را اینجانب طی چند مرحله برای این کتابخانهٔ بزرگ خریداری نموده‌ام.

الاقدسین و لعنة الله علی أعدائهم ابد الآبدین».

بنگرید به: نسخه شماره «۳۹۷» گزارش شده در جلد «۱» فهرست همین کتابخانه.

گزارش متن:... آنگونه که مؤلّف در انجام کتاب آورده: تاریخ تألیف دقیق نگارش این اثر ۵ ذی الحجّة الحرام سال ۱۰۸۸هـ بوده است. عناوین ابواب آن چنین‌اند از:

(۱۴ الف) **مقدمه:** در فضیلت دعا و آداب و شرایط و اوقات استجابت آن،

(۱۰ الف) **باب اول:** در اعمال ماه رجب و در آن چند فصل است (۷ فصل).

(۴۴ الف) **باب دوم:** در اعمال ماه شعبان و در آن چند فصل است (۵ فصل).

(۷۲ الف) **باب سوم:** در اعمال ماه مبارك رمضان و در آن چند فصل است (۱۴ فصل).

(۱۵۱ الف) **باب چهارم:** در اعمال ماه شوّال و در آن چند فصل است (۳ فصل).

(۱۶۰ الف) **باب پنجم:** در اعمال ماه ذوالقعده.

(۱۶۲ ب) **باب ششم:** در اعمال ماه ذی الحجّه و در آن چند فصل است (۲فصل).

(۲۰۵ الف) **باب هفتم:** در اعمال ماه محرّم آخر أشهر حُرمست.

(۲۲۵ ب) **باب هشتم:** در اعمال ماه صفر.

(۲۲۷ الف) **باب نهم:** در ماه ربیع ربیع الاوّل.

(۲۳۵ الف) **باب دهم:** در ماه ربیع الآخر.

(۲۳۵ الف) **باب یازدهم:** در ماه جمادی الأولی.

(۲۳۵ ب) **باب دوازدهم:** در ماه جمیدی الآخر.

(۲۳۵ ب) **خاتمه:** در بیان فضیلت و شرافت روز نوروز و آداب و اعمال آن.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نسخ (دو گونه) ❊تاریخ کتابت: پیرامون اوایل سدهٔ ۱۲هـ (برگهای نونویس: سدهٔ ۱۴هـ) ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۲۳۹ ❊تعداد سطر: ۱۷ ❊اندازهٔ متن: ۷/۵×۱۴ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۱۲/۵×۲۱ سانتیمتر ❊نوع جلد: تیماج قرمز، مجدول، ضربی.

ویژگیها: نسخه‌ای نفیس است، گویا در حیات مؤلّف کتابت شده. در حاشیه تصحیح گردیده و حاشیه‌نویسی با نشان «ص»، «مجمع البحرین»، «الصحاح»، «علل الشرائع و..». نیز «منه» به نقل از مؤلّف دارد. ضمناً برخی تعویذات و ادعیه در هامش تعدادی از برگها نگاشته شده است. نسخه بدلها با نشان «خ‌ل» آمده. نسخه رطوبت و آسیب‌دیده و به

صورت غیر اصولی مرمّت گردیده است. آنگونه که در برگ ۸۹ ب آمده چند حاشیه با رقم «من افادات استادی مق...[1] مدّظلّه العالی» آمده و ممکن است از مؤلّف بوده باشد که در این صورت نسخه در حیات مؤلف نگاشته شده است، ضمناً (۳ برگ) از آغاز و (۳ برگ) انجام در سدهٔ ۱۴هـ نو نویس گردیده است، بدین سان نسخه تکمیل شده است. برگها مجدول به شنگرف می‌باشد.

☜ *الذریعه:* ۳۲/۱۰؛ *دائرة المعارف تشیع:* ۱۵/۷.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۸۲۴»

۶۹. فهرست کتاب الأشباه و النظائر الفقهیّة علی مذهب الحنفیة

(فهرست، عربی)

از: زین‌الدین بن ابراهیم مصری حنفی مشهور به «ابن نجیم»، درگذشته: ۹۷۰هـ

آغاز: «الحمدللّه و سلام علی عباده الذین اصطفی و بعد فلمّا یسّر الله تعالی بإتمام کتاب الاشباه و النظائر الفقهیة علی مذهب الحنفیّة المشتمل علی سبعة أنواع، أردت أن أفهرسه فی أوّله لیسهل النظر فیه...».

انجام: «السادس فی الأشباه و النظائر، السابع فنّ الحکایات و فیه وصیة الإمام الأعظم للإمام الثانی رحمه الله تعالی و الله أعلم تمّت الفهرسة و الحمدلله وحده».

گزارش متن: فهرست عناوین و ابواب کتاب الأشباه و النظائر است که مؤلف پس از نگارش متن کتاب آنرا نگاشته است. در دیگر نسخه‌ها کمتر این فهرست افزوده گردیده است.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نسخ ❊تاریخ کتابت: [سال ۱۰۴۰هـ] ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۴ (۴ب ـ ۷ب) ❊تعداد سطر: ۲۳ ❊اندازهٔ متن: ۷/۵×۱۴/۵ سانتیمتر.

---

۱. به علّت برش نابجا در صحافی بخش‌هایی از این حاشیه‌ها ساقط گردیده است. به نظر می‌رسد منظور مرحوم علاّمه مجلسی (ره) بوده باشد.

ویژگیها: در حاشیه تصحیح گردیده است. در آغازین برگ تملّك «سید عثمان» با عبارت: «قد اشتریت هذا الکتاب... من امام‌زاده من قریة منلا کندی صاحب و مالك السید عثمان المنسوب بقریة حجری سنة ۱۳۲۱هـ» با مُهر دایره «... توفیق الجنّة و رفیقی فیها عثمان» دیده می‌شود. بین برگ‌های «۱ب ـ ۴الف» مسائل شرعی چندی به عربی و ترکی نگاشته شده که در زیر برخی امضای «حرره الفقیر محمّد عفی عنه بستان‌زاده»، «اخی چلبی علی صدرالشریعة»، «ابوالسعود» و... آمده است، ضمناً فهرست برخی ابواب کتاب از جمله فن پنجم و ششم در آغاز نسخه است. در برگ ۴ الف آمده که این نسخه را «خدیجه بنت چاوش‌زاده حاج علی افندی» وقف نموده است.

☜ *فهرست نسخ خطّی کتابخانهٔ ملّی:* ۸۴/۲.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۸۲۵/۱»

۷۰. الأشباه و النظائر الفقهیة علی مذهب الحنفیة (فقه حنفی، عربی)

از: زین‌الدین بن ابراهیم مصری حنفی مشهور به «ابن نجیم»، درگذشته: ۹۷۰هـ

آغاز: «الحمدلله علی ما أنعم و صلّی الله علی سیدنا محمّد و سلّم و بعد فإنّ الفقه أشرف العلوم قدراً و أعظمها أجراً و أتمّها عایدة... و قد کنت لما وصلت فی شرح الکنز إلی تبییض باب البیع الفاسد، ألّفت کتاباً مختصراً...».

انجام: «و هذا آخر ما أوردناه من کتاب... الجامع للفنون السبعة التی وعدنا بها فی خطبة الفرید[ة] فی نوعه بحیث لم أطّلع له علی نظیر فی کتب أصحابنا».

بنگرید به: نسخه شماره «۱۵۰۹» گزارش شده در جلد «۴» فهرست همین کتابخانه.

گزارش متن: فنون و ابواب هفتگانه کتاب به گونه‌ای مستقل و با آغاز و پایانی کامل آمده است، به سبب آگاهی بیشتر عناوین را به ترتیب زیر برمی‌شماریم:

(۹ الف) الفنّ الأوّل فی القواعد الکلّیة الأولی: لا ثواب إلاّ بالنیة...؛

(۷۲ الف) بسملة، الحمدلله و سلام علی عباده الذین اصطفی و بعد فقد کنت ألّفت النوع الثانی...؛

(۱۴۰ ب) بسملة، الحمدلله علی ما أنعم و ألهم و فتح من دقایق الحقایق... و بعد فهذا هو الفنّ الثالث...؛

(۱۷۹ ب) بسملة، الحمدللّه أوّلاً و آخراً... و بعد فهذا هو الفنّ الرابع...؛
(۱۹۰ ب) بسملة، الحمدلله الذی یعلم دقائق الأمور... و بعد فهذا هو النوع الخامس...؛
(۱۹۶ الف) بسملة، الحمدلله و سلام علی عباده‌الذین اصطفی و بعد فهذا الفنّ السادس...؛
(۱۹۷ الف) بسملة، الحمدللّه و سلام علی عباده‌الذین اصطفی و بعد فهذا هو الفنّ السابع...؛
این اثر نخستین بار در سال ۱۲۴۱هـ به صورت سنگی در شهر کلکته ـ هند و در سال ۱۳۸۷هـ با تحقیق عبدالعزیز محمّد الوکیل در قاهره به چاپ رسیده است.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «و کان الفراغ منه فی السابع و العشرین من رجب المرجّب سنة أربعین و ألف، تمّ» ❊نوع خط: نسخ ❊تاریخ کتابت: ۱۰۴۰هـ ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۱۹۵ (۷ب ـ ۲۰۲الف) ❊اندازهٔ متن: ۱۴/۵×۷/۵ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۱۹/۵×۱۳/۵ سانتیمتر ❊نوع جلد: مقوایی با روکش کاغذ بنفش کم رنگ، مغزی تیماج قهوه‌ای عطف: پارچه.

ویژگیها: در حاشیه تصحیح گردیده. حاشیه نویسی بسیار با نشان‌های «علی چلبی»، «زیرك‌زاده»، «طاش کبری‌زاده»، «سنبل‌زاده»، «محمّد رحمه‌الله»، «شرح»، «منه» (به نقل از خود مؤلف)، «تنویر الأذهان»، «حموی»، «البزازیه»، «قاموس»، «مغرب»، «الشیخ علی المقدسی» و... دارد. اندکی آثار رطوبت بر فراز برگها سرایت نموده است. در پشت برگ پایانی چند مسئلهٔ شرعی به ترکی (با گویش عثمانی) آمده که در زیر آن امضای «حررّه الفقیر حسن المفتی بـ..[1]» مشهود می‌باشد.

کشف الظنون: ۹۸/۱؛ *المعجم الشامل للتراث العربی المطبوع:* ۲۲۷/۵.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۸۲۵/۲»

۷۱. تقریر ابحاث المامقانی (اصول فقه شیعه، عربی)

از: ناشناخته

آغاز: «بسملة، أصل فی الشبهة الموضوعیة التحریمیة و هی لا تخلو من أن یکون منشأ الاشتباه فیها المزج و الخلط أو عدم الاجتناب إلاّ فی موارد فمنها مورد الاستهلاك...»

---

۱. ناخوانا.

انجام: «خاتمه قد اشرنا فی التنبیهات السالفة... علیه الفحص و أمثاله و أمّا فی الفقه فقد قالوا بوجوب الفحص فلا یجوز الاشکال بإصالة العدم، قد فرغنا».

گزارش متن: تقریرات بحث أصول فقه، شامل شبهة موضوعیة (برگهای ۱الف ـ ۴۰ب) و استصحاب (برگ‌های ۴۱الف ـ ۱۷۹الف) مرحوم آیت الله حاج شیخ محمّدحسن مامقانی تبریزی (درگذشته سال ۱۳۲۳هـ) است که از سوی یکی از شاگردان ایشان نگاشته شده است؛ به علّت شاگردان بسیار آن مرحوم (فهرستی از شاگردان علامه مامقانی در چاپ تحقیقی مخزن المعانی: ۲۴۳ـ۳۵۶ آمده است) علی رغم بررسی متأسفانه نویسنده تقریرات شناخته نشد. همچنین در این اثر از نظریات بسیاری از بزرگان بهره جسته که برخی عبارتند از: محقّق قمی «صاحب قوانین» (برگ ۱ الف)، علامه مجلسی، صاحب المدارك، الذخیرة، الریاض، سید بن طاوس (برگ ۱ الف)، شیخ مرتضی (برگ ۲۸الف)، شیخ محمّدتقی [صاحب هدایة المسترشدین] (برگ ۲ الف)، فاضل التونی (برگ ۲۹ب) فاضل هندی (برگ ۱۳ الف)، کاشف الغطاء (برگ ۲۷ب) فاضل نراقی (برگ ۱۴۹الف)، علامه حلی (برگ ۱۴۹ب)، علامه خوانساری فی شرح الدروس (برگ ۷۴ب)، شریف العلماء (برگهای ۱۵۶ـ ۱۵۷ب)، محقق حرّ عاملی فی الفصول المهمّة (برگ ۸۵ب).

گزارش نسخه: ❊ترقیمه (مقرّر): (برگ ۴۰ب) «و قد وقع الفراغ بعون الملك الوهّاب عن تحریر ما سمعنا من شیخنا أدام الله عزّه و رئینا من غیره و ما أخطر ببالنا بمقدار استعدادنا، فإن وجدتها بعد استیفاء الفکر و استقصاء النظر حقیقیاً بالقبول فلله الحمد علی ذلك و الاّ فالتمس منك الإصلاح ما استطعت فإنّی معذور لکثرة الضعف و فقدان الصحّة و همّ و غمّ معالجته فی تمام الأیام و فقدان الکتب رأساً فی بعض ایامه و وجود مقدار منها فی هذا الأوان و ما توفیقی الاّ بالله، علیه توکلت و إلیه انیب» ❊نوع خط: شکسته نستعلیق ❊نام کاتب: نسخه اصل (خطّ مؤلّف) ❊تاریخ کتابت: اوایل سدهٔ ۱۴هـ ❊عنوانها و نشانیها: مشکی ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۱۷۹ ❊تعداد سطر: ۱۹ـ ۱۵ ❊اندازهٔ متن: ۱۵×۱۰/۵ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۲۰/۵×۱۵ سانتیمتر ❊نوع جلد: تیماج قهوه‌ای با ترنج ضربی.

ویژگیها: نسخه‌ای است نفیس به خط مؤلّف، لیکن نویسنده آن ناشناخته ماند. این نسخه از سوی صاحب اثر در حاشیه تصحیح گردیده و قلم خوردگی‌هایی نیز در متن

دیده می‌شود که مربوط به خود مؤلّف است. در آغاز نسخه به خطّی شبیه به خطّ نویسنده نام اثر چنین آمده: «هذا من تقریرات شیخنا الفاضل المسمّی الشیخ محمّدحسن المامقانی رحمة الله علیه».

☜ *ریحانة الادب*: ۱۶۰/۵؛ *مخزن المعانی فی ترجمة المحقق المامقانی*: ۳۵۳ (چاپ قم، مؤسّسة آل البیت)

شمارهٔ نسخه: «۱۳۸۲۶»

۷۲. **حقائق الأحکام فی شرح شرائع الإسلام** (فقه شیعه، عربی)

از: محمّدحسن بن محمّدصالح برغانی قزوینی، درگذشته: بعد از ۱۲۸۱ه

آغاز: «الرکن الرابع فی التوابع و فیه فصول، الفصل الأوّل: فی الخلل الواقع فی الصلوة، الیومیة و إن شارکها غیرها فی... من الأحکام أیضاً کما سیأتی تفصیله إنشاءالله و هو إمّا یکون عن عمد...»

انجام: «الإتیان بأربع سجدات لإصالة عدم وجوب الزائد علیه و الحمدلله أوّلاً و آخراً و ظاهراً و باطناً و صلّی الله علی محمّد و آله الطیبّین الطاهرین».

بنگرید به: نسخه شماره «۸۵۸۸» گزارش شده در جلد «۲۲» فهرست همین کتابخانه.

گزارش متن: ... این جلد مشتمل بر رکن الرابع از کتاب الصلاة می‌باشد که در سه شنبه ۲۵ رجب سال ۱۲۶۷ه به پایان رسیده است.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه (شارح): «قد وقع الفراغ صبیحة یوم الثلاثا فی یوم الخامس و العشرین من رجب فی سنة ۱۲۶۷ه علی ید محمّدحسن بن محمّدصالح عفی‌الله عنه و عن و الدیه بمحمّد و آله» ❊نوع خط: شکسته نستعلیق ❊نام کاتب: نسخه اصل به خط شارح ❊تاریخ تالیف: ۱۲۶۷ه ❊عنوانها و نشانیها: مشکی ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۱۴۸ ❊تعداد سطر: ۲۲ـ۲۰ ❊اندازهٔ متن: ۱۵×۹ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۲۲×۱۶ سانتیمتر ❊نوع جلد: مشمّع قهوه‌ای، عطف: تیماج قهوه‌ای.

ویژگیها: نسخه‌ایست نفیس به خطّ مولف. در حاشیه تصحیح گردیده و حاشیه نویسی نیز دارد که بیشتر مربوط به تصحیح نسخه می‌باشد. قلم خوردگی‌های متعدد در متن دیده می‌شود که از خود شارح بوده و صحیح آن در هامش آمده است. عبارت رمزی

«امع‌فاح‌ح علیهم‌السلام» بر فراز تمام برگ‌ها آمده است و می‌بایست رمزی مربوط به پنج تن آل عبا علیهم‌السلام باشد.

☜ *دائرة المعارف تشیع*: ۱۸۴/۳.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۸۲۷»

۷۳. شرح دعاء العدیلة

(دعا، عربی)

از: مولی علی بن خداوردی تبریزی، درگذشته: بعد از ۱۲۴۶ه

آغاز: «بسملة، الحمدلله الذی لا یبلغ مدحته القائلون ولا یحصی نعمائه العادّون... أمّا بعد فیقول العبد... قد التمس عن الحقیر أن یشرح له دعاء العدیلة... بسم الله الرحمن الرحیم و امّا معناها فهو ما قد تکاد جمیع الخلق...».

انجام: «اللهّم صلّ علی محمّد و آل محمّد... الحمدلله ربّ و لا حول و لا قوّه إلاّ بالله العلی العظیم جعله الله زاد الیوم الدین و نفع به طالب... و قد فرغ من تسویده مؤلفه الحقیر علی بن خداوردی التبریزی فی بلدة الغری عند مولاه الوفی و سیده الجلّی و إمامه الحفّی و صاحبه الرضی أخ النبی البهّی سراج الله المضیئی حلاّل المشاکل أبوالحسن علی صلوات الله و سلامه علیه و آله الصفی الولّی فی لیلة الإحدی عشرة من شهر ربیع الثانی فی سنة ۱۲۴۶... تمّ الکتاب بعون الملک الوّهاب».

گزارش متن: شرح مزجی دعای عدیله منسوب به حضرت امیرالمومنین علی علیه‌السلام است که مؤلف به درخواست آخوند ملا عباس گاوگانی[1] (جاوجانی)[2] شرح نموده است. این اثر در شب یازدهم ربیع الثانی سال ۱۲۴۶ه در نجف اشرف به پایان رسیده است.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نسخ (دعاها معرب) ❊نام کاتب: نسخه اصل به خط مؤلف ❊تاریخ تالیف: ۱۲۴۶ه ❊محلّ کتابت: نجف اشرف ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۶۹ ❊تعداد سطر: ۲۱ ❊اندازهٔ متن: ۱۵/۵×۱۰ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۲۱/۵×۱۵/۵ سانتیمتر ❊نوع جلد: مشمّع قهوه‌ای عطف تیماج قهوه‌ای.

---

۱. گوگان یکی از مناطق پیرامونی شهرستان تبریز می باشد.

۲. مرحوم آقا بزرگ تهرانی در الذریعة: ۲۵۷/۱۳ـ۲۵۸، توضیحاتی دربارهٔ وی دارد.

ویژگیها: در حاشیه تصحیح گردیده است. در برگ آغاز دو بیت شعر عربی در مدح امیرالمؤمنین علیه‌السلام چنین آمده است:

«و مناقب شهد العدوّ بفضلها و الفضل لم تشهد به الإعداء
کملیحه شهدت لها ضرّتها و الحسن لم تشهد به الضّراء»

و نیز ابیاتی از محمّد بن ابی‌بکر که در مجمع البحرین نیز با مطلع زیر آمده است:

«یا أبانا قد وجدنا ما صلح خاب من أنت أبوه و أفتضح»

در برگ «اب»، «۱۰ الف» و برگ انجام مُهر مربع با نشان «الله اکبر ۱۲۴۰» دیده می‌شود. متن دعای عدیله بر فراز برگها به خطّ نسخ قرمز مُعرب نگاشته شده است.

☜ *الذریعة:* ۲۵۷/۱۳؛ *الکرام البررة (مخطوط):* ۲۰.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۸۲۸»

۷۴. برهان الکفایة

(اخترشناسی، فارسی)

از: علی بن محمّد بن یحیی، شریف بکری موصلی، درگذشته: پیش از سدهٔ ۷ه

آغاز: «حمد و سپاس بی‌قیاس پادشاهی را که ذات پاك او بصفت وحدانیت و إلهکم إله واحد موصوفست و بسمت فردانیت لا إله إلاّ هو معروف قدیمی که عظمت... از بس بدیدم و بخواندم در علم نجوم از احکام استادان و کتابهای ایشان...»

انجام: «فصل در معرفت حال اسبان سواران... بمیرد در وقت و بتوان بودکه خداوند برج قمر منحوس باشد، امّا دانستن لون اسبان از کواکب کوی وار دلیل و اتصال یکدیگر از موضع و الله أعلم».

بنگرید به: نسخه شماره «۴۲۲۳» گزارش شده در جلد «۱۱» فهرست همین کتابخانه

گزارش متن: در احکام طالع بروج دوازده گانه در چندین فصل.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «تمام شد این کتاب برهان الکفایة در دوازدهم شهر محرّم الحرام ۱۰۵۰ علی ید الفقیر الحقیر المحتاج إلی رحمة الله الملك الغنی عزیزالله سمنانی» ❊نوع خط: نسخ ❊نام کاتب: عزیزالله سمنانی ❊تاریخ کتابت: ۱۰۵۰ه ❊عنوانها و نشانیها: قرمز (برخی نانوشته) ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۱۸۰ ❊تعداد سطر: ۲۰ ❊اندازهٔ متن: ۱۴×۷ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۲۱×۱۳ سانتیمتر ❊نوع جلد: مشمّع قهوه‌ای، عطف تیماج قهوه‌ای.

ویژگیها: نسخهٔ نفیسی است، برخی برگ‌ها حاشیه نویسی دارد و در حاشیه تصحیح شده؛ در آغاز یك تملك بی نشان با عبارت: «لقد جعلنی والدی العلاّمة متصرّفاً لهذه الکفایة حفظه‌الله تعالی عن أهوال القیمة فی یوم الغدیر سنة ۱۲۰۳هـ یا ۱۲۳۰هـ». همراه مُهر مربع: «محمّدباقر العلوم ۹۹» آمده است. دو برگ آغازین اندکی ترمیم گردیده است.

فهرست *نسخه‌های خطّی فارسی*: ۲۴۲/۱؛ *الذریعة*: ۱۰۰/۳، *فهرستوارهٔ کتاب‌های فارسی*: ۴/ ۲۸۲۶.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۸۲۹»

۷۵. **خواصّ اسماءالله الحسنی** (دعا، عربی و فارسی)

از: ناشناخته

آغاز: «پنج اسم اول باری تعالی سبحانك یا لا اله إلاّ أنت یا ربّ کلّ شیء و وارثه و رازقه... خواص پنج اسم دوم اگر شخصی را غمی و شغلی باشد..».

انجام: «و أماناً من عقوبات الدنیا و الآخرة برحمتك یا أرحم الراحمین یا ربّ، تمّت».

گزارش متن: خواصّی برای هشت دسته از اسماء الهی است؛ صدر ادعیه و اسماء حسنی چنین است: ۱. سبحانك یا لا إله إلاّ أنت یا ربّ کلّ شیء و وارثه...؛ ۲. یا قیوم فلا یفوت شیء من علمه و لا یئود من حفظه یا واحد...؛ ۳. یا کبیر المتعالی أنت الذی لا تهتدی العقول لوصف عظمته...؛ ۴. یا حنّان أنت الذی وسعت کل شیء رحمته و علماً...؛ ۵. یا تامّ فلا تصف الألسن کلّ کنه جلاله و ملکه و عزّه...؛ ۶. یا حمید الفعال یا ذا المنّ علی جمیع خلقه بلطفه...؛ ۷. یا نور کلّ شیء و هداه أنت الذی فلق الظلمات بنوره...؛ ۸. یا محمود فلا تبلغ الاوهام کنه ثنائه و مجده...

در منابع موجود به نسخه‌ای دیگر دسترسی نیافتیم، گر چه رساله‌هایی در همین موضوع و با آغازی نزدیك به این اثر در کتابخانه دانشکده الهیات دانشگاه تهران (ص۳۱۴) وجود دارد.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نسخ و شکسته نستعلیق ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۱۳هـ ❊عنوانها و نشانیها: مشکی و قرمز ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۳ (۱الف ـ ۳ب) ❊تعداد سطر: ۱۶ ❊اندازهٔ متن: ۱۵×۱۰ سانتیمتر.

ویژگیها: اندکی در حاشیه تصحیح گردیده. لبه برگ‌ها ترمیم شده است.

شمارهٔ نسخه: «۱/۱۳۸۳۰»

۷۶. **جمال الصالحین = جمال السالکین** (حدیث، فارسی و عربی)

از: میرزا حسن بن عبدالرزّاق لاهیجی قمی، درگذشته: ۱۱۲۱ه

آغاز: «بسملة، الحمدلله ربّ العالمین حقّ حمده و صلّی الله علی محمّد و آله الطاهرین و بعد چنین گوید أحوج عبادالله... که این مجموعه‌ایست موسوم بجمال الصالحین در بیان فضائل آداب و اعمال و محاسن اخلاق و افعال که مؤمنان را در اکثر اوقات و احوال مراعات آن بامید...».

انجام: «و بر حالشان خنده کنند هر کس یکی از اولیای ما را به کلمهٔ اعانت کند در آن روز بی حساب به بهشت رود، تمّت رسالة جمال الصالحین».

بنگرید به: نسخه شماره «۱۰۱۷» گزارش شده در جلد «۳» فهرست همین کتابخانه.

گزارش متن:... این اثر از سوی شخصی ناشناخته گزیده شده و نسخه‌ای از آن در این کتابخانه به شماره «۳۳۸۸» موجود است.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نسخ ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۱۳ه ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۳۲۵ (۳ب ـ ۳۲۷ب) ❊تعداد سطر: ۱۷ ❊اندازهٔ متن: ۱۵×۸/۵ سانتیمتر.

ویژگیها: در حاشیه تصحیح گردیده و حاشیه نویسی با نشان «۵» دارد. عناوین مطالب با قرمز در حواشی برگها نگاشته شده است. نسخه اندکی ترمیم و وصّالی شده. آثار چربی به برگهای میانی نسخه سرایت نموده است.

☜ *الذریعة:* ۱۲۹/۵؛ *فهرستواره کتاب‌های فارسی:* ۴۱۴/۶.

شمارهٔ نسخه: «۲/۱۳۸۳۰»

۷۷. **منتخب بیست و دو کلمه از تورات** (حدیث، فارسی)

از: ناشناخته

آغاز: «قال رسول‌الله صلّی الله علیه و آله و سلّم: انتخاب کردم بیست و دو کلمه از توریٰة، نباشد هیچ گنجی سودمندتر از علم و نباشد هیچ مالی با سودتر از حلم...».

انجام: «و اگر توانگری بودی و درویشی نبودی هرگز کسی بدرگاه من نیامدی و مرا نخواندی و اگر بهشت بودی و دوزخ نبودی هرگز کسی از من نترسیدی».

گزارش متن: گزیده ۲۲ کلمه از کتاب تورات است که به حضرت محمّد مصطفی (ص) نسبت داده شده است. نکته بسیار مهم در این گزیده گویش و ادبیات به کار رفته در آن است که به نظر می‌رسد بر گرفته از آثار فارسی مربوط به سده ۶ یا ۷ه است؛ همچنین در این گزیده نوع نگارش آن دوره رعایت شده که قابل توجه و بررسی است، به نظر می‌رسد این اثر بخشی از کتابی باشد که در سده‌های یاد شده تألیف گردیده و یا ترجمه شده است.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نسخ ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۱۳ه ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۵ (۳۲۷ب ـ ۳۳۱ب) ❊تعداد سطر: ۱۷ ❊اندازهٔ متن: ۱۵×۹ سانتیمتر.

ویژگیها: نسخه رطوبت دیده است.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۸۳۰/۳»

۷۸. سراج القلوب (عقاید، فارسی)

از: ابونصر (ابونصیر) سعید (سعد) بن محمّد قطّان غزنوی، درگذشته: اواخر سدهٔ ۶ یا اوایل سدهٔ ۷ه

آغاز: «الحمدلله العلی العظیم الجواد الکریم العزیز الحکیم... امّا بعد: این کتاب تصنیف کرده شده بر دست خواجه... از عجایبها و قصه‌های پیش و اخبار پیغمبران و آفرینش آسمانها... باب در آفرینش این جهان بدانکه خدای...»

انجام: «تسبیح این است لا اله إلاّ الله محمّد رسول الله علی ولی الله، بلوقیا او را بدرود کرد و روانه شد تا رسید بدروازهٔ بزرگ از زبرجد سبز و خطّی سفید بروی نوشته که لا إله إلاّ الله محمّد رسول الله علی ولی الله و قفلی[1]... افتاده».

---

۱. در نسخه چنین آمده است.

بنگرید به: نسخه شماره «۱۷۷۶» گزارش شده در جلد «۵» فهرست همین کتابخانه.

گزارش متن: ... در الذریعة (۱۵۸/۱۲ـ ۱۵۹) برای این اثر دو مدخل گشوده است، یکی را به خواجه نصر بن سعد بن ابی‌القاسم و دیگری را به مولی ابی‌بصیر بن محمّد القطّان الغزنوی که به احتمال هر دو یکی می‌باشند. در نسخهٔ کتابخانه رضا در رامپور ـ هند، نام مؤلف «ابوالنصر سعید (سعد) بن عبدالله بن ابی‌القاسم محمّد القطان الغزنوی»، آمده است. این اثر نخستین بار به سال ۱۲۹۵ه در تهران به صورت سنگی چاپ شده است. در برخی مصادر از جمله هدیة العارفین (۳۸۵/۱) و یا فهرست کتابخانه رضا رامپور (۷۲/۱) مؤلّف را حنفی مذهب نگاشته‌اند، لیکن با توجه به عبارات مؤلّف که در چند جا از وصی بلافصل پیامبر سخن به میان آورده شیعه بودن وی محرز می‌باشد چنانچه به همین دلیل و دلایل دیگر مرحوم آقا بزرگ مؤلّف را در شمار مؤلّفان امامیه آورده است.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نسخ ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۱۳ه ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۶۶ (۳۳۲الف ـ ۳۹۶ب) ❊تعداد سطر: ۱۷ ❊اندازهٔ متن: ۹×۱۴/۵ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۱۵/۵×۲۱ سانتیمتر ❊نوع جلد: تیماج مشکی، مجدول، ضربی با ترنج و چهار سرترنج در گوشه‌ها، عطف: تیماج مشکی.

ویژگیها: فهرست مطالب کتاب در برگ آغازین آمده است. عناوین ابواب قرمز در هامش نگاشته شده است. لبهٔ برخی برگها ترمیم و وصّالی گردیده است. لبه زیرین برگهای پایانی نسخه اندکی رطوبت دیده است، دو برگ پایانی نسخه بخشی از حدیث وفات حضرت سلمان رحمه الله همراه ترجمهٔ فارسی آن آمده است، متأسّفانه آغاز آن افتاده است. نیز در برگ پایانی فایده‌ای در کیفیت نماز وحشت و نماز اوّل ماه آمده است.

الذریعة: ۱۵۹/۱۲؛ *مؤلفین کتب چاپی فارسی و عربی:* ۶۸۴/۵؛ *فهرست نسخه‌های خطّی فارسی:* ۱۱۹۱/۲؛ *هدیة العارفین:* ۳۸۵/۱.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۸۳۰/۴»

۷۹. **بحرالعلوم فی التفسیر = تفسیر القرآن الکریم** (تفسیر، عربی)

از: علاءالدین علی بن یحیی قرمانی سمرقندی حنفی، درگذشته: پیرامون ۸۶۰ه

آغاز: «سورة الأنعام، مکیة و فی المعالم نزلت بمکة جملة لیلاً و معها سبعون ألف ملك...

بسم‌الله الرحمن الرحیم الحمدلله الذی خلق السموات و الارض أخبر بقوله الحمدلله بانّه تعالی حقیق بالحمد...».

انجام: «(۱۷۱ الف) سورة التوبة مدنیّه و قال مقاتل إلاّ آیتین من قوله لقد جاءکم رسول... (۲۱۳ الف) قل نار جهنّم أشدّ حراً و قد آثرتموها بهذه المخالفة لو کانوا یفقهون یعلمون ان... علی مشقّه الجهاد».

گزارش متن: تفسیر نسبتاً تفصیلی بر مذاق اهل سنّت است که بیشتر به جنبه‌های ادبی آن پرداخته. مؤلّف در این تفسیر بیشترین بهره را از تفسیر ابواللیث سمرقندی (متوفای ۳۷۳هـ) اخذ نموده است، نیز مطالبی از عبدالله بن عبّاس، عبدالله بن مسعود، أنس بن مالك، عمر بن الخطّاب، علی بن ابی‌طالب (ع)، عبدالله بن عمر، مجاهد، مقاتل، حسن البصری، عطا بن ابی‌رباح، عکرمة، سعید بن جبیر، صابی، زهری، سودی، زید بن اسلم، ربیع بن انس، کعب الأحبار و... نقل شده است (جهت بررسی بیشتر به: دائرة المعارف ترکی اسلام، ۵۱۷/۴ ـ ۵۱۸ رجوع شود).

نسخه‌هایی از این اثر در برخی کتابخانه‌ها چون زیتونه در تونس و اسعد افندی استانبول و... موجود است، لیکن این بخش تفسیر که حاوی تفسیر سورهٔ انعام تا آیهٔ ۸۰ سورهٔ توبه می‌باشد در فهارس نسخه‌های خطّی کتابخانه‌های ایران و خارج از کشور بدست نیامد، البتّه ضرورت پیگیری آن جهت حصول اطمینان می‌بایست نسخه‌ای را در یکی از کتابخانه‌های خارج از کشور یافت تا با تطبیق آن به نتیجه نهایی دست یازید.

گفته شده این تفسیر در چهار جلد نگاشته شده که جلد نخست آن مشتمل بر تفسیر سورهٔ فاتحه تا مائده، جلد دوم تفسیر سورهٔ انعام تا سورهٔ اسراء، جلد سوم از کهف تا لقمان و جلد چهارم سجده تا بخشی از سورهٔ مجادله بوده و احتمالاً ناتمام مانده است (همان منبع).

گزارش نسخه: *نوع خط: نسخ تحریری *تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۱۲هـ *عنوانها و نشانیها: قرمز *نوع کاغذ: فرنگی *تعداد برگ: ۲۱۳ *تعداد سطر: ۱۸ـ۲۱ *اندازهٔ متن: ۱۵×۹ سانتیمتر «میانگین» *اندازهٔ جلد: ۲۱×۱۵ سانتیمتر *نوع جلد: تیماج مشکی، مجدول، ضربی.

ویژگیها: نسخه‌ای نفیس، نادر و ارزشمند است. در حاشیه تصحیح گردیده. حاشیه نویسی بسیار دارد با نشان‌های «ق‌م، م‌م، م‌ع، م‌ص‌م، ع‌ص‌م و..». و نیز نشان «منه» که به

نقل از خود مؤلّف است. آثار رطوبت به لبهٔ برگها سرایت نموده است. در آغازین برگ تملّك مرحوم آیت‌الله «سید مصطفی صفایی خوانساری[۱]» با مُهر بیضی «العبد مصطفی الحسینی ۱۳۵۷» و نیز یادداشتی مبنی بر نام اثر و مؤلّف آن آمده است. مهر مالک در برگ انجام نیز آمده است. در انجام فواید تفسیری بوده که بخشی محو شده و در بخش دیگر فواید و ثواب قرائت سورهٔ یس و فاتحة‌الکتاب و نیز تملك «حبیب‌الله» به سال ۱۲۶۲هـ آمده است.

الفهرس الشامل للتراث العربی الإسلامی المخطوط ـ علوم القرآن: مخطوطات التفسیر و علومه، ۴۸۹/۱؛ کشف الظنون، ۲۲۵/۱.

ISLAM ANSIKLOPEDISI, VOL. ۴, PP. ۵۱۷-۵۱۸.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۸۳۱»

---

۱. این نسخهٔ نفیس از جمله نسخه‌هایی است که اینجانب قبل از پیروزی انقلاب اسلامی ایران از مرحوم آیت‌الله حاج سید مصطفی صفایی خوانساری با تعدادی نسخه دیگر برای این کتابخانه بزرگ خریداری نمودم. آن مرحوم فرزند مرحوم آیت‌الله حاج سید احمد صفایی خوانساری است که از مشایخ اجازه روایتی پدر بزرگوارم مرحوم آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی (ره) بود. وی تالیفات بسیاری دارد که نفیس‌ترین آن کتاب: «کشف الأستار عن وجه الکتب و الأسفار» است که در چند جلد بر اساس نسخه اصل آن به خط مؤلّف که در تملّک فرزندشان مرحوم آیت‌الله حاج سید مصطفی بود، چاپ و منتشر شده است. مرحوم آقا بزرگ در تألیف الذّریعة و مرحوم سید إعجاز حسین کنتوری هندی، در تألیف کتاب خود: «کشف الحجب و الاستار» و مرحوم آیت الله ثقة الاسلام تبریزی شهید در کتاب «مرآة الکتب» که از سوی این کتابخانه بزرگ در چندین جلد چاپ و منتشر شده، از این اثر بهره فراوان برده‌اند و متأسفانه از نام و کتابش چندان یاد نشده است. یادآوری می‌گردد: اینجانب طیّ چند مرحله موفّق شدم نفیس‌ترین نسخه‌های خطی کتابخانه بزرگ مرحوم آیت‌الله حاج سیّد مصطفی صفائی خوانساری را برای کتابخانهٔ بزرگ خودمان خریداری نمایم.

۸۰. **مواعظ ماه رمضان = سی مجلس وعظ** (مواعظ، فارسی)

از: سید علی آغا بن مرتضی طباطبایی یزدی، درگذشته: ۱۳۵۰ه

آغاز: «زیبندهٔ حمدی فزون از حدّ احصاء و شمار و پسندیده شکری تا ابد باقی و بر قرار مخصوص ذات پاك برون از حدّ ادراك خداوندی است...».

انجام: «اللهم انّی أسألك بحقّ کتابك المنزل بحقّ این قرآن که از آسمان برای ما روسیاهان نازل کردی و بحق آن قرآن که بر سرنیزه‌ها به سمت آسمان بلند کردند و الله اکبر گفتند و شهر بشهر گردانیدند و تو بآسمان بردی... در نزد عرش تو ساکن است اللهم اجعلنا من عتقائك من النار من النار و لا تفرق بینی و بین محمّد و آله الابرار، آمین یا رب العالمین».

گزارش متن: مواعظی مشتمل بر سی مجلس می‌باشد که برای ماه مبارك رمضان تنظیم گردیده است.

برخی فصول سی گانه آن افتاده است، احتمالاً برخی برگهای آن داخل در رسالهٔ بعدی شده باشد.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نستلعیق ❊نام کاتب: نسخه اصل به خط مؤلف ❊تاریخ کتابت: اوایل سدهٔ ۱۴ه ❊عنوانها و نشانیها: مشکی ❊نوع کاغذ: فرنگی رنگی ❊تعداد برگ: ۷۱ (۱۲ب ـ ۸۲الف) ❊تعداد سطر: ۱۷ ❊اندازهٔ متن: ۱۴×۱۰/۵ سانتیمتر.

ویژگیها: نسخه‌ای است اصل به خطّ مؤلّف با قلم‌خوردگی‌هایی در متن؛ در حاشیه تصحیح گردیده. ادامه مطالب متن در حاشیه نگاشته شده. بعد از برگ‌های ۱۲ب، ۶۷ب افتادگی‌هایی وجود دارد. پیش از آغاز کتاب ۱۲ برگ فوایدی به نقل از کتاب‌های الدرر و الغرر و أحسن القصص آمده است.

☜ *نقباء البشر*: ۱۵۶۸/۴؛ *مشاهیر یزد*: ۹۲۸/۲.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۸۳۲/۱»

۸۱. **مواعظ = شرح حدیث المعرفة بالنورانیة** (حدیث، فارسی و عربی)

از: سید علی آغا بن مرتضی طباطبایی یزدی، درگذشته: ۱۳۵۰ه

آغاز: «الحمدلله الذی أرشدنا إلی مناهج الصلاح و السداد و هدانا إلی طریق الفلاح و

الرشاد و جعل لنا عید شهر رمضان من عظیم الأعیاد... و بعد قال أمیرالمؤمنین علیه‌السلام فی بعض الاعیاد انّما هو عید لمن قبل الله صیامه... (۸۴ ب) لا یکمل المؤمن ایمانه حتّی یعرفنی بالنّورانیّة...».

انجام: «آب بر روی فرزندان فاطمه بسته باشد که مثل حسین و اهل بیت حسین که عزیزان فاطمه بودند همه با لب تشنه جان داده باشند... جهنم انّما انتم لها واردون».

گزارش متن: احادیث و مواعظی است در ۱۹ فصل که به صورت فصل ـ فصل بیان شده. به نظر می‌رسد عمده‌ترین مبحث آن حول محور حدیث مشهور «لا یکمل المؤمن ایمانه حتّی یعرفنی بالنّورانیّة و إذا أعرض بذلك فهو مؤمن امتحن الله قلبه للایمان و شرح صدره للاسلام» باشد. که بیان می‌دارد مراد از معرفت «نورانیه» معرفت امیرالمؤمنین علی علیه‌السلام و حقیقت وی است. احتمالاً این اثر همچون رساله پیشین دارای سی مجلس مواعظ بوده که ده مجلس آن ساقط گردیده است. به هر حال نیاز به بررسی بیشتر دارد.

یادآوری می‌گردد: شروح چندی بر این حدیث نگاشته شده که از آن جمله‌اند: شرح حاج کریم‌خان کرمانی، قطب‌الدین محمّد شیرازی ذهبی، حاج ملا هادی سبزواری و ملا علی نوری و... که البته رسالهٔ موجود جز آنهاست.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: شکسته نستعلیق ❊نام کاتب: نسخه اصل، خطّ مؤلّف ❊تاریخ کتابت: پیرامون اوایل سدهٔ ۱۴هـ ❊عنوانها و نشانیها: مشکی ❊نوع کاغذ: فرنگی رنگی ❊تعداد برگ: ۳۸ (۸۲الف ـ ۱۲۰ب) ❊تعداد سطر: ۱۸ـ۲۱ ❊اندازهٔ متن: ۱۵×۱۱ سانتیمتر.

ویژگیها: نسخه‌ای است به خطّ مؤلّف با قلم خوردگی‌هایی در متن، برگهای نسخه دچار پراکندگی شده و نیز افتادگی‌هایی در آن وجود دارد. مطالبی در حاشیه نگاشته شده که بیشتر ادامه متن است، لیکن برخی نیز حاشیه نویسی و گاهی مربوط به تصحیح است. در انجام (برگ ۲۲ الف) مسوخات بنی اسرائیل آمده که در آن از ۲۴ حیوان یاد کرده است که عبارتند از: فیل، خرگوش، خوك، کلاغ...؛ برگ (۲۲ب) حدیثی منقول از حضرت رسول اکرم (ص) در اینکه قبر هر روز پنج کلمه بیان می‌نماید... و نیز بین برگهای (۱۲۳الف ـ ۱۲۴ب) داستان توبهٔ نصوح آمده که به نقل از سراج القلوب ابوقطان غزنوی نگاشته شده است.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۸۳۲/۲»

۸۲. صلوات دوازده امام علیهم‌السلام = دوازده امام علیهم‌السلام = تعریف الائمّة الاثناعشر علیهم‌السلام = چهارده سلام و صلوات (دعا، عربی)

از: محمّد بن محمود دهدار عیانی شیرازی، درگذشته: بعد از ۱۰۱۳هـ

آغاز: «الحمدلله ربّ العالمین العالمین حمداً أزلیاً بأبدیته و أبدیّاً بأزلیته سرمدّیاً بإطلاقه، متجلیا فی مرایا آفاقه حمد الحامدین...».

انجام: «الله الاکبر غایه البشر أبی الوقت مولی الزمان الذی هو للحقّ أمان ناظم مناظم السرّ و العلن أبی القاسم محمّد حجّه بن الحسن علیه‌السلام».

گزارش متن: این دعا در مصادر و منابع به محیی‌الدین ابن عربی (درگذشته ۶۳۸هـ) نسبت داده شده، لیکن با اندکی تأمّل در مضامین و آشنایی با سبك آثار ابن عربی انتساب این اثر به ابن عربی صحیح به نظر نمی‌رسد از دیگر سو نسخه‌ای کهن‌تر از سدهٔ ۱۱هـ مشاهده نشده است. این دعا با انتساب به دهدار در تهران به چاپ رسیده است.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نسخ مُعرب ❊تاریخ کتابت: اوایل سدهٔ ۱۴هـ ❊عنوانها و نشانیها: مشکی ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۶ (۱۲۵ب ـ ۱۳۰ الف) ❊تعداد سطر: ۱۰ ❊اندازهٔ متن: ۱۲/۵×۱۶/۵ سانتیمتر.

ویژگیها: در برگ آغازین یك برگ الحاقی کوتاهی قرار گرفته که احتمالاً مربوط به تصحیح است. برفراز برگ نخست عنوان این اثر به صورت: «چهارده سلام و صلوات محیی‌الدین بر چهارده معصوم علیهم‌السلام الله» آمده است. اندکی قلم خوردگی در متن مشهود می‌باشد.

☜ *الذریعة*: ۲۶۹/۸؛ *طبقات أعلام الشیعة (قرن ۱۱هـ)*: ۵۱۶.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۸۳۲/۳»

۸۳. الصلاة الفیضیة = الصلوات الکبری = رسالة جوهریة فرضیة احمّدیة = صیغة الصلاة = الصلوات المحمّدیة = دوازده امام = صلواتیة (دعا، عربی)

از: ابن‌عربی، محیی‌الدین ابوعبدالله محمّد بن علی، اشبیلی اندلسی، درگذشته: ۶۳۸هـ

آغاز: «اللهم اقضِ صلة صلواتك و سلامة تسلیماتك علی أوّل التعیّنات المفاضة من

العماء[1] الربّانی و آخر التنزّلات المفاضة إلی النوع الإنسانی المهاجر من مکّة کان الله و لم یکن معه شیء ثان إلی المدینة...».

انجام: «صلّ و سلّم علی سیدنا محمّد تتقبّل بهما رجائی و علی آله إلی الشهود و العرفان و أصحابه أصحاب الذوق و الوجدان ما انتشرت طرّة لیل الکیسان و أسفّر جبین صبح العیان آمین یاربّ العالمین».

گزارش متن: صلوات دوازده امام است که به ابن عربی نسبت داده شده و با همین انتساب به سال ۱۲۷۳هـ در استانبول ترکیه به چاپ رسیده است. شروح و ترجمه‌های چندی بر این اثر نگاشته شده که عثمان یحیی[2] در آثار تحقیقی خود به شمه‌ای از آنها اشاره نموده است.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «کتبه و نمّقه العبد الأحقر ابن محمّدحسن محمّدجعفر العلوی الفاطمی الحائری من آل طباطبا فی الیوم الثانی من الشهر الأوّل من الربیعین سنة ۱۳۲۱هـ» ❊نوع خط: نسخ مُعرب ❊نام کاتب: محمّدجعفر بن محمّدحسن علوی فاطمی حائری آل طباطبا ❊تاریخ کتابت: ۱۳۲۱هـ ❊عنوانها و نشانیها: مشکی ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۲ (۱۳۰الف ـ ۱۳۱الف) ❊تعداد سطر: ۱۶ ❊اندازهٔ متن: ۱۶×۱۲ سانتیمتر.

ویژگیها: ممکن است کاتب نسخه همان «محمّدجعفر بن حسن بن مرتضی طباطبایی یزدی» ساکن کربلا بوده باشد که مرحوم آغا بزرگ تهرانی در (نقباء البشر: ۴۴۲/۱) بدان اشاره کرده است.

---

۱. در نسخه چنین آمده.

۲. پرفسور عثمان یحیی پیرامون ۴۰ سال گذشته دستیار پرفسور هنری کربن فرانسوی بوده است، سپس به مصر رهسپار و در شهر قاهره اقامت گزید و در یک دیری قدیمی به مطالعه آثار علمی از جمله کتاب ارزشمند «الفتوحات المکیّة» پرداخت و افزون بر ۳۰ سال بر روی این اثر تحقیق کرد و سرانجام در قاهره در سی و اندی جلد منتشر گردید. وی از دوستان و همکاران عبدالرحمن بدوی استاد برجسته فلسفه در مصر بود، او اصلاً از مردمان سوریه و تحصیلات عالی خود را در دانشگاه سوربُن پاریس به انجام رساند. وی تا کنون دو بار از کتابخانه ما بازدید کرد. ظاهراً چند سال گذشته بدرود حیات گفته است. روانش شاد باد.

مؤلّفات ابن‌عربی، *تاریخها و تصنیفها*: ۴۰۱؛ *ریحانة الأدب*: ۲۵۵/۵.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۸۳۲/۴»

۸۴. مواعظ منتخب = منتخب بحارالانوار (اخلاق و تفسیر، فارسی و عربی)

از: ناشناخته

آغاز: «در بیان خلقت جانّ و بنی الجانّ و حکم رانی ابلیس در میان ایشان و بردن ملائکه او را در میان خود؛ قال الله تعالی فی سورة الحجر: و الجانّ خلقناه من قبل من نار السموم، آنچه از ظاهر این آیهٔ شریفه مستفاد می‌شود آنست که خلقت طایفهٔ بنی الجانّ قبل از خلقت آدم ابوالبشر بوده...».

انجام: «هر دم انگشت تحیر و تعجّب بدندان گرفتند، فرمود: تعجّب نکنید منم، انسانی که خدا در سورهٔ زلزله خبر داده که و قال الانسان مالها، الحدیث».

گزارش متن: فواید و مواعظی است در اخلاق و تفسیر که از عناوین زیر بهره جسته است: بحارالانوار مرحوم علامه مجلسی، فضائل الشیعة مرحوم شیخ صدوق، سیف الأمّة و برهان الملّة مرحوم نراقی، محضر الشهود از حاجی بابا قزوینی، کلمات مکنونه فیض کاشانی(ره) انجیل یوحنّا، الدرّ المنثور از سیوطی، الکافی مرحوم کلینی، اسرار الشهادة دربندی. این اثر بیشتر به صورت مجلس مجلس ساخته شده و گویا برای هر جلسهٔ وعظ یك موضوع برگزیده است. از آنجا که بیشترین بهره‌برداری را از جلد ۱۴ بحارالانوار (بخش السّماء و العالم) علامه مجلسی برده ما نیز منتخب بحارالانوار را به عنوان نام دوّم برگزیدیم. این اثر نیز ممکن است با خاندان طباطبایی یزدی (یاد شده در رساله‌های نخست این مجموعه) در ارتباط بوده باشد.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: شکسته نستعلیق (آیات و روایات نسخ) ❊نام کاتب: نسخه اصل به خطّ مؤلّف ❊تاریخ کتابت: پیرامون اوایل سدهٔ ۱۴هـ ❊عنوانها و نشانیها: مشکی و قرمز ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۴۶ (۱۳۲ب ـ ۱۷۸الف) ❊تعداد سطر: ۲۷ـ۲۲ ❊اندازهٔ متن: ۱۲/۵×۱۷/۵ «میانگین» سانتیمتر.

ویژگیها: برخی مطالب نگاشته شده در حاشیه مربوط به متن کتاب و ادامهٔ آن است. البته برخی نیز حاشیه نویسی است و با نشان «۱۲» و... و برخی نیز مربوط به تصحیح

می‌باشد. در برگهای آغازین عنوانها و سرفصل‌ها با قرمز درهامش نوشته شده است.
شمارهٔ نسخه: «۱۳۸۳۲/۵»

۸۵. القصیدة الإشکنوانیة = القصیدة الحبسیّة[1] الأشکنوانیة (ادب منظوم، عربی)

از: وزیر عمیدالدین ابونصر اسعد بن نصر انصاری ابرزی خنجی لاری، درگذشته: ۶۲۴هـ

آغاز: «من یبلغن حمامات ببطحاء ممتّعات بسلسال و خضراء
کلّ مع الألف فی رضراض ساقیه کلّ من الزوج فی ضحضاح غنّاء»

انجام: «استغفرالله ذنباً لا یحیط به نطاق نطق و لا تقصاء احصاء
لکنّه عند عفو الله أرقبه أقلّ من قطره فی لجّ داماء»

بنگرید به: نسخهٔ شمارهٔ «۱۲۶۲۱/۱۰» گزارش شده در جلد «۳۲» فهرست همین کتابخانه.

گزارش متن:... این قصیده نخستین بار در سال ۱۲۷۳هـ به صورت سنگی در تهران، سپس به سال ۱۳۰۳هـ در تبریز با معلّقات السبع به چاپ رسیده است؛ نیز ترجمهٔ فرانسوی آن، همراه معلّقات السبع در یکصدو پانزده بیت به اهتمام کلمنت هوارت (CL. Huart) به سال ۱۹۸۲م در پاریس در مجلّهٔ سامی منتشر گردیده است، بر این قصیده شروح چندی نگاشته شده که معروفترین آنها شرح ابوالمعالی قطب‌الدین محمّد سیرافی فالی (درگذشته ۷۲۱هـ) است که سه نسخه از آن به شماره‌های «۱۴۰۹/۱۵» و «۲۰۷۹» و «۷۳۷۴» در این کتابخانه بزرگ موجود است.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نسخ ❊تاریخ کتابت: اوایل سدهٔ ۱۴هـ ❊عنوانها و نشانیها: مشکی ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۲ (۱۷۸ب ـ ۱۷۹ب) ❊تعداد سطر: ۱۷ـ۱۴ (۴ستونی) ❊اندازهٔ متن: ۱۶/۵×۱۲ «میانگین» سانتیمتر.

ویژگیها: در حاشیه تصحیح گردیده. برخی ابیات نیز ادامه اشعار و مربوط به متن

---

۱. در فهرست کتابهای چاپی عربی (مرحوم مشار) به اشتباه «الجستیه» آمده، بدین وسیله استدراک می‌گردد.

می‌باشد. در انجام و در هامش ابیاتی از امرئ القیس کندی آمده که مطلع آن چنین است:

«دنت السّاعة و انشقّ القمر عن غزال صاد قلبی و نفر»

الذریعة: ۷۷۰/۹ و ۱۰۹/۱۷؛ *لغت‌نامه دهخدا* مادهٔ «ابرزی» و «اشکنوان»، *فهرست کتابهای چاپی عربی (مشار)*: ۷۰۴، *ریحانة الادب*: ۷۰/۱؛ *فهرست نسخه‌های خطی کتابخانه دانشکده ادبیات دانشگاه تهران*: ۱۶۰.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۸۳۲/۶»

۸۶. القصیدة العینّیة الحمیریة (مدح منظوم، عربی)

از: ابوهاشم اسماعیل بن محمّد حمیری، درگذشته: ۱۹۳ه

آغاز: «لأمّ عمرو باللّوی مربع طامسة أعلامها بلقع

تروح عنه الطیر وحشیة و الأسد من حنیفته تجزع»

انجام: «الحمیری ماد حکم لم یزل و لو یقطّع إصبعاً إصبع

و بعده صلّوا علی المصطفی و صنّوه حیدرة الأصلع»

بنگرید به: نسخهٔ شمارهٔ «ذیل ۷۳۴۴» گزارش شده در جلد «۱۹» فهرست همین کتابخانه.

گزارش متن: ... این اثر نخستین بار در سال ۱۲۷۱ه به صورت سنگی با کتاب ملهوف به چاپ رسیده است.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نسخ ❊تاریخ کتابت: اوایل سدهٔ ۱۴ه ❊عنوانها و نشانیها: مشکی ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۱ (۱۸۰الف ـ ۱۸۰ب)❊تعداد سطر: ۱۸ (چهار ستونی) ❊اندازهٔ متن: ۱۶/۵×۱۲ «میانگین» سانتیمتر.

ویژگیها: در آغاز شرح حال سید ابوالقاسم اسمعیل حمیری به نقل از کتاب مجالس المؤمنین مرحوم شهید قاضی نورالله شوشتری مرعشی شهید آمده است. به ندرت با نشان «نخ» در حاشیه تصحیح گردیده است.

الذریعة: ۱۲۲/۱۷؛ *فهرست کتابهای چاپی عربی*: ۷۰۶.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۸۳۲/۷»

۸۷. القصائد السبع العلويات = السبع العلويات (مدح منظوم، عربی)

از: ابن ابی‌الحدید عزّالدین عبدالحمید بن هبةالله بغدادی شافعی معتزلی، درگذشته: ۶۵۵هـ

آغاز: «ألا ان نجد المجد أبيض ملحوب ولكنبه جمّ الممالك مرهوب».

انجام: «والله لولا حيدر ما كانت الدنيا و لاجمع البرية مجمع».

بنگرید به: نسخه شماره «۲۳۸۸/۳» گزارش شده در جلد «۶» فهرست همین کتابخانه.

گزارش متن: در این نسخه تنها پنج قصیدهٔ نخست آمده است؛ این قصاید نخستین بار به سال ۱۳۱۷هـ در شهر صیدا در لبنان و بار دیگر به سال ۱۳۷۴هـ در بیروت به چاپ رسیده است.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نسخ ❊تاریخ کتابت: اوایل سدهٔ ۱۴هـ ❊عنوانها و نشانیها: مشکی ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۲ (۱۸۱الف ـ ۱۸۲الف) ❊تعداد سطر: ۲۰ـ ۱۸ (چهارستونی) ❊اندازهٔ متن: ۱۵×۱۳ «میانگین» سانتیمتر.

ویژگیها: در بخش زیرین برگ آغازین سه روایت مربوط به حضرت امیرالمؤمنین علی علیه‌السلام آمده در دانستن عدد مورچگان، سلونی قبل أن تفقدونی، خاصیت خوردن انار با پیه آن؛ در زیر برگ دوم ابیاتی عربی از ملاّ مهرعلی خویی «۲ بیت نخست قصیدهٔ: ها علی بشر کیف بشر و...». آمده است. در انجام برگ پایانی ابیاتی از شافعی آمده با مقطع:

«لو كان رفضاً حبّ آل محمّد فليشهد الثقلان انّی رافضی»

الذریعة: ۱۲۹/۱۲؛ *فهرست کتابهای چاپی عربی*: ۷۰۱.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۸۳۲/۸»

۸۸. القصيدة المسيحيّة (فی مدح امیرالمؤمنین علیه‌السلام) = القصيدة النونيّة فی مدح أميرالمؤمنين عليه‌السلام (مدح منظوم، عربی)

از: مسیح‌الدین محمّد مسیح بن اسماعیل، فسوی شیرازی مشهور به «ملا مسیحا»، درگذشته: ۱۱۳۰هـ

آغاز: «من لی بعاصف شمـلال یـبلّغنی إلی الغـربی فیلقینی و ینسانی[1]
إلی الذی فرض الرحمـن طاعـته علی البریة من جنّ و إنسان».
انجام: «لا أضحك الله سنّ الدهر انّ له قواعد عدلت عن کلّ مـیزان
علیهم اللعن ما دارالسماء جری علیهم اللعن ما کرّ الجدیـدان».

بنگرید به: نسخهٔ شمارهٔ «۱۳۱۰۴/۲» گزارش شده در جلد «۳۳» فهرست همین کتابخانه.

گزارش متن:... این قصیده در برخی نسخه‌ها در ۴۴ بیت آمده از جمله نسخهٔ موجود و نیز در نسخه «۱۳۱۰۴/۲» همین کتابخانه به صورت ناقص آمده در صورتی که مطلع حاضر:

«من لی بعاصف شملال یبلّغنی إلی الغری فیلقینی و ینسانی»

بیت سی و دوم از القصیدة المسیحیة است که با مطلع:

«ما ارتحت مذرکبت للبین جیرانی یا صاحبی باتلافی أجیرانی»

آغاز گردیده است که البته به صورتی کامل در ۹۰ بیت در برخی نسخه‌ها چون: ذیل نسخهٔ ۷۳۴۴ (برگهای ۱۳ب ـ ۲۰ الف) همین کتابخانه آمده، متأسفانه فهرستنگار سابق این کتابخانه در فهرست نگاری نخستین به انضمام چند رسالهٔ دیگر کاملاً از قلم انداخته است! بدین وسیله استدراك می‌گردد.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نسخ ❊تاریخ کتابت: اوایل سدهٔ ۱۴هـ ❊عنوانها و نشانیها: مشکی ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۱ (۱۸۲ب) ❊تعداد سطر: ۲۱ (چهارستونی) ❊اندازهٔ متن: ۱۲/۵×۱۶/۵ سانتیمتر.

☜ *الذریعة:* ۱۳۰/۱۷، ۱۳۴. شمارهٔ نسخه: «۱۳۸۳۲/۹»

۸۹. **القصیدة المیمیّة فی مدح الامام علی بن الحسین علیهماالسلام = قصیدة الفرزدق** (مدح منظوم، عربی)

از: ابوفراس همام بن غالب دارمی تمیمی فرزدق، درگذشته: ۱۱۰ یا ۱۱۱هـ

---

۱. این قصیده به شریف مرتضی علم‌الهدی نیز نسبت داده شده، آغازنامه: ۶۶۳/۳.

آغاز: «یا سائلی این حلّ الجود و الکرم عندی بیان إذا طلّابه قدموا
هذا الذی تعرف البطحاء وطأته و البیت تعرفه و الحلّ و الحرم».
انجام: «ما قال لا قطّ إلاّ فی تشهّده لولا التشهّد کانت لآئه نعم
الله شرّفه قدماً و فضّله جری بذاك له فی لوحه القلم».

بنگرید به: نسخه شماره «۱۳۱۰۴/۳» گزارش شده در جلد «۳۳» فهرست همین کتابخانه.

گزارش متن: ... در این نسخه همچون بسیاری نسخه‌های دیگر ۳۶ بیت آمده لیکن در برخی نسخه‌ها تا بیش از ۴۰ بیت نیز آمده است. همین ۳۶ بیت در ریحانة الأدب: ۳۲۵/۴ـ۳۲۶ نیز به چاپ رسیده است.

گزارش نسخه: *نوع خط: نسخ *تاریخ کتابت: اوایل سدهٔ ۱۴هـ *عنوانها و نشانیها: مشکی *نوع کاغذ: فرنگی *تعداد برگ: ۱ (۱۸۳ب) *تعداد سطر: ۹ (چهار ستونی) *اندازهٔ متن: ۱۳×۸/۵ سانتیمتر.

☜ *الذریعة*: ۲۳/۱۷؛ *ریحانة الأدب*: ۳۲۴/۴.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۸۳۲/۱۰»

۹۰. أنوار العقول من أشعار وصی الرسول (صلّی‌الله علیه وآله) = دیوان امیرالمومنین (علیه‌السلام)

(ادب منظوم، عربی)

از: ابوالحسن قطب‌الدین محمّد بن حسین بیهقی کیدری نیشابوری، درگذشته: پیرامون سدهٔ ۶هـ

آغاز: «الناس من جهة التمثال أکفاء أبوهم آدم و الأمّ حوّاء
و انّما أمّهات الناس أوعیه مستودعات و للاحساب آباء»
انجام: «تزوّد من الدنیا فإنّك راحل و بادر فإنّ الموت لاشك نازل
ألا إنّما الدنیا کمنزل راکب أناخ عشیاً و هو فی الصبح راحل»

بنگرید به: نسخه شماره «۵۰۴» گزارش شده در جلد «۲» فهرست همین کتابخانه.

گزارش متن: در این نسخه بخش‌هایی به صورت گزیده از دیوان حضرت امیرالمؤمنین علی علیه‌السلام یا همان انوار العقول آمده که ترجمه منظوم فارسی برخی ابیات عربی نیز

در زیر ابیات عربی آمده که از اهمیت خاصّی برخوردار است. به سبب اهمیت آن، همان ابیات اندك را در رسالهٔ مستقلّی گزارش خواهیم کرد.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نسخ (ترجمهٔ فارسی شکسته نستعلیق) ❊تاریخ کتابت: اوایل سدهٔ ۱۴هـ ❊عنوانها و نشانیها: مشکی ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۳ (۱۸۴ الف ـ ۱۸۶ب) ❊تعداد سطر: ۲۳ـ۲۱ (چهارستونی) ❊اندازهٔ متن: ۱۲/۵×۱۷ «میانگین» سانتیمتر.

ویژگیها: برخی ابیات در هامش نسخه نگاشته شده است؛ در پایان بین برگهای ۱۸۷الف ـ ۱۸۷ب فوایدی در بیان هلاکت طایفه بنی امیه به دست احمد سفّاح که نخستین خلیفه بنی‌عباس است، روشی جهت دانستن اجابت حاجت یا عدم اجابت (استخاره‌ای به نقل از خزائن دانیال) آمده است.

☜ *الذریعة:* ۴۳۱/۲. شمارهٔ نسخه: «۱۳۸۳۲/۱۱»

۹۱. ترجمهٔ دیوان امام علی (علیه‌السلام) (ادب منظوم، فارسی)

از: ناشناخته

آغاز: «انسان که بصورت همه چون یکدگرند

باید که بعین مهر درهم نگرند

نام پدر و مادر صوری نبرند

کین قوم ز یك مادر و از یك پدرانند»

انجام: «هر تیره دلی که مظهر احسان نیست

در مذهب اهل معرفت انسان نیست

زنهار بعلم کوش و خود را دریاب

چون دانش و جهل در جهان یکسان نیست»

گزارش متن: ترجمهٔ منظوم فارسی نیکویی از ابیات عربی منسوب به حضرت امیرالمؤمنین علی علیه‌السلام است که در زیر هر بند از ابیات عربی آمده، این ابیات مشتمل بر سی بیت می‌باشد و شامل ترجمهٔ منظوم ابیات نخستین می‌باشد و ادامه نیافته است. این ترجمه به جز ترجمهٔ منظوم شوقی تبریزی است، متأسفانه در منابع موجود بدان دسترسی

نیافتیم. جهت شناسایی بیشتر، مطلع هر بند را در زیر می‌آوریم:

«جاهل چو تو جان خود فدایش سازی — از جهل کند هلاك جانت انگیز ...
هرگونه جراحی که در عالم هست — دارند علاج هر کسی خلق بدست ...
بسیار کسیکه کرد دعوی وفا — با او بوفا زنیم از صدق و صفا...
ایدل مکن از عهد زنان هرگز یاد — باشد همهٔ عهود ایشان چون باد ...
در بزم و نشاط شیشهٔ دل شکنند — از دست جفای این جماعت فریاد ...
ای صاحب رأی کامل و بخت بلند — سعی تو برای مال دنیا تا چند...».

و ابیات دیگر که برخی در هامش نگاشته شده است.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: شکسته نستعلیق ❊نام کاتب: [شاید خطّ مؤلّف] ❊تاریخ کتابت: اوایل سدهٔ ۱۴ه ❊عنوانها و نشانیها: مشکی❊ نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۱ (۱۸۴الف ـ ۱۸۴ب) ❊تعداد سطر: ۳۰ (چهار ستونی) ❊اندازهٔ متن: ۱۷×۱۲/۵ «میانگین» سانتیمتر.

ویژگیها: برخی ترجمه‌های منظوم در هامش نسخه نگاشته شده است.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۸۳۲/۱۲»

۹۲. **شرح احوال علاّمهٔ مجلسی (رحمه‌الله)** (تراجم، فارسی)

از: ناشناخته

آغاز: «در احوالات علاّمهٔ مجلسی (قدس‌سرّه) و بعضی از منامات در جلالت قدر آن بزرگوار؛ بیان مرحوم حاجی میرزا حسین نوری أعلی‌الله مقامه که از او تعبیر به...»

انجام: «ازهری گفت سال تاریخش — باقر علم شد روان بجنان...
در کتاب مرآت الاحوال مرحوم بهبهانی تاریخ زاد روز ایشان در سنهٔ هزار و سی و هشت آورده است».

گزارش متن: شرح کوتاهی از زندگینامه علامه مولی محمّدباقر مجلسی (ره) است که برخی به نقل از دارالسلام مرحوم حاج میرزا حسین نوری محدّث «صاحب المستدرك» و برخی از نظریات سید نعمت‌الله محدث موسوی جزایری است؛ این شرح احوال در قالب چند داستان مشتمل بر رؤیای سید نعمت‌الله جزائری، میرزا یحیی ابهری (زنده سال

۱۲۹۱ه)، صاحب جواهر (شیخ محمّدحسن نجفی(ره))، یکی از سادات، آخوند ملاّ محمّدصالح مازندرانی و... آمده است. در پایان لیستی از آثار عربی و فارسی مرحوم علاّمه مجلسی و ابیاتی (۹ بیت) در تاریخ درگذشت ایشان به فارسی که شاعری به نام «ازهری» آنرا سروده، با مطلع زیر آمده است:

مرقد او بحار انواری است که زعین الحیاة داده نشان

روضه‌اش میدهد حیات قلوب ز جلاء العیون ببین تو عیان

پاره‌ای از مطالب، منقول از کتابهای خزائن مرحوم نراقی، مرآت الاحوال بهبهانی و تاریخ‌الحکماء به صورت گزیده آمده و مشخص نشد از کیست، لیکن به احتمال بایستی از سوی یکی از خاندان طباطبایی یزدی بوده باشد.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: شکسته نستعلیق ❊تاریخ کتابت: اوایل سدهٔ ۱۴ه ❊عنوانها و نشانیها: مشکی ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۴ (۱۸۸الف ـ ۱۹۱ب) ❊تعداد سطر: ۲۶ ❊اندازهٔ متن: ۱۸×۱۳/۵سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۲۱/۵×۱۷/۵ سانتیمتر ❊نوع جلد: تیماج مشکی با ترنج ضربی.

ویژگیها: برخی عناوین در هامش نسخه نگاشته شده است.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۸۳۲/۱۳»

۹۳. **ولایت نامه = دیوان فارغ = حملهٔ حیدری = فارغ‌نامه = مثنوی فارغ نامه = منظومه حملهٔ حیدری** (مدایح منظوم، فارسی)

از: حسین بن حسن، رودسری گیلانی متخلص به «فارغ»، درگذشته: بعد از ۱۰۰۰ه

آغاز: «افتاده...[1]

گر خران کشته شد منم خر تو بلکه از جان و دل سگ در تو

---

۱. آغاز اصل مثنوی و کتاب چنین است:

«لله الملك أنّه مالك هو باقی و غیره هالك

سر این نامه نام آن معبود که ز نامش دو کون یافت وجود».

گـر توآن سگ درت خـوانـی　　بار چهل خر کشـم بآسانی...».

انجام: «سـاخـت آن گـاه قبلهٔ آدم　　مـصـطفـی را و مرتضی را هم
آن یـکـی مـاه بـارگـاه صـفـا　　ویـن یکی شـاه تختگاه سخا...
افتاده».

بنگرید به: نسخهٔ شمارهٔ «۱۱۶۴۹/۲» گزارش شده در جلد «۲۹» فهرست همین کتابخانه.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نسخ و نستعلیق ❊تاریخ کتابت: پیرامون اواخر سدهٔ ۱۳هـ. ❊عنوانها و نشانیها: مشکی و قرمز ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۱۵۰ ❊تعداد سطر: ۱۷و۱۲ ❊اندازهٔ متن: ۹×۱۵/۵ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۲۱×۱۵ سانتیمتر ❊نوع جلد: مشمّع قهوه‌ای عطف تیماج قهوه‌ای.

ویژگیها: در حاشیه تصحیح گردیده، نسخه اندکی رطوبت دیده است. در برگ ۱۴۰ عبارت «این نوشتم تا بماند یادگار　　من نمانم خط بماند روزگار حرّره الحقیر الفقیر محتاج محمّد فی یوم جمعه ۳ شهر ربیع الاول سنه ۱۳۰۰» آمده که ممکن است کاتب نسخه باشد.

☜ *الذریعة*: ۷۹۹/۹ و ۹۵/۱۶ و ۲۵۲/۱۹ و ۱۴۴/۲۵؛ *معجم الآثار المخطوطة حول الإمام علی بن ابی‌طالب علیه‌السلام*: ۱۱۷؛ *فهرست نسخه‌های خطی فارسی*: ۳۰۱۰/۴ و ۳۳۰۳.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۸۳۳»

۹۴. وصول الأخیار إلی أصول الأخبار

(درایة، عربی)

از: عزّالدین حسین بن عبدالصّمد، حارثی عاملی، درگذشته: ۹۸۴هـ

آغاز: «الحمدلله فاتح الاغلاق منبع العطاء، مسیل الغطاء الذی خلق الإنسان فأجزل علیه الإحسان... و بعد فیقول فقیر... لمّا کان التفقّه فی زماننا هذا واجباً علی کلّ المکلّفین...».

انجام: «و قد یلحقونه أیضاً بعد الواو من صفة المذکر نحو یغزو و یدعو و أمثال ذلك ممّا هو مقرّر فی فنّ الخطّ و الحمدلله أوّلاً و آخراً و ظاهراً و باطناً و صلّی الله علی محمّد و آله أجمعین».

بنگرید به: نسخهٔ شمارهٔ «۷۴۴/۳» گزارش شده در جلد «۲» فهرست همین کتابخانه.

گزارش متن: ... این اثر نخستین بار به سال ۱۳۰۶ه در تهران به صورت سنگی به چاپ رسیده است.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «قد وقع الفراغ من تسویده یوم السبت فی نصف نهاره ثامن عشر الثانی من نصف العشر السابع من المائة الثالثة بعد الألف من الهجرة النبویة المصطفویة صلوات الله و سلامه علیه و آله الی یوم القیمة» ❊نوع خط: نسخ ❊نام کاتب: [محمّدجعفر بن میرزا محمّد مبارکه (۱۰۱ب)] ❊تاریخ کتابت: ۱۲۶۶ه ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۵۴ (۱ب ـ ۵۴ب) ❊تعداد سطر: ۱۹ ❊اندازهٔ متن: ۱۵/۵×۹/۵ سانتیمتر.

ویژگیها: در حاشیه تصحیح و با نشان «بلغ» مقابله گردیده است.

نسخه حاشیه نویسی دارد و بیشترین آنها با نشان «منه» آمده که از مؤلّف نقل گردیده است. در انجام نام سه اثر در علم رجال با عبارت «رجال الشیخ، ۷۰ ورق، ۷ جزونیم؛ نجاشی، ۱۳۰ ورق، ۱۶ جزو؛ خلاصة، ۷۷ ورق، ۹ جزونیم» آمده، در آغاز نسخه نام برخی رساله‌های درون این مجموعه نگاشته شده است.

☜ *الذریعة:* ۱۰۱/۲۵؛ *ریحانة الأدب:* ۱۲۹/۴؛ *معجم المطبوعات العربیة فی ایران:* ۳۲۵.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۸۳۴/۱»

۹۵. شرح بدایة الدّرایة = الرعایة فی علم الدّرایة = الرّعایة فی شرح البدایة

(درایه، عربی)

از: شهید ثانی، زین‌الدین بن علی عاملی، شهادت: ۹۶۵ه

آغاز: «نحمدك اللهم علی حسن توفیق البدایة فی علم الدرایة و الروایة... و بعد الحمد بما هو أهله و الصلوة علی مستحقّها فهذا کتاب مختصر وضعناه فی علم درایة الحدیث و هو علم یبحث عن متن الحدیث و طرقه...».

انجام: «فعلیه بکتابنا غنیة القاصدین فی معرفة اصطلاحات المحدّثین فإنّه قد بلغ فی ذلك الغایة وفّقه الله تعالی لإکماله بمحمّد و آله و الله الموفّق للسداد و الهادی إلی سبیل الرشاد و هو حسبنا و نعم الوکیل، فرغ من تسوید هذا التعلیق المنزّل منزله الشرح للرسالة الموسومة

بالبداية فی علم الدراية مؤلّفها العبد الفقير إلى عفو الله تعالى زين‌الدين بن على بن أحمد الشامى العاملى عامله الله بلطفه و عفى الله عنهم و عنه بمنّه هزيع ليلة الثلثا خامس شهر ذى الحجّة الحرام سنة تسع و خمسين و تسعمائة حامداً مصلياً على محمّد و آله».

بنگرید به: نسخهٔ شمارهٔ «۱۱۹/۴» گزارش شده در جلد «۱» فهرست همین کتابخانه.

گزارش متن:... این اثر در سال ۱۴۰۲ه با تحقیق و تعلیقات مرحوم استاد عبدالحسین محمّدعلی بقال از سوی کتابخانه عمومی مسجد جامع چهل ستون تهران به چاپ رسیده است.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «وقع الفراغ من كتابته يوم الخميس ثالث شهر صفر المظفّر من شهور سنة ۱۲۶۶ أقلّ الطلاّب محمّدجعفر بن ميرزا محمّد مباركه» ❊نوع خط: نسخ ❊نام کاتب: محمّدجعفر بن میرزا محمّد مبارکه ❊تاریخ کتابت: سال ۱۲۶۶ه ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: فرنگی سفید، آهارمهره زده ❊تعداد برگ: ۴۶ (۵۵ب ـ ۱۰۱ب) ❊تعداد سطر: ۱۹ ❊اندازهٔ متن: ۱۵/۵×۹/۵ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۲۱×۱۵ سانتیمتر ❊نوع جلد: ساغری مشکی، مجدول، ضربی با ترنج و سر ترنج، زمینه گل و بوته.

ویژگیها: در حاشیه تصحیح و با نشان «بلغ» مقابله گردیده است؛ حاشیه نویسی با نشان‌های «مح‌ق»، «شیخ حسن»، «ص»، «ح‌س‌ی»، «ع‌ل» و «منه» دارد.

الذريعة: ۱۲۴/۱۳؛ *معجم المطبوعات العربية فی ايران:* ۳۰۰.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۸۳۴/۲»

۹۶. **الوجيزة فی علم الدراية**

(دراية، عربی)

از: شیخ بهائی بهاءالدین محمّد بن حسین، عاملی، درگذشته: ۱۰۳۰ه

آغاز: «الحمدلله على نعمائه المتواترة و آلائه المستفيضة المتكاثرة... و بعد هذه رسالة عزيزة... مقدّمة، علم الدراية علم يبحث فيه عن سند الحديث و متنه و كيفية تحمّله و آداب نقله...».

انجام: «و سلكتُ فی توضيح مبانيها و تحقيق معانيها مسلكاً يرتضيه الناظرون بعين البصيرة و يحمده المتناولون بيد غير قصيرة و أنا أسئل الله التوفيق لإتمامه و الفوز بسعاده اختتامه، إنّه سميع مجيب».

بنگرید به: نسخهٔ شمارهٔ «۲۸/۲» گزارش شده در جلد «۱» فهرست همین کتابخانه.

گزارش متن: ... این اثر به سال ۱۰۱۰هـ در ماروچاق (مرورود) در یك مقدمه، ۶ فصل و یك خاتمه تألیف گردیده است. این کتاب نخستین بار به سال ۱۳۰۲هـ در پایان کتاب منتهی المقال، و نیز در سال ۱۳۱۶ش با تصحیح و تحقیق مرحوم آیت‌الله استاد سیّد محمّد مشکاه بیرجندی در تهران به چاپ رسیده است.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نسخ ❊نام کاتب: [محمّدجعفر بن میرزا محمّد مبارکه (۱۰۱ب)] ❊تاریخ کتابت: [سال ۱۲۶۶هـ] ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۳ (۱۰۲الف ـ ۱۰۴ب) ❊تعداد سطر: ۱۹ ❊اندازهٔ متن: ۱۵/۵×۹/۵ سانتیمتر.

ویژگیها: متأسفانه نشانه‌های تصحیح، عناوین ابواب و فصول، نسخه بدلها و احتمالاً حاشیه نویسی در هامش هنگام صحافی نابجا، ساقط شده است.

☜ *الذریعة:* ۱/۲۵؛ *معجم المطبوعات العربیة فی ایران:* ۳۲۴.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۸۳۴/۳»

۹۷. **الدرّة المنظومة = الدرّة النجفیة = الدرّة = الدرّة العالیة فی المسائل العالیة**

(فقه منظوم، عربی)

از: بحرالعلوم، سید محمّدمهدی بن مرتضی، طباطبایی نجفی، درگذشته: ۱۲۱۲هـ

آغاز: «افتتح المقال بعد البسملة بحمد خیر منعم و الشکر له
مصلّیاً علی نبی الرحمة و آله الأطهار أهل العصمة»

انجام: «و لم أجد للسّر و الإجهار نصّابها فاتت بالخیار
و ادع عقیب الفرض بالمأثور من الدعاء الموجز المشهور»

بنگرید به: نسخهٔ شمارهٔ «۲۷۹۲/۱۰» گزارش شده در جلد «۷» فهرست همین کتابخانه.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «قد تمّ فی یوم السبت سادس و عشرین من شهر ربیع المولود ۱۲۶۶ بخطّ أقلّ [الـ] طلاّب محمّدجعفر بن میرزا محمّد مبارکه؛ اللهمّ اغفرلهما و لجمیع المؤمنین و المؤمنات» ❊نوع خط: نسخ ❊نام کاتب: محمّدجعفر بن میرزا محمّد مبارکه

*تاریخ کتابت: ۱۲۶۶هـ *عنوانها و نشانیها: قرمز *نوع کاغذ: فرنگی *تعداد برگ: ۵۷ (۱۰۵الف ـ ۱۶۱ب) *تعداد سطر: ۱۹ *اندازهٔ متن: ۱۵/۵×۹/۵ سانتیمتر.

ویژگیها: در حاشیه تصحیح گردیده. اندکی نیز حاشیه نویسی با نشان «۲۲۲»، «ع۵» و... دارد؛ عناوین ابواب و فصول در حاشیه نگاشته شده، ادامهٔ بسیاری از ابیات در هامش به صورت چلیپا کتابت شده است.

الذریعة: ۱۰۹/۸.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۸۳۴/۴»

۹۸. حاشیة معالم الأصول

(اصول فقه، عربی)

از: میرزا محمّد بن حسن، شیروانی، درگذشته: ۱۰۹۸هـ

آغاز: «قال الفاضل المدقّق و العالم المحقّق جامع المعقول و حاوی المنقول... و بعد بسمله، قوله: الفقه فی اللغة الفهم اه؛ انّما ابتدء بتعریف الفقه دون أصول الفقه کما هو المعروف فی کتب الأصول...».

انجام: «... قوله: یقتضی إلغاء الخاصّ اه؛ هذا مبنی علی عدم جواز النسخ قبل حضور وقت العمل بالمنسوخ و إلاّ یکون نسخاً علی التقدیرین کذا قیل».

بنگرید به: نسخهٔ شمارهٔ «۲۶» گزارش شده در جلد «۱» فهرست همین کتابخانه.

گزارش متن: ... این حاشیه نخستین بار در سال ۱۲۹۰هـ به اهتمام محمّدعلی بن حسن خراسانی به صورت سنگی در تهران به چاپ رسیده است.

گزارش نسخه: ترقیمه: «قد تمّ هذه الحاشیة فی یوم الخمیس ثالث شهر رجب المرجّب من شهور سنة ۱۲۶۶ علی ید تراب أقدام الطلاّب محمّدجعفر بن میرزا محمّد مبارکه اللهم اغفر لهما... بحقّ محمّد و آله الطاهرین» *نوع خط: نسخ *نام کاتب: محمّدجعفر بن میرزا محمّد مبارکه *تاریخ کتابت: ۱۲۶۶هـ *عنوانها و نشانیها: قرمز *نوع کاغذ: فرنگی *تعداد برگ: ۸۴ (۱۶۲الف ـ ۲۴۵الف) *تعداد سطر: ۲۱ـ۲۲ *اندازهٔ متن: ۱۵/۵×۹/۵ سانتیمتر.

ویژگیها: حاشیه نویسی دارد با نشان‌های: «سید شریف»، «میرزا بابا الاردبیلی مدظلّه‌العالی»، «۵»، «ابوطالب» و... و نیز «منه رحمه‌الله» که به نقل از شارح یا مؤلّف آمده

است. در حاشیه تصحیح و با نشان «بلغ» مقابله گردیده. در برگهای نخستین بین سطرها حواشی اندکی آمده که بیشتر مربوط به توضیح برخی لغات مشکل است.

الذریعة: ۲۱۰/۶؛ معجم المطبوعات العربیة فی ایران: ۱۸۱.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۸۳۴/۵»

۹۹. مقدّمة الواجب (رسالة فی...) (اصول فقه، عربی)

از: محمّدشریف بن حسنعلی[1]، آملی مازندرانی حائری مشهور به «شریف العلماء»، درگذشته: ۱۲۴۶هـ

آغاز: «فائدة ذهب الأکثرون إلی أنّ الأمر بالشیء مطلقاً أمر بما لایتمّ إلاّ به مطلقاً و فصّل فیه بعض فوافق الأکثر فی السبب و خالفهم فی الشرط کصاحب المعالم...».

انجام: «فعدم تمامیّة المأمور به فی المقام انّما هو بانتفاء وصف من أوصافه و لاینحصر عدم تمامیّته فی عدم التمامیة بانتفاء جزئه، قد تمّت الرسالة بعون الله».

گزارش متن: رساله‌ای است در اصول فقه در مبحث مقدّمة الواجب که در شش مقدّمه و چند مقام نگاشته شده است. عناوین مقدمات و مقام‌ها چنین است:

المقدّمة الأولی (۲۴۵ ب): أنّ الواجب أن تعلق الطلب الحتمی به لذاته و للمصلحة...؛

المقدّمة الثانیة (۲۴۵ ب): أنّ ههنا ألفاظاً لابدّ من معرفة مفاهیمها و أقسامها...؛

المقدّمة الثالثة (۲۴۶ ب)؛ الواجب من حیث عدم تعلّق وجوبه علی أمر و تقیّده به...؛

المقدّمة الرابعة (۲۴۸ الف): الدلالة اللفظیة قسمان مطابقة و التزام...؛

المقدّمة الخامسة (۲۴۸ الف): الواجب قد یجب لأجل التعبّد محضاً کالصلوة و قد...؛

المقدّمة السادسة (۲۴۸ ب): فی تحقیق محلّ النزاع و بیان ثمرته (در دو مقام و دو تنبیه):

المقام الأول (۲۴۸ ب): أنّ المقدّمة المتنازع فی وجوبها و عدمه التی هی تدخل تحت قدرة المکلّف؛

المقام الثانی (۲۴۹ ب): المراد بالوجوب الذی وقع الخلاف و التشاجر فیه...؛

التنبیه الأوّل (۲۵۲ الف): نقل بعض الاعلام... أنّ النزاع فی وجوب المقدّمة و عدمه مختص

---

۱. در فهرست آستان قدس رضوی «حسینعلی» ثبت شده است.

بمقدمة لم يرد فيها بخصوصاً أمر...؛
التنبيه [الثانی] (۲۵۶ الف): اعلم أنّه لا منافاة بين عدم صحّة صدور لفظ من الأمر يدل على جواز ترك المقدّمة و بين جواز ترك...

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نسخ ❊نام کاتب: [محمّدجعفر بن میرزا محمّد مبارکه (۱۰۱ باب)] ❊تاریخ کتابت: [۱۲۶۶ه] ❊عنوانها و نشانیها: مشکی ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۱۴ (۲۴۵ب ـ ۲۵۸ب) ❊تعداد سطر: ۲۱ ❊اندازهٔ متن: ۱۵/۵×۹/۵ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۲۱×۱۵ سانتیمتر ❊نوع جلد: ساغری مشکی، مجدول، ضربی با ترنج و سر ترنج، زمینه گل و بوته.

ویژگیها: در حاشیه تصحیح گردیده، اندکی حاشیه نویسی دارد با نشان «منه سلّمه الله»، با توجّه به زمان درگذشت مؤلّف (۱۲۴۶ه) و زمان کتابت نسخه (۱۲۶۶ه) این حاشیه از روی نسخه‌ای نقل شده که در حیات مؤلّف نگاشته شده بوده است. بر پشت جلد عناوین چند اثر از مدرسه صدر خواجو (در اصفهان) آمده که گفته شده نزد صفایی امانت است.

☜ *الکرام البررة:* ۶۱۹/۲؛ *الذریعة:* ۱۰۶/۲۲؛ *فهرست کتابخانه آستان قدس رضوی:* ۵۰/۶.
شمارهٔ نسخه: «۱۳۸۳۴/۶»

۱۰۰. **الأنوار فی الادعية الواردة عن الائمّة الأطهار عليهم‌السلام = الأنوار فی أعمال الشهور و السنة**
(دعا، عربی و فارسی)

از: میرزا محمّدباقر بن عبدالله، لنگرودی گیلانی، درگذشته: پیرامون سدهٔ ۱۴ه

آغاز: «النور الثالث من المقصد...[1] فی مايتعلّق بذی القعدة؛ قال الكفعمی رحمه‌الله فی مصباحه: هو من أشهر الحرام عظيم الحرمة فی الجاهلّية و الإسلام... قال المجلسی فی زاد المعاد: آن اول ماههای حرام است که...».

انجام: «که حضرت صادق علیه‌السلام در شب آخر ماه شعبان و شب اول ماه رمضان این دعا را می‌خواندند اللهمّ إنّ هذا الشهر المبارك الذی الخ... قد ذكرنا فی نور شهر رمضان».

---

۱. نانوشته.

بنگرید به: نسخهٔ شمارهٔ «۲۵۷۱» گزارش شده در جلد «۷» فهرست همین کتابخانه.

گزارش متن: ... این جلد مقصد ششم کتاب است.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نستعلیق، ❊نام کاتب: نسخه اصل به خطّ مؤلّف ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۱۴هـ ❊عنوانها و نشانیها: مشکی ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۲۷۵ ❊تعداد سطر: ۱۵ «میانگین» ❊اندازهٔ متن: ۱۶×۱۱/۵ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۲۲/۵×۱۷ سانتیمتر ❊نوع جلد: مشمّع قهوه‌ای، عطف: تیماج قهوه‌ای.

ویژگیها: نسخهٔ اصل است به خطّ مؤلّف قلم خوردگی‌هایی در متن دیده می‌شود. این نسخه در حاشیه نیز از سوی مؤلّف تصحیح گردیده و به ندرت در برخی برگها حاشیه نویسی از همو دارد. در آغاز دستخطّ مرحوم پدر بزرگوارم آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی(ره) با چنین عبارات آمده است: «الانوار فی أعمال الشهور و السنة للعلاّمة المیرزا محمّدباقر بن عبدالله الجیلانی اللنگرودی و النسخة بخطّه الشریف». همچنین در همان برگ آغازین و برگ «۶ الف» چند مصالحه نامه کوتاه با تاریخ ۱۳۳۵ـ ۱۳۳۶هـ و مهر بیضی «ابوالبقاء» (فرزند مؤلّف) آمده. چهار برگ الحاقی در پایان نسخه آمده که بخشی اندک از کتابی در موضوع علم اصول فقه می‌باشد.

☜ *تراجم الرجال:* ۷۹/۳.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۸۳۵»

۱۰۱. **المباحث المشرقیة** (کلام و فلسفه، عربی)

از: فخررازی، فخرالدین محمّد بن عمر بن حسین، رازی، درگذشته: ۶۰۶هـ

آغاز: «الکتاب الثالث فی الإلهیات المحضة و فیه أبواب: الباب الأوّل فی إثبات واجب الوجود و وحدته و براءته عن مشابهة الجواهر و الأعراض و فیه فصول، الفصل الأوّل فی اثباته؛ اعلم أن اکثر المقدمّات... فنقول...».

انجام: «فلمّا وفّقنا الله تعالی لجمع هذه المسائل الطبیعیة و الالهیة علی هذا الترتیب و التهذیب الذی لم یسبقنا إلیه أحد فلنختم الکتاب حامدین لله تعالی و مصلّین علی نبیه خیر خلقه و بالله التوفیق و علیه التکلان.».

گزارش متن: کتابی است در کلام و فلسفه حاوی آرای متکلمان و فیلسوفان و

حکیمان قدیم ایران و یونان و نقد نظریّات آنان که مؤلف در آن به مباحث کلامی چون، اثبات وجود صانع و امور عامه که بیشتر موضوعات فلسفی است و نیز مباحثی نظیر حرارت و رطوبت و... که امروزه فیزیك نامیده می‌شود، پرداخته است. این اثر مشتمل بر سه کتاب بدین ترتیب می‌باشد:

الکتاب الاوّل: فی الأمور العامّة (۵ باب و هر باب در چند فصل).

الکتاب الثانی: فی أحکام الجواهر و الأعراض (چند مقدمه، چند باب و چند فن و...).

الکتاب الثالث: فی الالهیات المحضة (۴ باب و هر باب در چند فصل).

آنگونه که در خطبه کتاب آمده این اثر را مؤلّف به خزانهٔ کتابهای صاحب قوام‌الدین ملك الوزراء ابوالمعالی سهیل بن عبدالعزیز المستوفی اهداء نموده است. این کتاب نخستین بار در سال ۱۹۲۴م به همّت و تصحیح حبیب الرحمن‌خان شروانی و زین‌العابدین موسوی و حبیب بن عبدالله العلوی از سوی دائرةالمعارف النظامیة[1] در حیدرآباد دکن در هند در دو جلد و دوّمین بار همان چاپ از سوی مکتبه الاسدی[2] در سال ۱۹۶۶م در سه جلد افست گردیده

---

۱. مؤسّسهٔ دائرةالمعارف النظامیة افزون بر دویست و اندی سال است که آثار بسیاری را منتشر نموده است. تا سال ۱۲۵۰هـ به نام: دائرةالمعارف العثمانیة نامیده می‌شد و پس از آن تا کنون آن را دائرةالمعارف النظامیة می‌نامند. اینجانب تاکنون دو بار از آن مؤسّسه بازدید نموده‌ام، بیشتر کتابهائی را که منتشر نموده‌اند از متون کهن و معروف اهل‌سنّت است. تنها اثر بزرگی را که مربوط به یکی از دانشمندان ایرانی شیعی است به نام کتاب الحاوی در طب، تألیف محمد بن زکریا رازی در بیست و اندی جلد آن را تصحیح و منتشر نموده‌اند.

۲. مرحوم محمدحسین اسدی مدیر کتابفروشی اسدی در تهران میدان بهارستان مغازه، بزرگی داشت و غیر از فروش کتاب برخی از آثار عربی دانشمندان بزرگ را نیز چاپ و منتشر می‌ساخت. مغازه وی همه روزه بعدازظهرها مرکز نشست و گفتگوی تعدادی از استادان برجسته دانشگاه بود از جمله مرحوم آیت‌الله مشکوة، مرحوم محیط طباطبائی، مرحوم محمدتقی دانش‌پژوه، مرحوم دکتر اصغر مهدوی، مرحوم دکتر زریاب خوئی، مرحوم فخرالدین نصیری. و نیز پرفسور ایوانُف روسی که چندین سال در ایران مقیم شده بود و بر روی آثار اسماعیلیه تحقیقات گسترده

است و به سال ۱۴۱۱ه نیز در قم به چاپ رسیده است؛ نسخهٔ موجود مشتمل بر کتاب سوم از المباحث المشرقیة می‌باشد.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «قد فرغ من تسویده أقلّ العباد و أحوج الناس محمّدتقی بن شرفعلی المتوطّن بآستانه[1] سهل بن علی (ع) و ألتمس ممن طالعها الفاتحة، فی شهر رمضان سنة ۱۳۰۴ه» ❊نوع خط: نسخ زیبا ❊نام کاتب: محمّدتقی بن شرفعلی آستانه‌ای ❊تاریخ کتابت: ۱۳۰۴ه ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۴۴ (۱الف ـ ۴۶ب) ❊تعداد سطر: ۱۵ ❊اندازهٔ متن: ۱۵×۹ سانتیمتر.

ویژگیها: حاشیه نویسی دارد از علاّمه آیت‌الله حاج آقا محسن اراکی[2] با نشان «یا محسن قد أتاك المسیئی» به خط خودشان. در حاشیه تصحیح شده. در آغاز فهرستی از رساله‌های این مجموعه آمده است. دستخط پدر عزیزم مرحوم آیت الله العظمی مرعشی

و میدانی داشت و اینجانب با وی در همان محل آشنا شدم. مرحوم اسدی کتابهای بسیار مهم و ارزشمند چاپی را که در آن روزگار در هیچ یک از کتابفروشی‌ها وجود نداشت از کشورهای مصر، سوریه، لبنان و اروپا تهیه و به مشتریان ویژه خود از جمله اینجانب به فروش می‌رساند. وی چند سال قبل درگذشت و فرزندانش شغل پدر را ادامه ندادند. روانش شاد.

۱. آستانه سهل بن علی (ع) در ۳۶ کیلومتری جنوب شهرستان اراك در شهر «آستانه» قرار دارد. بقعهٔ سهل بن علی علیه‌السلام از آثار دوره صفویه می باشد. این شهر و مناطق همجوار آن سابقاً با عنوان «کرج» و «سه سوك» نامیده می‌شده و روستای بزرگی بوده است و عالمان چندی نیز از آن برخاسته‌اند. ناگفته نماند که نسخه‌ای در کتابخانهٔ ملی نگهداری می شود، با عنوان «تاریخ آستانه عراق» که به بررسی تاریخی و جغرافیایی این منطقه اختصاص دارد.

۲. مرحوم آیت‌الله حاج آقا محسن اراکی از عالمان برجسته نیمه نخست سده ۱۴ه و در شهر اراک می‌زیسته و بسیار مورد توجّه و احترام عموم مردم آن سامان قرار داشته است. کتابخانه شخصی نفیسی داشت که پس از رحلت ایشان از سوی بازماندگانش به فروش رفت و متأسّفانه بیشترین نسخه‌های نفیس آن از دست رفت و اینجانب تنها توانستم چند نسخهٔ خطی آن را برای کتابخانهٔ خودمان خریداری نمایم.

نجفی (ره) با عبارات: «و هذه المجموعة کانت فی خزانة العلاّمة الحاج آقا محسن الاراکی «العراقی» الشهیر و علیها خاتمه» آمده است.

بر فراز برگ آغازین کتاب نیز مهر مربع بزرگ مرحوم حاج آقا محسن اراکی با نشان «این کتاب از متملّکات و جزو کتابخانه احقر محسن الحسینی است ۱۳۲۲» آمده است.

کشف الظنون: ۱۵۷۷/۲؛ *الذریعة*: ۳۹/۱۹؛ *المعجم الشامل للتراث العربی المطبوع*: ۲۰/۳.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۸۳۶/۱»

۱۰۲. [حقایق و معارف]

(معارف و فلسفه، فارسی)

از: عبدالرزّاق بن علی، فیّاض لاهیجی، درگذشته: ۱۰۷۲ه

آغاز: «لمولی الأعظم مولانا عبدالرزّاق اللاهیجی أعلی الله تعالی مقامه در حقایق و معارف بر متتبّعان پوشیده نیست که آنچه از حقایق و اسرار ملك و ملکوت و لوایح و انوار ناسوت و لاهوت از لجّة هر فقره از خطب نهج البلاغه موج زنست نه کمند...».

انجام: «بخلاف عظمت الهی که حواس، ادراك نتواند کرد، پس مرد برگردید و میگفت الله أعلم حیث یجعل رسالته، یعنی خدای داناتر است که رسالة خود را بکدام خاندان باید گذاشت».

گزارش متن: متن کوتاهی گویا منقول از یکی از آثار فارسی لاهیجی است، لیکن پس از بررسی این متن در کتابهای گوهر مراد و گزیدهٔ آن به نام سرمایهٔ ایمان یافت نگردید، شاید اقتباس از اثری دیگر یا رسالهٔ مستقلی بوده باشد. در این اثر چند فایدهٔ فلسفی به همراه چند داستان از جمله داستان آن یهودی که خدمت حضرت امیرالمؤمنین علی علیه‌السلام شرفیاب شد و برخی پرسشهائی در فلسفه از ایشان نموده، آمده است. در این فقره به حدیث: «أَلیس من اعتدل طباعه صفا مزاجه و من صفا مزاجه قوی اثر النفس...» و مراد از آن پرداخته شده است. عنوان کتاب بر اساس عبارتی که در آغاز آمده انتخاب گردیده و می‌بایست بررسی بیشتری در عنوان و مؤلّف آن صورت گیرد.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نسخ ❊نام کاتب: [محمّدتقی بن شرفعلی (۴۶ ب)] ❊تاریخ کتابت: [۱۳۰۴ه] ❊عنوانها و نشانیها: قرمز و مشکی ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۳ (۴۷الف ـ ۴۹ب) ❊تعداد سطر: ۱۵ ❊اندازهٔ متن: ۱۵×۹ سانتیمتر.

ویژگیها: نام اثر یا یادداشت دیگری بر فراز برگ آغاز قرار داشته که محو گردیده است! بر اساس فهرستی که در آغاز این مجموعه آمده: چنین نوشته‌اند: «ورقیات فارسیة من ملا عبدالرزّاق اللاهیجی».

☜ *ریحانة الادب:* ۳۶۱/۴. شمارهٔ نسخه: «۱۳۸۳۶/۲»

۱۰۳. **تقریر الشبهة الواردة علی تعریف الزاویة المسطّحة** (هندسه، عربی)

از: جلال‌الدین محمّد بن اسعد، کازرونی دوانی صدیقی، درگذشته: ۹۰۸هـ

آغاز: «تقریر الشبهة الواردة علی تعریف الزاویة المسطّحة من حیث أنّها سطح هو أن السطح یقبل القسمة فی الجهتین و أمّا الزاویة فلا یقبل إلاّ فی جهة واحدة التی هی محدود من تلك الجهة؛ اجاب عنه المحقّق الدوانی بأنّها کیفیة حاصلة من تلاقی الخطّین لا کمّ حتی یقبل القسمة...».

انجام: «و ذلك الهیئة إمّا شرط لها أو شطر فانتفائها بانتفاء الشرط او بانتفاء الجزء فلا یمکن النقض بانتفاء الزاویة علی الکلّیة المذکورة، نعم من تلك الحیثیة یتزاید بتزایده».

گزارش متن: دفع اشکالی هندسی است از سوی محقّق دوانی در اینکه گفته شده در مورد زاویه مسطحه که آیا از مقوله کم بوده و قبول قسمت می‌کند در دو جهت طول و عرض یا خیر؟

در شرح حال ملا جلال دوانی[1] که به قلم دانشمند و پژوهشگر توانا، زنده یاد مرحوم استاد علی دوانی نگاشته شده آمده است که در کتابخانه شخصی علامهٔ محمّدحسین طباطبائی(ره) صاحب تفسیر المیزان در قم، نسخه‌ای از شرح تحریر اقلیدس خواجه نصیرالدین طوسی موجود است که از سوی ملا جلال دوانی تا مقالهٔ چهارم آن شرح شده است؛ به نظر می‌رسد این رسالهٔ کوتاه بخشی از آن شرح بوده باشد.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نسخ ❊نام کاتب: [محمّدتقی بن شرفعلی (۴۶ب)] ❊تاریخ کتابت: [۱۳۰۴هـ] ❊عنوانها و نشانیها: قرمز و مشکی ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۲ (۴۹ب ـ ۵۰الف) ❊تعداد سطر: ۱۷ ❊اندازهٔ متن: ۱۵×۹ سانتیمتر.

---

۱. شرح زندگانی جلال‌الدین دوانی: ۱۶۷.

ریحانة الأدب: ۲۳۲/۲ ـ ۲۳۶.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۸۳۶/۳»

۱۰۴. اجوبة مسائل الجیلانی = جوابات المولی شمسا الجیلانی (فلسفه، عربی)

از: ملاّصدرا، صدرالدین محمّد بن ابراهیم، شیرازی، درگذشته: ۱۰۵۰هـ

آغاز: «رسالة کتبها صدر الأفاضل إلی الفاضل مولانا شیخنا الجیلانی رحمها الله تعالی، ورد إلیّ کتاب من أعزّ الاخوان و أفاضل الأقران... و هی هذه دام فضله: قد تقرّر فی مظانه أنه یعتبر فی الحرکة فی کلّ مقولة أن یکون المتحرّك باقیاً بعینه...».

انجام: «و تمام القول فیها یحتاج إلی صحبة طویلة، لعلّ الله یرفع بیننا و یجمع بیننا، إنه ولی الإجابة و إلیه الإنابة».

بنگرید به: نسخه شماره «۱۹۴۸/۴» گزارش شده در جلد «۵» فهرست همین کتابخانه.

گزارش متن: رساله‌ای است در پاسخ پرسش‌های ملا شمسا گیلانی با عناوینی چون: «قوله دام‌ظلّه، قوله دام‌فضله ـ أقول» در زمینهٔ خلق ارواح و حرکت و... که به گونه‌ای کوتاه بدان پاسخ داده است. «ملا صدرا» در مقدمهٔ کتاب از ملا شمسا به بزرگی و احترام یاد نموده است. این اثر در سال ۱۳۱۴هـ به همّت سید ابراهیم طباطبایی در هامش کتاب المبدأ و المعاد به صورت سنگی به چاپ رسیده است. پیشتر نسخه‌ای از این اثر با شماره «۱۹۴۸/۴» در همین کتابخانه موجود بوده که فهرستنگار سابق این کتابخانه آن را از قلم انداخته و بدین وسیله استدراك می‌گردد؛ نسخهٔ مذکور فاقد مقدمهٔ یاد شده و نسخهٔ موجود این مقدمه ارزشمند را دارا است.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نسخ ❊نام کاتب: [محمّدتقی بن شرفعلی (۴۶ب)] ❊تاریخ کتابت: [۱۳۰۴هـ] ❊عنوانها و نشانیها: قرمز و مشکی ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۸ (۵۰الف ـ ۵۷ب) ❊تعداد سطر: ۱۵ ❊اندازهٔ متن: ۱۵×۹ سانتیمتر.

ویژگیها: در حاشیه تصحیح گردیده است.

الذریعة: ۲۰۸/۵؛ فهرست کتابخانهٔ ملی ملك، ۲۷۷/۹.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۸۳۶/۴»

۱۰۵. أجوبة المسائل النصيرية = جوابات ثلاث مسائل = الأجوبة عن الأسؤلة النصيرية

(فلسفه، عربی)

از: ملاصدرا، صدرالدین محمّد بن ابراهیم، شیرازی، درگذشته: ۱۰۵۰ه

آغاز: «رسالة فی الجواب... الحمد لمنوّر النفوس بأنوار العلم و الایمان و هادی الخلائق بإرسال الرسل و بإنزال القرآن... و بعد فإنّ الحکیم الفاضل و الاستاد الواصل الکامل فی تتبّع الکمالات البشریة و الفائق فی استخراج العلوم الإلهیة...».

انجام: «لا تحصل لها فی الخارج إلاّ بالصورة إلاّ أنّ بین القبیلین فرق من وجوه بیّنت فی موضعها».

بنگرید به: نسخه شماره «۱۹۴۸/۵» گزارش شده در جلد «۵» فهرست همین کتابخانه.

گزارش متن: گفته شده خواجه نصیرالدین طوسی طی نامه‌ای سه پرسش فلسفی غامض از شمس‌الدین عبدالحمید بن عیسی خسروشاهی (درگذشته ۶۵۲ه)، از معاصران خود نموده است، گویا وی توانایی پاسخ این پرسش‌ها را نداشته است. سپس ملاصدرا با ذکر متن نامه و طرح پرسش‌های خواجه، به ترتیب به پاسخ آن سؤالات پرداخته است. این سؤالها و پاسخ‌های آن در هامش کتاب المبدأ و المعاد در سال ۱۳۱۴ه به صورت سنگی به چاپ رسیده است. یك بار نیز از سوی سید احمد بن زین‌العابدین عاملی پاسخ داده شده است. یادآوری می‌شود: نسخه‌ای از این اثر به شماره ۱۹۴۸/۵ در همین کتابخانه موجود است که از چشم فهرستنگار سابق کتابخانه دور مانده و از قلم افتاده است، بدین وسیله تصحیح می‌گردد.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نسخ ❊نام کاتب: [محمّدتقی بن شرفعلی (۴۶ب)] ❊تاریخ کتابت: [۱۳۰۴ه] ❊عنوانها و نشانیها: قرمز و مشکی ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۱۱ (۵۷ب- ۶۷الف) ❊تعداد سطر: ۱۵ ❊اندازهٔ متن: ۱۵×۹ سانتیمتر.

ویژگیها: در حاشیه تصحیح گردیده است.

☜ *الذریعة:* ۲۰۳/۵.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۸۳۶/۵»

۱۰۶. أجوبة مسائل الكاشانی (فلسفه، عربی)

از: ملاّ صدرا، صدرالدین محمّد بن ابراهیم، شیرازی، درگذشته: ۱۰۵۰هـ

آغاز: «رسالة الاجوبة لسؤالات بعض الاذکیاء و هو الفاضل مظفّر حسین القاشانی من رشحات قلم صدر الأفاضل المتأخّرین و قدوة الحکماء المتألّهین رحمه الله نقل من خطّ الشریف الاستاذ المحقّق المدقّق قدوة الأفاضل المتقدّمین و المتأخّرین و بدر العلماء المتحیّرین مولانا عبدالرزاق اللاهیجی أدام ظلال جلاله إلی یوم القیام، أقول یا ربّ کلّ عقل و نفس و غایة کلّ حیوة و حرکة و حس... فقد سألنی بعض الأجلّة و الاخوان و أفاضل الأقران...».

انجام: «و تمامها نطلب بالمراجعة إلی الأصل و الله یهدی إلی الحقّ و بیده مقالید الوصل و الفصل و السلم علی من اتّبع الهُدی و نهی النفس عن الهوی، تمّ».

گزارش متن: پاسخ پنج پرسش فلسفی است با عناوین المسئلة ـ الجواب در باب نفس که مسایل آن آنگونه که در فهرست نسخه‌های خطی کتابخانه مجلس آمده عبارتند از: ۱. در باب علم نفس به نیروهای خود، ۲. نیروها و اعضای بدن که تابع مزاجند چگونه آنها را مسخّر و خوادم نفس می‌توان دانست، ۳. تحولات شگفت‌انگیز اجسام نباتی و حیوانی را چگونه می‌توان از تأثیرات نفوس حیوانی و نباتی دانست، ۴. تبدیل طبیعه در نطفه و تخم با بقاء قوة فاعلی دلیل آنست که منطبع در ماده نیست، ۵. بقاء نفوس انسانی جدا از ماده مستلزم آنست که اکمل از نفس کلّی و نفوس فلکی باشد.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «قد تمّ هذا الرسالة أیضاً بتاریخ یوم الاثنین من سابع عشرین شهر رمضان اللهمّ... و أنا المذنب محمّدتقی بن شرفعلی فی سنة ۱۳۰۴هـ تنگوزئیل» ❊نوع خط: نسخ ❊نام کاتب: محمّدتقی بن شرفعلی ❊تاریخ کتابت: ۱۳۰۴هـ ❊عنوانها و نشانیها: قرمز و مشکی ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۲۴ (۶۷الف ـ ۹۰ب) ❊تعداد سطر: ۱۵ ❊اندازهٔ متن: ۱۵×۹ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۲۲/۵×۱۸ سانتیمتر ❊نوع جلد: تیماج حنایی، مجدول ضربی.

ویژگیها: در حاشیه تصحیح گردیده است. در انجام نسخه در برگ «۹۰ب ـ ۹۲الف» فایده‌ای از ملا جلال دوانی در معنی مشتق با آغاز: «من افاداته... فی أنّ معنی المشتقّ بسیط لا یدخل فیه الذات...». و نیز فایده‌ای در اینکه از واحد فقط واحد صادر می‌شود با آغاز: «و منها... علی قولهم الواحد لا یصدر عنه إلاّ الواحد أنّ العقل الفعّال لمّا کان سبباً لحدوث

جمیع الصور...»، آمده است. در برگ پایانی همچنین مهر مربّع بزرگ با نشان «این کتاب از متملّکات و جزو کتابخانه احقر محسن الحسینی است ۱۳۲۲» آمده که مربوط به کتابخانه شخصی مرحوم آیت‌الله حاج آقا محسن عراقی «اراکی» است.

☜ *فهرست کتابخانهٔ مجلس شورای ملّی*: ۱۶۸۷/۱۰.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۸۳۶/۶»

۱۰۷. حاشیة حاشیة التفتازانی علی الکشّاف = حاشیة أوائل حاشیة الکشّاف

(تفسیر، عربی)

از: شیخ‌الاسلام قطب‌الدین یحیی بن محمّد بن مسعود، تفتازانی هروی مشهور به «حفید»، درگذشته: ۸۸۷هـ[1]

آغاز: «لك اللهمّ الحمد و المنّة و علی رسولك و آله و أصحابه الصلوة و التحیة قال الإمام الهمام... (الحمدلله الذی أنزل) هذا الترکیب من بین التراکیب الحمد تطبیقیاً للشرح علی المشروح... قال المصنّف رحمه‌الله العوج بالکسر...».

نجام: «قوله فلفّ بین القولین... إذا کان الأمران مقولین و کلمة أو لا تفید إلاّ مقولیة أحد الأمرین و الجواب أنّ مقول المجموع لم یکن دخول الفریقین... افتاده».

گزارش متن: حاشیه‌ای است مربوط به یکی از نوادگان تفتازانی با عنوان‌هایی چون: قوله ـ قوله ـ قال ـ قال المصنّف رحمه‌الله، بر اوایل حاشیه جدّ خود، سعدالدین تفتازانی (درگذشته ۷۹۳هـ) بر تفسیر الکشّاف زمخشری (درگذشته ۵۳۸هـ) که مشتمل بر بخش آغازین از سورهٔ کهف می‌باشد. در این اثر از کتابهایی چون: المفتاح اثر سکاکی، اصلاح

---

۱. تاریخ درگذشت وی در هدیة‌العارفین همینگونه آمده است، لیکن در بروکلمان (G,II,۲۱۸,S.II,۳۰۰) سال ۹۰۶هـ و ۹۱۶هـ! آمده است، البته نبایستی آن دو صحیح بوده باشند زیرا در چند موضع از این اثر از جمله (برگ ۷ الف) عبارت «کذا سمعته منه رحمه‌الله» آورده که با توجه به سال درگذشت سعد تفتازانی (۷۹۳هـ) این تاریخ‌ها بعید به نظر می‌رسد.

المنطق ابن السکیت[1]، الصحاح، تفسیر القاضی بیضاوی و شرح المقاصد و الحواشی (آثار تفتازانی) و... یاد کرده و از جد خویش در برخی جاها با عناوینی چون: کذا سمعته منه رحمه‌الله (برگ ۷ الف)، قال رحمه‌الله فی شرح المقاصد (برگ ۸ الف) و... یاد نموده است. در برخی فقرات از عبارات فارسی نیز بهره گرفته است چنانچه در برگ ۴۱ ب آمده: «... معناه بالفارسیة خرید و فروخت کردن...».

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نستعلیق ❊تاریخ کتابت: پیرامون نیمهٔ دوم سدهٔ ۹هـ ❊عنوانها و نشانیها: قرمز و مشکی ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۶۴ (۱ب ـ ۶۴ب) ❊تعداد سطر: ۲۷ ❊اندازهٔ متن: ۱۸/۵×۱۰/۵ سانتیمتر.

ویژگیها: در حاشیه تصحیح گردیده؛ اندکی حاشیه نویسی در برخی برگها از جمله برگ «۱۶ب» دارد. رطوبت بر فراز برگها سرایت نموده است. در آغاز نسخه از این اثر با عنوان کشف الکشاف یاد شده که اشتباه می‌باشد.

☜ *فهرست نسخه‌های خطی کتابخانهٔ مرکزی آستان قدس رضوی:* (چاپ دوّم) ۴۸۳/۱ و (چاپ اول، فصل سوم، ۳۷)؛ *هدیة العارفین:* ۵۲۹/۲؛ *الفهرس الشامل للتراث العربی الإسلامی المخطوط (التفسیر و علومه):* ۵۰۵/۱.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۸۳۷/۱»

۱۰۸. حاشیة مفتاح العلوم = شرح القسم الثالث من مفتاح العلوم (بلاغت، عربی)

از: ناشناخته[2]

آغاز: «بسمله، الحمدلله الذی فضّل ألسنتنا ببیان معانی القرآن العظیم و زیّن افئدتنا بدلائل احکام الصراط المستقیم... أمّا بعد فإنّ أشرف ما یتوجّه إلیه أرباب النهی و... و قد قال فی شأنه الشیخ... عبدالقاهر... القسم الثالث من مفتاح العلوم الذی طار صیته...».

---

۱. یکی از کهن‌ترین نسخه‌های موجود کتاب «إصلاح المنطق» تالیف ابن السکیت نحوی شیعی، مورخ سال ۵۵۰ هـ و در این کتابخانهٔ بزرگ موجود می‌باشد.

۲. در کتاب جامع الشروح و الحواشی ۲۰۶۱/۳ به چند مورد قسم ثالث اشاره شده است.

انجام: «و یعصمنا عن الخطاء فی السوال و الجواب و توفقنا... به لطف الایاب و حسن الثواب یوم یقوم الحساب ربّنا لا تزع قلوبنا بعد إذ هدیتنا وهب لنا من لدنك رحمة إنّك أنت الوهّاب».

گزارش متن: حاشیه‌ای بر بخش سوم از کتاب مفتاح العلوم، تألیف سراج‌الدین ابویعقوب یوسف بن ابی‌بکر بن محمّد سکاکی (درگذشته سال ۶۲۶هـ) است به صورت «قال ـ أقول» که پس از بررسی بسیار متأسفانه به نام محشّی آگاهی نیافتیم. در این حاشیه از دانشمندانی چون: عضدالملة و الدین (برگ ۶۶ب)، مولانا شمس‌الدین (برگ ۶۶ب)، سعدالدین تفتازانی (۶۹ الف)، صاحب الکشاف (برگ ۸۸ب)، شرح تلخیص (۷۶ب و ۹۷ب)، دلائل الاعجاز (برگ ۷۲ب و ۹۴ب) شیخ رضی (۷۸ب)، زمخشری (۷۸ب) و... نام برده شده است.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نستعلیق ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۹هـ ❊عنوانها و نشانیها: قرمز و مشکی ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۵۰ (۶۵ب ـ ۱۱۴ب) ❊تعداد سطر: ۲۷ ❊اندازهٔ متن: ۱۸/۵×۱۰/۵ سانتیمتر.

ویژگیها: در حاشیه تصحیح گردیده و حاشیه نویسی نیز دارد که بیشتر با نشان «منه سلم‌الله» آمده و به نقل از محشّی است و نشان می‌دهد که این حواشی در زمان حیات محشّی نگاشته شده است. آثار رطوبت بر فراز برگها و لبه‌های زیرین نسخه سرایت نموده است. بخشی از آغاز به خطی نسبتاً ناخوانا با فاصله اندکی از خطّ اصلی نگارش یافته است. شمارهٔ نسخه: «۱۳۸۳۷/۲»

۱۰۹. **حاشیة مفتاح العلوم = حاشیة قسم الثالث من مفتاح العلوم** (بلاغت، عربی)

از: ناشناخته

آغاز: «بسمله، قوله القسم الثالث، جعل الکتاب ثلثة أقسام: القسم الأوّل فی علم الصرف و القسم الثانی فی علم النحو و القسم الثالث فی علمی المعانی و البیان... فإن قلت قد ذکر فی صدر الکتاب: أنّ تمام علم الصرف... قلت أمّا ذکر علم الاشتقاق...».

انجام: «... مجموع القسم الثالث فکأنّه قیل هذا الجزء فی هذا الکلّ و ردّ بأنّ الکتا[ب] اسم لعبارات مخصوصة... افتاده».

گزارش متن: حاشیه‌ای بر بخش آغازین سوّمین بخش کتاب مفتاح العلوم سکاکی است، متأسفانه علی رغم بررسی بسیار در منابع موجود کما کان ناشناخته ماند. این اثر تنها حاوی بخش اندکی از آغاز حاشیه بوده و بقیه آن افتاده است؛ به نظر می‌رسد این حاشیه مربوط به سرآغاز بوده باشد.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نستعلیق ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۹هـ ❊عنوانها و نشانیها: قرمز و مشکی ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۴ (۱۱۴ب ـ ۱۱۷ب) ❊تعداد سطر: ۲۷ ❊اندازهٔ متن: ۱۸/۵×۱۰/۵ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۲۴/۵×۱۶/۵ سانتیمتر ❊نوع جلد: تیماج قهوه‌ای با ترنج ضربی.

ویژگیها: حاشیه‌نویسی دارد با نشان «منه». در حاشیه تصحیح گردیده، نسخه رطوبت دیده است.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۸۳۷/۳»

۱۱۰. [تاریخ الائمة علیهم‌السلام] = [المواليد و الوفيات للائمّة المعصومين عليهم‌السلام]

(تاریخ ائمّه علیهم‌السلام، عربی)

از: ناشناخته

آغاز: «افتاده... خلیل الله علی نبینا و علیهماالسلام و أمّه آمنه بنت وهب... (برگ ۲ الف) النجم الأوّل فی ذکر الإمام الأوّل أمیرالمؤمنین صلوات الله علیه، خمسة فصول، الفصل الاوّل فی اسمه و کنیته و لقبه... هو أوّل ائمّة المومنین و...».

انجام: «و أنذر الناس یوم یأتیهم العذاب و العذاب ظهور قائمنا المتغیب لأنه عذاب علی الکفارین و شفاء و رحمة للمؤمنین و یظهر و له من العمر أربعون عاماً و یمکث فی القوم ثمانون عاماً و قیل لهم سلاماً سلاماً، تمّ علی ید مؤلّفه حامداً لله و مصلّیاً علی رسوله و آله».

گزارش متن: کتابی است در بیان تواریخ و موالید أهل البیت علیهم‌السلام در ۱۲ نجم و هر نجم در ۵ فصل که در سال ۱۰۹۲هـ بر اساس عبارتی که در برگ ۱۱ب این اثر آمده، تألیف گردیده است:

«... امّا مقدار ما مضی من عمر صاحب الزمان صلوات الله علیه فی زماننا الذی صار التاریخ اثنی و تسعون و ألف فسبع و ثلثون و ثمانمائة لأنه علیه‌السلام ولد سنة خمس و خمسین ومأتین...». در آغاز نسخه به خطی جدید نوشته شده النجم اللامع، و در انجام (هامش) نیز

به خطی نسبتاً جدید نوشته شده: «المؤلف الفاضل الکامل المحقّق میرزا محمّد الاخباری الخراسانی النیسابوری و هذه الرسالة المسمّی بنجم اللامع بخطّ یده الشریفة المبارکة رضی الله تعالی عنه» که به هیچ وجه نمی‌تواند صحیح باشد زیرا (قتل) میرزا محمّد اخباری در سال ۱۲۳۲هـ رخ داده است و جالب اینکه جاعلی سال ۱۰۹۲هـ را در انجام نسخه با قلم جدیدتر دست برده و ۱۱۹۲هـ کرده است غافل از اینکه متن درون نسخه (که پیشتر بیان شد) کاملاً گویاست و تردیدی در آن وجود ندارد. به هر حال این اثر در سال ۱۰۹۲هـ تألیف گردیده و از آثاری چون الکافی کلینی (۱۳ب)، مجموع الرائق سید هبةالله موسوی، کتاب المواليد ابن الخشاب (۵۹ب)، الارشاد مفید (۹ب)، صفوة الصفوة (۱۵الف) کشف الغمّه اربلی (۱۰ب و ۱۱ب) و نیز از سرور اهل الایمان فی علائم ظهور صاحب الزمان سید بهاءالدین نیلی نجفی (استاد ابن فهد حلّی) که از مصادر بحارالانوار بوده است، و کسان دیگر چون ابن طلحه شافعی (۷الف) سود جسته است.

عناوین دوازده‌گانه این اثر عبارتند از:

(۲ ب) **النجم الأول** فی ذکر الإمام امیرالمؤمنین صلوات الله علیه،

(۵ ب) **النجم الثانی** فی ذکر الامام الثانی علیه‌السلام،...

(۱۱ ب) **النجم الثانی** عشر فی ذکر الامام الثانی عشر...

بخش مربوط به حضرت ولی‌عصر علیه‌السلام به تفصیل آمده و در آن به علائم ظهور بیشتر پرداخته و در ادامه خطبه حجة الوداع و خطبة البیان نیز آمده است.

متأسفانه علی رغم بررسی بسیار در مصادر به آگاهیهای بیشتری دسترسی نیافتیم به نظر می‌رسد نسخه‌ای نایاب بوده باشد.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نستعلیق ❊نام کاتب: (احتمالاً نسخهٔ مبیضّة مؤلّف است) ❊تاریخ تألیف: ۱۰۹۲هـ ❊عنوانها و نشانیها: مشکی ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۳۰ (۲الف ـ ۳۱الف) ❊تعداد سطر: ۱۸ ❊اندازهٔ متن: ۱۵×۸/۵ سانتیمتر.

ویژگیها: به نظر می‌رسد نسخه‌ای نادر بوده باشد و احتمال اینکه نسخهٔ خطّ مؤلّف (مبیضّه) باشد بسیار است. در حاشیه تصحیح شده. بخش‌های حاشیه‌دار برگ‌ها به طرز جالبی تا شده و از برش هنگام مرمّت و بازسازی مصون مانده است. برگهای ساقط شده نسخه به نظر نمی‌رسد بیش از یک یا دو برگ بوده باشد. در آغاز نسخه برگی کوچک

«۹×۹ سانتیمتر» شامل ۱۸ بیت از اشعار بابا فغانی آمده با مطلع:
«چمن شکفت و جهان پر ز سوسن و سمن است
بصد هزار زبان روزگار در سخن است»
در انجام قصیده‌ای یائیه به عربی در مدح اهل‌البیت (علیهم‌السلام) آمده که مطلع آن چنین است:
«سلام بالبکور و بالعشیّ علی ترع حوی قبر النبی»
و همچنین چند نکته ادبی و نیز تعویذی به نقل از کتاب شریف مصباح کفعمی دیده می‌شود.
شمارهٔ نسخه: «۱۳۸۳۸/۱»

۱۱۱. [مقتل]

(مقتل، فارسی)

از: ناشناخته
آغاز: «افتاده... از وضو فارغ شد فرمود که از این درخت امری چند غریب ظاهر خواهد شد پس برخواست... (۳۵ الف) فصل نوزدهم در بیان علتی که بسبب آن حق تعالی مقارن شهادت حضرت سید الشهداء عذاب خود را بر آن کافران نفرستاد...».
انجام: «و سید بن طاووس و ابن شهر آشوب و دیگران از عبدالله بن رباح قاضی روایت کرده‌اند... به هر یك از ایشان که می‌زد آتش در او می‌افتد و می‌سوزد و باز زنده میشوند و بار دیگر... افتاده».
گزارش متن: بخش اندکی از یك کتاب مقتل است که در این نسخه تنها بخشی از فصل نوزدهم و فصل بیست و یکم آن آمده است. متأسفانه به جهت کثرت افتادگی برگها شناخته نشد مؤلّف در این اثر از کعب الاحبار (۳۳ الف)، ابن قولویه (۳۴الف و ۳۵الف)، شیخ مفید (۳۴ب)، سید بن طاووس (۳۴ب و ۳۶ب)، شیخ ابوجعفر نما و کتابش عمل الثار (۴۱ب)، ابن شهر آشوب (۴۵ب)، تفسیر امام عسکری علیه‌السلام (۴۲ الف، ۳۰ب)، مثیر الاحزان (۳۴ الف) و مطالبی دیگر روایت نموده است.
عناوین فصول ۱۹ و ۲۱ آن چنین است:
فصل نوزدهم: در بیان علتی که بسبب آن حق تعالی مقارن شهادت حضرت سیدالشهداء(ع) عذاب خود را بر آن کافران نفرستاد؛

فصل بیست و یکم: در بیان بعضی از احوال مختار و کیفیت کشته شدن برخی از قاتلان آنحضرت.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نسخ ❊تاریخ کتابت: پیرامون نیمهٔ دوم سدهٔ ۱۳هـ ❊عنوانها و نشانیها: قرمز و مشکی ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۱۴ (۳۲الف ـ ۴۵ب) ❊تعداد سطر: ۱۹ ❊اندازهٔ متن: ۱۴/۵×۷/۵ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۱۹×۱۳/۵ سانتیمتر ❊نوع جلد: تیماج قهوه‌ای با ترنج ضربی.

ویژگیها: این نسخه بعداً به این مجموعه الحاق گردیده و قطع آن نسبت به جلد مجموعه کم عرض است. افتادگی‌هایی از آغاز، میانه و انجام نسخه وجود دارد، به علّت رطوبت و چسبندگی برخی کلمات مطالب ناخوانا گردیده است.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۸۳۸/۲»

۱۱۲. **نزهة القلوب = غریب القرآن = تفسیر غریب القرآن** (علوم قرآن، عربی)

از: ابوبکر محمّد بن عزیز، عزیزی سجستانی، درگذشته: ۳۳۰هـ

آغاز: «حدثنا الشیخ الإمام السید الأدیب أبوالحسن محمّد بن الحسن بن الحسین الوثّابی... قال حدثّنا الشیخ السعید أبوبکر أحمد بن فضل الباطرقانی رحمه‌الله قراءة علیه فی الجامع العتیق بأصفهان سنة سبع و خمسین و أربعمائة... قال الحمدلله و صلوته علی محمّد و آله هذا تفسیر...».

انجام: «الیاء المکسورة، قیل لیس فی العربیة کلمة أوّلها یاء مکسورة إلاّ یسار و یسار للید و یساق لغة فی یساق للصنم، تمّت».

بنگرید به: نسخه شماره «۲۳۸۹» گزارش شده در جلد «۶» فهرست همین کتابخانه.

گزارش متن: تاریخ درج شده در آغاز مربوط به راویان کتاب می‌باشد که بعد از سجستانی این کتاب را برای یکدیگر نقل نموده‌اند. این اثر نخستین بار به کوشش محمّد بدرالدین النعسانی به سال ۱۳۲۵هـ در قاهره و بار دیگر با تحقیق محمّد الصاوی قمحاوی به سال ۱۹۷۰م نیز در قاهره به چاپ رسیده است.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نسخ ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۱۱هـ ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۸۳ (۱ب ـ ۸۳الف) ❊تعداد سطر: ۱۸

*اندازهٔ متن: ۱۴×۷/۵ سانتیمتر *اندازهٔ جلد: ۲۰/۵×۱۳ سانتیمتر.

ویژگیها: نسخه‌ای است نفیس، در حاشیه تصحیح گردیده و نیز با نسخه‌ای دیگر مقابله شده است. عبارت «بلغ» در بیشتر برگها و نیز عبارت «بلغت المقابلة» در پایان نسخه آمده است. حاشیه نویسی نیز دارد با نشان «قاضی» و «۵» و در ضمن برخی واژه‌های عربی نیز در حاشیه آمده است. در آغازین برگ تملّك نسخه با این عبارت آمده: «اشتریت هذا الکتاب فی تاریخ سنة ستّ و سبعین بعد الألف من الهجرة النبویة بمبلغ اثناعشر شاهیات عجمیات، ملك هذه العبد الآثم محمّدکاظم همدانی» با مهر بیضی «و الکاظمین الغیظ و العافین عن الناس». تملّکی از فردی با نام «شفیع» با مهر مربع کوچك «یا شفیع المذنبین ۱۰۸۸» نیز بر فراز نخستین برگ، تملك و نیز دستخطّ پدر بزرگوارم مرحوم آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی (ره) آمده است؛ بعد از پایان فوایدی در روایات به نقل از کتاب عیون الاخبار و ابیاتی به فارسی بسیار بد خط و ناخوانا (۸۳ ب ـ۸۴ الف) و در ادامه فایده‌ای در فرق بین کنایه و تعریض (۸۵ الف) و در برگ (۸۵ ب) یك مهر بیضی با نشان «ملک علی...» و نیز رموز اسامی قرآء سبعه (۸۶ الف) و فایده‌ای در همان برگ در خصوص ترقیق و تفخیم لفظ جلالة «الله» آمده است.

کشف الظنون: ۱۹۴۵/۲؛ *المعجم الشامل للتراث العربی المطبوع*: ۱۵۸/۳.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۸۳۹/۱»

۱۱۳. قرائت عاصم

(قرائت، فارسی)

از: عمادالدین علی بن عمادالدین، قاری استرآبادی، درگذشته: بعد از ۹۹۵ه

آغاز: «فصل [هفتم] در دو همزه که در یك کلمه جمع شوند بدانکه عاصم همه جا بتحقیق همزتین خواند إلاّ آنچه بیان کنیم پس بدانکه...».

انجام: «مرضات در دو موضع در سورهٔ البقرة و در نساء و در تحریم ولات در سورهٔ ص و (اللات) در سورهٔ و النجم و (ذات بهجة) در سورهٔ نمل همه بتا مرسوم‌اند و عاصم وقف بتا کند والله أعلم».

بنگرید به: نسخه شماره «۶۳۵۷/۹» گزارش شده در جلد «۱۶» فهرست همین کتابخانه

گزارش متن: این نسخه از فصل هفتم باب اول آغاز و تا اول باب دوم به انجام

می‌رسد، بقیه ابواب آن نانوشته مانده است. این اثر به نام دختر شاه طهماسب اول صفوی (شاید مریم بلقیس) نگاشته شده است.

«آن خداوند کش آمد ز خداوند خطاب بانوی هر دو جهان مریم بلقیس جناب»

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نستعلیق ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۱۱ه ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۶ (۸۶ب-۹۱الف) ❊تعداد سطر: ۱۹ ❊اندازهٔ متن: ۱۴×۷/۵ سانتیمتر.

ویژگیها: در حاشیه تصحیح گردیده، اندکی حاشیه نویسی نیز در برخی برگها دیده می‌شود. برگهای پایانی اندکی رطوبت دیده است. نیز در پایان نسخه دو برگ (۹۱ب - ۹۲الف) به نقل از درّ الفرید در تجوید آمده است. نیز چند سطر در دلائل فرایض اصول‌الدین آمده که عبارت است از: «دلیل توحید بقوله تعالی (قل هوالله أحد)، دلیل عدل بقوله تعالی (إنّ الله لا یظلم الناس شیئاً ولکنّ الناس أنفسهم یظلمون)، دلیل نبوت: (و ما محمّد إلاّ رسول الله و ماکان محمّد أبا أحد من رجالکم ولکن رسول الله و خاتم النبیین)، دلیل امامت: (إنّما ولیکم الله و رسوله و الذین آمنوا الذین یقیمون الصلوة و یؤتون الزکوة و هم راکعون)، دلیل معاد: (قل إنّ الأوّلین و الآخرین لمجموعون إلی میقات یوم معلوم)».

☜ *فهرست نسخه‌های خطّی فارسی:* ۹۳/۱؛ *الذریعة:* ۵۵/۱۷.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۸۳۹/۲»

۱۱۴. [تجوید قرآن کریم] (تجوید، فارسی)

از: ناشناخته

آغاز: «الف، بر دو قسم است اوّل لینه یعنی ساکنه که آن را الف خوانند، قسم دوم متحرّک که آن را همزه خوانند مخرج لینه هوای دهن است...».

انجام: «فصل در بیان اخفاء نون ساکنه و تنوین بدانکه اخفاء حالتی است میان اظهار و ادغام خالی از تشدید اخفاء باغنّه باید کردن... تا تمام».

گزارش متن: رساله‌ای کوتاه در تجوید قرآن کریم است، علی رغم بررسی به نام اثر و مؤلّف آن در منابع و فهارس موجود یافت نگردید.

این اثر که به نظر می‌رسد از آغاز و انجام آن فصولی نانوشته باشد برخی ابواب و فصول

آن چنین است:

(۹۱ ب) [فصل] الف بر دو قسم است اوّل لینه که آن را الف خوانند...

(۹۶ الف) فصل در بیان کلمات و سکنات و ادغام و این فصل بر چهار قسم است (قسم دوم در سه نوع).

(۹۷ الف) فصل در بیان احوال نون ساکنه و تنوین.

(۹۷ ب) فصل در بیان اخفاء نون ساکنه و تنوین.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نستعلیق ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۱۱ه ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: شرقی آهارمهره زده ❊تعداد برگ: ۶ (۹۲ب ـ ۹۷ب) ❊تعداد سطر: ۲۸ ❊اندازهٔ متن: ۱۶/۵×۹/۵ سانتیمتر.

ویژگیها: اندکی رطوبت بر پایین برگها سرایت نموده است. برخی برگها وصّالی و مرمّت غیر اصولی شده است. پس از انجام برگی حاوی فوایدی تاریخی درباره شهر قزوین با عنوان: «آغاز عمارت شهر قزوین در ماه ایار سنة ۴۷۶ه ». (۹۸ الف) آمده است.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۸۳۹/۳»

۱۱۵. رسم الخط قرآن کریم

(علوم قرآن، عربی و فارسی)

از: ناشناخته

آغاز: «...[1] بخلاف رسم الخطّ متعارف ضبط شده در بعضی اتفاق جمیع مصاحف و در بعضی اختلاف مصاحف، لیکن ترجیح نیافته در میان قرّاء معمولست درین جدول ثبت افتاد بترتیب سورتا بر مراعی آسان باشد؛ سورة البقرة (فأینما تولّوا)...».

انجام: «سورة المعارج (فمال الذین)، سورة ن (أن لا یدخلنّها)، سورة القیمة (ألّن نجمع)، سورة المرسلات (جمالتٌ صُفرٌ)»

گزارش متن: رساله‌ای است کوتاه حاوی رسم الخط برخی از کلمات سوره‌های قرآن کریم که از سورهٔ بقره آغاز و تا سورهٔ مرسلات به انجام می‌رسد. نشانی در مصادر و منابع موجود از این اثر نیافتیم، ممکن است گزیده‌ای از اثری دیگر بوده باشد.

---

۱. یك و یا دو کلمه افتاده است.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نستعلیق ❊نام کاتب: شاید نسخه اصل به خطّ مؤلّف ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۱۱ه ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۲ (۹۸ب ـ ۹۹ب) ❊تعداد سطر: میانگین «۲۰» ❊اندازهٔ متن: ۱۷/۵×۱۰ سانتیمتر.

ویژگیها: مطالب این اثر در جداولی با شنگرف (قرمز) نگاشته شده است. نیز برخی قلم خوردگی‌هایی در متن دیده می‌شود. ممکن است این اثر به خطّ مؤلّف باشد. بخش زیرین برگها رطوبت دیده است. برگهای فرسودهٔ نسخه مرمّت و وصّالی غیر اصولی شده. در انجام فوایدی در فقه و نحو در بیان دیدگاه بصریان و کوفیان آمده که بر اثر صحافی نابجا بخش‌هایی از آن‌ها ساقط گردیده است. این اثر گویا بعدها به این مجموعه الصاق گردیده است.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۸۳۹/۴»

۱۱۶. صرف (صرف، فارسی)

از: ناشناخته

آغاز: «بسمله، بدان أیدك الله تعالی و ایانا که کلمات عرب بر سه قسم است: اسم و فعل و حرف، اسم چون رَجلٌ و عِلمٌ و فعل چون ضَرَ[بَ] و دَحرَجَ و حرف چون من و إلی و بدانید که...[1] که کلمات عرب را بدان می‌سنجند...».

انجام: «پس جمیع ابواب صرف بیست و چهار باب است والله أعلم بحقایق الأمور، باب فَعَلَ یفعَلُ صحیح النصر یاری کردن، نَصَرَ یاری کرد مرد، ماضی... نصرتُما یاری [کردید] شما دو مرد، تشبیه مخاطب مذکر... ناتمام».

گزارش متن: این رساله به سبک و روش کتاب صرف میر، نگاشته شده و به نظر می‌رسد گزیده‌ای از آن باشد، در منابع و فهارس موجود، نسخه‌ای از آن یافت نگردید. این اثر شاید از سده یازدهم هجری و به خطّ مؤلّف نگاشته شده است.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نستعلیق ❊نام کاتب: خطّ مؤلّف ❊تاریخ کتابت: [۱۰۲۳ه] به قرینهٔ (۱۲۷ب) ❊عنوانها و نشانیها: مشکی ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۵ (۱۰۰ب ـ ۱۰۴الف) ❊تعداد سطر: ۱۷ ❊اندازهٔ متن: ۱۶×۱۰ سانتیمتر.

---

۱. یك کلمه ناخوانا.

ویژگیها: اندکی آثار چربی بر روی برگها سرایت نموده است، برخی برگها نیز وصالی غیر فنّی شده است، برگ‌های «۱۰۲ب ـ ۱۰۳الف» مُهر بیضی کوچك «عبده حسن علی» پنج بار تکرار شده است. در انجام زیارت حضرت رسول اکرم (صلی‌الله علیه وآله) و نیز مطلبی در موضوع صرف آمده است که بعداً نگاشته شده. در ادامه (۱۰۴ب ـ ۱۰۵الف) بخش اندکی از مباحث مربوط به حروف جارّه از کتابی نقل گردیده که در برگ‌های ۱۰۸ الف ـ ۱۰۹ الف نیز دو بار تکرار شده و همراه سایر مباحث نحوی گوناگون و پراکنده درج گردیده است. در برگ‌های ۱۰۵ الف ـ ۱۰۵ ب فایده‌ای در درج نامهای برخی سوره‌ها در عبارتی و خطبه‌ای زیبا، آمده با این عبارات: «بسم الله الرحمن الرحیم الحمدلله الذی بین سورة الفاتحة و البقرة و آل عمران و النساء تنزیلاً و مدّ مائدة الانعام علی الاعراف من الانفال مَداً طویلاً و نجی بالتوبة یونس و هوداً و یوسف و اسمعهم تسبیح الرعد و اتّخذ ابراهیم خلیلاً و أهلك أصحاب الحجر و أتی أمره بالصافّات بصاد الصدق و الیقین و أعطی زمر امتّه المرحومة لکلّ مؤمن و مؤمنة فصّلت آیاته تنزیلاً و ذکرهم بالأمّة الجاثیة و أهل الأحقاف الذین کفروا من الأمم الماضیة تنبیهاً و تمثیلاً».

در انجام این خطبه برای سلاطین صفویه درخواست دعا و رحمت شده است.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۸۳۹/۵»

۱۱۷. الخطب

(ادب و دعا، عربی)

از: ناشناخته

آغاز: «الخطبة الثانیة، الحمدلله الواحد الأحد القادر الفرد... (۱۰۶ب) خطبهٔ دیگر [الخطبة الثالثة] الحمدلله الولی الودود الواجد الموجود... (۱۰۷ الف) خطبهٔ دیگر [الخطبة الرابعة] الحمدلله الذی نوّر بأنوار معرفته أفئدة العارفین... (۱۲۸ الف) خطبهٔ دیگر [الخطبة الخامسة] الحمدلله الحی الحلیم الحنّان...».

انجام: «و نشهد أنّ محمّداً عبده و رسوله و نشهد أنّ علیاً ولی الله و وصی رسوله صلّی‌الله علیه و آله و أولاده».

گزارش متن: تعدادی خطبه، گویا برای اعیاد و جمعه‌ها و یا حتّی برای مقدّمهٔ آثار در قالبی شیعی است. در این اثر از خطبهٔ دوم تا خطبهٔ پنجم درج شده و بقیه نیز نانوشته

مانده است.

این مطالب بعد از خطبهٔ دوم آمده: «بعد از آن دوازده امام، سپس دعاء اللهّم و المنّ..». البته این احتمال وجود دارد که بخشی از ادعیه یا کتابی بوده باشد.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نسخ مُعرب ❊تاریخ کتابت: [۱۰۲۳هـ] (به قرینه ۱۲۶ب) ❊ تعداد برگ: ۲ (۱۰۶الف ـ ۱۰۷ب) و (۱۲۸ الف) ❊تعداد سطر: ۱۵ ❊اندازهٔ متن: ۱۷/۵×۱۰/۵ سانتیمتر.

ویژگیها: برخی قلم خوردگی‌هایی در متن وجود دارد، برگهای آسیب دیده مرمّت و وصالی غیر اصولی گردیده‌اند. برخی مطالب ساقط شده و افتاده است. اندکی رطوبت بر برخی از برگها سرایت نموده. در انجام (برگ ۱۰۸الف ـ ۱۰۹ب) فوایدی ادبی در صرف و نحو خصوصاً حروف جارّه به عربی و فارسی به نقل از برخی کتابهای نحو دیده می‌شود.

این برگها به نظر می‌رسد بعداً به این مجموعه الصاق گردیده است و به قرینهٔ برگ (۱۲۶ب) در سال ۱۰۲۳هـ و احتمالاً در اصفهان کتابت گردیده است. خطبه‌ای دیگر [الخطبه الخامسة] در برگ (۱۲۷ الف) آمده که می‌بایست بخشی از همین اثر تلّقی گردد.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۸۳۹/۶»

۱۱۸. **تجوید القرآن الکریم = الوجیزة فی التجوید** (تجوید، عربی)

از: ناشناخته

آغاز: «بسمله، سبحان من عجز الحامدون عن حقّ حمده و تبارك الذی نزّل الفرقان علی عبده الذی اصطفاه من عباده و اجتباه بمجده محمّد المهدی و عترته المهدیین من بعده و بعد فهذه وجیزة جمعت فیها ما التقطه من کتب الماهرین...».

انجام: «أما المطبقه... و لحق بهذا الصفات العرضی صفت الاستطال و هی حرف الضاد لاستطالته فی المخرج... افتاده».

بنگرید به: نسخه شماره «۷۳۴۳/۶» گزارش شده در جلد «۱۹» فهرست همین کتابخانه.

گزارش متن: این نسخه تا بخشی از فصل رابع را شامل است و بقیه افتاده. محقق و پژوهشگر فرزانه دوست دیرینم استاد سید محمّدباقر حجتی معتقد است که بایستی مؤلّف

این اثر از دانشمندان شیعی سده ۱۱هـ یا پیش از آن بوده باشد.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نسخ ❊تاریخ کتابت: [۱۰۲۳هـ] ❊ عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۵ (۱۰۹ب ـ ۱۱۳ب) ❊تعداد سطر: ۲۱ـ۱۷ ❊اندازهٔ متن: ۱۶×۹ سانتیمتر.

ویژگیها: اندکی در حاشیه تصحیح گردیده است، حاشیه نویسی‌های اندك از جمله در برگ (۱۱۲ ب) دارد. برخی قلم خوردگی‌هایی در متن دیده می‌شود که ناشی از خطای کاتب بوده است. کاتب به قرینه برگ (۱۲۶ب) همان است که نسخه را به سال ۱۰۲۳هـ در اصفهان نگاشته است. آثار اندکی از رطوبت به برخی از برگها سرایت نموده. نسخه وصالی و مرمت غیر اصولی گردیده است.

☜ *فهرست موضوعی نسخه‌های خطّی عربی کتابخانه‌های جمهوری اسلامی ایران...: بخش اوّل (قرائت و تجوید)*: ۴۴۵.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۸۳۹/۷»

۱۱۹. المفید فی علم التجوید

(تجوید، عربی)

از: حافظ تاج‌الدّین حسن بن شجاع بن محمّد، تونی، درگذشته: قبل از ۸۷۹هـ

آغاز: «افتاده... و من آخر الحلق غ خا و من أقصی اللسان و أسفل الحنك ق و من أسفل اللسان و أعلی الحنك ك... و اعلم أرشدك الله تعالی أنّ الحروف بحسب الصفات... (۱۱۵ الف) الباب الثانی فی رعایة کلّ حرف مع أخری...».

انجام: «و الاختلاف فی الرآآت بین و رش و جمهور القرّاء کثیر لا یحتمل ذکره؛ تمّ الکتاب بعون الملك الوهّاب».

بنگرید به: نسخه شماره «۲۴۹۲/۲» گزارش شده در جلد «۷» فهرست همین کتابخانه.

گزارش متن: این اثر مشتمل بر بخشی از باب نخست کتاب [: فی مخارج الحروف و صفاتها] تا پایان کتاب می‌باشد.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «تمّ الکتاب بعون الملك الوهّاب فی تاریخ شهر ذی الحجّة الحرام سنة تسع و ستین بعد الألف. تمّ» ❊نوع خط: شکسته نستعلیق ❊تاریخ کتابت: ۱۰۶۹هـ ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۷ (۱۱۴الف ـ ۱۲۰ب) ❊تعداد سطر: ۱۵ ❊اندازهٔ متن: ۱۴/۵×۷ سانتیمتر.

ویژگیها: در حاشیه تصحیح گردیده و حاشیه نویسی نیز به نقل از درّ الفرید، مفرده عاصم و... دارد. قلم خوردگی‌هایی نیز در متن آمده که از سوی کاتب بوده است. در انجام فوایدی گوناگون در تجوید (۱۲۰ب)، فایده‌ای در عدد آیات و بیان اختلاف اهل امصار در آن و نیز بیان مکی و مدنی بودن آنها (۱۲۱ الف)، فایده‌ای پزشکی در جهت شقاق دست و پا و نسخهٔ حب (۱۲۱ب)، احادیثی نغز از بزرگان دین همچون: «من قنع شبع» نیز در برگ ۱۲۲ الف آمده است.

فهرست موضوعی نسخه‌های خطّی عربی کتابخانه‌های جمهوری اسلامی ایران...: بخش نخست (قرائت و تجوید): ۴۲۲؛ الذریعة: ۳۷۲/۲۱.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۸۳۹/۸»

۱۲۰. **اصول قراءة ابن کثیر بروایتی البزی و قُنبل (رسالة فی...)** (قرائت، عربی)

از: عمادالدین علی بن عمادالدین، قاری استرآبادی، درگذشته: بعد از ۹۵۵ه

آغاز: «الحمدلله ربّ العالمین و الصلوة و السلام علی خیر المرسلین محمّد و آله أجمعین و بعد فیقول العبد الضعیف... فاعلم وفّقك الله إنّ ابو[1]معبد عبدالله بن کثیر بن عمرو بن عبدالله زادان فیروزان بن هرمز...».

انجام: «الباء فی المکسورتین و بینها و بین الواو فی المضمومتین مثل جاء أجلهم و هؤلاء إن أولیاء اولئك و قد نقل عنه الابدال بمحض المدّ، تمّت».

گزارش متن: در این اثر قرائت عبدالله بن کثیر مکی با دو روایت بزّی و قنبل از طریق شاطبیه در «التیسیر» آمده است. چند نسخه دیگر از این اثر در کتابخانه‌های مرکزی دانشگاه تهران ملی ملك تهران، مجلس شورای اسلامی و کتابخانه مدرسه آیت الله العظمی گلپایگانی در قم موجود است.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «تمّت فی بلدة اصفهان فی ۲۶ شهر ربیع الاوّل سنة ثلاث و عشرون[2] و ألف» ❊نوع خط: نسخ ❊تاریخ کتابت: ۱۰۲۳ه ❊محلّ کتابت: اصفهان

---

۱. در نسخه چنین آمده است.

۲. در نسخه چنین آمده است.

*عنوانها و نشانیها: مشکی *نوع کاغذ: شرقی *تعداد برگ: ۵ (۱۲۲ب ـ ۱۲۶ب) *تعداد سطر: ۱۵ *اندازهٔ متن: ۱۵/۵×۱۰ سانتیمتر *اندازهٔ جلد: ۲۰/۵×۱۳ سانتیمتر.

ویژگیها: در حاشیه تصحیح گردیده و برخی قلم خوردگی‌هایی نیز در متن آمده است. فراز برگها آسیب دیده و به صورت غیر اصولی مرمّت و ترمیم گردیده است. در پایان خطبه‌ای آمده که در ذیل رسالهٔ ششم این مجموعه گزارش شد. در حاشیه آغازین برگ رساله، دو حدیث که یکی قدسی است نگاشته شده که هنگام ترمیم و بازسازی بخشی از لبه برگها بریده شده است.

الذریعة: ۵۴/۱۷؛ *فهرست موضوعی نسخه‌های خطّی عربی کتابخانه‌های جمهوری اسلامی ایران...: بخش اوّل (قرائت و تجوید)*، ۲۲۵.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۸۳۹/۹»

۱۲۱. **معرفت تقویم (رساله در ...)** (اخترشناسی، فارسی)

از: ناشناخته

آغاز: «باید دانست که مختصریست در معرفت تقویم مشتمل بر سه قسم، قسم اوّل در معرفت بروج و کواکب؛ بدانکه حضرت حقّ سبحانه و تعالی افلاك را نه آفریده است بر فلك...».

انجام: «ششم برای دقایق ساعات مثال اینست... یعنی قران عطارد و زحل روز یکشنبه به چهار ساعت و چهل و سه دقیقه تمّت الرسالة بعون الله الملك العلّی».

گزارش متن: رساله‌ای است کوتاه در تقویم و معرفت بروج و کواکب و در سه قسم به شرح زیر نگاشته شده است:

قسم اول: در معرفت بروج و کواکب.

[قسم دوّم]: [در] معرفت ارقام،

[قسم سوم]: [در معرفت] ارقام جداول.

نسخه‌ای از این اثر در کتابخانه شخصی آیت الله سید محمّدعلی روضاتی در اصفهان موجود است. لیکن انجام آن با نسخه موجود همخوانی ندارد و نیاز به بررسی بیشتر دارد.

گزارش نسخه: *نوع خط: نستعلیق *تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۱۱هـ *عنوانها و

نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۳ (۱۲۷ب ـ ۱۲۹ب) ❊تعداد سطر: ۱۹ـ۱۷ ❊اندازهٔ متن: ۱۶×۱۰ سانتیمتر.

ویژگیها: نسخه اندکی ترمیم شده است.

☜ *فهرست نسخه‌های خطّی فارسی*: ۲۶۹/۱؛ *نشریهٔ نسخه‌های خطّی*: دفتر ۵، سال ۱۳۴۶ش، ص ۱۴۲.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۸۳۹/۱۰»

۱۲۲. [تواریخ ایرانی] (اخترشناسی، فارسی)

از: ناشناخته

آغاز: «تواریخی که در ایران عمل میکنند و آن شش تاریخ است الاسلامیة العربیة ماه و سال اسلامی عربی... زیرا هر سالی تقریباً یازده شبانروز تفاوت است و... فصول باشد و پیش متشرّعان...».

انجام: «... اکنون بمقتل أمیرالمؤمنین علی علیه‌السلام[1] مشهور است و در اوّلین عاشورا که رسول صلی الله علیه و آله وسلّم بمدینه هجرت فرموده بود...».

گزارش متن: رساله کوتاهی است در بیان تاریخ‌ها، ماهها و سالهای مرسوم در ایران که در ادامه به رخدادهای برخی ماههای قمری و فضائل برخی ایام نیز پرداخته شده است؛ این رساله به فرجام نرسیده است.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نستعلیق ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۱۱ه ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۲ (۱۲۹ب ـ ۱۳۰الف) ❊تعداد سطر: ۱۶ و ۱۴ ❊اندازهٔ متن: ۱۶×۱۰/۵ سانتیمتر.

ویژگیها: نسخه اندکی ترمیم گردیده است؛ در انجام تملّك «محمّدحسن بیك بن میرزا ساکن قریهٔ مبارکه» آمده است. در برگ «۱۳۰ب» چند محاسبه دخل و خرج و مطالبی گوناگون و پراکنده نگاشته شده است.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۸۳۹/۱۱»

۱. در نسخه «علیهم‌السلام» آمده است.

۱۲۳. **معرفت تقویم (رساله در...)** (اخترشناسی، فارسی)

از: ناشناخته

آغاز: «باید دانست که مختصریست در معرفت تقویم مشتمل بر سه قسم، قسم اوّل در معرفت بروج و کواکب، بدانکه حضرت حقّ سبحانه و تعالی افلاك را نه آفریده است بر فلك...».

انجام: «یعنی قران عطارد و زُحل روز یکشنبه بچهار ساعت و چهل و سه دقیقه تمّت الرسالة بعون الله الملك العلّی».

بنگرید به: نسخه شماره «۱۳۸۳۹/۱۰» گزارش شده در جلد «۳۵» فهرست همین کتابخانه.

گزارش متن: تکرار نسخهٔ دوم از این رساله است که در این مجموعه مجدداً نگارش یافته است.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نستعلیق ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۱۱هـ ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۳ (۱۳۱الف ـ ۱۳۳الف) ❊تعداد سطر: ۱۸ ❊اندازهٔ متن: ۱۷/۵×۱۹/۵ سانتیمتر.

ویژگیها: اندکی آثار رطوبت بر پایین برگها سرایت نموده، و نیز برگهای آسیب دیده ترمیم گردیده است. در انجام (۱۳۳الف ـ ۱۳۳ب) یك صلواتیه کوتاه با آغازی چنین آمده است: «بسم الله الرحمن الرحیم بنبی عربی و رسول مدنّی و أخیه أسدالله مسمّی بعلی و بزهراء بتول...».؛ در برگ «۱۳۴الف» برگی از کتابی گویا در تفسیر که نسبتاً کهن شاید از سده ۸ یا ۹هـ بوده باشد بعداً به این مجموعه الصاق گردیده است؛ در برگ «۱۳۴ب» یك برگ از کتابی ناشناخته در موضوع لذت علم که از فخر رازی و ثابت بن قره نقل گردیده است، بخش آغازین نقل قول فخر رازی عبارتست از: «قال الامام فخرالدین رحمةالله علیه فی فضائل هذا العلم: أنّ أصحاب هذا العلم أجمعوا بین لذّة أشرف العلوم و أشرف أنواع القدرة؛ أمّا لذة العلم...». و بخشی از عبارت منقول از ثابت بن قرة نیز عبارت است از: «قال ثابت بن قرة: ذکر بعض الحکماء کحلا لقوی البصر بحیث یری... فامتحنته أنا و قسطا بن لوقا و دخلنا بیتاً و کتبنا کتاباً فکان...».

شمارهٔ نسخه: «۱۳۸۳۹/۱۲»

۱۲۴. رسالة فی التصوّف

(تصوّف، عربی)

از: ناشناخته

آغاز: «افتاده...

أجبت رسولها لما أتانی لیسأل أن یکلّمنی شفاها

فما رحلت لبعض کان منها ولکن کان عن حاد حداها

... اعلم أنّ هذه القصیدة و کلّ قصیدة فی أوّل کلّ باب من هذا الکتاب لیس المقصود...».

انجام: «... کما ذهب إلیه أکثر المتکلّمین من الأشاعرة و إنّما الحقّ فی ذلك استعداد المرئی للرؤیة سواء کان معدوماً أو موجوداً... أو ما أشبه ذلك بحسب الحجاب و لهذا إذا رجع الناس من التحلی فی الدار الآخرة ترجعون بتلك الصورة... افتاده».

گزارش متن: این اثر بخشی از کتابی در تصوّف و عرفان است از دیدگاه اهل سنّت که در آغاز آن (گویا در آغاز هر باب ابیاتی از نگارنده آمده) ابیاتی هائیه آمده است. این اثر به نظر می‌رسد بخشی از کتاب الفتوحات المکیة ابن عربی بوده باشد، لیکن در بررسی صحت آن تأیید نگردید، البتّه، نیاز به بررسی بیشتر دارد ضمناً در دیوان الاکبر (چاپ بمبئی) نیز که مجموعه اشعار ابن عربی است این ابیات وجود ندارد. متأسفانه به علّت افتادگی از آغاز و انجام این اثر به نام مؤلف و عنوان اصلی کتاب دست نیافتیم.

گفتنی است در این بخش انواع حجاب‌های نورانی و ظلمانی و نیز حدوث عالم و بحث رویت باری تعالی (العیاذ بالله) از دیدگاه اهل سنت در قالب‌های عرفانی آمده است.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نسخ (گاهی مُعرب) ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۱۱ه ❊عنوانها و نشانیها: قرمز و مشکی ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۳ (۱۳۵الف ـ ۱۳۷ب) ❊تعداد سطر: ۲۲ ❊ اندازهٔ متن: ۱۵/۵×۱۱ سانتیمتر.

ویژگیها: بخش‌هایی اندکی از متن به علت بریدگی نابجا و ترمیم هنگام مرمّت و بازسازی نسخه ساقط شده است. اندکی آثار رطوبت در نسخه مشاهده می‌شود؛ بعد از برگ پایانی، برگ «۱۳۸ب ـ ۱۳۸ب» مشتمل بر انواع حجر که گویا از کتاب تنسوخ نامهٔ ایلخانی تألیف خواجه نصیرالدین طوسی (ره) نقل گردیده است.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۸۳۹/۱۳»

۱۲۵. ذخیرهٔ خوارزمشاهی = الذخیرة فی الطبّ (طبّ، فارسی)

از: امیر زین‌الدین اسماعیل بن حسین حسینی جرجانی «گرگانی»، درگذشته: ۵۳۱ یا ۵۳۵ه

آغاز: «افتاده... باب نخستین از جزو دوم اندر جمره[1] و علاج آن، جمره بحیم بثره بود سخت گرم و سوزان و با خارش صعب و خورنده بود...».

انجام: «و قطران [راستار است] مقدار یك دوم سنگ و پنبه را بردارند و حمول کند و آب انار ترش و شیرین [در آفتاب] نهند تا اندکی غلیظ شود و حمول می‌کنند گرم کرده؛ باب پنجم اندر... افتاده».

گزارش متن: بخش اندکی از کتاب ذخیرهٔ خوارزمشاهی مشتمل بر باب نخستین جزو دوم گفتار نخست کتاب هفتم ذخیره خوارزمشاهی تا باب پنجم همان گفتار می‌باشد. این بخش در چاپ تصویری با تصحیح سعیدی سیرجانی (تهران: از انتشارات بنیاد فرهنگ ایران)، ۱۳۵۲ش در صفحات ۵۸۱ ـ ۵۸۳ قرار گرفته است.

گزارش نسخه: *نوع خط: نسخ *تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۱۱ه *عنوانها و نشانیها: مشکی *نوع کاغذ: شرقی *تعداد برگ: ۴ (۱۳۹الف ـ ۱۴۲ب) *تعداد سطر: ۲۱ـ۲۲ * اندازهٔ متن: ۱۷×۱۱ سانتیمتر *اندازهٔ جلد: ۲۰/۵×۱۳ سانتیمتر *نوع جلد: تیماج قهوه‌ای با ترنج ضربی.

ویژگیها: به علّت جوهر و کاغذ این رساله چند برگ از نسخه کهن به نظر می‌رسد لیکن نبایستی کهن‌تر از سدهٔ ۱۱ه بوده باشد. به نظر می‌رسد این چند برگ بعداً به این مجموعه الحاق گردیده است. بعد از برگ ۱۴۱ب، یك یا دو برگ افتاده است. اندکی آثار رطوبت بر برخی از برگها سرایت نموده است. لبهٔ برگها به علّت برش نابجا هنگام ترمیم و بازسازی بخشی از عبارات متن ساقط شده است.

☜ *الذریعة:* ۱۰/۱۰ـ۱۱.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۸۳۹/۱۴»

---

۱. در نسخه عکسی (فاکسیمیلی) چاپی: «حُمره» آمده است لیکن در نسخه موجود چنین آمده است.

۱۲۶. التوحید = الأدلّة علی الخلق و التدبیر = التوحید و الأدلّة و التدبیر = کتاب فکّر = کتاب فی بدء الخلق و الحثّ علی الاعتبار = کنز الحقایق و المعارف
(مواعظ و حکم، عربی)

روایت: ابوعبدالله مفضّل بن عمر، جعفی کوفی، درگذشته: پس از ۱۴۸هـ

آغاز: «روی محمّد بن سنان قال حدثنی المفضّل بن عمر قال کنت ذات یوم بعد العصر جالساً فی الروضة بین القبر و المنبر و أنا مفکر فیما خصّ الله به السید محمّد صلّی الله علیه و آله، من الشرف و الفضایل...».

انجام: «حتی یکون ما وعیته جزءاً من أجزاء إذا شئت مصاحباً... قال المفضّل فانصرفتُ من عند مولای بما لم ینصرف أحد بمثله، تمّت بعون الله الملك المجید».

بنگرید به: نسخه شماره «۲۰۵۶/۵» گزارش شده در جلد «۶» فهرست همین کتابخانه.

گزارش متن: کتابی در خداشناسی و توحید و بیان گوشه‌هایی از شگفتیهای آفرینش با عناوین «فکّر یا مفضّل ـ و اعتبر یا مفضّل» منسوب به حضرت امام صادق علیه‌السلام است که گفته شده املای آن حضرت بر مفضّل می‌باشد و بر مصاحبت آن از سوی برخی بزرگان همچون دانشمند بزرگ شیعه مرحوم سید بن طاووس تأکید شده است. این اثر در چهار مجلس نگاشته شده و در هر یك حکمت‌های بخشی از نظام آفرینش بازگو شده است.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نسخ ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۱۰هـ ❊عنوانها و نشانیها: قرمز و مشکی ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۹۹ ❊تعداد سطر: ۱۲ ❊اندازهٔ متن: ۹×۱۳/۵ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۱۳×۱۸/۵ سانتیمتر ❊نوع جلد: تیماج قهوه‌ای با ترنج ضربی.

ویژگیها: این نسخه نسبت به دیگر نسخه‌های موجود این اثر که بیشتر آنها تا سدهٔ ۱۱هـ کتابت شده، از نفاست بیشتری برخوردار است. حاشیه نویسی‌هایی به عربی و فارسی با نشان‌های: «ق، ص، محق، محمّد و ...». دارد.
آثار رطوبت و آسیب در برخی برگ‌ها مشاهده می‌شود که ترمیم نیز شده است. در آغاز نسخه وقفنامه‌ای برای میرزا محمّدصادق و نیز تملّك «محمّدعلی بن محمّد الکشمیری (؟)» با مهر مربع «نور... محمّد و علی...» آمده است.

الذریعة: ۵۱/۳، ۴۸۲/۴ و ۳۰۰/۱۶؛ دائرةالمعارف تشیع: ۱۳۶/۵؛ دانشنامه جهان اسلام: ۴۳۹/۸؛ مرآة الکتب: ۴۳۱/۴.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۸۴۰»

۱۲۷. آداب عبّاسی

(دعا، فارسی)

از: صدرالدین محمّد بن محبّ‌علی، تبریزی مشهور به «صدرا»[1]، درگذشته: ۱۰۵۰ه

آغاز: «تقدیس و تسبیح پادشاه قادیرا که خلّص عبادش بمفتاح فلاح قد أفلح المؤمنون... و بعد چون رساله مفتاح الفلاح که تازه گلی است از بهار گلزار افادات بهیه و افاضات ممضیه عالیحضرت علاّمهٔ زمان... بهاء الملّة و الحقیقة و الشریعة و الدین...».

انجام: «(۱۱۸ الف) فصل و اگر وقت وسعت داشته باشد بخوان این دعا... و تملأ الأرض و السماء صلّی الله علیه و آله حتّی یرضی و صلّی الله علیه و آله بعد الرضا صلوة لاحدّ لها و لا منتهی یا أرحم الراحمین».

بنگرید به: نسخه شماره «۳۹۵۳» گزارش شده در جلد «۱۰» فهرست همین کتابخانه.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «قد وقع الفراغ من تسوید هذه [النسخة] الشریفة فی یوم الاثنین الخامس من شهر جمادی الأوّل سنة أربع و سبعین و ألف من الهجرة النبویة علی ید... اللهویردی بن یعقوب الاردبیلی غفرالله له و لوالدیه و لجمیع المؤمنین و المؤمنات» ❊نوع خط: نسخ (دعاها مُعرب) ❊نام کاتب: اللهویردی بن یعقوب اردبیلی ❊تاریخ کتابت: ۱۰۷۴ه ❊عنوانها و نشانیها: قرمز و مشکی ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۱۲۲ ❊تعداد سطر: ۱۴ ❊اندازهٔ متن: ۶/۵×۱۲/۵ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۱۲/۵×۱۹/۵ سانتیمتر ❊نوع جلد: تیماج زرشکی تیره با ترنج ضربی.

ویژگیها: نسخهٔ نفیسی است و ۲۴ سال بعد از درگذشت مترجم کتابت گردیده است. دارای حاشیه نویسی‌هایی به عربی است با نشان «منه» ظاهراً از مرحوم شیخ بهاءالدین عاملی باشد. در حاشیه تصحیح گردیده. نسخه به شدّت آسیب دیده، سپس از سوی کارشناسان بخش مرمّت این کتابخانه به صورت علمی ترمیم گردیده است. در آغاز نسخه

۱. «چنین گوید این ذره خاکسار بصدرا شده شهره در روزگار».

یك سرلوح مرصّع زیبا از عصر صفوی محرابی زمینه طلا، لاجورد و سبز (زنگار) با گل و بوته رنگارنگ و نگاره‌های اسلیمی طلایی وجود دارد. برگها مجدول ۳ خطّی به طلا، لاجورد و مشکی است. آثار رطوبت اندکی بر فراز برگ‌ها مشاهده می‌گردد. در آغاز نسخه یك وقف نامه از حاجی یوسف یوزباشی با تولیت میر محمّد خاتون‌آبادی اصفهانی در سال ۱۰۹۵هـ آمده است، نسخه همچنین مقابله گردیده، در برگ پایانی عبارات بلاغ چنین است: «قد قوبل و صحّح بقدر الوسع و الإمکان بعون الله الملك المنّان فی عشر الآخر شهر جمادی الآخر فی خمس و سبعین بعد الألف ۱۰۷۵» «تمّت المقابلة بقدر الإمکان بعون الله الملك المنّان» و نیز در همان برگ پایانی دو مهر بیضی «عبده محمّدعلی الحسینی ۱۱۸۴» و یك مهر مربع دیگر همنام وی «محمّدعلی الحسینی ۱۲۶۳» آمده است.

☜ *الذریعة*: ۲۵/۱؛ *طبقات أعلام الشیعة (قرن ۱۱هـ)*: ۵۰۲.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۸۴۱»

۱۲۸. چهار گلزار (ادب، فارسی)

از: مولوی نثارعلی (محمّد عبدالرحمن بن محمّد روشن) دهلوی متخلّص به «نثاری»، درگذشته: پیرامون سدهٔ ۱۳هـ

آغاز: «بعد حمد بی حدّ ایزد لم یلد و لو یولد و نعت سید امجد، أضعف بندگان باری نثاری چنین گوید که روزی بنده را صاحب بلند اقبال دریانوال روشن قیاس...».

انجام: «و رعایت این چار حرف در قافیه از ضروریات است چرا که که بی رعایت این قافیه صحیح نمی‌شود».

گزارش متن: کتابی است در دستور زبان فارسی و بلاغت در ادب فارسی که به دستور یکی از کارگزاران حکومت انگلیس به نام گروزلی[1] در چهار گلزار تألیف گردیده است. مؤلّف در تمامی بخش‌های کتاب دربارهٔ افعال و اسما به بحث پرداخته و شواهد منظوم و منثور از شاعران و ادیبان نامدار آورده و دربارهٔ علوم ادبی، چون عروض، بدیع، قافیه، تجنیسات، ترصیعات، تشبیهات، کنایات و استعارات نیز، شواهد منظوم و منثور آورده

---

۱. در فهرست منزوی این نام نیز افزوده شده است.

است. این اثر تا کنون چند بار در هند به چاپ رسیده است از جمله در شهرهای لاهور سال ۱۲۶۸ و کانپور ۱۲۷۵ه عناوین چهار گلزار چنین است:

گلزار اول در پنج گل:

گل اول: در بیان تقسیم اسمای حروف تهجّی و تفصیل زبان پارسی؛

گل دوم: در اقسام افعال و اسامی حرکات و سکنات؛

گل سیوم: در تشریح انواع حروف مفرده و مرکبه و تغییر و تبدیل بعضی حروف؛

گل چهارم: در تقسیم اضافت و قاعده محمول بر قلب؛

گل پنجم: در تفسیر اماله و ترخیم و قاعدهٔ متفرقات اسماء و غیره؛

گلزار دوم مشتمل بر دو گل:

گل اول: در صنایع لفظی؛ گل دوم: در صنایع معنوی.

گلزار سوم مشتمل بر دو گل:

گل اول: در اقسام نظم و ابتدای شعر؛ گل دوم: در عروض.

گلزار چهارم: در تشبیه؛ گل دوم: در استعاره، گل سیوم: در قوافی.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «بعون کردگار رساله چهار گلزار که در صرف و نحو فارسی و عروض و قافیه و تشبیه و استعارات است و از جمله رساله‌های این فن بخوبی و تصحیح شهرت تمام دارد بتاریخ چهاردهم رمضان المبارك سنه ۱۲۷۳ هجری نبوی صلعم بخط عبدالرحمن‌خان در دارمچهلی بندر صورت اختتام یافت» ❊نوع خط: نستعلیق ❊نام کاتب: عبدالرحمن خان ❊تاریخ کتابت: ۱۲۷۳ه ❊محلّ کتابت: دارمچهلی بندر (هند) ❊عنوانها و نشانیها: قرمز و مشکی ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۷۲ (۱ب ـ ۷۲ب) ❊تعداد سطر: ۱۳ ❊اندازهٔ متن: ۱۴×۸ سانتیمتر.

ویژگیها: در حاشیه تصحیح گردیده است. در برگ آغاز تملّك عبدالرحمن‌خان (کاتب نسخه) با مهر بیضی وی «عبدالرحمن‌خان» آمده می‌شود.

☜ *دانشنامه ادب فارسی (شبهه قاره)*: ۹۲۱/۴؛ *الذریعة*: ۳۱۴/۵؛ *فهرست کتابهای چاپی فارسی*: ۱۶۸۷/۲؛ *فهرست نسخه‌های خطی فارسی*: ۲۰۵۲/۳.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۸۴۲/۱»

۱۲۹. رقعات = منشآت

(منشآت، فارسی)

از: برهان، درگذشته: پیرامون سدهٔ ۱۳ه

آغاز: «جمعیت پراکنده اوراق نسخهٔ بیان حمد مؤلّفی که اجزائی منتشرهٔ کتاب موجودات را بحسن ترتیب نظم تألیف داده... أمّا بعد منظور نظر عالی نگاهان رتبهٔ معانی و مقبول خاطر فصاحت دستگاهان روشن بیانی باد... چون این نا تمام برهان را اکتساب سعادت حضور نوّاب مستطاب... بتعهد این خدمت با سعادت پرداخت و بترتیبش بر چند مراسلات مقسوم ساخت، باب اول در قوانین عرایض...».

انجام: «تمهید نسبت نور نظر حبیب النساء با سید غلام رضا، أطال‌الله عمرهما، دیدهٔ آرزو روشن و دماغ تمنا گلشن نموده تشریح مراتب... افتاده».

گزارش متن: مجموعه‌ای از منشآت و رقعات است در چند باب[1] (۳۵ رقعه و چند تفضّل نامه، مرحمت نامه، کرامت نامه، عنایت نامه، نوازش نامه و...) که مؤلّف شیعی پس از ثنای الهی و مدح نبی مکرم حضرت محمّد مصطفی صلّی الله علیه و آله و سلّم و حضرت امیرالمؤمنین علی علیه‌السلام و امامان دوازده‌گانهٔ معصومین علیهم‌السلام از نوّاب حسام الملك اعتمادالدوله محمّد عبدالله‌خان بهادر هژیر جنگ و همچنین از معین الأمراء معین الملك أسدالدوله غلام محمّد مظفر علیخان بهادر ذوالفقار جنگ به نیکی یاد کرده و او را ستوده است.

مؤلّف دلباختهٔ اهل بیت (ع) بوده و در این اثر خود را «برهان» نامیده و در مدح حضرت امیرالمؤمنین علی علیه‌السلام چنین نگاشته: «منقبت و بلاغت آشفته نوای طرز کلام طراز مدح عالمیکه فرمان علمش از طغرای غرائی أنا مدینة العلم و علی بابها بر کشور احاطت همهٔ أشیاء شرف نفاد یافته و خورشید خلافتش از مشرق خطبهٔ من کنت مولاه فعلی مولاه بر قلم او یقین مؤمنین تافته، مدبّر امور تقدیر مظهر قدرت قادر قدیر محرز منشور قدر دستور دیوان قضا، منشیء بلیغ فیض تبلیغ احکام خدا سید الأوصیاء علی المرتضی علیه‌السلام و الثناء..».

گزارش نسخه: *نوع خط: نستعلیق (عبارات عربی نسخ مُعرب) * تاریخ کتابت:

---

۱. متأسفانه ابواب بعدی افتاده و دانسته نشد این اثر در چند باب نگاشته شده است.

پیرامون سدهٔ ۱۳هـ ❊محلّ کتابت: [هند] ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۱۰ (۷۳الف ـ ۸۲ب) ❊تعداد سطر: ۱۳ ❊اندازهٔ متن: ۱۴×۸ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۲۰×۱۳/۵ سانتیمتر ❊نوع جلد: مقوایی با روکش کاغذ آبی منقّش عطف: پارچهٔ سرمه‌ای.

ویژگیها: در آغازین برگ این مجموعه از این اثر با عنوان «کتاب رقعات ناتمام» نام برده شده است.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۸۴۲/۲»

۱۳۰. إثبات الواجب الکبیر

(کلام، عربی)

از: میر نظام‌الدین احمد بن ابراهیم دشتکی شیرازی، درگذشته: ۱۰۱۵هـ

آغاز: «سبحانك اللهمّ یا من تفرّد بالوجوب و الوجود و توحّد بافاضته الخیر و الجود... و بعد فهذا نمط جدید و طرز سدید فی إثبات الواجب و سلب الثالب عنه تعالی شأنه... فأقول مقدّمة فی بیان احتیاج الممکن إلی المؤثر...».

انجام: «فیها اشارات إلی فوائد و تلویحات إلی زواید خلت عنها الکتب المتعارفة و الزبر المتداولة والله ولیّ الإفاضة و إلیه المرجوع فی البدایة و النهایة و منه التوفیق و بیده أزمة التحقیق».

بنگرید به: نسخه شماره «۵۰۸۵/۱» گزارش شده در جلد «۱۳[۱]» فهرست همین کتابخانه.

گزارش متن: ... گفته شده میر نظام‌الدین دشتکی سه اثبات الواجب نگاشته، صغیر و کبیر و وسیط، رسالهٔ موجود اثبات الواجب الکبیر وی است. این اثر مشتمل بر یك مقدمّه، بیست فصل و یك خاتمه می‌باشد.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «قد فرغت فی تحریر هذه الرسالة فی یوم الثلثاء یوم السبع شهر ذی قعدة من شهور سنة ألف فی قصبة الدیلمان علی ید الشیخ محمّد» ❊نوع خط: شکسته نستعلیق ❊نام کاتب: شیخ محمّد ❊تاریخ کتابت: ۱۰۷۰هـ ❊محلّ کتابت: قصبه

۱. فهرست اصلاح شده.

دیلمان «استان گیلان» ❊عنوانها و نشانیها: مشکی ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۶۷ ❊تعداد سطر: ۲۴ـ۲۲ ❊اندازهٔ متن: ۸×۱۶/۵ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۱۳×۲۰/۵ سانتیمتر ❊نوع جلد: تیماج زرشکی.

ویژگیها: حاشیه نویسی‌ها با نشان‌های «منه رحمه الله» ـ به نقل از مؤلّف ـ و «س‌ح‌ن رحمه‌الله» دارد. در حاشیه تصحیح گردیده است در برگ آغاز نسخه تملّك شیخ ابراهیم بلاغی که نسخه به صورت عاریت نزد سید محمّد بن محسن بوده و یك تملّك بی نام با مُهر «ابن حسین الحسینی رضا ۱۲۶۰» آمده است. در آغاز نسخه دستخط پدر بزرگوارم مرحوم آیت الله العظمی مرعشی نجفی (ره) آمده که مشخّصات نسخه را برای مرحوم آغا بزرگ تهرانی جهت درج در الذریعة[1] با عبارت «أرسل الی الذریعة» ارسال می‌داشتند، همچنین نام اثر به صورت اثبات الواجب للمحقّق السید صدرالدین الشیرازی به خطّ قرمز آمده که صحیح نمی‌باشد. آثار رطوبت بر بیشتر برگهای نسخه سرایت نموده، لیکن متن آسیب ندیده است.

☜ *الذریعة:* ۱۰۳/۱؛ *موسوعة مؤلفی الامامیة:* ۹۷/۳.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۸۴۳»

۱۳۱. الألفية = الألفية فی فقه الصلوة اليومية =رسالة وجيزة فی فرض الصلوة
(فقه شیعه، عربی)

از: شهید اوّل، ابوعبدالله شمس‌الدین محمّد بن مکی عاملی جزینی، شهادت: ۷۸۶هـ

آغاز: «الحمدلله ربّ العالمين... و بعد فهذه رسالة وجيزة فی فرض الصلوة... أمّا المقدّمة فالصلوة الواجبة أفعال معهودة مشروطة بالقبلة و القيام اختياراً تقرّباً إلى الله تعالى...».

---

۱. همانگونه که در برخی از جلدهای پیشین این فهرست یادآور شدم، مرحوم والد عزیزم هر نسخه نفیس خطی نایاب را که فراهم می‌نمودند، نام و مشخصات آن را برای مرحوم آغا بزرگ تهرانی جهت درج در کتاب الذّریعة ارسال می‌نمودند. در جای جای این کتاب به همین جهت از مرحوم پدر بزرگوارم نام برده شده است.

انجام: «و لا تقضی الجمعة و العیدان و الآیات لغیر العالم بها ما لم یستوعب الاحتراق و لو أطلق القضاء علی صلوة الطواف و الجنازة فمجاز و کذا النظر المطلق».

بنگرید به: نسخه شماره «۴۱/۱» گزارش شده در جلد «۱» فهرست همین کتابخانه.

گزارش متن: ... این اثر نخستین بار سال ۱۲۷۱هـ به صورت سنگی، سپس همراه مقاصد العلیة در سال ۱۳۰۸هـ و ۱۳۱۲هـ در تهران و سرانجام در سال ۱۳۶۷ش به تحقیق محقق ارجمند علی فاضل قاینی از سوی دفتر تبلیغات اسلامی قم به چاپ رسیده است.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نسخ ❊تاریخ کتابت: ۹۰۷هـ ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۱۷ (۱ب ـ ۱۷الف) ❊تعداد سطر: ۱۲ ❊اندازهٔ متن: ۱۲×۸ سانتیمتر.

ویژگیها: در حاشیه تصحیح گردیده و حاشیه نویسی با نشان «ع‌ل» دارد که ظاهراً محقق کرکی باشد و در حیات وی نگاشته شده است. در آغاز نسخه وقفنامه‌ای از کمال‌الدین محمّد خوزانی اصفهانی، ساکن محلهٔ باب الدشت دار السلطنهٔ اصفهان آمده که این نسخه را همراه هفتاد جلّد دیگر وقف کافّهٔ علمای فرقهٔ ناجیهٔ شیعه اثنی‌عشری نموده است. اندکی آثار رطوبت بر برگهای نسخه سرایت نموده است.

☜ *الذریعة*: ۲۹۶/۲؛ *فهرست کتابهای چاپی عربی*: ۸۴؛ *معجم المطبوعات العربیة فی ایران*: ۴۶۹.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۸۴۴/۱»

۱۳۲. الاعتقادیة = العقیدة الکافیة = عقاید الشیعة (عقاید، عربی)

از: شهید اوّل، ابوعبدالله شمس‌الدین محمّد بن مکی، عاملی جزینی، شهادت: ۷۸۶هـ

آغاز: «أشهدکم یا معاشر الملائکة المقربین و یا أرواح الأنبیاء و المرسلین و یا أرواح الائمّة المعصومین و یا معاشر المؤمنین أنّی أشهد أن لا إله إلاّ الله وحده لا شریك له...».

انجام: «فاین یرضی الخیار أو هو وافی علیه إلی نزول الحافرة و أوّل الأیام الآخرة و الحمدلله حمداً الشاکرین و صلّی الله علی سیدنا محمّد و آله الطاهرین[1]».

گزارش متن: رساله کوتاهی است در اعتقادات مذهب امامیه که خود مؤلّف در برخی

---

۱. این نسخه بسیار مغلوط می‌باشد و صحیح آن عبارات چنین است: «هو یشهد أن معتقده و العامل به ناجٍ من عذاب النار، فائز برضی الجبار، إذا هو وافی علیه إلی نزول الحافرة..».

آثار خویش از آن به العقیدة الکافیة نام برده است. متن این رساله موجز در ضمن رسائل الشهید الأوّل (۱۵۵ـ۱۵۷) و الشهید الاوّل: حیاته و آثاره (۱۸۶ ـ ۱۸۸) به چاپ رسیده است.

گزارش نسخه: ❊تاریخ کتابت: [۹۰۷هـ] ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۳ (۱۷ب ـ ۱۹ب) ❊تعداد سطر: ۱۲ ❊اندازه متن: ۱۲×۸ سانتیمتر.

ویژگیها: این نسخه نسبت به نسخه‌های چاپی غلط‌های بسیار دارد و احتمالاً ناشی از خط بد کاتب بوده باشد. عبارت «وقف» با قرمز در هر برگ سه بار درشت، میان سطور تکرار شده. نسخه اندکی رطوبت دیده است.

☜ *الذریعة:* ۲۲۹/۲؛ *رسائل الشهید الاوّل:* ۱۵۳ـ۱۵۷؛ *الشهید الاوّل، حیاته و آثاره:* ۱۸۴ـ ۱۸۸.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۸۴۴/۲»

۱۳۳. الجعفریة

(فقه شیعه، عربی)

از: محقق کرکی، نورالدین علی بن عبدالعالی، کرکی عاملی، درگذشته: ۹۴۰هـ

آغاز: «الحمدلله الولی الحمید المبدی المعید الفعّال لما یرید الذی شرع لعباده الصلوة وسیلة إلی الفوز بجزیل الثواب و فضلّها علی جمیع الإعمال...».

انجام: «تتمّة من الصلوة المندوبة... أوّلها السبت أو الأربعاء و الخروج فی الثالث حفاةً بالسکینة مع أهل الظلال و الشیوخ و الأطفال و یستحبّ الجماعة... » افتاده.

بنگرید به: نسخه شماره «۴۱/۲» گزارش شده در جلد «۱» فهرست همین کتابخانه.

گزارش متن:... این اثر نخستین بار به سال ۱۳۱۲هـ در تهران به صورت سنگی و در سال ۱۴۰۹هـ در قم به صورت تحقیقی به چاپ رسیده است.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نسخ ❊تاریخ کتابت: [۹۰۷هـ] ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۵۱ (۲۰الف ـ ۷۱ب) ❊تعداد سطر: ۱۲ ❊اندازهٔ متن: ۱۲×۸ سانتیمتر.

ویژگیها: این نسخه در حیات مؤلف نگاشته شده است. حاشیه نویسی دارد با نشان «۱۲» و «ع ل». در حاشیه تصحیح شده، اندکی رطوبت دیده است.

الذریعة: ۱۱۰/۵؛ معجم المطبوعات العربیة فی ایران: ۴۸۱؛ مرآة الکتب: ۶۴/۵.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۸۴۴/۳»

۱۳۴. تقویم الآیات (فی کشف الآیات القرآن)

(علوم قرآن، عربی)

از: ناشناخته

آغاز: «القسم الأوّل فی اوائل الآیات، باب الألف مع الألف: التاء أءَتخذ، کج ۲۳، أ۱، الشین أءَ شفقه، کح۲۸، ب۲، اللام أ ألقی الذکر، کز ۲۷، ط۹، المیم أأمنتم من فی السماء، کط ۲۹، ب۲..».

انجام: «۳۵ سورة النصر، إذا جاء نصرالله، ۳۶ سورة تبّت، تبّت یدا، ۳۷ سورة الاخلاص، قل هوالله، ۳۸ سورة الفلق، قل أعوذ بربّ الفلق، ۳۹ سورة الناس، قل أعوذ بربّ النّاس».

گزارش متن: رساله‌ای است در دو قسم و هر قسم در چند باب، در مورد یافتن آیات قرآن کریم که در کدام جزو قرار گرفته به عنوان مثال بعد از کلمه «أ أتّخذ» که این شکل «کج۱» نوشته‌اند، شکل اول که کاف و جیم است علامت جزو است، یعنی این آیه در جزو بیست و سوم است و شکل دوم که الف است علامت رکوع است، یعنی در رکوع اول جزو بیست و سوم و علامت عدد که در بالای آن نوشته شده نیز علامت جزو است به واسطه تبیین نوشته‌اند و همه علامات از این قرار است. این نسخه بسیار نفیس و نایاب می‌باشد. دو قسم نسخه موجود در دو بخش مجزا با ترقیمه جداگانه کتابت گردیده است:

القسم الأوّل فی أوائل الآی (۱ب ـ ۱۲۴الف)؛

القسم الثانی فی أوایل الأجزاء و الرکوعات (۱۲۵ب ـ ۱۳۴الف).

مرحوم آغاز بزرگ تهرانی دربارهٔ این اثر چنین آورده است: «تقویم الآیات فی کشف آیات القرآن لبعض الاصحاب یوجد عند المیرزا محمّدعلی الاردوبادی[1] و هو مرتب علی اسلوب

---

۱. مرحوم آیت‌الله شیخ محمّدعلی اردوبادی نجفی از عالمان برجسته و از ادیبان مشهور در نجف اشرف بوده است. آن مرحوم یک اجازه روایتی مفصّل در چند صفحه به خطّ خودشان برای

غیر مأنوس یصعب التناول منه».

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «تمّت کتابته من ید أفقر الطلبة و أحوجهم ابن المرحوم المغفور محمّدجعفر، عبدالرشید اللهمّ اغفر لهما و لجمیع المؤمنین برحمتك السابقة الواسعة فی یوم الثلثا عاشر شهر رمضان المبارك فی عام تسعة عشر و مائة بعد الألف من الهجرة...» ❊نوع خط: نسخ تحریری ❊نام کاتب: عبدالرشید بن محمّدجعفر ❊تاریخ کتابت: ۱۱۱۹ه ❊عنوانها و نشانیها: قرمز و مشکی ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۱۳۴ ❊تعداد سطر: ۱۲ ❊اندازهٔ متن: ۱۴/۵×۷/۵ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۱۸/۵×۱۲ سانتیمتر ❊نوع جلد: تیماج قهوه‌ای.

ویژگیها: نسخهٔ نفیسی است. تصحیح و مقابله گردیده با نشان‌های «بلغ» و «بلغ مقابلة بقدر الوسع». در آغازین برگ نسخه نام اثر جواهر القرآن نامیده شده که اشتباه است، به نام اثر در آغاز اثر و پایان نسخه تصریح گردیده است. در آغاز اثر در حاشیه مقدمه‌ای به فارسی افزوده شده که به نظر می‌رسد جزو متن نسخه نباشد و این افزایش از سوی کاتب نسخه صورت گرفته است. بر فراز تمامی برگ‌ها عبارت «یا علی جعلت فداك» نگاشته شده است.

در انجام نسخه و بخش آغازین دعای صباح حضرت أمیرالمؤمنین علی علیه‌السلام آمده است. نسخه اندکی رطوبت دیده است.

☜ *الذریعة:* ۳۹۴/۴. شمارهٔ نسخه: «۱۳۸۴۵»

۱۳۵. **معیار الأشعار** (عروض، فارسی)

از: خواجه نصیرالدین محمّد بن محمّد بن حسن طوسی، درگذشته: ۶۷۲ه

آغاز: «الحمدلله حمد الشاکرین... این مختصریست در علم عروض و قوافی شعر تازی و

لله مرحوم پدر عزیزم آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی (ره) نگاشته‌اند و اینجانب آن را در مجموعهٔ دو جلدی کتاب «المسلسلات فی الاجازات» که حاوی اجازات کتبی والد بزرگوارم می‌باشد چند سال گذشته چاپ و منتشر نموده‌ام.

بارسی دری که بالتماس بعضی دوستان مرتب کرده شد و این را معیار الاشعار نام نهاده آمد...».

انجام: «اینست آنچه خواستیم که درین مختصر ایراد کنیم از علم عروض و قوافی این دو لغت تازی و پارسی بر سبیل ایجاز و الحمدلله ربّ العالمین و الصلوة و السلام علی نبیینا محمّد و آله الطیبین الطاهرین و اصحابهم أجمعین؛ فرغ المصنّف طاب ثراه و جعل الجنّة مثواه من تألیف هذا الکتاب فی جمادی الآخرة سنة ۶۴۹هـ».

بنگرید به: نسخه شماره «۷۳۰۸/۴» گزارش شده در جلد «۱۹» فهرست همین کتابخانه.

گزارش متن: جهت اطلاعات بیشتر راجع به صحت انتساب این اثر به خواجه نصیرالدین طوسی می‌توان به کتاب احوال و آثار خواجه نصیر اثر زنده یاد مرحوم استاد مدرس رضوی صص ۵۳۱ـ۵۳۴ رجوع نمود[1].

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «فرغ... الکاتب الضعیف ابواسحاق بن علی بن نصرالله السنجانی السلطانی فی اوایل الصفر ختم بالخیر و الظفر لسنة ثلث و اربعین فثمنمئة بقصبة سنجان[2] صانها الله عن الحدثان.» ❊نوع خط: نسخ ❊نام کاتب: ابواسحاق بن علی بن نصرالله سنجانی سلطانی ❊تاریخ کتابت: ۸۴۳هـ ❊محلّ کتابت: قصبه سنجان ❊عنوانها و نشانیها: شنگرف ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۷۶ (۲ب ـ ۷۸الف) ❊تعداد سطر: ۱۷ ـ ۲۰ ❊اندازهٔ متن: ۱۲/۵×۸/۵ سانتیمتر.

---

۱. به مناسبت هفتصد و پنجاهمین سالگرد درگذشت علاّمه خواجه نصیرالدّین طوسی مراسم بزرگداشتی از سوی دانشگاه خواجه نصیر سال ۱۳۸۷ش در تهران برگزار گردید. اینجانب به همین مناسبت فهرستواره یا کتابشناسی آثار علمی آن نادرهٔ دوران را که در کتابخانهٔ بزرگ پدر بزرگوارم موجود می‌باشد فراهم و آن را به چاپ سپردم و تعدای از آن را جهت اهداء به میهمانان شرکت کننده در همایش فوق به تهران ارسال داشتم.

۲. روستای سنجان از روستاهای قدیم پیرامون شهرستان اراک است از این روستا عالمان چندی پا به عرصه وجود نهاده اند. ضمنا گیوه های دست ساز آن روستا شهرت بسیار دارد.

ویژگیها: نسخهٔ بسیار کهن نفیسی است.[1] در حاشیه تصحیح گردیده. این نسخه ارزنده بیشتر در کتابخانهٔ خصوصی مرحوم محمّدامین خنجی یکی از مجموعه‌داران مقیم تهران قرار داشته است. در دو برگ آغازین ابیاتی به فارسی و عربی از کاتبی، مجنون، حاتم طایی و... آمده است. در انجام نیز ابیاتی از شیخ شهاب‌الدین قلندر، امام رازی و... دیده می‌شود. آثار رطوبت بر برگ‌های نسخه سرایت نموده، لیکن متن خواناست.

الذریعة: ۲۷۷/۲۱؛ *فهرست نسخه‌های خطی فارسی:* ۲۱۷۵/۳.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۸۴۶/۱»

۱۳۶. شرح الملخّص فی الهیئة = شرح الچغمینی (اخترشناسی، عربی)

از: میر سید شریف علی بن محمّد، جرجانی «گرگانی»، درگذشته: ۸۱۶هـ

آغاز: «افتاده... نکتها و فوائدها یجمع إلی وجازة الالفاظ غزارة المعانی و یضمّ إلی رشافة العبارة وثاقة المبانی فشرحت شرحاً یتضح به سرایره... قال و جعلته مشملاً علی مقدمّة و مقالتین، أقول و ذلك لأنّ ما یذکر فی هذا الکتاب...».

انجام: «قال فی معرفة خطّ نصف النهار، أقول إذا أرید استخراج خطّ نصف النهار مسمّی بخطّ الزوال و استخراج خط الاعتدال المسمّی بخطّ المشرق و المغرب... حرف المکان المستوی بمقدار اصبع لیظهر... افتاده».

بنگرید به: نسخه شماره «۲۲۳۴» گزارش شده در جلد «۶» فهرست همین کتابخانه.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نسخ ❊نام کاتب: [ابواسحاق بن علی بن نصرالله سنجانی سلطانی] ❊تاریخ کتابت: [۸۴۳هـ] ❊عنوانها و نشانیها و اشکال: شنگرف و مشکی ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۱۰۹ (۸۱الف ـ ۱۹۰ب) ❊تعداد سطر: ۱۵ ❊اندازهٔ متن:

---

۱. یک نسخه بسیار کهن و نفیس دیگر از کتاب معیار الاشعار ضمن مجموعهٔ بیاضی شکل مورّخ ۶۷۰هـ که در حیات خواجه کتابت شده است در کتابخانه بزرگ پدر بزرگوارم موجود می‌باشد و یکی از نفیس‌ترین و کهن‌ترین نسخه‌های خطی این کتاب به شمار می‌آید. ضمناً گزارش آن را در جلدهای پیشین این فهرست ارائه نموده‌ام.

۷/۵×۱۰/۵ سانتیمتر.

ویژگیها: نسخهٔ نفیس و کهنی است و ۲۷ سال پس از درگذشت مؤلّف (شارح) نگاشته شده است. حاشیه نویسی با نشان‌های: «۲»، من شرح مولی نورالدین الشیرازی، للمولی الأعظم مولانا محمود الهیوی سلّمه الله، ق، قاضی، منه رحمه الله [میر سید شریف]، ۳ و...». دارد. نسخه رطوبت و آفت دیده است.

کشف الظنون: ۱۸۱۹/۲.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۸۴۶/۲»

۱۳۷. الشمسية فی الأصول الحسابية

(حساب، عربی)

از: نظام‌الدین حسن بن محمّد، قمی نیشابوری «نظام اعرج»، درگذشته: ۷۲۸ه

آغاز: «افتاده... [الفصل الثالث فی القسمة...] الثلثة خارج القسمة و إن کان أقلّ نقصناه من بقية البقية و يعمل مع باقی منها العمل السابق إلی أن ينتهی إلی أعظم مفرداً إذا ضرب فی المقسوم عليه کان الحاصل مساوياً...».

انجام: «علی الثلثة نصف عدد الأشياء بلغ عشرة و هو الشیء فهذه قوانين إذا اتفقت حفظها ملکت زمام استخراج مطالب شريفه فی الحساب و هو الموفّق للصواب».

بنگرید به: نسخه شماره «۶۳/۱» گزارش شده در جلد «۱» فهرست همین کتابخانه.

گزارش متن: بخش‌هایی از آغاز نسخه (باب اوّل) افتاده است.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «تمّت النسخة بحمدالله و منّه فی شعبان سنة إحدی و أربعين و ثمانمائة علی يد العبد الضعيف أبی اسحاق بن علی بن نصرالله السنجانی السلطانی، أصلح الله تعالی شأنه ببلدة هراة» ❊نوع خط: نسخ ❊نام کاتب: ابواسحاق بن علی بن نصرالله سنجانی سلطانی ❊تاریخ کتابت: ۸۴۱ه ❊محلّ کتابت: بلدهٔ هرات ❊عنوانها و نشانیها و اشکال: شنگرف و مشکی ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۴۵ (۱۹۱الف ـ ۲۳۶الف) ❊تعداد سطر: ۱۷ ❊اندازهٔ متن: ۸/۵×۱۲/۵ سانتیمتر.

ویژگیها: نسخهٔ نفیسی است. در حاشیه تصحیح گردیده. حاشیه‌نویسی با نشانه‌های «۲»، «ع»، «ق»، سمعت من الاستاد شهاب الملّة و الدين مدظّله، «۱۲»، «۳»، «هـ»، و... دارد. از کتابهایی چون «لباب، صحاح، و...» مطالبی نقل شده است. نسخه رطوبت و آسیب دیده سپس ترمیم و وصالی گردیده است. در انجام نسخه فایده‌ای در ضرب و تقسیم آمده

است، نیز پس از آن (برگ پایانی) رسالة المسائل المستخرجة من المسائل الستّ الجبرية آمده، که در ادامه جداگانه گزارش می‌شود.

الذريعة: ۲۲۹/۱۴.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۸۴۶/۳»

۱۳۸. المسائل المستخرجة من المسائل الستّ الجبرية (جبر، عربی)

از: ناشناخته

آغاز: «[و لو قال] لزيد على ألف و نصف ما لعمرو و لعمرو على ألف و نصف ما لزيد يفرض ما لزيد شيئاً فلعمرو و ألف و نصف شيء...».

انجام: «فعلمنا أنّ الشيء ثمانمائة و هو ما لزيد فإذا نقصت نصفه و و أربعمائة من الألفين يبقى ألف و ستّمائة و هو لعمرو فهذا مسايل استخرجناها بالأولى من المفردات من المسائل الستّ الجبرية و بالله تعالى التوفيق».

بنگرید به: نسخه شماره «ذیل ۶۳» گزارش شده در جلد «۱» فهرست همین کتابخانه.

گزارش متن: مسائل کوتاه شش گانه‌ای در جبر می‌باشد که پس از بررسی مؤلّف آن ناشناخته ماند. نسخهٔ دیگری از این اثر در ضمن مجموعهٔ شماره ۶۳ (برگ ۱۲۸ب ـ ۱۲۹ب) این کتابخانه آمده که فهرستنگار سابق کتابخانه آن را تشخیص نداده که بدین وسیله تصحیح و استدراك می‌گردد.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نسخ ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۱۰هـ ❊عنوانها و نشانیها: مشکی ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۱ (۲۳۷ الف) ❊تعداد سطر: ۳۳ ❊اندازهٔ متن: ۱۷×۱۳ سانتیمتر ❊نوع جلد: تیماج قهوه‌ای، مجدول، ضربی.

ویژگیها: آثار رطوبت بر نسخه مشاهده می‌شود. پشت برگ این رساله یك فایدهٔ پزشکی نیز آمده است.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۸۴۶/۴»

۱۳۹. **مدخل منظوم = مثنوی مدخل منظوم** (اخترشناسی و تقویم منظوم، فارسی)

از: خواجه عبدالجبّار خجندی، درگذشته: بعد از ۶۱۶ه

آغاز: «مرد دانا سخن ادا نکند
تا بنام حق ابتدا نکند
مالك لم یزل قدیم و کریم
صانع بی بدل حکیم و علیم»

انجام: «ماهرا جدی و قوس و حوت دگر
از برای عطارد ای سرور»

بنگرید به: نسخه شماره «۶۴۳/۵» گزارش شده در جلد «۲» فهرست همین کتابخانه.

گزارش متن: این اثر در برخی مصادر از جمله این نسخه به خواجه نصیرالدین طوسی و در برخی منابع نیز به فخرالدین مبارکشاه غوری نسبت داده شده و ظاهراً صحیح نمی‌باشد. مرحوم آغا بزرگ تهرانی نیز بدان اشاره نموده و چنین آورده است: «هذه المنظومة نسبت غلطاً فی الفهارس أولاً إلی الخواجه نصیرالدین محمّد الطوسی...». این منظومه در هامش شرح بیست باب مولی مظفر در سال ۱۲۸۲ه به صورت سنگی منتشر گردیده است. یادآور می‌شویم استاد فرهیخته و پژوهشگر فرزانه استاد عبدالحسین حائری در فهرست کتابخانه مجلس (۴۵۴/۱۹ـ۴۵۶) تحقیق نسبتاً تفصیلی در خصوص این رساله و وجه انتساب آن به خجندی ارائه نموده است. این اثر دارای شروحی نیز هست که مشهورترین آن از حبیب الله بن محمّد طبیب می‌باشد.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نستعلیق ❊نام کاتب: [ابوالقاسم خراسانی] ❊تاریخ کتابت: [۱۲۷۷ه] ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۹ (۱ب ـ ۹ الف) ❊تعداد سطر: ۱۰ (باقی سطور در هامش به صورت چلیپا) ❊اندازهٔ متن: ۵/۵×۱۱/۵ سانتیمتر.

ویژگیها: ادامه مطالب نسخه در هامش نگاشته شده است. در آغاز نسخه یك معمّا نوشته شده است.

الذریعة: ۲۹۰/۱۹؛ فهرست نسخه‌های خطّی فارسی: ۳۴۷/۱؛ فهرست مشترك نسخه‌های خطی فارسی پاکستان: ۲۰۶/۷.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۸۴۷/۱»

۱۴۰. دوائر الدواليب المتحركة من ذواتها = الدوائر و الدواليب (مکانیک، عربی)

از: هرقل نجّار، مترجم: ناشناخته

آغاز: «إذا أردنا أن نعمل دائرة تدور من ذاتها فيصعد الماء و يدير رحاً أو اثنين فإنّا نتّخذ دايرة من أصلب ما يكون من الخشب قطرها خمسة اشبار و طول قطرها ثلثة أشبار...».

انجام: «و لو كنتم عشرة ألف رجل فإذا أردت... فأعمدها معارضة خشب بحذاء الدايرة ثمّ أنزع الحديدة بالمطارق ثمّ... فی المعارضة فإنّها تدور انشاءالله تعالی».

گزارش متن: این رساله در مورد چرخ چاهها بررسی نموده و بر پایه‌های حرکت دَوَرانی دایره‌های چوبی بنیان نهاده شده است. این مباحث در هشت صورت مطرح گردیده است. در خاتمه خواص دالیه (چرخ آبی که بدست کشند) و ساختمان پیچیده آن آمده که خوشبختانه تمام تصاویر اشکال (علی رغم نسخهٔ کتابخانهٔ ملّی) در این نسخه موجود است که به طرز ماهرانه‌ای ترسیم گردیده است.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نستعلیق ❊نام کاتب: [ابوالقاسم خراسانی] ❊تاریخ کتابت: [۱۲۷۷هـ] ❊عنوانها و نشانیها و اشکال: قرمز و مشکی ❊ نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۱۰ (۹ب ـ ۱۸ب) ❊تعداد سطر: ۱۷ ❊ اندازهٔ متن: ۱۴×۶/۵ سانتیمتر.

ویژگیها: نسخه‌ای بسیار نفیس و نایاب می‌باشد. ۱۳ تصویر دقیق فنّی در آن ترسیم شده. در حاشیه تصحیح گردیده است.

☜ *کتاب الفهرست لابن النديم*: ۳۴۳؛ *فهرست نسخ خطّی کتابخانهٔ ملّی*: ۱۸۸/۱۰.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۸۴۷/۲»

۱۴۱. استخاره نامه (معارف (استخاره)، فارسی)

از: ناشناخته

آغاز: «الحمدلله الرحمن الرحيم و الصلوة و السّلام على خير خلقه و آله أجمعين الطيبين، امّا بعد: اين كتابى است استخاره نامه و مشتمل است بر سى خانه و خانه‌هايش هشت در هشت است...».

انجام: «و انگشت گذارده‌اند برسد جواب صریح حاصل که این است قاعده کلیه در وضع استخاره نامه بطریق مربع حروفی».

گزارش متن: رساله‌ای است کوتاه در استخاره (نوعی فال) مشتمل بر سی جدول هشت در هشت که در هر خانه آن حرفی و بالای هر جدول مطلبی نگاشته شده و هر کدام از آن مطالب خواسته باشند نخست سورهٔ حمدی خوانده می‌شود، سپس سه سورهٔ قل هوالله احد و سه صلوات بر محمّد و آل محمّد علیهم‌السلام فرستاده و نیت کرده و انگشت خود را در یکی از خانه‌ها می‌گذارند و ملاحظه می‌نمایند که چه حرف است، از آن حرف چهار چهار بشمارند و حرف چهارم را در جایی بنویسند اگر در آخر حرف چهارم است و چیزی زیاده نیامده که از اول خانه گیرند و بطریق اوّل چهار چهار بشمارند و حرف چهارم را بنویسند و اگر چیزی در پایان زیاده ماند آن را با حروف بالا جمع کنند و بشمارند و حرف چهارم را بنویسند تا سر همان حرف که اول انگشت بر روی او آمده است آنگاه حروف مقطعه را بخوانند مطلب معلوم خواهد شد انشاءالله تعالی»[1].

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «(۲۷ الف) حسب خواهش عالیجناب مبادی آداب نخبة سلسلة اولو الألباب، لبّ لباب الاعاظم و الافاخیم، ابن عم کامیاب آقا میرزا ابوالقاسم‌زاد الله تعالی مجده و عزّه و وفّقه لتحصیل مراضیه و اکتساب الکلمات فانها زینة المرء و لباس التقوی و أحسن الجلباب لأولی الألباب لدی المرجع و المآب؛ قلمی گردید بتاریخ ۱۴ شهر ربیع الأوّل ۱۲۷۷ه کاتب... ابوالقاسم خراسانی، التماس دعا دارد.» ❊نوع خط: شکسته نستعلیق و نسخ ❊نام کاتب: ابوالقاسم خراسانی ❊تاریخ کتابت: ۱۲۷۷ه ❊عنوانها و نشانیها: قرمز و مشکی ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۱۰ (۱۹ب ـ ۲۸الف) ❊تعداد سطر: ۱۷ (میانگین) ❊اندازهٔ متن: ۱۳×۶/۵ سانتیمتر.

ویژگیها: به نظر می‌رسد دو برگ پایانی نسخه جدا از نسخه و عباراتی توضیحی بوده باشد.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۸۴۷/۳»

---

۱. چنین جداولی منسوب به شیخ بهائی با عنوان «فالنامه شیخ بهایی» چندین بار در ایران بصورت مستقل و همچنین در ضمن آثار شیخ بهایی به چاپ رسیده است.

۱۴۲. الأحاديث القدسية (حديث، عربی)

منسوب به: حضرت أمیرالمؤمنین علی بن ابی‌طالب علیه‌السلام، شهادت: ۴۰هـ

آغاز: «هذه فائدة جميله و موعظة بليغة من التورية الذی كلّم الله تعالی إلی موسی ابن عمران علی نبينا و آله عليه‌السلام بلا ترجمان و نقل ذلك أميرالمومنين... و هی أربعون سور اول، بسم الله الرحمن الرحيم عجبتُ لمن أيقن بالموت كيف يفرح...».

انجام: «يابن آدم خلقتك لنفسی فلا تلعب و كلّفتُ رزقك فلا تتعب يابن آدم خلقتك للبقاء و أنا حی لا يموت، اطعنی اجعلك حياً لايموت تمت. بعون‌الله الوهاب».

بنگرید به: نسخه شماره «۵۷/۲» گزارش شده در جلد «۱» فهرست همین کتابخانه.

گزارش متن: چند نسخه از این رساله با اندکی اختلاف در این کتابخانهٔ بزرگ موجود است.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نستعلیق ❊نام کاتب: [ابوالقاسم بن محمّد حسینی] ❊تاریخ کتابت: [۱۲۷۷هـ] ❊عنوانها و نشانیها: قرمز و مشکی ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۱۳ (۲۹ب ـ ۴۱ب) ❊تعداد سطر: ۱۳ ❊اندازهٔ متن: ۱۳×۸ سانتیمتر.

ویژگیها: برگ ۳۷ الف نانوشته مانده است.

☜ *الذریعة:* ۲۷۸/۱.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۸۴۷/۴»

۱۴۳. الأربعون حديثاً (حديث، عربی و فارسی)

از: ناشناخته

آغاز: «الحمدلله ربّ العالمين و الصلوة و السلام علی خاتم الأنبياء و المرسلين محمّد و أولاده المعصومين. أمّا بعد: بدانكه از حضرت پيغمبر صلی‌الله عليه و آله وسلم منقول است كه: من حفظ عن أمتی... الأوّل قال النبی (ص) إذا قام الرجل إلی الصلوة فقال الله اكبر خرج من الذنوب كيوم ولدته أمّه...».

انجام: «الثامن و الثلاثون قال أميرالمؤمنين عليه‌السلام قرأت التورية و الإنجيل و الزبور و الفرقان اخترت من كلّ كلمة فمن التورية من صمت نجا من ترك الشهوات سلم من الآفات

و من القرآن و من یتوکل علی الله فهو حسبه، تمت بعون الله و منّه».

گزارش متن: چهل حدیث (در این نسخه ۳۸ حدیث آمده است) بیشتر نبوی صلّی‌الله علیه و آله وسلّم و چند حدیث نیز از حضرت امیرالمؤمنین علی علیه‌السلام در موضوعات گوناگون آمده است. مقدّمهٔ این اثر به فارسی است و امکان دارد نام ابوالقاسم بن محمّد حسینی که در برخی برگ‌های نسخه به عنوان کاتب (از جمله این نسخه) و برخی جاها نیز (از جمله رسالهٔ بعدی) به عنوان مؤلف آمده، در حقیقت گردآورنده و مؤلّف این احادیث بوده باشد. در منابع موجود از جمله فهرستگان حدیثی شیعه به نسخهٔ دیگری از این اثر دسترسی نیافتیم.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نستعلیق ❊نام کاتب: [ابوالقاسم بن محمّد حسینی] ❊تاریخ کتابت: [۱۲۷۷ه] ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۴ (۴۲الف ـ ۴۵الف) ❊تعداد سطر: ۱۳ ❊اندازهٔ متن: ۱۲/۵×۷/۵ سانتیمتر.

ویژگیها: نسخه در حاشیه تصحیح گردیده است.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۸۴۷/۵»

۱۴۴. المعمیات

(معمّا، عربی)

از: ابوالقاسم بن محمّد حسینی، درگذشته: پس از ۱۲۸۸ه

آغاز: «أیها الأخ المعزّز المکرّم المؤید بالإکرام و الاعزاز و الموفّق فی حلّ المعمیات و الألغاز، أخبرنی عن اسم أوّل الأفعال و ثانیه ثانی الأسماء لو ترک ثالثه عن الدمّاء...».

انجام: «إنّه لو زید أوّل رابعه علی ما قبل قلب ثانیه صار کعدد الشهور و الله أعلم بحقائق الأمور».

گزارش متن: رساله‌ای کوتاه است در بیان تعدادی از معمّاها که به درخواست فردی مجهول نگاشته شده است. نام مؤلّف ابوالقاسم حسینی آمده، لیکن در پایان نسخه رساله ۱۳۸۴۷/۸ به صورت کامل ابوالقاسم بن محمّد حسینی (به عنوان کاتب) آمده که نشان می‌دهد در سال ۱۲۸۸ه در قید حیات بوده است. در برخی رساله‌های پیشین نام کاتب را ابوالقاسم خراسانی آورده‌ایم، بعید نیست دو نام مربوط به یک نفر باشد.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: شکسته نستعلیق ❊نام کاتب: «نسخه اصل» به خطّ مؤلّف

*تاریخ کتابت: [۱۲۷۷هـ] *عنوانها و نشانیها: قرمز *نوع کاغذ: فرنگی *تعداد برگ: ۱ (۴۵ب) *تعداد سطر: ۱۴ *اندازهٔ متن: ۱۳×۷/۵ سانتیمتر.

ویژگیها: بخشی از متن در هامش نسخه نگاشته شده است.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۸۴۷/۶»

۱۴۵. قصیدة فی مدح الائمّة علیهم‌السلام راداً علی قصیدة کثیر عزّة فی حال کیسانیة (مدایح منظوم، عربی)

از: علامه سید محمّدمهدی بن مرتضی، طباطبایی بروجردی «بحرالعلوم»، درگذشته: ۱۲۱۲هـ

آغاز: «فی مدح الأئمّة علیهم‌السلام جمیعاً راداً علی کثیر عزّة فی حال کیسانیة حیث قال:

ألا إنّ الأئـمّـة من قریـش ولاة الأمـر أربـعـة سـواء

علـی و الثـلاثة من بنـیـه هم الأسباط لیس بهم خفاء».

... فقال فی الردّ علیه:

شـجانی منـهم ربع خلاء تـعفّـته السّـوافی فـالسـماء

دیـار عطّلت فی ساکنیها و اخـلتها الـصریمة و الجلاء».

انجام: « بکم أرجو النـجاة غـداة یوم یخـیب بغیرکـم فیها الرجاء

مـن الله الـسلام سـلام بـرّ علـیکـم التـحیة و الثـنـاء».

بنگرید به: نسخه شماره «۱۳۵۷۴/۶» گزارش شده در جلد «۳۴» فهرست همین کتابخانه.

گزارش نسخه: *نوع خط: نستعلیق *نام کاتب: [ابوالقاسم بن محمّد حسینی] *تاریخ کتابت: [سال ۱۲۷۷هـ] *عنوانها و نشانیها: قرمز *نوع کاغذ: فرنگی *تعداد برگ: ۳ (۴۶ب ـ ۴۸ الف) * تعداد سطر: ۱۵ *اندازهٔ متن: ۱۳/۵×۶/۵ سانتیمتر.

ویژگیها: این منظومه با رساله بعدی تلفیق گردیده، در صورتی که در منابع موجود جداگانه گزارش گردیده است.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۸۴۷/۷»

۱۴۶. القصیدة فی مناقب الائمة علیهم‌السلام ردّاً علی قصیدة ابی‌حفصة مروان بن سلیمان

(مدح منظوم، عربی)

از: علاّمه سید محمّدمهدی بن مرتضی، طباطبایی بروجردی «بحرالعلوم»، درگذشته: ۱۲۱۲هـ

آغاز: «قال ابن ابی‌الحدید [فی] شرح قوله علیه‌السلام: ألا و إنّه سیأمرکم بسبّی و البرائة منّی انّ معویة وضع قوماً من الصحابة و التابعین علی روایة أخبار قبیحة فی علیّ علیه‌السلام و جعل لهم علی ذلك جُعلاً ... و قد ضمّن مروان ابی‌حفضة شاعر الرشید... الاعّد عن ذکری بثنیة او جمل...».

انجام: «فمنّ علیها بالقبول فإنّها أشقّ علی الأعداء من الرشق النبل
علیك سلام الله مبلغ فضله و مالك من فضل علی کلّ ذی فضل».

بنگرید به: نسخه شماره «۱۳۵۷۴/۷» گزارش شده در جلد «۳۴» فهرست همین کتابخانه.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نستعلیق ❊نام کاتب: [ابوالقاسم بن محمّد حسینی] ❊تاریخ کتابت: [۱۲۷۷هـ] ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۸ (۴۸ب ـ ۵۵ب) ❊تعداد سطر: ۱۵ ❊اندازهٔ متن: ۱۲/۵×۶/۵ سانتیمتر.

ویژگیها: در انجام نسخه چهار بیت از الوجیزة فی الدرایة از: شیخ بهاءالدین محمد عاملی آمده است.

أعیان الشیعه: ۱۰/ ۱۵۸ـ ۱۶۳.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۸۴۷/۸»

۱۴۷. ترجمه منتخب نزهة الکرام

(مناقب، فارسی)

از: ناشناخته

آغاز: «در کتاب نزهة الکرام از ابوالقاسم جعفر ابن محمّد ابن قولویه بسندی که متّصل است بابن عباس از او نقل که روزی بخانه ابوبکر رفتم، عمر ابن خطّاب و طلحه و زبیر و عبدالرحمن ابن عوف آنجا بودند و خلوتی ساخته دربان را...».

انجام: «این قصّه را با هیچکس نگفتیم و در میان نیاوردم کذا فی حدیقة الشیعة للمقدّس

الاردبیلی و کشف الحقّ للمیر محمود الحیدرآبادی اللهمّ العن... و اتباعهم و اشیاعهم و اعوانهم إلی یوم الدین».

گزارش متن: بخشی از ترجمهٔ فارسی نزهة الکرام ابوالقاسم جعفر بن قولویه قمی است که در آن داستان حضور حضرت خضر علیه‌السلام به صورت مردی کهنسال در مجلس مخالفان حضرت امیرالمؤمنین علیه‌السلام حضور یافته و در قالب داستانی از حقوق پایمال شده حضرت زهرا (سلام‌الله علیها) دفاع نموده است. بر اساس گفته آغا بزرگ تهرانی این داستان را مولوی اشرف علی بن عبدالولی در کتاب ریاض الجنان نقل کرده و احتمال داده می شود مرادش بستان العوام تألیف حفید خواهر ابن قولویه یعنی محمّد بن احمد بن علی بن شاذان قمی بوده باشد (الذریعة ۱۲۳/۲۴ دیده شود). این داستان با تغییراتی در آغاز باب ۲۸ نزهة الکرام و بستان العوام صفی‌الدین مرتضی بن الداعی حسینی رازی (سده ۶هـ) آمده است. اثر مذکور در ۲ جلد با تحقیق مرحوم استاد محمّد شیروانی در سال ۱۳۶۱ش به چاپ رسیده است نسخه بسیار نفیس و کهنی از نزهة الکرام[1] در این کتابخانهٔ بزرگ موجود می‌باشد که در سده ۷هـ کتابت شده و یکی از کهن‌ترین نسخه‌های این کتاب به شمار می‌رود. گزارش آن را در جلدهای پیشین آورده‌ایم.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «این نسخه را جناب فضایل اکتساب آقا علی رشتی از بیاض عالیجناب سعادت انتساب آقا میرزا محمّد بدیع درب امامی نقل کرده بودند، حقیر از روی نوشته جناب آقا علی نقل نمودم فی شهر ذی الحجّة الحرام ۱۲۸۳هـ». ❊نوع خط: نستعلیق ❊نام کاتب: [ابوالقاسم بن محمّد حسینی] ❊تاریخ کتابت: ۱۲۸۳هـ ❊عنوانها و نشانیها: مشکی ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۲ (۵۶ب ـ ۵۷ب) ❊تعداد سطر: ۱۴ ❊اندازهٔ متن: ۱۲×۶/۵ سانتیمتر.

ویژگیها: در حاشیه تصحیح گردیده است.

---

۱. کهن‌ترین نسخه کتاب نزهة الکرام که در نیمه دوم سده ۷هـ کتابت شده، در این کتابخانه بزرگ موجود می‌باشد. متأسفانه کامل نیست و نیمی از کتاب است. این نسخه از جمله نسخه‌های کتابخانه شخصی مرحوم فخرالدین نصیری بود که اینجانب طی چند مرحله با تعدادی نسخه نفیس دیگر از صبیّه آن مرحوم برای این کتابخانه بزرگ خریداری نمودم.

☜ *الذریعة:* ۱۲۳/۲۴.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۸۴۷/۹»

۱۴۸. منتخب نزهة الکرام

(مناقب، عربی)

از: ناشناخته

آغاز: «سؤال الخضر علی نبینا و آله و علیه السلام عن أبی‌بکر و الزامه الحجّة، روی عطاء المکی عن ابن عبّاس رضی الله عنه قال أرسل إلی أبوبکر بن أبی‌قحافة ذات لیلة من اللیالی فأتیتُ إلیه...».

انجام: «و قد أفلح من عرف منهاج دلیلك و ما أنت علیه و خاب من أنکر فضلك وجحد حقّك صلّی الله علیك و علی آلك الطیبین الطاهرین المعصومین الأخیار الأنجبین و سلّم تسلیماً کثیراً و الحمدلله ربّ العالمین».

گزارش متن: بخشی از کتاب نزهة الکرام تألیف ابوالقاسم جعفر بن محمّد قمی مشهور به ابن قولویه (درگذشته ۳۶۸ یا ۳۶۹هـ) است که در این نسخه تنها یك بخش آن آمده است و بر اساس ترجمهٔ فارسی آن که از صفی‌الدین مرتضی ابن داعی حسینی رازی می‌باشد (به رساله پیشین رجوع شود)، بخشی از باب ۲۸ کتاب محسوب می‌گردد.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «این نسخه شریفه از روی نسخه عالیجناب فضائل اکتساب آقا علی رشتی حسب الارشاد جناب مجتهدالزمان السید الأجلّ الأکرم آقا میرزا سید محمّد شهشهانی[1] قلمی داشته بودند، استکتاب گردید فی لیلة الخمیس خامس شهر ذی حجّةالحرام سنة ۱۲۸۳ و أنا العبد الآثم الجانی ابوالقاسم بن محمّد الحسینی و الحمدلله الذی وفّقنی للاطّلاع علی هذه الحکایة الظریفة الشریفة و صلّی الله علی النبّی محمّد و آله» ❊نوع خط: نستعلیق ❊نام کاتب: ابوالقاسم بن محمّد حسینی ❊تاریخ کتابت: ۱۲۸۳هـ ❊عنوانها و

---

۱. مرحوم آیت‌الله سید محمّد شهشهانی اصفهانی یکی از عالمان برجسته اصفهان در سده ۱۳هـ بوده و آثار علمی بسیاری را نگاشته است. اینجانب تاکنون تعدادی از تألیفات ایشان را که نسخه اصل و به خط خودشان کتابت شده، طی چند مرحله در اصفهان، تهران و قم برای این کتابخانهٔ بزرگ خریداری نمودم و بیشتر آنهادر جلدهای پیشین این فهرست گزارش شده‌اند.

نشانیها: مشکی ❊ نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۳ (۵۸الف ـ ۶۰الف) ❊تعداد سطر: ۱۴ ❊اندازهٔ متن: ۱۲×۶/۵ سانتیمتر.

ویژگیها: این اثر در حاشیه تصحیح گردیده، اندکی حاشیه نویسی نیز به نقل از مجمع البحرین و صحاح اللغة دارد.

☜ *الذریعة:* ۱۲۳/۲۴.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۸۴۷/۱۰»

۱۴۹. قانونچه (طب، عربی)

از: قاضی محمود بن محمّد (عمر) چغمینی، درگذشته: پیرامون سدهٔ ۹هـ

آغاز: «بسملة، الحمدلله ربّ العالمین و الصلوة و السلام علی خیر خلقه محمّد و آله أجمعین الطاهرین و بعد فهذا مختصر یشتمل علی زبدة ما یجب استحضاره من صناعة الطبّ علمیّة و عملیّة انتخبته من کتب المتقدّمین و المتأخّرین و رتّبته علی عشر مقالات...».

انجام: «و أمّا الحلوا فالعسلی معین علی الهضم و العجین غلیظ مولّد للسّدد خصوصاً المتّخذ من دقیق».

بنگرید به: نسخه شماره «۲۴۸۵» گزارش شده در جلد «۷» فهرست همین کتابخانه.

گزارش متن: برخی از متقدّمین بر این باورند که این اثر گزیده‌ای از کتاب قانون ابن‌سینا است که نادرست و قانوچه تألیف مستقلّی می‌باشد. این اثر نخستین بار در سال ۱۲۸۱هـ به صورت سنگی (گویا در تهران) منتشر شده است.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «قد وقع الفراغ عن تسوید هذه الأوراق فی یوم الخمیس ۱۶ جمادی الأوّل سنة ۱۲۷۷:

در این دقیقه بماندند جملهٔ حکما
که آدمی چکند با قضای کن فیکون
اصول نبض چو شد منحرف ز جنبش اصل
بلای عجز فرو ماند پای افلاطون
صلاح طبع چو سوی فساد روی نهاد
بماند بیهده در دست بوعلی قانون»

*نوع خط: نستعلیق و شکسته نستعلیق *نام کاتب: [ابوالقاسم بن محمّد حسینی] *تاریخ کتابت: ۱۲۷۷ه *عنوانها و نشانیها: مشکی و قرمز *نوع کاغذ: شرقی *تعداد برگ: ۳۵ (۶۱ب ـ ۹۶الف) *تعداد سطر: ۱۴ *اندازهٔ متن: ۱۲×۶/۵ سانتیمتر.

ویژگیها: در حاشیه تصحیح گردیده. اندکی حاشیه نویسی نیز به نقل از صحاح اللغة، شرح نفیس، قاموس، روضة البهیه و... دارد. آثار چربی و رطوبت بر نسخه سرایت نموده است. پیش از آغاز نسخه چند یادداشت به خط کاتب و ابیاتی به عربی آمده که از آن جمله است:

طلب العلم بالتوانی محال　　و رضی الخلق غایة لا تنال

در انجام نسخه نیز دو برگ حاوی ابیاتی در پزشکی منسوب به حضرت امیرالمؤمنین علی بن ابی‌طالب علیه‌السلام آمده:

تمام الطبّ فی البیتین جمع　　و حسن القول فی قصر الکلام
تقلّل إن أکلتَ و بعد أکل　　تجنّب عن سقی قبل انهضام
و لیس علی النفوس أشدّ بأساً　　من إدخال الطعام علی الطعام

نیز دو بیت با عنوان «لنعم ما قال الشاعر رحمه‌الله فی ذمّ بعضهم»:

ثلثة حملّوا ظهورهم　　وزر البرایا و بئس ما یزرون
ارّخ أسمائهم معذّبهم　　(إنّا من المجرمین منتقمون)

بر اساس این آیه شریفه اسامی سه شخصیّت معهود بر اساس حساب ابجد و زبر و بینات «۱۲۰۲» استخراج گردیده است. همچنین در برگی چند عبارت ادبی در قالب انشاء و نامه بدون نقطه نگاشته شده است که آغاز آن چنین است: «عالم معالم صلاح و سداد و سالك مسالك..».

☜ *کشف الظنون*: ۱۳۱۱/۲؛ *المعجم الشامل للتراث العربی المطبوع «المستدرك ۱»*: ۲۹/۲.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۸۴۷/۱۱»

۱۵۰. ترجمه برء الساعة

از: ناشناخته　　(طب، فارسی)

آغاز: «الحمدلله ربّ العالمین و الصلوة و السلام علی خیر خلقه محمّد و آله أجمعین

المعصومین. امّا بعد: این رساله‌ایست از محمّد بن زکریا از برای هر مرضی علاجی ذکر نموده است که برء الساعة می‌باشد فی الصداع درد سر هرگاه پیش باشد نزدیك پیشانی از زیادتی خون است...».

انجام: «فی الفتق... زیره کرمانی مساوی کوفته در میان کیسه کنند و بر بالای آنجا که پاره شده گذارند... تا محکم آن کیسه را بگیرد و معجون کمّونی میل نمایند، تمّ بالخیر».

گزارش متن: ترجمه‌ای است نیکو از کتاب برء الساعة، تألیف: ابوبکر محمّد بن زکریا رازی (درگذشته ۳۱۱هـ) که شاید ترجمه از کاتب نسخه (ابوالقاسم بن محمّد حسینی) باشد. علی رغم تفحص و بررسی بسیار در منابع موجود به نسخهٔ دیگری از این اثر، دست نیازیدیم.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نستعلیق ❊نام کاتب: [ابوالقاسم بن محمّد حسینی] ❊تاریخ کتابت: [۱۲۷۷هـ] ❊عنوانها و نشانیها: قرمز و مشکی ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۵ (۹۷ب ـ ۱۰۱ب) ❊تعداد سطر: ۱۴ ❊اندازهٔ متن: ۱۲×۶/۵ سانتیمتر.

ویژگیها: در پایان نسخه، یك برگ (۱۰۲ب) متن دو نامه با عنوان «مواد نوشته جناب فضائل و کمالات اکتساب آقا میرزا محمّدصادق زنجانی سلّمه‌الله» آمده که به حاجی قوام نوشته است. شمارهٔ نسخه: «۱۳۸۴۷/۱۲»

۱۵۱. **سی فصل** (اخترشناسی، فارسی)

از: خواجه نصیرالدین محمّد بن محمّد بن حسن، طوسی، درگذشته: ۶۷۲هـ

آغاز: «الحمدلله ربّ العالمین و صلوته علی نبیه محمّد و آله أجمعین این مختصری است در معرفت تقویم مشتمل است بر سی فصل، فصل اوّل: در حساب جمل و آن برین ترتیب است ابجد هوّز حطّی کلمن سعفص قرشت ثخذ ضظع...».

انجام: «و ما درین مختصر بدین قدر اختصار کنیم، پس کسی که زیادت ازین خواهد با کتب این علم رجوع کند تا دانسته شود انشاءالله تعالی، تمام شد رساله سی فصل بعون الله».

بنگرید به: نسخه شماره «۴۳/۳» گزارش شده در جلد «۱» فهرست همین کتابخانه.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نستعلیق ❊نام کاتب: [ابوالقاسم بن محمّد حسینی] ❊تاریخ کتابت: ۱۲۷۴هـ ❊عنوانها و نشانیها: قرمز و مشکی ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۲۰

(۱۰۳ب ـ ۱۲۲ الف) ❊ تعداد سطر: ۱۴ ❊اندازهٔ متن: ۱۲×۶/۵ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۱۷/۵×۱۱/۵ سانتیمتر ❊نوع جلد: تیماج مشکی.

ویژگیها: در حاشیه تصحیح گردیده و ابیاتی به عربی به عنوان شاهد مثال برای عبارتهای خواجه از کتاب دیگری آمده است. در انجام نسخه چند بیت عربی و فارسی آمده است.

☜ *الذریعة*: ۹۱/۱۲.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۸۴۷/۱۳»

۱۵۲. سراج منیر

(اخلاق، فارسی)

از: قاضی محمّدشریف بن شمس‌الدین محمّد، کاشف شیرازی، درگذشته: ۱۰۶۰هـ

آغاز: «ستایش کریمی را که حله حلتش زیوری است زیبنده و رشحه محبتش گوهری است ارزنده گلشن امید از نسیم عنایتش تازه روی و غنچه...».

انجام: «در این دم که هستیم باشیم شاد — که خواهیم این دور را کرد یاد

الحمدلله رب العالمین... محمّد و آله اجمعین.».

بنگرید به: نسخه شماره «۲۸۰۸/۱» گزارش شده در جلد «۸» فهرست همین کتابخانه.

گزارش متن: به جز نسخه ارجاعی نسخه دیگری در همین فهرست به شماره ۱۳۸۰۴/۲ گزارش گردیده است.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نستعلیق زیبا ❊نام کاتب: محمّدتقی بن محمّدحسن شیرازی به قرینه رساله بعد ❊تاریخ کتابت: اوایل سدهٔ ۱۴هـ. ❊ عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۷۸ (۳ب ـ ۸۱الف) ❊تعداد سطر: ۱۲ ❊اندازهٔ متن: ۱۳/۵×۶/۵ سانتیمتر.

ویژگیها: در آغاز نسخه دو برگ اشعار عربی و فارسی و چند حدیث آمده است.

☜ *الذریعة*: ۱۶۱/۱۲.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۸۴۸/۱»

۱۵۳. صد پند = نصایح لقمان (اخلاق، فارسی)

از: ناشناخته

آغاز: «الحمدلله ربّ العالمین و صلی الله علی محمّد و آله اجمعین، این صد پند سودمند که حضرت لقمان پسر خود را بارتکاب آن وصیت کرده...».

انجام: «و اوست رستگاری دهنده و نجات بخشنده هر بنده».

بنگرید به: نسخه شماره «۷۳۴۱/۶» گزارش شده در جلد «۱۹» فهرست همین کتابخانه.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «تم الکتاب فی ۲۴ شهر ذی‌قعدة الحرام شهور سنة ۱۳۰۷ من الهجرة بید اقل الحاج محمّدتقی ابن المرحوم الحاج محمّدحسن الشیرازی» ❊نوع خط: نستعلیق زیبا ❊نام کاتب: محمّدتقی بن محمّدحسن شیرازی ❊تاریخ کتابت: ۱۳۰۷هـ. ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۲ (۸۱الف ـ ۸۲ب) ❊تعداد سطر: ۱۲ ❊اندازهٔ متن: ۱۳/۵×۶/۵ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۱۸×۱۱/۵ سانتیمتر ❊نوع جلد: تیماج زرشکی، مجدول ضربی.

ویژگیها: سه برگ پایانی مشتمل بر احادیث و چند بیت شعر از جمله اشعار مرقوم بر شمشیر و زره حضرت امیرالمؤمنین علی علیه‌السلام آمده است.

☜ *الذریعة:* ۲۶/۱۵؛ *فهرستواره نسخه‌های خطی فارسی:* ۵۱۵/۶.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۸۴۸/۲»

۱۵۴. تحفة الاخیار فی فضل الصلاة والسلام علی النبی المختار (دعا، عربی)

از: محمد بن قاسم الانصاری التلمسانی التونسی مشهور به «الرصاع»، درگذشته: ۸۹۴هـ

آغاز: «قال الشیخ الفقیه العالم العلم... الحمدلله الذی نوّر قلوب المومنین بنوره المحمدی الاول و اشرق صدور الموقنین بمحبّة النبی العربی...».

انجام: ««و یطعمون الطعام علی حبّه مسکیناً و یتیماً و اسیراً...» فقد صح ان الله جلّ جلاله یصلی علی من قالها مرّة عشراً فصلا علیه الله ما جنت الدجا و اطلعت الافلاک فی اللیل اذا اسرا».

بنگرید به: نسخه شماره «۲۰۲۵/۳» گزارش شده در جلد «۶» فهرست همین کتابخانه.

گزارش متن: مولف در ماه رمضان سال ۸۶۹هـ نگارش این کتاب را آغاز نموده است. نسخه‌هایی از این کتاب در کتابخانه چستربیتی در شهر دوبلین در ایرلند جنوبی، کتابخانه ملی تونس و مرکز احمد بابا للتوثیق و البحوث التاریخیه تنبکتو در آفریقا موجود می‌باشد.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «و هذا اوان الختام و الحمدلله... علی ید عبدالضعیف حافظ عبدالرحمن فی السنة ۱۰۲۷ من... هجرة سید المرسلین صلی‌الله علیه وسلم.» ❊نوع خط: نسخ ❊نام کاتب: حافظ عبدالرحمن ❊تاریخ کتابت: ۱۰۲۷هـ ❊عنوانها و نشانیها: شنگرف ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۷۸ ❊تعداد سطر: ۲۱ ❊اندازهٔ متن: ۱۳×۹ سانتیمتر ❊ اندازهٔ جلد: ۲۱/۵×۱۵ سانتیمتر ❊نوع جلد: تیماج زرشکی.

ویژگیها: نسخه‌ای است نفیس، در حاشیه تصحیح شده، نسخه رطوبت و آسیب دیده، سپس ترمیم گردیده است. در برگ نخست یک صفحه کامل در موضوع همین کتاب آمده که احتمال می‌رود بخشی از این کتاب یا کتابی مشابه آن باشد.

هدیة العارفین: ۲۱۶/۲؛ معجم المؤلفین: ۱۳۷/۱۱؛ تراجم المؤلفین التونسیین: ۳۵۸/۲؛ فهرس المخطوطات مرکز احمد بابا للتوثیق و البحوث التاریخیة بتنبکتو: ۲۸۴/۲.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۸۴۹»

۱۵۵. عیون المسائل

(فقه شیعه، عربی)

از: میرداماد، محمّدباقر بن محمّد حسینی مرعشی استرآبادی، درگذشته: ۱۰۴۰ یا ۱۰۴۱هـ

آغاز: «و من [جناب] فضلک الا ستیفاق و الاستیزاع یا حکیم یا علیم سبحانک اللهم انی للسان هذه الذمة... و بعد فیقول احوج المربوبین الی الرب الغنی...».

انجام: «فاذن تعلیق الخلاف المذکور فی تفسیر الاستدامة علی الخلاف فی ذلک الاصل مما لیس لسیاقه من مساق التوجه نصیب و ارتکاب مثل ذلک من الاریب النبیه غریب.».

بنگرید به: نسخه شماره «۵۶۳۰/۱» گزارش شده در جلد «۱۵» فهرست همین کتابخانه.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نسخ ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۱۱هـ ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۶۹ ❊تعداد سطر: ۱۷ ❊اندازهٔ متن: ۱۳/۵×۷/۵ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۱۹/۵×۱۲/۵ سانتیمتر ❊نوع جلد: مشمع مشکی، عطف: تیماج مشکی.

ویژگیها: نسخه‌ای است نفیس، و در حیات مولف کتابت شده، حاشیه نویسی دارد با نشان «منه» و «منه دام ظله». در حاشیه تصحیح و با نشان «بلغ» و عبارت «بلغ مطالعة اجمالیة و الله الموفق» مقابله گردیده است، در برگ نخست تملّکی با مهر بیضی «یؤتکم الله اجراً حسناً» که در انجام نیز آمده، وجود دارد.

☜ *الذریعة:* ۳۸۲/۱۵ ـ ۳۸۳؛ *ریحانة الادب:* ۵۶/۶.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۸۵۰»

۱۵۶. دعوات گلپایگانی = کتاب دعوات (دعا، فارسی ـ عربی)

از: سید ابوالقاسم بن علی‌اصغر موسوی گلپایگانی، درگذشته: بعد از ۱۳۳۸هـ

آغاز: «در بیان احراز وارده از طریق معصومین علیهم صلوات الله ربّ العالمین در کتاب بحار روایت کرده از آمنه مادر پیغمبر...».

انجام: «بعضه کان بجسده الشریف و بعضه کان بروحه فی المنام و بهذا یرتفع النزاع اذ لم اقف علی احد یدعی کون معراج النبی (ص) کان بالجسم ازید من مرة واحدة و الحمدلله کتبه الاحقر الفانی ابوالقاسم الجرفادقانی ۱۳۳۰».

گزارش متن: مجموعه‌ای است از دعاها، زیارات و توسلات در سه جلد که در سال ۱۳۳۰هـ تألیف گردیده است. دیگر آثار مولف در انجام نسخه به خط وی چنین آمده «در ذکر کتبی که مولف این کتاب تا این تاریخ که غره شهر جمادی الثانیة سنه ۱۳۳۱ هزار و سیصد و سی و یک می‌باشد جمع و تألیف نموده است.

۱. ممد الواعظین ۲. و نخبة المعارج هر دو در مواعظ و نصایح ۳. کتاب مختصر المصیبة ۴. و مجمع المصائب در مصیبت ۵. حاشیه مختصری بر فرائد ۶. کتاب رشحات فاطمیه در ذکر حالات فاطمه زهرا سلام‌الله علیها ۷. کتاب غزوات امیرالمؤمنین علیه آلاف التحیة من ربّ العالمین ۸. کتابی در دعوات به طریق اختصار [گویا همان اختریه باشد که در همین کتابخانه

به شماره ۱۴۹۲ گزارش شده است] ۹. کتاب کشکول ۱۰. ترجمه لهوف ابن طاووس ۱۱. کتاب تحقیق الحق در حالات امام غائب (عج) ۱۲. ترجمه اخذ الثار در حالات مختار ۱۳. شرح بر منظومه آقا سید محسن کاظمی در فقه ۱۴ شرحی بر منظومه اصول آقا سید محسن مسطور ۱۵. ترجمه ینابیع المودة ۱۶. متمم المجمع در علم لغة ۱۷. کتاب دعوات سه مجلد» نسخه موجود جلد دوم همین کتاب دعوات می‌باشد. مولف در برگ ۲۵۰ به مناسبتی از فرزند خود ابوالفضل نام برده است.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نسخ ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۱۴هـ ❊عنوانها و نشانیها: مشکی ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۲۵۹ ❊تعداد سطر: ۱۷ ❊اندازهٔ متن: ۱۴×۷/۵ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۱۸×۱۱ سانتیمتر ❊نوع جلد: تیماج مشکی مجدول.

ویژگیها: نسخه‌ایست نفیس و در حیات مولف کتابت شده و دستخط وی در چند برگ در پایان نسخه آمده است، حاشیه نویسی دارد با نشان «منه عفی عنه». در حاشیه تصحیح گردیده است، در پایان نسخه مطلبی در یک برگ راجع به «و عرجت بروحه الی السماء» در دعای ندبه، دعای قاف و فهرست آثار مولف به خط وی دیده می‌شود، همچنین در آغاز نسخه دعایی جهت درد چشم و دعای بعد از عطسه آمده است. نسخه اندکی رطوبت دیده است.

☜ *موسوعة مؤلفی الامامیة:* ۴۵۵/۲.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۸۵۱»

۱۵۷. دعوات گلپایگانی = کتاب دعوات

(دعا، فارسی ـ عربی)

از: سید ابوالقاسم بن علی‌اصغر موسوی گلپایگانی بروجردی، درگذشته: بعد از ۱۳۳۸هـ

آغاز: «الحمدلله رب العالمین... و بعد چنین گوید احقر فانی... که یکی از عبادات مهمه بلکه افضل آنها رو آوردن بدرگاه قاضی الحاجات و تضرع و زاری نمودن بحضرت باری...».

انجام: «هفتم از شر شیطان و بلاهای ناگهان او را نگاهدارم... و بگو و نحن له صابرون لا اله الاّ الله محمّد رسول الله و صلی الله علی محمّد و آله اجمعین».

بنگرید به: نسخه شماره «۱۳۸۵۱» گزارش شده در جلد «۳۵» فهرست همین کتابخانه.

گزارش متن: نسخه موجود جلد سوم کتاب است.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نسخ ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۱۴هـ ❊عنوانها و نشانیها: مشکی ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۳۴۵ ❊تعداد سطر: ۱۷❊اندازهٔ متن: ۱۴×۷/۵ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۱۸×۱۱/۵ سانتیمتر ❊نوع جلد: تیماج قهوه‌ای روشن، مجدول، عطف: تیماج قهوه‌ای تیره.

ویژگیها: نسخه‌ای است نفیس که در حیات مولف کتابت شده. حاشیه نویسی دارد با نشان «منه عفی عنه». در حاشیه تصحیح گردیده. چند دعا در آغاز نسخه آمده است. اندکی رطوبت دیده است.

☜ *موسوعة مؤلّفی الإمامیة:* ۴۵۵/۲. شمارهٔ نسخه: «۱۳۸۵۲»

۱۵۸. شرح التصریف (صرف، عربی)

از: ناشناخته

آغاز: افتاده... «فان قلت لم تخصصت هذه الحروف الاربع دون غیرها بالزیادة قلت... زیادة الحروف لنصب العلامات...».

انجام: «فرع علی اعتلال الفعل کما مرّ... الثالث المعتلّ اللام و یقال له الناقص و ذو الاربعة...» افتاده.

گزارش متن: شرحی است مزجی با عنوانهای «ان قلت ـ قلت، قال ـ اقول» بر تصریف عبدالوهاب بن ابراهیم زنجانی که در آن از اخفش، سیبویه و ابن مالک نام برده است.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نسخ ❊تاریخ کتابت: نیمه نخست سده ۹هـ ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۱۱۱ ❊تعداد سطر: ۱۱ ❊اندازهٔ متن: ۱۳×۹ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۱۵/۵×۱۳ سانتیمتر ❊نوع جلد: تیماج قهوه‌ای.

ویژگیها: نسخه‌ای است نفیس. رطوبت و آسیب دیده. برگهایی در میانه نسخه پراکندگی دارد و تعدادی از آنها در انجام (۱۰۸ـ۱۱۱) آمده است.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۸۵۳»

۱۵۹. **بغية الطالب فی معرفة المفروض و الواجب** (فقه شیعه، عربی)

از: کاشف الغطاء، شیخ جعفر بن خضر جناحی نجفی، درگذشته: ۱۲۲۷هـ

آغاز: «الحمدلله الذی اسّس قواعد الاحکام و رفع قواعد دعائم الاسلام و میّز لعباده الحلال من الحرام... و بعد فقد سئلنی جمع من الاتقیاء...».

انجام: «و یستحب الجبر عقیب کل مقصورة علی استحبابه بعد کل فریضة یقول سبحان الله و الحمدلله و لا اله الاّ الله و الله اکبر مرة قبل التسبیح او بعده.».

بنگرید به: نسخه شماره «۶۰۲/۱» گزارش شده در جلد «۲» فهرست همین کتابخانه.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «تمت الصلوتیة للشیخ علی زید... فی غرّة شعبان المعظم.» ❊نوع خط: نسخ ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۱۳هـ ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۹۸ (۱ب ـ ۹۸ب) ❊تعداد سطر: ۱۴ ❊اندازهٔ متن: ۱۱×۶ سانتیمتر.

ویژگیها: یک مورد حاشیه نویسی دارد با نشان «محمّدحسن سلمه‌الله». در حاشیه تصحیح شده، نسخه اندکی رطوبت دیده است.

☜ *الذریعة:* ۱۳۳/۳.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۸۵۴/۱»

۱۶۰. **الصومیة (الرسالة)**

(فقه شیعه، عربی)

از: کاشف الغطاء، شیخ جعفر بن خضر جناحی نجفی، درگذشته: ۱۲۲۷هـ

آغاز: «الصوم و هو توطین النفس علی الکف عن اشیاء مخصوصة فی زمان مخصوص من مکلف مخصوص کما سیجیء...».

انجام: «ففی خروجها الی المنزل للاعتداد او وجوب اعتدادها فی المسجد مدة الاعتکاف قولان و الحمدلله اولاً و آخراً و صلی‌الله علی محمّد و آله الطیبین الطاهرین».

گزارش متن: رساله‌ای است در احکام روزه و اعتکاف و گویا تتمه‌ای بر بغیة الطالب مولف باشد.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نسخ ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۱۳هـ ❊عنوانها و نشانیها: مشکی ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۴۷ (۹۹ب ـ ۱۴۶الف) ❊تعداد سطر:

۱۴ *اندازهٔ متن: ۱۱×۶ سانتیمتر.

ویژگیها: در حاشیه تصحیح گردیده است.

الذریعة: ۲۰۵/۱۱؛ *فهرست نسخه‌های خطّی کتابخانه مدرسه نمازی خوی:* ۳۴۴.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۸۵۴/۲»

۱۶۱. **فضل صلوات بر پیامبر** (صلّی‌الله علیه و آله وسلّم) (حدیث، فارسی- عربی)

از: ناشناخته

آغاز: «و بعد در این اوراق ذکر می‌شود چند حدیث در فضل صلوات بر اشرف مخلوقات و علت ایجاد تمامی موجودات...».

انجام: «شارک معهما ابنتیهما و اشیاعهما و محبیّهما و من شایعهما انک سمیع الدعا قریب مجیب.».

گزارش متن: رساله کوتاهی است مشتمل بر ترجمه فارسی چند حدیث در فضل صلوات بر پیامبر و آل و ثواب لعن و تبری از دشمنان آنها که از آثار علامه مجلسی، وافی فیض، کافی کلینی و مجمع البیان طبرسی گزیده گردیده است. در پایان ثواب دعای صنمی قریش همراه با متن دعا ذکر گردیده است. مجموعه‌ای شبیه این مجموعه در مدرسه نمازی خوی وجود دارد که رساله چهارم آن با عنوان «فضل صلوات بر پیامبر (ص)» و به خط مولف آمده و مولف آن محمّدرضا بن محمّدعلی حسینی مجاور مشهد غروی دانسته شده است. رساله موجود از حیث محتوی به آن نسخه شبیه ولکن آغاز و انجامش با یکدیگر همخوانی ندارند.

گزارش نسخه: *نوع خط: نستعلیق و نسخ *تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۱۳ه *عنوانها و نشانیها: مشکی *نوع کاغذ: فرنگی *تعداد برگ: ۹ (۱۴۶ب-۱۵۴ب) *تعداد سطر: ۱۴ *اندازهٔ متن: ۱۱×۶ سانتیمتر *اندازهٔ جلد: ۱۶×۱۱ سانتیمتر *نوع جلد: نیمه راست تیماج مشکی، نیمه چپ: تیماج مشکی مجدول ضربی با دو سرترنج.

ویژگیها: در انجام چند حدیث و یادداشتی به تاریخ ۱۲۵۷ه آمده، نسخه اندکی رطوبت دیده است.

فهرست نسخه‌های خطّی کتابخانه مدرسه نمازی خوی: ۳۴۴.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۸۵۴/۳»

۱۶۲. المستجاد من کتاب الإرشاد = مختصر کتاب الإرشاد للمفید

(مناقب، عربی)

منسوب به: علاّمه حلّی، ابومنصور جمال‌الدین حسن بن یوسف بن مطهّر حلّی، درگذشته: ۷۲۶هـ

آغاز: افتاده «... فی البیت الحرام یوم الجمعة الثالث و العشرین من رجب سنة ثلثین من عام الفیل و لم یولد قبله...».

انجام: «قال الشیخ رحمه‌الله و الامثال فی ما ذکرناه و اثبتناه کثیرة یطول بها الکتاب... و الله نسأل التوفیق و ایاه یستهدی الی سبیل الرشاد تم الجلد الاول بعنایة الله عزوجل و ها انا اشرع فی الثانی انشاءالله تعالی الملک الباری».

بنگرید به: نسخه شماره «۱۰۸۱۳/۱» گزارش شده در جلد «۲۷» فهرست همین کتابخانه.

گزارش متن: این اثر در ضمن کتاب «مجموعه نفیسه» که مشتمل بر چند رساله از دانشمندان متقدّم شیعه است، حسب الامر پدر بزرگوارم مرحوم آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی (ره) چند سال گذشته در قم و سپس در بیروت چاپ و منتشر گردیده است. نسخه موجود تنها جلد نخست و مربوط به تاریخ و فضایل و مناقب حضرت علی علیه‌السلام می‌باشد.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نسخ زیبا ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۱۲هـ ❊عنوانها و نشانیها: مشکی ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۸۶ ❊تعداد سطر: ۱۷ ❊اندازهٔ متن: ۱۴/۵×۷/۵ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۲۰×۱۳/۵ سانتیمتر ❊نوع جلد: تیماج قهوه‌ای.

ویژگیها: در برگ انجام نسبنامه‌ای آمده که از سوی مادر به ملا مهدی بن ابی‌ذر نراقی منتهی می‌شود و شاید نسخه در تملک آنها قرار داشته. در برگ انجام چند یادداشت آمده که یکی از آنها به تاریخ ۱۱۴۶ و به خط داود محمّدی علوی حسینی است، آغاز و انجام نسخه به مهر پدر بزرگوار حضرت آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی(ره) مزیّن می‌باشد.

الذریعة: ۲/۲۱.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۸۵۵»

۱۶۳. **مائة منقبة من مناقب علی علیه‌السلام** (مناقب، عربی)

از: ابوالحسن محمّد بن احمد بن علی بن شاذان کوفی قمی فامی، درگذشته: پیرامون ۴۱۵هـ

آغاز: «قال حدثنا الاعمش عن امیرالمؤمنین (ع) قال قال رسول‌الله (ص) انا سید الاولین و الآخرین و انت یا علی سید الخلائق من بعدی...».

انجام: «یقول علی بن ابی‌طالب حجتی علی خلقی و نوری فی بلادی... و لا ادخل الجنة من عصاه و ان اطاعنی».

بنگرید به: نسخه شماره «۳۶۱۵» گزارش شده در جلد «۱۰» فهرست همین کتابخانه.

گزارش متن: در حقیقت گزیده‌ای است از مائة منقبة با حذف اسانید آن که چند حدیث آغازین آن به ترتیب کتاب و برخی دیگر پراکنده است. البته احتمال افتادگی برگهایی از نسخه نیز بعید به نظر نمی‌رسد.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نسخ ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۱۲هـ ❊عنوانها و نشانیها: مشکی ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۵ (۱ الف ـ ۵ الف) ❊تعداد سطر: ۲۰ ❊اندازهٔ متن: ۱۴×۱۰ سانتیمتر.

ویژگیها: در انجام نسخه چند حدیث دیگر در مناقب حضرت امیرالمؤمنین علی علیه‌السلام آمده که از کتابهای دیگر نقل شده. چند سطر نیز در اولاد و ازواج پیامبر صلی‌الله علیه و آله آمده است.

الذریعة: ۲/۱۹. شمارهٔ نسخه: «۱۳۸۵۶/۱»

۱۶۴. **حکایة أبی‌الهذیل العلاف** (عقاید، عربی)

از: ابوالهذیل علاّف، محمّد بن هزیل، عبدی، درگذشته: ۲۳۵هـ

آغاز: افتاده «... الله اکبر تشهدون علی نبیکم و هو سید اولی العزم انه ترک فرضا... قلت لم یفرضها علیه بل علی غیره...».

انجام: «فوالله ما رایت مجنوناً فی حالة جنونه عاقلاً الا هو و لارأیت عاقلاً فی حالة عقله مجنوناً الا انا.».

بنگرید به: نسخه شماره «۱۱۶۱۹/۲۶» گزارش شده در جلد «۲۹» فهرست همین کتابخانه.

گزارش متن: ۲ برگ از آغاز نسخه افتاده است، پایان آن با نسخه ارجاعی یکی است و تنها جمله «و کرهت ان اذکره للمامون خوفاً ان یدنیه و یقضینی» در آن نیامده است.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نسخ ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۱۲هـ ❊عنوانها و نشانیها: مشکی ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۶ (۷ الف ـ ۱۲ب) ❊تعداد سطر: ۲۰ ❊اندازهٔ متن: ۱۵×۱۰ سانتیمتر.

ویژگیها: نسخه اندکی رطوبت و آسیب دیده است.

☜ *دائرةالمعارف بزرگ اسلامی:* ۳۸۸/۶؛ *فهرست کتابخانه ملی ملک:* ۳۶۹/۹.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۸۵۶/۲»

۱۶۵. مناظرة المجنون مع الفقیه المخالف

(عقاید، عربی)

از: ناشناخته

آغاز: «حکی عن بعض المجانین انه کان یقیم ببعض مدارس الجمهور فیجلس فی مجالسهم و یطعمونه من فاضل طعامهم فقال له بعض فقهائهم ذات یوم...».

انجام: «فبال علیهم فقالوا قبّحک الله قال لا بل قبّح الله قوماً نهاهم الله عن فعل القبیح و قالوا اراده منّا و امرهم بالایمان فقالوا منعه عنّا ثم خرج.».

گزارش متن: مناظره‌ای است کوتاه بین یک فقیه سنی و شخصی مجنون در توحید، نبوت، امامت و مسئله جبر و اختیار که عالم سنی از پاسخ مجنون درمانده شده است.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نسخ ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۱۲هـ ❊عنوانها و نشانیها: مشکی ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۴ (۱۲ب ـ ۱۵ الف) ❊تعداد سطر: ۲۱ ❊اندازهٔ متن: ۱۶×۱۰ سانتیمتر.

ویژگیها: در حاشیه تصحیح گردیده، نسخه اندکی رطوبت دیده است.

☜ *الذریعة:* ۳۰۱/۲۲؛ *فهرست نسخه‌های خطی کتابخانه آیت‌الله فاضل خوانساری: دفتر اول:* ۲۵۱.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۸۵۶/۳»

۱۶۶. خبر الاثنی عشر الذین أنکروا علی أبی‌بکر = أسماء المنکرین علی أبی‌بکر

(حدیث، عربی)

از: ناشناخته

آغاز: «لما غصب الخلافة من علی (ع)... منبر رسول الله (ص) و هم ستة من المهاجرین و ستة من الانصار جمعوا رأیهم و قالوا یتقدم هذا علی بن ابی‌طالب...».

انجام: «و من معک فی الاصل فقائلا انا هاهنا قاعدون و مکث الی ان مات الاول و الثانی و الثالث».

گزارش متن: روایتی است در اسامی و اقوال دوازده نفری که خلافت ابوبکر را انکار و آن را با دلیل محکم به آیات و فرموده‌های پیامبر اعظم حق مسلم علی بن ابی‌طالب علیه‌السلام دانسته‌اند، این روایت با اختلافاتی در رجال برقی صص۶۳ـ۶۶ آمده است.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نسخ ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۱۲ه ❊عنوانها و نشانیها: مشکی ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۴(۱۵الف ـ ۱۸الف) ❊تعداد سطر: ۲۱ ❊اندازهٔ متن: ۱۶×۱۰سانتیمتر.

ویژگیها: در انجام روایتی آمده که صفوان بن صعصة بن صوحان در آن چند پرسش از حضرت علی بن ابی‌طالب نموده و آغاز آن در نسخه چنین آمده «قال صفوان بن صعصة بن صوحان حضرت امیرالمؤمنین... فقلت یا مولای فی قلبی مسائل اشتهی ان اسألک...»، نسخه اندکی رطوبت دیده است.

☜ *الرجال البرقی:* ۶۳. شمارهٔ نسخه: «۱۳۸۵۶/۴»

۱۶۷. حدیث أصحاب العقبة

(حدیث، عربی)

راوی: حذیفة بن یمان، درگذشته: پیرامون سدهٔ نخست ه

آغاز: «حدیث اصحاب العقبة و کانوا اربعة و عشرین... و عن حذیفة بن الیمانی رضی‌الله عنه قال کنت اقود ناقة رسول‌الله (ص) لیلة العقبة...».

انجام: «فما لقیتم رسول‌الله (ص) بعد ذلک الا عبس وجهه فیهم و اسم ذلک العقبة عقبة هرشا».

گزارش متن: روایتی است به نقل از حذیفة بن یمان در مورد اصحاب عقبة. این حدیث در بحارالانوار جلد ۲۱ صص۲۲۲ـ۲۲۳ آمده است.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نسخ ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۱۲ه ❊عنوانها و نشانیها: مشکی ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۲ (۱۹الف ـ ۲۰ب) ❊اندازهٔ متن: ۱۵/۵×۱۰ سانتیمتر.

ویژگیها: در حاشیه تصحیح شده، نسخه اندکی رطوبت دیده است.

بحارالأنوار: ۲۱/ ۲۲۲ ـ ۲۳۳.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۸۵۶/۵»

۱۶۸. الهداية و الضلالة

(علوم قرآن، عربی)

از: صاحب وزیر ابوالقاسم اسماعیل بن ابی‌الحسن عبّاد، طالقانی، درگذشته: ۳۸۵ه

آغاز: «الحمدلله الواحد العدل فلا یجور فی ما انشاء و ابتدع الرحیم فلا ظلم فیما ابتدأ و اخترع الحکیم الذی لاباطل فیما قدّم و اخّر... اعلم علّمک الله الخیر...».

انجام: «و موالاة نبیه محمّد خیر خلقه و النجوم الزواهر من اهل بیته صلی‌الله علیه و علیهم و سلم تسلیماً کثیراً.».

گزارش متن: رساله کوتاهی است در معنی هدایت و ضلالت در قرآن کریم. این رساله به تصحیح و تحقیق زنده یاد، استاد عالی‌مقام مرحوم دکتر حسین علی محفوظ[1] از روی نسخه‌ای کهن در سال ۱۳۷۴ه در تهران به چاپ رسیده است.

---

۱. محقق فرزانه، دوست دیرین پدرم و اینجانب، زنده یاد مرحوم استاد حسین علی محفوظ از استادان ممتاز شیعی مذهب دانشگاههای بغداد بوده است. وی تحصیلات خود را تا اخذ دکترای زبان و ادب فارسی، در تهران به انجام رساند. آثار بسیاری را تحقیق و منتشر ساخته است. وی یکی از علاقمندان پدر بزرگوارم بود و نامه‌هائی را در زمانهای گذشته به پدرم ارسال و درخواست پاسخ علمی آنها را می‌نمود. چند فقره از نامه‌های وی در کتابخانه بزرگ ما موجود است که به مناسبت درگذشت وی آنها را در یک جزوه به عنوان: «مکاتیب المحفوظ» چاپ و منتشر نموده‌ام. روانش شاد باد.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نسخ ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۱۲هـ ❊عنوانها و نشانیها: مشکی ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۷ (۲۰ب ـ ۲۶الف) ❊تعداد سطر: ۲۱ ❊اندازهٔ متن: ۱۵/۵×۱۰ سانتیمتر.

ویژگیها: نسخه اندکی رطوبت دیده است.

الذریعة: ۲۰۰/۲۵؛ *نسخه پژوهی:* ۳۷۵/۲.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۸۵۶/۶»

۱۶۹. **مناظرة المأمون = رسالة المأمون فی الاحتجاج** (عقاید، عربی)

از: ناشناخته

آغاز: «حدثنا ابوالحسن الرازی عن اسحق بن خاتم... قال جمعنا یحیی بن اکثم فقال امرنی المأمون باحضار جماعة من اهل الحدیث و جماعة من اهل الکلام...».

انجام: «ثم افترقنا فلم نجتمع بعد ذلک حتی قبض المأمون.».

گزارش متن: مناظره‌ای است بین مأمون و عالمان اهل سنت در اثبات خلافت بلافصل حضرت علی علیه‌السلام. این مناظره در جلد دوم کتاب شریف عیون اخبار الرضا (ع) با عنوان «ذکر ما یتقرب به المأمون الی الرضا (ع)» آمده است.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نسخ ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۱۲هـ ❊عنوانها و نشانیها: مشکی ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ:۸ (۲۶ الف ـ ۳۳ الف) ❊تعداد سطر: ۲۱ ❊اندازهٔ متن: ۱۶×۱۰ سانتیمتر.

ویژگیها: نسخه اندکی رطوبت دیده است.

الذریعة: ۳۰۱/۲۲؛ *فهرست کتب خطی کتابخانه مرکزی و مرکز اسناد آستان قدس رضوی:* ۵۳۴/۱۴.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۸۵۶/۷»

۱۷۰. **جواب رسالة الأخوین (فی ردّ الأشاعرة) = رسالة الأخوین لأخیهما فی النسب و الجواب** (عقاید، عربی)

از: ابوالفتح محمّد بن علی بن عثمان، کراجکی خیمی، درگذشته: ۴۴۹هـ

آغاز: «هذا جواب رسالة ورد الی احد المؤمنین من اخوین له فی النسب مخالفین فی الدین... و بعد وصلت رسالتکما یا اخوی ارشدکما الله الی سبیل النجاة...».

انجام: «لاسلک لکما فیه اقرب المسالک انشاءالله و به الثقة و الحمدلله ولی کل نعم و صلی‌الله علی محمّد نبی الرحمة و اهل بیته معادن العلم و الحکمة و سلم تسلیماً کثیراً و حسبنا و نعم الوکیل».

گزارش متن: رساله‌ای است در اعتقادات که در پاسخ نامه دو نفر از مخالفان که در آن پرسش‌ها با عنوان «فصل» و سپس پاسخ‌ها با عنوان «الجواب» بیان و در آن از ضمیر تثنیه استفاده شده است. در برگ ۵۳ عبارت «اخبرنی احد مشایخکما و اجلّ رواتکما ابوسعید احمد بن محمّد بن احمد المعروف بالمالینی الهروی فی جملة ما سمعته منه بمدینة الرملة فی دویرة الصوفیة فی شوال سنه ۴۱۰ قال...» دیده می‌شود، گویا کراجکی مالینی را در بغداد ملاقات نموده است چنانچه خطیب بغدادی در تاریخ بغداد آورده که مالینی واپسین باری که وارد بغداد شده سال ۴۰۹ه بوده است.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نسخ ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۱۲ه ❊عنوانها و نشانیها: مشکی ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ:۳۳ (۳۳ الف ـ ۶۶ب) ❊تعداد سطر: ۲۱ ❊اندازهٔ متن: ۱۵×۱۰ سانتیمتر.

☜ *الذریعة:* ۱۸۰/۵؛ *معالم العلماء:* ۱۱۸؛ *طبقات أعلام الشیعة (قرن ۵):* ۱۷۷؛ *ریاض العلماء و حیاض الفضلاء:* ۱۳۹/۵؛ *تاریخ بغداد:* ۳۷۱/۴.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۸۵۶/۸»

۱۷۱. الخطبة التطنجیة = خطبة أمیرالمؤمنین علیه‌السلام بین مکّة و المدینة

(حدیث، عربی)

منسوب به: حضرت امیرالمؤمنین علی بن ابی‌طالب علیه‌السلام، شهادت: ۴۰ه

آغاز: «الحمدلله الذی فتق الاجوا و خلق الارجاء و اضاء الاضواء و امات الاحیاء و احیاء الأموات...».

انجام: «الحی الذی لا یموت اعتصمت بذی العزة و الجبروت استعنت بعظمة الله ما اخاف

و احذر و الحمدلله».

گزارش متن: خطبه‌ای است منسوب به وجود مبارک حضرت علی علیه‌السلام که طیّ آن حضرت فضائل خویش را بر شمرده است و چون در بخشی از آن خطبه چنین آمده: «انا الواقف علی التطنجین...» به خطبه تطنجیه معروف گردیده است، سید کاظم رشتی شرحی بر این خطبه نگاشته و در سال ۱۲۷۰ه چاپ شده است. این خطبه با اندکی اختلاف در مجموعه شماره ۴۵۹/۲ این کتابخانه وجود دارد.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نسخ ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۱۲ه ❊ عنوانها و نشانیها: مشکی ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۵ (۶۶ب ـ ۷۰ب) ❊تعداد سطر: ۲۱ ❊اندازهٔ متن: ۱۵/۵×۱۰ سانتیمتر.

ویژگیها: نسخه اندکی رطوبت دیده است.

☜ *الذریعة:* ۲۰۱/۷.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۸۵۶/۹»

۱۷۲. خبر طینة المؤمن (حدیث، عربی)

راوی: ابواسحاق ابراهیم تمیمی (یا) لیثی، درگذشته: پیرامون سدهٔ ۲ه

آغاز: «عن ابی‌اسحق التمیمی انه سأل الباقر (ع) قال له یابن رسول الله اخبرنی عن المؤمن من شیعتکم...».

انجام: «و یحسبون انهم مهتدون خذها الیک یا ابراهیم فانک والله من غرائب احادیثنا و فوایدنا و انصرف و الحمدلله.».

گزارش متن: حدیثی است در مورد طینت مؤمن که ابی‌اسحاق لیثی از حضرت امام محمّدباقر علیه‌السلام نقل نموده. این حدیث در کتاب شریف بحارالانوار علاّمه مجلسی ۲۲۸/۵ـ۲۳۳ آمده است.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نسخ ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۱۲ه ❊عنوانها و نشانیها: مشکی ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۴ (۷۰ب ـ ۷۳ب) ❊تعداد سطر: ۲۲ ❊اندازهٔ متن: ۱۵×۱۰ سانتیمتر.

ویژگیها: نسخه اندکی رطوبت دیده است.

بحارالأنوار: ۲۲۸/۵.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۸۵۶/۱۰»

۱۷۳. حدیث «المعرفة بالنورانیة» = خبر معرفة أمیرالمؤمنین بالنورانیة

(مناقب امام علی علیه‌السلام، عربی)

منسوب به: سلمان فارسی

آغاز: «روی عن محمّد بن صدقة انه قال اقبل ابوذر الغفاری علی سلمان الفارسی رضی الله عنهما و قال له ما معرفة امیرالمؤمنین بالنورانیة...».

انجام: «قد ارتقی درجة الفضل و اطلع علی سرّ من اسرار الله و مکنون خزائنه و الحمدلله رب العالمین».

گزارش متن: روایتی است که در آن ابوذر غفاری و سلمان فارسی به حضور مبارک حضرت امیرالمؤمنین علی (ع) شرفیاب شده و از «معرفة امیرالمومنین بالنورانیة» سؤال می‌کنند و حضرت به آنها پاسخ می‌دهد. این روایت در بحارالانوار ۱/۲۶ـ۷ آمده است.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نسخ ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۱۲ه ❊عنوانها و نشانیها: مشکی ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ:۳ (۷۳ب ـ ۷۵ب) ❊تعداد سطر: ۲۲ ❊اندازهٔ متن: ۱۵×۱۰ سانتیمتر.

ویژگیها: آثار رطوبت بر برگهای نسخه سرایت نموده است.

بحارالأنوار: ۱/۲۶ـ ۷.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۸۵۶/۱۱»

۱۷۴. خبر التابوت و أصحابه

(حدیث، عربی)

راوی: جابر بن عبدالله انصاری، درگذشته: سدهٔ نخست ه

آغاز: «عن الحسن البصری قال حدثنی جابر بن عبدالله الانصاری قال بعثنی امیرالمؤمنین(ع) و محمّد بن ابی‌بکر رضی الله عنه...».

انجام: «قال جابر رضی الله عنه ما حدثت به احد الاّ بعد قتل محمّد رحمه‌الله و الحمدلله».

گزارش متن: گفتارهایی است پیرامون حدیث «انّ فی النار تابوتاً یحشر فیه اثناعشر رجلاً من اصحابی»

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نسخ ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۱۲ه ❊ عنوانها و نشانیها: مشکی ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ:۳ (۷۵ب ـ ۷۷الف) ❊تعداد سطر: ۲۳ ❊اندازهٔ متن: ۱۵×۱۰ سانتیمتر.

ویژگیها: در انجام کتاب حدیثی در مورد مسوخ و حدیث فراسة مؤمن آمده است.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۸۵۶/۱۲»

۱۷۵. خبر الطوق

(حدیث، عربی)

راوی: جابر بن عبدالله انصاری، درگذشته: پیرامون سدهٔ نخست هـ

آغاز: «عن جابر بن عبدالله و ابن عباس قالا کنا جلوسنا عند ابی‌بکر فی ولایته و قد اضحی النهار و اذا بخالد بن الولید المخزومی قد اقبل...».

انجام: «و الجماعة یکبرون لذلک و یهللون و یتعجبون من القدرة التی اعطاها الله لعلی بن ابی‌طالب صلوات‌الله علیه و رجعوا شاکرین.».

گزارش متن: این روایت در کتاب ارشاد القلوب دیلمی چاپ بیروت ۳۷۸/۲ آمده است.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نسخ ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۱۲هـ ❊عنوانها و نشانیها: مشکی ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۴ (۷۸ الف ـ ۸۱ الف) ❊تعداد سطر: ۲۲ ❊اندازهٔ متن: ۱۵/۵×۱۰ سانتیمتر.

ویژگیها: نسخه اندکی رطوبت دیده است.

☜ *ارشاد القلوب:* ۳۷۸/۲ (چاپ بیروت).

شمارهٔ نسخه: «۱۳۸۵۶/۱۳»

۱۷۶. **حدیث الغمامة = حدیث البساط = حدیث السحابة** (حدیث، عربی)

راوی: سلمان فارسی

آغاز: «قال سلمان الفارسی رضی‌الله عنه کنا جلوسنا عند امیرالمؤمنین (ع) و عنده الحسن و الحسین (ع) و محمّد بن الحنفیة و محمّد بن ابی‌بکر...».

انجام: «لفعلت بقدرة الله تعالی و جلاله و برکة رسول الله (ص) و انا وصی رسول‌الله و خلیفته من بعده ولکن اکثر الناس لا یفقهون.».

بنگرید به: نسخه شماره «۱۱۶۱۹/۲۸» گزارش شده در جلد «۲۹» فهرست همین کتابخانه.

گزارش متن: این حدیث در کتاب ارشاد القلوب دیلمی چاپ بیروت ۲۶۸/۲ آمده است.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نسخ ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۱۲هـ ❊عنوانها و نشانیها: مشکی ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۳ (۸۱ الف ـ ۸۳ ب) ❊تعداد سطر: ۲۲ ❊اندازهٔ متن: ۱۵×۹ سانتیمتر.

ویژگیها: نسخه اندکی رطوبت دیده است.

ارشاد القلوب: ۲۶۸/۲ (چاپ بیروت).

شمارهٔ نسخه: «۱۳۸۵۶/۱۴»

۱۷۷. **مسارّ الشیعة فی مختصر تواریخ الشریعة** (تاریخ، عربی)

از: ابوعبدالله محمّد بن محمّد بن نعمان، عکبری «شیخ مفید»، درگذشته: ۴۱۳هـ

آغاز: «شهر رمضان سید الشهور علی الاثر المنقول عن سید المرسلین (ص) و هو ربیع المؤمنین بالخبر الظاهر عن العترة الصادقین...».

انجام: «روی انه من صلّی هذه الصلوة فی لیلة النصف من شعبان غفرالله سبحانه ذنوبه و قضی حوائجه و اعطاه سؤلته.».

بنگرید به: نسخه شماره «۸۸۲/۲» گزارش شده در جلد «۳» فهرست همین کتابخانه.

گزارش متن: این رساله با چند رساله دیگر از علمای متقدّم شیعه در مجموعه نفیسه

حسب الامر مرحوم پدر بزرگوارم حضرت آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی (ره) چند سال گذشته در قم چاپ و منتشر شده است.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نسخ ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۱۲ه ❊عنوانها و نشانیها: مشکی ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۷ (۸۳ب ـ ۸۹ب) ❊تعداد سطر: ۲۱ ❊اندازهٔ متن: ۱۵×۹ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۱۷×۱۱ سانتیمتر ❊نوع جلد: تیماج مشکی مجدول ضربی.

ویژگیها: در برگ انجام دو مسئله در توضیح آیهٔ شریفه «یوم یجمع الله الرسل فیقول ماذا اجبتم...» و روایت «ان الولد للزنا لا ینجب و لا یدخل الجنة» و چند بیت شعر عربی و حدیثی دیگر در معجزات حضرت علی (ع) به نقل از سلمان فارسی آمده، نسخه اندکی رطوبت و آسیب دیده است.

الذریعة: ۳۷۵/۲۰. شمارهٔ نسخه: «۱۳۸۵۶/۱۵»

۱۷۸. شرح تهذیب المنطق (منطق، فارسی)

از: سید جمال‌الدین محمّد بن محمود حسینی شهرستانی، درگذشته: پس از ۹۹۱ه

آغاز: «سپاس بی حد و قیاس حکیمی را سزد که زبان را منطق فصیح و دل را طریق تصور حق و تصدیق صحیح کرامت فرمود...».

انجام: «و هذا بالمقاصد اشبه یعنی آنچه مذکور شد در ثامن از رؤوس ثمانیه اشبه است و این ظاهر شد از بیان».

بنگرید به: نسخه شماره «۵۳۷۵» گزارش شده در جلد «۱۴» فهرست همین کتابخانه.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «تمت... و کتب نفسی لنفسی و انا اقل الخلیقة... حسن الجویمی مولداً و الشیرازی مسکنا و موطنا فی یوم الاثنین ثامن عشرین من الشهر الحادی عشر من سنة ست و ثلثین و مأتین بعد الالف من الهجرة النبویة فی مدرسة الحکیم من مدارس دارالعلم شیراز» ❊نوع خط: نسخ زیبا ❊نام کاتب: حسن جویمی شیرازی ❊تاریخ کتابت: ۱۲۳۶ه ❊محلّ کتابت: شیراز ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۱۳۳ ❊تعداد سطر: ۱۵ ❊اندازهٔ متن: ۱۲/۵×۷ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۱۷/۵×۱۱ سانتیمتر ❊نوع جلد: تیماج مشکی.

ویژگیها: در حاشیه تصحیح گردیده است، در انجام دو مهر مربّع گویا از کاتب با نشان «ظنی بالله و بمحمّد حسن ۱۲۳۲» و «محمّدحسن ۱۲۳۶» آمده است، آغاز و انجام نسخه به مهر پدر عزیزم حضرت آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی (ره) مزین می‌باشد.

☜ *الذریعة:* ۱۶۴/۱۳؛ *احیاء الداثر من القرن العاشر:* ۲۲۴.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۸۵۷»

۱۷۹. **صحیفة الرضا علیه‌السلام**

(حدیث، عربی)

راوی: امین الاسلام ابوعلی فضل بن حسن طبرسی، درگذشته: ۵۴۸ه

آغاز: «اخبرنا الشیخ الامام العالم الراشد امین‌الدین ثقةالاسلام امین الرؤسا ابوعلی الفضل بن الحسن الطبرسی... قال اخبرنا الشیخ الامام السید الزاهد ابوالفتح عبدالله بن عبدالکریم... قال حدثنی علی بن موسی... لا اله الا الله حصنی...».

انجام: «ماخلا قاتل الحسین بن علی علیه‌السلام فانی انتقم له من قاتله.».

بنگرید به: نسخه شماره «۱۵۲» گزارش شده در جلد «۱» فهرست همین کتابخانه.

گزارش متن: نسخه‌های چندی از این رساله با آغازهای گوناگون در فهرست‌ها گزارش گردیده است. این رساله در سال ۱۳۷۷ه به اهتمام زنده یاد، شادروان مرحوم استاد دکتر حسین‌علی محفوظ در قم به چاپ رسیده است.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «تم فی یوم الاربعاء حرره مظفر بن محمّد سنة ۹۸۸» ❊نوع خط: نسخ ❊نام کاتب: مظفر بن محمّد رستمداری ❊تاریخ کتابت: ۹۸۸ه ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۲۱ (۲ب - ۲۳ الف) ❊اندازهٔ متن: ۱۰/۵×۵ سانتیمتر ❊تعداد سطر: ۱۷

ویژگیها: اندکی حاشیه نویسی دارد با نشان «۱۲». در حاشیه تصحیح گردیده است. در برگ قبل از آغاز سه مهر ناخوانا و نام محمّدقاسم آمده. در برگ نخست مهر بیضی «عبده عبدالجواد بن محمّدعلی» و مهر مربّع «ان الله یحب المحسنین ۱۱۴۷» آمده است، نسخه اندکی رطوبت و آسیب دیده است.

☜ *الذریعة:* ۱۷/۱۵؛ *کشف الحجب و الاستار:* ۳۶۶؛ *فهرستگان نسخه‌های خطی حدیث و علوم حدیث شیعه:* ۵۱۶/۴.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۸۵۸/۱»

۱۸۰. **معارج التُقی لمن أراد کمال التقوی = جامع الأخبار** (حدیث، عربی)

از: شمس‌الدین محمّد بن محمّد، شعیری، درگذشته: پیرامون سدهٔ ۶ه

آغاز: «الحمدلله الاول بلا اول کان قبله و الآخر بلا آخر یکون بعده الذی قصرت عن رؤیته ابصار الناظرین... اما بعد: فانی کنت ابن عشرین سنة حتی...».

انجام: «قال انّ امر السفیانی من الامر المحتوم و خروجه فی رجب و هذا قصة طویلة و امر عظیم من شدائد العظام.».

بنگرید به: نسخه شماره «۸۱۴» گزارش شده در جلد «۳» و شماره «۱۱۱۸۹» گزارش شده در جلد «۲۸» همین کتابخانه.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «تمت کتاب جامع الاخبار بعون الله ملک الجبار فی مشهد المقدسة الرضیة الرضویة... فی اوائل شهر ذی‌القعدة فی تاریخ سنة ثمان و ثمانین و تسعمائة علی ید... مظفر بن محمّد رستمداری... وآله اجمعین.» ❊نوع خط: نسخ ❊نام کاتب: مظفر بن محمّد رستمداری ❊تاریخ کتابت: ۹۸۸ه ❊محلّ کتابت: مشهد الرّضا ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۱۱۶ (۲۴ب ـ ۱۴۰ب) ❊تعداد سطر: ۱۷ ❊اندازهٔ متن: ۵×۱۱/۵ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۸/۵×۱۵/۵ سانتیمتر ❊نوع جلد: تیماج مشکی.

ویژگیها: اندکی حاشیه نویسی دارد با نشان «ه» و «۱۲». در حاشیه تصحیح گردیده است. در انجام نسخه عبارت «انهاه مقابلة و تصحیحا الا ماشذ وفقه الله و ایانا لمراضیه کتبه الفقیر الی الله عبدالله» آمده است.

☜ *الذریعة*: ۳۳/۵، ۳۶؛ ۱۸۵/۲۱؛ *مرآة الکتب*: ۱۷۲/۲.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۸۵۸/۲»

۱۸۱. **محاضرة الأوائل و مسامرة الأواخر** (متفرّقات، عربی)

از: شیخ علی دده إبن علاءالدین مصطفی سکتواری بوسنوی مشهور به «شیخ التربة»، درگذشته: ۱۰۰۷ه

آغاز: «باسم الاول و الآخر الباطن الظاهر نحمده بلسان الحمد و کل حامد... اما بعد: لما اطلعت علی کتاب لطیف فی معرفة الاوائل للامام...».

انجام: «اخرجه القاضی فی الشفا بتعریف حقوق المصطفی صلوات الله علیه و سلامه فی فصل الشفاعة شفانا الله ظاهراً و باطنا باحکامه الشریفة آمین... و الحمدلله علی الاتمام اولاً و آخراً و ظاهراً و باطناً.».

گزارش متن: کتابی است مشتمل بر مقدمه و دو بخش، بخش نخست در اوایل در ۳۷ فصل و بخش دوم در اواخر در ۴ فصل که از الوسائل الی معرفة الاوایل سیوطی بهره جُسته است، مولف در مقدمه چنین آورده «اما بعد لما اطلعت علی کتاب لطیف فی معرفة الاوائل للامام... السیوطی... لخصته من کتابه المذکور بحذف اسانید الاخبار و الزوائد و التکرار و اسماء الکتب المنقولة منها بناء علی الاصل و تسهیلا للضبط و النقل و زدت فی کتابی هذا من الاخبار و الآثار من متعلقات الاوائل و الاواخر اضعافاً مما استخرجته من المعتبرة من محاضرات التواریخ کتحفة الالباب... و رتبته علی قسمین الاول فی الاوائل و الآخر فی الاوخر... و ذیلت فی آخر کتابی من اواخر الاخبار من انواع المحاضرات من التواریخ... و سمیته بمحاضرة الاوائل و مسامرة الاواخر و له نسختان النسخة الاولی مختصرة من هذه النسخة و انتشرت منها نسخ کثیرة... فالآن بحمدلله و عونه و فضله و منّه هاج عزمی و قام جزمی باختتامه بزیادات کثیرة علی النسخة الاولی... و قدمت فصلین فی جمع من احادیث الاوائل الشریفة الواردة علی لسان حضرت النبوة المحمّدیة اخرجته من الکتاب الجامع الصغیر... فهرست الکتاب و برنامجه و هو علی قسمین... الفصل الاول و هو فی الاحادیث المصدرة بالاوائل من انواع الاخبار النبویة المحمّدیة، الفصل الثانی فی الاحادیث النبویة المتعلقة باوائل احوال الآخرة... الفصل العاشر فی اوائل مختصة بحضرة الملة الابراهیمیة و اهل بیتها صلوات الله علیهم... الفصل العشرون: فی اوائل الطهارات... الفصل الثلاثون فی اوائل الابنیة و الاماکن... الفصل السابع و الثلثون فی اوائل المختصة بالحضرة المحمّدیة و خصائص الاحمدیة... القسم الثانی من الکتاب فی الفصول المتعلقة بالاواخر و فیه اربعة فصول، الفصل الاول فی الاواخر المختصة بحضرة القرآن من الاواخر... الفصل الثانی فی الاواخر المتعلقة بالخلافة و الملوک... الفصل الثالث فی الاواخر المختصة بانواع الاواخر... الفصل الرابع فی الاواخر المختصة بدخول الجنان و خروج المیزان...»

این کتاب به سال‌های ۱۳۰۰ و ۱۳۱۱ه در مصر به چاپ رسیده است. نسخه موجود تنها بخش اوایل را دارد.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نسخ ❊نام کاتب: منصور ❊تاریخ کتابت: ۱۲۳۴ه ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۱۷۶ ❊تعداد سطر: ۱۹ ❊اندازهٔ متن: ۱۵/۵×۸/۵ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۲۰/۵×۱۴ سانتیمتر ❊نوع جلد: تیماج قرمز با ترنج و سرترنج و لچک طلایی، عطف و حاشیه: تیماج قهوه‌ای.

❊ترقیمه: «تم الکتاب... نهار الإثنین المبارک خامس عشر من شهر ذی‌الحجة الذی هو من شهور سنة الف و مأتین و اربع و ثلاثین... علی ید الفقیر... منصور راجی رحمة ربه الغفور سنة ۱۲۳۴

سیبلی الکف منّی فی التراب و یبقی الخط بعدی فی الکتاب...»

ویژگیها: نسخه‌ای است نفیس، اندکی حاشیه نویسی دارد با نشان «۱۲» و «منه»، برگها مجدول به قرمز، در برگ قبل از آغاز یک نسخه طبی که در استانبول ترکیه کتابت شده آمده است، در نخستین برگ دستخط مبارک پدر عزیزم حضرت آیت الله العظمی مرعشی نجفی (ره) به سال ۱۳۵۰ در معرفی کتاب و مولف آن وجود دارد، نسخه آسیب دیده، سپس مرمّت گردیده است.

☜ *کشف الظنون:* ۱۶۱۰/۲؛ *هدیة العارفین:* ۷۵۰/۱؛ *دانشنامه ادب فارسی:* ۶۱۴/۶؛ *معجم المطبوعات المعاصر:* ۱۳۶۲/۲؛ *فهرست کتابخانه ملی ملک:* ۶۴۶/۱.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۸۵۹»

۱۸۲. شرح فرائض الإیجاز (فقه شافعی، عربی)

از: ناشناخته

آغاز: «الحمد لواجب الوجود الذی ارسل الرسل لتبیین الشرایع للانام و انزل علیهم الکتب لاحکام الاحکام... اما بعد: فقد التمس منی بعض اصحابی وفقهم الله... ان اکتب شیئاً علی کتاب فرائض الایجاز...».

انجام: «و لا یتعدد منهم ایضا الاّ الاخ و اذا لم یکن الجدّ موجوداً لم یکن ان یجتمع... افتاده».

گزارش متن: تاج‌الدین محمود بن محمّد کرمانی کتاب «المحرر فی فروع الشافعیة» عبدالکریم بن محمّد رافعی را گزیده ساخته و آنرا «الایجاز» نام نهاده است. این رساله

شرحی است با عناوین «قوله ـ اقول» بر بخش فرائض کتاب الایجاز که به خواهش برخی از دوستان شارح نگاشته شده و طیّ آن از شنیده‌های استادش علاء الملة و الدین سود جُسته و در مقدمه از آن به بزرگی یاد کرده است.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نسخ ❊تاریخ کتابت: اواخر سدهٔ ۱۰هـ ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ:۸۳ (۱ب ـ ۸۳ب) ❊تعداد سطر: ۱۴ ❊اندازهٔ متن: ۱۱×۶/۵ سانتیمتر.

ویژگیها: اندکی حاشیه نویسی به فارسی دارد. در حاشیه تصحیح شده است. نسخه رطوبت و آسیب دیده، در برگ دوم وقفنامه‌ای به تاریخ ۱۲۶۰هـ از حاجی محمّدعلی فتحی آمده است.

فهرس مخطوطات جامعة أمّ القری: ۱۲۶/۳؛ فهرست اوقاف موصل: ۱۷۷/۲؛ *کشف الظنون:* ۱۶۱۲/۲.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۸۶۰/۱»

۱۸۳. شرح تهذیب المنطق

(منطق، عربی)

از: امیر هبةالله حسینی شیرازی مشهور به «شاهمیر»، درگذشته: ۸۹۸هـ

آغاز: «غایة تهذیب الکلام فتح المنطق بحمد المنعام... و بعد فنقول الفقیر... انی علقت علی تهذیب المنطق و الکلام للامام الهمام...».

انجام: «و ان توفقنا لشرح قسم الکلام فانه المفضال المنعام الموفق بحصول المرام و الصلوة و السلام علی سید الانام محمّد و آله علیهم السلام.».

بنگرید به: نسخه شماره «۶۳۳۶» گزارش شده در جلد «۱۶» فهرست همین کتابخانه.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «تمت بعون الله و توفیقه فی خامس شهر ذی‌القعدة سنة ۹۸۲ اللهم اغفر لقارئه و لکاتبه و جمیع المومنین و المومنات بحق محمّد و آله الامجاد.» ❊نوع خط: نستعلیق ❊تاریخ کتابت: ۹۸۲هـ ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۷۷ (۸۴ب ـ ۱۶۰ الف) ❊تعداد سطر: ۱۴ ❊اندازهٔ متن: ۱۱×۶ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۱۵/۵×۱۰ سانتیمتر ❊نوع جلد: تیماج مشکی.

ویژگیها: در حاشیه تصحیح گردیده است. در برگ نخست تملک محمّدقاسم بن

محمّدتقی الحسنی الحسینی، تاریخ زاد روزی به سال ۱۱۲۰هـ و دو مهر دایره و بیضی ناخوانا آمده است، در ظهر آن وقفنامه‌ای از محمّدعلی فتحی به سال ۱۲۶۰ با مهر بیضی «ان الله لا یضیع اجر المؤمنین» دیده می‌شود، در انجام مهر دایره «میر حسین الحسنی...» آمده، نسخه رطوبت و آسیب دیده است.

☜ *الذریعة*: ۱۶۴/۱۳.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۸۶۰/۲»

۱۸۴. تحریر القواعد المنطقیّة فی شرح الشمسیّة (منطق، عربی)

از: قطب‌الدین محمّد بن محمّد بویهی رازی، درگذشته: ۷۶۶هـ

آغاز: «انّ ابهی درر تنظم بنیان البیان و ازهر زهر تنشر فی اردان الاذهان حمد مبدع... و بعد فقد طال الحاح المشتغلین علیّ المترددین الیّ ان اشرح...».

انجام: «ولکن هذا آخر ما اوردنا ایراده فی هذه الاوراق و الحمد لواجب الوجود مفیض الارزاق و الصلوة علی افضل البشر علی الاطلاق... و اصحابه مفاتیح الهدی.».

بنگرید به: نسخه شماره «۵۹۹» گزارش شده در جلد «۲» فهرست همین کتابخانه.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «تمت علی ید الاقل... عنایت‌الله بن علی انوشیروانی... یوم الجمعة اواخر شهر صفر... سنة ۹۸۲ اثنان و ثمانین و تسعمائة.» ❊نوع خط: نستعلیق ❊نام کاتب: عنایت‌الله بن علی انوشیروانی ❊تاریخ کتابت: ۹۸۲هـ ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۲۱۲ ❊تعداد سطر: ۱۱ ❊اندازهٔ متن: ۸/۵×۵ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۱۷×۹/۵ سانتیمتر ❊نوع جلد: تیماج قهوه‌ای.

ویژگیها: نسخه‌ای است نفیس، حاشیه نویسی بسیار دارد؛ با نشان‌های «هـ» و «۱۲»، «م‌ت‌ن»، «م‌ن»، «داود»، «عبدالحی»، «لع»، «سعدالدین»، «عماد» و «قاضی میرحسین». در حاشیه تصحیح گردیده است. در پایان عبارت تصحیح و مقابله با تاریخهای ۸۹۴ و ۹۳۲ وجود دارد که ظاهراً جعلی است، ترجمه فارسی برخی لغات به صورت زیرنویس در نسخه آمده است. در آغاز یادداشتی به تاریخ ۱۳۷۳هـ در مدرسه صالحیه از ابوالقاسم... همراه با دو مهر بیضی ناخوانا و یادداشتی از حاجی محمّد به تاریخ ۱۰۸۰هـ و تملک محمّد بن یونس در بلده خراسان به تاریخ ۹۱۴هـ آمده است، نسخه رطوبت و آسیب دیده و نیاز به ترمیم و بازسازی دارد.

الذریعة: ۳۸۸/۳؛ کشف الظنون: ۱۰۶۳/۲.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۸۶۱»

۱۸۵. **حلل المطرّز در فن معما و لغز** (معمّا، فارسی)

از: شرف‌الدین علی بن حاجی یزدی تفتی معمّایی، درگذشته: ۸۵۸ه

آغاز: افتاده «... زنده گردانید بر هوشمندان رمزدان لغز گشای روشن و هویدا گشت عیسی بنام او چو بایام مژده داد از یمن آن سخن نفسش جان بمرده داد...».

انجام: «و این تدوین بدیع آئین را بر حسب موعود نوبت انتهاست و الحمدلله الذی منه الابتداء و الیه الانتهاء و لا ابتداء له و لا انتهاء و الصلوة و السلم علی خاتم الانبیاء و سیّد الاولیا محمّد... الارض و السماء.».

بنگرید به: نسخه شماره «۹۲۳۲» گزارش شده در جلد «۲۴» فهرست همین کتابخانه.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نسخ ❊تاریخ کتابت: ۱۰۳۲ه ❊عنوانها و نشانیها: قرمز و طلایی ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۳۳۴ ❊تعداد سطر: ۱۷ ❊اندازهٔ متن: ۱۲×۶ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۱۷×۹/۵ سانتیمتر ❊نوع جلد: تیماج قهوه‌ای مجدول.

ویژگیها: نسخه‌ای است نفیس، در حاشیه تصحیح گردیده، برگها مجدول دو خطّی لاجورد و برخی عناوین به رنگ طلایی تحریر شده، رطوبت و آسیب دیده. فراز برخی برگها مرمت شده است، مهر پدر بزرگوارم حضرت آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی (ره) در آغاز و انجام آمده است، مهر مربع «محمّدتقی بن علی‌نقی» در برگ ۳۳۰ آمده است، یادداشتی به تاریخ ۱۳۷۸ش با امضای علیرضا علامه در برگ نخست دیده می‌شود.

الذریعة: ۷۷/۷؛ کشف الظنون: ۶۸۸/۱.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۸۶۲»

۱۸۶. **تفسیر سورة الحدید** (تفسیر، عربی)

از: ملاّ صدرا، صدرالدین محمّد بن ابراهیم قوامی شیرازی، درگذشته: ۱۰۵۰ه

آغاز: «الحمدلله الذی افاض علی قلوب اولیائه لآلی جواهر القرآن و دلائل کنوزها و اشرق علی ضمیر احبائه لوامع اسرار التبیان...».

انجام: «و لرسوله الهادی الی طریق التوحید باسرار کلماته و رموز آیاته محمّد و آله الصلوة و الدعاء کفاء ارشادهم للخلق و افضالهم و جزاء هدایتهم للناس و الحمدلله اولاً و آخراً.».

بنگرید به: نسخه شماره «۹۹۹۳/۳» گزارش شده در جلد «۲۵» فهرست همین کتابخانه.

گزارش متن: این تفسیر به سال ۱۳۲۰ه در تهران و در شیراز نیز در سال ۱۳۴۴ به چاپ رسیده است.

گزارش نسخه: *ترقیمه: «تمت هذه الرسالة الشریفة فی یوم السبت من شهر شوال ۱۲۲۲ فی دارالسلطنة الطهران علی ید اقل خلق‌الله عملاً ابن عبدالصمد محمّد المازندرانی.» *نوع خط: نستعلیق *نام کاتب: محمّد بن عبدالصمد مازندرانی*تاریخ کتابت: ۱۲۲۲ه *محلّ کتابت: تهران *عنوانها و نشانیها: قرمز *نوع کاغذ: فرنگی رنگی *تعداد برگ:۹۴ (۱ب ـ ۹۴ الف) *تعداد سطر: ۲۰ *اندازهٔ متن: ۱۲×۶/۵ سانتیمتر.

الذریعة: ۳۳۷/۴؛ فهرست کتابهای چاپی عربی: ۲۰۲؛ *کتابشناسی جامع ملاصدرا:* ۵۳، ۳۴۴.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۸۶۳/۱»

۱۸۷. تفسیر آیة النور (تفسیر، عربی)

از: ملاّ صدرا، صدرالدین محمّد بن ابراهیم قوامی شیرازی، درگذشته: ۱۰۵۰ه

آغاز: «الحمد لواهب العقل و الخیر و الجود و الصلوة و السلم علی نقطة دائرة الوجود و نکتة سرالله فی کل موجود...».

انجام: «و غشاوة الامتراء و الشک و الانحراف عن المحجة البیضاء هذا آخر ما قصدنا ابرازها و حاولنا اظهارها.».

بنگرید به: نسخه شماره «۷۷۱۶/۱» گزارش شده در جلد «۲۰» فهرست همین کتابخانه.

گزارش متن: این تفسیر به سال ۱۳۶۲ش در تهران به چاپ رسیده است.

گزارش نسخه: *ترقیمه: «کتبه العبد الاثیم الجانی ابن عبدالصمد محمّد المازندرانی

حامداً مسلماً مستغفراً فی شهر محرم الحرام ۱۲۲۳» ❊نوع خط: نستعلیق ❊نام کاتب: محمّد بن عبدالصمد مازندرانی ❊تاریخ کتابت: ۱۲۲۳ه ❊عنوانها و نشانیها: مشکی ❊نوع کاغذ: فرنگی رنگی ❊تعداد برگ:۳۹ (۹۴ب ـ ۱۳۳ب) ❊تعداد سطر: ۲۰ ❊اندازهٔ متن: ۱۲×۶/۵ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۱۷×۱۰/۵ سانتیمتر ❊نوع جلد: تیماج مشکی مجدول، عطف: تیماج مشکی.

ویژگیها: در برگ پایانی غزلی در ۸ بیت از میرزا عبدالوهاب معتمدالدوله متوفی ۱۲۴۴ه و یادداشتی به تاریخ ۱۲۵۲ه آمده است.

الذریعة: ۳۳۴/۴؛ *کتابشناسی جامع ملاصدرا:* ۴۳، ۳۳۶.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۸۶۳/۲»

۱۸۸. **مضمار دانش = فرس نامه** (حیوان شناسی- طبیعیات، فارسی)

از: نظام‌الدین احمد بن ملا صدرا شیرازی*، درگذشته: پس از ۱۰۶۷ه

آغاز: «سپاس بی‌قیاس خداوند جهان را که ابلق لیل و نهار چندانکه... و ابد را در نوردد از ساحت عزتش نشان نیابد پیر خمیده پشت...».

انجام: «دعائی دیگر از کتاب مذکور باید نوشت و برگردن اسب آویخت... انک قلت و قولک «انا نحن نزلنا الذکر و انا لحافظون».

بنگرید به: نسخه شماره «۷۵۰۰/۳» گزارش شده در جلد «۱۹» فهرست همین کتابخانه.

گزارش متن: جهت اطلاعات بیشتر به نسخه شماره ۱۳۴۶۱ گزارش شده در جلد ۳۴ همین فهرست مراجعه شود.

---

* پژوهشگر پر تلاش استاد عارف نوشاهی در مقالات خود تحقیقی جامع نسبت به این شخصیت انجام داده است لکن در نسخه اصل به خط مؤلّف «انوار الفصاحة» موجود در مکتبة الجامع الکبیر که تصویری از آن به شماره «۱۲۶۳» در این کتابخانه موجود می‌باشد وی خود را «نظام‌الدین احمد بن علی بن حسن مریدانی لاهیجانی گیلانی» معرفی نموده است.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «تمت بعون الله و حسن توفیقه بتاریخ دوازدهم شهر جمادی الثانی من شهور مطابق سنة ۱۲۳۷ سمت اختتام پذیرفت حسب الاشاره... و الامکان احمد بیکاء... بوساطت عالیجناب... مولانا محمّدجعفر لاری... نجفعلی رازی.» ❊نوع خط: نستعلیق خوش ❊نام کاتب: نجفعلی رازی ❊تاریخ کتابت: ۱۲۳۷هـ ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۷۹ ❊تعداد سطر: ۱۱ ❊اندازهٔ متن: ۵/۵×۱۰/۵ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۱۵/۵×۱۰ سانتیمتر ❊نوع جلد: تیماج سبز.

ویژگیها: یک دعا و نیز مهر بیضی «شعاع ۱۳۱۵» در برگ پایانی آمده. نسخه اندکی رطوبت و آسیب دیده است.

☜ *الذریعة:* ۱۷۰/۱۶ و ۱۳۴/۲۱؛ *فهرست نسخه‌های خطّی فارسی:* ۴۵۴/۱؛ *طبقات أعلام الشیعة (قرن ۱۱):* ۲۱.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۸۶۴»

۱۸۹. الجعفریة

(فقه شیعه، عربی)

از: محقق کرکی، نورالدین علی بن عبدالعالی، عاملی، درگذشته: ۹۴۰هـ

آغاز: «الحمدلله الولی الحمید المبدی... الفعال لما یرید الذی شرع... الصلوة وسیلة... فبعد فان التماس من اجابته من افضل الطاعات...».

انجام: «و یستحب الجماعة و الجهر بالقرآة[1] و یحوّل الامام و رداءه من الیمین الی الیسار و لو تأخرت الاجابة کرّر و الخروج...» افتاده.

بنگرید به: نسخه شماره «۴۱/۲» گزارش شده در جلد «۱» فهرست همین کتابخانه.

گزارش متن: محقق کرکی این رساله را به درخواست امیرجعفر حسینی نیشابوری ساخته است، تا کنون چندین بار به چاپ رسیده، و در سال ۱۴۲۳هـ در جلد چهارم حیاة المحقق الکرکی و آثاره، صص ۱۳۱ـ۲۰۹ به تحقیق محمّد حسون مجدداً چاپ و منتشر گردیده است.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نسخ ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۱۲هـ ❊عنوانها و

---

۱. در نسخه چنین آمده است.

نشانیها: مشکی ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۷۹ ❊تعداد سطر: ۱۰ ❊اندازهٔ متن: ۸×۵ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۱۵/۵×۱۰ سانتیمتر ❊نوع جلد: تیماج قهوه‌ای با ترنج.

ویژگیها: حاشیه نویسی دارد، در حاشیه تصحیح گردیده است. مهر بیضی «پیرو دین محمّد، کاظم ۱۱۷۱» در برگ ۶۹ و ۷۰ و یک مهر مربع ناخوانا در چند جای نسخه آمده است، مهر پدر عزیزم حضرت آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی (ره) در آغاز و پایان نسخه وجود دارد، رطوبت و آسیب دیده، سپس مرمّت گردیده است.

☜ *الذریعة:* ۱۱۰/۵.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۸۶۵»

۱۹۰. لیلی و مجنون

(ادب منظوم، فارسی)

از: عبدالله بن محمّد، هروی متخلّص به «هاتفی»، درگذشته: ۹۲۷ه

آغاز: «این نامه که خامه کرد بنیاد
توقیع قبول روزیش باد
طغرا شد بنام پادشاهی
کو راست چو عرش بارگاهی».

انجام: «کردند ندا از این کهن دیر
که احسنت احسنت تم بالخیر».

گزارش متن: مثنوی بلندی است که طیّ آن به استقبال از لیلی و مجنون نظامی گنجوی پرداخته با ستایش پروردگار و نعت پیامبر اکرم (ص) و مدح امیرمومنان حضرت علی علیه‌السلام آغاز شده است. در ابیاتی سرودن این مثنوی را عنایتی از جانب سید قاسم انوار دانسته و چنین سروده: فرخنده شبی چو طره حور ❊ در مشک نهفته بود کافور... آن شب بمراد یافتم یار ❊ در روضه پادشاه انوار. از نور یقین سرشته یعنی ❊ سید قاسم جهان معنی... در خدمت او چو دست بستم ❊ داد از سر مکرمت بدستم... درجی مشحون ز درّ مکنون ❊ کین قصه لیلی است و مجنون... دیدم چو در آن صحیفه نو ❊ نه نام نظامی و نه خسرو... عنوان صحیفه نام من بود ❊ آن باده نصیب جام من بود... گردید مرا یقین از آن پس ❊ کان زان من است نیست از کس.

در ریحانة‌الادب به نقل از تذکره حسینی و سفینة الشعراء آمده «هاتفی در نظم لیلی و مجنون خواستار اجازه از خال خود عبدالرحمن جامی گردید جامی برای امتحان گفت اگر جواب و مقابل این قطعه فردوسی را (درختی که تلخ است وی را سرشت الخ) بگویی اجازه داده خواهد شد پس هاتفی این اشعار را گفته و به نظرش رسانید اگر بیضهٔ زاغ

عنبر سرشت ❊ نهی زیر طاووس باغ بهشت ❊ بهنگام آن بیضه پروردنش ❊ زانجیر جنت دهی ارزنش... جامی گفت اگر چه چند جا بیضه گذاشته‌ای لکن اجازه داده می‌شود» وی بیت نخست مثنوی لیلی و مجنون را تبرکاً از دایی خود اخذ نمود و در انجام مثنوی جامی را چنین ستوده است: در شعر سه تن پیُمبراند ❊ قولیست که جملگی برآنند ❊ فردوسی و انوری و سعدی ❊ هر چند که لانبی بعدی ❊این خاتم آن سه گانه آمد ❊ چون بی بدل زمانه آمد ❊ در کشتن خصم خویشتن شیر ❊ فارغ بود از سنان و شمشیر. این کتاب به سال ۱۷۸۸م در شهر کلکته هند و در سال ۱۹۶۲م در روسیه به چاپ رسیده است.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نسخ خاص ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۱۲هـ ❊عنوانها و نشانیها: مشکی ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۸۱ (۱ب ـ ۸۱ الف) ❊تعداد سطر: ۱۳ ❊اندازهٔ متن: ۱۱×۷/۵ سانتیمتر.

ویژگیها: نسخه‌ای است نفیس، ترجمه برخی لغات به ترکی در حاشیه نگاشته شده است، تملک احمد بن قاسم در برگ نخست و مهر بیضی ناخوانا در ظهر آن دیده می‌شود، نسخه اندکی رطوبت دیده است.

☜ *کشف الظنون:* ۱۵۷۲/۲؛ *الذریعة:* ۳۹۸/۱۸؛ *هدیة العارفین:* ۴۷۱/۲؛ *ریحانة الادب:* ۳۴۶/۶؛ *فهرست نسخه‌های خطی فارسی:* ۳۱۱۴/۴؛ *فهرست کتابخانه مدرسه سپهسالار:* ۵۴۳/۲؛ *فهرست کتابهای چاپی فارسی:* ۴۴۱۷/۴.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۸۶۶/۱»

۱۹۱. **حال نامه = گوی و چوگان** (ادب منظوم، فارسی)

از: محمود بن محمّد، هروی متخلّص به «عارفی»، درگذشته: پیرامون ۸۵۰هـ

آغاز: «زان پیش که حسب حال گویم / از صانع ذوالجلال گویم
آن خالق ماه و خور که چون گوی / زو چرخ فتاده در تکاپوی».

انجام: «بخشید مرا به لطف بسیار / چوگانی و هزار دینار
تا هست فلک بقای شه باد / بر دست ملک دعای شه باد».

گزارش متن: منظومه‌ای است در پانصد و ده بیت با مضامین صوفیانه و عاشقانه و استعاراتی از بازی چوگان که هنگام چوگان بازی شاهزاده محمّد بن میرزا بایسنقر به ذهن

هروی خطور و پس از سرودن به او تقدیم داشته و چوگانی و هزار دینار صله دریافت نموده است. دراوایل مثنوی چنین سروده: القصه چو آن بساط دیدم ❊ جمعی همه در نشاط دیدم ❊ صد گونه خیال داد دستم ❊ در حال میان فکر بستم ❊ چون گوی بگوشه‌ای دویدم ❊ چو تیشه زبان خود کشیدم ❊ تا گوی سخن تراشم از جان ❊در خدمت شه برم بمیدان ❊ خورشید سریر ماه مسند ❊ سلطان جهانیان محمّد ❊ شاهی که چون برگرفت چوگان ❊ مه گوی شد و سپهر میدان. عارفی در انجام این مثنوی به سالهای عمر خویش و تعداد ابیات مثنوی و تاریخ آن چنین اشاره نموده است:

چون قامت من زدست دوران ❊ خم یافت بسان نون چوگان ❊ پنجاه گذشت سال عمرم ❊ یک نیمه شکست بال عمرم... زاندیشه دُر خیال سفتم ❊ وین نامه ز روی حال گفتم... این نامه که ساختم تمامش ❊ حالی شده حال نامه نامش ❊ این نظم که درّیست غلطان ❊ در رشته برای گوش سلطان ❊ چون بر عددش قلم نهادم ❊ بر پانصد و ده رقم نهادم... ای آنکه معاینه ندانی ❊ تاریخ بیان این معانی ❊ چون کوکبه سحر نماید ❊ روشن بتو گوی خود نماید. این مثنوی به سال ۱۹۳۱م با ترجمه انگلیسی گرین شیلدز در لندن به چاپ رسیده است.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نسخ ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۱۲هـ ❊عنوانها و نشانیها: مشکی ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۲۰ (۸۲ب - ۱۰۲ب) ❊اندازهٔ متن: ۱۱×۶ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۱۶×۱۰ سانتیمتر ❊نوع جلد: تیماج قهوه‌ای مجدول با ترنج و لبه برگردان، عطف: تیماج قرمز.

ویژگیها: نسخه‌ای است نفیس، در انجام چند برگ اشعار پراکنده به زبان ترکی با امضاء الفقیر الحقیر علی‌شاه وجود دارد، نسخه اندکی رطوبت دیده است.

کشف الظنون: ۱۵۲۴/۲؛ هدیة العارفین: ۴۱۱/۲؛ دانشنامه ادب فارسی (افغانستان): ۶۵۴؛ الذریعة: ۲۵۳/۱۸؛ مؤلفین کتب چاپی: ۵۲/۶.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۸۶۶/۲»

۱۹۲. شرح الإیساغوجی = الفوائد الفنارية

از: شمس‌الدین محمّد بن حمزه، فناری، درگذشته: ۸۳۴هـ (منطق، عربی)

آغاز: افتاده... «... فان قیّد بقوله فی ذاته فمعنی المیز الذاتی و ان قیّد بقوله فی عرضه فمعنی المیز العرضی...».

انجام: «و العمدة ای المعتمد علیه هو البرهان لا غیر لان تحصیل العقائد الحقّة و تنزیل العقائد الباطلة لیس الاّ به.».

بنگرید به: نسخه شماره «۹۸۶/۵» گزارش شده در جلد «۳» فهرست همین کتابخانه.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «کتبت هذه النسخة المبارکة الموسومة المعروف بفناری یوم الثلثا فی ثامن عشر من شهر ربیع الثانی سنة سبع عشر و تسعمائة لعالی جناب شرافت مآب... ابوسعید روح روحه... الشیخ شمس‌الدین باشا... طاب ثراه و جعل الجنة مثواه... حرره العبد... محمّد بن علی الجبلی شکرالله سعیه» ❊نوع خط: نسخ ❊نام کاتب: محمّد بن علی الجبلی ❊تاریخ کتابت: ۹۱۷هـ ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۵۱ ❊تعداد سطر: ۹ ❊اندازهٔ متن: ۹×۴ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۱۶×۱۱ سانتیمتر.

ویژگیها: نسخه‌ای است نفیس، در حاشیه تصحیح گردیده، در برگ پایانی تاریخ تجلید در ۲۳ ربیع الثانی ۹۱۷هـ و تملک ابن احمد بن ابی‌ابراهیم ابوسعید آمده است، مهر بیضی «عبده علی‌رضا» و «...محمّد» در پایان دیده می‌شود، نسخه رطوبت و آسیب دیده، سپس مرمّت گردیده است.

کشف الظنون: ۲۰۷/۱؛ *ریحانة الادب:* ۳۵۴/۴.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۸۶۷/۱»

۱۹۳. **قرابادین شفائی = قرابادین مظفری** (طب، فارسی)

از: سید مظفرّ بن محمّد حسینی شفائی، درگذشته: ۹۶۳هـ

آغاز: افتاده «... و قولنج را نافع باشد صفت آن سقمونیا ده درم... جوارش زنجبیل ضعف معده و امعاء...».

انجام: «قرص که ضعف معده و ضیق النفس و سلسل بول را نافع بود صفت، گل سرخ سنبل... پخته قرص سازند شربتی سه درم با گلقند دهند.».

بنگرید به: نسخه شماره «۶۳۴» گزارش شده در جلد «۲» فهرست همین کتابخانه.

گزارش متن: نسخه موجود بخشی از کتاب قرابادین شفایی است.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «العبد الاقل کمترین حق نظر بقلم شکسته نوشته شد تحریراً فی شهر محرم الحرام سنة ۱۰۹۳ ساکن [سلمان] شهریار.» ❊نوع خط: نستعلیق ❊نام کاتب: حق نظر ❊تاریخ کتابت: ۱۰۹۳هـ ❊محلّ کتابت: شهریار ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۵۱ ❊اندازهٔ متن: در حاشیه رساله قبلی ❊اندازهٔ جلد: ۱۶×۱۱ ❊نوع جلد: تیماج قهوه‌ای.

ویژگیها: این رساله در حاشیه رساله پیشین کتابت شده است.

الذریعة: ۶۱/۱۷؛ *فهرست نسخه‌های خطّی فارسی:* ۵۸۰/۱.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۸۶۷/۲»

۱۹۴. جوامع الحساب علی التخت و التراب

(حساب، عربی)

از: خواجه نصیرالدین محمّد بن محمّد بن حسن طوسی، درگذشته: ۶۷۲هـ

آغاز: افتاده «... فحمل کذا ۱۰۲۴۶۴۴ ثم ضربنا الاربعة التی وضعناها الآن فی مراتب التحتانی... الفصل السابع فی القسمة...».

انجام: «استخراج اضلاع سایر المضلعات التی بعد المکعبات بحساب الجمل فلانطول الکلام بایراد امثلتها و لنختم الکلام ههنا و الله الموفق للصواب.».

بنگرید به: نسخه شماره «۶۲۱» گزارش شده در جلد «۲» فهرست همین کتابخانه.

گزارش متن: جهت بررسی بیشتر می‌توان به جلد ۳۱ ص۳۷۴ همین فهرست مراجعه نمود.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «و قد وقع الفراغ... ضحوة نهار غرّة الشهر المبارک ربیع الثانی من شهور سنة [احد] عشر و سبعمائة... الی یوم الدین.» ❊نوع خط: نسخ ❊تاریخ کتابت: ۷۱۱هـ[1] ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۳۸ ❊تعداد

---

۱. چند نسخه کهن و نفیس دیگر از کتاب جوامع الحساب خواجه نصیرالدّین طوسی در این کتابخانه بزرگ موجود می‌باشد که نفیس‌ترین و کهن‌ترین آن مورّخ سال ۶۷۰هـ است که در حیات خواجه کتابت شده است.

سطر: ۱۷ ❊اندازهٔ متن: ۱۲×۹ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۱۶×۱۲ سانتیمتر ❊نوع جلد: مشمع قهوه‌ای روشن، عطف: تیماج قهوه‌ای تیره.

ویژگیها: نسخه‌ای است نفیس، در حاشیه تصحیح گردیده، برگهایی از آغاز و نیمه نسخه افتاده است، مهر پدر عزیزم حضرت آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی (ره) زینت بخش آغاز و پایان نسخه می‌باشد، حاشیه زیرین برگها آسیب دیده و نیاز به ترمیم و بازسازی دارد.

الذریعة: ۲۴۹/۵؛ المعجم الشامل للتراث العربی المطبوع: ۵۲۳/۳؛ احوال و آثار خواجه نصیر: ۳۸۰.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۸۶۸»

۱۹۵. معین الخواصّ (فقه شیعه، عربی)

از: میرزا ابوالقاسم بن حسن، گیلانی مشهور به «میرزای قمی»، درگذشته: ۱۲۳۱ه

آغاز: افتاده «... و قیل بطهارة بول الصبی الرضیع قبل الغذاء و هو ضعیف و الاقوی عدم الفرق... ان منها المنی مما له نفس سائله و کذا الدم...».

انجام: «فهو اولی و افضل و ان لم یکن فالافضل ان یکون باستصواب عدول المومنین و الله العالم بحقائق احکامه و امنائه الکرام علیهم‌السلام».

بنگرید به: نسخه شماره «۱۸» گزارش شده در جلد «۱» فهرست همین کتابخانه.

گزارش متن: فقه فتوایی است که از طهارت آغاز و تا کتاب خمس به انجام می‌رسد.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نسخ زیبا ❊نام کاتب: محمّد بن محمّدعلی کزازی ❊تاریخ کتابت: ۱۲۳۴ه ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۱۷۱ (۱الف ـ ۱۷۱ب) ❊تعداد سطر: ۱۷ ❊اندازهٔ متن: ۱۰/۵×۶/۵ سانتیمتر.

ویژگیها: در حاشیه تصحیح گردیده است، در دومین برگ نسخه یادداشتی به تاریخ ۱۳۴۱ه با مهر بیضی «الراجی الی الله عبده عطاءالله» آمده است، ۴ برگ مشتمل بر احادیث و یادداشتهای پراکنده در انجام وجود دارد. مهر پدر بزرگوارم حضرت آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی (ره) زینت بخش برگ نخست می‌باشد.

الذریعة: ۲۸۴/۲۱؛ موسوعة مؤلفی الامامیة: ۵۵۹/۲.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۸۶۹/۱»

۱۹۶. رسالة فی وقف المدرسة = رسالة فی حکم مدرسة لا یعلم واقفها = غنائم الایام

(فقه شیعه، عربی)

از: میرزای قمی، میرزا ابوالقاسم بن حسن گیلانی، درگذشته: ۱۲۳۱هـ

آغاز: «الحمدلله[1] علی الواقف من الضمایر و المطلع علی السرایر... فهذه اجابة لالتماس بعض فضلاء اصحابنا الطالبین... و هذه صورة السؤال مدرسة لانعلم ان واقفها من الشیعة...».

انجام: «فالمرجو من الله عزوجل ان لا یواخذ فی التقصیر... و ان یصلی علی رسوله و اهل‌بیته... حین الاقامة فی مشهد مولای ابی‌الحسن الرضا علیه افضل التّحیة و الثناء... و الحمدلله اولاً و آخراً و ظاهراً و باطناً.».

گزارش متن: رساله‌ای است در پاسخ برخی از فضلاء در حکم مدرسه‌ای که در بلاد اوزبک بنا شده و واقف آن شناخته نشده که از کفار یا از مخالفان است. مرحوم میرزای قمی این رساله را در پایان شعبان سال ۱۲۱۴هـ در مشهد مقدس تألیف نموده است. این رساله در ضمن کتابهای غنائم الایام صص۵۹۳ـ۶۰۰ و جامع الشتات صص ۳۳۶ـ۳۴۱ در تهران به چاپ رسیده است.

گزارش نسخه: *نوع خط: نسخ *نام کاتب: محمّد بن محمّدعلی کزازی [به قرینه رساله پیشین] *تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۱۳هـ *عنوانها و نشانیها: مشکی *نوع کاغذ: فرنگی *تعداد برگ: ۱۲ (۱۷۶الف ـ ۱۸۸ب) *تعداد سطر: ۱۷ *اندازهٔ متن: ۱۰/۵×۶ سانتیمتر.

ویژگیها: در حاشیه تصحیح شده است، سه برگ نانوشته در انجام نسخه وجود دارد.

الذریعة: ۱۳۶/۲۵؛ *موسوعة مؤلفی الامامیة*: ۵۳۶/۲.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۸۶۹/۲»

۱۹۷. الحدیقة الهلالیة = حدائق الصالحین

(دعا، عربی)

از: شیخ بهائی، بهاءالدین محمّد بن حسین، عاملی، درگذشته: ۱۰۳۱هـ

آغاز: «سبحانک یا من اطلع فی فلک الهدایة شمس النبوة و قمر الولایة، و نصلی علی

---

۱. کذا فی النسخة و الصحیح: الحمدلله الواقف علی الضمایر.

قطب مدار الاصطفاء و آله اهلة سماء الاهتداء و نسلم تسليما كثيراً، فيقول: اقل الخلائق...».

انجام: «و اجعل ما اوردناه فی هذه الاوراق خالصاً لوجهک الکریم و تقبل منا انک ذوالفضل العظیم. تم تألیف الحدیقة الهلالیة... فی اوائل جمادی الاول سنة الف و ثلث من الهجرة و کان افتتاح تألیفها بمحروسة قزوین حرست عن کید المفسدین».

بنگرید به: نسخه شماره «۴۲۳۹/۳» گزارش شده در جلد «۱۱» فهرست همین کتابخانه.

گزارش متن: این رساله با کتاب نورالانوار فی ایضاح کلام خیر الاخیار سید نعمت‌الله موسوی جزایری به سال ۱۳۱۶هـ در تهران و در سال ۱۴۱۰هـ در قم به چاپ رسیده است.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نستعلیق ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۱۳هـ ❊عنوانها و نشانیها: نانوشته ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۳۹ (۱۸۹ب- ۲۲۸ب) ❊تعداد سطر: ۱۴ ❊اندازهٔ متن: ۱۱×۶/۵ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۱۶×۱۱ سانتیمتر ❊نوع جلد: مشمع قهوه‌ای، عطف: تیماج قهوه‌ای.

ویژگیها: اندکی حاشیه نویسی دارد با نشان «منه»، گویا در حاشیه تصحیح گردیده است. مهر پدر عزیزم حضرت آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی (ره) در پایان نسخه آمده، برگ پایانی مرمّت گردیده است.

☜ *الذریعة: ۳۹۱/۶؛ نسخه‌های خطی، شروح و ترجمه‌های صحیفه: ۷۰.*

شمارهٔ نسخه: «۱۳۸۶۹/۳»

۱۹۸. زبدة الأصول (اصول فقه، عربی)

از: شیخ بهائی، بهاءالدین محمّد بن حسین، عاملی، درگذشته: ۱۰۳۱هـ

آغاز: افتاده «... تقتبس الاحکام و بآثارهم یعرف مسائل الحلال و الحرام صلوة الله علیهم ما دامت الفروع مرتبة علی الاصول و الاجناس منقسمة بالفصول و بعد فیقول راجی عفو ربّه...».

انجام: «مثنی و ثلاث و رباع فصاعداً فاتبع منها الاقوی و الزم ما هو اقرب الی التقوی و الحمدلله علی نعمائه و الصلوة علی سید انبیائه و اشرف اولیائه.».

بنگرید به: نسخه شماره «۴۷» گزارش شده در جلد «۱» فهرست همین کتابخانه.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «تم الکتاب بعون الملک الوهاب کتبه عبدالعظیم البیدگلی ابن محمّدحسین الکاشانی عفی الله عن جرائمها بالنبی و الوصی» ❊نوع خط: نسخ ❊نام کاتب: عبدالعظیم بن محمّدحسین بیدگلی کاشانی ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۱۳هـ ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ:۵۱ (۱ الف ـ ۵۱ الف) ❊تعداد سطر: مختلف ❊اندازهٔ متن: ۱۱×۵/۵ سانتیمتر.

ویژگیها: نسخه حاشیه نویسی دارد با نشان «منه ره» و «ع عفی عنه»، برخی عناوین نانوشته مانده است.

الذریعة: ۱۹/۱۲.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۸۷۰/۱»

۱۹۹. حاشیة معالم الأصول

(اصول فقه، عربی)

از: میرزا محمّد بن حسن شیروانی، درگذشته: ۱۰۹۸هـ

آغاز: «الفقه فی اللغة الفهم اه انما ابتدا بتعریف الفقه دون اصول الفقه کما هو المعروف فی کتب الاصول لان وضع الکتاب...».

انجام: «قوله یقتضی الغاء الخاص هذا مبنی علی عدم جواز النسخ... و الا یکون نسخه علی التقدیرین بالمنسوخ و لعله اجمل اعتماداً.».

بنگرید به: نسخه شماره «۲۶» گزارش شده در جلد «۱» فهرست همین کتابخانه.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نسخ ❊نام کاتب: عبدالعظیم بن محمّدحسین بیدگلی کاشانی [به قرینه رساله بعدی] ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۱۳هـ ❊عنوانها و نشانیها: نانوشته ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۱۰۴ (۵۲ الف ـ ۱۵۶ب) ❊تعداد سطر: ۲۰ ❊اندازهٔ متن: ۱۱/۵×۶ سانتیمتر.

ویژگیها: حاشیه نویسی دارد با نشان «منه ره»، «ع عفی عنه»، «سو»، «ع ظیم عفی عنه»، یک مورد آن چنین است «هذا من افادات الاستاد المحقق و مولینا المدقق میرزا ابوالقاسم دام شیاع ظله العالی». در حاشیه تصحیح گردیده. نسخه اندکی رطوبت دیده است.

الذریعة: ۱۹/۱۲.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۸۷۰/۲»

۲۰۰. الحسن و القبح = حاشیة شرح مختصر العضدی = حاشیة حاشیة شرح المختصر (کلام، عربی)

از: آقا حسین بن جمال‌الدین محمّد خوانساری، درگذشته: ۱۰۹۹ه

آغاز: «قوله ثم نقول العقل لا یحکم بحسن فعل الخ لما کان هذا المقام من المباحث العظیمة و المطالب المهمة و قد ضلّ فیه فهم العقول...».

انجام: «و انما اطنبنا فی هذا المقام لانّه من مزلة الاقدام و مضلة الافهام لم یکد ان لا یزلّ فیه قدم و لا یضل فیه کثیر من الامم.».

بنگرید به: نسخه شماره «۱۱۰۷۰/۱۳» گزارش شده در جلد «۲۸» فهرست همین کتابخانه.

گزارش نسخه: *ترقیمه: «قد تم هذه الرسالة... علی ید اقل الطلبات و احقر الکائنات عبدالعظیم البیدگلی ابن محمّدحسین الکاشانی فی یوم آخر شهر رمضان سنة ۱۲۵۲ هر که خواند دعا طمع دارم زانکه من بنده گنه کارم» *نوع خط: نستلعیق *نام کاتب: عبدالعظیم بن محمّدحسین بیدگلی کاشانی *تاریخ کتابت: ۱۲۵۲ه *عنوانها و نشانیها: مشکی *نوع کاغذ: فرنگی *تعداد برگ: ۸ (۱۵۷ الف ـ ۱۶۴ب) *تعداد سطر: ۲۱ *اندازهٔ متن: ۱۲/۵×۷/۵ سانتیمتر.

ویژگیها: نسخه در حاشیه تصحیح گردیده است.

☜ *الذریعة:* ۱۹/۷؛ فهرست کتابخانه مجلس شورای اسلامی: ۱۸۰/۲۲.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۸۷۰/۳»

۲۰۱. مقدّمة الواجب = رسالة فی مقدمة الواجب (اصول فقه، عربی)

از: آقا حسین بن جمال‌الدین محمّد خوانساری، درگذشته: ۱۰۹۹ه

آغاز: «الحمدلله الذی حمل امتثال اوامره سببا لاقتناص الثواب و صیّر الانتهاء عن نواهیه شرطا للخلاص عن العقاب...».

انجام: «و هذا بناء علی وجوب المقدمة کما لا یخفی و کذا وصف المشتبهة بالاجنبیة بالتحریم... افتاده».

بنگرید به: نسخه شماره «۱۴۲/۲» گزارش شده در جلد «۱» فهرست همین کتابخانه.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نستعلیق ❊نام کاتب: عبدالعظیم بن محمّدحسین بیدگلی کاشانی [به قرینه رساله پیشین] ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۱۳ه ❊عنوانها و نشانیها: مشکی ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۳۸ (۱۶۵الف ـ ۲۰۳ب) ❊تعداد سطر: ۲۰ ❊اندازهٔ متن: ۱۲×۶ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۱۶×۱۰/۵ سانتیمتر ❊نوع جلد: مشمع قهوه‌ای، عطف: تیماج قهوه‌ای.

ویژگیها: حاشیه نویسی دارد با نشان «منه قدس نفسه» «لاستاذنا المحقق میرزا ابوالقاسم دام علوه»، در حاشیه تصحیح شده. نسخه رطوبت و آسیب دیده و سه برگ پایانی ترمیم گردیده است.

الذریعة: ۱۰۶/۲۲؛ ریحانة الادب: ۲۳۹/۵.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۸۷۰/۴»

۲۰۲. حاشیة معالم الأصول

از: میرزا محمّد بن حسن، شیروانی، درگذشته: ۱۰۹۸ه

(اصول فقه، عربی)

آغاز: «بسملة، الفقه فی اللغة الفهم آه، إنّما ابتدأ بتعریف الفقه دون أصول الفقه کما هو المعروف فی کتب الأصول لأنّ وضع الکتاب إنّما هو فی الفقه...».

انجام: «من خالف أمراً کذا فلیحذر و من خالف هذا الأمر فلیعذر إلی غیر ذلك تحکم... فلیتأمّل فی هذا المقام فإنّه من مزالّ الاقدام؛ قلنا إضافة المصدر عند عدم... افتاده».

بنگرید به: نسخه شماره «۲۶» گزارش شده در جلد «۱» فهرست همین کتابخانه.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نسخ ❊نام کاتب: محمّدجعفر ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۱۳ه ❊عنوانها و نشانیها: نانوشته ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۳۲ (۱ب ـ ۳۲ب) ❊تعداد سطر: ۱۳ ❊اندازهٔ متن: ۱۰/۵×۶/۵ سانتیمتر.

ویژگیها: نسخه در حاشیه تصحیح گردیده و حاشیه نویسی با نشان‌های «منه رحمه‌الله»، «لمحرّره»، «لمحرّره محمّدجعفر»، «لمحرّره الآثم» از کاتب دارد. در آغاز نسخه مهر و امضای مرحوم پدر بزرگوارم آیت الله العظمی مرعشی نجفی (ره) آمده است.

الذریعة: ۲۱۰/۶.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۸۷۱/۱»

۲۰۳. **جنگ = مجموعة شعريّة = ديوان...** (ادب منظوم، عربی)

از: ناشناخته

آغاز: «افتاده... الغيث فی الجمرة و جعلتُ أكثر مدائحی لأميرالمؤمنين عليه‌السلام... و صنفّوا كتباً تحتوی على آيات و أخبار من الكتاب و السنّة... منهاج الكرامة للفاضل البارع العلاّمة و حديقة الأمّة لإرشاد العامّة، للفقير الراجی للشفاعة التامّة فی يوم الطامّة و قد بسطتُ فيها الأحاديث الدالّة على إمامة الائمّة الإثناءعشر... امّا المدح فلمؤلّف فی مدح على عليه‌السلام:

قم ساقی احرق سُورَ الكتاب و لرأسی أهرق سَوُر الشراب»

انجام: «و كان يقلبه سبعون من رجل صعب فيا للذی تقلع به الألم

الله يغفر قوماً زلّ أرجلهم فی أمره إذ بهذا يزلق الجرم».

ناتمام...

گزارش متن: مجموعهٔ گوناگونی از اشعار یکی از ادیبان و شاعران ناشناخته نیمهٔ دوم سدهٔ ۱۳ هجری است که اشعاری بسیار ارزنده در قالب‌های گوناگون عروضی سروده و در این اثر که آن را دیوان... نامیده، آورده است. شاعر از مریدان و شاگردان «میرزا علی‌اکبر بن بابا تبریزی» (درگذشته بعد از سال ۱۲۵۹ه‍)[1] صاحب ریاض المصائب فی رزایا آل ابی‌طالب (برگ‌های ۴۳الف، ۱۰۹ب) بوده و در اثر خود قصاید بسیاری همراه برخی شروح آنها از خودش سروده است. از آنجا که اشعار خود شاعر در این دیوان ممزوج با قصائد دیگران آمده لذا به طور صریح نمی‌توان این اثر را مجموعه یا جنگ به شمار آورد، برخی قصاید معروف را که در این مجموعه آمده تنها در این کتابشناسی اشاره خواهیم نمود؛ بیشتر اشعار شاعر ظاهراً در مقابل ابیات حریری سروده شده که البته نیاز به تحقیق دارد. از آن جهت که مرید شاعر که از وی با عنوان «شیخنا الکامل و العالم العامل سمّی علی‌اکبر الشهید...». یاد می‌نماید به نظر می‌رسد شاعر یا مقیم تبریز بوده و یا مشهد (میرزا علی‌اکبر بن بابا تبریزی استاد شاعر مدتی نیز مقیم مشهد بوده است). مؤلّف و شاعر در مقدمه این دیوان از اثری به نام حدیقه الأمّة لإرشاد العامّة یاد کرده که از تألیفات شاعر

---

۱. تراجم الرجال: ۲/ ۲۲۸ـ۲۲۹؛ مرآة الکتب: ۴۰۶/۵.

است، متأسفانه هیچ منبعی در این مورد ما را رهنمون نگردید.
فهرست مطالب، قصاید، ابیات و... این مجموعه نفیس که همگی آن به خط شاعر این قصاید و ابیات می‌باشد چنین است، نخست به برخی سر عنوانها و مطلع ابیات و اشعار خود شاعر اشاره می‌کنیم که مشتمل و بالغ بر ۲۵ قصیده است:
برگ ۳۴ الف:

«قم ساقی أحرق سُورَ الکتاب و لرأسی أهرق سَور الشراب»

برگ ۳۴ الف:

« أساقی أدر أعطنی خندریسا أنلنی بصرف لصرف الصروف»

برگ ۳۵ الف:

«ولو آجال خاله فی الناس من بخاله یسقی هو و خاله خال الغزا فی الخدمة»

برگ ۳۶ الف:

«یا کائناً تحت لوائه غدا کلّ نبی و الذی استشهدا»

برگ ۳۷ الف:

«صلّی علی من بین صاحبی الفخر کالشمس فی الضحو و هم مثل القمر»

برگ ۳۸ الف:

«یا قوم قوموا عند المغنّی لوحین عنّ نخلاً یحنّی»

مؤلف و شاعر در برگ ۴۳ب چنین آورده: «و لنختم مدائح الائمّة و فیها تبائع بعض الأمّة بما قلته من الأبیات فی نظم الرباعیات»
برگ ۵۵ الف:

«یا صاح صاحب صحباً کراماً خالوا کترب تبراً قداما»

برگ ۵۸ الف:

«أقم المرمّل إذ سقط و من المغانم ما لقط»

برگ ۵۸ الف:

«اعتبر یا صاح و انظر من یدّع ما من الدنیا و للدنیا جمع»

برگ ۵۹ ب:

«ربّنا سلّم علی زین الثری خیر الوری سید للکلّ حتّی من حبّ الثری

و أخیر المرتضی بالوصف و الاسم علی من له ربّ العلّی للمؤمنین أمّرا»

برگ ۶۰ الف:

«یا صاح کم رأیت من مرّ منه الأبطال إذ إذ أتی بحجّة ما قابلوا بالأبطال»

برگ ۶۰ ب:

«یا أیها المغرور مَه هذا التعامی و العمهُ»

برگ ۷۰ الف:

«أعین أهرقی للذی و أروا من الوری بقض و قبر قعره للکری أری»

برگ ۷۰ ب:

«عوا عندی یا قومی حدیث جدید للواعی یجدی عبرة کالردید»

برگ ۱۲۹ الف: در مدح مولی الموحّدین و امام الثقلین:

«ما بال عینك منها الدمع منسجم هام کینبوعة فیها دم سجم»

***

أمّا فهرست قصاید و... دیگران که شاعر در دیوان خود گنجانده چنین است که البته برخی از این آثار مندرج در این مجموعه نفیس به صورت جداگانه نیز فهرست و معرفی گردیده‌اند:

برگ ۳۸ ب: عباراتی تفسیر گونه دربارهٔ آیهٔ شریفهٔ (إنّما ولیکم الله و...)، مطالبی منقول از آیات الأحکام مقدّس اردبیلی دربارهٔ ولایت حضرت امیرالمؤمنین علیه‌السلام.

برگ ۳۹ الف: قصیدهٔ میمیة فرزدق در مدح حضرت زین‌العابدین علیه‌السلام.

برگ ۴۱ الف: قصیده یائیه حسان بن ثابت دربارهٔ یوم غدیر خم.

برگ ۴۱ الف: قصیدهٔ دالیه مهرعلی خویی فدوی در فضائل حضرت امیرالمؤمنین علیه‌السلام.

برگ ۴۲ ب: قصیدهٔ دالیه میرزا علی‌اکبر بن بابا تبریزی در مدح حضرت ولی‌عصر علیه‌السلام.

برگ ۴۸ ب: قصیدهٔ عینیه صاحب مقامات حریری.

برگ ۴۹ ب: قصیدهٔ ضادیه از همو همراه با چند قصیده دیگر.

برگ ۵۰ الف: قصیدهٔ مناجاتیه کافیه از مجذوب تبریزی (مقدمهٔ دیوان مجذوب):

«الهی عبدك العاصی أتاكا مقرّاً بالذنوب قد دعاكا»

برگ ۵۰ب ـ ۴۵ب: مناجات‌ها، قصائد و ابیاتی که در دیوان منسوب به حضرت امیرالمؤمنین علیه‌السلام آمده است:

«لك الحمد یا ذا الجود و المجد و العُلی تباركت تعطی من تشاء و تمنع»

برگ ۶۱ الف: قصیدهٔ نونیه منسوب به ابوالفتح علی بُستی.

برگ ۶۳ الف: قصیدهٔ میمیه و... از صاحب مقامات حریری.

برگ ۷۴ الف: قصائد سبع علویات از ابن ابی‌الحدید معتزلی (قصیدهٔ نخست) بائیه.

برگ ۷۶ الف: شرح قصائد سبع علویات از شاعر و مؤلّف ناشناس این مجموعه.

برگ ۷۹ الف: قصیدهٔ لامیه از أمرىء القیس (یکی از معلّقه‌های هفتگانه).

برگ ۸۱ الف: شرح قصیده لامیه امرىء القیس از شاعر و مولف ناشناس این مجموعه.

برگ ۸۹ الف: قصائد سبع علویات از ابن ابی‌الحدید معتزلی (قصیدهٔ ثانی رائیه).

برگ ۹۰ب: شرح قصیدهٔ رائیه ابن ابی‌الحدید از شاعر و مؤلّف ناشناس این مجموعه نفیس.

برگ ۹۲ الف: قصیدهٔ دالیه از طرفة بن عبدالبکری (قصیدهٔ دوم معلقات سبع).

برگ ۹۴ب: شرح قصیدهٔ دالیه بکری از شاعر و مؤلّف این مجموعه.

برگ ۱۰۵ب: قصیده کافیه (قصیدة ثالثه از قصائد سبع علویات ابن ابی‌الحدید).

برگ ۱۰۶ الف: شرح قصیدهٔ کافیه ابن ابی‌الحدید معتزلی از شاعر و مؤلف این مجموعه.

برگ ۱۰۷ب: بخشی از قصیدهٔ میمیه زهیر بن سلمی (قصیدهٔ ثالثة معلقات سبع) که بعد از چند بیت بقیه افتاده است.

برگ ۱۰۸ب: قصیدهٔ میمیه از ملا محمّدعلی خوئی.

برگ ۱۰۹ب: قصیدهٔ میمّیه از میرزا علی‌اکبر بن بابا تبریزی صاحب ریاض المصاحب فی رزایا آل ابی‌طالب.

برگ ۱۱۰ب: بخشی از قصیده رائیه دعبل خزاعی در مدح علی بن موسی الرضا علیه‌السلام.

برگ ۱۱۱ الف: قصیدهٔ میمیه به نقل از کتاب محمّد بن حبیب الظبی.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نسخ ❊نام کاتب: نسخهٔ اصل به خطّ مؤلّف ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۱۳ه ❊عنوانها و نشانیها: مشکی یا نانوشته ❊نوع کاغذ: فرنگی

*تعداد برگ: ۹۶ (۳۳ الف ـ ۱۲۹ب)[1] *تعداد سطر: ۱۵ *اندازهٔ متن: ۱۰/۵×۶/۵ سانتیمتر *اندازهٔ جلد: ۱۵×۱۱ سانتیمتر *نوع جلد: تیماج قهوه‌ای.

ویژگیها: نسخه‌ای است نفیس و تمامی آن به خط نگارندهٔ این مجموعه که متأسفّانه به نام وی پی نبردیم نگاشته شده. در هامش آثار تصحیح با عبارت «صحّ» و نیز نشانه‌های فراوانی از قلم خوردگی که حاکی از خطّ مؤلّف اثر می‌باشد، دیده می‌شود. از سوی شاعر برخی ابیات و مصرعها در حاشیه در بازبینی مجدّد تغییر داده شده و تصحیح گردیده است.

حاشیه نویسی این اثر بیشتر از سوی شاعر بوده و ممکن است در سالهای بعد نیز کسانی برخی حواشی و تعلیقات را بدان افزوده باشند. بیشتر ابیات، قصیده‌ها و اشعاری که مربوط به خود شاعر است، توأم با قلم خوردگی و اشعار دیگران همگی بدون قلم خوردگی و تمیز می‌باشد. اندکی آثار چربی و رطوبت بر برگهای میانی نسخه سرایت نموده است.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۸۷۱/۲»

۲۰۴. کبری در منطق

(منطق، فارسی)

از: سید ابوالحسن علی بن محمّد، جرجانی «میر سید شریف»، درگذشته: ۸۱۶هـ

آغاز: «الحمدلله رب العالمین... بدانکه آدمی را قوّتی است درّاکه که منتقش می‌شود در او صور اشیاء چنانکه در آینه...».

انجام: «لا شجرنیست پس لا حجر باشد یا ولکن لا حجر نیست پس لا شجر باشد».

بنگرید به: نسخه شماره «۵۲۲/۲» گزارش شده در جلد «۲» فهرست همین کتابخانه.

گزارش نسخه: *ترقیمه: «تمت هذا الکتاب... فی یوم الخمیس حادی عشر شهر رمضان المبارک سنة ۱۲۳۸» *نوع خط: نسخ *نام کاتب: احمد بن محمّد بن عبدالکریم موسوی *تاریخ کتابت: ۱۲۳۸هـ *عنوانها و نشانیها: قرمز *نوع کاغذ: فرنگی *تعداد برگ: ۲۸ (۵پ ـ ۳۳پ) *تعداد سطر: ۱۰ *اندازهٔ متن: ۱۱×۶ سانتیمتر.

ویژگیها: حاشیه نویسی دارد با نشان‌های «هـ»، «۱۲»، «احمد الموسوی» و «من استادنا

---

۱. در فواصل این دیوان آثار دیگری نیز آمده که مؤلّف خود آنها را در میان اثر خویش قرار داده است.

دام ظله» و با نشان «بلغ» مقابله گردیده است. در برگ نخست تاریخ کتابت و قرائت نسخه چنین آمده «تاریخ شروع کردن بنوشتن و خوندن این نسخه روز شنبه دویم شهر جمادی الثانی سنه ۱۲۳۸ العبد احقر الطلبه... احمد وقفه الله» و چند تاریخ انهاء نیز با چنین عبارات آمده «قد تمت هذا الکتاب الشریف قرائة من اوله الی آخره فی یوم الاحد حادی عشر شهر ربیع الاول و انا العبد الراجی الی ربّه الصمد ابن المرحوم محمّد بن عبدالکریم الموسوی احمد»، «قد انهاه قرائة السید الحسیب الحبیب... سید محمّد کمال‌الدّین بن العالی جناب سید محمّدحسین عند خادم اهل العلم الضعیف المنزوی احمد بن المرحوم محمّد بن عبدالکریم الموسوی فی ۲۳ ذی‌قعدة ۱۲۴۴» و «قد انهاه قراءة... سید محمود... عند اخیه الضعیف ابن المرحوم محمّد الموسوی احمد... فی عصر یوم الاثنین الثالث عشر من ربیع الاول ۱۲۴۷» آمده است ۵ برگ در آغاز نسخه مشتمل بر فوائد گوناگون لغوی، معمیات، اشعاری از آقا حسین خوانساری، محمّدقلی سلیم طهرانی و آقا رضی قزوینی وجود دارد، تملک و مهر بیضی کاتب با نشان «عبده الراجی احمد الموسوی ۱۲۲۵» در برگ نخست رساله آمده است، چند برگ از آغاز مجدول و دارای کمند قرمز می‌باشد.

الذریعة: ۲۵۹/۱۷؛ *ریحانة الادب:* ۲۱۳/۳.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۸۷۲/۱»

۲۰۵. مناجات

(دعا، عربی)

از: حضرت امیرالمؤمنین علی بن ابی‌طالب علیه‌السلام

آغاز: «لک الحمد یاذا المجد و الجود و العلی
تبارکت تعطی من تشاء و تمنع».

انجام: «وصلّ علیه ما دعاک موحد
و ناجاک اخیار ببابک رکّع».

گزارش متن: قصیده‌ای است مشتمل بر ۲۸ بیت در مناجات با حضرت پروردگار که ترجمه‌های چندی از آن موجود می‌باشد. در نسخه موجود نیز ترجمه منظوم آن در حاشیه نگاشته شده است و چند بیت از آغاز و پایان آن را می‌آوریم

ای روی زمین زفیض عامت روشن
عالم همه از پرتو رویت روشن
در حال شود چراغ گیتی تاریک
از فضل تو گر دمی نیاید روغن
یارب چو شود روز قیامت ظاهر
و از هر طرفی شود ملامت ظاهر

در روضه مصطفی برانگیز مرا کز حضرت اوشود سلامت ظاهر

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «کتبه الراجی الی ربّه الصمد، العبد احمد فی یوم الجمعة خامس عشر شهر ذی القعدة ۱۲۳۸» ❊نوع خط: نستعلیق ❊نام کاتب: احمد بن محمّد موسوی ❊تاریخ کتابت: ۱۲۳۸ه ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۲ (۳۳پ ـ ۳۴پ) ❊اندازهٔ متن: ۱۲×۶ سانتیمتر.

ویژگیها: اشعار پراکنده عربی و فارسی در پایان نسخه آمده است.

☜ *الذریعة:* ۲۳۷/۲۲؛ فهرست کتابخانه ملی ملک: ۷۳۱/۱.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۸۷۲/۲»

۲۰۶. شرح کبری در منطق (منطق، فارسی)

از: سید ابوالبقاء بن عبدالباقی حسینی، درگذشته: پیرامون سدهٔ ۱۰ه

آغاز: «بدانکه آدمی را بر سه چیز اطلاق می‌کنند یکی هیکل محسوس چنانکه گویی فلان آدمی دراز است و فلان آدمی کوتاه...».

انجام: «و وضع احد جزئین باشد و مثالها اینها از سابق ظاهر است.».

بنگرید به: نسخه شماره «۵۲۱» گزارش شده در جلد «۲» فهرست همین کتابخانه.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «نوشته شد... بهمت سرکار عالیجناب... خالو سید احمد طول الله عمره... بید الحقیر المذنب العبد اسدالله الحسینی المرعشی الشوشتری سلم الله تعالی... فی یوم الثلثاء... تاسع شهر رمضان سنة ۱۲۳۸» ❊نوع خط: نستعلیق ❊نام کاتب: اسدالله حسینی مرعشی شوشتری ❊تاریخ کتابت: ۱۲۳۸ه ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۱۱۶ (۳۷ب ـ ۱۵۳ب) ❊اندازهٔ متن: ۱۱×۶ سانتیمتر ❊ اندازهٔ جلد: ۱۶×۱۱/۵سانتیمتر ❊نوع جلد: تیماج سبز با ترنج.

ویژگیها: حاشیه نویسی دارد با نشان «احمد» و «منه». در حاشیه تصحیح گردیده است، یادداشتهای گوناگون در پایان نسخه از جمله ابیات «و کم لله من لطف خفی❊ یدق خفاه عن فهم الزکی» آمده است، خط سید احمد موسوی نیز در انجام نسخه مشهود می‌باشد.

☜ *الذریعة:* ۳۲/۱۴ و ۷۰/۲۳؛ *موسوعة مؤلفی الامامیة:* ۴۷۷/۱.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۸۷۲/۳»

۲۰۷. غرر الحکم و درر الکلم[1] (حدیث، عربی)

از: ابوالفتح عبدالواحد بن محمّد، آمِدی تمیمی، درگذشته: ۵۱۰ه

آغاز: «الحمدلله الذی هدانا بتوفیقه إلی جادّة طریقه... و بعد فإنّ الذی هدانی علی تخصیص فوائد هذا الکتاب و تعلیقها و جمع کلمه...».

انجام: «فاجمل فی طلبه، یقبح بالرجل أن یقصر عمله عن علمه و یعجز فعله عن قوله؛ تمّ».

بنگرید به: نسخه شماره «۲۲۷» گزارش شده در جلد «۱» فهرست همین کتابخانه.

گزارش متن: این کتاب نخستین بار به صورت سنگی در شهر بمبئی هند در سال ۱۲۸۰ه و پیش از آن گزیده‌هایی با ترجمهٔ لاتین آن در سال ۱۷۷۴م به اهتمام «کرادیس کویبر» در شهر لیدن هلند به چاپ رسیده است. این اثر در سالهای اخیر با دگرگونی‌هایی در ابواب و ترتیب با عنوان تصنیف غررالحکم و درر الکلم در قم به چاپ رسیده است.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نسخ (۲ گونه) مُعرب و غیر معرب ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۱۲ه (بخش نونویس ۱۳ه) ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۳۳۲ ❊تعداد سطر: ۱۵ ❊اندازهٔ متن: ۱۲×۶ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۱۷×۱۱/۵ سانتیمتر ❊نوع جلد: دو رو تیماج؛ برون: مشکی، مجدول به زر، عطف تیماج مشکی؛ درون: زرشکی، مجدول به زر با روکش کاغذی.

ویژگیها: نسخه در حاشیه تصحیح و مقابله گردیده است. حاشیه نویسی و تعلیقات اندکی در توضیح یا ترجمهٔ فارسی برخی کلمات مشکل آمده است. که البته این حواشی در ثلث نخست کتاب دیده می‌شود. ثلث سوم کتاب نونویس شده (گویا با صد سال فاصله و از سدهٔ ۱۳ه) است. در آغاز داخل سه دایره اشکالی دیده می‌شود. در برگ دوم و نیز پایان سه مهر بیضی «یا أباعبدالله ۱۲۰۶» آمده است. آثار رطوبت در برگ‌های اصلی این نسخه مشهود است. در برگ «۴۹ الف» تملك «علی بن شیخ حمود القریشی» آمده است.

☜ *الذریعة:* ۳۸/۱۶؛ *فهرست کتابهای چاپی عربی:* ۶۴۹؛ *معجم المطبوعات العربیة فی*

---

۱. یکی از کهن‌ترین و نفیس‌ترین نسخه‌های این کتاب که در سدهٔ ۷ه کتابت شده. در این کتابخانهٔ بزرگ موجود و گزارش آن در جلدهای پیشین این فهرست آمده است.

ایران: ۲۸۷؛ *معجم المطبوعات العربیة و المعرّبة:* ۱۳۵۴/۲.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۸۷۳»

۲۰۸. حاشیة شرح هدایة الحکمة = حاشیة حاشیة ملازاده علی شرح الهدایة

(فلسفه، عربی)

از: خواجه‌زاده، مصطفی بن یوسف برسوی حنفی، درگذشته: ۸۹۳هـ

آغاز: «قوله لما کانت الحکمة اقول شروع فی تقسیم الحکمة باعتبار الموضوع الی اقسامها لیتمیز العلم المطلوب الذی هو الطبیعی...».

انجام: «و اذا کان کذلک ففی الزیادات الصناعیة ایضا اذا اضاف الصانع الی الشمعة مقدار آخر من الشمعة حصلت الزیادة فی الاقطار کلها.».

بنگرید به: نسخه شماره «۱۲۶۷۱» گزارش شده در جلد «۳۲» فهرست همین کتابخانه.

گزارش متن: نسخه دیگری از این حاشیه به شماره ۲۲۵۹/۲ در همین کتابخانه موجود می‌باشد که متأسفانه از چشم فهرستنگار سابق کتابخانه بدور مانده و آن را گزارش ننموده است.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «تمت الکتاب... فی تاریخ سنة ستة و خمسین و تسعمائة شهر جمادی الآخر» ❊نوع خط: نسخ ❊تاریخ کتابت: ۹۵۶هـ ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۴۱ ❊تعداد سطر: ۱۵ ❊اندازهٔ متن: ۱۰/۵×۶/۵ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۱۵/۵×۱۰/۵ سانتیمتر ❊نوع جلد: مقوای رنگی، عطف: تیماج زرشکی.

ویژگیها: در حاشیه تصحیح شده، مهر هشت ضلعی «عبده احمد بنده صمد» در برگ نخست مکرر و یک بار نیز در برگ پایانی آمده، نسخه اندکی رطوبت دیده است.

کشف الظنون: ۲۰۲۸/۲؛ *شذرات الذهب:* ۱۵/۸.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۸۷۴»

۲۰۹. قرائت عاصم

(قرائت، فارسی)

از: عمادالدین علی بن عمادالدین علی شریف قاری استرآبادی مازندرانی، درگذشته:

بعد از ۹۵۲ه

آغاز: «افتاده... ممکن نیست که سوره را یا قصّه بیك نفس تواند خواند... اوّل بدانکه قرّاء وقف را تقسیم کرده‌اند به اختیاری و اضطراری و اختیاری بر سه قسم ساخته‌اند اول تام و دیگری کافی و ثالث حسن...».

انجام: «یعنی اگر کسی خواهد که قرآن در نماز تمام کند در نمازی که سورهٔ کامله نباشد و این مذهب امامیه نادرست از ع تا ع نخواند که قرآن در نماز اینچنین در مدت مدید تمام شود... افتاده».

بنگرید به: نسخه شماره «۶۳۵۷/۹» گزارش شده در جلد «۱۶» فهرست همین کتابخانه.

گزارش متن: این نسخه فقط مشتمل بر بخشی از فصل چهاردهم و پانزدهم می‌باشد و بقیه از آغاز و نیمه و پایان نسخه افتاده است.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نسخ ❊تاریخ کتابت: اواخر سدهٔ ۱۰ه یا اوایل سدهٔ ۱۱ه ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۸ (۱ الف ـ ۸ ب) ❊تعداد سطر: ۱۴ ❊اندازهٔ متن: ۱۲/۵×۸ سانتیمتر.

ویژگیها: در حاشیه تصحیح گردیده است. افتادگی‌های بسیار در آغاز، نیمه و پایان نسخه وجود دارد. آثار رطوبت بر حاشیه برگها سرایت نموده است. با توجه به نوع کاغذ و خط به نظر می‌رسد این رساله در حیات مؤلّف یا اندکی نزدیك به آن کتابت گردیده است.
← *الذریعة:* ۵۵/۱۷.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۸۷۵/۱»

۲۱۰. تحفهٔ شاهی

(تجوید، فارسی)

از: عمادالدین علی بن عمادالدین علی شریف قاری استرآبادی مازندرانی، درگذشته: بعد از ۹۵۲ه

آغاز: «افتاده... فرموده‌اند که پدرم از آباء خود از حضرت رسول (ص) نقل کرده که... فصل اول در مخارج حروف و مخرج مکانی... اوّل ابتدای حلق است از جانب قصبة شُش...».

انجام: «خاتمه در لحن بدانکه لحن بر دو قسمت جلی و خفی... و این معلوم نشود الاّ مرکسی را که قرآن فرا گرفته باشد از استاد ماهر صاحب سلیقه والله أعلم بالصواب، تمّ».

بنگرید به: نسخه شماره «۱۹۸۴/۱» گزارش شده در جلد «۵» فهرست همین کتابخانه.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نسخ ❊ تاریخ کتابت: اواخر سدهٔ ۱۰هـ یا اوایل سدهٔ ۱۱هـ ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۱۵ (۹الف ـ۲۴ الف) ❊تعداد سطر: ۱۴ ❊اندازهٔ متن: ۱۲/۵×۷/۵ سانتیمتر.

ویژگیها: در حاشیه تصحیح گردیده. اندکی حاشیه نویسی دارد. یکی از حاشیه‌ها با عبارت «من رسالة مولانا حسین بن عثمان» به انجام رسیده است. نسخه اندکی رطوبت دیده است.

☜ *الذریعة:* ۴۴۴/۳؛ *فهرست نسخه‌های خطّی فارسی (منزوی):* ۸۲/۱.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۸۷۵/۲»

۲۱۱. قرائت

(قرائت، فارسی)

از: ناشناخته

آغاز: «افتاده... می‌شود، سلّمه الله تعالی و مدّ ظلال ارشاده علی مفارق المسلمین؛ وصل کلمتین یعنی دو کلمه که با یکدیگر وصل کنند و اول کلمهٔ ثانی همزه باشد حرکت آخر کلمهٔ اوّل ملفوظ شود بهر نوع که باشد...».

انجام: «سورة الإخلاص: أحدٌ الله در وصل بکسر نون تنوین باشد، کفؤاً؛ سورة الفلق: حرف یاء که در وقف ملفوظ می‌شود بحرف مدّ، فی العُقد؛ سورة الناس: إله الناس».

گزارش متن: کتابی است در قرائت قرآن کریم به ترتیب سوره که در آن از وقف و ابتداء و وصل در جمیع الفاظ قرآن کریم و نیز مقطوعات و موصولات، حروف الف، واو، یاء، رسم الخط و مصاحف و در پایان هم ظاءات هر سور هم به علّت تفریق با حرف ضاد (از سورهٔ آل عمران تا پایان قرآن) آمده است. بر اساس عباراتی که در نیمه نسخه آمده (از جمله: برگ ۳۷ب: «... بعضی از اهل رسم این کلمه را بواو می‌نویسند و این خطاست و این فقیر از أستاذ خود مولانا طاهر أدام الله برکته که استاذ اهل قرآنست، چنین تحقیق کرده است بنقل و سماع...». و یا در برگی دیگر: برگ ۹۸ ب: «... و این نکته را از خطّ مبارك

مولانا طاهر نقل کرده شد و اگر چه قبل از این شرح [شیخ برهان‌الدین] جعبری معلوم شده بود...».) مؤلّف از شاگردان «ابوالحسن فخرالدین طاهر بن عرب بن ابراهیم قاری اصفهانی صاحب کتاب درة الفرید (درگذشته بعد از ۸۵۷هـ) شیعی است که این کتاب را در حیات وی (نیمه دوم سدهٔ ۹هـ) نگاشته است (الذریعة: ۶۸/۸؛ فهرست منزوی: ۸۸/۱؛ طبقات اعلام الشیعة (قرن۹): ۷۱ و (قرن۱۰): ۱۷). با توجه به اینکه در مصادر و فهارس موجود نشانی از این نسخه نیافتیم نسخه نادری است و از روی نسخه مؤلّف کتابت شده است. این احتمال نیز وجود دارد که مؤلّف این کتاب با رسالهٔ بعدی این مجموعه (حسین بن حاج بدرالدین) متحّد باشد و البته قراین دیگر نیز در برخی جاها از این حکایت دارد. به هر حال نسخه‌ای است بسیار نفیس که قابل بررسی و تحقیق بیشتر می‌باشد.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نسخ (آیات معرب) ❊نام کاتب: [درویش حاجی سیدی احمد بن محمّد مرشدی] ❊تاریخ کتابت:[سال ۸۸۸هـ] ❊عنوانها و نشانیها: قرمز (آیات شنگرف) ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۹۳ (۲۵ الف ـ ۱۱۸ الف) ❊تعداد سطر: ۱۵ ❊اندازهٔ متن: ۱۱×۷ سانتیمتر.

ویژگیها: نسخه‌ای است نفیس و نایاب. بر اساس عبارات پایانی کاتب «بلغ من أوّله إلی آخره» مقابله گردیده (چنانچه مؤلّف رساله بعدی ـ حسین بن حاج بدرالدین ـ با این کتاب متحّد باشد، از روی نسخهٔ اصل مصنف نگاشته شده سپس مقابله و تصحیح گردیده است). حاشیه نویسی‌هایی در برخی برگها مشاهده می‌گردد و با نشان «۱۲» علامت گذاری شده است. وقف نامه نسخه در بیشتر برگها به چشم می‌خورد و مربوط به سال ۱۲۲۰هـ است و برای ملاّ محمّدرضا بفرویی نوشته شده و ظاهراً مربوط به دارالعباده یزد می‌باشد؛ برخی جاها نیز یادداشتهایی (شاید وقف) محو شده است. در برگ ۶۵ الف تملّك «اسدالله بن ابی‌طالب» آمده است. برگ ۸۱ب عبارت: «جناب مستطاب فضائل مآب قدسی القاب مخدومی حاجی محمّد ملاحظه فرمایند» دیده می‌شود، نیز تملك پاك شده «... اسحاق میبدی...». (برگ ۹۴ب) آمده است. رسم الخط و طرز نگارش کلمات به ویژه حروف دال که به صورت ذال نگاشته شده قابل توجه و تأمّل است.

یك وقف نامه در برگ ۱۰۷ ب از «سید سعید فیروزآبادی الحسینی» در ۲۲ ربیع الثانی سال ۱۳۱۶ آمده است. از آنجا که نوع قلم و کاغذ و... همانند رساله بعدی است کاتب و

تاریخ کتابت به قرینهٔ آن نگاشته شد.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۸۷۵/۳»

۲۱۲. معلّم المبتدی و مُذکر المنتهی (قرائت، فارسی)

از: حسین بن حاج بدرالدین، درگذشته: پیرامون سدهٔ ۹هـ

آغاز: «حمد مطلق حکیم یکتا را که بر آورد چشمه از خارا
خاك را آب زندگی بخشید آدمی را کزید بر اشیا».

... مقدمه: بدانکه این مختصر مرقوم شذ از برای خوانندگان قرآن بر حسب التماس...

انجام: «هزار و هفتصد و شصت و دو عدد دیکر بامالهٔ محض و در مفردة کسائی که ثانیاً این فقیر رقم زده است بتلیین جمله کرده شذه است تا مبتدی آسان باشذ و الله أعلم بالصواب».

گزارش متن: رساله‌ای است در وقف و وصل و ابتدا در جمیع الفاظ قرآن کریم از مقطوعات و موصولات و هاآت تأنیث موافق مصاحف عثمانی و... و نیز ذکر ظاءات در جمیع سور تا از حروف ضاد ممتاز باشد به حسب مخرج. این رساله در دو فصل به ترتیب زیر نگاشته شده است.

فصل اوّل) در بیان مقطوعات و موصولات که در مصاحف عثمانی مکتوب است به ترتیب الفاظ قرآنی؛

فصل دوّم) در بیان هاآت تأنیث که لاحق اسم شذه است برسم مصاحف عثمان.

منابع مورد استناد مؤلّف در این اثر عبارتند از: کتاب المقنع شیخ ابوعمرو دانی، قصیدة رائیه شاطبیّة، منظومة مقدّمه تجوید شیخ محمّد جزری (درگذشته سال ۸۳۳هـ)، أرجوزه مغربی مشهور به مورد الظمآن فی رسوم أحرف القرآن، جامع البیان شیخ ابوعمرو دانی، کتاب رسم الهجاء تألیف تاج القرّاء محمود بن حمزة بن نصر، النشر فی القراآت العشر شیخ محمّد جزری و... و نیز از قاریان مشهور چون کسائی، عاصم و... فراوان نقل قول شده است. مؤلّف این رساله بنابر قرائن از دانشمندان سده ۹هـ بوده و آنگونه که در پایان نسخه نیز آمده یك اثر نیز به نام مفرده کسائی نگاشته است. این احتمال نیز وجود دارد که رساله پیشین این مجموعه نیز از این مؤلّف باشد، مؤلّف که خود شیعی مذهب بوده، از خود در آغاز این

رساله، که بخشی از آن منظوم است، به صورت زیر نام برده است:

«جمع کرده این طریقه تا باشذ — جمله را رسم و زینت قرا
بندهٔ مخلص فقیر حقیر — چاکر خاندان آل عبا (ع)
الحسین بن حاج بذرالدین — ربّنا ارحمهما و من تبعا»

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «تمّت الکتاب بعون الملك الوّهاب علی خطّ المصنّف و علی ید العبد الفقیر الحقیر الضعیف النحیف إلی رحمة الله الغنی درویش حاجی سیدی أحمد بن محمّد المرشدی غفرالله له و لوالدیه و لجمیع المؤمنین و المؤمنات و المسلمین و المسلمات، تحریراً فی یوم الخمیس فی عشرین شهر مبارك جمادی الثانی سنة ثمان و ثمانین و ثمانمایة الهجریة النبویة» ❊نوع خط: نسخ ❊نام کاتب: درویش حاجی سیدی احمد بن محمّد مرشدی ❊تاریخ کتابت: ۸۸۸ه ❊عنوانها و نشانیها: قرمز (آیات شنگرف) ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۲۴ (۱۱۸ب ـ ۱۴۲ب) ❊تعداد سطر: ۱۵ ❊اندازهٔ متن: ۱۱×۷ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۱۷/۵×۱۲ سانتیمتر ❊نوع جلد: تیماج دو رو قهوه‌ای فرسوده.

ویژگیها: نسخه‌ای است نفیس و نایاب. پس از بررسی نام این کتاب در هیچ یک از منابع موجود یافت نشد. این نسخه بدون واسطه از روی نسخه مؤلّف نگاشته شده است و از این حیث نفاست بیشتر دارد. در برگ «۱۱۹ الف» وقفنامه‌ای با چنین عبارات آمده: «وقف است این کتاب مستطاب با دویست و چهل و نه جلد دیگر کتاب بر طلاّب ذوی العزّ و الاحترام دارالعباده یزد و اسامی آن در وقفنامه علیحده معین است» و نیز وقفنامهٔ دیگری نیز برای اولاد ملاّ محمّدرضا بفروئی آمده است؛ در برگ ۱۲۹ب. یك تملّك محو شده احتمالاً از «اسحاق میبدی» و در پایان یك مهر بیضی «سعید الحسینی» همراه تملّك وی آمده است. در برگ پایانی یادداشتهای گوناگون اعم از حواله جات و مرسوله‌ها و... مربوط به سال ۱۲۲۸ه همچنین دو مهر بیضی با سجع‌های «محمّدرضا» و «یا ابراهیم ۱۲۶۰» و نیز یك بیت شعر زیر و تملّک «ملا سید محمّد» آمده است:

«در پشت کتاب همه کس نام نوشته — گم نام منم در همه جا نام ندارم»

شمارهٔ نسخه: «۱۳۸۷۵/۴»

۲۱۳. تزکیة الارواح عن موانع الافلاح (اخلاق، عربی)

از: کمال‌الدین عبدالرزاق بن اسحق کاشی سمرقندی، درگذشته: ۷۳۵ یا ۷۳۰ه

آغاز: «اللهم لک الحمد علی الیقین من ذلک و من کل من خصصت بالسین لانک انت الملک الحق المبین... و بعد فانی طالما شوقت الی ارتقاء مدارج الملکوت...».

انجام: «و تنصب راجعة الی نحر الوهیته فینزل من الله منزلة الالحاد و محط الرجل بمحلة الانفراد فهو ... افتاده».

گزارش متن: کتابی است در حکمت عملی مشتمل بر یک مقدمه و سه مقاله و خاتمه که در آن از کتاب اخلاق ناصری خواجه نصیرالدین طوسی بهره جسته و به محضر سید فخرالدین بن مرتضی بن حسن حسینی تقدیم داشته است.

مقدمه در مبادی علم اخلاق مشتمل بر هفت فصل، مقاله اولی در سه باب، باب اول: فی بیان الاخلاق باجناسها و انواعها، الباب الثانی: فی تدبیر النفس بتربیة الفضایل، الباب الثالث: فی رد مرض النفس، المقالة الثانیة: فی سیاسة المنزل در هفت فصل، المقالة الثالثة: فی تدبیر المدن در هفت فصل و خاتمه در مواعظ.

در معجم المولفین این کتاب را با اندکی اختلاف ضمن آثار عبدالرزاق بن همام صنعانی متوفی ۸۲۶ه آورده که صحیح نمی‌باشد. نسخه دیگری از این کتاب در کتابخانه چستربیتی[1] به شماره ۴۹۱۱/۲ مورّخ سده ۸ه موجود می‌باشد.

گزارش نسخه: *نوع خط: نسخ *تاریخ کتابت: نیمه نخست سدهٔ ۸ه *عنوانها و نشانیها: شنگرف *نوع کاغذ: شرقی *تعداد برگ: ۱۴۸ *تعداد سطر: ۱۳ *اندازهٔ متن: ۹×۱۲ سانتیمتر *اندازهٔ جلد: ۱۲/۵×۱۶/۵ سانتیمتر *نوع جلد: تیماج قهوه‌ای با ترنج و سرترنج و لچک.

---

۱. کتابخانه چستربیتی یکی از کتابخانه‌های بسیار نفیسی است که اکنون در شهر دبلین پایتخت ایرلند جنوبی قرار دارد. این کتابخانه را فردی به نام چستربیتی که آمریکایی الاصل بوده در سالهای طولانی که در مصر و دیگر کشورهای اسلامی به کارهای راه‌سازی اشتغال داشته است به تدریج گردآورده و قبل از فوتش آنها را وقف نموده است. فهرست نسخه‌های خطی این کتابخانه افزون بر شصت سال گذشته در ۱۱ جلد چاپ و منتشر شده است.

ویژگیها: نسخه‌ای است بسیار نفیس و نایاب و ممکن است در عصر مولف کتابت شده باشد. در حاشیه تصحیح گردیده. در برگ نخست تملک محمّد... آملی در پایان رجب سال ۷۷۷ در بغداد، چند رباعی فارسی و یک مهر مربع با نشان «الواثق بالله الغنی عبده محمّدباقر حسینی» آمده است، مهر بیضی «عبده عباس» در آغاز و پایان نسخه و مهر دایره با نشان «علی الله فی کل الامور توکلی و بالخمس اصحاب العبا توسلی العبد... الخزاعی» در آغاز و در برگ ۳۰ وجود دارد، نسخه رطوبت و آسیب دیده، سپس مرمّت گردیده است.

الذریعة: ۱۷۱/۴؛ *کشف الظنون*: ۴۰۲/۱؛ *ریحانة الادب*: ۳۴/۵؛ *فهرس المخطوطات العربیة المصورة (احمد سعید خازندار)*: ۳۶۵/۱؛ *معجم المولفین*: ۲۱۹/۵.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۸۷۶»

۲۱۴. **الفرقة الناجیة = بیان الفرقة الناجیة = اثبات الفرقة الناجیة** (عقاید، عربی)

از: ابراهیم بن سلیمان القطیفی البحرانی، درگذشته: ۹۵۰ه

آغاز: «یا من جعل علیا العالی الهادی الی دین مختاره من الحاضر و البادی... اما بعد: فهذه نفثة صدر برزت عن فکر بعد الاستخارة لله فی تحقیق ان الفرقة الناجیة عند الله هم الشیعة...».

انجام: «و لنختم رسالتنا هذه بفوائد روی ان الحجاج لمّا ولیّ بعث... فقال ویلک و تدری من هذا هذا علی بن ابی‌طالب سمعت رسول الله، صلی الله علیه یقول لو انّ السموات و الارض وضعت فی کفه... نانوشته».

گزارش متن: کتابی است در یک مقدمه و سه فصل و خاتمه در اثبات اینکه فرقه ناجیه وارده در روایت نبی اکرم (ص) شیعه اثنی عشریه هستند. این رساله را مؤلّف در جزایر به سال ۹۴۵ه به پایان برده است.

مقدمه: در مورد حدیث افتراق الامة، فصل اول: فیمایتعلق بامیرالمومنین علیه‌السلام خاصّة، الفصل الثانی: فیما جاء فی عترة النبی و اهل‌بیته علیهم‌السلام، الفصل الثالث: فی انّ الائمة اثناعشر اماماً و خاتمه: فی اخبار الّتی وردت بنجاة الشیعة علی الخصوص. و در پایان فوایدی را افزوده است.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نسخ ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۱۱ه ❊عنوانها و

نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد سطر: ۱۵ ❊اندازهٔ متن: ۱۲×۶ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۱۶×۹/۵ سانتیمتر ❊نوع جلد: تیماج زرشکی ساده.

ویژگیها: در حاشیه تصحیح شده است. در برگ نخست تملّکی با مهر مستطیل «لااله الا الله الملک الحق المبین عبده محمّد مومن» آمده است.

☜ *الذریعة:* ۱۷۷/۱۶؛ *احیاء الداثر:* ۴؛ *ریحانة الادب:* ۴۸۰/۴؛ *موسوعة مؤلفی الامامیّة:* ۲۵۴/۱؛ *کشف الحجب و الاستار:* ۴۲۷.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۸۷۷»

۲۱۵. **الخلاصة الایلاقیة**[1] **= الفصول الایلاقیة = الایلاقی فی الطب** (پزشکی، عربی)

از: شرف‌الدین سید محمّد بن محمّد بن یوسف ایلاقی نیشابوری، درگذشته: پیرامون سدهٔ ۵ه

آغاز: «الحمدلله الغنی الحمید و صلواته علی نبیه محمّد و آله اجمعین. اعلم ان الطب علم تتعرف منه...».

انجام: «و ان اضرت نفس القولنج کما نوخر الواجب من الفصد لضعف المعدة او الاسهال مقدم او غثیان فی الحال. و الله اعلم بالصواب و الیه المرجع و المآب».

بنگرید به: نسخه شماره «۱۲۶۵۶» گزارش شده در جلد «۳۲» فهرست همین کتابخانه.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «... عبدالقاهر بن بهاءالدین الفولادی وقت الضحوة الرابع و العشرین من محرم سنة ۷۳۹ اللهم اغفر لکاتبه و لقارئه...» ❊نوع خط: نسخ ❊نام کاتب: عبدالقاهر بن بهاءالدین فولادی ❊تاریخ کتابت: ۷۳۹ه ❊عنوانها و نشانیها: مشکی ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۶۹ ❊تعداد سطر: ۱۵ ❊اندازهٔ متن: ۱۲×۹ ❊اندازهٔ جلد: ۱۸×۱۵ ❊نوع جلد: تیماج قهوه‌ای مجدول فرسوده.

ویژگیها: نسخه‌ای است بسیار نفیس، و یکی از کهن‌ترین نسخه‌های موجود این کتاب. حاشیه نویسی دارد با نشان «ه». در حاشیه تصحیح شده. در برگ نخست چنین تملّکی آمده: «منتقل شد این کتاب از ورثه مرحوم حکیم الغبیک بفقیر حقیر محمدباقر بن

---

۱. ابن العتایقی شرحی به عنوان: «الایماقی فی شرح الایلاقی» بر کتاب الایلاقی نگاشته است.

زین‌العابدین الحسینی المرعشی غفر لهما» با مهر بیضی «یا غیاث المستغیثین اغثنی» مهر بیضی «ابن محمدعلی محمداسماعیل» در برگ نخست و مهر بیضی «محمدصالح بن محمداسمعیل بن محمدعلی» در ظهر برگ آغازین آمده است، تملک دیگری در آغاز و پایان نسخه همراه با مهر دایره که در نسخه بسیار آمده به عمد محو گردیده است، در پایان دو مهر دیگر ناخوانا نیز آمده، یادگاری محمداسمعیل از نوادگان ملا محمدباقر بهبهانی به سال ۱۳۳۵ش در برگ قبل از آغاز وجود دارد، نسخه اندکی رطوبت و آسیب دیده است.

کشف الظنون: ۱۲۶۶/۲؛ *الذریعة*: ۵۰۹/۲ و ۲۳۸/۱۶ و ۲۰۳/۲۰؛ *ریحانة الادب*: ۲۱۱/۱.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۸۷۸»

۲۱۶. **المفصل فی صناعة الإعراب = المفصل فی النحو = المفصل** (نحو، عربی)

از: جارالله زمخشری، محمود بن عمر خوارزمی، درگذشته: ۵۳۸ه

آغاز: «الله احمد علی ان جعلنی من علماء العربیة و جبلنی علی الغضب للعرب و العصبیة و ابی لی ان انفرد عن صمیم انصارهم...».

انجام: «و اذا کانوا ممن یحذفون مع امکان الادغام فی یتسع و یتقی فهم مع عدم امکانه احذف».

بنگرید به: نسخه شماره «۲۶۴۴/۹» گزارش شده در جلد «۷» فهرست همین کتابخانه.

گزارش متن: این کتاب در هند، مصر و بیروت بارها به چاپ رسیده است.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نسخ ❊تاریخ کتابت: اواخر سدهٔ ۷ه ❊عنوانها و نشانیها: مشکی ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۱۸۰ ❊تعداد سطر: ۱۳ ❊اندازهٔ متن: ۱۰×۸ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۱۸×۱۳ سانتیمتر ❊نوع جلد: تیماج قهوه‌ای باترنج و سرترنج و لچک.

ویژگیها: نسخه‌ای است بسیار نفیس، کهن و تمیز برگهای آغازین نسخه حاشیه نویسی دارد با نشان «ه»، در حاشیه تصحیح و با نشان «بلغ» و «بلغ عرضه» مقابله گردیده است. در برگ نخست یاداشت تملک یوسف و مهر بیضی «... محمّد صالح» و در برگ دوم تملک صدرالدین بن محمّد با مهر مربّع «عبده صدرالدین بن محمّد ۱۲۷۰» آمده است، در برگ پایانی مطلبی در مورد آیه «یمحوالله ما یشاء» وجود دارد، نسخه اندکی رطوبت و آسیب

دیده سپس مرمت گردیده است.

☜ *کشف الظنون:* ۱۷۷۴/۲؛ *ریحانة الادب:* ۳۷۹/۲؛ *معجم‌المطبوعات العربیة:* ۹۷۵/۱؛ *فهرست کتابهای چاپی عربی:* ۸۸۲؛ *فهرست کتابخانهٔ ظاهریه دمشق (نحو):* ۴۸۶.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۸۷۹»

۲۱۷. تبصرة المتعلمین فی احکام الدین (فقه شیعه، عربی)

از: علامه حلی، حسن بن یوسف بن مطهر الحلی، درگذشته: ۷۲۶ه

آغاز: افتاده «... به و لا الخبث به و ان کان طاهراً مسائل: الاولی: الماء المستعمل فی رفع الحدث طاهر مطهر، الثانیة الماء المستعمل فی ازالة النجاسة نجس...».

انجام: «فهذا خلاصة ما اثبتناه فی هذا المختصر و نسأل الله تعالی ان یجعل ذلک لوجهه خالصاً انه قریب مجیب و فرغ من... حسن بن یوسف بن المطهر.».

بنگرید به: نسخه شماره «۲۰۷۴/۲» گزارش شده در جلد «۶» فهرست همین کتابخانه.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه «تم فی خامس جمادی الاولی سنة ثمانین و سبعمائة حامداً لله العلی... علی ید اضعف عبادالله الجانی محمّد بن الحسین... آبادی» ❊نوع خط: نسخ ❊نام کاتب: محمّد بن حسین ❊تاریخ کتابت: ۷۸۰ه ❊عنوانها و نشانیها: قرمز و گاهی مشکی درشت ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۱۳۷ ❊تعداد سطر: ۱۵ ❊اندازهٔ متن: ۱۰/۵×۵ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۱۸×۱۰ سانتیمتر ❊نوع جلد: مشمع مشکی، عطف: تیماج مشکی.

ویژگیها: نسخه‌ای است بسیار نفیس و کهن، حاشیه‌نویسی دارد با نشان «هـ» که چند مورد آن به فارسی نگاشته شده، در حاشیه تصحیح و بانشان «بلغ» و «بلغت المقابلة» مقابله گردیده است، برگهایی در آغاز و نیمه نسخه نونویس شده، مهرناخوانایی در پایان آمده، نسخه اندکی رطوبت و آسیب دیده است.

☜ *الذریعة:* ۳۲۱/۳.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۸۸۰»

۲۱۸. مناسک الحج الکبیر

(فقه شیعه، عربی)

از: شهید ثانی، زین‌الدین بن علی عاملی، شهادت: ۹۶۶ه

آغاز: «نحمدک اللهم یا من شرع لنا مناسک الاحکام و شرع لنا مناسک حج بیته الحرام و نشکرک علی ما فضّلتنا به من فضائل الاکرام...».

انجام: «و ان یشرکنا فی دعائه و توجهاته جمعناه الله و ایاکم علی طاعاته و تقبل منا و منکم بفضله و کرمه و اتفق الفراغ ... خمسین و تسعمائة من الهجرة النبویة.».

بنگرید به: نسخه شماره «۲۷۹۶/۵» گزارش شده در جلد «۷» فهرست همین کتابخانه.

گزارش متن: این رساله در ضمن رسائل الشهید الثانی ۳۵۵/۱ ـ ۴۰۳ به چاپ رسیده است.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «قد فرغ من تسویده العبد الفقیر الی الله الغنی محسن بن محمّدحسین السلیمی المازندرانی... فی یوم السبت اربع عشرین شهر جمادی الاول سنة تسع و اربعین بعد الالف من الهجرةالنبویة» ❊نوع خط: نسخ ❊نام کاتب: محسن بن محمّدحسین سلیمی مازندرانی ❊تاریخ کتابت: ۱۰۴۹ه ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۲۵(۱الف ـ ۲۵ب) ❊تعداد سطر: ۱۷ ❊اندازهٔ متن: ۱۰×۵ سانتیمتر.

ویژگیها: حاشیه نویسی دارد با نشان «فقیه». در حاشیه تصحیح گردیده است، نسخه اندکی رطوبت و آفت دیده. در پایان چند روایت مربوط به زیارت قبر پیامبر اکرم (ص) و یک فایده در مورد حج از فواید ابن أبی‌جمهور أحسایی آمده است.

الذریعة: ۲۶۳/۲۲؛ *ریحانة الادب:* ۲۸۰/۳.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۸۸۱/۱»

۲۱۹. مناسک الحج = اقل مایجب معرفته من احکام الحج و العمرة

(فقه شیعه، عربی)

از: شهید ثانی، زین‌الدین بن علی عاملی، شهادت: ۹۶۶ه

آغاز: «الحمدلله مسهل الصعاب و میسر الحساب و الصلوة علی اشرف الاحباب... و بعد فهذه جملة کافلة ببیان اقل ما یجب معرفته من احکام الحج و العمرة...».

انجام: «و النائب عن غیره یضیف الی ذلک نیابة عن فلان او عمّن استوجرت عنه.».

بنگرید به: نسخه شماره «۷۵۳۷/۶» گزارش شده در جلد «۱۹» فهرست همین کتابخانه.

گزارش متن: این رساله نیز در ضمن رسائل الشهید الثانی ۳۳۹/۱ـ۳۴۴ به چاپ رسیده است.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «تم هذه الرسالة الشریفة فی یوم الاحد ثالث شهر رجب فی سنة تسع و اربعین و الف.» ❊نوع خط: نسخ ❊نام کاتب: محسن بن محمّدحسین سلیمی مازندرانی [به قرینه رساله اول] ❊تاریخ کتابت: ۱۰۴۹ه ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۴(۲۶ب ـ ۲۹ب) ❊تعداد سطر: ۱۷ ❊اندازهٔ متن: ۱۰/۵×۵ سانتیمتر.

ویژگیها: در حاشیه تصحیح شده، حدیثی در پایان آمده، نسخه اندکی رطوبت دیده است.

☜ *ریحانة الادب:* ۲۸۰/۳. شمارهٔ نسخه: «۱۳۸۸۱/۲»

۲۲۰. النیة = رسالة فی النیة (فقه شیعه، عربی)

از: شهید ثانی، زین‌الدین بن علی عاملی، درگذشته: ۹۶۶ه

آغاز: «اعلم و فقک الله تعالی و ایانا ان القدر الواجب استحضاره من النیة المعتبرة فی العبادات هو القصد الی العبادة المعینة متقربا بها الی الله ...».

انجام: «و هذا امر واضح لایخفی علی من له ادنی مکه بعد وقوفه علی ما اسلفناه فی القاعدة الممهدة لذالک و الله تعالی هو المیسر بمنّه و جوده.».

گزارش متن: رساله مختصریست در مورد نیت در عبادات و این به جز رسالة فی النیة و رسالة فی النیة الحج و العمرة شهیدثانی می‌باشد.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «قد تمت هذه الرسالة الشریفة فی یوم الاحد من شهر شعبان المعظم سنة تسع و اربعین و الف من الهجرة النبویة سلام الله علیه و علی آله و اصحابه.» ❊نوع خط: نسخ ❊نام کاتب: محسن بن محمّدحسین سلیمی مازندرانی [به قرینه رساله نخست] ❊تاریخ کتابت: ۱۰۴۹ه ❊عنوانها و نشانیها: مشکی ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد

برگ:۵ (۳۰الف ـ ۳۴الف) ❊تعداد سطر: ۱۷ ❊اندازهٔ متن: ۵/۱۰×۵ سانتیمتر.

ویژگیها: نسخه‌ای است نفیس. در حاشیه تصحیح شده. دعایی در پایان آمده است. نسخه اندکی رطوبت دیده است.

الذریعة: ۴۳۹/۲۴.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۸۸۱/۳»

۲۲۱. **رسالة فی الطهارة = رسالة فی المسائل الفقهیة العامة البلوی من کتاب الطهارة**

(فقه شیعه، عربی)

از: منشار، علی بن احمد بن محمّد بن هلال کرکی عاملی، درگذشته: ۹۸۴هـ

آغاز: «الحمد لولیه و الصلوة علی نبیه محمّد و آله. و بعد: فقد اشار واجب الاشارة فی جمیع ما لابد منه لمن کثر له السهو و صار کالطبیعة الثانیة له بل الثابتة...».

انجام: «بل اذا اتصل بها و غلب علیها لا کاتصال الجاری و غلبته فی حصول الطهارة. و الله اعلم بالصواب و الیه المرجع و المآب.».

گزارش متن: رساله‌ای است کوتاه با عناوین «مسئلة ـ مسئلة» مشتمل بر مسائل طهارت که بنا به فرموده صاحب ریاض در سال ۹۶۹هـ و به فرمان یکی از سلاطین صفویه تألیف شده است. مولف در آغاز یکی از مسائل چنین آورده: «قال شیخنا رحمه‌الله فی شرح القواعد...» و از زین‌الدین بن علی عاملی به عنوان شهید ثانی رحمه‌الله یاد نموده و مشخص می‌شود وی این رساله را بعد از شهادت زین‌الدین عاملی تألیف نموده و خود از شاگردان محقق کرکی صاحب جامع المقاصد فی شرح القواعد بوده است.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نسخ ❊نام کاتب: محسن بن محمّد سلیمی مازندرانی [به قرینه رساله نخست] ❊تاریخ کتابت: ۱۰۴۹هـ ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۲۰ (۳۵ب ـ ۵۵الف) ❊تعداد سطر: ۱۷ ❊اندازهٔ متن: ۱۰×۵ سانتیمتر.

ویژگیها: نسخه‌ای است نفیس و نایاب. یک مورد حاشیه‌نویسی دارد، با نشان «عب لـ». در حاشیه تصحیح گردیده، عبارت بلاغ در پایان چنین آمده است «خلصت من عناء، مقابلة هذه الرسالة التی کانت فی غایة... بحسب الطاقة الاّ ما زاغ عنه البصر فی سنة ۱۰۵۲ لکن لا یخلوالتنسیخ من الغلط»، نسخه اندکی رطوبت دیده است.

الذریعة: ۱۸۶/۱۵؛ *ریحانة الادب:* ۱۴/۶؛ *ریاض العلماء:* ۲۸۳/۴؛ *احیاء الداثر من القرن العاشر:* ۱۶۳.
شمارهٔ نسخه: «۱۳۸۸۱/۴»

۲۲۲. الذبیحیة = رسالة فی حرمة ذبیحة اهل الکتاب (فقه شیعه، عربی)

از: شیخ بهائی، بهاءالدین محمّد بن حسین عاملی، درگذشته: ۱۰۳۰هـ

آغاز: «الحمدلله علی جزیل افضاله و الصلوة علی اشرف العالمین محمّد... و بعد فیقول الفقیر الی عفوالله...».

انجام: «هذا ما جری به قلم الارتجال مع ضیق المجال و الله سبحانه اعلم بحقائق الاحوال... و الصلوة علی محمّد النبی و آله الاماجد الکرام.».

بنگرید به: نسخه شماره «۱۰۰۳/۵» گزارش شده در جلد «۳» فهرست همین کتابخانه.

گزارش متن: این رساله در ضمن مجموعه کلمات المحققین به صورت سنگی چاپ شده است.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «قد تمت هذه الرسالة فی یوم الجمعة غرة شهر الله الاصم رجب المرجب فی عام سنة تسع و اربعین و الف من الهجرة النبویة صلی الله علیه و علی آله اکمل الثناء التحیة، و کاتبه اقل العباد محمّدمحسن السلیمی المازندرانی عفی‌الله عنه.» ❊نوع خط: نسخ ❊نام کاتب: محسن بن محمّدحسین سلیمی مازندرانی ❊تاریخ کتابت: ۱۰۴۹هـ ❊عنوانها و نشانیها: مشکی ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۸ (۵۸ب ـ ۶۵الف) ❊تعداد سطر: ۱۷ ❊اندازهٔ متن: ۱۰×۵ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۱۷×۱۰ سانتیمتر ❊نوع جلد: مشمع سبز، عطف: تیماج قرمز.

ویژگیها: یک برگ قبل از رساله حاوی مطالب گوناگون چون تاریخ زادروز و رحلت شیخ مفید، تاریخ پایان قرائت کتاب تهذیب الاحکام از سوی فخرالمحقّقین فرزند علامه حلی و برخی از اذکار ماه شعبان آمده، در برگ نخست علت تألیف رساله که در مقدمه نیز آمده نگاشته شده است. در برگ پایانی چند بیت اشعار فارسی آمده است، نسخه اندکی رطوبت و آسیب دیده، عناوین نانوشته مانده است.

الذریعة: ۳/۱۰؛ *ریحانة الادب:* ۳۰۱/۳.
شمارهٔ نسخه: «۱۳۸۸۱/۵»

۲۲۳. ترجمة الفرائض السجاوندی = ترجمة الفرائض السراجیة = ترجمة مختصر الفرائض السجاوندی
(فقه حنفی، فارسی)

از: محمّد حنفی، درگذشته: بعد از ۸۳۲هـ

آغاز: «و الحمدلله... اعلم وفقک الله که چون اجل منتهی شد و امل منقطع گشت و عمر بآخر آمد و شخص از دار فنا بدار بقاء ارتحال نمود...».

انجام: «و ثالثه مقام ثانیه الی غیر النهایة. و الله اعلم. هذا آخر ما اختصرته من ترجمتی الکتاب فرائض السراجی».

گزارش متن: گزیده و ترجمه‌ای است به فارسی از فرائض سجاوندی سراج‌الدین محمّد بن محمود بن عبدالرشید سجاوندی که در سلخ شوال سال ۸۳۲هـ ترجمه آن به پایان رسیده است. در حاشیه برگ پایانی و قبل از ترقیمه چنین آمده «و تمت الکتابة فی سلخ شوال سنة اثنین و ثلثین و ثمانمائة... و انا الفقیر الخالی عن الفضائل خادم الافاضل محمّد الحنفی... بحق النبی الابطحی محمّد...» که دلالت بر نام مترجم و تاریخ ترجمه دارد.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «و تم عصر الثلثا سلخ جمادی‌الاول سنة خمس و ثلاثین و ثمانمائة. حرره عبدالرحمن بن... بن یحیی.» ❊نوع خط: نسخ ❊نام کاتب: عبدالرحمن بن... بن یحیی ❊تاریخ کتابت: ۸۳۵هـ ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۶ (۱ب ـ ۶الف) ❊تعداد سطر: ۱۴ ❊اندازهٔ متن: ۹/۵×۷/۵ سانتیمتر.

ویژگیها: نسخه‌ای است نفیس، اندکی حاشیه‌نویسی دارد. در حاشیه تصحیح گردیده است، در برگ نخست چند بیت از اشعار حافظ با مهر بیضی ناخوانا آمده است، نسخه اندکی رطوبت و آسیب دیده است.

کشف الظنون: ۱۲۴۷/۲.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۸۸۲/۱»

۲۲۴. [مناقب ابوحنیفه]
(تراجم، فارسی)

از: محمّد، درگذشته: اواخر سدهٔ ۸ یا اوائل سدهٔ ۹هـ

آغاز: افتاده... «... که از معمر شنیدم که گفت نشناختم مردی را که سخن در فقه بگوید و او را رسد که قیاس کند نیکو معرفت تراز ابوحنیفه...».

انجام: «ختم مناقب بمناجات امام اعظم ابوحنیفه رضی الله عنه کرده... من برکات انفاس الصالحین و میامن دعوات المقربین بجودک و کرمک... یا ربّ یا ربّ یا ربّ آمین آمین آمین.».

گزارش متن: رساله‌ای است مشتمل بر نقلهایی از اصحاب و پیروان ابوحنیفه در مناقب وی و بخشی نیز به بیان اصحاب و شاگردان و پیروان مذهب ابوحنیفه اختصاص یافته و سپس با مناجاتی از وی به پایان رسیده است. در پایان مناجات چنین آمده «و شارک العبد الذلیل... المحمّد الجامع لمناقب هولاء الائمة الاعلام و العلماء القمقام...» که اشاره به نام مولف دارد و در ذکر طبقات حنفیه آخرین تاریخی که آمده سال ۷۷۱هـ می‌باشد، با توجه به تاریخ کتابت نسخه می‌توان گفت این کتاب در سده هشتم یا نهم هجری تألیف گردیده است.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نستعلیق ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۹هـ ❊عنوانها و نشانیها: مشکی ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۵۷ (۷الف ـ ۶۳ب) ❊تعداد سطر: مختلف ❊اندازهٔ متن: ۱۱×۹ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۱۵×۱۲ سانتیمتر ❊نوع جلد: تیماج سبز، عطف: تیماج مشکی.

ویژگیها: نسخه‌ای است نفیس و احتمالاً در عصر مولف کتابت شده، در حاشیه تصحیح گردیده است، در برخی از برگها قلم خوردگی وجود دارد، نسخه اندکی رطوبت و آسیب دیده و نیاز به ترمیم و بازسازی دارد.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۸۸۲/۲»

۲۲۵. اصول قرائت نافع = رسالة فی قرائت نافع بروایتی قالون و ورش= مفردة قرائت نافع (قرائت، عربی)

از: عمادالدین علی بن عمادالدین علی قاری استرآبادی، درگذشته: پیرامون سدهٔ ۱۱هـ

آغاز: «الحمدلله رب العالمین... و بعد فیقول العبد الفقیر عمادالدین... ان هذه الرسالة فی بیان اصول قراءة نافع من روایتی قالون و ورش من طریق الشاطبیة...».

انجام: «فی قوله تعالی اجیب دعوة الداعی اذا دعانی فی البقرة و له الخلف ایضا فی یاء قوله تعالی فما آتانی فی النمل.».

گزارش متن: رساله کوتاهی است در اصول قرائت نافع به روایت قالون و ورش که به خواهش برخی از دوستان مؤلّف که آنان نیز اشتغال به مسائل پیرامون قرائت قرآن کریم دارند، نگاشته شده و در آغاز رساله به ترجمه نافع، قالون و ورش اشاره نموده است.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «قد فرغت من تکتیب هذه الرسالة... فی یوم الثلثای عشرین شهر ذی‌حجة الحرام من شهور سنة خمس و تسعین بعد الف من الهجرة النبویة... و انا العبد اقل خلق الله الباری سیف اله القاری سنة ۱۰۹۵.» ❊نوع خط: نسخ ❊نام کاتب: سیف‌الله قاری ❊تاریخ کتابت: ۱۰۹۵هـ ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۱۵(۱ب ـ ۱۵الف) ❊تعداد سطر: ۱۵ ❊اندازهٔ متن: ۱۲×۶ سانتیمتر.

ویژگیها: در حاشیه تصحیح گردیده است. در برگ نخست یادداشت تملک با سه مهر مربع «الواثق بالله .... محمّد الحسینی» آمده است. نسخه اندکی رطوبت و آسیب دیده و نیاز به ترمیم و بازسازی دارد.

☜ *الذریعة:* ۵۷/۱۷؛ *طبقات اعلام الشیعة:* ۱۴۵/۴ و ۳۷۲/۵؛ *فهرست کتابخانه مجلس شورای:* ۲۵۵/۱۷؛ *فهرست نسخه‌های خطی کتابخانه ملی ملک:* ۳۰۰/۵؛ *کتابنامه بزرگ قرآن کریم:* ۴۰۶/۲؛ *فهرست موضوعی نسخه‌های خطی عربی کتابخانه‌های جمهوری اسلامی ایران:* ۲۲۷/۱.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۸۸۳/۱»

۲۲۶. **اصول قرائت ابن کثیر بروایتی البزی و القنبل = رسالة فی قرائت ابن کثیر بروایتی البزی و القنبل = مفردة قرائت ابن کثیر** (قرائت، عربی)

از: عمادالدین علی بن عمادالدین علی قاری استرآبادی، درگذشته: پیرامون سدهٔ ۱۱هـ

آغاز: «الحمدلله رب العالمین... و بعد: فیقول العبد الضعیف عمادالدین... انّ هذه رسالة فی ذکر اصول قراءة ابن کثیر بروایتی البزی و القنبل من طریق الشاطبی...».

انجام: «فی المضمومتین مثل جاء اجلهم و هؤلاء ان و اولیاء اولئک و قد نقل عنه الابدال بمحض المد.».

بنگرید به: نسخه شماره «۷۳۴۳/۵» گزارش شده در جلد «۱۹» فهرست همین کتابخانه.

گزارش متن: در الذریعة زبان رساله فارسی ذکر شده است.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «قد فرغت من تکتیبها فی شهر اواخر ذی‌قعدة الحرام من شهور سنة خمس و تسعین بعد الألف من الهجرة النبویة المصطفویة، العبد اقل خلق الله الباری سیف‌الله القاری.» ❊نوع خط: نسخ ❊نام کاتب: سیف‌الله قاری ❊تاریخ کتابت: ۱۰۹۵هـ ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۵ (۱۵ب ـ ۱۹ب) ❊تعداد سطر: ۱۵ ❊اندازهٔ متن: ۱۲×۶ سانتیمتر.

ویژگیها: در حاشیه تصحیح گردیده است.

الذریعة: ۵۴/۱۷؛ طبقات اعلام الشیعة: ۱۴۵/۴ و ۳۷۲/۵؛ کتابنامه بزرگ قرآن کریم: ۴۰۳/۲؛ فهرست نسخه‌های خطی کتابخانه ملّی ملک: ۳۰۰/۵؛ فهرست کتابخانه مجلس شورای اسلامی: ۲۵۴/۱۷؛ فهرست موضوعی نسخه‌های خطی عربی کتابخانه‌های جمهوری اسلامی ایران: ۲۲۲/۱. شمارهٔ نسخه: «۱۳۸۸۳/۲»

۲۲۷. اصول قرائت ابی‌عمرو بروایتی الدوری و السوسی = رسالة فی قرائت ابی‌عمرو بروایتی الدوری و السوسی = مفردة قرائت ابی‌عمرو (قرائت، عربی)

از: عمادالدین علی بن عمادالدین علی قاری استرآبادی، درگذشته: پیرامون سدهٔ ۱۱هـ

آغاز: «الحمدلله ربّ العالمین... و بعد: فیقول العبد الضعیف المحتاج... ان هذه رسالة فی بیان اصول قراءة ابی عمرو بروایتی الدوری و السوسی من طریق الشاطبیة...».

انجام: «قبل الهاء واواً او فاءً و لاماً نحو و هوو فهوو لهوو وکک و هی مثل فهی ولهی.».

گزارش متن: رساله کوتاهی است در اصول قرائت ابی‌عمرو به نقل دوری و سوسی که به خواهش فردی نوشته شده است. مؤلّف در مقدمه گوید «جمعته بالتماس من طاعته حتم و اسعاف مراده غنیمة وفقه الله تعالی لارشاد کمال...».

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «تمت الرسالة... فی اوائل شهر ذیحجة الحرام من شهور سنة خمس و تسعون بعد الألف من الهجرة النبویة. و اناالعبد اقل خلق‌الله الباری سیف‌الله القاری.» ❊نوع خط: نسخ ❊نام کاتب: سیف‌الله قاری ❊تاریخ کتابت: ۱۰۹۵هـ ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۸ (۲۰الف ـ ۲۷ب) ❊تعداد سطر: ۱۵ ❊اندازهٔ متن: ۱۲×۶ سانتیمتر.

☜ *الذریعة:* ۵۴/۱۷. *طبقات اعلام الشیعة:* ۱۴۵/۴ و ۳۷۲/۵؛ *کتابنامه بزرگ قرآن کریم:* ۴۰۴/۲؛ *فهرست کتابخانه مجلس شورای اسلامی:* ۲۵۵/۱۷؛ *فهرست موضوعی نسخه‌های خطی عربی کتابخانه‌های جمهوری اسلامی:* ۴۲۴/۱.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۸۸۳/۳»

۲۲۸. **اصول قرائت ابن عامر بروایتی ابن ذکوان و هشام = رسالة فی قرائت ابن عامر = مفردة قرائت ابن عامر**
(قرائت، عربی)

از: عمادالدین علی بن عمادالدین علی قاری استرآبادی، درگذشته: پیرامون سدهٔ ۱۱ه

آغاز: «الحمدلله السمیع العلیم... و بعد: فیقول العبد... انّ هذه الرسالة فی بیان اصول قراءت ابن عامر بروایتی ابن ذکوان و هشام جمعته من کتب...».

انجام: «و کذا ما فی سورة الاعلی الی آخر القرآن.».

گزارش متن: رساله کوتاهی است در قرائت عبدالله بن عامر به نقل عبدالله بن احمد بن ذکوان و هشام بن عامر دمشقی که در آغاز به ترجمه این سه قاری اشاره نموده سپس قرائت ابن عامر به ترتیب سوره‌های قرآنی آمده است.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «تمت الرسالة... علی ید اقل خلق‌الله الملک الباری ابن سلطانعلی سیف‌الله القاری فی اواخر شهر محرم الحرام من شهور ستّ و تسعین بعد الألف من الهجرة النبویة» ❊نوع خط: نسخ ❊نام کاتب: سیف‌الله قاری ❊تاریخ کتابت: ۱۰۹۶ه ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۸ (۲۸ب ـ ۴۶الف) ❊تعداد سطر: ۱۵ ❊اندازهٔ متن: ۱۲×۶ سانتیمتر.

ویژگیها: در حاشیه تصحیح شده. نسخه اندکی رطوبت دیده است.

☜ *الذریعة:* ۵۳/۱۷؛ *طبقات اعلام الشیعة:* ۱۴۵/۴ و ۳۷۲/۵؛ *کتابنامه بزرگ قرآن کریم* ۴۰۳/۲؛ *فهرست کتابخانه مجلس شورای اسلامی* ۲۵۴/۱۷؛ *فهرست موضوعی نسخه‌های خطی عربی کتابخانه‌های جمهوری اسلامی ایران* ۲۲۲/۱.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۸۸۳/۴»

۲۲۹. اصول قرائت الکسائی بروایتی الدوری و ابوالحارث = مفردة قرائت کسائی

(قرائت، عربی)

از: عمادالدین علی بن عمادالدین علی قاری استرآبادی، درگذشته: پیرامون سدهٔ ۱۱ه

آغاز: «الحمدلله ربّ العالمین... و بعد فهذه رسالة فی ذکر اصول قراءة الکسائی بروایتی الدوری و ابوالحارث جمعته بالتماس من اجابته و التماسه حتم و قضاء حاجته فرض...».

انجام: «لام یفعل المجزوم و فی ذال ذلک حیث وقع کقوله تعالی «و من یفعل ذلک»».

بنگرید به: نسخه شماره «۵۶۸۲/۲» گزارش شده در جلد «۱۵» فهرست همین کتابخانه

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «تمت الرسالة... فی اواخر شهر محرم الحرام من سنة ست و تسعین بعد الف من الهجرة النبویة و انا العبد سیف‌الله القاری.» ❊نوع خط: نسخ ❊نام کاتب: سیف‌الله قاری ❊تاریخ کتابت: ۱۰۹۶ه ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۶ (۴۶ب ـ ۵۱الف) ❊تعداد سطر: ۱۵ ❊اندازهٔ متن: ۱۲×۶ سانتیمتر.

ویژگیها: در حاشیه اشعار فارسی در موضوع قرائت با نشان «۱۲» آمده است.

☜ *طبقات اعلام الشیعة* ۱۴۵/۴ و ۳۷۲/۵؛ *کتابنامه بزرگ قرآن کریم*: ۴۰۵/۲؛ *فهرست کتابخانه مجلس شورای اسلامی* ۲۵۴/۱۷؛ *فهرست موضوعی نسخه‌های خطی عربی کتابخانه‌های جمهوری اسلامی ایران* ۲۲۶/۱.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۸۸۳/۵»

۲۳۰. اصول قرائت حمزه بروایتی خلف و خلاد = مفردة قرائت حمزه

(قرائت، عربی)

از: عمادالدین علی بن عمادالدین علی قاری استرآبادی، درگذشته: پیرامون سدهٔ ۱۱ه

آغاز: «الحمدلله ربّ العالمین... و بعد فیقول العبد الفقیر... ان هذه رسالة فی بیان اصول قراءة الحمزه بروایتی خلف و خلاد من طریق الشاطبیه...».

انجام: «و ثبت الیاء فی الحالین و یثبت وصلاً الیاء فی تقبل دعائی فی سورة ابراهیم و هذا آخر ما اردنا جمعه».

گزارش متن: رساله کوتاهی است در اصول قرائت حمزه به روایت خلف بن هشام و

خلاد بن علی صیرفی که در آغاز رساله به ترجمه راویان و مروی عنه اشاره نموده است.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «تمت بعون الله... علی ید اقل خلق الله الباری ابن سلطان علی سیف‌الله القاری من شهور سنة ست و تسعین بعد الألف من الهجرة النبویة، غریق رحمت یزدان کسی باد که کاتب را به الحمدی کند شاد.» ❊نوع خط: نسخ ❊نام کاتب: سیف‌الله قاری ❊تاریخ کتابت: ۱۰۹۶هـ ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۱۱(۵۱ب ـ ۶۱ب) ❊تعداد سطر: ۱۵ ❊اندازهٔ متن: ۱۲×۶ سانتیمتر.

ویژگیها: نسخه اندکی رطوبت دیده است.

☜ *طبقات اعلام الشیعة* ۱۴۵/۴ و ۳۷۲/۵؛ *کتابنامه بزرگ قرآن کریم* ۴۰۵/۲؛ *فهرست کتابخانه مجلس شورای اسلامی*: ۲۵۴/۱۷؛ *فهرست موضوعی نسخه‌های خطی عربی کتابخانه‌های جمهوری اسلامی ایران* ۲۲۵/۱.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۸۸۳/۶»

۲۳۱. معایب و محاسن قرائت

(قرائت، عربی)

از: ناشناخته

آغاز: «اعلم انه قد وقع لبعض القارئین الکلام رب العالمین محاسن فی قرائتهم و لبعضهم معایب و خص الماهرون...».

انجام: «و ترک کل من المحاسن هو من المعایب، جعلنا الله من الذین یتلون کتاب الله حق تلاوته و یعملون بما فیه من فاتحته الی خاتمته تم[1] الحمدلله و حسن توفیقه و صلی الله علی خیر خلقه محمّد و آله اجمعین».

گزارش متن: رساله کوتاهی است در بیان محاسن و معایب قرائت قاریان که در آن معایب قرائت را پانزده و محاسن آن را نیز پانزده دانسته است در این وجیزه معایب قرائت عبارتند از وثبه، رکزه، زمزمه، نفخه، همهمه، عنعنه، تمطیط، تمصیغ، ترعیه، تعویق، ترجیع، تطویل، تشبیع، تعجیل و تنقیص. و محاسن آن عبارت است از تمکین، تجوید، ترسل، تحسین، توقیر، تقویم، ترسیل، تبیین، تحقیق، توصیل، توقیف، توفیق، تخلیص، تعریب و تفکیر.

---

۱. در نسخه چنین آمده.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نسخ ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۱۲هـ ❊عنوانها و نشانیها: مشکی ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۲ (۶۲الف ـ ۶۳ب) ❊تعداد سطر: ۱۵ ❊اندازهٔ متن: ۶×۱۲/۵ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۱۱×۱۷ سانتیمتر ❊نوع جلد: تیماج قهوه‌ای.

ویژگیها: در پایان نسخه صیغه نکاح دائمی آمده است، نسخه اندکی رطوبت و آسیب دیده است.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۸۸۳/۷»

۲۳۲. **الفوائد الضیائیة فی شرح الکافیة= شرح الکافیة للجامی** (نحو، عربی)

از: نورالدین عبدالرحمن بن احمد جامی، درگذشته: ۸۹۸هـ

آغاز: «الحمد لولیّه و الصلوة علی نبیّه و علی آله و اصحابه المتأدّبین بآدابه. و بعد: فهذه فوائد فیه...».

انجام: «قد استراح من نکد الانتهاض لنقل هذا الشرح من السواد الی البیاض العبد الفقیر... من رمضان المبارک فی سلک شهور سنة سبع و تسعین و ثمانمائة. آمین ربّ‌العالمین.».

بنگرید به: نسخه شماره «۸۹» گزارش شده در جلد «۱» فهرست همین کتابخانه.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نسخ ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۱۱هـ ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۱۸۶ ❊تعداد سطر: ۱۹ ❊اندازهٔ متن: ۷/۵×۱۲/۵ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۱۲/۵×۱۸/۵ سانتیمتر ❊نوع جلد: تیماج قهوه‌ای با ترنج.

ویژگیها: نسخه‌ای است نفیس، حاشیه‌نویسی دارد با نشان «۱۲»، «منه»، «ف د مدظله»، «عف» و «رضی». در حاشیه تصحیح گردیده است، در برگ نخست تملک لاهیجی و تملک ابومحمّد با مهر مربع «المتوکل علی الله الصمد عبده ابومحمّد» و مازندرانی با مهر بیضی ناخوانا آمده است، برگ ۸۱ نونویس شده، نسخه اندکی رطوبت و آسیب دیده، سپس ترمیم گردیده است.

کشف‌الظنون: ۱۳۷۲/۲؛ *ریحانة الادب*: ۳۸۵/۱.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۸۸۴»

۲۳۳. حاشیة شرح هدایة الحکمة للمیبدی = حاشیة شرح المیبدی علی هدایة الحکمة

(فلسفه، عربی)

از: اسدالله کوبنانی کرمانی، درگذشته: بعد ۱۰۵۷ه

آغاز: «سبحانک اللهم یا من جلّ و علا و تنزّه عمّا عداً لایبصرک نواظر البصائر و لاتظهرک ظواهر الدلایل انت الدال علی ذاتک بذاتک...».

انجام: «نمیگردید کوته رشته معنی رها کردم

حکایت بود بی‌پایان به خاموشی ادا کردم

تم تألیف و تحریره... سنة سبع و خمسین بعد الالف... و الحمدلله اولاً و آخراً و ظاهراً و باطناً.».

گزارش متن: حاشیه‌ای است با عناوین «قوله ـ قوله» بر شرح قاضی میرحسین میبدی بر هدایة الحکمه اثیرالدین ابهری که به نام حکیم داود تقرب‌خان ساخته شده و در ۲۴ ذی‌قعده سال ۱۰۵۷ه به انجام رسیده است. صاحب حاشیه در مقدمه چنین آورده: «فیقول العبد المذنب المفتقر الی عفو غنی المغنی اسدالله الکوبنانی الکرمانی ان هذه حاشیة متعلقة بشرح قسم الثانی من کتاب الهدایة الاثیریة للفاضل الاوحدی... و قد حررت ما سنح خاطری من وجوه النقص و الدفع و الاتمام و حققت فیها الکلام علی وجه المرام بتوفیق ملک العلام و اجتهدت فی مسائلها مع کثرة الغموم و الهموم علی ابلغ النظام و لما وفقت للاتمام اردت ان ارقع قدره و اظهر رتبته بذکر مقدم امراء العالم... الملقب بتقرب خان المسمی بحکیم محمّد داود ادام عزه و مجده... فرسّمته باسمه الشریف و لقبه المنیف». وی در این حاشیه اقوال قوشچی، جرجانی و دوانی را نیز بررسی نموده و از حاشیه شارح نیز بسیار نام برده است.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نستعلیق ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۱۱ه ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۹۲ ❊تعداد سطر: ۱۶ ❊اندازهٔ متن: ۱۳/۵×۵/۵ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۲۰×۱۱ سانتیمتر ❊نوع جلد: تیماج قهوه‌ای با ترنج.

ویژگیها: نسخه‌ای است بسیار نفیس، کتابت شده در عصر مولف، در حاشیه تصحیح شده است، دارای یک سرلوح مرصع با نقش گل و بوته و برگها مجدول ۲ خطّی طلا و لاجورد و متن اصلی زر اندود شده است، نسخه اندکی رطوبت و آسیب دیده، سپس ترمیم

و بازسازی گردیده است. یادداشتی در برگ نخست آمده که بخشی از آن محو گردیده است.
کشف‌الظنون: ۲۰۲۸/۲؛ *دانشنامه ادب فارسی*: ۷۹۹/۴.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۸۸۵»

۲۳۴. نتائج الأفكار = حاشية شرح المنار (اصول فقه، عربی)

از: مولی مصطفی بن پیر محمّد، رومی مشهور به «عزمی‌زاده» متخلّص به «حالتی»، درگذشته: ۱۰۴۰ه

آغاز: «الحمد لمن يصل حكمه المشروع كشجرة اصلها ثابت و فرعها مرفوع الذى خفى لطفه و ظهر احسانه... قوله فهذه تعليقات جمعتها من هوامش شرح المنار لابن فرشته...».

انجام: «قوله باذن صاحبه الضمير لمال الغير... هذا آخر ما تيسر ايراده من نتايج الافكار عند الاشتغال بمطالعة شرح المنار و لله الحمد... خلصنا الله من هول يوم القيامة بشفاعة هولاء المشفعين الكرام.».

گزارش متن: حاشیه‌ای است با عناوین (قوله ـ قوله) بر شرح عبداللطیف بن ملک بر کتاب منار الانوار تألیف حافظ‌الدین نسفی که محشی به درخواست تعدادی هنگام گفتگو و تدریس نگاشته است. نسخه‌های چندی از این حاشیه در کتابخانه‌های ترکیه موجود می‌باشد. نسخه‌ای نیز در فهرست کتابخانه اوقاف بغداد ۵۶/۲ مجهول المولف گزارش گردیده است.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «وقع الاتمام بتحريره فى اليوم الرابع و العشرين من شهر ربيع‌الآخر من شهور سنة ست و سبعين و الف.» ❊نوع خط: نستعلیق ❊تاریخ کتابت: ۱۰۷۶ه ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۲۰۸ ❊تعداد سطر: ۲۳ ❊اندازهٔ متن: ۵/۵×۱۳/۵ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۱۲/۵×۱۹/۵ سانتیمتر ❊نوع جلد: تیماج زرشکی با ترنج، عطف و حاشیه‌ها: تیماج قهوه‌ای.

ویژگیها: نسخه‌ای است نفیس، حاشیه‌نویسی دارد با نشان «منه». در حاشیه تصحیح و با نشان «بلغ مقابلة» مقابله گردیده است، برگها مجدول ۳ خطّی طلا و مشکی، در برگ نخست تملک مصطفی بن محمّد یانیوی و مهر هشت گوش ناخوانا آمده است، نسخه اندکی رطوبت و آسیب دیده است.

☜ *کشف‌الظنون:* ۱۸۲۵/۲، *هدیة العارفین:* ۴۴۰/۲، *الفهرس الشامل للتراث العربی الاسلامی المخطوط:* ۳۵/۱۱.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۸۸۶»

۲۳۵. ترجمة الفصول النصیریّة

(کلام، عربی)

از: رکن‌الدین محمّد بن علی جرجانی استرآبادی، درگذشته: بعد ۷۲۸ه

آغاز: افتاده «... الفصل الاول فی التوحید، اصل، کل من ادرک شیئا لابد ان یدرک وجوده، لانه یعلم ضرورة ان کل مدرک موجود...».

انجام: «فلنقطع الکلام بالنصیحة و هی ان من نظر بعین عقله... و خسر خسراناً مبیناً وفقّنا الله و ایاکم لسعادة الدار الآخرة بمحمّد و آله و عترته الطاهرین.».

بنگرید به: نسخه شماره «۸۸۲/۳» گزارش شده در جلد «۳» فهرست همین کتابخانه.

گزارش متن: ترجمه عربی کتاب فصول نصیریه می‌باشد. این ترجمه با متن فارسی آن در سال ۱۳۳۵ از سوی انتشارات دانشگاه تهران به چاپ رسیده است.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «تمت الرسالة علی ید اقل السادات حسین بن علی الحسینی الهندی لیلة الثامن من شهر شوال المکرم سنة ۱۲۹۴ من الهجرة المقدسة.» ❊نوع خط: نسخ زیبا ❊نام کاتب: سید حسین بن علی الحسینی ❊تاریخ کتابت: ۱۲۹۴ه ❊عنوانها و نشانیها: شنگرف ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۲۸ (۱الف ـ ۲۸ب) ❊تعداد سطر: ۸ ❊اندازهٔ متن: ۱۳×۷ سانتیمتر.

ویژگیها: یک مورد حاشیه‌نویسی دارد. در حاشیه تصحیح گردیده است نسخه اندکی آسیب‌دیده و نیاز به ترمیم و بازسازی دارد.

☜ *الذریعة:* ۶۳/۱ و ۱۲۲/۴؛ *الحقائق الراهنة فی المائة الثامنة:* ۱۹۴؛ *احوال و آثار خواجه نصیر:* ۴۴۰.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۸۸۷/۱»

۲۳۶. **الاعتقادات = اقل ما یجب الاعتقاد به = الرسالة الاعتقادیة** (عقاید، عربی)

از: خواجه نصیرالدین محمّد بن محمّد طوسی، درگذشته: ۶۷۲ه

آغاز: «اعلم ایها الاخ العزیز انّ اقل ما یجب اعتقاده علی المکلف و هو ما ترجمته قول لا اله الا الله محمّد رسول الله...».

انجام: «فهذا تنبیه علی منهج الحق و استیفاء ذلک شرحناه فی کتاب قواعد العقائد فاطلبه منه.».

بنگرید به: نسخه شماره «۲۲۶۱/۲» گزارش شده در جلد «۶» فهرست همین کتابخانه.

گزارش متن: این رساله را شهید قاضی نورالله شوشتری مرعشی در مجالس المومنین ضمن شرح حال محقق طوسی و مرحوم فیض کاشانی در دو کتاب حقایق و قرةالعیون و نیز مرحوم استاد محمّدتقی مدرس رضوی در کتاب احوال و آثار خواجه نصیر درج نموده‌اند.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «حرر فی التاسع من شهر شوال المکرم سنة ۱۲۹۴ من الهجرة النبویة.» ❊نوع خط: نسخ زیبا ❊نام کاتب: سید حسین بن علی الحسینی الهندی [به قرینه رساله پیشین] ❊تاریخ کتابت: ۱۲۹۴ه ❊عنوانها و نشانیها: شنگرف ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۴ (۲۹الف ـ ۳۲الف) ❊تعداد سطر: ۸ ❊اندازهٔ متن: ۱۳×۷ سانتیمتر.

ویژگیها: نسخه آسیب‌دیده و نیاز به ترمیم و بازسازی دارد.

☜ *الذریعة:* ۲۲۶/۲، ۲۷۴و ۹۳/۱۱، *مجالس المؤمنین چاپ تهران:* ۲۰۸/۲، *احوال و آثار خواجه نصیر:* ۵۵۰.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۸۸۷/۲»

۲۳۷. **الرسالة الطلایعیة** (عقاید، عربی)

از: شهید اول، محمّد بن مکی عاملی، شهادت: ۷۸۶ه

آغاز: «الحمدلله بارئ البریة و الصلوة علی سیدنا محمّد... هذه الرسالة الطلایعیة تستطلع بمعتقدها المرتبة العلیة و هی اربعة فصول سنیة، الفصل الاول فی التوحید، یجب معرفة الله لوجوب شکره...».

انجام: «تتمة سؤال القبر و كذا الحشر والنشر... وانطاق الجوارح لامكانها و اخبار المعصوم بها و الحمدلله رب العالمين... محمّد و آله الطاهرين».

گزارش متن: رساله کوتاهی است در اصول اعتقادات شیعه در چهار فصل و یک تتمه، **الفصل الاول** فی التوحید، **الفصل الثانی:** فی العدل، **الفصل الثالث:** فی النبوة، **الفصل الرابع:** فی الامامة و تتمه آن در معاد آمده است. نسخه‌ای از این رساله در کتابخانه جامع الکبیر صنعاء در یمن به شماره ۲۳۱۴ به عنوان مجهول المولف گزارش شده است و نسخه دیگری نیز در کتابخانه شخصی حاج شیخ محمود ارگانی بهبهانی در قم موجود می‌باشد. این رساله بر اساس نسخه موجود به کوشش پژوهشگر فرزانه دوست دیرینم استاد رضا مختاری در جلد سوم نسخه پژوهی، ۱۸۳ـ۱۸۶ در سال ۱۳۸۵ ش به چاپ رسیده است.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نسخ زیبا ❊نام کاتب: سید حسین بن علی الحسینی الهندی [به قرینه رساله اول] ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۱۳هـ ❊عنوانها و نشانیها: شنگرف ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۸ (۳۲ب ـ ۳۹الف) ❊تعداد سطر: ۹ ❊اندازهٔ متن: ۱۴×۷ سانتیمتر.

ویژگیها: نسخه‌ای است نفیس و نایاب، اندکی رطوبت و آسیب دیده و نیاز به ترمیم و بازسازی دارد.

فهرست مخطوطات مکتبه جامع الکبیر صنعاء: ۶۳۴/۲؛ *فهرست نسخه‌های خطی کتابخانه ارگانی بهبهانی (قم):* ۵۵؛ *نسخه‌پژوهی:* ۱۸۱/۳؛ *ریحانة الادب:* ۲۷۶/۳.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۸۸۷/۳»

۲۳۸. ارشاد المسترشدین و هدایة الطالبین = اعتقادیة الفخریة (عقاید، عربی)

از: فخرالمحققین محمّد بن حسن بن مطهر حلی، درگذشته: ۷۷۱هـ

آغاز: «الحمدلله رب العالمین... اما بعد، فیقول: محمّد بن الحسن المطهر... هذه الرسالة لارشاد المسترشدین و هدایة الطالبین بیّنت فیها ما یجب علی المکلفین من الاعتقاد...».

انجام: «مقدمة اخری، الفعل یقضی بحسن بعض... افتاده».

بنگرید به: نسخه شماره «۴۵۴/۱» گزارش شده در جلد «۲» فهرست همین کتابخانه.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نسخ زیبا ❊نام کاتب: سید حسین بن علی الحسینی

الهندی [به قرینه رساله نخست] ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۱۳ه ❊عنوانها و نشانیها: شنگرف ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۶ (۳۹ب ـ ۴۴ب) ❊تعداد سطر: ۱۶ ❊اندازهٔ متن: ۱۴×۶/۵ سانتیمتر.

ویژگیها: نسخه اندکی رطوبت دیده، سه برگ در پایان نانوشته مانده است.

الذریعة: ۵۲۱/۱؛ *ریحانة الادب:* ۳۰۶/۴.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۸۸۷/۴»

۲۳۹. **ظفرنامه = پیروزی‌نامه** (اخلاق، فارسی)

از: ناشناخته

آغاز: «الحمدلله رب العالمین... آورده‌اند که روزی انوشیروان عادل خواجه بوذرجمهر را فرمود که رساله مرغوب و مختصر و در معانی وسیع و خوشتر... خواجه مذکور به ایجاب امر شاه مهلت یک هفته گرفته...».

انجام: «گفتم علم چیست و عمل چیست؟ گفت علم دانستن و عمل کار کردن گفتم آن چیست که ذکر او...» افتاده.

بنگرید به: نسخه شماره «۸۶۰۱/۴» گزارش شده در جلد «۲۲» فهرست همین کتابخانه.

گزارش متن: اصل ظفرنامه منسوب به بزرگمهر بختگان می‌باشد که آموزشهای ارسطو را جهت انوشیروان و به دستور وی در رساله کوتاهی به زبان پهلوی و به صورت پرسش و پاسخ نگاشته است. گفته شده ابن سینا آن را برای نوح بن منصور سامانی به فارسی ترجمه نموده است. این رساله با عنوان پیروزی نامه در سال ۱۳۳۳ ش از سوی انتشارات ابن سینا در تهران به چاپ رسیده است.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نستعلیق زیبا ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۱۴ه ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۱۳ (۴۵ب ـ ۵۷ب) ❊تعداد سطر: ۶ ❊اندازهٔ متن: ۱۲/۵×۶/۵ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۱۸×۱۱ سانتیمتر ❊نوع جلد: مقوایی، عطف و گوشه‌ها: تیماج قهوه‌ای.

ویژگیها: برگها مجدول ۳ خطّی به آبی و قرمز، لبه برگها آسیب‌دیده و نیاز به ترمیم و

بازسازی دارد.

فهرستواره کتابهای فارسی: ۵۲۲/۶؛ دانشنامه جهان اسلام: ۳۶۷/۳.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۸۸۷/۵»

۲۴۰. نزهة الخاطر و سرور الناظر = ربیع الاخوان الموضح لکلمات القرآن

(علوم قرآن، عربی)

از: فخرالدّین بن محمّد بن علی طریحی، درگذشته: ۱۰۸۵ه یا ۱۰۸۱ه

آغاز: «الحمدلله الذی جعل القرآن وسیلة الی اشرف منازل الکرامة و سلماً نعرج فیه الی محل السلامة...».

انجام: «و قال بعض العلماء یجوز ان یکون الیاس و الیاسین بمعنی واحد کا یقال میکال و میکائیل و قرىء و سلام علی آل یس ای آل محمّد صلی الله علیه و آله و سلم».

بنگرید به: نسخه شماره «۵۱۶۰» گزارش شده در جلد «۱۳» فهرست همین کتابخانه.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «تم الکتاب بید احقر العباد... نظام‌الدین بن ملا احمد اردبیلی فی مشهد الرضا یوم السبت فی اربع و عشر من شهر جمادی‌الثانی سنة ۱۰۱۶ه» ❊نوع خط: نسخ ❊نام کاتب: نظام‌الدین بن احمد اردبیلی[1] ❊تاریخ کتابت: ۱۰۱۶ه ❊محلّ کتابت: مشهد مقدّس ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۸۳ ❊تعداد سطر: ۲۲ درون قهوه‌ای، برون مشکی با ترنج و سرترنج و لچک، عطف و حاشیه‌ها: تیماج قهوه‌ای.

ویژگیها: نسخه‌ای است نفیس، اندکی حاشیه‌نویسی دارد با نشان «منه»، «ه» و «ص»، در برگ نخست تملکی به سال ۱۲۸۵ و عقودی در سال ۱۳۰۴ه آمده و در برگ دوم یادداشتی از محمّدجواد بن مرتضی طباطبایی و مهر بیضی «جواد بن مرتضی الحسنی الحسینی الطباطبائی» و مهر مربّع «الواثق بالله الغنی محمّدمهدی الحسنی الحسینی» و تملکی به سال ۱۳۱۶ه با مهر بیضی «... طباطبایی» دیده می‌شود. مهر جواد بن مرتضی در انجام

---

۱. گویا صاحب شرح شواهد تصریف و شرح شواهد عوامل باشد، معجم مولفی الشیعة: ۱۸.

نسخه آمده است، مهر پدر عزیزم حضرت آیت الله العظمی مرعشی نجفی (ره) زینت بخش آغاز و انجام نسخه می‌باشد، نسخه اندکی رطوبت دیده است.

الذریعة: ۱۱۵/۲۴؛ ریحانة‌الادب: ۵۳/۴؛ طبقات اعلام الشیعة: ۴۳۴/۵.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۸۸۸»

۲۴۱. المقتصر من شرح المختصر

(فقه شیعه، عربی)

از: جمال‌الدین ابی‌العباس احمد بن محمّد بن فهد حلی، درگذشته: ۸۴۱هـ

آغاز: افتاده «... ظهر بمخلوقاته و تجلی بمصنوعاته فلا موجود الا و هو شهید بوجوده و لا مخترع الا و هو یعرب عن توحیده و فی کل شیء له آیة تدل علی انه واحد...».

انجام: «قال طاب ثراه و فی احمرار الوجه بالجنایة دینار و نصف و فی اخضراره ثلثة دنانیرو فی اسوداده و قیل...» افتاده.

بنگرید به: نسخه شماره «۲۵۲۴/۱» گزارش شده در جلد «۷» فهرست همین کتابخانه.

گزارش متن: این کتاب در سال ۱۴۱۰هـ با تحقیق پژوهشگر پر تلاش و محقق فرزانه استاد سید مهدی رجائی در مشهد مقدّس به چاپ رسیده است.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نسخ ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۱۱هـ ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۲۰۸ ❊تعداد سطر: ۱۷ ❊اندازهٔ متن: ۱۲/۵×۷/۵ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۱۸×۱۲ سانتیمتر ❊نوع جلد: مقوایی، عطف: تیماج قهوه‌ای.

ویژگیها: نسخه‌ای است نفیس. اندکی حاشیه‌نویسی دارد با نشان «۱۲»، و «ع»، در حاشیه تصحیح و با نشان «بلغ»، «بلغ قبالاً» و «بلغ مقابلة» مقابله گردیده است، در برخی مواضع چند بیت شعر عربی و وصایای لقمان به فرزندش از کتاب حیوة الحیوان دمیری نقل شده است. در برگ دوم چند بیت شعر فارسی آمده. تملک سید محمّد بن هاشم موسوی رضوی در برگ سوم و برگ پایانی آمده است. یک مهر ۹ ضلعی ناخوانا در برگ آغازین وجود دارد. مهر پدر عزیزم حضرت آیت الله العظمی مرعشی نجفی(ره) در آغاز و انجام نسخه به چشم می‌خورد، رطوبت و آسیب دیده و نیاز به ترمیم و بازسازی دارد، حدود۶ برگ از آغاز و انجام نسخه افتاده است.

الذریعة: ۱۸/۲۲؛ ریحانة الادب: ۱۴۵/۸؛ موسوعة مؤلفی الامامیة: ۸۳/۵، ۱۰۲.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۸۸۹»

۲۴۲. السراج الوهاج فی شرح المنهاج

(اصول فقه، عربی)

از: فخرالدین احمد بن حسن جاربردی، درگذشته: ۷۴۶ه

آغاز: «قال قدس الله نفسه و روح رمسه اصول الفقه معرفة دلایل الفقه اجمالا و کیفیة الاستفادة... اقول اعلم ان اصول الفقه لفظ مرکب جعل علماء لعلم خاص...».

انجام: «و لنختم الکتاب بهذه الآیة لیرزقنا الله تعالی اتباع نبیه علیه السلم و یقراه عاجلاً و الفلاح آجلا. و الله اعلم بالصواب.».

بنگرید به: نسخه شماره «۱۱۵۷۱» گزارش شده در جلد «۲۹» فهرست همین کتابخانه.

گزارش متن: نسخه موجود فاقد مقدّمه می‌باشد.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «قد تم بحمدالله و حسن توفیقه فی لیلة الثلثا السابع عشر من شهر شوال سنة تسع و ثلاثین و سبعمائة الهلالیه علی ید... تابی بن خواجه گرشب بن احمد المحرر غفرالله له و لصاحبه .... [تبریز]» ❊نوع خط: نسخ ❊نام کاتب: تابی بن خواجه گرشب بن احمد ❊تاریخ کتابت: ۷۳۹ه ❊محلّ کتابت: [تبریز] ❊عنوانها و نشانیها: مشکی ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۲۹۲ ❊تعداد سطر: ۱۷ ❊اندازهٔ متن: ۱۵×۷ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۲۱×۱۱/۵سانتیمتر ❊نوع جلد: مقوای کاهی، عطف و حاشیه: تیماج قهوه‌ای.

ویژگیها: نسخه‌ای است بسیار کهن نفیس و در حیات مولف کتابت شده است. چند برگ آغاز نسخه حاشیه‌نویسی دارد با نشان «ه»، در حاشیه تصحیح و با نشان «بلغ» مقابله گردیده است، در برگ نخست تملک رستم بن عباس و محمّد صاری خواجه‌زاده و صورت معامله‌ای به سال ۱۲۴۶ در ارزنة الروم ترکیه آمده. مهر هشت گوش «خادم شرع نبی محمّد کاتب چلبی» و مهر مربّع «عبده لطفعلی» و یادداشتهای متفرقه دیده می‌شود. نسخه اندکی رطوبت و آسیب دیده و نیاز به ترمیم و بازسازی دارد.

کشف‌الظنون: ۱۸۷۹/۲؛ هدیة‌العارفین: ۱۰۸/۱؛ ریحانة الادب: ۳۸۰/۱؛ دانشنامه جهان اسلام: ۲۳۳/۹.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۸۹۰»

۲۴۳. اسماء الائمة علیهم‌السلام

(عقاید، عربی)

از: ناشناخته، درگذشته: پیرامون سدهٔ ۱۳هـ

آغاز: «و فی المناقب لابن شهر آشوب رحمه الله تعالی ذکر و فی کتاب مولد فاطمة علیها فسلم[1] و اظن انه...».

انجام: «ها انا بارکته و اثمرته و کثرته بعظیم عظیم او بمحمّد اثنا عشر شریفا یولدون منه و اعطیته لقوم عظیم کبیر انتهی ما اردت ایراده من کلماتهم... علیه و علیهم اجمعین».

گزارش متن: رساله کوتاهی است در بیان اسماء ائمه اثنی عشر که در روایات فریقین و دیگر کتابهای آسمانی به آنها اشاره رفته است. مولف در این رساله از کتاب الدمعة السّاکبة چنین نقل کرده است: «قال اخونا المعاصر رحمه‌الله تعالی فی کتاب الدمعة السّاکبة...» و در جای دیگر گوید «قال صاحب الکتاب اخونا رحمه‌الله...» همچنین از کتاب بحارالانوار علامه مجلسی نیز نقل نموده است.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نستعلیق ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۱۴هـ ❊عنوانها و نشانیها: مشکی ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۲(۱ب ـ ۲ب) ❊تعداد سطر: ۲۳ ❊اندازهٔ متن: ۱۳×۷/۵ سانتیمتر.

ویژگیها: اندکی حاشیه‌نویسی دارد. در حاشیه تصحیح گردیده است.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۸۹۱/۱»

۲۴۴. رسالة فی ترجمة محمّد بن ابراهیم النعمانی = فائدة فی احوال النعمانی

(رجال، عربی)

از: ناشناخته

آغاز: «فائدة تشتمل علی ذکر ما عثرت علیه من احوال الشیخ... ابوعبدالله محمّد بن ابراهیم المعروف بالنعمانی مصنف هذا الکتاب...».

انجام: «للنعمانی هذا کتابا آخر فی تفسیر القرآن... قد ارانی بعض السادة المعمرین من

---

۱. در نسخه چنین آمده.

اقاربنا ره هذا الکتاب فی اصفهان و قد قصرت فی استنساخه».

گزارش متن: رساله‌ای است در چند سطر در ترجمه محمّد بن ابراهیم معروف به نعمانی صاحب کتاب الغیبة که به احتمال بسیار مولف آن همان کاتب یعنی محمّد موسوی خوانساری است.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «حرر ذلک العبد الاحقر محمّد الموسوی الخوانساری.» ❊نوع خط: نسخ ❊نام کاتب: محمّد موسوی خوانساری ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۱۴ه ❊عنوانها و نشانیها: مشکی ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۲ (۳ب ـ۴الف) ❊تعداد سطر: جمعاً ۲۵ سطر.

ویژگیها: در حاشیه تصحیح گردیده است.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۸۹۱/۲»

۲۴۵. الغیبة

(حدیث شیعه، عربی)

از: ابن ابی‌زینب، ابوعبدالله محمّد بن ابراهیم کاتب نعمانی، درگذشته: پیرامون سدهٔ ۴ه

آغاز: «حدثنا الشیخ ابوالفرج محمّد بن علی بن یعقوب... قال حدثنا ابوعبدالله محمّد بن ابراهیم النعمانی بحلب الحمدلله ربّ العالمین الهادی من یشاء الی صراط مستقیم...».

انجام: «و فیه کفایة و بلاغ لمن کان له قلباً او القی السمع و هو شهید... و ان یهب لنا من لدنه رحمة انه کریم وهاب و الحمدلله رب العالمین و صلی الله علی محمّد و آله... یا ارحم الراحمین.».

بنگرید به: نسخه شماره «۱۰۲۰۴/۳» گزارش شده در جلد «۲۶» فهرست همین کتابخانه.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نسخ ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۱۴ه ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۱۳۹ (۵ب ـ۱۴۴الف) ❊تعداد سطر: ۱۷ ❊اندازهٔ متن: ۱۲×۶ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۱۹×۱۲/۵سانتیمتر ❊نوع جلد: تیماج زرشکی مجدول با ترنج و سرترنج، عطف: تیماج قرمز.

ویژگیها: نسخه‌ای است نفیس، اندکی حاشیه‌نویسی دارد با نشان «لمحرره» و «لمحرره الخاطی محمّد الموسوی عفی الله تعالی عنه». در حاشیه تصحیح شده است، برگهایی از

نسخه نونویس شده، در برگ نخست تملک سید محمّد بن حاج مراد الله حسینی و تملک عبدالله بن شیخ سلمان دیده می‌شود، عبارت «کتاب الغیبة للشیخ الثقة الجلیل محمّد بن ابراهیم النعمانی تلمیذ ثقة الاسلام الکلینی رض [رضی‌الله] عنه و بعده کتاب الملل لابن حزم الاندلسی و بعده قطعة من شرح الفرائض النصیریة منّ الله المنعم الکریم علی عبده المجرم الاثیم محمّد القمی فی المشهد الغروی ۱۳۰۷» در برگ نخست آمده، متأسفانه دو رساله مذکور از این مجموعه افتاده، نسخه اندکی رطوبت دیده است.

الذریعة: ۷۹/۱۶؛ *رجال النجاشی:* ۳۰۲/۲؛ *موسوعة طبقات الفقهاء:* ۳۳۵/۴.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۸۹۱/۳»

۲۴۶. شرح تهذیب المنطق = شرح تصدیقات تهذیب المنطق (منطق، فارسی)

از: میر فخرالدین محمّد بن حسین حسینی استرآبادی، درگذشته: بعد ۹۶۹ه

آغاز: «التصدیقات یعنی اینست مبحث تصدیقات و چون از موصل به تصور با مقدمات فارغ شد اراده کرد که شروع نماید در موصل به تصدیق...».

انجام: «و هذا بالمقاصد اشبه یعنی این امر ثامن به مقاصد علم خصوصاً منطق مشابهة بیشتر دارد جهة شدّة احتیاج مسائل به این والله اعلم بالصواب.».

گزارش متن: شرحی است مزجی بر مقصد دوم بخش منطق کتاب تهذیب المنطق و الکلام تفتازانی که در ۱۰ ذی‌قعده سال ۹۶۹ه به پایان رسیده است، گویا مولف همان میرفخرالدین سماکی باشد که در کشف‌الظنون به عنوان محشی تهذیب المنطق از او یاد شده است.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «تم الکتاب بعون الملک الوهاب فی ۵ شهر مبارک شعبان المعظم سنة ۱۰۵۱ من الهجرة النبویة المصطفویة احقر عبادالله عبدالله.» ❊نوع خط: نستعلیق ❊نام کاتب: عبدالله ❊تاریخ کتابت: ۱۰۵۱ه ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۸۰ (۱ب ـ ۸۰الف) ❊تعداد سطر: ۱۹ ❊اندازهٔ متن: ۱۳/۵×۵ سانتیمتر.

ویژگیها: حاشیه‌نویسی دارد، با نشان «ع ع»، «عبدالرحیم فکری» و «ع من علا». در حاشیه تصحیح گردیده، یادداشتهایی در علوم غریبه در حاشیه آمده است تملکی با مهر مستطیل «عبده محمّد...» در برگ نخست و دو مهر ناخوانا برفراز برگهای میانی نسخه

مشهود است.

الذریعة: ۶۷/۲۳؛ فهرست نسخه‌های خطی فارسی: ۱۴۹۹/۲؛ فهرست کتابخانه ملی ملک: ۴۹۷/۳؛ کشف‌الظنون: ۵۱۵/۱.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۸۹۲/۱»

۲۴۷. شرح المقدمة فی النحو

(نحو، عربی ـ فارسی)

از: ناشناخته

آغاز: «النحو فی اللغة القصد نحو نحوت نحوک ای قصدت قصدک و فی الاصطلاح آلة قانونیة یعتصم مراعاتها الذهن عن الخطا فی اللفظ...».

انجام: «و رابعها ان یکون جزء و للجزء معنی و معنی مقصود... و لکن لیس بمقصود لان المراد ههنا الذات لا المفهومات المذکورة.».

گزارش متن: رساله‌ای است در تعریف موضوع علم نحو، گویا شرحی است فارسی بر یک رساله یا بخشی از یک رساله در نحو. نسخه‌ای با همین آغاز در فهرست مخطوطات خزانه ابن یوسف مراکش در کشور مغرب تألیف یحیی بن موسی گزارش گردیده است. در انجام نسخه موجود نیز کلمه شرح گزارش شده است.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نستعلیق ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۱۳ه ❊عنوانها و نشانیها: مشکی ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۲ (۸۰ب ـ ۸۶الف) ❊تعداد سطر: متفاوت ❊اندازهٔ متن: متفاوت.

ویژگیها: بر فراز نخستین برگ این شعر «شهید عشق تو را شب به خواب میدیدم ❊ که همچو شعله فانوس در کفن می‌سوخت» و عبارت «شیخ بهاءالدین سلام علیکم و القلب دائماً لدیکم» دیده می‌شود. مطالب پراکنده در موضوع علم نحو بعد از برگ نخست و یادداشت‌های محو شده‌ای در پایان نسخه آمده است.

فهرست مخطوطات ابن یوسف بمراکش: ۳۹۵.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۸۹۲/۲»

۲۴۸. حاشیة حاشیة شریف الجرجانی علی شرح الطوالع = حاشیة مبحث المعرف من حاشیة الجرجانی علی شرح الطوالع (منطق، عربی)

از: ناشناخته

آغاز: «معرف الشیء یا ما یستلزم الخ فیه ان المصنف ذکر تعریف المعرف ههنا مع ان هذا البحث معقود لبیان شرایط المعرف حیث قال:الاول فی شرایط المعرف...».

انجام: «و امثال هذه الاعتراض لایلیق ان یصدر عن عاقل فضلاً عن فاضل اللهم ارنا الحق حقاً و ارزقنا اتباعه و ارنا الباطل باطلاً و ارزقنا اجتنابه.».

بنگرید به: نسخه شماره «۴۹۲۶/۹» گزارش شده در جلد «۱۳» فهرست همین کتابخانه

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «تمت الرسالة بعون الله فی شهر رجب المرجب سنة اربع و ستین و تسعمائة.» ❊نوع خط: نستعلیق ❊تاریخ کتابت: ۹۶۴هـ ❊عنوانها و نشانیها: مشکی ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۵ (۸۱ب- ۸۵ب) ❊تعداد سطر: ۲۱ ❊اندازهٔ متن: ۱۲×۵/۵ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۲۰×۱۰/۵ سانتیمتر ❊نوع جلد: تیماج قهوه‌ای با ترنج.

ویژگیها: در حاشیه مطالبی در علوم غریبه آمده است، نسخه اندکی رطوبت و آسیب دیده است.

☜ *فهرست کتابخانه وزیری یزد:* ۱۲۷۰/۴.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۸۹۲/۳»

۲۴۹. شرح الملخص = شرح چغمینی (اخترشناسی، عربی)

از: قاضی‌زاده رومی، موسی بن محمّد بن محمود، درگذشته: بعد از ۸۱۵هـ

آغاز: افتاده «... و الانصاف و قمع بنیان المیل و الاعساف و نضر ریاضی العقل بحسن ترتیبه... و الحمد هو الثناء باللسان علی الجمیل، لله علم للذات الواجب الوجود...».

انجام: «و ثلثة اخماس دقیقة من دقائق الساعات علی ما ذهب الیه... کما لا یخفی علی من له دریة فی الحساب و الله اسرع الحاسبین».

بنگرید به: نسخه شماره «۸۶۳/۲» گزارش شده در جلد «۳» فهرست همین کتابخانه.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نستعلیق ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۱۲هـ ❊عنوانها و

نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۱۳۸ ❊تعداد سطر: ۱۴ ❊اندازهٔ متن: ۱۲×۵/۵ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۱۹×۱۰/۵ سانتیمتر ❊نوع جلد: تیماج مشکی.

ویژگیها: نسخه‌ای است نفیس با حواشی مرحوم حاج ملا احمد نراقی، حاشیه‌نویسی دارد با نشان «منه»، «۱۲»، «هـ»، «م ن» و «احمد بن محمّدمهدی النراقی». در حاشیه تصحیح و با نشان «بلغ» مقابله گردیده است، چند مهر بیضی ناخوانا و چند بیت اشعار فارسی در پایان آمده است، نسخه اندکی رطوبت و آسیب دیده است.

الذریعة: ۱۷۷/۱۳؛ *کشف‌الظنون:* ۱۸۱۹/۲؛ *هدیة العارفین:* ۴۸۰/۲؛ *الاعلام للزرکلی:* ۳۲۸/۷؛ *ریحانة الادب:* ۴۱۰/۴.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۸۹۳»

۲۵۰. القواعد و الفوائد

(فقه شیعه، عربی)

از: شهید اول، محمّد بن مکی عاملی، شهادت: ۷۸۶هـ

آغاز: «اللهم انی احمدک و الحمد من نعمائک و اشکرک و الشکر من عطائک و اصلی علی خیر انبیائک... قاعدة الفقه لغة الفهم و شرعا العلم بالاحکام الشرعیة...».

انجام: «و منها انتظار الامام الموتم فی صلوة الخوف و هکذا یوصف بالوجوب».

بنگرید به: نسخه شماره «۲۰۷» گزارش شده در جلد «۱» فهرست همین کتابخانه.

گزارش متن: این کتاب در ایران و نجف اشرف به چاپ رسیده و گزیده آن با عنوان «نضد القواعد الفقهیة علی مذهب الامامیة» تألیف فاضل مقداد بر اساس چند نسخه خطی موجود در این کتابخانه از سوی واحد انتشارات کتابخانه به سال ۱۴۰۳هـ در قم به چاپ رسیده است.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «هذا آخر ما وجدوه من القواعد بخط المصنف... قد تم الکتاب... فی آخر یوم الثلثاء الحادی و العشرین من شهر شعبان سنة ۱۰۸۸ علی ید اقل العباد علی الاطلاق... محمّد بن علی الجزایری... و کان الفراغ فی مدرسة الکلنتر الشوشتریة.» ❊نوع خط: نسخ ❊نام کاتب: محمّد بن علی جزایری ❊تاریخ کتابت: ۱۰۸۸هـ ❊محلّ کتابت: مدرسه کلانتر شوشتر ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۲۵۶ ❊تعداد سطر: ۱۸ ❊اندازهٔ متن: ۱۴×۷ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۱۹/۵×۱۳/۵ سانتیمتر ❊نوع جلد: تیماج قهوه‌ای با ترنج.

ویژگیها: نسخه‌ای است بسیار نفیس، سه سطر از آغاز و نشانه‌های بلاغ متعدد در حاشیه به خط مبارک سید نعمت‌الله موسوی جزایری آمده است، حاشیه‌نویسی دارد با نشان «منه»، «۱۲»، «محمّدحسین» و «م ح وفقه‌الله». در حاشیه تصحیح گردیده و با نشان «بلغ قرائة ایده اله تعالی» و «بلغت قرائة زیدت افاداته» و «بلغت مقابلة و تصحیحاً من نسختین و الحمدلله رب العالمین» که به خط مبارک سید نعمت‌الله جزایری می‌باشد، مقابله و تصحیح گردیده است، برگ ۸۰ و ۹۰ نونویس شده و در پائین برگ ۱۰۴ عبارت «مشق هذه الصفحة الاخ لله شریکنا فی الدرس شیخنا شیخ بهاءالدین وفقه الله حرره محمّد عفی‌الله عنهما بمحمّد و آله» آمده است. در برگ نخست چند بیت شعر، یک اجاره‌نامه به سال ۱۲۲۹هـ، یک مطلب فلسفی و یک روایت وجود دارد. در برگ دوم عبارت کاتب «هذا الکتاب المدعو بقواعد الشهید الاول طاب ثراه کتبه بنفسه لنفسه الاقل محمّد جزایری» و مهر بیضی «الواثق بالله... عبده محمّد [بن] علی» و همچنین عرض ادب و احترام از کاتب نسبت به یکی از دانشمندان عصر خود که به احتمال سید نعمت‌الله جزایری باشد، دیده می‌شود، نسخه اندکی رطوبت و آسیب دیده، سپس مرمت گردیده، بخشی از مهر کاتب بر فراز چند برگ از نسخه باقی مانده است.

☜ *الذریعة:* ۱۹۳/۱۷؛ *طبقات اعلام الشیعة:* ۵۰۷/۵؛ *موسوعة طبقات الفقهاء:* ۲۳۱/۸.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۸۹۴»

۲۵۱. **الترسل للتوسل الی التفضل = مکتوبات مولانا جلال‌الدین رومی**

(ادب ـ عرفان، فارسی)

از: ملای رومی، جلال‌الدین محمّد بن محمّد، درگذشته: ۶۷۲هـ

آغاز: «باری تعالی چون خواهد که عنایت و لطف و نصرت و دولت و سعادت را بر بندگان خویش مقیم و پیوسته گرداند او را توفیق شکر دهد...».

انجام: «در سایه درخت فرو آیم چه گویم و چه نویسم بر دعا اقتصار کنم ودعا را نیز پایان نیست زیرا دعا رحمت خواستن است.».

گزارش متن: مجموعه‌ای از مکاتبات مولانا جلال‌الدین رومی است که به شخصیتهای

مختلف زمان خود نگاشته و حاوی نکات ادبی، اخلاقی، عرفانی، اجتماعی و تاریخی می‌باشد، نسخه‌های چندی از این کتاب در کتابخانه‌های ترکیه موجود می‌باشد و تعداد نامه‌ها نیز در نسخه‌های مختلف متفاوت است. مکتوبات مولانا چند بار در تهران و استانبول به چاپ رسیده و ترجمه ترکی آن نیز یک بار در ترکیه چاپ شده است. نسخه موجود با آخرین چاپ موجود که از سوی محقق ارجمند دکتر توفیق سبحانی تصحیح و از سوی مرکز نشر دانشگاهی در سال ۱۳۷۱ش به چاپ رسیده مقابله شده و حدود ۵۰ نامه به ترتیب (۶، ۷، ۱۳، ۱۵، ۱۹، ۲۶، ۵ ـ ۳۴، ۴۰، ۴۲، ۴۵، ۵۶، ۴ ـ ۶۱، ۷ ـ ۶۶، ۷۰، ۷۴، ۷۹، ۸۰، ۳ ـ ۸۲، ۱۰۲، ۱۱۱، ۱۱۵، ۱۲۳، ۱۲۶، ۳ ـ ۱۲۹، ۱۳۲، ۱۳۵، ۱۳۷، ۵۰ ـ ۱۳۹) کسری دارد البته نامه‌های پایانی ممکن است از نسخه افتاده باشد ولی در بقیه نامه‌ها به سبب وجود رکابه‌نویسی این احتمال مردود می‌باشد افزون بر آن دکتر سبحانی[1] در انتساب برخی از نامه‌ها به مولانا تشکیک نموده است، جهت اطلاعات بیشتر می‌توان به مقدمه چاپی آن مراجعه نمود.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نسخ ❊تاریخ کتابت: نیمه دوم سدهٔ ۷هـ ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد سطر: ۱۵ ❊اندازهٔ متن: ۱۴×۸/۵ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۱۹×۱۳/۵ سانتیمتر ❊نوع جلد: تیماج قهوه‌ای مجدول با ترنج و سرترنج و لچک.

ویژگیها: نسخه‌ایست بسیار نفیس، عزیزالوجود و کهن‌ترین نسخه موجود که در عصر مولف یا اندکی پس از وی کتابت گردیده است، در حاشیه تصحیح شده است، در برگ نخست چند بیت شعر فارسی و تملک عیسی... به سال ۱۱۲۸هـ، در پشت آن تملک محمّد حسین به تاریخ ۱۳۱۸ با مهر بیضی «میر سید حسین ۱۳۱۲»، مهر مستطیل ناخوانایی در آغاز و پایان آمده است، نسخه اندکی رطوبت و آسیب دیده، خوشبختانه به متن سرایت

---

۱. آقای دکتر سبحانی چندی پیش به کتابخانه مراجعه و ضمن ملاقات با اینجانب درخواست رؤیت نسخه فوق را نمود، پس از بررسی اظهار داشتند یکی از نفیس‌ترین و کهن‌ترین نسخه‌های موجود مکاتبات مولانا همین نسخه است آنگاه مقرر گردید این مکاتبات را با توجه به وجود این نسخه کهن و ارزشمند مجدّداً به چاپ برسانند.

ننموده است.

☜ *فهرستواره کتابهای فارسی:* ۹۶۶/۸؛ *فهرست نسخه‌های خطی فارسی کتابخانه دانشگاه استانبول:* ۵۵۷؛ *ریحانة الادب:* ۲۹/۶.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۸۹۵»

۲۵۲. المستخلص

(علوم قرآن، فارسی)

از: حافظ‌الدین ابوالفضل محمّد بن محمّد بن نصر بخاری، درگذشته: ۶۹۳هـ

آغاز: «الحمدلله والسلام علی عباده الذین اصطفی علی الخصوص و الخلوص علی محمّد عبده و رسوله... العوذ و العیاذ پناه گرفتن به کسی یا به چیزی یا به جایی...».

انجام: «الموسوس ضربان جنی و انسی فنعوذ بالله و نعتصم [به و نتوکل] علیه فانه کافی من توکل علیه و هو حسبنا و نعم الوکیل والحمدلله ربّ العالمین... محمّد و آله اجمعین.».

گزارش متن: فرهنگنامه کوتاهی است به ترتیب سوره‌های قرآن کریم که در آن نخست به تعداد آیات هر سوره اشاره شده، سپس به ترجمه و توضیح برخی از واژه‌های آن سوره پرداخته و در ضمن آن ریشه، مشتقات، نکات صرفی و نحوی و تعابیر فارسی آنها نیز مورد بررسی قرار داده است. نسخه دیگری از این کتاب به عنوان ترجمان القرآن در فهرست کتابخانه گنج بخش پاکستان (احمد منزوی) ۱۰۲۳/۳ گزارش گردیده و به سال ۱۳۶۱ ش در اسلام آباد به صورت تصویری و به عنوان «دوائر در علوم قرآنی» چاپ و منتشر گردیده است.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «رحم الله من استفاد من هذا الکتاب... و کان الفراق من تعلیقه یوم الثلثا لعشربقین من شهر المبارک ربیع‌الاول علی ید الضعیف احوج العباد الی رحمة ربه اللطیف مراد بن شجاع‌الدین... بن عبدالله الحافظ... سنة ثلاث و ثلاثین و سبعمائة.» ❊نوع خط: نسخ ❊نام کاتب: مراد بن شجاع‌الدین بن عبدالله حافظ ❊تاریخ کتابت: ۷۳۳هـ ❊عنوانها و نشانیها: شنگرف ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۵۹(۱ب ـ ۵۹الف) ❊تعداد سطر: ۱۵ ❊اندازهٔ متن: ۱۰×۹/۵ سانتیمتر.

ویژگیها: نسخه‌ای است بسیار نفیس و ارزشمند و دقیقاً ۴۰ سال پس از درگذشت مؤلّف کتابت شده است. حاشیه‌نویسی دارد. در حاشیه تصحیح گردیده. و از جمله کتابهای

کتابخانه مرحوم آیت الله حاج شیخ محمّدحسن کاشانی رحیمی[1] ساکن بمبئی بوده و دستخط ایشان در برگ نخست آن موجود می‌باشد نسخه رطوبت و آسیب شدید دیده، سپس از سوی واحد مرمت این کتابخانه به طرز زیبایی مرمت گردیده است. در انجام دو صفحه یادداشت که گویا از یک کتاب در علوم قرآنی باشد آمده است.

دانشنامه جهان اسلام: ۳۸۶/۲؛ *موسوعة طبقات الفقهاء*: ۲۵۲/۷؛ *فهرست کتابخانه گنج بخش (احمد منزوی)*: ۱۰۲۳/۳.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۸۹۶/۱»

---

۱. مرحوم آیت‌الله حاج شیخ محمدحسن رحیمی کاشانی از عالمان و فقیهان برجسته مقیم بمبئی هند و فرزند برومند مرحوم آیت‌الله حاج شیخ ابوالقاسم رحیمی کاشانی بوده است. مرحوم حاج شیخ ابوالقاسم که او نیز در بمبئی هند اقامت داشت، با بیانات و مطالب مکتوب خود موفّق شد هزاران تن از خوجه‌های شش امامی هند را شیعه اثنی عشری کند و از این حیث حقّ بزرگی نسبت به شیعیان هند به ویژه منطقه بمبئی داشته است. آن مرحوم نیز تحصیلات عالیه خود را در نجف اشرف به پایان برده و به درجه اجتهاد نائل گشته بود به گونه‌ای که هزاران تن از شیعیان بمبئی و دیگر جاهای هند از وی تقلید می‌کردند. همچنین فرزند ارشد و برومندشان آیت‌الله حاج شیخ محمدحسن نیز به درجه اجتهاد نائل و تعداد بسیاری پس از رحلت مرحوم حاج شیخ ابوالقاسم از ایشان تقلید می‌کردند. این پدر و پسر خدمات شایانی را نسبت به اسلام و مذهب اهل‌بیت عصمت و طهارت علیهم السلام انجام داده‌اند. از این دو عالم جلیل چند اثر علمی به یادگار مانده است. این بزرگوران کتابخانه شخصی بسیار نفیسی بالغ بر ده هزار نسخه چاپی که بیشتر از مطبوعات قدیم و نایاب هند بوده و نیز افزون بر یکصد و اندی نسخه خطّی داشته‌اند. مرحوم حاج شیخ محمدحسن طی وصیّتی از فرزندان خود خواسته بودند که این مجموعه کتابها را به کتابخانه پدر بزرگوارم حضرت آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی - رحمت‌الله علیه - اهداء کنند. بحمدالله مقدمات کار فراهم گردید و ضمن موافقت رسمی مقامات هند توسط کشتی از بمبئی به بندرعباس منتقل و از آن شهر مستقیماً به قم انتقال داده شد. و پس از ثبت در دفاتر مربوطه در گنجینه‌های کتابخانه قرار گرفت. روان آن دو عالم ربّانی شاد باد.

۲۵۳. **إعراب ثلاثين سورة من القرآن الكريم= الطارقية** (علوم قرآن، عربی)

از: ابوعبدالله حسین بن احمد بن خالویه، درگذشته: ۳۷۰هـ

آغاز: «الحمدلله ربّ‌العالمین... [اما] بعد فان هذا کتاب فیه ذکر اعراب ثلثین سورة من المفصل لیکون معونة علی جمیع ما یرد علیک من اعراب القرآن...».

انجام: «ملک الناس بدل من ربّ الناس، اله الناس بدل من ملک الناس، یوسوس صلة الذی...» افتاده.

گزارش متن: کتابی است در بیان إعراب کلمات سی سوره از قرآن کریم که با سوره حمد آغاز، سپس از سوره طارق تا پایان قرآن کریم را تجزیه و ترکیب و به جزئیات صرفی و نحوی کلمات آن پرداخته است. این کتاب در حیدرآباد دکن هند، قاهره، بیروت و ایران به چاپ رسیده و برخی از نسخه‌های چاپی آن در این کتابخانه موجود می‌باشد.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نسخ ❊نام کاتب: مراد بن شجاع‌الدین بن عبدالله حافظ [به قرینه رساله پیشین] ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۸هـ ❊عنوانها و نشانیها: شنگرف ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۱۲(۶۰ب ـ ۷۱ب) ❊تعداد سطر: ۱۵ ❊اندازهٔ متن: ۱۰×۸/۵ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۱۷×۱۵سانتیمتر ❊نوع جلد: تیماج قهوه‌ای با ترنج و سرترنج و لچک.

ویژگیها: نسخه‌ای است نفیس، حاشیه‌نویسی دارد. در حاشیه تصحیح گردیده، اندکی رطوبت و آسیب دیده، سپس ترمیم و بازسازی گردیده است، بعد از پایان عبارت «بسمه تعالی نقل بکتابخانه نجفی نموده در پنج‌شنبه ۲۴ ذیقعده ۱۳۶۱ بمبئی ضیاءالدین نجفی کاشانی[1] مالک الکتاب» آمده است.

☜ *الذریعة:* ۲۳۵/۲؛ *کشف الظنون:* ۱۲۳/۱؛ *ریحانة‌الادب:* ۴۹۳/۷؛ *دائرة‌المعارف بزرگ اسلامی:* ۴۰۳/۳.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۸۹۶/۲»

---

۱. مرحوم حجت الاسلام شیخ ضیاءالدّین نجفی کاشانی رحیمی فرزند برومند مرحوم آیت‌الله حاج شیخ محمدحسن نجفی رحیمی کاشانی از عالمان برجسته شیعی مقیم بمبئی هند بوده‌اند.

۲۵۴. عمدة الطالب فی انساب آل ابی‌طالب = عمدة الطالب الصغیر المشعشعیة[۱]

(انساب، عربی)

از: جمال‌الدین احمد بن علی حسنی معروف به ابن‌عنبة، درگذشته: ۸۲۸ه

آغاز: «الحمدلله الذی خص نبیه محمّد المصطفی بخیر البیوت کما خصه بخیر النفوس و انبته من مغارس الفخار المعرق فی الشرف...».

انجام: «و اذ وفق الله سبحانه لاتمام هذا المختصر حسبما وعدناه فلنقطع الکلام حامدین لله رب العالمین و مصلین علی سیدنا محمّد... المنتجبین.».

گزارش متن: ابن عنبه سه کتاب به عنوان عمدةالطالب دارد. الف) عمدة الطالب کبری که تا کنون چاپ نشده است. یک نسخه خطی آن که حسب الامر پدر بزرگوارم مرحوم آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی (ره) از روی نسخه‌ای دیگر کتابت شده است در این کتابخانه موجود و تاکنون گزارش نشده است. همچنین نسخه‌ای دیگر در یکی از کتابخانه‌های استانبول در ترکیه موجود می‌باشد. ب) عمدة الطالب وسطی معروف به جلالیه که به اسم جلاالدین حسن بن علی حسینی در سال ۸۱۲ه نگاشته شده است و دارای نسخه‌های فراوان و چاپ‌های متعدد است لکن نسخه‌های چاپی آن پر غلط بوده و حضرت آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی (ره) در رساله‌ای به نام «ملجأ الهارب فی اغلاط عمدة الطالب» آنها را به صورت یک رساله افزون بر یکصد صفحه نگاشته‌اند. ج) عمدة الطالب صغری که به نام سلطان شریف مشعشعی در دهم صفر ۸۲۷ه تألیف شده است و دارای یک مقدمه و عناوینی چون «باب، فصل، مقام و معلم» می‌باشد و مولف در معلم دوم نسب خود را چنین بیان نموده «... عنبة المذکور جدّ جامع هذا المختصر احمد بن علی بن الحسین بن علی بن مهنا بن عنبة الاصغر...» عمدة الطالب وسطی و صغری هر دو با تصحیح محقق فرزانه و سخت کوش سید مهدی رجایی به ترتیب در سالهای ۱۳۸۳ش و ۱۳۸۷ش از سوی انتشارات همین کتابخانه به چاپ رسیده است. ضمناً مرحوم آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی(ره) پدر بزرگوارم حاشیه و یا شرحی بر عمدة الطالب وسطیٰ نگاشته‌اند و به یاری

---

۱. چند نسخهٔ خطی دیگر از عمدة الطالب وسطیٰ و صغریٰ در این کتابخانه بزرگ موجود می‌باشد که به تدریج در ادامه این فهرست گزارش می‌شود.

خداوند بزرگ در آینده چاپ و منتشر خواهد شد.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «فی ۱۲ شهر ربیع‌الثانی سنة ۱۰۹۴ علی ید اقل الخلیفه بل اللاشی فی الحقیقة محمّدحسین [بن] سیف‌الله الاصفهانی غفرالله لهما بمحمّد» ❊نوع خط: نسخ ❊تاریخ کتابت: ۱۰۹۴هـ ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۱۰۸ ❊تعداد سطر: ۱۷ ❊اندازهٔ متن: ۱۲/۵×۷ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۲۰×۱۳ سانتیمتر ❊نوع جلد: تیماج مشکی با لبه برگردان.

ویژگیها: نسخه‌ای است نفیس. در حاشیه تصحیح و با عبارت «قوبل الکتاب المنیف حادی عشر شهر جمادی الاول سنة اربع و تسعین و الف من الهجرة النبویة علی مشرفها من الله تعالی التّحیة و السلام... حرره الفقیر الی ربه الغنی محمّد بن علی بن عبدالکریم الموسوی الحسنی العاملی الکرکی عامله الله تعالی له و لوالدیه و اخواننا المومنین و المومنات نعم الثواب...» در انجام مقابله گردیده است، مهر بیضی «جواد بن مرتضی الحسنی الحسینی الطباطبایی» در چند جای نسخه آمده است همچنین مهر بیضی «... بن یعقوب الطباطبائی» و مهر مربّع «الواثق بالله الغنی محمّدمهدی الحسنی الحسینی» در پشت و روی برگ نخست آمده است، تملکی به سال ۱۳۲۶هـ نیز در برگ نخست وجود دارد.

☜ *الذریعة:* ۳۳۸/۱۵؛ *میراث إسلامی ایران:* ۱۵/۸؛ *موسوعة مؤلفی الامامیة:* ۲۱۳/۴.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۸۹۷»

۲۵۵. روضة الواعظین (اخلاق، فارسی)

از: زین‌العابدین بن ملا محمّد کلاونکایی

آغاز: «الحمدلله الذی شرع صدورنا بمحبة رسوله خاتم النبیین و طهر قلوبنا بولایة ولیه امیرالمؤمنین... اما بعد: چنین گوید گم گشته وادی حیرت...».

انجام: «اهل بیت را به عزت روانه کند... محملها را سیاه بکنید آنها هم رفتند سیاه کردند و یزید به بشیر بن حذلم سفارش...» افتاده.

گزارش متن: کتابی است در مواعظ مشتمل بر سی مجلس و در آغاز هر مجلس آیه‌ای از قرآن کریم آمده و پیرامون آن احادیث و حکایاتی آورده سپس به مرثیه حضرت سیدالشهداء پایان می گیرد، مولف از منابع و افراد کمتر نام برده و بیشتر از عناوینی چون

مروی است، از واعظی شنیدم و جز آنها مطالبی نقل نموده. مولف در مقدمه نام خویش را چنین آورده «مرجو رحمت پروردگار زین‌العابدین بن ملا محمّد کلاونکایی الاصل دبیلی المسکن...» نسخه موجود دارای ده مجلس می‌باشد.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نستعلیق ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۱۳ه ❊عنوانها و نشانیها: مشکی ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۱۰۹ ❊تعداد سطر: ۲۲ ❊اندازهٔ متن: ۱۴×۸/۵ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۱۸×۱۱/۵ سانتیمتر ❊نوع جلد: تیماج مشکی با ترنج.

ویژگیها: نسخه‌ای است نفیس. در حاشیه تصحیح شده است.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۸۹۸»

۲۵۶. الصحیفة السجادیة

(دعا، عربی)

از: حضرت امام زین‌العابدین علی بن الحسین علیهماالسلام، شهادت: ۹۴ه

آغاز: «حدثنا السید الاجل نجم‌الدین بهاء الشرف ابوالحسن محمّد بن الحسن بن احمد بن علی...».

انجام: «و تتم احسانک فیما بقی من عمری کما احسنت فیما مضی منه یا ارحم الراحمین.».

بنگرید به: نسخه شماره «۵» گزارش شده در جلد «۱» فهرست همین کتابخانه.

گزارش متن: نسخه موجود دارای ترجمه فارسی و ملحقات نیز می‌باشد، جهت توضیحات بیشتر می‌توان به نسخه شماره ۱۱۰۷۵ مراجعه نمود.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نسخ و نستعلیق ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۱۳ه ❊عنوانها و نشانیها: لاجورد ـ طلا ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد سطر: ۱۱ ❊اندازهٔ متن: ۱۴×۷ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۲۰×۱۲ سانتیمتر ❊نوع جلد: مقوایی دورو لاکی گل و برگ رنگارنگ، عطف: تیماج قهوه‌ای...

ویژگیها: نسخه‌ای است نفیس. در حاشیه تصحیح شده است. دو صفحه آغازین دارای سر لوح زیبای مرصّع کشمیری، و حاشیه‌های زرین، صفحه سوم و چهارم بین سطرها دندانه موشی شده، بقیه برگها مجدول به ۳ خطّ لاجورد و طلا، دارای کمند زرین، بین متن و ترجمه خطوط طلایی وجود دارد، در آغاز هر دعا عناوین در کتیبه‌های طلایی با

لاجورد نوشته شده، عنوان دعاها بر فراز هر برگ و آثار تصحیح در کنار متن در گلهای زرفام تحریر شده است، ترجمه فارسی یا قرمز به صورت زیر نویس آمده است. در انجام نسخه دعای توسل کتابت شده در آغاز آن مهر مربّع با نشان «فضلعلی...» آمده است، نسخه آفت، رطوبت و آسیب دیده سپس ترمیم و بازسازی گردیده است.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۸۹۹»

۲۵۷. **ترك الاطناب فی شرح الشهاب = مختصر فصل الخطاب** (حدیث، فارسی)

از: ابوالحسن علی بن احمد معروف به ابن القضاعی، درگذشته: پیرامون سدهٔ ۶ه

آغاز: «قال النبی صلی‌الله علیه و آله وسلم الاعمال بالنیات، پیغامبر گفت کارها بر نیت است بدانك این خبر را سبب آنست...».

انجام: «بر پیغامبر صلی‌الله علیه و آله وسلم وحی کرد که تو دانی که آنچه [مرد را] هلاك کند چیست؟ گفت خدای تعالی به داند گفت شح...» افتاده.

گزارش متن: ترجمه و شرحی است از کتاب شهاب الاخبار محمّد بن سلامه قضاعی که در آن شهد کلمات نبوی را با نثر پارسی کهن به هم آمیخته و آنرا دلپذیر ساخته است. اصل این شرح را شارح «فصل الخطاب» نامیده و این کتاب گزیده آن می‌باشد.

نسخه موجود شامل بابهای اول، دوم، بخشی از پنجم، ششم تا شانزدهم را دارد و در شرح برخی از احادیث اشعاری به فارسی آورده که گویا در نسخه‌های مورد تحقیق استاد شیروانی وجود نداشته است. این کتاب در سال ۱۳۴۳ش از سوی انتشارات دانشگاه تهران با تحقیق مرحوم محمّد شیروانی به چاپ رسیده است.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نسخ ❊تاریخ کتابت: پیرامون نیمه نخست سدهٔ ۷ه ❊عنوانها و نشانیها: شنگرف ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۱۴۳ ❊تعداد سطر: ۱۹ ❊اندازهٔ متن: ۸×۱۵/۵ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۲۱×۱۱/۵سانتیمتر ❊نوع جلد: تیماج زرشکی با ترنج و لچك.

ویژگیها: نسخه‌ای است بسیار نفیس و کهن، اندکی حاشیه نویسی دارد. در حاشیه تصحیح گردیده. ۳ برگ آغازین نسخه فهرستی است با عناوینی چون «احمر، اخضر، اصفر، ازرق، اسود» که ظاهراً فهرست یك کتاب اخلاقی است و آغاز و پایان این فهرست چنین

است: **آغاز:** فهرست سطر الاول من الاحمر زهد الدنیا و الاصفر من تواضع و تکبر و حلم کظم... و الاخضر طلب الحلال و الاسود الورع، **پایان:** و الرابع عشر الاحمر من شاب شیبة فی الاسلام و الاصفر الغدر و الخدیعة و الازرق من احب عمل قوم...» نسخه رطوبت و آسیب دیده، سپس ترمیم گردیده است.

ایضاح المکنون: ۱۹۰/۲.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۹۰۰»

۲۵۸. دیوان الشریف المرتضی[۱]

(ادب، عربی)

از: علم‌الهدی، علی بن حسین موسوی معروف به شریف مرتضی، درگذشته: ۴۳۶هـ

آغاز: «الا هل اراها ثائرات کانما
تعلقن فی اوراکهن الاراقطا
باید یغلن البعد من کل نفنف
و یطوین طی الاتحمی البسائطا»

انجام: «مبرءاً من لمام السوء اجمعه
مملکا انفس الاعمار و المهل»

گزارش متن: دیوانی است مشتمل بر ۲۰ هزار بیت در قالب قصیده، غزل و قطعات و در موضوعاتی چون: مدایح، مراودات دوستانه، شیب و شباب و... که یکی از ذخایر ادبیات عرب به شمار می‌آید. علم‌الهدی آخرین قصیده آن را در سال ۴۰۳هـ سروده است (الذریعه: ۷۳۵/۹) در تاریخ الادب العربی ۱۱۲/۳ به نقل از وفیات در این باره چنین آورده: «وکان شاعراً مکثراً، جزل الشعر، فخم الالفاظ، غنی اللغة، متین الترکیب بحسن القول فی الشیب و الشباب و اذا وصف الطیف اجاد فی وصفه و قد استعمله فی کثیر من المواضع من شعره» (وفیات ۱۴:۲) و هو یصرف کثیراً من وجوه المعرفة الادبیة و الفلسفیة فی شعره». این

---

۱. این نسخهٔ بسیار نفیس و ارزشمند را که در کتابخانه مرحوم فخرالدّین نصیری امینی قرار داشت، پس از درگذشت وی از فرزندش چندی قبل برای این کتابخانهٔ بزرگ خریداری نمودم. این نسخه از چند جهت اهمیت دارد، نخست آنکه تمام آن به خط مبارک شیخ حُرّ عاملی یکی از عالمان و محدّثان نامدار شیعه و مؤلف آثار بسیار از جمله: کتاب شریف وسائل الشیعة می‌باشد، دیگر آنکه از روی نسخه بسیار کهنی که در حیات سید مرتضی به سال ۴۰۳هـ نوشته شده بود، کتابت شده است. دیگر آنکه نسخهٔ کهن یاد شده در حضور سیّد قرائت شده و دستخط مبارک ایشان در آن نسخه وجود داشته است. خداوند بزرگ را سپاس که توفیق عنایت فرمود تا موفّق شدم این نسخهٔ بسیار نفیس را برای این کتابخانه بزرگ خریداری نمایم.

دیوان به سال ۱۳۷۶هـ و ۱۴۰۷هـ در قاهره و بیروت به چاپ رسیده است.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «تم دیوان شعر السید الاجل المرتضی علی بن الحسین بن موسی الموسوی، و کتب من نسخة مقروة علی السید و علیها خطه کما مر فی اول الجزء الثانی و علیها فی آخرها ما یتضمن انه قرء علی السید المرتضی بتمامه. و کتب بیده محمّد بن الحسن بن علی بن محمّد الحر و فرغ فی سابع المحرم سنة ۱۰۸۸ و کتبه بتمامه فی عشرة ایام مع دروس و شواغل آخر فی مدینة اصفهان حرست من نوب الزمان.» ❊نوع خط: نسخ ❊نام کاتب: شیخ محمّد بن حسن حر عاملی ❊تاریخ کتابت: ۱۰۸۸هـ ❊محلّ کتابت: اصفهان ❊عنوانها و نشانیها: شنگرف ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد سطر: ۱۵ ❊اندازهٔ متن: ۸×۱۴ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۱۵×۲۰/۵ سانتیمتر ❊نوع جلد: پارچه‌ای با زمینه کرم و نقش گل و بوته به رنگهای قرمز، سبز و آبی، عطف: تیماج قهوه‌ای.

ویژگیها: نسخه‌ای است بسیار نفیس، و عزیز الوجود که تمامی نسخه به خط مبارک شیخ حر عاملی (ره) کتابت شده و همان نسخه‌ای است که در کتاب امل الآمل مرحوم شیخ حُرّ از آن نام برده است. این نسخه از روی نسخه‌ای کتابت شده که سراینده آن را دیده و بر روی آن به خط خویش چنین نگاشته است: «قرأ علی الفقیه ابوالفرج یعقوب بن ابراهیم البیهقی ادام الله توفیقه قطعة کبیرة من دیوان شعری و اجزت له روایة جمیعه عنی فلیروه کیف شاء. کتب علی بن الحسین بن موسی الموسوی بخطه فی ذی القعدة من سنة ثلاث و اربعمائه» این نسخه در تملك شیخ حر عاملی (ره) بوده و یادداشت تملك وی با مهر بیضی «العبد محمّد الحر» در انجام جزء اول و دوم آمده است. همچنین تملك احمد موسوی با مهر بیضی «مبشراً برسول یأتی من بعدی اسمه احمد» در انجام نسخه و تملك ابراهیم بن بدر الرفاعی در آغاز آن آمده است[1].

الذریعة: ۷۳۵/۹؛ *ریحانة الادب:* ۳۱/۲ و ۱۸۳/۴؛ *امل الآمل:* ۱۸۲/۲؛ *تاریخ الادب العربی:* ۱۱۲/۳؛ *کشف الظنون:* ۷۹۴/۱؛ *میراث شهاب:* ش ۴۴ـ۴۳، ص۱۳۸.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۹۰۱»

---

۱. این مهر در چند جای دیگر نسخه تکرار شده است.

۲۵۹. شرح الکافی

(حدیث شیعه، عربی)

از: حسام‌الدین ملا محمدصالح بن احمد مازندرانی، درگذشته: ۱۰۸۶هـ

آغاز: «نحمدک یا مروح عقول العارفین بمظاهر کمالک لیلاً و نهاراً و نشکرک یامفرح قلوب السالکین... انّی قد رسمت علی جمیع ابواب الکافی...».

انجام: «فعلیه لعنةالله و الملائکة و لعنة اللاعنین تم الکتاب العقل... یتلوه شرح کتاب التوحید ان شاءالله تعالی و تقدس اللهم وفقنی لاتمامه و اهدنی الی مقاصده و مرامه بحق محمد و اهل بیته الطیبین الطاهرین.».

بنگرید به: نسخه شماره «۲۷۲۴» گزارش شده در جلد «۷» فهرست همین کتابخانه.

گزارش متن: نسخه موجود شرح کتاب العقل و فضل العلم کتاب شریف کافی می‌باشد که در ۱۴ صفر سال ۱۰۶۳هـ مولف از آن فارغ گشته است. این شرح با تعالیق عالمانه عالم فرزانه و استاد علاّمه آیةالله میرزا ابوالحسن شعرانی رحمت الله علیه و تصحیح پژوهشگر سخت کوش مرحوم استاد ـ علی‌اکبر غفاری در سال ۱۳۴۲ش از سوی انتشارات اسلامیه در تهران به چاپ رسیده است.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «تم بقلم صالح الطالقانی فی اوائل شهر سنة ثمان و ثمانین و الف من الهجرة (برگ ۲۹۶) تمت کتابة اربعة اجزاء الاواخر بقلم سید محمد بن زین‌العابدین الحسینی المرعشی الطبیب[1] فی اوائل شهر ربیع الثانی سنة ۱۰۸۸ (پایان نسخه).» ❊نوع خط: نسخ ❊نام کاتب: محمدصالح طالقانی و سید محمد بن زین‌العابدین حسینی مرعشی ❊تاریخ کتابت: ۱۰۸۸هـ ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۵۴۳ ❊تعداد

---

۱. ایشان از سادات مرعشی شوشتر بوده و نسب وی با نسب مرحوم شهید قاضی نورالله شوشتری مرعشی به یکدیگر می‌پیوندند. اصولاً سادات مرعشی در چند منطقه در ایران سکونت داشتند، عده‌ای در شوشتر، اهواز و آبادان، گروهی در رفسنجان کرمان، تعداد بسیاری در شهر آمل و پیرامون آن که هم اکنون قبر شریف مرحوم میر بزرگ مرعشی که در سدهٔ ۸هـ می‌زیسته، در شهر آمل زیارتگاه مردم آن دیار می‌باشد. بخشی نیز به دماوند کوچ کردند و تعدادی هم به آذربایجان رفته‌اند. همچنین در هند تعدادی از سادات مرعشی زندگی می کنند. در جزیره زنگبار در شرق قاره آفریقا نیز تنی چند از مرعشی‌ها سکونت دارند.

سطر: ۲۱ *اندازهٔ متن: ۱۴×۷/۵ سانتیمتر *اندازهٔ جلد: ۱۹/۵×۱۲/۵ سانتیمتر *نوع جلد: مقوای ابروباد، عطف و حاشیه: تیماج زرشکی.

ویژگیها: نسخه‌ای است نفیس، حاشیه نویسی دارد با نشان «صدر». در حاشیه تصحیح و با نشان «بلغ قبالاً» مقابله گردیده است، در برگ نخست تملک محمّدتقی بن محمّدشفیع حسینی با مهر بیضی «محمّدتقی بن محمّدشفیع الحسینی ۱۱۳۵» و تملک دیگری به تاریخ ۱۲۴۱ با مهر مستطیل «محمّدحسن بن محمّدتقی الحسینی» آمده است. یادداشت دیگری مبنی بر خرید نسخه در دارالسلطنه قزوین به سال ۱۱۴۷ از محمدتقی الحسینی در برگ نخست وجود دارد، بخشهای پایانی کتاب به خط سید محمد بن زین‌العابدین مرعشی طبیب کتابت شده، دستخط پدر عزیزم حضرت آیت‌الله العظمی مرعشی (ره) در برگ آغازین آمده است.

الذریعة: ۲۷/۱۴؛ *ریحانة الادب:* ۱۴۶/۵؛ *فهرستگان نسخه‌های خطی حدیث و علوم حدیث شیعه:* ۴۱۴/۴.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۹۰۲»

۲۶۰. معارج التقی لمن اراد کمال التقوی = جامع الاخبار = منتخب جامع الاخبار (حدیث، عربی)

از: شمس‌الدین محمّد بن محمّد شعیری، درگذشته: سدهٔ ۶هـ

آغاز: «افتاده... اذا سمّیتهم الولد محمداً فاکرموه و اوسعوا له فی الملجس و لا تقبحوا له وجها. فصل فی صلة الرحم: قال الله تعالی فی سورة الانعام...».

انجام: «فصل فی الموقف.... فالذین یتبعون الشهوات و اللذات و منعوا حق الله فی اموالهم و امّا الذین یلبسون الجبات و الکفر و الفخر و الخیلاء...» نانوشته.

بنگرید به: نسخه شماره «۸۱۴» گزارش شده در جلد «۳» فهرست همین کتابخانه.

گزارش متن: جهت بررسی بیشتر به نسخه شماره ۱۱۱۸۹ همین فهرست رجوع شود.

گزارش نسخه: *نوع خط: نستعلیق *تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۱۲هـ *عنوانها و نشانیها: قرمز *نوع کاغذ: فرنگی رنگی *تعداد برگ: ۱۰ (۱الف ـ ۱۰ب) *تعداد سطر: مختلف ۲۵ *اندازهٔ متن: ۱۷×۹ سانتیمتر.

ویژگیها: نسخه در حاشیه تصحیح شده است.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۹۰۳/۱»

۲۶۱. الکشکول فیما جری لآل الرسول

(کلام، عربی)

از: سید حیدر بن علی حسینی آملی[1]، درگذشته: بعد از ۷۳۵ه

آغاز: «افتاده: و ان علی بن ابی‌طالب اصل آل محمّد و امیرهم و مميزهم و الصلوة لا تصح الا بذکر محمّد و آله علیه الصلوة و السلام...».

انجام: «و تحریم العسل علی نفسه و القصة مشهورة حتی انزل الله تعالی فی ذلك قرانا...». افتاده.

بنگرید به: نسخه شماره «۱۲۷۳» گزارش شده در جلد «۴» فهرست همین کتابخانه.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نستعلیق ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۱۲ه ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: فرنگی رنگی ❊تعداد برگ: ۶۰ (۱۱الف-۷۰ب) ❊تعداد سطر: ۱۵ ❊اندازهٔ متن: ۱۶×۸/۵ سانتیمتر.

ویژگیها: نسخه در حاشیه تصحیح شده است.

الذریعة: ۸۲/۱۸؛ *دفتر میراث اسلامی*: ۷۸۰/۲؛ *ریاض العلماء*: ۲۲۲/۲.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۹۰۳/۲»

۲۶۲. جُنگ

(حدیث ـ ادب، عربی ـ فارسی)

از: ناشناخته

---

۱. در نام دقیق مولف اختلافاتی در منابع وجود دارد. آنچه مسلم است این اثر ساخته علامه حلی و سید حیدر آملی عارف معروف نیست زیرا زمان تألیف کتاب (۷۳۵) بعد از رحلت علامه حلی (ره) و قبل از ورود سید حیدر آملی به عراق بوده است. بنابراین مولف یا سید حیدر آملی از شاگردان فخرالمحققین و یا تاج‌الدین عبدالله بن معمار بغدادی می‌باشد. این کتاب به سال ۱۳۷۲ه در نجف‌اشرف به چاپ رسیده است.

آغاز: «من کشف الیقین فی فضایل امیرالمومنین عن ضرار بن ضمرة قال دخلت علی معویة بعد قتل امیرالمومنین...».

انجام: «باید که سرخ و نرم باشد و علی الصباح یك نان تنك در طبق گذاشته کیپا را بکشند.».

گزارش متن: جنگی است ادبی دارای مطالب گوناگون که از کتابهای مختلف گردآوری گردیده است که به برخی از آنها اشاره می‌گردد: الف) احادیثی به نقل از نهج‌البلاغه، شرح نهج‌اللاغه، کشف الیقین ب) اشعار عربی منسوب به حضرت سجاد علیه‌السلام، و شاعرانی چون امری القیس، صفی‌الدین حلی، احمد بن متوج و ابیاتی به کلمات مصغر از ابن حجة که با این بیت آغاز گردیده: «طُریفی من لُیلات الهُجر مقتریح الجُفین من السُهیر
مستکین العُویق من هُمیم محیریق القُلیب بلا نویر و ابیاتی نیز از صفی‌الدین [حلی] که با این بیت آغاز شده است:

نقیط من مسیک فی ورید خویلک ام و شیم فی خدید.

ج) چند لطیفه به نثر و نظم. در پائین برگ ۷۳. عبارت سنه ۱۰۸۲هـ فی اصفهان تحریر شده است، چند بیت شعر فارسی به نقل از جامی و انوری نیز در برگ ۷۵ آمده است.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نستعلیق ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۱۲هـ ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: فرنگی رنگی ❊تعداد برگ: ۲۵ (۷۱الف ـ ۹۶ب) ❊تعداد سطر: گوناگون ❊اندازهٔ متن: ۱۸×۹ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۲۰/۵×۱۲/۵ سانتیمتر ❊نوع جلد: تیماج سرمه‌ای با ترنج.

ویژگیها: نسخه در حاشیه تصحیح شده است.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۹۰۳/۳»

۲۶۳. رسالة العقاید = اعتقادات[1] (کلام، عربی)

از: سید ابوطالب بن ابی‌تراب حسینی قاینی، درگذشته: ۱۲۹۳هـ[1]

---

۱. به احتمال بسیار این رساله همان درة الباهرة است.

آغاز: «الحمدلله الذی هدانا الی اصول الاسلام و ارشدنا الی حججه المرسلة الی الانام بالادلة و البراهین القاطعة...».

انجام: «وجوب شکر المنعم و مقدمة الواجب و الامر بالمعروف و النهی عن المنکر و الحمدلله اولاً و آخراً ظاهراً و باطنا. و قد اتفق الفراغ منها علی ید مولفه الفقیر... والمرجو من الله تعالی ان یصفح من ذنوبی و ذنوب جمیع اخوانی ببرکته و برکة آبائه الطاهرین و ابنائه المعصومین صلوات الله و سلامه علیهم اجمعین.».

گزارش متن: رساله کوتاهی است در اصول عقاید شیعه در ده مقام بدین ترتیب: المقام الاول: فی اثبات الواجب و تحقیقه، المقام الثانی: فی اثبات وحدته، المقام الثالث: فی اثبات صفاته الثبوتیة؛ المقام الرابع: فی صفاته السلبیة، المقام الخامس: فی عدالته تعالی، المقام السادس: فی النبوة المطلقة، المقام السابع: فی النبوة الخاصة، المقام الثامن: فی الامامة و الولایة المطلقه، المقام التاسع: فی الولایة الخاصة، المقام العاشر: فی المعاد.

این رساله در روز جمعه پنجم ماه رجب سال ۱۲۶۱ه در مشهد مقدس به انجام رسیده است.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نستعلیق ❊نام کاتب: [علی‌اصغر... خزیمه] ❊تاریخ کتابت: ۱۲۶۱ه ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۲۳ ❊تعداد سطر: ۲۲ ❊اندازهٔ متن: ۸×۱۴/۵ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۱۳×۲۱ سانتیمتر ❊نوع جلد: مشمع سرمه‌ای عطف: تیماج مشکی.

ویژگیها: نسخه‌ای است نفیس و در عصر مولف کتابت شده است. در حاشیه تصحیح و با نشان «بلغ قبالاً» مقابله گردیده است. در برگ نخست وقفنامه‌ای آمده که علی‌اصغر [غرب] خزیمه که احتمالاً همان کاتب باشد نسخه را در سال ۱۲۶۲ه بر مولف و فرزندان وی وقف نموده است و در زیر آن مهر بیضی مولف با نشان «عبده الراجی ابوطالب الحسینی» آمده است. در پشت برگ نخست تملکی از محمّدابراهیم الموسوی نوربخشی به سال [۱۲۶۴ه] آمده که مولف در زمانی که عازم نجف اشرف بود کتاب را به وی هدیه

---

۱. در اعیان الشیعة ۳۶۸/۲ و ریحانة الادب ۴۲۸/۴ وفات وی را ۱۲۹۰ه یا ۱۳۰۰ه ذکر کرده‌اند، مرحوم آقا بزرگ در الذریعة ۲۴۲/۱۲، ۱۲۹۵ه و در ۳۵۴/۱۵، ۱۲۹۳ه آورده است.

نموده است. در پایان نسخه نیز تاریخ زاد روز فرزند ایشان محمّداسماعیل الموسوی در شب دوشنبه ۱۹ ربیع الثانی ۱۲۷۴هـ آمده است. همچنین در آغاز نسخه تملکی با مهر بیضی مولف به سال ۱۲۸۳هـ دیده می‌شود که بعد از درگذشت محمّدابراهیم موسوی نسخه مجدداً به تملك مولف درآمده است، در انجام نسخه دستخط و مهر بیضی عالم فرزانه آیت‌الله سید مهدی لاجوردی حسینی به تاریخ ۱۴۱۴هـ وجود دارد، نسخه اندکی رطوبت و آسیب دیده و برخی از برگهای آن مرمّت گردیده است.

☜ *اعیان الشیعة*: ۳۶۸/۲؛ *ریحانة الادب*: ۴۲۸/۴؛ *الکرام البررة*: ۴۰/۱؛ *الذریعة*: ۱۸۲/۲ و ۹۰/۸؛ *فهرست نسخه‌های خطی کتابخانه مدرسه جعفریه (زهان ـ ایران)*: ۹۰.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۹۰۴»

۲۶۴. دیوان عیشی (ادب، فارسی)

از: احمد سنندجی متخلص به عیشی و ملقب به سلطان الشعراء، درگذشته: بعد از ۱۳۳۲هـ

آغاز: «ستایشهای ز آلایش مبرا سپاسی کان ز کفر آمد معرا
نثار بارگاه پادشاهی که حاجت نیست آن شه را سپاهی»

انجام: «ای لعل تو یاقوت و یا قوت روان مرجان تو مرجان مرا تاب و توان
زان لعل بیاقوت روانم بفرست جان ده تن بیجان مرا زان مرجان»

گزارش متن: دیوان اشعاری است دارای غزلیات، قصاید، قطعات، مخمسات، ترجیعات و رباعیات در هشت جنت، ۱) جنة الانبیاء حاوی چند مثنوی در توحید و مناجات باری تعالی و نعت حضرت رسول اکرم (ص)، ۲) جنة الشعراء حاوی قصایدی از عیشی و شاعران دیگر در مدح یکدیگر از جمله قصیده ترکی مراد بك نوشی و قصیده عباس پریشان افشاری و میرزا احمد ذره شیرازی در مدح عیشی و مدایح وی در مورد آنها و مخمساتی از چند غزل همی بغدادی در نعت حضرت رسول اکرم (ص) و حضرت امیرمومنان علی علیه‌السلام و قطعه‌ای در تاریخ درگذشت ناصرالدین شاه قاجار و قطعه‌ای در مدح و جلوس مظفرالدین شاه قاجار و مخمس غزلی از ابوعلی سینا و... ۳) جنة الامراء در مدح و تهنیت ورود حاکمان، امیران و منشیان کردستان از جمله حسنعلی

خان امیرنظام و دختر وی، میرزا عبدالحسین خان میرپنج، نقی‌خان سرتیپ نایب الحکومة، محمّدعلیخان ظفرالملك امیرتومان، میرزا علینقی لشکرنویس، میرزا هادی‌خان و... و قطعاتی در هزلیات (پشمك، قلیان، بادنجان، قارچ، زغال) و سپس اشعاری در مدح سلطان عبدالحمیدخان غازی و ابراهیم افندی، ۴) جنة العلماء در مدح علمای کردستان از جمله شیخ عبدالرزاق، ملا حسن امین الاسلام، محمّدصادق معین الاسلام، محمّدباقر فخر الاسلام، شیخ محمّد نایب الشریعة و... ۵) جنة العرفاء در مدح عارفانی چون ضیاءالدین عمر و شیخ سعید مرشد و حسام‌الدین علی... ۶) جنة الاشراف در مدح بعضی اشراف و تجار از جمله فرج‌الله ملك التجار و فتح الله معین التجار و چند قطعه در مرثیه حضرت اباعبدالله الحسین علیه‌السلام. ۷) جنة العاشقین موسوم به گلستان ابراهیم حاوی مخمس غزلیاتی از سعدی، حافظ، نظیری، ابوعلی سینا، عراقی، کلیم همدانی، جامی، مشتاق، نورس و ترجیع‌بندی در ۱۰ بند و رباعیاتی به ترتیب حروف الفبا تا حروف نون که در سال ۱۳۲۸ه به پایان رسیده است. ۸) جنة الخواتین که در نسخه موجود وجود ندارد. بنا بر گفته مولف در مقابل این هشت بهشت جز جنة الانبیاء هفت دوزخ با همین عناوین ساخته است که در نسخه حاضر نیامده است.

گزارش نسخه: *نوع خط: نستعلیق *تاریخ کتابت: پیرامون اوائل سدهٔ ۱۴ه *عنوانها و نشانیها: قرمز *نوع کاغذ: فرنگی *تعداد برگ: ۳۲۳ *تعداد سطر: مختلف با ترنج. *اندازهٔ متن: ۹×۱۷ سانتیمتر *اندازهٔ جلد: ۱۷×۲۲ سانتیمتر *نوع جلد: تیماج قهوه‌ای

ویژگیها: نسخه اصل و بسیار نفیس. در حاشیه تصحیح گردیده است. دارای ۲۸ قطعه تصویر گراور شده از پادشاهان عثمانی و ۵۸ قطعه عکس قدیمی از حاکمان، امیران، عالمان و تاجران که در بین اشعاری که در مدح آنها سروده شده قرار گرفته است. در برگ ۱۳ یك عکس از خود شاعر به همراه چند نفر آمده است. اسامی برخی از صاحبان عکسهای نسخه عبارتند از: مظفرالدین شاه قاجار، ناصرالدین شاه قاجار، امیر نظام گروسی، سالار پسر امیرنظام، علیخان امیراجل حکمران سنندج، نقی‌خان نایب الحکومة[1]، هادی خان،

۱. رنگی چاپ بمبئی.

محمّدعلیخان ظفرالملك، میرزا محمود سلطان توپخانه، وجیه الله، امان الله وکیل الملك، میرزا آقا خان سرتیپ، عثمان پاشا الیجه ملك عثمانی، محمودخان والی، نواب خان سرتیپ، سلطان حمیدخان غازی، عبدعلی آصف دفتر، محمّدرفیع یمین لشگر، کریم افتخار، شیخ عبدالرزاق، ملا حسن امین الاسلام، ملا محمّدصادق معین الاسلام، ملا عبدالجواد فخرالعلماء، سید اشرف ملك التجار، سردار اسعد، احمدشاه قاجار، باقرخان، ستارخان و میرزا یوسف. برگها مجدول دو خطّی مشکی و برخی نانوشته می‌باشد، نسخه رطوبت و آسیب دیده، سپس از سوی واحد مرمت کتابخانه ترمیم گردیده است.

تاریخ مشاهیر کرد: ۱۱۱/۲؛ *نظری به کردستان و دیداری با شعرای کرد*: ۱۱۶.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۹۰۵»

۲۶۵. مقاصد عالمگیری (گوناگون، فارسی)

از: محمّدسلیم رازی[1]، درگذشته: بعد از ۱۰۶۸ه

آغاز: «اورنگ رفیع مرتبهٔ سخن را زیبی و سریر بلند پایه گفتار را زینتی سزا نیست جز حمد پادشاهی جلت نعماوهٔ که طبقات منضود افلاك جزویست از کتابخانه ابداعش...».

انجام: «و بعد از آن سه شکل بجهت باقی اعنی آفتاب و قمر و عطارد نو اشکال ایشان اینست...[2]».

گزارش متن: کتابی است با نثری نیکو و زیبا که در زمان پادشاهی ابوالمظفر اورنگ زیب محمّد بهادر پادشاه هند ملقب به عالمگیر و محیی‌الدین (۱۰۶۸ـ۱۱۱۸ه) در شش مقصد و سی و شش مطلب تألیف گردیده است.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نستعلیق زیبا ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۱۲ه ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۲۲۴ ❊تعداد سطر: ۱۵ ❊اندازهٔ متن: ۱۵×۸ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۲۳/۵×۱۳/۵ سانتیمتر ❊نوع جلد: تیماج قهوه‌ای با ترنج.

---

۱. در نسخه زاری آمده است.

۲. ظاهراً ادامه متن در حاشیه آمده است.

ویژگیها: در حاشیه تصحیح گردیده، برگها مجدول ۳ خطّی لاجورد و قرمز و دارای کمند، برخی برگها به علت آسیب و آفت زدگی ترمیم گردیده است.
در برگ نخست عبارت «کتاب موسوم بمقاصد عالمگیری من تصنیفات مولانا محمّدسلیم رازی در تفسیر و حدیث و اصول و کلام و حکمت و هیأت من تحریر یوم یکشنبه ۲۷ رجب سنه ۱۱۸۲هجری» آمده است، احتمال دارد تاریخ کتابت نسخه باشد.
☜ *طبقات اعلام الشیعة*: ۲۴۸/۵؛ *دائرة المعارف بزرگ اسلامی*: ۴۳۰/۱۰.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۹۰۶»

۲۶۶. ترجمه کنز الدقائق

(فقه حنفی، فارسی)

از: نصرالله بن محمّد بن حماد ازدی کرمانی[1]، درگذشته: پیرامون سدهٔ ۸هـ
آغاز: «الحمدلله الذی اوضح مناهیج الشریعت و الاسلام و اورد مناهل التکلیف جملة الانام و اجعل للعلماء قادة الی الجنة...».
انجام: «و این بزید دهند و زید را بر میّت هفت و نیم دهند ماند و وام عمر و بکر هم برین قیاس کن...» افتاده.
بنگرید به: نسخه شماره «۸۴۲۵» گزارش شده در جلد «۲۲» فهرست همین کتابخانه.
گزارش متن: نسخه موجود با نسخه ۸۴۲۵ این کتابخانه اندکی همخوانی ندارد. یك برگ نیز از انجام افتاده است.
گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «تم فی ثمانین و سبعمائة»[2] ❊نوع خط: نسخ ❊تاریخ کتابت: پیرامون سده ۹هـ ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۲۳۰ ❊تعداد سطر: ۲۱ ❊اندازهٔ متن: ۸×۱۵/۵ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۲۱×۱۲/۵ سانتیمتر ❊نوع جلد: تیماج قهوه‌ای روشن مجدول با ترنج و سر ترنج.
ویژگیها: نسخه‌ای است نفیس. اندکی حاشیه بی‌نشان دارد، نسخه رطوبت و آسیب دیده سپس ترمیم گردیده است، در برگ ۲۲۹ یادداشت قرض ملا نورمحمّد در سه سطر

---

۱. نصرالله بن احمد: در نسخه چنین آمده است.
۲. تاریخ کتابت ۷۸۰هـ جعلی است و کتابت صحیح نسخه در نیمه دوم سده ۹هـ می‌باشد.

آمده، در ظهر همان برگ تا پایان نسخه دو حدیث از پیامبر اکرم صلی‌الله علیه و آله وسلم و حضرت امام حسن علیه‌السلام در مورد صدقه و دعا جهت اموات و در زیر حدیث اول ترجمه فارسی آن نیز آمده است.

☜ *فهرست نسخه‌های خطی فارسی کتابخانه رضا ـ رامپور هند:* ۱۰۷/۱.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۹۰۷»

۲۶۷. **لوامع الاسرار فی شرح مطالع الانوار** (منطق، عربی)

از: قطب‌الدین محمّد بن محمّد تحتانی رازی بویهی، درگذشته: ۷۶۶هـ

آغاز: «الحمدلله فیاض ذوارف العوارف و ملهم حقایق المعارف... اما بعد: فان العلوم علی تشعب فنونها و تکثر شجونها...».

انجام: «لانه لایکون مستعداً لدرك حقائق الاشیاء و کل خلق له و لنقنع بهذا القدر من الکلام.».

بنگرید به: نسخه شماره «۱۸۲۳» گزارش شده در جلد «۵» فهرست همین کتابخانه.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «قد وقع الفراغ فی ضحوة یوم الرابع عشر من شهر جمادی الثانیة سنة ۱۲۸۷ بید اقل الخلیقة بل لاشی فی الحقیقة راجی عفو ربه عبدالحسین بن المرحوم میرزا علی‌اصغر الحسینی المرعشی عفی‌الله عن جرائمهما بحق اجدادهما الطاهرین صلوات الله علیهم اجمعین.» ❊نوع خط: نسخ زیبا ❊نام کاتب: عبدالحسین بن علی‌اصغر الحسینی المرعشی ❊تاریخ کتابت: ۱۲۸۷هـ ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۲۳۸ ❊تعداد سطر: ۲۳ ❊اندازهٔ متن: ۱۴/۵×۷ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۲۲×۱۶ سانتیمتر ❊نوع جلد: تیماج قهوه‌ای با ترنج.

ویژگیها: یك مورد حاشیه نویسی دارد با نشان «منه». در حاشیه تصحیح گردیده است. کاتب بعد از کتابت این شرح، اقدام به نوشتن متن کتاب مطالع الانوار در حاشیه نسخه نموده است که ترقیمه آن چنین آمده: «قد وقع الفراغ من تسوید المتن صبیحة یوم الجمعة الخامس و العشرین من شهر جمادی الثانیة سنة اثنین و ثلاثمائة بعد الالف و الحمدلله اولاً و آخراً و ظاهراً و باطناً» نسخه آسیب شدید دیده، سپس از سوی واحد مرمت همین کتابخانه به گونه‌ای زیبا ترمیم گردیده است.

کشف الظنون: ۱۷۱۵/۲.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۹۰۸»

۲۶۸. **ترجمه النهایة فی مجرد الفقه و الفتاوی** (فقه شیعه، فارسی)

از: ناشناخته، درگذشته: پیرامون سدهٔ ۵ یا ۶ه

آغاز: «افتاده... نه مفروض اول دانستن طهارة و احکام وی است و دوم دانستن عددهای نمازست... باب اول در عدد نمازها و عدد رکعات نماز از فریضها و سنتها نماز بر دو قسمت...».

انجام: «و واجب آید بروی آنچه برزانی واجب آید بر یکی حد و حکم زنا ثابت شود بدو چیز یکی آنك... افتاده».

گزارش متن: ترجمه روانی است از کتاب نهایه شیخ طوسی و ظاهراً یکی از شاگردان شیخ این ترجمه را ساخته است. نسخه‌هایی چند از ترجمه نهایه در فهرست کتابخانه‌ها گزارش گردیده است و بر اساس همان نسخه‌ها دوبار نیز به چاپ رسیده است. یکبار با تصحیح زنده یاد، محقق سخت کوش مرحوم استاد سید محمّدباقر سبزواری استاد دانشگاه تهران در سال ۴ـ۱۳۳۳ش از سوی دانشگاه تهران که تنها از روی یك نسخه صورت گرفته است دومیّن بار به تصحیح زنده یاد مرحوم استاد محمّدتقی دانش‌پژوه در سال ۳ـ۱۳۴۲ش از سوی دانشگاه تهران و بر اساس هشت نسخه صورت گرفته است. نسخه موجود از اول کتاب صلوة آغاز و تا اول کتاب حدود به انجام می‌رسد. این دو ترجمه با یکدیگر بررسی گردید و با یکدیگر تا حدودی همخوانی دارند.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «فرغت من مطالعته و مقابلة الخاصة که الفقیر الحقیر المذنب صاحبه و کاتبه شمس‌الدین محمّد بن حسین بن محمّد قمصری غفرالله تعالی ذنوبهم و ستر عیوبهم بمحمّد النبی و آله.» ❊نوع خط: نستعلیق ❊نام کاتب: شمس‌الدّین محمّد بن حسین بن محمّد قمصری ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۱۳ه ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۲۶۸ ❊تعداد سطر: ۲۱ـ۱۵ ❊اندازهٔ متن: ۱۶×۱۰ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۲۱×۱۵ سانتیمتر ❊نوع جلد: تیماج قهوه‌ای مجدول، با ترنج و سر ترنج.

ویژگیها: نسخه‌ای است نفیس، اندکی حاشیه نویسی دارد با نشان «۱۲». در حاشیه

تصحیح و با نسخه‌ای کهن مقابله گردیده است. عبارت تصحیح و مقابله آن در انجام جلد نخست چنین آمده است «مصحح است از کتابی که در مدینه قم در تاریخ شهر جمادی الاول سنه تسع و تسعین و خمس مائه هجریه نبویه نوشته بودند نقل شد تا بر خوانندگان مخفی نباشد»، نسخه آسیب دیده و برگهایی از جزء دوم ترمیم گردیده و نیاز به مرمت کامل دارد.

الذریعة: ۱۴۳/۴؛ *فهرست نسخه‌های خطی کتابخانه ملی ملك:* ۵/۷؛ *فهرست کتابخانه مجلس شورای اسلامی:* ۶۷/۳؛ *فهرست نسخه‌های خطی مرکز دائرةالمعارف بزرگ اسلامی:* ۵۴/۱؛ *فرهنگ ایران زمین:* ۱۰۵/۴؛ *فهرست کتابهای چاپی فارسی:* ۱۳۱۶/۱.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۹۰۹»

۲۶۹. قرآن کریم

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «تمت الکلام المجید... و انا العبد الاقل... حسین بن محمّدکاظم البروجردی فی شهر محرم الحرام سنة خمس و ثلاثون و مأتان بعد الالف» ❊نوع خط: نسخ عالی ❊نام کاتب: حسین بن محمّدکاظم بروجردی ❊تاریخ کتابت: ۱۲۳۵هـ ❊عنوانها و نشانیها: طلا و شنگرف ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۲۶۳ ❊تعداد سطر: ۱۵ ❊اندازهٔ متن: ۱۵×۹ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۲۲×۱۵ سانتیمتر ❊نوع جلد: تیماج قهوه‌ای با ترنج.

ویژگیها: نسخه‌ای است بسیار نفیس دارای دو سرلوح مرصع با حواشی گل و بوته، برگها مجدول دو خطّی همراه با خطوط طلایی بین سطرها و دارای کمند، آغاز هر سوره مذهب همراه با حاشیه فیروزه‌ای و نشان آیات نیز با دایره‌های طلایی و آغاز هر جزء و حزب نیز با نشان مذهّب و زیبا مشخص گردیده است. این نسخه نفیس و زیبا را آقای محسن امینی افشار در تاریخ ۱۳۸۰/۲/۱۳ برابر با ۹ صفر ۱۴۲۲هـ به این کتابخانه بزرگ اهداء نموده است.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۹۱۰»

۲۷۰. مهج الدعوات و منهج العنایات

(دعا، عربی)

از: ابوالقاسم رضی‌الدین علی بن موسی بن طاووس حلی، درگذشته: ۶۶۴ه

آغاز: افتاده «... و امنك و عیاذك و عدّتك و عقدك و حفظك و امانك و منعك الذی لا یرام و عزك الذی لا یستطاع...».

انجام: «و من صفات الداعی ان یکون فی یده خاتم عقیق... و لا حول و لا قوة الاّ بالله العلی العظیم.».

بنگرید به: نسخه شماره «۵۹» گزارش شده در جلد «۱» فهرست همین کتابخانه.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «و هذا آخر ما اوردناه من کتاب مهج الدعوات... وافق الفراغ منه صاحی نهار السبت لعشرین مضین من شهر جمادی الاول من شهور سنة تسعة و ثمانین و سبعمائة[1] علی ید العبد الضعیف المحتاج الی رحمة ربّه اللطیف حسین بن محمّد بن الحسن الجویانی... و ذلك بالمشهد المقدس الغروی مشهد مولانا و سیدنا امیرالمومنین المفترض الطاعة علی کافة الخلق اجمعین.» ❊نوع خط: نسخ ❊نام کاتب: حسین بن محمّد بن حسن جویانی [عاملی] ❊تاریخ کتابت: ۹۸۹ه ❊محلّ کتابت: نجف اشرف ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۱۸۰ (۱الف ـ ۱۸۰الف) ❊تعداد سطر: ۱۹ ❊اندازهٔ متن: ۱۴/۵×۱۰ سانتیمتر.

ویژگیها: نسخه‌ای است نفیس، در حاشیه تصحیح و با نشان «بلغ» مقابله گردیده است، برگها مجدول چهار خطّی آبی، مشکی و طلایی، در برگ نخست دستخط پدر بزرگوارم حضرت آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی (ره) آمده. نسخه اندکی رطوبت و آسیب دیده است.

---

۱. تاریخ صحیح کتابت نسخه سال ۹۸۹ه می‌باشد، متأسفانه آنرا خائنی دستکاری نموده و به سال ۷۸۹ه تغییر داده است. این خیانت بزرگی است که برخی از سودجویان در نسخه‌های اصیل دست برده و آنها را از اعتبار انداخته‌اند. حتی در برخی موارد خطوط دانشمندان گذشته را تقلید کرده و در مواضعی از نسخه‌ها آنرا اعمال نموده‌اند امید است این خیانتکاران و جنایت پیشگان را خداوند بزرگ و منتقم حقیقی گرفتار عذاب الهی فرماید. که اینگونه با تاریخ گذشتگان ما بازی کرده تا پول بیشتری عاید آنان گردد.

ریحانة الادب: ۷۶/۸.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۹۱۱/۱»

۲۷۱. المجتنی من الدعاء المجتبی (دعا، عربی)

از: ابوالقاسم رضی‌الدین علی بن موسی بن طاووس حلّی، درگذشته: ۶۶۴ه

آغاز: «یقول مولانا السعید المرحوم شرف آل الرسول... احمدالله جل جلاله بحسب ما یهدینی...».

انجام: «و اغننی بحلالك عن حرامك و بفضلك عمن سواك یا حی یا قیوم.».

بنگرید به: نسخه شماره «۴۴۲/۱» گزارش شده در جلد «۲» فهرست همین کتابخانه.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «قد تم کتابة هذا الکتاب فی رمضان سنة اثنین و ثمانین و تسعمائة من هجرة خیر البریة.» ❊نوع خط: نسخ ❊نام کاتب: حسین بن محمّد بن حسن جوّیانی [عاملی] به قرینه کتاب نخست ❊تاریخ کتابت: ۹۸۲ه ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۲۰ (۱۸۱ب ـ ۲۰۰الف) ❊تعداد سطر: ۱۹ ❊اندازهٔ متن: ۱۴/۵×۱۰ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۲۳/۵×۱۷ سانتیمتر ❊نوع جلد: تیماج دورو با لبه برگردان، برون زرشکی مجدول، درون سبز، عطف: تیماج قرمز.

ویژگیها: نسخه‌ای است نفیس، در حاشیه تصحیح و با عبارت «تمت المقابلة بحسب الجهد و الطاقة انتهاؤها فی لیلة یوم الخمیس سابع شهر ربیع الثانی ۱۰۳۷ من الهجرة حرره محمّد» مقابله گردیده است، برگها مجدول آبی، مشکی و طلایی، در پایان سه برگ حاوی مطالبی در دعا و اذکار آمده، نسخه اندکی رطوبت دیده است.

ریحانة الادب: ۷۶/۸.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۹۱۱/۲»

۲۷۲. الشامل من البحر الکامل فی الدور العامل فی اصول التعزیم و قواعد التنجیم (علوم غریبه، عربی)

از: ابوالفضل محمّد بن احمد طبسی، درگذشته: ۴۸۲ه

آغاز: «قال الشیخ الامام الجلیل السید الزاهد فخر الائمة تاج الخطباء ابوالفضل... اما بعد فان بعض من لم یسع لی الاّ اسعافه فی طلبته و انجاحه...».

انجام: «ان یجعل القرآن ربیع قلبی و شفاء صدری و جلا حزنی و ذهاب همّی و سعة فی رزقی الا اذهب الله همّه و ابدل مکان حزنه...» افتاده.

گزارش متن: کتابی است در عزایم مشتمل بر ۳۲ باب دارای فصول، مولف در مقدمه چنین آورده: ابتداء به خواهش جمعی کتابی در این باب به نام «نزهة الآفاق یوم اجتماع الاخوان و التلاق» تالیف نمودم سپس عده‌ای بر بسط و تطویل آن ابرام کردند تا اینکه به ترغیب شیخ ابوالبرکات عبدالله بن محمّد بن فضل صاعدی تتبعی در نوشته‌هایم و نوشته‌های دیگران نموده و طرحی نو درانداختم.

الباب الاول: فی ماهیة التعزیم، **الباب الثانی:** فی ابتداء ما نشرع فیه من هذا الامر، **الباب الثالث:** فی ثمرات مرتّبة علی هذا الخاتم، **الباب الرابع** فی تثبیت الامر و تقریر الکلام... **الخامس:** فی صفة خاتم سندیان الهندی، **الباب السادس:** فی فروع مرتّبة علی هذه الطریقة، **الباب السابع:** فی اقداح علی جماعة معینین من مسلوک الجن، **الباب الثامن:** فی التهییج و هو التحریک و التطریف و تشوش القلب، **الباب التاسع:** فی ابهة عظیمة و قاعدة فخیمة لفقتها و رتّبتها علی نهج.... **الباب العاشر:** فی عزایم مطلقه، **الباب الحادی عشر:** فی طرق الشیخ و حزبه، **الباب الرابع عشر:** فی عزایم مطلقة لایقة بالشیخ و حزبه، **الباب الخامس عشر:** فی طرق الملکه السیدة عینة بنت الشیخ، **الباب السادس عشر:** فی عزایم موشحة مطرزة بکلمات... **[الباب السابع عشر]:** فی بعض الخواتیم السلیمانیة، **[الباب الثامن عشر]:** فی المعالجات، **الباب التاسع عشر** فی احراز قویة عظیمة، **الباب العشرون:** فی المقطعات و المتفرقات و الرقی و التمایم، **الباب الحادی و العشرون:** فی المقطعات عقود الالسنة و شدّ الافواه الموذیة و الاستخلاص عن اصحابها، **الباب الثانی و العشرون** فی مقطعات التهییج و متفرقاته، **الباب الثالث و العشرون:** فی مقطعات الربط، **الباب الرابع و العشرون:** فصل فی الحمی، **الباب الخامس و العشرون:** فی متفرقات باقیة لابد منها، **الباب السادس و العشرون:** فی العامر و توابعه، **الباب السابع و العشرون:** فی المحتسبة، **الباب الثامن و العشرون:** فی عزایم لایقة بالباب و غیرها من العمار، **الباب التاسع و العشرون:** فی مرکبات العزایم و

الاقسام عاملة، **الباب الحادی و الثلاثون:** فی الصلوات و الدعوات الموجزة النافذة[1] مولف در این کتاب از فخرالائمة بسیار نام برده است.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نسخ ❊تاریخ کتابت: پیرامون نیمهٔ دوم سدهٔ ۱۱ه ❊عنوانها و نشانیها: شنگرف ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۲۶۵ ❊تعداد سطر: ۱۲ ❊اندازهٔ متن: ۱۳×۷ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۱۹/۵×۱۲ سانتیمتر ❊نوع جلد: تیماج قهوه‌ای.

ویژگیها: نسخه‌ای است نفیس و نایاب، اندکی حاشیه نویسی به فارسی دارد. در حاشیه تصحیح گردیده است، مهر بیضی «الملک لله عبده محمّدصادق» در نیمه نسخه و تملکی از حسنعلی ابن محمّدصادق در برگ نخست آمده است، یادداشتهایی در مورد استخاره و عزایم و چند مهر بیضی و مربّع ناخوانا نیز در آغاز آمده، نسخه اندکی رطوبت و آسیب دیده و برخی از برگها ترمیم گردیده است.

کشف الظنون: ۱۰۲۴/۲؛ *سیر اعلام النبلاء:* ۵۸۸/۱۸؛ *هدیة العارفین:* ۷۵/۲، *فهرست کتابخانه برلین (آلوارت):* ۲۸۰/۵؛ *فهرست کتابخانه ملی ملک:* ۳۷۷/۱.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۹۱۲»

۲۷۳. معادن الحکمة فی مکاتیب الائمة (ادب ـ حدیث، عربی)

از: علم الهدی مولی محمّد بن محسن کاشانی، درگذشته: ۱۱۱۵ه

آغاز: «الحمدلله الذی کتب فی قلوبنا ولاء اهل بیت النبوة و الاصطفاء بمداد العنایة الازلیة التی لیس لتادیة حقها...».

انجام: «و لا تجعلنا ناسین لذکرک فیما اولیتنا و لا ذاهلین عن شکرک فیما ابلیتنا و لا

---

۱. ابوابی که در نسخه کتابخانه برلین در آلمان آمده در نسخه موجود دیده نشد عبارت است از: الباب الثانی عشر: فی خاتم ابیض من ابلیس و غیره، الباب الثالث عشر: فی تنجیم الملک عبدالرحمن بن ابی‌عبدالرحمن، الباب الثلاثون: فی العلویات المنجدة التی هی التنفیذ و التیسر باستعانة الملائکة، الباب الثانی و الثلاثون: فی قوارع القرآن.

تزغ قلوبنا بعد اذ هديتنا و هب لنا من لدنك رحمة انك انت الوهاب.».

بنگرید به: نسخه شماره «۱۲۲۵» گزارش شده در جلد «۴» فهرست همین کتابخانه.

گزارش متن: این کتاب به سال ۱۴۰۷ه با تعلیقات مرحوم استاد آیت‌الله شیخ علی احمدی میانجی همراه با کتاب «هدیة ذوی الفضل و النهی بترجمة المولیٰ علم الهدی» از تالیفات پدر عزیزم حضرت آیةالله العظمی مرعشی نجفی (ره) در شرح حال مولف و خاندان وی از سوی انتشارات جامعه مدرسین حوزه علمیه قم در ۲ جلد به چاپ رسیده است. چاپ نخست این کتاب ارزشمند نیز حسب الامر مرحوم پدر بزرگوارم، مرحوم حجةالاسلام و المسلمین حاج سید علی‌محمّد وزیری یزدی بر اساس نسخه دوّم مؤلّف که در این کتابخانه موجود می‌باشد با همان رساله مرحوم پدرم و به تصحیح زنده یاد، محقّق و پژوهشگر سخت کوش و فاضل گرانمایه شادروان استاد علی‌اکبر غفّاری در تهران چاپ و منتشر گردیده است.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «قد فرغ من استنساخ هذه النسخة عبدالله الموسوی الاشتهاردی فی سنة ۱۳۶۰ القمریة» ❊نوع خط: نستعلیق زیبا ❊نام کاتب: سید عبدالله الموسوی الاشتهاردی[1] ❊تاریخ کتابت: ۱۳۶۰ه ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ ۲۶۴ ❊تعداد سطر: ۱۷ ❊اندازهٔ متن: ۱۶×۱۰ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۲۲×۱۷سانتیمتر ❊نوع جلد: تیماج قهوه‌ای مجدول همراه با لچك.

ویژگیها: در حاشیه تصحیح گردیده، در برگ نخست دستخط مبارك پدر عزیزم حضرت آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی (ره) آمده است که نسخه را در سال ۱۳۸۷ه وقف همین کتابخانه نموده‌اند. در پایان نیز دو برگ به قلم ایشان در مورد آثار مولف و مشایخ

---

۱. مرحوم پدر بزرگوارم حضرت آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی (ره) چون در زمانهای گذشته تجهیزات مدرن میکروفیلم و تصویر از نسخه‌های خطی وجود نداشت، به چند تن از کاتبان را که همگی روحانی بودند دستور داده بودند تا از نسخه‌های خطّی نفیس مورد نیاز معظم له نسخه برداری کنند. یکی از آنان کاتب نسخهٔ موجود به نام مرحوم حجةالاسلام سید عبدالله موسوی اشتهاردی است که افزون بر ده نسخه را برای ایشان استنساخ نموده است. روان همگی آنان شاد باد.

وی آمده است، در حاشیه برگ ۱۷۵ نیز دستخط مرحوم آیت الله حاج شیخ علی نمازی شاهرودی مؤلف کتاب مستدرک السّفینة آمده است.

☜ *الذریعة:* ۱۷۶/۲۱.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۹۱۳»

۲۷۴. نقد الرجال

(رجال، عربی)

از: سید مصطفی بن حسین حسینی تفرشی، درگذشته: بعد از ۱۰۴۴ه

آغاز: «الحمدلله خالق اللیل و النهار العالم بخفیّات الضمائر و الاسرار و الصلوة و السلم علی نبیه محمّد سید الابرار و نور الانوار و وصیه و خلیفته امیرالمومنین...»

انجام: «و بهذا الاسناد عن الشیخین الاجلین الشیخ فخرالدین و السید عمیدالدین عن الشیخ الامام العلامة جمال الدین الحسن بن یوسف المطهر الحلی و الحمدلله وحده.»

بنگرید به: نسخه شماره «۱۴۳/۲» گزارش شده در جلد «۱» فهرست همین کتابخانه.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «قد وقع الفراغ من تسوید هذا الکتاب بعون الله الملك الوهاب... علی ید اقل العبید عبدالله بن محمّدسعید المنصور بنصرة الله العزیز الغفار فی قصبة خوانسار فی صبح یوم الاربع الثانی عشر من شهر جمادی الثانیة من حجة تسع و عشرین و مأتین بعد الالف...» ❊نوع خط: نسخ ❊نام کاتب: عبدالله بن محمّدسعید ❊تاریخ کتابت: ۱۲۲۹ه ❊محلّ کتابت: خوانسار ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۲۱۸ ❊تعداد سطر: ۲۲ ❊اندازهٔ متن: ۱۵/۵×۸/۵ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۲۱×۱۴ سانتیمتر ❊نوع جلد: تیماج قهوه‌ای با ترنج و سر ترنج و لچك.

ویژگیها: نسخه‌ای است نفیس. دارای حواشی با نشان «م‌ح‌ق‌ی قدس‌سره»، «منه رحمه‌الله» برخی از حواشی به خط مرحوم حجةالاسلام سید محمّدباقر شفتی[1]. دو برگ در

---

۱. ایشان از عالمان برجسته و مشهور عصر خویش در نیمهٔ نخست سدهٔ ۱۳ه و در اصفهان اقامت داشت. یکی از آثار بر جای مانده آن مرحوم مسجد بسیار بزرگی در اصفهان است که بنام مسجد سیّد مشهور می‌باشد. بسیاری از آثار نفیسی را که در کتابخانه آن مرحوم وجود داشته، بحمدالله ☜

آغاز و یک برگ در انجام مطالبی در رجال به خط ایشان و مهر بیضی «محمّدباقر بن محمّدنقی الموسوی ۱۲۲۵» در برگ نخست آمده است. در حاشیه تصحیح و با نشان بلغ مقابله گردیده است. این نسخه از روی نسخه مصحح و محشی علامه مولی محمّدتقی مجلسی که آن نیز با نسخه مقابله شده از سوی مؤلّف مقابله گردیده کتابت شده است و صورت خط علامه مجلسی در انجام نسخه چنین آمده است «بلغ مقابلة مع نسخة قابلها المصنف بنسخة الاصل بقدر الوسع و الطاقة و الحمدلله و کتب المذنب محمّدتقی بن المجلسی الاصفهانی فی شهر صفر من سنة اثنین و ثلثین بعد الالف من الهجرة النبویة»، «یقول الفقیر الی الله الغنی المغنی محمّدتقی بن مجلسی اننی لما آنست بکتب الرجال و رأیت فی کل کتب منها اغلاط کثیرة لم اعتمد بنقل المصنف من الکتب و قابلت هذا الکتاب مع الاصول و ذکرت فی الحاشیة ما له نفع و اهمله و کلما کان فی غیر الاصول ایضا و ما سنح بخاطری القاصر فصار محلاً للاعتماد و صار وقفاً علی المومنین اللایقین العاملین نمقه فی التاریخ السابق حامداً مصلیاً مسلماً تسلیماً کثیراً کثیراً» برگها مجدول ۳ خطّی مشکی و طلایی و دارای کمند، یك سرلوح بسیار زیبای مرصع با زمینه طلا و نقش گل و بوته در برگ نخست آمده است. تملك و مهر بیضی «مهدی اللاجوردی الحسینی»[1] درآغازین برگ دیده می‌شود.

الذریعة: ۲۷۴/۲۴؛ طبقات اعلام الشیعة: ۵۶۶/۵؛ ریحانة الادب: ۴۰۲/۳.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۹۱۴»

توسط اینجانب طیّ چند مرحله در اصفهان برای این کتابخانهٔ بزرگ خریداری نمودم، از جمله آنها کتاب مطالع الانوار ایشان به عربی در فقه می‌باشد که سه نسخه بسیار بسیار نفیس هنری که در حیات آن مرحوم نگاشته شده و جواهری است گرانبها و بی‌نظیر، به خط نسخ ممتاز، سرلوح‌های مرصّع فوق‌العاده نفیس و جلدهای روغنی رنگین گل و بوته، زینت بخش این کتابخانهٔ بزرگ می‌باشد.

۱. این نسخه نیز از نسخه‌های نفیس کتابخانه آیت‌الله حاج سید مهدی لاجوردی است که سال گذشته با چند نسخهٔ نفیس دیگر را برای این کتابخانه بزرگ خریداری نمودم.

۲۷۵. **قیصرنامه = تاریخ قیصر روم** (تاریخ، فارسی)

از: عباس بن احمد یمنی شروانی متخلص به رفعت، درگذشته: بعد از ۱۲۹۵ه

آغاز: «ذکر طرب فزای من = حمد خدای ذوالمنن = مالك ملك دو جهان = خالق هفت آسمان = خامه من ز وصف آن = بلبل باغ بی خزان».

انجام: «نوشتم بخوبی چو تاریخ روم = سرور و طرب کرد بر من هجوم = بسالش قلمرا زدم قط بسر = هماندم نوشتم درخشان گهر.».

گزارش متن: ترجمه زیبایی است از کتاب «مصباح الساری و نزهة القاری، تألیف ابراهیم بن خلیل نجار (۱۲۸۱ه) پزشک ارتش حکومت عثمانی در بیروت که به زبان تازی در تاریخ پادشاهان عثمانی نگاشته شده بود و مترجم در اول ماه رجب ۱۲۸۰ه طیّ یکماه آن را به فارسی در ۳۲ بیان و یك خاتمه برگردانده و برخی مطالب را با عنوان فایده بر آن افزوده ساخته است.

بیان ۱) در ذکر پادشاهی عثمان خان، ۲) ذکر سلطنت ارخان، ۳) مرادخان، ۴) با یزید ایلدرم، ۵) محمّدخان اول، ۶) مرادخان ثانی، ۷) ابوالمعالی محمّدخان ثانی، ۸) بایزید ثانی، ۹) سلیم خان، ۱۰) سلیمان خان، ۱۵) مصطفی فرزند سلطان محمّدثالث، ۲۰) سلیمان خان ثانی فرزند سلطان ابراهیم، ۲۵) عثمان خان ثالث، ۳۰) محمودخان ثانی فرزند سلطان عبدالحمید، ۳۱) عبدالمجید خان فرزند محمودخان ۳۲) عبدالعزیز خان، و خاتمه در احوال شهر روم و مصر و قاهره و مداخل یکساله عبدالمجید خان مشتمل بر سه کیفیت.

کتاب مصباح الساری و نزهة القاری به سال ۱۲۷۵ه در بیروت و قیصرنامه نیز به سال ۱۲۸۱ه در شهر کانپور هند به چاپ رسیده است.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «بحمدالله تبارك و تعالی که تاریخ سلاطین ذوی الاقتدار روم... در زمان میمنت اقران سرکار شهریار... عبدالرحمن خان بهادر... حسب الامر مقرب الخاقان عمدة الاماثل و الاقران شجاعت و تهور نشان سعدالدین خان نایب الحکومة فرمان روای دارالنصرت هرات این ذره بیمقدار اطاعتاً لامره بتحریر این نسخه پرداخت علی ید الحقیر فقیر سراپا تقصیر محمّدرحیم الکورابی هراتی سنه ۱۳۰۸.» ❊نوع خط: نستعلیق ممتاز ❊نام کاتب: محمّدرحیم الیکورابی هراتی ❊تاریخ کتابت: ۱۳۰۸ه ❊محلّ کتابت: [هرات] ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۸۱ ❊تعداد سطر: ۱۱

*اندازهٔ متن: ۱۵×۸ سانتیمتر *اندازهٔ جلد: ۲۲/۵×۱۴ سانتیمتر *نوع جلد: مشمع مشکی.

ویژگیها: نسخه‌ای است نفیس دارای یك سرلوح بسیار زیبای مرصع با زمینه لاجورد و نقش گل و بوته، برگ آغازین مجدول چهار خطّی آبی، مشکی، طلا و بین سطور مذهب به نقش کاکتوس و بقیه برگها مجدول به آبی، مشکی و طلا و دارای کمند. اندکی حاشیه نویسی دارد، سه برگ نانوشته مجدول در پایان وجود دارد. نسخه اندکی آفت دیده است.

معجم المولفین: ۳۰/۱؛ فهرست نسخ خطی فارسی انستیتو شرق شناسی ابوریحان بیرونی فرهنگستان علوم ازبکستان تاشکند: ۸۹/۱؛ معجم المطبوعات العربیة: ۲۱/۱؛ فهرست کتابهای فارسی چاپ سنگی و کمیاب کتابخانه گنج بخش: ۹۵۶/۱؛ الذریعة: ۳۷۷/۹؛ فهرست مشترك پاکستان: ۶۰۰/۱۰.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۹۱۵»

۲۷۶. غایة المرام فی شرح تهذیب الاحکام[1]

(حدیث شیعه، عربی)

از: سید نعمت‌الله بن عبدالله موسوی جزایری، درگذشته: ۱۱۱۲هـ

آغاز: «الحمدلله رب العالمین... و بعد فان اقل العباد عملاً و اکثرهم زللاً نعمت‌الله الحسینی الجزایری یقول انّی لما وقفت بحمده تعالی لا تمام ما سبق من شرح هذا الکتاب...».

انجام: «هذا آخر ما اردنا شرحه و بیانه من کتاب الصوم و به تم المجلد الثالث... و المسئول من الاخوان فی الدین و الشرکاء فی التحصیل... حررها ببنانه مؤلفه الجانی...».

بنگرید به: نسخه شماره «۲۶۹۰» گزارش شده در جلد «۷» فهرست همین کتابخانه.

گزارش متن: نسخه موجود مشتمل بر کتاب الزکوة و کتاب الصوم می‌باشد و در اول شعبان سال ۱۰۹۳ به انجام رسیده است.

---

۱. مرحوم سید نعمت‌الله موسوی جزایری دو شرح بر کتاب تهذیب الاحکام نگاشته است، نخست شرحی به عنوان مقصود الانام معروف به شرح کبیر یا شرح قدیم، سپس شرح دیگری در ۸ جلد به عنوان غایة المرام معروف به شرح صغیر نگاشته است.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «حررها ببنانه مؤلفه الجانی نعمت‌الله الموسوی الجزائری عفی الله عنه اوائل شهر شعبان المبارك سنة الثالثة و التسعین بعد الالف فی بلدة اهل الایمان شوشتر فی دار القریبة من المسجد الجامع حامداً لله مصلیا علی رسول الله صلی الله علیه و آله.» ❊نوع خط: تعلیق ❊نام کاتب: نسخه اصل به خط مبارک مولف ❊تاریخ کتابت: ۱۰۹۳هـ ❊محلّ کتابت: شوشتر ❊عنوانها و نشانیها: مشکی ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۹۷ ❊تعداد سطر: ۲۳ ❊اندازه متن: ۱۸×۱۲ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۲۷×۲۰ سانتیمتر ❊نوع جلد: تیماج قهوه‌ای مجدول با ترنج و سر ترنج و لچك.

ویژگیها: نسخه‌ای است بسیار نفیس و اصل به خط مولف با حواشی، تصحیح و مقابله شده با نشان «بلغ». در برگ نخست عبارت «قد تشرف باستنساخ هذه النسخة الشریفة التی هی بخط مصنفها السید الفاضل المتبحر و مقابلته بها اقل احفاده احمد بن الحسین بن محمّد بن الحسین بن عبدالکریم بن محمّدجواد بن عبدالله بن نورالدین بن نعمةالله الموسوی الجزائری الشوشتری النجفی ۲۸ شعبان سنة ۱۳۵۶ و الحمدلله رب العالمین» با مهر بیضی «احمد الموسوی ؟۱۳» آمده است، نسخه اندکی رطوبت و آسیب دیده ولی به متن سرایت ننموده است.

الذریعة: ۱۸/۱۶ و ۱۵۸/۱۳؛ *طبقات اعلام الشیعة*: ۷۸۵/۶.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۹۱۶»

۲۷۷. غایة المرام فی شرح تهذیب الأحکام (حدیث شیعه، عربی)

از: سید نعمت‌الله بن عبدالله موسوی جزایری، درگذشته: ۱۱۱۲هـ

آغاز: «الحمدلله رب العالمین حمداً کما هو اهله و صلی الله علی سیدنا محمّد صلی‌الله علیه و آله صاحب فرضه و نفله و علی آله الطاهرین و صحبه الزاهدین. و بعد: فان العبد الفقیر المغرق بالذنب و التقصیر...».

انجام: «قد تقدم انه مجهول علی ذی المنزلین فالحکم حینئذ تابع للاغلب اللهم غلب علی افعالنا الطاعات و امح من صحائف اعمالنا قبائح السیئات... انك حمید مجید.».

بنگرید به: نسخه شماره «۲۶۹۰» گزارش شده در جلد «۷» فهرست همین کتابخانه.

گزارش متن: نسخه موجود جلد چهارم کتاب و کتاب الحج می‌باشد، که در شنبه

اواخر جمادی الاولی سال ۱۰۹۵هـ به انجام رسیده است.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «قد وقع الفراغ من هذا المجلد الرابع... و ان شئت فسمه البحور الزاخرة فی شرح احادیث العترة الطاهرة عصر یوم السبت اواخر جمادی الاول من العام الخامس و التسعین بعد الالف. کتب هذا الاحرف ببنانه و قالها بلسانه مولف الکتاب المذنب الجانی نعمت‌الله الحسینی الجزائری فی بلدة شوشتر فی مدرستی قریب المسجد الجامع و لنشرع فی المجلد الخامس انشاءالله تعالی و الحمدلله و صلی الله علی محمّد و آله الطاهرین.» ❊نوع خط: تعلیق ❊نام کاتب: نسخه اصل به خط مولف ❊تاریخ کتابت: ۱۰۹۵هـ ❊محلّ کتابت: شوشتر ❊عنوانها و نشانیها: مشکی ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۲۲۲ ❊تعداد سطر: ۱۹ ❊اندازهٔ متن: ۱۴×۱۰ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۲۰×۱۴/۵ سانتیمتر ❊نوع جلد: تیماج قهوه‌ای روشن مجدول، با ترنج و سرترنج.

ویژگیها: نسخه‌ای است بسیار نفیس و به خط مولف بزرگوار با حواشی و نشان «عفی عنه» و تصحیح، نسخه رطوبت و آسیب دیده و تعدادی از برگهای آن ترمیم گردیده است.

الذریعة: ۱۸/۱۶ و ۱۵۸/۱۳؛ *طبقات اعلام الشیعة*: ۷۸۵/۶.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۹۱۷»

۲۷۸. مقصود الأنام فی شرح تهذیب الأحکام

(حدیث شیعه، عربی)

از: سید نعمت‌الله بن عبدالله الحسینی الجزائری، درگذشته: ۱۱۱۲هـ

آغاز: «الحمدلله الذی جعل علم الحدیث مرأة النظر الی مشاهدة اسرار الملکوت و اوجب الخوض فی عباب بحاره علی ارباب العقول...».

انجام: «محمّد م و الوزنه الدرهم قد کمل ما اردنا شرحه من کتاب الصوم بعد الفراغ من شرح ما تقدم من الکتب و سیتُمّ الباقی انشاءالله تعالی.».

گزارش متن: مؤلف بزرگوار (ره) دو شرح بر تهذیب الاحکام شیخ طوسی نگاشته است نخست «مقصود الانام» که در اوایل دهه نهم سده ۱۱هـ در ۱۲ جلد تألیف گردیده است.

دیگری «غایة المرام» که در دهه پایانی سده ۱۱هـ در ۸ جلد نگاشته و شرح جدید نام دارد. در شرح قدیم احادیث هر باب را یک یک شرح کرده بدین گونه که نخست به میزان

اعتبار روایت به صورت رمز اشاره نموده سپس به شرح الفاظ و دلالات آن پرداخته، از جمله در شرح کتاب الزکوة آورده است: «و عنه ق و قوله منه یوم ینتج» و در برخی موارد نیز این روش رعایت نشده از جمله در باب زکوة الذهب آورده است: «محمّد ح و ما بعد، صح و الثالث م». ظاهراً این شرح در برخی ابواب از شرح جدید مبسوط تر باشد ولی در شرح جدید نخست به میزان اعتبار چند حدیث یکجا اشاره شده و سپس به شرح الفاظ و دلالتهای آنها یکی پس از دیگری پرداخته است. در آغاز کتاب الزکوة چنین آورده: «الی قوله علی بن الحسن مجهول و الثانی موثق و کذلك الثالث و الرابع، و امّا الخامس فحسن و السادس مجهول»

نسخه موجود شامل بخشی از جلد چهارم و پنجم و از «باب العمل فی لیلة الجمعة و یومها آغاز و تا پایان کتاب الصوم به انجام می‌رسد. مولف روز دوشنبه اول ذی‌الحجه سال ۱۰۸۰هـ شرح کتاب الصلوة و روز سه شنبه چهارم ربیع‌الاول همان سال شرح کتاب الزکوة و روز چهارشنبه‌ای از ماه شعبان ۱۰۸۱هـ شرح کتاب الصوم را به پایان برده است.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: « قد کمل ما اردنا شرحه... علی ید مؤلفه الفقیر الی رحمة‌الله نعمت‌الله بن عبدالله الحسینی الجزائری یوم الاربعاء من ایام شهر شعبان سنة احدی و ثمانین بعد الالف فی بلدة شوشتر و الحمدلله.» ❊نوع خط: تعلیق ❊نام کاتب: نسخه اصل به خط مولف ❊تاریخ کتابت: ۱۰۸۱هـ ❊محلّ کتابت: شوشتر ❊عنوانها و نشانیها: مشکی ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۲۰۴ ❊تعداد سطر: ۱۵ـ۲۰ ❊اندازهٔ متن: ۱۳×۱۰ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۲۰/۵×۱۵سانتیمتر ❊نوع جلد: تیماج مشکی مجدول با ترنج و سرترنج.

ویژگیها: نسخه‌ای است بسیار نفیس به خط مولف با حواشی از مولف گاه با نشان «منه عفی عنه» در حاشیه تصحیح شده، نسخه اندکی رطوبت و آسیب دیده لکن به متن آسیب نرسیده است.

☜ *الذریعة:* ۱۵۸/۱۳ و ۱۱۳/۲۲؛ *فهرست نسخه‌های خطی کتابخانه مجلس شورای اسلامی:* ۱۹۵/۲۶؛ *طبقات اعلام الشیعة:* ۷۸۵/۶.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۹۱۸»

۲۷۹. الاجازات

(اجازه، عربی)

آغاز: «احمدک یا من رفع... اهل الحق و وصل... و اهلّهم للاخلاص و الصدق و جعل غریبهم عند اهل العرفان معروف...».

انجام: «و جعل مستقبل حالنا و حاله خیراً من ماضیه و صلی‌الله علی سید المرسلین... و آخر دعوانا الحمدلله ربّ العالمین.».

گزارش متن: مجموعه‌ای از اجازات است که در این نسخه قبل از کتاب حصر الشارد که بعد از این گزارش می‌شود، آمده و در بیشتر آنها به این کتاب و مولف آن اشاره شده است.

۱) اجازه احمد بن احمد بن عبدالقادر بن احمد الصدیقی حلبی در سال ۱۳۲۹ه به محمد افندی در ۴ صفحه (۲الف ـ۴الف) که انجام آن به مهر بیضی «احمد الصدیقی» ممهور می‌باشد. مجیز که خود از شیخ داود بغدادی خالدی نقشبندی و پدر محمد افندی، محمد عابد و دیگران اجازه داشته، مجموعه اجازات خود را به محمد افندی اجازه می‌دهد. بخشی از این اجازه منظوم می‌باشد. و آغاز آن چنین است «احمدک یا من رفع... اهل الحق... این اجازه به خط مجیز نگاشته شده است.

۲) اجازه محمد بهاءالدین بن داود نقشبندی خالدی از پدر خود که آن نیز از پدرش اجازه کسب نموده است. این اجازه در مورد کتاب حصر الشارد» می‌باشد و ۸ سطر (۲ب) آن گویا به خط مجاز کتابت شده و آغاز آن چنین است: هذا حصر الشارد الی الشیخ محمد عابد الذی اجاز والدی المرحوم و جدّی...

۳) اجازه سید مصطفی رحمتی گویا به سید یحیی در ۱۰ سطر (۵الف) که در متن اشاره‌ای به نام مجاز و مجیز نشده و بر فراز آن عبارت «اجازة السید مصطفی الرحمتی... خادم سیدنا یحیی» آمده است که قلم خوردگی نیز دارد.

۴) اجازه‌ای به شیخ بکر بن حامد افندی عطارزاده در تاریخ ۱۲۶۶ه که نام مجیز نیامده است، وی از پدر خود، محمد عابد مدنی انصاری صاحب کتاب حصر الشارد و عبدالرحمن افندی روزبهانی اجازه داشته است. این اجازه در یک صفحه (۵ب) آمده و آغازش چنین است «الحمدلله الذی وصل من احبّ بسلسلة افضاله...»

۵) اجازه عبدالله بن عمر بن ابی‌بکر... به داود بن سلیمان بن جرجیس کاظمی حسینی در ۲۹ ربیع‌الثانی سال ۱۳۵۵ در مدینة النبی (ص) در ۳ صفحه (۷ب ـ ۸ب). مجیز در این اجازه مشایخ خود را نیز آورده است. آغاز این اجازه چنین است: الحمدلله الذی حیرت قلوب العارفین لوامع بروق معرفة صفاته...

۶) اجازه منظوم داود بن سلیمان بغدادی به عمر بن عطار در ۱۲ شوال ۱۲۶۶ه در یک صفحه و نیم (۹الف ـ ۹ب) آغاز آن چنین است: الحمدلله الذی من اقتفی آثار خیر خلقه تشرفاً... این اجازه در مورد آثار مجیز و آثار حدیثی اهل‌سنت نگاشته شده و در آن نام مشایخ مجیز از جمله محمّد عابد درج گردیده است.

۷) اجازه داود بن سلیمان افندی شافعی در ۸ سطر (۱۰الف) که در آن به برخی از مشایخ خود اشاره نموده است.

۸) اجازه‌ای به عبدالرحمن بن احمد قاضی نابلسی دیرسطاوی در ۱ صفحه (۱۰الف ـ ۱۰ب) که نام مجیز در آن نیامده ولی مشایخ او عبارتند از محمّد عابد صاحب «حصر الشارد» و عبدالغفور خالدی نقشبندی. آغاز آن چنین است: الحمدلله الذی فقه فی الدین من اتبع اثر السنة...

۹) اجازه محمّد عابد بن احمدعلی انصاری سندی به سید سلیمان بن جرجیس کاظمی حسینی در یک برگ (۱۱الف ـ ۱۱ب) تمام آن به خط مجیز در ذی‌قعده ۱۲۵۴ نگاشته شده و آغازش چنین است: الحمدلله العزیز الذی یستأنس بذکره کل غریب...

۱۰) اجازه‌ای دیگر از محمّد عابد بن احمدعلی انصاری سندی به شاگردش سید سلیمان بن جرجیس کاظمی حسینی در مورد کتاب حصر الشارد در ذی‌قعده ۱۲۵۴. این اجازه در یک برگ (۱۲الف ـ ۱۲ب) و تمام آن به خط مجیز می‌باشد، آغاز آن چنین است: الحمدلله الذی اجاز الضعیف المنقطع الی بابه العالی...

۱۱) اجازه سید مصطفی نورالدین واعظ بن محمّدامین افندی به شاگردش محمّد بهاءالدین بن داود افندی خالدی به صورت عام در هفتم جمادی الثانی سال ۱۳۰۰ه در یک صفحه (۱۳الف). این اجازه نیز به خط مجیز می‌باشد و در انجام آن مهر دایره «[السید مصطفی]» آمده است. آغاز آن چنین می‌باشد: الحمدلله و

کفی و سلام علی عباده الذین اصطفی... برفراز این اجازه ۵ سطر به خط محمّد بهاءالدین بن داود افندی آمده که از شاگرد پدرش سید مصطفی نورالدین واعظ درخواست اجازه نموده است.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نسخ ❊نام کاتب: متفاوت ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۱۳، ۱۴هـ ❊عنوانها و نشانیها: مشکی ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۱۲ (۲الف ـ ۱۳الف) ❊تعداد سطر: متفاوت ❊اندازهٔ متن: متفاوت.

ویژگیها: نسخه‌ای است نفیس برخی از اجازات به خط صاحبان آنها می‌باشد، نسخه اندکی رطوبت دیده است.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۹۱۹/۱»

۲۸۰. حصر الشارد فی اسانید محمّد عابد

(درایه، عربی)

از: محمّدعابد بن احمدعلی انصاری سندی مدنی، درگذشته: ۱۲۵۷هـ

آغاز: «الحمدلله الذی انزل احسن الحدیث علی خیر نبی مرسل و دعا الی الفلاح بصحیح المقال... و بعد فیقول افقر عبادالله و احوجهم الی رحمته و رضوانه الابدی...».

انجام: «صل و سلم علی سیدنا محمّد و علی آله و صحبه استجب دعایی و ادرکنی بعفوك و عافیتك فی الدنیا و الآخرة و صلی الله علی سیدنا محمّد و صحبه و سلم.».

بنگرید به: نسخه شماره «۱۱۱۶۵» گزارش شده در جلد «۲۸» فهرست همین کتابخانه.

گزارش متن: تألیف این کتاب در رجب سال ۱۲۴۰هـ به پایان رسیده است. خیرالدین زرکلی این کتاب را با علامت «ط» در کتاب «الاعلام» آورده و گویا به چاپ رسیده است.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «کمل هذا بخط جامعه محمّدعابد بن احمدعلی الانصاری السندی النقشبندی فی رجب سنة ۱۲۴۰... فلك الحمد حتی ترضی و صلی الله تعالی علی خیر خلقه محمّد و آله و صحبه و سلم.» ❊نوع خط: نسخ ❊نام کاتب: نسخه اصل به خط مولف ❊تاریخ کتابت: ۱۲۴۰هـ ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۱۳۳ (۱۳الف ـ ۱۴۶پ) ❊تعداد سطر: مختلف ❊اندازهٔ متن: ۱۷×۱۲ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۲۳×۱۶سانتیمتر ❊نوع جلد: تیماج قهوه‌ای مجدول با لبه برگردان.

ویژگیها: نسخه‌ای است بسیار نفیس به خط مولف. تصحیح شده. اندکی رطوبت دیده است، در برگ ۶ شرح حالی نا تمام از مولف آمده که بیشتر به اجازات وی پرداخته شده است و در انجام ۱۰ سطر راجع به اسانید برخی از تفاسیر آمده است.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۹۱۹/۲»

۲۸۱. منازل الانسان (معارف اسلامی ـ اخلاق، عربی)

از: محمّدمکی بن صالح البحرانی، درگذشته: بعد از ۱۱۵۰هـ

آغاز: «الحمدلله الذی فتق من فلق الوجود و عسق الکرم و الجود شفقاً من المصباح منیراً و ابدع من نوامیس فطرة الانسان بید الاحسان... اما بعد: فیقول اقل خدمة حملة العلوم و النصایح...».

انجام: «ولیکن هذا ختام ما اردنا جمعه من کتاب الانسان... و کان ذلك بالمسجد الجامع الشریف من دارالامان کرمان... و الحمدلله اولاً و آخراً و باطناً و ظاهراً و لا قوة الا بالله العلی العظیم.».

گزارش متن: کتابی است درباره مراحل زندگانی انسان دارای مباحث روایی، تفسیری، فلسفی و فقهی در هشت منزل و عناوین داخلی مرحله و میل که در هفدهم ربیع الاول سال ۱۱۵۰هـ در مسجدجامع کرمان به انجام رسیده چنین است: **المنزلة الاولی:** الکون فی علم الله عزوجل المعبر عنها بظلمة العدم و صرافة الامکان، **المنزلة الثانیة:** الکون فی التراب و الطین الصلصال، **المنزلة الثالثة:** الکون فی اصلاب الآباء و ترائب الامهات، **المنزلة الرابعة:** الکون فی الارحام و البطون، **المنزلة الخامسة:** الکون فی الدنیا و ما یلزم فیها، **المنزلة السادسة:** الکون فی القبور و عالم البرزخ و توابعهما، **المنزلة السابعة:** الکون فی عرصات المحشر و المعاد، **المنزلة الثامنة:** الکون فی النعیم المقیم او عذاب الجحیم.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «والحمدلله الذی وفق لاتمام هذا الکتاب... عیسی بن محمّد بن الشیخ مبارك بن احمد بن محمّد بن ناصر اللوعی الاحسایی البلادی عفرالله له... الابتداء فی کتابته بعد انسلاخ عشرة عاشور المحرم سنة ۱۲۰۶ و کان الفراغ من کتابته آخر نهار السبت الیوم الخامس و العشرین من جمادی الثانیة سنة ۱۲۰۹ من الهجرة النبویة علی مهاجرها و اله الطاهرین الف تحیة...» ❊نوع خط: نسخ ❊نام کاتب: عیسی بن محمّد بن

مبارك احسائی ❊تاریخ کتابت: ۱۲۰۹ه ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۲۸۵ ❊تعداد سطر: ۱۸ ❊اندازهٔ متن: ۱۵×۱۰ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۲۲×۱۶ سانتیمتر ❊نوع جلد: تیماج قهوه‌ای.

ویژگیها: نسخه‌ای است نفیس و نایاب دارای حواشی به خط احمد بن زین‌الدین احسایی و تملك وی با مهر بیضی «احمد بن زین‌الدین ۱۲۳۰» «شیخ احمد احسایی» و تملك فرزندش علی بن احمد بن زین‌الدین با مهر مربّع «علی بن احمد...» آمده است. بعید نیست نسخه به دستور شیخ احمد احسایی و برای وی کتابت شده باشد، در حاشیه تصحیح گردیده، همچنین در برگ نخست عبارت «سمعت من العلامة الاستاذ شیخنا الشیخ حسین الماحوزی دام فضله و مجده ناقلاً عن شیخه العلامة ابی‌الحسن الشیخ سلیم البحرانی الماحوزی قدس سره ان جامع مصباح الشریعة شقیق البلخی والله اعلم بحقائق الامور» دیده می‌شود. در الذریعة نیز بدان اشاره رفته است. این نسخه از مجموعه نسخه‌های خطی مرحوم محمّدامین خنجی[1] مقیم تهران بوده است.

الذریعة: ۲۴۵/۲۲.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۹۲۰»

۲۸۲. تتمة المنتهی فی وقایع ایام الخلفاء

(تاریخ اسلام، فارسی)

از: شیخ المحدّثین شیخ عباس بن محمّدرضا قمی، درگذشته: ۱۳۵۹ه

آغاز: «الحمدلله کلما وقب لیل و عسق و صلی الله علی محمّد و آله ما لاح نجم و خفق. و بعد: چنین گوید این بنده بی‌بضاعت و متمسك بذیل احادیث اهل‌بیت رسالت...».

انجام: «تمام عباسیین بمنصور دوانیقی منتهی می‌شوند وفات متوکل ۱۲ شعبان سنه ۹۴۵

---

۱. وی از مجموعه داران مقیم تهران و قبل از پیروزی انقلاب اسلامی ایران در تهران درگذشت. وی کتابخانه بسیار نفیسی داشت و در آن بیشتر نسخه‌های خطی بسیار کهن را گردآورده بود. پس از درگذشت، فرزندان ایشان نسخه‌های خطی را به تدریج به فروش رساندید. بحمدالله اینجانب موفّق شدم طی چند مرحله بیشتر نفایس کتابخانه وی را برای این کتابخانهٔ بزرگ خریداری نمایم.

واقع شد... و اللعنة الدائمة علی اعدائهم و مخالفیهم اجمعین».

بنگرید به: نسخه شماره «۱۲۶۵۳» گزارش شده در جلد «۳۲» فهرست همین کتابخانه.

گزارش متن: این کتاب که تتمه‌ای است بر کتاب مشهور «منتهی الآمال» مولف دارای یك مقدمه در عبرت از گذشتگان و ذکر خطبه شریفه‌ای از امیرمومنان علی علیه‌السلام در این مورد. سپس بیان خلافت ابی‌بکر، ذکر خلافت عمر، خلافت عثمان، ذکر خلافت حضرت امیرالمومنین علیه‌السلام و ذکر مجملی از جنگهای جمل، صفین و نهروان، ذکر خلافت حضرت امام حسن مجتبی علیه‌السلام، ذکر امارت معاویة بن ابوسفیان و ذکر خلافت بقیه خاندان بنی امیه و خلفای عباسی. تالیف این کتاب شریف در بیستم جمادی الثانی سال ۱۳۲۵ه به پایان رسیده است. این کتاب با منتهی الآمال از سوی انتشارات اکرام در سال ۱۳۸۵ش در ۳ جلد وزیری به چاپ رسیده است.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «حرره بیمناه الوازرة مؤلفه عباس القمی عفی عنه فی رجب غشکه» ❊نوع خط: نستعلیق زیبا ❊نام کاتب: نسخه اصل به خط زیبای مولف ❊تاریخ کتابت: ۱۳۳۰ه ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۸۴ ❊تعداد سطر: ۲۳ ❊اندازهٔ متن: ۱۶×۱۰/۵ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۲۲/۵×۱۸/۵ سانتیمتر ❊نوع جلد: تیماج قهوه‌ای با ترنج و سر ترنج و لچك.

ویژگیها: نسخه‌ای است بسیار نفیس تمام به خط مولف دارای حواشی فراوان به فارسی و برخی نیز به عربی و دارای تصحیح، در برگ نخست نیز یادداشت تملك مولف به سال ۱۳۴۵ه و خط فرزند ایشان مرحوم حاج میرزا محسن محدث‌زاده[1] به سال ۱۳۶۹ه آمده و در انجام نسخه نیز فهرست ناقصی از مطالب کتاب نوشته شده. فراز تمامی برگهای کتاب به عبارت «بسم الله الرحمن الرحیم» مزین می‌باشد، چند نیم برگ نیز در بین برگها آمده است. برخی از برگها نیز مرمت گردیده است.

نقباء البشر: ۳/۱۰۰۰، *فوائد رضویه*: ۱/۲۲۰. شمارهٔ نسخه: «۱۳۹۲۱»

---

۱. مرحوم ثقةالمحدّثین حاج شیخ عبّاس قمی رحمت‌الله علیه دو فرزند ذکور و یک فرزند اناث داشته است. فرزند ارشد ایشان که روحانی بودند حاج میرزا علی که چند سال گذشته درگذشت و مرحوم حاج میرزا محسن از امامان جماعت تهران که به تازگی درگذشته است.

۲۸۳. الفوائد المدنیّة فی الرّد علی من قال بالإجتهاد و التقلید فی الاحکام الالهیة

(اصول فقه، عربی)

از: محمّدامین بن محمّدشریف استرآبادی، درگذشته: ۱۰۳۳ یا ۱۰۳۶ه

آغاز: «اما بعد حمدالله باعث النبیین و ناصب الاوصیاء المعصومین... فاقول انّی بعد ما قرأت و تحملت الاحادیث المنقولة عن العترة الطاهرة...».

انجام: «فی کل مسئلة یمکن عادة ان تقع فیها الغفلة او زلّة و ذلك فضل الله یوتیه من یشاء و وقع الفراغ من تحریر فوائد المدنیّة فی شهر ربیع الاول من سنة احدی و ثلاثین بعد الالف من الهجرة النبویة صلی‌الله [علیه] و آله فی مکة المعظمة زادها الله شرفاً و تعظیما.».

بنگرید به: نسخه شماره «۴۲۳» گزارش شده در جلد «۲» فهرست همین کتابخانه.

گزارش متن: بر این کتاب چند نوشته شده است از جمله کتاب «اساس الاصول» تألیف مرحوم آیت‌الله سید دلدار علی نقوی لکهنویی[1] نصیرآبادی هندی و «شواهد المکیة» سید نورالدین علی حسینی عاملی که در سال ۱۳۲۱ه در هامش فوائد مدینه به چاپ رسیده است.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «و کان الفراغ من تسوید هذه النسخة مقروة علی ید المصنف رحمه‌الله عصر یوم السادس و هو یوم الخامس من شهر الخامس من السنة الثامنة من العشر السابعة بعد الالف الهجریة... الاحقر محمّد بن حسین بن محمّد بن عبدالله الحسینی القارونی؟ الکتکانی البحرانی عفی عنهم اجمعین بمحمد و آله...» ❊نوع خط: نسخ ❊نام کاتب: محمّد بن حسین بن محمّد بن عبدالله الکتکانی البحرانی ❊تاریخ کتابت: ۱۰۶۸ه ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۱۸۵ ❊تعداد سطر: ۲۲ ❊اندازهٔ متن:

---

۱. مرحوم آیت‌الله سیّد دلدار علی نقوی نصیرآبادی یکی از عالمان بسیار بزرگ و برجستهٔ مقیم هند بوده‌اند. ایشان جهت دفاع از حریم اهل‌بیت عصمت و طهارت علیهم‌السلام مناظرات بسیاری با دشمنان اهل‌بیت انجام داده و نیز در این زمینه آثار علمی بسیار مهمّی را تألیف و منتشر نموده است. برخی آن مرحوم را میر حامد حسین دوم صاحب کتاب «عبقات الانوار» در هند می‌نامند. بسیاری از آثار ایشان اعمّ از خطّی و چاپی در این کتابخانه بزرگ موجود می‌باشد.

۹×۱۴ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۱۵×۲۱ سانتیمتر ❊نوع جلد: تیماج قرمز مجدول با ترنج و سر ترنج و لچك.

ویژگیها: نسخه‌ای است نفیس، دارای حواشی با نشان «ه» و «منه دام ظله». در حاشیه تصحیح گردیده است. این نسخه با نسخه‌ای که یکی از شاگردان مصنف بر استادش قرائت نموده مقابله گردیده و عبارت مقابله در انجام نسخه چنین آمده است:

«بلغ تصحیحاً بحسب الجهد و الطاقة الاّ ما زاغ عنه البصر و حسر عنه النظر من النسخة التی نسخت منها و هی المکتوب علی آخرها ما کتب کاتبها و هذه صورته «قد فرغت من تسوید هذه النسخة الشریفة و هی تصنیف شیخی و قدوتی و نور عیونی الذی تکل السنة البلغاء بمدحه و ثنائه و یحیی طالب العلم حیوة ابدیاً بمجرد لقائه و قرأت علیه ادام الله بقائه فی قریة السلامة و هی قریة من قری الحجاز الذی من اعمال مکة المشرفة زادها الله شرفاً و تعظیما سنة ثلاثة و ثلاثین بعد الالف و انا المحتاج الی رحمة الرب الغنی و الباقی محکوك و الله اعلم، و فرغ من التصحیح عصر الیوم الاربعاء سادس شهر رجب الاصم الاصب سنة ثمان و ستین بعد الالف الهجریة. و کتبه الاقل الجانی [علی بن] ناصر بن علی الکتکانی عفی عنهم»، نسخه اندکی رطوبت و آسیب دیده است.

☜ *الذریعة*: ۴/۲ و ۲۴۴/۱۴ و ۳۵۸/۱۶؛ *طبقات اعلام الشیعة*: ۵۶/۵؛ *ریحانة الادب*: ۱۱۴/۱.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۹۲۲»

۲۸۴. شرح إرشاد الاذهان (فقه شیعه، عربی)

از: عبدالوهاب بن ابی‌القاسم رضوی همدانی، درگذشته: بعد از ۱۲۵۵ه

آغاز: «الحمدلله رب العالمین و افضل الصلوة و اکمل السلام علی محمّد و آله الاطائب الاکرمین و لعنة الله علی اعدائهم اجمعین. کتاب الزکوة و هی لغة الطهارة و الزیادة و النمو...».

انجام: «لا یحرم علی المعتکف لبس المخیط اجماعاً و لا ازالة الشعر و لا اکل الصید و لا عقد النکاح و اظهر منه ضعفاً...» افتاده.

گزارش متن: شرحی است مزجی بر کتاب ارشاد الاذهان علامه حلی (ره). شارح در

آن به دیدگاهها و کتابهای فقیهان گذشته اشاره و از صاحب جواهر به عنوان استاد یاد نموده است.

نسخه موجود مشتمل بر کتاب زکوة و صوم می‌باشد و کتاب زکوة آن در روز شنبه ۱۲ رجب سال ۱۲۵۵ه در نجف اشرف به انجام رسیده است. برفراز برگ ۱۲۲ آغاز بحث اعتکاف عبارت «تاریخ الشروع یوم الاحد الثالث عشر شهر رجب المرجب ۱۲۵۵» آمده است و احتمال دارد شارح در ایام اعتکاف نخست شروع در شرح مبحث اعتکاف نموده آنگاه به شرح کتاب الصوم پرداخته است.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «قد فرغ من تحریر هذه الرسالة و تنمیق هذه العجالة مولفه القلیل البضاعة لا سیما فی هذه الصناعة عبدالوهاب بن ابی‌القاسم الرضوی الهمدانی فی المشهد المقدس العلوی علی مشرفه الف الف السلام من الله القوی، فی یوم السبت ثانی عشر شهر الرجب من شهور المنتظم فی سنة ۱۲۵۵ و الحمدلله.» ❊نوع خط: نسخ و نستعلیق ❊نام کاتب: نسخه اصل به خط مولف ❊تاریخ کتابت: ۱۲۵۵ه (کتاب الزکوة) ❊محلّ کتابت: نجف اشرف ❊عنوانها و نشانیها: مشکی ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۱۲۶ ❊تعداد سطر: ۲۷ ❊اندازهٔ متن: ۱۷/۵×۱۰ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۲۲/۵×۱۶ سانتیمتر ❊نوع جلد: مشمع قرمز، عطف: مشمع آبی.

ویژگیها: نسخه‌ای است نفیس. دارای حواشی با نشان «منه»، «منه عفی عنه» و «منه و فقه الله». در حاشیه تصحیح گردیده است.

چند برگ در نیمه نسخه به خط نستعلیق کتابت شده، قلم خوردگی دارد و بر فراز تمامی برگها عبارت «بسم الله خیر الاسماء رب یسر و لا تعسر» دیده می‌شود، نسخه اندکی رطوبت و آسیب دیده است. با توجه به انجام متن کتاب ارشاد الاذهان، افتادگی از پایان نسخه نبایستی بیش از یک یا دو برگ باشد.

نقباء البشر: ۸۰۷/۲.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۹۲۳»

۲۸۵. حل الموجز

(پزشکی، عربی)

از: جمال‌الدین محمّد بن محمّد آقسرائی، درگذشته: ۷۷۱ه

آغاز: «الحمدلله رب العالمین... و بعد فان الطب علم شریف لشرف موضوعه و وثاقة دلائله و شدة الحاجة الیه و فی الاشتغال به من الثواب الجزیل...».

انجام: «عند الاطباء فی الادویة مثقال واحد و فی العسل و السکر اربعة مثاقیل و الله اعلم قال الشارح العارج الفاضل... هذا آخر ما سمعت به قریحتی... و الله تعالی یجازیه به روحاً و ریحاناً و الحمدلله و المنة.».

بنگرید به: نسخه شماره «۳۲۲۱» گزارش شده در جلد «۹» فهرست همین کتابخانه.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «تمت الکتاب بعون الملك الوهاب و هو من الطب عند ذوی الالباب فی یوم الاربعاء سادس عشرین جمادی الثانی سنة احدی و خمسین و ثمانمایة و صلی‌الله علی محمّد و آله اجمعین.» ❊نوع خط: نستعلیق ❊تاریخ کتابت: ۸۵۱هـ ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۲۸۰ (۲ب ـ ۲۸۱الف) ❊تعداد سطر: ۲۵ ❊اندازهٔ متن: ۱۶×۸ سانتیمتر.

ویژگیها: نسخه‌ای است نفیس. بسمله آغازین کتاب با آب طلا نوشته شده. حاشیه نویسی دارد با نشان «م» و «س». در حاشیه تصحیح گردیده است، حواشی بسیاری و چند برگ نیز در انجام از شرح کلیات قانون محمّد بن محمود آملی آمده است، در برگ نخست تملکی با عبارت «این کتاب [مال] نورچشمی آقا سید احمد ولد مرحوم آقا سید علی نقی رحمه‌الله و ایانا و والدینا» دیده می‌شود، ظاهراً این نسخه در اختیار محمّدعلی بن یوسف تبر الاطباء بوده و یادداشتی از وی در یکی از برگهای میانی کتاب آمده است. همچنین اشعار و مطالب گوناگون پزشکی و غیره در آغاز و پایان نسخه آمده، نسخه اندکی رطوبت و آسیب دیده است.

← *کشف الظنون*: ۱۳۱۱/۲، ۱۸۹۹.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۹۲۴/۱»

۲۸۶. شرح موجز القانون (پزشکی، عربی)

از: ناشناخته

آغاز: «البحر ان فی اللغة الیونان هو الفصل فی الخطاب ثم استعمل مجازاً علی الفصل و فی الحکم و قال الفاضل جالینوس فی ایام البحران...».

انجام: «فانه لم یذکران الامراض التی ینقضی بعد الاربعین یکون هجران لان حرکتها بعده یکون بطئة جداً تمت.».

گزارش متن: شرحی است مزجی فاقد عنوان خاص بر کتاب موجز القانون ابن نفیس. نسخه موجود شرح باب دوم از فن رابع یعنی بحران و ایام آن می‌باشد.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «کتب هذا الجزء الشریف فی غرّة رجب سنة احدی و اربعین و ثمانمائة فی بلدة قزوین حماها الله تعالی عن کید المفسدین و سلم تسلیما دائما کثیراً» ❊نوع خط: نستعلیق ❊نام کاتب: کاتب رساله پیشین ❊تاریخ کتابت: ۸۴۱هـ ❊محلّ کتابت: قزوین ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۱۰ (۲۸۷ب ـ ۲۹۶الف) ❊تعداد سطر: ۲۵ ❊اندازهٔ متن: ۱۶×۸ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۲۳×۱۳ سانتیمتر ❊نوع جلد: تیماج قهوه‌ای مجدول با ترنج و سر ترنج.

ویژگیها: در حاشیه تصحیح گردیده. ۳ برگ در پایان نسخه شرح فصل مربوط به بیماری وبا از کتاب موجز القانون می‌باشد که احتمالاً ادامه همان شرح قبلی است. سپس اشعار و مطالبی در پزشکی و غیره در پایان نسخه آمده است که تاریخ کتابت آن ۸۵۱هـ می‌باشد، نسخه رطوبت و اندکی آسیب دیده است.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۹۲۴/۲»

۲۸۷. التحریر الطاووسی[1]

(رجال، عربی)

از: ابی‌منصور حسن بن زین‌الدین عاملی معروف به صاحب معالم، درگذشته: ۱۰۱۱هـ

---

۱. چون در حدود ۵۰ یا ۶۰ سال گذشته تجهیزات تصویر و میکروفیلم از نسخه‌های خطّی وجود نداشت، مرحوم پدر بزرگوارم که خود از شیفتگان کتاب به ویژه نسخه‌های نفیس خطّی بود، از تعدادی از کاتبان خواسته بود تا در طول چند سال برخی از نسخه‌های نفیس خطی را برای معظم‌له رونویسی کنند. از جمله آنها همین کتاب تحریر طاووسی بود که به اینجانب امر فرمودند تا آن را از روی نسخهٔ نفیسی که در اختیار مرحوم فخرالدین نصیری امینی بود، استنساخ نمایم. اینجانب در سن چهارده سالگی آن را به انجام رساندم و هم اکنون آن نسخه و دو نسخه خطی دیگر که آنها نیز به خط اینجانب پیرامون سال ۱۳۷۷هـ کتابت شده، در این کتابخانه بزرگ نگهداری می‌شود. باری والد بزرگوارم اینگونه اینجانب را با نسخه‌های خطی نفیس و رمز و رازهای آن ذخائر آشنا ساختند.

آغاز: «الحمدلله... اما بعد فیقول الفقیر... هذا تحریر کتاب الاختیار من کتاب ابی‌عمرو الکشی فی الرجال انتزعته من کتاب السید الجلیل...».

انجام: «فرغ من استخراج هذا الکتاب و افراده العبد الفقیر... سابع شهر جمادی الاول احدی و تسعین و تسعمائة الحمدلله وحده و صلی‌الله علی نبیه و حبیبه محمّد المصطفی و آله الطاهرین و سلم علیهم اجمعین.».

بنگرید به: نسخه شماره «۱۴۵۷/۲» گزارش شده در جلد «۴» فهرست همین کتابخانه.

گزارش متن: این کتاب از سوی واحد انتشارات همین کتابخانه به چاپ رسیده است.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «قد تمت فی اواخر شهر شوال المکرم من شور سنة ۱۲۷۸هـ» ❊نوع خط: نسخ ❊تاریخ کتابت: ۱۲۷۸هـ ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۴۲ ❊تعداد سطر: ۲۱ ❊اندازهٔ متن: ۱۴×۱۰ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۲۳/۵×۱۶/۵ سانتیمتر ❊نوع جلد: تیماج قهوه‌ای.

ویژگیها: حاشیه نویسی دارد با نشان «هـ». در حاشیه تصحیح گردیده است. نسخه اندکی رطوبت و آسیب دیده، سپس مرمت گردیده است. در پایان نسخه یك حدیث از کتاب «الإصابة فی معرفة الصحابة» تألیف ابن حجر نقل شده است.

الذریعة: ۳۸۵/۳؛ *ریحانة الادب:* ۳۹۱/۳.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۹۲۵»

۲۸۸. حاشیة خلاصة الاقوال فی علم الرجال (رجال، عربی)

از: شهید ثانی، زین‌الدین بن علی عاملی، درگذشته: ۹۶۶هـ

آغاز: «الحمدلله رب العالمین... قوله ره اقتصرنا الخ اقول لم یلتزم المصنف بذلك فی تفاصیل الرجال بل ذکر فی القسم الاول...».

انجام: «و الاقوی عندی انه عـزی[1] بالنون و الزاء منسوب الی عنز بنی جشم.».

بنگرید به: نسخه شماره «۸۱۱۵» گزارش شده در جلد «۲۱» فهرست همین کتابخانه.

گزارش متن: ناهمخوانی در این نسخه با نسخه ارجاعی از حیث آغاز، انجام و متن

---

۱. در نسخه چنین آمده است.

وجود دارد. این حاشیه در ضمن «رسائل شهید الثانی» ۸۸۷/۲ـ۱۰۸۶ با تحقیق محقّق فرزانه و پژوهشگر گرانمایه جناب استاد رضا مختاری در سال ۱۳۸۰ش از سوی دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم به چاپ رسیده است.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «تمت النسخة الشریفة بید اقل المشتغلین حسین الاهری فی نجف الاشرف یوم الجمعة اول شهر ربیع الاول من شهور الف و ثلثماة و سبعة و ثلثین ۱۳۳۷ من الهجرة.» ❊نوع خط: نسخ زیبا ❊نام کاتب: حسین اهری❊تاریخ کتابت: ۱۳۳۷هـ ❊محلّ کتابت: نجف اشرف ❊عنوانها و نشانیها: مشکی ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۱۳ (۱ب ـ۱۳الف) ❊تعداد سطر: ۲۵ ❊اندازهٔ متن: ۱۸×۱۰ سانتیمتر.

ویژگیها: نسخه‌ای است نفیس و تصحیح شده و از روی نسخه شیخ مساعد بن بدیع حویزی استساخ گردیده و شیخ مساعد نیز آن را از روی خط شهید استنساخ نموده و در الذریعة نیز بدان اشاره رفته است، در برگ آغازین فهرستی از رساله‌های مجموعه آمده است.

الذریعة: ۸۲/۶؛ فهرستگان نسخه‌های خطی حدیث و علوم حدیث شیعه: ۲۴۳/۱.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۹۲۶/۱»

۲۸۹. عین العبرة فی غبن العترة (فضائل المعصومین، عربی)

از: جمال‌الدین احمد بن موسی بن طاووس حلّی، درگذشته: ۶۷۲هـ یا ۶۷۳هـ

آغاز: «قال عبدالله بن اسماعیل الکاتب سامحه الله الحمدلله و اشهد ان لا اله الاّ الله شهادة مخلص بجنابه فی الاشهاد راج لحبائه یوم الاشهاد و اشهد ان محمّداً عبده و رسوله... و بعد فان من سلف من الافاضل جمع ما اتفق له من اسباب نزول...».

انجام: «و اراد سنن الطریق السواء و هجر شین المدافعات میمون بوصال زین الانجاء و هو حسبنا و نعم الوکیل و صلواته علی سیدنا و مولینا محمّد سید النبیین و آله الطاهرین.».

گزارش متن: رساله‌ای است با عناوین (فصل ـ فصل) در بیان آیاتی که در فضیلت اهل بیت علیهم‌السلام و مساوی مخالفان آن بزرگواران نازل گردیده است.

مولف در آغاز رساله خود را عبدالله بن اسماعیل کاتب[۱] معرفی نموده و از شهید اول نقل شده است که مؤلف از باب تقیه این نام را برگزیده و بدان توریه نموده است، وی از عبدالله معنی آن را اراده نموده و چون از اولاد اسماعیل (ع) است خود را ابن اسماعیل خوانده و وصف کتابت نیز برای وی مسلم بوده. افزون بر آن ابن داود حلی که از شاگردان ابن طاووس است در کتاب رجال خویش در بیان آثار استادش به این کتاب تصریح نموده است. مؤلف در این رساله از کتاب «الکشف و البیان»[۲] ثعلبی بسیار نام برده است. کتاب عین العبرة به سال ۱۳۶۹هـ در نجف اشرف به چاپ رسیده است.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «کتبه العبد الجانی الغریق فی بحر العصیان حسین الاهری یوم التاسع من شهر رمضان المبارك ۱۳۳۷» ❊نوع خط: نسخ ❊نام کاتب: حسین اهری ❊تاریخ کتابت: ۱۳۳۷هـ ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۱۵ (۱۳الف ـ ۲۸ب) ❊تعداد سطر: ۲۵ ❊اندازهٔ متن: ۱۸×۱۰ سانتیمتر.

---

۱. مرحوم ابن طاووس در کتاب «الطرائف» نام خود را عبدالمحمود بن داود آورده است. لذا برخی آن را تشخیص نداده و مؤلّف را همان عبدالمحمود بن داود دانسته‌اند.

۲. تفسیر «الکشف و البیان» از ثعلبی یکی از تفاسیر مهمّ اهل‌سنت می‌باشد. بحمدالله نسخهٔ نفیسی از آن که در سدهٔ ۷هـ کتابت و با نسخهٔ اصل به خط مؤلّف مقابله و تصحیح شده، در این کتابخانه موجودمی‌باشد که در جلدهای نخستین این فهرست گزارش شده است. این تفسیر با دیگر تفاسیر اهل‌سنت تفاوت دارد، زیرا مطالب بسیاری را ثعلبی در تفسیر خود در مورد فضائل و مناقب اهل‌بیت عصمت و طهارت علیهم‌السلام آورده است. و احتمالاً به همین علّت تا چند سال گذشته چاپ و منتشر نشده بود تا آنکه یکی از پژوهشگران عرب از مردمان کویت تصویر این نسخه را از اینجانب دریافت نموده و سریعاً آن را در ۵ جلد چاپ و منتشر ساخت. البته دقیقاً مشخّص نیست که آیا دستبرد در چاپ این تفسیر به عمل آمده یا خیر، که نیاز به مطالعه و بررسی کامل دارد. ضمناً به جز این نسخه چند نسخه بسیار نفیس و کهن دیگر این تفسیر و نیز چند نسخه عکسی دیگر که از نسخه‌های نفیس موجود در کتابخانه‌های استانبول ترکیه تصویربرداری شده است در این کتابخانه موجود می‌باشد.

ویژگیها: کاتب نسخه برگ پایانی را در حاشیه ۴ برگ انجام کتابت نموده است.

الذریعة: ۳۷۱/۱۵؛ *ریحانة الادب*: ۷۲/۸؛ *روضات الجنات*: ۶۷/۱؛ *رجال ابن داود حلّی*: ۴۶.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۹۲۶/۲»

۲۹۰. **اصل سلام بن ابی‌عمرة**[1] = **کتاب سلام بن ابی‌عمرة** (حدیث شیعه، عربی)

از: سلام بن ابی‌عمرة الخراسانی، درگذشته: پیرامون سدهٔ ۳هـ

آغاز: «الشیخ ایده الله تعالی قال حدثنا احمد بن محمّد بن سعید قال حدثنا... عبدالله بن جبلة الکتان قال حدثنا سلام بن ابی‌عمیرة...».

انجام: «فان حدث بك حدث فالی من فقال ان فلاناً جمع القرآن و هو صاحبکم و هو کما سرّك.».

بنگرید به: نسخه شماره «۴۵۸/۱۳» گزارش شده در جلد «۲» فهرست همین کتابخانه

گزارش متن: رساله کوتاهی است پیرامون ده حدیث درباره ولایت حضرت علی بن ابیطالب و ائمه هدی علیهم‌السلام. این رساله در ضمن «الاصول الستة عشر» به کوشش مرحوم استاد گرانمایه آیت‌الله حسن مصطفوی صص(۱۱۷ـ۱۱۹) در سال ۱۳۷۱هـ و ۱۴۰۵هـ در تهران و قم به چاپ رسیده است.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «تم الکتاب بعون الملك الوهاب کتبه الغریق فی بحر العصیان حسین الاهری فی شهر ذی قعدة من شهور هذه السنة ۱۳۳۶.» ❊نوع خط: نسخ ❊نام کاتب: حسین الاهری ❊تاریخ کتابت: ۱۳۳۶هـ ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۱ (۲۹الف ـ ۲۹ب) ❊تعداد سطر: ۲۳ ❊اندازهٔ متن: ۱۶×۹ سانتیمتر.

ویژگیها: چند روایت از اصل علاء بن رزین در حاشیه این نسخه آمده سپس روی آنها قلم گرفته‌اند.

الذریعة: ۱۵۲/۲؛ *فهرست کتابهای چاپی عربی*: ۶۵؛ *خاتمة مستدرك الوسائل*: ۹۵/۱؛ *رجال النجاشی*: ۴۲۴/۲؛ *رجال الطوسی*: ۲۱۸؛ *تنقیح المقال*: ۴۳/۲.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۹۲۶/۳»

---

۱. در نسخه ابی‌عمیرة آمده است.

۲۹۱. نوادر علی بن اسباط الکوفی = اصل علی بن اسباط الکوفی

(حدیث شیعه، عربی)

از: علی بن اسباط کوفی، درگذشته: پیرامون سده ۳هـ

آغاز: «الشیخ ایده الله تعالی قال حدثنا ابوالعباس احمد بن محمّد بن سعید الهمدانی قال اخبرنا علی بن الحسن بن فضال عن علی بن اسباط...».

انجام: «یدعوا البرائة من علی بن ابی‌طالب و یقتل خلقا من الخلق و یقتل فی یومه فرأینا ذلك.».

بنگرید به: نسخه شماره «۴۸۵/۱۴» گزارش شده در جلد «۲» فهرست همین کتابخانه

گزارش متن: احادیثی است در اخلاق و فضایل اهل البیت علیهم‌السلام. این رساله در ضمن «الاصول الستة عشر» به کوشش مرحوم استاد گرانمایه حاج میرزا حسن مصطفوی صص(۱۲۱ـ۱۳۲) به سال ۱۳۷۱هـ و ۱۴۰۵هـ در تهران و قم به چاپ رسیده است.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: « کتبه العبد الغریق فی بحر العصیان حسین الاهری فی ستة عشر من شهر محرم الحرام سنة ۱۳۳۷.» ❊نوع خط: نسخ ❊نام کاتب: حسین الاهری❊تاریخ کتابت: ۱۳۳۷هـ ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۵ (۳۰الف ـ ۳۴الف) ❊تعداد سطر: ۲۵ ❊اندازهٔ متن: ۱۷/۵×۹ سانتیمتر.

ویژگیها: در حاشیه تصحیح گردیده است.

☜ *الذریعة:* ۳۳۴/۲۴؛ *معجم رجال الحدیث:* ۲۷۷/۱۱؛ *فهرست کتابهای چاپی عربی:* ۶۵؛ *خاتمة مستدرک الوسائل:* ۹۷/۱.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۹۲۶/۴»

۲۹۲. رسالة فی فضل عبدالعظیم الحسنی = رسالة فی نسب عبدالعظیم الحسنی

(تراجم ـ فضائل السادات، عربی)

از: صاحب بن عباد، اسماعیل بن عباد دیلمی قزوینی طالقانی، درگذشته: ۳۸۵هـ

آغاز: «قال الصاحب رحمة‌الله علیه سئلت عن نسب عبدالعظیم الحسنی المدفون بالشجرة

صاحب المشهد قدس الله روحه و حاله و اعتقاده و قدر علمه و زهده...».

انجام: «قال الرضا علیه‌السلام ثمانیة اشیاء لا یکون الا بقضاء الله و قدره النوم و الیقظة و القوة و الضعف و الصحة و المرض و الموت و الحیاة ثبتنا الله بالقول الثابت من موالات محمّد(ص) و آله صلواته علی سیدنا محمّد و آله الذین آمنوا.».

بنگرید به: نسخه شماره «۱۲۸۰۶/۵» گزارش شده در جلد «۳۲» فهرست همین کتابخانه.

گزارش متن: این رساله به سال ۱۳۲۰ه در ضمن مستدرکات الوسائل ۶۱۴/۳ـ۶۱۵ و در سال ۱۴۱۶ه از سوی موسسه آل البیت ضمن خاتمه مستدرکات الوسائل ۴۰۴/۴ـ۴۰۸ و نیز در مجله «نور علم» ش ۵۰ـ۵۱، صص (۲۸۴ـ۲۸۸) در قم به چاپ رسیده است.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «قد وقع الفراغ منه یوم الجمعة من شهر محرم الحرام سنة ۱۳۷۷ علی ید العبد الغریق فی بحر العصیان حسین الاهری عفی الله عنه و عن والدیه.» ❊نوع خط: نسخ ❊نام کاتب: حسین الاهری ❊تاریخ کتابت: ۱۳۳۷ه ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۲(۳۴الف ـ ۳۵الف) ❊تعداد سطر: ۲۳ ❊اندازهٔ متن: ۱۷/۵×۹ سانتیمتر.

ویژگیها: فایده‌ای در پایان رساله در تاریخ ارتحال خاندان ابن بابویه آمده که آنرا به شرح زیر می‌آوریم: «اعلم انه کان هذه الرسالة الشریفة بخط ابوالمحاسن قده مع هذه الفائدة بسم‌الله الرحمن الرحیم دخول الترکانیة فی بلد الری یوم السبت غرة شعبان سنة سبع و عشرین و اربعمائة و کان مولد الشیخ حسکا بن بابویه قبل دخولهم بسنتین، توفی الشیخ ابن عبیدالله الحسین بن الحسن بن بابویه رحمة الله یوم الاثنین الرابع من جمادی الاولی سنة اثنین و اربعین و اربعمائة، توفی الشیخ ابوجعفر بن بابویه رحمة الله فی جمادی الاخری سنة الاخری سنة اثنین و ستین و اربعماة توفی الشیخ ابومحمّد الحسن بن الحسین بن بابویه یوم الاحد الرابع من جمادی الاخری سنة اثنی عشر و خمسائة رحمه‌الله و حشره مع محمّد و آله الطاهرین.»

الذریعة: ۲۶۹/۱۶؛ *موسوعة مؤلفی الامامیة*: ۵۳۸/۶. شمارهٔ نسخه: «۱۳۹۲۶/۵»

۲۹۳. **اصل علاء بن رزین = مختصر اصل علاء بن رزین** (حدیث شیعه، عربی)

از: علاء بن رزین قلاء ثقفی، درگذشته: پیرامون سدهٔ ۲ه

آغاز: «عن ابی‌جعفر علیه‌السلام فی قوله تعالی «و لقد اتیناك سبعا المثانی و القرآن العظیم» قال آیة الکرسی، عن محمّد بن مسلم عن ابی‌جعفر...».

انجام: «محمّد بن مسلم قال سئلته عن الصلوة علی المیت... انت اعرف به و لیس فیها قرائة و لا یتعلم.».

بنگرید به: نسخه شماره «۱۲۷۱۴/۱۶» گزارش شده در جلد «۳۲» فهرست همین کتابخانه.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «و کتب بیمناه الداثرة العبد الغریق فی بحر العصیان حسین الاهری سنة ۱۳۳۷» ❊نوع خط: نسخ ❊نام کاتب: حسین الاهری ❊تاریخ کتابت: ۱۳۳۷ه ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۲ (۳۵الف ـ ۳۶ب) ❊تعداد سطر: ۲۳ ❊اندازهٔ متن: ۱۷/۵×۹/۵ سانتیمتر.

ویژگیها: در حاشیه تصحیح شده. یك برگ از پایان در حاشیه برگهای پیشین کتابت گردیده است. در پایان عبارت «آخر المختار نقلاً من خط الشیخ العالم محمد بن مکی و هو نقل من خط الشیخ الجلیل ابی‌عبدالله محمد بن ادریس فی العشر الآ[خر] من جمیدی الاولی سنة ستین و ثمانمائة و تاریخ الکاتب للاصل یوم الجمعة ثامن عشر شهر رمضان سنة ثلاث و ستین و سبعمائة» آمده است.

الذریعة: ۱۶۵/۲؛ *خاتمة مستدرك الوسائل*: ۱۰۱/۱.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۹۲۶/۶»

۲۹۴. **مسائل علی بن جعفر** (حدیث شیعه، عربی)

از: ابوالحسن علی بن جعفر العریضی، درگذشته: ۲۱۰ه

آغاز: «اخبرنا احمد بن موسی بن جعفر بن ابی‌العباس قال حدثنا ابوجعفر بن یزید بن النظر الخراسان من کتابه فی جمادی الآخرة سنة احدی و ثمانین و مأتین...».

انجام: «قال نعم فصلی ما احب و یجعل ذلك للمیت و هو للمیت اذا جعل ذلك له

صورة.».

بنگرید به: نسخه شماره «۲۰۳۸» گزارش شده در جلد «۶» فهرست همین کتابخانه.

گزارش متن: تمامی این کتاب در جلد چهارم کتاب بحارالانوار علاّمه مجلسی آمده و به صورت مستقل نیز در سال ۱۴۱۰ه از سوی موسسه آل البیت در قم به چاپ رسیده است.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «تمت المسائل بحمدالله و حسن توفیقه و صلی الله علی سیدنا محمّد و آله الطاهرین. کتبه العبد الغریق فی بحر العصیان حسین الاهری عفی الله عنه و عن والدیه و کان ذلك فی تاسع رجب المرجب سنة ۱۳۳۶ ستة و ثلثین و ثلثماة بعد الالف من الهجرة النبویة.» ❊نوع خط: نسخ ❊نام کاتب: حسین الاهری ❊تاریخ کتابت: ۱۳۳۶ه ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۱۳(۳۷الف ـ ۴۹الف) ❊تعداد سطر: ۲۳ ❊اندازهٔ متن: ۱۸×۹/۵ سانتیمتر.

ویژگیها: در حاشیه تصحیح گردیده. در پایان دعا «اللهم انی اسئلك بالمحمّدیة المحمودة...» آمده است.

الذریعة: ۳۶۰/۲۰؛ فهرستگان نسخه‌های خطی حدیث و علوم حدیث شیعه: ۴۵۸/۵.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۹۲۶/۷»

۲۹۵. اصل زید الزراد

(حدیث شیعه، عربی)

از: زید الزراد، درگذشته: پیرامون سدهٔ ۲ه

آغاز: «حدثنا ابومحمّد هرون بن موسی بن احمد التلعکبری... عن ابی‌عمیر عن زید الزراد قال سمعت ابا عبدالله علیه‌السلام یقول خیارکم سمحاکم و شرارکم بخلائکم...».

انجام: «عزّ جارك و جلّ ثنائك و تقدّست اسمائك و لا اله غیرك.».

بنگرید به: نسخه شماره «۴۸۵/۱» گزارش شده در جلد «۲» فهرست همین کتابخانه.

گزارش متن: این اصل در ضمن «الاصول الستة عشر» به کوشش مرحوم استاد فرزانه آیت‌الله حاج میرزا حسن مصطفوی صص (۲ـ۱۳) در سالهای ۱۳۷۱ه و ۱۴۰۵ه در تهران و قم به چاپ رسیده است.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «فرغ من تسوید هذه النسخة الشریفة العبد الغریق فی بحر

العصیان حسین الاهری عفی الله عنه و عن والدیه یوم الخمیس فی الساعة الثامنة من النهار الثالثة عشر من رجب المرجب من شهور هذه السنة ۱۳۳۶.» ❊نوع خط: نسخ ❊نام کاتب: حسین الاهری ❊تاریخ کتابت: ۱۳۳۶ه ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۵ (۴۹ب ـ ۵۳ب) ❊تعداد سطر: ۲۳ ❊اندازهٔ متن: ۱۸×۹ سانتیمتر.

ویژگیها: در حاشیه تصحیح گردیده. در پایان این عبارت آمده است: «و فرغ من نسخة من اصل ابی الحسن محمّد بن الحسن بن الحسین بن ایوب القمی ایّده‌الله فی یوم الخمیس للیلتین بقیتا من ذی القعدة سنة ۳۷۴» و کاتب آن منصور بن حسن آبی می‌باشد و از روی نسخه محمّد بن حسن قمی کتابت نموده و قمی نیز از هارون بن موسی تلعکبری نقل نموده است.

☜ *الذریعة:* ۱۵۱/۲؛ *فهرست کتابهای چاپی عربی:* ۶۵؛ *رجال النجاشی:* ۳۹۵/۱؛ *خاتمة مستدرك الوسائل:* ۴۵/۱؛ *طبقات اعلام الشیعة:* ۳۲۱/۱.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۹۲۶/۸»

۲۹۶. اصل عبّاد العصفری (حدیث شیعه، عربی)

از: ابوسعید عباد العصفری[1]، درگذشته: پیرامون سدهٔ ۲ه

آغاز: «ابومحمّد هرون بن موسی بن احمد التلعکبری قال حدثنا... قال حدثنی ابوسعید العصفری و هو عباد عن عمرو بن ثابت و هو ابن المقدام عن ابیه قال سمعت ابا جعفر علیه‌السلام...».

انجام: «قال فاذن له و اجازه بمأة الف درهم من بیت مال المسلمین.».

بنگرید به: نسخه شماره «۴۸۵/۲» گزارش شده در جلد «۲» فهرست همین کتابخانه.

گزارش متن: این اصل در ضمن «الاصول الستة عشر» به کوشش مرحوم آیت‌الله استاد حاج میرزا حسن مصطفوی صص (۱۵ـ۱۹) در سالهای ۱۳۷۱ه و ۱۴۰۵ه در تهران و قم به چاپ رسیده است.

---

۱. عباد بن یعقوب العصفری، معجم رجال الحدیث ۲۱۰/۹، رجال النجاشی ۱۴۲/۲.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «اقول کذا وجدته فی المنتسخ منه بخط سید الجلیل المستشهد الاواه السید نصرالله الحسینی طاب ثراه فی کربلاء المشرفة قد فرغ من تسوید هذه النسخة الشریفة العبد الغریق فی بحر العصیان حسین الاهری عامله الله بلطفه الخفی و الجلی فی یوم الجمعة من شهر رجب المرجب من شهور سنة ۱۳۳۶.» ❊نوع خط: نسخ ❊نام کاتب: حسین الاهری ❊تاریخ کتابت: ۱۳۳۶هـ ❊محلّ کتابت: کربلا ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۲ (۵۴ب ـ ۵۵ب) ❊تعداد سطر: ۲۳ ❊اندازهٔ متن: ۹×۱۷/۵ سانتیمتر.

ویژگیها: در حاشیه تصحیح گردیده است. در انجام عبارت «صورة ما فی الاصل و کتبها منصور بن الحسن بن الحسین یوم الخمیس للیلتین بقیتا من شهر ذی القعدة سنة ۳۷۴ بالموصل من اصل ابی‌الحسن محمّد بن الحسن بن الحسین بن ایوب القمی ایده الله» آمده. و در رساله پیشین به آن اشاره گردید. کاتب این نسخه را از روی نسخه سید نصرالله حسینی که از روی نسخه منصور بن حسن کتابت شده بوده استنساخ کرده است.

☜ *الذریعة:* ۱۶۳/۲؛ *رجال النجاشی:* ۱۴۲/۲؛ *فهرست کتابهای چاپی عربی:* ۶۵؛ *خاتمة مستدرک الوسائل:* ۵۳/۱.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۹۲۶/۹»

۲۹۷. اصل عاصم بن حمید حنّاط

(حدیث شیعه، عربی)

از: ابوالفضل عاصم بن حمید الحنّاط الکوفی، درگذشته: پیرامون سدهٔ ۲هـ

آغاز: «روایة ابی‌القسم حمید بن زیاد بن هوارا روایة ابی‌محمّد... محمّد العلوی الموسوی بسم الله الرحمن الرحیم حدثنی ابوالحسن محمّد بن الحسن بن الحسین بن ایوب القمی...».

انجام: «فقال ما هو باثری عندی منه فانهما و انت و هذا النائم عندی فی الجنة.».

بنگرید به: نسخه شماره «۴۸۵/۳» گزارش شده در جلد «۲» فهرست همین کتابخانه.

گزارش متن: این اصل در ضمن «الاصول الستة عشر» به کوشش مرحوم استاد آیت‌الله حاج میرزا حسن مصطفوی صص (۲۱ـ۴۱) در سالهای ۱۳۷۱هـ و ۱۴۰۵هـ در تهران و قم به چاپ رسیده است.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «تم کتاب عاصم بن حمید... من نسخة منصور بن حسن

الآبی من اصل ابی‌الحسن محمّد بن الحسن القمی ایده الله فی ذی القعدة للیلتین بقیتا منه من سنة ۳۹۴ یوم الاحد قد فرغ من تسوید هذه النسخة الشریفة العبد الاثم الجانی حسین الاهری عفی الله عنه و عن والدیه فی عشرین شهر رجب المرجب من شهور سنه ۱۳۳۶ من الهجرة النبویة علیه آلاف التحیة.» ❊نوع خط: نسخ ❊نام کاتب: حسین اهری ❊تاریخ کتابت: ۱۳۳۶هـ ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۸ (۵۵ب ـ ۶۲الف) ❊تعداد سطر: ۲۴ ❊اندازهٔ متن: ۱۷/۵×۹ سانتیمتر.

ویژگیها: نسخه در حاشیه تصحیح گردیده است.

☜ *الذریعة:* ۱۶۲/۲؛ *رجال النجاشی:* ۱۵۸/۲؛ *فهرست کتابهای چاپی عربی:* ۶۵؛ *خاتمة مستدرك الوسائل:* ۵۹/۱.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۹۲۶/۱۰»

۲۹۸. اصل زید النرسی (حدیث شیعه، عربی)

از: زید النرسی، درگذشته: پیرامون سدهٔ ۲هـ

آغاز: «حدثنا الشیخ ابومحمّد هرون بن موسی التلعکبری ایده الله تعالی قال حدثنا ابوالعباس... عن زید النرسی عن ابی‌عبدالله قال سمعته یقول اذا کان یوم الجمعة...».

انجام: «و ما حرم الله حراماً فاحله من بعد الاّ لمضطر و لا احل الله حلالاً قطّ ثم حرمه.».

بنگرید به: نسخه شماره «۴۸۵/۴» گزارش شده در جلد «۲» فهرست همین کتابخانه.

گزارش متن: این اصل در ضمن «الاصول الستة عشر» به کوشش مرحوم استاد آیت‌الله حاج میرزا حسن مصطفوی صص (۴۳ـ۵۸) در سالهای ۱۳۷۱هـ و ۱۴۰۵هـ در تهران و قم به چاپ رسیده است.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «تم کتاب الزید النرسی... من کتاب منصور بن حسین... فی ذیحجة سنة اربع و سبعین و ثلثماة کذا فی الاصل بخط العالم النحریر... السید نصرالله الحائری الموسوی الحسینی اعلی الله مقامه. و قد فرغ من تسوید هذه النسخة الشریفة العبد الغریق فی بحر العصیان حسین الاهری فی شهر شعبان المعظم سنة ستة و ثلثین بعد الف و ثلثماة ۱۳۳۶» ❊نوع خط: نسخ ❊نام کاتب: حسین اهری❊تاریخ کتابت: ۱۳۳۶هـ ❊عنوانها و

نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۷ (۶۲الف ـ ۶۸الف) ❊تعداد سطر: ۲۳ ❊اندازهٔ متن: ۱۷/۵×۹ سانتیمتر.

ویژگیها: در حاشیه تصحیح گردیده است، این نسخه از روی نسخه سید نصرالله الحائری الموسوی الحسینی کتابت شده و او نیز از روی نسخه منصور بن حسین استنساخ نموده است.

الذریعة: ۱۵۱/۲؛ رجال النجاشی: ۳۹۵/۱؛ فهرست کتابهای چاپی و عربی: ۶۵؛ خاتمة مستدرك الوسائل: ۶۲/۱.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۹۲۶/۱۱»

۲۹۹. اصل جعفر بن محمّد بن شریح الحضرمی (حدیث شیعه، عربی)

از: جعفر بن محمّد بن شریح الحضرمی، درگذشته: پیرامون سدهٔ ۲ یا ۳ه

آغاز: «الشیخ ابومحمّد هرون بن موسی بن احمد بن ابراهیم التلعکبری... قال قال ابوجعفر محمّد بن علی (ع) من سرّه ان لا یکون بینه و بین الله حجاب یوم القیمة...».

انجام: «عن مفضل الجعفی قال ما فرض الله طاعة احد قط الاّ [النبی].[1]».

بنگرید به: نسخه شماره «۴۸۵/۵» گزارش شده در جلد «۲» فهرست همین کتابخانه.

گزارش متن: این اصل در ضمن «الاصول الستة عشر» به کوشش مرحوم آیت‌الله حاج میرزا حسن مصطفوی صص(۶۰ـ۸۱) در سال‌های ۱۳۷۱ه و ۱۴۰۵ه در تهران و قم به چاپ رسیده است.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «تم کتاب جعفر بن محمّد... صورت ما فی المنتسخ منه کذا فی المنتسخ منه کتبه منصور بن الحسن الآبی فی ذی الحجة سنة اربع و سبعین و ثلثماة من نسخة ابی [الحسن] محمّد بن الحسن بن الحسین بن ایوب القمی بالموصل. کتبه العبد الآثم الغریق فی بحر العصیان حسین الاهری فی حادی عشر شهر شوال المکرم سنه سته و ثلثین بعد الالف و ثلماة ۱۳۳۶.» ❊نوع خط: نسخ ❊نام کاتب: حسین الاهري ❊تاریخ کتابت: ۱۳۳۶ه ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۹(۶۸ر_۷۶پ)

۱. در نسخه موجود چنین آمده است.

*تعداد سطر: ۲۳ *اندازهٔ متن: ۱۸×۹ سانتیمتر.

ویژگیها: در حاشیه تصحیح گردیده است.

الذریعة: ۱۴۴/۲؛ *فهرست کتابهای چاپی عربی:* ۶۵؛ *خاتمة مستدرک الوسائل:* ۷۵/۱.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۹۲۶/۱۲»

۳۰۰. **اصل محمّد بن المثنی بن القاسم الحضرمی** (حدیث شیعه، عربی)

از: محمّد بن المثنی بن القاسم الحضرمی، درگذشته: پیرامون سدهٔ ۲ یا ۳هـ

آغاز: «حدثنا الشیخ ابومحمّد هرون بن موسی التلعکبری ایده الله تعالی... قال حدثنا جعفر بن محمّد بن شریح... عن ابی‌عبدالله علیه‌السلام قال قال صلوا الی جانب القبر...».

انجام: «و امّا القبره فتقول لعن الله من یبغض اهل‌بیت رسول‌الله (ص).».

بنگرید به: نسخه شماره «۴۸۵/۶» گزارش شده در جلد «۲» فهرست همین کتابخانه.

گزارش متن: این اصل در ضمن «الاصول الستة عشر» در سالهای ۱۳۷۱هـ و ۱۴۰۵هـ در تهران و قم به چاپ رسیده است.

گزارش نسخه: *ترقیمه: «کذا فی المنتسخ کتبه منصور بن حسن بن الحسین الآبی فی ذی الحجة سنة اربع و سبعین و ثلثماة من نسخة ابی الحسن محمّد بن الحسن القمی بالموصل. کتبه العبد الغریق فی بحر العصیان حسین الاهری فی خمسة عشر ذی قعدة الحرام سنة ستة و ثلثون بعد الف و ثلثماة من الهجرة النبویة علیه الاف التحیة و الثناء ۱۳۳۶.» *نوع خط: نسخ *نام کاتب: حسین الاهری*تاریخ کتابت: ۱۳۳۶هـ *عنوانها و نشانیها: قرمز *نوع کاغذ: فرنگی *تعداد برگ: ۶ (۷۶ب ـ ۸۱ب) *تعداد سطر: ۲۳ *اندازهٔ متن: ۱۸×۹ سانتیمتر.

ویژگیها: در حاشیه تصحیح گردیده است.

الذریعة: ۱۶۶/۲؛ *فهرست کتابهای چاپی عربی:* ۶۵؛ *خاتمة مستدرک الوسائل:* ۷۷/۱.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۹۲۶/۱۳»

۳۰۱. اصل عبدالملك بن حكيم الخثعمى الكوفى (حديث شيعه، عربى)

از: عبدالملك بن حكيم الخثعمى الكوفى، درگذشته: پيرامون سدهٔ ۲هـ

آغاز: «الشيخ ابومحمّد هرون بن موسى... قال حدثنى عبدالملك بن حكيم عن سيف التمار عن ابى‌حمزة الثمالى قال سمعت ابا جعفر (ع) يقول ان سلمان كان ادركه العلم الاول...».

انجام: «و انّى لتحت هذه الصخرة منذ اربعين سنة فاجف لسانى عن ذكر الله.».

بنگريد به: نسخه شماره «۴۸۵/۸» گزارش شده در جلد «۲» فهرست همين كتابخانه.

گزارش متن: اين اصل در ضمن «الاصول الستة عشر» صص (۹۸ـ۱۰۱) در سال‌های ۱۳۷۱هـ و ۱۴۰۵هـ در تهران و قم به چاپ رسيده است.

گزارش نسخه: ❊ترقيمه: «تم الكتاب و الحمدلله رب العالمين. قد فرغ من تسويد هذه النسخة الشريفة العبد الغريق فى بحر العصيان حسين الاهرى فى ذى‌قعدة ۱۳۳۶.» ❊نوع خط: نسخ ❊نام كاتب: حسين الاهرى❊تاريخ كتابت: ۱۳۳۶هـ ❊عنوانها و نشانيها: قرمز ❊نوع كاغذ: فرنگى ❊تعداد برگ: ۲ (۸۲الف ـ۸۳الف) ❊تعداد سطر: ۲۳ ❊اندازهٔ متن: ۱۸×۹ سانتيمتر.

الذريعة: ۱۶۳/۲؛ فهرست كتابهای چاپی عربی: ۶۵؛ رجال النجاشى: ۵۳/۲؛ خاتمة مستدرك الوسائل: ۷۸/۱.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۹۲۶/۱۴»

۳۰۲. اصل مثنى بن الوليد الحنّاط (حديث شيعه، عربى)

از: مثنى بن الوليد الحناط الكوفى، درگذشته: پيرامون سدهٔ ۲هـ

آغاز: «الشيخ قال حدثنا على بن الحسن بنى فضال... مثنى بن الوليد الحناط... عن ابى‌عبدالله (ع) انه علّمه دعا يدعوا به اللهم انى اسئلك بقوتك...».

انجام: «قال سبع منهن خمس فيهن خلق من خلق الرب و اثنتان هواء ليس فيهما شى.».

بنگريد به: نسخه شماره «۴۸۵/۹» گزارش شده در جلد «۲» فهرست همين كتابخانه.

گزارش متن: اين اصل در ضمن «الاصول الستة عشر» صص (۱۰۲ـ ۱۰۵) در

سال‌های ۱۳۷۱هـ و ۱۴۰۵هـ در تهران و قم به چاپ رسیده است.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «آخر کتاب مثنی بن الولید الحناط الکوفی. کتبه العبد الغریق فی بحر العصیان حسین الاهری ۲۱ ذی قعدة الحرام ۱۳۳۶» ❊نوع خط: نسخ ❊نام کاتب: حسین الاهری ❊تاریخ کتابت: ۱۳۳۶هـ ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۲ (۸۳الف ـ ۸۴الف) ❊تعداد سطر: ۲۳ ❊اندازهٔ متن: ۱۸×۹ سانتیمتر.

☜ *الذریعة:* ۱۶۵/۲؛ *فهرست کتابهای چاپی عربی:* ۶۵؛ *خاتمة مستدرک الوسائل:* ۸۰/۱.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۹۲۶/۱۵»

۳۰۳. اصل خلاد السندی[1] (حدیث شیعه، عربی)

از: خلاد السندی البزاز الکوفی، درگذشته: پیرامون سدهٔ ۲هـ

آغاز: «الشیخ ایده الله قال حدثنا ابوالعباس احمد بن محمّد... قال حدثنا خلاد السندی البزاز الکوفی عن ابی عبدالله (ع) فی رجل ذبح حمامة من حمام الحرم...».

انجام: «فقال عمر من هم یا رسول الله فسکت عنه فقال علی (ع) من هم یا رسول الله قال هم شیعتك و انت امامهم.».

بنگرید به: نسخه شماره «۴۸۵/۱۰» گزارش شده در جلد «۲» فهرست همین کتابخانه.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «کتبه العبد الغریق فی بحر العصیان حسین الاهری فی شهر ذیقعدة الحرام من شهور هذه السنة ۱۳۳۶.» ❊نوع خط: نسخ ❊نام کاتب: حسین الاهری ❊تاریخ کتابت: ۱۳۳۶هـ ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۱ (۸۴ب) ❊تعداد سطر: ۲۳ ❊اندازهٔ متن: ۱۷×۹ سانتیمتر.

☜ *الذریعة:* ۱۴۹/۲؛ *خاتمة مستدرک الوسائل:* ۸۴/۱.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۹۲۶/۱۶»

---

۱. در ضبط لقب وی نا هم‌آهنگی‌هایی در منابع فقهی و حدیثی پدید آمده، برخی آن را السری و برخی دیگر السدی و تعدادی نیز برقی خوانده‌اند.

۳۰۴. اصل حسین بن عثمان بن شریك (حدیث شیعه، عربی)

از: حسین بن عثمان بن شریك العامری الکوفی، درگذشته: پیرامون سدهٔ ۲ه

آغاز: «الشیخ ایده الله قال حدثنا ابوالعباس احمد بن محمّد... عن حسین بن عثمان عن عبدالله بن مسکان عن سلیمان بن خالد قال قال ابوجعفر (ع) ان ابی نظر الی رجل یمشی مع ابنه متکی علی زراع ابیه...».

انجام: «قال صلة الرحم تزکی الاعمال و تنمی الاموال و تیسر الحساب و تدفع البلاء و تزید الاعمار.».

بنگرید به: نسخه شماره «۴۸۵/۱۱» گزارش شده در جلد «۲» فهرست همین کتابخانه.

گزارش متن: این اصل در ضمن «الاصول الستة عشر» صص (۱۰۸ـ۱۱۳) در سال‌های ۱۳۷۱ه و ۱۴۰۵ه در تهران و قم به چاپ رسیده است.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: « کتبه العبد الغریق فی بحر العصیان حسین الاهری فی شهر ذیقعدة سنة ۱۳۳۶» ❊نوع خط: نسخ ❊نام کاتب: حسین الاهری ❊تاریخ کتابت: ۱۳۳۶ه ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۲ (۸۵الف ـ ۸۶ب) ❊تعداد سطر: ۲۳ ❊اندازهٔ متن: ۱۸×۹/۵ سانتیمتر.

الذریعة: ۱۴۷/۲؛ *فهرست کتابهای چاپی عربی:* ۶۵؛ *خاتمة مستدرك الوسائل:* ۸۶/۱.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۹۲۶/۱۷»

۳۰۵. اصل عبدالله بن یحیی الکاهلی (حدیث شیعه، عربی)

از: عبدالله بن یحیی الکاهلی، درگذشته: پیرامون سدهٔ ۲ه

آغاز: «الشیخ ایده الله قال حدثنا ابوالعباس احمد بن محمّد... قال حدثنا عبدالله بن یحیی الکاهلی قال سمعت ابا عبدالله (ع) یقول صلّوا فی مساجدهم و اعینوا جنائزهم...».

انجام: «فقلت بلی والله لقد قلته قال نعم لقد قلته ان کل زعم فی القرآن کذب.».

بنگرید به: نسخه شماره «۴۸۵/۱۲» گزارش شده در جلد «۲» فهرست همین کتابخانه.

گزارش متن: این اصل در ضمن «الاصول الستة عشر» صص (۱۱۴ـ۱۱۶) در سال‌های ۱۳۷۱ه و ۱۴۰۵ه در تهران و قم به چاپ رسیده است.

گزارش نسخه: *ترقیمه: «تم الکتاب بعون الله الملك المنان حسین الاهری فی ذی قعدة الحرام من شهور ۱۳۳۶.» *نوع خط: نسخ *نام کاتب: حسین الاهری *تاریخ کتابت: ۱۳۳۶هـ *عنوانها و نشانیها: قرمز *نوع کاغذ: فرنگی *تعداد برگ:۱(۸۶ب) *تعداد سطر: ۱۰ همراه با حواشی.

ویژگیها: نسخه علائم تصحیح دارد. بخش پایانی کتاب در حاشیه برگ ۸۶ و بخشی دیگر نیز در حاشیه برگ ۷۹ کتابت شده است.

الذریعة: ۱۶۳/۲؛ فهرست کتابهای چاپی عربی: ۶۵؛ خاتمة مستدرك الوسائل: ۸۹/۱.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۹۲۶/۱۸»

۳۰۶. اجازة وحید البهبهانی للسید میر محمّدیوسف الطباطبائی (اجازات، عربی)

از: وحید بهبهانی، محمّدباقر بن محمّداکمل اصفهانی بهبهانی، درگذشته: ۱۲۰۵هـ

آغاز: «و قد اجاز لهذا السید الجلیل جمع کثیر من العلماء الاعلام و الکرام منهم المولی الجلیل... وحید البهبهانی...».

گزارش متن: سه اجازه است از وحید بهبهانی به یکی از شاگردانش به نام سید میر محمّدیوسف بن عبدالفتاح طباطبایی تبریزی (م۱۲۴۲هـ).

۱) اجازه‌ای در روز یکشنبه ۴ رمضان المبارك سال ۱۱۸۴هـ نسبت به تمامی تألیفات و مسموعات و مقروءات خود به میر محمّدیوسف که طی آن ایشان را ملقب به القاب بزرگی نموده است.

آغاز: همان فوق.

انجام: و ان لا ینسانی من صالح الدعوات... و انا الاقل محمّدباقر بن محمّداکمل... تحریراً فی یوم الاحد الرابع من شهر رمضان المبارك من شهور سنة اربع و ثمانین بعد الماة و الالف ۱۱۸۴.

۲) اجازه‌ای که در روز جمعه ۵ شعبان ۱۱۷۲هـ در ظهر کتاب مدارك الاحکام، سید عاملی نوشته شده است. اگر چه در نسخه اشاره به کتاب مدارك ننموده، لیکن از متن و تاریخ آن چنین بر می‌آید که همان مدارك الاحکام است که در الذریعه به آن اشاره شده است.

آغاز: الحمدلله علی نواله... و بعد فقد قرأ علی هذا الکتاب السید السند و الرکن الموثق

المعتمد... فأجزت ان یروی عنّی هذا الکتاب مع الحواشی التی علّقت علیه و سایر مرویّاتی...
انجام: ملتمسا منه الدعاء فی الحیات و الممات و کتب بیمناه الجانیة فی یوم الجمعة الخامس من شهر شعبان المعظم من شهور سنة اثنتین و سبعین بعد المأة و الالف حامداً مصلیاً مسلماً مستغفراً انتهی.

۳) اجازه‌ای در جمادی الاول سال ۱۱۷۵ه که بر ظهر کتاب «قواعد الاحکام» علامه حلی نوشته شده است.
آغاز: فقد قرآ علی هذا الکتاب ولدنا الاعز الامجد السید الموفق المسدد ذو الطبع...
انجام: ملتمسا منه الدعاء لی و لمشایخ العظام فی غالب الاوقات... و کتب بیمناه الداثرة محمّدباقر بن محمّد اکمل عفی عنهما جمیدی الاول سنة خمس و سبعین بعد الماة و الالف حامداً لله تعالی مصلیاً مسلماً علی نبیه.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «کاتبه حسین الاهری عفی الله عنه» ❊نوع خط: نسخ ❊نام کاتب: حسین الاهری❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۱۴ه ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: فرنگی❊تعداد برگ: ۲ (۸۷الف ـ ۸۸الف) ❊تعداد سطر: ۲۲ ❊اندازهٔ متن: ۱۷×۹ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۲۱/۵×۱۴ سانتیمتر ❊نوع جلد: مقوایی مشکی، عطف و گوشه‌ها: تیماج قرمز.

ویژگیها: با نشان «بلغ قبالاً» مقابله گردیده است، احتمال می‌رود این نشان برای تمامی مجموعه باشد.

الذریعة: ۱۴۸/۱؛ *الکرام البررة:* ۶۳۸/۳

شمارهٔ نسخه: «۱۳۹۲۶/۱۹»

۳۰۷. رسالة فی الحسن و القبح

(عقاید، عربی)

از: سید یحیی بن محمد بن حسن حسینی هندی خراسانی[1]، درگذشته: بعد از ۱۳۴۱ه
آغاز: «الحمدلله رب‌العالمین... و بعد فقد وقع الخلاف العظیم و النزاع الممتد القدیم بین الامامیة رضوان‌الله علیهم و من وافقهم من المعتزلة و بین الاشاعرة فی حسن الافعال و قبحها

۱. نام مولف از یادداشتی که در برگ نخست آمده اقتباس شده است.

عقلیان او شرعیان...».

انجام: «و وجوب شکر المنعم و حرمة الکفر و وجوب الایمان... استحباب الاحسان و حرمة الظلم و العدوان...» نانوشته.

گزارش متن: رساله‌ای است در بررسی مسائل مربوط به اصل عقلی حسن و قبح که گویا ناتمام مانده است. در مقدمه آن چنین آمده: و وجدت ان هذا الاصل الشریف قد صار عند الطلبة العصر مهملاً بایراً فاستعنت الله تعالی علی تجدیده و صرفت الجد و بذلت الجهد... و جعلت عمدة الغرض و المقصد المهتم به فی اثبات مذهب الامامیة فی هذا الاصل الشریف و ایضاح مقصدهم الحنیف... فنقول و تحقیق المرام علی وجه یرتفع به انشاءالله غواشی الظلام... یستدعی رسم مقدمات. المقدمة الاولی فی تحریر محل النزاع و هی العمدة فی هذا الباب لما فی کلماتهم من الاغتشاش و الاضطراب...

در این نسخه تنها دو مقدمه آمده، مقدمه نخست: فی تحریر محل النزاع، در چند امر و مقدمة الثانی: فی [بیان حکم العقل]، در چند امر.

مولف در این رساله به دیدگاههای مرحوم قاضی نورالله شوشتری مرعشی شهید، غزالی، فخر رازی، فضل بن روزبهان، لاهیجی و دیگران اشاره نموده است.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نستعلیق ❊نام کاتب: نسخه اصل به خط مولف ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۱۴هـ ❊عنوانها و نشانیها: مشکی ❊نوع کاغذ: فرنگی❊تعداد برگ: ۳۱ (۱ب ـ ۳۱الف) ❊تعداد سطر: ۲۲ ❊اندازهٔ متن: ۱۴×۹ سانتیمتر.

ویژگیها: نسخه‌ای است نفیس و اصل به خط مولف. در حاشیه تصحیح گردیده، قلم خوردگی دارد، در پایان چند برگ یادداشتهایی در مورد علم اصول فقه آمده است.

نقباء البشر (مخطوط): ۶۴۸.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۹۲۷/۱»

۳۰۸. [بدایع الافکار] (اصول فقه، عربی)

از: ناشناخته

آغاز: «الحمدلله ربّ العالمین... بدیعة اختلفوا فی جواز الامر بشیء مع علمه بانتفاء شرطه فذهب جمهور الاشاعرة الی الجواز...».

انجام: «و منشأ الاختلاف بین ارباب القولین علی سبیل الاجمال فنقول امّا مدرک القول بالتداخل الذی ذهب الیه جلّ المحققین...» نانوشته.

گزارش متن: این رساله از حیث عناوین و متن به کتاب بدایع الافکار مرحوم آیت‌الله حاج میرزا حبیب‌الله رشتی نجفی همخوانی بسیار دارد، لیکن عناوین فصول آن را در دو نسخه موجود ۸۰۷۹ـ۸۰۸۰ نیافتیم. برخی از عناوین آن به ترتیب زیر می‌باشد: بدیعة: اختلفوا فی جواز الامر بشی مع علمه بانتفاء شرطه، بدیعة: اختلفوا فی انّه اذا فسخ الوجوب هل یبقی الجواز ام لا، بدیعة: اختلفوا فی جواز الامر و النهی فی شی واحد.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «کتبه نصرالله بن ابی‌تراب المازندرانی بنفسه لنفسه فی المشهد الغروی، اللهم لا تحرمنا من مجاورها من دفن فیه» ❊نوع خط: نسخ ❊نام کاتب: نصرالله بن ابی‌تراب مازندرانی ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۱۴ه ❊محلّ کتابت: نجف‌اشرف ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۱۰۲ (۳۹ب ـ ۱۴۱الف) ❊تعداد سطر: ۱۹ ❊اندازهٔ متن: ۱۵×۹ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۲۱/۵×۱۵/۵ سانتیمتر ❊نوع جلد: تیماج زرشکی مجدول ضربی با ترنج.

ویژگیها: حاشیه نویسی دارد، با نشان «منه» و «منه قدس سره»، «منه عفی عنه» ه «محمدجعفر عفی عنه» و «لمحرره محمدجعفر گلپایگانی عفی عنه و عن والدیه شوال ۳۲»، در حاشیه تصحیح گردیده با نشان «بلغ» و عبارت «تم بحمدالله قبالاً بید محرر الاصل فی ارض الغریّ علی مشرفها سلام‌الله العلی فی سنة ۱۳۰۵» در انجام مقابله گردیده است، در پایان مهر بیضی «عبده یونس» مکرر آمده است.

☜ *الذریعة:* ۱۴۸/۱؛ *الکرام البررة:* ۶۳۸/۳

شمارهٔ نسخه: «۱۳۹۲۷/۲»

۳۰۹. انوار الهدایة و اسرار الفقاهة = شرح نجاة العباد (فقه شیعه، عربی)

از: سید یحیی بن محمد بن حسن حسینی هندی خراسانی، درگذشته: بعد از ۱۳۴۱ه

آغاز: «الحمدلله ربّ العالمین... المقصد الثانی من مقاصد کتاب الطهارة فی الغسل و هو بالضم اسم مصدر من غسل و جمعه اغسال کقفل و اقفال...».

انجام: «بل الاقوی و الاحوط اعادة الصلوة علیه بعد الغسل... لانّه دخل فی الصلوة علی

وجه الصحة و المشروعية و بمقتضاه الاتمام و فيه تامل و المسئلة محتاجه الى التّامل و الله اعلم.».

گزارش متن: شرح مفصّلی است بر کتاب نجاة العباد مرحوم شیخ محمّدحسن نجفی صاحب جواهر که در آن به طرح نظریات فقیهان متقدم و متأخر پرداخته و از استاد خویش به عنوان شیخنا العلامة یاد کرده و به احتمال بسیار همان حسن بن احمد کاشانی متوفی ۱۳۴۲ باشد که به وی اجازه روایت نیز داده است.

نسخه موجود جلد سوم و چهارم کتاب است که با شرح مبحث اغسال از کتاب الطهارة آغاز و با شرح مبحث تیمم پایان می‌پذیرد.

جلد سوم حاوی غسل‌ها می‌باشد. روز سه شنبه ۲۰ شوال سال ۱۳۱۲ه به پایان رسیده است.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «تم المجلد الثالث من الطهارة من کتابنا الموسوم... و کان حین فراغی من ذلک عن ارتفاع النهار من یوم الثلثاء العشرین من شهر شوال المکرم سنة اثنی‌عشر بعد الالف و ثلثمائة حامداً شاکراً مصلیاً ولله الحمد و المنّة (پایان جلد سوم)» ❊نوع خط: نستعلیق ❊نام کاتب: نسخه اصل به خط مولف ❊تاریخ کتابت: سدهٔ ۱۴ه ❊عنوانها و نشانیها: مشکی ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۲۴۷ ❊تعداد سطر: ۲۲ ❊اندازهٔ متن: ۱۵×۱۰ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۲۲×۱۵ سانتیمتر ❊نوع جلد: تیماج سبز و قهوه‌ای، مجدول.

ویژگیها: نسخه‌ای است نفیس، حاشیه نویسی و تصحیح آن به خط مولف، و دارای قلم خوردگی می‌باشد.

نقباء البشر (مخطوط): ۶۴۸؛ *مشاهیر مدفون در حرم رضوی*: ۳۹۲.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۹۲۸»

۳۱۰. **نقد الرجال** (رجال، عربی)

از: میر مصطفی بن حسین حسینی تفرشی، درگذشته: بعد از ۱۰۴۴ه

آغاز: افتاده «... [جابر] بن ابجر النخعی الکوفی الصهبانی ق حج [جابر] بن اسامة نزل بالمدینة ل حج...».

انجام: «لقب لعبدالله بن محمّد الاسدی و الحسن بن علی القمی و احمد بن سلیمان و فی الاول اشد لقب لعبدالله بن...» افتاده.

بنگرید به: نسخه شماره «۱۴۳/۲» گزارش شده در جلد «۱» فهرست همین کتابخانه.

گزارش متن: نسخه موجود از اول حرف جیم آغاز و تا بخشی از باب القاب به انجام می‌رسد. در بخش کنی و القاب کاستیهایی وجود دارد.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نستعلیق ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۱۳ه ❊عنوانها و نشانیها: نانوشته ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۱۶۰ ❊تعداد سطر: ۱۸ ❊اندازهٔ متن: ۱۵/۵×۸ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۲۱/۵×۱۵/۵ سانتیمتر ❊نوع جلد: تیماج مشکی، عطف: تیماج قرمز.

ویژگیها: اندکی حاشیه نویسی با نشان «منه رحمه الله» دارد. در حاشیه تصحیح گردیده، محلّ نوشتن عناوین نسخه نانوشته مانده گویا کاتب قصد داشته با رنگ دیگری آنها را بنویسد، ۸ برگ پایانی نونویس شده، نسخه اندکی رطوبت و آسیب دیده و برخی از برگها ترمیم گردیده است. یادآوری می‌شود: از کتاب نقد الرّجال نسخه‌های چندی در این کتابخانه موجود می‌باشد.

الذریعة: ۲۷۴/۴؛ طبقات اعلام الشیعة: ۵۶۶/۵.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۹۲۹»

۳۱۱. اصالة الصحة

(اصول فقه، عربی)

از: ناشناخته

آغاز: «و من الاصول المتداولة بها اصالة صحة فعل المسلم بمعنی حمل فعل الصادر عن المسلم...».

انجام: «و منها متی شککت فی شی و دخلت فی.. فشکك.».

گزارش متن: رساله کوتاهی است پیرامون ۲۰ سطر راجع به اصالة صحت فعل مومن که در دو مقام طرح گردیده است. بر فراز برگ این رساله عبارت «عصر؟ ۶ شهر رجب ۶۲ ابتدا شده» آمده است.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نسخ ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۱۳ه ❊عنوانها و

نشانیها: مشکی ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۱ ❊تعداد سطر: ۲۳ ❊اندازهٔ متن: ۱۴×۱۱/۵ سانتیمتر.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۹۳۰/۱»

۳۱۲. رسالة فی عدم لزوم استحضار صورة المرشد فی حال الذکر و الفکر = جامع الشتات

(تصوف، فارسی)

از: میرزای قمی، ابوالقاسم بن حسن گیلانی قمی، درگذشته: ۱۲۳۱ه

آغاز: «الحمدلله الذی فتح لنا من مفاتیح الالباب باباً و اوضح لنا فی ظلمات الشکوك من مصابیح محکمات الکتاب... اما بعد: این چند کلمه‌ای است که حسب الاقتضای بعض فضلای اصحاب...».

انجام: «و نجّنا عن مکائد وساوس الشیطان و متابعة الشهوات و هدانا الی سواء الصراط بمحمّد و آله العز الکرام علیهم افضل الصلوات و اکمل التحیات.».

بنگرید به: نسخه شماره «۲۸۲۰/۲» گزارش شده در جلد «۸» فهرست همین کتابخانه

گزارش متن: رساله‌ای است در پاسخ پرسش یکی از فضلا راجع به اجازه ذکر فکری که از شاه نعمت الله ولی کرمانی رسیده است در خصوص اینکه سالك هنگام ذکر بایستی صورت استاد و مرشد خود را در خاطر داشته باشد، میرزای قمی(ره) قبل از پاسخ به طرح سه مقدمه در معنی ذکر و دلائل عقلی و نقلی در رد این اجازه و طریقه صوفیان پرداخته است. این رساله را مؤلّف در شوال سال ۱۲۱۳ در شهر مقدس قم به پایان برده. و در ضمن جامع الشتات (صص۸۰۲ـ۸۱۰) به سال ۱۳۱۳ه چاپ و منتشر گردیده است.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «و فرغ من تالیفه الفقیر الی الله الدائم ابن الحسن الجیلانی ابوالقاسم نزیل دارالایمان قم صانها الله عن التلاطم فی شهر شوال المکرم من شهور سنة الف و مأتین و ثلث عشر حامداً مصلیاً مسلماً مستغفراً.» ❊نوع خط: نستعلیق ❊نام کاتب: نسخه اصل به خط مولف ❊تاریخ کتابت: ۱۲۱۳ه ❊محلّ کتابت: قم ❊عنوانها و نشانیها: مشکی ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۹ (۲الف ـ ۱۰ب) ❊تعداد سطر: ۲۶ ❊اندازهٔ متن: ۱۶×۹ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۲۲×۱۶ سانتیمتر ❊نوع جلد: مشمع قهوه‌ای، عطف: مشمع مشکی.

ویژگیها: نسخه‌ای است نفیس دارای حواشی نیز به خط مولف با نشان «بلغ» مقابله گردیده است، قلم خوردگی دارد، برگها اندکی آسیب دیده است.

الذریعة: ۲۳۸/۱۵ و ۵۸/۵؛ *الکرام البررة:* ۵۲/۱؛ *فهرست کتابهای چاپی فارسی:* ۱۴۹۶/۲.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۹۳۰/۲»

۳۱۳. رساله‌ای در استخاره (استخاره، فارسی)

از: ملا احمد بن محمّدمهدی نراقی کاشانی، درگذشته: ۱۲۴۵ه

آغاز: «هرگاه کسی استخاره کند در خصوص امری مثل خریدن مزرعه یا نکاح دختری یا اجازه دادن ملکی...».

انجام: «نقل کرد از یکی از علمای معاصرین که او گفت... از استخاره اول می‌توان دوباره استخاره نمود والله العالم کتبه بیمناه الداثرة العبد الاحقر احمد بن محمّدمهدی ابن ابی‌ذر سامحه الله یوم العرض الاکبر.».

گزارش متن: رساله کوتاهی است در خصوص مشروعیت تجدید استخاره در صورتی که حالات استخاره کننده یا مورد استخاره تغییر نماید. یادآوری می‌شود نام این رساله در هیچ یك از منابع موجود وجود ندارد.

این رساله در مجموعه «میراث ماندگار»[1] با تحقیق پژوهشگر فرزانه آقای علی رفیعی علامرودشتی در سال ۱۳۸۲ش به چاپ رسیده است.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «کتبه بیمناه الداثرة العبد الاحقر احمد بن محمّدمهدی بن ابی‌ذر سامحه الله یوم العرض الاکبر.» ❊نوع خط: نستعلیق ❊نام کاتب: نسخه اصل به خط مولف ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۱۳ه ❊عنوانها و نشانیها: مشکی ❊نوع کاغذ: فرنگی

---

۱. مجموعه‌ای است از آثار فارسی و عربی چاپ نشده که نسخه‌های خطی آن معمولاً در این کتابخانه موجود می‌باشد. از این مجموعه تا کنون ۲ جلد با اشراف اینجانب از سوی واحد انتشارات همین کتابخانه به چاپ رسیده است و ۳ جلد بعدی نیز در آینده منتشر خواهد شد.

*تعداد برگ: ۴ *تعداد سطر: ۱۹ *اندازهٔ متن: ۱۵×۹ سانتیمتر *اندازهٔ جلد: ۲۲/۵×۱۵/۵ سانتیمتر *نوع جلد: تیماج قهوه‌ای مجدول با ترنج و سرترنج، عطف: تیماج قهوه‌ای.

ویژگیها: نسخه‌ای است بسیار نفیس. در حاشیه تصحیح گردیده است. در برگ نخست دو یادداشت ظاهراً به خط مولف و دو مهر بیضی با نشان «[احمد]...» و «محمّد...» دیده می‌شود، فراز نسخه ترمیم گردیده است.

☜ *موسوعة مؤلفی الامامیة*: ۱۸۲/۵

شمارهٔ نسخه: «۱۳۹۳۱»

۳۱۴. خزانة الروایات (فقه حنفی، عربی)

از: قاضی چکن بن احمد هندی، درگذشته: ۹۲۰هـ

آغاز: «الحمدلله الذی خلق الانسان و علّمه البیان و رفع مدارج العالمین... اما بعد فان اشرف العلوم قدراً و اهمها احتیاجاً و اقواها اعتماداً...».

انجام: «پس در استعمال آن خوشبوی ناپاك چه فایده بود بوجود خوشبوئیها پاك والله تعالی اعلم بالصواب.».

بنگرید به: نسخه شماره «۲۰۹۴» گزارش شده در جلد «۶» فهرست همین کتابخانه.

گزارش متن: مولف در مقدمه کتاب راجع به اثر خود چنین گوید[1] «بهترین علوم از حیث قدر و منزلت علم فقه می‌باشد که باعث عزت دنیا و آخرت انسان می‌گردد لذا از آغاز بلوغ به کاوش در مسائل فقهی و روایات مشغول و در گردآوری فواید دینی حریص بودم و هرگاه حادثه‌ای رخ می‌داد به جستجوی حکم آن در فتاوی و مصنفات آنهم به سعی تمام می‌پرداختم تا به حل آن نائل گردم، سپس یافته‌های خویش را به فرمایش حضرت رسول اکرم (ص) که فرمود: «قیّد العلم بالکتابة» می‌نوشتم چون بهار جوانی سرآمد و خزان پیری سررسید، مجموعه‌ای از مسائل و روایات آمیخته بهم به سان آمیختگی لعل و یاقوت گردآمده بود که دسترسی طالبان به مطالب آن دشوار می‌نمود پس

---

۱. ترجمه به اختصار.

به ترتیب آنچه از متون و حواشی و شروح معتبره به چنگ آمده بود آهنگ کرده و به مناسبت فوائدی در آنها درج نمودم»

به سبب فضل علم، آغاز کتاب با کتاب العلم می‌باشد، آنگاه به روش کتابهای فقهی از طهارت تا حدود و دیات را بیان نموده و در انجام نیز ابواب و فصولی در اخلاق و سنن آورده است. خوشبختانه نسخه موجود کامل می‌باشد.

مولف در هر کتاب فقهی از عناوین باب و فصل استفاده نموده و در برخی موارد نیز عبارات فارسی به کار برده است و گاه از یك کتاب نیز به عربی و هم به فارسی نقل نموده است.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «تمام شد بعون الله تعالی دوازدهم رمضان سنه ۳۱ مطابق سنه ۱۰۹۱ هجری[1]» ❊نوع خط: نستعلیق ❊تاریخ کتابت: ۱۰۹۱هـ ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۴۷۰ ❊تعداد سطر: ۱۹ ❊اندازهٔ متن: ۱۵×۶ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۲۲×۱۳ سانتیمتر ❊نوع جلد: مقوای یشمی مجدول با ترنج و سر ترنج با لبهٔ برگردان، عطف و حاشیه: تیماج قرمز.

ویژگیها: نسخه‌ای است بسیار نفیس دارای یك سرلوح مرصع با نقش گل و بوته، برگها مجدول ۳ خطّی لاجورد و طلا، حاشیه نویسی دارد و بیشتر ترجمه واژه‌های مشکل در متن می‌باشد. در حاشیه تصحیح گردیده است، اسامی کتابهایی که از آنها نقل شده همگی با قرمز کتابت شده است. در آغاز نسخه دو برگ فهرست مطالب با شماره صفحه مشهود می‌باشد، در برگ سوم تملك گل محمّد درویش قادری آمده، نسخه رطوبت و آسیب دیده لکن متن مصون مانده است.

☜ *کشف الظنون:* ۷۰۲/۱؛ *فهرست مشترك نسخه‌های خطی فارسی پاکستان:* ۵۰۱/۱۴؛ *الفهرس الشامل للتراث العربی الاسلامی المخطوط (الفقه و اصوله):* ۹۹۱/۳.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۹۳۲»

---

۱. شاید از گاه‌شماریهای محلی رایج در هند باشد.

۳۱۵. إحیاء الاجتهاد لارشاد العباد (فقه شیعه، عربی)

از: سید محمّد بن سید دلدار علی نقوی نصیرآبادی ملقب به سلطان العلماء، درگذشته: ۱۲۸۴ه

آغاز: «الحمدلله الذی هو حی لا یموت و لا یغرب عنه شی و لا یفوت و هو الذی جعل الحیوة وصلة لنیل الکمالات... و بعد فهذا بیان واف و تبیان شاف سمح به قریحتی...».

انجام: «و لنختم الکلام فی هذا المقام و علی الله و به الاعتصام و کان ذلك فی ضحوة الثلاثا منتصف شهر محرم الحرام سنة ست و ثلثین بعد المأتین بعد الالف من الهجرة النبویة علی‌ها جرها و آله الائمة المهدیة و سلم تسلیماً کثیراً.».

بنگرید به: نسخه شماره «۶۷۱۲/۱» گزارش شده در جلد «۱۷» فهرست همین کتابخانه.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «راقمه عاصی محمّدخان در غره شهر ربیع الاول باتمام رسید سنه ۱۲۴۰.» ❊نوع خط: نسخ زیبا ❊نام کاتب: محمّدخان ❊تاریخ کتابت: ۱۲۴۰ه ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد سطر: ۱۷ ❊اندازهٔ متن: ۱۵×۷/۵ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۲۲×۱۴ سانتیمتر ❊نوع جلد: تیماج قرمز.

ویژگیها: نسخه‌ای است نفیس و در حیات مولف آن کتابت شده. در حاشیه تصحیح گردیده، نسخه اندکی آسیب و دیده است.

الذریعة: ۳۰۶/۱؛ الکرام البررة: ۳۹۴/۳؛ اعیان الشیعه: ۲۷۶/۹.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۹۳۳»

۳۱۶. کواشف الحجب عن مشکلات الکتب (اصول فقه، عربی)

از: محمّدصالح بن محمّدمحسن اصفهانی مازندرانی جوربائی، درگذشته: بعد ۱۲۸۰ه

آغاز: «الحمدلله الذی کشف الحجاب عن ابصارنا بمصابیح الیقین و هدانا الی مسالك النجاة بالتمسك بالعروة الوثقی و الحبل المتین... الکشف الاول فی دفع تنافی الخلاف فی تعارض الاصل و الظاهر...».

انجام: «فیقول عدم التبادر باعتبار التجوز اکثر فیلحق موضع الشك بالغالب فتأمل انتهی

کلامه فی الخلد مقامه. قد فرغ من تسویده المولف... فی دارالخلافة طهران... وفقنا فیما تحب و ترضی بمغمحح.».

بنگرید به: نسخه شماره «۴۵۱۰/۲» گزارش شده در جلد «۱۲» فهرست همین کتابخانه.

گزارش متن: نسخه دیگری از این کتاب در فهرست کتابخانه دانشکده حقوق دانشگاه تهران ص۴۲۹ معرفی شده و دارای ۱۵۰ حجاب و ۱۵۰ کشف و در آغاز آن چنین آمده «... ان هذا هو المجلد الثانی من کتابی المسمی بکواشف الحجب» تصریح مولف در نسخه دانشکده حقوق بر اینکه این نسخه جلد ثانی کتاب است دلیل بر چند جلد بودن این اثر می‌باشد، اگر چه در نسخه موجود اشاره‌ای به جلد آن ننموده است. البته اگر وی این کتاب را به روش اصولیین تألیف کرده باشد نسخه موجود جلد نخست و بیشتر مربوط به مباحث الفاظ می‌باشد و در بیستم شعبان سال ۱۲۴۴ه در تهران به پایان رسیده است.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «تم الکتاب بعون الملك الوهاب فی سادس عشر من رمضان المبارك فی ید اقل الطلبة [عبد] واسع بن موسی التنکابنی فی دارالسلطنة اصفهان فی مدرسة... فی سنة ۱۲۷۸ اللهم اغفر له ولوالدیه و احسن الیهما و الیه بحق محمّد و آله.» ❊نوع خط: شکسته نستعلیق ❊نام کاتب: عبدالواسع بن موسی تنکابنی ❊تاریخ کتابت: ۱۲۷۸ه ❊محلّ کتابت: اصفهان ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۱۱۶ ❊تعداد سطر: ۲۵ ❊اندازهٔ متن: ۱۵×۸ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۲۱/۵×۱۵/۵ سانتیمتر ❊نوع جلد: مقوای کاهی، عطف: تیماج قهوه‌ای.

ویژگیها: در حاشیه تصحیح شده. در برگ نخست تملك و مهر بیضی «عبدالواسع» آمده، نسخه اندکی رطوبت و آفت دیده است.

☜ *الذریعة:* ۱۷۷/۱۸؛ *الکرام البررة:* ۶۵۱/۲؛ *ماضی النجف و حاضرها:* ۲۰۱/۳؛ *فهرست نسخه‌های خطی کتابخانه دانشکده حقوق دانشگاه تهران:* ۴۲۹.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۹۳۴»

۳۱۷. سفیر العرشی فی تفسیر آیة الکرسی (تفسیر، عربی)

از: ابی‌نصر محمّد بن غیاث‌الدین منصور دشتکی شیرازی معروف به صدرالدین ثانی،

درگذشته: بعد از ۹۷۳هـ

آغاز: «الله لا اله الاّ هو الحی القیوم نبهنا عن سنة شبة الاوهام و الخیالات و ایقظنا عن رقدة نوم الافهام بالجهالات و وفقنا فی التأسی بهدی...».

انجام: «فاتحة و خاتمه این کلام اسم تو و ذکر تو شد والسلام قد جف عنها مداد مولفها و مالکها... و اهتدیت بان اسمه تاریخه فی صبیحة یوم الاربعاء العشرین من ذی قعدة الحرام سنة ۹۶۱ و الحمدلله علی ترادف نعمه کثیرا.».

گزارش متن: تفسیری است بر آیة الکرسی در دو جزء و هشت حزب که مطالب و موضوعات با روش ویژه نگارش یافته است. جزء اول مشتمل بر مباحث ادبی و جزء دوم آن امور عقلی و نقلی می‌باشد حزب ۱) از جزء اول: در معانی لغوی آیه، حزب ۲) در مباحث صرفی کلمات آیه شریفه، حزب۳) در مباحث علم نحو در جملات آیه، حزب۴) در معانی و بیان، حزب۱) از جزء دوم: مشتمل بر ۳۵ حدیث پیرامون آیه شریفه در چهار نقل، حزب۲) در اسامی و فضایل کلمه توحید، حزب۳) در مباحث مربوط به کلمه لااله الا الله در چهار آیه و حزب۴) اصول عقاید مربوط به آیه شریفه مشتمل بر مقدمه و خاتمه و چهار اصل.

مولف در نخستین روز ذی حجه سال ۹۶۰هـ این رساله را آغاز و در هفتم محرم سال ۹۶۱هـ طی ۳۷ روز آن را به سامان رسانده و در روز چهارشنبه ۲۰ ذی‌قعده سال ۹۶۱هـ به مطابقت تاریخ تالیف و عنوان رساله با حروف ابجد، پی برده است. وی در برخی موارد از اشعار و کلمات فارسی استفاده نموده و این رساله را تحفه‌ای برای فرزندش امیر غیاث‌الدین منصور قرار داده است.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «و قد فرغ باستکتابها فی یوم الثلثاء سابع شهر محرم الحرام سنة ۱۰۸۹ بحمدالله و کرم جوده و الحمدلله.» ❊نوع خط: نسخ ❊تاریخ کتابت: ۱۰۸۹هـ ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۹۲ ❊تعداد سطر: ۲۵ ❊اندازهٔ متن: ۱۶/۵×۷ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۲۱/۵×۱۵ سانتیمتر ❊نوع جلد: تیماج قهوه‌ای مجدول.

ویژگیها: حاشیه نویسی دارد با نشان «منه ره». در حاشیه تصحیح شده و از روی نسخه اصل کتابت گردیده و در برگ نخست آن چنین آمده: «نقلت من خط المصنف

رحمه‌الله کتاب سفیر العرشی فی تفسیر آیة الکرسی مما الفه فکتبه العبد المیت صدر بن منصور بن صدر جعل الله کل لیالیه لیلة القدر کما جعل هلال احوال ابویه کالبدر رغما لانوف ارباب الغدر و حزناً لقلوب الحساد من اهل الخدر و السدر آمین»، تملك ابوالحسن بن علی نقی با مهر مربّع «یا ابوالحسن ادرکنی»، تملك عبدالصمد محلاتی و تملك سید مهدی لاجوردی حسینی[1] در برگ آغاز و دوم نسخه آمده است، عبارت «من کتب وقفی حاجی محسن... با مهر بیضی «... بن عبدالجواد» در برگ آغاز آمده، چند حدیث از کتاب توحید صدوق در آغاز و پایان نسخه کتابت شده، تمام برگهای نسخه متن و حاشیه شده است.

الذریعة: ۱۹۲/۱۲؛ *طبقات اعلام الشیعة:* ۲۱۹/۴.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۹۳۵»

۳۱۸. الجنة الواقیة و الجنة الباقیة

(دعا، عربی)

از: تقی‌الدین ابراهیم بن علی کفعمی، درگذشته: ۹۰۵ه

آغاز: «الحمدلله الذی جعل الدعاء سلماً یرتقی به الی اعلی مراتب المکارم و وسیلة الی اقتناء غرر المحامد...».

انجام: «فلنذکر ما وعدنا به فی خطبته... من ذکر الکتب المنقول منها کتاب المتهجد... کتاب الفردوس، کتاب الجواهر کتاب العدّة کتاب التتمة.».

بنگرید به: نسخه شماره «۴۸۰/۱» گزارش شده در جلد «۲» فهرست همین کتابخانه.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «قد وقع الفراغ من تسویده یوم[2] الخامس و العشرون من شهر جمادی الاول من شهور سنة.» ❊نوع خط: نسخ ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۱۳ه ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۴۶ ❊تعداد سطر: ۱۸ ❊اندازهٔ

---

۱. این نسخه از جمله نسخه‌هائی است که طیّ یکی از مراحل آن را با تعدادی دیگر از نسخه‌های خطّی نفیس از عالم فرزانه آیت‌الله سید مهدی لاجوردی قمی برای این کتابخانهٔ بزرگ خریداری نمودم.

۲. در نسخه چنین آمده.

متن: ۱۵/۵×۱۱ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۲۰/۵×۱۷ سانتیمتر ❊نوع جلد: تیماج قهوه‌ای مجدول.

ویژگیها: اندکی حاشیه نویسی دارد. در حاشیه تصحیح گردیده، در پایان حدیث کساء در حاشیه و چند دعا در طلب اولاد و سعه رزق و اداء دین آمده است، اجازه‌ای از کریم بن ابراهیم کرمانی به محمّدرضاخان در جمادی الاول ۱۲۸۰ه به خط مجیز آمده است. در پشت برگ پایانی صورت نوشته‌ای از محمّدرحیم‌خان دیده می‌شود. در برگ نخست چند بیت از اشعار رودکی وجود دارد.

الذریعة: ۱۶۱/۵؛ طبقات اعلام الشیعة: ۶/۴؛ احیاء الداثر: ۶.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۹۳۶»

۳۱۹. **الحکمة العرشیة = عرشیة** (فلسفه ـ کلام، عربی)

از: صدرالدین محمّد بن ابراهیم شیرازی، درگذشته: ۱۰۵۰ه

آغاز: «الحمدلله الذی جعلنا ممن شرح صدره للاسلام فهو علی نور من ربه و اوحدنا من عبادالذین اتاهم رحمته من عنده...».

انجام: «فی قلوب العلماء و المجتهدین من اتباعهم و مقلدیهم الی یوم القیمة و نسبة سید الاوصیاء الی علماء هذه الامة فی الابوة المعنویة کنسبة آدم علیه‌السلام الی افراد...» ناتمام.

بنگرید به: نسخه شماره «۶۷۱۷/۲» گزارش شده در جلد «۱۷» فهرست همین کتابخانه.

گزارش متن: نسخه موجود فاقد سه قاعده پایانی و خاتمه می‌باشد. این رساله به صورت سنگی به سال ۱۳۱۵ه و همچنین در سال ۱۳۴۱ش با ترجمه غلامحسین آهنی به چاپ رسیده است.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نستعلیق ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۱۳ه ❊عنوانها و نشانیها: نانوشته ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۲۳ (۱ب ـ ۲۳الف) ❊تعداد سطر: ۲۰ ❊اندازهٔ متن: ۱۶×۷/۵ سانتیمتر.

ویژگیها: اندکی حاشیه نویسی دارد با نشان «منه قدس سره» و «منه طاب ثراه»، برخی از عناوین در حاشیه نوشته شده است، در برگ نخست فهرست رساله‌های مجموعه

آمده است. تملك یحیی بن محمّدسعید حسینی رضوی مشهور به ابی‌المعانی همراه با مهر بیضی «یحیی بن محمّدسعید الحسینی الرضوی» که نسخه از ملا محمّدعلی به ایشان منتقل شده است. آن مهر در برگ دوم نیز آمده است.

الذریعة: ۵۸/۷؛ *کتابشناسی جامع ملا صدرا:* ۲۴۰.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۹۳۷/۱»

۳۲۰. حاشیة الحکمة المتعالیة = حاشیة الاسفار الأربعة (فلسفه، عربی)

از: اسماعیل بن سمیع اصفهانی معروف به واحدالعین، درگذشته: ۱۲۷۷هـ

آغاز: «قوله من العرفاء ای من اهل النظر قوله و الاولیاء ای اهل الکشف قوله احدها السفر من الخلق الی الحق اما اهل النظر و الاستدلال...».

انجام: «وهم و اراحة قال بعضهم ان العالم سواء کان قدیم الذات الخ حاصل الکلام ان بعضا من الاشیاء حادث بالضرورة... و هو جوابنا فی استناد اصل العالم الی العلة مع کونه محدثاً تدبر.».

گزارش متن: حاشیه‌ای است با عناوین (قوله ـ قوله) بر کتاب اسفار اربعه ملا صدرا که بیشتر جنبه توضیحی دارد. نسخه موجود از آغاز اسفار تا فصل دوم از مرحله ششم را دارا می‌باشد.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نستعلیق ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۱۳هـ ❊عنوانها و نشانیها: مشکی ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۸۲ (۲۴الف ـ ۱۰۵الف) ❊تعداد سطر: ۲۲ ❊اندازهٔ متن: ۱۸×۱۳ سانتیمتر.

ویژگیها: اندکی حاشیه نویسی دارد با نشان «محمّداسمعیل دام ظله» و «محمّدعلی تبریزی». در حاشیه تصحیح گردیده است.

الذریعة: ۲۰/۶؛ *کتابشناسی جامع ملا صدرا:* ۲۵۰.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۹۳۷/۲»

۳۲۱. تقریرات ملا علی نوری = تقریرات الحکمة المتعالیة = حاشیه حکمة المتعالیة

(فلسفه، عربی)

از: ناشناخته، درگذشته: پیرامون سدهٔ ۱۳ه

آغاز: «قوله کما ظنه المحقق الدوانی قد ظن المحقق و تلامذته الی الجعل البسیط بالقیاس الی نفس الذات هو بعینه جعل مرکب بالقیاس الی الذاتیات و وجه ظنه یعلم من قوله ره...».

انجام: «قوله امر مبهم لا یحصل له اصلاً و منها یعلم العاقل ان الفناء عند نفخ الصور الاولی... المادة فی کل الاشیاء هی الهیولی الاولی.».

گزارش متن: تقریرات درس فلسفه ملا علی بن جمشید نوری اصفهانی (۱۲۴۶ه) است با عناوین (قوله ـ قوله) که از سوی یکی از شاگردان وی که شاید اسماعیل بن سمیع اصفهانی باشد، نگاشته شده است.

موضوع تقریر، مبحث جعل از اسفار ملا صدرا که آغاز مرحله سوم از جلد اول اسفار می‌باشد.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نستعلیق ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۱۳ه ❊عنوانها و نشانیها: مشکی ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۹ (۱۰۶الف ـ۱۱۴ب) ❊تعداد سطر: ۲۳ ❊اندازهٔ متن: ۱۸×۱۳ سانتیمتر.

ویژگیها: اندکی حاشیه نویسی دارد با نشان «منه عفی عنه».

☜ *روضات الجنات:* ۴۰۸/۴؛ *الکرام البررة:* ۴۷/۳.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۹۳۷/۳»

۳۲۲. تقریرات شواهد الربوبیة فی المناهج السلوکیة = حاشیة شواهد الربوبیة

(فلسفه ـ کلام، عربی)

از: ناشناخته، درگذشته: پیرامون سدهٔ ۱۳ه

آغاز: «قوله فی الحکمة المشرقیة من الاشراق الرابع من الشاهد الرابع من المشهد الاول من الشواهد الربوبیة و لیس المجعول نفس المهیة مع قطع النظر عن وجودها...».

انجام: «انه اطلق الجوهریة علیها باعتبار نفسها قوله هی عین الوجودات الخاصة و من هنا یأتی الوحدة فی الکثرة.».

گزارش متن: تقریرات درس کتاب شواهد ربوبیه است با عناوین (قوله ـ قوله) که به قرینه رساله‌های دیگر مجموعه مقرر ملا علی نوری و نویسنده یکی از شاگردان وی بوده، و در آغاز رساله عبارت «تقریرات الحکیم الصمدانی و العارف الربانی استادنا الاعلم الافهم حین قرأتنا علیه الشواهد الربوبیة» دیده می‌شود. نسخه موجود از حکمت مشرقیه از اشراق چهارم از شاهد چهارم از مشهد اول و اشراق پنجم از همان شاهد را دارا می‌باشد.

رساله‌ای با عنوان «حاشیه شواهد الربوبیة فی المناهج السلوکیة» در بخش یکم جلد سوم فهرست کتب اهدایی آیت‌الله سید محمّد مشکوة به کتابخانه دانشگاه تهران ص۲۴۴ از ملا علی نوری معرفی گردیده است که احتمال دارد با رساله مورد بحث و رساله بعدی این مجموعه از یك سری تقریرات باشند.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نستعلیق ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۱۳ه ❊عنوانها و نشانیها: مشکی ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۶ (۱۱۵ب ـ ۱۲۰ب) ❊تعداد سطر: ۲۱ ❊اندازهٔ متن: ۱۷×۱۳ سانتیمتر.

ویژگیها: اندکی حاشیه نویسی دارد. در حاشیه تصحیح شده است.

الذریعة: ۱۴۴/۶.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۹۳۷/۴»

۳۲۳. **حاشیة شواهد الربوبیة فی المناهج السلوکیة = تقریرات شواهد الربوبیة فی المناهج السلوکیة**

(فلسفه ـ کلام، عربی)

از: ناشناخته. درگذشته: پیرامون سدهٔ ۱۳ه

آغاز: «قال اوائل الشواهد الربوبیة اظلام و وهم و اشراق عقل قوله ربما یتوهم متوهم ان الوجود اذا کان موضوعاً...».

انجام: «فهذا الذی ذکرناه ای السر و اللم الذی ذکرناه فی باب العبادات الخمس المعروفة علی الحقیقة... الی انه یتناسخ الباطن الخ.».

گزارش متن: حاشیه‌ای است بر کتاب شواهد الربوبیة ملا صدرا با عناوین (قوله ـ قوله). نسخه موجود از اوایل مشهد اول آغاز و تا پایان مشهد سوم یعنی مبحث معاد به پایان می‌رسد. بنابر آنچه در حاشیه این رساله آمده: نویسنده یکی از معاصران و شاگردان

ملا علی نوری و ملا اسماعیل اصفهانی معروف به واحدالعین بوده است. وی در آغاز رساله (حاشیه) چنین آورده: «من افادات الحکیم اللهی استاذنا علی النوری دام ظله حین تدریسه لهذا الکتاب» و در نیمه رساله بدون هیچگونه فصلی، در حاشیه نوشته است: «قد تمت افادات المولی النوری دام ظله و من هنا هو تقریرات الاستاذ الملا اسمعیل دام ظله». چند برگ بعد نیز چنین نگاشته: «تقریرات الآخوند الملا اسمعیل دام ظله العالی فی مبحث المعاد من الشواهد الربوبیة» که احتمال دارد ملا اسمعیل اصفهانی درس استاد خود ملا علی نوری را تکمیل نموده باشد و کلام استاد الأساتید مرحوم سید جلال‌الدین آشتیانی رحمت‌الله علیه می‌تواند مویدی بر این احتمال باشد، وی در مقدمه شواهد ربوبیة[1] می‌فرماید: «در این اواخر که آخوند [ملا علی نوری] از کثرت سن دچار ضعف و ناتوانی شدید شده بود شاگردان حوزه فلسفه و الهیات اصفهان برای استفاده کامل بدرس ملا اسماعیل حاضر می‌شدند.».

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نستعلیق ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۱۳هـ ❊عنوانها و نشانیها: مشکی ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۷۰ (۱۲۱الف ـ۱۹۰ب) ❊تعداد سطر: میانگین ۲۳ ❊اندازهٔ متن: ۱۹×۱۳ سانتیمتر.

ویژگیها: حاشیه نویسی دارد با نشان «منه». در حاشیه تصحیح گردیده است.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۹۳۷/۵»

۳۲۴. حاشیة رسالة القضاء و القدر (فلسفه ـ کلام، عربی)

از: ملا علی بن جمشید نوری، درگذشته: ۱۲۴۶هـ

آغاز: «قوله طاب ثراه فی رسالة القضاء و القدر اتباع المعلم الاول ای... المعلم الاول لان مذهبه هو المذهب المختار...».

انجام: «قوله مطلق ای عن قید البدل قوله مصفدین ای معتدین قوله متصرفاً... قوله بالعروة الوثقی و هی مقام الولویة[2].».

---

۱. چاپ مرکز نشر دانشگاهی، ۱۳۶۰ش، ص۱۱۵.

۲. در نسخه چنین آمده.

گزارش متن: حاشیه‌ای است با عناوین (قوله ـ قوله) بر رساله قضا و قدر ملاصدرا که یکی از شاگردان ملا علی نوری نگاشته و در ضمن از عبارت «قال الاستاذ» و «هکذا قال الاستاذ» سود جسته است. در فهرست موجود در برگ نخست نیز نام رساله «تقریرات الحکیم النوری دام ظله المتعلقة برسالة الصدریة ره فی القضا و القدر» آمده است. نسخه دیگری از رساله قضا و قدر ملا صدرا با حواشی ملا علی نوری و ملا اسماعیل اصفهانی در کتابخانه تنکابن مازندران موجود می‌باشد.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نستعلیق ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۱۳ه ❊عنوانها و نشانیها: مشکی ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۱۷ (۱۹۱الف ـ ۲۰۷ب) ❊تعداد سطر: ۲۲ ❊اندازهٔ متن: ۱۸×۱۳ سانتیمتر.

ویژگیها: حاشیه نویسی دارد. در حاشیه تصحیح گردیده است.

☜ *الکرام البررة:* ۴۷/۳؛ *کتابشناسی جامع ملا صدرا:* ۲۷۵.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۹۳۷/۶»

۳۲۵. نور البصائر فی حل مشکلات المشاعر = حاشیة المشاعر = شرح المشاعر

(فلسفه، عربی)

از: احمد بن محمّدابراهیم اردکانی شیرازی، درگذشته: پیرامون ۱۲۵۰ه

آغاز: «احمدك اللهم یا مفیض الخیر و الجود و جاعل کل وجود و فاعل کل موجود... فیقول افقر المفتاقین الی الله الحکیم العلیم...».

انجام: «و هو الذی یطرء العدم و ینافیه الوجود... و منها المعنی المصدری الذهنی انتهی ما اردنا نقله اذ ظاهر انّ...» ناتمام.

گزارش متن: تعلیقاتی است بر مطالب مشکل کتاب «المشاعر» ملا صدرا. آنگونه که در مقدمه رساله آمده این تعلیقات حاصل شنیده‌های شارح از استاد خویش ملا مصطفی العلماء و تراوشات فکری و عقلی وی می‌باشد و آن را به وکیل الدوله چراغعلی‌خان هدیه نموده است. پژوهشگر فرزانه دوست دیرین استاد فرزانه عبدالحسین حائری در فهرست کتابخانه مجلس شورای اسلامی ۱۹۸/۵ آورده‌اند: مولف دو حاشیه بر مشاعر نگاشته است یکی کوتاه در زمان استادش ملا مصطفی العلماء و دیگری مبسوط. بعد از مرگ استادش

آن حاشیه مفصل با کتاب المشاعر به صورت سنگی در تهران به چاپ رسیده است.
نسخه موجود با حاشیه چاپ شده همخوانی دارد ولی متأسفانه ناقص و تا بخشی از مشعر سوم را دارد.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نستعلیق ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۱۳هـ ❊عنوانها و نشانیها: مشکی ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۷ (۲۰۸ب ـ ۲۱۴ب) ❊تعداد سطر: ۱۹ ❊اندازهٔ متن: ۱۵×۱۰ سانتیمتر.

ویژگیها: اندکی حاشیه نویسی دارد با نشان «منه دام ظله العالی». در حاشیه تصحیح گردیده است.

الذریعة: ۲۰۰/۶ و ۶۵/۱۴؛ فهرست کتابهای چاپی عربی: ۸۴۵؛ فهرست کتابخانه مجلس شورای اسلامی: ۱۹۸/۵؛ موسوعة مؤلفی الامامیة: ۴۶/۴؛ الکرام البررة: ۷۶/۱.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۹۳۷/۷»

۳۲۶. حاشیة المشاعر (فلسفه، عربی)

از: ناشناخته، درگذشته: پیرامون سدهٔ ۱۳هـ

آغاز: «قوله فی فاتحة رسالة المسماة بالمشاعر، انیّة الوجود اجلی الاشیاء الخ لا یقال هذا المساق من الکلام یدل علی انه اجلی الاشیاء و ابده البدیهیات...».

انجام: «قوله فاستبقوا الخیرات ای احسن الوجوه... لان الله تعالی خلق آدم علی صورته و لابد من ان یکون هو ایضا فاعل بالتجلی بالقیاس الی قواه لکن لا اذا اخذت القوی من حیث التعیّن بل من حیث وجودها فتدبر.».

گزارش متن: حاشیه‌ای است با عناوین (قوله ـ قوله) بر کتاب «المشاعر» ملا صدرا که بیشتر در پایان هر حاشیه کلمه فتدبر آمده است. محشی در این حاشیه از مرحوم آقا جمال خوانساری و فاضل لاهیجی نام برده است. با توجه به رساله‌های دیگر مجموعه بعید نیست این حاشیه از ملا اسماعیل اصفهانی باشد.
نسخه موجود از اول کتاب مشاعر آغاز و تا مشعر اول از منهج سوم به انجام می‌رسد.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نستعلیق ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۱۳هـ ❊عنوانها و نشانیها: مشکی ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۱۱ (۲۱۵الف ـ ۲۲۵ب) ❊تعداد سطر:

۲۵ ❊اندازهٔ متن: ۱۷×۱۳ سانتیمتر.

ویژگیها: حاشیه نویسی دارد با نشان «محمّدعلی» و «محمّدعلی عفی عنه» و احتمال دارد همان مالك نسخه که در رساله نخست بدان اشاره رفته باشد.

☜ *الذریعة:* ۲۰۰/۶.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۹۳۷/۸»

❧

۳۲۷. حاشیة حدوث العالم

(فلسفه، عربی)

از: ملا اسماعیل بن سمیع اصفهانی معروف به واحد العین[1]، درگذشته: ۱۲۷۷ه

آغاز: «قوله فی رسالة حدوث العالم و هو صفة عدمیة اقول یعنی مأخوذ فی مفهومه السلب لان معنی الامکان فی المهیة الاستحقاقیة الوجود و العدم...».

انجام: «قوله یعود الی اصله لانه مبتدء منه فیکون الفاعل... و هو فساق المومنین قوله الی قعره فی الحجیم و هو معاند الحق و الکفار.».

گزارش متن: حاشیه‌ای است با عناوین (قوله ـ قوله) بر رساله حدوث العالم ملا صدرا که در انجام حاشیه‌ها کلماتی چون فتدبر، فاحفظه، فافهم و لا تغفل به چشم می‌خورد. در برخی موارد چنین آورده: هکذا قال الاستاذ دام ظله. در چند مورد نیز از عبارات و اشعار فارسی سود جُسته است.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نستعلیق ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۱۳ه ❊عنوانها و نشانیها: مشکی ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۱۸ (۲۲۶الف ـ ۲۴۳ب) ❊تعداد سطر: ۲۲ـ۲۴ ❊اندازهٔ متن: ۱۵×۱۱ سانتیمتر.

ویژگیها: اندکی حاشیه نویسی دارد با نشان «د». در حاشیه تصحیح گردیده است.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۹۳۷/۹»

❧

---

۱. در فهرستی که در برگ نخست مجموعه آمده محشی را ملا اسمعیل آورده است، شاید یکی از شاگردان ملا اسماعیل این حاشیه را گردآورده باشد.

۳۲۸. شرح حکمة العرشیة = حاشیة حکمة العرشیة (کلام ـ فلسفه، عربی)

از: ناشناخته، درگذشته: پیرامون سدهٔ ۱۳هـ

آغاز: «قوله فی اول الحکمة العرشیة ان الموجود امّا حقیقة الوجود او غیرها، اقول لما کان الموضوع فی العلم الاعلی و هو العلم اللهی هو الموجود بما هو موجود...».

انجام: «فالی الجحیم الذی اشتعل من نفرته عن اعدائه یحشر اعدائه و الی الجنة یحشر احبّائه فتدبر تم.».

گزارش متن: حاشیه‌ای است با عناوین (قوله ـ قوله) بر رساله حکمة العرشیة ملا صدرا که در آن متعرض مقدمه و خاتمه آن نشده است. در فهرست رساله‌های مجموعه که در برگ نخست آمده این حاشیه از تقریرات ملا علی نوری یا ملا اسمعیل اصفهانی دانسته شده است.

شرحی از ملا اسمعیل اصفهانی بر رساله عرشیه چاپ شده و در آن خطبه به تفصیل شرح داده شده است. و با نسخه موجود همخوانی ندارد.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نستعلیق ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۱۳هـ ❊عنوانها و نشانیها: مشکی ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۱۶ (۲۴۴الف ـ ۲۵۹ب) ❊تعداد سطر: ۲۴ ❊اندازهٔ متن: ۱۷×۱۳ سانتیمتر.

ویژگیها: اندکی حاشیه نویسی دارد، در پایان حدود یك و نیم صفحه با عنوان «حواشی لاواخر الحکمة العرشیة» آمده که مربوط به اوائل می‌باشد و عبارات آن نیز مشابه عبارات رساله پیشین می‌باشد. همچنین مطالب فلسفی پراکنده در سه برگ آمده که عناوین آن چنین است. الف) حاشیه‌ای بر فرمایش ملاصدرا در اول اسفار (احدها السفر من الخلق الی الحق) ب) حاشیه بر تعریف موضوع علم در شواهد ربوبیه. ج) حاشیه از آخوند ملا اسمعیل بر اصل سوم و چهارم از علل اربعه مبحث علّت و معلول اسفار.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۹۳۷/۱۰»

۳۲۹. حاشیة مبحث العلة و المعلول من کتاب الاسفار (فلسفه، عربی)

از: اسماعیل بن سمیع اصفهانی مشهور به واحد العین، درگذشته: ۱۲۷۷هـ

آغاز: «قوله فی مبحث العلة و المعلول من کتابه المسمی بالاسفار و ربما یقولون ان العلة الخ اشارة الی الکلام...».

انجام: «قوله الی نفس هویته و اللوازم بالنسبة الیها بالوجوب فلا یمکن ان یکون علة الاحتیاج علی ما فیه الاحتیاج لان الوجوب لیس علة الاحتیاج بالاتفاق و انما الخلاف بین الامکان و الحدوث فاحفظه.».

گزارش متن: حاشیه‌ای است با عناوین (قوله ـ قوله) بر مبحث علّت و معلول اسفار ملا صدرا به صورت کوتاه. در فهرست این مجموعه که در برگ آغازین رساله آمده، محشی ملا اسماعیل اصفهانی دانسته شده است.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نستعلیق ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۱۳هـ ❊عنوانها و نشانیها: مشکی ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۹ (۲۶۲پ ـ ۲۷۰پ) ❊تعداد سطر: ۲۵ ❊اندازهٔ متن: ۱۸×۱۳ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۲۲×۱۷/۵ سانتیمتر ❊نوع جلد: مقوای کاهی، عطف: تیماج قهوه‌ای.

ویژگیها: اندکی حاشیه نویسی دارد. در حاشیه تصحیح گردیده است. در درون جلد صورت حسابی به سبک سیاق از مشهدی سیف‌الله به سال ۱۲۹۲هـ دیده است.

الذریعة: ۲۰/۶.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۹۳۷/۱۱»

۳۳۰. صد پند = نصایح لقمان (اخلاق، فارسی)

از: ناشناخته

آغاز: «الحمدلله ملهم الحکم و مفیض النعم و الصلوة و السلم علی سید العرب و العجم و آله... اما بعد این صد پند سودمند...».

انجام: «نان هیچکس مخور نان از هیچکس دریغ مدار انشاءالله تعالی توفیق رفیق تو باشد.».

بنگرید به: نسخه شماره «۷۳۴۱/۶» گزارش شده در جلد «۱۹» فهرست همین کتابخانه.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «العبد المذنب عماد الحسنی سپهر رقم ۱۰۰۶» ❊نوع خط: نستعلیق اعلی ❊نام کاتب: میر عماد حسنی سیفی قزوینی معروف به عمادالملك ❊تاریخ

کتابت: ۱۰۰۶هـ ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۶ ❊تعداد سطر: ۷ ❊اندازهٔ متن: ۱۶×۸ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۲۷×۱۶ سانتیمتر ❊نوع جلد: تیماج عنابی مجدول با ترنج و سر ترنج و لچك، عطف و حاشیه‌ها: تیماج قرمز.

ویژگیها: نسخه‌ای است هنری و نفیس به خط خوشنویس مشهور عصر صفوی عمادالملك حسنی سیفی متوفی ۱۰۲۴هـ دارای یك سرلوح زیبای مرصّع کشمیری با زمینه طلا که نقوش طلایی آن با رنگهای لاجوردی، یشمی و سبز آراسته گردیده است. در صفحه آغازین حواشی مرصّع با زمینه طلا، لاجورد و نقش گل و بوته که در چند سال اخیر در افغانستان انجام شده و چندان قابل توجه نمی‌باشد. بقیه برگها مجدول ۴ خطّی با شنگرف، لاجورد و طلا و سطرهای آن با خطوط طلایی و دندانه موشی از یکدیگر جدا گردیده است، برگهای نسخه تمام متن و حاشیه شده و نیز آسیب بسیار دیده که نسخه را از زیبایی انداخته است.

☜ *احوال و آثار خوشنویسان:* ۵۱۸/۲؛ *الذریعة:* ۲۶/۱۵.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۹۳۸»

۳۳۱. نتیجة العالم لنفع العالم (کلام، فارسی ـ عربی)

از: عالم بن محمّد بن علی بن محمود

آغاز: «محامد بی قیاس و مدایح عدد انفاس مر خدایرا که دیباچه کتب، آرایش از حمد او گیرد... اما بعد میگوید محرر این مبانی و مقرر این معانی اضعف عبدالله الودود...».

انجام: «قالت المعتزلة دماء اهل القبلة یباح باحدی معانی اربع اذا ارتکب کبیرة او احدث بدعة او سلّ سیفاً علی السلطان او عطّل فریضة من فرائض الله تعالی القول.».

گزارش متن: کتابی است در عقاید حنفیان مشتمل بر مقدمه و شش بحث و دارای فصول که در آن از کتابهایی چون: حصن الایمان، عقیدة الحافظیة، مصباح‌الدین و کتابهای بزدوی بسیار نام برده شده، مقدمه: در سبب تألیف کتاب که بعد از تألیف جواهر فیروز شاهی بدان پرداخته و آن را به سلطان زمان خویش هدیه نموده است.

بحث نخست: در وصف و شرح معنی ایمان و مباحث کلامی مربوط به آن در چند فصل،

بحث دوم: درباره ماهیت انواع و اوصاف ملائکه و مباحث مربوط به آن در چندین فصل،

بحث سوم: در مورد کتابهای آسمانی و تعداد آنها که به تبع آن به بحث کلام‌الله پرداخته است.

بحث چهارم: در شرح رسولان و انبیاء و ویژگیهای آنها و در پایان به خلافت خلفای پیامبر اعظم اشاره نموده است.

بحث پنجم: در شرح یوم آخر و مباحث مربوط به حشر و نشر در چند فصل،

بحث ششم: در قضا و قدر خیر و شر در چند فصل.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نسخ ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۱۲هـ ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۱۷۳ ❊تعداد سطر: ۱۵ ❊اندازهٔ متن: ۷×۱۴ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۱۳/۵×۲۴/۵ سانتیمتر ❊نوع جلد: تیماج زرشکی مجدول با ترنج و سرترنج و لچك.

ویژگیها: حاشیه‌های بسیار مناسب با متن از کتابهای دیگر با نشان «۱۲» آورده است. نسخه به یك سرلوح مرصّع با نقش گل و بوته لاجوردی، جداول طلا و مشکی و کمند تزئین گردیده است. مهر بیضی «قاضی عبدالواحد بن محمّدشریف» در برگ ۳۵، ۱۰۲، ۱۵۴ و دو بار در پایان آمده است. همچنین مهر بیضی ناخوانا در برگ ۴۶ و مهر مربّع «شرفیاب نامم ز نام شریف ۱۲۲۱» در برگ ۱۷۱ و صفحه مقابل آن آمده است، نسخه اندکی رطوبت و آسیب دیده است.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۹۳۹»

۳۳۲. الفصول المختارة من العیون و المحاسن (اعتقادات، عربی)

از: علم الهدی، علی بن حسین علوی موسوی، درگذشته: ۴۳۶هـ

آغاز: «الحمدلله المتوحد بالقدم الغامر لجمیع خلقه بالنعم و صلی الله علی محمّد و آله معادن الدین و الکرم... سألت ایدك الله ان اجمع لك فصولاً من کتاب شیخنا المفید...».

انجام: «قال رسول الله صلی الله علیه و آله ثلاث منجیاة و ثلاث مهلکات... و اعجاب المرء بنفسه تم کتاب الفصول... نبیّه و حبیبه و آله الطاهرین و عترته الطیبین و سلم تسلیما کثیراً.».

بنگرید به: نسخه شماره «۶۸۷» گزارش شده در جلد «۲» فهرست همین کتابخانه.

گزارش متن: این کتاب بارها در ایران و بیروت به چاپ رسیده است.

نسخه موجود هر دو جزء را دارد و در آغاز جزء دوم مطالبی حدود سه برگ بیش از نسخه‌های چاپی دارد. همچنین اختلاف برخی از کلمات نیز مشهود می‌باشد.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «و فرغ من کتابته العبد الفقیر الی ربّه الکبیر المتعال علی بن احمد بن کمال بن ابراهیم الحسینی فی ضحی الاربعاء یوم الثانی و العشرین من شهر رمضان سنة خمسین و تسعمائة هجریة نبویة علی مهاجرها الصلوات و اکمل التحیات و الحمدلله وحده. (پایان جزء اول)» ❊نوع خط: نسخ ❊نام کاتب: علی بن احمد بن کمال بن ابراهیم الحسینی ❊تاریخ کتابت: ۹۵۰هـ ❊عنوانها و نشانیها: مشکی ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۲۱۰ (۱ب ـ ۲۱۰الف) ❊تعداد سطر: ۱۷ ❊اندازهٔ متن: ۱۵×۱۰ سانتیمتر.

ویژگیها: نسخه‌ای است نفیس و از روی نسخه‌ای کهن به خط ابوالحسین جعفر بن علی بن جعفر بن عبدالله حبشی مورخ اواسط صفر سنة ۶۰۱هـ به همان رسم الخط کهن کتابت شده است.

در برگ نخست تملك سید ریحان الله موسوی[1] به سال ۱۳۲۰هـ همراه با مهر بیضی «العبد ریحان‌الله الموسوی» و تملك نصیرالدین حسنی آمده است. همچنین مهر بیضی با نشان «خادم فاطمه زین شرف نام شد [فاطمه] بنت علی» و مهر دایره «الواثق بالنبی المکرم [المحسن] بن محمّد بن شدقم» و مهر هشت ضلعی «هوالمالك بالاستحقاق من عواری الزمان لد الاحقر

---

۱. مرحوم سید ریحان‌الله موسوی از عالمان و کتابشناسان برجسته نیمه نخست سدهٔ ۱۴هـ بوده است. وی کتابخانه شخصی بسیار مهمّی داشته و آنگونه که در برخی از منابع موجود آمده: نزدیک به ده هزار نسخهٔ خطّی نفیس را گردآوری نموده است. در تمامی نسخه‌هایش نام و امضاء و تملک خود را در پشت برگ آغازین هر یک نگاشته است. کتابخانه‌ای در ایران وجود ندارد که حداقل چند نسخه از نسخه‌های کتابخانهٔ آن مرحوم در آن وجود نداشته باشد. بحمدالله اینجانب تاکنون طیّ مراحل متعدّد موفّق شدم بخشی از نسخه‌های بسیار نفیس وی را برای کتابخانه خودمان خریداری نمایم. قبل از اینجانب نیز مرحوم پدر بزرگوارم نیز نسخه‌های بسیاری را از بازماندگان آن مرحوم خریداری فرموده‌اند که در بیشتر مجلّدات این فهرست چند نسخه از کتابهای آن مرحوم گزارش شده است.

الجانی عبده ابن عبد الطهرانی» در برگ نخست آمده است.

الذریعة: ۲۴۴/۱۶؛ *ریحانة الادب:* ۱۸۳/۴.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۹۴۰/۱»

۳۳۳. الإفصاح فی الامامة

(عقاید، عربی)

از: شیخ مفید، محمّد بن محمّد بن نعمان عکبری بغدادی، درگذشته: ۴۱۳هـ

آغاز: افتاده «... مسألة اخری فان قال قد قطعتم عذری فی الجواب عما تعلق به خصماؤکم...».

انجام: «فلا یجدون فصلاً مع ما یلحق مقالتهم... علی التحکیم دون الحجة و البیان و الله نسئل التوفیق...» افتاده.

بنگرید به: نسخه شماره «۱۰۲۰۹/۱» گزارش شده در جلد «۲۶» فهرست همین کتابخانه.

گزارش متن: نسخه موجود فصل‌هایی به صورت پراکنده و مشوش از کتاب را دارا می‌باشد.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نسخ ❊نام کاتب: علی بن احمد بن کمال بن ابراهیم الحسینی [به قرینه رساله پیشین] ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۱۰هـ به قرینه رساله قبلی ❊عنوانها و نشانیها: مشکی ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۴۷ (۲۱۱الف ـ ۲۵۷ب) ❊تعداد سطر: ۱۷ ❊اندازهٔ متن: ۱۴×۱۰ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۲۱×۱۵ سانتیمتر ❊نوع جلد: تیماج قرمز مجدول، عطف: تیماج قهوه‌ای.

ویژگیها: نسخه‌ای است نفیس و از روی یك نسخه کهن کتابت شده، در حاشیه تصحیح گردیده است، در پایان نسخه مهر هشت ضلعی با نشان «هو المالك بالاستحقاق من عواری الزمان لد الاحقر الجانی عبده ابن عبد الطهرانی» آمده است.

الذریعة: ۲۵۸/۲؛ *ریحانة الادب:* ۳۶۱/۵.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۹۴۰/۲»

۳۳۴. المیامر (پزشکی، عربی)

از: فخرالدین محمّد بن علی بن ابی‌نصر نیشابوری اسفراینی، درگذشته: بعد از ۷۵۰هـ

آغاز: «یقول بعد حمد من یستحق الحمد لذاته و هویته و یستوجب الشکر لالوهیة و ربوبیة... المیمر الاول فی امراض الرأس و فیه مقالات...».

انجام: «و منها ذو الاربعة و الاربعین و هو الحیوان المعروف بدجال الاذن.. ثم قلت حمیته... فی موضع العضه ثم ینقطع و یسقط کالمغشی علیه...» ناتمام.

گزارش متن: کتاب مفصلی است در طب قدیم با عناوین «میمر» و هر میمر در چند مقاله که در آن به گونه‌های بیماری هر عضو و علامات، اسباب، راه‌های درمان، آن بوسیله غذا و دارو و پرهیزهای بیمار اشاره دارد، و گاه از رازی، ابن سینا و ارسطو نام برده است. با توجه به نسخه‌های دیگری که از این کتاب در کتابخانه‌های ملی و ملك معرفی گردیده است این کتاب دارای ۳۳ میمر می‌باشد.

میمر اول: در بیماری سر در چندین مقاله: مقاله ۱: در صداع و انواع آن، مقاله ۲: در سرسام و انواع آن، مقاله ۵: در سهر و انواع آن، مقاله ۱۰: در کابوس و انواع آن، مقاله ۱۹: در لوی،

میمر دوم: در بیماریهای چشم، مقاله ۱: در رمد و انواع آن، مقاله ۵: در جسا، مقاله ۱۰ در دبیله، مقاله ۱۵: در کمنه، مقاله ۲۰: در شو، مقاله ۲۶: در امراض عارض بر آماق،

میمر پنجم: در بیماریهای لب، مقاله ۱: در شقاق لبها، مقاله ۴: در بواسیر لبها.

میمر دهم: در بیماریهای ریه و سینه، مقاله ۱: در سعال و انواع آن، مقاله ۵: در نفث دم، مقاله ۷: در ذات الجنب.

میمر پانزدهم: در بیماریهای طحال ـ مقاله ۱: سوء مزاج کبد.

میمر بیستم: در بیماریهای مثانه، مقاله ۱: در ورم مثانه، مقاله ۵: در دردمثانه، مقاله ۱۱: در بول الدم.

میمر بیست و پنجم: در حدبه و ریاح افرسه و انواع آن و درد پشت، مفاصل و نقرس و عرق النساء و داءالفیل، مقاله ۱: در حدبه.

میمر سی‌ام: در جراحات، مقاله۱: در حد جراحت و اقسام آن، مقاله ۵: در نشوب النصل و الشوك.

میمر سی و یکم: در قروح و انواع آن.
میمر سی و دوم: در سقطه، ضربه، کسر، خلع، وثی، وهن و وهی.
میمر سی و سیم: در سموم، مقاله ۱: در سموم و نشانه‌های آن، مقاله ۳: در گزیدن حیوانات سمی.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نسخ ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۱۱هـ ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۳۰۲ ❊تعداد سطر: ۲۳ ❊اندازهٔ متن: ۱۸×۷ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۲۴×۱۲ سانتیمتر ❊نوع جلد: تیماج مشکی.

ویژگیها: نسخه‌ای است نفیس دارای حواشی مختصر با نشان «ق» و «ذکریا». در حاشیه تصحیح گردیده است. در برگ نخست تملك «ابن اسمعیل...» با مهر ناخوانا و تملك محمّدحسین بن محمّدرضا موسوی با مهر بیضی «عبده محمّدحسین الموسوی» دیده می‌شود، مهر مذکور در پشت برگ نخست و در برگ دوم و برگ پایانی با اندازه‌های متفاوت آمده است، همچنین مهر ناخوانای چهارگوش در برگ دوم وجود دارد. یك کراسه در میانه نسخه و مقداری در پایان نوشته نشده است.

عبارت «کتاب المیامر فی الطب للعلامة فی الطب المولی فخرالدین محمّد بن علی بن ابی‌نصر النیسابوری ثم الاسفراینی و قد یعرف بشرح الاسباب ایضا» به دستخط پدر عزیزم حضرت آیت الله العظمی مرعشی نجفی (ره) زینت بخش برگ دوم نسخه می‌باشد.

ایضاح المکنون: ۶۱۰/۲؛ *کشف الظنون:* ۱۲۶۷/۲؛ *هدیة العارفین:* ۱۶۱/۲؛ *فهرست کتابخانه مدرسه سپهسالار:* ۶۹۱/۵؛ *فهرست کتابهای خطی کتابخانه ملّی ملك:* ۷۶۰/۱؛ *فهرست نسخ خطی کتابخانه ملی:* ۳۴۲/۸.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۹۴۱»

۳۳۵. ترجمه الجامع الشاهی

(اخترشناسی، فارسی)

از: ابوالقاسم بن احمد یزدی، درگذشته: پس از ۱۲۴۵هـ
آغاز: «حمداً لمن جعل فی السماء بروجاً و زیّنها بمصابیح و جعلها علامات و بالنجم هم یهتدون... و بعد چون همگی همت والا نهمت شمس فلک رفعت و بدر سماء سلطنت...».
انجام: «و بعد آن رسم می‌شود جدولی به جهت معرفت صورتهای درجات فلک و آنکه

چه صورت طلوع می‌کند... برای اهل بابل و فرس و عرب زیرا که به آن تمام می‌شود...».
(ادامه جدولهای نجومی)

گزارش متن: ترجمه‌ای است از کتاب «الجامع الشاهی» احمد بن محمدبن عبدالجلیل سجزی که به اشارت شاهزاده محمد ولی میرزا نگاشته شده است. نسخه موجود ۱۱ جزء را دارا می‌باشد و به نام و آغاز آنها در ذیر اشاره می‌کنیم.

۱) مدخل نجوم (۷الف ـ ۴۲ب) آغاز: الحمدلله رب العالمین... اما بعد چون که خداوند جلّ جلاله و عظم فعاله مقدر نمود از برای امیر سید و ملک عادل ابوجعفر احمد بن محمد... شروع نمودم در فن خودم که اکثر روزگار خودم را صرف آن نموده بودم به بیرون آوردن کتاب جامعی که مشتمل باشد...

۲) تحصیل قانونی چند از برای استنباط احکام نجومی (۴۲ب ـ ۵۱ب) آغاز: گفته است احمد بن محمد بن عبدالجلیل سجزی که اراده داریم که ذکر نماییم شمارهٔ قوانینی را که به کار می‌فرماید آنها را منجم در استنباط احکام نجومی...

۳) منتخب موالید ابومعشر (۵۲الف ـ ۷۳ب) آغاز: گفته است احمد بن محمد... چون که من نظر نمودم در کتاب تحویل سالهای موالید از کتابهای ابومعشر و یافتم آن را مملوّ از تطویل و اطناب...

۴) جوامع و قواعد کلیه تحویل سالهای موالید (۷۳ب ـ ۱۱۶الف) آغاز: الحمدلله ربّ العالمین... به درستی و تحقیق که آنچه ظاهر شد از فضل امیر و سید فاضل و ملک عادل ابوجعفر احمد بن محمد مولای امیرالمومنین و از تفوق او در علوم و شدت حرمتش...

۵) کتاب مزاجات (۱۱۶ب ـ ۱۲۹الف) آغاز: گفته است احمد بن محمد... اینکه من چون نظر نمودم به سوی حرکات کواکب و مواضیع آنها از فلکهای ایشان...

۶) کتاب اسعار (۱۲۹الف ـ ۱۳۳ب) آغاز: گفته است احمد بن محمد... که اراده داریم از سرگیریم رساله را در معنی آن چنانی که مشتمل باشد بر حال اسعار...

۷) کتاب اختیارات (۱۳۳الف ـ ۱۴۶ب) آغاز: گفت است احمد بن محمد... که معرفت دلالات اشیاء علویه بر اشیاء جزئیه فاسده هالکه...

۸) منتخب کتاب الوف (۱۴۶ب ـ ۱۷۶ب) آغاز: الحمدلله خالق الاشیاء و مبدعها...

اما بعد پس بدرستی که خداوند تبارک و تعالی شرف بخشیده است علم و اهلش را پس فرموده...

۹) کتاب معانی در احکام نجوم (۱۷۶ب ـ۲۲۱الف) آغاز: الحمدلله رب العالمین... و بعد پس بدرستی که من چون فارغ گشتم از کتابهای سه گانه که مدخل باشد و کتاب تحصیل قوانین و کتاب دلایل شروع نمودم به کتابی که نام گذاردم آن را به کتاب معانی...

۱۰) کتاب دلائل (۲۲۱الف ـ ۲۶۲ب) آغاز: گفته است احمد بن محمد... بدرستی که من چون که نظر نمودم در کتابهای پیشینیان در صناعت احکام نجوم و فکر نمودم...

۱۱) کتاب معرفت فتح الباب (۲۶۲ب ـ ۲۶۹الف) آغاز: بدانکه قمر هرگاه بگردد با شمس دقیقه به دقیقه که عبارت از اجتماع باشد آن تأسیسی است...

مترجم کتاب را از روی نسخه‌ای فرسوده ترجمه نموده و در برخی از موارد که ناخوانا بوده به صورت سفید رها ساخته و در حاشیه به این مطلب اشاره نموده است.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «قد فرغ من تسوید الکتاب فی یوم الاحد السابع شهر ذوالقعدة الحرام سنة ۱۲۴۵» ❊نوع خط: نسخ و نستعلیق ❊تاریخ کتابت: ۱۲۴۵هـ)برگ ۱۳۲ب) ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۲۸۱ ❊تعداد سطر: ۱۴ ❊اندازهٔ متن: ۱۳/۵×۸/۵ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۲۰/۵×۱۴/۵ سانتیمتر ❊نوع جلد: تیماج سبز ضربی، مجدول با ترنج و سر ترنج طلایی.

ویژگیها: حاشیه نویسی دارد با نشان «۱۲» از مترجم و یک مورد با نشان «محمدولی» در برگ ۲۱۰ که احتمال دارد از شاهزاده محمدولی میرزا باشد، در حاشیه تصحیح گردیده است، در برگ نخست فهرست اجزاء آمده است، چند برگ نانوشته در آغاز و پایان نسخه وجود دارد، همچنین در آغاز چند برگ جدولهای اخترشناسی آمده. نسخه رطوبت و آسیب دیده است.

موسوعة مؤلفی الامامیة: ۵۴۸/۱؛ فهرست کتابخانه مجلس شورای اسلامی: ۵۳۰/۱۹؛ *فهرست کتابخانه ملی ملک:* ۳۲۰/۶؛ *الکرام البررة:* ۵۰/۱؛ *شرح حال رجال ایران:* ۲۶/۴.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۹۴۲»

۳۳۶. شرح الکافی = شرح اصول الکافی (حدیث شیعه، عربی)

از: ملا محمّدصالح بن احمد مازندرانی، درگذشته: ۱۰۸۶هـ

آغاز: «افتاده... نحو ما قیل عن قریب فاشار علی الی الجواب علی سبیل الاجمال بانما قیل لنا و لکم کلا هما حق...».

انجام: «قوله اتراه انه ظن انی اقول لا افعل... و هو بعید جداً و لا یبعد تخصیص السؤال بمن عداه و الله اعلم.».

بنگرید به: نسخه شماره «۲۷۲۴» گزارش شده در جلد «۷» فهرست همین کتابخانه.

گزارش متن: نسخه موجود از پایان باب «کراهة التوقیت» از کتاب الحجة آغاز و تا انتهای باب الفی و الانفال و الخمس به پایان می‌رسد.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «و کان الفراغ من تنمیقه عصر یوم الاربعا ثالث عشر ربیع الثانی الثالثة و التسعین بعد الالف من الهجرة النبویة علی ید اقل خلق الله عملاً و اکثرهم زللاً العبد العاصی حسین بن علی بن محمّد شول فی بلدة اصفهان نسأل الله تعالی حسن التوفیق لما یحبّه و یرضیه انه بعباده لطیف خبیر.» ❊نوع خط: نسخ و نستعلیق ❊نام کاتب: حسین بن علی بن محمّد شول ❊تاریخ کتابت: ۱۰۹۳هـ ❊محلّ کتابت: اصفهان ❊عنوانها و نشانیها: مشکی ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۱۴۷ (۱الف ـ ۱۴۷الف) ❊تعداد سطر: ۲۱ ❊اندازهٔ متن: ۱۴/۵×۹ سانتیمتر.

ویژگیها: در حاشیه تصحیح گردیده. عناوین نیز در حاشیه آمده است. در برگ نخست دستخطی از مرحوم شیخ محمّد السماوی[1] آمده است. نسخه رطوبت و آسیب بسیار دیده و نیاز به بازسازی جدّی می‌باشد.

الذریعة: ۲۷/۱۴.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۹۴۳/۱»

---

۱. مرحوم شیخ محمّد سماوی از عالمان معروف حوزه علمیه نجف در نیمه دوم سده ۱۴هـ بوده و قبل از پیروزی انقلاب در نجف اشرف درگذشت. آن مرحوم کتابخانه شخصی بسیار نفیسی داشت و در آن افزون بر صدها نسخه ارزشمند وجود داشته که تعدادی از آنها را خودش کتابت کرده بود. پس از رحلت وی، کتابخانه مرحوم آیت‌الله العظمی سید محسن حکیم (ره) در نجف اشرف تمامی نسخه‌های خطی آن را خریداری نمودند.

۳۳۷. حاشیة انوار التنزیل

(تفسیر، عربی)

از: ملازاده

آغاز: «قوله انما ساغ الثمرات جواب عما یقال ان لفظ الثمرات لکونه جمع السلامة من صیغ جمع القلة مع ان الموضع موضع جمع الکثرة مثل الثمار و الثمر...».

انجام: «و هو اختیار ابی‌حنیفة و هی قراءة حسنة لاحتمالها معنی... و الملك ماخوذ من ملك اللازم بسبب نقله الی فعل بالضم.».

گزارش متن: فوائد پراکنده‌ای است در تفسیر که بخش قابل توجه آن مربوط به فضیلت علم از دیدگاه قرآن و احادیث می‌باشد. در آغاز رساله چنین آمده: این فوایدی است که نقل می‌کنم از حاشیه ملازاده بر بیضاوی، فایده اول آن مربوط به تفسیر آیه ۲۸ سوره بقره می‌باشد.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نستعلیق ❊نام کاتب: حسین بن علی بن محمّد شول (به قرینه رساله نخست) ❊تاریخ کتابت: پیرامون اواخر سدهٔ ۱۱هـ ❊عنوانها و نشانیها: مشکی ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۱۰ (۱۴۷پ ـ ۱۵۶الف) ❊تعداد سطر: ۲۱ ❊اندازهٔ متن: ۱۵×۹ سانتیمتر.

ویژگیها: در حاشیه تصحیح گردیده، در پایان چند برگ فوایدی در مورد تفسیر برخی از آیات قرآن کریم آمده است.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۹۴۳/۲»

۳۳۸. شرح الکافی = شرح اصول الکافی

(حدیث شیعه، عربی)

از: ملا محمّدصالح بن احمد مازندرانی، درگذشته: ۱۰۸۶هـ

آغاز: «باب البداء و الفتح بالمد فی اللغة ظهور المراد بعد الخفا و حصول العلم به بعد الجهل و اتفقت الامة علی امتناع ذلك علی الله...».

انجام: «ثم یتناهی فی العدد ای ینتهی المدبر فی العدد... علی مرتبة معینة من مراتب العدد... ادعیت یلزمك زایداً علیه.».

بنگرید به: نسخه شماره «۲۷۲۴» گزارش شده در جلد «۷» فهرست همین کتابخانه.

گزارش متن: این نسخه تنها چند باب از پایان کتاب التوحید از جمله باب البداء را دارد.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نستعلیق ❊نام کاتب: حسین بن علی بن محمّد شول (به قرینه رساله نخست) ❊تاریخ کتابت: پیرامون اواخر سدهٔ ۱۱ه ❊عنوانها و نشانیها: مشکی ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۱۶ (۱۶۱الف ـ ۱۷۶الف) ❊تعداد سطر: ۲۲ ❊اندازهٔ متن: ۱۵×۱۰ سانتیمتر.

ویژگیها: در حاشیه تصحیح گردیده، نسخه رطوبت و آسیب بسیار دیده است.

الذریعة: ۲۷/۱۴.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۹۴۳/۳»

۳۳۹. الاجازة (اجازه، عربی)

از: سید نعمت‌الله بن عبدالله موسوی جزایری، درگذشته: ۱۱۱۲ه

آغاز: «الحمدلله الذی آخا بین الاحباب فی عالم الارواح و احکم بالوداد بینهم فی قوالب الاشباح و نصلی علی من اجازه فی تبلیغ الرسالة...».

انجام: «علی صفحات خاطره الشریف فی مظان الاجابات و اعقاب الصلوات و کتب هذه الاحرف العبد المذنب الجانی نعمت‌الله الحسینی الجزایری عفی عنه... لا حول و لا قوة الا بالله العلی العظیم.».

گزارش متن: اجازه مدبجی[1] است از سید نعمت‌الله بن عبدالله جزایری به شیخ حسین بن محیی‌الدین جامعی عاملی که در آغاز اجازه او را بسیار ستوده است. تمام این اجازه در کتاب «نابغه فقه و حدیث» ۱۷۲ـ۱۷۵ به چاپ رسیده است.

---

۱. اجازه مدبّجه در اصطلاح عالمان حدیث و اجازه، به اجازاتی اطلاق می‌شود که دو سویه باشد، بدین ترتیب که عالمی به عالم دیگر اجازه داده و آن عالم نیز به این عالم متقابلاً اجازه داده است. تعدادی از اجازاتی که مرحوم والد بزرگوارم از عالمان بزرگ و برجسته اعم از عالمان امامیه و اهل‌سنت و زیدیّه اخذ نموده‌اند همانگونه مدبّجه می‌باشد.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «و کتب هذه الاحرف العبد المذنب الجانی نعمت‌الله الحسینی الجزایری عفی عنه ثانی شهر المولود سنة التسعین بعد الالف حامداً مصلیاً مسلماً علی محمّد و آله الطاهرین و لا حول و لا قوة الاّ بالله العلی العظیم.» ❊نوع خط: نستعلیق ❊نام کاتب: نسخه اصل به خط مولف ❊تاریخ کتابت: ۱۰۹۰هـ ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۲ (۱۷۷ب - ۱۷۸ب) ❊تعداد سطر: ۱۶ ❊اندازهٔ متن: ۱۴×۹ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۱۹×۱۵ سانتیمتر ❊نوع جلد: تیماج مشکی مجدول، عطف: تیماج سبز تیره.

ویژگیها: نسخه‌ای است بسیار نفیس، متأسفانه رطوبت و آسیب شدید دیده و برگهای آن اسیدی گشته است.

الذریعة: ۲۵۹/۱؛ *طبقات اعلام الشیعة:* ۷۸۵/۶؛ *نابغه فقه و حدیث:* ۱۶۹.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۹۴۳/۴»

۳۴۰. بحارالانوار

(حدیث شیعه، عربی)

از: علامه مجلسی، محمّدباقر بن محمّدتقی مجلسی اصفهانی، درگذشته: ۱۱۱۰هـ

آغاز: «کتاب الصلوة باب فضل الصلوة و عقاب ترکها الآیات البقرة «و لیقیمون الصلوة» و قال تعالی «و اقیمو الصلوة» فی مواضع...».

انجام: «و قل اللهم افتح لی ابواب رحمتك... لا اله الاّ انت استغفرك و اتوب الیك یا ارحم الراحمین... افتاده».

بنگرید به: نسخه شماره «۸۷» گزارش شده در جلد «۱» فهرست همین کتابخانه.

گزارش متن: نسخه موجود از اوّل کتاب الصلوة آغاز و تا پایان تعقیبات نماز به انجام می‌رسد.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نسخ ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۱۱هـ ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊تعداد برگ: ۴۰۶ ❊تعداد سطر: مختلف ۱۹ـ۲۳ ❊اندازهٔ متن: ۱۶×۱۰ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۲۵/۵×۱۸/۵ سانتیمتر ❊نوع جلد: تیماج قهوه‌ای با ترنج.

ویژگیها: نسخه‌ای است نفیس دارای حواشی با نشان «منه مدظله العالی»، «منه متعنا الله ببقائه» و «م‌ت‌ق رضی‌الله». در حاشیه تصحیح و با نشان «بلغ» و «بلغ قرائة» و «بلغ سماعاً اعزه الله تعالی» مقابله گردیده است. در برگی به خط علامه مجلسی برای محمّدطاهر

اصفهانی[1] این عبارات آمده است: «بسم الله الرحمن الرحیم، انهاه المولی الاولی الفاضل الکامل الصالح الفالح التقی الزکی الألمعی مولانا محمّدطاهر بن الحاج مقصودعلی الاصبهانی وفقه الله لمراضیه سماعا و تصحیحاً و ضبطا و تنقیحاً فی [مجالس] شتی آخرها السابع و العشرون من شهر رجب الاصم من سنة سبع و سبعین بعد الالف الهجریة فاجزت [له] روایته عنی مراعیاً لشرائطها داعیا لی فی مآن الاجابة و کتب بیمینه الجانیة مولفه الحقیر. و الحمدلله اولاً و آخراً و صلی‌الله علی محمّدو آله الاطهرین الاقدسین». در ظهر برگ دوم نسخه مهر بیضی با نشان «عبده محمّدرضا بن زین‌العابدین» آمده است.

طبقات اعلام الشیعة: ۳۹۵/۶. شمارهٔ نسخه: «۱۳۹۴۴»

۳۴۱. ذخیره خوارزمشاهی[2] = الذخیرة فی الطب (پزشکی، فارسی)

از: امیر زین‌الدین اسماعیل بن حسین حسینی گرگانی، درگذشته: ۵۳۱ یا ۵۳۵هـ

آغاز: افتاده «... احوال بیماریها و اختلاف اعراض که لوازم بیماریها باشد... باب دوم در اسباب حاجتمندی طبیبان بساختن داروهای مرکب...».

انجام: «غافث بدل آن مثل آن اسارون... غاریقون بدل آن مثل آن تربد است و مثل آن صبر.».

بنگرید به: نسخه شماره «۲۸۷» گزارش شده در جلد «۱» فهرست همین کتابخانه.

گزارش متن: نسخه موجود در ادویه مرکبه از کتاب دهم (قرابادین) می‌باشد.

گزارش نسخه: *نوع خط: نسخ *تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۷هـ *عنوانها و

---

۱. محمّدطاهر بن مقصودعلی اصفهانی از شاگردان علامه مجلسی بوده است.

۲. این نسخه نخست در کتابخانه مرحوم صدرالافاضل جدّ مرحوم فخرالدین نصیری بوده و خط وی بر پشت آغازین برگ نسخه مشهود می‌باشد. سپس در تملک مرحوم محمّدامین خُنجی از مجموعه داران مقیم تهران پیش از پیروزی انقلاب قرار گرفته است. سرانجام اینجانب طی یک مرحله تعدادی از نسخه‌های نفیس کتابخانه وی را در تهران برای این کتابخانه بزرگ خریداری نمودم، نسخه موجود از جمله آنهاست.

نشانیها: مشکی ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۱۴۳ ❊تعداد سطر: ۱۹ ❊اندازهٔ متن: ۱۹×۱۰ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۲۴×۱۵/۵ سانتیمتر ❊نوع جلد: تیماج قهوه‌ای مجدول با ترنج و سرترنج و لچك که در واحد مرمّت این کتابخانه بزرگ انجام شده است.

ویژگیها: نسخه‌ای است بسیار نفیس و کهن، اندکی حاشیه نویسی دارد. در حاشیه تصحیح گردیده است، ۳ برگ پایانی در سده ۱۲ه نو نویس شده. در برگ ۸۶ مهر دایره «... حسینی» و در ظهر برگ ۱۳۸ و در برگ پایانی مهر صنوبری «آصفی» آمده است، نسخه رطوبت و آسیب دیده، سپس ترمیم گردیده است.

الذریعة: ۱۰/۱۰.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۹۴۵»

۳۴۲. شرایع الاسلام فی مسائل الحلال و الحرام

(فقه شیعه، عربی)

از: محقق حلی، جعفر بن حسن حلی، درگذشته: ۶۷۶ه

آغاز: افتاده «... سواء کان قویاً او ضعیفاً و کذا لو کان له اصل مال و قیل بل یحلف علی تلفه و لا یجب اعلام الفقیر...».

انجام: «السادسة لوا عتق امته و قیمتها ثلث ترکته... تم الجزء الاول من کتاب شرایع الاسلام فی مسائل الحلال و الحرام و یتلوه الجزء الثانی کتاب النکاح و اقسامه ثلثة الاول فی النکاح الدائم.»

بنگرید به: نسخه شماره «۲۰۲» گزارش شده در جلد «۱» فهرست همین کتابخانه.

گزارش متن: نسخه موجود جلد نخست و از اواخر کتاب الزکوة آغاز و تا پایان کتاب الوصایا به انجام رسیده است.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «علی ید اقل عبادالله محمّد بن ابی البلد و فرغ منه یوم الخمیس خامس شوال من سنة سبعین و ستمیة و الحمدلله وحده و صلوته علی سیدنا و مولانا النبی... محمّد و آله الاطهار و سلامه علی عباده الصالحین.» ❊نوع خط: تعلیق ❊نام کاتب: محمّد بن ابی‌البلد ❊تاریخ کتابت: ۶۷۰ه ❊عنوانها و نشانیها: مشکی ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۸۷ ❊تعداد سطر: ۲۱ ❊اندازهٔ متن: ۱۹×۱۲ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۲۵×۱۷ سانتیمتر ❊نوع جلد: تیماج قهوه‌ای.

ویژگیها: نسخه‌ای است بسیار نفیس و ارزشمند و شاید نفیس‌ترین نسخه کتاب شرایع

باشد. این نسخه در زمان مولف کتابت و به وی عرضه گردیده و در پایان این عبارات به خط مؤلف آمده است: «انهاه ایده الله قراءة و شرحاً و فهماً و کتب جعفر بن سعید فی شوال سنه سبعین و ستمائة حامداً مصلیاً مستغفراً». عبارت «بلغت قراة ایده الله» در حاشیه بسیاری از برگها دیده می‌شود که ظاهراً به خط مولف بزرگوار می‌باشد. همچنین عبارت «بلغ عرضا و قراءتاً... التی للمصنف ادام الله ایامه و بلغه فی الدین... و هذا آخر املاه بحسب ما وصل الیه...» نیز در پایان نسخه آمده است.

این نسخه در سال ۸۰۷هـ از سوی علی بن حسن بن محمّد استرآبادی تصحیح و مقابله شده و اجازه‌ای نیز ایشان برای فردی به نام: محمود بن امیر الحاج عاملی نگاشته و متن آن در پایان نسخه چنین آمده است: بلغ قراءة و بحثاً و شرحاً و استشراحاً من اول هذا المجلد الی آخره و سأل فی اثناء درسه عما استشکل علیه فاجبته و اجزت له ان یروی عنی لمن شاء و احب و هو الولد العزیز مولانا عمادالملة و الحق و الدین محمود بن المولی الاجل المکرم کهف الحاج والمعتمرین حاجی امیرحاج. و کتب ذلك علی بن الحسن بن محمّد الاسترآبادی سنة سبع و ثمان مائة» نسخه دارای حواشی است و در برخی موارد نشان «شیخ مفلح الحلی» آمده است. برخی مواضع ترجمه لغات به فارسی در حاشیه نگاشته شده. مهر دایره «محمّد بن رضا المدعو بصدرالدین ۱۲۱۴» در پایان آمده است، نسخه رطوبت و آسیب دیده و بسیاری از حواشی هنگام ترمیم و بازسازی محو گردیده است.

☜ *الذریعة:* ۴۷/۱۳؛ *طبقات اعلام الشیعه:* ۱۳۵/۴.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۹۴۶»

۳۴۳. **اشترنامه = شترنامه** (ادب منظوم، فارسی)

از: فریدالدین محمّد بن ابراهیم عطار نیشابوری[۱]، درگذشته: ۶۱۸هـ[۱]

---

۱. صاحب الذریعة به نقل از کشف الظنون شترنامه را از فریدالدین محمّد بن ابراهیم بن شعبان عطار همدانی متوفی ۷۱۹ یا ۲۷ و یا ۳۲ دانسته است.

آغاز: «ابتدا با نام حی لا یزال صانع اشیاء و ابداع [جمال]
آن خرد بخشی که آدم ذات اوست جمله اشیاء مصحف آیات اوست».
انجام: «هر که او دست سخاوت بر کشاد همچو مامون داد هر نیکی بداد».

گزارش متن: منظومه‌ای است پیرامون ۳۶۰۰ بیت که در آن روح را به شتری تشبیه کرده که به حج رفته و در این راه رنجهای فراوان به جان خریده تا به حجرالاسود برسد. برخی از پژوهشگران معاصر در تعدادی از مثنویهای منسوب به عطار چون: جواهر الذات و اشترنامه تشکیك نموده و آنها را از شخص جاعلی به نام عطار تونی دانسته‌اند.
این کتاب با تحقیق استاد دکتر مهدی محقق از سوی انتشارات زوار در تهران به چاپ رسیده است. همچنین یک چاپ تحقیقی بسیار دقیق توسّط استاد الاساتید، دوست دیرینم، پژوهشگر برجسته و مشهور، استاد محمّدرضا شفیعی کدکنی که سالها بر روی آن تحقیق نموده و با نسخه‌های متعدّد آن را تصحیح کرده، به انجام رسیده و چاپ و منتشر گردیده است.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نستعلیق ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۹هـ ❊عنوانها و نشانیها: مشکی ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۲۱۳ ❊تعداد سطر: ۲۰ ❊اندازهٔ متن: ۱۸×۱۰ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۲۴×۱۵/۵ سانتیمتر ❊نوع جلد: تیماج قهوه‌ای، عطف: پارچه زرشکی.

ویژگیها: برگ پایان نو نویس شده، در برگ نخست مهر دایره «... محمّد» آمده است. نسخه رطوبت و آسیب دیده و بخشی از آن ترمیم گردیده است.

☜ *الذریعة:* ۲۶/۱۳؛ *ریحانة الادب:* ۱۴۵/۴.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۹۴۷»

۱. سالهای ۵۸۶، ۵۸۷، ۵۸۹، ۵۹۷، ۶۰۲، ۶۰۷، ۶۱۰ نیز در برخی منابع آمده است، مختارنامه: سی و یك.

۳۴۴. لطایف قدرخانی (معارف، فارسی)

از: ابوالفتح نصیر[۱]

آغاز: «سپاس بی‌قیاس مر حکیمی را که جواهر حکم در معادن نهاد و ثناء بی منتهاء مر علیمی را که اسلاف ملکوت مکتوبات مشکلات بفکر عقلاء و فهم علماء بگشاد...».

انجام: «سؤال چه حکمت است که نکاح بغیر مهر روا نیست... حکم شد بدل این است که ده بار درود روح پیغامبر محمّد (ص) بفرستی او هم چنان کرد.».

گزارش متن: رساله‌ای است حاوی مطالب دینی به صورت پرسش و پاسخ که به حکمت احکام اشاره کرده است. مولف این رساله را جهت اهداء به حاکم زمان خود الغ قتلغ اعظم همایون قدرخان نگاشته است.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نستعلیق ❊نام کاتب: عمر (به قرینهٔ رساله ۱۲) ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۱۳هـ ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۴ (۴الف ـ ۷الف) ❊تعداد سطر: ۲۱ ❊اندازهٔ متن: ۱۸×۱۲ سانتیمتر.

ویژگیها: سه برگ قبل از آغاز و سه برگ پس از پایان دارای مطالب پراکنده‌ای چون (حقوق مرد بر زن، مسائل فقهی، اقسام روافض، سنّت و جماعت، و مطالبی پیرامون فئه باغیه و اشعار فارسی) آمده است. در پایان نسخه اشعاری از مولف در استغاثه به غوث اعظم شیخ عبدالقادر گیلانی آمده. نسخه رطوبت و آسیب دیده است.

☜ *فهرست نسخه‌های خطی کتابخانه دانشکده الهیات و معارف اسلامی دانشگاه مشهد:* ۳۳۴/۱.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۹۴۸/۱»

۳۴۵. [سی فصل در مواعظ] (مواعظ، فارسی)

از: ناشناخته

آغاز: «بدان اسعدك الله تعالی فی الدارین که کلمات حکما با کفایت و بلغاء با درایت و علمای دین... فصل اول بدانکه چهار چیز علامت کرم باشد...».

---

۱. ابوالفتح علاء نصیر، فهرست کتابخانه دانشکده الهیات دانشگاه مشهد: ۳۳۴/۱.

انجام: «فصل سی‌ام چهار کس را در مذهب مودت مکافات توان کرد... چهارم آنکه بر تو آید و دوستی ورزد و الله اعلم.».

گزارش متن: دارای سی فصل در مواعظ حکیمان و بلغاء است و هر فصل آن دارای چهار بند می‌باشد.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نستعلیق ❊نام کاتب: عمر (به قرینه رساله ۱۲) ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۱۳ه ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۲ (۱۱الف ـ ۱۲الف) ❊تعداد سطر: ۱۵ ❊اندازهٔ متن: ۱۵/۵×۹/۵ سانتیمتر.

ویژگیها: در حاشیه چند روایت و چند پرسش و پاسخ فقهی آمده است. در پایان برخی از آنها با عنوان «حیرة الفقه» نگاشته شده. نسخه رطوبت و آسیب دیده است، در برگ نخست مهر بیضی «[منان] خادم سرور عمر» به چشم می‌خورد.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۹۴۸/۲»

۳۴۶. ظفرنامه

(اخلاق، فارسی)

از: ناشناخته

آغاز: «الحمدلله ربّ العالمین... بدانکه آورده‌اند که روزی نوشیروان عادل بر خواجه بذرجمهر گفت که ای وزیر امروز برای ما کتابی به پرداز...».

انجام: «آن چیز کدام است که خدایتعالی دوست دارد گفت هر که ذکر خدایتعالی بسیار گوید قال النبی علیه الصلوة و السلام «من احب شیء فاکثر ذکره» تمت تمام یافت.».

بنگرید به: نسخه شماره «۸۶۰۱» گزارش شده در جلد «۲۲» فهرست همین کتابخانه.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نستعلیق ❊نام کاتب: عمر به (قرینه رساله ۱۲) ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۱۳ه ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۳ (۱۳الف ـ ۱۵ب) ❊تعداد سطر: ۱۵ ❊اندازهٔ متن: ۱۶×۹ سانتیمتر.

ویژگیها: برخی مطالب پراکنده در معارف دینی در حاشیه آمده، نسخه اندکی آسیب دیده است.

الذریعة: ۱۹۹/۱۵؛ *فهرستواره کتابهای فارسی:* ۵۲۲/۶؛ *فهرست مشترک پاکستان:* ۲۳۸۱/۴.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۹۴۸/۳»

۳۴۷. **تعبیر خواب** (خوابگزاری، فارسی)

از: ناشناخته

آغاز: «الحمدلله ربّ العالمین... بدانکه تعبیر خواب علم شریعت است حضرت یوسف علیه‌السلام ملك مصر بود...».

انجام: «اگر کسی توغ و نقاره در خواب بیند از پادشاه انعام یابد والله اعلم.».

گزارش متن: تعبیر خواب مختصری است در ۱۲ باب، باب اول: در دیدن خداوند، پیامبر، ملائکه و... باب دوم: در دیدن سیم و زر، باب سوم: در دیدن تیغ و تیر، باب چهارم: در دیدن گندم، برنج، باب پنجم: در دیدن روغن، شیر، گوسفند... باب دهم: در دیدن شیر و یوز و... باب یازدهم: در دیدن هما، شاهین و کبك... باب دوازدهم: در دیدن آب، آهن...

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نستعلیق ❊نام کاتب: عمر (به قرینه رساله ۱۲) ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۱۳هـ ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۲ (۱۶الف ـ ۱۷ب) ❊تعداد سطر: ۱۵ ❊اندازهٔ متن: ۱۶×۹ سانتیمتر.

ویژگیها: در حاشیه مطالبی در خصوص تعبیر خواب آمده است. دو برگ بعد از پایان رساله حاوی مطالب مختلف می‌باشد که عناوین برخی از آنها چنین است، عید اضحی، مسجد، خضاب، خنثی، دوستی و...

شمارهٔ نسخه: «۱۳۹۴۸/۴»

۳۴۸. **اساس الإسلام** (عقاید ـ فقه اهل سنت، فارسی)

از: درویزه بن گدای ننگرهاری، درگذشته: ۱۰۴۸هـ

آغاز: «الحمدلله رب العالمین... بدان ای فرزند که حضرت رسالت پناه صلی‌الله علیه و سلم فرموده است طلب کردن علم فریضه است که مراد ازاین علم علم شناخت محمّد آخر الزمان است...».

انجام: «باید که هر شخص اهل و عیال خود را و یار و محب را بیاموزد تا بعذاب ایشان شریك نباشد لا اله الاّ الله محمّد رسول الله.» .

گزارش متن: رساله‌ای است با عناوین (مسئله ـ مسئله) در عقاید و احکام اسلام که نخست مطالبی پیرامون ایمان آورده، سپس احکام فقهی را بدون در نظر گرفتن ترتیب ابواب فقهی بیان داشته است. مولف در این رساله از کتابهایی چون شرح قدوری، فواید دینیه، تفسیر قاضی شهاب، تفسیر یعقوب چرخی و... نقل نموده است.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نستعلیق ❊نام کاتب: عمر (به قرینه رساله ۱۲) ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۱۳ه ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۲۴ (۱۹ب ـ ۴۲ب) ❊تعداد سطر: ۱۵ ❊اندازهٔ متن: ۱۶×۹ سانتیمتر.

ویژگیها: نسخه‌ای است نفیس از روی نسخه‌ای که در عصر مولف کتابت شده استساخ گردیده. در حاشیه مطالبی مناسب با متن به نقل از کتابهایی چون «ارشاد الطالبین»، «جامع الرموز» و برخی اشعار فارسی و یا اردو آمده است.

☜ *فهرست مشترک پاکستان:* ۳۹۴/۱۴؛ *فهرست نسخه‌های کتابخانه گنج بخش پاکستان:* ۲۱۷۳/۴؛ *دانشنامه ادب فارسی (افغانستان):* ۳۹۷/۳.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۹۴۸/۵»

۳۴۹. سبع سنابل

(عقاید، فارسی)

از: عبدالواحد بن ابراهیم مزارعانی بلگرامی متخلص به «شاهدی»، درگذشته: ۱۰۱۷ه

آغاز: «سنبله اول در عقاید و مذاهب. بدان ای طالب صادق هر که طالب چیزی باشد او را لابدست که نخست ماهیت و حقیقت آن چیز بداند...»

انجام: «قوله تعالی «و العاقبة للمتقین» و اینجا سنبله را تمام گردانم و عذر هدایت و ضلالت هر یکی را این کلمات برخوانم... چو سلامت به لب گور برم احسنت بر این چستی و چالاکی ما... باقی شش سنبله سلوك میماند این یك سنبله عقاید در اینجا درج ساخته فالله خیر حافظا و هو ارحم الراحمین.»

گزارش متن: رساله‌ای است مشتمل بر هفت سنبله ۱) عقاید و مذاهب ۲) پیری و مریدی ۳) ترك، قناعت، توکل و تبتل ۴) درویشان و حسن اخلاق ایشان ۵) خوف و رجا ۶) حقایق وحدت و ظهور آثار معرفت و محبت ۷) متفرقات.

نسخه موجود سنبله نخست را دارا است. اشعاری از مولف در متن گنجانده شده. وی در

این سنبله باتمسك به منقولات بی‌پایه سعی در کاستن از فضایل سادات و شیعیان نموده تا شاید فضیلتی برای دیگران دست و پا کند. این رساله به سال ۱۲۹۹هـ در کانپور هند به چاپ رسیده است.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نستعلیق ❊نام کاتب: عمر (به قرینه رساله ۱۲) ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۱۳هـ ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۱۳ (۴۳الف ـ ۵۵الف) ❊تعداد سطر: ۲۵ ❊اندازهٔ متن: ۱۹×۱۱/۵ سانتیمتر.

ویژگیها: سه برگ در پایان نسخه حاوی مطالبی پراکنده در مورد (قصص الشوارب، کوه قاف، نماز و...) به نقل از کتابهایی چون: کنز الاخیار و ترغیب الصلوة آمده، نسخه اندکی آسیب دیده است.

☜ *فهرست مشترك پاکستان:* ۱۵۴۲/۳؛ *دانشنامه ادب فارسی (هند، پاکستان، بنگلادش):* ۱۷۳۹/۴؛ *فهرست کتابهای چاپی فارسی:* ۲۹۲۰/۳.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۹۴۸/۶»

۳۵۰. ارشاد المسلمین (عقاید، فارسی)

از: برهان مسکین، درگذشته: بعد از ۹۱۴هـ

آغاز: «ربنا آتنا من لدنك رحمة... الحمدلله الذی جعل السنة معتصما لاهل الاسلام و منار المتبین الحلال و الحرام... اما بعد: چنین گوید فقیر حقیر...».

انجام: «و ایراد آن درین کتاب دشوار، بعضی از آن در کتاب اربعین المسمی بانیس الواعظین و انیس العابدین ایراد کرده‌ایم باز جویند این رساله زیاده احتمال ندارد.».

بنگرید به: نسخه شماره «۶۳۹۹» گزارش شده در جلد «۱۶» فهرست همین کتابخانه.

گزارش متن: شرحی است مزجی بر عقاید نسفی که به سال ۹۱۴هـ در شهر هرات تألیف گردیده است. موضوعات رساله بنابر آنچه در فهرست آن آمده عبارت است از: بیان بسم‌الله، بیان حقایق اشیاء، اسباب علم، حدوث عالم و قدیم بودن خداوند، در بیان کلام‌الله، رویت خداوند، اختیاری بودن افعال عباد و مسایل مربوط به قبر، برزخ، قیامت و...

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نستعلیق ❊نام کاتب: عمر (به قرینه رساله ۱۲) ❊تاریخ

کتابت: پیرامون سدهٔ ۱۳هـ ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۱۰۵ (۵۷ب ـ ۱۶۱الف) ❊تعداد سطر: ۱۵ ❊اندازهٔ متن: ۱۶×۹ سانتیمتر.

ویژگیها: حاشیه نویسی دارد با نشان «۱۲» و «مص». مطالب بسیاری به نقل از کتابهای مختلف خصوصاً «تکمیل الایمان» در حاشیه آمده است. فهرست موضوعات کتاب نیز در پایان نگاشته شده. نسخه رطوبت و اندکی آسیب دیده است.

دانشنامه ادب فارسی (افغانستان): ۱۶۸/۳؛ فهرستواره کتابهای فارسی: ۸۱/۹.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۹۴۸/۷»

۳۵۱. ترجمه عقاید نسفی = ترجمه بدایة العقول (عقاید، فارسی)

از: علی بن ابی‌بکر فرغانی مرغینانی، درگذشته: ۵۹۳هـ

آغاز: «الحمدلله رب العالمین... اما بعد میگوید بنده ضعیف نحیف... بدان اسعدك الله فی الدارین این کتابیست که خواجه امام اجل زاهد نجم الملة...».

انجام: «و عوام بشر فاضلتراند از عوام ملایکه یعنی جمیع مومنان فاضلتراند بر جمیع عوام فرشتگان والله اعلم به حقیقت و الصواب.».

گزارش متن: ترجمه‌ای است از عقاید نسفی که مترجم خود در عصر نسفی می‌زیسته و این ترجمه را بر خود وی عرضه کرده است. چنانچه مترجم در مقدمه آورده: بعد از آن که نجم‌الدین عمر نسفی به امر سلطان سنجر رساله عقائد نسفیه را نگاشت، مورد تأئید علمای[1] عصر خویش قرار گرفت. بنده این رساله را نوشته و بر مولف برخواندم و در تصحیح آن کوشیدم» وی در آغاز ترجمه از کتاب هدایة الاصول جدش عبدالجلیل الرشدانی نام برده است.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نستعلیق ❊نام کاتب: عمر (به قرینه رساله ۱۲) ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۱۳هـ ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۶ (۱۶۱ب ـ ۱۶۶ب) ❊تعداد سطر: ۱۵ ❊اندازهٔ متن: ۱۶×۹ سانتیمتر.

ویژگیها: چند مسئله شرعی در حاشیه برگ اول و دوم آمده است. در برگ ۱۶۲ مهر

---

۱. به نام ۱۰ تن از عالمانی که بر کتاب عقاید نسفی گواهی صحت داده‌اند اشاره می‌کند.

بیضی «[منان] خادم سرور عمر» دیده می‌شود، نسخه آسیب دیده است.

معجم المولفین: ۴۵/۷؛ *فهرستواره کتابهای فارسی*: ۴۴۱/۹.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۹۴۸/۸»

۳۵۲. شرح بدء الامالی = شرح قصیده بدء الامالی = شرح قصیده یقول العبد = شرح قصیده امالی (عقاید، فارسی)

از: درویزه بن گدای ننگر هاری، درگذشته: ۱۰۴۸ه

آغاز: «ملیك مالك مولی الموالی له وصف التکبر و التعال

یعنی خدا بادشاهی بادشاهان است و خداوند خداوندان است مراو را سزد صفت بزرگی و برتری...».

انجام: «آمرزیده دارد مصنف مراد شارح را... بحرمت محمّد آخر الزمان صلی‌الله علیه و سلم... اکنون از آن عدول نموده بعبارت خوب و رمزی مرغوب در حیز شرح بیان نموده شد.».

بنگرید به: نسخه شماره «۱۰۳۸/۸» گزارش شده در جلد «۳» فهرست همین کتابخانه.

گزارش متن: ترجمه و شرح کوتاهی است از قصیده «بدء الامالی» سراج الدین علی بن عثمان اوشی که شارح نخست نام مصنف را امام محمّد اویسی آورده است وی در پایان شرح گوید: ابتداء این قصیده را شرحی نمودم که بعضی الفاظ آن نامناسب بود و از آن شرح که نامش «بحراللالی» بود عدول کرده و این شرح را بعبارت بهتر نگاشتم. این کتاب به سال ۱۸۹۱م در لاهور هند به چاپ رسیده است. در دانشنامه ادب فارسی ۳۹۷/۳ آمده که ننگرهاری ترجمه و شرح دیگری نیز به زبان پشتو بر قصیده بدء الامالی نوشته که در سال ۱۳۰۱ه به چاپ رسیده است.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نستعلیق ❊نام کاتب: عمر (به قرینه رساله ۱۲) ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۱۳ه ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۳۴ (۱۶۷الف ـ ۲۰۰ب) ❊تعداد سطر: ۱۵ ❊اندازهٔ متن: ۱۶×۹ سانتیمتر.

ویژگیها: در برگ پایانی حاشیه‌های مناسب با متن با نقل منابع آن به فارسی و عربی. چند بیت نیز به اردو آمده است. پرسش پاسخ‌های دینی در یك برگ در پایان رساله دیده

می‌شود، نسخه اندکی آسیب دیده است.

فهرستواره کتابهای فارسی: ۳۸۰/۹؛ *دانشنامه ادب فارسی (افغانستان):* ۳۹۷/۳؛ *جامع الشروح و الحواشی:* ۵۰۰/۱؛ *کشف الظنون:* ۱۳۴۹/۲.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۹۴۸/۹»

۳۵۳. لباس سید البشر = کتاب اللباس = آداب اللباس (آداب و سنن، فارسی)

از: عبدالحق بن سیف‌الدین دهلوی، درگذشته: ۱۰۵۲ه

آغاز: «بعد حمد و ستایش الهی و پس از نعت و تحیت رسالت پناهی نموده می‌آید که این رساله‌ایست مختصر در بیان آداب لباس حضرت سیدالبشر...».

انجام: «و باید که جامه کهنه بفقیر و مسکین دهد یا باهل و عیال خود به بخشد اگر مستحق باشند که درین اجر بسیار و ثواب بی شمار است.».

گزارش متن: رساله کوتاهی است در روش پوشش لباسهای پیامبر اکرم (ص) تا مسلمانان آنرا سرمشق خود قرار داده و بدان عمل نمایند و از پوشیدن پوشاکی که بدعت در سنت می‌شود اجتناب ورزند. مولف در این رساله به نوع پوشاک پیامبر (ص)، رنگ، اندازه و آداب پوشیدن آن اشاره کرده است.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نستعلیق ❊نام کاتب: عمر (به قرینه رساله ۱۲) ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۱۳ه ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۱۰ (۲۰۱ب ـ ۲۱۱الف) ❊تعداد سطر: ۱۵ ❊اندازهٔ متن: ۱۶×۹ سانتیمتر.

ویژگیها: اشعاری به اردو در حاشیه چند برگ آغازین آمده است.

دانشنامه ادب فارسی: ۱۰۰۴/۴؛ *فهرست نسخه‌های خطی فارسی:* ۴۵۲۴/۶.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۹۴۸/۱۰»

۳۵۴. رساله قرائت = رساله تجوید (قرائت، [اردو])

از: ناشناخته

آغاز: «پهلـون حمـد خدای نون کیتا جس قرآن
نـازل اپر مصطفی و چه تجوید بیان»

انجام: «جـان نـولـه نـؤتـه تـریا نـصـله جـان
نال یؤده بجه تون هـوی سبـه بیـان»

گزارش متن: منظومه‌ای است پیرامون ۱۰۰ بیت در قرائت که در پایان آن عبارت «فقد تمت رساله قرائت» دیده می‌شود.

گزارش نسخه: *نوع خط: نستعلیق *نام کاتب: عمر به قرینه رساله ۱۲ *نوع کاغذ: شرقی *تعداد برگ: ۵ (۲۰۵الف ـ ۲۰۹الف) *تعداد سطر: چلیپا در هامش.

ویژگیها: در ظهر برگ پایانی مطلبی در اختیارات ایام راجع به استفاده از پوشاک در ایام هفته از رساله زند ویسی نقل شده و در پایان آن عبارت «کاتبه الحروف عمر» آمده که با احتمال قوی کاتب تمام رساله‌های مجموعه بوده باشد.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۹۴۸/۱۱»

۳۵۵. صد و سی مسئله (عقاید ـ فقه اهل‌سنت، فارسی)

از: درویزه بن گدای ننگرهاری، درگذشته: ۱۰۴۸ه

آغاز: «الحمدلله الذی هدینا الی الاسلام و الصلوة علی حبیبه سید الانام... اما بعد: می‌گوید بنده ناچیز که نیرزد بدانکه پشیز...».

انجام: «پس حیله آن است که اول پاره سنگریزه با خاك فرو برد بعد از آن افطار کند قضا لازم شود و کفارات نه.».

گزارش متن: رساله‌ای است با عناوین (مسئله ـ مسئله) در اصول و فروع به صورت کوتاه مشتمل بر صد و سی مسئله. مولف در مقدمه گوید: چون دیدم اکثر عوام از این صدو سی مسائل غافل هستند این رساله را در سیزده حرف و سیزده باب بنا کردم که مجموع آن «بصات روغ تکم کرن» است باب ۱) مراد از باء پنج بنای مسلمانی است. باب ۲) مراد از ص هفت صفت ایمان است. باب ۳) مراد از الف سیزده احکام و ارکان نماز است. باب ۴) مراد از تاء پنج تکبیر است. باب ۵) مراد از راء هفده رکعات نماز است. باب ۶) مراد از واو پنج چیز وضوء است. ۷) باب ۷ مراد از غین، غسل جنابت است. ۸) باب

۸ مراد از تاء دوم تیمم است. باب ۹) مراد از کاف چهار کتاب آسمانی است. باب ۱۰) مراد از میم چهار مذهب اهل سنت است. باب ۱۱) مراد از کاف چهار کرسی پیامبر است. ۱۲) مراد از راء روزه رمضان است. ۱۳) مراد از نون نیت روزه است.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: « تمام شد صد و سی مسائل به دستخط عمر.» ❊نوع خط: نستعلیق ❊نام کاتب: عمر ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۱۱هـ ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۶ (۲۱۳الف ـ ۲۱۸ب) ❊تعداد سطر: ۲۴ ❊اندازهٔ متن: ۱۲×۲۰ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۱۵×۲۵ سانتیمتر ❊نوع جلد: تیماج مشکی با ترنج و سرترنج.

ویژگیها: اندکی حاشیه نویسی دارد، در برگ پایانی و دو برگ انجام نسخه مسائل گوناگون و اشعاری به اردو آمده است.

☜ *دانشنامه ادب فارسی (افغانستان)*: ۳۹۷/۳.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۹۴۸/۱۲»

۳۵۶. **مجمع الفائدة و البرهان فی شرح ارشاد الاذهان** (فقه شیعه، عربی)

از: احمد بن محمّد مقدس اردبیلی، درگذشته: ۹۹۳هـ

آغاز: «کتاب الصید و توابعه و فیه مقاصد: الاول فی الاصطیاد و فیه مطلبان: الاول فی شرائط الاصطیاد...».

انجام: «مع عدم کونه مما یثبت بالشاهد و الیمین ایضا حیث قال فی آخر کلامه هکذا نص الشیخ فتأمل. تم کتاب الشهادات و یتلوه کتاب الحدود.».

بنگرید به: نسخه شماره «۱۸۵۲» گزارش شده در جلد «۵» فهرست همین کتابخانه.

گزارش متن: نسخه موجود مشتمل بر کتاب الصید، کتاب المیراث، کتاب القضا و شهادات می‌باشد. این کتاب در سال ۱۲۷۴هـ به صورت سنگی و دیگر بار در سال ۱۴۰۳ـ ۱۴۱۶هـ از سوی موسسة النشر الاسلامی در قم به چاپ رسیده است.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نسخ زیبا ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۱۲هـ ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۳۰۲ ❊تعداد سطر: ۲۱ ❊اندازهٔ متن: ۱۸×۱۲ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۱۸×۲۵ سانتیمتر ❊نوع جلد: مشمع قهوه‌ای، عطف: تیماج قهوه‌ای.

ویژگیها: اندکی حاشیه نویسی دارد با نشان «منه ره»، «بخطه ره» و «ع‌ص‌م». در حاشیه تصحیح و با نشان «بلغ» مقابله گردیده است. در برگ آغازین دستخط مبارك پدر عزیزم حضرت آیت الله العظمی مرعشی نجفی (ره) چنین آمده «بسمه تعالی هذا کتاب شرح الارشاد للمحقق الاردبیلی و النسخة من موقوفات العلامة المیر محمّدصالح الحسینی الخاتون‌آبادی صهر مولانا المجلسی و فی هوامشها تعالیق من المحقق الآقا جمال‌الدین الخوانساری، حرره شهاب‌الدین الحسینی المرعشی النجفی ۱۳۹۳» وقفنامه محمّدصالح بن عبدالواسع حسینی خاتون‌آبادی به سال ۱۱۲۱هـ در برگ نخست و پایان نسخه آمده است.

مهر مربّع «یوسف ایها الصدیق ۱۲۰۵ یا ۱۲۵۰» دوبار در برگ نخست آمده است. برگ پایانی از سوی جواد بن عبدالرحیم... دارابی در ۲۷ رجب سال ۱۳۲۹هـ نو نویس گردیده است.

☜ *الذریعة:* ۳۵/۲۰؛ *موسوعة مؤلفی الامامیة:* ۱۴۹/۵.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۹۴۹»

۳۵۷. مثنوی معنوی (ادب منظوم ـ عرفان، فارسی)

از: جلال‌الدین محمّد بن محمّد رومی بلخی، درگذشته: ۶۷۲هـ

آغاز: «و عنده مفاتیح القلوب و صلی‌الله علی خیر خلقه محمّد و آله... این مجلد پنجم است از دفترهای مثنوی...

شه حسام‌الدین که نور انجم است طالب آغاز سفر پنجم است».

انجام: «زان نشد فاروق را زهری گزند که بدش تریاق فاروقیش قند

هین بجو تریاق فاروق ای غلام تا شوی فاروق دوران و السلام».

بنگرید به: نسخه شماره «۹۳۱» گزارش شده در جلد «۳» فهرست همین کتابخانه.

گزارش متن: نسخه موجود دفتر پنجم مثنوی است.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «تم المجلد الخامس من کتاب المثنوی... سنة ست و تسعین و ثمانمایة.» ❊نوع خط: نستعلیق ❊تاریخ کتابت: ۸۹۶هـ ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۱۱۳ ❊تعداد سطر: مختلف، چلیپا ❊اندازهٔ متن: مختلف ❊اندازهٔ جلد: ۲۳/۵×۱۷ سانتیمتر ❊نوع جلد: تیماج زرشکی با ترنج و سرترنج و لچك.

ویژگیها: نسخه‌ای است نفیس، رطوبت، و آسیب دیده ولی به متن آسیب نرسیده.

برخی از برگها نیز ترمیم گردیده است.
در آغاز نسخه تملك ملا تاج محمّد اخند قویی خروتی آمده است.
کشف الظنون: ۱۵۸۷/۲؛ ریحانة الادب: ۲۹/۶.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۹۵۰»

۳۵۸. غاية المرام فی شرح تهذيب الاحكام (فقه شیعه، عربی)

از: سید نعمت‌الله بن عبدالله حسینی جزایری، درگذشته: ۱۱۱۲هـ
آغاز: افتاده «... شفقة الا باعلی الاولاد و افضل امته علی علیه‌السلام و من بعد شفقة علی [علیه‌السلام] علیهم...».
انجام: «کما یظهر من کتاب الرجال نعم یکون التقیة فیه راجعة الی التقیة فی النقل لا الفتوی کما لا یخفی بیانه. تم الکتاب المکاسب و به تم المجلد الخامس من شرح تهذیب الحدیث...».
بنگرید به: نسخه شماره «۲۶۹۰» گزارش شده در جلد «۷» فهرست همین کتابخانه.
گزارش متن: نسخه موجود از اول کتاب المزار آغاز و تا پایان کتاب المکاسب به انجام می‌رسد. مؤلّف این اثر را به سال ۱۰۹۶هـ در عصر شاه سلیمان صفوی در اصفهان به پایان برده است.
گزارش نسخه: ❊نوع خط: نسخ ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۱۲هـ ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۱۳۹ ❊تعداد سطر: ۲۵ـ۲۱ ❊اندازهٔ متن: ۱۵×۱۷ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۱۸/۵×۲۴/۵ سانتیمتر ❊نوع جلد: تیماج قرمز، عطف: تیماج قهوه‌ای.
ویژگیها: در حاشیه تصحیح گردیده. این نسخه از سوی دو کاتب کتابت شده است.
الذریعة: ۱۸/۱۶.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۹۵۱»

۳۵۹. غرر الفرائد و درر القلائد (ادب، عربی)

از: علم‌الهدی، شریف مرتضی، علی بن حسین موسوی، درگذشته: ۴۳۶هـ

آغاز: «قال المرتضی علم الهدی... تأویل آیة قال الله تعالی «و اذا اردنا ان نهلك قریة امرنا مترفیها... فی هذه الآیة وجوه...».

انجام: «هذا بخلاف ما علیه اکثر الناس من مراعات امر الحاضر القریب و اهمال حق البعید هذا آخر مجلس امله الشریف... ثم تشاغل بامور الحج.».

بنگرید به: نسخه شماره «۵۶۹» گزارش شده در جلد «۲» فهرست همین کتابخانه.

گزارش متن: این کتاب سال ۱۳۲۵هـ در مصر چاپ و نیز به سال ۱۴۰۳هـ در قم از سوی واحد انتشارات کتابخانه بزرگ پدر بزرگوارم حضرت آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی (ره) به صورت افست در دو جلد منتشر گردیده است[۱].

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «بقلم اقل العباد... علی بن الحاج قوام‌الدین و ذلك فی بندر دابول الشهیر بمصطفی‌آباد و ذلك فی ضاحی نهار الاثنین رابع و عشرین ذی الحجة من شهور سنة الالف و سنة هجریة... (جلد اول) تم الکتاب... علی ید اکثر العباد زللاً و اقلهم عملاً علی بن الحاج قوام‌الدین بن محمود و ذلك فی حادی عشر ذی القعدة من شهور سنة [الالف] و سنة (پایان جلد چهارم)» ❊نوع خط: نسخ ❊نام کاتب: علی بن حاج قوام‌الدین بن محمود ❊تاریخ کتابت: ۱۰۰۱هـ ❊محلّ کتابت: جلد اول در بندر دابول مشهور به مصطفی‌آباد ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۳۹۲ ❊تعداد سطر: ۱۸ ❊اندازهٔ متن: ۸/۵×۱۶ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۱۵×۲۴/۵ سانتیمتر ❊نوع جلد: تیماج زرشکی مجدول با ترنج و سر ترنج، عطف: تیماج مشکی.

ویژگیها: نسخه‌ای است نفیس و کامل، اندکی حاشیه نویسی دارد. در حاشیه تصحیح و با نشان «بلغ» مقابله گردیده است، در برگ نخست تملك احمد بن محمّد بن مکی شهید اول

---

۱. این کتاب از جمله نخستین آثاری است که در واحد انتشارات این کتابخانه چاپ شده است. زیرا نخستین کتابی که از سوی کتابخانه منتشر گردیده است یکی کتاب حاشیه مرحوم آشتیانی بر رسائل شیخ و دیگری الجوامع الفقهیة می‌باشد که این دو با کتاب امالی سید هر ۳ عنوان به علّت نایاب شدن به صورت تصویری «افست» پیرامون سال ۱۴۰۳هـ چاپ و منتشر گردید.

به خط مبارکش دیده می‌شود و مهر بیضی «الواثق بالملك العلی احمد الشهید العاملی» در برگ‌های ۱۲۱ و ۲۹۲ آمده است. همچنین مهر بیضی «محمّد بن محمّدتقی الموسوی» در برگ‌های ۱۲۱ و ۱۹۵ وجود دارد. یك مهر صنوبری و یك مهر بیضی ناخوانا نیز در برگ نخست آمده است، دستخط مبارك پدر بزرگوارم حضرت آیت الله العظمی مرعشی نجفی (ره) زینت بخش آغاز و پایان نسخه می‌باشد.

☜ *الذریعة: ۴۲/۱۶؛ فهرست کتابهای چاپی عربی: ۶۴۹.*

شمارهٔ نسخه: «۱۳۹۵۲»

۳۶۰. **مسالک الافهام فی شرح شرایع الاسلام = مسالک الافهام الی تنقیح شرایع الاسلام**

(فقه شیعه، عربی)

از: شهید ثانی، زین‌الدین بن علی عاملی، شهادت: ۹۶۶هـ

آغاز: «کتاب النکاح، اعلم ان النکاح یستعمل لغة فی الوطو کثیرا او فی العقد بقلّة قال الجوهری النکاح الوطی...».

انجام: «اذ هو اللعان من الجانبین نظر و علی الثانی یثبت الجمیع لان تنصّفه قبل الدخول مشروط بالطلاق و بدلیل خاص تم الجزء الخامس... و فرغ من تسویده مصنفه... سنه ثلاث و ستین و تسعمائه حامداً مصلیاً مسلماً».

بنگرید به: نسخه شماره «۸۰۶» گزارش شده در جلد «۳» فهرست همین کتابخانه.

گزارش متن: نسخه موجود مشتمل بر جلدهای سوم تا پنجم (آغاز کتاب النکاح تا پایان کتاب اللعان) می‌باشد.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «و فرغ من... العبد الضعیف الراجی رحمة ربّه القوی عبدالکریم بن ابراهیم المیسی العاملی عاملهم الله بلطفه الخفی یوم الخمیس رابع عشر رجب الاصب من شهور سنه اربع و ثمانین و تسعمائه هجریه علی مشرفها لاصلوة و التحیة.» ❊نوع خط: نسخ ❊نام کاتب: عبدالکریم بن ابراهیم میسی عاملی ❊تاریخ کتابت: ۹۸۴هـ ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۲۹۸ ❊تعداد سطر: ۲۳ ❊اندازهٔ متن: ۱۶/۵×۱۱ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۲۴/۵×۱۷/۵ سانتیمتر ❊نوع جلد: تیماج قهوه‌ای، عطف و حاشیه‌ها: تیماج مشکی.

ویژگیها: نسخه‌ایست بسیار نفیس تمامً به خط عبدالکریم بن ابراهیم میسی عاملی پدر شیخ لطف‌الله بانی مسجد معروف میدان نقش جهان اصفهان که خود از فقهای قرن دهم دارای اجازه روایت از پدرش شیخ ابراهیم میسی و شهید ثانی (ره) می‌باشد وی در تاریخ یکم جمادی الثانی سال ۹۸۴ از کتابت جلد سوم و در تاریخ هفتم رجب همان سال از کتابت جلد چهارم فارغ گردیده است، اندکی حاشیه نویسی دارد با نشان «۱۱۲» در حاشیه تصحیح و با نشان «بلغ» مقابله گردیده است، تملک سید کاظم بن محسن اعرجی در برگ نخست مکرر آمده. همچنین یادداشتی از سید جعفر بن سید راضی اعرجی به سال ۱۲۳۳هـ در برگ نخست وجود دارد دستخط یکی از علماء معاصر در آغاز و پایان و چند جای نسخه به چشم می‌خورد، رطوبت دیده است.

الذریعة: ۳۷۸/۲۰؛ *موسوعة طبقات الفقهاء:* ۳۲۸/۱۰.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۹۵۳»

۳۶۱. انموذج الطب (پزشکی، ترکی)

از: امیر چلبی، سید محمّد حسینی طبیب، درگذشته: ۱۰۴۸هـ[1]

آغاز: «حمد و سپاس بی قیاس اول صانع حکیم جنابنه سزاواردر که قدرة... سبب تألیف کتاب و موجب تسطیرحکمت نصاب داعی حقیر سید محمّد الطبیب...».

انجام: «کورمك قابلدر بوطریق ایله تمام علم حاصل ایدر بوند نصکره همان عقل سلیم و طبع مستقیم کرکدر که طالبه رهبر اولا.».

گزارش متن: کتابی تست نسبتاً مفصل با عناوین «تعلیم، سفر و باب مشتمل بر مقدمه و شش تعلیم و دارای ابواب و یك خاتمه». مؤلّف در مقدمه به علت تألیف کتاب اشاره نموده، سپس مباحثی در کلیات طب و ادویه مفرده به ترتیب حروف الفباء آورده، آنگاه بیماری بدن را از سر تا به پا همراه با روش درمان هر یک را بیان کرده است. این کتاب به سال ۱۰۳۴هـ در زمان سلطنت رجب پاشای سوم تألیف و به وزیر کاپیتان رجب پاشا تقدیم گردیده است.

---

۱. ۱۰۴۹هـ هدیة العارفین: ۲۷۸/۲.

مولف در این اثر از کتابهایی چون قانون، شفاء، تحفه سعدیه، الموجز و شروح آن، کامل الصناعة علی بن عباس اهوازی، اسباب و علامات، الحاوی محمد بن زکریا رازی، ذخیره خوارزمشاهی سید اسماعیل جرجانی و... بهره جُسته و اشعاری نیز از حافظ و سعدی در لابلای نسخه آورده است.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «تمت الکتاب... علی ید اضعف العباد ولی بن فتح‌الله الشهیر ببازار باشی فی قصبة الاسکدار فی تاریخ ثلاثة و ستین و الف فی یوم العاشر شهر رجب المرجب اللهم اغفر ذنوبهما... یا عزیز یا غفار.» ❊نوع خط: نسخ ❊نام کاتب: ولی بن فتح‌الله بازار باشی ❊تاریخ کتابت: ۱۰۶۳هـ ❊محلّ کتابت: اسکدار در ترکیه ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۲۷۸ (۱۱ب ـ ۲۸۸الف) ❊تعداد سطر: ۲۳ ❊اندازهٔ متن: ۱۸/۵×۱۰/۵ سانتیمتر.

ویژگیها: حاشیه نویسی دارد با نشان «منه»، «سیدی» و «علی جوقدار». برخی حواشی به فارسی نگاشته شده، در حاشیه تصحیح گردیده است. برگها مجدول دو خطّی قرمز، در آغاز نسخه فهرست کامل از محتویات کتاب در ۸ برگ آمده و سه برگ نیز در آغاز نسخه و یك برگ در پایان حاوی مطالب پزشکی می‌باشد. در ظهر برگ پایانی قصیده‌ای از کسبی افندی در تاریخ تالیف کتاب آمده است. در حاشیه برگ ۱۰۱ دستخطی از حاج [دمران] افندی وجود دارد. مهر مربّع «عبده مرتضی علی» در ظهر برگ ۳، و ۳ مهر ناخوانا در ظهر برگ ۱ و برگ ۱۱ به چشم می‌خورد.

کشف الظنون: ۱۸۴/۱؛ *هدیة العارفین:* ۲۷۸/۲؛ *عثمانلی مؤلفلری:* ۲۰۴/۳؛ *فهرس مخطوطات مکتبة کوپریلی:* ۴۸۷/۱؛ *فهرس المخطوطات الترکیة العثمانیة:* ۵۳/۱؛ *فهرس مخطوطات الطب الاسلامی فی مکتبات ترکیا:* ۱۴۱.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۹۵۴/۱»

۳۶۲. نتیجة الطب

(پزشکی، ترکی)

از: امیرچلبی، سید محمّد حسینی طبیب، درگذشته: ۱۰۴۸هـ[1]

۱. در کتاب هدیة العارفین «۲۷۸/۲» سال ۱۰۴۹هـ آمده است.

آغاز: «الحمدلله الحکیم العلیم المنان الذی جعل علم الابدان مقدماً علی علم الادیان... و بعد بوضعیف و حقیر سید محمّد الطبیب... اقدم علم طبه متعلق انموذج الطب نام تألیف ایلدوکوم کتابك علمنی اشعار...».

انجام: «عضة الکلب الکلب تورکسی قودوز... ترکیب ایدوب باشنه و صدرنه سوده لر.».

بنگرید به: نسخه شماره «۶۱۹۷/۲» گزارش شده در جلد «۱۶» فهرست همین کتابخانه.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نسخ ❊نام کاتب: ولی بن فتح‌الله بازارباشی ❊تاریخ کتابت: ۱۰۶۳هـ ❊محلّ کتابت: اسکدار «ترکیه» ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۲۴ (۲۹۱ب ـ ۳۱۴ب) ❊تعداد سطر: جداول ❊اندازهٔ متن: ۱۶×۱۰ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۲۳×۱۵ سانتیمتر ❊نوع جلد: تیماج قهوه‌ای با ترنج.

ویژگیها: مهر مربّع «عبده مرتضی علی» در آغاز رساله و در برگ ۲۹۳ آمده است، در برگ پایانی نسخه تاریخ درگذشت اندمیر شمخال را چنین آورده است: «تاریخ وفات المرحوم المغفور اندمیر شمخال فی قبارطی چرکس رحمه‌الله تعالی فی ۱۴ من ربیع الثانی سنة ۱۰۵۱ من الهجرة»، نسخه رطوبت و آسیب دیده و حواشی نسخه نیاز به ترمیم دارد.

☜ *هدیة‌العارفین:* ۲۷۸/۲؛ *عثمانلی مؤلفلری:* ۲۰۴/۳؛ *ایضاح المکنون:* ۶۲۳/۲؛ *فهرس مخطوطات مکتبة کوپریلی:* ۴۸۸/۱؛ *فهرست نسخه‌های خطی ترکی کتابخانه آیة‌الله العظمی مرعشی نجفی (ره):* ۲۸۵/۱.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۹۵۴/۲»

۳۶۳. **جواهر الاسرار = جوهر الاسرار** (جفر، فارسی)

از: محمّد بن محمود دهدار متخلص به عیانی، درگذشته: ۱۰۱۶هـ

آغاز: «احمدالله که این تازه کتیب شرف لوجه‌اش[1] الرحمانست

دارد از جلوه بسم‌الله زیب الرحیمش حلل عنوان است...

---

۱. در نسخه چنین آمده است.

بدان ایدک الله آنچه در این نسخه نفیسه که مسمی بجوهر الاسرار است...».

انجام: «مثال دیگر از تکسیر آنست که مکر را زی‌ن‌الع‌اب‌دی‌ن...».

بنگرید به: نسخه شماره «۸۴۹۸/۲» گزارش شده در جلد «۲۲» فهرست همین کتابخانه.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نسخ زیبا ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۱۳هـ ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۲۹ (۱ب ـ ۲۹الف) ❊تعداد سطر: ۱۹ ❊اندازهٔ متن: ۱۷×۱۰ سانتیمتر.

ویژگیها: اندکی حاشیه نویسی دارد. در حاشیه تصحیح گردیده است، برگها مجدول ۲ خطّی آبی و قرمز و دارای کمند قرمز، در برگ نخست اشعاری به خط ملا عبدالرضا الحسینی به سال ۱۲۵۴هـ آمده، نسخه رطوبت و آسیب دیده است.

ریحانة الادب: ۲۴۲/۲؛ *الذریعة:* ۲۶۲/۵؛ *طبقات اعلام الشیعة:* ۵۱۶/۵؛ *مولفین کتب چاپی:* ۱۷۹/۵؛ *فهرست مشترك پاکستان:* ۳۳۷/۱.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۹۵۵/۱»

۳۶۴. قواعد اعمال بطریقه علم جفر

(جفر، فارسی)

از: ناشناخته

آغاز: «قاعده عمل محبت بطریق علم جفر بنوعی که بفهم نزدیك است اسم طالب حسن و مطلوب علی بسط کردیم اسم طالب را مکتوبی...».

انجام: «که از وی اثری یابد در محبت اگر چه طریق خدمتست انا احتیاط را مثال آمد تا مد فرمایند مطلوب سالم طالب غانحت.».

گزارش متن: رساله کوتاهی است در علم جفر و تکسیر حروف شامل یك مقدمه و چهارده فصل که برخی از فصل‌ها چنین‌اند:

فصل اول: ملائکه موکل بر کواکب سبعه، دوم: موکلین بروج دوازده‌گانه، سوم: طبابع حروف ۲۸ گانه، چهارم: اعراب حروف ۲۸ گانه، پنجم: رابطه حروف و کواکب سبعه، دهم: حروف متواخیه، سیزدهم: خواص حروف حمل و اسد و قوس، چهاردهم: در تکسیر سبعه و شرایط آن.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نسخ زیبا ❊تاریخ کتابت: ۱۲۲۵هـ ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۹ (۲۹الف ـ ۳۷الف) ❊تعداد سطر: ۱۹ ❊اندازهٔ متن: ۱۷×۱۰ سانتیمتر.

ویژگیها: برگها مجدول دو خطّی و دارای کمند قرمز.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۹۵۵/۲»

۳۶۵. کنوز المعزمین (علوم غریبه، فارسی)

از: ابن‌سینا، ابوعلی حسین بن عبدالله، بلخی بخاری، درگذشته: ۴۲۸هـ

آغاز: «حمد و سپاس خدایرا که آفریدگار جهانست و پدیدارنده زمین و زمانست و هست کننده طبایع و ارکانست... چنین گوید ملك الحکماء افضل القدماء...».

انجام: «الفصل السابع فی ترکیب الاسماء چون خواهیم که عمل محبت... مشتری ورزد مریخ یکشخ... قمر عحطق».

بنگرید به: نسخه شماره «۱۲۶۸۳/۱۱» گزارش شده در جلد «۳۲» فهرست همین کتابخانه.

گزارش متن: رساله کوتاهی است در هفت فصل بدین ترتیب: فصل۱) طبایع حروف، فصل۲) استخراج اسامی کواکب، فصل۳) در عداوت و محبت کواکب فصل۴) در دخنه کواکب، فصل۵) رابطه حروف و کواکب سبعه، فصل۶) خواص حروف، فصل۷) در ترکیب اسماء.

در برخی نسخه‌ها به جای هفت فصل هفت مقاله آمده و در تعدادی دیگر یازده فصل دانسته شده، صاحب الذریعه احتمال داده که این رساله ترجمه رساله نجات ابن سینا باشد. این رساله به سال ۱۳۳۱هـ در تهران به چاپ رسیده است.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نسخ زیبا ❊تاریخ کتابت: ۱۲۲۵هـ ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۳ (۳۷ب ـ ۳۹ب) ❊تعداد سطر: ۱۹ ❊اندازهٔ متن: ۱۷×۱۰ سانتیمتر.

ویژگیها: برگها مجدول دو خطّی و دارای کمند قرمز.

☜ *الذریعة:* ۱۷۴/۱۸؛ *فهرست مشترك پاکستان:* ۳۶۴/۱؛ *مولفات ابن سینا:* ۱۳۷؛ *فهرست*

کتابهای چاپی فارسی: ۴۱۵۹/۴.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۹۵۵/۳»

۳۶۶. **هزار و یك نام خدا = هزار و یك نام الله تعالی** (عرفان. فارسی)

از: ناشناخته

آغاز: «اما بعد بدان وفقك الله که اسمای حسنی الهی عز شأنه و تقدس اسماؤه هزار و یکنام... که روایت میکند شیخ حسن بصری و او از ابی دردا و او از پیغمبر (ص)...».

انجام: «یا غیاث المستغیثین تمت اسماء الاعظم بعون الملك الکریم الاکرم والله اعلم.».

گزارش متن: مولف در دیباچه چنین آورده: روایتی از حسن بصری از ابی دردا از پیامبر (ص) منقول است که خداوند را هزار و یك نام است و هر کس آن اسماء بخواند جسدش بر آتش دوزخ حرام گردد و هر طایفه‌ای به گونه‌ای این هزار و یك نام را گرد آورده‌اند. سلطان سعید بن سلطان محمود غزنوی بعد از تسخیر دوم شهر نیشابور دستور جمع‌آوری این هزار و یك نام را داد تا مردمان بهره گیرند پس عالمان آن عصر از جمله ابوالقاسم قشیری، قاضی محمّد ناصحی، قاضی صاعد، ابونصر صابونی و... گردهم آمده و آن اسماء را مرتب و به عرض سلطان رساند. مولف مشهورترین آنان را از جمع ایشان و دیگر گروهها در این رساله گرد آورده و آنها را در جداولی تنظیم نموده است.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نسخ زیبا ❊تاریخ کتابت: ۱۲۵۵ه ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۳۷ (۳۹ب ـ ۷۵ب) ❊تعداد سطر: ۱۹ ❊اندازهٔ متن: ۱۷/۵×۱۰ سانتیمتر.

ویژگیها: یك مورد حاشیه نویسی دارد، تمام اسامی در جدولهایی با خطوط قرمز درج گردیده است، برگها مجدول دو خطّی و دارای کمند قرمز، اشعاری ظاهراً از کلیم کاشانی به صورت شکسته نستعلیق در یك برگ بعد از پایان رساله آمده است.

☜ *فهرستواره کتابهای فارسی:* ۱۰۹۶/۸؛ *فهرست کتابخانه آستان قدس رضوی:* ۴۳۶/۱۵.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۹۵۵/۴»

۳۶۷. شرح اسماءالله = شرح الاسماء الادریسیة = دعوات الاسماء فی شرح اربعین اسماء = شرح اسماء الاربعین = ترجمه دعوات الاسماء = شرح چهل اسم ادریس = ترجمه شرح کبیر (معارف، فارسی)

از: شهاب‌الدین ابوحفض، عمر بن محمّد سهروردی، درگذشته: ۶۳۲ه

آغاز: افتاده «... بود و شرح این اسما می‌جست و خاصیت می‌خواست بعد از طلب بسیار که... خاصیت اسم اول در صغیر آن است که چون نزد پادشاه روند...».

انجام: «چهلم این است یا غیاثی عند کل کربه و معاذی عند کل شدة... انشاءالله خدایتعالی محصل گرداند و هرکس شك آورد کافر گردد بمحمّد و آله الامجاد. تمت الاسماء ادریسیه. والله اعلم بالصواب.».

بنگرید به: نسخه شماره «۶۱» گزارش شده در جلد «۱» فهرست همین کتابخانه.

گزارش متن: جهت توضیحات بیشتر به نسخه شماره ۱۱۳۱۷/۴ رجوع شود.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نسخ زیبا ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۱۳ه ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۳۴ (۷۷الف ـ ۱۱۰الف) ❊تعداد سطر: ۱۹ ❊اندازهٔ متن: ۱۷×۱۰ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۲۱/۵×۱۵/۵ سانتیمتر ❊نوع جلد: تیماج قهوه‌ای مجدول.

ویژگیها: در حاشیه تصحیح گردیده، برگها مجدول دو خطّی و دارای کمند قرمز می‌باشد، این نسخه در تملك میرزا محمّدجواد جهان‌بخش بوده و در انجام دستخط میر کاظم مستوفی چنین آمده است «این کتاب مستطاب مال جناب شریعتمآب افضل الفضلاء...[1] میرزا محمّدجواد الشهیر بجهان بخش که در علم نجوم و هیئت و علوم غریبه سرآمد... چون یکی دو شب در نزد اقل... میرکاظم مستوفی تفرشی ملقب باشراق... تحریر نمود... فی لیله یکشنبه ۱۳ رمضان... ۱۳۲۰». نسخه اندکی رطوبت و آسیب دیده است.

☜ *فهرستواره کتابهای فارسی:* ۲۸۹/۷؛ *فهرست نسخه‌های خطی کتابخانه ملی ملك:* ۴۹۴/۳؛ *فهرستگان نسخه‌های خطی حدیث و علوم حدیث شیعه:* ۱۱۹/۷، ۱۲۱، *الذریعة:* ۲۰۱/۸؛ *فهرس مخطوطات دارالکتب الظاهریة (التصوف):* ۹۵/۲. شمارهٔ نسخه: «۱۳۹۵۵/۵»

---

۱. به احتمال بسیار همان میرزا جواد منجم باشی نهاوندی متوفی به سال ۱۳۳۳ه باشد.

۳۶۸. مستقصی المرام فی شرح تحریر الاحکام (فقه شیعه، عربی)

از: محمّدحسن بن محمّدجعفر شریعتمدار استرآبادی تهرانی، درگذشته: ۱۳۱۸هـ

آغاز: «الحمدلله الذی جعل العقود عهوداً لازمه و ارشدنا الی مسالك المکاسب الحسنة... اما بعد فیقول المتمسك بحبل ولایة افضل من سکن المدن و البوادی...».

انجام: «فهی مطروقه بالنسبة الیها عند الجمیع فیکون اشتباها من الراوی او غیره من آفات الاخبار البحث التاسع...» نانوشته.

گزارش متن: شرحی است نسبتاً مفصل بر تحریر الاحکام الشرعیة علامه حلی (ره) نسخه موجود شرح کتاب المتاجر، الاطعمة و الاشربة و کتاب المیراث می‌باشد.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نسخ زیبا ❊نام کاتب: محمود بن محمّدحسن شریعتمدار تهرانی فرزند مولف ❊تاریخ کتابت: اوایل سدهٔ ۱۴هـ ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۲۱۳ ❊تعداد سطر: ۱۷ ❊اندازهٔ متن: ۱۷×۱۰ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۲۳×۱۸ سانتیمتر ❊نوع جلد: تیماج مشکی مجدول.

ویژگیها: نسخه‌ای است نفیس. حاشیه نویسی دارد با نشان «منه» به خط فرزند مولف. در حاشیه نیز تصحیح گردیده است. در آغاز نسخه وقفنامه‌ای به خط محمود تهرانی فرزند مولف و کاتب نسخه و حواشی آمده است که طبق وصیت پدر نسخه را وقف محصلین علوم شرعیه نموده است این وقفنامه در شوال ۱۳۱۸هـ تحریر گردیده و در پایان آن مهر بیضی «محمود بن محمّدحسن بن محمّدجعفر» آمده است. در پایان نسخه نیز بدان اشاره شده است برگهایی از نسخه نانوشته مانده است. یك برگ حاوی اجازه اجتهاد قاسم بن محمّد بن علی نجفی با مهر هشت ضلعی «قاسم بن محمد» و «قاسم النجفی ۱۲۷۱» به یکی از شاگردانش در پایان نسخه الصاق گردیده و متأسفانه به علت ناقص بودن اجازه نام مستجیز مشخّص نگردید.

☜ *الذریعة:* ۱۳/۲۱؛ *نقباء البشر:* ۳۹۱/۱؛ *الکرام البررة:* ۲۴۹/۳.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۹۵۶»

۳۶۹. **شرح مختصر منار الانوار = شرح الزبدة = شرح المنار = شرح مختصر الزبدة**[1]
(اصول فقه، عربی)

از: عبدالعلی بن محمّد بیرجندی، درگذشته: ۹۳۴ه

آغاز: «الحمدلله الذی شید منار الشریعة القویمة و اوضح لاهل الکشف و التحقیق محجة الطریقة... قال الشیخ المولف العلامة احلّه دار المقامة بسم الله الرحمن الرحیم نحمده علی ما اولانا...».

انجام: «لان الامتناع من اخذ مال الغیر لا یرجع الی اعزال... فلذلك قیده بالاستثناء والله [اعلم] بالصواب و السداد و الیه المآب و المعاد و صلی الله علی خیر خلقه محمّد و آله و صحبه آمین.».

گزارش متن: شرحی است مزجی و مفصل بر مختصر منار الانوار که منار الانوار و گزیده آن هر دو از تألیفات حافظ الدین عبدالله بن احمد نسفی (۷۱۰ه) می‌باشد.
در کشف الظنون گزیده منار الانوار و آغاز آن آمده، لکن به نام تلخیص کننده اشاره نگردیده است. شارح در مقدمه کتاب آورده که مختصر الزبدة منسوب به عبدالله بن احمد نسفی را در گذشته شرح نمودم آنگاه تصمیم به تصحیح و تجرید آن را داشتم که فتنه‌های زمانه و بازیهای روزگار مانع آن گردید تا زمان ابوالغازی عبیدالله‌خان آن را تصحیح و به آن جناب تقدیم نمودم.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نسخ ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۱۳ه ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۱۴۷ ❊تعداد سطر: ۲۳ ❊اندازهٔ متن: ۹/۵×۱۴/۵ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۱۵×۲۱ سانتیمتر ❊نوع جلد: تیماج مشکی با ترنج و سر ترنج، عطف و حاشیه‌ها تیماج قهوه‌ای.

ویژگیها: نسخه‌ای است نفیس، حاشیه نویسی دارد با نشان «ه». در حاشیه تصحیح و با نشان «بلغ» مقابله گردیده است. در برگ نخست اشعاری از برهان‌الدین ابراهیم بن

---

۱. نام دقیقی از این شرح در منابع به دست نیامد. شارح در آغاز شرح آن را مختصر الزبدة نامیده که در تألیفات حافظ‌الدین نسفی چنین عنوانی وجود ندارد آنچه مسلم است این کتاب شرحی است بر مختصر منار الانوار نسفی که طبق گفته شارح گزیده، از خود نسفی می‌باشد.

حسن احسایی و مطالبی درباره ابوحنیفه آمده است. یادداشتی در برگ دوم که ظاهراً تملك احسائی نامی بوده به عمد محو گردیده. در برگ پایانی تملك صالح آمده است، نسخه رطوبت و آسیب دیده و در ۳ برگ آغاز و برگ پایانی به متن نیز سرایت نموده است.

کشف الظنون: ۱۸۲۶/۲؛ *ریحانة الادب*: ۳۰۴/۱؛ *هدیة العارفین*: ۵۸۶/۱؛ *اعلام زرکلی*: ۶۷/۴.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۹۵۷»

۳۷۰. مصباح الساطع فی شرح مفاتیح الشرایع (فقه شیعه، عربی)

از: سید عبدالله بن محمّدرضا شبّر الحسینی الکاظمی، درگذشته: ۱۲۴۲ه

آغاز: «الحمدلله علی آلائه و الحمد من الآئه و الشکر لله علی نعمائه و الشکر من نعمائه... اما بعد: فهذا هو المجلد العاشر من شرح مفاتیح الشرایع... الباب الثانی فی فکاك الرقاب...».

انجام: «هذا آخر المفاتیح و وقع الفراغ... جمادی الثانی سنه ۱۲۲۶ الف و مأتین و ستة و عشرین... و سلم تسلیماً کثیراً کثیراً.».

گزارش متن: مرحوم سید عبدالله شبّر سه شرح بر کتاب مفاتیح الشرایع فیض کاشانی نگاشته است یکی مصابیح الکلام که تنها دیباچه را شرح نموده و دیگری شرح مفصل مصابیح الظلام، سپس آن را در یازده جلد گزیده ساخته، و مصباح الساطع نامیده است. نسخه موجود جلد دهم و یازدهم می‌باشد که در آن به شرح کتابهای عتق، قضاء و شهادات و فرائض پرداخته و آن را در عصر سه شنبه نهم جمادی الثانی سال ۱۲۲۶ه به فرجام آورده است.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «تم و کمل بحمدالله و توفیقه فی ضحویة یوم السبت رابع جمادی الاول سنة الف و مأتین و ثلاثین من الهجرة علی ید المذنب... محمّد بن علیوی الدجیلی... و الصلوة علی محمّد و آله. (پایان جلد دهم).» ❊نوع خط: نسخ ❊نام کاتب: محمّد بن علیوی دجیلی ❊تاریخ کتابت: ۱۲۳۰ه ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد سطر: ۲۲ ❊اندازهٔ متن: ۱۶×۱۰ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۲۱×۱۵ سانتیمتر ❊نوع جلد: تیماج مشکی مجدول.

ویژگیها: در حاشیه تصحیح گردیده است، مهر بیضی «علم الهدی» در آغاز و انجام نسخه دیده می‌شود. اندکی رطوبت دیده است.

الکرام البررة: ۷۷۷/۲؛ *الذریعة:* ۸۸/۲۱، ۹۰، ۱۰۸؛ *فهرست جامع گوهرشاد:* ۸۵۴/۲.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۹۵۸»

۳۷۱. زاد المعاد (دعا، فارسی)

از: علامه مجلسی، محمّدباقر بن محمّدتقی مجلسی اصفهانی، درگذشته: ۱۱۱۰هـ

آغاز: «الحمدلله الذی جعل العبادة وسیلة لنیل السعادة فی الآخرة و الاولی... بر الواح ارواح صافیه برادران ایمانی و اخلاء روحانی مینگارد که چون...».

انجام: «اللهم اجعل صیامی فیه بالشکر و القبول... بحق سیدنا محمّد و آله الطاهرین و الحمدلله رب العالمین.».

بنگرید به: نسخه شماره «۲۹» گزارش شده در جلد «۱» فهرست همین کتابخانه.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نسخ ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۱۳هـ ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۱۱۵ ❊تعداد سطر: مختلف ❊اندازهٔ متن: ۸×۱۷ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۱۲×۲۲ سانتیمتر ❊نوع جلد: تیماج قهوه‌ای مجدول، عطف و حاشیه‌ها: تیماج قهوه‌ای.

ویژگیها: در حاشیه تصحیح گردیده است. چند نسخه پزشکی از سید الاطباء مرعشی بخط فرزند ایشان سید شمس‌الدین محمود مرعشی نجفی جدّ اینجانب و والد پدر بزرگوارم حضرت آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی (ره) در برگ آغازین نسخه وجود دارد و در برگ دوم دستخط مبارك پدر عزیزم نیز حضرت آیت الله العظمی مرعشی نجفی (ره) چنین آمده است «مما انتقل الی من والدی العلامة النسابة السید شمس‌الدین محمود الحسینی المرعشی النجفی (ره) المتوفی ۱۳۳۸هـ و قد کتب بخطّه الشریف عدة نسخ و دساتیر طبیّة من مبدعات والده العلامة السید شرف‌الدین علی سید الاطباء منها دستور لرفع العقم و حصول [الولد] و قد جربت مرار. حرره شهاب‌الدین الحسینی المرعشی النجفی ۱۳۴۱هـ». نسخه آسیب دیده و برخی از برگهای آن ترمیم گردیده است.

الذریعة: ۱۱/۱۲.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۹۵۹»

۳۷۲. الایضاح لقوانین الاصطلاح

(منطق، عربی)

از: یوسف بن عبدالرحمن بن الجوزی، درگذشته: ۶۵۶ه

آغاز: افتاده «... عنها ناظر و لا یتمشی بدونها کلام مناظر لان به تتبیّن صحة الدلیل من فساده... الثانی ان یکون سمی بذلك لکونه محکما للادلة...».

انجام: «الثالث الترجیح بالقرائن کموافقة دلیل آخر و مذهب ذی مذهب... فهی مرجحة فتنبّه لذلك والله ولی التوفیق... و صلواته علی سیدنا محمّد و آله الطیبین الطاهرین.».

گزارش متن: کتابی است در آداب مناظره مشتمل بر ۵ باب بدین ترتیب: **باب اول:** در بیان حاجت به جدل و مناظره، **باب دوم:** در قواعد مناظره، **باب سوم:** در اقسام ادله و احکام آنها، **باب چهارم:** در اعتراضات و نحوه جواب از آن، **باب پنجم:** در ترجیحات و آنچه متعلق بدان است.

گر چه موضوع این کتاب و عنوان آن آداب جدل و مناظره است ولی بسیاری از مثالهای به کار رفته و مباحث آن مربوط به اصول فقه می‌باشد.

مولف فرزند ابن جوزی معروف و از مقتولان حمله تاتار می‌باشد. وی در روز جمعه هجدهم محرم سال ۶۲۷ه این کتاب را به فرجام رسانده است.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نسخ کهن ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۷ه ❊عنوانها و نشانیها: مشکی ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۱۳۷ ❊تعداد سطر: ۱۱ ❊اندازهٔ متن: ۱۱×۱۶ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۲۳/۵×۱۷ سانتیمتر ❊نوع جلد: تیماج قهوه‌ای با ترنج و سر ترنج و لچك.

ویژگیها: نسخه‌ای است بسیار نفیس و کهن که در زمان مولف کتابت و با نسخه اصل مقابله و تصحیح گردیده است، رطوبت و آسیب دیده، سپس از سوی واحد مرمت این کتابخانه ترمیم گشته است. تملکی با مهر بیضی محو شده در نسخه، و مهر مستطیل «و لله الدین القیم عبده الراجی محمّد الموسوی الحلی» در پایان آمده است.

☜ *کشف الظنون:* ۲۱۳/۱؛ *اعلام زرکلی:* ۲۳۶/۸.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۹۶۰»

۳۷۳. درّ بحر المناقب در تفضیل علی بن ابی‌طالب (ع) (عقاید، فارسی)

از: علی بن ابراهیم ملقب به درویش برهان، درگذشته: قرن ۱۰هـ

آغاز: افتاده «... بعد: چنین گوید فقیر حقیر علی بن ابراهیم الملقب ببرهان وفقه الله لاحسن القول و العمل و عصمه من التعصب و الجدل...».

انجام: «و لقد عاتب الله اصحاب محمّد صلی‌الله علیه و آله و سلم فی آی من القرآن و ما ذکر علیا الاّ بخیر فهذا ما اردنا ایراده... انك انت المنان بالجزیل و الیك المنتهی.».

بنگرید به: نسخه شماره «۱۰۳/۲» گزارش شده در جلد «۱» فهرست همین کتابخانه.

گزارش متن: این کتاب به سال ۱۳۱۳هـ در تبریز به چاپ رسیده است.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: « قد تم علی ید الفقیر الحقیر المذنب فرید الکاتب فی شهور سنة ۹۶۱.» ❊نوع خط: نستعلیق ممتاز ❊نام کاتب: فرید الکاتب ❊تاریخ کتابت: ۹۶۱هـ ❊عنوانها و نشانیها: طلا، شنگرف و لاجورد ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۱۱۹ ❊تعداد سطر: ۱۴ ❊اندازهٔ متن: ۱۵×۷/۵ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۲۳/۵×۱۵ سانتیمتر ❊نوع جلد: تیماج قهوه‌ای با ترنج.

ویژگیها: نسخه‌ای است نفیس احتمالاً در عصر مولف کتابت شده و کهن‌ترین نسخه موجود این اثر در کتابخانه‌های داخل و خارج کشور می‌باشد. برگها مجدول ۴ خطّی آبی، مشکی، طلایی و قرمز، برگ نخست افتاده و برگ دوم با دندانه موشی طلایی بین سطور و محل ترقیمه نیز با گل و بوته طلایی تزیین یافته است. در برگ نخست یادداشتی از ... باقر در غره رجب ۱۲۷۴هـ و در ظهر برگ ۷۸ مهر بیضی «افوض امری الی الله حسین» آمده است، همچنین مهر مربّع «لااله الاالله الملك الحق المبین محمّدعلی ۱۲۵۶» در برگ ۷۹ و مهر مربّع «لااله الاّ الله الحق المبین عبده رستم» در برگ پایانی آمده است.

☜ *الذریعة:* ۶۲/۸؛ *ریاض العلماء:* ۳۲۵/۳؛ *مولفین کتب چاپی:* ۹۳/۴.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۹۶۱»

۳۷۴. الکناش المنصوری = الطب المنصوری = المنصوری فی الطب = المنصوری

(پزشکی، عربی)

از: ابوبکر محمّد بن زکریا رازی، درگذشته: ۳۱۱هـ

آغاز: «قال ابوبکر محمّد زکریا المتطبب الرازی رحمه‌الله انی جامع... ابی‌صالح منصور بن اسحق اطال الله بقاه فی کتابی هذا جملاً و جوامعا و نکتا و عیوناً فی صناعة الطب...».

انجام: «فی الحمی الّتی یعرض فیها الحر و البرد فی حالة واحدة اذا کان فی الحمیات المحرقة و لیکمل کتابنا فی هذه الموضع و الحمدلله رب العالمین و صلی‌الله علی محمّد و آله الطیبین الطاهرین و سلم تسلیماً کثیراً کثیراً».

بنگرید به: نسخه شماره «۸۴۳۲» گزارش شده در جلد «۲۲» فهرست همین کتابخانه.

گزارش متن: مقاله اول در تشریح اعضاء در ۲۶ فصل.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «ختم بالخیر و الظفر سنة ثمان و الف من الهجرة النبویة فی مدینة اصفهان بمسجد جامع علی ید احقر عبادالله و احوجهم الی غفرانه قطب‌الدین بن غیاث‌الدین محمّد بن نورالله بن محمّد طبیب الاصفهانی عفی عنهما و ستر عیوبهما بمنه وجوده.» ❊نوع خط: نستعلیق ❊نام کاتب: قطب‌الدین محمّد بن غیاث‌الدین محمّد بن نورالله بن محمّد طبیب اصفهانی ❊تاریخ کتابت: ۱۰۰۸هـ ❊محلّ کتابت: مسجد جامع اصفهان ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۱۹۷ ❊تعداد سطر: ۱۹ ❊اندازهٔ متن: ۱۳×۷ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۲۰×۱۴ سانتیمتر ❊نوع جلد: تیماج قهوه‌ای با ترنج.

ویژگیها: حاشیه نویسی دارد با نشان «مح»، «ه» و «۱۲». در حاشیه تصحیح گردیده چند نسخه دارویی پزشکی در آغاز و پایان نسخه آمده است. تملك اسدالله موسوی در آغاز و پایان کتاب با این عبارت آمده است «هو الملك قد انتقل الی من مالکه [بالهبة] ... و انا العبد اسداله بن...» و «هبه کرد این کتاب مستطاب را عبدالله جدیدالاسلام صراف بفقیر حقیر اسدالله بن مرتضی الموسوی سنة ۱۱۸۶».

تعدادی از برگها دچار آسیب شدید شده سپس ترمیم گردیده است.

الذریعة: ۱۴۱/۱۸ و ۴۸/۲۳؛ *کشف الظنون:* ۱۸۶۲/۲؛ *مولفات و مصنفات ابوبکر محمّد بن زکریای رازی:* ۴۳.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۹۶۲»

۳۷۵. کهف الوری

(فقه شیعه، عربی)

از: محمّدصالح بن محمّدتقی استرآبادی، درگذشته: پیرامون سال ۱۳۱۵هـ

آغاز: «الحمدلله الذی جعل العلماء ورثة الانبیاء و مدادهم افضل من دماء الشهداء... و بعد فیقول اقل العباد علما و عملاً و اکثرهم خطاء و زللاً محمّدصالح...».

انجام: «الی هنا جف قلمه الشریف فیما وجدته من تحریراته طاب ثراه... المسائل الاصولیة و الرجالیة فی مجلد آخر حسبما وعدنا فعلینا الانجاز و صدق الوعد فان العدة دین و بالله التوفیق و علیه التوکل فی الامور.».

گزارش متن: این کتاب حاصل جمع و ترتیب فوائد فقهی، اصولی و رجالی پدر مولف می‌باشد که در درس استادان خویش از جمله شیخ جعفر غروی، سید ابراهیم قزوینی و شیخ علی بن جعفر کاشف الغطاء نجفی[1] فرا گرفته و یادداشت نموده است. مولف در مقدمه چنین آورده: چون این یادداشتها پراکنده و دسترسی به مطالب آن دشوار می‌نمود آنها را در این کتاب جمع‌آوری و ترتیب دادم تا استفاده آن برای طالبان آسان گردد. نسخه موجود در ۲۰ ربیع الاول ۱۳۱۳هـ آغاز و در ۱۶ رجب همان سال به پایان رسیده است. جلد نخست این کتاب تنها شامل مباحث فقهی می‌باشد مباحثی که در این کتاب جمع‌آوری گردیده عبارت است از: قواعد فقهی مربوط به کتاب تجارت، اجاره، صوم، قضاء، غصب، وصایا، وکالت و وقف، در پایان این جلد جمع‌آوری مباحث اصولی و رجالی را به جلد بعدی حواله داده است.

---

۱. مرحوم آیت‌الله شیخ علی کاشف الغطاء نجفی از عالمان بزرگ خاندان علمی برجسته کاشف الغطاء در نجف اشرف بوده است. ایشان والد ماجد متفکر بزرگ جهان تشیّع مرحوم آیت‌الله شیخ محمدحسین کاشف الغطاء؛ نجفی می‌باشند. این دو بزرگوار از مشایخ اجازه روایتی والد بزرگوارم مرحوم آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی (ره) بودند. اینجانب اجازات کتبی آنان را در مجموعه دو جلدی کتاب «المسلسلات فی الاجازات» که در برگیرنده اجازات عالمان بزرگ شیعه، زیدیّه و اهل‌سنّت به پدر عزیزم می‌باشد به ضمیمه گزارش کوتاهی از زندگینامه آن بزرگواران را آورده و چند سال گذشته آنرا چاپ و منتشر ساختم و بی‌نهایت مورد توجّه مراکز علمی داخل و خارج کشور قرار گرفت.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نسخ ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۱۴هـ ❊عنوانها و نشانیها: مشکی ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۳۹۶ ❊تعداد سطر: ۱۷ ❊اندازهٔ متن: ۱۷×۱۰ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۲۳×۱۸ سانتیمتر ❊نوع جلد: تیماج سبز مجدول.

ویژگیها: نسخه‌ای است نفیس و نایاب دارای حواشی با نشان «منه ره»، «۱۲»، «محمّدتقی»، «محمّدصالح». در حاشیه تصحیح گردیده است. برخی از حواشی به خط مولف می‌باشد، بعید نیست تمامی نسخه به خطّ مؤلّف باشد.

این نسخه همان نسخه‌ای است که در الذریعة بدان اشاره رفته و در اختیار شیخ عبدالله اصفهانی[1] بوده است و در برگ نخست نیز بدان اشاره رفته است.

الذریعة: ۱۸۹/۱۸؛ *نقباء البشر:* ۸۷۹/۲؛ *گنجینه دانشمندان:* ۴۰۷/۶.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۹۶۳»

۳۷۶. الرضیة الحسنیة فی شرح العریضة المهدویة

(کلام، عربی)

از: مراد بن علیخان تفرشی، درگذشته: ۱۰۵۱هـ

آغاز: «اللهم مالك الملك توتی الملك من تشاء و تنزع الملك ممن تشاء... اما بعد فهذه فوائد علقها اقل الخلیقة بل اللاشی فی الحقیقة... علی تألیفه المسمی بالعریضة المهدویة...».

انجام: «الرابعة ورع الصدیقین و هو الاعراض عن ما سوی الله... قال لم یکن رسول الله

---

۱. مرحوم حجةالاسلام و المسلمین حاج شیخ عبدالله موسیانی اصفهانی معروف به: کبیر، از عالمان و روحانیان قدیم حوزه علمیّه قم و از شاگردان حضرات آیات عظام: مرحوم حاج آقا حسین طباطبائی بروجردی، مرحوم حاج سیّد محمد حجّت کوه‌کمری و مرحوم حاج سید محمّدتقی خوانساری بوده است. سالهای بسیاری را منبر می‌رفت و به مردم مسائل شرعی را می‌آموخت. وی به نسخه‌های خطی علاقه داشت و تعدادی نسخهٔ نفیس را در طول زندگانی خود گردآوری کرده بود، و سرانجام به علّت مشکلات مالی به تدریج آنها را به فروش رساند. اینجانب از پنجاه سال گذشته موفّق شدم در چند مرحله نسخه‌های نفیس ایشان را برای این کتابخانه خریداری نمایم. معمولاً برای فروش نسخه‌های خود اینجانب را مقدّم می‌داشت. روانش شاد باد.

(ص) یقول لشیء قد مضی لو کان غیره کا.».

گزارش متن: شرحی است مزجی با عناوین (قوله ـ قوله) بر کتاب عریضة المهدویة خود مولف.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «احوج العباد الی رحمة الله تعالی و نبیه و اعانة اولیائه من امورالدین و الدنیا کمال‌الدین حسن بن محمّدشاه ابوعلی کفه کیلوی عفی عنهما سنة ۱۰۴۴.» ❊نوع خط: نستعلیق ❊نام کاتب: کمال‌الدین حسن بن محمّدشاه کفه کیلوی [کهه کیلوی] ❊تاریخ کتابت: ۱۰۴۴هـ ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۲۵۲ (۱ب ـ ۲۵۲الف) ❊تعداد سطر: ۱۵ ❊اندازهٔ متن: ۱۷×۱۱ سانتیمتر.

ویژگیها: نسخه‌ای است نفیس و در حیات مولف از سوی یکی از شاگردانش کتابت شده، حاشیه نویسی دارد با نشان «ه» و «منه دام ظله». در حاشیه تصحیح و گویا نشان بلاغ دارد. عریضه المهدویة نیز بر فراز برگها کتابت شده است. در برگ نخست تاریخ تألیف عریضة المهدویة به خط مولف آمده، رطوبت به نسخه آسیب رسانیده است.

الذریعة: ۲۴۱/۱۱؛ *طبقات اعلام الشیعة:* ۵۵۹/۵.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۹۶۴/۱»

۳۷۷. العریضة المهدویة (کلام، عربی)

از: مراد بن علیخان تفرشی، درگذشته: ۱۰۵۱هـ

آغاز: «الحمدلله الذی خلق السموات و الارض و جعل الظلمات و النور و انزل من السماء ماءً... امّا بعد فهذه فوائد لابد منها فی الاجتهاد و عواید...».

انجام: «و للورع درجات ینتهی الی الیقین و هو الرضا و الحمدلله رب العالمین.».

گزارش متن: رساله کوتاهی است در یك مقدمه و دوازده باب و یك خاتمه که مولف در روز اربعین سال ۱۰۳۹هـ. از نگارش آن فارغ گشته است.

مقدمه: در تعریف کلام، باب ۱ در وجود و عدم، باب ۲ در ماهیت و لواحق آن، باب ۳ در علت و معلول، باب ۴ در جواهر، باب ۵ در اعراض، باب ۶ در وجوب صانع و صفات آن، باب ۷ در عدل، باب ۸ در نبوت، باب ۹ در امامت، باب ۱۰ در امامت امیرالمومنین علی (علیه‌السلام)، باب ۱۱ در امامت بقیه ائمه علیهم‌السلام، باب ۱۲ در معاد و خاتمه در

ایمان و درجات آن.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «و قد وقع الفراغ... علی ید مولفه احقر العباد مراد بن علی جان[1] التفرشی عفی عنهما فی الاربعین العشرین من شهر صفر ختم بالخیر و الظفر سنة الف و تسع و ثلثین... و صلی الله علی محمّد و آله الطاهرین المعصومین.» ❊نوع خط: نسخ ❊نام کاتب: نسخه اصل به خط مولف ❊تاریخ کتابت: ۱۰۳۹هـ ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۳۵ (۲۵۲ب ـ ۲۸۶الف) ❊تعداد سطر: ۸ ❊اندازهٔ متن: ۱۶×۱۰ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۲۴/۵×۱۶ سانتیمتر ❊نوع جلد: تیماج مشکی، عطف: پارچه سبز.

ویژگیها: نسخه‌ای است نفیس، به خط مولف. دارای حواشی با نشان «ق» و «منه». در حاشیه تصحیح گردیده، نسخه رطوبت و آسیب دیده است.

الذریعة: ۱۵/ ۲۶۰؛ *طبقات اعلام الشیعة:* ۵۵۹/۵.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۹۶۴/۲»

۳۷۸. کلمات و مناقب شیخ صفی‌الدین اردبیلی (مناقب و تصوف، ترکی آذری)

از: ناشناخته

آغاز: «بسملة، الحمدلله ربّ العالمین و العاقبة للمتقین... أمّا بعد: قال رسول الله (صلعم) الشریعت أقوالی و الطریقت أفعالی و الحقیقت حالی؛ بیل کیل ای طالب حق کیم شریعت حضرت پیغمبر و نك احکامی دور دین ایخنده و طریقت افعالی دور حق یولنده...».

انجام: «سلطان شاه صفی‌الدین قدس الله سرّه العزیز هر نسته کیم حضرت تنکری تعالی دد دیله دی اسیر که مدی بیت:

چون بویوله واردی صدق، پله صفا تنکری و یردی نه ایستردی آنکا...» افتاده.

گزارش متن: گزیده‌ای است از کلمات و مناقب شیخ صفی‌الدین اردبیلی (درگذشته ۷۳۵هـ) با عناوین بیل گل ای طالب حق، ای درویش، سؤال، جواب، حکایت، فایده و...»

---

۱. در این نسخه که به خط مؤلف می‌باشد نام پدر وی علی‌جان آمده لکن در منابع علی‌خان ذکر شده است.

و در زمان شاه طهماسب صفوی بهادرخان در چند فصل به نظم و نثر نگاشته شده است. بخش‌هایی از این اثر از جمله چند فصل از باب چهارم[۱]، به صورت اثری مستقل و به نام تحقیقات منسوب به شیخ صفی در منابع و فهارس گزارش گردیده است. با توجّه به عباراتی همچون: ایکنجی فصل تذکردن» به نظر می‌رسد گزیده‌ای از کتاب مفصّل تذکره شیخ صفی است که از سوی محمّد بن کاتب شیرازی متخلّص به نشاطی (درگذشته بعد از سال ۹۴۵هـ) به امر شاه طهماسب صفوی در سال ۹۴۹هـ کتاب صفوة الصفا، اثر توکل بن بزاز اردبیلی را از فارسی به ترکی برگردانده است. برخی از ترك پژوهان همچون «سید آقا عون اللهی» از دانشمندان جمهوری آذربایجان بر این باورند که شیخ صفی‌الدین اردبیلی به زبان ترکی تکلّم می‌نموده و حداقل این زبان را می‌دانسته است و مجموعه نوشته‌ها و کلمات وی نیز به زبان ترکی موجود است و ابن بزّاز آنها را از ترکی جمع‌آوری و تنظیم نموده و به فارسی برگردانده است[۲]، آن مجموعه ترکی به نام «قارا مجموعه» شهرت یافته است و در واقع نشاطی به امر شاه طهماسب نیز همان مجموعه را با در نظر داشتن صفوة الصفا مجدداً به ترکی روانی در آورده است! در اثری که با عنوان قارا مجموعه در ایران و آذربایجان منتشر شده، بخش‌هایی از متن موجود کاملاً منطبق است. هر چند که گویش آن با تذکره شیخ صفی، اثر نشاطی همخوانی اندک دارد. واژه‌های ترکی بکار رفته در تذکره نسبت به متن موجود افزونتر است، در تذکره برای غنا، فقر، مرض، صحت و... واژه‌های ترکی همچون: یوخسول لیغ، سایرولیغ و... و حال آنکه در متن موجود به صورت: غنادن، فقردن، مرضدن و... آمده است و این‌ها نشان می‌دهد که تذکره از اصالت و ظرافت بیشتری برخوردار می‌باشد.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نستعلیق ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۱۰هـ ❊عنوانها و نشانیها: طلا، لاجورد و مشکی ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۲۵۹ ❊تعداد سطر: ۱۲

---

۱. شماره باب‌ها بر اساس تذکره شیخ صفی «نشاطی» است.

۲. ترجمه فارسی این کتاب اثر ابن بزّاز اردبیلی را به تازگی، پژوهشگر فرزانه آقای غلامرضا طباطبائی مجد رئیس سابق کتابخانه ملّی تبریز تحقیق و به صورت زیبایی در یک جلد به سال ۱۳۷۳ش با مقدّمه در اردبیل چاپ و منتشر گردیده است.

*اندازهٔ متن: ۸×۱۴/۵ سانتیمتر *اندازهٔ جلد: ۱۴×۲۰ سانتیمتر *نوع جلد: تیماج قهوه‌ای با ترنج و سرترنج.

ویژگیها: نسخه بسیار نفیسی است و احتمال دارد برای کتابخانه یکی از شاهان صفوی کتابت شده باشد. عناوین ابواب و فصول با آب طلا، لاجورد و مشکی و برگ‌ها مجدول به طلا، لاجورد و مشکی است. آثار رطوبت شدید بر لبهٔ برگ‌ها مشهود است و گاهی نیز به متن سرایت نموده است، لیکن آسیبی خوشبختانه به متن نرسیده است. از میانه و اواخر نسخه برگهایی افتاده است. همچنین برخی از برگهای آغازین دچار پراکندگی شده است. نسخه در حاشیه تصحیح گردیده و اندکی حاشیه نویسی نیز دارد. نسخه آسیب دیده، سپس ترمیم گردیده است.

← *الذریعة*: ۴۹/۱۵ـ۵۰.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۹۶۵»

۳۷۹. حدائق الحقائق فی کشف اسرار الدقائق = احسن القصص = بحر الدرر

(تفسیر، فارسی)

از: معین‌الدین محمّد بن شرف‌الدین مسکین فراهی، درگذشته: ۹۰۷هـ

آغاز: افتاده «... در کتاب شما این قصه مذکور نیست و لطایف و حقایق آن مزبور نی مومنان... بسم الله الرحمن الذی جعل احسن القصص قصة یوسف...».

انجام: «مشاهدت بنوازد اینست تأویل انت ولیی فی الدنیا و الآخرت توفنی مسلماً و الحقنی بالصالحین.».

بنگرید به: نسخه شماره «۲۹۸۵» گزارش شده در جلد «۸» فهرست همین کتابخانه.

گزارش متن: این رساله تفسیر سوره یوسف می‌باشد که به سال ۱۳۵۷ش با تحقیق مرحوم استاد دکتر سید جعفر سجادی از سوی انتشارات دانشگاه تهران به چاپ رسیده است.

گزارش نسخه: *نوع خط: نستعلیق *تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۱۰هـ *عنوانها و نشانیها: قرمز *نوع کاغذ: شرقی *تعداد برگ: ۲۷۴ *تعداد سطر: ۲۱ *اندازهٔ متن: ۱۱×۱۷/۵ سانتیمتر *اندازهٔ جلد: ۱۸×۲۴/۵ سانتیمتر *نوع جلد: تیماج قهوه‌ای مجدول

و منقش با ترنج و سر ترنج و لچك.

ویژگیها: نسخه‌ای است نفیس. در حاشیه تصحیح شده است، برگها مجدول سه خطّی لاجورد، طلا و مشکی، برگ آغازین در کاغذی متفاوت نو نویس شده و به نسخه الصاق گردیده و مطالب آن ارتباط به کتاب ندارد، نسخه رطوبت، آفت و آسیب دیده است. در پایان نام فردی آمده و به عمد محو گردیده. تملکی به سال ۱۰۱۴ه در پایان نسخه کتابت گردیده است.

☜ *الذریعة: ۲۸۵/۶؛ دانشنامه ادب فارسی (افغانستان): ۹۷۳/۳؛ ریحانة الادب: ۳۵۰/۵؛ فهرست نسخه‌های خطی فارسی: ۴۴/۱.*

شمارهٔ نسخه: «۱۳۹۶۶»

۳۸۰. المواعظ (تصوف ـ فقه، عربی)

از: ناشناخته

آغاز: «الحمدلله رب العالمین... اما بعد: فهذا کتاب مجموع مشتمل علی مواعظ و نصایح و احادیث مرویه عن النبی صلی‌الله علیه وسلم... الباب الاول فی الصبر علی الشدائد لاجل الدین و هو اول الابواب و خیرها روی عثمان بن عطا...».

انجام: «و لا یفضحنا علی خلقه رحیماً یعنی رحیماً علینا یوم القیامة لعفو عنا سیئاتنا و تجاوز عنا...» افتاده.

گزارش متن: مجموعه‌ای است پیرامون صد باب در اخلاق و مواعظ و مباحث فقهی با استناد به آیات و روایات با گرایش صوفیانه، مولف در این کتاب از واژه‌های حدثنا و قال رحمه الله بسیار استفاده نموده و از کتابهایی چون: مختصر طحاوی، امالی، جامع الصغیر، دیوان المخلصین نام برده است. متأسفانه به نام کتاب و مولف آن دست نیافتیم ولی با توجه به قراین موجود در نسخه، مولف حنفی مذهب بوده و در سده پنجم می‌زیسته و به احتمال بسیار ایرانی بوده است زیرا در برخی از موارد به معانی فارسی تعدادی از واژه‌ها اشاره نموده. در نسخه موجود ۸۹ باب از کتاب وجود دارد که فهرست اجمالی آن چنین است: باب اول: فی الصبر علی الشداید لاجل الدین، ۲ الخوف علی الخاتمه ۵ تفویض امر الی الله و التوکل، ۱۰ ذکر علماء السوء و القراء، ۱۵ نجاة من النار بشفاعة رسول الله صلی الله علیه

و آله، ۲۰ فضل من اذّن، ۳۰ فی وزر من مشی بالنمیمه، ۴۰ فی تهیأ اجابة ملك الموت و ذکر الموت، ۵۰ فی ثواب المریض و صاحب البلایا، ۶۰ فی فضل من ستر عیوب المسلمین و ذنوبهم، ۷۰ فی فضل ایام العشر من ذی الحجة، ۸۰ فی فضل الصدقة، ۸۵ فی الامر بالمعروف و النهی عن المنکر، ۸۸ فی فضل البکاء من خشیة الله تعالی، ۸۹ فی سعة رحمةالله. لازم به ذکر است که از باب ۳۰ تا باب ۳۶ افتاده است.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نسخ ❊تاریخ کتابت: از آغازین برگ تا برگ ۹۰ در اواخر سدهٔ ۷ و از برگ ۹۱ تا پایان کتاب در نیمه نخست سدهٔ ۸هـ ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۲۲۵ ❊تعداد سطر: ۲۵ـ۲۷ ❊اندازهٔ متن: مختلف ۱۲×۲۲ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۱۸×۲۶/۵ سانتیمتر ❊نوع جلد: تیماج قرمز، عطف و حاشیه: تیماج زرشکی.

ویژگیها: نسخه‌ای است بسیار نفیس و گرانبها. حاشیه نویسی به عربی و فارسی دارد. در حاشیه تصحیح و با نشان بلغ مقابله گردیده است. در برگ نخست تملك اسدالله الموسوی به سال ۱۲۷۰هـ همراه با مهر بیضی «عبده الراجی اسدالله بن محمّدباقر الموسوی» و تملك ابراهیم الحسینی آمده است. مهر مربّع «السید حیدر ۱۲۴۲» در آغاز کتاب آمده است، نسخه اندکی رطوبت و آسیب دیده و تعدادی از برگها ترمیم گردیده، برگ نخست نونویس شده است.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۹۶۷»

۳۸۱. **کنز الفوائد فی حل مشکلات القواعد = شرح القواعد** (فقه شیعه، عربی)

از: عمیدالدین عبدالمطلب بن محمّد أعرجی حلی مشهور به عمیدی، درگذشته: ۷۵۴هـ

آغاز: «[الحمدلله الذی] اوضح لعباده سبل الرشاد و هداهم الی طرق السداد و لم یجعلهم یهیمون... و بعد: فان جماعة من طلاب علم الفقه مما وقفوا علی کتاب قواعد الاحکام...».

انجام: «قوله رحمه‌الله و لو قتل صبی او مجنون مسلماً ففی ایجاب الکفارة نظر... لوجود المقتضی و هو القتل و عدم المانع و هو الخروج عن التکلیف... کما انهم مکلفون باصول‌الدین و الطاعات.».

بنگرید به: نسخه شماره «۷۶۹۸» گزارش شده در جلد «۲۰» فهرست همین کتابخانه.

گزارش متن: نسخه موجود کامل و هر دو جلد را دارا می‌باشد. تاریخ تألیف جلد نخست در این نسخه رجب سال ۷۳۷هـ و نیمه دوم آن روز جمعه ۲۷ جمادی الاول سال ۷۵۲هـ آمده است.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «فهذا آخر کتاب کنز الفوائد... من ید العبد الضعیف الراجی الی رحمة ربه... صفی بن محمّد بن علی بن الحسن جرجانی لیلة الثلثا الرابع من محرم الحرام فی قریة جزین من بلاد الشام سنة خمس و ثمانین و سبعمائة من نسخة ثانیة منقولة من خط المصنف حامداً لربّه و مصلیا لنبیه و آله اجمعین.» ❊نوع خط: نسخ ❊نام کاتب: صفی بن محمّد بن علی بن حسن جرجانی از شاگردان شهید اول (ره) ❊تاریخ کتابت: ۷۸۵هـ ❊محلّ کتابت: روستای جزین «در لبنان» ❊عنوانها و نشانیها: شنگرف ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۲۵۸ ❊تعداد سطر: ۲۹ ❊اندازهٔ متن: ۲۰×۱۱ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۲۵/۵×۱۷/۵ سانتیمتر ❊نوع جلد: تیماج قهوه‌ای با ترنج و سرترنج و لچك.

ویژگیها: نسخه‌ای است بسیار نفیس و از روی نسخه شهید اول (۷۸۶هـ) کتابت و با آن نسخه مقابله و تصحیح گردیده است. شهید اول نیز نسخه را از روی خط مصنف که از مشایخ اجازه وی بوده به خط خویش کتابت نموده است. حواشی پراکنده‌ای با نشان «ه»، «۱۲» و «بخطّه دام ظله» در نسخه آمده. در حاشیه تصحیح و با نشان «بلغ» و «بلغت المقابلة» و «بلغت المقابلة من الاول الی ههنا من نسخة منقولة من نسخة مولانا و سیدنا دام ظله» مقابله گردیده است. در پایان جلد نخست نیز عبارت «تمت کتابة هذا النصف من نسخة منقولة من خط شیخنا المعظم و امامنا الاعظم... محمّد مکی دام ظله و هو نقلها لنفسه من خط المصنف قدس الله سره» آمده است. کاتب نیز از شاگردان شهید اول (ره) بوده و این نسخه را برای خودش کتابت نموده است، در برگ نخست تملك چند تن از جمله تملك ملا محمّدعلی بن حاج میرزا به خط عبدالنبی بن حاج علی و تملك مقبل بن حسن سال ۱۱۹۰هـ و محمّد بن سید محسن به سال ۱۲۲۴هـ آمده است. مهر چهارگوش در برگ نخست و تملکی در پایان محو گردیده است، در آغاز جلد دوم تاریخ رحلت محقق حلی و علامه حلی آمده است، نسخه رطوبت و آسیب دیده و برخی از برگها ترمیم گردیده

است.[1]

الذریعة: ۱۶۲/۱۸؛ روضات الجنات: ۲۶۴/۴؛ الحقائق الراهنة فی المائة الثامنة: ۱۲۷؛ فهرست کتابخانه سپهسالار: ۴۶۵/۱؛ موسوعة طبقات الفقهاء: ۱۱۸/۸.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۹۶۸»

۳۸۲. دیوان نوایی = دیوان علیشیر نوایی (ادب منظوم، ترکی)

از: نظام‌الدین علیشیر بن غیاث‌الدین محمّد نوایی، درگذشته: ۹۰۶هـ

آغاز: «فصاحت دیوانی ننیك غزل سرای لاری طبع فخرنیدن شوریده عاشق لار خرمن... رباعی سبحان الله هو العلی المتعال کیم ایلادی عشق بحرینی ما لامال...».

انجام: «او تکالی اول سرو گلرخسار یدین یوق خبر اول سرو گلرخ ساریدین...
قامتی دین سرو گلرخ ساریدن.»

بنگرید به: نسخه شماره «۱۳۰۵۱» گزارش شده در جلد «۳۳» فهرست همین کتابخانه.

گزارش متن: دیوان نوایی به صورت تصویری در مسکو به چاپ رسیده است.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نستعلیق زیبا ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۱۰هـ ❊عنوانها و نشانیها: طلا، شنگرف ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۱۹۱ ❊تعداد سطر: ۱۴ ❊اندازهٔ متن: ۹×۱۷ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۱۶×۲۶ سانتیمتر ❊نوع جلد: تیماج قهوه‌ای.

ویژگیها: نسخه‌ای است نفیس و هنری دارای دو سر لوح زیبای مرصع، برگها مجدول ۵ خطّی به رنگهای لاجورد، مشکی، شنگرف، طلا و یشمی. در حاشیه تصحیح گردیده است. اشعار پراکنده‌ای به زبان فارسی در آغاز و پایان آمده است. تملك ابراهیم بن حیدر در برگ نخست همراه با مهر دایره ناخوانا در پایان دیده می‌شود. در برگ دوم تاریخ ابتیاع این نسخه سال ۱۲۸۵هـ با مهر بیضی «صراط علی حق نمسکه محمّدباقر» و در پشت برگ

---

۱. این نسخه یکی از کهن‌ترین و نفیس‌ترین نسخه‌های کتاب کنزالفوائد به شمار می‌آید. در کمتر کتابخانه‌ای چنین نسخه با این قدمت کتابت یافت می‌شود.

۱۱۸ تاریخ زاد روز مرضیه به سال ۱۲۶۵ه آمده، نسخه رطوبت دیده است.

الذریعة: ۱۲۲۶/۹؛ *دانشنامه ادب فارسی (افغانستان)*: ۷۱۳/۳.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۹۶۹»

۳۸۳. شرح وقایة الروایة = حل المواضع المغلقة من وقایة الروایة

(فقه حنفی، عربی)

از: صدرالشریعة ثانی، عبیدالله بن مسعود محبوبی حنفی، درگذشته: ۷۵۰ه[1]

آغاز: «الحمدلله رب العالمین... یقول العبد المتوسل الی الله تعالی باقوی الذریعة عبیدالله بن مسعود بن تاج الشریعة سعد جده و انحج جده هذا حلّ المواضع المغلقة...».

انجام: «کتاب الوقف و هو حبس العین علی ملك الواقف... فالوقف لازم و علیه الفتوی... «ناخوانا»...» افتاده.

بنگرید به: نسخه شماره «۱۱۷۹» گزارش شده در جلد «۳» فهرست همین کتابخانه.

گزارش متن: این کتاب در سال ۱۳۱۸ه به چاپ رسیده است.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نسخ ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۸ه ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۱۰۵ ❊تعداد سطر: ۲۵ ❊اندازهٔ متن: ۲۰×۱۰ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۲۵/۵×۱۶ سانتیمتر ❊نوع جلد: تیماج قهوه‌ای با ترنج و سر ترنج و لچك.

ویژگیها: نسخه‌ای است نفیس و کهن دارای حواشی با نشان «چلبی»، «شیخ الاسلام»، «۱۲»، «کافی». در حاشیه تصحیح گردیده. سه برگ در آغاز و یك برگ در پایان نسخه مسائل پراکنده فقهی و پزشکی ثبت گردیده، نسخه رطوبت و آسیب شدید دیده، سپس ترمیم گردیده است.

کشف الظنون: ۲۰۲۰/۲؛ *هدیة العارفین*: ۶۴۹/۱؛ *معجم المولفین*: ۲۴۶/۶؛ *معجم المطبوعات العربیة*: ۱۲۰۰/۲.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۹۷۰»

---

۱. بعد از ۷۴۷ه، معجم المولفین ۲۴۶/۶؛ ۷۴۷ه، هدیة العارفین ۶۴۹/۱.

۳۸۴. المباحث المشرقية

(فلسفه، عربی)

از: فخر رازی، محمّد بن عمر رازی، درگذشته: ۶۰۶ه

آغاز: افتاده «... و فيه عشرون فصلاً الفصل الاول فی الفرق بين الوجود و الوحدة ربما ظن... و سبب هذا الظن ان لكل موجود هوية...».

انجام: «الاشكال الثانی ان يقال الفاعل لما رتب الاعضاء... اما ان تكون نسبتها الی هذا الترتيب كنسبتها الی سائر الترتيبات او ...» افتاده.

گزارش متن: حاجی خلیفه در کشف الظنون در مورد این کتاب چنین آورده: کتابی است پر حجم و طیّ آن آراء حکمای گذشته و نتایج گفته‌های آنان و نقدهای فخر رازی گرد آمده مشتمل بر سه کتاب و خاتمه بدین ترتیب: **کتاب اول:** در امور عامه و اقسام موجودات، **کتاب دوم:** در احکام اقسام ممکنات، **کتاب سوم:** در واجب الوجود و صفات آن، نبوت، عقول عشرة و نفوس، وی این کتاب را به خزانه کتب قوام‌الدین ملك الوزراء سهیل به عبدالعزیز مستوفی اهداء نموده است» این کتاب نخستین بار به سال ۱۳۴۳ه در حیدرآباد دکن هند سپس در تهران و بیروت نیز به چاپ رسیده است. نسخه موجود از فصل اول از باب سوم آغاز و تا پایان باب دوم از کتاب سوم به انجام می‌رسد.

گزارش نسخه: *نوع خط: نسخ *تاریخ کتابت: نیمه نخست سدهٔ ۸ه *عنوانها و نشانیها: قرمز *نوع کاغذ: شرقی *تعداد برگ: ۳۱۸ *تعداد سطر: ۲۷ *اندازهٔ متن: ۲۰×۸/۵ سانتیمتر *اندازهٔ جلد: ۱۳×۲۴/۵ سانتیمتر *نوع جلد: تیماج قهوه‌ای مجدول.

ویژگیها: نسخه‌ای است بسیار نفیس، حاشیه نویسی دارد با نشان «تـ». در حاشیه تصحیح گردیده. نسخه اندکی آسیب دیده است.

کشف الظنون: ۱۵۷۷/۲؛ *فهرست کتابهای چاپی عربی:* ۷۷۹.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۹۷۱»

۳۸۵. منية اللبيب فی شرح التهذيب

(اصول فقه، عربی)

از: سید ضیاءالدین عبدالله بن محمّد حسینی حلی، درگذشته: پیرامون سدهٔ ۸ه

آغاز: «اللهم انی احمدك حمداً لا يقدر حصره و لا يحصر قدره و لا ينسی ذكره و لا

یطوی نشره و لا ینتهی عدده...».

انجام: «فلنقطع الکلام حامدین لله تعالی علی تواتر نعمه... محمّد المصطفی و آله الائمة الاصفیاء صلوة لا انقطاع لها و لا انقضاء.».

بنگرید به: نسخه شماره «۲۰۰» گزارش شده در جلد «۱» فهرست همین کتابخانه.

گزارش متن: این کتاب به سال ۱۳۰۸ه در تهران و سال ۱۳۱۶ه در لکهنو هند به چاپ رسیده است.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «تمت... علی یدی اقل... عبدالهادی الحسینی الدلیجانی لیلة الثلثاء الثالث عشر من شهر رجب المرجب من شهور سنة ۱۰۳۱... قد تم کتابی بعون الوهاب... گر سهو و خطایی شده باشد واقع ـ رب اغفر لی انك انت الوهاب.» ❊نوع خط: نستعلیق ❊نام کاتب: سید عبدالهادی حسینی دلیجانی[1] ❊تاریخ کتابت: ۱۰۳۱ه ❊عنوانها و

---

۱. چون این عالم فرزانه تا حدودی گمنام و منزوی می‌زیست، در منابع موجود جز الذریعة گزارشی از وی وجود ندارد، اینجانب طیّ چند سطر به معرّفی گوشه‌هایی از زندگینامه ایشان به شرح زیر می‌پردازم:

علامه سیّد عبدالهادی بن رفیع‌الدین حسین بن غیاث‌الدین جمشید بن مهدی ثانی حسینی دلیجانی متخلّص به «هادی»، از علماء و فقهای برجسته و سترگ امامیّهٔ ـ رضوان الله تعالی علیهم ـ در سدهٔ ۱۱ه است که قدر و منزلت و جایگاه فقهی و علمی و عرفانی وی ناشناخته مانده است. چنان‌که شرح احوال و آثار این بزرگوار آن‌گونه که بایسته است، از چشم و قلم تراجم نگاران دور مانده است. از جزئیّات زندگی این فقیه فرزانه، در منابع و مصادر موجود آگاهی‌های افزون‌تر در دست نیست، جز چند شرح حال مختصر که به برخی از آن‌ها اشاره خواهیم نمود. از تاریخ زادروز و یا ارتحال آن بزرگوار نیز اطلاع دقیقی در دست نیست، آنچه مسلّم است، وی در اواخر سدهٔ ۱۰ه زاده شده و ظاهراً چند سال پس از سال ۱۰۴۸ق چشم از جهان فرو بسته و احتمالاً افزون بر (۷۰) سال عمر کرده است؛ آن مرحوم آن‌گونه که در برگ پایانی جلد نخست کتاب هادی المضلّین، نسخهٔ اصل به خطّ خودش آمده، مدّتی از سالهای عمر خویش را در دلیجان گذرانده است. آرامگاه آن عالم وارسته ظاهراً در شهرستان دلیجان قرار دارد و مزارش در آن

منطقه معروف به «قبر آقا» می‌باشد، هیچ یک از منابع موجود، محل دفن ایشان را در جایی دیگر ذکر نکرده‌اند. این شخصیّت علمی و علاّمهٔ مفضال دارای آثار و تألیفات چندی بوده است که به نظر می‌رسد، برخی مفقود شده و یا در خمول کتابخانه‌ها و مجموعه‌های خصوصی، تاکنون ناشناخته مانده است؛ لیکن بر اساس فهارس و منابع منتشر شده، چند اثر علمی ارزنده، از وی شناخته شده‌اند، که اسامی اجمالی آنها به ترتیب زیر است. در ادامه ان‌شاءالله در این نوشتار، از محتوای آن‌ها به تفصیل بحث کرده و به کتابشناسی و نسخه شناسی آن‌ها خواهیم پرداخت:

۱. هادی المضلّین و مرشد المصلّین = شرح الرسالة النظامیة.
۲. الدرّ و المرجان فی تفسیر الإیمان.
۳. رساله دربارهٔ توقیت ظهور امام زمان، علیه السلام.

در طبقات أعلام الشیعة (قرن ۱۱هـ، ص۳۶۴) مرحوم آقا بزرگ تهرانی از یک اجازه، از زین‌الدین بن علی عاملی مشهور به شهید ثانی (شهادت ۱۵ رجب سال ۹۶۶) به پدر شیخ بهاءالدّین عاملی، شیخ عزّالدین حسین بن عبدالصمد حارثی جبعی عاملی (درگذشتهٔ ۸ ربیع الاول سال ۹۸۴) به خطّ مرحوم سیّد عبدالهادی دلیجانی (مورّخ ۱۵ رمضان المبارک سال ۱۰۱۶)، نام برده و اظهار داشته که نسخه دستنویس آن در کتابخانه مدرسهٔ آیت الله العظمی حاج آقا حسین بروجردی (ره) در نجف اشرف موجود است؛ به نظر می‌رسد، همان‌گونه که مرحوم علامه آیةالله سیّد محسن امین عاملی در أعیان الشیعة (ج۶، ص۵۶) بیان داشته، این اجازه باید همان اجازهٔ طویل شهید ثانی به پدر شیخ بهایی بوده باشد که به سال ۹۴۱ق از سوی شهید صادر شده و مرحوم صاحب الحدائق الناضرة، شیخ یوسف بن احمد بن ابراهیم بحرانی (درگذشتهٔ سال ۱۱۸۶ق) نیز تمامی آن را، در الکشکول خود آورده است.

در کتاب مطلع الانوار: احوال دانشوران شیعه پاکستان و هند (ص۳۹۵) آمده که: «سیّد عبدالهادی بن رفیع‌الدین حسین حسینی دلیجانی در دکن [هند] زندگی می‌کرد» که به نظر صحیح نمی‌رسد و همان گونه که در ادامهٔ این نوشتار به تفصیل بدان خواهیم پرداخت، از آنجا که وی شارح کتاب النظامیّة اثر فقهی ارزندهٔ شیخ عبدالعالی بن علی بن عبدالعالی کَرَکی عامِلی

نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۹۲ ❊تعداد سطر: ۲۰ ❊اندازهٔ متن: ۹/۵×۱۷/۵ سانتیمتر.

(درگذشتهٔ سال ۹۹۳ق) است، و در واقع او مقیم شهر دکن در حیدر آباد ـ هند بوده و کتاب النظامیّة را به نام نظام شاه دکنی هندی نگاشته است و نه شارح، والله العالم؛ نکتهٔ دیگر اینکه در این مصدر، تاریخ درگذشت وی، سال ۱۱۰۰ق آمده که با توجه به آثار دستنوشته ایشان که نخستین آن در سال ۱۰۰۵ق نگارش یافته (فهرست کتابخانهٔ سپهسالار: ج۴، ص۲۶۱) و واپسین آن به سال ۱۰۴۸ق تألیف گردیده است (فهرست مدرسهٔ فیضیّه: ج۲، ص۱۶۰)، قطعاً تاریخ قید شده (سال ۱۱۰۰ق) در منبع مذکور صحیح به نظر نمی‌رسد.

مهمترین اثر فقهی وی همان کتاب هادی المضلّین و مرشد المصلّین به زبان عربی می‌باشد و آنگونه که گذشت، مرحوم علامه سیّد عبدالهادی دلیجانی در آن به شرح الرسالة النظامیّة اثر فقهی گرانسنگ شیخ عبدالعالی بن علی بن عبدالعالی کرکی عاملی (درگذشتهٔ سال ۹۹۳ق) پرداخته است. در اهمیّت اثر ارزشمند مرحوم علامهٔ دلیجانی، همین بس که بر اساس منابع و مصادر و فهرست‌های منتشر شده، متأسّفانه از اصل نسخهٔ الرسالة النظامیّة، کرکی اکنون در کتابخانه‌ها اثری باقی نمانده است. بحمدالله سه نسخهٔ خطّی از کتاب هادی المظلّین، که دو نسخهٔ آن تمام به خطّ مبارک مؤلّف کتابت شده، در کتابخانهٔ بزرگ پدر عزیزم حضرت آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی(ره) موجود است. مرحوم آقا بزرگ تهرانی در دو جای الذریعة (ج۲۵، ص۱۵۲) از این اثر یاد کرده، لیکن در (ج۲۴، ص۱۹۵)، سهواً خود النظامیة (متن) را با هادی المضلّین (شرح) یکی دانسته است، که بدین وسیله تصحیح می‌گردد. در پایان یادآوری می‌شود: اینجانب یک رساله کوتاه به عنوان شناخت نامه علامه سید عبدالهادی حسینی دلیجانی گردآورده‌ام و از سوی واحد انتشارات این کتابخانه بزرگ چاپ و منتشر گردیده است. انتشار این رساله به مناسبت همایش نکوداشت آن عالم فرزانه بود که سال گذشته از سوی نهادهای دولتی و مردمی آن شهر در دلیجان برگزار گردید.

ویژگیها: نسخه‌ای است نفیس به خط علامه سید عبدالهادی حسینی دلیجانی همراه با حواشی ایشان و نشان «هادی» و حواشی دیگر با نشان «۱۲» و «جع». در حاشیه تصحیح و با نشان «بلغت الی هنا» مقابله گردیده است. در پایان نسخه یادداشتی از علامه سید عبدالهادی حسینی دلیجانی چنین آمده است «کتبت هذا النسخة من نسخة کان فیها سقم صححتها بقدر المیسور و المقدور لعدم وجدان نسخة اخری عندی صالحة لان نصحح نسختی هذه هنا لوقوعی و سکنایی فی قریة لم یکن فیها احد یلیق ان یقع مقابلی فی مقابلة هذه النسخة معه ان وجدت نسخة اخری سواها و لم یوجد عند سکانها متن رسالة الالفیة و امثالها لاسیما مثل هذه النسخ و لهذا لم یرتفع السقم منها بالکلیة و هذه القریة کانت یذکر فیها اسم الایمان و الاسلام و شهرت بهما غایة ما فی الباب لم یرفیها مسلم و مومن حقیقة بل من وجد فیها کان اضعف من المستضعف شأناً. والله اعلم بحقیقة الحال و صدق المقال».

نسخه آسیب دیده سپس ترمیم گردیده است. متأسفانه متن ۱۰ برگ آغاز کتاب نیز صدمه دیده و ناقص گردیده است. یادداشتی از پدر عزیزم حضرت آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی (ره) در مورد نسخه و کاتب در برگی مستقل ضمیمه نسخه چنین آمده «نسخة من شرح تهذیب الاصول بخطّ العلامة السّید عبدالهادی الحسینی الدلیجانی، تاریخ الکتابة سنة ۱۰۳۱ق و هی عندنا فی المکتبة العامّة» است.

الذریعة: ۲۰۷/۲۳؛ *الحقائق الراهنة فی المائة الثامنة:* ۱۲۴؛ *فهرست کتابهای چاپی عربی:* ۹۳۱.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۹۷۲/۱»

۳۸۶. تهذیب الوصول الی علم الاصول = تهذیب طریق الوصول = تهذیب الاصول

(اصول فقه، عربی)

از: علامه حلی، حسن بن یوسف بن المطهّر حلی، درگذشته: ۷۲۶ه

آغاز: «الحمدلله رافع درجات العارفین الی ذروة العلاء و مهبط منازل الجاهلین الی اسفل درك الشقاء و مفضل مداد العلماء علی دماء الشهداء...».

انجام: «عدم اجتماع الحسیین الا اذا کانت الصغری... و تفاصیل ذلك مذکور فی کتبنا المنطقیة.».

بنگرید به: نسخه شماره «۱۱۹/۳» گزارش شده در جلد «۱» فهرست همین کتابخانه.

گزارش متن: نسخه موجود بخشی از کتاب تهذیب الوصول می‌باشد که در حاشیه شرح سید ضیاءالدین آمده است.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نستعلیق ❊نام کاتب: سید عبدالهادی حسینی دلیجانی ❊تاریخ کتابت: ۱۰۳۱ه ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد سطر: در حاشیه ❊اندازهٔ جلد: ۲۶×۱۹ سانتیمتر ❊نوع جلد: مشمع قهوه‌ای، عطف: تیماج قهوه‌ای.

ویژگیها: نسخه‌ای است نفیس به خط علامه سید عبدالهادی حسینی دلیجانی و در حاشیه شرح منیة اللبیب فی شرح التهذیب به صورت پراکنده کتابت شده است، نسخه آسیب دیده سپس ترمیم گردیده است.

الذریعة: ۵۱۱/۴؛ *ریحانة الادب:* ۱۶۷/۴. شمارهٔ نسخه: «۱۳۹۷۲/۲»

۳۸۷. ترجمه صور الکواکب (اخترشناسی، فارسی)

از: خواجه نصیرالدین محمد بن محمد بن حسن طوسی، درگذشته: ۶۷۲ه

آغاز: «الحمدلله حمد الشاکرین و صلواته علی محمّد و آله الطاهرین این کتاب صور الکواکب است که به التماس بعضی دوستان از تازی‌ها پارسی کرده می‌شود...».

انجام: «صورت حوت جنوبی چنانکه بر آسمان بینند... جمله یازده کوکب است از آنجمله از قدر سوّم... و از قدر ششم.».

گزارش متن: ترجمه‌ای است از کتاب «صور الکواکب» عبدالرحمن بن عمر صوفی رازی متوفی ۳۷۶ه که آن را برای عضدالدوله دیلمی نگاشته شده است. این ترجمه در سال ۱۳۴۸ش از سوی انتشارات بنیاد فرهنگ ایران در تهران به چاپ رسیده است.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «تمت الکتاب بعون الله تعالی و حسن توفیقه فی شهور رمضان المبارك سنة خمس و خمسین و الف من الهجرة النبویة. کتبه العبد ابن عبدالرزاق ابوالفتح [الحسینی].» ❊نوع خط: نستعلیق خوش ❊نام کاتب: ابوالفتح بن عبدالرزاق [الحسینی] ❊تاریخ کتابت: ۱۰۵۵ه ❊عنوانها و نشانیها: شنگرف، طلا و مشکی ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۱۳۶ ❊تعداد سطر: ۲۲ ❊اندازهٔ متن: ۱۸×۱۰ سانتیمتر اندازهٔ جلد: ۲۵/۵×۱۶/۵ سانتیمتر ❊نوع جلد: تیماج قهوه‌ای با ترنج.

ویژگیها: نسخه‌ای است نفیس و نایاب. در حاشیه تصحیح و اشکال صور کواکب و جداول آن به زیبایی ترسیم شده است. در پایان نسخه حاشیه‌ای با نشان «م» آمده که آن را نقل می‌کنیم: «اعلم ان جمیع هذه الصور موضوعة علی ان هذا الصفایح موازنة لسطوح مماسة للفلك علی التسطیح و نقطته مرکز العالم و صورنا اعضاها علی قال ابن الصوفی لا علی طریقة المصورة و ان انکروا و ما خالفناه فی شیء و ان خالفه رأی العین و ذکر الشمال و الجنوب و المشرق و المغرب حول الصور و علامة منطقه البروج لیس فی نسخة الاصل ذکرناها فی هذه النسخة للاعانة علی معرفة الصورة الکواکب و الله الهادی». نسخه رطوبت و آسیب دیده سپس ترمیم گردیده است.

الذریعة: ۱۱۴/۴؛ *احوال و آثار خواجه نصیرالدّین:* ۳۹۸؛ *فهرست کتابهای چاپی فارسی:* ۱۲۹۸/۱.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۹۷۳»

۳۸۸. الهدایة = شرح البدایة المبتدی= الهدایة شرح البدایة (فقه حنفی، عربی)

از: برهان‌الدین علی بن ابوبکر مرغینانی حنفی، درگذشته: ۵۹۳ه

آغاز: «الحمدلله الذی اعلی معالم العلم و اعلامه و اظهر شعایر الشرع و احکمه و بعث رسلا و انبیاء صلوات الله تعالی...».

انجام: «بخلاف ما اذا کانا نصفین او کانت المیتة اغلب لانه لا ضرورة والله اعلم بالصواب و الیه المرجع و المآب و هو حسبنا و نعم الوکیل و صلی الله علی محمّد و آله و صحبه و سلم تسلیماً کثیرا.».

بنگرید به: نسخه شماره «۵۹۷۷» گزارش شده در جلد «۱۵» فهرست همین کتابخانه.

گزارش متن: این کتاب به سال ۱۷۹۱م در لندن سپس به سال ۱۸۰۷م در کلکته هند آنگاه سال ۱۲۸۹ه در کانپور هند و سرانجام در سال ۱۴۱۰ه در ۲ جلد در بیروت به چاپ رسیده است.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «تم کتاب الهدایة... بید العبد الفقیر الحقیر الی الله الراجی عفوالله یوم الثلثة بعد العصر فی شهر ذوالقعدة فی اول العشر من سنة سبعمئة و ثمانیة.» ❊نوع خط: نسخ ❊تاریخ کتابت: ۷۰۸ه ❊عنوانها و نشانیها: مشکی ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۳۱۱ ❊تعداد سطر: ۲۵ ❊اندازهٔ متن: ۲۰×۱۳ سانتیمتر.

ویژگیها: نسخه‌ای است نفیس و کهن دارای حواشی با نشان «ه» و تصحیح با نشان «بلغ» مقابله گردیده است. چند برگ در آغاز و برگهایی در لابلای نسخه نو نویس شده است. فهرستی از ابواب کتاب در سه برگ در آغاز آمده است، نسخه اندکی رطوبت و آسیب دیده. برخی از برگها ترمیم گردیده است. در پایان نسخه تاریخ زاد روزی با این عبارت آمده است: «لقد ولد العزیز نورالله بن صنع‌الله بن مولانا صفی‌الدین فی شهر المعظم صفر ختم بالخیر و الظفر فی عصر زمان جهان شاه خان [بن یوسف] تاریخه سنة احد و ستین و ثمانمائة»، یادداشتی کهن در سه سطر در پایان نسخه بوده که به عمد محو گردیده است.

کشف الظنون: ۲۷۷/۱ و ۲۰۳۱/۲؛ *هدیة العارفین:* ۷۰۲/۱؛ *موسوعة طبقات الفقهاء:* ۱۷۹/۶؛ *معجم المطبوعات العربیة:* ۱۷۳۹/۲.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۹۷۴/۱»

۳۸۹. شرح خطبة الهداية (ادب، عربی)

از: ناشناخته

آغاز: «شرح غریب خطبه الهدایة المعالم بکسر اللام جمع معلم بفتح المیم...».

انجام: «جدیر بالدال المهملة ای خلق و حقیق و الله اعلم بالصواب.».

گزارش متن: شرح کوتاهی است بر خطبه کتاب الهدایة تألیف: علی بن ابوبکر مرغینانی که در آن به تشریح و توضیح لغات خطبه پرداخته است.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نسخ ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۸هـ ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۱ (۳۱۱ب) ❊تعداد سطر: جمعاً ۲۳ ❊اندازهٔ متن: ۱۳×۱۲ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۲۵×۱۷ سانتیمتر ❊نوع جلد: تیماج قهوه‌ای با ترنج و سرترنج.

ویژگیها: نسخه فرسوده شده است. به نظر می‌رسد فهرستی از عناوین کتاب الهدایة در ذیل نوشته شده که بر اثر فرسودگی بیشتر کلمات ناخوانا است، رطوبت و آسیب دیده، سپس مرمّت گردیده است.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۹۷۴/۲»

۳۹۰. قرآن کریم

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نسخ زیبا ❊تاریخ کتابت: سدهٔ ۱۱ه ❊عنوانها و نشانیها: طلایی و قرمز ❊تعداد برگ: ۳۰ ❊تعداد سطر: ۴۱ ❊اندازهٔ متن: ۲۱×۱۳ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۲۶/۵×۱۷ سانتیمتر ❊نوع جلد: تیماج قهوه‌ای ضربی مجدول با ترنج و سرترنج و لچك که با طلاکاری تزئین گردیده است.

ویژگیها: نسخه‌ای است بسیار نفیس و گرانبها. برگها مجدول ۴ خطّی سبز، مشکی، طلا و قرمز. تمام برگها دارای قاب زیبا با نقش گل و بوته طلایی. دو صفحه آغازین دارای گل و بوته‌های ریز و ظریف با رنگهای زیبا و زمینه مرصّع، اسامی سوره‌ها و برخی از کلمات و علائم وقف با قرمز و نشان آیات با دایره‌های طلایی مشخص گردیده، نسخه اندکی آسیب دیده است.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۹۷۵»

۳۹۱. قرآن کریم

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «احمد بن محمّد ابن هراتی سنه ۱۰۲۴ه تم» ❊نوع خط: نسخ و نستعلیق ❊نام کاتب: احمد بن محمّد هراتی ❊تاریخ کتابت: ۱۰۲۴ه ❊عنوانها و نشانیها: طلا و شنگرف ❊نوع کاغذ: فرنگی آهار مهره زده ❊اندازهٔ متن: ۲۱/۵×۱۰ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۲۸×۱۶/۵ سانتیمتر ❊نوع جلد: برون روغنی زمینه مشکی و نقش گل و بوته رنگین، مجدول، درون: لاکی با زمینه عنابی و نقش گل و بوته به شکل سرو، عطف: تیماج حنایی.

ویژگیها: نسخه‌ای است بسیار نفیس. دارای دو سرلوح مرصّع کشمیری زیبا و مقارن در دو صفحه نخست با زمینه طلایی و لاجورد و نقش اسلیمی ختایی و یك سرلوح زیبای دیگر در صفحه بعد، برگها مجدول ۲ خطّی با لاجورد و طلا و کمند طلایی، سر سوره‌ها در کتیبه‌های طلایی با سفیدآب تحریر و به تعداد آیات و مکی و مدنی هر کدام نیز اشاره گردیده، نشان آیه‌ها با دایره‌های طلایی مشخص شده است. برفراز برگها نام سوره و رقم جزء آن به زیبایی ترسیم گردیده است. ترجمه فارسی آیات با شنگرف در زیر و در

خطوط طلایی نوشته شده. توضیحاتی نیز در حاشیه دو برگ نخست راجع به سوره حمد و آغاز سوره بقره به چشم می‌خورد. نشانه‌های اجزاء نیز به صورت هنری در حاشیه برگها آمده است.

برگهایی از انجام بر اثر رطوبت آسیب دیده. دو مهر بیضی بر فراز دو صفحه نخست به عمد محو گردیده است.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۹۷۶»

۳۹۲. **کحل الابصار لاولی الابصار و الانظار القادسات علی کتاب الاشارات و المحاکمات = شرح الاشارات** (فلسفه، عربی)

از: سید احمد بن زین‌العابدین علوی عاملی، درگذشته: ۱۰۵۶هـ

آغاز: «سبحانك اللهم یا قیوم الوجود و یا فایض المجد و الجود ایدنا بنورك لنجرخ من رجس ظلمات ابداننا الی مشاهدة انوارك و خلصنا عن غسق الطبیعة...».

انجام: «قال الشارح الخرق ما یقابل الرفق... کما حسبه الشارح و ذلك الحسبان منه عجیب جداً فتدبر.».

گزارش متن: حاشیه‌ای است بر کتاب اشارات ابن سینا که در آن به حل مشکلات اشارات پرداخته و شدیداً متعرض شرح خواجه نصیرالدین طوسی و محاکمات قطب‌الدین محمّد بن محمّد رازی گردیده و از آنان به قال الشارح و قال الحاکم تعبیر نموده است. محشی که خاله‌زاده و داماد میرداماد و از شاگردان برجسته وی می‌باشد. در مقدمه این کتاب گوید: در عنفوان جوانی موفق به تعلیقاتی بر اشارات و حل معضلات و کشف مشکلات و نقل خرده گیری‌های صاحب نظران شدم سپس زوایدش را حذف و فوایدی بر آن افزودم و آن را کحل الابصار نامیدم. تاریخ آغاز این حاشیه نیمه رمضان ۱۰۳۵هـ و پایان آن اوایل سال ۱۰۳۶هـ بوده است. برخی از شاعران تاریخ آغاز و پایان آن را به نظم کشیده که به نمونه‌هایی از آن اشاره می‌شود، مولانا ذوقی در تاریخ آغازش سروده:

گفت این نسخه خجسته پیام — به بیان فصیح با فرجام
کحل ابصار نام من کرده است — آنکه در فن حکمتست بنام
سال تاریخ من ز من بشنو — سرمه چشم مردم بینام

و عماد در تاریخ اتمامش چنین سروده:

احمد سمی جد خودش صاحب دید　　برداشت نقاب از رخ شك و تردید
جستم ز اشارات چه تاریخش گفت　　کحل بصرم دانش احمد گردید

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نسخ زیبا ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۱۱ه ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۶۳۴ ❊تعداد سطر: ۱۷ ❊اندازهٔ متن: ۹×۱۵ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۱۷×۲۵/۵ سانتیمتر ❊نوع جلد: تیماج دو رو با لبه برگردان، برون زرشکی، درون زیتونی.

ویژگیها: نسخه‌ای است نفیس با ویژگیهای خاص، اندکی حاشیه نویسی دارد با نشان «لمحرره». در حاشیه تصحیح شده است. در برگ نخست دستخط زیبای فرزند و نوهٔ مولف با این عبارت آمده «هو الحسیب بسم الله الرحمن الرحیم من عواری الزمان فی نوبة اقل عبادالله الغنی و افقر المفتاقین الی رحمة ربه الغنی محمّد بن سید احمد العلوی العاملی الشهیر بعبد الحسیب الحسینی الفاطمی ختم الله تعالی له... بالحسنی» «ثم انتقل منه رحمه‌الله تعالی و تقدس بالوراثة الشرعیة الی الفقیر الی الله الغنی صدرالدین محمّدالحسینی... ثانی عشر شهر صفر ختم بالخیر و الظفر من شهور سنة ۱۱۰۱... در تاریخ هفتم محرم الحرام من شهور سنة ست و خمسین بعد الف. جد امجد فقیر که مولف این کتاب مسمی بکحل الابصار است بجوار رحمت ایزدی پیوسته... سنه ۱۱۰۱»، مهر مستطیل «صدرالدین محمّد بن عبدالحسیب الحسینی ۱۱۰۱» در زیر عبارت ایشان و در برگ قبل از آغاز آمده است. همچنین مهر بیضی «صدرالدین محمّد بن عبدالحسیب الحسینی» بعد از تاریخ درگذشت مولف دیده می‌شود. تاریخ دقیق درگذشت مولف در منابع موجود نیامده است، هفت قطعه شعر در تاریخ آغاز و پایان کتاب از ذوقی، عماد و وفایی در انجام نسخه آمده. اشعاری در آغاز نسخه وجوددارد، تملکی به تاریخ ۱۲۲۴ه با مهر مربع «الراضی بالقضاء احمد بن محمّدرضا» در برگ قبل از آغاز. تملکی به تاریخ ۱۳۵۲ه در برگ نخست و یادداشتی از احمد یزدی فیروزآبادی در پایان نسخه آمده است. در برگ ۳۱ مهر بیضی «[خیرالدین احمد]...؟» آمده، دستخط پدر عزیزم حضرت آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی (ره) با این عبارت آمده: «مما وقفه العبد شهاب‌الدین الحسینی المرعشی النجفی» و زینت بخش برگ نخست می‌باشد، شیرازه نسخه آسیب دیده است.

دائرة المعارف بزرگ اسلامی: ۷۲/۷؛ موسوعة مؤلفی الامامیة: ۵۶۵/۳؛ حکیم استرآباد میرداماد: ۵۴؛ فهرست کتابخانه مجلس شورای اسلامی: ۴۴۷/۵.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۹۷۷»

۳۹۳. الکشاف عن حقایق غوامض التنزیل و عیون الاقاویل فی وجوه التأویل = تفسیر الکشاف (تفسیر، عربی)

از: جارالله محمود بن عمر زمخشری، درگذشته: ۵۳۸ه

آغاز: افتاده «... و لو قطعت قلوبهم علی خطاب الرسول او کل مخاطب و قیل معناه الا ان یتوبوا توبة تقطع بها قلوبهم ندماً و اسفاً...».

انجام: «لا من مضجعه الی البیت المعمور حشو ذلك النور... یصلون علیه حتی یستیقظ.».

بنگرید به: نسخه شماره «۴۱۳» گزارش شده در جلد «۲» فهرست همین کتابخانه.

گزارش متن: نسخه موجود دومین جلد کتاب و از آیه ۱۱۰ سوره توبه آغاز و تا پایان سوره کهف به انجام می‌رسد.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «و کان الفراق منه علی ید افقر عبادالله تعالی و احوجهم الی مغفرة ربه و رضوانه محمّد بن محمود بن میمون حسبناالله و نعم الوکیل.» ❊نوع خط: نسخ ❊نام کاتب: محمّد بن محمود بن میمون ❊تاریخ کتابت: پیرامون نیمهٔ نخست سدهٔ ۸ه ❊عنوانها و نشانیها: شنگرف ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۱۵۳ ❊تعداد سطر: ۲۰ ❊اندازهٔ متن: ۱۹×۱۲ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۲۶×۱۸/۵ سانتیمتر ❊نوع جلد: تیماج زرشکی فرسوده، عطف: زرشکی و قهوه‌ای.

ویژگیها: نسخه‌ای است نفیس و کهن، حاشیه نویسی دارد. در حاشیه تصحیح گردیده است. نسخه رطوبت و آفت دیده سپس ترمیم گردیده است.

کشف الظنون: ۱۴۷۰/۲.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۹۷۸»

۳۹۴. الاستبصار فیما اختلف من الاخبار (حدیث شیعه، عربی)

از: شیخ الطائفة، محمّد بن حسن طوسی، درگذشته: ۴۶۰ه

آغاز: «کتاب الجهاد باب من یستحق ان یقسم الغنائم فیهم اخبرنی الشیخ رحمه‌الله عن احمد بن محمّد... کتب الی بعض اخوانی ان اسال اباعبدالله علیه‌السلام...».

انجام: «فاعلموا ایدکم الله انی جزیت هذا الکتاب ثلاثة اجزاء... یشتمل علی خمسة آلاف و خمسمائة و احد عشر حدیثا... یقع فیها زیادة او نقصان والله الموفق للصواب.».

بنگرید به: نسخه شماره «۵۵۷» گزارش شده در جلد «۲» فهرست همین کتابخانه.

گزارش متن: نسخه موجود از آغاز کتاب الجهاد شروع و تا پایان کتاب استبصار به پایان رسیده است.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «کتابة العبد الضعیف المحتاج الی رحمه‌الله الملك الباری خواجه جان عبدالله بن علی بن قنبرعلی الغفاری الطبسی تحریراً فی منتصف شهر ربیع الاول سنة خمس و ثمانین و تسعمائة.» ❊نوع خط: نسخ ❊نام کاتب: خواجه جان بن عبدالله بن علی بن قنبرعلی غفاری طبسی ❊تاریخ کتابت: ۹۸۵هـ ❊عنوانها و نشانیها: شنگرف ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۲۴۹ ❊تعداد سطر: ۱۹ ❊اندازهٔ متن: ۱۸×۱۲ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۲۵/۵×۲۰ سانتیمتر ❊نوع جلد: تیماج قهوه‌ای با ترنج و لچك.

ویژگیها: نسخه‌ای است نفیس، دارای حواشی با نشان «ق»، «قس‌م»، «س‌م‌د»، «قسم» و «محمّدهادی ایده الله». در حاشیه تصحیح و با نشان «بلغ» و «بلغ سماعاً ایده الله تعالی» مقابله گردیده، عبارت مقابله در انجام نسخه چنین آمده «... مقابلة و تصحیحاً من اول الکتاب... هنا و المستعان حسب ما تیسرلنا و الحمدلله [رب] العالمین و صلوته علی سیدنا محمّد و آله الطیبین الطاهرین... الحسین بن مظفر بن الحسین بن... الکرکی العاملی عاملهم الله بلطفه... الاطهار الاخیار» در برگ نخست وقفنامه‌ای از امیرحسن‌خان بن امیرحسن‌خان بن امیر علیمردان‌خان زنگویی به سال ۱۲۲۳هـ آمده که کتاب را وقف طلاب شهرستان طبس نموده است. همچنین تملك محمّدهادی طبسی با مهر مستطیل «افوض امری إلی الله عبده محمّدهادی» و تملك عبدالنبی بن... با مهر بیضی «المذنب عبدالنبی» در برگ نخست دیده می‌شود. مهر مستطیل «لااله الاالله الملك الحق المبین المذنب محمّدحسین» در برگ آغاز و پایان آمده است. نسخه رطوبت و آسیب دیده سپس ترمیم گردیده است.

الذریعة: ۱۴/۲.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۹۷۹»

۳۹۵. **نوریه = انوار**

(عرفان، فارسی)

از: نوربخش، سید محمّد بن محمّد موسوی خراسانی، درگذشته: ۸۶۹ه

آغاز: «حمد بی‌حد و غایت و ثنای بی‌عد و نهایت حضرة مطلقه نورالانوار که جمیع عقول و نفوس علویه... اما بعد شیخ الواصلین مرشد المرشدین مظهر المکاشفات... شهاب‌الدین...».

انجام: «و عوایق نفسانی مرتفع گردد وی باصل خود منجذب شود مانند شعاع آفتاب بجرم آفتاب و آنك...» افتاده.

بنگرید به: نسخه شماره «۹۳۵/۸» گزارش شده در جلد «۳» فهرست همین کتابخانه.

گزارش متن: رساله‌ای است عرفانی با سربندهای بدان، مرتبه، طور و واقعه که به خواهش شیخ شهاب‌الدین و در پاسخ به پرسش وی از انوار تألیف شده است. نثر این رساله با آیات قرآنی آمیخته شده و در برخی موارد از اشعار فارسی که شاید از سروده‌های مولف باشد استفاده گردیده است.

مولف از مریدان و خلفای میر سید علی همدانی و بنیان‌گزار طریقه نوربخشیه بوده است. در پایان نسخه ۹۳۵/۸ چنین آمده «و الفراغ تاریخ هشتصد و هشتاد و چهارم... در سلقان تمام گشت» که تاریخ استنساخ می‌باشد نه تاریخ تألیف و سلقان را در ریحانة الادب سولغان آورده و یکی از روستاهای ری معرفی نموده است[1].

این رساله در سال ۱۳۴۲ه در حاشیه کتاب سبع المثانی ۱۵۲ـ۲۲۰ به چاپ رسیده است.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نستعلیق ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۹ه ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۱۹ ❊تعداد سطر: ۱۸ ❊اندازهٔ متن: ۱۹×۱۳ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۲۵/۵×۱۸ سانتیمتر ❊نوع جلد: تیماج قهوه‌ای.

ویژگیها: دارای حواشی بوده و به عمد محو گردیده. در حاشیه تصحیح شده است، برگها مجدول به قرمز، چند بیت فارسی به خط علی‌اکبر موسوی در برگ نخست آمده است، نسخه رطوبت و آسیب دیده سپس ترمیم گردیده است.

---

۱. سولقان آنگونه که در منابع موجود آمده پیرامون روستای کن در شمال غرب تهران قرار دارد، و اکنون از مناطق تهران به شمار می‌آید.

الذریعة: ۳۸۹/۲۴؛ ریحانة الادب: ۲۵۱/۶؛ فهرستواره کتابهای فارسی: ۱۱۷/۷؛ فهرست کتابهای چاپی فارسی: ۲۹۲۱/۳؛ فهرست نسخه‌های خطی فارسی: ۱۱۷۲/۲؛ فهرست کتابخانه مدرسه سپهسالار: ۱۵/۵؛ تاریخ نظم و نثر: ۳۱۸/۱.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۹۸۰»

۳۹۶. بحارالانوار

(حدیث شیعه، عربی)

از: علامه مجلسی، محمّدباقر بن محمّدتقی مجلسی، درگذشته: ۱۱۱۰ه

آغاز: «الحمدلله الذی هدانا الی الصلوة تنها[1] عن الفحشاء و المنکر و الی ذکره... اما بعد فیقول الخاطی العاثر...».

انجام: «و لیس شی اکبر فی صدور بنی آدم من الموت و قیل یعنی به السموات و الارض و الجبال.».

بنگرید به: نسخه شماره «۸۷» گزارش شده در جلد «۱» فهرست همین کتابخانه.

گزارش متن: نسخه موجود جلد ۱۸ کتاب بحارالانوار و مشتمل بر کتاب طهارت می‌باشد، مولف در ۱۴ صفر المظفر سال ۱۰۹۴ ه آن را به سامان رسانده است.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «قد فرغ من کتابته الحقیر الجانی محمّدمهدی بن محمّدعلی شیرازی فی یوم الجمعة شهر ربیع المولود من شهور سنة ۱۰۹۶.» ❊نوع خط: نسخ زیبا ❊نام کاتب: محمّدمهدی بن محمّدعلی شیرازی ❊تاریخ کتابت: ۱۰۹۶ه ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۲۰۰ ❊تعداد سطر: ۲۵ ❊اندازهٔ متن: ۱۷/۵×۹/۵ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۲۵×۱۷ سانتیمتر ❊نوع جلد: مشمع قهوه‌ای، عطف: تیماج قهوه‌ای.

ویژگیها: نسخه‌ای است نفیس که در حیات مولف کتابت و برایشان عرضه گردیده و وی صحت و دقت نسخه را به خط خود تأیید فرموده‌اند. عبارت ایشان در برگ ۱۴۳ چنین آمده است: «بسم الله الرحمن الرحیم انهاه المولی الفاضل الکامل الصالح الفالح الزکی مولانا محمّدتقی الشیرازی وفقه الله تعالی سماعاً و تصحیحاً و ضبطا فی مجالس عدیدة آخرها حادی عشر شهر رجب المرجب سنة خمس و تسعین بعد الالف الهجریة فاجزت له روایته

---

۱. در نسخه چنین آمده.

عنی مراعیاً لشرائطها، و کتب مؤلفه حامداً مصلیا مسلماً» و در ضمن آن اجازه روایت به محمّدتقی شیرازی داده است. و در پایان چنین آمده: «بسم الله الرحمن الرحیم انهاه المولی الفاضل الصالح الفالح الزکی مولانا محمّدتقی الشیرازی وفقه الله تعالی سماعاً و تصحیحاً و ضبطا و تدقیقا فی مجالس عدیدة آخرها آخر شهر ربیع الاول سنة ست و تسعین بعد الالف الهجریة. و کتب بیده الجانی مولفه عفی الله عن جرائمه حامداً مصلیاً مسلماً» اندکی حواشی با نشان «ص» دارد. در حاشیه تصحیح و با نشان «بلغ سماعاً ایده الله تعالی» به خط مولف، مقابله گردیده است.

مهر بیضی «افوض امری الی الله عبده احمد ۱۱۱۹» و نیز مهر مستطیل « لا اله الاالله الملك الحق المبین محمّدحسین بن ابوالقاسم»، مهر بیضی «محمّدحسین بن ابوالقاسم التمامی ۱۱۱۶» در آغاز و پایان نسخه آمده است، عناوین با قرمز بر فراز برگها نگاشته شده. نسخه اندکی رطوبت و آسیب دیده است.

الذریعة: ۱۶/۳. شمارهٔ نسخه: «۱۳۹۸۱»

۳۹۷. الاسمی فی الاسماء (لغت، عربی ـ فارسی)

از: سعید بن احمد میدانی نیشابوری، درگذشته: ۵۳۹ه

آغاز: « احمدالله تعالی و ایاه استعین فانه نعم المولی و نعم النصیر و اصلی علی المبعوث... و بعد فقد شکا الی قوم خلو کتاب السامی من المجموع...»

انجام: « و الحسن و الحسنة ضد السؤی و السیی و السیئة الحسن...» افتاده.

گزارش متن: کتابی است به روش و سیاق کتاب السامی فی الاسامی با همان ابواب و فصول که در حقیقت مکمل آن می‌باشد. مولف در مقدمه آورده: عدّه‌ای از خالی بودن «السامی فی الاسامی» از صیغه‌های جمع شکایت کردند و چون من اولی‌تر به تصرف در کتاب [پدر] بودم این کتاب را با همان ترتیب نوشتم و صیغه‌های جمع را آوردم و سه [فصل] از دو باب آخر آن را حذف نمودم.

در آغاز رموز کتاب را چنین تشریح نموده: که م علامت معروف و ج علامت جمع و اعجمی بودن و دو جیم علامت جمع جمع و سه جیم علامت جمع جمع جمع و غین علامت غریب یا غیرقیاسی بودن و ط علامت جمع شاید بر طبق قیاس و ثا علامت جمع‌های مؤنث

بدون علامت تأنیث و ثذ علامت مذکر و مؤنث می‌باشد.
این کتاب در سال ۱۳۸۲ش از سوی انتشارات اسوه با تحقیق دکتر جعفرعلی امیدی به چاپ رسیده است.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نسخ کهن ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۷ه ❊عنوانها و نشانیها: شنگرف ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۱۳۳ ❊تعداد سطر: ۱۶ ❊اندازهٔ متن: ۱۱/۵×۲۰ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۲۴×۱۶ سانتیمتر ❊نوع جلد: تیماج زرشکی مجدول با ترنج و سر ترنج طلایی.

ویژگیها: نسخه‌ای است بسیار نفیس و نایاب، حاشیه نویسی دارد با نشان «ه». در حاشیه تصحیح گردیده است. در برگ نخست یادداشت تملك محمّد بن شیخ محمّد صوفی شروانی، و در برگ قبل از آن تملك سید محمّدباقر بن عبدالله بن محمّدصالح بن اسدالله شیخ الاسلام تبریزی به سال ۱۲۶۷ه آمده است. نسخه رطوبت و آسیب دیده، سپس مرمّت گردیده است.

کشف الظنون: ۹۰/۱؛ *هدیة العارفین:* ۳۹۱/۱؛ *معجم المولفین:* ۲۱۹/۴.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۹۸۲»

۳۹۸. تهذیب الأحکام

(حدیث شیعه، عربی)

از: شیخ الطائفه، محمّد بن حسن طوسی، درگذشته: ۴۶۰ه

آغاز: افتاده «... لانه کان لا ینکر ان یکون المذکور انما هو مسح فصار تأویلهم الآیة علی هذا یبطل اصل مذهبهم فی غسل الرجلین و منها انّ شبهة من جعل المسح غسلاً...».

انجام: «صلوة المضطر علی بن ابراهیم عن ابیه... عن المریض لا یقدر علی الصلوة قال فقال کلما غلب الله علیه فالله اولی بالعذر عنه عن الحجال عن...» افتاده.

بنگرید به: نسخه شماره «۲۲۹» گزارش شده در جلد «۱» فهرست همین کتابخانه.

گزارش متن: نسخه موجود مشتمل بر جزء اول و دوم و از نیمه‌های باب صفة الوضوء آغاز و تا اوایل صلاة المضطر به پایان رسیده است.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نستعلیق ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۱۰ه یا اوایل سدهٔ ۱۱ه ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۲۶۴ ❊تعداد سطر: ۲۴

*اندازهٔ متن: ۱۵×۹/۵ سانتیمتر *اندازهٔ جلد: ۲۵×۲۰ سانتیمتر *نوع جلد: تیماج قهوه‌ای، عطف و حاشیه‌ها: تیماج زرشکی.

ویژگیها: نسخه‌ای است نفیس دارای حواشی با نشان «ه»، «س‌م‌س»، «ع‌س رحمه‌الله»، «ع‌اه مدظله»، «ادره»، «ز رحمه» و «م‌ق ر سلمه‌الله». در حاشیه تصحیح و با نشان بلغ مقابله گردیده است. در پایان جزء نخست دستخط مرحوم مولی عبدالله شوشتری متوفی ۱۰۲۱هـ استاد مجلسی اوّل و از عالمان برجسته شیعه در عصر صفوی چنین آمده: بلغ سماعاً ایده‌الله تعالی و کتب المذنب عبدالله بن حسین الشوشتری عفی‌الله تعالی عنهما اواسط ربیع الثانی سنة سبع عشرة و الف و کان ذلك فی بلدة اصفهان صانها الله تعالی عن [الآفات]» نسخه رطوبت و آسیب شدید دیده است.

الذریعة: ۵۰۴/۴.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۹۸۳»

۳۹۹. قرآن کریم

گزارش نسخه: *ترقیمه: «فرغت من تسوید هذا الفرقان المجید... محمّد بن یوسف بن اسحاق عفی الله عنّا حررته امتثالاً لامر الاشراف... محمّدباقر... خلف محمّدتقی... و الاتمام سلخ شهر الصیام سنة ثمان و ثلثین و مأتین بعد الف...، قد فرغت بعون الله تعالی... من تسوید هذه الحواشی علی الفرقان الحمید و ترجمة القرآن المجید لامر المطاع المخدوم أعزّ الاکابر، حاجی الحرمین الشریفین، حاجی محمّدباقر خلف حاجی محمّدتقی المرحوم المغفور بید اقل... الخلیقة بل لا شیء فی الحقیقة، المفتقر إلی غفران الله الصّمد محمّد بن احمد... تجاوز عن ذنوبهما فی التاریخ الثانی من شهر ربیع الاول یوم الاثنین سنة الف و مأئتان و اربعون من الهجرة النبویة صلوات الله و سلامه علیه و آله الطّاهرین.» *نوع خط: نسخ و نستعلیق ممتاز *نام کاتب: محمّد بن یوسف بن اسحاق *تاریخ کتابت: ۱۲۳۸هـ *عنوانها و نشانیها: طلا و لاجورد *نوع کاغذ: فرنگی *تعداد سطر: ۱۲ *اندازهٔ متن: ۱۸×۹ سانتیمتر *اندازهٔ جلد: ۲۶/۵×۱۵/۵ سانتیمتر *نوع جلد: برون: روغنی با زمینه طلا و مشکی و نقش گل و بوته‌های ریز، رنگین و زرین، مجدول، درون: روغنی با زمینه طلا و گلهای درشت رنگین در میان و حاشیه‌های طلایی با پیچك زرین.

ویژگیها: نسخه‌ای است بسیار نفیس و گرانبهاء با حواشی تفسیری و روایی بانشان هادی. دارای دو سرلوح مرصّع زیبا با زمینه طلا و لاجورد و گلهای ریز طلایی. در آغاز و پایان همراه با دو سرلوح بسیار زیبای مرصّع کشمیری در صفحه سوم و چهارم با زمینه لاجورد و طلا و نقشهای ریز و ظریف که با یکدیگر قرینه شده‌اند.
اسامی سوره‌ها با لاجورد در کتیبه‌های طلایی نگاشته شده و علائم تجوید در برگها به صورت زیبا آزین بندی شده است، برگها مجدول چهار خطّی لاجورد و طلا و کمند کشی شده همراه با زرافشانی لبه برگها، ترجمه آیات با قرمز در خطوط طلایی به خط زیبای نستعلیق نگاشته شده است، اسامی سوره‌ها و دعای تلاوت در آغاز نسخه در جداول تزیین شده. در انجام دعای ختم قرآن اسامی قرآن و سوره فاتحه، نام قاریان، تعداد حروف، کلمات، جلالات احزاب و اجزاء در جداول مذهب و نقشهای زرین آمده است.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۹۸۴»

۴۰۰. المبسوط[1]

(فقه شیعه، عربی)

از: شیخ الطائفة، محمّد بن حسن طوسی، درگذشته: ۴۶۰هـ
آغاز: «الحمدلله الذی اوضح دلائل معرفته و انهج سبیل هدایته و ابان عن طریق توحیده و حکمته و سهل الوصل الی أبواب جنته...».
انجام: «فاذا فرغ من الانصار بدأ بالعرب فاذا فرغ من العرب بدأ بالعجم... تم الجزء الاول و الحمدلله رب العالمین و یتلوه فی الثانی کتاب.».
بنگرید به: نسخه شماره «۲۷۶» گزارش شده در جلد «۱» فهرست همین کتابخانه.
گزارش متن: نسخه موجود جلد نخست کتاب مبسوط می‌باشد.
گزارش نسخه: *ترقیمه: «و وافق الفراغ من نسخه آخر یوم الاربعاء رابع شهر الله

---

۱. در این کتابخانهٔ بزرگ چند نسخه کهن و بسیار نفیس و ارزشمند از کتاب المبسوط شیخ الطائفه موجود می‌باشد که یکی از آنها به سال ۵۰۷هـ و سه نسخه دیگر در نیمه دوم سدهٔ ۶هـ کتابت شده و در جلدهای نخستین این فهرست گزارش شده است.

الاصب من سنة ثلث و ستین و ستمائة کتبه الفقیر... حسین بن ابی‌سیار محمّد [ذینی]... و نعم الوکیل.» ❊نوع خط: نسخ کهن ❊نام کاتب: حسین بن ابی‌سیار محمّد بن احمد ❊تاریخ کتابت: ۶۶۳هـ ❊عنوانها و نشانیها: مشکی ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۲۲۵ ❊تعداد سطر: ۲۱ ❊اندازهٔ متن: ۱۳/۵×۱۸ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۱۷/۵×۲۴/۵ سانتیمتر ❊نوع جلد: تیماج قهوه‌ای.

ویژگیها: نسخه‌ای است بسیار نفیس و کهن. در حاشیه تصحیح گردیده است، حواشی اندکی از کاتب در حاشیه برخی از برگها دیده می‌شود. در برگ نخست این عبارت آمده است «علقه لنفسه بقلم الاضطرار العبد الفقیر... حسین بن ابی‌سیار محمّد بن احمد بن [ذینی] غفرالله له و لوالدیه و للمومنین فی شهور سنة ثلث و ستین و ستمائة الهلالیة...»

دو تملك در برگ آغاز و یك تملك در برگ پایان با مهر بیضی ناخوانا آمده است، نسخه، رطوبت و آسیب دیده، سپس ترمیم گردیده است.

الذریعة: ۵۴/۱۹. شمارهٔ نسخه: «۱۳۹۸۵»

۴۰۱. شرح الاسباب و العلامات (پزشکی، عربی)

از: برهان‌الدین نفیس بن عوض کرمانی، درگذشته: ۸۴۲هـ

آغاز: «الحمدلله ربّ العالمین و الصلوة و السلام الاتمان الاکلان علی من یداوی الارواح بطب الحقیقة و یربی الابدان بعلم الشریعة... قال المصنف رحمه‌الله رحمة واسعة الصداع الم...».

انجام: «و ان یقتصر علی مثل جوز السرو و الابهل و سائر ما یقع فی ضماد الفتق فانها یشد و ینشف الرطوبات والله اعلم بحقائق الاشیاء.».

بنگرید به: نسخه شماره «۱۰۴۶» گزارش شده در جلد «۳» فهرست همین کتابخانه.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «قد تمت هذه الکتابة الشریفة فی وقت العصر من یوم الخمیس التاسع من شهر رجب المرجب الواقع فی نظم شهور سنة ۸۸۰ الهجریة و کنت ابتدأت فی غرة ربیع الاول من هذه السنة... فی المدرسة المشهورة بالعبیدیة رحمه‌الله... و انا العبد المذنب... ابونصر بن شهاب‌الدین بن حاجی بن حسن بن علی الطبیب الکرمانی ثم [الکوبیانی]...» صحبة من اتسلی ساعة بزیارته و اتخلص زماناً من الحزن و... وها هو العالم الربانی و العاقل الصمدانی... و کان ذلك بدار الامان اصفهان... آمین رب العالمین.» ❊نوع

خط: نستعلیق ❊نام کاتب: ابونصر بن شهاب‌الدین بن حاجی بن حسن بن علی الطبیب الکرمانی ❊تاریخ کتابت: ۸۸۰هـ ❊محلّ کتابت: اصفهان ❊عنوانها و نشانیها: شنگرف ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۳۷۷ ❊تعداد سطر: ۲۱ ❊اندازهٔ متن: ۱۷×۱۰ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۲۵×۱۸ سانتیمتر ❊نوع جلد: تیماج زرشکی با ترنج و سر ترنج.

ویژگیها: نسخه‌ای است نفیس و کهن و نزدیك عصر مولف کتابت شده. دارای علائم تصحیح و حواشی با نشان «۱۲». ۱۱ برگ در آغاز نسخه، حاوی مطالب پزشکی، متفرقه، برخی اشعار فارسی و یك نامه طنز آمیز به قاضی تاج‌الدین قاضی رُها آمده است. دستخطی از مرحوم محمّدامین خنجی در برگ نخست دیده می‌شود، مهر هشت ضلعی کاتب با نشان «عبده المتوکل علی الله الحبیب ابونصر بن شهاب‌الدین الطبیب» در برگ نهم و برگ پایانی و چند جای نسخه آمده است؛ یك مهر مربّع ناخوانا در برگ نخست و مهر بیضی «[وصی]... علی» در پایان آمده. نسخه رطوبت و آسیب دیده است.

الذریعة: ۸۲/۱۳؛ *ریحانة الادب:* ۱۲۲/۶؛ *هدیة العارفین:* ۴۹۸/۲؛ *کشف الظنون:* ۷۷/۱.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۹۸۶»

۴۰۲. مثنوی معنوی

(ادب منظوم ـ عرفان، فارسی)

از: جلال‌الدین محمّد بن محمّد رومی بلخی، درگذشته: ۶۷۲هـ

آغاز: «هذا کتاب المثنوی و [هو] اصول اصول اصول‌الدین فی کشف اسرار الوصول و الیقین...

بشنو از نی چون حکایت می‌کند — از جدائیها شکایت می‌کند...».

انجام: « گفت آن شش پنج با من باختی — باز اندر شش درم انداختی

نوبت من رفت امسال آن قمار — با دگر کس باز، دست از من بدار...»

افتاده.

بنگرید به: نسخه شماره «۹۳۱» گزارش شده در جلد «۳» فهرست همین کتابخانه.

گزارش متن: نسخه موجود از دفتر اول آغاز و تا دفتر ششم به پایان رسیده است. متأسفانه حدود ۱۰ برگ از پایان افتادگی دارد.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نستعلیق ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۹هـ ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۲۹۱ ❊تعداد سطر: ۲۵ ❊اندازهٔ متن: ۱۲×۱۹ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۱۶/۵×۲۴/۵ سانتیمتر ❊نوع جلد: تیماج زرشکی، عطف: پارچه سبز.

ویژگیها: نسخه‌ای است نفیس. اندکی حاشیه نویسی دارد. در حاشیه تصحیح و با نشان «بلغ» مقابله گردیده است. اشعار در ۴ ستون مجدول به قرمز و یك كراسه در پایان در سه ستون مجدول به رنگهای لاجورد، شنگرف و سبز كتابت شده است. نسخه رطوبت و آسیب دیده و برگهایی از آغاز و پایان نسخه متن و حاشیه گردیده است.

الذریعة: ۱۱۲۲/۹ و ۳۰۳/۱۹؛ *کشف الظنون:* ۱۵۸۷/۲.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۹۸۷»

۴۰۳. الکواکب الضیائیة فی شرح الزبدة البهائیة (اصول فقه، عربی)

از: سید یوسف بن محمّد حسینی قاینی خراسانی، درگذشته: پیرامون ۱۲۶۰هـ

آغاز: «الحمدلله اس الموجودات و اساس الکائنات و موصل اصول الاشیاء و بانی مبانی النسمات... فیقول اقل العباد عملاً و اکثرهم زللا یوسف بن محمّد...».

انجام: «و المراد بالشرعیة ما من شأنه ان یوخذ من الشارع و ان استقل باثباته العقل کحرمة الظلم و اباحة الاشیاء النافعة بل غیر الضارة...» نانوشته.

بنگرید به: نسخه شماره «۵۹۳۱» گزارش شده در جلد «۱۵» فهرست همین کتابخانه.

گزارش متن: نسخه موجود بخشی از جلد نخست می‌باشد. متاسفانه برگهایی از آغاز نسخه ساقط گردیده است.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نستعلیق ❊نام کاتب: محمّدکاظم بن محمّد آملی مازندرانی [به قرینه رساله پنجم] ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۱۳هـ ❊عنوانها و نشانیها: نانوشته ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۱۷ (۱ب ـ ۱۷الف) ❊تعداد سطر: ۲۴ ❊اندازهٔ متن: ۱۱×۲۱ سانتیمتر.

ویژگیها: در حاشیه تصحیح گردیده، نسخه فرسوده و آسیب دیده است، مهر پدر عزیزم حضرت آیت الله العظمی مرعشی نجفی (ره) در برگ آغازین آمده است.

الذریعة: ۳۰۲/۱۱ و ۱۸۰/۱۸؛ الکرام البررة: ۶۴۳/۳.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۹۸۸/۱»

۴۰۲. الروضة البهیة فی شرح اللمعة الدمشقیة (فقه شیعه، عربی)

از: شهید ثانی، زین‌الدین بن علی عاملی، شهادت: ۹۶۶ه

آغاز: «کتاب الاجارة و هی العقد علی تملك المنفعة المعلومة بعوض معلوم فالعقد بمنزلة الجنس یشتمل سائر العقود...».

انجام: «و متی ضمن عینها ضمن قیمتها و لاینافی ذلك جواز تملکها بالقیمة علی...» افتاده.

بنگرید به: نسخه شماره «۳۲۵» گزارش شده در جلد «۱» فهرست همین کتابخانه.

گزارش متن: نسخه موجود مشتمل بر کتابهای اجاره، سبق و رمایه، جعاله، وصایا، نکاح، طلاق، لعان، عتق، اقرار، غصب و لقطه می‌باشد.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نستعلیق ❊نام کاتب: محمّدکاظم بن محمّد آملی مازندرانی [به قرینه رساله پنجم] ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۱۳ه ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۱۲۹ (۱۸ب ـ ۱۴۶ب) ❊تعداد سطر: ۲۴ ❊اندازهٔ متن: ۲۱×۱۱ سانتیمتر.

ویژگیها: حاشیه نویسی دارد، با نشان‌های «ع‌ل ره»، «محمّدعلی نوری مدظله»، «سلطان ره»، «ری ره»، «لمحرره»، «شیخعلی اعلی الله مقامه»، «آقا جمال»، «زین‌الدین ره»، «مع» و «ق»، در حاشیه تصحیح شده است. این عبارات در حاشیه برگ ۳۶ آمده است: «هذا الحاشیة وجدتها بخط السید علی الصانعی ره علی نسخة مقروة علی المصنف قدس سرّه و فی آخرها منه دام ظله و نسخة الاصل و هی موجودة ایضا بخطه علی النسخة المقروة ع‌ل ره»، نسخه اندکی آسیب دیده است.

الذریعة: ۲۹۰/۱۱.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۹۸۸/۲»

۴۰۵. **قوانین الاصول = قوانین المحکمة فی الاصول** (اصول فقه، عربی)

از: میرزای قمی، ابوالقاسم بن حسن گیلانی قمی، درگذشته: ۱۲۳۱هـ

آغاز: افتاده «... اللفظ شیئا آخر هذا اذا لم یکن من باب التنصیص و الحمل الظاهر فی بیان الموضوع له کما لو انحصر الاستعمال...».

انجام: «فی الاوامر و النواهی... مناسب لمعناه العرفی فی المتبادر منه و من یقول بعدم افادته الوجوب و لا یأخذ الوجوب فی مفهوم الامر فهو...» افتاده.

بنگرید به: نسخه شماره «۱۲۴» گزارش شده در جلد «۱» فهرست همین کتابخانه.

گزارش متن: نسخه موجود مشتمل بر بخشی از مباحث الفاظ و چند سطری از مبحث امر می‌باشد.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نسخ زیبا ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۱۳هـ ❊عنوانها و نشانیها: نانوشته ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۱۵ (۱۴۷الف ـ ۱۶۱ب) ❊تعداد سطر: ۲۷ ❊اندازهٔ متن: ۲۱/۵×۱۱ سانتیمتر.

ویژگیها: در حاشیه تصحیح گردیده است.

الذریعة: ۲۰۲/۱۷.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۹۸۸/۳»

۴۰۶. **نهایة الوصول الی علم الاصول** (اصول فقه، عربی)

از: علامه حلی، حسن بن یوسف بن مطهّر حلی، درگذشته: ۷۲۶هـ

آغاز: «الحمدلله المتقدس لوجوب وجوده عن الاشباه و النظائر و الاضراب المتنزه بکمال قدرته عن الاصحاب و الامثال و الاتراب...».

انجام: «السابع بان القدرة متقدمة و الغرض یقوم بالعرض کالسرعة و الحرکة علی انا نمنع کون البقاء عرضاً سلمنا لکن القدرة تقدیم حالاً...» افتاده.

بنگرید به: نسخه شماره «۲۷۷» گزارش شده در جلد «۱» فهرست همین کتابخانه.

گزارش متن: نسخه موجود از آغاز کتاب شروع و تا اواخر مبحث امر به پایان رسیده است.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نسخ زیبا ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۱۳هـ ❊عنوانها و نشانیها: قرمز و نانوشته ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۶۰ (۱۶۲ب ـ ۲۱۷ب) ❊تعداد سطر: ۲۹ ❊اندازهٔ متن: ۲۲×۱۳ سانتیمتر.

ویژگیها: نسخه رطوبت و آسیب دیده است.

الذریعة: ۴۰۸/۲۴.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۹۸۸/۴»

۴۰۷. منتخب اصول الکافی = منتخب الکافی (حدیث شیعه، عربی)

از: محمّدکاظم بن محمّد آملی مازندرانی، درگذشته: بعد از ۱۲۴۹هـ

آغاز: «من اصول الکافی کتاب العقل و الجهل عدّة من اصحابنا... قال کنت عند ابی‌عبدالله علیه‌السلام و عنده جماعة من مواليد... اعرفوا العقل و جنده و الجهل و جنده...».

انجام: «هو قول الله تعالی ان ربك لبالمرصاد و الناس علی الصراط... اللهم اعتق محمّدکاظم و والدیه... آمین رب العالمین بحق محمّد و آله الطاهرین فی ۱۵ ربیع الثانی نمقه الخاطی المذکور.».

گزارش متن: گزیده‌ای است از ابواب مختلف کتاب شریف اصول کافی محمّد بن یعقوب کلینی (ره).

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «در برگ ۲۱۸ چنین آمده: کتبت فی حین ورود السلطان فتحعلی‌شاه باصفهان فی یوم الاثنین احدی و عشر شهر ربیع الثانی سنة ۱۲۴۷ اللهم طول عمره. در برگ ۲۳۰ کتبه الجانی الفانی... ابن سلطان محمّد محمّدکاظم الشریف فی... سنة ۱۲۴۹ اللهم اغفر...» ❊نوع خط: نستعلیق ❊نام کاتب: محمّدکاظم بن محمّد مازندرانی آملی ❊تاریخ کتابت: ۱۲۴۷ـ۱۲۴۹هـ ❊محلّ کتابت: اصفهان ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۲۱ (۲۱۸الف ـ ۲۳۸ب) ❊اندازهٔ متن: ۲۶×۱۶ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۳۱×۲۲ سانتیمتر ❊نوع جلد: تیماج قهوه‌ای مجدول.

ویژگیها: اندکی حواشی با نشان «ام‌ن ره»، «ع ره»، «ه»، «ق» و «م ه» دارد. کاتب در چند موضع به نام خود و تاریخ کتابت اشاره نموده است. در برگ ۲۳۴ چند بیت از سروده‌های خود را چنین آورده است:

یا صاحب الزمان سر جدت شتاب کن آئی[1] برون و پای شریفت رکاب کن
دجال ظالمان چه بسی فتنه و فساد کردند و تونزول جلالت مآب کن
کاظم همیشه منتظر مقدم تو است چشمش به خاك خودت بسرمه ناب کن
یارب بحق احمد آل مطهرش این حاجتم بفضل خودت مستجاب کن

برگ پایان مزین به مهر پدر بزرگوارم حضرت آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی (ره) می‌باشد، نسخه اندکی آسیب دیده است.

الذریعة: ۲۴۵/۱۷؛ الکرام البررة: ۲۷۱/۳.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۹۸۸/۵»

۴۰۸. انوار الفصاحة و اسرار البراعة (البلاغة) فی شرح نهج البلاغة[2]

(حدیث، عربی)

از: نظام‌الدین احمد بن علی لاهیجی گیلانی ملقب به حکیم الملك[3]، درگذشته: بعد از

---

۱. در نسخه چنین آمده.

۲. مولف در مقدمه آن را انوار الفصاحة و اسرار البراعة نامیده است. در برخی منابع و پایان جلد ۴ نسخه موجود انوار الفصاحة و اسرار البلاغه آمده است.

۳. آقا بزرگ در الذریعة ۴۳۶/۲ مولف را نظام‌الدین علی بن حسن بن نظام‌الدین الجیلانی و در طبقات اعلام الشیعة ۲۱/۵ در ضمن ترجمه احمد حکیم الملك گیلانی در انتساب انوار الفصاحة به وی تشکیك نموده است. در آغاز نسخه عکسی شماره ۱۲۶۳ موجود در این کتابخانه بزرگ که از روی نسخه اصل تصویربرداری شده، و در مجله میراث شهاب ش۴۰ـ۳۹، ص۲۴۴ و فهرست نسخه‌های عکسی ۵۹۱/۳ معرفی گردیده است. مولف خود را نظام‌الدین احمد خوانده است. در انجام جلد سوم نسخه موجود چنین آمده «مولفه المحتاج... نظام‌الدین علی بن الحسن بن نظام‌الدین الجیلانی المریدانی، در دانشنامه ادب فارسی ۲۵۵۶/۴ وی را نظام‌الدین احمد گیلانی فرزند ملاصدرای گیلانی دانسته است.

۱۰۵۳هـ

آغاز: «الحمدلله ما احمد حمده و ما اکرم محه مدحه و ما اعدل عدله و ما اسما اسمه و ما اعلا حکمه و ما اکمل امره... و من کلام له علیه السلام روی عنه انه قال عند دفن سیدة النساء فاطمه علیهما السلام...».

انجام: «فدمدم علیهم بذنبهم فسواها لعموم رضائهم لها فمذکور فی التفاسیر و کتب القصص... قد تمت المجلد الثالث من کتاب انوار الفصاحة و اسرار البراعة... نظام‌الدین علی بن الحسن بن نظام‌الدین الجیلانی المریدانی عفی الله عنهم.».

گزارش متن: ترجمه و شرحی است بر نهج البلاغه در شش جلد با خطبه‌های جداگانه که در آن از شرح‌هایی چون ابن میثم بحرانی، ابن ابی الحدید و دیگر شروح و کتابها استفاده نموده و به تناسب از اشعار فارسی نیز بهره جسته است.

جلد اول: فی مباحث الدلالات و ما یتعلق بها، نهج دوم: فی محسنات البدیع، نهج سوم: فی الخطابة، نهج چهارم: فی الامامة، جلد دوم: در شرح خطبه ۲۳ ـ ۹۸، جلد سوم: در شرح خطبه ۹۹ـ۲۰۱، جلد چهارم: در شرح خطبه ۲۰۲ تا نامه ۳۰، جلد پنجم: از نامه ۳۱ـ۷۹، جلد ششم: در شرح کلمات قصار، شارح نخست، خطبه را به صورت زیرنویس ترجمه نموده، سپس با عنوان اقول شرح کرده است. جلد نخست آن در روز دوشنبه ۸ محرم الحرام ۱۰۳۴هـ در اصفهان، جلد دوم در همان سال، جلد سوم در شوال ۱۰۳۵هـ و جلد چهارم در روز شنبه سه روز مانده از ذی الحجه سال ۱۰۳۵هـ به پایان رسیده است. وی در شرح خطبه نخست نهج البلاغه از میرداماد با عنوان استاد و امام یاد نموده است.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «و کان الفراغ من کتابته ظهر یوم الاربعة ثلاث عشرون من شهر شوال المعظم من شهور سنة ثلثین و ثلاث بعد الالف و مائتین حامداً لله تعالی... خدایش بیامرزد بنده را که الحمد خواند نویسنده را «پایان جلد نخست».» ❊نوع خط: نستعلیق و نسخ ❊تاریخ کتابت: ۱۲۳۳هـ پایان جلد نخست ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۵۳۷ ❊تعداد سطر: ۲۲ ❊اندازهٔ متن: ۳۳×۱۵ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۳۲×۲۲/۵ سانتیمتر ❊نوع جلد: تیماج قرمز مجدول.

ویژگیها: نسخه‌ای است نفیس و کامل. در حاشیه تصحیح شده. در آغاز نسخه وقفنامه‌ای از محمّدعلی بن محمّدقاسم طبری به سال ۱۳۳۷ه آمده. که ثواب آن را به روح والدین غازی‌الدین حیدرخان بهادر اهداء نموده است. یك كراسه در میانه نسخه به خط نسخ کتابت شده است.

☜ *الذریعة:* ۴۳۶/۲؛ *طبقات اعلام الشیعة:* ۲۱/۵، ۴۱۳؛ *موسوعة مؤلفی الامامیة:* ۲۹۶/۴؛ *دانشنامه ادب فارسی:* ۲۵۵۶/۴؛ *مجله میراث شهاب:* ش ۴۰ـ۳۹، ص ۲۴۴.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۹۸۹»

۴۰۹. ضیاء المعنویة علی مقدمة الغزنویة (فقه حنفی، عربی)

از: ابوالبقاء محمّد بن احمد قرشی حنفی، **درگذشته:** ۸۵۴ه

آغاز: «قال العبد الضعیف الفقیر الی رحمة ربّه الوفی ابوالبقاء بن احمد بن الضیاء... فالتمس منّی طائفة من اخوانی ان اصنع علیها شرحاً یزید الفاظها فرائد و معانیها فوائد...».

انجام: «و القانعین بما قسم لنا و الراضین بما قضی علینا و الشاکرین بما انعم علینا... انه ذوالفضل و الاحسان و الکرم و الامتنان تم الشرح... انك ذوالفضل العظیم و المن الکریم.».

گزارش متن: شرحی است بر مقدمه غزنویة تألیف احمد بن محمّد غزنوی (م۵۹۳ه). شارح در مقدمه گوید: مقدمه غزنویة مورد قبول علماء و رضایت ارباب منقول و معقول بود، پس عده‌ای از دوستان خواهش کردند که شرحی بر آن بنگارم پس اجابت نموده و شرحی [چنین و چنان] نوشتم و روا نبود که بر من خرده گیرند از زیادی توضیح چون قصد من شرح کامل و آسان نمودن مطلب بود به حدی که مطالعه کننده را از مراجعه به سایر کتب بی‌نیاز گرداند. وی قبل از شروع در شرح به شرح حال احمد بن محمّد غزنوی مصنف مقدمه غزنویه پرداخته است. در انجام گوید: در سال ۸۳۴ه این شرح را آغاز نمودم و اکثر آن را در همان سال نگاشتم سپس به غیر آن مشغول شدم تا اینکه در سال ۸۴۵ه که عزمم برای رفتن به قاهره جزم شد آن را به انجام رساندم.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «تم تکمیله علی ید راجی عفو ربه الودود عمر بن [یحیی] بن علی داود. و صلی الله علی سیدنا محمّد و علی آله و اصحابه... آمین سنة ۱۲۲۲ «در بخش نو نویس».» ❊نوع خط: نسخ ❊نام کاتب: عمر بن [یحیی] بن علی داود «در بخش نو

نویس» ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۱۱ه ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۲۸۷ ❊تعداد سطر: ۲۹ ❊اندازهٔ متن: ۱۲/۵×۲۰/۵ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۳۰×۲۰ سانتیمتر ❊نوع جلد: پارچه سورمه‌ای.

ویژگیها: نسخه‌ای است نفیس. اندکی حاشیه نویسی دارد با نشان «ه». در حاشیه تصحیح شده است، برگها مجدول به قرمز، در برگ نخست فهرست ابواب کتاب آمده و در همان برگ شرح حال مولف دیده می‌شود. در برگ بعد تملك محمّد بن حسن بن علی افندی رومی به سال ۱۰۶۴ه و تملك دیگری به سال ۱۰۹۷ه آمده است. ۲۱ برگ پایانی از سوی عمر بن یحیی بن علی به سال ۱۲۲۲ه نو نویس گردیده است، نسخه رطوبت و آسیب دیده، سپس ترمیم گردیده است.

کشف الظنون: ۱۸۰۲/۳؛ *معجم المولفین:* ۱۵/۹؛ *فهرس مخطوطات دارالکتب الظاهریة (فقه حنفی):* ۴۸۴/۱.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۹۹۰»

۴۱۰. **فصول العمادی = فصول الاحکام فی اصول الاحکام** (فقه حنفی، عربی)

از: ابوالفتح عبدالرحیم بن ابی‌بکر عمادالدین مرغینانی سمرقندی، **درگذشته:** بعد از ۶۵۱ه

آغاز: «و باسمه نبدأ کل کتاب و نختم و ننشر کل خطاب و ننظم و بالصلوة علی محمّد صلی‌الله... و بعد: فان العلم فخر یبقی علی مرور الاحقاب و ذکر یبقی ارثه الاعقاب بعد الاعقاب...».

انجام: «امّا بعد فان مسائل هذا الکتاب اعرض الوجوه الحسان... و العمل ما فیها من مذهب ابوحنیفة النعمان... اتفق الاختتام علی ید مولفه شیخ الاسلام جمال الملة و الدین برهان الائمة فی العالمین تغمده الله بالرحمة و الرضوان و اسکن بحابیح الجنان.».

بنگرید به: نسخه شماره «۱۷۲۰» گزارش شده در جلد «۵» فهرست همین کتابخانه.

گزارش متن: نسخه موجود هر چهل فصل را دارا می‌باشد. **فصل اول:** فی مسائل القضاء و الحکومة... و **الفصل الثانی:** فی القضاء فی المجتهدات، **الفصل الثالث:** فیمن یصلح خصما لغیره، **الفصل الرابع:** فی قیام بعض اهل الحق عن البعض فی الدعوی و الخصومات، **الفصل الخامس:** فی القضاء علی الغائب، **الفصل العاشر:** فی دعوی الوقف و الشهادة علیه، **الفصل العشرون:** فی

مسائل الاجارة المعهودة بسمرقند، **الفصل الثلاثون:** فی مسائل الشیوع و احکامه، **الفصل الخامس و الثلاثون:** فی مسائل الحیطان، **الفصل السابع و الثلاثون:** فی مسائل الفرائض، **الفصل الثامن و الثلاثون:** فی مسائل جریان کلمة الکفر علی اللسان عالماً بانها کفرا و غیر عالم، **الفصل التاسع و الثلاثون:** فی اقرار الورثة بالدین او بالوصیة، الفصل الاربعون فی المتفرقات.

این کتاب به سال ۱۸۲۷م در شهر کلکته هند به چاپ رسیده است.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نسخ ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۸هـ ❊عنوانها و نشانیها: مشکی ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۴۱۳ ❊تعداد سطر: ۲۷ ❊اندازهٔ متن: ۱۹×۹/۵ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۳۰×۱۵/۵ سانتیمتر ❊نوع جلد: تیماج زرشکی مجدول با ترنج و سرترنج زرافشان، عطف: تیماج زرشکی.

ویژگیها: نسخه‌ای است نفیس دارای حواشی با نشان «هـ»، «بخط المصنف» و «۱۲». در حاشیه تصحیح و با نشان «بلغ» مقابله گردیده است. در برگ نخست عبارتی به تاریخ هفتم ذی قعده ۷۳۴هـ آمده است.

مهر دایره «اضعف عبادالله الملك الجلال عبدالباقی بن ابوالفتح بن جمال» در آغاز و مهر بیضی «... محمّد...» در پایان آمده است. نسخه اندکی رطوبت و آسیب دیده و لبه برگها نیاز به ترمیم و بازسازی دارد.

☜ *کشف الظنون:* ۱۲۷۰/۲؛ *هدیة العارفین:* ۵۶۰/۱؛ *اعلام زرکلی:* ۳۴۴/۳؛ *معجم المطبوعات العربیة:* ۱۷۴۰/۲.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۹۹۱»

❧

۴۱۱. التنقیح الرائع لمختصر الشرایع (فقه شیعه، عربی)

از: فاضل مقداد بن عبدالله سیوری حلی، درگذشته: ۸۲۶هـ

آغاز: «الحمدلله العلی العظیم الحکیم الغفور الرحیم ذی العرش الکریم... و بعد: فان علم الفقه لا یخفی بلوغه الغایة شرفاً و فضلاً و لا تجمل احتیاج الکل الیه...».

انجام: «و سیأتی فی المجلد الثانی کتاب النکاح ان شاءالله تعالی. و نسئل الله التوفیق لاتمامه و اکماله بحق محمّد و آله.».

بنگرید به: نسخه شماره «۱۷۲۵» گزارش شده در جلد «۵» فهرست همین کتابخانه.

گزارش متن: نسخه موجود جلد نخست کتاب می‌باشد[1].

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «و کان الفراغ من نسخه زوال یوم الخمیس سادس شهر رمضان ختم بالخیر و الظفر من شهور سنة سابع عشر و تسعمائة علی ید اضعف... یوسف بن محمّد بن علوی بن ناصرالدین بن عسکر الدعفلی المالکی... و آله الطاهرین.» ❊نوع خط: نسخ ❊نام کاتب: یوسف بن محمّد بن علوی بن ناصرالدین بن عسکر الدعفلی المالکی ❊تاریخ کتابت: ۹۱۷هـ ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۱۵۳ ❊تعداد سطر: ۲۷ ❊اندازهٔ متن: ۱۳/۵×۲۱ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۲۹/۵× ۱۹/۵ سانتیمتر ❊نوع جلد: مشمع قهوه‌ای، عطف: تیماج قهوه‌ای.

ویژگیها: در حاشیه تصحیح شده است، در برگ نخست دستخط مبارک پدر عزیزم مرحوم آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی (ره) چنین آمده است: «کتاب التنقیح الرائع فی شرح المختصر النافع للفاضل المقداد و النسخة نفیسة هی بخط العلامة الشیخ یوسف بن محمّد بن علوی بن ناصرالدین بن عسکر الدعفلی المالکی النسب من ذریة مالك الاشتر فرغ من کتابتها سنه ۹۱۷ حرره شهاب‌الدین المرعشی النجفی مهر بیضی و مربّع «المتوکل علی الله [عبدالغنی]» در آغاز نسخه. تملك محمّدصفی بن الحسنی الاسترآبادی در پایان آمده است. برخی از برگها نو نویس شده. رطوبت و آسیب دیده، سپس مرمت گردیده است.

الذریعة: ۴۶۳/۴.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۹۹۲»

۴۱۲. غنیة المتملی فی شرح منیة المصلی (فقه حنفی، عربی)

از: ابراهیم بن محمّد حلبی، درگذشته: ۹۵۶هـ

آغاز: «الحمدلله جاعل الصلاة عمادالدین و عتاد المتقین و سراج الیقین... و بعد: فان

---

۱. این کتاب برای نخستین بار بر اساس چند نسخهٔ نفیس موجود در این کتابخانه بزرگ با تحقیق و تصحیح محقّق ارجمند حجةالاسلام و المسلمین سید عبداللطیف قرشی کوه‌کمری از سوی واحد انتشارات این کتابخانهٔ بزرگ به سال ۱۴۰۴هـ در ۴ جلد در قم چاپ و منتشر گردیده است.

العبادات اولی ما صرفت فیه نفایس الاوقات و بذلت فیه جواهر الانفاس...».

انجام: «قال الله تعالی«و أمر اهلك بالصلوة و اصطبر علیها لانسألك رزقا نحن نرزقك و العاقبة للتقوی و نسأل الله تعالی حسن العاقبة و العافیة فی الدنیا و الآخرة لنا و لاخواننا و الجمیع المسلمین انه خیر مسئول و اکرم مأمول.».

گزارش متن: ابراهیم حلبی دو شرح بر منیة المصلی سدیدالدین محمّد بن محمّد کاشغری (۷۰۵ه) نگاشته یکی موجز و کوتاه و دیگری نسخه موجود که شرح کبیر و حلبی کبیر نیز خوانده شده و در سال ۹۲۲ه به پایان رسیده است.

این شرح به سال ۱۲۹۵ه، ۱۳۱۲ه و ۱۳۲۵ه در آستانه ترکیه به چاپ رسیده است.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «و کان الفراغ من نسخه یوم الخمیس خامس جمادی الاول سنة خمس و خمسین و الف علی ید افقر العباد الی الملك الجواد [محمّد القلیوبی] عفی عنه و صلی‌الله علی سیدنا و مولانا محمّد و علی آله و صحبه و سلم تسلیما کثیراً.» ❊نوع خط: نسخ ❊نام کاتب: [محمّد القلیوبی] ❊تاریخ کتابت: ۱۰۵۵ه ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۲۴۵ ❊تعداد سطر: ۲۷ ❊اندازهٔ متن: ۲۰×۱۳ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۲۸/۵×۱۹/۵ سانتیمتر ❊نوع جلد: مشمع قهوه‌ای، عطف: تیماج قهوه‌ای.

ویژگیها: اندکی حاشیه به نقل از کتابهای فقهی دیگر دارد که برخی به زبان ترکی می‌باشد. در حاشیه تصحیح گردیده است، در برگ نخست اشعاری به عربی و ترکی و تملك و وقفنامه درویش محمّد بن اسمعیل حقی یازیجی‌زاده و یک مهر بیضی ناخوانا آمده است.

دو صفحه آغازین نسخه مجدول به طلا و مشکی می‌باشد، نسخه رطوبت و آسیب دیده سپس ترمیم گردیده است.

کشف الظنون: ۱۸۸۶/۲؛ *اعلام زرکلی*: ۶۶/۱؛ *معجم المطبوعات العربیة*: ۱۳/۱؛ *فهرس مخطوطات دارالکتب الظاهریة (فقه حنفی)*: ۵۲۰/۱.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۹۹۳»

۴۱۳. **مقابس الانوار و نفایس الاسرار فی احکام النبی المختار و عترته الاطهار = مقابس الانوار** (فقه شیعه، عربی)

از: اسدالله بن اسماعیل تستری دزفولی کاظمی، درگذشته: ۱۲۳۴ه

آغاز: «نحمدك یا من ابلج بمقابس انوار هدایته شرایع الاسلام و قواعد الاحکام و انهج بنفائس اسرار عنایته مسالك الافهام و مدارك الحلال و الحرام...».

انجام: «و یدل علیه ایضا روایة الفضل السابقة و من المعلوم تأخر الارضاع.».

بنگرید به: نسخه شماره «۱۰۷۵۹/۱» گزارش شده در جلد «۲۷» فهرست همین کتابخانه.

گزارش متن: این کتاب به سال ۱۳۲۲ه در ایران به چاپ رسیده است.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نسخ ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۱۳ه ❊عنوانها و نشانیها: نانوشته ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۱۷۸ ❊تعداد سطر: ۳۱ ❊اندازهٔ متن: ۱۲×۲۰/۵ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۲۹×۲۰ سانتیمتر ❊نوع جلد: تیماج زرشکی مجدول، عطف: تیماج قهوه‌ای.

ویژگیها: در حاشیه تصحیح شده، نسخه اندکی رطوبت دیده است.

☜ *الذریعة:* ۳۷۵/۲۱؛ *ریحانة الادب:* ۳۹۷/۳؛ *موسوعة طبقات الفقهاء:* ۱۲۸/۱۳.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۹۹۴»

۴۱۴. الفتاوی التاتارخانیة

(فقه حنفی، عربی)

از: عالم بن علاء حنفی، درگذشته: ۷۸۶ه

آغاز: «نحمد ربنا علی ما اسبغ علینا من العطاء و اسبل من الغطاء و هدانا الی منهج السواء... اما بعد: فقد اشار لی من اشارته حکم و اطاعته غنم...».

انجام: «القعدة الاخیرة فی حقهما و منك هذه الصلوة یصیر... بالعلم یهتدی و الله اعلم بالصواب... و یتلوه کتاب الزکوة.».

بنگرید به: نسخه شماره «۱۴۱۶» گزارش شده در جلد «۴» فهرست همین کتابخانه.

گزارش متن: نسخه موجود از اول کتاب الطهارة آغاز و تا کتاب الصلوة به پایان رسیده است.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نسخ ❊تاریخ کتابت: پیرامون نیمه نخست سدهٔ ۹ه ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۵۰۰ ❊تعداد سطر: ۲۵ ❊اندازهٔ متن: ۲۱×۱۱ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۱۵/۵×۲۷/۵ سانتیمتر ❊نوع جلد: تیماج

دورو، برون زرشکی مجدول با ترنج و سر ترنج و لچك، درون مشکی.

ویژگیها: نسخه‌ای است نفیس، در حاشیه تصحیح شده. فهرست مطالب کتاب با شماره برگ در جداول سه ستونی در آغاز نسخه آمده، برگ نخست نو نویس شده است، برگها مجدول ۲ خطّی قرمز و عناوین در حاشیه آنها تحریر گردیده است. چند برگ نانوشته در آغاز و پایان وجود دارد. نسخه بشدت آسیب دیده به گونه‌ای که قبل از ترمیم به هیچ وجه قابل استفاده نمی‌باشد.

☜ *کشف الظنون:* ۳۶۸/۱؛ *هدیة العارفین:* ۴۳۵/۱؛ *فهرس مخطوطات دارالکتب الظاهریة (فقه حنفی):* ۱۰/۲.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۹۹۵»

۴۱۵. المنصف من الکلام علی مغنی ابن هشام (نحو، عربی)

از: تقی‌الدین احمد بن محمّد شمنی مصری، درگذشته: ۸۷۲هـ

آغاز: افتاده «... امّا قریشا فانا افضلهم ای اغلبهم فی الفضل قوله و التی فی البیت هی ان... امّا المسکور المشددة قوله قد تفتح همزتها من شواهد ذلك...».

انجام: «قوله قد مرّ ذلك یعنی فی آخر القاعدة الاولی و الحمدلله علی التمام... و السلام و علی آله و اصحابه السادة الکرام.».

گزارش متن: شرحی است مشهور بر کتاب «المغنی اللبیب عن کتب الاعاریب» ابن هشام با عناوین «قوله، و اقول». بنابر آنچه در دیباچه کتاب آمده: شارح هنگامی که اشتغال به تدریس «المغنی اللبیب» داشته. متوجه شرح شمس‌الدین محمّد بن صایغ حنفی به نام «تنزیة السلف عن تمویه الخلف» و نیز تعلیقه محمّد بن ابی زکریا دمامینی بر مغنی اللبیب و شرح دیگر دمامینی به نام «تحفة الغریب» و اشکالات فراوان آن میگردد. لذا به خواهش دوستان تصمیم به پاسخ اعتراضات دمامینی گرفته سپس شرح شواهد و ابیات مغنی را نیز به آن افزوده است. این کتاب به سال ۱۲۷۳هـ در تهران و در سال ۱۳۰۵هـ در مصر به چاپ رسیده است.

نسخه موجود از اوّل «اما مکسوره مشدده» از باب الاول آغاز و تا پایان کتاب به انجام رسیده است، نسخه کامل آن در همین کتابخانه بزرگ به شماره ۱۵۲۶۷ موجود می‌باشد.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «وافق الفراغ من هذا الکتاب المبارك یوم الجمعة الثانی و العشرین من شهر ربیع الاول سنة ست و ستین و ثمان مائة علی ید الفقیر الی الله تعالی عمر بن عبدالله المنظراوی غفرالله و لوالدیه.» ❊نوع خط: نسخ ❊نام کاتب: عمر بن عبدالله المنظراوی ❊تاریخ کتابت: ۸۶۶هـ ❊عنوانها و نشانیها: شنگرف ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۲۷۹ ❊تعداد سطر: ۳۱ ❊اندازهٔ متن: ۱۲/۵×۲۰/۵ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۲۷×۱۸ سانتیمتر ❊نوع جلد: پارچه مشکی، عطف و حاشیه‌ها، تیماج قرمز.

ویژگیها: نسخه‌ای است بسیار نفیس و در حیات مولف کتابت شده. در حاشیه تصحیح و با نشان «بلغ» مقابله گردیده است. متأسفانه علاوه بر رطوبت نسخه بیش از ۲۰ برگ از آغاز و یك برگ از پایان افتاده و دو برگ نیز در میانه آسیب بسیار دیده است.

کشف الظنون: ۱۷۵۲/۲؛ *ریحانة الادب:* ۲۵۳/۳؛ *فهرس مخطوطات دارالکتب الظاهریة (نحو):* ۵۰۰؛ *فهرست کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران:* ۹۴/۱۴؛ *فهرست کتابخانه مدرسه سپهسالار:* ۳۸۰/۲؛ *فهرست کتابهای چاپی عربی:* ۹۲۰؛ *معجم المطبوعات العربیة و المعربة:* ۱۱۴۳/۱.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۹۹۶»

۴۱۶. سؤال و جواب

(فقه شیعه، فارسی)

از: سید محمّدباقر بن محمّدتقی موسوی شفتی اصفهانی، درگذشته: ۱۲۶۰هـ

آغاز: «خوشترین کلامی که عنوان صفایح نتایج افکار و دیباچه صحایف مطارح انظار را زیب و زینت تقریر و تحریر تواند شد... اما بعد: غابر در ورطه عقوبت زلات و محن...»

انجام: «سؤال: بر فرض آن سؤال و آن غیبت این شخص را از عدالت بیرون برد... بعد از مظنه به تحقق حالت مسطوره محکوم به عدالت خواهد بود سؤال...» نانوشته.

بنگرید به: نسخه شماره «۶۲۹۱/۲» گزارش شده در جلد «۱۶» فهرست همین کتابخانه.

گزارش متن: نسخه‌های بسیاری از استفتائات مرحوم حجة الاسلام شفتی در کتابهای مختلف فقهی آمده است که از سوی شاگردان آن مرحوم گردآوری شده است و حداقل ۵ نسخه از آنها در همین کتابخانه بزرگ موجود می‌باشد. نسخه موجود شامل تمامی ابواب

فقه و یك مقدمه در اصول دین و یك باب متفرقات می‌باشد که از سوی محمّدابراهیم بن ابوالحسن موسوی به اشاره مرحوم حجةالاسلام شفتی اصفهانی به ترتیب ابواب فقه جمع‌آوری گردیده است. وی در دیباچه چنین گوید «اما بعد غابر در ورطه عقوبت... محمّدابراهیم بن ابوالحسن الموسوی... استادنا و استاد الکل الحاج سید محمّدباقر مدالله ظله... اشاره صواب نمایش به ضبط و جمع آن لالی و نظم آن درر در رشته تحریر صادر گشت... بعضی از طالبان علوم به ضبط آن کوشیده مدون نمودند اما چون از کثرت مسایل به حدی رسیده بود که رفتن از تحمل قاصره... فرمودند حسب الامر لازم الاتباعش بر نهج مرغوم در ذیل مرتب گشت».

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «تمت فی سنة ۱۲۴۷ [در پایان کتاب حدود]» ❊نوع خط: نسخ زیبا ❊تاریخ کتابت: ۱۲۴۷هـ ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۴۱۸ ❊تعداد سطر: ۳۱ ❊اندازهٔ متن: ۲۱×۱۲ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۳۰×۱۹ سانتیمتر ❊نوع جلد: تیماج دو رو: برون: مشکی با ترنج و سر ترنج طلایی و دارای کمند درون: زرشکی، مجدول.

ویژگیها: نسخه‌ای است نفیس. در حاشیه تصحیح و با نشان «بلغ المقابلة» مقابله گردیده و نشان بلاغ در چند جای نسخه به چشم می‌خورد. در برگ نخست دستخط مبارك مرحوم حجةالاسلام شفتی با این عبارت «نظر باخبار معتمدین بمقابله این کتاب یصح الاعتماد علیه حرره خادم الشریعة فی خامس عشر شهر جمادی الثانیة فی سنة ۱۲۴۹» همراه با مهر بیضی «محمّدباقر بن محمّدنقی الموسوی» آمده است، برگها مجدول به مشکی و طلایی و دارای کمند است، مهر بیضی «... صفر خاتم...» و «عبده محمّدجعفر بن محمّد الموسوی» در برگ اول و دوم نسخه آمده است.

الذریعة: ۲۴۳/۱۲؛ *ریحانة الادب:* ۲۶/۲؛ *فهرست کتابخانه مرکزی دانشگاه تهران (مشکوة):* ۱۸۰۰/۵.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۹۹۷»

۴۱۷. شرح المواقف (عقاید، عربی)

از: میر سید شریف، علی بن محمّد گرگانی، درگذشته: ۸۱۶هـ

آغاز: «سبحان من تقدست سبحات جماله عن سمت الحدوث و الزوال و تنزهت سرادقات جلاله عن وصمة التغیر و الانتقال... و بعد: فان انفع المطالب حالا و مالا و ارفع الماءدب...»

انجام: «و انا اقول و هذا ما تیسر لنا بعون الله و حسن توفیقه من کشف مشکلاته... و جعله ذخراً لنا یوم‌الدین انه خیر موفق و معین».

بنگرید به: نسخه شماره «۱۱۸۶» گزارش شده در جلد «۳» فهرست همین کتابخانه.

گزارش متن: این کتاب با حواشی مختلف در هند، ترکیه و مصر بارها به چاپ رسیده است.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «لقد نصرالله فی اتمام شرح... الراجی لطف ربه الاحد اباالهدی بن الحاج احمد بن محمّد محی خطیئاتهم و عفی عن سیئاتهم الابد السرمد فی سلخ ربیع الاول فی الضحو الکبری من یوم الاحد سنة ست و تسعماية من الهجرة النبویة.» ❊نوع خط: نسخ ❊نام کاتب: ابا الهدی بن احمد بن محمّد ❊تاریخ کتابت: ۹۰۶هـ ❊عنوانها و نشانیها: قرمز و مشکی ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۴۱۰ (۱ب ـ ۴۱۰ب) ❊تعداد سطر: ۲۴ ❊اندازهٔ متن: ۱۸×۱۰ سانتیمتر.

ویژگیها: نسخه‌ای است نفیس دارای حواشی با نشان «منه»، «منه قدس سره»، «ع‌ق»، «کرمانی»، «ص»، «ه»، «کاتبی»، و «حسن چلبی». در حاشیه تصحیح گردیده است. در برگ نخست ۲۰ سطر در مورد نفس و قوای آن از کتاب «التلویح فی حاشیة التوضیح» آمده است.

نسخه رطوبت و آسیب دیده و به مرمت نیاز دارد.

کشف الظنون: ۱۸۹۱/۲؛ *ریحانة الادب*: ۲۱۳/۳.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۹۹۸/۱»

۴۱۸. خلق الاعمال = افعال العباد = الجبر و الاختیار = خلق الافعال

(کلام، عربی)

از: جلال‌الدین محمّد بن اسعد دوانی، درگذشته: ۹۰۷ یا ۹۰۸هـ

آغاز: «اقول ان افعال العباد دائرة بحسب الاحتمال العقلی من امور الاول: ان یکون حصولها بقدرة الله تعالی...».

انجام: «و یتفکر فیه بفکر عمیق ینجلی علیه انوار التحقیق و الله ولی التوفیق.».

بنگرید به: نسخه شماره «۵۰۹۴/۲» گزارش شده در جلد «۱۳» فهرست همین کتابخانه.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نسخ ❊نام کاتب: ابا الهدی بن احمد بن محمّد [به قرینه رساله پیشین] ❊تاریخ کتابت: ۹۰۹هـ ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۲ (۴۱۱الف ـ ۴۱۲الف) ❊تعداد سطر: جمعاً ۶۲ ❊اندازهٔ متن: ۱۸×۱۰ سانتیمتر.

ویژگیها: نسخه‌ای است نفیس که یك سال بعد از درگذشت مولف کتابت شده. یك مورد حاشیه نویسی با نشان «منه» دارد. در حاشیه تصحیح گردیده، نسخه آسیب دیده است.

☜ *الذریعة:* ۲۶۰/۲ و ۸۲/۵ و ۲۴۳/۷؛ *کشف الظنون:* ۸۴۷/۱.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۹۹۸/۲»

۴۱۹. حاشیة خلق الاعمال (عقاید، عربی)

از: ناشناخته، درگذشته: پیرامون سدهٔ ۱۰هـ

آغاز: «الحمد لواهب العطایا و مخترع البرایا و الصلوة علی نبیه المصطفی و حبیبه المجتبی... و بعد فان هذا ماسنح علی الخاطر الفاتر بعد مطالعة النسخة الشریفة فی خلق الاعمال...».

انجام: «اجاب عن الدور بعض الافاضل بان قدرة العبد عینها و کذلك فی الارادة و العلم ایضا قوله و معلوم ان المعتزلة اقول [معلومیته] غیر معلومة.».

گزارش متن: حاشیه کوتاهی است با عنوان (قوله ـ اقول) بر رساله خلق الاعمال ملا جلال دوانی که احتمال می‌رود حاشیه در زمان حیات ملا جلال دوانی نگاشته شده باشد.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «تم بعون الله و حسن توفیقه فی تاریخ سنة تسع و تسعمائة.» ❊نوع خط: نسخ ❊نام کاتب: ابا الهدی بن احمد بن محمّد [به قرینه رساله اول] ❊تاریخ کتابت: ۹۰۹هـ ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۱

*تعداد سطر: ۱۹ *اندازهٔ متن: ۱۲×۱۰/۵ سانتیمتر *اندازهٔ جلد: ۲۷×۱۷ سانتیمتر *نوع جلد: تیماج قهوه‌ای، عطف و حاشیه: تیماج قرمز.

ویژگیها: نسخه رطوبت و آسیب دیده است، در پایان حاشیه‌ای بر جمله «قوله غیر المتنازع فیه» باعناوین (ان قلت ـ قلت) آمده که مربوط به مقصد سابع از مرصد رابع کتاب «مواقف» عضدالدین ایجی یعنی مبحث کلام الهی می‌باشد، در پایان نام کرمانی آمده که به احتمال بسیار بخشی از حاشیه شمس‌الدین محمّد بن یوسف کرمانی متوفی ۷۸۶هـ بر مواقف باشد. در سطر پایانی این عبارت آمده است: «اذ ما اهتدینا الیه الاّ بارشاده و کان یرید ان یلحقه بالکتاب لکن اشتهار النسخ و انتشارها منعه من ذلك».

کشف الظنون: ۱۸۹۱/۲.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۹۹۸/۳»

۴۲۰. تهذیب الاحکام

(حدیث شیعه، عربی)

از: شیخ الطائفة، محمّد بن حسن طوسی، درگذشته: ۴۶۰هـ

آغاز: «کتاب النکاح باب السنة فی النکاح محمّد بن یعقوب عن عدة من اصحابنا عن احمد بن محمّد... قال ابوعبدالله [علیه‌السلام] رکعتان یصلیهما المتزوج افضل من سبعین رکعة...».

انجام: «قال النبی (ص) جعل فی جعل الآبق دینارا اذا اخذ فی مصره و ان اخذ فی غیر مصره فاربعة دنانیر.».

بنگرید به: نسخه شماره «۲۲۹» گزارش شده در جلد «۱» فهرست همین کتابخانه.

گزارش متن: نسخه موجود از ابتدای کتاب النکاح آغاز و تا پایان کتاب اللقطة به انجام رسیده است.

گزارش نسخه: *ترقیمه: «تم کتاب العتق... علی ید افقر عبادالله الغنی عبدالفتاح بن میر سید علی الحسینی... فی تاریخ یوم الاثنین ثالث عشر شهر محرم الحرام من شهور سنة ستین و الف سنة ۱۰۶۰، تمت الکتاب... نسخة مالکه افقر الفقراء... ابن هادی محمّد بن حسین تونی فی عصر جمعة سادس عشر من شهر ربیع الاول سنة اربع و ثلثین فوق الف...» *نوع خط: نسخ *نام کاتب: عبدالفتاح بن میر سید علی الحسینی *تاریخ کتابت: ۱۰۳۴هـ و ۱۰۶۰هـ *عنوانها و نشانیها: قرمز *نوع کاغذ: شرقی *تعداد برگ: ۱۲۷ *تعداد سطر:

۲۷ ❊اندازهٔ متن: ۲۰×۱۰/۵ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۳۰/۵×۲۰/۵ سانتیمتر ❊نوع جلد: مشمع سبز، عطف: تیماج زرشکی.

ویژگیها: اندکی حاشیه نویسی دارد با نشان «ه». در حاشیه تصحیح گردیده است. این نسخه از روی نسخه‌ای استنساخ شده که با نسخه علاّمه شیخ حسین بن عبدالصمد جباعی حارثی همدانی پدر شیخ بهاءالدین عاملی مقابله شده است. عبارت مقابله در انجام چنین آمده: «کتب علی المنتسخ بلغ قبالا بکتاب شیخنا و سیدنا الحسین بن عبدالصمد الجباعی الحارثی الهمدانی نعمه الله». در برگ چهارم و جاهای دیگر نسخه چنین آمده: «کتب علیه بلغ بکتاب الشیخ بخطه نعمه‌الله» نسخه پراکندگی دارد. بیشتر آن به خط عبدالفتاح حسینی در سنه ۱۰۶۰ه و مقداری از آغاز و پایان آن به خط مالك نسخه محمّد بن هادی بن حسین تونی در سنه ۱۰۳۴ه می‌باشد. دو برگ نیز در پایان مربوط به کتاب التجارة است. نسخه رطوبت و آسیب شدید دیده و نیاز به ترمیم دارد. در برگ نخست دستخط مبارك پدر عزیزم حضرت آیت الله العظمی مرعشی نجفی (ره) در معرفی کتاب به سال ۱۳۵۰ه چنین آمده است: «هذه قطعة من تهذیب الاحکام لثقة الاسلام الکلینی بخطّ المولی محمّد التّونی، و قد استنسخها من نسخة العلاّمة الشیخ حسین بن عبدالصّمد الحارثی والد شیخنا البهائی. حرّره شهاب‌الدین الحسینی المرعشی النجفی ۱۳۵۰.»

الذریعة: ۵۰۴/۴.

شمارهٔ نسخه: «۱۳۹۹۹»

۴۲۱. تفسیر القرآن الکریم (تفسیر، عربی)

از: شناخته

آغاز: افتاده «... و قنوان بالضم لغة و الدانیة... القریبة من المتناول عن ابن عباس و البرا بن عازب و قتادة و الضحاك و قال الزجاج و فیه یحذف...».

انجام: «القشیری جمع الجیران فی ثبات القلب و به یتبین اقدار الرجال کما کان... رسول الله علیه السلام حتی قال من کان...» افتاده.

گزارش متن: تفسیری است کهن و کوتاه که در آن به معنی لغوی آیات و نقل برخی از احادیث و اقوال مفسران اشاره شده است. مولف در این تفسیر از امام ابوالمنصور و

قشیری بسیار نام برده است.

نسخه موجود با آیاتی چند از پایان سوره انعام آغاز و تا آیاتی از سوره انفال به پایان می‌رسد.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نسخ ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۱۰هـ ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۴۷ ❊تعداد سطر: ۳۵ ❊اندازهٔ متن: ۱۵×۲۶ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۲۱/۵×۳۰ سانتیمتر ❊نوع جلد: مشمع قهوه‌ای، عطف تیماج قهوه‌ای.

ویژگیها: نسخه‌ای است نفیس، در حاشیه تصحیح شده است بر فراز برگ ۴۶ عبارت «بتاریخ غرة شهر شعبان المعظم سنة ۱۱۰۱ احدی و مائة بعد الألف. این کتاب را به ابوطالب برادرزاده‌ام هبه شرعیه نمودم» آمده که در زیر آن دو مهر ناخوانا نیز وجود دارد، نسخه رطوبت و آسیب دیده، سپس ترمیم گردیده است.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۰۰۰»

۴۲۲. ترجمه احیاء علوم الدین (عرفان، فارسی)

از: مؤیدالدین محمّد خوارزمی، درگذشته: سدهٔ ۷هـ

آغاز: «حمد نامحدود و ثنا نامعدود خدایرا که غوایل و آفات دنیا اولیا خود را تعریف فرمود و غیرت آن بدیشان نمود تا شواهد و آیات آن را بدیدند...».

انجام: «و ظاهر آن است که از بزه خالی نباشد به اندازه قوّت آن دوستی و ضعف آن و الحمدلله رب العالمین و السلّم علی خیر خلقه محمّد و آله اجمعین».

گزارش متن: ترجمه روانی است از کتاب احیاء العلوم غزالی که در سال ۶۲۰هـ برای نخستین بار در دهلی به فرمان شمس‌الدین ایلتتمش و حمایت وزیرش ابوسعید محمّد جنیدی نگاشته شده است. مترجم که مذهب حنفی دارد بارها این کتاب را تدریس نموده و در فصل چهارم (آخرین فصل) مقدمه نوشته است: فصل چهارم: در ذکر قواعد که در ترجمه این کتاب رعایت یافته است.

قاعده اول: آنکه آیات قرآن و اخبار نبوی و بعضی از آثار صحابه بعینها آورده شده است...

قاعده دوم: آنکه اگر چه مصنّف در بیان احکام فقهی بر یک قول که مختار اوست اقتصار نموده است و آن در اکثر و اعم مذهب شافعی است و در بیان اختلاف مذاهب شروع نکرده اما این مترجم بیان مذهبین و اختلاف اقوال فریقین به سبیل ایجاز بیاورده است تا فایده آن عام‌تر باشد و مقصود هر دو فریق به حصول بپیوندد...

قاعده سوم: آنکه هر سخنی که به زیادت بیان و تفسیر و شرح و تقریر حاجت داشت و یا تنبیه بر نکته‌ای و دقیقه‌ای آنجا مهم بود آن نیز بر طریق اختصار آورده شده است... چنانکه در «کتاب علم» که اول کتب است قریب چهل فایده زیادت شده است. بعضی از آن معیّن است بدین لفظ که «مترجم گوید» و بعضی معیّن نیست... و این ترجمه را بر اصل «احیاء» به سه چیز مزیّت است: یکی: آنکه از «احیاء» جز تازی دان را منفعت نیست و از این هم تازی دان را منفعت است و هم پارسی خوان را.

دوم: آنکه از احکام «احیاء» جز یک مذهب معلوم نشود و از این هر دو مذهب معلوم گردد.

سوم: آنکه در این ترجمه قریب هزار فایده خواهد بود که «احیاء» از آن خالی است.

قاعده چهارم: آنکه از تکلف عبارت و تنوق استعارت و طلب مقارنه و تسجیع و کوشیدن در تجنیس و ترصیع احتراز نموده شده است مگر آنکه چیزی بی ارتکاب تکلف و اقتحام تأسف بر قلم رفته باشد...» این ترجمه به کوشش مرحوم استاد حسین خدیوجم از سوی انتشارات بنیاد فرهنگ ایران در بین سال‌های ۹ـ۱۳۵۱ش به چاپ رسیده است.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نسخ ❊تاریخ کتابت: نیمه دوّم سدهٔ ۷ه ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۲۴۹ ❊تعداد سطر: میانگین ۳۰ ❊اندازهٔ متن: ۲۷×۱۷ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۳۵/۵×۲۴/۵ سانتیمتر ❊نوع جلد: تیماج زرشکی مجدول با ترنج و سر ترنج، عطف: تیماج مشکی.

ویژگیها: نسخه‌ای است بسیار نفیس، گران سنگ و کهن دارای ۸ سرعنوان مذهب زیبا و در کنار هر یك از آنها یك شمسه طلایی نیز ترسیم یافته است. در برگ نخست یك شمسه بزرگ و زیبا که ستاره‌ای در میان آن قرار داده شده دیده می‌شود. پایان نسخه نیز با گلهای اسلیمی طلایی تزیین گردیده است. برگها مجدول دو خطی نیلی و قرمز می‌باشد، در برگ ۱۶۱ مهر مربّع «خادم شرع نبی محمّد صدیق» وجود دارد، نسخه اندکی رطوبت و

آفت دیده است.

کشف الظنون: ۲۳/۱؛ مؤلّفات غزالی: ۱۱۹؛ فهرستواره کتابهای فارسی: ۴۲/۷؛ فهرست کتابخانه مدرسه فیضیه: ۲۷/۲.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۰۰۱»

۴۲۳. القول المختصر فی علامات المهدی المنتظر (عج) (عقاید، عربی)

از: ابن حجر هیتمی، احمد بن محمّد، درگذشته: ۹۷۴ه

آغاز: «قال شیخنا و سیدنا الامام العالم الحبر... و بعد فهذا کتاب لقبّته القول المختصر فی علامات المهدی المنتظر اذکر فیه ما اطّلعت علیه من علاماته...».

انجام: «ثم رأیت بعضهم البشار الی انّ التخریب متأخر عن الرفع و العلم عندالله... و الحمدلله اولاً و آخراً و ظاهراً و باطناً... و السلام علی المرسلین و الحمدلله رب العالمین».

گزارش متن: رساله کوتاهی است در ویژگیهای امام زمان حضرت مهدی موعود عجل‌الله تعالی فرجه الشریف و نشانه‌های ظهور و کیفیت آن برگرفته از احادیث اهل‌سنت که آنها را به دو دسته احادیث صحابه و احادیث تابعین تقسیم نموده است این کتاب از سوی انتشارات المکتبة القرآن، در قاهره به چاپ رسیده است.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «کاتبه احمد فی [کفری]» ❊نوع خط: نسخ ❊نام کاتب: احمد ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۱۱ه ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۶ (۱ب ـ ۶ب) ❊تعداد سطر: ۲۶ ❊اندازهٔ متن: ۲۴×۱۳ سانتیمتر.

ویژگیها: در حاشیه تصحیح شده، برگ نخست نونویس گردیده است، برگها رطوبت و آسیب دیده سپس ترمیم و متن و حاشیه شده است. در برگ نخست جدولی جهت تعیین غرّه ماه‌های قمری ترسم گردیده است.

ایضاح المکنون: ۲۵۳/۲؛ هدیة العارفین: ۱۴۶/۱؛ دائرةالمعارف بزرگ اسلامی: ۳۳۱/۳.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۰۰۲/۱»

۴۲۴. شرح مصابیح السنة (احادیث اهل‌سنت، عربی)

از: ظهیرالدین عبدالصمد بن محمّد فاروقی[۱]، درگذشته: بعد از ۷۰۷ه

آغاز: افتاده «... و استخرج منها علم التذکیر و اذ قد کان علم الحدیث بهذه المثابة من انافة المحلّ و علوّ الطبقة و کان کتاب المصابیح من جملة ما الّف فیه...».

انجام: «عن انس رضی‌الله عنه انّ ابابکر... و عنده بنت لبون فانّها تقبل منه و یعطیه المصدق عشرین درهماً او شاتین...» افتاده.

گزارش متن: شرحی است بر کتاب مصابیح السنة حسین بن مسعود بغوی که در آن به شرح لغات و توضیح مطالب پرداخته است. وی در سرآغاز کتاب مطالبی چنین آورده است: «و قد کانت شروحه المحتویة علی حل مشکلاته... و اذ قد کان الشرح الذی صنّفه مولای و استاذی... ابوسعید عبدالله بن عمر بیضاوی قدس‌الله روحه افصح الجمیع عبارة و اسدّها معنی و ابعدها غوراً و ارفعها طوراً انتخبت اولاً مما قد تعرض هو رحمه‌الله لبیانه ثم اتیت علی سایر الشروح فاستخرجت فقرها و انتقیت دررها و جمعت لبابها... فما ذاك الا بیمن دولة من امرنی بذلك الانتخاب و ندبنی و ارشد الی ذلك... و هو مولانا ملیك الاسلام... محمّد بن ابراهیم... و عنّ للعبد الفقیر المذنب الحقیر ابن اخ المصنف المولی الامام... عبدالصمد الفاروقی طیب الله ثراه و جعل خطایر قدسه مثواه و هو محمّد بن اسمعیل غفرالله له و لوالدیه ان اکتب متن المصابیح بالحمرة لیسهل علی القاری...»

نسخه موجود از ابتداء کتاب آغاز و تا بخشی از باب اوّل کتاب الزکوة به انجام می‌رسد.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نسخ ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۱۱ه ❊عنوانها و نشانیها: مشکی ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۲۰۰ (۷ الف ـ ۲۰۶ب) ❊تعداد سطر: ۲۳ ❊اندازهٔ متن: ۱۴×۲۳ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۲۱/۵×۲۹/۵ سانتیمتر ❊نوع جلد: مشمّع مشکی، عطف: تیماج مشکی.

ویژگیها: نسخه‌ای است نفیس و نایاب دارای حواشی با نشان «ه»، «هروی»، «م» و «مظهر» در حاشیه تصحیح گردیده است، برگهای نیمه نخست مجدول به قرمز، سبز و برخی از عناوین زرافشان شده است. متن مصابیح السنة قرمز است، نسخه رطوبت و آسیب دیده،

---

۱. محمود بن عبدالصمد الفاروقی، کشف الظنون: ۱۶۹۹/۲.

سپس بازسازی گردیده است.

کشف الظنون: ۱۶۹۸/۲؛ معجم المؤلفین: ۲۳۷/۵.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۰۰۲/۲»

۴۲۵. تنقیح الاصول (اصول فقه، عربی)

از: مهدی بن محمّدمهدی بن ابی‌ذر نراقی مشهور به آقا کوچك، درگذشته: ۱۲۶۸ه

آغاز: «الحمدلله الذی خلق الخلق بقدرته و جعلهم آلة لربوبیّته و ارشدهم الی معالم دینه... و بعد فیقول الراجی الی الطاف ربه الباقی مهدی بن...».

انجام: «و اذ لیس فی المسئلة فائدة کثیرة فلا حاجة الی اطناب الکلام فیها ازید من ذلك... ان یتأمّل و یفهم ما هو التحقیق فیها و التدقیق».

بنگرید به: نسخه شماره «۴۶۱۷» گزارش شده در جلد «۱۲» فهرست همین کتابخانه.

گزارش متن: کتاب مفصلی است در علم اصول فقه شامل یك مقدمه و چند مقصد و یك خاتمه با عناوین (تنقیح ـ تنقیح) مقدمه: فی بیان رسم هذا العلم و موضوعه و ثمرته و رتبته و مبادیه. المقصد الاول: فیما یتعلق باحوال الالفاظ و الاوضاع و الاستعمالات...

مولف در مقدمه گوید: چون فواید لطیفه و نکات شریفه این علم در کتب متفرق بود تصمیم به جمع آن گرفتم لکن به تعویق می‌افتاد تا اینکه به ارض کربلا و زیارت خامس آل‌عبا(ع) مشرف و نفس خویش به جمع آن ملتزم نمودم و در آن فایده افکار و نظرات لطیف و ثمره تحقیقات خویش و آنچه از استادم ملا احمد آموخته بدان افزودم. نسخه موجود، جلد نخست و شامل مباحث الفاظ می‌باشد.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «قد غنا من نقل و تحریر هذا الکتاب... العبدان الضعیفان... محمّدعلی و فرج‌الله الحسینی ابنان محمّدهاشم الحسینی... فی شهر جمادی الاولی فی سنة ۱۲۵۱ احد و خمسین و ماتین بعد الالف من الهجرة حبیب ربّ الارباب... ایّها المومنون الّذین ینظرون الی هذا الکتاب انّا یتمنّی منکم ان تستغفروا لمن حرّره لانه یلوح الخط فی القرطاس دهراً و کاتبه رمیم فی التراب.» ❊نوع خط: نستعلیق ❊نام کاتب: محمّدعلی و فرج‌الله حسینی ❊تاریخ کتابت: ۱۲۵۱ه ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۲۱۰ ❊تعداد سطر: ۲۷ ❊اندازهٔ متن: ۲۱×۱۲/۵ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد:

۳۰×۲۰ سانتیمتر ❊نوع جلد: لاکی مجدول با زمینه طلایی و نقش گل و بوته، عطف: تیماج مشکی.

ویژگیها: نسخه‌ای است نفیس که در حیات مولف کتابت شده. در حاشیه تصحیح گردیده، عناوین با قرمز در حاشیه آمده است. آنچه در ترقیمه نسخه بدان اشاره رفته بدین معنی است که یکی از مستنسخ عنه نقل و دیگری تحریر می‌نموده است، نسخه اندکی رطوبت دیده است.

☜ *الذریعة:* ۴۶۰/۴؛ *الکرام البررة:* ۵۷۵/۳؛ *فهرست کتابخانه آستان قدس رضوی:* ۱۸/۶.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۰۰۳»

۴۲۶. **شرح حال چشتیه = چشتیه = سلسله چشتیه** (تراجم، فارسی)

از: ناشناخته

آغاز: افتاده «... که این چنین جانور مهلك را نگاهداشتن و با افسون محتاج گشتن شیخ مولانا ضیاءالدین حامد حکیم شرف ارادت و خلافت...».

انجام: «سید نظام‌الدین حسنی هندوی... و صاحب خانه را آواز داد و گفت که معلومی زیر خاك است بردار تا به کار عمارت به کار آید...» افتاده.

گزارش متن: کتابی است در شرح حال بزرگان چشتیه دارای عناوین (نقل است ـ نقل است) که در آن به شرح حال، آثار، اشعار و برخی از مکتوبات چشتیه اشاره شده و از کتابهایی چون سیر الاقطاب، اسماء الابرار، سیر الاولیاء، بحرالاسرار، و روضة الاولیاء نقل گردیده است. در برگ ۱۶۷ تاریخ وفات حسام‌الدین محمّد فرح چشتی سال ۱۱۷۵ه آمده که بیانگر این است که مولف در اواخر سدهٔ ۱۲ه یا اوایل سدهٔ ۱۳ه می‌زیسته است.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نستعلیق خوش ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۱۳ه ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۳۷۴ ❊تعداد سطر: ۲۱ ❊اندازهٔ متن: ۲۳×۱۱ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۲۹/۵×۱۷/۵ سانتیمتر ❊نوع جلد: مشمّع سبز.

ویژگیها: نسخه‌ای است نفیس، در حاشیه تصحیح و با نشان «بلغ» (در برگ ۱۲۷) مقابله گردیده است. برگها مجدول دو خطی سبز و قرمز و دارای کمند، نسخه رطوبت و

آسیب دیده است. شمارهٔ نسخه: «۱۴۰۰۴»

۴۲۷. منهج الاجتهاد[1] = شرح شرایع الاسلام (فقه شیعه، عربی)

از: شهید ثالث، محمّدتقی بن محمّد برغانی قزوینی، شهادت: ۱۲۶۴ه

آغاز: «الحمدلله رب العالمین... قوله: الفصل الاول: فی صلوة الجمعة الخ. اعلم ان وجوب صلوة الجمعة فی الجملة مما لاریب فیه بل هو من ضروریات الدّین و مذهب سیّد المرسلین...».

انجام: «قد جفّ القلم عن شرح کتاب الصلوة و ما یناسبها بعنایة الله الّذی خلقنی فسوّینی... و حفظنا عمّن فیها من انبا الشیطان... ما بقی من المطالب الفقهیة بالاستدلال و الامعان.».

بنگرید به: نسخه شماره «۲۴۰۶» گزارش شده در جلد «۷» فهرست همین کتابخانه.

گزارش متن: نسخه موجود از ابتدای صلوة الجمعة آغاز و تا پایان کتاب الصلوة به انجام می‌رسد.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «اللّهم وفّق بجاه محمّد و علی و فاطمه و الحسن و الحسین... علی ید الحقیر الفقیر عبدالصمد بن محمّدباقر الانصاری ساکن فی قریه ابراهیم‌آباد من یوم الاثنین ۲۷ شهر صفر المظفّر سنة ۱۲۴۴.» ❊نوع خط: نسخ زیبا ❊نام کاتب: عبدالصمد بن محمّدباقر انصاری ❊تاریخ کتابت: ۱۲۴۴ه ❊محلّ کتابت: قریه ابراهیم‌آباد ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۲۸۶ ❊تعداد سطر: ۲۵ ❊اندازهٔ متن: ۱۹×۱۱/۵ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۳۰×۲۱ سانتیمتر ❊نوع جلد: تیماج مشکی مجدول با ترنج و سرترنج.

ویژگیها: در حاشیه تصحیح شده است، مهر پدر عزیزم حضرت آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی(ره) زینت بخش آغاز و انجام نسخه می‌باشد، اندکی رطوبت دیده است.

الذریعة: ۱۸۲/۲۳؛ *ریحانة الادب:* ۲۴۷/۱؛ *الکرام البررة:* ۲۲۶/۱.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۰۰۵»

---

۱. این کتاب در چند جلد نگاشته شده و بیشترین آن در این کتابخانه موجود می‌باشد.

۴۲۸. حاشیة انوار التنزیل (تفسیر، عربی)

از: سید حسین حسینی خلخالی[۱]، درگذشته: ۱۰۱۴هـ[۲]

آغاز: «الحمدلله الذی تولّه العرفاء فی کبریاء ذاته و تحیّر العقلاء فی عظمة صفاته تلألأت فی صفحات الموجودات انوار سلطانه... سورة یس کالم فی المعنی و الاعراب...».

انجام: «کقولهم یوم یدع الداع فانّ اصله الداعی اسقط الیاء ق ولیکن هذا آخر ما قصدنا».

بنگرید به: نسخه شماره «۳۲۵۸» گزارش شده در جلد «۹» فهرست همین کتابخانه.

گزارش متن: نسخه موجود از ابتدای سوره یس آغاز و تا پایان کتاب به انجام می‌رسد.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «قد تمّ تنمیقی فی یوم الخمیس من شهر الله المبارك علی ید افقر العباد... حسن بن ابراهیم غفرالله... المؤمنین و المؤمنات آمین.» ❊نوع خط: نسخ ❊نام کاتب: حسن بن ابراهیم ❊تاریخ کتابت: اوایل سدهٔ ۱۱هـ ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۲۲۱ ❊تعداد سطر: ۲۴ ❊اندازهٔ متن: ۲۲×۱۴ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۲۹×۲۱ سانتیمتر ❊نوع جلد: مقوای سبز با نقش گل و بوته با لبه برگردان، عطف و حاشیه‌ها: تیماج زرشکی.

ویژگیها: نسخه‌ای است نفیس، گویا در حیات مؤلف کتابت شده است، حاشیه نویسی دارد با نشان «هـ» و «شیخ‌زاده»، در حاشیه تصحیح و با نشان «بلغ» مقابله گردیده است. در برگ نخست دستخط مبارك پدرم حضرت آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی(ره) چنین آمده است: «تعلیقة العلامه السید حسین الحسینی الخلخالی المتوفی سنة ۱۰۱۴هـ علی تفسیر البیضاوی حرّره شهاب‌الدین الحسینی المرعشی النجفی ۱۳۸۹» تملك سید محمّدشریف مفتی ارزن الروم و سید

---

۱. حسن حسینی خلخالی معجم المؤلفین ۲۲۱/۳، حسین بن حسن حسینی خلخالی هدیة العارفین ۳۲۱/۲.

۲. صاحب الذریعة گوید سال درگذشت او بعد از ۱۰۲۴هـ (تاریخ تألیف حاشیه شرح تهذیب المنطق دوانی) است، لکن تاریخ انجام رساله مذکور در نسخه موجود در کتابخانه مرکزی دانشگاه تهران (تمت الرسالة فی تاریخ سنة ثلث عشر و الف) آمده که خلاف نظر صاحب الذریعه است.

مصطفی بن عثمان بك سنة ۱۱۵۰هـ با مهر بیضی «... مصطفی» و وقفنامه حاجی محمّدهاشم به سال ۱۲۳۱هـ در برگ نخست آمده است، مهر مربّع «الله محمّد علی المتوکل عبده هاشم» در برگ آغاز و انجام دیده می‌شود، چند حدیث از احادیث اهل‌سنت و سطرهایی در مورد علم کلام در دو برگ پایانی آمده. نسخه رطوبت دیده است.

الذریعة: ۴۱/۶؛ کشف الظنون: ۱۹۲/۱؛ هدیة العارفین: ۳۲۱/۱؛ معجم المؤلفین: ۲۲۱/۳؛ کتابنامه بزرگ قرآن کریم: ۴۰۹۸/۹؛ فهرست کتابخانه دانشگاه تهران (مشکوة): ۳۶/۳؛ طبقات اعلام الشیعة: ۱۶۵/۵.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۰۰۶»

۴۲۹. صحاح اللغة = الصحاح فی اللغة (لغت، عربی)

از: ابونصر اسماعیل بن حمّاد جوهری، درگذشته: ۳۹۳هـ

آغاز: افتاده «... ثنیاننا ان اتاهم کان بدأهم و بدؤهم ان اتانا کان ثنیانا...».

انجام: «فاتّعظ ای قبل الموعظه یقال السعید من وُعظ بغیره و الشّقی من اتّعظ به غیره. الواکظ الدافع یقال وکظ...» افتاده.

بنگرید به: نسخه شماره «۴۱۹» گزارش شده در جلد «۲» فهرست همین کتابخانه.

گزارش متن: نسخه موجود جلد نخست کتاب و از باب الالف آغاز و تا پایان باب الظاء به انجام می‌رسد.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نسخ کهن ❊تاریخ کتابت: اواخر سدهٔ ۷هـ ❊عنوانها و نشانیها: شنگرف و مشکی ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۲۴۵ ❊تعداد سطر: ۲۳ ❊اندازهٔ متن: ۱۹×۱۳ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۲۷×۱۸ سانتیمتر ❊نوع جلد: تیماج دو رو، برون: مشکی با ترنج و سرترنج طلایی، درون قهوه‌ای.

ویژگیها: نسخه‌ای است بسیار نفیس و کهن، عناوین با شنگرف در حاشیه آمده و برخی از برگها مجدول می‌باشد، مهر دایره در برگ ۱۶۹ و ۱۹۳ آمده است، نسخه رطوبت و آسیب دیده. یك برگ از آغاز و یک برگ از انجام نسخه افتاده است.

کشف الظنون: ۱۰۷۱/۲.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۰۰۷»

۴۳۰. **لمحات من نفحات القدس** (تصوف ـ تراجم، فارسی)

از: محمّدعالم صدیقی علوی، درگذشته: ۱۰۴۱ه

آغاز: «حمد و سپاس بی‌قیاس مرخداوندی را که عارفان درگاه احدیت از ادراك کمال او قاصر... امّا بعد یقول العبد الفقیر الی الله الغنی...».

انجام: «و مرقد شریف حضرت شیخ در ولایت انهار سمرقند در قریه قومی است... و از خاکساران و مشتاقان بسازی آمین ربّ العالمین».

گزارش متن: کتابی است با عنوان‌های (لمحه ـ لمحه) که به اشاره خواجه احمد یسوی در رؤیا، و به نام ابوالفتح امام قلی محمّد بهادرخان در دو مقصد نگاشته شده است.

مقصد اول: در بیان آیات و روایاتی که دلالت دارد بر جواز ذکر جهر، مقصد دوم: در بیان خوارق عادات، واردات و الهامات مشایخ سلسله جهریه که با حضرت خضر(ع) آغاز می‌گردد. مولف در این کتاب به شرح احوال و کرامات صوفیان ماوراءالنهر پرداخته و از اشعار فارسی نیز استفاده نموده است. این کتاب به سال ۱۴۰۶ه از سوی مرکز تحقیقات فارسی ایران و پاکستان در شهر لاهور به چاپ رسیده است.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «تمام شد تحریر این مجموعه... در شهر جمادی الثانی سنه ۱۰۵۶ هزار و پنجاه و شش... علی ید العبد الضعیف اضعف العباد دوست محمّد بن شاه محمّد غزیره کی.» ❊نوع خط: نستعلیق ❊نام کاتب: دوست محمّد بن شاه محمّد غزیره کی ❊تاریخ کتابت: ۱۰۵۶ه ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۱۶۵ ❊تعداد سطر: ۲۱ ❊اندازهٔ متن: ۱۷×۱۰ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۲۶×۱۸ سانتیمتر ❊نوع جلد: تیماج قهوه‌ای با ترنج و سرترنج و لچك.

ویژگیها: نسخه‌ای است نفیس و نایاب، دارای یك مورد حاشیه با نشان «منه سلمه‌الله» در حاشیه تصحیح گردیده است. در آغاز و انجام اشعاری از جامی و غیره آمده است و در یك مورد تاریخ سال ۱۲۸۵ه دیده می‌شود، نسخه رطوبت و آسیب دیده، سپس بازسازی شده است. در برگ ۱۵۰ مهر بیضی ناخوانا وجود دارد.

☜ *فهرستواره کتابهای فارسی*: ۲۲۵۷/۳؛ *صورت کتابهای فهرست شده در کتابخانه مرکزی مرکز اسناد (۱۳۶۷ـ۱۳۶۴)*: ۱۰۴۲. شمارهٔ نسخه: «۱۴۰۰۸»

۴۳۱. شرح منهاج الوصول الی علم الاصول (اصول فقه، عربی)

از: برهان‌الدین عبیدالله بن محمّد فرغانی عبری، درگذشته: ۷۴۳هـ

آغاز: افتاده «... احتمال التخصیص قلنا الاصل یدفعه... المسئلة السادسة فی انه هل یجوز التمسك بالعام قبل طلب مخصصه ام لا فنقول...».

انجام: «فجاز الاستفتاء فی اصول الدین لکل واحد سواء کان مجتهداً ام لا والله اعلم بالصواب... و صلی الله علی سیدنا محمّد و آله و صحبه و سلّم.».

بنگرید به: نسخه شماره «۲۵۰۷» گزارش شده در جلد «۷» فهرست همین کتابخانه.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «و کان الفراغ من کتابته فی ثانی عشر شهر رجب الاصم سنة تسع و ستین و ثمان مائة احسن الله عاقبتها... محمّد بن عبدالله الادمیونی الحسنی... بکرمه آمین.» ❊نوع خط: نسخ ❊نام کاتب: محمّد بن عبدالله ادمیونی حسنی ❊تاریخ کتابت: ۸۶۹هـ ❊عنوانها و نشانیها: نانوشته ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۱۴۲ ❊تعداد سطر: ۲۵ ❊اندازهٔ متن: ۱۹/۵×۱۱/۵ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۲۸×۱۹ سانتیمتر ❊نوع جلد: تیماج قهوه‌ای ضربی با ترنج.

ویژگیها: نسخه‌ای است نفیس و کهن، دارای حواشی با نشان «منه»، «۱۲»، «۱۱۳»، «حلوائی» و «محمّد شروانی». در حاشیه تصحیح گردیده، در برگ انجام نسخه تملك درویش حسین بن میر محمّد قزوینی به سال ۱۰۷۵هـ و محمّد بن عبدالله و تملکی به تاریخ پایان ربیع الثانی ۱۰۷۰هـ با مهر بیضی «محمّد و آله هم شفعاء الخلائق محمّد اسحق» آمده است، نسخه رطوبت و آسیب دیده و به طرز نیکویی از سوی واحد مرمّت همین کتابخانه ترمیم و بازسازی گردیده است.

کشف الظنون: ۱۸۷۸/۲؛ *هدیة العارفین:* ۶۴۹/۱.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۰۰۹»

۴۳۲. تهذیب الاحکام (حدیث شیعه، عربی)

از: شیخ الطائفه، محمّد بن حسن طوسی، درگذشته: ۴۶۰هـ

آغاز: «فضل الجهاد و فرضه، محمّد بن احمد بن یحیی عن ابی‌جعفر عن ابیه... قال قال رسول‌الله [صلی‌الله علیه و آله] ان جبرئیل اخبرنی بامر قرّت به عینی و فرح به قلبی...».

انجام: «و ما ذکرته عن ابی‌عبدالله الحسین بن سفیان البزوفری... و قد ذکرنا نحن مستوفی فی کتاب فهرست الشیعة و الحمدلله رب العالمین و صلی‌الله علی محمّد و آله الطاهرین و سلم.».

بنگرید به: نسخه شماره «۲۲۹» گزارش شده در جلد «۱» فهرست همین کتابخانه.

گزارش متن: نسخه موجود از آغاز کتاب الجهاد شروع و تا پایان کتاب تهذیب الاحکام به انجام می‌رسد.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «تم کتاب الجهاد... علی ید الفقیر المحتاج رمضان علی بن محمّدعلی رارانی قریة من قراء اصفهان تحریراً فی تاریخ منتصف شهر شعبان المعظم سنة ۱۰۶۶ ست و ستین و الف من الهجرة، قد فرغ هذا الکتاب من اوله الی آخره رمضان علی بن محمّدعلی رارانی من یوم الرابع السادس و العشرین من شهر ربیع الثانی من شهور سنة سبع و ستین بعد الالف من الهجرة النبویة المصطفویة.» ❊نوع خط: نسخ ❊نام کاتب: رمضان علی بن محمّدعلی رارانی اصفهانی ❊تاریخ کتابت: ۱۰۶۷هـ ❊عنوانها و نشانیها: مشکی ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۴۸۱ ❊تعداد سطر: ۲۷ ❊اندازهٔ متن: ۲۱/۵×۱۰/۵ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۳۹/۵×۱۹ سانتیمتر ❊نوع جلد: تیماج سبز مجدول ضربی با ترنج و سرترنج و لچك.

ویژگیها: نسخه‌ای است نفیس، دارای حواشی با نشان «عد»، «قسم»، «ق‌س‌م»، «هـ» و «یوسف»، در حاشیه تصحیح و با نشان «بلغ» و «بلغ قبالاً ایده الله تعالی» مقابله گردیده است، این نسخه از آغاز تا انجام از سوی محمّدامین قهپایی در تاریخ‌های زیر بر محمّدسعید بن سراج‌الدین قاسم طباطبایی قهپایی قرائت شده متن این قرائتها همراه با اجازه به خط سیّد قهپایی در پایان کتاب التجارات، کتاب الوصایا و کتاب الدیات، چنین آمده است: «قد قرأ علیّ الفاضل الصالح الامین مولانا محمّدامین القهپایی ایده‌الله من اوّل الکتاب الی هنا قراءة اتقان و احکام و اجزت ان یروی عنّی و انا الفقیر[الی] الله ابن قاسم محمّدسعید الحسنی الحسینی فی تاریخ ۳ ربیع الآخر ۱۰۷۴»، «قد قرأ علیّ الاخ الامجد مولانا محمّدامین من اول الکتاب الی هنا قراءة اتقان و انا الفقیر الداعی للمومنین و المؤمنات محمّدسعید الحسنی الحسینی فی ۲۴ شعبان سنة ۱۰۷۶»، «قد قرأ علیّ الاخ الامجد الاصلح مولانا محمّدامین القهپایی اصلح الله حاله و نورالله باله تهذیب الاحکام من اوله الی آخره قراءة اتقان و احکام

و قد اجزت له ان یروی عنّی هذا الکتاب المستطاب لمن هو اهل للروایة و التعلیم من اهل الایمان و انا المفتاق الی رب الجلیل ابن قاسم محمّدسعید الحسنی الحسینی الطباطبایی عفی‌الله عنهما بحق النّبی و الوصیّ فی سلخ شهر شعبان سنة ۱۰۷۷»، نسخه اندکی رطوبت و آسیب دیده است.

الذریعة: ۵۰۴/۴؛ *طبقات اعلام الشیعة*: ۵۹/۵، ۲۴۳. شمارهٔ نسخه: «۱۴۰۱۰»

۴۳۳. **نزهة الابرار و نخبة الاخبار فی سیرة النّبی المختار** (سیره پیامبر اکرم(ص)، فارسی)

از: محمود بن محمّد مطبّب لاری، درگذشته: پس از ۸۷۱ه

آغاز: «الحمدلله الذی نوّر مصباح العقول فی استیقان التوحید باشعّة انوار الربیع... اما بعد بر رای عالم آرایی ارباب فضل و سداد و اصحاب علم و ارشاد...».

انجام: «خاتمة الکتاب هنگام آن است که از عمر گذشته و ایام بهرزه رفته متأسف شویم... و روز حشر ما به پرده عفو و غفران خود مستور فرماید...

مناجات ای بازل بوده نابوده ما وای بابد بوده فرسوده ما».

گزارش متن: کتاب مفصلی است در دو جلد در سیره پیغمبر اکرم (صلی‌الله علیه و آله) حاوی احادیث نبوی، اشعار فارسی و عربی و حکایات شنیدنی برگرفته از کتابهای مختلف گوناگون، تفسیری و تاریخی از جمله کتاب وفا، شفا، تفسیر ابن کثیر، ترغیب و ترهیب، معالم التنزیل، شرح تعرف، دلالة المسترشدین، و حیوة الحیوان دمیری، مشتمل بر یك مقدمه و چهل و پنج فصل و خاتمه که معمولاً هر فصل با دعا و ثنا و صلوات بر پیامبر اکرم (ص) به انجام می‌رسد.

مقدمه: در عظمت رسول اکرم (ص)، فصل ۱: در سبب ایجاد موجودات و کیفیت طلوع نور زمین و سموات علیه اشرف التحیات و کرائم الصلوات، فصل ۲: در بیان اسماء مبارك رسول (ص)، فصل ۳: بشارة رسل سابقه و اشاره کتب سابقه، فصل ۴: در ذکر اخبار متقدمان و کاهنان... به ظهور سید عالمیان، فصل ۵: بیان انتقال نور فایض سرور وجود مودود حضرت محمّدیة، فصل ۱۰: در بیان شقّ صدر شریف، فصل ۱۵: در بیان بعثت حضرت و کیفیت بدایة، فصل ۲۰: هجرة صحابه به حبشه، فصل ۲۵: بیعت اهل مدینه، فصل ۳۰: در بیان سال سیم هجرت غزاء سویق و قتل کعب بن اشرف و غزاء احد و ذکر قتل حمزه، فصل

۳۲: (آغاز جلد دوم): در ذکر وقایع سال پنجم هجرت، فصل ۳۵: در بیان وقایع سال هفتم هجرت، فصل ۴۰: در ذکر برخی از معجزات، فصل ۴۴: در فضیلت صلوات بر سید کائنات، فصل ۴۵: در بیان دوستی حضرت و بیان احوال قیامت و صفت بهشت و دوزخ.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نستعلیق ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۱۲ه ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۳۱۸ ❊تعداد سطر: ۲۳ ❊اندازهٔ متن: ۱۴/۵×۲۰/۵ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۲۳/۵×۳۰ سانتیمتر ❊نوع جلد: تیماج قهوه‌ای ضربی با ترنج.

ویژگیها: نسخه‌ای است نفیس و نایاب، در حاشیه تصحیح و با نشان «بلغ» مقابله گردیده، فهرست فصول و موضوعات کتاب در ۴ برگ در آغاز نسخه آمده، در دو برگ پایانی چند حدیث از احادیث اهل‌سنت از جمله کیفیت صلوة عبهر دیده می‌شود در برگ نخست صورت بیع کتاب با مهر دایره محو شده و در برگ آغازین نسخه، تملك ابن محمّدصالح ساکن قصبه شکر وجود دارد، برگها مجدول به قرمز، نسخه رطوبت و آسیب دیده و سپس ترمیم گردیده است.

کشف الظنون: ۱۹۳۸/۲؛ *فهرستواره کتابهای فارسی:* ۱۸۱۱/۳؛ *فهرست مشترك پاکستان:* ۲۲۱/۱۰. شمارهٔ نسخه: «۱۴۰۱۱»

۴۳۴. زیج رحیمی[1] (اخترشناسی، فارسی)

از: فریدالدین مسعود بن ابراهیم دهلوی، درگذشته: پس از ۱۰۴۱ه

---

۱. زیج رحیمی تالیف ملاّ فریدالدیّن مسعود دهلوی متوفی به سال ۱۰۴۱ه است که به امر عبدالرحیم‌خان بهارلوی ترکمان از سپهسالاران نامدار عصر جهانگیرشاه نوشته و به نام وی تسمیه کرده است، لیکن قبل از پایان این زیج، خان خانان در سال ۱۰۳۶ه درگذشته و حدود پنج سال بعد نیز مؤلف جان سپرده است. در نسخه موجود که بسیار تمیز و هنری و مرصّع و در قطع سلطانی ساخته شده، در صفحه دوم کتاب که معمولاً می‌بایست نامی از کتاب و مؤلف در آن درج گردد، نانوشته مانده و بقیّه کتاب تا پایان را نگاشته است، این زیج در برخی از فهارس به عنوان زیج شاهجهانی یا کارنامهٔ صاحب قران ثانی، معرفی گردیده است.

آغاز: «حمد بیحد خالقی را سزد که مهندس قدرت شامله‌اش در تقویم درجات مخلوقات دقیقهٔ از دقایق فرو نگذاشت... اما بعد چون بعنایت بی نهایت حضرت پادشاه علی الاطلاق...».

انجام: «دور مبدأ تاریخ الهی شاه جهانی یکهزار و بیست و نه سال از سالهای آفتاب گذشته بوده است والله اعلم بالصواب».

گزارش متن: زیجی است به شیوه زیج الغ بیك در یك مقدمه و ۴ مقاله و جدولهای اخترشناسی فراوان در مورد موقعیت اجرام آسمانی موجود در منطقة البروج.

نسخه موجود بعد از برگ نخست و چندین برگ جداول اخترشناسی، مقاله سوم و چهارم را دارد. مقاله سوم مشتمل است بر ۱۵ باب.

باب ۱: در معرفت تعدیل ایام به لیالیها، باب ۲: در استخراج اوساط کواکب، باب ۵: در معرفت ابعاد نیّرین از مرکز عالم، باب ۱۰: در معرفت خسوف، باب ۱۴: در معرفت مواضع ثوابت در طول و عرض، باب ۱۵: در بیان تقویم کبیر، مقاله چهارم در ۲ باب، باب اول در هفت فصل، فصل ۱: در نمودارات، فصل۲: در معرفت عرض، باب ۳: در معرفت درجه مصححه کواکب، باب ۶ در انتهاءات موالید، باب ۷: در فردارات موالید.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «تمت النسخة المیمونة فی التاریخ عشر من شهر ذی‌القعدة سنة ۱۰۸۲ هجریة بید الضعیف الراجی الی رحمةالله محمّدسعید بن عبدالعزیز بن محمّدصادق زاهد غفرالله له و لوالدیه و احسن الیهما و الیه.

غـریق رحمـت یـزدان کسی باد که کاتب را به الحمدی کند شاد.»

❊نوع خط: نستعلیق ❊نام کاتب: محمّدسعید بن عبدالعزیز بن محمّدصادق زاهد ❊تاریخ کتابت: ۱۰۸۲هـ ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد سطر: مختلف ❊اندازهٔ متن: ۲۹×۲۰ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۳۵/۵×۲۶/۵ سانتیمتر «قطع سلطانی»

❊نوع جلد: تیماج قهوه‌ای ضربی مجدول و دارای قاب همراه با ترنج کوچك در وسط.

ویژگیها: نسخه‌ایست نفیس و نایاب دارای یك سرلوح بسیار زیبای مرصّع منقّش به گل و بوته‌های رنگارنگ و زیبا، نسخه اندکی رطوبت دیده، برگ‌های آغاز و پایان ترمیم گردیده است. اگر چه این نسخه به خطّ مؤلّف نیست، لیکن نسخه بسیار نفیس و ارزشمندی است که بسیار نادر و عزیز الوجود می‌باشد. از این زیج کمتر نسخه‌ای در

کتابخانه‌های بزرگ کشور و خارج کشور یافت می‌شود.

☜ *فهرستواره کتابهای فارسی:* ۲۹۵۵/۴؛ *مآثر رحیمی:* ۹/۳؛ *دانشنامه ادب فارسی در شبه قاره هند:* ۱۴۶۱/۴، ۱۹۸۰؛ *فهرست کتابخانه آستان قدس رضوی:* ۱۸۴/۸.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۰۱۲»

۴۳۵. ترجمه بحر الجواهر (لغت ـ پزشکی، فارسی)

از: محمّد صدیق

آغاز: «ستایش و سپاس افزون از قیاس پادشاهی را سزاست که تنوّع لغات و لسان بنی نوع انسان... حسب الامر غرّه ناحیه فتوّت... راجه اجیت سنگه بهادر...».

انجام: «چون بآن موضع رسیدم هر چه از فرمایش ما فراموش شده بود در ایام گذشته همه به خاطر آمد و از این سبب است که حکما منسوبند به آن موضع و در هیچ زمینی مثل ایشان پیدا نشده.».

گزارش متن: ترجمه‌ای است از بحر الجواهر محمّد بن یوسف هروی که در آن به ریشه لغوی برخی از واژه‌ها اشاره دارد. آنگونه که در مقدمه آمده: مترجم این ترجمه را به درخواست دوست خود راجه اجیت سنگه «زیب مسند ریاست بلم کده پایتخت شاه جهان‌آباد» آغاز نموده و هر جا مسامحاتی از هروی دیده است به تصحیح و تفسیر آن پرداخته است، وی حرف اول کلمه را باب و حرف دوم را فصل قرار داده است.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «الحمدلله علی نعمائه الشاملة... این خامه به پایان رسید در ماه رمضان المبارك بتاریخ دهم سنه ۱۲۳۸ هجری قمری.» ❊نوع خط: نستعلیق ❊تاریخ کتابت: ۱۲۳۸هـ ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۲۰۱ ❊تعداد سطر: ۲۱ ❊اندازهٔ متن: ۱۲×۲۴/۵ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۳۴×۲۱ سانتیمتر ❊نوع جلد: تیماج زرشکی با ترنج و سرترنج.

ویژگیها: نسخه‌ای است نفیس و نایاب دارای حواشی با نشان «۱۲»، برگها مجدول دو خطّی مشکی و قرمز، در برگ نخست تملك فدا علی موسوی بحرینی سماهیجی آمده و در انجام نسخه، در رقم کاتب چند سطر به قلم ریزتر دیده می‌شود که محرز نگردید از کاتب است، یا بعداً به آن افزوده شده و در آن نام امجدعلی صاحب آمده است. یادداشتهای

گوناگون و چند نسخه پزشکی در آغاز و انجام وجود دارد. نسخه اندکی رطوبت دیده است.

☜ *فهرستواره کتابهای فارسی:* ۳۳۰۹/۵؛ *فهرست مشترک پاکستان:* ۴۹۹/۱.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۰۱۳»

۴۳۶. **مواهب علیّه = تفسیر حسینی** (تفسیر، فارسی)

از: کمال‌الدین حسین بن علی واعظ کاشفی بیهقی سبزواری، درگذشته: ۹۱۰هـ

آغاز: افتاده «... نصاری که ثالث ثلاثه قائل‌اند... بی‌مانند، الحکیم دانا و محکم کار، هو الذی انزل اوست آنکه فرو فرستاد...».

انجام: «قل الله، بگو که خدای یهدی للحق بسوی حق احق ان یتبع سزاوارست که متابعت کرده شود امن...» افتاده.

بنگرید به: نسخه شماره «۱۲۷۰» گزارش شده در جلد «۴» فهرست همین کتابخانه.

گزارش متن: نسخه موجود از آیه ۷ سوره مبارکه آل عمران آغاز و تا آیه ۳۵ سوره مبارکه یونس به انجام می‌رسد.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نسخ ❊تاریخ کتابت: اوایل سدهٔ ۱۰هـ ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۲۱۱ ❊تعداد سطر: ۲۷ ❊اندازهٔ متن: ۱۴×۲۳/۵ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۲۲/۵×۳۳/۵ سانتیمتر ❊نوع جلد: تیماج قهوه‌ای با ترنج.

ویژگیها: نسخه‌ای است نفیس و احتمالاً در عصر مولف کتابت شده، حاشیه نویسی دارد با نشان «۱۲» و یك مورد «مولوی نورالاسلام سلّمه ربّه». در حاشیه تصحیح گردیده، برگها مجدول به قرمز و متن و حاشیه شده است، نسخه رطوبت و آفت دیده است.

☜ *الذریعة:* ۲۴۱/۲۳؛ *ریحانة الادب:* ۲۹/۵؛ *فهرست نسخه‌های خطی فارسی:* ۶۲/۱.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۰۱۴»

۴۳۷. شوارق الإلهام فی شرح تجرید الکلام (کلام، عربی)

از: عبدالرزاق بن علی لاهیجی گیلانی قمی، معروف به فیّاض، درگذشته: ۱۰۷۲ه

آغاز: «ربّنا افتح بیننا و بین قومنا بالحقّ و انت خیر الفاتحین و الحمدلله الذی هدانا لهذا و ماکنا لنهتدی لولا ان هدانا الله... فیقول العبد الراجی بباب ربه الملتجی...».

انجام: «المسئله السادسه فی کلامه تعالی... و اشار ههنا بقوله و النفسانی غیر معقول تـمّت و الی هنا وصل و انقطع کلام الشارح... یقول الفقیر الی ربّه الغنی محمّدشریف بن محمود... بلطفه الابدی السرمدی و طاب ثراه و جعل الجنة مثواه انتهی.».

بنگرید به: نسخه شماره «۸۹۷» گزارش شده در جلد «۳» فهرست همین کتابخانه.

گزارش متن: نسخه موجود از آغاز، تا شرح مسئله ششم، از فصل دوم، از مقصد ثالث به انجام می‌رسد.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «و قد فرغت من استنساخه و انا العبد الجانی الاقلّ النّهاوندی فی اوّل الساعة الاخر من یوم الجمعة ۱۳ من شهر ذی‌قعدة الحرام من سنة ۱۲۵۸ فی محروسة اصفهان... تمّ بالخیر و الحمدلله تمّ.» ❊نوع خط: نستعلیق ❊نام کاتب: نهاوندی ❊تاریخ کتابت: ۱۲۵۸ه ❊محلّ کتابت: اصفهان ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۲۲۵ ❊تعداد سطر: ۲۷ ❊اندازهٔ متن: ۱۹×۱۰ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۳۰×۱۹/۵ سانتیمتر ❊نوع جلد: تیماج قهوه‌ای مجدول.

ویژگیها: نسخه‌ای است نفیس با حواشی فراوان با نشان‌های «۱۲۸»، «۳۰۳»، «۲۵۲»، «منه رحمه‌الله»، «ملا احمد اردکانی»، «عبدالله الزنوزی»، «محمّدجعفر» و «لمحرّره»، در حاشیه تصحیح و از روی نسخه‌ای که به خط ملا عبدالله زنوزی تبریزی بوده کتابت گردیده است. کاتب که خود از افاضل و از شاگردان محمّدجعفر لاهیجی بوده، در برگ نخست و در پایان مبحث امور عامه درباره حواشی و رموز آن چنین آورده که علامت ۱۲۸، رمز از میرزا محمّدحسین طبیب اصفهانی و ۳۰۳ از ملا اسمعیل واحد العین و ۲۵۲ از محمّدعلی نوری می‌باشد، و در برگ ۱۱۹، حاشیه‌ای با تاریخ ۱۲۷۱ه به خط کاتب دیده می‌شود. نشان بلاغ در سه جای نسخه چنین آمده است: الف) پایان مبحث امور عامّه: «بلغ قبالا من اوله الی آخره و قرائة ایضا من اول مباحث العلة و المعلول و قد رأیت فیه اغلاطاً قلیلة حین القرائة و بلغ درساً الی هنا تارة من اوّله فی غرّة ذی‌القعدة سنة ۱۲۷۱» ب) پایان

مبحث جواهر و اعراض: «بلغ من الجواهر و الاعراض من اوّله الی آخره مقابلة مع نسخة کتبه الفاضل المحقق الملاّ عبدالله الزنوزی بیده و قد کتب هو «ره» فی آخره هکذا (قد بلغ تصحیح هذه النسخة الشریفة من اول مباحث الجواهر الی مباحث الحرکة مباحثة و منها الی هنا الی الآخر مطالعة بقدر الوسع و الطاقة علی ید الاقلّ) الی قوله عبدالله الزنوزی التبریزی قال: و قد اقتصیت فی تصحیحه جهده و سعیه مع زحمات کثیرة لانّ النسخ الّتی رآها کانت مشوشة مغلوطة و یلتمس عمّن یباحثه او یطالعه ان یذکره بالدّعا و یستغفر له عمّا السلف و یرجوا الله ان یجعله سببا لغفرانه و عفوه انه هو العفوّ الغفور قال: و کان ذلک فی یوم الخمیس من شهر شوّال المکرّم سنة ۱۲۲۷» ج) در انجام نسخه «قد بلغ مقابلة من اوله الی آخره و تمت المقابلة فی آخر یوم الثلث سابع شهر محرم الحرام من شهور سنة ۱۲۵۹ مع نسخة الملا عبدالله الجواهر و الاعراض مع الالهیات الی آخرها و قد کتب هو فی آخر کتابه (بلغ مقابلة المباحث الالهیة بعضها مباحثة و بعضها مطالعة انتهی) لعلّ مراده بل الظاهر من المطالعة انه حین یظنّ غلطا او- کان یرجع الی نسخة صحیحة و کان یقابل معها و- یصحّحها مثلها».

کاتب در برگ پایانی ضمن اشاره به شرح حال ملا عبدالله زنوزی، می‌نویسد این نسخه را از روی نسخه ملا عبدالله که از فرزندش در اصفهان بود، گرفته و کتابت نمودم. همچنین در برگ نخست، به شرح حال برخی از حکما، از جمله شریف جرجانی، ملا جلال دوانی، غیاث‌الدین منصور اشاره می‌کند.

تملّک آقا نورالدین ولد آقا محمّدباقر به سال ۱۲۹۴ و تملّک دیگری به سال ۱۳۰۹ه در برگ نخست و تملّک مهدی لاجوردی به سال ۱۳۸۴ه با مهر بیضی «عبده الراجی محمّدمهدی» در برگ اول و دوم آمده است. مهر بیضی «المتوکل علی الله عبده محمّد» در برگ ۹۵ و برگ ۱۹۷ وجود دارد. چند بیت شعر در برگ دوم نسخه آمده که یک بیت آن از میرزا محمود حکیم کهکی قمی می‌باشد. اندکی رطوبت و آسیب دیده است.

الذریعة: ۲۲۳۸/۱۴؛ طبقات اعلام الشیعة: ۳۱۹/۵.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۰۱۵»

۴۳۸. فرهنگ جهانگیری (لغت، فارسی)

از: میر جمال‌الدین حسین بن حسن انجو شیرازی، درگذشته: پس از ۱۰۳۰هـ[1]

آغاز: «آنکه بر لوح زبانها حرف اول نام اوست

آن همی گوید اله این ایزد و آن تنگری

... حمد بیحد و سپاس بی‌قیاس مرصانعی را سزاوارست که کاخ دماغ صدرنشینان محفل...».

انجام: «جلوه «ها»، هیلاج با اول... این لغت یونانیست و معنی آن چشم زندگانی است...

ز مهر و ماه که تأثیر بخش هیلاج‌اند دوام عمر تو وارد عطیه کبری».

بنگرید به: نسخه شماره «۹۸۷» گزارش شده در جلد «۳» فهرست همین کتابخانه.

گزارش متن: فرهنگ‌نامه‌ای است مشتمل بر یك مقدمه در دوازده آئین و ۲۴ باب دارای فصول، به ترتیب حروف الفبای فارسی و یك خاتمه در واژه‌های مرکب، اصطلاحات و استعارات. این فرهنگ به فرمان اکبرشاه گورکانی (۹۶۳ـ۱۰۱۴هـ) در سال ۱۰۰۵هـ آغاز و در دوره پادشاهی جهانگیر فرزند اکبرشاه گورگانی (۱۰۱۴ـ۱۰۳۷هـ) در سال ۱۰۱۷هـ به انجام رسیده است.

آئین اول از مقدمه: در تعداد زبان فارسی و فضیلت آن بر دیگر زبانها. آئین ۲) در بیان چگونگی زبان فارسی، آئین ۳) در تعداد حروف تهجی نزد فارسی زبانان، آئین ۴) در ذکر ترتیب کتاب و ابواب آن، آئین ۵) در ذکر تفرقه میان حروف و علامات هر حرفی، آئین ۱۰) در بیان حروف مفرده که در اوایل و اواخر کلمات بیاورند، آئین ۱۱) در املاء، آئین ۱۲) در عقد انامل و خاتمه در چندین درّ و هر درّ دارای چندین جلوه می‌باشد.

مولف در تدوین این اثر از ۵۳ فرهنگ و دیگر کتب تفسیری و تاریخی استفاده نموده و به واژه‌های مترادف و در برخی موارد معادل تازی، هندی، ترکی و یونانی آن اشاره می‌نماید.

این کتاب به سال ۱۲۹۳ق، در لکهنو هند و به سال ۱۳۵۱ش، در ۳ جلد در مشهد مقدّس به چاپ رسیده است. در نسخه موجود ۹ آئین از مقدمه افتاده است.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «تـمّت. تمام شد بتاریخ هفتم شهر شوّال سنه ۱۰۹۷» ❊نوع

---

۱. ۱۰۳۵هـ، دانشنامه ادب فارسی در شبه قاره هند ۱۹۵۷/۴.

خط: نستعلیق ❊تاریخ کتابت: ۱۰۹۷ه ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۲۳۵ ❊تعداد سطر: ۲۳ ❊اندازهٔ متن: ۲۴×۱۵ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۳۱×۲۲ سانتیمتر ❊نوع جلد: مقوای کاهی، عطف: پارچه زرشکی.

ویژگیها: نسخه‌ای است نفیس، دارای حواشی با نشان «۱۲»، در حاشیه تصحیح گردیده، یادداشتهای پراکنده‌ای در جلد نسخه و یك برگ در شرح برخی لغات فارسی در آغاز نسخه آمده است، نسخه رطوبت شدید و آسیب دیده است.

☜ *الذریعة:* ۱۹۷/۱۶؛ *طبقات اعلام الشیعة:* ۱۶۰/۵؛ *دانشنامه ادب فارسی در شبه قارّه:* ۱۹۵۷/۴؛ *فهرست کتابهای چاپی فارسی:* ۳۷۰۷/۳؛ *فهرست نسخه‌های خطی فارسی:* ۱۹۳۳/۳.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۰۱۶»

۴۳۹. تاج التّراجم فی تفسیر القرآن للأعاجم (تفسیر، فارسی)

از: ابوالمظفّر طاهر بن محمّد اسفراینی، معروف به شاهفور، درگذشته: ۴۷۱ه

آغاز: افتاده «... و لا تؤتوا السّفهاء، چنانچه یاذ کردیم و بدانکه مردی که ویرا رفاعة خواندندی فرمان یافت اندر وقت مصطفی صلی‌الله علیه و سلم...».

انجام: «مقاتل گوید فریشتگان خذای عزّوجلّ بر صراط بیستند و با ایشان... آتشین و نگذارند که کافران بر صراط گذر کنند این است که همی گوید «إنّ ربّك لبالمرصاد»...» افتاده.

گزارش متن: ترجمه و تفسیری است به نثر پارسی کهن که در آغاز هر سوره به مکی و مدنی بودن سوره، تعداد آیات، کلمات، حروف و اختلاف قرائت آن اشاره نموده و سپس حدیثی در ثواب قرائت سوره آورده است. مفسّر در این در تفسیر، بیشتر بر اخبار تکیه می‌کند و در برخی موارد حکایات تاریخی نیز بدان افزوده است. جهت اطّلاعات بیشتر می‌توان به مقدّمه نسخه چاپی مراجعه نمود.

۳ جلد از این تفسیر از سوی شرکت انتشارات علمی و فرهنگی و دفتر نشر میراث مکتوب پیرامون سال‌های ۱۳۷۵ـ۱۳۷۴ش با تصحیح آقایان استاد فرزانه علی‌اکبر الهی خراسانی و پژوهشگر پر تلاش استاد نجیب مایل هروی به چاپ رسیده است.

متأسفانه نسخه موجود پراکندگی دارد، آغاز آن چند آیه از سوره نساء و بعد سوره لقمان

تا نمل و بعد از آن از سوره مائده تا سوره نور و سپس از سوره عبس تا بخشی از سوره فجر را دارد.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نسخ و ثلث ❊تاریخ کتابت: نیمه نخست سدهٔ ۸هـ ❊عنوانها و نشانیها: طلایی ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۴۹۵ ❊تعداد سطر: مختلف ❊اندازهٔ متن: ۱۵/۵×۲۱ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۲۳×۳۳/۵ سانتیمتر ❊نوع جلد: تیماج زیتونی باترنج و سرترنج طلایی، عطف: تیماج زرشکی.

ویژگیها: نسخه‌ای است بسیار نفیس و زیبا، دارای حواشی فارسی و شاید پشتو با نشان‌های «۱۲»، «حسینی» و «مولانا حسین»، برگها مجدول طلایی، نام سوره‌ها و تعداد آیات آن به خط ثلث زیبا با طلای ناب تحریر و آیات قرآن به خط ریحان و ترجمه و تفسیر آن به خط نسخ کتابت شده. نشان آیات با گلهای هشت برگ طلایی مشخص گردیده، در بیشتر برگها شمسه‌های طلایی و لاجوردی دیده می‌شود. نسخه رطوبت و آسیب دیده و برخی از برگها ترمیم شده است.

کشف الظنون: ۲۶۸/۱؛ *هدیة العارفین:* ۴۳۰/۱؛ *فهرست نسخه‌های خطی فارسی:* ۹/۱؛ *فهرست مدرسه سپهسالار:* ۲۸۹/۳.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۰۱۷»

۴۴۰. البحر الموّاج و السّراج الوهّاج (تفسیر، فارسی)

از: قاضی شهاب‌الدین احمد بن شمس‌الدین عمر دولت‌آبادی، معروف به فاضل هندی[1]، درگذشته: ۸۴۹هـ[2]

آغاز: افتاده «... بر حسب آن دانند «فا» سببیّه است معنی این است بس ولی مقتول که او را ولایت قتل قاتل داده‌ایم...».

---

۱. البته فاضل هندی دیگری داریم که در سده ۱۱هـ می‌زیسته و از علمای معروف شیعه و صاحب تالیفات بسیاری است، از جمله کتاب کشف اللثام در فقه.

۲. در برخی از منابع از جمله معجم المولفین و هدیة العارفین ۸۴۸هـ آمده است.

انجام: «بنگرید عذاب گذشتگان چگونه بود و کفّاره... را نیز در تکذیب چگونه خواهد بود و «قل انّما بواحدة» ...» افتاده.

بنگرید به: نسخه شماره «۳۲۳۵» گزارش شده در جلد «۹» فهرست همین کتابخانه.

گزارش متن: تفسیری است با عناوین «سوال، جواب، معنی این است» که در آغاز هر سوره به مکی و مدنی بودن آن، تعداد آیات و حروف و مضمون کلی سوره اشاره دارد و بعد از آوردن هر آیه به بیان نکته‌های نحوی آن می‌پردازد، سپس با عنوان «سؤال و جواب» آیات را شرح نموده و در انجام با عنوان «معنی این است» آیه را ترجمه نموده است. نقل قول در این تفسیر نسبتاً اندك است و در برخی موارد از تفسیر کبیر فخر رازی، کشّاف زمخشری و امام زاهد که احتمال دارد همان زاهد درواجکی باشد نقل می‌کند. همچنین اشعار فارسی و عربی بسیاری نیز در این تفسیر به چشم می‌خورد. بخشهایی از این کتاب به سال ۱۲۹۷هـ در لکهنو هندبه چاپ رسیده است.

نسخه موجود از آیه ۳۳ سوره اسراء آغاز و تا آیه ۴۶ سوره سبأ به انجام می‌رسد.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نسخ ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۹هـ ❊عنوانها و نشانیها: مشکی ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۲۹۷ ❊تعداد سطر: ۳۱ ❊اندازهٔ متن: ۲۶/۵×۲۰ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۳۲/۵×۲۵/۵ سانتیمتر ❊نوع جلد: مشمّع سورمه‌ای، عطف: تیماج قهوه‌ای.

ویژگیها: نسخه‌ای است نفیس، در حاشیه تصحیح گردیده، برگها مجدول به قرمز می‌باشد، نسخه اندکی رطوبت دیده است.

☜ *ایضاح المکنون:* ۱۶۶/۱؛ *هدیة العارفین:* ۱۲۷/۱؛ *فهرست نسخه‌های خطی کتابخانه مجلس شوری اسلامی:* ۱۶/۳۵؛ *فهرست نسخه‌های خطی فارسی:* ۷/۱؛ *اعلام زرکلی:* ۱۸۷/۱؛ *معجم المؤلفین:* ۳۰/۲؛ *دانشنامه ادب فارسی:* ۱۵۳۸/۴.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۰۱۸»

۴۴۱. **توقیع العسکری علیه‌السلام = رسالة العسکری علیه‌السلام الی علی بن بابویه القمی** (مکاتیب، عربی)

منسوب به: امام یازدهم، حسن بن علی العسکری علیهماالسّلام[1]، شهادت: ۲۶۰هـ

آغاز: «هذا کتاب الامام المعصوم الحسن بن علی العسکری علیه‌السلام الی الشیخ... اعتصمت بحبل الله و الحمدلله رب العالمین... اما بعد اوصیك یا شیخی...».

انجام: «و السّلام علیك و علی جمیع شیعتنا و رحمةالله و برکاته و صلّی‌الله علی محمّد و آله اجمعین الطیّبین الطّاهرین.».

بنگرید به: نسخه شماره «۱۲۵۸۹/۵۶» گزارش شده در جلد «۳۱» فهرست همین کتابخانه.

گزارش متن: در مورد این توقیع بحث‌هایی صورت گرفته که گزیده آنها در ضمن چند نکته بررسی می‌گردد.

۱) با توجه به فاصله زمانی حدود هفتاد سال بین شهادت حضرت امام حسن عسکری علیه‌السلام و ابن بابویه اگر صدور این توقیع قطعی باشد، علی بن حسین بن بابویه باید از معمرین باشد که در هیچ یك از کتابهای تراجم بدان اشاره نرفته است.

۲) چنین توثیقی «یا شیخی و معتمدی» از ناحیه ائمّه علیهم‌السّلام نسبت به شیعیان معمول نبوده است و اگر این توقیع درست باشد بایستی آن را از موارد نادر به شمار آورد.

۳) گر چه ابن بابویه از بزرگان محدّثان شیعه بوده است لکن اگر چنین توثیق و تجلیلی در مورد ایشان بود حتماً در کتابهایی چون رجال طوسی و رجال نجاشی ذکر می‌گردید.

۴) شیخ صدوق (ره) فرزند علی بن بابویه در کتاب «کمال‌الدّین و تمام النّعمة» بابی در توقیعات گشوده و به چنین توقیع فخرانگیزی کوچکترین اشاره‌ای ننموده است.

۵) اگر تشابه اسمی دلیل چنین اختلافی باشد چگونه ممکن است از چشم تیزبین نجاشی و

---

۱. در فهرست کتابخانه مجلس شورای اسلامی ۷۸۰/۱۰ توقیعی با همین آغاز به ناحیه مقدّسه نسبت داده شده است. چنانچه این رساله باشد سهو القلمی صورت گرفته است.

امثال وی پنهان مانده باشد.

جهت بررسی بیشتر می‌توان به دانشنامه جهان اسلام ۵۷۷/۸ و جمع پریشان ۲۵/۱ مراجعه نمود.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نستعلیق ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۱۲هـ ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۱ (۱ب) ❊تعداد سطر: جمعاً ۱۸ ❊اندازهٔ متن: ۱۸/۵×۱۱/۵ سانتیمتر.

ویژگیها: نسخه رطوبت و آسیب دیده، سپس ترمیم گردیده و برخی کلمات آن محو شده است. در برگ نخست فهرستی از کتابهایی که نزد ملا محمّد به عاریت بوده، و چند بیت شعر و یك عهدنامه تعمیر مسجد آمده است.

دانشنامه جهان اسلام: ۵۷۷/۸؛ *جمع پریشان:* ۲۵/۱؛ *فهرست مدرسه عالی سپهسالار:* ۲۳۱/۱.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۰۱۹/۱»

۴۴۲. **ترتیب مشیخة الفقیه**

(رجال، عربی)

از: ناشناخته

آغاز: «یقول محمّد بن علی بن الحسین بن موسی بن بابویه القمی مصنف هذا الکتاب (ره) ما کان فیه عن ابان بن تغلب فقد رویته عن ابی رضی‌الله عنه...».

انجام: «ما کان فیه من وصیّة امیرالمؤمنین (ع) لابنه محمّد حنفیه فقد رویته عن ابی... و ابراهیم بن هاشم لم یلق حماد بن عثمن و انما لقی حماد بن عیسی و روی عنه.».

گزارش متن: در این رساله مشایخ صدوق که در پایان کتاب من لا یحضره الفقیه آمده به ترتیب حروف الفباء تنظیم و یك باب نیز در الکنی بدان افزوده گردیده است.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نسخ ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۱۱هـ ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۲۰ (۲ب ـ ۲۱الف) ❊تعداد سطر: ۲۲ ❊اندازهٔ متن: ۲۱×۱۱ سانتیمتر.

ویژگیها: حاشیه نویسی دارد با نشان «م‌د رحمه‌الله»، در حاشیه تصحیح گردیده، نسخه اندکی رطوبت دیده است.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۰۱۹/۲»

۴۴۳. من لا یحضره الفقیه (حدیث شیعه، عربی)

از: شیخ صدوق، محمّد بن علی بن بابویه قمی، درگذشته: ۳۸۱هـ

آغاز: «اللّهم انّی احمدك و اشكرك و أومن بك و اتوكّل علیك و اقرّ بذنبی الیك... قال الشّیخ الامام الفقیه السّعید ابوجعفر محمّد بن علی...».

انجام: «ما كان فیه عن سعد بن ظریف الخفاف فقد رویته عن ابی رضی‌الله عنه عن سعد بن عبدالله عن الهیتم بن ابی‌مسروق الهندی عن الحسین بن علوان عن عمرو بن ثابت عن سعید بن ظریف الخفاف تـمّت اسانید كتاب من لا یحضره الفقیه.».

بنگرید به: نسخه شماره «۱۲۲» گزارش شده در جلد «۱» فهرست همین کتابخانه.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نسخ ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۱۱هـ ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۴۱۶ (۲۲ب ـ ۴۳۷الف) ❊تعداد سطر: ۲۲ ❊اندازهٔ متن: ۲۱×۱۱ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۲۳×۲۰/۵ سانتیمتر ❊نوع جلد: تیماج قهوه‌ای ضربی با ترنج.

ویژگیها: نسخه‌ای است نفیس، دارای حاشیه‌نویسی، با نشان‌های «ص»، «ق»، «شیخ محمّد»، «شیخ حسن غفرالله»، «م ح د»، « هـ»، «مراد»، «۱۲»، «۱۳»، «ع ل»، «س مدّظلّه» و «سلط». در حاشیه تصحیح گردیده و نشان بلاغ آن در بسیاری از برگها با عبارت «ثم بلغ سماعاً عنّی ایّده الله تعالی» مشهود می‌باشد. همچنین عبارت مقابله و اجازه به خط شرف‌الدین علی حسنی حسینی شولستانی در انجام جزء سوم و در انجام کتاب چنین آمده است «ثم بلغ سماعاً عنّی سماع تحقیق و تدقیق و قد اجزت له روایته عنّی و عن مشایخی عن المصنّف قدّس الله ارواحهم لمن یحبّ و یرضی و سنذكر له انشاءالله طریقی الی المصنّف قدّس سرّه و آخذ علیه ما اخذ علیّ من سلوك طریق الاحتیاط فی الرّوایة ایّده الله تعالی فیما ینفعه فی الدّارین بحقّ سید الكونین و ائمة الثّقلین و انا اقلّ خلق الله الغنی شرف الدین علی الحسنی الحسینی الشولستانی ثم النجفی غفرالله له و لوالدیه»، «ثم بلغ سماعاً بسماع السّید الفاضل الكامل الصالح التّقی النّقی الزّكی الالمعی اللوذعی الامیر محمّدزمان بن السید العالم الفاضل النبیل الامیر كمال‌الدین حسین الحسنی الرازی ایّده الله تعالی بلطفه الخفی و الجلی سماع تحقیق و تدقیق فی مجالس عدیدة آخرها یوم الخمیس الحادی عشر من شهر مبارك رمضان من شهور سنة ۱۰۵۲ و قد التمس منّی اجازة روایته و روایة ما یجوز لی

روایته فلما رأیته اهلاً لها اجزت له روایة کلما یجوز لی روایته من کتب الحدیث الاربعة عن المشایخ الثلاثة المحدّثین و غیرها من مصنفاتهم و مرویّاتهم و مصنّفات و مرویّات غیرهم من مشایخ الطریق الیهم. فلیروا ادام الله تأییده و اسبغ علیه من الانعام فریده جمیع ما یجوز لی روایته لمن یحبّ و یرضی عنّی من مشایخی قدّس ارواحهم بطرقی المقرّرة فی اجازاتهم الی المشایخ الثلاثة المحدّثین قدّس الله ارواحهم و انا اقل خلق الله الغنی شرف الدین علی بن حجةالله الحسنی الحسینی نسباً و الشولستانی مولداً النجفی... و توطّناً غفرالله له و لوالدیه و التمس منه عدم النسیان من شرایف الدّعوات فی مظانّ الاجابات لا زال محروساً عن جمیع البلیّات فانّی و ان لم اکن اهلاً لذلك فهو اهل لکلّ برّ و احسان و الحمدلله اولاً و آخراً»[1]، نسخه اندکی رطوبت دیده است، وقفنامه کتاب به سال ۱۲۹۶ه در برگ نخست آمده است.

الذریعة: ۲۳۲/۲۲؛ *طبقات اعلام الشیعة:* ۴۰۲/۵.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۰۱۹/۳»

۴۴۴. شجرنامه سادات خاتون‌آباد (انساب، فارسی ـ عربی)

از: سید محمّد بن محمّدحسین خاتون‌آبادی، درگذشته: پس از ۱۱۷۰ه

آغاز: «شجره سادات سلسله مشهوره بسادات خواتون‌آباد که در کتب نسب اکثر آنها مثبت و در هر عصر معروف بوده‌اند...».

انجام: «بن شیث هبةالله و نبیه بن آدم ابوالبشر علیه‌السلام».

گزارش متن: شجرنامه میرسید محمّد بن محمّدحسین بن میر محمّد بن میر محمّدباقر... علی الاصغر بن امام زین‌العابدین علیه‌السلام است که در آن شجره خود را تا حضرت آدم ذکر نموده و به محل دفن برخی از اجداد خود در حاشیه اسامی آنها اشاره کرده است. دو شجره‌نامه دیگر از سادات خواتون‌آبادی در الذریعة ۳۸/۱۳ معرفی گردیده است.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نستعلیق ❊تاریخ کتابت: نیمه دوم سدهٔ ۱۲ه ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۳ ❊تعداد سطر: ۲ ❊اندازهٔ جلد: ۳۵×۲۳ سانتیمتر ❊نوع جلد: مشمّع مشکی.

---

۱. این اجازه در الذریعة نیامده است.

ویژگیها: نسخه‌ای است نفیس و احتمالاً به خط مولف، در برگ نخست تاریخ درگذشت میرزا هادی بن محمّدباقر و میر عبدالله به سالهای ۱۲۹۳ و ۱۱۶۸هـ و در انجام تاریخ زادروز فرزندان مؤلف به نامهای حمیده، محمّدعلی، میر سید احمد به سالهای ۱۱۶۴هـ و ۱۱۷۰هـ آمده است، نسخه آسیب دیده و برگها متن و حاشیه شده است.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۰۲۰»

۴۴۵. **صحیفة المتقین و منهج الیقین**[1] = ترجمه المجلد التاسع من بحارالانوار

(حدیث شیعه ـ مناقب و فضائل حضرت علی علیه‌السلام، فارسی)

از: محمد رضی بن محمدنصیر مجلسی، درگذشته: پیرامون سدهٔ ۱۲هـ

آغاز: افتاده «... دو لخته بدر بروی اشاره هلال بنانش گشاده، گوهر مقصودی در بحر امکان... و بعد چنین گوید فقیر خاکسار... و مرتب ساخت بر مقدمه و یکصد و هفده باب».

انجام: «و کلینی بسندهای معتبر از حضرت امام جعفرصادق صلوات‌الله علیه روایت کرده است که چون حضرت رسول...» افتاده.

بنگرید به: نسخه شماره «۱۸۷۶» گزارش شده در جلد «۵» فهرست همین کتابخانه.

گزارش متن: مترجم در مقدمه پس از ستودن علامه مجلسی (ره) به عبارتهایی که در برگیرنده مولفات آن بزرگوار می‌باشد چنین آورده «نظر آن علامه دوران این بود که از مجلدات کتاب بحارالانوار آنچه در احوال پیغمبران عظام و اوصیاء کرام... به لغت فارسی ترجمه نموده در نظر خواص و عوام جلوه اعلام دهد... و در حین حیات به ترجمه دو مجلد از آنها که در احوال پیغمبران عظیم الشأن و حضرت اقدس خاتم الانبیاء بود پرداخته مسمی به حیات القلوب فرموده بود این قلیل البضاعة جلد ثالث آن را که کتابی است در باب احوال سید اوصیاء و شفیع دو سرا... ترجمه نمود و چون انتظام این درّ شاهوار در زمانی تمشیت یافت... شاه سلطان حسین الحسینی الحسنی الصفوی الموسوی... تحفه آن

---

۱. در نسخه ارجاعی منهج الیقین و صحیفة المتقین آمده است.

بارگاه خلایق امیدگاه و هدیه درگاه جهان پناه نماید... و آنچه به خاطر قاصر این حقیر رسیده بود به عبارت «مترجم گوید» مرقوم قلم شکسته رقم نمود» یادآوری می‌شود که تاریخ انجام نسخه ارجاعی رجب ۱۱۱۹، و مترجم از اعلام سده ۱۲هـ بوده است.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نستعلیق ❊تاریخ کتابت: اوایل سدهٔ ۱۲هـ ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۲۱۴ ❊تعداد سطر: ۳۱ ❊اندازهٔ متن: ۱۲×۲۳ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۱۹×۳۲ سانتیمتر ❊نوع جلد: مقوایی، عطف: تیماج مشکی.

ویژگیها: نسخه‌ای است نفیس، در حاشیه تصحیح شده، برگها مجدول به طلا و مشکی و دارای کمند، نسخه رطوبت و آسیب دیده و برخی از برگهای آن وصالی شده است، در آغاز نسخه یادداشت تملک و صورت قرضهای محمدیوسف به سال ۱۳۵۲هـ آمده است، برگهایی از نسخه پراکندگی دارد.

الذریعة: ۲۰/۳ و ۸۸/۴ و ۲۳/۱۵؛ *کشف الحجب و الاستار:* ۳۶۹؛ *فهرست کتب خطی کتابخانه آستان قدس رضوی:* ۳۳۸/۱۴؛ *الکواکب المنتشرة:* ۲۷۸.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۰۲۱»

۴۴۶. عین البکاء

(سیره معصومین، فارسی)

از: ملاّ محمّدتقی بن احمد بروجردی، درگذشته: پس از ۱۱۰۲هـ

آغاز: «الحمدلله الذی خلقنا بلطفه من الماء و الطّین و جعلنا بکرامته من امّة سیّد المرسلین و خاتم النبیین... بعد بر ارباب کمال و صاحبان وجد و حال مخفی نماناد که سنه...».

انجام: «ای خدا دست ما از دامن چنین آقایی کوتاه مکن و ما شیعیان را بشفاعت او برسان».

بنگرید به: نسخه شماره «۱۶۳۳» گزارش شده در جلد «۵» فهرست همین کتابخانه.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «تمام شد کتاب مسمّی بعین البکاء در روز یکشنبه دوازدهم شهر شوّال ۱۲۴۶... کتبه العبد العاصی کربلایی ابراهیم بن محمّدکاظم اشرفی» ❊نوع خط: نستعلیق ❊نام کاتب: ابراهیم بن محمّدکاظم اشرفی ❊تعداد برگ: ۱۸۵ (۱ب ـ ۱۸۵ب)

*تاریخ کتابت: ۱۲۴۶هـ *عنوانها و نشانیها: قرمز *نوع کاغذ: شرقی *تعداد سطر: ۲۲ *اندازهٔ متن: ۱۴×۲۴/۵ سانتیمتر.

ویژگیها: در حاشیه تصحیح شده، نسخه رطوبت و آسیب دیده و نیاز به بازسازی دارد.

الذریعة: ۳۶۷/۱۵؛ طبقات اعلام الشیعة: ۱۱۷/۶؛ فهرست کتابهای چاپی فارسی: ۳۰۶۱/۳.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۰۲۲/۱»

۴۴۷. **صلواتیه = منظومه در صلوات بر چهارده معصوم** (ادب منظوم، دعا، فارسی)

از: ناشناخته

آغاز: «بمیم اوّل نام محمّدی صلوات بدال دایرهٔ نور احمدی صلوات
شکفته دسته گل باغ ایزدی صلوات یگانه گوهر دریای سرمدی صلوات...».

انجام: «سروش غیب بگوشم رساند خوشحالی
که نیست حاجت اظهار شرح احوالی
چرا بوقت سحر که ز غصه مینالی
که می‌شود دلت ظاهر از غم خالی...
رسان به پادشه تخت مشیّدی صلواة».

گزارش متن: صلواتیه‌ای است در قالب مخمّس مشتمل بر ۱۷ بند، متأسفانه نام شاعر نخست و نام تخمیس‌کننده مشخّص نگردید.

گزارش نسخه: *ترقیمه: «تمام شد این مناجات در روز شنبه پنجم ماه ذی حجّه و کان ذلك سنه ۱۲۴۸» *نوع خط: نستعلیق *تاریخ کتابت: ۱۲۴۸هـ *نوع کاغذ: شرقی *تعداد برگ: (۱۸۶ب)۱ *تعداد سطر: چلیپا *اندازهٔ متن: ۱۶×۳۲ سانتیمتر *اندازهٔ جلد: ۲۱/۵×۳۵ سانتیمتر *نوع جلد: تیماج قهوه‌ای مجدول.

ویژگیها: نسخه رطوبت و آسیب دیده، احتمال می‌رود به خط کاتب رساله قبلی باشد.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۰۲۲/۲»

۴۴۸. ترجمه تفسیر طبری (تفسیر، فارسی)

از: گروهی از دانشمندان ماوراءالنهر

آغاز: افتاده «... لدنّا اجراً عظیماً ❊ و لهدیناهم صراطاً مستقیماً ❊ و من یطع الله و الرسول فاولئك...».

انجام: «و الذین یمسکون بالکتاب و اقاموا الصلاة انّا لا نضیع اجر المصلحین».

بنگرید به: نسخه شماره «۱۱۲۱۳» گزارش شده در جلد «۲۸» فهرست همین کتابخانه.

گزارش متن: نسخه موجود از آیه ۶۷ سوره مبارکه نساء آغاز و تا آیه ۱۷۰ سوره مبارکه اعراف به انجام می‌رسد. برای توضیحات بیشتر می‌توان به مقدمه چاپی مراجعه نمود. این تفسیر به سال ۱۳۳۹ش از سوی دانشگاه تهران با تصحیح استاد حبیب یغمایی به چاپ رسیده است.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «تم السبع الثانی من کتاب التفسیر الکبیر... بخط منصور بن عبدالکریم بن محمّد الاستاد الابرقوهی اعانه الله علی انواع... و هو حسبی و نعم المعین.» ❊نوع خط: ثلث زیبا ❊نام کاتب: منصور بن عبدالکریم بن محمّد ابرقوهی ❊تاریخ کتابت: نیمه دوم سدهٔ ۶هـ ❊عنوانها و نشانیها: طلایی ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۱۶۷ ❊تعداد سطر: ۷ و ۱۴ ❊اندازهٔ متن: ۲۲×۱۵ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۳۳×۲۳/۵ سانتیمتر ❊نوع جلد: تیماج یشمی، عطف مصری، ترمه با حاشیه زربافت در میان جلد به صورت مستطیل قرار گرفته است.

ویژگیها: نسخه‌ای است بسیار نفیس و گران سنگ با ویژگیهای کم‌نظیر چون خط ثلث استوار درشت و کهن، تزئین برگها، شمسه‌های طلایی زیبا با حاشیه لاجورد، نشان آیات با گلهای طلایی ۹ برگ و در ترجمه با دایره‌های طلایی مشخص گردیده است به جز آنها، در حاشیه تصحیح گردیده است. نسخه آفت و آسیب دیده و نیاز به بازسازی دارد. چند مهر مربّع در آغاز و انجام نسخه آمده است. این نسخه یکی از معدود نسخه‌های بسیار کهن است که در نیمه دوم سده ۶هـ پیرامون سالهای ۵۶۰ تا ۵۹۵هـ کتابت شده است. نسخه فوق‌العاده‌ای است و دارای ارزش بسیار می‌باشد.

کشف الظنون: ۴۳۷/۱؛ *فهرست نسخه‌های خطی فارسی:* ۱۲/۱؛ *کتابنامه بزرگ قرآن کریم:* ۱۵۰۰/۴.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۰۲۳»

۴۴۹. جامع المصائب (سیره معصومین (ع)، فارسی)

از: ملا محمّدجعفر بن ملا حسین روضه خوان سلماسی، درگذشته: پس از ۱۲۸۹هـ

آغاز: «الحمدلله الذی نوّر صدورنا بنور المعرفة و الایقان و اوفر سرورنا بالصبر علی المصائب و الاحزان... و بعد چنین گوید تشنه آب زلال فیوض ربّانی و آرزومند ادراك سعادت جاودانی...».

انجام: «پس حق سبحانه و تعالی حاجت او را برآورد پس حضرت اسماعیل با حضرت امام حسین (ع) بدنیا رجعت کنند تمام شد کتاب جامع المصائب... والله الموفق انتهی کلام المولف... از روی این نسخه اصلاح نمایند و مولف از خواننده این نسخه متوقع دعا است باید که عفو فرمایند، به دعایی خیر یاد نمایند».

گزارش متن: کتابی است در سیره و معجزات ائمه اطهار علیهم‌السلام که با مناقب و فضایل حضرت امیرالمؤمنین علی علیه‌السلام آغاز و با فضایل و مناقب حضرت ولی عصر(عج) به انجام می‌رسد لکن عمده مطالب آن مربوط به حضرت سیدالشهداء علیه‌السلام می‌باشد در این کتاب روایات و حکایات فراوان از منابع مختلف به ویژه بحارالانوار علامه مجلسی نقل شده است. مولف که در موضعی از کتاب خود را مجتهد و صاحب رأی دانسته، این کتاب را به سال ۱۲۸۹هـ در زمان سلطنت ناصرالدین شاه قاجار آغاز و در همان سال به انجام رسانده است. لازم به ذکر است که آغاز و انجام این کتاب و مطالب آن همخوانی نزدیکی به مصائب الابرار الله قلی بن شاه میرزای سلماسی دارد.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «تحریر شد فی شهر ذیحجّة الحرام قلمی گردید ۱۲۸۹، هر که خواند دعا طمع دارم ❊ زانکه من بنده گنه کارم، یا حسین بن علی ادرکنی نظری بفرمائید.» ❊نوع خط: نستعلیق ❊تاریخ کتابت: پیرامون ۱۲۸۹هـ ❊عنوانها و نشانیها: مشکی ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۳۴۴ ❊تعداد سطر: ۲۶ ❊اندازهٔ متن: ۲۵×۱۳/۵ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۳۴/۵×۲۱/۵ سانتیمتر ❊نوع جلد: تیماج مشکی مجدول، عطف: تیماج مشکی مصری، یك نیمه جلد مقوایی است.

ویژگیها: نسخه در حیات مولف کتابت شده و احتمال دارد به خط وی باشد. وقفنامه‌ای در انجام به سال ۱۳۳۲هـ آمده است. شمارهٔ نسخه: «۱۴۰۲۴»

۴۵۰. لمعات القدسیة = شرح چهل حدیث = الاربعین المشروح الملمّع

(حدیث، فارسی)

از: احمد بن محمّدابراهیم اردکانی یزدی، درگذشته: پیرامون سدهٔ ۱۳هـ[1]

آغاز: «احمدك یا من توحّد بالرّبوبیة فعزّ و جلّ عن مجاورة الشرکاء و خصّ نفسه بالوحدانیة فعلی عن اتخاذ الابناء... و بعد خامه شکسته مستمد فیوض قدسی ابن محمّدابراهیم...».

انجام: «لازم دیدم ختم این کتاب را بعد از حمد بصلوة و سلام بر خاتم انبیاء و خلفاء راشدین... ختم نمود و هی هذه اللهم صلّ و سلّم علی منبع الجود و اصل الوجود... اللهم هؤلاء ائمتنا و ساداتنا و کبرائنا قد آمنّا بهم فاغفر لنا بحقهم یا رحیم.».

بنگرید به: نسخه شماره «۲۵۹۶» گزارش شده در جلد «۷» فهرست همین کتابخانه.

گزارش متن: مرحوم آقا بزرگ تهرانی در الکرام البررة ۷۶/۱ «انشاء الصلوات» را یکی از آثار ایشان شمرده، لکن در این نسخه انشاء صلوات بر چهارده معصوم علیهم‌السلام به عنوان حسن ختام همین کتاب آمده است و اثر مستقلی نمی‌باشد.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «و قد وقع الفراغ من تسویده فی العشر الثانی من شهر صفر المظفر من سنة ثمان و ثلثین و مأتین بعد الالف من الهجرة النبویة و کان ذلك فی دارالعلم شیراز الموصوفة» بجنت طراز «بحمدالله رب العالمین.» ❊نوع خط: نسخ زیبا ❊تاریخ کتابت: ۱۲۳۸هـ ❊محلّ کتابت: شیراز ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۲۰۷ ❊تعداد سطر: ۲۵ ❊اندازهٔ متن: ۲۰/۵×۱۱ سانتیمتر.

ویژگیها: نسخه‌ایست بسیار نفیس و ارزشمند دارای یك سرلوح مرصّع با گلهای رنگارنگ، حاشیه دو صفحه نخست با گل و بوته‌های طلایی، تزئین و بین سطور دندانه موشی شده است. اندکی حاشیه نویسی با نشان «منه» دارد. در حاشیه تصحیح و با نشان «بلغ» مقابله گردیده است، برگها مجدول دو خطّی طلا و لاجورد و دارای کمند زرین، ظاهراً این نسخه در حیات مولف کتابت گردیده است، در برگ نخست مهر بیضی «بنده خدا محمّد» آمده، رطوبت و آسیب دیده و سپس ترمیم گردیده است.

---

۱. بعد از ۱۲۲۵هـ، الکرام البررة ۷۶/۱.

الذریعة: ۳۴۶/۱۸؛ *الکرام البررة*: ۷۶/۱؛ *فهرست کتابخانه مجلس شورای اسلامی*: ۱۸۷۶/۱۰.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۰۲۵/۱»

۴۵۱. **مجموعه شعر** (ادب منظوم، فارسی)

از: ناشناخته

آغاز: «یا اخی قد جمعت فی هذا الکتاب ما هو لب لباب الحکمة و اسّ اساس المعرفة... بشنوید ایطالبان ایصادقان ❊ این مناجات از کلام عاشقان».

انجام: «بشنو این تحقیق از آن بحر علوم ❊ قدوه عشاق مولانای روم... عشق آن شعله است کان چون برفروخت ❊ هر چه جز معشوق باقی جمله سوخت».

گزارش متن: مجموعه‌ای است مشتمل بر ۱۲۹ بیت شعر عرفانی که برخی از آنها به طور قطع از مثنوی معنوی ملاّی رومی است و اینکه همه آنها از مثنوی معنوی باشد محرز نگردید.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نسخ زیبا ❊نام کاتب: به خط کاتب رساله پیشین ❊تاریخ کتابت: ۱۲۳۸ه به قرینه رساله قبل ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۲ ❊تعداد سطر: گوناگون ❊اندازهٔ متن: ۱۲×۲۰/۵ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۲۹×۱۸ سانتیمتر ❊نوع جلد: تیماج قهوه‌ای با ترنج.

ویژگیها: نسخه‌ای است نفیس که ابیات آن در چهارستون مجزی به طلا تحریر یافته است. برگها مجدول دو خطّی طلا و لاجورد و دارای کمند زرین،در برگ پایانی نسخه زادروز محمّدصادق آمده است.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۰۲۵/۲»

۴۵۲. **الحرز الثمین للحصن الحصین** (دعا، عربی)

از: ملا علی قاری، علی بن سلطان محمّد قاری هروی، درگذشته: ۱۰۱۴ یا ۱۰۱۶ه

آغاز: «الحمدلله الذی جعل ذکره حصناً حصیناً من کل باب و دعاءه حرز الینا للثواب...

اما بعد فیقول افقر عبادالله الغنی و احوجهم الی کرمه الوفی...».

انجام: «و تحقیق الاجازة و انواعها بیّنا... و الحمدلله اولاً و آخراً و ظاهراً و صلاته و فی نسخة علی سید الخلق و فی نسخة اشرفهم محمّد و علی آله و اصحابه و سلامه ای و سلام‌الله تعالی کذلك علیه و علیهم انتهی».

گزارش متن: شرحی است مبسوط و ممزوج بر کتاب «الحصن الحصین» شمس‌الدین محمّد بن محمّد بن جزری متوفی ۷۳۹هـ، بنا بر نظر صاحب کشف الظنون شارح در سال ۱۰۰۸هـ از نیمه پایانی این شرح فارغ گردیده است. این شرح به سال ۱۳۰۴هـ در مکه مکرّمه به چاپ رسیده است.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «تم هذا الکتاب بعون الملك الوهاب.» ❊نوع خط: نسخ ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۱۲هـ ❊عنوانها و نشانیها: متن که با قرمز نگاشته شده ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۲۳۲ ❊تعداد سطر: ۲۱ ❊اندازهٔ متن: ۲۳×۱۱/۵ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۳۲×۲۰/۵ سانتیمتر ❊نوع جلد: مشمع قهوه‌ای، عطف: تیماج قهوه‌ای.

ویژگیها: اندکی حاشیه‌نویسی دارد، در حاشیه تصحیح و با نشان «بلغ» مقابله گردیده است. در برگ نخست تملك جمال الدین احمد به سال ۱۲۶۶هـ و مهر مربّع «محمّد عبدالرزاق» و مهر ناخوانای دیگری آمده است، رطوبت، آسیب و آفت زدگی باعث از بین رفتن مواضعی از متن کتاب گردیده و نیاز به بازسازی دارد.

کشف الظنون: ۶۹۹/۱؛ *هدیة العارفین:* ۷۵۱/۱؛ *فهرست آستان قدس رضوی:* ۱۸۱/۱۵؛ *معجم المطبوعات العربیة:* ۱۷۹۲/۲.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۰۲۶»

۴۵۳. قنیة المنیة لتتمیم الغنیة

(فقه حنفی، عربی)

از: نجم‌الدین مختار بن محمود زاهدی غزمینی، درگذشته: ۶۵۸هـ

آغاز: افتاده «... اجازة بالفعل (ق) حلف لا یطلق امرأته مخلعا عنه غیره فان اجاز باللّسان حنث و ان اخذ بدل الخلع لا یحنث...».

انجام: «و ان استحقّت بعد القبض سقط... قال رحمه‌الله و لم یذکر غیره...» افتاده.

بنگرید به: نسخه شماره «۳۵۵۹» گزارش شده در جلد «۹» فهرست همین کتابخانه.

گزارش متن: این کتاب به سال ۱۲۴۵ه در کلکته هند به چاپ رسیده است. نسخه موجود پراکنده شده و از هر کتابی چند برگ نامرتب دارد.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نسخ ❊نام کاتب:[1] ❊تاریخ کتابت: نیمه دوم سدهٔ ۷ه ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۷۲ ❊تعداد سطر: ۱۹ ❊اندازهٔ متن: ۲۰×۱۰/۵ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۲۹/۵×۱۸ سانتیمتر ❊نوع جلد: مشمع مشکی عطف: تیماج زرشکی.

ویژگیها: نسخه‌ای است نفیس و دقیقاً نزدیک به عصر مؤلّف کتابت شده. دارای حواشی با نشان «هـ» و «من شیخ استاذی»، مطالبی از کتابهای دیگر در حاشیه آمده. در حاشیه تصحیح گردیده است، نسخه به جز رطوبت و آسیب شدید دچار پراکندگی نیز می‌باشد، مهر نسبتاً بزرگی در چند موضع نسخه وجود دارد.

کشف الظنون: ۱۳۵۷/۲؛ *هدیة العارفین:* ۴۲۳/۲؛ *معجم المطبوعات العربیة:* ۹۶۱/۱.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۰۲۷»

۴۵۴. ذوالفقار (کلام، فارسی)

از: سید دلدارعلی بن محمّدمعین نقوی نصیرآبادی، درگذشته: ۱۲۳۵ه

آغاز: افتاده «... و عدم حیا از اطلاع نقّادان و ارباب بصیرت شرم ناکرده بر اثبات تصور خویش سجلی نوشته و اوراقی چند مانند نامه اعمال خود تیره و سیاه کرده..».

انجام: «و ها نختم بالدعا تلك الرسالة و منّا الدعا و علی الله الاجابة فاقول کما قال نوح النبی... (و لا تزد الظالمین الا تباراً)».

بنگرید به: نسخه شماره «۷۲۲» گزارش شده در جلد «۲» فهرست همین کتابخانه.

گزارش متن: این کتاب که ردّی بر باب دوازدهم کتاب «تحفه اثنی عشریه» است که

---

۱. به نظر می‌رسد این نسخه را یکی از شاگردان مولف کتابت کرده باشد زیرا در باب نخست کتاب الایمان آورده «هکذا فسره الاستاذ نجم‌الدین الزاهدی» و این عبارت در نسخه چاپی درج نشده است.

به سال ۱۲۸۱ه در هند به چاپ رسیده است.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «این نسخه از فضل ربّ العالمین امید که از اخوان مومنین... بتاریخ چهارم ماه ذیقعده ۱۲۲۸هجری بمحنت هزار مشقّت خون جگر خورده باتمام رسانیده شد.» ❊نوع خط: نستعلیق ❊تاریخ کتابت: ۱۲۲۸ه ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۱۰۵ ❊تعداد سطر: ۱۵ ❊اندازهٔ متن: ۱۸×۱۲ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۲۹/۵×۱۹/۵ سانتیمتر ❊نوع جلد: مقوایی بنفش، حاشیه سبز، عطف: تیماج قرمز.

ویژگیها: اندکی حاشیه‌نویسی دارد با نشان «۱۲» و «منه دام ظلّه»، در حاشیه تصحیح گردیده، در برگ پایانی دستخطی به سال ۱۲۷۶ه آمده و نام نویسنده آن محو گردیده است، یك برگ از آغاز افتاده است.

☜ *الذریعة:* ۴۴/۱۰؛ *فهرست کتابهای چاپی فارسی:* ۲۴۰۷/۲؛ *الکرام البررة:* ۵۱۹/۲.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۰۲۸»

۴۵۵. منهج الفصاحة فی شرح نهج البلاغة = مختصر منهج الفصاحة

(حدیث، فارسی)

از: کمال‌الدین حسین بن خواجه شرف‌الدین عبدالحق الهی اردبیلی، درگذشته: ۹۵۰ه

آغاز: «بهترین خطبها که سخنوران معارف «و ما ینطق عن الهوی» در معرکه نهج‌البلاغة و منهج الفصاحة اعلام حقایق انجام آن برافراشته‌اند...».

انجام: «المجلد الثانی منه و هذا اوله و من خطبة له علیه‌السلم و لقد علم المستحفظون من اصحاب محمّد صلی‌الله علیه و آله و سلم و الختم بالصلوة علی محمّد و آله».

بنگرید به: نسخه شماره «۴۰۳۱» گزارش شده در جلد «۱۱» فهرست همین کتابخانه.

گزارش متن: مولف درباره این شرح در مقدمه چنین آورده: «تا وقتی که این منبع زلال علوم و معارف و معدن جواهر حکم و لطایف سمت انتظام گرفت و بمنهج الفصاحة در شرح نهج‌البلاغه التیام پذیرفت و چون مشتمل بود بر تفصیل فنون حقایق و تأویل صنوف دقایق نبود در خور افهام ابنای این ایّام که به قصور همّت موصوفند و به فتور سعی و

عزیمت معروف دوم باز باختیار طریقه اختصار شتافت و این مختصر زیور اختتام یافت» که نشان می‌دهد وی نخست شرح مفصلی نگاشته و این کتاب گزیده آن می‌باشد. نسخه موجود جلد اول کتاب می‌باشد.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «و قد فرغ من کتابته فی یوم الخمیس ستة عشر شهر رجب المرجب من شهور سنة ۱۱۳۰ من الهجرة النبویّة علی ید اقلّ العباد ملك علی بن حاجی بهزاد ایزد خواستی غفرالله له و لوالدیه» ❊نوع خط: نسخ ❊نام کاتب: ملك علی بن حاجی بهزاد ایزد خواستی[1] ❊تاریخ کتابت: ۱۱۳۰هـ ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۲۸۰ ❊تعداد سطر: ۲۳ ❊اندازهٔ متن: ۲۲×۱۲ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۲۹/۵×۲۱ سانتیمتر ❊نوع جلد: مشمّع قهوه‌ای، عطف: تیماج قهوه‌ای.

ویژگیها: در حاشیه تصحیح شده است، دستخط مبارك پدر بزرگوارم حضرت آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی (ره) در برگ نخست آمده، مهر ناخوانایی در برگ ۹ و انجام نسخه دیده می‌شود، نسخه رطوبت و آسیب دیده، سپس ترمیم و بازسازی گردیده است.

الذریعة: ۱۹۵/۲۳؛ *ریاض العلماء:* ۹۸/۲؛ *فهرستواره کتابهای فارسی:* ۶۴۲/۶؛ *دائرة المعارف بزرگ اسلامی:* ۱۱۱/۱۰؛ *فهرست آستان قدس رضوی:* ۳۲۷/۵.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۰۲۹»

۴۵۶. قرآن کریم

گزارش نسخه: ❊نوع خط: ثلث زیبا ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۱۰هـ ❊عنوانها و نشانیها: رنگارنگ ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۵۸۰ ❊تعداد سطر: ۷ ❊اندازهٔ متن: ۱۴×۲۱ سانتیمتر❊ اندازهٔ جلد: ۳۱×۲۲ سانتیمتر ❊نوع جلد: تیماج زرشکی مجدول، با ترنج و سرترنج و لچکهای زرین با لبه برگردان، عطف: تیماج قهوه‌ای.

ویژگیها: نسخه‌ای است بسیار نفیس، در نوع خود کم‌نظیر که به سبك کاتبان خراسان جنوبی کتابت و تزئین یافته است، دو صفحه نخست دارای دو سرلوح ساده طلاپوش و بقیه

---

۱. ایزد خواست و یا «یزد خواست» شهری کوچک در مسیر اصفهان به شیراز بین شهرهای شهرضا و آباده واقع شده و منطقه‌ای خوش آب و هوا می‌باشد.

برگها مجدول به رنگهای سبز، قرمز و طلائی و هر برگ دارای ۷ سطر که سطرهای اول، چهارم و هفتم با قلم جلی و بقیه سطور با قلم خفی نگاشته شده، ترجمه فارسی آیات با شنگرف به صورت زیرنویس آمده است، نشان آیات با دایره‌های رنگی مشخص و اختلاف قراءات نیز در حاشیه به رنگهای زیبا کتابت گردیده است.

نیمه دوم این نسخه به قلمی نیکوتر و از سوی کاتب دیگری کتابت شده است، نیمه نخست آسیب بیشتری دیده و برخی از برگهای آن بازسازی گردیده است.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۰۳۰»

۴۵۷. المناهج الحائرية

(اصول فقه، عربی)

از: علی‌اصغر بن محمّدحسین بفروئی یزدی، درگذشته: پس از ۱۲۵۰هـ

آغاز: «الحمدلله رب العالمین... اما بعد فیقول العبد المحتاج... هذا هو المجلد الثالث من الکتاب المسمی بالمناهج الحائرية نذکر فیها الکلام فی الادلة العقلية...».

انجام: «و ارجح حسناتنا علی السیئة عند المحاسبه و جمعنا مع ساداتنا و موالینا فی المقام المحمود... بحق محمّد و آله السادات و عترته الامجاد قد فرغ من تألیف... شهور سنة ۱۲۵۰ خمسین بعد الالف و مأتین فی بلدة علی مجاوریها الف تحیّة و ثنا».

بنگرید به: نسخه شماره «۵۷۳۵» گزارش شده در جلد «۱۵» فهرست همین کتابخانه.

گزارش متن: نسخه موجود جلد سوم کتاب است.

گزارش نسخه: *ترقیمه: «قد فرغ من تسوید هذه النسخة الشریفة فی شهر ذی حجة سنة ۱۲۵۱ واحد و خمسین بعد الالف و مأتین فی بلدة کربلا علی مجاوریها الف تحیة و ثناء علی ید اقل العباد ابن زین‌العابدین جعفر الاصفهانی.» *نوع خط: نسخ *نام کاتب: جعفر بن زین‌العابدین اصفهانی *تاریخ کتابت: ۱۲۵۱هـ *محلّ کتابت: کربلا *عنوانها و نشانیها: قرمز *نوع کاغذ: فرنگی *تعداد سطر: ۲۹ *تعداد برگ: ۳۲۸ *اندازهٔ متن: ۱۳/۵×۲۱/۵ سانتیمتر *اندازهٔ جلد: ۲۰/۵×۳۰/۵ سانتیمتر *نوع جلد: تیماج مشکی با ترنج و سرترنج، عطف و حاشیه‌ها: تیماج زرشکی.

ویژگیها: اندکی حاشیه نویسی دارد. در حاشیه تصحیح گردیده است. در برگ نخست تملك زین‌العابدین بن حسین طباطبایی آمده است.

تراجم الرجال: ۳۹۴/۱. شمارهٔ نسخه: «۱۴۰۳۱»

۴۵۸. **مظهر البیّنات و مظهر الدلالات = مظهر البیّنات** (حدیث شیعه، فارسی)

از: ملا نصرالله بن لطفعلی تراب دزفولی، متخلص به «شاکر»، درگذشته: ۱۳۱۱هـ

آغاز: افتاده «... و اساخ قواعدها یعنی گردانید قواعد جبال را و پایهای ایشان را در جوانب اقطار زمین و گفته می‌شود ساخت...».

انجام: «و نامید سعید بن العاص پسر خود را عنبسه و این است آخر جزو پونزدهم که مقرر است در آخر مجلد سوم... و الحمدلله وحده و صلی‌الله علی سیدنا و نبینا محمّد و عترته الطاهرة».

گزارش متن: ترجمه‌ای است از شرح نهج البلاغه ابی‌حامد عبدالحمید بن هبةالله مدائنی، مشهور به ابن ابی‌الحدید در بیست جزء و ۴ مجلد که به دستور ناصرالدین شاه قاجار (۱۲۶۴ ـ ۱۳۱۳هـ) در یکم جمادی الاولی سال ۱۲۷۸هـ برابر «یا قاهر المضلّین» آغاز و به سال ۱۲۹۲هـ مطابق با «ارمغان» به انجام و در سال ۱۲۹۵هـ کار پاکنویس و تصحیح آن به پایان رسیده است. شیوه مترجم چنین است که متن نهج‌البلاغه را می‌آورد و سپس شرح ابن ابی‌الحدید را واو به واو ترجمه و افزوده‌های خود را در میان دو واژه (اقول و انتهی) بیان می‌نماید.

نسخه موجود مجلد سوم می‌باشد.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «و قد فرغت من استکتابه من المسوّدة بخط المولف ایّده الله تعالی و مدّظلّه علی الوری و انا الاقل الاذلّ ابن مرحوم شیخ عباس الانصاری الحائری الدزفولی شیخ محمّد و کان ذلك بتاریخ پونزدهم[1] شهر محرم الحرام سنة اربعة و تسعین و سنة ۱۲۹۴ مأتین بعد الالف.» ❊نوع خط: نسخ زیبا ❊نام کاتب: شیخ محمّد بن شیخ عباس انصاری دزفولی ❊تاریخ کتابت: ۱۲۹۴هـ ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد سطر: ۳۱ ❊تعداد برگ: ۵۳۵ ❊اندازهٔ متن: ۲۵×۱۲ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۳۱×۲۱ سانتیمتر ❊نوع جلد: مقوای مشکی نقش‌دار، عطف: تیماج مشکی.

---

۱. در نسخه چنین است.

ویژگیها: نسخه‌ای است بسیار نفیس که در حیات مولف کتابت و نزد وی تصحیح گردیده است، حاشیه نویسی دارد با نشان «منه»، عبارت «هوالخیر تعالی شأنه و قد مرّ علیه نظر مولفه عفی‌الله عنه و عن والدیه و صحّح لدی» همراه با مهر مربّع «لااله الاّ الله الملك الحق المبین عبده نصرالله» در چندین جای نسخه دیده می‌شود، برگهایی از آغاز و انجام نسخه اندکی آسیب دیده است.

الذریعة: ۴۹۳/۹ و ۱۶۷/۲۱؛ *تاریخ علماء و روحانیون دزفول:* ۲۷۵/۱؛ *فهرست کتابخانه مرکزی دانشگاه (اهدایی مشکوة):* ۲۵۳/۲.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۰۳۲»

۴۵۹. خلاصة البیان فی حل مشکلات القرآن (علوم القرآن، عربی)

از: محمّدتقی بن حسینعلی هروی اصفهانی، درگذشته: ۱۲۹۹هـ

آغاز: «تبارك الّذی نزّل الفرقان علی عبده لیکون للعالمین نذیراً و صلی الله علی نبیّه الّذی ارسله شاهداً و داعیا... اما بعد فیقول المحتاج الی ربه القوی...».

انجام: «سورة الناس مکیّة، الوسواس یعنی الموسوس... انّه یوسوس فاذا ذکر العبد ربّه خنس، من الجنة و الناس بیان للوسواس.».

گزارش متن: رساله‌ای است در تفسیر کلمات مشکل قرآن به ترتیب سور قرآنی که در ۱۸ ذی‌قعده ۱۲۶۷ تألیف آن به انجام رسیده است مولف در مقدمه راجع به این کتاب چنین آورده «انّ مقصودی من جمع هذا المختصر لیس الاّ لبیان ما اشکل من ظاهر القرآن المبین و لو علی بعض الوجوه المرویة عن الائمة المعصومین او المذکورة فی کلام المحققین من المفسرین و اللغویین لیکون الفطن الناظر فی ذلك مستغنیاً فی مقام الظاهر عن المراجعة الی المطوّلات و یکون ذلك مرقاتاً یرتقی بها الی حقایق المعانی و دقائق النکات و اشرت الی الکتب اللتی انقل عنها کثیراً بالرمز فلتفسیر القمی «ق» و للصافی «صا» و المجمع البحرین «ع» و کلما قلت مرّ و تقدم و نحو ذلك من غیر تعیین موضعه فالمراد تقدمه فی تلك السورة او السورة السابقه علیها»

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نسخ زیبا ❊تاریخ کتابت: اوائل سدهٔ ۱۴هـ ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۷۲ ❊تعداد سطر: ۳۰ ❊اندازهٔ متن:

۱۳×۲۵/۵ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۲۲×۳۵/۵ سانتیمتر ❊نوع جلد: مقوای مشکی، عطف: تیماج قهوه‌ای.

ویژگیها: نسخه‌ای است نفیس، حاشیه نویسی دارد با نشان «منه». در حاشیه تصحیح گردیده است، شیرازه نسخه آسیب دیده است.

☜ *الذریعة:* ۲۱۶/۷؛ *الکرام البررة:* ۲۱۷/۱؛ *مکارم الآثار:* ۶۲۵/۲؛ *کتابنامه بزرگ قرآن کریم:* ۴۴۱۰/۱۰.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۰۳۳»

۴۶۰. انوار الذاکرین (دعا، فارسی)

از: سید محمّد حسینی

آغاز: «حمد و سپاس خدایرا که اجابت کننده داعیانست و قضا کننده حاجتمندانست فایض الانواریست که بندگان را... و بعد بر ضمایر انجم نضایر اهل خبره و اعتبار...».

انجام: «آنچه خواهد در آن روز بوی برسد و از جمیع بلاها و آفتها ایمن باشد بعون‌الله الملك العلاّم».

گزارش متن: کتابی است در ادعیه مأثوره که به التماس جمعی از برادران دینی از کتب اربعه و دیگر کتب علمای امامیه انتخاب و در ۱۴ باب و یك خاتمه مرتب گردیده است باب اول: در نماز پنجگانه ودر آن پنج فصل است فصل اول در تعقیب نماز صبح... باب دوم: در آداب خوابیدن و دعاهای مخصوص به آن، باب سیم: در آداب نماز شب، باب چهارم: در آداب روز جمعه، باب پنجم: در نمازهای سنّتی، باب ششم: در اورادهای چندی که ائمه انام به جهت قضای حاجتهای عمده باسناد معتبره روایت کرده‌اند، باب هفتم: در ادعیه مأثوره که به جهت حوائج فقیر خود تجربه نموده‌ام، باب هشتم: در اورادی که به طریق مشایخست و به تجربه رسیده است، باب نهم: در دعاهای مخصوص سفر، باب دهم: در علوم غریبه، باب یازدهم: در ادعیه به جهت مرضها و کوفتها، باب دوازده: در زیارت ائمه انام و ثواب آن، باب سیزدهم: در دعای دفع جن و ترس اطفال، باب چهاردهم: در خطوط غریبه و خاتمه در ادعیه متفرقه. در نسخه موجود بابهای آخر بسیار مختصر و بدون عنوان آمده است.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «تمت بالخیر و السلام بتاریخ غرّه شهر ذی الحجة الحرام سنه

۱۱۰۷» ❊نوع خط: نسخ ❊تاریخ کتابت: ۱۱۰۷هـ ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۲۱۵ ❊تعداد سطر: ۹ ❊اندازهٔ متن: ۴×۷/۵ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۱۲×۷/۵ سانتیمتر ❊نوع جلد: تیماج قهوه‌ای با ترنج.

ویژگیها: نسخه‌ای است نفیس، در حاشیه تصحیح شده، برگها مجدول به طلایی، رطوبت و آسیب دیده و سپس مرمّت گردیده است، در برگ انجام مثنوی در ۱۸ بیت در توسل به چهارده معصوم با این مطلع «الهی باعزاز پاکان تو ❊ بسوز دل درد ناکان تو ❊ الهی باعجاز آن چند تن ❊ که هستند فخر زمین و زمن» دیده می‌شود.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۰۳۴»

۴۶۱. صحیفة الرضا (ع) = مسند الرضا (ع) = الرضویات = صحیفة اهل‌البیت(ع)

(حدیث، عربی)

منسوب به: امام علی بن موسی الرضا علیه‌السلام، شهادت: ۲۰۲هـ

آغاز: «اخبرنا الشیخ الامام العالم الراشد امین الدین ثقة الاسلام امین الرؤسا ابوعلی الفضل ابن حسن الطبرسی اطال الله بقائه فی یوم الخمیس غرّة شهر الله الاصم رجب...».

انجام: «و اذا کان یوم القیمة یخرج من قبره... و الرابعة رایحة المسك یحضر فی عرصة القیمة فوالذی نفسی بیده...» افتاده.

بنگرید به: نسخه شماره «۱۵۲» گزارش شده در جلد «۱» فهرست همین کتابخانه.

گزارش متن: نسخه موجود ۲۱۳ حدیث از ۲۴۰ حدیث را دارد.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نسخ ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۱۱هـ ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۷۲ ❊تعداد سطر: ۷ ❊اندازهٔ متن: ۵×۷/۵ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۹×۱۲/۵ سانتیمتر ❊نوع جلد: تیماج قهوه‌ای.

ویژگیها: حاشیه نویسی دارد با نشان «م»، «۵» و «۱۲». در حاشیه تصحیح گردیده است، در برگ نخست تملك زین‌العابدین بن ملا حسین به تاریخ ۱۲۴۹ و تملك محمّدباقر به سال ۱۲۳۱هـ آمده است مهر بیضی «عبده ابوالفضایل ۱۰۷۷» بر فراز برگ ۲۵ دیده می‌شود.

الذریعة: ۱۷/۱۵؛ *فهرستگان نسخه‌های خطی حدیث و علوم حدیث*: ۵۱۶/۴.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۰۳۵»

۴۶۲. لسان التنزیل (علوم قرآن ـ لغت، عربی فارسی)

از: ناشناخته

آغاز: افتاده «... المقت دشمن داشتن، مرصوص استوار برآورده، الرسّ استوار کردن... سورة الممتحنة، المودة دوست داشتن الاخفاء پنهان کردن...».

انجام: «سورة التوبة: براة بی‌زاریست یعنی عهد سپری شد... خلو سبیلهم رها کندت شان، التخلیة رها کردن...[1]» افتاده.

گزارش متن: ترجمه و تفسیر کوتاهی است از لغات سوره‌های قرآن که در برخی موارد به مشتقات آنها نیز اشاره شده است. این ترجمه بر خلاف معمول بعد از سوره حمد با سوره ناس آغاز و به سوره بقره ختم می‌گردد.

دکتر مهدی محقق در مقدمه چاپی این کتاب می‌نویسد: احتمال اینکه این کتاب پس از تراجم الاعاجم نوشته شده باشد بسیار بعید است. و تالیف آن را در حدود قرن چهارم، پنجم می‌داند.[2]

جهت آگاهی بیشتر می‌توان به مقدمه دکتر مهدی محقق بر لسان التنزیل و مقدمه مسعود قاسمی و محمود مدبری بر کتاب تراجم الاعاجم رجوع نمود.

نسخه موجود از اول سوره صف آغاز و تا چند آیه اول سوره توبه به انجام می‌رسد.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نسخ ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۹هـ ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۸۰ ❊تعداد سطر: ۱۵ ❊اندازهٔ متن: ۹×۵ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۱۲/۵×۹ سانتیمتر ❊نوع جلد: مقوایی با گلهای سفید، عطف: پارچه‌ای مشکی.

ویژگیها: نسخه‌ای است نفیس و کمیاب، مهر پدر عزیزم حضرت آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی(ره) در آغاز و انجام آمده است، نسخه اندکی رطوبت و آسیب دیده است.

☜ *الذریعة:* ۳۰۱/۱۸؛ *فهرست نسخ خطی کتابخانه ملی:* ۳۰۰/۲.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۰۳۶»

---

۱. در نسخه چنین آمده.

۲. تراجم الاعاجم شباهت بسیار به این اثر دارد و مقدمه آنها نیز یکی است.

۴۶۳. مرآت البلهاء = مفتاح اخلاق مظفری (طنز ـ اخلاق، فارسی)

از: میرزا حبیب‌الله لشکرنویس، درگذشته: پیرامون سدهٔ ۱۳ه

آغاز: «گرانمایه برادرکان خوردسال من آگاه باشید که از آموختن علم اخلاق و سیر در انفس و آفاق انسانیت کمال یابد...».

انجام: «یاردانقلی بك بر وزن ولیقلی بك کسی را گویند که در مجلسی مجلس شرب نشیند و شراب بنوشد ولیکن مزه باده خوردن را از رطب و یابس هر چه در بساط باشد باشتهای تمام بخورد».

بنگرید به: نسخه شماره «۳۱۲۰/۳» گزارش شده در جلد «۸» فهرست همین کتابخانه.

گزارش متن: این رساله به سال ۱۳۲۱ه به عنوان «مفتاح اخلاق مظفری» به چاپ رسیده است و چاپ دیگر آن سال ۱۳۰۸ه به عنوان «مرآة البلهاء» منتشر شده است. دانشمند فرزانه مرحوم آقای مجتبی مینوی مولف آن را شریعتمدار تبریزی دانسته است. همچنین قسمتهایی از این رساله در مجله راهنمای کتاب سال ۵ صص۴۴۸ـ۴۵۳ به چاپ رسیده است.

گزارش نسخه: *ترقیمه: «[تم] ۱۴ شهر رجب ۱۲۹۳ در دارالایمان کرمان نوشته شد بخط حقیر محمّدباقر بن مرحوم جنت مکان میرزا شکرالله الحسینی التفرشی الطرخورانی»[1] *نوع خط: شکسته نستعلیق *نام کاتب: محمّدباقر بن شکرالله حسینی تفرشی طرخورانی *تاریخ کتابت: ۱۲۹۳ه *محلّ کتابت: کرمان *عنوانها و نشانیها: قرمز *تعداد برگ: ۱۶ (۱ب ـ۱۶ب) *تعداد سطر: ۷ *اندازهٔ متن: ۹×۵ سانتیمتر.

ویژگیها: نسخه اندکی رطوبت و آسیب دیده است.

الذریعة: ۲۶۶/۲۰؛ فهرستواره‌های کتاب‌های فارسی: ۶۰۲/۶؛ فهرست آستان قدس رضوی: ۱۲۹/۱۳؛ راهنمای کتاب ش۴و۵ سال پنجم: ۴۴۸.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۰۳۷/۱»

۴۶۴. فرسنامه = فرسنامه منظوم = مثنوی فرسنامه (دامپزشکی، فارسی)

از: صفی

---

۱. شهرستان تفرش از چند بخش تشکیل شده و یک بخش بزرگ آن طرخوران می‌باشد.

آغاز: «بـنور ظلمتش ره بردن آموز به پشت اشهب و ادهم شب و روز
دگـر مهلت مده بهر درنگش رهـش بنما و مشنو عذر لنـگش».
انجام: «بآتش موم را بگداز وز آتش همـه اجـزا بمـوم از روی دانـش
پس آن اجزا بمالش در گلو کن سراسر جـزو جـزوش را نکو کن».

گزارش متن: این منظومه که در شناخت اسبان، بیماریها و راه‌های درمان آن می‌باشد در عهد شاه طهماسب که به ظاهراً شاه طهماسب اول صفوی باشد سروده شده است، ناظم در چندین جای این منظومه خود را صفی خوانده و این فرسنامه را به نام شاه طهماسب به نظم کشیده است. اکنون چند بیت از آن را برای نمونه می‌آوریم:

نمایـد جلـوه از مـه تـا به ماهی بـدور دولـت طهـماسب شـاهـی
شـهی کو مظهر لطف آمـد و قهر ز خـوفـش سـرنپـیچد ابلق دهـر
بحمـدالله «صفی» کامـروز یاری بمیدان است از این سان شهریـاری
در این فکرم که چون عزمم شود جزم فـرس نـامـه بـنام شـه کنـم نظم
«صفی» پیری کرا بر جـا گذارد هـمه کـوه ار بـود از جـا در آرد
«صفی» را ابلق دهر آرزو نیست دو رنگی نزد یکرنگان نکو نیست

این فرسنامه به سال ۱۳۶۶ش از سوی دانشگاه تهران و دانشگاه مك گیل[1] به اهتمام دکتر علی سلطانی گرد فرامرزی در تهران به چاپ رسیده است، فرسنامه‌ای با همین آغاز در فهرست کتابخانه ملی ملك ۲۳۲/۸ به محمّدعلی حزین لاهیجی نسبت داده شده که بیت آغازین آن یازدهمین بیت فرسنامه چاپ شده می‌باشد.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نستعلیق زیبا ❊نام کاتب: محمّدباقر بن شکرالله حسینی [به قرینه رساله قبلی] ❊تاریخ کتابت: ۱۲۹۳ه [به قرینه رساله قبلی] ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۳۲ (۱۷الف ـ ۴۸الف) ❊تعداد سطر: ۷ ❊اندازهٔ متن: ۹×۵ سانتیمتر.

---

۱. دانشگ «مک گیل» در کشور کانادا واقع شده و بخش شرقشناسی آن بسیار گسترده است. تا کنون آثاری در مورد زبان و ادب فارسی و نیز متون کهن اسلامی را با همکاری دانشگاه تهران به چاپ رسانده است.

ویژگیها: نسخه اندکی رطوبت دیده است.

الذریعة: ۲۵۷/۱۹؛ *فهرستواره کتابهای فارسی:* ۳۸۸۳/۵، ۳۸۸۵.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۰۳۷/۲»

۴۶۵. **فرسنامه = فرسنامه منظوم** (دامپزشکی، فارسی)

از: ناشناخته

آغاز: «بنام آنکه نور چرخ فیروز بفرمانش نیاساید شب و روز».

انجام: «چه افکندی لگامش در دهن زن در این سه روزه باید کرد این فن
پس از سه روز آبش را تو کم ده پس از سه بار سیرابش کنی به».

گزارش متن: منظومه‌ای است در علاج بیماریهای اسبان که سراینده در سه شب آن را به نظم کشیده و در مقدمه آن آورده:

سه شب با طبع خود اندیشه کردم فرو رفتن بفکرت پیشه کردم
بنظم آوردم این نیکو سخن را نماید یادگار از من بدنیا

برخی عناوین این منظومه از این قرار می‌باشد، علاج اسبی که او را مار گزیده باشد، علاج اسبی که بی نعل تاخته باشد، علاج اسبی که اوفه داشته باشد، علاج اسبی که سربند او از هم در رفته باشد، علاج اسبی که از یمان تب می‌کند و...

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «در دارالایمان کرمان حقیر میرزا آقا خلف مرحوم جنت مکان میرزا شکرالله تفرشی تمام شد بتاریخ نهم شهر جمادی الاولی ۱۲۹۴» ❊نوع خط: نستعلیق زیبا ❊نام کاتب: محمّدباقر بن شکرالله الحسینی تفرشی طرخورانی ❊تاریخ کتابت: ۱۲۹۴ه ❊محلّ کتابت: کرمان ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۲۶ (۴۸الف ـ ۷۳الف) ❊تعداد سطر: ۷ ❊اندازهٔ متن: ۹×۵ سانتیمتر.

ویژگیها: نسخه اندکی رطوبت دیده است.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۰۳۷/۳»

۴۶۶. **قصیده شکوائیه** (ادب منظوم، فارسی)

از: ناشناخته

آغاز: «زنهار از فراق تو زنهار ای رسوم کردی تو روز روشن ما تار ای رسوم
رفتی و دوستان و محبان خویش را بگذاشتی بدست طلبکار ای رسوم».

انجام: «زین سان که ماهر است به تدبیر مملکت
روزی به ببینمش که بدر بار ای رسوم
اندر حضور شاه جهان دار میدهد
سان قشون خلج و فرحناز ای رسوم».

گزارش متن: قصیده‌ای است در شکایت از رسوم در بیست و سه بیت.

گزارش نسخه: *نوع خط: نستعلیق زیبا *نام کاتب: محمّدباقر بن شکرالله الحسینی تفرشی [به قرینه رساله قبلی] *تاریخ کتابت: اواخر سدهٔ ۱۳هـ *نوع کاغذ: فرنگی *تعداد برگ: ۳ (۷۳ب ـ ۷۵الف) *تعداد سطر: ۷ *اندازهٔ جلد: ۱۵/۵×۹/۵ سانتیمتر *نوع جلد: تیماج زرشکی مجدول.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۰۳۷/۴»

۴۶۷. **گل جعفری** (حدیث، فارسی)

از: محمّد بن حسن طوسی مشهدی، درگذشته: ۱۲۵۷هـ

آغاز: افتاده «...نجات و این مختصر را بگل جعفری مسمی گردانید و بالله استعین و هو نعم المعین بدانکه روایت کرده است حدیث شریف را محمّد بن بابویه...».

انجام: «بلکه کتابهای بسیار از عهده صد هزار یك از فضایل آن بزرگوار بیرون نمی‌آید... در گلشن خیال چه تاریخ خواست عقل بنگاشت هاتفی که گل جعفری شکفت و الحمدلله رب العالمین... محمّد و آله الطاهرین».

گزارش متن: ترجمه دوازده حدیث مشتمل بر اخبار و معجزات حضرت امام جعفر صادق علیه‌السلام که حدیث اول آن مناظره حضرت با طبیب هندی است که در الذریعه با عنوان ترجمه رساله «الاهلیلجة» معرفی شده است این رساله به سال ۱۲۱۳هـ مطابق با

«گل جعفری شکفت» به انجام رسیده است.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نسخ؛ ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۱۳هـ ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۲۷ (۳ الف-۲۹ الف) ❊تعداد سطر: ۱۵ ❊اندازهٔ متن: ۱۱×۶ سانتیمتر.

ویژگیها: نسخه‌ای است نفیس، در حاشیه تصحیح گردیده، در انجام معجزه‌ای از تربت حضرت سیدالشهداء علیه‌السلام در رد بینایی چشم جدّه ملامصطفی فرزند مولف در ۲ برگ آمده است. در برگ نخست فهرست رساله‌های مجموعه به خط محمّدعلی بن رمضان نجف‌آبادی غروی به سال ۱۳۷۲هـ و تملك محمّدعلی احمدیان و دستخط ایشان به سال ۱۴۱۶هـ وجود دارد، نسخه اندکی رطوبت و آسیب دیده است.

الذریعة: ۲۱۰/۱۸؛ *الکرام البررة:* ۳۸۶/۳؛ *فهرست کتابخانه ملی ملك:* ۱۰۱/۶.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۰۳۸/۱»

۴۶۸. حجلة الشریعة

(معارف دینی، فارسی)

از: محمد بن حسن طوسی مشهدی، درگذشته: ۱۲۵۷هـ

آغاز: «الحمدلله الذی خلق من الماء بشراً فجعله نسباً و صهراً و کان علی کل شیء قدیراً... اما بعد چنین گوید مستمد فیوضات قدسی...».

انجام: «و چون کلام به این مقام رسید گف بیاران خرد از پی تاریخ وی مژده بلطف ازل حجله شد آراسته و الحمدلله اولاً و آخراً و ظاهراً و باطناً.».

گزارش متن: رساله کوتاهی است در آداب و احکام مربوط به ازدواج و زناشویی برگرفته از کتابهای فقهی و حدیثی مشتمل بر هفت شمع. بدین ترتیب: شمع اول: در فضیلت تزویج و نهی از رهبانیت در شریعت اسلام، شمع دوم: در اصناف زنان و نیك و بد ایشان، شمع سوم: در آداب خواستگاری و تزویج کردن، شمع چهارم: در مسایل صیغه عقد دائم، شمع پنجم: در اقسام صیغه نکاح دائم، شمع ششم: [در احکام عقد موقت]، شمع هفتم: [در آداب زفاف و جماع]. این رساله در سال ۱۲۳۲هـ (مژده بلطف ازل حجله شد آراسته) به انجام رسیده است.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نسخ ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۱۳هـ ❊عنوانها و

نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۳۶ (۳۰ب ـ ۶۵الف) ❊تعداد سطر: ۱۵ ❊اندازهٔ متن: ۱۱×۶ سانتیمتر.

ویژگیها: نسخه‌ای است نفیس و نایاب، یادداشتی به تاریخ ۱۲۴۸ه در برگ ۴۲ و حدیثی نیز در آداب غذا خوردن در انجام نسخه به خط محمّدباقر حسینی به تاریخ ۱۲۸۶ه دیده می‌شود.

☜ *الذریعة:* ۱۵۴/۱۸؛ *الکرام البررة:* ۳۸۶/۳؛ *اعیان الشیعة:* ۱۷۲/۹؛ *فهرست نسخه‌های خطی کتابخانه فیضیه:* ۷۸/۲. شمارهٔ نسخه: «۱۴۰۳۸/۲»

۴۶۹. **کنز الذهب = شرح رساله ذهبیه** (حدیث ـ طب، فارسی)

از: محمّد بن حسن طوسی مشهدی، درگذشته: ۱۲۵۷ه

آغاز: «حمد بیحد و ثنای بیعد سزاوار حکیمی است که انسان را از خزانه جود خلعت وجود پوشانید و صدور خواص را مخزن علم و حکمت گردانید...».

انجام: «و بعد از چشیدن شربت ممات بدعای مغفرت و رفع درجات دستگیری نمایند و الحمدلله رب العالمین و صلی‌الله علی محمّد و آله الطاهرین».

بنگرید به: نسخه شماره «۳۷۰۳» گزارش شده در جلد «۱۰» فهرست همین کتابخانه.

گزارش متن: شارح در رساله دیگر خود یعنی «حجلة الشریعة» گوید: دو شرح عربی و فارسی بر رساله ذهبیه نگاشته‌ام که دو نسخه از شرح عربی آن به نام «فوائد الرضویة» در همین کتابخانه موجود می‌باشد.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نسخ ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۱۳ه ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۶۶ (۶۵ب ـ ۱۳۰الف) ❊تعداد سطر: ۱۵ ❊اندازهٔ متن: ۱۱×۶ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۱۵×۱۰ سانتیمتر ❊نوع جلد: تیماج قهوه‌ای مجدول.

ویژگیها: اندکی حاشیه نویسی دارد با نشان «۱۲»، در انجام یك برگ در مورد فواید تربت و روش تناول آن آمده، نسخه رطوبت دیده است.

☜ *الذریعة:* ۱۵۴/۱۸؛ *الکرام البررة:* ۳۸۶/۳. شمارهٔ نسخه: «۱۴۰۳۸/۳»

۴۷۰. ترجمه الفیه شهید اوّل (فقه شیعه، فارسی)

از: ناشناخته

آغاز: «الحمدلله رب العالمین... امّا بعد بدانکه این رساله‌ایست که تألیف کرده شیخ الاسلام و المسلمین اعلم المتقدمین... محمد مکی المشهور بشیخ شهید...».

انجام: «سیم آنکه درو دو خطبه واجب است و بر هر که نماز جمعه واجبست این نماز هم واجب است و امّا نماز آیات نماز آفتاب و ماه گرفتن است و زلزله آمدن و بادهای سرخ و زرد و تاریکی...» افتاده.

گزارش متن: ترجمه روانی است از الفیه محمّد بن مکی عاملی معروف به شهید اول. نسخه موجود از اوّل نماز شروع و تا آغاز نماز آیات به انجام می‌رسد. نسخه دیگری با همین آغاز در کتابخانه دانشکده الهیات و معارف اسلامی دانشگاه تهران موجود می‌باشد.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نسخ ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۱۲هـ ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۴۷ ❊تعداد سطر: ۱۰ ❊اندازهٔ متن: ۱۰×۵/۵ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۱۴×۱۰ سانتیمتر ❊نوع جلد: مقوای زرشکی، عطف: پارچه طوسی.

ویژگیها: در برگ نخست تملك محمّدکریم بن محمّدکاظم مشهور به [جناتی] به تاریخ ذی القعده ۱۱۸۸هـ و تاریخ تشرف وی به مکه معظمه به تاریخ ۲۲ رجب سال ۱۲۱۴هـ آمده است، نسخه رطوبت دیده است.

☜ *فهرست کتابخانه دانشکده الهیات و معارف اسلامی تهران:* ۳۲۵/۱.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۰۳۹»

۴۷۱. مناسك حج (فقه شیعه، فارسی)

از: محمّدباقر بن محمّدتقی موسوی معروف به حجةالاسلام شفتی اصفهانی، درگذشته: ۱۲۶۰هـ

آغاز: «الحمدلله رب العالمین... اما بعد مقصر درگاه رب العالمین و خادم آثار الائمة الطاهرین...».

انجام: «و هکذا این دو قسم محل خلاف است ما بین فقها و مختار در مسئله آن است که طواف باطل و استیناف آن لازم است».

گزارش متن: رساله‌ای است در بیان آداب و اعمال حج مشتمل بر مقدمه و چند مقصد و عناوین فرعی مبحث و مقام و خاتمه در بیان آداب عمره تمتع همراه با چند پرسش و پاسخ که به درخواست میرزا علی وزیر در جمادی الثانی ۱۲۵۲ه نگاشته است در الذریعة آمده که: این رساله به امر سید احمد شوشتری توسط میرزا فتح‌الله مرعشی معروف به کیمیایی تستری در چهارم شوال ۱۲۵۸ه گزیده گردیده است.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نسخ ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۱۳ه ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۷۶ ❊تعداد سطر: ۱۴ ❊اندازهٔ متن: ۱۰×۵ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۱۵×۱۰ سانتیمتر ❊نوع جلد: مقوای آبی، عطف: تیماج مشکی.

ویژگیها: نسخه‌ای است نفیس دارای حواشی با نشان «اس د دام‌ظله» و «اسدالله حجة‌الاسلام» که فرزند مولف و خود از عالمان بزرگ می‌باشد، نسخه رطوبت دیده است.

الکرام البررة: ۱۲۴/۱، ۱۹۲؛ *الذریعة:* ۲۵۷/۲۲؛ *فهرست نسخه‌های خطی کتابخانه ملی ملک:* ۷۸۱/۴. شمارهٔ نسخه: «۱۴۰۴۰»

۴۷۲. حاشیة حاشیة تهذیب المنطق (منطق، عربی)

از: محمّدسعید بن قاسم الحسنی الحسینی الطباطبایی القهپایی، درگذشته: ۱۰۹۲ه

آغاز: افتاده «... ههنا تسع کل واحد منها ثنائی لان الابتداء اما ان یکون فی کلیهما محمولاً علی الحقیقی...».

انجام: «فلا بد من العدول الی المعنی التفضیل حتی یصح ما ذکره المحشی و لا یخرج ما فیه و قد اتفق الفراغ...».

گزارش متن: حاشیه‌ای است بر حاشیه ملا عبدالله یزدی بر تهذیب المنطق سعدالدین تفتازانی که در قبل از ظهر ۱۱ شوال سال ۱۰۳۵ه به انجام رسیده است. محشی در این حاشیه به حاشیه ملا عبدالله، و حاشیه ملا جلال بر تهذیب المنطق نظر داشته و بدان اشاره نموده است.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «و قد فرغت من تسوید هذه الاوراق بحمدالله الملك الخلاّق فی یوم الاحد سلخ شهر المحرم الحرام من شهور سنة الف و مائة و ثلاثین و انا العبد المفتقر الی الله العادل ابن المنتقل الی ریاض القدس محمّدمهدی طیب الله مضجعه محمّد فاضل... سنة ۱۱۳۰» ❊نوع خط: نسخ ❊نام کاتب: محمّدفاضل بن محمّدمهدی ❊تاریخ کتابت: ۱۱۳۰ه ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۱۱۲ ❊تعداد سطر: ۱۳ ❊اندازهٔ متن: ۱۰×۶ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۱۴×۹/۵ سانتیمتر ❊نوع جلد: تیماج قهوه‌ای مجدول.

ویژگیها: نسخه‌ای است نفیس و نایاب با آثار تصحیح و حواشی با نشان «فضل». مهر بیضی «مصلح... الموسوی» در آغاز و انجام و مهر ناخوانای مربّع در برگ ۲۵ آمده، نسخه رطوبت و آسیب دیده است.

☜ *الذریعة:* ۶۱/۶ و ۱۶۱/۱۳؛ *طبقات اعلام الشیعة:* ۲۴۳/۵.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۰۴۱»

۴۷۳. کشف القناع عن اسرار الشکل القطاع (هندسه، عربی)

از: خواجه نصیرالدین محمّد بن محمّد طوسی، درگذشته: ۶۷۲ه

آغاز: «الحمدلله مبدع الحقایق الخارجة عن الحصر افاضة للخیر و مودع الدقایق الجلیلة... و بعد فقد کنت عملت فیما مضی من الزمان کتاباً جانباً لضبط دعاوی الشکل المعروف بالقطاع...».

انجام: «و قیل ان هذا البرهان للاستاذ عز الملة و الدین عبدالوهاب الزنجانی رحمه‌الله».

گزارش متن: کتابی است نفیس در توضیح و شرح مثلثات کروی که به گفته سارتن نخستین کتاب مستقل در مثلثات است. گفته می‌شود این کتاب تحریر کتاب اکرمانا لاوس است. خواجه در مقدمه گوید. این کتاب را به فارسی ساخته بودم و برخی از دوستان در خواست کردند که آن را به زبان عربی نقل کنم پس اجابت نموده و بعضی از زواید آن را حذف نمودم.

اسکندر پاشا کاراتلدری این کتاب را به فرانسه ترجمه و با متن عربی آن به سال ۱۸۹۱م در قسطنطنیه به چاپ رساند و نیز به سال ۱۹۵۲م ترجمه روسی آن چاپ شده است.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نستعلیق ❊تاریخ کتابت: نیمه نخست سدهٔ ۱۰هـ ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۶۵ ❊تعداد سطر: ۲۰ ❊اندازهٔ متن: ۱۲×۶ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۱۷/۵×۱۱ سانتیمتر ❊نوع جلد: تیماج قهوه‌ای با ترنج و سر ترنج و لچك.

ویژگیها: نسخه‌ای است نفیس، در حاشیه تصحیح شده. در برگ نخست تملك عمادالدین بن محمّد النقیب با مهر هشت ضلعی «عمادالدین بن محمّد نسابه نقیب» و تملك سید محمّد بن هدایت‌الله الحسینی، همچنین مهر دایره «ان الله لا یضیع اجر المحسنین...» دیده می‌شود، مطالب متفرقه‌ای در برگ آغاز و انجام نسخه آمده است.

☜ *کشف الظنون:* ۱۴۹۳/۲؛ *الذریعة:* ۵۰/۱۸؛ *احوال و آثار خواجه نصیر:* ۳۶۵؛ *فهرست نسخه‌های خطی مدرسه عالی شهید مطهری:* ۴۳۴/۵.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۰۴۲»

۴۷۴. انباء الانبیاء (عقاید، فارسی)

از: اسماعیل قزوینی

آغاز: «الحمدلله الذی دلنا علی دین الاسلام و هدانا الیه باهداء الرسل المکرم... و بعد بر ارباب بینش مخفی نماند که چون کمترین خلایق...».

انجام: «و کودك نیز تصریح باسم و صفة او کرده است چنانچه همه آنها بتفصیل مذکور شد».

بنگرید به: نسخه شماره «۳۳۴۹» گزارش شده در جلد «۹» فهرست همین کتابخانه.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «باین ختم شد رساله موسومة بانباء الانبیاء» استدعا از ناظران و مطالعه کنندگان این است که مولف و کاتب را بسعادت دارین یادآوری نمایند. و السلام علی من اتبع الهدی.» ❊نوع خط: نسخ ❊تاریخ کتابت: ۱۱۹۲هـ ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۷۸ ❊تعداد سطر: ۱۱ ❊اندازهٔ متن: ۱۱×۶/۵ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۱۵×۱۰ سانتیمتر ❊نوع جلد: تیماج سبز.

ویژگیها: در حاشیه تصحیح گردیده است.

☜ *الذریعة:* ۳۵۴/۲؛ *فهرستواره کتاب‌های فارسی:* ۱۳۴/۹؛ *موسوعة مؤلفی الامامیة:*

۲۵۷/۴. شمارهٔ نسخه: «۱۴۰۴۳»

۴۷۵. خلق الکافر

(عقاید، عربی)

از: شیخ محمّد بن حسن حر عاملی، درگذشته: ۱۱۰۴هـ

آغاز: «الحمدلله المتفضل بالخلق و الانشاء الذی یودع حکمة فیما یشاء و یظهر قدرته فی سایر الاشیاء و یقضی بما اراد فیعدل فی القضاء...».

انجام: «لانهم کانوا یکلمون الناس علی قدر عقولهم و مبلغ افهامهم و الحمدلله رب العالمین و صلی‌الله علی محمّد و آله الطاهرین».

گزارش متن: کتابی است در علت خلق کفار و رد شبهات قائلین به جبر با استناد به احادیث معتبره مشتمل بر مقدمه و ۱۲ فصل و خاتمه و تتمه که به خواهش برخی از دوستان آن دانشمند نگاشته شده است. مولف در مقدمه آورده است: سید علی بن طاووس در این موضوع کتابی به نام «الجواب الباهر فی خلق الکافر» تصنیف نموده که آن را ندیده و مطالعه ننموده‌ام و می‌نگارم آنچه را به ذهنم خطور می‌نماید در این باب.

الفصل الاول: فی ذکر العلل و الوجوه فی خلق الکافر، الفصل الثانی: فی ذکر جملة من الاخبار المشتملة علی بعض العلل السابقة، الفصل الثالث: فی ابطال الجبر و اثبات الاختیار، الفصل الرابع: فی ذکر الشبهات التی احتجت بها المجبرة علی مذهبهم، الفصل الخامس: فی الجواب عن هذه الشبهات، الفصل السادس: فی ذکر نبذة من الاحادیث فی بطلان الجبر و التفویض، الفصل السابع: فی ذکر الاحادیث الدالة علی اثبات القدرة و الاختیار للعبد، الفصل الثامن: فی ذکر احادیث الطینة، الفصل التاسع: فی تأویل المشکل من هذه الاخبار بوجه اجمالی، الفصل العاشر: فی الجواب عن هذه الاخبار بوجه تفصیلی و تأویل الالفاظ الموجود فیها، الفصل الحادی العاشر: فی تأویل مشیة الله و ارادته المتعلقین بافعال المکلفین، الفصل الثانی عشر: فی توجیه القضا و القدر المتعلقین بالسعادة و الشقاوة و الخیر و الشر و نحوها، و خاتمه در احادیث نهی از کلام در قضاء و قدر، که در آن و هر کدام از فصول ۱۲ حدیث ذکر نموده و در تتمه تبرکاً و تیمناً ختم می‌کند رساله را به رساله «الامر بین الامرین» حضرت امام هادی علیه‌السلام به نقل از کتاب تحف العقول. در حاشیه برگ انجام تاریخ فراغ مولف رجب ۱۰۷۶هـ آمده است لیکن در الذریعة اواخر صفر ۱۰۷۶هـ آمده است.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «تمت الرسالة بحمدالله علی ید الضعیف المذنب محمّد بن عباس فی اواخر شهر جمادی الاولی سنة ۱۱۲۹» ❊نوع خط: نسخ ❊نام کاتب: محمّد بن عباس ❊تاریخ کتابت: ۱۱۲۹هـ ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۱۱۹ ❊تعداد سطر: ۱۱ ❊اندازهٔ متن: ۱۰×۵ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۱۴×۸/۵ سانتیمتر ❊نوع جلد: تیماج قهوه‌ای مجدول ضربی با ترنج و سرترنج، نام سازنده جلد در میانه ترنج (فتاح الموسوی ۱۲۳۸) آمده است.

ویژگیها: نسخه‌ای است نفیس، یك مورد حاشیه نویسی دارد با نشان «لمسوده عفی عنه». در حاشیه تصحیح شده است. در برگ نخست اثر وقفنامه‌ای محو شده آمده، در برگ انجام دو بیت شعر در تاریخ ۱۳۳۷ آمده است.

☜ *الذریعة:* ۱۷۰/۵ و ۲۴۶/۷؛ *طبقات اعلام الشیعة:* ۶۵۸/۶؛ *فهرست کتابخانه مجلس شوری اسلامی:* ۲۶۶/۱۱.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۰۴۴»

۴۷۶. ترجمه بغیة الطالب (فقه شیعه، فارسی)

از: ناشناخته

آغاز: «الحمدلله الذی اسس قواعد الاحکام و رفع دعائم... و بعد سؤال کردند جمعی از پرهیزکاران و گروهی از برادران صاف دلان...».

انجام: «و جایز است که آن را قبل از تسبیح زهرا گوید یا بعد از آن».

بنگرید به: نسخه شماره «۷۸۸۳/۱» گزارش شده در جلد «۲۰» فهرست همین کتابخانه.

گزارش متن: بغیة الطالب رساله عملیه شیخ جعفر کاشف الغطاء نجفی است که به گفته صاحب الذّریعة ۴۳۳/۳ و ۸۴/۴ چنین دانسته می‌شود که بغیة الطالب دو ترجمه دارد یکی از داماد شیخ یعنی اسدالله بن اسماعیل دزفولی متوفّی ۱۲۳۴هـ و دیگری مجهول. در مقدمه ترجمه شیخ اسدالله دزفولی، طبق نسخه‌ای که آقا بزرگ رویت نموده می‌گوید: برای نفع عموم مقلدین آن را به فارسی ترجمه نمودم. در نسخه موجود چنین مطلبی یافت نشد لکن بعید نیست هر دو ترجمه همخوانی داشته باشند، جز آنکه در یکی مقدمه بوده و در بقیه

نسخه‌ها مقدمه حذف شده باشد.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «تمت الرسالة علی ید الحقیر المذنب محمّدشفیع بن ابوطالب الموسوی در یوم یکشنبه یازدهم شهر ربیع الثانی سنة ۱۲۱۸» ❊نوع خط: نسخ ❊نام کاتب: محمّدشفیع بن ابوطالب موسوی ❊تاریخ کتابت: ۱۲۱۸هـ ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۱۱۴ ❊تعداد سطر: ۱۵ ❊اندازهٔ متن: ۱۱×۵/۵ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۱۵×۱۰/۵ سانتیمتر ❊نوع جلد: تیماج حنایی.

ویژگیها: نسخه‌ای است نفیس که در حیات شیخ جعفر کاشف الغطاء مولف اصلی کتاب کتابت گردیده است، در حاشیه تصحیح شده است، دستخط پدرم حضرت آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی (ره) زینت بخش برگ نخست می‌باشد، نسخه اندکی رطوبت دیده است.

الذریعة: ۴۳۳/۳ و ۸۴/۴؛ *فهرست آستان قدس:* ۶۸/۲۰.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۰۴۵»

۴۷۷. غرائب الاخبار و نوادر الآثار (حدیث، عربی)

از: سید عبدالله بن محمّدرضا شبر حسینی کاظمی، درگذشته: ۱۲۴۲هـ

آغاز: «الحمدلله الذی لا من شی کان و لا من شی کون ما قد کان الذی حارت لطائف الاوهام فی بیداء کبریائه و عظمته...».

انجام: «و مکث حتی اتاه الاجل الذی خلع الجسد... و هیأ رأسه الی المغرب و وجهه الی المشرق ثم قضی».

بنگرید به: نسخه شماره «۲۱۲۰» گزارش شده در جلد «۶» فهرست همین کتابخانه.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نسخ ❊تاریخ کتابت: ۱۲۲۶هـ ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۲۷۷ ❊تعداد سطر: ۱۷ ❊اندازهٔ متن: ۱۱×۶/۵ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۱۵×۱۰ سانتیمتر ❊نوع جلد: تیماج قهوه‌ای مجدول، عطف: تیماج حنایی.

ویژگیها: نسخه‌ای است نفیس و نایاب و در عصر مولف کتابت گردیده است، در حاشیه تصحیح و با نشان «بلغ» مقابله گردیده، در برگ نخست تملك حسین بن محمّد

طباطبایی و چند یادداشت قرارداد رهن، اجاره... در تاریخ‌های ۱۲۵۲هـ و ۱۲۵۹هـ آمده است، نسخه اندکی رطوبت و آسیب دیده است.

☜ *ریحانة الادب*: ۱۷۵/۳؛ *الکرام البررة*: ۷۷۷/۲.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۰۴۶»

۴۷۸. نزهة الخاطر و سرور الناظر = ربیع الاخوان الموضح لکلمات القرآن = غریب القرآن (علوم قرآن، عربی)

از: فخرالدین بن محمّدعلی طریحی، درگذشته: ۱۰۸۱هـ

آغاز: «الحمدلله الذی جعل القرآن لنا وسیلة الی اشرف منازل الکرامة و سلماً نعرج فیه الی محل السلامة و سبباً نرجوا به النجاة... و بعد فیقول الی الله الغنی...».

انجام: «کما یقال میکال و میکائیل و قری و سلام علی آل یس ای علی آل محمّد صلی‌الله علیه و آله و سلم تم الکتاب علی ید مولفه... راجیا مما نظر فیه ان یدرء بالحسنة و الحمدلله رب العالمین و صلی الله علی محمّد و آله الطاهرین».

بنگرید به: نسخه شماره «۴۱۰۲» گزارش شده در جلد «۱۱» فهرست همین کتابخانه.

گزارش متن: شیخ طریحی در مقدمه گوید: چون بر کتاب «نزهة القلوب و فرجة الکروب» ابی‌بکر محمّد بن عزیز سجستانی [۳۳۰ق] آگاه شدم مطالب آن را سهل الوصول نیافته و در ترتیب و تبویب آن قصور و خلل دیدم، آنگاه استخاره کردم بر تغییر آن و سپس آن را به ترتیب حروف هجائیه مرتب نموده تا دسترسی بدان آسان گردد و افزودگی‌های لغوی و تفسیری بر متن آن افزوده و بابی در آخر آن مشتمل بر فواید لطیفه و فرائد شریفه گشودم. مولف در ساعت اول روز جمعه غرّه ذی‌قعدة الحرام سال ۱۰۵۱هـ از تألیف آن فارغ گشته است.

این کتاب به سال ۱۳۷۲ق در نجف اشرف به چاپ رسیده است.

گزارش نسخه: *ترقیمه: «قد تم کتابة الکتاب المسمی بلغة القرآن بید العبد العاثر الطاغر علی اشرف بن عبدالله المراغی ناقلا من نسخة نسخت من نسخة الاصل بواسطتین فی یوم الثلثاء وقت الصبح من یوم الاول من العشر الثالث من الشهر الثالث من السنة الثانیة من العشرة السادسة من المائة الثالثة من الالف الثانی من الهجرة النبویة علی هاجرها و اصحابه

آلاف الثناء و التحية.» ❊نوع خط: نستعلیق ❊نام کاتب: علی‌اشرف بن عبدالله المراغی ❊تاریخ کتابت: ۱۲۵۸ه ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۱۵۲ (۲ب-۱۵۳ب) ❊تعداد سطر: ۱۷ ❊اندازهٔ متن: ۱۲×۶ سانتیمتر.

ویژگیها: نسخه‌ای است نفیس، حاشیه نویسی دارد با نشان «ص» و «ه»، در حاشیه تصحیح گردیده است، چند حدیث، یک تملك و مهر مربّع ناخوانا در آغاز نسخه آمده، در برگ دوم تاریخ زادروزی به سال ۱۳۱۹ه در روستای [سرکانه][1] دیده می‌شود.

الذریعة: ۴۶/۱۶ و ۱۱۵/۲۴؛ *فهرست کتابهای چاپی عربی:* ۹۵۰؛ *طبقات اعلام الشیعة:* ۴۳۴/۵.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۰۴۷/۱»

۴۷۹. [فواید قرآنی]

(علوم قرآن، فارسی)

از: ناشناخته

آغاز: «فائده بدانکه شیخ ابومحمّد جعفر ابن طیفور سجاوندی مراتب وقف را به پنج مرتبه قرار داده است لازم و مطلق و جایز...».

انجام: «و لهذا مدار دعاها یا بلفظ اللهم است که در اصل یا الله بوده یا بلفظ یارب است.».

گزارش متن: رساله‌ای است مشتمل بر ۱۳ فایده درباره قرآن کریم، بدین ترتیب: فایده ۱. در وقف و اقسام آن، ۲. در عدد آیات قرآن ۳. در معنی عبادت، ۴. در معنی نعبد، ۵. در اصول عبادت، ۱۰. در معنی بسم‌الله الرحمن الرحیم، ۱۱. در معانی حروف مقطعه، ۱۲. در معنی فقیر و ۱۳. در معنی رب.

این فواید از کتابهای جواهر التفسیر، تفسیر کبیر و تفسیر خزائن جمع‌آوری شده است.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نستعلیق ❊نام کاتب: علی‌اشرف بن عبدالله مراغی [به قرینه رساله قبل] ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۱۳ه ❊عنوانها و نشانیها: قرمز

---

۱. سرکانه یا سرکان نام بخشی از شهرستان تویسرکان است که بخشی از آن به نام «توی» و بخش دیگر «سرکان» می‌باشد.

*نوع کاغذ: فرنگی *تعداد برگ: ۸ (۱۵۴الف ـ ۱۶۱الف) *تعداد سطر: ۱۶ *اندازهٔ متن: ۱۲×۶ سانتیمتر.

ویژگیها: در حاشیه برگ انجام مطالبی در علوم غریبه که ظاهراً از کاتب می‌باشد آمده است، نسخه اندکی رطوبت دیده است.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۰۴۷/۲»

۴۸۰. **[لغات القرآن]** (علوم قرآن، عربی ـ فارسی)

از: ناشناخته

آغاز: «الم = انا الله اعلم، اربعین = چهل روز، استسقی = آب خواست، ادارأتم = اختلاف گردید...».

انجام: «یقسو = سخت شود، یحفیه = منع کند، یضطهد = ستم دیده شود، یظاهر = یاری کرده شود».

گزارش متن: رساله‌ای است در ترجمان لغات قرآن که به ترتیب حرف اول هر کلمه در ۲۸ باب تنظیم گشته، لکن ترتیب الفبایی در لغات هر باب رعایت نگردیده است. در این رساله ترجمه کلمات در زیر آنها نوشته شده و برخی از کلمات را ترجمه‌ای دور از ظاهر نموده است. از جمله اخت را هم مذهب در کفر، احلامهم را خردهای ایشان، حین را شش ماه و موازین را ائمه معصومین علیهم‌السلام معنی نموده است.

گزارش نسخه: *نوع خط: نسخ و نستعلیق *نام کاتب: علی‌اشرف بن عبدالله مراغی [به قرینه رساله اول] *تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۱۳هـ *عنوانها و نشانیها: قرمز *نوع کاغذ: فرنگی *تعداد برگ: ۲۲ (۱۶۲ الف-۱۸۱ب) *تعداد سطر: ۸ *اندازهٔ متن: ۱۲×۶ سانتیمتر.

ویژگیها: اندکی حاشیه نویسی دارد، در انجام رساله یك برگ تاریخ برخی از رخدادهای مهم از جمله زمین لرزه تبریز، درگذشت نادرشاه و تاریخ حکومت و فوت برخی از پادشاهان قاجار آمده است.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۰۴۷/۳»

۴۸۱. نسب پیامبر اعظم صلی‌الله علیه و آله = رفع الخفا عن ذات الشفا

(انساب، عربی)

از: محمّد بن حسن بصری شهرزوری معروف به قاری، درگذشته: ۱۱۸۰ه

آغاز: «نسب نبینا محمّد صلی‌الله علیه و آله فهو محمّد بن عبدالله الذبیح ابن عبدالمطلب بتشدید الطاء بوزن اسم الفاعل و اسم عبدالمطلب شیبه...».

انجام: «ابن کلاب ابن مرّه من اجداده صلی‌الله علیه و آله و سلم... من جهة ابائها فی کلاب قد تم بیان النسب الشریف من کتاب رفع الخفاء».

بنگرید به: نسخه شماره «۵۷۱۰» گزارش شده در جلد «۱۵» فهرست همین کتابخانه.

گزارش متن: نسخه موجود تنها بخش مربوط به نسب پیامبر اکرم (ص) را دارا می‌باشد، «رفع الخطاء عن ذات الشفا» به سال ۱۴۰۷ه در بیروت به چاپ رسیده است و در آن نام مولف را چنین آورده است: الشیخ العلامة محمّد بن الحاج حسن الآلانی الکردی المتوفی سنة ۱۱۸۹ه.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نستعلیق ❊نام کاتب: علی‌اشرف بن عبدالله المراغی [به قرینه رساله اول]❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۱۳ه ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۵ (۱۸۳الف-۱۸۷ب) ❊تعداد سطر: ۱۶ ❊اندازهٔ متن: ۱۲×۶ سانتیمتر.

ویژگیها: حاشیه نویسی دارد با نشان «منه»، نسخه اندکی رطوبت دیده است.

ایضاح المکنون: ۵۷۸/۱؛ *هدیة العارفین:* ۳۳۵/۲.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۰۴۷/۴»

۴۸۲. نفایس الفنون و عرایس العیون

(دانشنامه، فارسی)

از: شمس‌الدین محمّد بن محمود آملی، درگذشته: پیرامون سدهٔ ۸ه

آغاز: «فن چهارم از علوم محاوری علم مقالات اهل عالم که آن عبارت است از معرفت کمیت طرق و مذاهب بنی آدم و کیفیت عقاید و اختلافات ایشان...».

انجام: «ارپاکون نامی را بر تخت نشاند و او چون از نصاب خرد بی نصیب بود تیغ بی

باکی... و آنچه بعد از او در مملکت واقع شد اگر شرح شود بطول انجامد».

بنگرید به: نسخه شماره «۴۳۳۹» گزارش شده در جلد «۱۱» فهرست همین کتابخانه.

گزارش متن: نسخه موجود از فن دوم آغاز و تا فن پنجم از علوم محاوری به انجام می‌رسد بدین ترتیب که اول فن چهارم بعد پنجم و بعد دوم و سپس سوم را تحریر نموده است.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نستعلیق ❊نام کاتب: علی‌اشرف بن عبدالله مراغی [به قرینه رساله نخست] ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۱۳هـ ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۷۱ (۱۸۸الف ـ ۲۵۸ب) ❊تعداد سطر: ۱۶ ❊اندازهٔ متن: ۱۲×۶ سانتیمتر.

ویژگیها: حاشیه نوسی دارد با نشان «ه»، «ص» و «صافی»، در حاشیه تصحیح گردیده است.

☜ *کشف الظنون:* ۱۹۶۶/۲؛ *الذریعة:* ۲۴۱/۲۴؛ *طبقات اعلام الشیعة (الحقائق الراهنة فی المائة الثامنة):* ۲۰۳. شمارهٔ نسخه: «۱۴۰۴۷/۵»

۴۸۳. منتخب زبدة التصانیف = زبدة التصانیف (تاریخ معصومین، فارسی)

از: ناشناخته

آغاز: «بدان ای عزیز که امیرالمؤمنین علی بن ابی‌طالب علیه‌السلام پسر عم رسول و زوج بتول است...».

انجام: «امید که نوید ظهورش دلهای مومنان را مبتهج و مسرور گرداند اللهم ارزقنا شرف لقائه بحرمة آبائه و اجداده».

گزارش متن: گزیده‌ای است از «زبدة التصانیف» حیدر بن محمّد خوانساری در مورد نسب، القاب، اعمار، آجال و اولاد حضرات ائمه اثنی عشر علیهم السلام.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نستعلیق ❊نام کاتب: علی‌اشرف بن عبدالله مراغی [به قرینه رساله اول] ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۱۳هـ ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊تعداد برگ: ۴ (۲۵۹الف ـ ۲۶۲الف) ❊تعداد سطر: ۱۶ ❊اندازهٔ متن: ۱۲×۶ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۱۶×۱۱ سانتیمتر ❊نوع جلد: تیماج قهوه‌ای مجدول.

ویژگیها: در انجام نسخه تاریخ وفات فاطمه، حاج شیخ موسی، میرزا عبدالجبار مجتهد، شیخ عبدالحسین، ملا مجتهد انصاری و محمّدباقر انصاری به ترتیب ۲۵ صفر ۱۳۴۴، ۲۷ جمادی الاولی، ۱۳۴۱، سوم محرم ۲[۴]۱۳، ۱۴ صفر ۱۳۴۲، دوم ربیع الاول ۱۳۴۴ و سوم ربیع الاول ۱۳۴۴ و تاریخ زادروز فاطمه ملقب به صفیه نیمه رجب سال ۱۳۴۴ه آمده است، در برگ انجام علائم اختصاری کتابهای معروف حدیثی و فقهی مثل عیون اخبار الرضا علیه‌السلام، علل الشرایع، خصال و... آمده است. همچنین یادداشتهای پراکنده‌ای در معنی جن و پری و اژدها و دو بیت شعر منسوب به حضرت امیرالمؤمنین علیه‌السلام در انجام نسخه وجود دارد.

☜ *الذریعة:* ۲۲/۱۲.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۰۴۷/۶»

۴۸۴. حدود الاشیاء = کتاب الشیء = رسالة فی الحدود = التعریفات

(فلسفه، عربی)

از: شیخ الرئیس حسین بن عبدالله بن سینا، درگذشته: ۴۲۷ه

آغاز: «الحمدلله حق حمده... اما بعد فان اصدقایی سئلونی ان املی علیهم حدود اشیاء و یطالبونی بتحدید لها...».

انجام: «و القدیم بحسب الذات هوالذی له مبدأ یتعلق به و هو الواحد الحق تعالی عما یقول الظالمون علواً کبیراً».

بنگرید به: نسخه شماره «۱۹۵۲/۴» گزارش شده در جلد «۵» فهرست همین کتابخانه.

گزارش متن: این رساله در مجموعه‌ای به عنوان: «تسع رسائل فی الحکمة و الطبیعات» به سال ۱۳۱۸ه در بمبئی و در سال ۱۲۹۸ه در قسطنطنیه به چاپ رسیده است. همچنین از سوی پژوهشگر معاصر محمّدمهدی فولادوند به فارسی ترجمه و به سال ۱۳۵۸ش در تهران به چاپ رسیده است. لازم به ذکر است که این رساله جز رساله «الفصول = نفی الحد و الرسم للواجب تعالی = تعریف اسم الله و شرحه» می‌باشد.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نستعلیق ❊نام کاتب: زین‌العابدین بن امیر [به قرینه رساله پایانی]❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۱۰ه ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ:

شرقی ❊تعداد برگ: ۱۱ (۱ب ـ ۱۱ب) ❊تعداد سطر: ۱۸ ❊اندازهٔ متن: ۵/۱۰×۵ سانتیمتر.

ویژگیها: در حاشیه تصحیح گردیده، نسخه رطوبت و آسیب دیده است.

الذریعة: ۶/۳۰۰؛ *کشف الظنون:* ۱/۸۶۱؛ *فهرست مصنفات ابن سینا:* ۷۲.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۰۴۸/۱»

۴۸۵. **النفس = النفس علی سنة الاختصار = الهدیة = الفصول = مبحث فی القوی النفسانیة** (فلسفه، عربی)

از: شیخ الرئیس، حسین بن عبدالله بن سینا، درگذشته: ۴۲۸ه

آغاز: «خیر المبادی ما زین بالحمد لواهب العقل و القوة علی حمده.. و بعد فلولا ان العادة [سوغت] للاصاغر الانبساط الی الاکابر لاستجمعت علیهم سبل الاعتصام...».

انجام: «و مهما امر الامیر بافراد القول فی تلك المعانی... و یرتفع بمکانه مکان اهلها و [یعزز] عدد طالبی [فضلها] و الحمدلله و هو حسبی و نعم الوکیل و صلوته علی رسله اجمعین».

بنگرید به: نسخه شماره «۳/۲۸۶» گزارش شده در جلد «۱» فهرست همین کتابخانه.

گزارش متن: رساله‌های بسیاری در مورد رساله النّفس از ابن سینا در فهارس معرفی گردیده است. جهت آگاهی بیشتر به الذریعه ۲۴/۲۵۹ـ۲۶۲ و فهرست مصنفات ابن سینا صفحه ۲۴۱ـ۲۵۰ رجوع شد. این رساله به زبانهای آلمانی، انگلیسی و عبری ترجمه و در لایپزیك آلمان به سال ۱۸۷۵م، بیروت ۱۸۸۲م و قاهره ۱۳۲۸ه به چاپ رسیده است.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نستعلیق ❊نام کاتب: زین‌العابدین بن امیر ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۱۰ه ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۱۷ (۱۲الف ـ ۲۸الف) ❊تعداد سطر: ۱۸ ❊اندازهٔ متن: ۵/۱۰×۵ سانتیمتر.

ویژگیها: نسخه رطوبت و آسیب دیده است.

الذریعة: ۲۴/۲۶۰؛ *فهرست مصنفات ابن سینا:* ۲۴۱؛ *مولفات ابن سینا:* ۱۶۰؛ *فهرست نسخه‌های خطی کتابخانهٔ مجلس شوری اسلامی:* (۴) ۱۰/۱۷۳۱.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۰۴۸/۲»

۴۸۶. حاشیة تهذیب المنطق = شرح تهذیب المنطق و الکلام = العجالة = نخود فولاد = نقطه فولاد
(منطق، عربی)

از: جلال‌الدین محمّد بن اسعد دوانی، درگذشته: ۹۰۷هـ

آغاز: «تهذیب المنطق و الکلام توشیحه بذکر المفضل المنعام و ترشیحه بالصلوة و السلام... و بعد فهذه عجالة نافعة و علالة رایعة تروی...».

انجام: «النسبة بین کل اثنین منها فی متلقی الخطین الخارجین من کلیهما مستهیلا للضبط علی المبتدی و الله اعلم».

بنگرید به: نسخه شماره «۷۱۵/۴» گزارش شده در جلد «۲» فهرست همین کتابخانه.

گزارش متن: این حاشیه در تهران به سال ۱۳۲۳هـ به چاپ رسیده است.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «وقع الفراغ من تسویدها لیلة الثلثا سابع عشر شهر جمادی الثانی علی ید احوج خلق الله الکبیر... زین‌العابدین بن امیر عفی عنهما بحق محمّد و آله الامجاد فی سنة سبع و سبعین و تسعمائة. بیادگار نوشتم خطی که ایامی» «ازین بهانه عزیزان کنند از ما یاد.» ❊نوع خط: نستعلیق ❊نام کاتب: زین‌العابدین بن امیر ❊تاریخ کتابت: ۹۷۷هـ ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۳۳ (۲۸الف ـ ۶۰ب) ❊تعداد سطر: ۱۸ ❊اندازهٔ متن: ۱۲×۵ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۱۵/۵×۹ سانتیمتر ❊نوع جلد: مشکی ساغری.

ویژگیها: حاشیه نویسی دارد با نشان «هـ»، و «۱۲»، «ف خ» و «منه». در حاشیه تصحیح شده. مهر بیضی ناخوانا در انجام آمده است، نسخه رطوبت و آسیب دیده و بخش زیرین برگها ترمیم گردیده است.

کشف الظنون: ۵۱۶/۱؛ *هدیة العارفین:* ۲۲۴/۲؛ *فهرست کتابهای چاپی عربی:* ۲۷۵؛ *الذریعة:* ۵۴/۶ و ۲۲۰/۱۵ و ۱۰۲/۲۴، ۲۹۳.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۰۴۸/۳»

۴۸۷. **نجاة المؤمنین فی اصول الدین** (اخلاق، فارسی)

از: ملاحسینعلی[1] بن نوروزعلی ملایری تویسرکانی اصفهانی، درگذشته: ۱۲۸۶ه

آغاز: افتاده «... و از این نوع اخبار وارده در مذمت غیبت و حرمت آن و ترتب عقاب و عذاب بر آن بسیار است...».

انجام: «علاوه بر اینکه عقل حکم می‌کند بعدم منافات همچنانکه بعد از تأمل تام واضح و لایح است ولیکن هذا آخر هذه الرساله... و قد وقع الفراغ منه فی شهر محرم الحرام ۱۲۷۲ و صلی‌الله علی محمّد و آله اجمعین الی یوم الدین».

بنگرید به: نسخه شماره «۳۴۷۰» گزارش شده در جلد «۹» فهرست همین کتابخانه.

گزارش متن: نسخه موجود فاقد بخش عقاید و قسمتی از بخش اخلاق می‌باشد.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نستعلیق ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۱۳ه ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۱۳۸ ❊تعداد سطر: ۱۵ ❊اندازهٔ متن: ۷×۱۲/۵ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۱۱×۱۵/۵ سانتیمتر ❊نوع جلد: مقوای کاهی، عطف: تیماج قرمز.

ویژگیها: نسخه‌ای است نفیس و به خط مولف که در تملك فرزند مولف عابد بن ملا حسینعلی بوده و دستخط وی در انجام نسخه آمده است، در حاشیه تصحیح گردیده است، نسخه قلم‌خوردگی دارد.

☜ *الذریعة:* ۶۳/۲۴؛ *الکرام البررة:* ۳۶۳/۱، ۴۳۸؛ *روضات الجنات:* ۲۲۴/۸؛ *تذکرة القبور:* ۸۹. شمارهٔ نسخه: «۱۴۰۴۹»

۴۸۸. **نصایح الشیعة** (حدیث، عربی)

از: ناشناخته

آغاز: «الحمدلله ربّ العالمین... اما بعد فقد الفت رسالة وجیزة من الاحادیث النبویة و الاخبار المصطفویة و الائمه الهادیة...».

انجام: «قال (ص) من اراد ان یطوی الارض فلیتخذ النقد من العصا و النقد...» افتاده.

---

۱. حسنعلی بن نوروزعلی ۱۲۸۷ه، الکرام البررة ۳۶۳/۱.

بنگرید به: نسخه شماره «۶۸۱۷/۲» گزارش شده در جلد «۱۸» فهرست همین کتابخانه.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نسخ ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۱۳هـ ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد سطر: ۹ ❊اندازهٔ متن: ۱۰×۴ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۱۵/۵×۱۰/۵ سانتیمتر ❊نوع جلد: تیماج مشکی مجدول، با ترنج و سرترنج.

ویژگیها: اندکی حاشیه نویسی دارد. در حاشیه تصحیح گردیده است. احادیث پراکنده‌ای در آغاز و در حاشیه نسخه وجود دارد. یادداشتی به تاریخ ۱۲۸۹هـ در برگ نخست و دیگری به تاریخ ۱۲۸۶هـ در برگهای آغازین نسخه آمده است. همچنین در برگ دوم یادداشتی از محمّدصادق بن محمّدباقر حسینی آمده است. در برگ سوم و چهارم آیه‌ای از تورات که مربوط به نبوت پیامبر اکرم (ص) و جانشینی ائمه اثنی‌عشر می‌باشد تحریر گردیده است، شیرازه نسخه آسیب دیده و نیاز به ترمیم دارد.

☜ *الذریعة:* ۱۶۹/۲۴؛ *فهرست کتابهای چاپی عربی:* ۹۵۷؛ *فهرستگان نسخه‌های خطی حدیث و علوم حدیث شیعه:* ۱۹۷/۶.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۰۵۰»

۴۸۹. الطب الجدید الکیمیایی = الطب الکیمیایی = غایة الاتقان فی تدبیر بدن الانسان

(پزشکی، عربی)

از: ابن سلوم، صالح بن نصرالله حلبی، درگذشته: ۱۰۸۱هـ

آغاز: افتاده «... نزل، تولد من ذلك انواع النوازل و السكته و الفالج و ما اشبه ذلك فان عرض له حرارة قوية صعد الى العالى و تولد منه الامراض الدماغية...».

انجام: «الى القمر يكون ورقها ليناً غليظاً كثيراً... و تنبت فى الاماكن الكثيرة الرطوبة و من ذلك...» افتاده.

بنگرید به: نسخه شماره «۳۳۷۶» گزارش شده در جلد «۹» فهرست همین کتابخانه.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: شکسته نستعلیق ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۱۳هـ ❊عنوانها و نشانیها: نانوشته ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۷ (۱الف ـ ۷ب) ❊تعداد سطر: ۱۱ ❊اندازهٔ متن: ۱۳×۷ سانتیمتر.

ویژگیها: در روی جلد تملك عبدالحسین دیده می‌شود.

هدیة العارفین: ۴۲۳/۱؛ فهرست ظاهریه (طب): ۱۷۴/۲؛ الذریعة: ۱۴۱/۱۵.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۰۵۱/۱»

۴۹۰. **الطب الجدید الکیمیایی = الطب الکیمیایی = غایة الاتقان فی تدبیر بدن الانسان** (پزشکی، عربی)

از: ابن‌سلوم، صالح بن نصرالله حلبی، درگذشته: ۱۰۸۱هـ

آغاز: «و بعد فهذا الکتاب الطب الجدید الکیمیائی الذی اخترعه براکلسوس مشتمل علی مقدمة و مقالات... المقدمه فی تعریف الکیمیایی و بیان الحاجة الیها...».

انجام: «فان الخواص لا تنکرو ان فعل هذا المرهم بخاصته فیه بتوسط روح العلم کما یفعل الحدید فی المقناطیس و الله اعلم بالصواب و الیه المرجع و المآب».

بنگرید به: نسخه شماره «۳۳۷۶» گزارش شده در جلد «۹» فهرست همین کتابخانه.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «حسب الفرمایش سرکار قبله کاهی میرزای حکیم باشی این نسخه مبارکه تحریر شد و کان ذلك هفدهم شهر ذی‌الحجة الحرام مطابق هجری سنة ۱۲۸۹ حرره و کتبه الاقل العباد و الزایرین ابراهیم بن علی‌اصغر الهمدانی... الی یوم الدین» ❊نوع خط: نستعلیق خوش ❊نام کاتب: ابراهیم بن علی‌اصغر همدانی ❊تاریخ کتابت: سال ۱۲۸۹هـ ❊عنوانها و نشانیها: مشکی ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۹۶ (۸ب - ۱۰۳الف) ❊تعداد سطر: ۱۴ ❊اندازهٔ متن: ۱۲×۶/۵ سانتیمتر.

ویژگیها: در برگ نخست مطلبی در مورد تقطیر آب نمك آمده است.

هدیة العارفین: ۴۲۳/۱؛ فهرست ظاهریه (طب): ۱۷۴/۲؛ الذریعة: ۱۴۱/۱۵.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۰۵۱/۲»

۴۹۱. **عیون التجارب** (متفرقات، عربی)

از: محمّدکریم‌خان بن ابراهیم کرمانی، درگذشته: ۱۲۸۸هـ

آغاز: «الحمدلله و سلامه علی عباده الذین اصطفی... انی کنت ابدا شدید الحب لاشیاء التی تؤثر بالخاصیة دون الطبیعة...».

انجام: «فصل فی کیفیة طبخ الصابون... و صب علیه عشرة امثاله من الماء و اغله حتی ینتصف ثم صب علیه الماء العذب خمسة و الق فیه...» افتاده.

بنگرید به: نسخه شماره «۶۰۸۱/۲» گزارش شده در جلد «۱۶» فهرست همین کتابخانه.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نستعلیق خوش ❊نام کاتب: ابراهیم بن علی‌اصغر همدانی [به قرینه رساله قبل] ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۱۳ه ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۱۶ (۱۰۴ب ـ ۱۱۹ب) ❊تعداد سطر: ۱۴ ❊اندازهٔ متن: ۱۲×۶/۵ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۱۰×۱۶/۵ سانتیمتر ❊نوع جلد: تیماج قهوه‌ای مجدول.

ویژگیها: در برگ دوم دستخط عبدالحسین صابونی کروبی و در برگ نخست تملك ایشان آمده است.

☜ *شرح حال رجال ایران*: ۱/۴؛ *معجم المؤلفین*: ۱۶۲/۱۱.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۰۵۱/۳»

۴۹۲. شرح قصیدة البردة النبویة = شرح الکواکب الدریة فی مدح خیر البریة

(ادب، عربی)

از: فخرالدین احمد بن ابی‌بکر شیرازی، درگذشته: پس از ۸۰۹ه

آغاز: «الحمدلله ربّ‌العالمین... فیقول اقل عبادالله تعالی فخرالدین احمد بن ابی‌بکر... لما کان القصیدة الموسومة بالکواکب الدرّیة المسماة بالبردة النبویة...».

انجام: «عطف علی رنحت و مفعوله العیس و فاعله حادی العیس و بالنعم متعلق باطرب و الیه اعلم بالصواب و الیه المرجع و المآب».

گزارش متن: شرحی است بر قصیده معروف بوصیری که شارح در آن به شرح لغات هر بیت و جایگاه ادبی آنها در جمله اشاره دارد. در برگ ۱۳ گوید «سمعت ابا علی النحوی یقول» و در معنی واژه‌ها از صحاح اللغه جوهری فراوان نقل کرده است.

حاجی خلیفه در کشف الظنون ۱۳۳۳/۲ چنین نگاشته «و شرحها احمد بن محمّد بن ابی‌بکر «لعله المرعشی» اقتصر علی حل الفاظها و اتمه فی المحرم سنة ۷۹۷ سبع و تسعین و سبعمائه

ثم شرحها شرحاً مبسوطاً فی شعبان سنة ۸۰۹ تسع و ثمانمائة و سماه «نزهة الطالبین و تحفةالراغبین» و در ۱۳۳۴/۲ آورده است: «و شرحها الامام فخرالدین احمد بن محمّد ابن ابی‌بکر بن محمّد الشیرازی شرحاً بسیطاً اوله: الحمدلله نحمده و نستعینه و نومن به و نتوکل علیه الخ... ذکر فیه انه رواها عن شیوخه منهم صاحب القاموس ثم شرحها مع ابحاث کثیرة فی شعبان ۸۰۹ تسع و ثمانمائة بعد ان شرحها اولاً مقتصراً علی حل الفاظها و شرح معانیها فی محرم سنة ۷۹۷ سبع و تسعین و سبعمائة مبنیا علی خمسة قواعد... و سماه نزهة الطالبین و تحفة الراغبین» و نیز در کشف الظنون ۱۳۳۳/۲ آورده: «و احمد بن ابی‌بکر المرعشی المتوفی سنة ۸۷۲ اثنین و سبعین و ثمانمائة» در نسخه موجود که آغازش با آغاز دو نسخه کتابخانه وزیری یزد و موزه عراقی در بغداد همخوانی دارد. نام مولف فخرالدین احمد بن ابی‌بکر آمده و این همان شرح مختصر برده است لکن دقیقاً مشخّص نگردید شارح احمد بن ابی‌بکر مرعشی متوفی ۸۷۲هـ است یا فخرالدین احمد بن محمّد شیرازی زنده به سال ۸۰۹هـ؟ است و یا هر دو شارح چنانچه در کشف‌الظنون احتمال داده شده یکی هستند.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نستعلیق ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۱۲هـ ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۵۰ (۳ب ـ ۵۲ب) ❊تعداد سطر: ۱۹ ❊اندازهٔ متن: ۱۱×۶/۵ سانتیمتر.

ویژگیها: نسخه‌ای است نفیس، در حاشیه تصحیح گردیده است. سه برگ آغازین نسخه مشتمل است بر نکات و اشعاری به زبان عربی. در برگ دوم تملك حاج فرهاد میرزا عموی ناصرالدین شاه قاجار[1] به سال ۱۲۶۲هـ با امضای «نایب الایاله» که در انجام رساله نیز آمده است. نسخه رطوبت و آسیب دیده سپس ترمیم گردیده است.

---

۱. مرحوم حاج فرهاد میرزا فردی پژوهشگر و متدین بود. وی تألیفات بسیار دارد که برخی از آنها چاپ و منتشر گردیده است. آن مرحوم به نسخه‌های خطّی نفیس سخت علاقه داشت و به همین سبب کتابخانه شخصی نفیسی را گردآورده بود. پس از درگذشت وی کتابهایش بین بازماندگان تقسیم شد و آنان به تدریج بفروش رساندند. در کتابخانه بزرگ پدر بزرگوارم مرحوم آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی (ره) نسخه‌های بسیار نفیسی از کتابخانه آن مرحوم وجود دارد که اینجانب در طول نیم قرن گذشته در چندین مرحله آنها را برای کتابخانه خریداری نمودم.

کشف الظنون: ۱۳۳۳/۲؛ معجم المؤلفین: ۸۶/۲؛ فهرست وزیری یزد: ۱۷۱۹/۵؛ مخطوطات الادب فی المتحف العراقی: ۳۷۳؛ جامع الشروح و الحواشی: ۵۲۱/۱؛ الفهرس الشامل (السیرة و المدائح النبویّة): ۹۴۸/۲.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۰۵۲/۱»

۴۹۳. رسالة الطیف = طیف الانشاء = کتاب الطیف (ادب، عربی)

از: بهاءالدین علی بن عیسی اربلی، درگذشته: ۶۹۲ه

آغاز: «یا خلیلی من ذوابة قیس فی التصابی ریاضة الاخلاق مما اعرف به الاخوانی جادتهم الانواء و صابتهم السماء و حلت السحب...».

انجام: «فعجبت من قوة الخیال و استمرار هذا المحال و انا استغفرالله من التجوز فی المقال و تحقیق هذه الحال و اسأل الله ان یغفرلی خطیئتی یوم الدین آمین.».

بنگرید به: نسخه شماره «۲۳۸۸/۴» گزارش شده در جلد «۶» فهرست همین کتابخانه.

گزارش متن: رساله‌ای است در صناعت انشاء که در برگیرنده ۴۱۳ بیت از اشعار شاعران عرب و اشعاری از خود مولف پیرامون خواب، خال، خیال، وصل و هجران و موضوعاتی از این دست سروده شده است. این رساله به سال ۱۹۶۸م در بغداد با تحقیق عبدالله الجبوری به چاپ رسیده است.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نستعلیق ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۱۲ه ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۲۸ (۵۳ب ـ ۸۰ب) ❊تعداد سطر: ۱۹ ❊اندازهٔ متن: ۱۱×۶/۵ سانتیمتر.

ویژگیها: نسخه‌ای است نفیس، در انجام رساله امضای فرهاد میرزا «نایب الایاله» آمده است، نسخه رطوبت و آسیب دیده، سپس ترمیم گردیده است.

الذریعة: ۱۹۵/۱۵؛ ایضاح المکنون: ۸۹/۲؛ هدیة العارفین: ۷۱۴/۱؛ الانوار الساطعة فی المائة السابعة: ۱۰۷.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۰۵۲/۲»

۴۹۴. **الوشی المرقوم و الدر المنثور و المنظوم** (ادب، عربی)

از: ناشناخته

آغاز: «الحمدلله الذی لا فضل الاّ منه و لا طول الا من لدنه و صلی‌الله علی کاشف الغمّة عن الامة محمّد نبی الرحمة و هادی الامة و علی آله و سلم...».

انجام: «القاضی صلاح‌الدین خلیل بن ایبك الصفدی قل لی فی شی اذا رمت ان تعکسه لم تستطع ذلك.».

گزارش متن: رساله‌ای است در نثر و نظم مشتمل بر مناظرات ادبی، الغاز و انشاءات که در آن اشعاری از ابی‌الفتح کشاجم، ابوالمقدام اسدی، ابن بسام، ابن حجر عسقلانی، ابن رومی، تنوخی، صفی‌الدین حلی، مجدالدین اربلی، شهاب‌الدین حلبی نقل شده است. در این رساله اشعار بسیاری در وصف گلهای گوناگون از شاعران متعدد آمده است.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نستعلیق ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۱۲ه ❊عنوانها و نشانیها: مشکی ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۷۴ (۸۱ب ـ۱۵۴الف) ❊تعداد سطر: ۱۹ ❊اندازهٔ متن: ۱۱×۶/۵ سانتیمتر.

ویژگیها: در حاشیه تصحیح گردیده، نسخه رطوبت و آسیب دیده، سپس ترمیم گردیده است.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۰۵۲/۳»

۴۹۵. **خواص هفت سنگ** (طبیعیات، فارسی)

از: ناشناخته

آغاز: «در خواص هفت سنگ و صفت ایشان ارسطو حکیم که وزیر اسکندر رومی بود این هفت سنگ را برگزیده است و این سنگها به جد و جهد حاصل نمی‌آید...».

انجام: «و اگر آب سبز بیرون آید دارنده این سنگ را بهیچ سلاح بر تن او کار نکند و نبرد».

گزارش متن: رساله کوتاهی است در خواص هفت سنگ سفید، سیاه، کبود، آسمان گون، زرد، سرخ و سبز که خواص عجیب آنها بستگی به رنگ آبی است که هنگام ساییدن

از آن خارج می‌شود در آغاز رساله چنین آمده: این سنگها را ارسطوی حکیم برگزیده و با جد و جهد حاصل نمی‌شود و هر کس خدای او را روزی کند به این سنگها دست می‌یابد.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نستعلیق ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۱۳هـ ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۲(۱۵۴ب ـ ۱۵۵الف) ❊تعداد سطر: مجموع ۳۳ ❊اندازهٔ متن: ۱۱×۷ سانتیمتر.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۰۵۲/۴»

۴۹۶. مناسك حج (فقه، فارسی)

از: ناشناخته

آغاز: «الحمدلله رب العالمین... بدانکه واجبات حج پنج است احرام و وقوف و عرفات و طواف رکن سعی میان صفا و مروه...».

انجام: «باز برابر تربة رسول صلی‌الله علیه و سلم رود و بایستد و صلوات بسیار فرستد و حاجت بخواهد که روا باشد انشاءالله تعالی و صلی‌الله علی خیر خلقه محمّد و آله و صحبه اجمعین... کثیراً دایماً».

گزارش متن: رساله کوتاهی است در بیان مناسك حج.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نستعلیق ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۱۳هـ ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۳ (۱۵۵ب ـ ۱۵۷ب) ❊تعداد سطر: ۱۹ ❊اندازهٔ متن: ۱۱×۷ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۱۶×۱۱ سانتیمتر ❊نوع جلد: تیماج قهوه‌ای با ترنج.

ویژگیها: این نسخه در کتابخانه مرحوم فرهاد میرزا معتمدالدوله قرار داشته است. نسخه رطوبت و آسیب دیده، سپس مرمّت گردیده است.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۰۵۲/۵»

۴۹۷. حاشیة شوارق الالهام فی شرح تجرید الکلام (عقاید، عربی)

از: ناشناخته، درگذشته: پیرامون سدهٔ ۱۳هـ

آغاز: افتاده «... حکمة النظریة التی للفلاسفه فیقسم الی العلم المتعلق بامور یستغنی عن المادة فی الوجود و التصور... قال الشارح المقاصد الکلام هو العلم بالعقاید الدینیة عن الادلة الیقینیة...».

انجام: «قوله فلیستعمل بدل المبدء المحتاج الیه یعنی ان ابیت ان تسمی العدم مبدء لشی آخر فلیسمیه محتاجاً الیه و هو محتاج الیه بالقیاس الی غیره و لا عکس».

گزارش متن: حاشیه‌ای است با عنوان‌های «قوله ـ قوله» بر کتاب شوارق الالهام ملاعبدالرزاق لاهیجی فیاض که در ضمن آن برخی از حواشی ملا محمّداسمعیل اصفهانی را آورده و در بین سطور می‌توان نام محمّداسمعیل را مشاهده نمود.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نستعلیق ❊تاریخ کتابت: اواخر سدهٔ ۱۳هـ ❊عنوانها و نشانیها: مشکی ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۷۰ (۱الف ـ ۷۰الف) ❊تعداد سطر: ۲۰ ❊اندازهٔ متن: ۱۲/۵×۹ سانتیمتر.

ویژگیها: نسخه‌ای است نفیس و احتمالاً به خط مولف می‌باشد.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۰۵۳/۱»

۴۹۸. **حاشیة حاشیة تجرید الاعتقاد** (فلسفه، عربی)

از: ناشناخته

آغاز: «قوله و ما علیه الواجب لما کانت الاحکام التکلیفیة الشرعیة فی الحقیقة منحصرة فی الاثنین... لوجوب و الحرمة و وضوح ان الاباحة لیست منها...».

انجام: «قوله محددها محیط الاجسام و قد تقرر فی محله انه لیس وراء هذا المحدد و هو الفلك التاسع جسم آخر تکون محددا للجهات».

گزارش متن: حاشیه‌ای است بر حاشیه تجرید که با توجه به قراین موجود محشی اول ملا صدرا بوده و در چندین جای حاشیه گوید: «قال الشارح فی اسفاره» و در جای دیگر نیز گوید: «هو میر محمّد الداماد استاد الشارح قدس سرهما».

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نستعلیق ❊تاریخ کتابت: اواخر سدهٔ ۱۳هـ ❊عنوانها و نشانیها: مشکی ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۱۰۴ (۷۰الف ـ ۱۷۳الف) ❊تعداد سطر: ۱۸ ❊اندازهٔ متن: ۱۳×۸ سانتیمتر ❊نوع جلد: مقوای قهوه‌ای، عطف: پارچه قهوه‌ای.

ویژگیها: نسخه‌ای است نفیس و احتمالاً به خط مولف می‌باشد.

الذریعة: ۳۲/۶.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۰۵۳/۲»

۴۹۹. الدر البهیة = ارجوزة فی الفقه = الفقهیة المستطرفة = منظومة فی الفقه

(فقه، عربی)

از: سید محسن بن حسن کاظمی اعرجی، درگذشته: ۱۲۲۷ه

آغاز: «سبحانه من منعم بالنعم قبل وجوبها بفضل الکرم
الفقه علم بفروع دیننا عن قطع او ظن لنا قد بینا».

انجام: «و حیث منّ الله بالاتمام علی الضعیف احقر الانام
محمّد آباؤنا له الفدا و اله العزّ ائمه الهدی
فسلم الله و صلی دائما علیهم ما الدهر کان قائما».

بنگرید به: نسخه شماره «۲۸/۵» گزارش شده در جلد «۱» فهرست همین کتابخانه.

گزارش متن: مرحوم آقا بزرگ در الذریعة ۱۲۱/۸ چنین آورده: این منظومه به سید محسن اعرجی نسبت داده شده و نسخه‌ای از آن در کتابهای مولی محسن بن سمیع[1] به خط وی وجود دارد و آقا محمّدمهدی کرمانشاهی منظومه را از جدش مولی محسن بن سمیع کرمانشاهی می‌داند. همچنین منظومه‌ای در اصول فقه با همین وزن و عباراتی شبیه این در منابع به نام محسن بن سمیع کرمانشاهی ثبت شده که احتمال اتحاد ناظم هر دو بسیار می‌باشد. این منظومه به نام سید محسن اعرجی صاحب المحصول به سال ۱۲۷۱ به چاپ رسیده است. مرحوم سید عبدالحجة بلاغی[2] آن را شرح نموده و در پایان تعلیقات در مورد

---

۱. وی از نوادگان مولی محمدمحسن فیض کاشانی است که در کرمانشاه ساکن بوده است.

۲. پژوهشگر و محقق پر تلاش مرحوم سید عبدالحجة بلاغی برادر مرحوم استاد صدر بلاغی تعدادی کتاب، رساله و مقاله نگاشته و برخی از آنها به چاپ رسیده است. وی در اواخر عمر

ناظم و تاریخ وفات وی گوید المحسن بن الحسن الحسینی ❊ مقره کان بکاظمین ❊ فزاهد مجتهد لبیب... ❊ اوصافه اخلاقه عجیب ❊ وفاته «رغم» لدی الاعلام ❊ تلمیذ الحجة للاسلام.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نسخ زیبا ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۱۴ه ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۶۰ ❊تعداد سطر: ۹۰ ❊اندازهٔ متن: ۵×۱۰/۵ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۹×۱۵ سانتیمتر ❊نوع جلد: تیماج قهوه‌ای مجدول.

ویژگیها: مهر پدر عزیزم حضرت آیت الله العظمی مرعشی نجفی (ره) زینت بخش آغاز و انجام نسخه می‌باشد.

الذریعة: ۴۸۹/۱، ۱۲۱ و ۲۹۷/۱۶؛ *الکرام البررة:* ۳۰۷/۳؛ *فهرست کتابهای چاپی عربی:* ۳۴۸.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۰۵۴»

۵۰۰. حاشیه حاشیه ملا عبدالله بر تهذیب المنطق (منطق، فارسی)

از: ملا علی‌رضا

آغاز: «الحمدلله رب العالمین... و بعد این قیودیست سودمند ارباب تعلیم و تعلم را که در حین مذاکره مخدوم جلیل القدر عظیم الشأنی ابراهیم خان...».

انجام: «و بنابراین قاعده هرگاه صغری ضروریه باشد با دائمه و کبری مطلقه عامه نتیجه مطلقه عامه است اما حق است که جنسیه[1] مطلقه است».

بنگرید به: نسخه شماره «۴۹۸۴» گزارش شده در جلد «۱۳» فهرست همین کتابخانه.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «فرغ من تسوید هذا الکتاب... علی رضا فی یوم یازدهم ماه مبارك رمضان سنة ۱۲۳۲» ❊نوع خط: نستعلیق ❊تاریخ کتابت: ۱۲۳۲ه ❊عنوانها و

گرایش به صوفیان نمود و به همین سبب از موقعیت وی کاسته شد و به تدریج در اواخر عمر منزوی گردید.

۱. در نسخه چنین آمده است.

نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۷۷ ❊تعداد سطر: ۱۳ ❊اندازهٔ متن: ۱۰×۶/۵ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۱۶×۱۱ سانتیمتر ❊نوع جلد: پارچه آبی نقش‌دار.

ویژگیها: در حاشیه تصحیح گردیده است، در برگ نخست تملك محمّدمحسن آمده، مهر بیضی «عبده الراجی محمّدعلی» در برگ ۳۴ و در انجام دیده می‌شود، همچنین فهرست چند کتاب درسی و یادداشتهای گوناگون در برگ انجام وجود دارد، مهر پدر بزرگوارم حضرت آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی (ره) زینت بخش آغاز و انجام نسخه می‌باشد، برگهای پایانی آسیب دیده است.

الذریعة: ۶۱/۶؛ فهرست نسخه‌های خطی فارسی: ۱۴۹۵/۲.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۰۵۵»

۵۰۱. **هیئت فارسی = فارسی هیئت** (اخترشناسی، فارسی)

از: علاءالدین علی بن محمّد قوشچی، درگذشته: ۸۷۹ه

آغاز: «الحمدلله ربّ العالمین... اما بعد این کتابیست مشتمل بر مقدمه و دو مقاله و خاتمه: مقدمه در بیان آنچه پیش از شروع در این علم دانستنی است...».

انجام: «و اعظم ثوابت مرصوده دویست و بیست و دو برابر زمین است و اصغر آن بیست و سه برابر زمین است و الله اعلم بالصواب».

بنگرید به: نسخه شماره «۴۳/۲» گزارش شده در جلد «۱» فهرست همین کتابخانه.

گزارش متن: جهت توضیحات بیشتر به شماره ۱۱۴۸۶/۲ همین فهرست مراجعه شود.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «تم الکتاب بعون الملك الوهاب فی سابع عشر شهر ذی حجة الحرام سنة ۱۲۷۰» ❊نوع خط: نستعلیق زیبا ❊تاریخ کتابت: ۱۲۷۰ه ❊عنوانها و نشانیها: شنگرف ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۳۴ (۱ب ـ ۳۴ب) ❊تعداد سطر: ۱۷ ❊اندازهٔ متن: ۱۳×۶/۵ سانتیمتر.

ویژگیها: نسخه‌ای است نفیس. حاشیه نویسی دارد با نشان «منه»، «۱۲» و «لاری». در حاشیه تصحیح گردیده است. برگها مجدول دو خطّی آبی و قرمز، دارای کمند و زرافشان. اشکال هندسی دقیق و زیبا ترسیم گردیده است، مهر پدر عزیزم حضرت آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی (ره) برفراز برگ نخست آمده است.

الذریعة: ۹۶/۱۶؛ *فهرستواره کتابهای فارسی:* ۳۱۱۲/۴.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۰۵۶/۱»

۵۰۲. حساب = رساله‌ای در علم حساب = زبدة الحساب = میزان الحساب (ریاضیات، فارسی)

از: علاءالدین علی بن محمّد قوشچی، درگذشته: ۸۷۹هـ

آغاز: «الحمدلله رب العالمین... اما بعد این رساله‌ایست در علم حساب مشتمل بر سه مقاله، مقاله اول در حساب اهل هند...».

انجام: «و مساحت جمیع اقسام مذکوره از استوانه یعنی مستدیر و مضلع و قائم و مایل حاصل ضرب قاعده اوست در ارتفاع.».

بنگرید به: نسخه شماره «۶۵۶۶» گزارش شده در جلد «۱۷» فهرست همین کتابخانه.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «تمت الکتاب بعون الملك الوهاب فی تسع و عشرین من شهر رجب فی سنة ۱۲۷۰» ❊نوع خط: نستعلیق زیبا ❊عنوانها و نشانیها: شنگرف ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۲۹ (۳۵ب ـ ۶۳ب) ❊تعداد سطر: ۱۷ ❊اندازهٔ متن: ۱۳×۶/۵ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۱۷/۵×۱۱ سانتیمتر ❊نوع جلد: تیماج مشکی مجدول با ترنج و سرترنج.

ویژگیها: اندکی حاشیه نویسی دارد با نشان «خ خ» و «۱۲». در حاشیه تصحیح گردیده است، برگها مجدول دو خطّی به آبی و قرمز و دارای کمند می‌باشد. مهر پدرم حضرت آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی (ره) در انجام نسخه آمده است.

الذریعة: ۱۱۳/۶ و ۳۰۸/۲۳؛ *فهرستواره کتابهای فارسی:* ۲۶۵۱/۴.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۰۵۶/۲»

۵۰۳. شرح هدایة الحکمة (فلسفه، عربی)

از: قاضی میرحسین بن معین‌الدین حسینی میبدی، درگذشته: ۹۱۱ یا ۹۱۰هـ

آغاز: «الهدایة امر من لدیه و کل شی یعود الیه و له الحمد علی ما انعم علینا سوابق النعم و لواحقها...».

انجام: «و ظنی ان الواجب علی طالب الحق مطالعة کتب الشیخین... کالکنز الکبریت من الاحمر و توقیف الوصول الیه الاکبر و الله اعلم بالصواب».

بنگرید به: نسخه شماره «۷۱۲» گزارش شده در جلد «۲» فهرست همین کتابخانه.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «قد وقع الفراغ من تحریر هذه النسخة الشریفة الوافیة... علی ید العبد الضعیف المحتاج... حسین بن مراد غفرالله و لوالدیه فی مدرسة سلطان احمدخان یوم الاثنین من شهر رمضان قبل صلوة الجمعة و صلی الله علی سید[نا] محمّد و آله اجمعین تاریخ ۱۰۵۶ سنة ست و خمسین و الف.» ❊نوع خط: نسخ ❊نام کاتب: حسین بن مراد ❊تاریخ کتابت: سال ۱۰۵۶هـ ❊محلّ کتابت: مدرسه سلطان احمدخان ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۱۶۶ ❊تعداد سطر: ۱۵ ❊اندازهٔ متن: ۱۰×۵/۵ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۱۷×۱۲ سانتیمتر ❊نوع جلد: مقوایی سبز، عطف: تیماج مشکی.

ویژگیها: دارای حواشی فراوان با نشان «نصرالله»، «ملازاده»، «قاضی‌زاده»، «لاری»، «میرك»، «محمّد شریف»، «صلاح‌الدین»، «م ق»، «میرك»، «میر فخرالدین»، «اصفهانی» و «خلخالی» با خطوط گوناگون، برخی اشعار فارسی و ترکی در حاشیه تعدادی از برگها آمده است، چند برگ در آغاز و انجام نسخه مشتمل بر فوائد فلسفی و علوم غریبه و به نقل از شمس‌المعارف و شرح هدایه مشهود است. در برگ نخست مهر ناخوانا و در برگ دوم تملك محمّد رشید مدرس با مهر دایره «السید محمّد رشید ۱۳۰۲» و در برگ انجام تملك مصطفی بن عبدالقادر با مهر بیضی «از کرم یارب مراد مصطفی عطا فرما» دیده می‌شود.

← *الذریعة:* ۱۷۴/۱۴؛ *کشف الظنون:* ۲۰۲۹/۲؛ *هدیة العارفین:* ۳۱۶/۱.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۰۵۷»

۵۰۴. اثولوجیا

(فلسفه، عربی)

از: افلوطن = فلوطین = افلوطین = پلوتینوس معروف به شیخ یونانی، درگذشته: ۲۷۰م

آغاز: «الحمدلله رب العالمین... و بعد من کتاب ارسطاطالیس الفیلسوف المسمی بالیونانیة اثولوجیا و هو القول علی الربوبیة تفسیر فرفوریوس... المیمر الاول جدیر لکل ساع لمعرفة الغایة التی هو عایدها...».

انجام: «لانها قد لبست صورة کثیرة فهی خفیة تحتها لا ینالها شیء من الحواس البته».

بنگرید به: نسخه شماره «۸۷۰۵» گزارش شده در جلد «۲۲» فهرست همین کتابخانه.

گزارش متن: فرفوریوس صوری ۵۴ اثر استاد خود فلوطین را در ۶ گروه و هر گروه مشتمل بر ۹ رساله تقسیم نمود و آن را «انئادس = تاسوعات = نهگانه‌ها» نامید. ثئولوجیا گزیده‌ای از انئاد می‌باشد این اثر از سوی عبدالمسیح بن عبدالله ناعمة الحمصی به سال ۸۴۰م به عربی ترجمه و سپس توسط یعقوب بن اسحق کندی برای خلیفه عباسی مستعین بن معتصم (۲۴۸ـ۲۵۲هـ) تحریر و اصلاح گردیده و از آن پس مورد توجه حکمای اسلامی قرار گرفت. این کتاب به اشتباه به ارسطو نسبت داده شده و به سال ۱۳۱۵ش در تهران به چاپ رسیده است.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «تم اثولوجیا بعون الله تعالی و قوته عن ید الضعیف الذلیل الوجود القوی الذنوب کثیر العناء و المحن ابن محمّدحسین [عبدالوهاب] الکاشانی... فی شهر جمادی الثانی من شهور سنة مأتین و احد و ثلثین بعد الالف سنة ۱۲۳۱» ❊نوع خط: نستعلیق ❊نام کاتب: عبدالوهاب؟ بن محمّدحسین کاشانی ❊تاریخ کتابت: ۱۲۳۱هـ ❊عنوانها و نشانیها: مشکی ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۹۹ ❊تعداد سطر: ۱۵ ❊اندازهٔ متن: ۱۳×۶ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۱۸×۱۲/۵ سانتیمتر ❊نوع جلد: تیماج سبز مجدول با ترنج و سرترنج.

ویژگیها: در حاشیه تصحیح و با نشان «بلغ» مقابله گردیده است. اشعاری از مولوی در برگ ۱۰ و نیز اشعاری در قالب مثنوی در دو برگ انجام نسخه آمده است که برخی از آنها از مولوی می‌باشد، مهر بیضی «عبده... احمد» در برگ نخست آمده است. دو فایده فلسفی در آغاز و انجام نسخه دیده می‌شود که ظاهراً به خط کاتب می‌باشد.

☜ *الذریعة:* ۱۲۰/۱؛ *دائرةالمعارف بزرگ اسلامی:* ۵۹۱/۹؛ *فهرست کتابخانه مرکزی دانشگاه تهران:* ۲۱۶/۳؛ *فهرست کتابخانه مجلس:* ۳۸/۵؛ *فهرست کتابهای چاپی عربی:* ۱۸.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۰۵۸»

۵۰۵. مثنوی عربی در شام = منظومه عربی در شام = داستان عربی در شام

(ادب منظوم، فارسی)

از: بابا سلطان قلندر لوایی قمی یا نوایی قمی، درگذشته: پیرامون سدهٔ ۱۱ه

آغاز: «عربی در میان مکه و شام کسب اسباب می‌نمود مدام
بهر تحصیل مال و کسب هنر از حضر رخت ببست سوی سفر».

انجام: «چون عرب قصه فراغ شنید خاك بر سر فشاند جامه درید
بعد از آن راه خیل [خویش] گرفت بدوی نان گوشت [پیش] گرفت».

گزارش متن: حکایتی منظوم از برخورد عربی در بیابان با خادم گرسنه خود و دو گزاره متضاد خادم از احوال اهل و عیال وی به جهت بخل مرد عرب. در نسخه موجود مثنوی ۳۵ بیت دارد و در نسخه کتابخانه گنج بخش در پاکستان ۳۷ بیت ذکر گردیده است.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نستعلیق ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۱۴ه ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۲ (۱ الف-۲ الف) ❊تعداد سطر: ۱۵.

ویژگیها: نسخه اندکی رطوبت دیده است، دو بیت از آن در درون جلد تحریر شده است.

☜ *الذریعة:* ۹۴۷/۹؛ *ریحانة الادب:* ۱۳۷/۵؛ *فرهنگ سخنوران:* ۵۰۴؛ *فهرست مشترك پاکستان:* ۱۴۱۴/۸.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۰۵۹/۱»

۵۰۶. تحفة الابواب[1]

(لغت، فارسی)

از: مقصود یا منصور انکوتی یا مقصود دانکوتی، درگذشته: پیرامون سدهٔ ۱۰ه

آغاز: افتاده «... بود میانه نه دراز نه کوتاه آنرا دوستی گویند. بوته و بوته زلف بود بزوفه، نام شهریست در هندوستان...».

انجام: «کالوس احمق و ابله بود، باب الکاف مع الشین کرمریش جانوریست چون ماری کوتاه... و بیشتر در ویرانه‌ها باشد و آن را کرباسه نیز گویند».

---

۱. تحفة الاحباب، فهرست مشترك پاکستان ۱۶۲/۱۴.

گزارش متن: فرهنگ فارسی به فارسی ساخته شده به ترتیب حروف آغاز و انجام هر لغت بدین ترتیب که پاداشت را در باب الپاء مع التاء و سمند را در باب السین مع الدال آورده است و در پایان چند سطر به عنوان باب المستعارات آورده است. چنانچه از ابیات پایانی رساله به دست می‌آید این فرهنگ برای شخصی در سال ۹۳۸هـ گزیده گردیده است و در پایان کتاب آورده «نظم: آن فلك رایی که جانی از تصانیف سلیم ❊ بهر خدّام جنابش نسخه‌ای کرد انتخاب ❊ تحفة الابواب نامش کرد چون طغرا نوشت ❊ منشی طبعم باسم آصف عالیجناب ❊ چون بنای این کتاب انتخاب اتمام یافت ❊ شد رقم تاریخ اتمامش باتمام الکتاب».

نسخه موجود پراکنده‌گی و افتادگی دارد.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «و قد فرغ من تحریره هذا الکتاب فی لیلة الاربع دهم ماه شعبان المعظم سنة سبع و الف کاتبه العبد افضل بن شمس‌الدین محمّد المشهور بآقا بزرگ ساوجی حسینی عفی عنهما یوم القیامة بحق...» ❊نوع خط: نستعلیق ❊نام کاتب: افضل بن شمس‌الدین محمّد مشهور به آقا بزرگ ساوجی حسینی ❊تاریخ کتابت: ۱۰۰۷هـ ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۴۴ (۳الف ـ ۴۶ب) ❊تعداد سطر: ۱۸ ❊اندازهٔ متن: ۱۵×۷/۵ سانتیمتر.

ویژگیها: نسخه‌ای است نفیس، در آغاز مجموعه فهرست رساله‌های مجموعه به خط عالم فرزانه سید محمّدعلی بن محمّدهاشم موسوی روضاتی اصفهانی به تاریخ ۱۳۹۵هـ آمده است، در پائین برگ ۱۵ مهر بیضی «یا ولی المؤمنین» و در برگ ۲۶ مهر بیضی «بر دین نبی حاتم خان» دیده می‌شود، نسخه اندکی رطوبت دیده است.

☜ *فهرست مشترك پاکستان:* ۱۶۲/۱۴؛ *فهرست کتابخانه ملی تبریز:* ۲۱۰/۱؛ *فهرست نسخه‌های خطی فارسی:* ۱۹۲۵/۳.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۰۵۹/۲»

۵۰۷. **منتخب تبصرة العوام = تبصرة العوام** (کلام، فارسی)

از: ناشناخته

آغاز: «این رساله‌ایست منتخب از تبصرة العوام از مصنفات سلطان المحققین و المدققین

فی العالم محمّد بن محمّد طوسی، باب در اعتقاد فلاسفه: فلاسفی عالم را قدیم گویند و نفی صانع مختار کنند...».

انجام: «اگر عذاب فرود آمدی جز از آن خلاصی نیافتی بدانکه واضع این حدیث را... و ایمان برسول (ص)... که گوید روز بدر فرو... » افتاده.

گزارش متن: گزیده‌ای است از تبصرة العوام فی معرفة مقالات الانام که منسوب به سید مرتضی بن داعی حسنی رازی می‌باشد، لکن در آغاز رساله، مولف خواجه نصیرالدین طوسی معرفی شده است.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نستعلیق ❊نام کاتب: افضل بن شمس‌الدین محمّد مشهور به آقا بزرگ ساوجی حسینی [به قرینه رساله دوم]❊تاریخ کتابت: اوایل سدهٔ ۱۱ه ❊عنوانها و نشانیها: مشکی ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۴ (۴۷ الف ـ ۵۰ب) ❊تعداد سطر: ۱۸ ❊اندازهٔ متن: ۱۵×۸ سانتیمتر.

ویژگیها: برخی از مطالب کتاب در حاشیه ۳ برگ پایانی نوشته شده است، داستان رفتن ذوالقرنین به ظلمات در انجام رساله در یك برگ آمده است.

الذریعة: ۳۱۸/۳.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۰۵۹/۳»

۵۰۸. منشآت

(ادب، فارسی)

از: ناشناخته

آغاز: «جواهر حمدی که ترکیب افراد آن نوش داروی دلهای رنجور تواند کشت و مفرح شکری که نسایم نفحات آن...».

انجام: «از درجه اعتبار ساقط و هابط... علی البایع المزبور ان خرج المبیع مستخفا و کان ذلك فی التاریخ».

گزارش متن: منشأتی است در عقود که بیشتر آنها مربوط به وقف می‌باشد. در هر انشاء چند سطر به عنوان خطبه آمده سپس به صورت عقدی تحریر شده است.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نستعلیق ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۱۱ه ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۴ (۵۳الف ـ۵۶ب) ❊تعداد سطر: ۱۹ ❊اندازهٔ متن: ۱۶×۸ سانتیمتر.

ویژگیها: نسخه رطوبت و آسیب دیده است.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۰۵۹/۴»

۵۰۹. **فواید الاخیار = فواید یوسفیه** (پزشکی، فارسی)

از: یوسف بن محمّد بن یوسف یوسفی هروی، درگذشته: ۹۵۰ه

آغاز: افتاده «... و گر بر ریش سر سازی طلایش فراهم آردش و الله اعلم
سه درم صبر زرد و نصف نبات سای و بیز و نگاه دار از نم».

انجام: «بادهای غلیظ را شکند فالج و لقوه را مفید بود
هر که هر روزه‌اش خورد او را قوت باه برمزید بود ».

بنگرید به: نسخه شماره «۱۷۵۶/۳» گزارش شده در جلد «۵» فهرست همین کتابخانه.

گزارش متن: این کتاب به سال ۱۲۸۵ه و ۱۳۱۸ه در تهران به چاپ سیده است. نسخه موجود مشتمل بر بخش‌هایی از کتاب می‌باشد.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نستعلیق ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۱۲ه ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۶ (۵۷الف ـ ۶۲الف) ❊تعداد سطر: ۱۴ ❊اندازهٔ متن: ۱۶×۷ سانتیمتر.

ویژگیها: در برگ انجام چند بیت با عنوان «وله» آمده است که ظاهراً از مؤلّف باشد. دعای ترس در روز و شب در برگ پایانی آمده است. نسخه رطوبت و آسیب دیده و برخی از برگهای آن بازسازی گردیده است.

الذریعة: ۳۶۳/۱۶؛ *ریحانة الادب:* ۴۰۳/۶؛ *دانشنامه ادب فارسی (افغانستان):* ۱۱۲۸/۳؛ *فهرست کتابهای چاپی فارسی:* ۳۷۹۸/۳.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۰۵۹/۵»

۵۱۰. **جامع الفواید = طب یوسفی** (پزشکی، فارسی)

از: یوسف بن محمّد بن یوسف یوسفی هروی، درگذشته: ۹۵۰ه

آغاز: افتاده «...صفت گلقند عسلی، برگ گل سرخ تازه نیم من کوفته به یك من عسل

آغاز: ... حمل روزه در آفتاب نهاده ...

انجام: ... به روغن گلو اخلاط نماید و تیمکرم یاشاند و هکذا اگر ... به شیر گلو خورند ...

نگارش یافته سنه شماره ۱۷۳۴/۲۵ گزارش شده در جلد ۱۵ فهرست همین کتابخانه.

گزارش نسخه: این کتاب به سال ۱۲۷۵ھ و ۱۲۷۸ھ در تهران به چاپ رسیده است.

گزارش نسخه: عنوان: «تمام و اختتام الفوائد تسوید این یاقی در روز یکشنبه بیست و پنجم شهر شوال یا اقبال سنه اربع و خمسین و الف من الهجرة النبویة المختارة علیه و آله الف صلوات و السلام و التحیة». شروع خط: تعلیق. عناوین: شنگرف. ۱۰۲ ورق. ۱۲ سطر. ۱۲×۲۰ سانتیمتر.

وضع نگهداری: در حاشیه تصحیح گردیده. ۳ برگ طلب پزشکی گوناگون در پایان آمده است. نسخه رطوبت و آب دیده و حاشیه برخی از برگها ترمیم گردیده است.

منابع: الذریعة ۱۵/۸۵؛ خلاصة الاثر ۳/۳۱۶؛ فهرستواره کتابهای فارسی: ۳۳۹۲/۵؛ فهرست کتابهای چاپی فارسی ۶۲۳-۶۲۵.

شمارهٔ نسخه: ۲۹۱۶-۲۹۱۷

۱۵۳۱. قوائد الاخیار = قوائد یوسفیه (پزشکی، فارسی)

آغاز: یوسف بن محمد بن یوسف یوسفی هروی، مرگشته ۱۰۵۰ھ

آغاز: الحمد لله جهنگ گفتی سیالی و عروه ... که مر فق طب است این قطعها

قوائد عشق نام و هر حرف آن توست ... زکنز سای حکمت مری چار ساله

انجام: التماس دعای کلکم شد این رساله تمام ... که آهی ترسیده ز انقلاب ایامش

ز حوالتش قوائد رسید چون اخیار ... بسود قوائد اخیار سال اتمامش ۱۰۴۵

نگارش یافته سنه شماره ۱۷۵۶/۳ گزارش شده در جلد ۱۵ فهرست همین کتابخانه.

گزارش نسخه: عنوان: «تمت رساله حکیم یوسف فی شهر جمادی الاول سنه ۱۰۴۵ ید الحقیر الفقیر محمدکاظم مر جمن قزاولدگ مشهور به سلطانیه». شروع خط: تعلیق.

*نام کاتب: محمّدکاظم *تاریخ کتابت: ۱۲۲۵ه *محلّ کتابت: سلطانیه[1] *نوع کاغذ: فرنگی *تعداد برگ: ۱۷ (۱۲۹ب ـ ۱۴۵الف) *تعداد سطر: ۱۶ *اندازهٔ متن: ۱۵×۷/۵ سانتیمتر.

ویژگیها: اندکی حاشیه نویسی دارد. برخی از برگها مجدول به مشکی می‌باشد و فراز برگها ترمیم گردیده است.

الذریعة: ۳۶۳/۱۶؛ ریحانة الادب: ۴۰۳/۶؛ دانشنامه ادب فارسی (افغانستان): ۱۱۲۸/۳؛ فهرست کتابهای فارسی چاپی: ۳۷۹۸/۳.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۰۵۹/۷»

۵۱۲. فرهنگ هندی به فارسی (لغت ـ پزشکی، فارسی ـ هندی)

از: یوسف بن محمّد بن یوسف یوسفی هروی، درگذشته: ۹۵۰ه

آغاز: «نام هر چیزی به هندی بشنو از من ای پسر

خاصه نام هر دوائی نفع برداری نگر».

انجام: «تانه نان می‌دان ... ... اسفره... را میگو سفر».

گزارش متن: ترجمه واژه‌های هندی است به صورت یك قصیده با قافیه «راء» که

---

۱. سلطانیه در چند کیلومتری شهرستان زنجان قرار دارد و گنبد سلطانیه از آثار تاریخی بسیار مشهور جهان به شمار می‌آید. روستای سلطانیه که مرکز دهستان ۳۴ روستای دیگر است به جز گنبد مشهور آن دارای آثار تاریخی بسیاری در آن منطقه می‌باشد که به تدریج از زیر خاک و خرابه‌های قدیم آن بیرون می‌آید. آرامگاه سلطان محمّد خدابنده در زیر همین گنبد مشهور در زمان همان پادشاه به سال ۷۰۳ تا ۷۱۶ه بنا شده است. آنگونه که شهرت دارد، گنبد سلطانیه یکی از رفیع‌ترین گنبدهای موجود در جهان به شمار می‌آید. همچنین آرامگاه ملاّ حسن شیرازی که یکی از استادان مشهور حکمت الهی در عصر شاه اسماعیل اول صفوی بوده در همان روستای سلطانیه قرار دارد. و نیز قبر چلبی اوغلی از عارفان سده ۸ه و خانقاه مجاورش که به سال ۷۳۳ه ساخته شده در بخش باختری آن روستا قرار گرفته است.

برخی از واژه‌ها مربوط به پزشکی می‌باشد.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نستعلیق ❊نام کاتب: محمّدکاظم [به قرینه رساله قبل] ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۱۳ه ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۲ (۱۴۵ب ـ ۱۴۶الف) ❊تعداد سطر: مجموعاً ۲۱ ❊اندازهٔ متن: ۱۵×۸/۵ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۱۸/۵×۱۱ سانتیمتر ❊نوع جلد: تیماج قهوه‌ای.

ویژگیها: نسخه اندکی رطوبت دیده است.

الذریعة: ۲۲۱/۱۶؛ *فهرستواره کتابهای فارسی:* ۳۶۰۵/۵؛ *دانشنامه ادب فارسی (افغانستان):* ۱۱۲۸/۳.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۰۵۹/۸»

۵۱۳. مختصر عروض = عروض (عروض، فارسی)

از: عبدالکریم بن ابی‌القاسم ایروانی، درگذشته: پیرامون سدهٔ ۱۳ه

آغاز: «صدر و عرض سپاس وافر و متدارك که ابتدا و ضرب آن بارکان و اوتاد خلود مقوم... اما بعد بنده نیازمند جانی...».

انجام: «از آن جهت است که ارکان دو بحر با هم الفتی دارند به این معنی که همه سباعی هستند یعنی هفت حرفی و صورت دایره اینست».

بنگرید به: نسخه شماره «۹۰۳۳/۱» گزارش شده در جلد «۲۳» فهرست همین کتابخانه.

گزارش متن: این رساله در سال ۱۲۶۲ه به چاپ رسیده است.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «تمت بعونه و قوته فی یوم السبت خمسة عشر شهر شوال المکرم قد مضی من الهجرة النبویة فی سنة ۱۲۶۱» ❊نوع خط: نسخ ❊تاریخ کتابت: ۱۲۶۱ه ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۱۹ (۱ب ـ ۱۹ب) ❊تعداد سطر: ۱۴ ❊اندازهٔ متن: ۱۱×۶ سانتیمتر.

ویژگیها: یك مورد حاشیه نویسی دارد با نشان «منه»، برگ دوم مجدول به قرمز و برفراز آن یك مهر بیضی محو شده وجود دارد، رطوبت و آسیب دیده و برخی از برگها ترمیم گردیده است.

☜ *الذریعة:* ۲۵۵/۱۵ و ۲۰۰/۲۰؛ *الکرام البررة:* ۷۵۸/۲؛ *فهرست نسخه‌های خطی فارسی:* ۲۱۷۳/۳.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۰۶۰/۱»

۵۱۴. برهان قاطع (لغت، فارسی)

از: محمّدحسین بن خلف تبریزی متخلص به برهان، درگذشته: پس از ۱۰۶۲هـ

آغاز: «ای راه نما بهر زبان در افواه ❊ از نام تو برند زبانها به تو راه... بهترین لغتی که متکلمان بدیع البیان محفل زبان...».

انجام: «همچو ذرم و گوهرم و عالمم و فاضلم و آمدم و رفتم[1] و رفتم و چون بر فعل مقدم...» افتاده.

بنگرید به: نسخه شماره «۴۵۶۴» گزارش شده در جلد «۱۲» فهرست همین کتابخانه.

گزارش متن: نسخه موجود تنها پنج فایده از مقدمه کتاب را دارا می‌باشد. این کتاب به سال ۱۳۱۷ش در تهران به چاپ رسیده است.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نسخ ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۱۳هـ ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۱۳ (۲۰ب ـ ۳۲ب) ❊تعداد سطر: ۱۴ ❊اندازهٔ متن: ۱۱×۶ سانتیمتر.

ویژگیها: اندکی حاشیه نویسی دارد، در انجام نسخه ۱۱ بیت شعر از ابوالمعالی رازی آمده است که ابیاتی از آن را در زیر آمده است:

« گـــر مـشـك .... وار بـود مـاه زره ور ورسیـم سمن سـای بـود سـرو سمـن بـر

ماه است ترا چـهره و مشك است تـرا زلف سـروست تـرا قـامت و سیم است ترا بـر

تا از لب و روی و خط و چشم تو به تشبیه در خاطر و معنی شـد و در صورت و دفتر

---

۱. در نسخه چنین آمده.

خاطر همه مرجان شد و معنی همه لؤلؤ

صورت همه سنبل شد و دفتر همه عنبر».

الذریعة: ۹۸/۳؛ *طبقات اعلام الشیعة:* ۱۶۱/۵؛ *فهرست نسخه‌های خطی فارسی:* ۱۹۲۲/۳.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۰۶۰/۲»

۵۱۵. **عروض سیفی = میزان الاشعار** (عروض، فارسی)

از: ابوبکر بن محمّد سیفی عروضی بخارایی، درگذشته: پیرامون ۹۰۹ه‍

آغاز: «الحمدلله الذی جعل علم العروض میزان الاشعار... اما بعد بدانکه باعث بدین تألیف آن بود که گاهی که به اصحاب از کتب عروض مباحثه کرده می‌شد...».

انجام: «این مصراع را چنین تقطیع می‌توان کرد العاش مفعول قفی هوا مفاعلن کساهنسا مفاعلین هرفع و الحمدلله علی نبیه الصلوة و السلام».

بنگرید به: نسخه شماره «۱۰۳۸/۴» گزارش شده در جلد «۳» فهرست همین کتابخانه.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نسخ ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۱۳ه‍ ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊تعداد برگ: ۶۰ (۳۳ب ـ ۹۲ب) ❊تعداد سطر: ۱۴ ❊اندازهٔ متن: ۱۱×۶ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۱۷×۱۱ سانتیمتر ❊نوع جلد: تیماج مشکی.

ویژگیها: اندکی حاشیه نویسی دارد با نشان «منه» و «ص»، محلّ ترسیم اشکال سفید مانده است، در برگ پایانی نسخه اشعاری از شیخ نجم‌الدین آمده، نسخه رطوبت و آسیب دیده است.

الذریعة: ۲۵۴/۱۵؛ *ریحانة الادب:* ۱۴۶/۳؛ *فهرست نسخه‌های خطی فارسی:* ۲۱۶۲/۳؛ *دانشنامه ادب فارسی:* ۵۱۲/۱.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۰۶۰/۳»

۵۱۶. **نصاب الصبیان** (لغت، عربی ـ فارسی)

از: ابونصر مسعود بن ابی‌بکر فراهی سجزی، درگذشته: ۶۴۰ه‍

آغاز: «القطعه الاولی:

الـه اسـت الله رحمن خدای دلـیل است هادی تو گو رهنمای

محمّد سـتوده امین استوار بـه قـرآن ثنا گـفت او را خدای».

انجام: «ناس انس و اناس آدمیان پـــذر و مـــاذر آدم و حـــوا ».

بنگرید به: نسخه شماره «۲۴۵۹» گزارش شده در جلد «۷» فهرست همین کتابخانه.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «تم الکتاب بعون الملك الوهاب علی ید العبد الضعیف... محمّد بن مولانا امت بن مهماد بن دولت شاه غفرالله له و لوالدیه و احسن الیهما و الیه.» ❊نوع خط: نستعلیق ❊نام کاتب: محمّد بن امت بن مهماد بن دولت شاه ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۱۱هـ ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۲۷ (۱ب ـ ۲۷ب) ❊تعداد سطر: ۸ ❊اندازهٔ متن: ۱۰×۸ سانتیمتر.

ویژگیها: حاشیه نویسی دارد با نشان «صحاح»، به نقل از صحاح اللّغه جوهری، ترجمه ترکی برخی واژه‌ها به صورت زیرنویس آمده است. دو بیت شعر ترکی به خط «قره محمّد» در درون جلد و دو بیت نیز در انجام رساله و چند بیت اشعار فارسی در برگ بعد وجود دارد. تملك ابراهیم و مهر پدر عزیزم حضرت آیت الله العظمی مرعشی نجفی (ره) در نخستین برگ آمده است. دو برگ مسائل فقهی مربوط به وضو، غسل، تشهد و نماز میت در پایان رساله تحریر گشته، نسخه رطوبت و آسیب شدید دیده است.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۰۶۱/۱»

۵۱۷. **نصاب عربی ـ فارسی = فرهنگ عربی ـ فارسی** (لغت، فارسی)

از: ناشناخته

آغاز: «باب الالف ابتدا و افتتاح و انشا آغاز کردن انتها بپایان بردن کار، التجا پناه گرفتن...».

انجام: «یسار توانگری، یسیر اندك، یمن مبارك، یدیح الله تعالی دولته، پیوسته دارد خذای دولت او را».

گزارش متن: فرهنگ ابتدایی و کوتاهی است با عناوین (باب ـ باب) به ترتیب حروف الفبا که تنها حرف اول هر کلمه لحاظ گردیده و در برخی موارد کلمات مشابه در

کنار یکدیگر قرار گرفته است از جمله در باب العین چنین آورده است: «علیم دانا، عالم دانشمند، علماء دانشمندان، علم دانش» و ترجمه ترکی لغات نیز در زیر ترجمه فارسی آنها به صورت زیرنویس و با قلمی ریزتر تحریر گردیده است.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «تم بعون الله الملك الوهاب علی ید... محمّد بن امت بن مهماد بن دولت شاه... الخط باقی و العمر فانی و العبد عاصی و الرب عافی.» ❊نوع خط: نستعلیق ❊نام کاتب: محمّد بن امت بن مهماد بن دولت شاه ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۱۱هـ ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۲۳ (۲۹ب ـ ۵۷ب) ❊تعداد سطر: ۷ ❊اندازهٔ متن: ۱۲×۱۰ سانتیمتر.

ویژگیها: نسخه رطوبت و آسیب شدید دیده است.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۰۶۱/۲»

۵۱۸. صرف فارسی = اسماء و افعال (صرف، فارسی)

از: ناشناخته

آغاز: «الحمدلله رب العالمین... اما بعد بدانکه این کتاب را در اسما و افعال به الفاظ فارسی ساخته‌اند که تا مبتدی را فایده باشد و قاعده بداند...».

انجام: «می‌دید، نمی‌دید، دیدند، ندیدند، دیده است، ندیده است و الله اعلم بالصواب و الیه المرجع و المآب».

گزارش متن: رساله‌ای است با عناوین (باب ـ باب) در اسما و افعال فارسی که ترجمه ترکی آنها نیز به صورت زیرنویس آمده، عناوین چنین است: باب ۱: در اسماء فارسی، باب ۲: فی بیان الالفاظ التی یدل علی معنی الحساب، باب ۳: فی بیان الایام بالفارسیة، باب ۴: فی اعداد الایام بالعربیة، باب ۵: فی بیان الشهور بالعربیة، باب ۶: فی بیان البروج بالعربیة، باب ۷: فی بیان الالفاظ التی یدل علی معنی المصدر، باب ۸: فی بیان الالفاظ التی یدل علی معنی المضارع، باب ۹: فی بیان الالفاظ التی یدل علی معنی الماضی، باب ۱۰: فی بیان الالفاظ التی یدل علی معنی الامر، باب ۱۱: فی بیان الالفاظ التی یدل علی معنی النفی، باب ۱۲: فی بیان الالفاظ [التی] یدل علی معنی النهی، باب ۱۳: فی بیان الالفاظ [التی] یدل علی معنی الفاعل، باب ۱۴: فی بیان الالفاظ [التی] یدل علی معنی المفعول، باب ۱۵: فی بیان الالفاظ التی یدل

علی معنی المتکلم وحده، باب ۱۶: فی بیان الالفاظ التی یدل علی معنی الجمع المتکلم، باب ۱۷: فی بیان الالفاظ التی یدل علی معنی نعم، باب ۱۸: فی بیان الالفاظ التی...، باب ۱۹: فی بیان الالفاظ التی یدل علی معنی مختلف، باب ۲۰: فی بیان الالفاظ التی یدل علی معنی مختلف، که در صرف وجوه افعال مثال به خریدن، فروختن و برخاستن زده است.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «تم الکتاب بعون الله الملك الوهاب علی ید...» ❊نوع خط: نستعلیق ❊نام کاتب: محمّد بن امت بن مهماد بن دولت شاه [به قرینه رساله قبلی]❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۱۱هـ ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۱۸ (۵۸ب ـ ۷۵ب) ❊تعداد سطر: ۸ ❊اندازهٔ متن: ۱۳×۹ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۱۷×۱۲/۵ سانتیمتر ❊نوع جلد: تیماج مشکی.

ویژگیها: نسخه‌ای است نفیس و ترجمه ترکی آن، که احتمالاً ترکی آسیای مرکزی است به ارزش آن افزوده است، رطوبت و آسیب شدید دیده و نیاز به بازسازی جدّی دارد، چند بیت شعر فارسی، ترکی و عربی در آغاز و انجام نسخه آمده است مهر پدر عزیزم حضرت آیت الله العظمی مرعشی نجفی (ره) در برگ ۷۴ آمده است.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۰۶۱/۳»

۵۱۹. **جواب سؤالات میرزا محمّدحسن اصفهانی = رساله در جواب میرزا محمّد اصفهانی** (عقاید، فارسی ـ عربی)

از: ناشناخته

آغاز: «الحمدلله رب العالمین... و بعد ان الجناب السید السند و العلم المعتمد... المیرزا محمّدحسن الاصفهانی سلمه الله و حفظه... قد ارسل الیّ مسائل عدیدة و امرنی بالاستعجال فی الجواب...».

انجام: «و همین قدرها کافی است از برای طالبان حق و از برای غیر طالبین حق ما تغنی الآیات و النذر قد تمت... سنة ثلث مائة بعد الالف من الهجرة بالاستعجال.»

گزارش متن: رساله‌ای است در پاسخ پرسش‌های میرزا محمّدحسن اصفهانی در مورد اینکه آیا واسطه بین امام معصوم و شیعیان یکی است یا متعدد که منشأ این پرسش نقل «یجب ان یکون فی کل خلف رجل من الشیعة یحکی جمیع فتاوی الحجة المعصوم الحی

علیه‌السلام» است که مراد از رجل در این نقل یك نفر است یا می‌تواند چند نفر باشد، در این رساله از رجل به ناطق شیعی تعبیر شده و وحدت آن را نیز رد نموده و واسطه را ۱۲ نقیب می‌داند با این احتمال که نخستین آنها مرحوم شیخ باشد.

گویا این رساله از رسائل شیخیه می‌باشد و در درون جلد بعد از عنوان مصنف میرزا محمّدباقر الهی اصفهانی و سپس محمّدکریم خان کرمانی آمده است. نسخه در عصر چهاردهم شوال سال ۱۳۰۰ به انجام رسیده است.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «در برگ نخست چنین آمده: این دو کتاب را بخط خودم نوشته‌ام پیش کش خدمت آقای میرزا محمّدرضا خان نمودم یقبل منّا انشاءالله و انا العبد الاقل سید علی الموسوی المحمّدی المسکن فی یوم چهاردهم شهر ذی حجة الحرام من سنة ۱۳۰۵» ❊نوع خط: نستعلیق زیبا ❊نام کاتب: سید علی بن عبدالرزاق موسوی محمّدی ❊تاریخ کتابت: ۱۳۰۵هـ ❊عنوانها و نشانیها: مشکی ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۲۰ (۱ب ـ ۲۰الف) ❊تعداد سطر: ۹ـ۱۵ ❊اندازهٔ متن: ۷×۱۳ سانتیمتر.

ویژگیها: در حاشیه تصحیح گردیده است، در آغازین برگ تملك کاتب دیده می‌شود، مهر پدر بزرگوارم حضرت آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی (ره) زینت بخش آغاز رساله می‌باشد، نسخه اندکی رطوبت دیده است.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۰۶۲/۱»

۵۲۰. رساله در جواب اصفهانی در ایراد به الزام النواصب = رد رد الزام النواصب

(عقاید شیخیه، فارسی)

از: کریم‌خان بن ابراهیم کرمانی، درگذشته: ۱۲۸۸هـ

آغاز: «الحمدلله رب العالمین... و بعد چنین گوید بنده اثیم کریم بن ابراهیم که سابقاً این حقیر فقیر در جواب بعضی از اخوان که سؤال کرده بودند...».

انجام: «حاصلی برای ما ندارد و وقت اشرف از این است پس بهمین جا ختم کنیم تمام شد کتاب... سه هزار و دویست و شصت و نه هجری حامداً مصلیاً مستغفراً لنفسی و لجناب المصنف ان اشتبه علیه الامر و لم یعاند».

گزارش متن: کریم‌خان کرمانی کتابی درباره رکن رابع با عنوان «الزام النواصب»

نگاشته که شخص اصفهانی ایراداتی به آن گرفته است، این رساله در پاسخ آن ایرادات در یك مقدمه و دو مطلب ساخته شده است.

این نسخه در روز دوشنبه ۲۶ شوال سال ۱۲۶۹هـ به انجام رسیده و به سال ۱۳۸۰هـ در کرمان چاپ و منتشر شده است.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «تمام شد این نسخه بر دست اقل خلق الله سید علی ابن مرحوم میر عبدالرزاق الموسوی المحمّدی الاصل فی النائین فی اواخر شهر شعبان المعظم سنة ۱۲۹۹... فی سنة تسعة و تسعین و مأتین بعد الالف... و لا یعز من عادت.» ❊نوع خط: نستعلیق زیبا ❊نام کاتب: سید علی بن عبدالرزاق موسوی محمّدی ❊تاریخ کتابت: ۱۲۹۹هـ ❊عنوانها و نشانیها: مشکی ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۷۹ (۲۱ب ـ ۱۰۳ب) ❊تعداد سطر: ۱۰ ❊اندازهٔ متن: ۱۳×۸ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۱۸×۱۱/۵ سانتیمتر ❊نوع جلد: مقوای کاهی، عطف: تیماج زرشکی.

ویژگیها: نسخه رطوبت و آسیب دیده است، مهر پدر عزیزم حضرت آیت الله العظمی مرعشی نجفی(ره) در برگ پایانی آمده است.

☜ *ریحانة الادب:* ۵۱/۵؛ *مولفین کتب چاپی فارسی و عربی:* ۵۸/۵.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۰۶۲/۲»

۵۲۱. **[رساله در اثبات تحریف انجیل و تورات] = [رساله در رد نصاری و یهود] = [رساله دراثبات دین اسلام]** (کلام، فارسی)

از: ناشناخته

آغاز: «حمد بیحد و ثنای بی عدد مر کردگاری را سزاست که لم یلد است یعنی ذات پاکش منزه از پسر و پدر و مبری است از آلایش جسم و جسد...».

انجام: «و نور خدا در قلب شماها نزول کرده با خداپرستان شریك شوید «و یهدی به کثیراً» در حق شماها نیز جاری شود... نانوشته».

گزارش متن: رساله‌ای است در اثبات حقانیت دین اسلام و رد یهود و نصاری با بیان شواهدی از انجیل و تورات تحریف شده و رد آنها به قرآن و عقل و تاکید بر اینکه اگر انجیل و تورات کنونی تحریف نشده بود نمی‌بایست با قرآن کریم اختلاف و تضاد داشته باشد

زیرا تمامی کتابهای آسمانی از جانب خداوند نازل گردیده است.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: شکسته نستعلیق ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۱۴ه ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۷۴ ❊تعداد سطر: ۱۱ ❊اندازهٔ متن: ۱۳×۵ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۱۵/۵×۹ سانتیمتر ❊نوع جلد: تیماج قهوه‌ای مجدول.

ویژگیها: نسخه احتمالاً به خط مولف می‌باشد که ناتمام مانده است.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۰۶۳»

۵۲۲. رسالة فی البحران (پزشکی، عربی)

از: ناشناخته

آغاز: «و تفسیر البحران فی لغة الیونان و فی اصطلاح الاطباء و تحقیقه بحسب اقسامه و احکامه، البحران فی لغة الیونان هو الفصل فی الخطاب...».

انجام: «اذا لم یحدث سبب آخر یعین المرض و یضاد الطبیعة و لا یرد علی هذا الوجهین من الایرادات ما یرد علی الوجه الاول».

گزارش متن: رساله‌ای است در تعریف، اقسام یعنی مذموم و محمود و مدت بحران که شرحی است مزجی بر قسمتی از یك کتاب طبی. بر فراز نسخه عبارت «و مما یلیق ان یتکلم فیه عقیب الکلام فی حمیات البحران و ایامه لان اکثر البحران انما یکون فی الحمیات او فی الارض التی لایکون الا مع الحمیات فنقل فیه الباب الثانی فی البحران و ایامه» آمده است که مشخص می‌شود در بخش حمیات مصنف به مبحث بحران پرداخته است.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «حسب الفرموده جناب اجل... میرزا فتح‌الله برقم این حقیر سراپا تقصیر بنده و مخلص صادق احباب ارسطو تحریر... ۱۲۷۹» ❊نوع خط: نستعلیق زیبا ❊نام کاتب: ارسطو بن احمد بن محمّد قمی ❊تاریخ کتابت: ۱۲۷۹ه ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۱۹ (۱ب ـ ۱۹ب) ❊تعداد سطر: ۱۵ ❊اندازهٔ متن: ۱۱/۵×۵/۵ سانتیمتر.

ویژگیها: در حاشیه تصحیح گردیده است، بر فراز برگ نخست مهر بیضی با نشان «الله محمّدعلی ۱۲۷۳» و مهر چند ضعلی «رجبعلی ۱۱۹۸» آمده است.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۰۶۴/۱»

۵۲۳. سمومات = رسالة فی السموم = دفع السموم (پزشکی، عربی)

از: ناشناخته

آغاز: «فی سقی السموم من خاف ان یسقی سماً فیجب ان یحترز من الاغذیة و الاشربه الغالبة الطعوم و غالبة الروائح لان الادویة القتالة انما یمکن اکثرها ان یدس فیها...».

انجام: «و زهرة الخنسی من تریاقاته و ربما کفی فیه استعمال الملح و الخل علی موضع العضة».

گزارش متن: رساله‌ای است در گونه‌های سموم نباتی و حیوانی که نخست نام سم و سپس علائم و در پایان درمان آن را بیان می‌کند. احتمال می‌رود این رساله نیز بخشی از یك کتاب پزشکی باشد.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «قد تمت هذه النسخة الشریفة فی یوم الاحد من شهر شعبان المعظم ۱۲۸۷ حررها ارسطو بن احمد بن محمّد قمی غفرالله ذنوبهم و ستر عیوبهم.» ❊نوع خط: نستعلیق زیبا ❊نام کاتب: ارسطو[1] بن احمد بن محمّد قمی ❊تاریخ کتابت: ۱۲۸۷هـ ❊عنوانها و نشانیها: مشکی ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۱۶ ❊تعداد سطر: ۱۵ ❊اندازهٔ متن: ۵/۵×۱۱/۵ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۱۷×۱۱ سانتیمتر ❊نوع جلد: تیماج قهوه‌ای.

ویژگیها: در حاشیه تصحیح گردیده است.

☜ *فهرست کتابخانه ملك:* ۵۱۹/۵.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۰۶۴/۲»

۵۲۴. شرح هدایة الحکمة (فلسفه، عربی)

از: احمد بن محمود هروی خرزبانی مشهور به منلازاده، درگذشته: پیرامون سدهٔ ۸هـ

---

۱. ارسطو نام خاندانی از خانواده‌های قدیم قم می‌باشد و هم اکنون نیز تعدادی از اهالی قم به این نام معروف می‌باشند.

آغاز: «باسمك اللهم یا اهل الحمد و الثناء و یا ذالعظمة و الکبریاء... فهذه مجلة مشتمله علی شرح ماسوی المنطق من المختصر الموسوم بالهدایة...».

انجام: «هذا آخر ما قصدنا جمعه فی هذا الشرح... ولکن الله یمنّ علی من یشاء من عباده بالفضل و الانعام و یدخل من یشاء فی رحمته بمزایا الطول و الاکرام انه البر الکریم و الجواد الرحیم».

بنگرید به: نسخه شماره «۲۲۵۹» گزارش شده در جلد «۶» فهرست همین کتابخانه.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نستعلیق ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۱۰هـ ❊عنوانها و نشانیها: طلایی ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد سطر: ۱۸ ❊اندازهٔ متن: ۱۳×۵ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۱۸×۹ سانتیمتر ❊نوع جلد: مشمع قرمز، عطف: تیماج قرمز.

ویژگیها: نسخه‌ای است نفیس اندکی حاشیه نویسی دارد با نشان «۱۲». در حاشیه تصحیح گردیده، یك سرلوح مرصّع زیبا با زمینه لاجورد و طلا در آغاز کتاب آمده، برگها مجدول سه خطّی لاجورد، طلایی و مشکی می‌باشد. عناوین با آب طلا تحریر و یادداشتی در انجام نسخه به عمد محو گردیده است، یادداشتهای پراکنده‌ای در برگ پایانی آمده، نسخه رطوبت و آسیب دیده است.

☜ *کشف الظنون:* ۲۰۲۸/۲؛ *الذریعة:* ۱۷۳/۱۴.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۰۶۵»

۵۲۵. **فانوس خیال فی تحقیق وجود عالم المثال = فانوس الخیال فی ارائة عالم المثال = رسالة فی عالم المثال**
(فلسفه، عربی ـ فارسی)

از: قطب‌الدین محمّد بن علی شریف دیلمی لاهیجی اشکوری، درگذشته: پس از ۱۰۷۷ و قبل از ۱۰۹۵هـ

آغاز: «احمدك یا من لیس لك فی العوالم العلویة و السفلیة شبه و لا مثال... و بعد یقول الفقیر... انه مما کانت النفوس المجردة الانسانیة بعد المفارقة...».

انجام: «تو کار زمین را نکو ساختی ❊ که بر آسمان نیز پرداختی اللهم اسئلك... و اجعلنا من اهل السداد و هب لنا الامن یوم المعاد انك انت الکریم الجواد».

گزارش متن: رساله‌ای است در اثبات عالم مثال و اشباح مثالیه با استناد به احادیث

معتبره به نقل از کتابهای کافی و تهذیب و نقل اقوال و اشعار فلاسفه و عارفانی چون ملاصدرا، عبدالرزاق لاهیجی، مولوی، ابن عربی، شیخ محمود شبستری، عطار و...

مولف که دارای مشرب عرفانی بوده در این رساله زبان فارسی و عربی را به یکدیگر درآمیخته و گاهی به مناسبت موضوع، اشعاری از سروده‌های فارسی خود را نیز آورده است این رساله در غرّه شوال ۱۰۷۷هـ به انجام رسیده. وی در مقدمه کتاب چنین آورده است: «ثم بینا حقیقة هذا العالم علی ما ذهب الیه حکماء الاشراق و عرّفه المتالهة من الفرق الصوفیة الموحدة بمجاهداتهم الذوقیة و تحققوه بمشاهداتهم الکشفیة و انت تعلم ان ارباب الارصاد الروحانیة اعلی قدراً و ارفع شأناً من اصحاب الارصاد الجسمانیة...» محقق فرزانه مرحوم محدث ارموی در مقدمه تفسیر لاهیجی، بهاءالدین لاهیجی را همان قطب‌الدین لاهیجی دانسته، بنابراین احتمال می‌رود رساله عالم مثال معرفی شده در جلد ۱۸ صفحه ۹۵ فهرست همین کتابخانه تحریری دیگر از فانوس خیال باشد.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «فی ۲۹ شهر رمضان المبارك فی دارالعلم شیراز... عن طوارق الحدثان سنة ۱۲۰۷ حامداً مصلیاً» ❊نوع خط: نستعلیق ❊تاریخ کتابت: ۱۲۰۷هـ ❊محلّ کتابت: شیراز ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۹۹ ❊تعداد سطر: ۱۴ ❊اندازهٔ متن: ۱۲×۷ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۱۹×۱۲ سانتیمتر ❊نوع جلد: تیماج زرشکی مجدول.

ویژگیها: نسخه‌ای است نفیس دارای حاشیه نویسی با نشان «منه». در حاشیه تصحیح گردیده، در برگ نخست تملك سید ریحان الله بن جعفر موسوی به سال ۱۳۲۶هـ همراه با مهر بیضی «العبد ریحان الله الموسوی» و دستخط سید مهدی لاجوردی با مهر بیضی «مهدی اللاجوردی الحسینی» آمده است همچنین دستخط حسن بن حسن بن محمّد مجدالدین بن علی صدرالدین الحسینی الحسنی المدنی از نوادگان سید علی خان مدنی آمده که در تاریخ ۱۲۹۸هـ در شیراز نگاشته است، اندکی رطوبت و آسیب دیده و قسمت زیرین در برگ انجام ترمیم و بازسازی گردیده است.

☜ *الذریعة:* ۲۰۶/۱۵ و ۱۰۰/۱۶؛ *طبقات اعلام الشیعة:* ۴۹۸/۵ و ۶۹۷/۶؛ *ریاض العلماء:* ۱۲۴/۵؛ *فهرست کتابخانه ملی ملك:* ۵۳۶/۱. شمارهٔ نسخه: «۱۴۰۶۶»

۵۲۶. جواهر الحکمه ناصری (پزشکی، فارسی)

از: علی بن زین‌العابدین همدانی معروف به رئیس الاطباء، درگذشته: ۱۳۱۰هـ

آغاز: «احمدك یا من تنزّه عن مجانسة مخلوقاته فتعالی عن عوارض العلل و الامراض... اما بعد چنین گوید بنده جانی تربیت یافته...».

انجام: «موجب لکه سرخ و خارش شدید می‌شوند بآسانی بمالیدن روغن خاکستری و سایر... زیبقیه کشته می‌شوند».

گزارش متن: مجموعه‌ای است نسبتاً مفصل در طب است مشتمل بر هشت کتاب و ضمیمه و هر کتاب در چند باب بدین ترتیب: کتاب اول: در امراض دوران خون در پنج باب، باب اول در امراض شفاف در سه فصل، باب دوم: در اندکاردیت در ۹ فصل، باب پنجم: در امراض اورطی و شریان ریه و اورده کبار در ۶ فصل، کتاب دوم: در امراض جهاز تنفس در ۵ باب. باب اول: در امراض تجاویف بینی در ۱۲ فصل، باب دوم در امراض حنجره در ۱۲ فصل، باب پنجم: در امراض پرده ذات الجنب در ۵ فصل، کتاب سیم: در امراض جهاز هضم و تهیؤ در شش باب، باب اول: در امراض دهان و حلق در ۲ فصل، باب دوم: در امراض مری در ۲ فصل، باب پنجم: در امراض صفاق در ۳ فصل: باب ششم: در امراض کبد و مجاری صفرا و طحال در ۱۲ فصل، کتاب چهارم: در امراض جهاز بول و تناسل در دو باب، باب اول در امراض کلیه در ۷ فصل. باب دوم: در مرضهای مثانه در ۲ فصل، کتاب پنجم: در امراض دماغ و نخاع و اعصابی که از آنها متفرع می‌شود در ۹ باب، باب اول: در امراض حجب در ۲ فصل، باب دوم: در امراض دماغ در ۱۱ فصل، باب هشتم: در امراض عصبانیه محیطیه در ۱۰ فصل، باب نهم در فلجهای مختلفه در ۲ فصل، کتاب ششم: در امراض اعضا حرکت در ۳ باب، باب اول: در روماتیسم در ۳ فصل، باب دوم: در نقرس، باب سیم: در نرمی عظام، کتاب هفتم: در امراض عامه در سه باب، باب اول: در سمومات در ۴ فصل، باب دوم در سموم مرضیه انسانیه در ۵ فصل، باب سیم: در سموم مرضیه حیوانیه در ۲ فصل، کتاب هشتم: در امراض مزاجیة در هفت باب، باب اول: در رقت یا قلت دم، باب دوم: در زیاد شدن گلبول سفید، باب هفتم: در دیابیطس شکری و خاتمه در امراض مختلف در دو باب، باب اول: در امراض مختلفه در ۳ فصل، باب دوم: در امراض جلدیه، مولف که از معلمین دارالفنون بوده این کتاب را به

عنوان کتاب جامع برای ناصرالدین شاه قاجار نگاشته است وی در این کتاب واژه‌های فرنگی امراض را نیز ذکر نموده است، این کتاب به سال ۱۲۹۸هـ در تهران به چاپ رسیده است.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «الحمدلله الذی وفقنی علی تکتیب هذا الکتاب الطبیة علی ید الاقل هادی الطبیب ابن غفران پناه الحاج ملا رضای واعظ مرندی فی ثلاثة عشر من شهر ذی‌الحجة سنة اربعین و ثلاث مائة بعد الالف من الهجرة المقدسة النبویة علیه و الاوصیائه السلام.» ❊نوع خط: نستعلیق ❊نام کاتب: هادی بن رضا واعظ مرندی ❊تاریخ کتابت: ۱۳۴۰هـ ❊عنوانها و نشانیها: مشکی ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۶۲۱ ❊تعداد سطر: ۱۵ ❊اندازهٔ متن: ۷/۵×۱۴ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۱۰/۵×۱۷ سانتیمتر ❊نوع جلد: مقوای قهوه‌ای، عطف و گوشه‌ها: تیماج قهوه‌ای.

ویژگیها: نسخه‌ای است ارزشمند دارای حاشیه نویسی با نشان «منه»، «لمولفه»، «علی» و «نیمیر آلمانی». در حاشیه تصحیح گردیده است، آغاز نسخه فهرست مطالب در ده برگ آمده است. این نسخه توسط هادی بن رضا واعظ مرندی که از محصلین مدرسه دارالفنون تهران بوده از روی نسخه مکتوب در سال ۱۳۰۴هـ کتابت کرده است.

☜ *الذریعة:* ۲۶۹/۴؛ *فهرستواره کتابهای فارسی:* ۳۴۰۳/۵؛ *مولفین کتب چاپی:* ۲۵۸/۴؛ *رجال بامداد:* ۱۵۶/۵.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۰۶۷»

۵۲۷. جفر جامع (جفر،)

از: ناشناخته

آغاز: افتاده «... ا ر ل م ا ر ل ك ا ر ه ...».

انجام: «ن ن ن ص ن ن ن ن ط ن ن ن ن س ن ن ن ن ح ن ن ن ن ق ن ن ن ن».

بنگرید به: نسخه شماره «۵۰۶۹» گزارش شده در جلد «۱۳» فهرست همین کتابخانه.

گزارش متن: حروفی که در این جفر در جدولهای ۱۴×۱۴ نوشته شده عبارت است از الف، لام، میم، راء، کاف، هاء، ی، عین، صاد، طاء، سین، حاء، قاف، نون.

گزارش نسخه: ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۱۳هـ ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ:

۹۸ ❊تعداد سطر: ۱۴ ❊اندازهٔ متن: ۱۷×۱۰ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۱۷/۵×۱۰/۵ سانتیمتر ❊نوع جلد: تیماج قهوه‌ای مجدول.

ویژگیها: چند برگ نخست نسخه قهوه‌ای کم‌رنگ است و بیشتر برگها فاقد جدول‌کشی می‌باشد، نسخه رطوبت و آسیب دیده است.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۰۶۸»

۵۲۸. **ملاذ الاوتاد فی تقریر بحث الاستاد = تقریرات سید علی صاحب الریاض**

(اصول فقه، عربی)

از: ملا محمّدجعفر بن سیف‌الدین شریعتمدار استرآبادی، درگذشته: ۱۲۶۳ه

آغاز: «الحمدلله الذی هو اصل الاصول و الذی انشاء الفروع من الاصول... قوله الفقه الفهم...».

انجام: «و ثانیهما حکمیا ان اعتبرنا ما هو المراد من الطهارة اعنی عدم وجوب الاجتناب لانه حکم شرعی و الا فالاستصحابان موضوعیان...» افتاده.

بنگرید به: نسخه شماره «۳۸۸۷» گزارش شده در جلد «۱۰» فهرست همین کتابخانه.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نسخ ❊تاریخ کتابت: اواخر سدهٔ ۱۳ه ❊عنوانها و نشانیها: مشکی ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۲۰۷ ❊تعداد سطر: ۱۶ـ۳۲ ❊اندازهٔ متن: ۷/۵×۱۲/۵سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۱۶×۱۱ سانتیمتر ❊نوع جلد: تیماج مشکی.

ویژگیها: در حاشیه تصحیح گردیده است، نسخه رطوبت و آسیب دیده و برگهایی از آغاز و انجام نیاز به بازسازی دارد.

الذریعة: ۱۹۲/۲۲؛ *الکرام البررة:* ۲۵۳/۱.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۰۶۹»

۵۲۹. **نخبة العقول فی علم الاصول**

(اصول فقه، عربی)

از: سید جعفر بن ابی‌اسحاق موسوی بروجردی معروف به کشفی دارابی، درگذشته: ۱۲۶۷ه

آغاز: «الحمدلله الاول فلم یقاربه البدایه و الآخر فلا یناسبه النهایه الذی صنع لنا اصولا فجعلنا من الذین یفقهون و فرع لنا فروعا فجنّبنا من الذین فی طغیانهم یعمهون...».

انجام: «ان هؤلاء یحبون العاجلة و یذرون ورائهم یوماً ثقیلاً و الحمدلله کما هو اهله و مستحقه و الصلوة علی رسوله و آله الطاهرین».

بنگرید به: نسخه شماره «۱۳۹۶/۱» گزارش شده در جلد «۴» فهرست همین کتابخانه.

گزارش متن: مولف در مقدمه گوید: «و هی أنی کاتب هذه الاسطر فی غبر الغری و انا غریب السن ائیب الابن و الغریب معذور و الائیب حرور جسور...» در حاشیه این عبارت آمده «فی غریب، السنة ۱۲۱۲» در الذریعة ۹۷/۲۴ تاریخ انجام رساله را ۱۲۱۲ آورده که حساب ابجد کلمه غریب است پس آشکار می‌شود که مولف این رساله را پیرامون ۲۳ سالگی خود در نجف اشرف تألیف نموده است.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «تم الکتاب بعون الملك الوهاب فی یوم الجمعة رابع من شهر ربیع الاول سنة ۱۳۰۶ هجریة» ❊نوع خط: نسخ زیبا ❊نام کاتب: احمد بن حسن موسوی [به قرینه رساله چهارم]❊تاریخ کتابت: ۱۳۰۶ه ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۵۱ (۱ب ـ ۵۱ب) ❊تعداد سطر: ۱۱ ❊اندازهٔ متن: ۱۲/۵×۶ سانتیمتر.

ویژگیها: حاشیه نویسی دارد با نشان «۱۲» و «منه». در حاشیه تصحیح گردیده است، در برگ دوم عبارت «فرغت من تصحیفه اواخر شعبان المعظم فی سنة ۱۳۰۶» و در برگ نخست مهر مربع کاتب نسخه «احمد بن حسن الموسوی [۱۳۰۱]» آمده است.

☜ *الذریعة:* ۹۷/۲۴؛ *الکرام البررة:* ۲۴۱/۱.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۰۷۰/۱»

۵۳۰. **الشموس و العکوس = عکوس ملکیة و شموس فلکیة** (عقاید، عربی)

از: سید جعفر بن ابی‌اسحاق موسوی بروجردی معروف به کشفی دارابی، درگذشته: ۱۲۶۷ه

آغاز: «بسم‌الله و الحمدلله... و بعد الی الله المفتاق جعفر بن ابی‌اسحاق یقول هذه عکوس ملکیة و شموس فلکیة یتضؤ منها نهار تنزیه الامام عن اکل الحرام...».

انجام: «غیر مبتلی بحبّ الریاسة و حبّ السیاسة اولئك الاقلون عدداً آه آه شوقاً الی رؤیتهم».

بنگرید به: نسخه شماره «۲۰۲۳/۲» گزارش شده در جلد «۶» فهرست همین کتابخانه.

گزارش متن: در برخی منابع از جمله: ریحانة الادب، معجم المؤلفین و الکرام البررة ضمن معرّفی آثار کشفی نامی از این اثر برده نشده است.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «و صلی‌الله علی محمّد و آله الطیبین الطاهرین فی سنة ۱۳۰۶، ۱۱ فی صفر المظفر.» ❊نوع خط: نسخ زیبا ❊نام کاتب: احمد بن حسن موسوی [به قرینه رساله چهارم] ❊تاریخ کتابت: ۱۳۰۶ه ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۲۰ (۵۲ب ـ ۷۳ب) ❊تعداد سطر: ۱۱ ❊اندازهٔ متن: ۱۲/۵×۶ سانتیمتر.

ویژگیها: قبل و بعد رساله چند برگ نانوشته مانده است.

الذریعة: ۲۳۴/۱۴؛ *الکرام البررة:* ۲۴۱/۱.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۰۷۰/۲»

۵۳۱. الموجز اللطیف فی علم الصرف و التصریف = منظومة فی الصرف = ارجوزة فی الصرف

(صرف، عربی)

از: سید جعفر بن ابی‌اسحاق موسوی بروجردی معروف به کشفی دارابی، درگذشته: ۱۲۶۷ه

آغاز: «احمد رباً صرّف الریاحا اشکر من قد فلق الاصباحاً...
و هذه منظومة وجیزة تکون عند ذالحجی عزیزة».

انجام: «فاحمدالله الکریم الصمدا رب العلی من بالبقاء انفردا
مصلیا علی الرسول السامی و آله سادتنا الاعلام».

گزارش متن: منظومه‌ای است افزون بر ۲۵۰ بیت در تصریف که ناظم در بیت ششم بدان اشاره نموده (سمیتها بالموجز اللطیف حاویة مقاصد التصریف) و عمده مباحث آن در علم صرف می‌باشد. در الذریعة و ریحانة الادب بعد از ذکر ارجوزة فی النحو این بیت (ام العلوم الصرف و النحو اب و کل علم بعد ذین یطلب) آمده و این بیت

دهمین بیت همین منظومه صرفیه است که احتمال دارد ناظم این بیت را در هر دو منظومه خود گنجانده باشد و یا اینکه در تسمیه مسامحه شده باشد کما اینکه در فهرست کتابخانه وزیری یزد بعد از الموجز اللطیف، ارجوزة فی النحو، در بین الهلالین آمده است.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «و صلی‌الله علی محمّد و آله الطاهرین تم فی ۱۵ شهر صفر المظفر سنة ۱۳۰۶» ❊نوع خط: نسخ زیبا ❊نام کاتب: احمد بن حسن موسوی [به قرینه رساله چهارم] ❊تاریخ کتابت: ۱۳۰۶هـ ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۲۶ (۷۴ب ـ ۹۹الف) ❊تعداد سطر: ۱۱ ❊اندازهٔ متن: ۱۲/۵×۶ سانتیمتر.

ویژگیها: اندکی حاشیه نویسی دارد با نشان «۱۲».

الذریعة: ۵۰۱/۱؛ ریحانة الادب: ۶۰/۵؛ فهرست کتابخانه وزیری یزد: ۱۶۱۰/۵.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۰۷۰/۳»

۵۳۲. الشریفیة = ارجوزة فی المنطق (منطق، عربی)

از: سید جعفر بن ابی‌اسحاق موسوی بروجردی مشهور به کشفی دارابی، درگذشته: ۱۲۶۷هـ

آغاز: «بسم الا له فتح کل الالسنة و الحمدلله جمیع الازمنه
قد عجزت عن حمده الفحول مادری الموضوع و المحمول».

انجام: «و آله البررة الاطهار من مبدء اللیل الی النهار
و الختم فی الف مضی من هجره و الماتین ثم احدی عشره ».

بنگرید به: نسخه شماره «۱۳۹۶/۲» گزارش شده در جلد «۶» فهرست همین کتابخانه

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «تمت بالخیر و السرور بید العبد الاقل احمد بن حسن الموسوی. اللهم اغفرلنا و لوالدینا و لجمیع المومنین و المومنات فی شهر صفر المظفر فی سنة ۱۳۰۶ فی ۱۸ منه» ❊نوع خط: نسخ زیبا ❊نام کاتب: احمد بن حسن موسوی ❊تاریخ کتابت: ۱۳۰۶هـ ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۳۰ (۱۰۰ب ـ ۱۲۹ب) ❊تعداد سطر: ۱۱ ❊اندازهٔ متن: ۱۲/۵×۶ سانتیمتر.

ویژگیها: حاشیه نویسی دارد با نشان «۱۲»، در حاشیه تصحیح گردیده است.

الذریعة: ۴۹۸/۱ و ۱۸۸/۱۴؛ ریحانة الادب: ۶۰/۵.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۰۷۰/۴»

۵۳۳. البلد الامین فی اصول‌الدین (کلام، عربی)

از: سید جعفر بن ابی‌اسحاق موسوی بروجردی مشهور به کشفی دارابی، درگذشته: ۱۲۶۷ه

آغاز: «بسم القدیم الملك العلام انا فتحنا عقدة الکلام
لله حمد مقتضی الجلال و العز و التقدیس و الاجلال».

انجام: «و الحمدلله علی الاتمام حمداً یکون لازم الدوام
و الختم فی غبر الغری الغراء مرقد سرّ الله آی الکبرا ».

بنگرید به: نسخه شماره «۶۰۴/۱» گزارش شده در جلد «۲» فهرست همین کتابخانه.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «تمت الرسالة المسماة ببلد الامین فی علم اصول‌الدین بید اقل السادات و احقرهم احمد بن حسن الموسوی فی ۲۲ شهر صفر المظفر من السنة ۱۳۰۶ و الحمدلله علی کل حال.» ❊نوع خط: نسخ زیبا ❊نام کاتب: احمد بن حسن موسوی ❊تاریخ کتابت: ۱۳۰۶ه ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۴۲ (۱۳۰ب - ۱۷۱ب) ❊تعداد سطر: ۱۱ ❊اندازهٔ متن: ۱۲/۵×۶ سانتیمتر.

ویژگیها: حاشیه نویسی دارد با نشان «۱۲»، در انجام نسخه عبارت «فرغ من تصحیفه کاتبه و مالکه احمد بن حسن الموسوی فی لار اواخر شعبان المعظم سنة ۱۳۰۶»

الذریعة: ۱۴۴/۳؛ *ریحانة الادب:* ۶۰/۵؛ *الکرام البررة:* ۲۴۱/۱.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۰۷۰/۵»

۵۳۴. الوجیزة فی الدرایة = الوجیزة فی علم الدرایة (درایه، عربی)

از: شیخ بهائی، محمّد بن حسین عاملی، درگذشته: ۱۰۳۱ه

آغاز: «الحمدلله علی نعمائه المتواترة و آلائه المستفیضة المتکاثرة و الصلوة علی اشرف اهل الدنیا و الآخرة محمّد و عترته الطاهرة اما بعد فهذه رسالة عزیزة موسومة بالوجیزة...».

انجام: «و اسئل الله التوفیق لاتمامه و الفوز بسعادة اختتامه انه سمیع مجیب و الحمدلله رب العالمین».

بنگرید به: نسخه شماره «۲۸/۲» گزارش شده در جلد «۱» فهرست همین کتابخانه.

گزارش متن: این رساله دارای نسخه‌های بسیار و چاپ‌های متعدد می‌باشد.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «قد وقع الفراغ منه فی ۶ شهر ذی قعدة الحرام سنة ۱۳۰۵» ❊نوع خط: نسخ زیبا ❊نام کاتب: احمد بن حسن موسوی [به قرینه رساله چهارم] ❊تاریخ کتابت: ۱۳۰۵هـ ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۱۰ (۱۷۳ب ـ ۱۸۲الف) ❊تعداد سطر: ۱۱ ❊اندازهٔ متن: ۱۳×۱۱ سانتیمتر.

ویژگیها: در حاشیه تصحیح و با عبارت «کمل المقابلة ۲۴ رجب سنة ۱۳۰۸» که در انجام نسخه آمده، مقابله گردیده است.

الذریعة: ۵۱/۲۵؛ *فهرست کتابهای چاپی عربی:* ۹۸۵.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۰۷۰/۶»

۵۳۵. الرسالة النافعة الهادیة الی طریق المطالعة (متفرقات، عربی)

از: علیم‌الله بن عبدالرزاق هندی حنفی

آغاز: «الحمدلله الذی جعل مطالعة الافکار مطالع انوار الاسرار و الصلوة علی نبیه المختار... اما بعد فمذ عرفت من الاستاذین المحققین المتادبین طریق المطالعه...».

انجام: «فان ذلك من سوالب الادراکات و مورثات البلادات و الاعوجاج فی الطبائع والله هو الهادی الی طریق المطالعة».

گزارش متن: رساله کوتاهی است در شرح رساله‌ای در آداب مطالعه مشتمل بر یك مقدمه و شرح و خاتمه و تنبیهات، شارح در مقدمه آورده: «انبعثت علی تحصیل کتاب صنف فی الفن المتین... و بعد اللتیا و التی ظفرت برسالة صغری فی بیان تلك الطریقة الکبری لکنها لم تکن کافیة بالاهمال و لاوافیة بالاجمال فاردت ان اشرحها شرحاً یبین مهملاتها و یفصل مجملاتها و اضیف الیها مقدمة و الحق بها خاتمة».

وی در این شرح از جلال‌الدین دوانی و عبدالرحمن جامی و میر سید شریف نام برده و در ششم شوال در مکه مکرّمه آن را به انجام رسانده است.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «تمت سنة ۱۳۰۶ هجریة، ۱۵ رمضان» ❊نوع خط: نسخ زیبا ❊نام کاتب: احمد بن حسن موسوی [به قرینه رساله چهارم] ❊تاریخ کتابت: ۱۳۰۶هـ

*عنوانها و نشانیها: قرمز *نوع کاغذ: فرنگی *تعداد برگ: ۱۰ (۱۸۳ب ـ ۱۹۲ب) *تعداد سطر: ۱۱ *اندازهٔ متن: ۱۲/۵×۶ سانتیمتر..

ویژگیها: در حاشیه تصحیح شده است، در انجام رساله عبارت «۱۲ عضدیة» آمده که معنی دقیق آن مشخّص نگردید.

ایضاح المکنون: ۱/ ۵۷۰.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۰۷۰/۷»

۵۳۶. معانی افعال الصلوة = مقدمة فی معانی افعال الصلوة (فقه شیعه، عربی)

از: ناشناخته

آغاز: «بسم‌الله الرحمن الرحیم... و بعد فهذه مقدمة وجیزة تشتمل علی معانی افعال الصلوة بما لایستغنی عنها احد من المصلین و لم یتعرض لافرادها احد من المصنفین...».

انجام: «الذی انتهت غایته فی الحرارة و المیزان سبع الاولی جهنم و الثانیة لظی و الثالثة الحطمة و الرابعة السعیر و الخامسة سقر...» نانوشته.

گزارش متن: در شرح معنی وضوء و دعاهای وضو به صورت کوتاه در چند فصل که احتمال دارد از یك کتاب فقهی گرفته شده باشد. در نسخه موجود تنها فصل نخست رساله کتابت گردیده است. دو نسخه دیگر از این رساله در کتابخانه وزیری یزد موجود می‌باشد که در جلدهای ۱۱۶۲/۴ و ۱۵۸۷/۵ فهرست آن کتابخانه گزارش گردیده است.

گزارش نسخه: *نوع خط: نسخ زیبا *نام کاتب: احمد بن حسن موسوی [به قرینه رساله چهارم]*تاریخ کتابت: اوایل سدهٔ ۱۴هـ *عنوانها و نشانیها: قرمز *نوع کاغذ: فرنگی *تعداد برگ: ۶ (۱۹۲ب ـ ۱۹۷الف) *تعداد سطر: ۱۱ *اندازهٔ متن: ۱۳×۶ سانتیمتر *اندازهٔ جلد: ۱۷×۱۰ سانتیمتر *نوع جلد: تیماج زرشکی با ترنج و سرترنج.

ویژگیها: چند برگ در انجام نسخه نانوشته مانده است. در برگ پایانی مهر مربّع مالك و کاتب نسخه احمد بن حسن موسوی آمده است.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۰۷۰/۸»

۵۳۷. **ایمان شیعه** (عقاید، فارسی)

از: بهاءالدین محمّدتقی بن میرعبدالله کشمیری، درگذشته: پس از ۱۰۹۷هـ

آغاز: «الحمدلله رب‌العالمین... اما بعد چنین گوید افقر عبادالله الغنی... که چون دانستن اصول دین با براهین قاطعه و دلایل واضحه و رد شکوك و شبه مخالفین دین...».

انجام: «و از بعضی احادیث ظاهر می‌شود که خدای تعالی بعد از آن جمعی را که گناه نکنند در زمین خلق خواهد کرد تا بعبادت او مشغول باشند.».

گزارش متن: رساله‌ای است در عقاید شیعه در مورد اصول دین با توجه به روایات ائمه معصومین علیهم‌السلام که در بحث امامت راجع به امام زمان علیه‌السلام، ظهور و یاران آن حضرت بیشتر بحث و بررسی نموده است. این رساله عنوان بندی خاصی ندارد تنها در برخی موارد از عنوان «مولف گوید» استفاده شده است.

گزارش نسخه: *نوع خط: نسخ زیبا *تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۱۲هـ *عنوانها و نشانیها: قرمز *نوع کاغذ: فرنگی *تعداد برگ: ۵۶ *تعداد سطر: ۱۷ *اندازهٔ متن: ۱۷×۶/۵ سانتیمتر *اندازهٔ جلد: ۱۰×۱۶/۵ سانتیمتر *نوع جلد: تیماج قرمز عطف: تیماج قهوه‌ای.

ویژگیها: نسخه‌ای است نفیس، در حاشیه تصحیح شده است، برگها مجدول سه خطّی مشکی و طلایی، مهر بیضی «یا خلیل» در انجام نسخه و چند مهر ناخوانا در برگ آغاز و انجام دیده می‌شود، تملك عباسقلی در برگ انجام آمده است. نسخه رطوبت و آسیب دیده و برخی از برگها ترمیم گردیده است.

☜ *تراجم الرجال*: ۱۲۳/۳.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۰۷۱»

۵۳۸. **الالفیة** (فقه شیعه، عربی)

از: شهید اول، محمّد بن محمّد بن مکی عاملی، شهادت: ۷۸۶هـ

آغاز: افتاده «... واجبة بالنص و الاجماع و مستحل ترکها کافر و فیها ثواب جزیل ففی الخبر بطریق اهل‌البیت علیهم‌السلام...».

انجام: «و لا یقضی الجمعة و العیدان و الآیات لغیر العلم بها لم یستوعب الاحتراق و لو اطلق القضا علی صلوة الطواف و الجنازة فمجاز و کذا النذر المطلق».

بنگرید به: نسخه شماره «۴۱/۱» گزارش شده در جلد «۱» فهرست همین کتابخانه.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «تم الکتاب علی ید العبد ضیاءالدین محمّد بن نظام‌الدین احمد فی شهر رمضان المبارك سنة ثلث و سبعین و تسعمائة هجریة» ❊نوع خط: نسخ ❊نام کاتب: ضیاءالدین محمّد بن نظام‌الدین احمد ❊تاریخ کتابت: ۹۷۳هـ ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۲۱ (۱الف-۲۱الف) ❊تعداد سطر: ۹ ❊اندازهٔ متن: ۱۰×۶/۵ سانتیمتر.

ویژگیها: نسخه‌ایست نفیس، اندکی حواشی فارسی دارد. در حاشیه تصحیح گردیده، مهر هشت ضلعی «یا محمّد ۱۱۴» در انجام آمده است، رطوبت و آسیب دیده و برخی از برگهای رساله مرمّت گردیده است.

الذریعة: ۲۹۶/۲.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۰۷۲/۱»

۵۳۹. التنبیهات العلیة علی وظائف الصلاة القلبیة و اسرارها (فقه شیعه، عربی)

از: شهید ثانی، زین‌الدین بن علی عاملی، شهادت: ۹۶۶هـ

آغاز: «الحمدلله مطلع من اختار من عباده الابرار علی خفایا الاسرار و مودع قلوب اصفیائه من لطائف المعارف...».

انجام: «و ههنا نقطع الکلام فی هذه الرسالة حامدین لله تعالی علی کل حال و فرغ منها مولفها العبد... حسبنا الله و نعم الوکیل».

بنگرید به: نسخه شماره «۳۲» گزارش شده در جلد «۱» فهرست همین کتابخانه.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «قد تم هذه الرسالة علی ید العبد المحتاج... ضیاءالدین محمّد بن احمد فی شهر جمادی الاول سنة اربع و سبعین و تسعمائة» ❊نوع خط: نسخ ❊نام کاتب: ضیاءالدین محمّد بن نظام‌الدین احمد ❊تاریخ کتابت: ۹۷۴هـ ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۵۶ (۲۲الف ـ ۷۷ب) ❊تعداد سطر: ۱۵ ❊اندازهٔ متن: ۱۱/۵×۶ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۱۸×۱۲ سانتیمتر ❊نوع جلد: تیماج قهوه‌ای مجدول با ترنج و سرترنج با لبه برگردان، عطف: تیماج قهوه‌ای.

ویژگیها: نسخه‌ای است نفیس، در دو برگ نخست حواشی اندکی با نشان «۱۲» و «ق» آمده. در حاشیه تصحیح گردیده است. مهر هشت ضلعی کاتب با نشان «یا محمّد ۱۱۴» در برگ آغاز و انجام آمده است. نسخه اندکی رطوبت و آسیب دیده است.

الذریعة: ۴۵۲/۴.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۰۷۲/۲»

۵۴۰. اصل الاصول

(فلسفه، عربی)

از: ملا نعیما، محمّدنعیم بن محمّدتقی عرفی طالقانی، درگذشته: پس از ۱۱۵۸ه

آغاز: «الحمدلله الذی هو نور السموات و الارضین و منه وجود العالمین و الصلوة علی المرتبة الجامعة لجمیع مراتب التوحید سید الاولین و الآخرین...».

انجام: «اگر دریافتی بردانشت بوس و گر غافل شدی افسوس افسوس...

و هذا آخر ما اردنا ایراده فی خاتمة الخاتمة و الحمدلله... ظاهراً و باطناً».

بنگرید به: نسخه شماره «۱۹۹۹/۱» گزارش شده در جلد «۵» فهرست همین کتابخانه.

گزارش متن: این کتاب با تحقیق زنده یاد استاد عالیقدر و فیلسوف معاصر مرحوم سید جلال‌الدین آشتیانی به سال ۱۳۹۹ه در تهران به چاپ رسیده است.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «قد فرغت من تسویده ثلث الاول من لیلة الاثنین فی شهور سنة مائة و سبع و سبعین بعد الالف من الهجرة النبویة فی بلدة بارفروش «بابل» من محال المازندران، انا الجانی محمّدقاسم الحسینی ابن محمّدمحسن الحسینی غفرالله لهما» ❊نوع خط: نستعلیق زیبا ❊نام کاتب: محمّدقاسم بن محمّدمحسن حسینی ❊تاریخ کتابت: سال ۱۱۷۷ه ❊محلّ کتابت: بارفروش «بابل» مازندران ❊عنوانها و نشانیها: مشکی ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۱۲۸ ❊تعداد سطر: ۱۷ ❊اندازهٔ متن: ۱۳×۶/۵ سانتیمتر.

ویژگیها: نسخه‌ای است نفیس، ظاهراً در حیات مولف کتابت شده باشد، دارای حواشی با نشان «منه عفی عنه» و «لمحرره عفی عنه». در حاشیه تصحیح و با نشان «بلغ» و «بلغ قبالاً» مقابله گردیده است.

الذریعة: ۴۹/۲۶؛ *طبقات اعلام الشیعة:* ۷۹۰/۶؛ *معجم التراث الکلامی:* ۲۹۱/۱.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۰۷۳/۱»

۵۴۱. الواحد لا یصدر منه الاّ الواحد = رسالة فی توجیه کلام الشیخ فی انّ الواحد لا یصدر منه الاّ الواحد (فلسفه، عربی)

از: سید ابراهیم بن حسین حسینی همدانی، درگذشته: ۱۰۲۵ یا ۱۰۲۶ه

آغاز: «یقول الفقیر الفانی ابراهیم حسینی الهمدانی بصره الله بعیوب نفسه و جعل یومه خیر من امسه نقل انّ بهمنیار لما طلب البرهان عن الشیخ علی ان الواحد الحقیقی لا یصدر عنه الا الواحد...».

انجام: «و لا یتضح الحال الا بترك الجدال و قصر الهمة علی تحصیل الکمال و مساعدة التوفیق من ذوی الافضال و الحمدلله علی کل حال و السلام علی محمّد و آله خیر آل من المبدأ الی المآل».

بنگرید به: نسخه شماره «۶۵۴۳/۱۸» گزارش شده در جلد «۱۷» فهرست همین کتابخانه.

گزارش متن: این رساله در رد اعتراضات وارده بر برهان ابن سینا بر قاعده الواحد لا یصدر عنه الا الواحد و دفاع از نظریه ابن سینا نگاشته شده است.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نستعلیق ❊نام کاتب: محمّدقاسم بن محمّدمحسن حسینی [به قرینه رساله قبل]❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۱۲ه ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۳ (در حاشیه رساله قبلی) ❊تعداد سطر: در حاشیه رساله قبل ❊اندازهٔ جلد: ۱۹×۱۱/۵ سانتیمتر ❊نوع جلد: تیماج مشکی با ترنج.

ویژگیها: این رساله به مناسبت موضوع متن، در حاشیه آن نگاشته شده است.

الذریعة: ۶/۲۵؛ جامع الرواة: ۳۰/۱؛ روضات الجنات: ۳۳/۱؛ فهرست کتابخانه مجلس شورای اسلامی: ۲۹۸/۹؛ موسوعة مؤلفی الامامیة: ۲۰۰/۱.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۰۷۳/۲»

۵۴۲. لوامع انوار الکشف و الشهود علی قلوب ارباب الذوق و الجود = شرح قصیده خمریه ابن فارض (عرفان، فارسی)

از: نورالدین عبدالرحمن بن احمد جامی، درگذشته: ۸۹۸ه

آغاز: «سبحان من جمیل لیس لوجهه نقاب الا النور و لاجماله حجاب الا الظهور.
رباعیه: ای گشته نهان زغایت پیدایی عین همه عالمی زبس یکتایی...».

انجام: «تألیف این بدایع فی تاریخ یفهم من هذه الرباعیة علی سبیل الایماء و التعمیة،
رباعی: بی دعوی فضل جامی و لاف هنر ❊ در سلک بیان کشید این عقد گهر ❊ و آن
لحظه که شد تمام آورد بدر تاریخ مه و سال وی از شهر صفر.».

بنگرید به: نسخه شماره «۷۶۱/۳» گزارش شده در جلد «۲» فهرست همین کتابخانه.

گزارش متن: این کتاب در سال ۱۳۴۱ش به کوشش مرحوم استاد حکمت آل آقا[1] در تهران و در سال ۱۳۷۸ش به کوشش جویا جهانبخش در «آینهٔ میراث» به چاپ رسیده است.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «حرره، اقل بندگان فضل الله، اسئلک الدعا.» ❊نوع خط: نستعلیق ❊نام کاتب: فضل‌الله ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۱۳ه ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۱۲۷ ❊تعداد سطر: ۱۰ ❊اندازهٔ متن: ۱۱×۷ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۱۶×۱۱ سانتیمتر ❊نوع جلد: مشمع مشکی، عطف: تیماج قرمز.

ویژگیها: اندکی حاشیه‌نویسی دارد، در حاشیه تصحیح شده، دستخطی از [مرادی] خویی در انجام نسخه به تاریخ ۱۲۷۵ه آمده است.

☜ *الذریعة:* ۳۶۴/۱۸؛ *ریحانة الادب:* ۳۸۵/۱؛ *فهرستواره کتابهای فارسی:* ۸۰۹/۷؛ *کشف الظنون:* ۱۳۳۸/۲. شمارهٔ نسخه: «۱۴۰۷۴»

۵۴۳. الفوائد الغیاثیة (بلاغت، عربی)

از: قاضی عضدالدین عبدالرحمن بن احمد ایجی، درگذشته: ۷۵۶ه

---

۱. زنده یاد مرحوم استاد حکمت آل آقا اصلاً از مردمان کرمانشاه و از استادان ممتاز دانشگاه تهران بود و قبل از پیروزی انقلاب در تهران درگذشت. کتابخانه شخصی نسبتاً نفیسی داشت و بر حسب وصیت آن مرحوم تمامی کتابهای ایشان به کتابخانه بزرگ آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی رحمت‌الله علیه منتقل گردید.

آغاز: «الحمدالله الذی خلق الانسان، الهمه المعانی و علمه البیان... . و بعد فهذا مختصر فی علمی المعانی و البیان. متضمن مقاصد مفتاح العلوم...».

انجام: «فکالیت ان جیته صارخا و کالغیب و ان جیته مستیبا[1] کانه عنی المصنف له لازالت امور العالمین منتظمه برایه و اقطار المشارق و المغارب منورة بروایه.».

گزارش متن: رساله کوتاهی در معانی و بیان برگرفته از کتاب مفتاح العلوم سکاکی که به نام غیاث‌الدین محمد وزیر سلطان محمّد خدابنده نگاشته شده است. این رساله مشتمل بر مقدمه و دو فصل یکی در معانی و دیگری در بیان و خاتمه می‌باشد و به عناوین فرعی دیگری چون فن، تنبیه، قانون، تذنیب و نوع معنون تقسیم گردیده است.

این کتاب با تحقیق عاشق حسین به سال ۱۴۱۲ه در بیروت به چاپ رسیده است.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «تمت الکتاب بعون الملک الوهاب علی ید العبد... بن محمّد... فی لیلة الخمیس سابع عشر رجب المصب سنة اثنین و ثمانین ثمانمائة.[2]» ❊نوع خط: نسخ ❊تاریخ کتابت: ۸۸۲ه ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۳۳ (۲ب ـ ۳۴ب) ❊تعداد سطر: ۱۵ ❊اندازهٔ متن: ۱۲/۵×۷ سانتیمتر.

ویژگیها: نسخه‌ای است بسیار نفیس، چند برگ نخست آن دارای حواشی فراوان با نشان «ه» می‌باشد که گویا از شروح رساله برداشت شده است. در حاشیه تصحیح گردیده، در آغاز و انجام نسخه اشعاری به زبان فارسی و عربی از جمله ابیات مکتوب بر مزار سیبویه و یک صفحه حاوی نکاتی در علم صرف آمده است، این مجموعه که در خاندان غیاث‌الدین منصور دشتکی شیرازی بوده دارای چندین تملک مهم می‌باشد در نخستین برگ تملک محمّد بن منصور بن محمّد بن محمد حسینی و تملک دیگری که به علت آسیب‌دیدگی دقیقاً مشخص نیست وجود دارد، در برگ دوم تملک عبدالرحمن بن محمّد به تاریخ ۱۱۶۲ه و تملک حبیب بن احمد آمده است، مهر مربّع در برگ آغازین محو گردیده

---

۱. در نسخه چنین آمده و در نسخه چاپی به این صورت آمده است: «فکاللیث ان خلقه صارخاً و کالغیث ان جئته مستثیباً.

۲. متأسّفانه شخص خائنی در تاریخ کتابت نسخه دست برده و آن را از سال ۸۸۲ه به ۷۸۲ه تغییر داده است. بنابراین صحیح آن همان سال ۸۸۲ه می‌باشد.

است، به جز برگ اول بقیه برگها مجدول دو خطّی به رنگ قرمز می‌باشد. نام کاتب را در پایان نسخه محو نموده‌اند.

ر.ک *ریحانة الادب*: ۱۴۲/۴؛ *کشف الظنون*: ۱۲۹۹/۲، ۱۷۶۴؛ *هدیة العارفین*: ۵۲۷/۱ *فهرست ظاهریه (علوم اللغة العربیة)*: ۳۳۰.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۰۷۵/۱»

۵۴۴. آداب البحث (منطق، عربی)

از: شمس‌الدین محمّد بن اشرف حسینی سمرقندی، درگذشته: پس از ۶۹۰هـ

آغاز: «الحمدلله واهب العقل هذه رسالة فی آداب البحث تحتاج الیها کل متعلم لیکون له حافظة فی البحث... و هی مرتبة علی مقدمة و ثلثة فصول الاول فی التعریفات...».

انجام: «فاذا منع مقدمة من مقدمات دلیله یلزم علیه دفعه اما بدلیل او تنبیه کما یقول العالم متغیر...» افتاده.

بنگرید به: نسخه شماره «۴۶۳۲/۱۱» گزارش شده در جلد «۱۲» فهرست همین کتابخانه.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نستعلیق ❊نام کاتب: مجدالدین اسمعیل بن ابراهیم حسینی ❊تاریخ کتابت: پیرامون نیمه دوّم سدهٔ ۹هـ ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۲ (۳۵پ ـ ۳۶پ) ❊تعداد سطر: ۱۵ ❊اندازهٔ متن: ۱۳×۷ سانتیمتر.

ویژگیها: نسخه‌ای است نفیس، تصحیح شده، برگها مجدول به قرمز، نسخه در تملک کاتب از خاندان دشتکی‌های شیراز بوده است، سپس به تملک محمّد بن منصور بن محمّد بن منصور بن محمّد بن ابراهیم در آمده که در برگ نخست تملک هر دو آمده است، همچنین تملک حسین بن محمّد علی قاینی با مهر مربّع «لا اله الا الله الملک الحق المبین عبده حسین بن محمّد» به تاریخ ۱۲۳۳هـ و مهر مربّع دیگری در آغاز رساله با نشان «حسین بن محمّد علم‌الهدی ۱۲۴۱» دیده می‌شود. عبارت کاتب در برگ نخست چنین آمده «هذا الکتاب للعبد الراجی الی رحمة ربه الغنی اسمعیل بن ابراهیم» و ذیل آن عبارت «و اسمعیل هذا عم جدّ والدی رضی الله عنهم کان یلقب مجدالدین و کان من الافاضل الاماجد الافراد مجاب الدعوة مقبولاً عند الخالق مشکوراً لدی الخلائق رحمة الله علیه و لکن کتب هذا الکتاب... ثم

صار بالمبایعة الشرعیة ببلدة شیراز الی ملک اقل العباد و تراب الاقدام محمّد بن منصور بن محمّد بن منصور بن محمّد بن ابراهیم المذکور هذا فوق خطی فیکول اسمعیل بن ابراهیم صاحب هذا الکتاب و کاتبه عم جدّ ابی رضوان الله علیهم.» آمده است.

کشف الظنون: ۳۹/۱؛ *هدیة العارفین:* ۱۰۶/۲.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۰۷۵/۲»

۵۴۵. **تلخیص المفتاح = التلخیص فی علوم البلاغة** (بلاغت، عربی)

از: جلال‌الدین محمّد بن عبدالرحمن قزوینی معروف به خطیب دمشق، درگذشته: ۷۳۹ه

آغاز: افتاده «... و یقع هل البسیطه فی الترتیب بینهما و بمن عن[1] العارض المشخص لدی العلم کقولنا من فی الدار...».

انجام: «و جمیع فواتح السور و خواتمها واردة علی احسن الوجوه و اکملها یظهر ذلک بالتأمل مع التذکر لما تقد[م] ».

بنگرید به: نسخه شماره «۷۵۵/۲» گزارش شده در جلد «۲» فهرست همین کتابخانه.

گزارش متن: نیمی از نسخه موجود از فن اول افتاده است.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نسخ ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۹ه ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۳۹ (۳۷الف ـ ۷۵ب) ❊تعداد سطر: ۱۵ ❊اندازهٔ متن: ۱۳× ۶/۵ سانتیمتر.

ویژگیها: در حاشیه تصحیح گردیده است، به جز چند برگ پایانی بقیه برگها مجدول به قرمز می‌باشد، برگ انجام بازسازی شده است.

کشف الظنون: ۱۷۶۴/۲؛ *ریحانة الادب:* ۱۴۸/۲.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۰۷۵/۳»

---

۱. در نسخه چنین است.

۵۴۶. تحقیق الفوائد = شرح فوائد غیاثیة = التحقیق فی شرح فوائد الغیاثیة

(ادب، معانی و بیان، عربی)

از: شمس‌الدّین محمّد بن یوسف کرمانی، درگذشته: ۷۸۶هـ

آغاز: «الحمدلله الذی خلق الانسان الحمد الثناء علی الجمیل علی جهة التعظیم و هو باللسان وحده و الشکر علی النعمة خاصة...».

انجام: «بصفات متوالیة لقول حسان بیض الوجوه کریمة احسابهم شم الانوف من الطراز الاول و هلم جراً کما صنف فیه کتب مطولة واصل...» افتاده.

گزارش متن: شرحی است مزجی و مبسوط بر فواید غیاثیه قاضی عضدالدین ایجی که شارح از وی به عنوان مصنف و استاد نام برده است.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نسخ ❊نام کاتب: مجدالدین اسمعیل بن ابراهیم حسینی ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۹هـ ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۸۴ (۷۶ب ـ ۱۵۹ب) ❊تعداد سطر: ۲۳ ❊اندازهٔ متن: ۱۳/۵×۸ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۱۹/۵×۱۳ سانتیمتر ❊نوع جلد: تیماج قهوه‌ای با ترنج.

ویژگیها: نسخه‌ای است نفیس و نایاب دارای حواشی با نشان «هـ» و «م هـ». در حاشیه تصحیح گردیده است، مهر مربّع «حسین بن محمّد علم الهدی» در انجام دیده می‌شود، در برگ نخست عبارت کاتب و مالک نسخه چنین آمده «صاحبه و کاتبه... اسمعیل بن ابراهیم بن محمّد الحسینی جعله الله من المتمتعین به و بامثاله ان شاءالله وحده» و در ذیل آن آمده «اسمعیل هذا عم جدّ ابی رضوان الله و رحمته علیهم اجمعین و انتقل عنه بعد ایادی عدیدة الی عبدالله و ابن عبده الغریب محمّد بن منصور بن محمد بن منصور بن محمّد بن ابراهیم الحسنی الحسینی رحمة الله علیهم اجمعین و غفرلهم و لاسلافهم... فی سنة ۹۵۹ فی العشر الاوسط من جمادی الاولی [فی شیراز]. نسخه اندکی رطوبت دیده است.

کشف الظنون: ۱۲۹۹/۲؛ *هدیة العارفین:* ۱۷۲/۲؛ *فهرست کتابخانه ملی ملک:* ۱۷۵/۶؛ *فهرست مکتبة احمدیة تونس:* ۲۰۰.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۰۷۵/۴»

۵۴۷. **رساله در علم ماسه = ماسه‌بندی = آداب ماسه بستن** (علوم غریبه، فارسی)

از: ناشناخته

آغاز: «در باب آداب بستن ماسه، باید هفت رشته از پشم شتر یا برّه قربانی یا قوچ قربانی باشد...».

انجام: «سفر و شکار می‌شود در خاک غالب است معامله می‌شود حامله نباشد اگر یک گره و پنج هم داشته باشد حامله هم می‌شود».

گزارش متن: رساله‌ای است در نحوه عمل ماسه مشتمل بر ۲۱۹ شکل و اسرار و اخبار آن، اشکال مذکور، از دفن هفت رشته پشم شتر یا گوسفند در بین ماسه پدید می‌آید و بر هر شکلی حدسیاتی از قبیل فال و قرعه مترتب می‌گردد در آغاز این عمل می‌بایست از اویس قرنی استمداد جُست. میرزا علی مردان خان بن حسین الورانی کرمانی رساله‌ای در این باب به امر محمّد ابراهیم بن سلطان فتحعلیشاه حاکم بلوچستان تألیف نموده که به «ماسه بلوچیه» و «اسرار الغیب» معروف است و حاج کریم‌خان کرمانی نیز رساله‌ای در این باب نگاشته است. این نسخه از روی نسخه‌ای که در اختیار برادر حاج کریم خان بوده نوشته شده است.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «یادگار مقرب الحضرة میرزا حسین منشی دیوان عدلیه است از روی نسخه مقرب الخاقان خسروخان ولد ارشد مغفور ابراهیم‌خان معروف کرمانی و برادر حاجی محمّدکریم‌خان متهم معروف.» ❊نوع خط: شکسته نستعلیق ❊نام کاتب: میرزا حسین منشی ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۱۴ه ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۳۴ ❊تعداد سطر: ۱۵ ❊اندازهٔ متن: ۷×۱۳/۵ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۱۹×۱۲ سانتیمتر ❊نوع جلد: پارچه‌ای، عطف و حاشیه: تیماج قهوه‌ای.

ویژگیها: نسخه‌ای است نفیس در بخش درونی جلد چند حساب به سبک سیاق نوشته شده و در برگ نخست عبارت کاتب «خط مقرب الحضرة میرزا حسین منشی دیوانی که به حسب خواهش... نسخه شریفه در علم ماسه که اختصاص بخانواده ابراهیم خان کرمانی... و اقل السادات از خسرو آقا برادر حاجی محمد کریم خان معروف... اجازه گرفته و تکرار تحریر کرده‌ام» آمده است. اشکال در بسیاری از برگها ترسیم نگردیده است.

☜ *الذریعة:* ۵۳/۲، ۵۵ و ۳۴۷/۱۵ و ۲۱/۱۹؛ *فهرست کتابخانه ملی ملک:* ۷۱۷/۲؛

فهرست نسخه‌های کتابخانه مرکزی دانشگاه تهران (مشکوة): ۹۶۲/۳.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۰۷۶»

۵۴۸. **سماوریه** (ادب منظوم، فارسی)

از: مسکین خراسانی

آغاز: «آنچه ای دل دورت از یزدان کند — وز ره حق دور چون شیطان کند
گر چه باشد اسب و گاو و گوسفند — چون خداجویی بر آنها دل مبند».

انجام: «گفتنش باشد زبانت بی‌حساب — ختم کن و الله اعلم بالصواب
موزون شده از طبع جناب مسکین — کاو هست سخندان و خداوند کلام».

گزارش متن: منظومه‌ای است پیرامون یکصد و پنجاه بیت در شکوه از سماور که با چاشنی پند و شوخی همراه گردیده، این مثنوی در آینده نزدیک در میراث ماندگار از نشریات همین کتابخانه بزرگ به چاپ خواهد رسید.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه:

«چون صورت طبع او نمودش بخیال — بخشید مرا بخواهش آن ابر نوال
این بنده امیری شدمش بانی چاپ — از بهر مرور کردن اهل کمال»

❊نوع خط: نستعلیق ❊نام کاتب: امیری ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۱۴ه ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۷ ❊تعداد سطر:۱۱ ❊اندازهٔ متن: ۱۶×۸ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۲۰×۱۳/۵ سانتیمتر ❊نوع جلد: تیماج زرشکی با ترنج.

ویژگیها: نسخه رطوبت و آسیب دیده، مهر بیضی «اسمعیل» در برگ نخست آمده است.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۰۷۷»

۵۴۹. **مقدمة الادب = کتاب الاسماء** (لغة، عربی ـ فارسی)

از: ابوالقاسم محمود بن عمر زمخشری خوارزمی، درگذشته: ۵۳۸ه

آغاز: «الحمدالله الذی فضل علی جمیع الالسنة لسان العربی کما فضل الکتاب المنزل به علی سائر الکتب و الصلوة علی النبی الامی العربی و علی آله اشرف العرب...».

انجام: «مروحه ← بادبیزن، مراوح ← ج، مذبّه ← مگس ران، مرآة ← آینه، مرای ← جماع، سجنجل ← آینه جیبی...» افتاده.

بنگرید به: نسخه شماره «۳۶۱۸» گزارش شده در جلد «۱۰» فهرست همین کتابخانه.

گزارش متن: کتابی است در لغت مشتمل بر ۵ قسم دارای ابواب و فصول بدین ترتیب: القسم الاول: فی الاسماء، القسم الثانی: فی الافعال، القسم الثالث: فی الحروف، القسم الرابع: فی تصرف الاسماء، القسم الخامس: فی تصرف الافعال. این کتاب به نام ابوالمظفر اتسز بن خوارزمشاه نگاشته شده و ترجمه خوارزمی آن که یکی از شعبه‌های زبان فارسی و از لهجه‌های خراسان بزرگ است به صورت زیرنویس در بیشتر نسخه‌ها آمده و به گفته آقابزرگ به احتمال بسیار ترجمه از خود زمخشری می‌باشد، همچنین از سوی احمد بن خیرالدین الکوزلحصاری[1] مشهور به خواجه اسحق افندی متوفی ۱۱۲۰ه به ترکی ترجمه شده است. نخستین چاپ مقدمة الادب به سال ۱۸۴۳م در لیپزیک[2] آلمان به کوشش وتزستاین خاورشناس آلمانی صورت گرفته و در سال ۱۳۴۳ش از سوی دانشگاه تهران به کوشش سید محمّدکاظم امام برای دومیّن بار به چاپ رسیده است.

نسخه موجود تنها بخش اسماء را دارا می‌باشد و مقدمه آن نیز مانند نسخه ۳۶۱۸ همین کتابخانه و نسخه کتابخانه آستان قدس که تصویر آن در مقدمه چاپ دانشگاه آمده گزیده گردیده و شاید همین امر باعث شده که نسخه ارجاعی به عنوان «مختصر مقدمة الادب» گزارش شود.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نسخ ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۹ه ❊عنوانها و نشانیها: شنگرف ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۸۶ ❊تعداد سطر: ۷ ❊اندازهٔ متن: ۹×۱۳ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۱۹× ۱۴/۵ سانتیمتر ❊نوع جلد: تیماج قهوه‌ای ضربی با ترنج.

---

۱. در برخی منابع «قزل حصاری» آمده است.

۲. شهر لایپزیک یکی از شهرهای فرهنگی قدیم کشور آلمان به شمار می‌آید. تعدادی از منابع عربی از جمله کشف الظنون حاجی خلیفه و وفیات الاعیان ابن خلّکان در یکصد و اندی سال گذشته متن عربی با ترجمه آلمانی آنها در آن شهر چاپ و منتشر گردیده است.

ویژگیها: نسخه‌ای است نفیس، در حاشیه تصحیح گردیده است، اذکار و آیاتی در برگ آغاز و انجام آمده است. نسخه رطوبت و آسیب دیده، سپس ترمیم و بازسازی گردیده است.

الذریعة: ۳۸/۲۲؛ *کشف الظنون:* ۱۷۹۸/۲؛ *فهرست کتابخانه مجلس شورای اسلامی:* ۲۸۳/۲.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۰۷۸»

۵۵۰. الدر النظیم فی خواص القرآن العظیم (علوم قرآن، عربی)

از: ابی‌عبدالله محمّد بن احمد معروف به ابن خشاب یمنی، درگذشته: ۵۶۷ه

آغاز: افتاده «... سهل الله له طریقاً الی الجنة و من ابطا به عمله لم یسرع به نسبه و قال علیه الصلوة و السلام ما من رجال یجتمعون و تتلون کتاب الله...».

انجام: «و من کتبها و علقها علی الصغار حفظوا من الجن و الانس و الهوام و من قرأهما عند الدخول علی السلطان یأمن شرّه بقدرة الله تعالی و حسبناالله و نعم الوکیل... و لا حول و لا قوة الا بالله العلی العظیم.».

بنگرید به: نسخه شماره «۶۴۶» گزارش شده در جلد «۲» فهرست همین کتابخانه.

گزارش متن: حاج خلیفه در کشف الظنون گوید: این کتاب را مختصریست منسوب به یافعی که نیمی از اصل کتاب می‌باشد. همین عنوان در مصر بدون اینکه اشاره‌ای به گزیده آن شده باشد به نام عبدالله بن اسعد یمنی یافعی شافعی چاپ شده است و بعد از عبارت: قال الشیخ الامام... عبدالله بن اسعد الیافعی الشافعی همان آغاز ذکر شده در کشف الظنون را آورده است. نسخه موجود گر چه در برخی موارد از نسخه چاپی افزون‌تر است لکن هرگز دو برابر آن نیست مرحوم آقابزرگ در الذریعه گوید: تنها یک مورد نام شریف امام جعفر صادق(ع) در کتاب یافعی برده شده در حالی که در نسخه موجود حداقل سه مورد نام آن حضرت آمده است. با توجه به تاریخ کتابت نسخه نظر آقای منزوی در فهرست نسخه‌های خطی کتابخانه مرحوم استاد مشکوة «سیاستمداران دوره صفویه برای استفاده از نام یافعی شافعی کتاب او را گرفته و مطالبی چون: نقل از ائمه شیعه و ستایش ایشان بر آن افزوده و به نام وی بفارسی گردانیده‌اند» نمی‌تواند صحیح باشد.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «تم الکتاب بعون الملک الوهاب علی ید العبد الضعیف... ظهیر بن احمد بن محمّد الهروی عفی الله عنهم فی الیوم الرابع و العشرون من شهر محرم الحرام سنة اربع و ثمانین و ثمانمائة فی بلدة شیراز عن الآفات...» هر که خواند دعا طمع دارم ز آنکه من بنده گنه کارم.» ❊نوع خط: نسخ ❊نام کاتب: ظهیر بن احمد بن محمّد هروی ❊تاریخ کتابت: ۸۸۴هـ ❊محلّ کتابت: شیراز ❊عنوانها و نشانیها: شنگرف ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۹۶ ❊تعداد سطر: ۱۹ ❊اندازهٔ متن: ۱۳×۹ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۱۹×۱۳ سانتیمتر ❊نوع جلد: مقوای صورتی ❊عطف و گوشه‌ها، تیماج قهوه‌ای.

ویژگیها: نسخه‌ای است نفیس، در حاشیه تصحیح گردیده، عناوین در حاشیه با قرمز نوشته شده است، مهر مربّع «محمّد نبی‌الله علی ولی الله ۱۰۷۳» در انجام آمده، رطوبت و آسیب دیده است.

☜ *الذریعة:* ۸۳/۸؛ *کشف الظنون:* ۷۳۶/۱؛ *هدیة العارفین:* ۹۷/۲؛ *فهرست کتابخانه دانشگاه تهران (مشکوة):* ۱۰۵/۱؛ *فهرست کتابخانه مجلس شورای اسلامی:* ۱۰۵/۳۵؛ *معجم المطبوعات العربیة:* ۱۹۵۲/۲.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۰۷۹»

۵۵۱. زاد آخرت

(اخلاق، فارسی)

از: ابوحامد محمّد بن محمّد غزالی، درگذشته: ۵۰۵هـ

آغاز: «الحمدلله رب العالمین... بدان ای غافل مسکین که تو مسافری و از زاد راه و از بادیه که بر راه داری غافلی...».

انجام: «و این کتاب نموداریست از ظاهر علم تقوی و تمامی این علم اندر آن دو کتاب دیگر باز باید جست و الله تعالی یوفقنا و ایاکم لما یحب و یرضی و صلی الله علی نبینا محمّد... تسلیماً کثیراً کثیراً».

گزارش متن: رساله کوتاهی است در اخلاق و آداب در چند فصل که به برخی از سرفصلهای آن به شرح زیر اشاره می‌شود.

الف: پس دنیا رباطی است که ایزد سبحانه و تعالی آفریده است ب: اگر گویی که زاد آخرت و بدرقه چیست؟ ج: در پیدا کردن معنی کلمه لا اله الاّ الله محمّد رسول الله که ایمان

بدان درست آید، د: این مقدار که گفته آمد از علم تقوی اول زاد آخرت است، هـ: آداب صحبت با مردمان مجهول پراکنده، و: یکی از حکما وصیت کرده است...، ز: این مقدار که گفته آمد در این کتاب زاد آخرت. غزالی در این کتاب از دیگر کتابهای خود چنین نام برده است «این مقدار که گفته آمد از علم تقوی اول زاد آخرتست و بدایه هدایت است خویشتن را در این بیازمای آنگاه آنچه در کتاب کیمیای سعادت است و در کتاب احیای علوم الدین حاصل کن تا سرّ و باطن تقوی شناسی.» این کتاب در سالهای ۱۲۶۸هـ و ۱۲۹۷هـ به چاپ رسیده است.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «بعون باری عزاسمه کتابت این نسخه شریف هنگامی که کلکته معسکر رایات عالیات عالمگیری بود خلد الله ملکه فقیر حقیر هدایت‌الله در سنه سی و هشت جلوس والا مطابق سنه ۱۰۱۵ هجری باتمام رسانید.» ❊نوع خط: نستعلیق زیبا ❊نام کاتب: هدایت‌الله ❊تاریخ کتابت: ۱۰۱۵هـ ❊محلّ کتابت: کلکته ❊عنوانها و نشانیها: شنگرف ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۶۳ ❊تعداد سطر: ۹ ❊اندازهٔ متن: ۱۱×۵ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۱۵/۵×۱۰ سانتیمتر ❊نوع جلد: تیماج دورو، برون قهوه‌ای کم‌رنگ مجدول زرکوب با ترنج و سرترنج و لچک، درون: قهوه‌ای تیره.

ویژگیها: نسخه‌ای است بسیار نفیس، دارای یک سرلوح مرصّع با زمینه طلا و لاجورد همراه با گلهای اسلیمی رنگارنگ، برگها مجدول به طلا و لاجورد و دارای کمند طلایی، دو برگ آغازین بین سطرها دندانه موشی شده است. عنوان رساله در برگ نخست در هشت ضلعی طلائی به خط زیبا تحریر گردیده، اشعاری از مثنوی معنوی قبل از رساله تحریر شده، در برگ آغازین مهر بیضی بانشان «عبده محمّدرضا بن محمّد[مهدی]» و مهر ناخوانا در برگ بعد دیده می‌شود، در انجام دستخط داعی الدوله با مهر مربّع «العبد المذنب احمد» همراه با یک یادداشت و مهر محو شده آمده است.

☜ *مولفین کتب چاپی فارسی و عربی:* ۷۲۵/۵؛ *فهرستواره کتابهای فارسی:* ۴۷۷/۶؛ *فهرست کتابخانه مجلس شورای اسلامی:* ۱۹/۱۷؛ *مولفات الغزالی:* ۱۸۸.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۰۸۰»

۵۵۲. شرح شمسیة الحساب (ریاضیات، عربی)

از: ابواسحاق بن عبدالله کوبنانی، شیخ‌زاده یزدی، درگذشته: پس از ۸۸۶هـ

آغاز: «نحمدک اللهم علی ما قسمت علینا من ضروب انعام لا تحصی عددها احد ابداً... اما بعد فانی طالما کنت عازماً علی ان اکتب وریقاً مرتباً و انصب عذیقا و... ثم رأیت الناس الی شمسیته الحساب راغبین و لحل مواضعها المحتاجة الی البیان طالبین...».

انجام: «وزدت علیه خمسة و ننصفه و زدت علیه خمسة و ننصفه بقی اربعة و ثلثه اثمان و هذه حیلة اخری من حیل الحساب.».

گزارش متن: شرحی است مزجی بر شمسیة الحساب حسن بن محمّد نیشابوری قمی معروف به نظام درگذشته پیرامون سده ۸ هجری، که در بیستم جمادی‌الاولی ۸۶۸ هـ شارح آنرا به سامان رسانده است، چنانچه از انجام نسخه دانشگاه تهران بر می‌آید: کوبنانی دو شرح بر شمسیه نگاشته است یکی مختصر و دیگری شرح موجود که در مقدمه از معین‌الدین عبدالکریم تمجید فراوان شده و آن را تحفه‌ای برای وی قرار داده است. در مقدمه این نسخه نام شارح نیامده و انجام موجود در نسخه دانشگاه را نیز ندارد. در برگ ۲۰۲ آمده «تم الباب الرابع و به تمّ الکتاب و فی بعض النسخ الحق به حساب الخطائین و هو کالجبر و المقابلة...»

نسخه دیگری با همین آغاز و انجام در فهرست کتابخانه ظاهریه (ریاضیات): ۱۱۱ به عنوان «عیون الحساب» تألیف محمّدباقر بن زین‌العابدین یزدی معرفی گردیده است که به احتمال بسیار همان شرح شمسیه کوبنانی است.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «و هیهنا قد تم نسخة الکتاب سنة ۸۷۲.» ❊نوع خط: نسخ ❊تاریخ کتابت: ۸۷۲هـ ❊عنوانها و نشانیها: شنگرف ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۲۱۱ ❊تعداد سطر: ۱۷ ❊اندازهٔ جلد: ۱۸× ۸/۵ سانتیمتر ❊نوع جلد: تیماج مشکی ضربی مجدول با ترنج، عطف و حاشیه‌ها: تیماج زرشکی.

ویژگیها: «نسخه‌ای است بسیار نفیس که در حیات مولف کتابت شده است، اندکی حاشیه‌نویسی دارد با نشان «هـ». در حاشیه تصحیح گردیده است، در آغاز نسخه یک سرلوح مرصع وجود دارد، برگها مجدول به مشکی و طلایی. فهرست مطالب در دو برگ کتابت شده، در برگ نخست تملک موسی‌زاده محمّد عبدالله و وقفنامه میرزا محمّدطاهر وزیر

ابن ظهیرالدین میرزا محمّد ابراهیم همراه با مهر مربّع «... طاهر... ۱۰۹۶» آمده است، شیرازه نسخه آسیب دیده و نیاز به بازسازی دارد.»

☜ *کشف الظنون*: ۱۰۶۲/۲؛ *دائرة المعارف بزرگ اسلامی*: ۱۷۳/۵؛ *جامع الشروح و الحواشی*: ۱۳۰۷/۲؛ *فهرست کتابخانه مجلس شورای اسلامی*: ۵۹۴/۹، ۵۶۹/۱۹؛ *فهرست کتابخانه مرکزی دانشگاه تهران*: ۱۰۵۲/۹؛ *فهرست کتابخانه مدرسه سپهسالار*: ۲۰۵/۵؛ *فهرست کتابخانه ظاهریه دمشق (ریاضیات)*: ۱۱۱؛ *مصورات دارالکتب المصریة (العلوم)*: ۵۶/۳؛ *موسوعة مولفی الامامیة*: ۴۷۰/۱.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۰۸۱»

۵۵۳. **معرفة التقویم** (اخترشناسی و تقویم، عربی)

از: احمد بن محمّدمهدی شریف خاتون آبادی اصفهانی، درگذشته: ۱۱۵۴ه

آغاز: «احمدک یا خالق الشمس و القمر و اصلی علی نبیک فارق الخیر و الشر... هذه رسالة و عجالة عجیزة فی معرفة التقویم الفتها علی حسب امر اعزة الاصدقاء... و کان ذلک فی اثناء السفر...».

انجام: «و لنقصر علی هذا القدر فی هذا المختصر و لیرجع من اراد الزیادة علیه الی سایر مولفاتی المبسوطة و غیرها من الکتب المبسوطة المولفة فی هذا الفن... و تفرق البال و وفور الملال و عدم جمعیة الحواس و الحال.».

بنگرید به: نسخه شماره «۷۳۷/۲» گزارش شده در جلد «۲» فهرست همین کتابخانه.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نسخ زیبا ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۱۳ه ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۵۰ (۳ب ـ ۵۳ب) ❊تعداد سطر: ۱۲ ❊اندازهٔ متن: ۱۱×۶ سانتیمتر.

ویژگیها: اندکی حاشیه‌نویسی دارد با نشان «ه»، یادداشتهای پراکنده از احادیث واشعار در ۳ برگ آغازین نسخه آمده است.

☜ *الذریعة*: ۲۵۰/۲۱؛ *طبقات اعلام الشیعة*: ۳۴/۶.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۰۸۲/۱»

۵۵۴. شرح ابیات تمیز الاعداد = شرح ثماناً بعد ما جاوزت الإثنین (نحو، عربی)

از: محمّد محسن بن محمّد طاهر قزوینی نحوی، درگذشته: ۱۱۴۱ه

آغاز: «قال المفتاق الی الله القادر محمّد... قوله ثمانا مفعول مقدم علی فمیز فی آخر القافیة ای ثمانی کلمات فحذف تمییزها ...».

انجام: «و الفا رجل و امرأة و آلاف رجل و امراة و الوف... و اما باقی الاحکام من التصییر و غیره فلیطلب فی غیر هذا الکتاب لانه لا یلیق به الاطناب و الی الله المرجع و المآب.».

بنگرید به: نسخه شماره «۱۱۳۶۷/۶» گزارش شده در جلد «۲۸» فهرست همین کتابخانه.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نسخ ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۱۳ه ❊عنوانها و نشانیها: مشکی ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۴ (۷۶الف ـ ۷۹الف) ❊تعداد سطر: ۲۵ ❊اندازهٔ متن: ۱۴×۷ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۱۷/۵×۱۱ سانتیمتر ❊نوع جلد: تیماج مشکی.

ویژگیها: یادداشتهای پراکنده‌ای از کتابهای گوناگون چون «المجلی» ابن ابی‌جمهور احسایی و «ریاض السالکین» و برخی اشعار فارسی و عربی در آغاز و انجام رساله آمده و تاریخ سه شنبه ۲۳ رجب ۱۲۸۵ در پایان یکی از آنها دیده می‌شود.

الذریعة: ۱۷۰/۱۳؛ طبقات اعلام الشیعة: ۶۳۷/۶؛ ریحانة الادب: ۴۵۴/۴؛ فهرست نسخه‌های خطی کتابخانه دانشکده ادبیات: ۳۲۵.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۰۸۲/۲»

۵۵۵. رساله در علم ماسه = ماسه‌بندی = آداب ماسه بستن

(علوم غریبه، فارسی)

از: ناشناخته

آغاز: «در باب آداب ماسه بستن باید هفت رشته از پشم شتر یا بره قربانی یا قوچ قربانی باشد و اگر اینها ممکن نشود...».

انجام: «و ولایت می‌کند که اگر بر دشمن غالب نشود دشمن هم بر آن کس غالب نخواهد شد و الله اعلم.».

بنگرید به: نسخه شماره «۱۴۰۷۶» گزارش شده در این جلد «۳۵» فهرست همین کتابخانه.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: شکسته نستعلیق ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۱۳ه ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۵۶ (۱ب ـ ۵۶ب) ❊تعداد سطر: ۱۱ ❊اندازهٔ متن: ۱۳×۷ سانتیمتر.

ویژگیها: چند رباعی و مطالب متفرقه در آغاز نسخه آمده، نسخه رطوبت دیده است.

☜ *الذریعة*: ۵۳/۲، ۵۵ و ۳۴۷/۱۵ و ۲۱/۱۹؛ *فهرست کتابخانه ملی ملک*: ۷۱۷/۲؛ *فهرست کتابخانه دانشگاه تهران (مشکوة)*: ۹۶۲/۳.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۰۸۳/۱»

۵۵۶. [فرهنگنامه] (لغت، فارسی)

از: ناشناخته

آغاز: افتاده «... جالی یعنی پاک‌کننده، جاذب یعنی کشنده، جامد یعنی بسته‌کننده، حالق و حلاق یعنی سترنده موی، حکاک یعنی به خارش آورنده...».

انجام: «هاضم آنچه اعانت طبیعت بر طبخ و گذرانیدن غذا کند هتک پاره شدن، هش آنچه جرم آن سست و ریزنده باشد، یافوخ پیش سر است.».

گزارش متن: واژه‌نامه کوتاهی است در ترجمه برخی از لغات مشکل که در زبان فارسی رایج است. بیشتر واژه‌های تفسیر شده در این فرهنگ اسم فاعل و اسم مفعول می‌باشد.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نستعلیق ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۱۳ه ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۸ (۵۶ب ـ ۶۳ب) ❊تعداد سطر: ۱۲ ❊اندازهٔ متن: ۱۳×۷/۵ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۱۷/۵×۱۱سانتیمتر ❊نوع جلد: تیماج قهوه‌ای مجدول.

ویژگیها: در انجام نسخه تاریخ زادروز علی‌نقی به سال ۱۲۶۶ه، تاریخ درگذشت

حسن عبدالله ۱۲۷۲ه و طریقه تفألی آمده است.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۰۸۳/۲»

۵۵۷. **دستور معما** (معما، فارسی)

از: امیرحسین بن محمّد حسینی معمایی نیشابوری متخلص به شفیعی، درگذشته: ۹۰۴ه

آغاز: «[بنام آنکه از تألیف] و ترکیب معمای جهان را داد ترتیب... اما بعد معروض آنکه فقیر حقیر حسین ابن محمّد الحسینی را چند معمایی بود که...».

انجام: «مهر رخسارش شفیعی جانب دل رو نهاد

در دو دیده جا و منزل با بیش ما بنگری.».

بنگرید به: نسخه شماره «۶۱۸/۳» گزارش شده در جلد «۲» فهرست همین کتابخانه.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «تمت الکتاب بعون الملک الوهاب فی تاریخ سنة ۹۴۰.» ❊نوع خط: نستعلیق ❊نام کاتب: خواجه میربلخی [به قرینه رساله دوم] ❊تاریخ کتابت: ۹۴۰ه ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۵۶ (۱ب ـ ۵۶ب) ❊تعداد سطر: ۱۵ ❊اندازهٔ متن: ۱۰×۶/۵ سانتیمتر.

ویژگیها: نسخه‌ای است نفیس، اندکی حاشیه‌نویسی دارد. در حاشیه تصحیح گردیده است، در برگ ۲۳ مهر بیضی «ابوالبقا الرضوی» و در انجام تملک «صار فی نوبة الداعی الی الله الغنی بعد ان کان لغیری و سیصیر کذا نمقه محمّد ابراهیم البصری» آمده است، چند بیت شعر فارسی در برگ انجام آمده است، نسخه رطوبت دیده و برخی از برگها از جمله نخستین برگ آسیب دیده است.

☜ *الذریعة:* ۱۶۸/۸؛ *فهرست نسخه‌های خطی فارسی:* ۲۱۸۶/۳؛ *ریحانة الادب:* ۳۴۶/۵؛ *طبقات اعلام الشیعة (احیاء الداثر):* ۷۴.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۰۸۴/۱»

۵۵۸. **شرح مثنوی اسماء الله = شرح معمای نود و نه نام خدا = شرح رسالة المعما باسماء الله التسعة و التسعین** (معما، فارسی)

از: خواجگی بلخی متخلص به نامی، درگذشته: پیرامون سدهٔ ۱۰ه

آغاز: « ای وجود جهانیان از تو شاه و درویش کامران از تو ... اما بعد چنین گوید ساکن زاویة ناکامی خواجگی البلخی المتخلص بالنامی که چون هوای خاک بوسی عالی شأن... در سر افتاد به خاطر فاطر خطور کرد که به مطبوع‌ترین... بنابراین کلمه چند در شکافتن معمیاتی که هر یک...».

انجام: «در مصرع اول غرض آن شی که از لفظ بال آنچه با لفظ ید است دور باید داشت و آن حرف یاءست... و بر هر تقدیر اسقاط او خالی از تکلفی نیست الحمدلله القادر الموفق علی الاتمام و علی النبی و آله الصلوة و السلام.».

گزارش متن: شرحی است بر مثنوی اسماء الله میر حسین بن محمّد نیشابوری که در آن نود و نه نام خداوند را به صورت معما طرح نموده است، شارح این شرح را بعد از درگذشت معمایی نیشابوری نگاشته و به یکی از پادشاهان عصر خود عرضه داشته و نام او را به صورت معما چنین آورده «نام شه در لطف درّ ازهر است ❊ نام شه از هر چه گویم بهتر است ❊ در درون درج پنهان کرده‌ام ❊ نام شه آویزه جان کرده‌ام.» وی در مقدمه به نام ناظم معمای نود و نه نام خدا بدین عبارت اشاره نموده «بنابراین کلمه چند در شکافتن معمیاتی که هر یک آنها مخزن گوهریست از گوهرهای اسمای الهی جلت عظمة ذاته و عظمت کبریاء صفاته و از نتایج طبع گهربار و فواید ذهن غرایب آثار افصح فصحا عجم و املح شعرای ما تقدم. ... امیر شرف‌الدین حسین نیشابوری است روح‌الله تعالی روحه...»

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «تمت الکتاب بعون الملک الوهاب علی ید عبدالضعیف النحیف الراجی الی الرحمة و المغفرة خواجه میر بلخی فی التاریخ سنة ۹۴۸.» ❊نوع خط: نستعلیق ❊نام کاتب: خواجه میربلخی ❊تاریخ کتابت: ۹۴۸ه ❊عنوانها و نشانیها: مشکی ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۸ (۵۷ب ـ۶۴ب) ❊تعداد سطر: ۲۳ ❊اندازهٔ متن: ۱۳× ۷/۵ سانتیمتر.

ویژگیها: نسخه‌ای است نفیس که به احتمال بسیار در حیات مولف کتابت شده است،

بخشی از متن در حاشیه آمده است نسخه رطوبت دیده. در انجام رساله ابیاتی در تاریخ تألیف «تحفة الاحباب» آمده که نقل می‌گردد:

خامه این نقشی که ظاهر ساخت بر لوح بیان
هست در حسن ادا همتای او بسیار کم
چون گرامی تحفه از بهر احباب آمده
تحفة الاحباب شد نام وی تاریخ هم.»
این گرامی صحیفه نامی تحفه بهر بزم شاه بود
پی تاریخ او از آن گفتم تحفه شاه دین پناه بود.[1]

الذریعة: ۵۳۴/۹؛ کشف الظنون: ۱۷۴۲/۲؛ طبقات اعلام الشیعة (احیاء الداثر): ۷۴.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۰۸۴/۲»

۵۵۹. شرح دستور معما

(معما، فارسی)

از: ناشناخته

آغاز: افتاده «... رفعت که مراد از آن ری ملفوظ است جای کرده و لفظ امیر علی بحصول پیوسته و لفظ شی که ماه انجم اشارت به آن است...».

انجام: «غیاث آنچه واسطه حصول اسم مقصود است و تصحیف آن لفظ عنایتی است... حرف اول نامش را بنهند لفظ با یا راست حصول یابد.».

گزارش متن: شرحی است مزجی و کوتاه بر رساله «دستور معما» تألیف میر حسین بن محمّد نیشابوری، این شرح با شرحهای گزارش شده در این فهرست به شماره‌های ۱۷۹۲، ۲۰۱۲، ۶۵۴۳، همخوانی ندارد.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نستعلیق ❊نام کاتب: خواجه میر بلخی [به قرنیه رساله قبل] ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۱۰هـ ❊عنوانها و نشانیها: قرمز و لاجورد ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۲۵ (۶۵ب ـ ۸۹ب) ❊تعداد سطر: ۱۷ ❊اندازهٔ متن: ۱۲×۷/۵ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۱۸×۱۲سانتیمتر ❊نوع جلد: مشمع قهوه‌ای، عطف: تیماج قهوه‌ای تیره.

---

۱. [۹۳۳] که شاید نام و تاریخ تألیف شرح مذکور باشد.

ویژگیها: اندکی حاشیه نویسی دارد با نشان «هـ». در حاشیه تصحیح گردیده است، نسخه رطوبت و آسیب دیده سپس ترمیم گردیده، در پایان این رباعی آمده است.

قاریا بر من مکن قهر و عطاب گر خطایی رفته باشد در کتاب

آن خطای رفته را تصحیح کن ... و الله اعلم بالصواب.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۰۸۴/۳»

۵۶۰. [دوازده برج] (احکام نجوم، فارسی)

از: ماشاءالله منجم، درگذشته: پیرامون سدهٔ ۳هـ

آغاز: «الحمدلله ربّ العالمین... بدان که این کتاب شایسته و بایسته است مر هر عاقلی را و خداوند حاجتی خاصه در این روزگار که مردمان را ...».

انجام: «باب صد و چهل و سیم این چیز گران شود پس از این تا بدانی... این کار که می‌کنی مزد آن جهان یابی آن کسان که بخانه مانده‌اند بمرادند و الله اعلم.».

گزارش متن: ترجمه فارسی کتابی است در طالع بینی مشتمل بر صد و چهل و سه باب و در هر باب آن سیزده سطر که سطر اول با قرمز و بقیه سطور با مشکی کتابت شده، طالب می‌باید که باب مورد نظر خود را بیابد و سپس چندین خط با چشمان بسته بکشد و بعد آنها را دوازده دوازده طرح کند تا مقصود خویش از باقی مانده و سطرهای باب مورد نظر حاصل کند.

در مقدمه چنین آمده: روزی هارون‌الرشید را اندیشه‌ای در سر افتاد و نمی‌خواست دیگران از آن باخبر گردند پس دستور داد که حکماء و دانشمندان را جمع کنند چون گرد آمدند گفت می‌خواهم کتابی تألیف کنید که از اندیشه خود بدون اینکه به دیگران چیزی بگویم باخبر شوم پس ماشاء الله منجم این کتاب را از کتاب بطلمیوس حکیم بیرون آورد و تقدیم هارون نمود. عناوین آن چنین است:

باب اول: این فرزند بودنیست بزید یا نه ، باب دوم: این خواسته بیاید یا نیاید. باب سیم: این خواهران و برادران چگونه باشند، باب دهم: این عمل سلطان بود یا نبود، باب بیستم: این را مرگ در سفر بود یا نه، باب پنجاهم: از این کار خواسته یابم یا نه، باب صدم: این کس فاضل است یا نه، باب صد چهلم: باین حصار و این شهر کامکار باشم یا نه، باب

صدو چهل یکم: امسال باران به اول سال آید یا به آخر، باب صدو چهل و دوم: این کس را نصیحت کنم پذیرد یا نه، باب صدو چهل و سوم: این چیز ارزان شود یا نه، در این ترجمه اشاره‌ای به نام مترجم نشده است.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نسخ ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۱۳هـ ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۸۰ ❊تعداد سطر: ۱۳ ❊اندازهٔ متن: ۱۱×۶ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۱۸×۱۱ سانتیمتر ❊نوع جلد: تیماج قهوه‌ای مجدول.

ویژگیها: نسخه رطوبت دیده است.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۰۸۵»

۵۶۱. [تعقیبات و ادعیة الاسبوع] (دعا، عربی)

از: ناشناخته

آغاز: «حمداً لولیه و صلوة علی نبیه و سلاماً علی وصیه و تحیة علی ذویه و بعد فهذه ادعیة و تسبیحات التقطها من کتاب منهاج الصلاح فی مختصر المصباح و غیره تسهیلاً للعمل بها...».

انجام: «و لا تفرق بینی و بین العافیة ابداً ما ابقیتنی و عند وفاتی اذا توفیتنی یا ارحم الراحمین.».

گزارش متن: رساله‌ای است در تعقیبات نماز و دعاها و اذکار هفته در ۴ فصل همراه با چند مقدمه در آداب و شرایط دعا. در مقدمه رساله آمده «التقطها من کتاب منهاج الصلاح فی مختصر المصباح و غیره تسهیلاً للعمل بها.»

المقدمه الاولی: فی فضیلة الدعا، المقدمة الثانیة: فی الاستعداد للدعا، المقدمة الثالثة: فی آداب الدعا، المقدمة الرابعة: فی اوقات الاجابة، المقدمة الخامسة: ممن یستجاب الدعا و من لا یستجاب، المقدمة السادسة: فی شرائط الدعا. الفصل الاول: الصلوة، الفصل الثانی: فی تعقیبات الصلوات، الفصل الثالث: فی اوراد الاسبوع. الفصل الرابع: فیما ورد فی اعمال الجمعة و الاوراد فیها لیلاً و نهاراً.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نستعلیق ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۱۱هـ ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۵۲ (۲ب ـ ۵۳ب) ❊تعداد سطر: ۱۵

*اندازهٔ متن: ۱۲/۵× ۸/۵ سانتیمتر.

ویژگیها: نسخه‌ای است نفیس، حاشیه‌نویسی دارد با نشان «۱۲»، در حاشیه تصحیح و با عبارت «قوبل بالخط الذی کان قد نقل و قوبل من خط الشیخ الشهید المغفور المبرور الماضی الدراج الی رحمة الله و غفرانه و الساکن فی اعلی جناته الشیخ علی بن العاملی و الحمدلله رب العالمین» که در برگ ۱۸ آمده مقابله گردیده است، در آغاز نسخه در دو جا تملک قربانعلی بن محمّد زمان طبیب قزوینی وجود دارد، رطوبت و آسیب دیده و برخی برگهای آن ترمیم گردیده است.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۰۸۶/۱»

۵۶۲. **بحر طویل در مدح حضرت مولی علی علیه‌السلام** (ادب، فارسی)

از: ناشناخته

آغاز: «در گنجینه معنی بگشای ای دل حیران بگو خطبه توحید خداوند قدیم احد لم یزل...».

انجام: «سلطان بحق وارث نبوی سرو گلستان ولایت علی موسی جعفر اندرین شعر مطول که... بود از فضل و کمال و نظر رحمت... که طبع خوش من کرده بود...».

گزارش متن: بحر طویلی است در ۲ برگ در مدح حضرت علی علیه‌السلام که به سطرهایی پایانی آن اشاره می‌شود «تا نفسی باشدم از مهر نبی دم زنم و مدح علی خوانم و آن دم که شوم کشته عشق بگذر ز سر خاک من و بشنو همگی بوی وفا را» سراینده، این بحر طویل را در سال ۸۷۰هـ که به زیارت حضرت مضجع شریف علی بن موسی الرضا «ع» رفته در مشهد مقدّس سروده است.

گزارش نسخه: *نوع خط: نستعلیق *تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۱۱هـ *نوع کاغذ: شرقی *تعداد برگ: ۲ *تعداد سطر: نامرتب *اندازهٔ جلد: ۱۲×۱۷/۵ سانتیمتر *نوع جلد: تیماج قهوه‌ای روشن مجدول، یا ترنج و سر ترنج و لچک.

ویژگیها: در برگ پایانی نسخه ۴ بیت شعر فارسی آمده که بر فراز آن عبارت «آقا رضی» دیده می‌شود، نسخه رطوبت و آسیب دیده و بخشی از متن محو گردیده است.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۰۸۶/۲»

۵۶۳. تحفة المسافرین (پزشکی، فارسی)

از: محمّد بن علی‌اکبر طبیب شیرازی

آغاز: «الحمدلله الحکیم العلیم... اما بعد چنین گوید اقل خلیفه... چون بعضی از ارباب ذوی الحقوق واصحاب ذوی الایادی اراده بعضی از اسفار نموده از این بی بضاعت...».

انجام: «و بعد از زمانی تبدیل نمایند رفع سمیت خواهد شد چونکه مقصود اختصار بود بر این مختصر اقتصار نمود زیاده بر این ذکر ننمود و باین ختم نمود و الحمدلله... تسلیماً کثیراً کثیراً.».

گزارش متن: رساله‌ای است در حفظ صحت در سفر و معالجه برخی از بیماریها که به خواهش برخی از دوستان مؤلّف به سال ۱۲۸۱ه در یک مقدمه و دو مطلب مشتمل بر ۱۷ فصل نگاشته شده است.

مطلب اول: در بیان تدبیر مسافر و قوانین حفظ صحت و تدابیر اموری که مسافر را غالباً لازم است مشتمل بر ۴ فصل، فصل ۱: در بیان اراده سفر و آنچه از سفر لازم است، فصل ۲: در بیان تدبیر سردی هوا و برف و باران در سفر، فصل ۳:در بیان تدبیر حفظ اعضاء در سفر، فصل ۴: در بیان تدبیر سفر دریا، مطلب دوم: در بیان معالجه بعضی از امراض که مسافر را غالباً عارض می‌گردد و مشتمل بر ۱۳ فصل، فصل ۱: در انواع صداع، فصل ۲: در زکام، فصل ۳: در بیان درد گوش، فصل ۴: در بیان درد دندان، فصل۵: در بیان حنّاق، فصل۶: در بیان اسهال، فصل ۷: در بیان ذات الجنب، فصل ۸: در بیان هیضه، فصل ۹: در بیان قولنج، فصل ۱۰: در بیان زحیر، فصل ۱۱: در حمیات، فصل ۱۲: در بیان بعضی امراض غیر مختصه، فصل۱۳: در بیان مداوای بعضی از سموم.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «حسب الاشاره لازم البشارة... نتیجة الاعاظم و الاعیان مرتضی قلی‌خان حفظه الله تعالی سمت تحریر پذیرفت فی خامس شهر شعبان المعظم من سنة احد و ثمانین و مأتین بعد الالف من الهجرة النبوی علی ید الحقیر الفقیر... ابن محمّد محمّدکاظم المتخلص بناظم غفرالله لهما و لوالدی والدیهما سنة ۱۲۸۱.» ❊نوع خط: نستعلیق زیبا ❊نام کاتب: محمّدکاظم بن محمّد ناظم ❊تاریخ کتابت: ۱۲۸۱ه ❊عنوانها و نشانیها: قرمز، آبی، سبز ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۵۵ ❊تعداد سطر: ۱۲ ❊اندازهٔ متن: ۱۱×۶ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۱۷/۵×۱۱ سانتیمتر ❊نوع جلد: تیماج سورمه‌ای مجدول.

ویژگیها: نسخه‌ای است که در حیات مؤلّف و سال تألیف کتاب نوشته شده است. در حاشیه تصحیح گردیده و برگها زرافشان شده مهر بیضی «هو العلی الاکبر» و «عبده مرتضی بن... محمّدعلی» در برگ پایانی آمده است. در برگ بعد انجام اشعاری از عنقا در مدح مسعود میرزا ظل‌السلطان دیده می‌شود. در پایان رساله ۵ برگ نانوشته مانده و بر آخرین برگ نسخه وصیت‌نامه‌ای به تاریخ ۱۷ شعبان ۱۳۴۱ و در ظهر آن تملک جلال‌الدین بن فخرالدین موسوی خوانساری در تاریخ ۱۴ صفر سال ۱۳۴۱هـ آمده است.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۰۸۷»

۵۶۴. ترجمه مجمل الاصول فی احکام النجوم (اخترشناسی، فارسی)

از: ناشناخته

آغاز: افتاده «... بر تمام کردن آن و آغاز آن بمقالات و ابواب کردم... اول اندر مدخل و اصول این صناعت و آن بیست و دو باب است اول اندر صدر کتاب و اندر چیزهایی که یاد باید کردن...».

انجام: «و نظری بسیار و فکری دراز و تأملی شافی و تمام پس مقالت را در ین باب ختم کردیم و این کتاب را بدین مقالت بشکر باری تعالی و تقدس... و درود از ما بر حضرت انبیاء محمّد مصطفی و شاه اولیاء علی بن ابی‌طالب باد.».

گزارش متن: ترجمه مجمل الاصول ابی الحسن کوشیار است که نسخه ای بسیار کهن و نفیس آن در همین فهرست به شماره ۲۵۷۷ گزارش گردیده است. این ترجمه جز ترجمه‌های معرفی شده به شماره ۷۸۰۹/۲ و ۱۴۶۱۱/۴ در این فهرست می‌باشد.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نستعلیق ❊تاریخ کتابت: ۱۰۶۲هـ ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۷۳ ❊تعداد سطر: ۱۸ ❊اندازهٔ متن: ۱۳×۵ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۱۸×۱۰/۵ سانتیمتر ❊نوع جلد: تیماج قهوه‌ای روشن مجدول.

ویژگیها: اندکی حاشیه نویسی عربی با نشان «۱۲» دارد، در حاشیه تصحیح گردیده. نسخه رطوبت و آسیب دیده و برگهایی از انجام آن ترمیم گردیده است.

کشف الظنون: ۱۶۰۴/۲؛ *فهرستواره کتابهای فارسی*: ۲۸۵۶/۴.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۰۸۸»

۵۶۵. **علوم غریبه** (علوم غریبه، فارسی)

از: [۱]

آغاز: افتاده «... باب اول در بیان خواص اسم شریفه الله الصمد اگر خواهد که سیر آسمان و زمین کند باید در شب جمعه هر روز پنج هزار...».

انجام: « باب در بستن دهان گرگ... «ان استطعتم ان تنفذوا من اقطار السموات»... گره بندد دهان گرگ بسته شود بفرمان خدای تعالی...» افتاده.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نستعلیق ❊تاریخ کتابت: اوایل سدهٔ ۱۳ه ❊عنوانها و نشانیها: مشکی ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۸۶ ❊تعداد سطر: ۱۵ ❊اندازهٔ متن: ۸×۱۴ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۱۱/۵×۱۷/۵ سانتیمتر ❊نوع جلد: مشمع قهوه‌ای، عطف: تیماج قهوه‌ای.

ویژگیها: قطع و جنس برگها متفاوت است، نسخه رطوبت دیده، دستخط پدرم حضرت آیة‌الله العظمی مرعشی نجفی (ره) زینت بخش برگ نخست می‌باشد.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۰۸۹»

۵۶۶. **ترجمه الدّر المنظوم فی علم الافلاک و النجوم** (اخترشناسی، فارسی)

از: [۲]

آغاز: «خدای تعالی در سفر آفرینش فرماید باید انواری در روی آسمان باشد و تا اینکه جدا کند میان روز و شب... حمد خدایرا که آسمانها را آفرید و بگشاد و آرایش داد بفرقدان بدون معاضد...».

---

۱. در برگ نخست یادداشتی آمده که مؤلف این رساله سید حسین اخلاطی و نام آن «رسالة فی الاحضار و الغرایب» می‌باشد.

۲. در ایضاح المکنون نام مولف نیامده و در معجم المطبوعات العربیة در ضمن کتابهای مجهول المولف آمده است. در فهرست متحف العراقی نام مولف علی بن دهان حسینی آمده لیکن منبعی برای آن ارائه نشده و احتمال می‌رود در مقدمه نسخه بدان اشاره شده باشد.

انجام: «سؤال، چیست مسبب این،جواب سبب آن تنگی دریاست در کوه طارود... منحصر است در بحر ابیض و از این جهت باطل می‌شود مد و جزر او و الله اعلم».

گزارش متن: ترجمه رساله‌ایست در علم نجوم به صورت سؤال و جواب مشتمل بر دوازده فن که مترجم آن شناخته نشد.

فن اول در حرکت اجرام آسمانی، فن دوم: در آفتاب، فن سیّم در عطارد، فن چهارم در زهره، فن پنجم در زمین، فن ششم در ماه، فن هفتم در مریخ، فن هشتم در مشتری، فن نهم در زحل، فن دهم در هرشل، فن یازدهم در کیرس و بلاص و یونووقیستا، فن دوازدهم، در حرکت ستارگان و سیارات.

اصل این رساله به سال ۱۸۳۳ م در مالت به چاپ رسیده است.

گزارش نسخه: *ترقیمه: «به تحقیق تمام شد نقش کردن استرونومیه به یاری پادشاه آفریدگار خلایق در سال یکهزار و هشتصد و سی و سه عیسوی در جزیره مالط محافظت کند خدای آفریننده او را از هر مشقت و بلایی.» *نوع خط: نستعلیق خوش *تاریخ کتابت:۱۸۳۳ میلادی*محلّ کتابت: جزیره مالت *عنوانها و نشانیها: قرمز *نوع کاغذ: فرنگی *تعداد برگ: ۳۸ *تعداد سطر: ۸ *اندازهٔ متن: ۱۲/۵×۶/۵ سانتیمتر *اندازهٔ جلد: ۲۰/۵×۱۳/۵ سانتیمتر *نوع جلد: تیماج مشکی با ترنج.

ویژگیها: نسخه‌ای است نفیس، در حاشیه تصحیح شده، در آغاز نسخه تصویر خسوف، کسوف، جزر و مد و گردش ماهانه قمر به گونه ای زیبا ترسیم شده است یک مهر بادامی و یک مهر بیضی ناخوانا در برگ نخستین آمده است.

الذریعة: ۷۸/۸؛ معجم المطبوعات العربیة: ۲۰۰۵/۲؛ ایضاح المکنون: ۴۵۱/۱؛ فهرست المتحف العراقی (فلک و تنجیم): ۷۱.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۰۹۰»

۵۶۷. الوجیزة = رجال المجلسی (رجال، عربی)

از: محمّدباقر بن محمّدتقی مجلسی، درگذشته: ۱۱۱۰هـ

آغاز: «الحمدلله الذی رفع منازل الرجال علی معارج الکمال علی قدر روایاتهم عن النبی المفضال...».

انجام: «و من هذا السند یظهر طریقی ایضا الی سایر الکتب الاربعة و بهذا ختمنا الرسالة و الحمدلله وحده...».

بنگرید به: نسخه شماره «۷۰/۲» گزارش شده در جلد «۱» فهرست همین کتابخانه.

گزارش متن: رساله کوتاهی است در علم رجال که اسامی راویان را به ترتیب الفبایی آورده و در ضمن نام هر راوی به میزان اعتبار آن نیز به صورت رمز اشاره دارد. مولف این رساله را در سال ۱۰۸۶ه هنگام بازگشت از خراسان به اصفهان نگاشته است.

این رساله چند بار به چاپ رسیده است.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «تم فی شهر محرم الحرام من شهور سنة ۱۱۲۵ مائة و خمس و عشرین بعد الالف من الهجرة.» ❊نوع خط: نسخ ❊تاریخ کتابت: ۱۱۲۵ه ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۴۴(۲ب ـ ۴۵ب) ❊تعداد سطر: ۱۴ ❊اندازهٔ متن: ۱۳/۵×۷ سانتیمتر.

ویژگیها: حاشیه‌نویسی دارد با نشان «منه ره»، «م د» و «ا ه م سلمه‌الله». در حاشیه تصحیح شده است. در انجام نسخه صورت مشیخه شیخ الطّائفه در تهذیب و استبصار آمده است.

الذریعة: ۴۷/۲۵؛ *فهرستگان نسخه‌های خطی حدیث و علوم شیعه:* ۴۳۴/۱.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۰۹۱/۱»

۵۶۸. الفوائد الرجالیة

(رجال، عربی)

از: ناشناخته

آغاز: «اعلم انه اذا ورد احمد او احمد بن محمّد عن الحسن فالظاهر انه ابن عیسی و الحسن یحتمل اربعة ابن فضال و الوشاء...».

انجام: «الدار قطنی بالقاف و النون منسوب الی دار القطن محله کانت ببغداد قدیماً و محلة بحلب».

گزارش متن: رساله کوتاهی در برخی فوائد رجالی با عناوین (واعلم ـ واعلم) در معرفی برخی از مشترکات واقع در اسناد روایات و گزارش برخی از مکانهایی که راویان حدیث بدانها منسوب شده‌اند.

مولف در این رساله از میر محمّد باقر داماد با عنوان ره نقل نموده و با توجه به تاریخ کتابت نسخه، این رساله در نیمه دوم سده یازدهم یا اوائل سده دوازدهم نگاشته شده است.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «تمت فی شهر صفر من شهور ۱۱۲۵» ❊نوع خط: نسخ ❊تاریخ کتابت: ۱۱۲۵هـ ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۶ (۵۷ ـ ۶۲) ❊تعداد سطر: ۱۴ ❊اندازهٔ متن: ۱۳/۵×۷ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۱۸×۱۲ سانتیمتر ❊نوع جلد: تیماج مشکی مجدول.

ویژگیها: حاشیه نویسی دارد با نشان «ا هـ م سلمه اله تعالی». در حاشیه تصحیح گردیده است. چند فایده رجالی از فهرست شیخ طوسی، رجال‌کشی، عدة الاصول و ارشاد شیخ مفید در انجام آمده است.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۰۹۱/۲»

۵۶۹. صورت و معنی = ظاهر و باطن (تصوف، فارسی)

از: ناشناخته

آغاز: «بر علماء دین و کاشفان علم الیقین واضح باشد که انبیاء واصفان صور الهی‌اند و اولیاء کاشفان آن معانی‌اند و مراد از صورت...».

انجام: «هر چه در آن خاطر فاطر آید آنرا الهام گویند که از عالم انوار الهی به تو نازل و آن را... می‌کند و آن از عالم مکاشفه است و الله اعلم بتوفیق.».

گزارش متن: رساله کوتاهی است در اینکه در عالم وجود هر چیزی دارای صورت و معنی می‌باشد، مولف در آغاز رساله اصل کلام را نقطه می‌داند و در فصل نخست حضرت محمّد صلی الله علیه و آله را صورت فوقیه حق می‌داند که از وی چهار رکن اسلام تنزل می‌کند به معنی نماز و روزه و حج و زکوة که تجلی صدق و اخلاص و توکل و صفا می‌باشد. در فصل دوم گوید: ابتدای ریاضت صوم و ریاضت دوم صلوة و بعد حج و سپس زکوة می‌باشد که صورت قلب، عقل، روح و نفس است.

در این رساله از هیچ کتاب یا شخصی نام برده نشده تنها در آغاز به رنگ قرمز «الشهود لغیر المولفه» و به رنگ مشکی «کتبه العبد امیر فخر رازینی» تحریر شده است.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نستعلیق ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۱۱هـ ❊عنوانها و

نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۲(۱الف ـ ۲الف) ❊تعداد سطر: مجموع ۵۸ ❊اندازهٔ متن: ۱۶×۹ سانتیمتر.

ویژگیها: در برگ آغازین مهر بیضی ناخوانا دیده می‌شود، نسخه رطوبت و آسیب دیده است.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۰۹۲/۱»

۵۷۰. منهاج المحققین (تصوف، فارسی)

از: امیر مسعود بن امیر عنایت‌الله حسینی رمال اصفهانی، درگذشته: پس از ۱۰۲۶ه

آغاز: «اما بعد این مختصریست در بیان نبوت و فضیلت ولایت و کیفیت آن به حکم نص حدیث صحیح که قال رسول الله صلی الله علیه و آله و سلم یکون النبوة فیکم...».

انجام: «خاتمة الرابع و وصایا و از مومنین هر که را اراده بود که در این مختصر نظر نماید اول باید که در قول شریعت کامل... یا بی اذن بنده بردارد و نسلاً بعد نسل... فانما اسمه[1] علی الذین یبدلونه و الله سمیع علیم».

گزارش متن: رساله‌ای است در یک مقدمه و ۱۶ فصل و خاتمه، در مقدمه آمده«باید که منهاج نبوت و طریقت رسالت و ضروریات ولایت را به تفصیل در شانزده فصل به جهت سالک مجذوب و غیر مجذوب به بیان بیاض در آورد... امید اینکه این نهج موجز نهاد به مطالعه شریف سیادت و افادت انتساب امیر هدایت الله طال عمره و ضاعف قدره مهتدی گردد.» عناوین فصل ها چنین اند: **فصل اول:** در احکام شرعیات و طریقه رسوم رسالت پناه، **فصل دوم:** در احکام طریقت که طریقه منهاج رسالت صلعم است، **فصل سوم:** در بیان حقیقت و حقیقت که این دو مراتب نیز حق نفس ولایت است، **فصل چهارم:** العلم علمان علم الابدان و علم الادیان، **فصل پنجم:** باید که ارواح کل شی را از باد بداند، **فصل ششم:** در نبوت است، **فصل هفتم:** در صفت خاک، **فصل هشتم:** افراد موجودات و طبایع و افلاک... از خاک مرکب شده است، **فصل نهم:** بدان اعزک الله فی الدارین که این مذکورات را که تقریر نمود مراتب نبوت و صداقت ولایت بود، **فصل دهم:** بدان ایدک الله... که اگر

---

۱. در نسخه چنین آمده.

زحل نبودی در عالم جماد نبودی و اگر جماد نبودی نبات نبودی **فصل یازدهم**: در معرفت حقیقت و فضیلت حقیقت، **فصل دوازدهم**: در معرفت حقیقت و احکام آن، **فصل سیزدهم**: در حقیقت، **فصل چهاردهم**: بدان اعزک الله در رسوم نبوت مقرر است که زحل بالای ستارگان هفتگانه باشد، **فصل پانزدهم**: در مفهومات معانی، **فصل شانزدهم**: در استغاثه و مخاطبه نفس و پند دادن و بند نهادن و **خاتمه** در معرفت نفس و مطالبی در مورد حضرت علی علیه‌السلام. وی در خاتمه دوم چنین گوید: «در غره شهر شوال سنة ستة و عشرین بعد الالف که از عمر عزیز شصت و پنج سال درگذشته بود از جانب عالی حضرت... امیر نورالهدی رسید قاصدی بنده...»

مولف در این رساله از آیات و برخی از اشعار فارسی که تعدادی از آنها از سروده‌های مؤلّف می‌باشد استفاده نموده و فراوان واژه فافهم را به کار برده است.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نستعلیق ❊تاریخ کتابت: نیمه دوم سدهٔ ۱۱ه ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۸۰ (۲ب ـ ۸۱ب) ❊تعداد سطر: ۱۲ ❊اندازهٔ متن: ۱۳×۷ سانتیمتر.

ویژگیها: نسخه‌ای است نفیس که به احتمال بسیار در حیات مولف کتابت گردیده است، در حاشیه تصحیح شده. در انجام تملک سید علی میرغنی‌زاده به سال ۱۳۴۱ه و دستخط دیگری به تاریخ ۱۱۸۷ه در اصفهان تحریر آمده است. در برگ نخست چند مهر ناخوانا دیده می‌شود.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۰۹۲/۲»

۵۷۱. دوایر اسماء (تصوف، فارسی)

از: امیر مسعود بن امیر عنایت‌الله حسینی رمال اصفهانی، درگذشته: پس ۱۰۲۶ه

آغاز: «حمد و سپاس و شکر بی قیاس بر صمد مستعان که جمیع محققان علوم و ارباب مکاشفه و مجاهده در معرفتش به عجز ما عرفناک حق معرفتک...».

انجام: «در مطبخ عشق جز نکو را نکشند ❊ لاغر صفتان زشت خو را نکشند ❊ گر عاشق صادقی ز کشتن مگریز ❊ مردار بود هر آنچه او را نکشند.».

گزارش متن: مولف در مقدمه گوید «از این بنده» جمعی از محبان کثر الله عمرهم

التماس مغیبات می‌نمود که واقعات و صادرات آن را در طی عبارت در آورد چنانچه از وی چیزی مخفی نماند... بنده را این معنی بغایت دشوار می‌نمود... به جهت آنکه این جمله مغیبات سی هزار کلمه مگوست که بیان آن بر امین متین نکوست... و وجهی دیگر آن است که شیخ المحققین که خود قطب فلک کمال... این جمله مغیبات را به شصت و چهار هزار بیت به بیان بیاض در آورده... پس بنابراین آن جمله را به جزوی اختصار نمود و این معنی بسیار به ادب انسب و اقرب بود... بر دو کس شایسته و لایق است که نظر کند و اول آن جماعت صوفیه... دویم آن امام المحققین شیخ محمود مزدقانی است که پیر طریقت بنده است... و بر دیگران نظر کردن شایسته و لایق نیست...» این رساله در چند فصل و دارای اشعار فارسی بسیاری از شاعرانی چون: عطار، نظامی و عراقی می باشد فصل ۱: در اثبات واجب الوجود، فصل ۲ در اثبات توحید که آن مقام صدق و یقین...، فصل ۳ در بیان کلمات و کلام و حروف و نقطه، فصل ۴ در نفس ناطقه.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نستعلیق ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۱۱هـ ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۷۶ (۸۲ب ـ ۱۵۷ب) ❊تعداد سطر: ۱۲ ❊اندازهٔ متن: ۱۳×۷ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۱۸/۵×۱۲/۵سانتیمتر ❊نوع جلد: تیماج زرشکی با لبه برگردان.

ویژگیها: نسخه‌ای است نفیس، دارای حواشی فراوان گویا از مولف، در حاشیه برگ ۱۳۰ دستخط سید علی میر غنی زاده به سال ۱۳۴۰هـ آمده که به عبارت‌پردازی کتاب خرده گرفته است، اشعاری از مولف در دو برگ پایانی با عنوان هو المطلوب، و همچنین چند مهر بیضی ناخوانا دیده می شود، در واپسین برگ نسخه نامه‌ای از حسن بن علی عقدایی و تملک محمّد بن... به سال ۱۱۷۷هـ آمده است.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۰۹۲/۳»

۵۷۲. دعای گنج النجاح = ادعیه (دعا، عربی)

از: ناشناخته

آغاز: «شهدالله انه لا اله الا هو و الملائکة و اولوا العلم قائماً بالقسط لا اله الا هو العزیز الحکیم...».

انجام: «و لم یکن له شریک فی الملک و لم یکن له ولی من الذل و کبره تکبیراً».

گزارش متن: مجموعه‌ای است از دعاها و حرزها بدین ترتیب، دعای گنج النجاح، آیات‌دفع بلیات، ادعیه صبح، دعای سلمان فارسی، حرز حضرت امیرالمؤمنین علیه‌السلام، دعای میرداماد، دعای منسوب به شیخ بهایی، حرز امام جعفرصادق علیه‌السلام، دعای جلیل القدر، دعای اویس قرنی، دعای مشلول، دعای معراج رسول‌الله صلی الله علیه و آله، دعای سرّ قدسیه جهت سعه رزق که در حاشیه هر دعا اندکی راجع به آن دعا نوشته شده و در حاشیه حرز امام جعفر صادق علیه‌السلام آمده «منقول از خط مرحوم مغفور علامه محمّد باقر مجلسی...».

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نسخ ممتاز ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۱۳هـ ❊عنوانها و نشانیها: طلایی ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۲۸ ❊تعداد سطر: ۹ ❊اندازهٔ متن: ۱۲×۷ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۱۹×۱۳ سانتیمتر ❊نوع جلد: تیماج دورو، برون مشکی مجدول با ترنج و سرترنج طلایی درون: قهوه‌ای مجدول.

ویژگیها: نسخه‌ای است بسیار نفیس دارای یک سرلوح زیبای مرصع با گلهای رنگارنگ، حاشیه دو صفحه اول با گل‌های طلایی زیبا تزئین گردیده، برگها مجدول سه خطّی به مشکی و طلایی و دارای کمند و بین سطور دندانه موشی شده است، حاشیه نویسی دارد با نشان «۱۲».

شمارهٔ نسخه: «۱۴۰۹۳»

۵۷۳. شرح شمسیة الحساب (ریاضیات، عربی)

از: ابواسحاق بن عبدالله کوبنانی، شیخ‌زاده یزدی، درگذشته: پس از ۸۸۶هـ

آغاز: «نحمدک اللهم علی ما قسمت علینا من ضروب انعام لایحصی عددها احدٌ ابدا... اما بعد فانی طالما [عازما علی ان] اکتب وریقا مرتباً و انصب...».

انجام: «و زدت علیه خمسة و ننصفه و زدت علیه خمسة و ننصفه بقی اربعة و ثلثه اثمان».

بنگرید به: نسخه شماره «۱۴۰۸۱» گزارش شده در جلد «۳۵» فهرست همین کتابخانه.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «قد وقع اتمام الکتاب بعون الملک الوهاب فی منتصف شهر

شوال ختم بالخیر و الاقبال علی ید العبد الفقیر الی فیض الصمد السرمدی احمد بن علی بن ابی‌بکر غفرالله ذنوبهم و ستر عیوبهم لعام احدی و تسعماية الهجرية الهلالية حامداً و مصليا و مسلماً الحمد لوليه». ❊نوع خط: نسخ ❊نام کاتب: احمد بن علی بن ابی‌بکر ❊تاریخ کتابت: ۹۰۱هـ ❊عنوانها و نشانیها: شنگرف ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۱۴۳ ❊تعداد سطر: ۲۱ ❊اندازهٔ متن: ۵×۱۲/۵ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۹×۱۷/۵ سانتیمتر ❊نوع جلد: تیماج قهوه‌ای مجدول باترنج طلایی و لبه برگردان، عطف، تیماج مشکی.

ویژگیها: نسخه‌ای است نفیس، اندکی حاشیه نویسی دارد. در حاشیه تصحیح گردیده است. در انجام نسخه عبارت «انتسخ من نسخة نقلت من خط الشارح و قرأت عليه رحمه‌الله تعالی» دیده می‌شود، برگها مجدول سه خطّی لاجوردی، مشکی و طلایی، دو برگ نخست آسیب دیده سپس ترمیم گردیده است. در آغاز نسخه مهر بیضی «ماشاءالله لا قوة الا بالله» و مهر بیضی «من [متملکات] الفقیر الحاج [مصطفی] صدقی [عفی عنه]» مشهود می‌باشد، نسخه رطوبت دیده است.

کشف الظنون: ۱۰۶۲/۲؛ موسوعة مولفی الامامیة: ۴۷۰/۱.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۰۹۴»

۵۷۴. بوستان

(ادب منظوم، فارسی)

از: سعدی، شیخ مصلح‌الدین بن عبدالله سعدی شیرازی، درگذشته: ۶۹۱هـ

آغاز: «بنام خداوند جان آفرین ❊ حکیم سخن بر زبان آفرین ❊ خداوند بخشنده و دستگیر ❊ کریم خطاپوش پوزش‌پذیر...».

انجام: «حقیقت سرائیست آراسته ❊ هوا و هوس گرد برخاسته ❊ نبینی که جایی که برخاست گرد ❊ نه بیند نظر گر چه بیناست مرد».

بنگرید به: نسخه شماره «۹۲۰۵» گزارش شده در جلد «۲۴» فهرست همین کتابخانه.

گزارش متن: نسخه موجود گزیده ای از بوستان می‌باشد.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «تمت فی تاریخ شهر ذی القعدة سنة تسع و سبعین و تسعمائة

کتبه المذنب میرعلی غفر له[1] و ذنوبه.» *نوع خط: نستعلیق عالی *نام کاتب: میرعلی *تاریخ کتابت: ۹۷۹هـ *عنوانها و نشانیها: سفید *نوع کاغذ: شرقی *تعداد برگ: ۲۴ *تعداد سطر: ۱۰ *اندازهٔ متن: ۷×۱۲/۵ سانتیمتر *اندازهٔ جلد: ۱۱×۱۸ سانتیمتر *نوع جلد: تیماج مشکی مجدول با ترنج طلایی در وسط و سرترنج، عطف و حاشیه‌ها: تیماج قهوه‌ای.

ویژگیها: نسخه‌ای است بسیار نفیس دارای یک سرلوح مرصع زیبا، عناوین در آغاز هر مثنوی در کتیبه‌های مذهب و مرصع به رنگ سفید کتابت شده برگها زر اندود و مجدول سه خطّی طلایی، مشکی و یشمی و دارای کمندکشی.

در برگ نخست مهر بیضی ناخوانا و مهر بیضی «علی بن محمّد آقاسی» دیده می‌شود، در برگ پایانی تملک عباسقلی‌خان سردار وجود دارد، نسخه اندکی رطوبت و آسیب‌دیده، سپس ترمیم و بازسازی گردیده است.

مهدی بیانی در احوال و آثار خوش نویسان آخرین تاریخی را که برای درگذشت میرعلی هروی آورده سال ۹۷۶هـ می‌باشدو صحیح تر را ۹۵۱هـ می‌داند، لذا احتمال اینکه کاتب میرعلی هروی معروف باشد به نظر نمی رسد[2].

---

۱. در نسخه چنین آمده.

۲. نام کاتب در این نسخه که میر علی هروی آمده، متأسفانه از سوی فردی خائن به میراث مکتوب جعلی است و همانگونه که در بالا آمده تاریخ کتابت نسخه سال ۹۷۹ ه. و سال درگذشت کاتب در منابع موجود ۹۷۶ه. آمده است. بنابراین تاریخ کتابت این نسخه سه سال بعد از درگذشت کاتب آمده و بدین سبب نام کاتب جعلی است. خداوند سبحان آنانی را که با اینگونه ذخائر بازی می کنند، به عذاب الهی گرفتار فرماید.

به یاد دارم حدود سی سال گذشته نسخه ای از آثار مرحوم شیخ بهاء الدین عاملی را برای فروش به اینجانب ارائه نمودند. در بررسی آن مشاهده کردم در دو جای نسخه دستخط مؤلّف کتاب شیخ بهاء الدین عاملی آمده که نسخه بر وی خوانده و تصحیح شده است. کمی تأمّل کردم و به این نتیجه رسیدم که در صفحات نسخه حتی یک مورد وجود ندارد که نسخه را تصحیح

الذریعة: ۱۵۵/۳؛ ریحانة الادب: ۳۳/۳؛ احوال و آثار خوشنویسان: ۴۹۳.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۰۹۵»

۵۷۵. حاشیة تحریر القواعد المنطقیة = حاشیه شرح الشمسیة (منطق، عربی)

از: میر سید شریف علی بن محمّد جرجانی، درگذشته: ۸۱۶هـ

آغاز: «قال و رتبته علی مقدمة و ثلث مقالات: هکذا وجد عبارة المتن فی کثیر من النسخ...».

انجام: «لان الشیخ الرئیس قد صرح فی الشفا بان التصدیق بوجود الموضوع من المبادی التصدیقیة فلا یکون ایضا جزاءاً علی حده بل مندرجا فی المبادی التصدیقیة».

بنگرید به: نسخه شماره «۴۱۱۳/۲» گزارش شده در جلد «۱۱» فهرست همین کتابخانه.

گزارش متن: این حاشیه به همراه تحریر القواعد المنطقیة چندین بار به چاپ رسیده است.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «[تم] هذا الکتاب فی سنة ۹۰۵.» ❊نوع خط: نسخ ❊تاریخ کتابت: ۹۰۵هـ ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۱۴۳ ❊تعداد سطر: ۱۵ ❊اندازهٔ متن: ۵×۱۰/۵ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۱۷×۱۰ سانتیمتر ❊نوع جلد:

کرده باشند وانگهی نسخه ای بسیار مخلوط بود، یقین حاصل کردم خط شیخ جعلی است و چنانچه جعلی نبود چگونه است که اغلاط فراوان دارد. با دقت بیشتر از سبک کتابت و نگارش خط جعلی شیخ، دریافتم که خط شیخ نیست و مرکّب آن شیمیایی است. از این گونه موارد در این زمان بسیار است، شما خواننده محترم، توجه بفرمائید چنانچه این نسخه را افرادی که با شیعه ضدیت دارند، خریداری نمایند، نخواهند گفت که شیخ بهائی که از عالمان بزرگ شیعه به شمار می‌آید، اصلا از سواد بهره نداشته و با آنکه کتاب بر وی خوانده شده معذلک دارای اغلاط فراوان است، غافل از اینکه خط شیخ نیست و جعلی است. لذا بایستی کارشناسان مربوطه که برای کتابخانه ها نسخه خطّی خریداری می کنند کاملاً متوجّه باشند.

تیماج مشکی، عطف: تیماج مشکی.

ویژگیها: نسخه ایست نفیس، حاشیه نویسی دارد با نشان «منه رحمه الله»، «س ع»، «داود»، «محی‌الدین»، «احمد باوردی» و «سیدعلی»، در حاشیه تصحیح گردیده است. مهر مستطیل «سلام علی ابراهیم» در آغاز و انجام آمده است، تملک و مهر بیضی «فخرالدین طباطبایی» برفراز برگ قبل انجام دیده می‌شود.

کشف الظنون: ۱۰۶۳/۲؛ *ریحانة الادب:* ۲۱۳/۳. شمارهٔ نسخه: «۱۴۰۹۶»

۵۷۶. مفاتیح الغیب = رساله‌ای در استخاره (سنن و آداب، فارسی)

از: محمّدباقر بن محمّدتقی مجلسی، درگذشته: ۱۱۱۰هـ

آغاز: «الحمدلله الذی لا یعلم خیر عباده سواه و من استخاره هداه و من استشاره کفاه... و بعد مستمد فیوض قدسی...».

انجام: «از عمل کنندگان به آن رساله آنکه این مجرم عاصی را در حال حیات و بعد از وفات بدعای خیر یاد نمایند... با تفرع و تشتت احوال و وفور اشتغال در چند شب از لیالی ماه مبارک رمضان سنه هزار و صد و چهارده از هجری[1] نوشته شد. ».

بنگرید به: نسخه شماره «۱۸۷/۲۴» گزارش شده در جلد «۱» فهرست همین کتابخانه.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «کاتبه و راقمه احقر الحاج و المعتمرین محمّد کریم بن محمّد سلطان بیگدلی سنة ۱۲۷۳.» ❊نوع خط: نسخ زیبا ❊نام کاتب: محمّدکریم بن محمّد سلطان بیگدلی ❊تاریخ کتابت: ۱۲۷۳هـ ❊محلّ کتابت: تهران ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۸۸ ❊تعداد سطر: ۱۱ ❊اندازهٔ متن: ۱۳×۶/۵ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۱۹×۱۲ سانتیمتر ❊نوع جلد: تیماج قهوه‌ای مجدول.

ویژگیها: در حاشیه تصحیح شده، در برگ نخست عبارت «قد استکتب فی دارالسلطنة طهران للاقل [حرره]» همراه با مهر بیضی «العبد المذنب محمود الطباطبائی» و عبارت «ثم انتقل بالصلح الشرعی الی الاقل الاولاد [حرره]» همراه با مهر بیضی... طباطبائی» دیده می‌شود، چند برگ در آغاز و انجام نسخه نانوشته مانده است.

---

۱. در نسخه چنین آمده.

الذریعة: ۳۰۴/۲۱؛ ریحانة الادب: ۱۹۱/۵.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۰۹۷»

۵۷۷. امان الخائفین من امة سید المرسلین (احادیث عامه، عربی)

از: تقی‌الدین ابوبکر علی بن عبدالله بن حجة حموی حنفی، درگذشته: ۸۳۷ه

آغاز: « أاسلمتم فان اسلموا فقد اهتدوا و ان تولوا فانما علیک البلاغ... و بعد فانی ما سمیت کتابی هذا بامان الخائفین من امة سید المرسلین الا لاعلم...».

انجام: «و مزیتها صلی الله علیه و سلم فانه هو الذی اعرب عن نصب... بهذا التمییز حتی اقرت لها سایر الامم بالتعجیز فمن ذلک...» افتاده.

گزارش متن: رساله کوتاهی است مشتمل برمجموعه‌ای از روایات عامه در فضیلت پیغمبر اکرم صلی الله علیه و آله بر سایر انبیاء به ویژه از حیث مقام شفاعت و روایاتی در فضیلت امت محمّد صلی الله علیه و آله بر سایر امم و فضایل برخی از اصحاب آن حضرت، نسخه دیگری از این رساله در فهرست مکتبه اوقاف موصل ۴۰۵/۸ گزارش گردیده است.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نسخ ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۹ه ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۱۶(۱ب ـ ۱۶ب) ❊تعداد سطر: ۲۱ ❊اندازهٔ متن: ۱۳×۹ سانتیمتر.

ویژگیها: نسخه‌ای است نفیس. در حاشیه تصحیح شده، نسخه رطوبت دیده است.

کشف الظنون: ۱۶۶/۱؛ هدیة العارفین: ۷۳۱/۱.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۰۹۸/۱»

۵۷۸. جوابات عن الرسم فی البسط الموقوفة (فقه عامه، عربی)

از: ناشناخته

آغاز: « «افتاده» ... و لا تلف شی منها لان فی ذلک تفویت غرض الواقف لما قصده من القربة فان کان الرفع علی وجه یؤدی الی تلف...».

انجام: «ظهرت کالشمس لا یخفی علی احد الا علی اکمة لا یعرف القمرا وحسبناالله و نعم الوکیل نعم المولی و نعم النصیر... و علی آله و صحبه و سلم.».

گزارش متن: رساله‌ای است در جمع پاسخهای علمای عامه در مورد رسم کلمات مقدسه یا نام واقف بر فرشهای عام‌المنفعه. متأسفانه به علت افتادگی برگهای آغازین اصل پرسش و سؤال کننده و نیز تعداد پاسخها مشخص نیست و تنها چهار پاسخ باقی مانده است.

۱) از ابی‌الحسن ابراهیم بن عمر بن حسن بقاعی، متوفی ۸۸۵ه که پاسخ وی در بیست و چهارم ربیع‌الاول ۸۴۷ه در قاهره تحریر شده است، احتمال می‌رود پاسخ اصلی و پاسخهای دیگر از وی باشد زیرا در یکی از تفاریظ رساله مولف آن را ابی‌الحسن ذکر نموده است.

۲) زین‌الدین قاسم بن قطلوبغا حنفی ۳) ولی‌الدین احمد بن احمد السیوطی ۴) برهان‌الدین بقاعی شافعی، بعد از پایان پاسخها ۶ تقریظ در تمجید از این رساله از دانشمندان معاصر مولف به این ترتیب آمده است. الف ـ محمّد بن قاسم بن علی شافعی ۱۹ ربیع الثانی ۸۴۷ه ب) سراج‌الدین عمر العبادی. ج) زین‌الدین زکریا بن محمّد انصاری شافعی ۱۳ ربیع‌الاول ۸۴۷ه د) شمس‌الدین محمّد بن عبدالمنعم بن محمّد جوجری، ه) نورالدین علی بن محمّد فاکهانی شافعی، پنجشنبه اول ذی قعده ۸۴۷، و) ابوبکر بن عبدالله بدری دمشقی.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نسخ ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۹ه ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۷ (۱۷الف ـ ۲۳ب) ❊تعداد سطر: ۲۳ ❊اندازهٔ متن: ۱۵×۱۰ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۱۷×۱۳ سانتیمتر ❊نوع جلد: تیماج قرمز مجدول، با ترنج.

ویژگیها: نسخه‌ای است نفیس که به احتمال بسیار در حیات مولف کتابت شده است، نسخه رطوبت و آسیب دیده و نیاز به ترمیم دارد.

☜ *هدیة العارفین:* ۲۱/۱.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۰۹۸/۲»

۵۷۹. رسالة فی الشک علی قیاس الخلف (منطق، عربی)

از: رشیدالدین وطواط، محمّد بن محمّد فاروقی بلخی، درگذشته: ۵۷۳ه

آغاز: «الحمدلله علی سوابغ نعمائه و لواحق آلائه و الصلوة علی نبیّه... فقد عرض لمحرر هذا المکتوب فی تعیین عکس القضیه و تصحیحه...».

انجام: «ینعکس هذا ایضا کلیا فقد یکون الخلف مستمراً و لایکون العکس صحیحا کما رایت من الامثله فی هذه الرسالة و الله اعلم بحقایق الاشیاء.».

گزارش متن: رساله کوتاهی است در عکس قضایایی که موجب خلف می‌شود وی در مقدمه این رساله گوید: «فقد عرض لمحرر هذا المکتوب فی تعیین عکس القضیة و تصحیحه شک اقامه و اقعده و ادناه وابعده فکم من لیلة احیاها فی حلّه و سدیده و قاساها فی کشفه و لم یتیسّر...»

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نسخ ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۱۱ه ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۴(۱ب ـ ۴الف) ❊تعداد سطر: ۲۱ ❊اندازهٔ متن: ۱۴×۵ سانتیمتر.

ویژگیها: در حاشیه تصحیح شده، در برگ نخست فهرستی از رساله‌های مجموعه نگاشته شده است؛ نسخه اندکی رطوبت دیده است.

ریحانة الادب: ۳۱۰/۲؛ *دانشنامه ادب فارسی*: ۴۲۵/۱.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۰۹۹/۱»

۵۸۰. رسالة فی انّ الجزء غیر متجزی موجود بالفعل فی الاجسام (فلسفه، عربی)

از: رشیدالدین وطواط، محمّد بن محمّد بلخی فاروقی، درگذشته: ۵۷۳ه

آغاز: «الحمدلله خالق کل شی و رازق کل حی و الصلوة علی نبیه... قد اکتسبت شهاب‌الدین مخفرة اصحت قص علیها کل مفخر...».

انجام: «جزء غیر متجزی موجود بالفعل اللهم اعطنا عینا مبصرة لوجوه الحقایق و نفسا مدرکا للغوامض و الدقایق و الحمدلله کما هو اهله...».

گزارش متن: رساله‌ای است در پاسخ به پرسش فردی به نام: شهاب‌الدین[1] در مورد اینکه جسم از اجزاء لایتجزی تشکیل شده است یا خیر. منشأ این اشکال کلام اقلیدس در مقاله ثالثه کتاب هندسه است که گوید: «مماسة الکرة بالکرة انما یکون بنقطة واحدة» بیان اشکال این است که نقطه عارض بر جسم می‌شود اگر نقطه لایتجزی باشد محل آنهم لایتجزی خواهد بود. و اگر متجزی باشد محل آن متجزی خواهد بود. رشید وطواط در این رساله به این شبهه پاسخ داده است.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «حرره فی ۱۸ شهر شوال سنة ۱۰۳۴» ❊نوع خط: نسخ ❊تاریخ کتابت: ۱۰۳۴هـ ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۷ (۴ب ـ۱۰ب) ❊تعداد سطر: ۲۱ ❊اندازهٔ متن: ۱۴/۵× ۵ سانتیمتر.

ویژگیها: در حاشیه تصحیح شده است.

☜ *ریحانة الادب*: ۳۱۰/۲؛ *دانشنامه ادب فارسی*: ۴۲۵/۱.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۰۹۹/۲»

۵۸۱. **مکاتیب الرشید الوطواط الی شرف الزمان الایلاقی = مراسلة الوطواط مع الایلاقی = الاسئلة و الاجوبة** (منطق، عربی)

از: رشیدالدین وطواط، محمّدبن محمّد بلخی فاروقی، درگذشته: ۵۷۳هـ

آغاز: «رجال الفضل کلهم... و کعبتهم حمی شرف الزمان اذا ماجاءه الزوار جروا... لایخفی علی سامی مجلس سیدنا الامیر الامام شرف الزمان اطال الله بقاوه...».

انجام: «حالتی قرب المزار و بعد الدار عن الدار و ان تشرفنی باوامره و نواهیه انشاءالله تعالی».

گزارش متن: این رساله حاوی سه نامه از رشید الدین وطواط به شرف الزمان محمّد بن یوسف ایلاقی است که در نامه نخست از عکس سالبه کلیه سؤال نموده و بعد از پاسخ ایلاقی، وی در نامه دوم و سوم به پاسخ ایلاقی ایراد گرفته و ایلاقی نیز آنها را جواب

---

۱. احتمال می‌رود شهاب‌الدین ادیب صابر بن اسمعیل ترمذی باشد که مکاتبات بسیاری با رشید وطواط داشته است. نامه‌های رشیدالدین وطواط: ۱۶۰.

گفته است.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «تم بالخیر فی سنة ۱۰۳۴» ❊نوع خط: نسخ ❊تاریخ کتابت: ۱۰۳۴هـ ❊عنوانها و نشانیها: مشکی ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۷ (۱۰ب ـ ۱۶ب) ❊اندازهٔ متن: ۱۴/۵×۵/ ۵ سانتیمتر.

ویژگیها: در حاشیه تصحیح گردیده است.

ریحانة الادب: ۳۱۰/۲؛ *دانشنامه ادب فارسی*: ۴۲۵/۱.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۰۹۹/۳»

۵۸۲. رسالة رشیدالدین الوطواط الی بعض المتکلمین = جواب اعتراضات علی البصائر النصیریة (منطق، عربی)

از: رشیدالدین وطواط، محمّد بن محمد بلخی فاروقی، درگذشته: ۵۷۳هـ

آغاز: «وصل مکتوبک العزیز ادام الله فضلک فشاهدت من حسن خطک و لطف عباراتک روضة حزن بل جنة عدن...».

انجام: «فان الاعتراض علیه سهل یسیر و الجواب اسهل و ایسر عصمنا الله من ان نخبط الظلماء و... العمیاء و لله الحمد بلانهایة کما یستحقه.».

گزارش متن: رساله کوتاهی است در پاسخ شخصی که یک صفحه از «بصائر النصیریة» قاضی عمر بن سهلان ساوجی را مطالعه نموده و چندین اعتراض بر آن وارد کرده و از رشیدالدین وطواط استفسار نموده است. البته متن اشکالات در نامه نیامده و پاسخ نیز کلی می‌باشد. در این رساله از تهافت الفلاسفه غزالی نام برده شده است.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نسخ ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۱۱هـ ❊عنوانها و نشانیها: مشکی ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۲ (۱۷الف ـ ۱۸الف) ❊تعداد سطر: ۲۰ ❊اندازهٔ متن: ۱۴×۵ سانتیمتر.

ریحانة الادب: ۳۱۰/۲.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۰۹۹/۴»

۵۸۳. رسالة فی تناهی الاجسام (فلسفه، فارسی)

از: رشیدالدین وطواط، محمّد بن محمّد بلخی فاروقی، درگذشته: ۵۷۳هـ

آغاز: «زندگانی مجلس سامی در روضه لذات و حدیقه راحات دراز باد هزاران سال و ایزد عزوجل در همه احوال یاروار همه...».

انجام: «و مدد خیر ارزانی دارد چه همه اعتماد بر مکارم خلق و لطایف نطق است».

گزارش متن: رساله کوتاهی است در اثبات تناهی اجسام که در مقدمه آن چنین آمده: «خداوند عالم پادشاه اسلام خوارزمشاه خلدالله ایامه و نفد بالحق احکامه می‌فرماید که من بنده... از جهت ملازمان حضرت و مجاوران خدمت او مختصری در علم ربوبیت که سرمایه اولیا و پیرایه انبیا است فراهم آرم... اینک مثال را امتثال نموده آمده و فرمان را به انقیاد پیش رفته... در اثناء اشاره مجلس شریف زادالله شرفاً می رفت که مباحثه خداوند عزّ نصره با خواجه بهاءالدین ابومحمّد خرقی ادام فضله به بیان تناهی اجسام رسیده است... اکنون من بنده برهانی بر تناهی اجسام استنباط کردم و نخست آن پیش مجلس شریف زاده الله شرفاً فرستادم...»

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نسخ ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۱۱هـ ❊عنوانها و نشانیها: مشکی ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۳ (۱۸الف ـ ۲۰ب) ❊تعداد سطر: ۲۱ ❊اندازهٔ متن: ۱۴/۵× ۵/۵ سانتیمتر.

☜ *دانشنامه ادب فارسی*: ۴۲۵/۱.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۰۹۹/۵»

۵۸۴. جوابات بهمنیار (فلسفه، عربی)

از: شیخ الرئیس،حسین بن عبدالله بن سینا، درگذشته: ۴۲۷هـ

آغاز: «وصل کتاب الشیخ معربا من خبر سلامه ما وقع علیه السکون التام و الاعتذار البالغ و وقفت علی مضمونه اجمع...».

انجام: «اما ما بعد ذلک من المطالبات فیما... بالمنطق مساعد فی ذلک ذلک الشیخ.».

گزارش متن: این رساله به جز رساله ۲۸۶/۸۵ است که در فصلنامه میراث شهاب

این کتابخانه شماره ۴۲-۴۱ سال ۱۳۸۴ش، ص۱۵۵ معرفی گردیده است.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نسخ ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۱۱ه ❊عنوانها و نشانیها: مشکی ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۴ (۲۰ب ـ۲۳ب)، ❊تعداد سطر: ۲۱ ❊اندازهٔ متن: ۱۴× ۵/۵ سانتیمتر.

ویژگیها: در حاشیه تصحیح شده است.

الذریعة: ۲۰۲/۵.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۰۹۹/۶»

۵۸۵. اجوبة مسائل سئل عنها ابوعلی حسین بن عبدالله بن سینا و فصول من کلامه

(فلسفه، عربی)

از: شیخ الرئیس، حسین بن عبدالله بن سینا، درگذشته: ۴۲۷ه

آغاز: «سئل واجبیة الانسان لم یعدم ان لم یجز ان یقارنها جواز العدم الجواب واجبیة الانسان...».

انجام: «لا یسبقه ماهیته امکاناً ای الازلیات فان الازلیات سبقت ماهیتها امکانها اذ کانت مهیتها هی المقتضیة لامکانها ای النسبة التی لها الوجود».

گزارش متن: رساله‌ای است مشتمل بر چند پرسش و پاسخ و چند مسئله و دو فصل که عناوین برخی آنها بدین قرار می باشد. ۱) سئل واجبیة الانسان لم یعدم ان لم یجز ان یقارنها جواز العدم، ۲) سئل کیف یکون الامکان عن لوازم الماهیات ۳) سئل عن الفرق بین الوجود و بین الواجبیة ۴) سئل عن نسبة الوجود الی الامکان ۵) سئل کیف امکان الوجود فی الاشیاء القائمة ذاتها التی لیست فی موضوع ... .

مسئلة: هل یصح ان یقال فی الشی البسیط الذی لا ترکیب فیه انه موجود.

فصل: الصفات التی من باب الوجود للاشیاء، فصل: للمهیة لامحاله نسبته الی الوجود.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نسخ ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۱۱ه ❊عنوانها و نشانیها: مشکی ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۱۱ (۲۳ب ـ ۳۳ب) ❊تعداد سطر: ۲۱ ❊اندازهٔ متن: ۱۴× ۵/۵ سانتیمتر.

ویژگیها: در حاشیه تصحیح گردیده است.

✍ *مؤلفات ابن سینا*: ۲۳۶؛ *فهرست کتابخانه‌های رشت و همدان*: ۱۴۷۰.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۰۹۹/۷»

۵۸۶. مقالة فی بقاء النفس وابدیتها = ازلیة النفس و بقائها = رسالة فی بقاء النفس وابدیتها = مقالة فی ان النفس الانسانیة ابدیة الوجود (فلسفه، عربی)

از: ابن کمونه، سعد بن منصور، درگذشته: ۶۸۳هـ

آغاز: «الحمدلله الذی نطقت بحکمته عجایب صنعته و وقفت افکار بریته دون تصور ماهیته احمده حمدا من ابصر... و بعد فالذی مضمنه هذه المقالة هو اثبات ابدیة نفس الانسان...».

انجام: «و من نظر الی الحق تعیّن الرضا و لم یسلک طریق الهوی... هو من قبیل الاقیسة التی لا یفید الیقین و هذه خاتمه الکلام فی هذه المقاله... خصوصاً علی سید الاولین و الآخرین محمّد و آله الطاهرین.».

گزارش متن: رساله‌ای است در ده فصل در اثبات ابدیت نفس. الفصل الاول: فی القول الشارح لمعنی اسم النفس، الفصل الثانی: فی اثبات وجود نفس الانسان، الفصل الثالث: فی الواجب و الممکن و انقسام الموجود الیهما، الفصل الرابع: فی ان الواجب الوجود لا یعدم ابداً، الفصل الخامس: فی انّ النفس الانسان قدیمة، الفصل السادس: فی ان لکل ممکن قدیم علة قدیمة، الفصل السابع: فی ان عدم المعلول لا ینفک عن عدم علته، الفصل الثامن: فی ان جمیع المکنات ینتهی فی سلسلة الحاجة الی الواجب الوجود لذاته، الفصل التاسع: فی ترتیب هذه المقدمات مع مقدمات آخر بدیهیة ینتج ان نفس الانسان لایعدم ابداً، الفصل العاشر فی ذکر ما وقفت علیه من حجج القائلین بابدیة نفس الانسان.

ابن کمونه دو مقاله در مورد ازلیة وابدیة نفس دارد و در این مقاله به مقاله دیگر خود اشاره نموده، نسخه‌ای از مقاله دیگر وی به شماره ۱۱۶۱۹/۱ در همین فهرست معرفی گردیده است.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نسخ ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۱۱هـ ❊عنوانها و نشانیها: مشکی ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۳۶ (۳۳ب ـ ۶۸الف) ❊اندازهٔ متن: ۶×۱۴ سانتیمتر.

ویژگیها: در حاشیه تصحیح گردیده است. در برگ انجام مطلبی در ۱۷ سطر با این آغاز «و قال ایضا فی هذه الرسالة، النفس الناطقة لا یقبل الفساد و لا یضمحل فیه و لایفنی و لایموت بل یفارق البدن....» آمده است.

الذریعة: ۱۳۱/۱۱؛ *ریحانة الادب:* ۱۷۲/۸؛ *دائرةالمعارف بزرگ اسلامی:* ۵۲۴/۴؛ *فهرست مجلس شورای اسلامی:* ۱۸۳۲/۱۰.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۰۹۹/۸»

۵۸۷. الزوراء = رساله الزوراء (فلسفه، عربی)

از: جلال‌الدّین محمّد بن اسعد دوانی، درگذشته: ۹۰۸هـ

آغاز: «الحمد لذاته لولیه بذاته و الصلوة منه علی المرتبة الجامعة لجمیع صفاته و بعد فهذه نبذة من الحقایق بل زبدة من الدقایق...».

انجام: «و لا تنسنی فی اوقاتک و اشرکنی فی صالح دعواتک و الصلوة و السلام علی القدیسین خصوصا علی سیدنا سید الکل فی الکل و آله و صحبه اجمعین».

بنگرید به: نسخه شماره «۹۳۵/۴» گزارش شده در جلد «۳» فهرست همین کتابخانه.

گزارش متن: این رساله به سال ۱۳۲۶هـ در مصر به چاپ رسیده است.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «قد تمت الرسالة الشریفة الموسومة بالزوراء علی ید المفتقر الی رحمة ربه الغنی المغنی محمّد سعید بن قاسم الطباطبایی فی سنة ۱۰۳۵هـ» ❊نوع خط: نستعلیق ❊نام کاتب: محمّدسعید بن قاسم طباطبایی ❊تاریخ کتابت: ۱۰۳۵هـ ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۵ (۶۹ب ـ ۷۳الف) ❊تعداد سطر: ۲۱ ❊اندازهٔ متن: ۱۴/۵×۵/۵ سانتیمتر.

ویژگیها: نسخه‌ای است نفیس دارای حاشیه نویسی با نشان «هـ» و «منه»، در حاشیه تصحیح و با نسخه‌ای که به رؤیت مولف رسیده مقابله شده است، عبارت مقابله در انجام نسخه چنین آمده «قوبل من نسخة فی آخرها خط المحقق الدوانی، کتب هذه الاسطر مولف الرسالة محمّد بن اسعد الصدیقی الدوانی ملکهما الله تعالی ....» همچنین صورت خط مولف در انجام نسخه آمده «نجز تحریره بیمین مولفه الفقیر الی رحمة ربّه الغنی محمّد بن اسعد المشتهر بجلال الدوانی بعد العشاء الآخرة من لیلة الخمیس الثامن عشر من جمادی الآخرة

سنة اثنتين و سبعين و ثمانمائة الهجرية ببندر تبريز حماها الله تعالى عن الحوادث و الفتن من الزاوية المباركة المظفرية شكرالله تعالى سعى بانيها و اسكنه على غرف الجنان و كان فى يوم الاربعاء الثالث عشر من ربيع الآخر من هذه السنة وقوع حادثة الحرب الذى وقع بين عساكر آمد و ديار بكر و عساكر آذربايجان و العراق و هجوم الاولين على الآخرين و تلاطم امواج الفتن جمله عساكر آذربايجان و العراق و عند انهدامهم ترک ما كان معه من الكتب و غيرها و كان منه نسخة الاصل هذه الرسالة حواش املأها عليها فصاع عنه فلما رجع الى تبريز نسخها من نسخة كانت عند بعض الاخوان و امّا الحواشى المشار اليها فنسختها موجودة عنه عند بعض الاصحاب فى بعض بلاد العراق و ليس لها نسخة غيرها و ارجو من الله تعالى ان تيسّر الوصول اليه و تلقها فى تلک النسخة و الله المستعان و عليه التكلان.»

الذريعة: ۶۳/۱۲؛ *ريحانة الادب*: ۲۳۲/۲؛ *طبقات اعلام الشيعة*: ۲۲۰/۴.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۰۹۹/۹»

۵۸۸. حاشية الزوراء = حاشية خطبة الزوراء = شرح خطبة الزوراء

(فلسفه، عربی)

از: جلال‌الدين محمّد بن اسعد دوانى، درگذشته: ۹۰۸هـ

آغاز: «سئلت ايدک الله تعالى بروح منه و حسن التوفيق و رقاک من حضيض التقليد الى بقاع التحقيق عما ورد فى خطبة الزوراء...».

انجام: «و الصلوة على من دنى و تدلّى... و على آله و اصحابه المزكّين من كل شين الفائزين بسعادة النشأتين و سيادة المنزلين.».

گزارش متن: شرحی است بر جمله «و الصلوة منه على المرتبة الجامعة لجميع صفاته» که در آغاز خطبه رساله زوراء آمده است.

قاضی نورالله مرعشی شوشتری در کتاب مجالس المومنین ۲۲۶/۲ ضمن معرّفی آثار جلال‌الدین دوانی می‌نویسد: «دیگر رساله زوراء که به معنی دجله است... دیگر حاشیه زوراء... دیگر حاشیه صغیر که آن را جهت دفع طعن ملاقطب الدین محیوی انصاری بر

عبارتی که در خطبه زورا، واقع است نوشته‌اند.»

در فهرست کتابخانه ملی ملک ۴۶۶/۷ آمده که این رساله در پاسخ پرسش سعدالدین محمّد استرآبادی نگاشته شده است.

این حاشیه همراه رساله زوراء مؤلّف به سال ۱۲۸۶ه در چاپخانه تصویر افکار استانبول به چاپ رسیده است. در آغاز نسخه چاپی آمده «یا غوث یا کریم کتب الی بعض اصحابی کتاباً فیشکی فیه عما وقع فی الناس من الافکار علی عبارة الزوراء فی خطبته حیث قیل «والصلوة علی المرتبة الجامعة بجمیع صفاته فقلت فی جوابه سئلت ایدک الله بروح منه...»

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «لقدتم تحریر الرسالة الشریفة بحمدالله و حسن توفیقه و الصلوة، و السلم علی نبیه و صفیه و آله و ولیه فی العشر الاولی من ربیع الاول سنة ۱۰۳۵ه» ❊نوع خط: نستعلیق ❊نام کاتب: محمّدسعید بن قاسم طباطبایی [به قرینه رساله قبل] ❊تاریخ کتابت: ۱۰۳۵ه ❊عنوانها و نشانیها: مشکی ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۴(۷۳ب ـ ۷۶ب) ❊تعداد سطر: ۲۱ ❊اندازهٔ متن: ۱۴/۵×۵ سانتیمتر.

ویژگیها: حاشیه‌نویسی دارد با نشان «منه». در حاشیه تصحیح شده است.

الذریعة: ۱۰۳/۶ و ۶۳/۱۲ و ۳۰۳/۱۳؛ *مجالس المومنین*: ۲۲۱/۲؛ *فهرست کتابخانه ملی ملک*: ۴۶۶/۷؛ *ریحانة الادب*: ۲۳۲/۲؛ *فهرست کتابخانه آستان قدس رضوی*: ۱۷۶/۴.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۰۹۹/۱۰»

۵۸۹. حاشیة الزوراء = شرح الزوراء (فلسفه، عربی)

از: جلال‌الدّین محمّد بن اسعد دوانی، درگذشته: ۹۰۸ه

آغاز: «اما بعد الحمد لولیه و الصلوة و السلم علی نبیه فانی لما فرغت من تهذیب الرسالة الموسومة بالزوراء المشتمله علی زبد من التحقیق ...».

انجام: «و وفقنا لما یعیننا من العقد و القول و العمل و له الحمد حمداً یوافی عتید نعمه و یکافی مزید فضله و کرمه و الصلوة علی سیدنا محمّد و آله و صحبه و تابعیه و احبائه».

بنگرید به: نسخه شماره «۹۳۵/۵» گزارش شده در جلد «۳» فهرست همین کتابخانه.

گزارش متن: این حاشیه به همراه رساله زوراء به سال ۱۲۸۶ه در چاپخانه تصویر

افکار استانبول به چاپ رسیده است.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «لقد تم الحواشی علی الرسالة الشریفة الموسومة بالزوراء فی شهر صفر ختم بالخیر و الظفر و قد وقع الفراغ من کتابتها فی منتصف ربیع الاول من شهور سنة ۱۰۳۵» ❊نوع خط: نستعلیق ❊نام کاتب: محمّد سعید بن قاسم طباطبائی [به قرینه رساله نهم] ❊تاریخ کتابت: ۱۰۳۵هـ ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۹ (۷۶ب ـ ۸۴الف) ❊تعداد سطر: ۲۱ ❊اندازهٔ متن: ۱۴/۵×۵/۵ سانتیمتر.

ویژگیها: حاشیه نویسی دارد با نشان «منه». در حاشیه تصحیح گردیده است.

الذریعة: ۶۳/۱۲ و ۳۰۳/۱۳؛ *ریحانة الادب*: ۲۳۲/۲؛ *مجالس المومنین*: ۲۲۱/۲.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۰۹۹/۱۱»

۵۹۰. رسالة فی الوجود (فلسفه، عربی)

از: نورالدین عبدالرحمن بن احمد جامی، درگذشته: ۸۹۸هـ

آغاز: «الوجود ای ما بانضمامه الی الماهیات یترتب علیها آثارها المختصة بها موجود فانه لو لم یکن موجوداً لم یوجد شی اصلاً...».

انجام: «قلنا ینتقل المنع حینئذ الی انحصار الوجود الواحد فی کونه قائماً لکل واحد منها و کونه قائماً بالمجموع فلایجدی نفعا».

بنگرید به: نسخه شماره «۶۷۴۴/۲۰» گزارش شده در جلد «۱۷» فهرست همین کتابخانه.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «تمت و الحمدلله رب العالمین اولاً و آخراً و الصلوة علی افضل المرسلین محمّد و آله المعصومین.» ❊نوع خط: نستعلیق ❊نام کاتب: محمّدسعید بن قاسم طباطبایی [به قرینه رساله نهم] ❊تاریخ کتابت: نیمه نخست سدهٔ ۱۱هـ ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۳ (۸۴ب ـ ۸۶الف) ❊تعداد سطر: ۲۱ ❊اندازهٔ متن: ۱۴/۵×۵/۵ سانتیمتر.

ویژگیها: حاشیه نویسی دارد با نشان «منه».

کشف الظنون: ۸۹۷/۱؛ *ریحانة الادب*: ۳۸۵/۱؛ *فهرست کتابخانه ملی ملک*: ۲۷۹/۹.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۰۹۹/۱۲»

۵۹۱. الدرة الفاخرة[1] = رسالة فی تحقیق مذهب الصوفیة و المتکلمین و الحکماء

(کلام، عربی)

از: نورالدین عبدالرحمن بن احمد جامی، درگذشته: ۸۹۸هـ

آغاز: «الحمدلله الذی تجلی بذاته لذاته فتیعن فی باطن علمه مجالی ذاته و صفاته ثم انعکست آثار تلک المجالی الی ظاهره من الباطن... فهذه رسالة فی تحقیق مذهب الصوفیة و المتکلمین...».

انجام: «فیمکن ان یکون الصادر اولاً بالوجود العینی اکثر من واحد کما ذهب الیه الصوفیة الموحدة».

بنگرید به: نسخه شماره «۸۸۰/۱۳» گزارش شده در جلد «۳» فهرست همین کتابخانه.

گزارش متن: این رساله نخستین بار به سال ۱۳۲۸هـ در مصر به چاپ رسیده است سپس در سال ۱۳۵۸ش از سوی دانشگاه تهران و دانشگاه مگ گیل کانادا همراه با حواشی مولف و شرح عبدالغفور لاری و مقدمه مبسوط راجع به رساله و مولف آن به چاپ رسیده است. برای توضیحات بیشتر به مقدمه چاپ تهران رجوع شود.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نستعلیق ❊نام کاتب: محمّدسعید بن قاسم طباطبائی [به قرینه رساله نهم] ❊تاریخ کتابت: ۱۰۳۵هـ ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۱۳ (۸۶ب ـ ۹۸الف) ❊تعداد سطر: ۲۲ ❊اندازهٔ متن: ۱۵×۶ سانتیمتر.

ویژگیها: نسخه‌ای است نفیس، حاشیه نویسی دارد با نشان «منه». در حاشیه تصحیح شده است. این نسخه از روی نسخه منقول از خط مولف کتابت گردیده و عبارت آن در انجام چنین آمده «تمت الرسالة فی تحقیق مذاهب الصوفیة... من نسخة نقلت من نسخه منقولة عن خط المصنف والحمدلله رب العالمین.»

☜ *الذریعة*: ۱۰۶/۸؛ *کشف‌الظنون*: ۷۴۲/۱؛ *ریحانة الادب*: ۳۸۵/۱؛ *فهرست کتابهای چاپی عربی*: ۳۵۹.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۰۹۹/۱۳»

---

۱. این رساله به شماره‌های ۶۷۴۴/۱۹، ۵۰۸۵/۵ و ۸۷۲۵/۱ همین فهرست به عنوان اثبات الواجب گزارش گردیده است.

۵۹۲. ردّ الزوراء = حاشية الزوراء (فلسفه، عربی)

از: غیاث‌الدین منصور بن محمّد حسینی دشتکی شیرازی، درگذشته: ۹۴۸هـ

آغاز: «اعوذ بالله من الشیطان الرجیم و لا حول و لا قوة الاّ بالله العلی العظیم نسألک اللهم التجرید عن غواشی الجلال و التفرید عن وساوس شیاطین الخیال .... و بعد یقول اقل الخلیقه...».

انجام: «فاضطرب اضطراباً و انکر انکاراً و اضطر اضطراراً و اصر اصراراً و هذا دلیل علی انه.».

گزارش متن: ردّی است بر رساله الزوراء جلال‌الدّین دوانی که در برخی موارد از عبارات تند استفاده شده است، وی در مقدمه گوید «هذه اشارات هادیة للضالّین فی ظلمات الاوهام و الخیالات... و مراقد الجهالات اظهار الانحراف بعض القاصرین من المعاصرین... و خلاصة الذی ابتدعه هذا القاصر المعاصر بجلالة شأنه و علو کعبه و مکانه مما سوله الشیطان فحسبه نهایة العلم و العرفان و غایة الکشف و الوجدان علی ما اشار الیه فی رسالته الزوراء...»

نسخه‌ای از این رساله در فهرست کتابخانه ملی ملک ۲۲۰/۵ معرفی شده و نسخه دیگری در فهرست کتابخانه آستان قدس رضوی ۷۵/۴ گزارش شد که آغاز و انجامش با نسخه موجود همخوانی ندارد.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «تمت الحاشیة النفیسة الشریفة المنصوریة فی ظهر یوم الجمعة خامس شهر ذی حجة خمس و ثلاثین.» ❊نوع خط: نستعلیق ❊نام کاتب: محمّدسعید بن قاسم طباطبایی [به قرینه رساله نهم] ❊تاریخ کتابت: ۱۰۳۵هـ ❊عنوانها و نشانیها: نانوشته ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۸ (۹۸ب ـ ۱۰۵الف) ❊تعداد سطر: ۲۱ ❊اندازهٔ متن: ۱۵×۶ سانتیمتر.

ویژگیها: نسخه‌ایست نفیس، در حاشیه تصحیح گردیده است.

الذریعة: ۱۹۸/۱۰ و ۶۳/۱۲؛ *مجالس المومنین*: ۲۳۰/۲؛ *کشف الظنون*: ۹۵۷/۲؛ *فهرست کتابخانه مرکزی دانشگاه تهران*: ۵۴۲/۸.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۰۹۹/۱۴»

۵۹۳. شرح الزوراء = شرح رسالة الزوراء = شرح شرح الزوراء (فلسفه، عربی)

از: کمال بن محمّد لاری[1]، درگذشته: پیرامون سدهٔ ۱۰هـ

آغاز: «الحمد لمن هو محمود بلسان کل حامد بل یرجع الی جناب کبریائه جمیع المحامد... لما کانت الرسالة المشهورة الموسومة بالزوراء الکاشفة عن دقایق احوال المبدء و المعاد...».

انجام: «و الله هو المیسر لحصول الآمال و هو الموفق لکل خیر و کمال و قد تم تألیف هذا الشرح فی ضحوة یوم الاثنین... ثمان عشر و تسعمائة الهجرة النبویة صلی الله و سلم علیه و آله اجمعین و الحمدلله رب العالمین».

بنگرید به: نسخه شماره «۱۱۳۱۴/۲۰» گزارش شده در جلد «۲۸» فهرست همین کتابخانه.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نستعلیق ❊نام کاتب: محمّدسعید بن قاسم طباطبائی [به قرینه رساله نهم] ❊تاریخ کتابت: نیمه نخست سدهٔ ۱۱هـ ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۶۹ (۱۰۵ب ـ ۱۷۳الف) ❊تعداد سطر: ۲۱ ❊اندازهٔ متن: ۱۴/۵×۵ سانتیمتر.

ویژگیها: بیشتر مطالب رساله فاقد نقطه‌گذاری می‌باشد.

الذریعة: ۶۳/۱۲ و ۳۰۳/۱۳، *کشف الظنون*: ۸۶۲/۱ و ۹۵۷/۲؛ *فهرست کتابخانه مجلس شورای اسلامی*: ۱۹۴۲/۱۰؛ *فهرست کتابخانه ملی*: ۳۱۶/۸؛ *فهرست کتابخانه مرکزی دانشگاه تهران*: ۵۴۳/۸.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۰۹۹/۱۵»

۵۹۴. شرح اثبات الجوهر المفارق = شرح عقل کل (فلسفه، عربی)

از: جلال‌الدّین محمّد بن اسعد دوانی، درگذشته: ۹۰۸هـ

آغاز: «بعد حمد الله مبدع الحقایق و الصلوة علی مظهر الدقائق... قال شکر الله سعیه انا

---

۱. نام شارح در الذریعة کمال‌الدّین محمّد بن فخر و در کشف الظنون به عنوان کمال‌الدّین حسین و کمال‌الدّین محمّد آمده است، لکن در نسخه موجود چنین است: فیقول احوج الخلق الی الغنی الباری کمال بن محمّد بن فخر بن علی اللاری... .

لا نشک فی کون الاحکام یقینیه...».

انجام: «هذا ما سنح لی من الکلام علی هذه الرسالة .. ارجوا من عنایة الله تعالی و حسن توفیقه تیسر تحقیقه و تنقیحه انه خیر من اعان و هو المستعان و علیه التکلان.».

بنگرید به: نسخه شماره «۸۸۰/۱۴» گزارش شده در جلد «۳» فهرست همین کتابخانه.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «تمت الرسالة الشریفة بحمدالله تعالی علی ید... محمّدسعید بن قاسم الحسنی الحسینی الطباطبایی عفی‌الله عنهما. فی تاریخ سادس عشر شهر ذی حجة... خمس و ثلاثین بعد الالف.» ❊نوع خط: نستعلیق ❊نام کاتب: محمّدسعید بن قاسم حسنی حسینی طباطبایی ❊تاریخ کتابت: ۱۰۳۵هـ ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۴ (۱۷۴ب ـ ۱۷۷ب) ❊تعداد سطر: ۲۳ ❊اندازهٔ متن: ۱۵×۵/۵ سانتیمتر.

ویژگیها: در حاشیه تصحیح شده است، برفراز برگ دوم این بیت «نظام حسن تو از دستیاری سر زلف ❊ غنی چو شرع محمد ز کفر بولهبست»، با عنوان لمحرره دیده می‌شود.

☜ *الذریعة*: ۵۸/۱۳؛ *کشف الحجب و الاستار*: ۲۲۸؛ *ریحانة الادب*: ۲۳۲/۲.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۰۹۹/۱۶»

۵۹۵. خلق الاعمال = خلق الافعال = الجبر و الاختیار = رسالة القدر

(کلام، عربی)

از: جلال‌الدّین محمّد بن اسعد دوانی، درگذشته: ۹۰۸هـ

آغاز: «اما بعد حمد الله فتاح القلوب میاح العیوب... فقد سألنی الاخ فی الدین و المحب علی...».

انجام: «فلینظر المنتصر فیه بنظر دقیق و یتفکر بفکر عمیق ینجلی علیه انوار التحقیق والله ولی التوفیق.».

بنگرید به: نسخه شماره «۴۲۵۰/۳» گزارش شده در جلد «۱۱» فهرست همین کتابخانه.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «تمت الرسالة القدر بحمدالله و حسن توفیقه علی ید... ابن قاسم محمّد سعید الحسنی الحسینی الطباطبایی.» ❊نوع خط: نستعلیق ❊نام کاتب: محمّدسعید

بن قاسم حسنی حسینی طباطبایی ❊تاریخ کتابت: نیمه نخست سدهٔ ۱۱هـ ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۴ (۱۷۷ب ـ ۱۸۰الف) ❊تعداد سطر: ۲۱ ❊اندازهٔ متن: ۱۴/۵×۵/۵ سانتیمتر.

ویژگیها: در حاشیه تصحیح شده. در حاشیه برگ انجام حدیث الحقیقة آمده است.

الذریعة: ۸۲/۵ و ۲۴۳/۷؛ *معجم التراث الکلامی*: ۲۲۰/۳.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۰۹۹/۱۷»

۵۹۶. **حل شبهة الجذر الاصم = مسئلة الجذر الاصم = حل مغالطة ابن کمونه = حل مغالطة الجذر الاصم = حل مغالطة کل کلامی کاذب** (فلسفه ـ کلام، عربی)

از: جلال‌الدّین محمّد بن اسعد دوانی، درگذشته: ۹۰۸هـ

آغاز: «اما بعد مناح مفاتیح المعضلات فتاح مغالیق المشکلات... فاقول اخوانی من طلاب الیقین سلام علیکم... امّا الفاتحه ففی تقریر المقالطه...».

انجام: «مع قطع النظر عن الخصوصیات محتملاً للصدق و الکذب و بالنظر الیها لایحتملها فان الاحکام مختلف باختلاف الحیثیات و الاعتبارات.».

بنگرید به: نسخه شماره «۱۱۱۱۲/۶» گزارش شده در جلد «۲۸» فهرست همین کتابخانه.

گزارش متن: رساله‌ای است در حل شبهه «کل کلامی کاذب» مشتمل بر فاتحه، واسطه و خاتمه. فاتحه در تقریر مغالطه، واسطه در تعرض پاسخهای دیگران از جمله پاسخ علامه تفتازانی در شرح مقاصد، پاسخ کاشی قزوینی در شرح کشف و پاسخ محقق طوسی در نقد تنزیل الافکار، و خاتمه در بیان پاسخ مولف، نسخه ارجاعی تنها یک برگ می‌باشد ودر پایان آن نوشته شده «مأخوذ من فوائد جلال‌الدین محمّد دوانی». نسخه موجود از حیث آغاز و انجام با نسخه کتابخانه ملی ملک معرفی شده در جلد ۲۸/۸ همخوانی دارد و نسخه دیگری از این رساله در جلد ۱۴۷/۵ فهرست کتابخانه ملی ملک به صدرالدین محمّد دشتکی شیرازی نسبت داده شده است.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «تم بحمدالله و حسن توفیقه ... محمّد سعید بن قاسم الحسنی الحسینی الطباطبایی عفی الله عنهما فی النصف الاول من العشر الثانی من الشهر الاول من

السنة السادسة من المائة الاولى من الالف الثانى من الهجرة النبوية.» ❊نوع خط: نستعليق ❊نام كاتب: محمّدسعيد بن قاسم حسنى حسينى طباطبايى ❊تاريخ كتابت: نيمه نخست سدهٔ ۱۱هـ ❊عنوانها و نشانيها: قرمز ❊نوع كاغذ: شرقى ❊تعداد برگ: ۱۷(۱۸۰ب ـ ۱۹۶الف) ❊تعداد سطر: ۲۳ ❊اندازهٔ متن: ۱۵×۶ سانتيمتر.

ويژگيها: يک مورد حاشيه نويسى دارد با نشان «منه». در حاشيه تصحيح گرديده است.

كشف *الظنون*: ۱۶۶۱/۲؛ *الذريعة*: ۷۶/۷؛ *ريحانة الادب*: ۲۳۲/۲؛ *فهرست كتابخانه ملى ملک*: ۳۴۳/۵ و ۱۲۳/۶ و ۲۸/۸.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۰۹۹/۱۸»

۵۹۷. **شبهة الجذر الاصم = مسئلة الجذر الاصم = حل مغالطة الجذر الاصم = حل مغالطة ابن كمونه = حل مغالطة كل كلامى كاذب** (فلسفه ـ كلام، عربى)

از: ابوالمعالى صدرالدين ثالث محمّد بن غياث‌الدين منصور اول حسينى دشتكى شيرازى، درگذشته: ۹۰۳هـ

آغاز: «بعد حمدالله من عليه تيسير العسير يسير و الصلوة على النبى... فقد سئلت عن المغلطة المشهورة التى تحير فيها عقول العقلاء... فما قال العلامة التفتازانى من انه اذا قيل الكلام...».

انجام: «قوله و لا اثر لذلک فى المرام عند ذوى الافهام... و بالغت فى التبيين و الايضاح حتى امرت بان اطف المصباح فقد طلع الصباح و من الله الهداية و التوفيق و هو يهدى الى سواء الطريق.».

گزارش متن: رساله‌اى است در حل شبه جذر الاصم همراه با تعرض به پاسخهايى كه ديگران به اين شبهه داده‌اند و در آن از عناوينى همچون «فيه بحث و اقول» استفاده شده است.

گزارش نسخه: ❊ترقيمه: «تمت الحاشية الجليلة الصدرية بحمدالله و حسن توفيقه بيد الفقير محمّد سعيد الحسنى الحسينى فى عصر يوم الثلث ثامن عشر من شهر محرم الحرام سنة ۱۰۳۶.» ❊نوع خط: نستعليق ❊نام كاتب: محمّدسعيد بن قاسم الحسنى الحسينى الطباطبايى

*تاریخ کتابت: ۱۰۳۶ه *عنوانها و نشانیها: قرمز *نوع کاغذ: شرقی *تعداد برگ: ۱۱ (۱۹۶ب ـ ۲۰۶ب) *تعداد سطر: ۲۱ *اندازهٔ متن: ۱۴×۵/۵ سانتیمتر.

ویژگیها: در حاشیه تصحیح شده است.

الذریعة: ۲۹/۵؛ *فهرست کتابخانه مرکزی دانشگاه تهران*: ۵۴۳/۸؛ *فهرست کتابخانه ملی ملک*: ۱۴۷/۵؛ *احیاء الداثر من القرن العاشر*: ۲۱۸؛ *ریحانة الادب*: ۴۲۶/۳.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۰۹۹/۱۹»

۵۹۸. عدالت = رسالة فی العدالة (اخلاق، فارسی)

از: جلال‌الدّین محمّد بن اسعد دوانی، درگذشته: ۹۰۸ه

آغاز: «سپاس بی‌قیاس مالک الملکی را که پادشاه نفس ناطقه در... اما بعد نزد ارباب کشف و عیان و اصحاب عقل و برهان مقرر و معین است...».

انجام: «دهقان سال خورده چه خوش گفت با پسر کای نور چشم من بجز از کشته ندروی اللهم اهدنا الصراط المستقیم و قنا عذاب الحجیم و اجعلنا من الهادین المهتدین غیر ضالین و لامضلین و الصلوة و السلام علی سید العالمین محمّد المصطفی...».

بنگرید به: نسخه شماره «۷۴۱۰/۱۶» گزارش شده در جلد «۱۹» فهرست همین کتابخانه.

گزارش متن: این رساله به سال ۱۳۲۴ش در تهران در پایان سالنامه پارس به چاپ رسیده است.

گزارش نسخه: *ترقیمه: «تم بحمدالله و توفیقه علی ید الفقیر الحقیر ابن قاسم محمّدبسعید الحسنی الحسینی الطباطبایی... فی عصر یوم الثلثاء ثامن عشر من شهر محرم الحرام سنة ست و ثلاثین بعد الالف من الهجرة فی مسجد جامع الکبیر الاصفهان صانها الله تعالی عن الحدثان بحق النبی و الولی.» *نوع خط: نستعلیق *نام کاتب: محمّدسعید بن قاسم حسنی حسینی طباطبایی *تاریخ کتابت: ۱۰۳۶ه *محلّ کتابت: اصفهان *عنوانها و نشانیها: قرمز *نوع کاغذ: شرقی *تعداد برگ: ۶ (۲۰۷ب ـ ۲۱۲الف) *تعداد سطر: ۲۱ *اندازهٔ متن: ۱۴/۵×۵/۵ سانتیمتر.

ویژگیها: در حاشیه تصحیح شده است، در برگ نخست مغالطه‌ای منسوب به خواجه

نصیرالدین طوسی آمده است.

☜ *الذریعة*: ۲۲۶/۱۵؛ *فهرست کتابهای چاپی فارسی*: ۲۵۶۸/۲؛ *فهرستواره کتابهای فارسی*: ۵۲۴/۶.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۰۹۹/۲۰»

۵۹۹. **تحفه روحانی** (علوم غریبه، فارسی)

از: جلال‌الدّین محمّد بن اسعد دوانی، درگذشته: ۹۰۸ه

آغاز: «جواهر حمد و ثناء نثار بارگاه کبریا حضرت علام الغیوب که بمقتضی «ان من شی الاّ عندنا خزائنه» حقایق آسمانی را که در مرتبه...».

انجام: «عنایت الهی متعلق است به نظام اصلح و آنچه خیر است... و الله یقول الحق و هو یهدی السبیل و هو حسبنا و نعم الوکیل و صلی الله علی خیر خلقه و مظهر حقه محمّد و آله اجمعین.».

بنگرید به: نسخه شماره «۷۶۶۳/۴» گزارش شده در جلد «۲۰» فهرست همین کتابخانه.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «قد تمت هذه الرسالة فی یوم الجمعة تاسع شهر صفر ختم بالخیر و الظفر سنة ۱۰۳۶ من الهجرة النبویة.» ❊نوع خط: نستعلیق ❊نام کاتب: محمّدسعید بن قاسم حسنی حسینی طباطبایی ❊تاریخ کتابت: ۱۰۳۶ه ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: شرقی تعداد برگ: ۱۰ (۲۱۲ب ـ ۲۲۱ب) ❊تعداد سطر: ۲۱ ❊اندازهٔ متن: ۱۴/۵×۵/۵ سانتیمتر.

ویژگیها: در حاشیه تصحیح شده است.

☜ *الذریعة*: ۴۳۷/۳؛ *ریحانة الادب*: ۲۳۲/۲. شمارهٔ نسخه: «۱۴۰۹۹/۲۱»

۶۰۰. **الواحد لایصدر منه الاّ الواحد = رسالة فی توجیه کلام الشیخ فی ان الواحد لایصدر منه الاّ الواحد** (فلسفه، عربی)

از: سید ابراهیم بن حسین حسینی همدانی، درگذشته: ۱۰۲۶ه

آغاز: «یقول الفقیر الفانی ابراهیم الحسینی الهمدانی بصرالله تعالی بعیوب نفسه و جعل یومه خیراً من امسه... نقل ان بهمنیمار لما طلب البرهان عن الشیخ علی ان الواحد...».

انجام: «لا تتضح حقیقة الحال الا بترک الجدال و قصر الهمة علی تحصیل الکمال و مساعدة التوفیق من ذوی الافضال و الحمدلله علی کل حال و الصلوة و السلام علی محمّد و آله خیر آل».

بنگرید به: نسخه شماره «۶۵۴۳/۱۸» گزارش شده در جلد «۱۷» فهرست همین کتابخانه.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نستعلیق ❊نام کاتب: محمّدسعید بن قاسم حسنی حسینی طباطبایی [به قرینه رساله قبل] ❊تاریخ کتابت: ۱۰۳۶ هـ ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۱ (۲۲۲الف ـ ۲۲۲ب) ❊تعداد سطر: ۲۱ ❊اندازهٔ متن: ۱۴×۵/۵ سانتیمتر.

☜ *الذریعة*: ۶/۲۵؛ *طبقات اعلام الشیعة*: ۱۲/۵؛ *موسوعة مؤلفی الامامیة*: ۱۹۹/۱؛ *فهرست کتابخانه مرکزی دانشگاه تهران*: ۶۳۹/۸؛ *فهرست کتابخانه مجلس شورای اسلامی*: ۲۹۸/۹.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۰۹۹/۲۲»

۶۰۱. حاشیة تهذیب المنطق = حاشیة ضابطة الاشکال الاربعة = حل ضابطة الاشکال الاربعة

(منطق، عربی)

از: ملا عبدالله یزدی، نجم‌الدّین بن شهاب‌الدّین حسینی بهابادی، درگذشته: ۹۸۱هـ

آغاز: «حمد الآله هو بالحمد حقیق اذ ارشدنا الی رموز التدقیق ما توفیقی بغیره فی الآمال... فیقول الواثق بفضل ربه الهادی...».

انجام: «الذی هو عین ذات الموضوع فی الممکنة... بضرورة السلب فی وقت معین لا دایماً و کل ذلک ظاهر علی من له ذهن قویم و طبع مستقیم مع ممارسة...» افتاده.

بنگرید به: نسخه شماره «۸۷۴۸/۱» گزارش شده در جلد «۲۲» فهرست همین کتابخانه.

گزارش متن: نسخه موجود تنها مقدمه و مقصد اول را دارا می‌باشد.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نستعلیق ❊نام کاتب: محمّدشریف بن شمس‌الدّین محمّد [به قرینه یادداشت برگ نخست] ❊تاریخ کتابت: اوایل سدهٔ ۱۱هـ ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۶ (۲۲۳ب ـ ۲۲۸ب) ❊تعداد سطر: ۱۹ ❊اندازهٔ متن: ۱۲×۵ سانتیمتر.

ویژگیها: در حاشیه تصحیح شده است، در برگ نخست چند سطر از انجام یک رساله منطقی که در سال ۱۰۰۸هـ از سوی شمس‌الدّین محمّد بن محمّدشریف کتابت و مقابله شده وجود دارد، یک رباعی که بیت اول آن آغاز همین رساله است نیز در برگ نخست آمده است.

الذریعة: ۵۴/۶؛ کشف الظنون: ۵۱۶/۱؛ احیاء الداثر من القرن العاشر: ۱۳۵.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۰۹۹/۲۳»

۶۰۲. مغالطات (منطق، عربی)

از: ناشناخته

آغاز: «قال القسم الثانی فی الغلط و اسبابه افعال المغالطین اما ان یکون فی امور خارجة عن الدلیل او فی نفس الدلیل...».

انجام: «حله بمثل ما مرّ اذ لایلزم من عدم انتقاء جمیع الاشیاء بهذا التقدیر و حینئذ لا ینعکس بعکس النقیض.».

گزارش متن: رساله‌ای است با عنوانهای «قال ـ اقول، مغالطه ـ حله» مشتمل بر ۳۰ مغالطه و حل آن که به نظر می‌رسد شرح بخش‌هایی از یک کتاب منطقی باشد.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «تمت هذه الرسالة فی تاریخ ثانی جمادی الثانی من سنة ثلث عشر و الف من الهجرة النبویة علیه الف الف صلوة الف الف تحیة.» ❊نوع خط: نستعلیق ❊تاریخ کتابت: ۱۰۱۳هـ ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۱۱ (۲۲۹ب ـ ۲۳۹الف) ❊تعداد سطر: ۱۹ ❊اندازهٔ متن: ۱۴×۵ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۲۰×۱۰/۵ سانتیمتر ❊نوع جلد: تیماج قهوه‌ای با ترنج و سرترنج و لچک.

ویژگیها: در حاشیه تصحیح شده است، قسمت زیرین برخی از برگها ترمیم گردیده است، گویاً این رساله نیز از سوی محمّد سعید طباطبایی کاتب رساله‌های قبلی کتابت گردیده است.

فهرست کتابخانه ملی ملک: ۴۵۰/۷.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۰۹۹/۲۴»

۶۰۳. فریدة الاصقاع فی ترجمة سلوان المطاع (اخلاق، فارسی)

از: سید نعمت‌الله بن محمّد هادی موسوی شوشتری جزایری، درگذشته: پس از ۱۲۳۳ه

آغاز: «آغاز ترجمه کلمه و افتتاح نگارش اقلام حمد و شکر اعلی حضرت ملک علام... اما بعد بنده درگاه اله و داعی خلود دولت و بسطتت...».

انجام: «و گفته‌اند هرگاه عبودیت متحقق از خدمت معبود... پادشاه را خدمت می‌فرمایند در تدبیر و تأدیب و محافظت...» افتاده.

گزارش متن: این کتاب در ۵ سلوانه (تفویض، تأسی، صبر، رضا و زهد) مشتمل بر حکایات و اخبار سلاطین توسط محمّد بن محمّد قرشی اندلسی معروف به ابن‌ظفر مکی (۵۶۸ه) تدوین شده و ترجمه آن به نام محمّدعلی میرزا دولت‌شاه متخلص به دولت (۱۲۰۳ـ۱۲۳۷ه) فرزند ارشد فتحعلیشاه قاجار حاکم خوزستان، لرستان و کرمانشاه در هشتم ربیع‌الاول ۱۲۳۳ه صورت گرفته است. در پایان سلوانه دوم مترجم گوید: (در کتب سیر مسطور و ما بین مردم شوشتر مذکور و مشهور است که شادروان و بند میزان شوشتر که در پیش رودخانه آنجا بنا شده از بناهای قیصرند. ... اما بند میزان تا زمان سلطنت شاه سلطان حسین صفوی برقرار بوده و در آن زمان به سببی از اسباب بریده و خراب تا سال یکهزار و دویست و بیست دو هجری که ایالت و داراء عربستان به نواب مالک القلوب و الرقاب شاهزاده عظیم النوال بهی الجلال که این ترجمه به نام نامی و القاب... تدوین شده رسید... به بستن بند فرمان دادند... و در مدت ده سال به اتمام رسانیدند. مترجم در این ترجمه از دو کتاب «کنز الملوک و فائق البیان» خود نام برده، ترجمه ترکی سلوان المطاع به سال ۱۲۸۵ه در استانبول ترکیه به چاپ رسیده است.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نسخ ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۱۳ه ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۱۱۱ ❊تعداد سطر: ۱۶ ❊اندازهٔ متن: ۹×۱۵ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۱۳/۵×۲۰ سانتیمتر ❊نوع جلد: تیماج زرشکی مجدول با ترنج و سرترنج و لچک، عطف، تیماج قهوه‌ای.

ویژگیها: در برگ نخست مهر بیضی «عبده الراجی حسین الموسوی ۱۲۵۲» آمده است، برگ دوم کتاب افتاده، نسخه رطوبت و آسیب دیده است.

الذریعة: ۹۱/۱۶، ۲۲۲؛ *کشف الظنون:* ۹۹۸/۲؛ *الکرام البررة:* ۶۰۱/۳؛ *فهرستواره کتابهای فارسی:* ۵۴۳/۶؛ *فهرس المطبوعات الترکیة العثمانیة:* ۱۲/۲؛ *شرح حال رجال ایران:* ۴۳۰/۳؛ *فهرست کتابخانه ملی:* ۴۲۳/۳و ۳۱۸/۶.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۱۰۰»

۶۰۴. غرر الحکم و دررالکلم (حدیث، عربی)

از: ابی‌الفتح عبدالواحد بن محمّد آمدی، درگذشته: ۵۱۰هـ

آغاز: افتاده «... ضادّوا الغفلة بالیقظة، ضادوا الغباوة بالفطنة... مما ورد من حکم امیرالمومنین علی بن ابی‌طالب علیه‌السلام فی حرف الطاء...».

انجام: «یا ایها الناس اقبلوا النصیحة ممن نصحکم... و اعلموا ان الله سبحانه لم یمدح من القلوب الاّ... » افتاده.

بنگرید به: نسخه شماره «۲۲۷» گزارش شده در جلد «۱» فهرست همین کتابخانه.

گزارش متن: نسخه موجود از حرف طاء آغاز و تا بخشی از حرف یاء به انجام می‌رسد.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نسخ ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۹ هـ ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۳۷ ❊تعداد سطر: ۱۵ ❊اندازهٔ متن: ۱۵×۹ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۱۹×۱۳ سانتیمتر ❊نوع جلد: تیماج قهوه‌ای با ترنج ضربی.

ویژگیها: اندکی حاشیه‌نویسی دراد با نشان«ه». در حاشیه تصحیح گردیده است، نسخه رطوبت و آسیب دیده، سپس ترمیم گردیده است.

الذریعة: ۳۸/۱۶؛ *کشف‌الظنون:* ۱۲۰۰/۲؛ *ریحانة الادب:* ۶۲/۱.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۱۰۱»

۶۰۵. تحریر مقالة ارشمیدس فی تکسیر الدائرة = تحریر تکسیر الدائرة لارشمیدس (هندسه، عربی)

از: خواجه نصیرالدّین محمّد بن محمّد طوسی، درگذشته: ۶۷۲ه

آغاز: «مقالة ارشمیدس فی تکسیر الدایرة و هی ثلثة اشکال الاول کل دایرة فهی مساویة لمثلث قائم الزاویة...».

انجام: «فنسبة مربع القطر الی سطح نسبة ثمانیة و عشرین الی اثنین و عشرین بل نسبة اربعة عشر الی احد عشر و ذلک ما اردناه».

بنگرید به: نسخه شماره «۴۵۲۱/۵» گزارش شده در جلد «۱۲» فهرست همین کتابخانه.

گزارش متن: خواجه نصیرالدین طوسی این مقاله را به رساله «تحریر کره و استوانه= شرح الکرة و الاسطوانة» افزوده است. در نسخه ارجاعی تنها تحریر الکرة و الاستوانة معرفی گردیده است.

گزارش نسخه: *ترقیمه: «تمّ فی ثالث عشر جمادی‌الاولی سنة اثنین و تسعمایة.» *نوع خط: نسخ *تاریخ کتابت: ۹۰۲ه *عنوانها و نشانیها: قرمز *نوع کاغذ: شرقی *تعداد برگ: ۶ (۲ب ـ ۷الف) *تعداد سطر: ۱۷ *اندازهٔ متن: ۱۲×۷ سانتیمتر.

ویژگیها: نسخه‌ای است نفیس، یک مورد حاشیه‌نویسی دارد با نشان «ه» در برگ نخست مهر بیضی «محمّد امین بن عبدالنبی» و مهر دایره ناخوانا آمده، در برگ دوم تملک «من کتب العبد الفقیر هاشم السید احمد المدرسی» با مهر بیضی «احمد بنده اولاد محمّد» آمده است، یک معمای ریاضی و یک بیت شعر ترکی و دو بیت شعر فارسی نیز در برگ نخست آمده، نسخه رطوبت دیده است.

الذریعة: ۳۹۲/۳؛ احوال و آثار خواجه نصیر طوسی: ۳۶۲، ۵۵۸.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۱۰۲/۱»

۶۰۶. تحریر معرفة مساحة الاشکال البسیطة و الکریة (هندسه، عربی)

از: خواجه نصیرالدین محمّد بن محمّد طوسی، درگذشته: ۶۷۲ه

آغاز: «الطول اول الاقدار التی تحد الاشکال و هو ما امتد علی الاستقامة فی الجهتین جمیعاً...».

انجام: «و کل ما وضعنا فی کتابنا فانه من علمنا الاّ معرفة المحیط من القطر فانه من عمل ارشمیدس لیتوالی علی نسبة واحدة فانه من عمل منالاوس کما مر ذکره و الحمدلله وحده. ».

گزارش متن: اصل این رساله از تألیفات بنی موسی محمّد، حسن و احمد می‌باشد مشتمل بر هجده شکل که به جز دو موردی که در انجام آمده بقیه از ابتکارات آنها بوده و خواجه نصیرالدین طوسی این رساله را تحریر نموده است این اثر به سال ۱۳۵۹ه در حیدرآباد دکن به چاپ رسیده است.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «تم کتابتها عشرین من جمادی الاولی سنة اثنین و سبعمائة [در نسخه چنین آمده]» ❊نوع خط: نسخ ❊تاریخ کتابت: ۹۰۲ه ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۱۷(۷ب ـ ۲۳ب) ❊تعداد سطر: ۱۷ ❊اندازهٔ متن: ۱۲×۷ سانتیمتر.

ویژگیها: نسخه رطوبت دیده است.

☜ *الذریعة:* ۳۹۲/۳؛ *کشف‌الظنون:* ۳۵۷/۱؛ *احوال و آثار خواجه نصیر طوسی:* ۳۵۶؛ *فهرست کتابخانه مجلس شوری اسلامی:* ۲۰۴۱/۱۰.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۱۰۲/۲»

۶۰۷. **منازل القمر = ذکر منازل القمر = کتاب اشنوطاس فی القمر و ما یعمل فی منازله** (احکام نجوم، عربی)

از: اشنوطاس

آغاز: «قال اشنوطاس ذکر منازل القمر فی کل برج و هی ثمانی و عشرین منزلة اولها الشرطین و هو اول درجة فی الحمل الی اثنی عشرة درجة...».

انجام: «ولد فی هذا الیوم ذکرا کان او انثی کان سعیداً ذکیا محموداً مبارکاً حسن السیرة ما عاش و الله اعلم بالصواب».

گزارش متن: رساله‌ای است در احکام اخترشناسی، مربوط به منازل بیست و هشتگانه قمر از قبیل خرید و فروش، عقد و نکاح، ولادت و...، در پائین برگ انجام چنین

آمده «هذا آخر ما تکلم به الحکیم هرمس علیه‌السلام کمل بحمدالله و عونه و توفیقه.»

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نسخ ❊تاریخ کتابت: اوایل سدهٔ ۱۰هـ ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۱۱(۲۴ب ـ ۳۴الف) ❊تعداد سطر: ۱۳ ❊اندازهٔ متن: ۱۱/۵×۸ سانتیمتر.

ویژگیها: نسخه‌ای است نفیس، در حاشیه تصحیح گردیده، نسخه رطوبت دیده است.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۱۰۲/۳»

۶۰۸. المختصر فی علم الاسطرلاب = مختصر فی معرفة الاسطرلاب

(اخترشناسی، فارسی)

از: فضل‌الله بن اسمعیل بن محمّد بن اسمعیل قومسانی[1]

آغاز: «الباب الاول فی معرفة اسامی الاصطرلاب و آن حلقه است و عروه و کرسی و ام و حجره نیز خوانند و بر وی مکتوب است سیصد و شصت درجه...».

انجام: «همچنین میل آخر جوزا معلوم کن اگر کج له باشد اصطرلاب درست بود... تمام شد این مختصر در علم اصطرلاب.».

گزارش متن: رساله‌ای است در معرفت اسطرلاب مشتمل بر ده باب، باب اول:در معرفت اسامی اسطرلاب، باب دوم: در معرفت ارتفاع، باب سیم: در معرفت طالع، باب رابع: در معرفت قوس النهار و قوس اللیل و مستوی و معوج، باب پنجم: در معرفت میل، باب ششم: در تحویل سنی عالم و موالید، باب هفتم: در معرفت اعمال اللیل به ارتفاع کواکب ثابته، باب هشتم: در معرفت ظل اقدام و اصابع، باب نهم: در معرفت طلوع فجر، باب دهم: در معرفت امتحان اسطرلاب. بر فراز رساله آمده: جمعه فضل الله بن اسمعیل بن محمّد بن اسمعیل قومسانی. با توجه به ابواب و مطالب رساله احتمال دارد از بیست باب خواجه نصیرالدین طوسی گرفته شده باشد.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نسخ ❊تاریخ کتابت: اوایل سدهٔ ۱۰هـ ❊عنوانها و

---

۱. قومس نام قدیم شهرستان دامغان می‌باشد.

نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۵ (۳۴ب ـ ۳۸ب) ❊تعداد سطر: ۱۶ ❊اندازهٔ متن: ۱۲/۵×۹ سانتیمتر.

ویژگیها: نسخه رطوبت دیده است.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۱۰۲/۴»

۶۰۹. المختصر فی معرفة اسطرلاب زورقی = اسطرلاب زورقی

(اخترشناسی، فارسی)

از: ناشناخته

آغاز: «بدان ای عزیز که اسطرلاب زورقی مانند آسمانست... باب اول در بیان آلات و خطوط عضاده این اصطرلاب...».

انجام: « پس آن موقع جزو شمس در تیر زورق تا مدار رأس الحمل میل شمس بود شمالی و الله اعلم.».

بنگرید به: نسخه شماره «۹۹۶۹/۲» گزارش شده در جلد «۲۵» فهرست همین کتابخانه.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نسخ ❊تاریخ کتابت: اوائل سدهٔ ۱۰ه ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۴(۳۸ب ـ ۴۱الف) ❊تعداد سطر: ۱۶ ❊اندازهٔ متن: ۱۲×۹ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۱۸×۱۳ سانتیمتر ❊نوع جلد: مقوای سبز همراه با لبه برگردان، عطف و حاشیه‌ها: تیماج زرشکی.

ویژگیها: در حاشیه تصحیح گردیده است، در برگ انجام مطلبی در مورد شناخت ربع ساعات بدین آغاز «اگر خواهی بر ربع ساعات بدانی پس نگاه کن تا غایت چندست...» آمده و بعد از آن نیز یک جدول ۲۱×۱۰ در تکسیر و یک جدول ۱۷×۸ در تکسیر ایام هفته وجود دارد، قبل از آن نیز چند سطر در مورد استفاده از جدول آمده و در آن به سال ۸۷۲ه اشاره گردیده است.

☜ *فهرستواره کتابهای فارسی:* ۲۸۱۲/۴.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۱۰۲/۵»

۶۱۰. مسائل ابن طی = المسائل الفقهیة (فقه شیعه، عربی)

از: ابن طی، ابوالقاسم علی بن محمّد عاملی فقعانی، درگذشته: ۸۵۵ه

آغاز: «الحمدلله المتفرد بالقدم و الدوام المنزه عن مشابهة الاعراض و الاجسام... اما بعد فانی استمدّ من الله المعونة و تیسیر المؤونة علی جمع مسایل...».

انجام: «و لم یکن اباالهب اعور و انما العرب تقول لمن لیس له اخ من الام و الاب اعور تمت المسائل المفیدة بالالفاظ الحمیدة لذوی الالباب و البصائر من مسائل السید الامجد... و الشهید المرحوم فرحمه الله علیهما و علی من دعا لهما و للکاتب و للمومنین و المومنات.».

گزارش متن: کتابی است به ترتیب ابواب کتابهای فقهی که فتاوای تنی چند از علما و فوایدی از مولف در آن گرد آمده و به سال ۸۲۴ه به انجام رسیده است. فقیهانی که فتاوی آنان در این مسائل آمده عبارتند از: سید عمید الدین خواهر زاده علامه حلی، فخرالمحققین فرزند علامه حلی، شهید اول و سید بدرالدین حسن بن ایوب مشهور به ابن نجم‌الدین، نسخه موجود به جز نسخه گزارش شده در جلد ۱۸ به شماره ۶۸۶۵ می‌باشد.

این کتاب در ضمن موسوعة ینابیع الفقهیة به چاپ رسیده است.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «وافق الفراغ من نساختها ضحوة نهار الجمعة سادس عشر ذی الحجة من شهور سنة ثمانمائة و خمسین و ثلاث سنین و الحمدلله رب العالمین و صلی الله علی افضل المرسلین محمّد و آله الطیبین الطاهرین.» ❊نوع خط: نسخ ❊تاریخ کتابت: ۸۵۳ه ❊عنوانها و نشانیها: شنگرف ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۱۹۲ ❊تعداد سطر: ۱۹ ❊اندازهٔ متن: ۱۴×۹ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۱۸/۵×۱۳/۵ سانتیمتر ❊نوع جلد: تیماج زرشکی، عطف: تیماج قرمز.

ویژگیها: نسخه‌ای است بسیار نفیس، کتابت شده در حیات مولف و دارای تصحیح و مقابله، ترجمه فارسی برخی لغات و نیز عناوین در حاشیه تحریر شده است، برفراز برگ نخست عبارت «کتاب المسائل... للشیخ ابن حلی و هو الشیخ ابوالقاسم علی بن علی... المتوفی سنة ۸۵۵ و قد نسخ هذا الکتاب قبل وفاته سنتین بخطه و قلمه» آمده همچنین در برگ پایانی دستخطی در معرفی کتاب وجود دارد که در سطر پایانی آن چنین آمده «و لم اعثر علی نسخة اخری لهذا الکتاب و لعلها بخط جامعها الله اعلم»، عبارت «عبدالله بن محمّد بن علی الاعرج الحسینی ابن اخت العلامه جمال‌الدّین قدس الله روحهما و السید الفقیه عن

مشایخنا الامامیة «رض» و اخوه عبدالمطلب الشهیر بالعمیدی روی عنهما الحسن بن ایوب الشهیر بابن نجم‌الدین ابن الاعرج کذا فی نظ» و عبارت «فابن نجم المذکور شریک الشهید فی التدریس عند السید بن[1] موسوی عن الفخر ایضا، و یروی عنه کذلک و یروی عنه ایضا عن السید بن نجم‌الدین شیخ جعفر بن حسام العنیانی العاملی و ابن طی جامع هذا الکتاب» در برگ قبل از پایان آمده است. رطوبت و آسیب دیده و برخی از برگهای نسخه ترمیم گردیده، عبارتی نیز در انجام نسخه محو گردیده است.

☜ *الذریعة:* ۳۳۱/۲۰؛ *ریحانة الادب:* ۸۵/۸؛ *ریاض العلماء:* ۱۵۸/۴؛ *موسوعة طبقات الفقهاء:* ۱۵۸/۹. شمارهٔ نسخه: «۱۴۱۰۳»

۶۱۱. **تفسیر سورة الحدید** (تفسیر، عربی)

از: ملاصدرا، صدرالدین محمّد بن ابراهیم شیرازی، درگذشته: ۱۰۵۰ه

آغاز: «الحمدلله الذی افاض علی قلوب اولیائه لآلی جواهر القرآن و دلایل کنوزه و اشرق علی ضمیر احبائه لوامع اسرار التبیان...».

انجام: «و لرسوله الهادی الی طریق التوحید باسرار کلماته و رموز آیاته محمّد و آله الصلوة و الدعاء کفاء ارشادهم للخلق و افضالهم و جزاء هدایتهم للناس و اکمالهم اولاً و آخراً».

بنگرید به: نسخه شماره «۹۹۹۳/۳» گزارش شده در جلد «۲۵» فهرست همین کتابخانه.

گزارش متن: این تفسیر به سال ۱۳۲۲ه و ۱۳۴۴ه در ایران به چاپ رسیده است.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «تمت هذه الرسالة الشریفة فی یوم السبت ثامن شهر شوال المکرم سنة ۱۲۱۸ فی دارالسلطنة اصفهان فی المدرسة نم آورد «فی اوان التحصیل.» ❊نوع خط: نستعلیق ❊نام کاتب: احمد بن علی محمّد رشتی [به قرینه رساله سوم] ❊تاریخ کتابت: ۱۲۱۸ه ❊محلّ کتابت: اصفهان ❊عنوانها و نشانیها: مشکی ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۷۴ (۱ب ـ ۷۴ب) ❊تعداد سطر: ۲۰ ❊اندازهٔ متن: ۱۲×۶/۵ سانتیمتر.

---

۱. در نسخه چنین آمده است.

ویژگیها: حاشیه نویسی دارد با نشان «منه». در حاشیه تصحیح و با نشان «بلغ» و «بلغ مقابلة» مقابله گردیده است، مهر بیضی «علی بن منصور حسینی» در آغاز نسخه ومناجاتی در چند سطر در برگ آغازین آمده است.

الذریعة: ۳۳۷/۴؛ *ریحانة الادب:* ۳۱۷/۳؛ *فهرست کتابهای چاپی عربی:* ۲۰۲.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۱۰۴/۱»

۶۱۲. **حدوث العالم = رسالة فی اثبات حدوث العالم** (فلسفه، عربی)

از: حسین بن ابراهیم تنکابنی، شهادت: ۱۰۱۱ یا ۱۱۰۵ه

آغاز: «الحمدلله المتفرد بوجوب وجوده عن کل عین المتعالی من الزمان والاین المخرج له عن ظلمة العدم بنور ذاته المبری عن البطلان...».

انجام: «و کلما یکون مصححاً لانتزاع المکان لایکون الا جسماً تعالی عن ذلک علواً کبیراً».

بنگرید به: نسخه شماره «۴۱۲۳/۲» گزارش شده در جلد «۱۱» فهرست همین کتابخانه.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «تمت بعون الله تعالی و حسن توفیقه فی سنة ۱۲۲۱» ❊نوع خط: نستعلیق ❊نام کاتب: احمد بن علی محمّد رشتی [به قرینه رساله سوم] ❊تاریخ کتابت: ۱۲۲۱ه ❊عنوانها و نشانیها: مشکی ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۲(۷۵الف ـ ۷۶ب) ❊تعداد سطر: ۲۰ ❊اندازهٔ متن: ۱۲×۶/۵ سانتیمتر.

ویژگیها: در حاشیه تصحیح گردیده است.

الذریعة: ۸۹/۱؛ *الکواکب المنتشرة:* ۱۹۱؛ *دانشنامه جهان اسلام:* ۳۰۲/۸.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۱۰۴/۲»

۶۱۳. **المسائل المتفرقة = جنگ** (فلسفه، عربی)

از: احمد بن علی محمّد رشتی، درگذشته: پس از ۱۲۲۱ه

آغاز: «فی تحقیق مهیة المزاج و انیتها اما المهیة و هی کیفیة بسیطة ملموسة من جنس

اوائل الملموسات متوسطة بين الاربع...».

انجام: «فاذا فرض البيت انساناً... تنعكس النسبة فيمينه يحاول يساراً و بالعكس و عرش ربنا مقبل اى بمنزله رجل مقبل انتهى.».

گزارش متن: مجموعه‌ای است از مطالب پراکنده در موضوع فلسفه که مولف آنها را از کتابهای گوناگون گردآورده و هر کدام دارای آغاز و انجام مستقل و چون مقاله‌ای می‌ماند.

۱) مطلبی در تحقیق مزاج به نقل از طبیعات اسفار و دیگر مصنفات ملاصدرا که در انجام آن آمده «نقلته من مصنفات قدوة العارفين العارف الشيرازى قدس‌سره ... احمد بن على محمّد الرشتى».

۲) نقل مطلبی از بحارالانوار علامه مجلسی با این آغاز «اعلم ان شيخنا المجلسى قدس‌سره بعد ما نقل اقوال المتكلمين و الفلاسفة فى بيان اسباب الكائنات فى الجوّ فى باب السحاب من مجلد السماء و العالم...».

۳) طرح کلامی از شفای ابن سینا و اعتراضات و پاسخهای آن در مورد تناهی ابعاد.

۴) نقل مطلبی از شرح هدایه ملاصدرا با این آغاز «و اعلم انّ الشكل الطبيعى للبسيط هو الكرة....».

۵) نقل مطلبی از تعلیقات لاهیجی بر شرح تجرید در بیان مطلب فوق.

۶) در معنی ریاح و سحاب و ذکر آیات و روایات مربوط به آن.

لازم به ذکر است که ۲ نسخه نسبتاً حجیم از آثار مولف و به خط وی در همین کتابخانه به شماره‌های ۶۱۳۴ و ۶۱۳۵ موجود می‌باشد.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نستعلیق ❊نام کاتب: نسخه اصل به خط مولف ❊تاریخ کتابت: اوایل سدهٔ ۱۳هـ ❊عنوانها و نشانیها: مشکی ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۱۴ (۷۷الف ـ ۹۰ب) ❊تعداد سطر: ۲۲ ❊اندازهٔ متن: ۱۴×۷ سانتیمتر.

ویژگیها: حاشیه‌نویسی دارد با نشان «احمد»، در حاشیه تصحیح گردیده است.

☜ *موسوعة مؤلفى الامامية*: ۲۷۳/۴.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۱۰۴/۳»

۶۱۴. تفسیر آیة النور (تفسیر، عربی)

از: ملاصدرا، صدرالدین محمّد بن ابراهیم شیرازی، درگذشته: ۱۰۵۰ه

آغاز: «الحمد لواهب العقل و الخیر والجود و الصلوة و السلام علی نقطة دایرة الوجود و نکهته سر الله فی کل موجود... ان هذه نکات متعلقه بتفسیر آیة النور...».

انجام: «و غشاوة الامتراء و الشک و الانحراف عن الحجة البیضاء هذا آخر ما قصدنا ابرازه و حاولنا اظهاره».

بنگرید به: نسخه شماره «۷۷۱۶/۱» گزارش شده در جلد «۲۰» فهرست همین کتابخانه.

گزارش متن: این تفسیر چندین بار در ایران به چاپ رسیده است.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «کتبه العبد الاثم الجانی احمد بن علی محمّد الرشتی الگیلانی... فی شهر ذیقعدة الحرام فی سنة ثمانیة عشر و مأتین بعد الالف من الهجرة النبویة فی دار السلطنة اصفهان فی المدرسة نم آورد.» ❊نوع خط: نستعلیق ❊نام کاتب: احمد بن علی محمّد رشتی ❊تاریخ کتابت: ۱۲۱۶ه ❊محلّ کتابت: مدرسه نم آورد اصفهان ❊عنوانها و نشانیها: مشکی ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۳۰(۹۱ب ـ ۱۲۰ب) ❊تعداد سطر: ۲۰ ❊اندازهٔ متن: ۱۲×۶/۵ سانتیمتر.

ویژگیها: در حاشیه تصحیح و با نشان «بلغ» و عبارت «الحمدلله الذی وفقنی علی مقابلته و تصحیحه ایضا و کان هذا فی شهر رجب المرجب من شهور سنة ۱۲۲۰» در انجام مقابله گردیده است.

الذریعة: ۳۳۴/۴؛ *ریحانة الادب:* ۳۱۷/۳؛ *فهرست کتابهای چاپی عربی:* ۱۹۷.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۱۰۴/۴»

۶۱۵. حل عبارة من کتاب الافق المبین = شرح شبهة جزر الاصم (فلسفه، عربی)

از: حسین بن ابراهیم تنکابنی، شهادت: ۱۱۰۱ یا ۱۱۰۵ه

آغاز: «و مما یلحق بهذا المقام المعضلة الملقبة بالجذر الاصم و هی الداء العضال التی رعیت الاسلاف و الاخلاف من الذین هم الآباء الروحانیة...».

انجام: «فلا یلزم المحذور من اجتماع الصدق و الکذب فی نسبة عقد حملی شخصی و له الحمد علی نعمه و الصلوة علی من اصطفاه و جعله خیر البریة و علی آله المعصومین صلوات الله و تسلیماته علیهم اجمعین».

گزارش متن: توضیح کوتاهی است بر عبارتی از کتاب الافق المبین میرداماد در مورد شبهه جزر الاصم که در آغاز آن چنین آمده «هذه من عبارات سلطان الحکماء المتألهین ثالث المعلمین امیر محمّد باقر الملقب بالداماد قدس الله روحه و رفع درجاته فی کتابه المسمی بالافق المبین ذکرتها مع ما سنح لی العبد الذلیل شیخ حسین بن ابراهیم تنکابنی تجاوز الله عنهما الذنوب.»

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «تمت فی سنة ۱۲۲۱» ❊نوع خط: نستعلیق ❊نام کاتب: احمد بن علی محمّد رشتی [به قرینه رساله سوم] ❊تاریخ کتابت: ۱۲۲۱هـ ❊عنوانها و نشانیها: مشکی ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۲(۱۲۱الف ـ ۱۲۲الف) ❊تعداد سطر: ۲۰ ❊اندازهٔ متن: ۱۲×۶/۵ سانتیمتر.

الکواکب المنتشرة: ۱۹۱؛ *دانشنامه جهان اسلام:* ۳۰۲/۸.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۱۰۴/۵»

۶۱۶. حدود الاشیاء = کتاب شیئ (فلسفه، عربی)

از: شیخ الرئیس حسین بن عبدالله بن سینا، درگذشته: ۴۲۷هـ

آغاز: «الحمدلله رب العالمین... اما بعد فان بعض اصدقایی سئلونی ان املی لهم حدود الاشیاء یطالبون بتحدیدها... فنقول اما صعوبته بحسب الحد الحقیقی فهو امر...».

انجام: «و القدیم بحسب الزمان هو الذی لیس له مبدأ زمانی... هو الذی لیس له مبدأ و هو الاول الحق جل ذکره تم الحدود للشیخ الرئیس.».

بنگرید به: نسخه شماره «۱۹۵۲/۴» گزارش شده در جلد «۴» فهرست همین کتابخانه.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «تم الرسالة فی سنة مأئتان احدی و عشرین بعد الالف.» ❊نوع خط: نستعلیق ❊نام کاتب: احمد بن علی محمّد رشتی [به قرینه رساله سوم] ❊تاریخ کتابت: ۱۲۲۱هـ ❊عنوانها و نشانیها: مشکی ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۸ (۱۲۳ب - ۱۳۰ب) ❊تعداد سطر: ۲۰ ❊اندازهٔ متن: ۱۲×۶/۵ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۱۸×۱۱

سانتیمتر ❊نوع جلد: تیماج زرشکی.

ویژگیها: در حاشیه تصحیح گردیده است، ۲ بیت از اشعار حافظ در برگ پایانی آمده است، نسخه اندکی رطوبت دیده است.

الذریعة: ۳۰۰/۶؛ مصنفات ابن سینا: ۷۲؛ فهرست کتابهای چاپی عربی: ۴۵۶.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۱۰۴/۶»

۶۱۷. مناط الاحکام (اصول فقه، عربی)

از: ملا نظر علی بن سلطان محمّد طالقانی خراسانی[1]، درگذشته: ۱۳۰۶ه

آغاز: «الحمدلله الذی فضلنا علی کثیر من العباد و الصلوة و السلام علی خیر خلقه محمّد و آله... البحر الاولی فی بیان مایتناهی و ما لا یتناهی و فیه انهار...».

انجام: «او یواجر نفسه فی صنعة ذلک الشی او حفظه او یواجر نفسه فی هدم المساجد ضراراً او قتل...» نانوشته.

بنگرید به: نسخه شماره «۴۰۶۹» گزارش شده در جلد «۱۱» فهرست همین کتابخانه.

گزارش متن: این کتاب به سال ۱۳۰۴ه در تهران به چاپ رسیده است. نسخه موجود تنها تا نیمه بحر عاشر را دارد.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نستعلیق ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۱۴ه ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۸۱ ❊تعداد سطر: ۲۰ ❊اندازهٔ متن: ۱۳×۶/۵ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۱۸×۱۱ سانتیمتر ❊نوع جلد: مشمع مشکی، عطف: تیماج مشکی.

ویژگیها: در حاشیه تصحیح گردیده است، دستخط مبارک پدر بزرگوارم حضرت آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی (ره) بر برگ نخست آمده، برگهایی از آغاز ترمیم گردیده است.

الذریعة: ۲۷۸/۲۲؛ ریحانة الادب: ۱۹/۴؛ موسوعة طبقات الفقهاء: ۸۷۹/۱۴؛ فهرست کتابهای چاپی عربی: ۹۱۰.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۱۰۵»

---

۱. نظر علی بن اسمعیل شریف کرمانی حائری، فهرست کتابهای چاپی عربی: ۹۱۰.

۶۱۸. ترجمه مختصر النافع (فقه شیعه، فارسی)

از: ناشناخته

آغاز: افتاده «... نباشد بر پشت دست خود کند و باکی نباشد بر کاغذ و مکروه باشد چون نوشته باشد و باید که ملک باشد و پاک باشد... هفتم در بانک نماز و آنچه لاحق است بدو...».

انجام: «چون بیّنه او گواهی بسبب دهد دون بیّنه خارج خواه سبب از آن جمله باشد که متکرر شود چون ابتیاع یا متکرر نشود...» افتاده.

گزارش متن: ترجمه‌ای است از کتاب مختصر النافع محقق حلی که به علت افتادگی آغاز و انجام نام مترجم ناشناخته ماند. نسخه‌ای از ترجمه مختصر النافع درجلد ۵ صفحه ۳۸۴ فهرست آستان قدس رضوی معرفی گردیده که آغاز آن با نسخه موجود مقابله شد و همخوانی ندارند و نسخه دیگری در فهرست جامع گوهرشاد ۲۰۸۴/۴ معرفی گردیده که مترجم آن احمد بن محمّد قمی می‌باشد که مقابله آغاز و انجامش با نسخه موجود میسر نبود.

نسخه موجود از اوایل کتاب الصلوة آغاز و تا پایان کتاب القضاء به انجام می‌رسد.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نسخ ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۱۱ه ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۱۳۵ ❊تعداد سطر: ۱۷ ❊اندازهٔ متن: ۱۲×۷/۵ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۱۹×۱۲/۵ سانتیمتر ❊نوع جلد: تیماج مشکی مجدول، عطف: تیماج مشکی.

ویژگیها: اندکی حاشیه‌نویسی دارد با نشان «۱۲». در حاشیه تصحیح گردیده است، در برگ دوم مهر بیضی «اللهم صل علی محمّد و آل محمّد» و در برگ ۳۷ مهر بیضی «...طالب ...محمّد» و در برگ ۹۷ مهر هشت گوش و در برگ ۱۰۷ مهر بیضی ناخوانا آمده است، نسخه اندکی رطوبت دیده است، چند برگ در آغاز و انجام نسخه نانوشته مانده است.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۱۰۶»

۶۱۹. فتح الوهاب بشرح الآداب= شرح آداب البحث للسمرقندی (منطق، عربی)

از: قاضی زکریا بن محمّد انصاری، درگذشته: ۹۲۶ه

آغاز: افتاده «... علی مفیض النعمة او بمعنی الاعتداد بها علی المنعم علیه او بمعناها... لواهب العقل الذی هو افضل النعم اذ هو وسیلة للسعادة...».

انجام: «و علی التقدیرین یلزم احد الامکانین الی آخر الدلیل تم شرح الرسالة و لله الحمد و المنة... قال مولفه فسح الله فی مدته و کان تمامه فی الثانی و العشرین... و حسبناالله و نعم الوکیل».

گزارش متن: شرحی است مزجی بر آداب البحث محمّد بن اشرف حسینی سمرقندی که در آن از قطب‌الدین گیلانی، [سید شریف] زنجانی و محمّد بهشتی نام برده است این شرح در ۲۲ صفر سال ۸۶۸ به انجام رسیده است.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نسخ ❊تاریخ کتابت: اواخر سدهٔ ۹ه ❊عنوانها و نشانیها: شنگرف ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۳۲ ❊تعداد سطر: ۱۷ ❊اندازهٔ متن: ۱۲×۹ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۱۹×۱۴ سانتیمتر ❊نوع جلد: تیماج مشکی با ترنج.

ویژگیها: نسخه‌ای است نفیس، در حاشیه تصحیح و با نشان «بلغ»و «بلغ مقابلة علی خط مولفه ابقاه الله تعالی» در حیات مولف مقابله گردیده است، یک برگ از آغاز نسخه افتاده و در برگ دوم مهر بیضی «صراط علی حق نمسکه» آمده است، نسخه رطوبت و آسیب دیده، سپس ترمیم گردیده است.

کشف‌الظنون: ۱۲۳۶/۲؛ *هدیة العارفین*: ۳۷۴/۱؛ *جامع الشروح و الحواشی*: ۶۴/۱.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۱۰۷»

۶۲۰. فارسی هیئت = هیئت فارسی (اخترشناسی، فارسی)

از: علاءالدین علی بن محمّد قوشچی، درگذشته: ۸۷۹ه

آغاز: «الحمدلله رب العالمین حمد الشاکرین... اما بعد این کتابیست مشتمل بر مقدمه و دو مقاله مقدمه در بیان آنچه پیش از شروع در این علم دانست...».

انجام: «و اعظم ثوابت مرصوده دویست و بیست دو برابر زمین است و اصغر ثوابت

مرصوده بیست و سه برابر زمین است».

بنگرید به: نسخه شماره «۴۳/۲» گزارش شده در جلد «۱» فهرست همین کتابخانه.

گزارش متن: جهت بررسی بیشتر به نسخه شماره ۱۱۴۸۶/۲ این فهرست رجوع شود.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «تمت الکتاب بعون الملک الوهاب» ❊نوع خط: نسخ زیبا ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۱۳هـ ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۵۳ (۹ب ـ ۶۲الف) ❊تعداد سطر: ۱۴ ❊اندازهٔ متن: ۱۴×۷ سانتیمتر.

ویژگیها: حاشیه‌نویسی دارد به خط میرزا مرحوم محمّدمهدی نایب الصدر اصفهانی. در حاشیه تصحیح گردیده است، مهر پدر عزیزم حضرت آیت الله العظمی مرعشی نجفی (ره) در آغاز و انجام آمده است، برگها مجدول به آبی و دارای کمند کشی به رنگ مشکی و قرمز می‌باشد.

☜ *الذریعة*: ۹۴/۱۶ و ۲۵۸/۲۵؛ *کشف‌الظنون*: ۱۲۳۶/۲؛ *فهرستواره کتابهای فارسی*: ۳۱۱۲/۴؛ *ریحانة الادب*: ۴۹۵/۴؛ *مکارم الآثار*: ۱۸۶۸/۵.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۱۰۸/۱»

۶۲۱. حاشیة شرح المشاعر (کلام، عربی)

از: یحیی بن محمّد شفیع بیدآبادی اصفهانی، درگذشته: ۱۳۲۵هـ

آغاز: «هو... المبدء و المعید یقول العبد الفقیر ... قد اتفق لی مطالعة شرح المشاعر للشیخ الجلیل الشیخ احمد...».

انجام: «و ما اشبه کلماته هذه بما اخبر به محی‌الدین...، حررها یحیی بن محمّد شفیع... سنة احدی عشرة و ثلثمائة بعد الالف».

گزارش متن: حاشیه‌ای است بر ابواب معاد شرح شیخ احمد احسایی بر المشاعر ملاصدرا در مورد معاد جسمانی که در روز پنج‌شنبه چهارم صفر سال ۱۳۱۱ به انجام رسیده است.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نستعلیق زیبا ❊نام کاتب: نسخه اصل و به خط محشی ❊تاریخ کتابت: ۱۳۱۱هـ ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۲ (۶۳الف ـ ۶۴الف) ❊تعداد سطر: مختلف ❊اندازهٔ متن: ۱۴×۷ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۱۹×۱۲/۵ سانتیمتر ❊نوع جلد:

تیماج مشکی مجدول.

ویژگیها: نسخه‌ای است نفیس، برگها مجدول به آبی و دارای کمند کشی مشکی و قرمز، مهر بیضی ناخوانا در انجام آمده، نسخه اندکی رطوبت دیده است.

☜ *موسوعة طبقات الفقهاء:* ۸۹۶/۱۴.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۱۰۸/۲»

۶۲۲. اسماء رجال مشکاة المصابیح (رجال، عربی)

از: ولی‌الدین محمّد بن عبدالله خطیب مشهور به خطیب فخریه، درگذشته: ۷۴۹ه

آغاز: «اللهم بک نستعین و علیک نتوکل سبحانک اللهم بحمدک علی نعمک محامدک... اما بعد فهذا کتاب فی اسماءالرجال مشتمل علی بابین، الباب الاول فی ذکر الصحابة...».

انجام: «ثم عرضت المشکوة کما استحسنها و استجادها و الحمدلله رب‌العالمین و صلی‌الله علی سیدنا محمّد و آله اجمعین الطیبین الطاهرین.».

گزارش متن: کتابی است در بیان اسماء رجال کتاب مشکاة المصابیح مولف مشتمل بر دو باب، الباب الاول فی ذکر الصحابة که به ترتیب الفبایی نوشته شده، الباب الثانی فی ذکر الائمه الاصول. در انجام کتاب چنین آمده «ثم انی ما اعتمدت فی نقل ما اوردته الاّ علی کتب الائمة الثقات... مثل الاستیعاب لابن عبدالبر و حلیة الاولیاء لابی نعیم الاصفهانی و جامع الاصول و مناقب الاخبار لابی السعادات الجزری و الکاشف لابی عبدالله الذهبی الدمشقی قال المصنف الدمشقی، قال المصنف شکر الله سعیه: و فرغت یوم الجمعه من عشرین رجب سنة اربعین و سبعمائة من جمعه و تهذیبه و تشذیبه و انا اضعف العباد الراجی... محمّد بن عبدالله الخطیب بمهاویه[1] و معاضدة شیخی و مولایی سلطان المفسرین... الحسین بن عبدالله بن محمّد الطیبی متعهم الله بطول بقائه ثم عرضت المشکوة کما استحسنها و استجادها...» در فهرست ظاهریه این کتاب به نام حسین بن عبدالله طیبی آمده است. این کتاب به همراه مشکاة المصابیح از سوی مکتبه رشیدیه دهلی در سال ۱۹۵۵ م به چاپ رسیده است.

---

۱. در نسخه چنین آمده، در نسخه چاپی معاونة آمده است.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نسخ ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۱۰هـ ❊عنوانها و نشانیها: شنگرف، ❊نوع کاغذ: شرقی❊تعداد برگ: ۱۷۷ ❊تعداد سطر: ۱۳ ❊اندازهٔ متن: ۷×۱۰/۵ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۱۲/۵×۱۷/۵ سانتیمتر ❊نوع جلد: تیماج قهوه‌ای با ترنج.

ویژگیها: نسخه‌ای است بسیار نفیس، عنوانها زرافشان می‌باشد، در آغاز نسخه دستخطی در مورد کتاب و مولف از ولی‌الله اشراقی تبریزی[1] به سال ۱۳۹۰هـ دیده می‌شود، نسخه اندکی رطوبت دیده است.

کشف‌الظنون: ۱۶۹۹/۲؛ هدیة العارفین: ۱۵۶/۲؛ فهرست مخطوطات العربیة المصورة (احمد سعید خازندار): ۱۱۱/۱؛ فهرست مخطوطات دار الکتب الظاهریة (المنتخب من مخطوطات الحدیث): ۴۶۶.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۱۰۹»

۶۲۳. ثواب الاعمال و عقاب الاعمال (حدیث شیعه، عربی)

از: شیخ صدوق، محمّد بن علی بن بابویه قمی، درگذشته: ۳۸۱هـ

آغاز: افتاده «... الذی کان یعمله حوسب علی ما بین ضعفه وقوته و عذب علیه، عقاب من خضع لصاحب سلطان او لمن یخالفه علی دینه...».

انجام: «فقال لا یقبل منه صلوة مادام فی عروقه منها شی و بهذا الاسناد عن الحسن بن علی عن عثمان بن...» افتاده.

بنگرید به: نسخه شماره «۵۶۲۰» گزارش شده در جلد «۱۵» فهرست همین کتابخانه.

گزارش متن: در این نسخه نخست احادیث مربوط به عقاب الاعمال آمده است.

---

۱. مرحوم آیت‌الله حاج میرزا ولی‌الله اشراقی تبریزی از عالمان مشهور معاصر مقیم تبریز بود، چند سال قبل به رحمت ایزدی پیوست، بر حسب وصیّت آن مرحوم کتابخانه شخصی خود را وقف بر کتابخانه بزرگ آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی (ره) نمود، بحمدالله بازماندگان ایشان آن کتابخانه را تحویل دادند.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نسخ کهن ❊تاریخ کتابت: پیرامون اواخر سدهٔ ۸هـ ❊عنوانها و نشانیها: شنگرف ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۳۶ ❊تعداد سطر: ۱۸ ❊اندازهٔ متن: ۹×۱۴ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۱۴×۱۸ سانتیمتر ❊نوع جلد: تیماج سورمه‌ای با ترنج.

ویژگیها: نسخه‌ای است بسیار نفیس و کهن، در حاشیه تصحیح گردیده است، در برگ نخست تملک درویش عطار و اسمعیل... و دو بیت شعر عربی آمده. در آغاز نسخه یک صفحه از آغاز شرح ملحة الاعراب ابومحمّد قاسم بن علی حریری آمده است، مهر پدر بزرگوارم حضرت آیت الله العظمی مرعشی نجفی (ره) در برگ آغاز آمده، نسخه رطوبت و آسیب دیده، سپس ترمیم و بازسازی گردیده است.

☜ *الذریعة*: ۱۸/۵؛ *ریحانة الادب*: ۴۳۴/۳.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۱۱۰»

۶۲۴. **تبیین العجب فیما ورد فی فضل رجب = فضائل رجب** (حدیث، عربی)

از: ابن حجر عسقلانی، احمد بن علی بن محمّد، درگذشته: ۸۵۲هـ

آغاز: «الحمدلله کثیراً و اشهد ان لا اله الا الله وحده لا شریک له و اکبر تکبیراً... اما بعد فقد تکرر سوال جماعة من الاخوان فی جمع ما ورد فی فضایل شهر رجب...».

انجام: «قال ابن دحیه الصیام عمل برّ لالفضل صوم شهر رجب فقد کان عمر ینهی عن صیامه و الله اعلم تم الکتاب... رب العالمین آمین.».

گزارش متن: رساله‌ای است در بررسی احادیث مربوط به فضایل ماه رجب که در آغاز آن به معانی رجب پرداخته، سپس ۳۸ حدیث در فضیلت صوم و صلاة در ماه رجب آورده است. نسخه‌هایی از این کتاب در دارالکتب المصریة، المکتبة الازهریة و کتابخانه چستربیتی موجود می‌باشد همچنین به سال ۱۳۵۱هـ در مصر به چاپ رسیده است.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نسخ ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۱۱هـ ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۱۹ (۱ب - ۱۹ب) ❊تعداد سطر: ۲۱ ❊اندازهٔ متن: ۹×۱۴/۵ سانتیمتر.

ویژگیها: نسخه‌ای است نفیس، در برگ نخست مهر بیضی «هادی بن حسن الموسوی» آمده است نسخه رطوبت و آسیب دیده، برگهایی از آغاز ترمیم گردیده است.

کشف‌الظنون: ۱۲۷۵/۲؛ هدیة العارفین: ۱۲۸/۱؛ ابن حجر عسقلانی و دراسة مصنفاته... ۴۴۰/۱؛ ایضاح المکنون: ۲۲۴/۱.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۱۱۱/۱»

۶۲۵. الفانید فی حلاوة الاسانید = الافانید فی حلاوة الاسانید (رجال، عربی)

از: جلال‌الدین عبدالرحمن سیوطی، درگذشته: ۹۱۱ه

آغاز: «الحمدلله و کفی و سلام علی عباده الذین اصطفی فقد سألنی سایل هل روی الامام ابوحنیفه عن الامام مالک بن انس...».

انجام: «و کذلک المامون و الرشید و المهدی و المنصور و لابیه محمّد و لجده علی و لابیه عبدالله بن عباس انتهی الجزءالموسوم بالفانید و صلی الله علی سیدنا».

گزارش متن: رساله‌ای است در پاسخ این پرسش که آیا ابوحنیفه از مالک بن انس روایت کرده یا خیر؟، سیوطی در این رساله شواهدی از کتابهای حدیثی آورده که در آن ابوحنیفه از مالک بن انس نقل نموده است. نسخه‌هایی از این رساله در خزانه تیموریه در قاهره مصر و خزانة العامة در شهر رباط کشور مغرب موجود می‌باشد.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نسخ ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۱۱ه ❊عنوانها و نشانیها: نانوشته ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۶ (۱۹ب ـ ۲۴ب) ❊تعداد سطر: ۲۱ ❊اندازه متن: ۱۴/۵×۹ سانتیمتر.

ویژگیها: یک مورد حاشیه‌نویسی دارد با نشان «حسن صدرالدین» نسخه رطوبت دیده است.

کشف‌الظنون: ۱۲۱۷/۲؛ هدیة العارفین: ۵۴۰/۱؛ مکتبة الجلال السیوطی: ۲۶۱.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۱۱۱/۲»

۶۲۶. تبییض الصحیفة بمناقب الامام ابی‌حنیفه (تراجم، عربی)

از: جلال‌الدین عبدالرحمن سیوطی، درگذشته: ۹۱۱ه

آغاز: «الحمدلله و کفی و سلام علی عباده الذین اصطفی هذا جزء الفته فی مناقب الامام ابی‌حنیفه النعمان بن ثابت...».

انجام: «و لم یقدروا علی دفنه للعصر من کثرة الزحام انتهی ملخصاً بحذف الاسانید.».

بنگرید به: نسخه شماره «۴۱۶/۷» گزارش شده در جلد «۲» فهرست همین کتابخانه.

گزارش متن: در نسخه موجود اسانید اخبار حذف و به صورت گزیده بیان شده است.

نسخه‌هایی از این رساله در دارالکتب المصریه قاهره، اوقاف بغداد و اسکوریال در اسپانیا وجود دارد. و نیز به سال ۱۴۱۰ه در بیروت به چاپ رسیده است.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «انتهی ملخصا بحذف الاسانید فان المولف کان له نسخة غیر هذه مذکور فیه الاسانید و اختصر هذه و الله اعلم و صلی الله علی سیدنا محمّد و علی آله و صحبه و سلم... آمین.» ❊نوع خط: نسخ ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۱۱ه ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۶ (۲۵الف ـ ۳۰ب) ❊تعداد سطر: ۲۱ ❊اندازهٔ متن: ۱۴/۵×۹ سانتیمتر.

ویژگیها: اندکی حاشیه نویسی دارد، نسخه رطوبت دیده و حاشیه پائین برگها ترمیم گردیده است.

کشف‌الظنون: ۳۱۱/۱؛ *هدیة‌العارفین*: ۵۳۶/۱؛ *مکتبة الجلال السیوطی*: ۱۱۷.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۱۱۱/۳»

۶۲۷. سهام الاصابة فی الدعوات المجابة = سهام الاصابة فی الدعوات المستجابة

(حدیث، عربی)

از: جلال‌الدین عبدالرحمن سیوطی، درگذشته: ۹۱۱ه

آغاز: «الحمدلله الذی لا یخیب راجیه و لایرد داعیه... هذا جزء فی الادعیة المجابة...».

انجام: «و سل حاجتک و اختم بالصلوة علی النبی صلی الله علیه و سلم فانهما دعوتان لایردان و لم یکن لیرد ما بینهما».

گزارش متن: رساله‌ای است در یک مقدمه کوتاه و چهار فصل و یک خاتمه مشتمل بر احادیث وارده در دعاهایی که مستجاب می‌شود بدین ترتیب: الفصل الاول فیما یرجع الی الداعی، الفصل الثانی: فیما یرجع الی الاوقات، الفصل الثالث: فیما یرجع الی الاماکن، الفصل

الرابع: فیما یرجع الی الدعا و خاتمه در مورد صلوات بر پیامبر(ص) این رساله به سال ۱۳۰۷ ه در مصر به چاپ رسیده است.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «و کان الفراغ من کتابته یوم الاربعا المبارک سادس عشر من شهر ذی‌الحجة الحرام... سنة ۹۸۸... و لا حول و لا قوة الا بالله العلی العظیم.» ❊نوع خط: نسخ ❊تاریخ کتابت: ۹۸۸ه ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۴(۳۱الف ـ ۳۴ب) ❊تعداد سطر: ۲۷ ❊اندازهٔ متن: ۱۶×۱۰/۵ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۲۰×۱۴/۵ سانتیمتر ❊نوع جلد: مشمع سورمه‌ای، عطف: پارچه‌ای قرمز، گوشه‌ها: پارچه‌ای مشکی.

ویژگیها: نسخه‌ای است نفیس، رطوبت و آسیب دیده و به صورت غیر اصولی و فنّی ترمیم گردیده است.

☜ *کشف‌الظنون*: ۱۰۰۹/۲؛ *هدیة العارفین*: ۵۳۹/۱؛ *مکتبة الجلال السیوطی*: ۲۲۳.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۱۱۱/۴»

۶۲۸. **اعمال ماه رمضان** (آداب و سنن ـ ادعیه، فارسی)

از: ناشناخته

آغاز: «الحمدلله رب العالمین... بدانکه ماه رمضان ماه مبارک است و ماه فاضل و ماه طاعت و عبادتست و اعمال صالحه در این ماه از نماز و دعوات...».

انجام: «دو رکعت نماز نافله شب قدر می‌گذارم... بسیار بگوید اللهم إنّک عفوّ تحبّ العفو فاعف عنّی.».

گزارش متن: رساله کوتاهی است در مورد اعمال ماه رمضان که در آن به نافله‌ها و برخی دعاها و مستحبات ماه رمضان اشاره شده است.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نستعلیق ❊نام کاتب: [شاهوردی] ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۱۰ه ❊عنوانها و نشانیها: مشکی ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۱ (۱الف) ❊تعداد سطر: جمعاً ۳۱ ❊اندازهٔ متن: ۱۶×۱۰ سانتیمتر.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۱۱۲/۱»

۶۲۹. آداب و سنن (آداب و سنن، فارسی)

از: ناشناخته

آغاز: «فصل: در بیان نوافل یومیه یعنی سنتهای شبانه روزی در حضر سی و چهار رکعت است...».

انجام: «چون کسی خواهد که بر کلام الله یا در غیر آن استخاره کند مستحب است که او غسل کند و بعد از آن استخاره کند.».

گزارش متن: رساله کوتاهی است در هشت فصل در آداب و سنن دینی، فصل (۱): در بیان نوافل یومیه، فصل (۲): در بیان اوقات نوافل، فصل (۳): در بیان نوافل یوم الجمعة، فصل (۷): در بیان زیارات، فصل (۸): در بیان اغسال مستحبه. احتمال می‌رود گردآورنده، همان کاتب نسخه باشد.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «تمّ بالخیر... سوده بطریق الاستعجال الفقیر الداعی شاهوردی عفی عنه و لوالدیه.» ❊نام کاتب: شاهوردی ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۱۰هـ ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۶ (۱ب ـ ۶الف) ❊تعداد سطر: ۱۵ ❊اندازهٔ متن: ۱۱/۵×۷ سانتیمتر.

ویژگیها: در حاشیه تصحیح شده، نسخه رطوبت دیده است.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۱۱۲/۲»

۶۳۰. اعمال ماه رجب (آداب و سنن، فارسی)

از: ناشناخته

آغاز: «الحمدلله رب العالمین... این چند کلمه‌ایست در بیان بعضی از فضایل و اعمال ماه رجب...».

انجام: «و بعد از آن چهار بار باید گفت که «لا اشرک بربّی احداً».

گزارش متن: رساله کوتاهی است در اعمال و ادعیه مخصوص ماه رجب که احتمال می‌رود گردآورنده آن همان کاتب نسخه باشد.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «تمّت الرسالة فی اعمال الرجب فی یوم الثلثا ثامن منه سنة

۹۶۰» ❊نوع خط: نستعلیق ❊نام کاتب: شاهوردی [به قرینه رساله قبل] ❊تاریخ کتابت: ۹۶۰هـ ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۲ (۱ب ـ ۲ب) ❊اندازهٔ متن: در حاشیه کتابت شده.

ویژگیها: این رساله در حاشیه رساله قبل نگاشته شده است، احادیثی در فضایل و اعمال ماه رجب به نقل از کتابهای: مصباح کفعمی و اقبال ابن‌طاووس در حاشیه برگهای بعد به تاریخ سه‌شنبه سوم رجب ۹۷۴هـ آمده است.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۱۱۲/۳»

۶۳۱. **الاعتقادات** (عقاید، عربی)

از: شیخ صدوق، محمد بن علی بن بابویه قمی، درگذشته: ۳۸۱هـ

آغاز: «الحمدلله رب العالمین... باب فی صفة اعتقاد الامامیة قال الشیخ ابوجعفر محمد ابن علی...».

انجام: «و ساجرد فی ذلک کتاباً بمشیة الله و عونه و الحمدلله رب العالمین.».

بنگرید به: نسخه شماره «۹۳/۲» گزارش شده در جلد «۱» فهرست همین کتابخانه.

گزارش متن: این رساله نسخه‌های فراوان دارد و چندین بار در ایران به چاپ رسیده است.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نستعلیق ❊نام کاتب: شاهوردی ❊تاریخ کتابت: ۹۵۳هـ ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۳۱ (۷ب ـ ۳۷الف) ❊تعداد سطر: ۱۵ ❊اندازهٔ متن: ۱۲×۷ سانتیمتر.

الذریعة: ۲۲۶/۲؛ *کتابشناسی نسخه‌های خطی آثار شیخ صدوق در ایران*: ۲۷.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۱۱۲/۴»

۶۳۲. **الجعفریة** (فقه شیعه، عربی)

از: محقق کرکی، علی بن عبدالعالی عاملی

آغاز: «الحمدلله الولی الحمید المبدی المعید الفعال لما یرید الذی شرع لعباده الصلوة وسیلة

الی الفوز بجزیل الثواب... و بعد فان التماس من اجابته من افضل الطاعات...».

انجام: «و الافتقار الی جوده المطلق... مقصوراً علی ما فیه رضاه مصروفا فیما یحبه و یرضاه و فرغ من تسویدها مولفها... حامداً و مصلیاً و مسلماً».

بنگرید به: نسخه شماره «۴۱/۲» گزارش شده در جلد «۱» فهرست همین کتابخانه.

گزارش متن: این رساله به سال ۱۴۲۳هـ به ضمیمه «حیاة المحقق الکرکی و آثاره» جلد چهارم صص ۱۳۱ـ۲۰۹ در قم به چاپ رسیده است.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «تمت الرسالة الشریفة الموسومة بالجعفریة ابتداءها فی مشهد المذکور و لکن ینتهی فی قصبة الطهران فی عاشر شهر رجب المرجب سنة ۹۵۳... العبد الاقل شاهوردی» ❊نوع خط: نستعلیق ❊نام کاتب: شاهوردی ❊تاریخ کتابت: ۹۵۳هـ ❊محلّ کتابت: مشهد و تهران ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۳۱ (۳۸ب ـ ۶۸ب) ❊تعداد سطر: ۱۵ ❊اندازهٔ متن: ۱۲×۷ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۱۹/۵×۱۳ ❊نوع جلد: تیماج مشکی مجدول.

ویژگیها: نسخه‌ای است نفیس، حاشیه نویسی فراوان به نقل از کتابهای فقهی و برخی با نشان‌های «منه رحمه‌الله»، «منه قدس سره»، «ع ل»، «۱۲» و «سماع فص» دارد، در حاشیه تصحیح و با نشان «بلغ» مقابله گردیده است. در برگ نخست روایت حضرت امام صادق علیه‌السلام در مورد حیوانات مسخ شده آمده، چند بیت شعر عربی و فارسی درباره تعداد نجاسات و مطهرات وجود دارد، عبارت «من املاء الشیخ الشهید رحمه‌الله: یقع الخلاف بین الامامیة و اکثر الفرق فی الامامة بعشرة مسائل، الاول: انّها واجبة علی الله عندنا و علی الناس عندهم، الثانی انها من اصول‌الدین عندنا و فرع عندهم، الثالث: لا یجوز خلو الزمان عن الامام عندنا لاعندهم، الرابع: یشترط فی الامام العصمة عندنا لا عندهم، الخامس: طریق ثبوت الامامة النص عندنا لا عندهم، السادس: الامامة منحصرة عندنا لا عندهم، السابع: الخارج علیه بحکم الکفر عندنا لا عندهم، الثامن: یجب طاعته عندنا لا عندهم، التاسع: الامامة مختصة بعلی (ع) و اولاده علیهم‌السلام عندنا لا عندهم، العاشر: لا یجوز عزل الامام عندنا لا عندهم» در برگ نخست دیده می‌شود، در برگ پایانی تاریخ درگذشت مولف رساله، درگذشت شاه طهماسب و ظهور شاه اسمعیل صفوی آمده است. دو بیت شعر فارسی و مطلبی در مورد نفس نیز در برگ انجام آمده است، دستخط ابراهیم به تاریخ

۱۳۳۰ در برگ بعد از پایان وجود دارد، نسخه رطوبت دیده است.

☜ *الذریعة*: ۱۱۰/۵.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۱۱۲/۵»

۶۳۳. کتاب الرجال = رجال ابن داود (رجال، عربی)

از: تقی‌الدّین حسن بن علی بن داود حلی، درگذشته: پس از ۷۰۷ه

آغاز: «الحمدلله الذی وفقنی للتخلی عن الحرکات الدنیویه و النظر فی المهمات الاخرویة و صرف عزمی... و بعد فانی لما نظرت فی اصول الفتاوی الفقهیة و فروعها...».

انجام: «المکفوف قر کش طعن فیه طعناً عظیما [ابویعقوب] المعمری کش زیدی».

بنگرید به: نسخه شماره «۴۴۳/۲» گزارش شده در جلد «۲» فهرست همین کتابخانه.

گزارش متن: این کتاب به تصحیح و تحقیق زنده یاد مرحوم استاد فرزانه جلال‌الدین حسینی ارموی محدث به سال ۱۳۸۳ه در تهران و نیز با تصحیح مرحوم استاد آیت‌الله سید محمّدصادق بحرالعلوم در نجف اشرف در سال ۱۳۹۲ه به چاپ رسیده است.

گزارش نسخه: ❊ ترقیمه: «قد تم رسالتی بعون الوهاب امید که باشد همگی صدق و ثواب گر سهو و خطایی شده باشد رب اغفرلی انک انت التواب.» ❊نوع خط: نسخ ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۹ه ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۱۵۴ ❊تعداد سطر: ۱۵ ❊اندازهٔ متن: ۱۲×۸ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۱۸/۵×۱۴ سانتیمتر ❊نوع جلد: مشمع مشکی، عطف: تیماج مشکی.

ویژگیها: نسخه‌ای است بسیار نفیس و ارزشمند، در برگ ۱۰۷ عبارت «انهاه ایده الله تعالی قراءة و ضبطا و تحریراً فی مجالس آخرها یوم الاربعا رابع شهر ذی الحجةالحرام عام ثلث و خمسین و تسعمائة و انا العبد الفقیر الی عفوالله تعالی و کرمه زین‌الدین بن علی بن احمد الشامی العاملی حامداً لله تعالی مصلیا علی رسوله...» آمده و نیز عبارت «ثم بلغ قراءة ایده، الله تعالی» در چند جای نسخه به خط مبارک شهید ثانی آمده است. اندکی حاشیه نویسی دارد، در حاشیه تصحیح و با نشان «بلغ» و عبارت «ثم بلغ قراءة ایده الله تعالی» به خط شهید ثانی که در چند جای نسخه آمده مقابله گردیده است. در برخی از برگها عناوین نانوشته مانده است، تملک محمّدمهدی قاینی با مهر بیضی «افوّض امری الی الله عبده

محمّد مهدی ۱۰۷۸» در برگ نخست و مهر بیضی «عبده محمّد موسی الحسینی ۱۲۱۶» در ظهر برگ نخست و در برگ پایانی آمده است، برگهایی از آغاز و انجام نونویس شده، نسخه رطوبت و آسیب دیده است.

الذریعة: ۸۴/۱۰؛ *دائرةالمعارف بزرگ اسلامی*: ۴۸۴/۳.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۱۱۳»

۶۳۴. لب الالباب فی مراسم الاعراب[1] (نحو، عربی)

از: بهاءالدین طاهر بن احمد قزوینی، درگذشته: ۵۸۰ هـ[2]

آغاز: «الحمدلله ولی الانعام و الصلوة علی نبیه محمّد و آله الکرام قال الامام الاوحد بهاءالدّین جمال الاسلام... هذا و قد [سألنی] بعض الاخوان ان اجمع له من اصول النحو طرفاً...».

انجام: «لیستا مما یعقل و ان کانتا علی صیغة جمع العقلاء، الباب الرابع فی بیان النسب...» افتاده.

گزارش متن: کتابی است در علم نحو مشتمل بر شش فصل دارای باب، الفصل الاول: فی المقدمات یشتمل علی ستة ابواب، الباب الاول فی حقیقة الکلام و اقسامها،... الفصل الثانی: فی المرفوعات یشتمل علی اثنی عشر باباً، الباب الاول مرفوع لانه فاعل، الباب الثانی: مرفوع لانه لم یسم فاعله... الفصل الثالث: فی المنصوبات یشتمل علی خمسة عشرباباً، الباب الاول: منصوب لانه مفعول، الباب الثالث، منصوب لانه مفعول له ... الفصل الرابع: فی المجرورات و المجزومات معاً یشتمل علی ستة ابواب، الباب الاول: مجرور بالحرف الجار، الباب الرابع مجرور بالاضافه الی الاسماء المختصة... الفضل الخامس: فی التوابع یشتمل علی خمسة ابواب، الباب الاول: تابع بالنعت... الفصل السادس: فی ابواب خارجة عن الاعراب و هی اربعة: الباب الاول: فی بیان العدد، الباب الثانی: فی بیان الجمع، الباب الثالث: فی بیان التصغیر، الباب الرابع: فی بیان النسب که این باب از نسخه افتاده است. غایة التصریف فی

---

۱. در آغاز نسخه لباب الالباب تحریر شده است.

۲. در معجم المولفین، به نقل از هدیة العارفین ۷۵۶هـ آمده است.

نهایة التصریف از همین مولف در این کتابخانه به شماره ۱۱۰۹۸ موجود می‌باشد.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نسخ ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۹هـ ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۴۱ (۱ب ـ ۴۱ب) ❊تعداد سطر: ۱۷ ❊اندازهٔ متن: ۱۵×۱۰ سانتیمتر.

ویژگیها: نسخه‌ای است نفیس و نایاب. در حاشیه تصحیح گردیده است. چند بیت به زبان ترکی در برگ نخست آمده، نسخه رطوبت و آسیب دیده، سپس ترمیم گردیده است.

ایضاح المکنون: ۴۰۰/۲؛ *هدیة العارفین*: ۴۳۱/۱؛ *الوافی بالوفیات*: ۳۹۱/۱۶، *معجم‌المولفین*: ۳۳/۵.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۱۱۴/۱»

۶۳۵. شرح المصباح (نحو، فارسی)

از: ناشناخته

آغاز: افتاده «... و رأیت القاضی و اسمی که در آخر آن یا باشد ما قبل آن مکسور چنانک قاضی آنرا اسم منقوض خوانند و آن یا در حال رفع...».

انجام: «و غیر ممکن است تقدیرش لازم اضمار فعلیست که قبل ازو است و الله اعلم بالصواب و الیه المرجع و المأب.».

گزارش متن: شرحی است مزجی بر «المصباح» ناصر بن عبدالسید مطرزی از کتابهای مشهور و موجز در علم نحو، متأسفانه از آغاز نسخه حدود ۱۰ برگ افتاده است در انجام کتاب آمده «حرره صاحبه و مالکه الفقیر الداعی حاجی محمّد بن علی بن عمر العباسی» که احتمال دارد صاحبه بدل از مولفه باشد.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «و کتبه فی اواسط ماه مبارک صفر ختم بالیمن و الظفر تاریخ سنة ثلاث و اربعین و ثمانمائة حرره صاحبه و مالکه الفقیر المذنب الداعی حاجی محمّد بن علی بن عمر العباسی و الله الموفق المعین.» ❊نوع خط: نسخ ❊نام کاتب: محمّد بن علی بن عمر عباسی ❊تاریخ کتابت: ۸۴۳هـ ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۵۰ (۴۲الف ـ۹۳الف) ❊تعداد سطر: ۲۰ ❊اندازهٔ متن: ۱۶×۱۰ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۲۱×۱۴ سانتیمتر ❊نوع جلد: تیماج قهوه‌ای با ترنج و لچک.

ویژگیها: در حاشیه تصحیح گردیده است، در انجام یک رباعی عربی و چند بیت شعر فارسی در قالب مثنوی آمده است. نسخه رطوبت و آسیب دیده، سپس ترمیم گردیده است.

کشف الظنون: ۱۷۰۸/۲. شمارهٔ نسخه: «۱۴۱۱۴/۲»

۶۳۶. رسالة فی الحساب و الجبر و المقابلة (ریاضیات، عربی)

از: ابوالعلا محمّد بن احمد بهشتی اسفراینی معروف به فخر خراسانی، درگذشته: ۷۴۹ه

آغاز: «الحمدلله مبدع الاحاد و مولف [الاعداد] و مقسمها الی الازواج و الافراد... اما بعد حمدالله تعالی فیقول العبد ابوالعلا...».

انجام: «هذا آخر ما اردت ایراده فی هذه الرسالة معرضا عن الاطناب و الاطالة و الحمدلله علی کل حال و الصلوة علی رسوله محمّد و آل محمّد و علی جمیع الانبیاء لایزال.».

بنگرید به: نسخه شماره «۲۴۹۱» گزارش شده در جلد «۷» فهرست همین کتابخانه.

گزارش متن: رساله‌ای با همین آغاز در کشف الظنون به عنوان «الرسالة العلائیة فی القواعد الحسابیة» معرفی گردیده و آن را با عبارت «مشتملة علی فصول» توصیف نموده است در حالی که این رساله دارای فصول نمی‌باشد.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نسخ تاریخ کتابت اوایل سده ۱۱ه ❊عنوانها و نشانیها: مشکی و قرمز ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۱۰ (۱ب ـ ۱۰الف) ❊تعداد سطر: ۱۸ ❊اندازهٔ متن: ۱۳/۵×۸ سانتیمتر.

ویژگیها: در حاشیه تصحیح گردیده، مهر بیضی ناخوانا در برگ نخست وجود دارد، برگها اندکی رطوبت دیده است.

الذریعة: ۸۶/۵ و ۷/۷؛ *کشف الظنون:* ۸۷۸/۱ و ۱۲۴۷/۲، ۱۳۴۱؛ *معجم المؤلفین:* ۱۲۲/۹؛ *هدیة العارفین:* ۸۶/۵؛ *دائرة المعارف بزرگ اسلامی:* ۷/۶؛ *احوال و آثار خواجه نصیر:* ۴۲۹.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۱۱۵/۱»

۶۳۷. **شرح دیباجة الرسالة الجعفریة = شرح خطبة الرسالة الجعفریة** (فقه، عربی)

از: محمّدمهدی رضوی مشهدی، درگذشته: پس از ۹۵۴ه

آغاز: «الحمدلله علی جزیل احسانه و الصلوة علی محمّد شارع اشرف ادیانه و علی صادع شرایعه و واضع قواعد برهانه...».

انجام: «و ان کان وجهه بطریق الاقناع و الارسال مما لا یخفی... فرغ عن توصیفه و تألیفه... فی المشهد المقدسة الرضویة... محمّدمهدی الرضوی المشهدی.».

بنگرید به: نسخه شماره «۵۳۷۰/۱» گزارش شده در جلد «۱۴» فهرست همین کتابخانه.

گزارش متن: شارح در مقدمه از اثر دیگر خود که تعلیقه‌ای بر ارشاد است چنین نام برده «و التصدی لاتمام ما رقمته علی کتاب الارشاد...» وی معاصر استرآبادی شارح جعفریه بوده و از وی در مقدمه به عنوان فاضل معاصر استرآبادی یاد نموده است.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «و [استنسخت] استنجت ذلک من خط یده الشریف المنیف انا العبد الضعیف اول الانام... فی شهر ذی قعدة الحرام سنة اثناعشر و الف.» ❊نوع خط: نسخ ❊تاریخ کتابت: ۱۰۱۲ه ❊عنوانها و نشانیها: مشکی ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۱۴ (۱۳ب ـ ۲۳ب) ❊تعداد سطر: ۱۴ ❊اندازهٔ متن: ۱۳×۸ سانتیمتر.

ویژگیها: نسخه‌ای است نفیس که از روی خط مولف کتابت شده، در برگ نخست دعای زراعت آمده است.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۱۱۵/۲»

☜ *احیاء الداثر*: ۲۵۹.

۶۳۸. **معارج التقی لمن اراد کمال التقوی = جامع الاخبار** (حدیث، عربی)

از: محمّد بن محمّد شعیری، درگذشته: پیرامون سدهٔ ۶ه

آغاز: افتاده «... قال رسول الله صلعم انّ الملک ینزل بصحیفة اول النهار و اول اللیل فیکتب فیها عمل ابن آدم...».

انجام: «بشر المشائین الی المساجد فی الظلم بنورنا یوم القیمة تم الکتاب و الله الموفق للصواب و قد وفیت بما شرطته و کتبت من اخبار النبی خاتم النبیین و الائمة المعصومین...».

بنگرید به: نسخه شماره «۸۱۴ و ۱۱۱۸۹» گزارش شده در جلد «۳ و ۲۸» فهرست همین کتابخانه.

گزارش متن: نسخه موجود از فصل ۴۳ آغاز و تا فصل ۱۲۸ به انجام می‌رسد.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نسخ ❊تاریخ کتابت: اوائل سدهٔ ۱۱هـ ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۷۵ (۲۴الف ـ۹۸الف) ❊تعداد سطر: ۱۵ ❊اندازهٔ متن: ۱۳×۷/۵ سانتیمتر.

ویژگیها: در حاشیه تصحیح شده است، نسخه رطوبت و آسیب دیده و تعدادی از برگها برش خورده است.

الذریعة: ۳۳/۵؛ *فهرست کتابخانه آستان قدس رضوی*: ۱۹۹/۱۴؛ *فهرست نسخه‌های خطی کتابخانه دانشکده الهیات تهران*: ۵۰/۲.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۱۱۵/۳»

۶۳۹. مفتاح الباب = شرح الباب الحادی عشر = مفتاح الباب الملحق بمختصر المصباح

(عقاید، عربی)

از: سید ابوالفتح بن محمّد مخدوم حسینی شریفی عربشاهی، درگذشته: ۹۷۶ یا ۹۷۸هـ

آغاز: «فاتحة کل باب عظیم و دیباجة کل کتاب کریم نحمدک یا من دلّ علی ذاته بذاته و فتح من کل ذرة... اما بعد فهذه مفتاح للباب المحلق بمختصر المصباح...».

انجام: «مما لا یخفی علی اولی الالباب اللهم افتح بالخیر و اختتم بالخیر... و انت خیر الفاتحین بحق نبیک محمّد سید المرسلین... من المسودة الی البیاض علی ید مولفه الضعیف المرتاض...».

بنگرید به: نسخه شماره «۸۸۵» گزارش شده در جلد «۳» فهرست همین کتابخانه.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «تمت الکتاب... علی ید زعیف[1] الحقیر الفقیر قاضی محمّد بن حسین علی خلخالی شهر ذیحجه در بلده دارالارشاد اردبیل تمام شد تاریخ نبوی علیه

---

۱. در نسخه چنین آمده است.

الصلوة و السلام سنة ثلثه عشر الف.» ❊نوع خط: نسخ ❊نام کاتب: قاضی محمّد بن حسین علی خلخالی ❊تاریخ کتابت: ۱۰۱۳ه ❊محلّ کتابت: اردبیل ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۸۰ (۹۹ب ـ ۱۷۸الف) ❊تعداد سطر: ۱۸ ❊اندازهٔ متن: ۸/۵×۱۳/۵ سانتیمتر.

ویژگیها: چند بیت شعر ترکی و فارسی در برگهای آغاز و انجام نگاشته شده است، تملکی در برگ نخست محو شده و در برگ انجام دستخط مولی کاظم به تاریخ ۱۱۳۲ه و ملا آقا محمّد زورقی دیده می‌شود، نسخه رطوبت دیده است.

الذریعة: ۳۲۰/۲۱؛ *ریحانة الادب*: ۲۲۰/۳؛ *موسوعة مؤلفی الامامیة*: ۲۳۹/۳.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۱۱۵/۴»

۶۴۰. الاعتقادات

(عقاید، عربی)

از: شیخ صدوق، محمّد بن علی بن بابویه قمی، درگذشته: ۳۸۱ه

آغاز: «الحمدلله رب العالمین... فی صفة اعتقاد الامامیة قال الشیخ ابوجعفر...».

انجام: «بشرحه فی کتاب التوحید و ساجرد کتاباً بمشیة الله و عونه انشاءالله».

بنگرید به: نسخه شماره «۹۳/۲» گزارش شده در جلد «۱» فهرست همین کتابخانه.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «تمت الرسالة الاعتقادات فی اواخر شهر رمضان المبارک سنة احدی عشر و الف» ❊نوع خط: نسخ ❊تاریخ کتابت: ۱۰۱۱ه ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۳۷ (۱۷۹ب ـ ۲۱۵ب) ❊تعداد سطر: ۱۴ ❊اندازهٔ متن: ۷×۱۳ سانتیمتر.

ویژگیها: اندکی حاشیه نویسی دارد، در حاشیه تصحیح گردیده است، در برگ نخست چند بیت شعر فارسی به خط محمّدسمیع به تاریخ ۱۱۳۷ه وجود دارد.

الذریعة: ۲۲۶/۲.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۱۱۵/۵»

۶۴۱. الباب الحادی عشر (کلام، عربی)

از: علامه حلی، حسن بن یوسف بن مطهر حلی، درگذشته: ۷۲۶ه

آغاز: «الباب الحادی عشر فیما یجب علی عامة المکلفین من معرفة اصول الدین...».

انجام: «فان الامر بالماضی و النهی عنه عبث و تجویز التأثیر... من الضرر ولیکن هذا آخر ما اردنا ذکره.».

بنگرید به: نسخه شماره «۶۹/۲» گزارش شده در جلد «۱» فهرست همین کتابخانه.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نسخ ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۱۱ه ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۱۱ (۲۱۶ب ـ ۲۲۶ب) ❊تعداد سطر: ۷ ❊اندازهٔ متن: ۱۰×۷ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۱۹×۱۲/۵ سانتیمتر ❊نوع جلد: تیماج قهوه‌ای ضربی مجدول.

ویژگیها: نسخه رطوبت و آسیب دیده و برگ پایانی آن ترمیم گردیده است.

☜ *الذریعة*: ۵/۳.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۱۱۵/۶»

۶۴۲. الصحیفة العلویة و التحفة المرتضویة (دعا، عربی)

از: عبدالله بن صالح سماهیجی، درگذشته: ۱۱۳۵ه

آغاز: «الحمدلله الذی جعل الدعاء مفتاح الفلاح و مصباح النجاح و جُنّة واقیة و جنة باقیة... فیقول المفتقر الی رحمة ربّه المنجی...».

انجام: «و قدرته ثم خلقتهم من نطفة و لم یکونوا شیئا...» نانوشته.

بنگرید به: نسخه شماره «۳۶۴۱» گزارش شده در جلد «۱۰» فهرست همین کتابخانه.

گزارش متن: نسخه موجود تنها فهرست و دعای اول را دارد. این کتاب در ایران و هند به چاپ رسیده است.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نسخ زیبا ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۱۳ه ❊عنوانها و نشانیها: نانوشته ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۸ ❊تعداد سطر: ۱۵ ❊اندازهٔ متن: ۱۲/۵×۷ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۱۹/۵×۱۲/۵ سانتیمتر ❊نوع جلد: تیماج مشکی با ترنج.

ویژگیها: نسخه‌ای است نفیس دارای یک سرلوح زیبای مرصع با زمینه طلا و نقش گل و بوته، برگها مجدول سه خطّی طلا، مشکی و لاجورد، دارای کمند، در آغاز و انجام نسخه نوعی استخاره با حروف مقطع آمده است.

الذریعة: ۲۲/۱۵؛ *ریحانة الادب*: ۷۰/۳.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۱۱۶»

۶۴۳. **مسار الشیعة** (تاریخ، عربی)

از: شیخ مفید، محمّد بن محمّد بن نعمان بغدادی، درگذشته: ۴۱۳ه

آغاز: «الحمدلله علی ما بصرنا من حکمته و هدانا الی سبیل رحمته... و بعد فقد... علی ما ذکرت من الحاجة الی مختصر فی تاریخ ایام...».

انجام: «و روی ان من صلّی بهذه الصلوة فی لیلة النصف من شعبان غفرالله ذنوبه... و صلی الله علی محمّد و آله الطیبین الطاهرین».

بنگرید به: نسخه شماره «۸۸۲/۲» گزارش شده در جلد «۳» فهرست همین کتابخانه.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «تم التواریخ الشرعیة عن الائمة المهدیة علی ید الضعیف علی بن فضل بن هیکل الحلی[1] عفی الله عنه وعن والدیه... رب‌العالمین.» ❊نوع خط: نسخ ❊نام کاتب: زین‌الدّین علی بن فضل بن هیکل الحلی شاگرد ابن فهد حلی ❊تاریخ کتابت: اوایل سدهٔ ۹ه ❊عنوانها و نشانیها: شنگرف ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۹ (۱ب ـ۹الف) ❊تعداد سطر: ۲۳ ❊اندازهٔ متن: ۱۳×۱۰ سانتیمتر.

ویژگیها: نسخه‌ای است نفیس، در حاشیه تصحیح گردیده است. در برگ نخست فهرست مجموعه به خط یکی از بزرگان آمده و در ابتدای نسخه مهر بیضی ناخوانا و

---

۱. وی از عالمان برجسته شیعه و از مردمان حِلّه در عراق و از شاگردان مبرّز ابن فهد حِلّی متوفی ۸۴۱ه بوده است. او بیشتر آثار استاد خود را استنساخ نموده است. شرح حال آن دانشمند در کتابهای تراجم و رجال موجود می‌باشد. این رساله و دیگر رساله‌های این مجموعه که بدنبال یکدیگر آمده، بیشتر آنها به خط علی بن فضل بن هیکل حلّی می‌باشد.

یادداشتی از محمّد بن اسمعیل قبیسی دیده می‌شود. یادداشت تملک حیدر بن ابراهیم حسنی و یادداشت عاریه از محمّد بن سید محسن به سال ۱۲۲۵ آمده است، نسخه رطوبت دیده است.

الذریعة: ۳۷۵/۲۰؛ ریحانة الادب: ۳۶۱/۵.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۱۱۷/۱»

۶۴۴. مواليد الائمة و وفياتهم[1] (تاریخ، عربی)

از: ناشناخته

آغاز: «عن جعفر الصادق عن محمّد بن على قالا قبض رسول الله صلعوم و هو بن ثلث و ستون سنة فى سنة عشر من الهجرة...».

انجام: «و كنية فاطمه ام الحسنين الزهراء... خديجة الكبرى... عن الشيخ جمال‌الدين احمد بن فهد دام‌ظله.».

گزارش متن: رساله کوتاهی است در تاریخ ولادت و شهادت ائمه اطهار (ع) که بعد از ذکر شهادت حضرت امام حسین علیه‌السلام تنها به کنیه دیگر ائمه علیهم‌السلام پرداخته و آنها را بیان نمی‌کند گویا نقلی از علی بن فضل بن هیکل حلی از استادش ابن فهد حلی باشد.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نسخ ❊نام کاتب: زین‌الدین علی بن فضل بن هیکل حلی [به قرینه رساله قبل] ❊تاریخ کتابت: اوایل سدهٔ ۹هـ ❊عنوانها و نشانیها: شنگرف ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۲(۹ب ـ ۱۰ب) ❊تعداد سطر: ۲۳ ❊اندازهٔ متن: ۱۳×۱۰ سانتیمتر.

---

۱. رساله‌ای با همین عنوان، تألیف: حافظ ابومحمد عبدالله بن نصر بن خشّاب بغدادی متوفی ۵۶۷هـ وجود دارد که حسب الامر مرحوم پدر بزرگوارم با چند رساله عربی دیگر از عالمان متقدم شیعه به سال ۱۴۰۶هـ به عنوان «مجموعه نفیسة» از سوی واحد انتشارات کتابخانه بزرگ آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی (ره) چاپ و منتشر گردیده است. با بررسی که اینجانب بعمل آوردم این رساله با رساله موجود درکتابخانه همخوانی ندارند و بایستی از مؤلّفی دیگر باشد.

ویژگیها: نسخه‌ای است نفیس، حاشیه‌نویسی دارد، در انجام چند برگ حاوی مطالب پراکنده و سودمند آمده است که عنوانهای آنها چنین‌اند: ۱) نسب پیامبر اکرم «ص» و سالهای عمر ائمه علیهم‌السلام ۲) چند سطر از خطبه شقشقیه امیرمومنان علیه‌السلام ۳) روایتی در کیفیت نماز روز نوروز ۴) نسخه‌ای برای رعاف «خون دماغ» ۵) تکرار بخشی از رساله موالید الائمة مذکور، نسخه رطوبت و آسیب دیده و برخی از سطرهای آن به دشواری خوانده می‌شود.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۱۱۷/۲»

۶۴۵. **دعاء الجوشن = الجوشن الصغیر** (دعا، عربی)

از: منسوب به حضرت امام موسی بن جعفر علیه‌السلام، شهادت: ۱۸۳ه

آغاز: «الهی کم من عدوٍ انتضی علیّ سیف عداوته و شحذلی ظبة مدیته و ارهف لی شباحدّه و ذاف لی...».

انجام: «و اجعلنی لنعمائک من الشاکرین و لالآئک من الذاکرین و الحمدلله رب العالمین و صلی الله علی محمّد و آله اجمعین».

گزارش متن: دعایی است منسوب به حضرت امام موسی بن جعفر علیه‌السلام که در کتابهای مهج الدعوات ابن طاوس و بلدالامین کفعمی آمده و محدث قمی به نقل از بلدالامین آن را در کتاب مفاتیح الجنان آورده است.

گزارش نسخه: *نوع خط: نسخ *نام کاتب: زین‌الدّین علی بن فضل بن هیکل حلی [به قرینه رساله اول] *تاریخ کتابت: اوایل سدهٔ ۹ه *عنوانها و نشانیها: شنگرف *نوع کاغذ: شرقی *تعداد برگ: ۵ (۱۴ب ـ ۱۸الف) *تعداد سطر: ۲۰ *اندازهٔ متن: ۱۰×۱۴ سانتیمتر.

ویژگیها: نسخه‌ای است نفیس، در انجام نسخه دعای فرج و عوذات مختلف دیده می‌شود، در برگ ۲۰ تاریخ ولادت فرزند کاتب تاج‌الدین حسینی بن زین‌الدین علی بن فضل به تاریخ ۸ شوال ۸۳۶ه مطابق با ۲۰ ایار ۱۷۴۴ اسکندری و ۲ مهر ماه ۸۰۲ یزدجردی آمده است.

الذریعة: ۲۸۷/۵.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۱۱۷/۳»

۶۴۶. مسئلة فی النفس (فلسفه، عربی)

از: ناشناخته

آغاز: «املا الشیخ السعید ابوالقاسم جعفر بن سعید قدس روحه قال رحمة الله تحقیق ما اوما الیه ایده الله تفتقر الی مقدمات یطول قصصها و الذی ینبغی ان یقال...».

انجام: « فهذا قدر یکفی من اراد معرفة ما یفتی به فی هذه المسئلة ان شاء الله.».

گزارش متن: رساله کوتاهی است در مورد حقیقت نفس که آیا جسم است یا مجرد و در آن به اندیشه‌ها و تفکّرات فلاسفه و متکلّمان پرداخته است چنانچه از آغاز رساله دانسته می‌شود این رساله املاء محقق حلی می‌باشد.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «تمت المسئلة فی آخر نهار یوم الثلثاء عند سقوط القرص فی غرّة شهر ذی‌الحجة الحرام خاتمة سنة ستة و اربعین و ثمانمائة نقلاً من نسخة سقیمة تاریخها سنة ست و سبعین و ستمائة و الحمدلله... و کذلک حکی کاتبها... من نسخه سقیمة.» ❊نوع خط: نسخ ❊نام کاتب: زین‌الدّین علی بن فضل بن هیکل حلی [به قرینه رساله اول] ❊تاریخ کتابت: ۸۴۶ه ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۱ (۲۰الف ـ ۲۰ب) ❊تعداد سطر: جمعاً ۳۴ ❊اندازهٔ متن: ۱۳/۵×۱۱/۵ سانتیمتر.

ویژگیها: نسخه‌ای است بسیار نفیس و از روی نسخه مورّخ ۶۷۶ه یعنی همان سال رحلت محقق حلی نقل شده است. در حاشیه تصحیح گردیده. نسخه رطوبت و آسیب دیده است.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۱۱۷/۴»

۶۴۷. الفخریة فی امرالنیة فی تمام العبادات (فقه، عربی)

از: فخرالمحققین، محمّد بن حسن حلی، درگذشته: ۷۷۱ه

آغاز: «الحمدلله علی هدایتنا بسیّد المرسلین و ارشادنا الی الدین المتین و تکلیفنا بالاحکام الشرعیة لتحصل السعادة الاخرویة...».

انجام: «هذا آخر ما املیناه فی هذه الرسالة و لا نطلب الجزاء علیها الاّ من الله سبحانه و تعلی و هو حسبنا و نعم الوکیل و الحمدلله رب العالمین و صلی الله علی محمّد و آله.».

بنگرید به: نسخه شماره «۶۱۱/۲» گزارش شده در جلد «۲» فهرست همین کتابخانه.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نسخ ❊نام کاتب: زین‌الدین علی بن فضل بن هیکل حلی ❊تاریخ کتابت: اوایل سدهٔ ۹هـ ❊عنوانها و نشانیها: شنگرف ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۱۲(۲۱ب ـ ۳۲ب) ❊تعداد سطر: ۱۹ ❊اندازهٔ متن: ۱۳/۵×۹/۵ سانتیمتر.

ویژگیها: نسخه‌ای است نفیس، در حاشیه تصحیح گردیده است، در پایان عبارت «انهاه ایده الله و احسن توفیقه قراءة و بحثا فی مجالس متعددة آخرها رابع عشرین شهر ربیع‌الاول من سنة سبع و اربعین و ثمانمائة هجریة و کتب محمّد بن حسن بن ابی‌القاسم الحسینی عفاالله عنه» دیده می‌شود. و در ذیل آن عبارت «المراد بابی القاسم الحسینی هو السید النقیب بهاءالدین ابی‌القاسم علی بن عبدالجمیل النیلی النسابة صاحب کتاب الانوار الالهیة استاد الشیخ ابن فهد حلی معاصراً للفخر و الشهید» به خط یکی از بزرگان آمده است.

الذریعة: ۱۲۶/۱۶. شمارهٔ نسخه: «۱۴۱۱۷/۵»

۶۴۸. واجبات الصلوة (فقه، عربی)

از: فخرالمحققین، محمّد بن حسن بن مطهر حلی، درگذشته: ۷۷۱هـ

آغاز: «واجبات الصلوة ثمانیة الاول القیام و واجباته اربعة الانتصاب و الاستقلال و الاستقرار و الاستقبال ثم النیّة و واجباتها ستّة...».

انجام: «و جعل المخرجه ما تقدم من العبادتین و تأخیره عن التشهد».

گزارش متن: رساله کوتاهی است در بیان واجبات نماز که فخرالمحققین آن را املا نموده است.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «تمت بحمدالله و حسن توفیقه» ❊نوع خط: نسخ ❊نام کاتب: زین‌الدین علی بن فضل بن هیکل حلی ❊تاریخ کتابت: اوایل سدهٔ ۹هـ ❊عنوانها و نشانیها: شنگرف ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۱(۳۳الف ـ۳۳ب) ❊تعداد سطر: مجموع ۲۵ ❊اندازهٔ متن: ۱۴×۱۰ سانتیمتر.

ویژگیها: نسخه نفیس است.

الذریعة: ۲/۲۵. شمارهٔ نسخه: «۱۴۱۱۷/۶»

۶۴۹. الالفية

(فقه، عربی)

از: شهید اوّل، شمس‌الدّین محمّد بن مکی عاملی، شهادت: ۷۸۶ه

آغاز: «الحمدلله رب العالمین... و بعد فهذه رسالة وجیزة فی فرض الصلوة اجابة لالتماس من طاعته حتم و اسعافه غنم و الله المستعان...».

انجام: «و لو اطلق القضاء علی الطواف و الجنازة جاز و کذا النذر المطلق».

بنگرید به: نسخه شماره «۴۱/۱» گزارش شده در جلد «۱» فهرست همین کتابخانه.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نسخ ❊نام کاتب: زین‌الدین علی بن فضل بن هیکل حلی [به قرینه رساله اول] ❊تاریخ کتابت: اوایل سدهٔ ۹ه ❊عنوانها و نشانیها: شنگرف ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۷ (۳۴الف ـ ۴۰ب) ❊تعداد سطر: ۱۹ ❊اندازهٔ متن: ۱۳/۵×۱۰ سانتیمتر.

ویژگیها: نسخه‌ای است نفیس، حاشیه نویسی دارد، در حاشیه تصحیح و با نشان «بلغت المقابله» مقابله گردیده است. در انجام چند سطر راجع به شکوک نماز از کتاب الجمل نقل شده است، نسخه رطوبت دیده است.

الذریعة: ۲۹۹/۲.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۱۱۷/۷»

۶۵۰. رسالة فی فضل صلوة الجماعة

(فقه، عربی)

از: ناشناخته

آغاز: «هذه مقدمة وجیزة فی فضل صلاة الجماعة فی الحدیث بحذف الاسانید عن سید المرسلین روی عن النبی صلی الله علیه و آله و سلم انه قال اتانی جبرئیل علیه‌السلام مع سبعین الف ملک...».

انجام: «طوبی لمن تطهر فی بیته و زارنی فی بیتی و حق علی المزور ان یکرم من زاره و الحمدلله.».

گزارش متن: رساله کوتاهی است مشتمل بر احادیث مربوط به فضیلت نماز جماعت و نماز در مساجد که در برخی موارد توضیحاتی در ذیل روایات آمده است. احتمال می‌رود

گردآورنده همان علی بن فضل بن هیکل حلی کاتب نسخه باشد.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نسخ ❊نام کاتب: زین‌الدین علی بن فضل بن هیکل حلی ❊تاریخ کتابت: اوایل سدهٔ ۹ه ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۵ (۴۵ب ـ ۴۹الف) ❊تعداد سطر: ۲۹ ❊اندازهٔ متن: ۱۴/۵×۱۰/۵ سانتیمتر.

ویژگیها: نسخه‌ای است نفیس، در حاشیه تصحیح گردیده است، چند برگ در آغاز و پایان حاوی دعاهای منتخب و مطالب پراکنده وجود دارد، نسخه رطوبت دیده است.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۱۱۷/۸»

۶۵۱. **المسائل الشامیة الاولی = المسائل الشامیة فی فقه الامامیة = اجوبة المسائل الشامیة فی فقه الامامیة** (فقه شیعه، عربی)

از: ابوالعباس احمد بن محمّد بن فهد حلی، درگذشته: ۸۴۱ه

آغاز: «الحمدلله الذی اتانا من کل ما سألنا، و حبانا بکل ما اطلبناه المعبود الذی لانعبد الا ایاه و بعد فلما وفقنا الله سبحانه لطلب الحقائق...».

انجام: «الجواب اذا رجع الشاهد ضمن ما یتلف بشهادته.».

بنگرید به: نسخه شماره «۷۳۱۶/۵» گزارش شده در جلد «۱۹» فهرست همین کتابخانه.

گزارش متن: این رساله در مجموعه «الرسائل العشر» به سال ۱۴۰۹ه از سوی واحد انتشارات کتابخانه بزرگ حضرت آیت الله العظمی مرعشی نجفی (ره) در قم به چاپ رسیده است.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «تمت المسائل بعون الله تعالی و حسن توفیقه فی ضاحی نهار یوم الاثنین سادس عشرین شهر صفر ختم بالخیر و الظفر سنة اربع و ثلثین و ثمانمائة علی ید العبد الضعیف علی بن فضل بن هیکل عفا الله...» ❊نوع خط: نسخ ❊نام کاتب: زین‌الدّین علی بن فضل بن هیکل حلی ❊تاریخ کتابت: ۸۳۴ه ❊عنوانها و نشانیها: شنگرف ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۲۷ (۵۵ب ـ۸۱ب) ❊تعداد سطر: ۱۹ ❊اندازهٔ متن: ۱۳×۹ سانتیمتر.

ویژگیها: نسخه‌ای است بسیار نفیس، حاشیه نویسی دارد، در حاشیه تصحیح گردیده،

مهر چهارگوش «سید حیدر» در آغاز نسخه آمده است.

الذریعة: ۲۲۳/۵ و ۳۵۲/۲۰؛ *فهرست نسخه‌های خطی کتابخانه مجلس شورای اسلامی*: ۲۶۸/۲۳ و ۴۶۲/۲۵؛ *موسوعة مؤلفی الامامیة*: ۸۳/۵.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۱۱۷/۹»

۶۵۲. المسائل الشامیة فی فقه الامامیة = جوابات المسائل الشامیة الثانیة

(فقه شیعه، عربی)

از: ابوالعباس احمد بن محمّد بن فهد الحلی، درگذشته: ۸۴۱ه

آغاز: «اللهم بنعمتک تم الصالحات و بحمدک... و بشکرک یکمل السعادات و بمعرفة وجوب وجودک تنال اعلی الدرجات...».

انجام: «الجواب: الظاهر ان الجنایات لا یقدر فیها المهر... کما فی هذه الصورة و وطی المکره هذا آخر المسائل المشار الیها و نحمدالله وحده و صل الله علی سیدنا محمّد و آله و سلم.».

بنگرید به: نسخه شماره «۸۴۸۴/۲» گزارش شده در جلد «۲۲» فهرست همین کتابخانه.

گزارش متن: در الذریعة ۲۲۴/۵، تاریخ تألیف را ۱۷ ربیع‌الاول ۸۳۷ه آورده است، با توجه به تاریخ انهاء موجود در انجام نسخه تألیف آن می‌بایست قبل از تاریخ یاد شده باشد.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «فرغ من کتابتها الراجی رحمة ربه علی بن فضل بن هیکل آخر نهار یوم السبت سابع شهر ربیع‌الاول سنة سبع و ثلثین و ثمانمائة هجریة...» ❊نوع خط: نسخ ❊نام کاتب: زین‌الدّین علی بن فضل بن هیکل حلی ❊تاریخ کتابت: ۸۳۷ه ❊عنوانها و نشانیها: شنگرف ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۲۸ (۸۱ب ـ ۱۰۸ب)، ❊تعداد سطر: ۱۹ ❊اندازهٔ متن: ۱۳×۹ سانتیمتر.

ویژگیها: نسخه‌ای است بسیار نفیس، حاشیه‌نویسی دارد با نشان «هـ». در حاشیه تصحیح گردیده است، در پایان نسخه عبارت «انهاها مشقاً جامع المسایل احوج عبادالله الی

لطفه و کرمه علی بن فضل بن هیکل الساکن یومئذ بناحیة... و هی قریة... الحاجی المرحوم شمس‌الدین محمّد بن ابوالحسن الصافی الاسدی بیض الله وجهه اجهر نهار یوم الجمعة ثانی عشر ربیع‌الاول سنة ثمان و عشرین و ثمانمائة هلالیة بالمدرسة... بالحلة حماها الله تعالی من الحوادث، در حاشیه برگ انجام عبارت «کتب من خط مولانا جمال‌الدّین احمد ابن فهد قدس‌الله روحه» آمده است همچنین در برگ ۸۴ عبارت «انهیت هذه المسائل المنقولة عن شیخنا جمال الملة والدین احمد بن فهد قدس الله سره من اولها الی آخرها فی مجالس متعددة آخرها رابع عشرین شهر جمادی الآخر من سنة سبع و اربعین و ثمانمایة و کتب محمّد بن حسن ابن أبی‌القسم الحسینی عفا الله عنه» وجود دارد، دو دعا برای قطع رعاف و روایتی در فضیلت آیة الکرسی در پایان آمده. نسخه رطوبت دیده است.

☜ *الذریعة*: ۲۲۳/۵ و ۳۵۲/۲۰؛ *موسوعة مؤلفی الامامیة*: ۸۳/۵؛ *اعیان الشیعة*: ۳۰۰/۸.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۱۱۷/۱۰»

۶۵۳. **الخلل فی الصلوة = السهو فی الصلوة = الشک و السهو فی الصلوة = کثیر الشّک** (فقه شیعه، عربی)

از: جمال‌الدّین احمد بن محمّد بن فهد حلی، درگذشته: ۸۴۱ه

آغاز: «الحمدلله المنزه عن الآباء و الاولاد المتقدس عن الصاحبة و الاضداد و الانداد المحمود علی ما انعم به... اما بعد فلما کان من اهم المهمات و اولاها و اجل المطالب و اعلاها...».

انجام: «و عشرونها ان یدرک المأموم رکعة مع الامام فانه یتم صلاته بعد تسلیم الامام و لیس علیه سجدتی السهو قاله فی التحریر.».

گزارش متن: رساله‌ای است در احکام سهو در صلوة مشتمل بر چهار بحث، **البحث الاول** فی ماهیة السهو، **البحث الثانی**: فی حد السهو الکثیر، **البحث الثالث**: فی انه لاحکم لکثرة السهو سوی وجوب البناء علی وقوع المشکوک فیه او سقوط سجدتی السهو، **البحث الرابع**: فی بیان احکام هذه المسائل که دارای فروع و مسائل زیادی می‌باشد.

گزارش نسخه: *ترقیمه: «تمّ بحمدالله تعالی و حسن توفیقه هذا الفضل فی حکم السهو علی ید اضعف عبادالله تعالی الراجی رحمة ربه علی بن فضل بن هیکل و ذلک فی آخر نهار

یوم الاثنین عاشر ربیع‌الاول سنة سبع و ثلثین و ثمانائة هلالیة... سیدنا محمّد و آله و سلم.»
*نوع خط: نسخ *نام کاتب: علی بن فضل بن هیکل حلی *تاریخ کتابت: ۸۳۷هـ
*عنوانها و نشانیها: شنگرف *نوع کاغذ: شرقی *تعداد برگ: ۸ (۱۰۹الف ـ۱۱۶الف)
*تعداد سطر: ۱۹ *اندازه متن: ۱۳×۹ سانتیمتر.

ویژگیها: نسخه‌ای است بسیار نفیس، حاشیه‌نویسی دارد با نشان «هـ». در حاشیه تصحیح گردیده است، در پایان نسخه عبارت «انهاه ایده الله و احسن توفیقه قراءة و بحثا فی مجالس متعددة آخرها حادی عشر شهر رجب المبارک من سنة سبع و اربعین و ثمانمائة... و کتبه العبد محمّد بن حسن بن ابی‌القسم الحسینی عفاالله عنه». دیده می‌شود، نسخه رطوبت دیده است، در برگ انجام یک فایده فقهی در مورد نیت آمده که گویا حاشیه‌ای بر کتاب ارشاد باشد.

← *الذریعة:* ۲۴۷/۷ و ۲۲۶/۱۲ و ۲۱۱/۱۴؛ *دائرة المعارف بزرگ اسلامی:* ۴۳۱/۴.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۱۱۷/۱۱»

۶۵۴. الآداب الدینیة للخزانة المعینیة (اخلاق، عربی)

از: امین الاسلام ابوعلی فضل بن حسن طبرسی، درگذشته: ۵۴۸هـ

آغاز: «الحمدلله و سلامه علی عباده الذین اصطفی الله محمّد و آله الطاهرین و بعد فان نعم‌الله ذی الجلال و الاکرام علی عباده الخاص...».

انجام: «و لم یتفق جمع مثله لاحد من المتقدمین و الله تعالی توفق مولانا العمل... سعة جوده و فضله و نحمدالله وحده و صلی الله علی محمّد و آله و صحبه و سلم.».

بنگرید به: نسخه شماره «۱۰۷۹۹/۲۶» گزارش شده در جلد «۲۷» فهرست همین کتابخانه.

گزارش متن: این کتاب با ترجمه و تصحیح استاد فرزانه احمد عابدی از سوی انتشارات زائر به سال ۱۳۸۰ش در قم به چاپ رسیده است.

گزارش نسخه: *ترقیمه: «تمت الآداب الدینیة... فی ضاحی نهار یوم الاثنین سادس عشر رجب الفرد سنة ثلاثة و ثلاثین و ثمانمائة و هو بخط الفقیر الی الله تعالی علی بن فضل بن هیکل عفا الله عنه و عن والدیه و صل الله... یا رب العالمین.» *نوع خط: نسخ

*نام کاتب: علی بن فضل بن هیکل حلی *تاریخ کتابت: ۸۳۳هـ *عنوانها و نشانیها: شنگرف *نوع کاغذ: شرقی *تعداد برگ: ۱۸(۱۱۷ب ـ ۱۳۴الف) *تعداد سطر: ۲۳ *اندازهٔ متن: ۱۳×۹/۵ سانتیمتر *اندازهٔ جلد: ۱۸/۵×۱۴ سانتیمتر *نوع جلد: تیماج قهوه‌ای مجدول با ترنج و سرترنج، عطف: تیماج قرمز.

ویژگیها: نسخه‌ای است نفیس، در حاشیه تصحیح گردیده است، در آغاز و انجام مطالب پراکنده‌ای از کتابهای گوناگون نقل گردیده و بخشی از کتاب انوار در دو فصل در پایان آمده است.

الذریعة: ۱۸/۱؛ *ریحانة الادب*: ۳۶/۴.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۱۱۷/۱۲»

۶۵۵. السعدیة = الرسالة السعدیة[1] (اصول و فروع دین، عربی)

از: علامه حلی، حسن بن یوسف بن مطهر، درگذشته: ۷۲۶هـ

آغاز: «الحمدلله المتفضل بجعل الانبیاء واسطة بینه و بین عباده... اما بعد فان الله تعالی لم یخلق الخلق عبثا بل لغایة...».

انجام: «و قال (ع) الصدقة بعشرة و القرض بثمانیة عشر و صلة الاخوان بعشرین و صلة الرحم باربعة و عشرین و لکن هذا آخر ما اردناه فان الاخبار فی ذلک اکثر من ان تحصی و الحمدلله رب العالمین.».

بنگرید به: نسخه شماره «۴۵۴/۲» گزارش شده در جلد «۲» فهرست همین کتابخانه.

گزارش نسخه: *ترقیمه: «کتبت لاجل ابی شمس‌الدّین علی و هو صاحب هذا الکتاب... و ارجو ان ینتفع بها و لاینسی... علی ید الضعیف تراب اقدام رجال الله و اقل

---

۱. این کتاب را مرحوم علاّمه حلّی برای سعدالدّین محمّد ساوجی شهید به سال ۷۱۱هـ از وزیران سلطان محمّد خدابنده نگاشته است. نظر به ویژگی کتاب، بر اساس چند نسخه خطّی توسط مرحوم استاد محقق زنده یاد عبدالحسین بقّال تحقیق و به سال ۱۴۱۰هـ از سوی واحد انتشارات کتابخانه بزرگ آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی رحمت‌الله علیه چاپ و منتشر شده است.

خلق الله برهان‌الدّین... یوم الخمیس من شهر ربیع‌الاول سبع و سبعین و تسعمائة من الهجرة النبویة» ❊نوع خط: نسخ ❊نام کاتب: برهان‌الدّین بن شمس‌الدّین علی ❊تاریخ کتابت: ۹۷۷هـ ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۳۳(۱ب ـ ۳۳ب) ❊تعداد سطر: ۱۴ ❊اندازهٔ متن: ۱۲×۷ سانتیمتر.

ویژگیها: نسخه‌ای است بسیار نفیس، در حاشیه تصحیح شده است. در برگ نخست عبارت «للحقیر محمّدباقر بن محمّدتقی» به خط مبارک علامه مجلسی دیده می‌شود. همچنین تملک «محمّد بن محمّدتقی عفی الله عنهما» همراه با چند مهر بیضی با نشان‌های «... محمّدتقی...»، «علی الحسینی» و «...سلطان» در آغاز نسخه آمده است. مطالب پراکنده‌ای در مورد اعمال نوروز و نماز جمعه در حاشیه برگهای آغاز و انجام وجود دارد. مهر بیضی ناخوانا در برگ ۲۴ دیده می‌شود، نسخه رطوبت دیده است.

الذریعة: ۱۸۳/۱۲ و ۱۸۹/۱۱؛ *ریحانة الادب*: ۱۷۶/۴.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۱۱۸/۱»

۶۵۶. ایضاح الاشتباه فی اسماء الرواة = ایضاح الاشتباه فی ضبط تراجم الرجال

(رجال، عربی)

از: علامه حلی، حسن بن یوسف بن مطهر، درگذشته: ۷۲۶هـ

آغاز: «الحمدلله رب العالمین... یقول العبد الفقیر... فی هذا الاوراق تحقیق اسماء جماعة من رواتنا و ایضاحها عی وجه الایجاز و الاختصار...».

انجام: «من اراد التطویل و الاستقصا فی معرفة الرجال کلهم و احوالهم و تعدیلهم و جرحهم فعلیه بکتابنا الکبیر الموسوم بکشف المقال فی معرفة الرجال و صلی الله علی سید المرسلین محمّد...».

بنگرید به: نسخه شماره «۱۰۸/۲» گزارش شده در جلد «۱» فهرست همین کتابخانه.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «کتبه الفقیر المذنب المحتاج الی رحمة الله الملک... محمّد بن معین‌الدین محمّد المعرق الاصفهانی غفر ذنوبهما و ستر عیوبهما بالنبی و آله الامجاد... یوم الاثنین اثنین شهر ذی الحجة الحرام من شهور سنة ۹۸۵ فی نجف الاشرف مولانا... علیه

التحیة و السلام.» ❊نوع خط: نسخ ❊نام کاتب: محمّد بن معین‌الدّین محمّد معرق اصفهانی ❊تاریخ کتابت: ۹۸۵هـ ❊محلّ کتابت: نجف اشرف ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۴۲ (۳۵ب ـ ۸۱ب) ❊تعداد سطر: ۱۴ ❊اندازهٔ متن: ۱۱/۵×۷ سانتیمتر.

ویژگیها: اندکی حاشیه‌نویسی دارد با نشان «۲». در حاشیه تصحیح گردیده است مهر بیضی «عبده محمّدحسین» در آغاز و انجام آمده، نسخه رطوبت دیده است.

☜ *الذریعة*: ۴۹۳/۲.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۱۱۸/۲»

۶۵۷. صیغ العقود و الایقاعات (فقه شیعه، عربی)

از: محقق کرکی، نورالدین علی بن عبدالعالی عاملی، درگذشته: ۹۴۰هـ

آغاز: «الحمدلله کثیراً کما هو اهله... فهذه جملة کافیه ببیان صیغ العقود و الایقاعات اذا کان لابد من معرفتها...».

انجام: «مذکور فی معادنه من کتب الاصحاب رحمهم الله تعالی و رضوانه فلیطلب من هناک و لکن هذا آخر الرسالة و الحمدلله رب العالمین... الی یوم‌الدین.».

بنگرید به: نسخه شماره «۲۲/۴» گزارش شده در جلد «۱» فهرست همین کتابخانه.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نسخ ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۱۰هـ ❊عنوانها و نشانیها: مشکی ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۲۵ (۸۲ب ـ ۱۰۶الف) ❊تعداد سطر: ۱۶ ❊اندازهٔ متن: ۱۴×۷ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۱۹×۱۲ سانتیمتر ❊نوع جلد: تیماج قهوه‌ای مجدول، عطف: تیماج زرشکی.

ویژگیها: نسخه‌ای است. نفیس، حاشیه‌نویسی دارد با نشان «ع ل»، «۱۲»، در حاشیه تصحیح و با عبارت «تم مقابلة هذه الرسالة من کتاب لایخلو من صحة بقدر الوسع فی اوائل شهر جمادی الاول سنة ۱۰۳۵ بید الفقیر محمّد بن معزالدین احمد السبزواری» مقابله گردیده است، در انجام مطالبی در مورد صیغه نکاح و چند سطر از انجام یک کتاب دیده می‌شود، در برگ انجام تملک محمّدامین بن رحمت‌الله دولت‌آبادی و دستخط میرزا سیدعلی بن میرزا محمّدمهدی بن میرزا محمّدخلیل بن میرزا عبدالواصل همراه با مهر بیضی «علی الحسینی».

الذریعة: ۱۱۰/۱۵؛ فهرست کتابهای چاپی عربی: ۵۹۶.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۱۱۸/۳»

۶۵۸. **جبر و مقابله** (ریاضیات، فارسی)

از: ملک محمّد بن سلطان حسین اصفهانی، درگذشته: پس از ۹۴۸ه

آغاز: «الحمدلله الملک العلام و الصلوة علی نبیه محمّد خیر الانام ... و بعد بر ارباب دانش و اصحاب بینش مخفی نیست که رساله فارسی جبر، علامه مولانا علی قوشچی...».

انجام: «این است مجمل از مباحث علم حساب که بعضی از اخوان مرقوم گشته و بهمین مقدار اکتفا نمود تا موجب اطناب و باعث ملال نشود و الله اعلم بالصواب و الیه المرجع و المآب.».

بنگرید به: نسخه شماره «۵۶۹۷/۱۲» گزارش شده در جلد «۱۵» فهرست همین کتابخانه.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «تم فی شهر صفر سنة ۱۰۶۰ در مشهد مقدس» ❊نوع خط: نستعلیق ❊تاریخ کتابت: ۱۰۶۰ه ❊محلّ کتابت: مشهد ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۴۳ (۳ب ـ ۴۵الف) ❊تعداد سطر: ۱۴ ❊اندازهٔ متن: ۱۳×۶ سانتیمتر.

ویژگیها: در آغاز نسخه دستخط استاد ارجمند آیت‌الله سید محمّدعلی روضاتی به سال ۱۳۹۵ه در معرفی کتاب و نویسنده وجود دارد. در برگ سوم یادداشت تملک ملا مهدی و محمّدهاشم موسوی با مهر مربّع و بیضی ناخوانا دیده می‌شود در انجام مهر مربّع ناخوانا آمده است.

الذریعة: ۲۲۳/۱ و ۸۸/۵؛ احیاء الداثر من القرن العاشر: ۲۵۳؛ فهرستواره کتابهای فارسی: ۲۶۳۷/۴.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۱۱۹/۱»

۶۵۹. **شرح خلاصة الحساب = مصباح اللباب فی شرح خلاصة الحساب = مفتاح اللباب فی شرح خلاصة الحساب** (ریاضیات، فارسی)

از: مسیب سبزواری، درگذشته: پس از ۱۰۵۳ه

آغاز: «حمدی که هیچ عددی احصای آن نکند و شکری که فکر هیچ محاسبی بمنتهای او نرسد. اما بعد بموجب التماس بعض از طلبه واجب الاطاعة مرتکب ترجمه کتاب خلاصة الحساب...».

انجام: «حفظ کن و نگاه‌دار وصیت مرا بسوی او ... نگاه دارد.».

بنگرید به: نسخه شماره «۱۳۷۸۴» گزارش شده در جلد «۳۴» فهرست همین کتابخانه.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «بتاریخ روز دوشنبه ۱۶ شهر محرم الحرام سنة ۱۲۲۳» ❊نوع خط: نستعلیق ❊تاریخ کتابت: ۱۲۲۳ه ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۱۴۲ (۴۶ب ـ ۱۸۵ب) ❊تعداد سطر: ۱۵ ❊اندازهٔ متن: ۱۳×۷ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۱۸×۱۰/۵ سانتیمتر ❊نوع جلد: تیماج قهوه‌ای.

ویژگیها: در حاشیه تصحیح گردیده است، در انجام چند معمای ریاضی آمده است.

الذریعة: ۲۳۳/۱۳ و ۱۱۷/۲۱؛ *طبقات اعلام الشیعة:* ۷۲۳/۶؛ *فهرستواره کتابهای فارسی:* ۲۶۷۴/۴.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۱۱۹/۲»

۶۶۰. رساله در عقاید (عقاید، فارسی)

از: سید محمّد بن محمّدحسین حسینی خاتون‌آبادی اصفهانی تنکابنی، درگذشته: ۱۲۹۲ه

آغاز: «امّا بعد در اثبات واجب الوجود عالم و آن بر همه چیز ظاهرتر است بر چند دلیل دلیل اول دلیل آفاقی است...».

انجام: «غالب معجزات آن حضرت قرآن مجید است که تا روز قیامت باقی است از بابت فصاحت و بلاغت است عرب از آن عاجز شدند.».

گزارش متن: رساله کوتاهی است راجع به اثبات صانع مشتمل بر دو دلیل آفاقی و انفسی که بخش اصلی رساله مربوط به دلیل نخست می‌باشد، در انجام چند سطر راجع به پیامبری حضرت محمّد صلی‌الله علیه و آله آمده است. احتمال می‌رود که رساله ناتمام مانده یا کاتب تنها بخشی از آن را در این مجموعه تحریر نموده باشد.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نستعلیق ❊نام کاتب: سید جواد بن ابراهیم تنکابنی [به قرینه رساله دوم] ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۱۳ه ❊عنوانها و نشانیها: مشکی

*نوع کاغذ: فرنگی *تعداد برگ: ۸ (۱ب ـ ۸ب) *تعداد سطر: متفاوت *اندازهٔ متن: ۷×۱۳/۵ سانتیمتر.

ویژگیها: نسخه نفیسی است.

الکرام البررة: ۳۹۱/۳. شمارهٔ نسخه: «۱۴۱۲۰/۱»

۶۶۱. اطعمة المرضی = ترجمة اطعمة المرضی (پزشکی، عربی)

از: بقراط

آغاز: «الحمدلله رب العالمین... اعلم ان احد العلوم التی ینتفع بها الناس و هو علم الطب و هو من جملة العلوم السیاسیة التی هی اشرف العلوم...».

انجام: «و عند غلبة کل خلط و من الاخلاط وفقنا الله تعالی لما هو اکثر نفعا و اعم فایدة... الی اخلص النیات و باعمالنا الی احسن الاعمال انه هو المعین و الحمدلله رب‌العالمین.».

گزارش متن: رساله‌ای است در مورد غذاهای مناسب جهت هر بیماری که در کتیبه آغاز رساله مولف را بقراط دانسته و در سطرهای پایانی رساله نیز یک مورد قال ابقراط آورده است.

شاید این رساله بخشی از یکی از تألیفات بقراط، شاید یکی از مقالات فصول باشد.

گزارش نسخه: *ترقیمه: «تم الکتاب علی یدی اضعف العباد سید جواد تنکابنی فی سنة ۱۲۸۸.» *نوع خط: نستعلیق *نام کاتب: سید جواد بن ابراهیم تنکابنی *تاریخ کتابت: ۱۲۸۸ه *عنوانها و نشانیها: مشکی *نوع کاغذ: فرنگی *تعداد برگ: ۲۲ (۹ب ـ ۳۱ب) *تعداد سطر: ۱۵.

ویژگیها: نسخه‌ای است نفیس و از روی نسخه‌ای کهن کتابت گردیده و کاتب در پایان گوید «چون نسخه این کتاب... مشکل خواندن بود و بخط قدیم در سنه اثنین و ستین و سبعمئه بر ناظرین متوقع اگر... ایراد ننمایند و اصلاح نمایند» در انجام یک برگ مطالب پزشکی و چند بیت شعر عربی از ابن سینا آمده است.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۱۲۰/۲»

۶۶۲. **تقدمة المعرفة لبقراط = ترجمة تقدمة المعرفة** (پزشکی، عربی)

از: حنین بن اسحاق عبادی بغدادی، درگذشته: ۲۶۰ه

آغاز: «قال ابقراط انی اری انه من افضل الامور ان یستعمل الطبیب سابق النظر...».

انجام: «تمت المقالة الثالثة للامام ابقراط و هی آخر الکتاب نقل حسین[1] اسحق».

بنگرید به: نسخه شماره «۱۲۶۵۷/۵» گزارش شده در جلد «۳۲» فهرست همین کتابخانه.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «تمت... علی یدی المحتاج الی رحمة الله سید جواد بن تنکابنی طبیب تحریر فی سنة ۱۲۸۸ه» ❊نوع خط: نستعلیق ❊نام کاتب: سید جواد بن ابراهیم تنکابنی طبیب ❊تاریخ کتابت: ۱۲۸۸ه ❊عنوانها و نشانیها: مشکی ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۱۳ (۳۲الف ـ ۴۴ب) ❊تعداد سطر: ۱۷ ❊اندازهٔ متن: ۱۴×۷ سانتیمتر.

☜ *الذریعة:* ۳۶۴/۴؛ *کشف الظّنون:* ۴۶۳/۱؛ *فهرست ابن ندیم:* ۲۸۸.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۱۲۰/۳»

۶۶۳. **رساله‌ای در طب** (پزشکی، فارسی)

از: سید جواد بن ابراهیم حکیم تنکابنی، درگذشته: ۱۳۰۵ه

آغاز: «حمد مرخدائیکه ایجاد کرد انسان را از نطفه گندیده قوله تعالی «یخرج من بین الصلب و الترائب»...».

انجام: «و سدها کهن را بگشاید و تن را فربه کند و سکنجبین و شراب حماض بخورند دفع مضرت او شود.».

گزارش متن: رساله‌ای است در پزشکی عمومی در چند باب و فصول که ناهماهنگی‌هایی در تبویب آن به چشم می‌خورد.

باب اول: آفرینش مردم، باب دوم: مقصود از علم طب، باب سوم: اندر بیماریهایی که در سر، گوش، چشم، بینی و دهان...، باب چهارم در امراض معده، باب پنجم: اندر بیماریهای جگر، باب ششم: اندر بیماریهای جگر که از یرقان باشد. باب هفتم: استسقاء، باب هشتم:

---

۱. در نسخه چنین آمده، صحیح نقل حنین بن اسحق.

اندر سپرز، باب نهم: در مرض اسهال، باب نوزدهم: اندر عرق النساء، باب بیستم: اندر تبهای گوناگون، باب بیست و نهم اندر زهر دادن، باب سیم: اندر غذاهایی که یک دفعه نشاید خورد، باب سی و چهارم: اندر تدبیر دارو خوردن، باب سی و ششم در طریقه مسافر و اسباب آن و در پایان فصلی در معاجین و خواص برخی گیاهان و میوه‌ها آورده است.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نستعلیق ❊نام کاتب: نسخه اصل به خط مولف ❊تاریخ کتابت: اواخر سدهٔ ۱۳ه ❊عنوانها و نشانیها: مشکی و قرمز ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۶۷ (۴۵ب ـ ۱۱۱ب) ❊تعداد سطر: ۱۵ ❊اندازهٔ متن: ۱۳/۵×۷ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۱۸×۱۱ سانتیمتر ❊نوع جلد: تیماج قهوه‌ای مجدول.

ویژگیها: در انجام چند برگ نانوشته وجود دارد، در آخرین برگ نسخه تقسیم ارث و تبیین سهم‌الارث وراث آمده که احتمالاً مربوط به کاتب باشد.

☜ *بزرگان رامسر:* ۴۵.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۱۲۰/۴»

۶۶۴. رسالة فی التوحید (عقاید، عربی)

از: احمد جندی، درگذشته: پس از ۹۵۸ه

آغاز: «فهذه رسالة مشتملة علی تحقیق ما هو اساس قواعد الاسلام... مرتبة علی مقدمة و ثلاثة مقصد اما المقدمة ففیها مباحث الاول...».

انجام: «کما اشرنا الیه لکن ظاهر کلامه قدس سره یدل علی ان دلیل ابطال سبق الجزئیة فی الصورتین هو الوجهان المذکوران.».

گزارش متن: رساله‌ای است در توحید باری تعالی مشتمل بر یک مقدمه و سه مقصد و یک تکمله، مقدمه در چند مبحث آمده المبحث الاول: فی بیان التسمیة بکلمة التوحید، البحث الثانی فی حرف التنزیة... المقصد الاول: فی اقامة الادلة علی اصل المتکلمین من مسئلة الاختیار علی التوحید، المقصد الثانی: فی ادلة الحکماء المشائین اللذین یبنی مطالبهم علی البراهین العقلیه، المقصد الثالث: فی بیان الرسول و النبی و النسبة بینهما، و در تکمله گوید چون اصل در توحید نفی آلهه و شریک است و بدان اشاره کردیم در اینجا به ادله اثبات

به روش متکلّمان و حکماء می‌پردازیم، و چندین دلیل در اثبات توحید مثل دلیل حدوث العالم متکلمین و وجود واجب حکماء آورده است. در چند مورد تعبیر «قال قدس سره فی حاشیة الکشاف، قال قدس سره فی حاشیة المطول» به کار رفته است.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «تمت رسالة التوحید للعلامة المحقق المدقق مولانا احمد الجندی مدظله العالی الی یوم الباقی فی یوم العرفة؟ من شهر رمضان المبارک سنة ثمان و خمسین و تسعمائة... اللهم اجعل خاتمة امورنا خیراً آمین ربّ العالمین بحرمة محمّد سید المرسلین و خاتم النبیین.» ❊نوع خط: نستعلیق ❊تاریخ کتابت: ۹۵۸ه ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۳۶ (۲ب ـ ۳۷ب) ❊تعداد سطر: ۱۵ ❊اندازهٔ متن: ۶×۱۱/۵ سانتیمتر.

ویژگیها: نسخه‌ای است نفیس در حیات مولف کتابت شده است، حاشیه‌نویسی دارد با نشان «منه» و «منه سلمه الله». در حاشیه تصحیح گردیده است. در برگ نخست تملک بهاءالدین محمّد الحسینی با مهر مستطیل «العبد بهاءالدین محمّد بن جمال‌الدین الحسینی» و تملک ابراهیم حسینی با مهر مستطیل «صراط علی حق نمسکه عبده ابراهیم الحسینی» وجود دارد، نسخه رطوبت و آسیب دیده سپس ترمیم گردیده است.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۱۲۱/۱»

۶۶۵. انموذج العلوم (گوناگون، عربی)

از: جلال‌الدین محمّد بن اسعد دوانی، درگذشته: ۹۰۸ه

آغاز: «المسئلة الاولی فی الحدیث اتفقوا علی ان الحدیث لا الضعیف یثبت به الاحکام الشرعیه...».

انجام: «المسئلة السادسة من التفسیر قوله تعالی و لکن حق القول منی... ان السلطان السعید...» افتاده.

بنگرید به: نسخه شماره «۷۰۳۶/۳۶» گزارش شده در جلد «۱۸» فهرست همین کتابخانه.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نستعلیق ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۱۰ه ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۲۵(۳۹ب ـ ۶۳ب) ❊تعداد سطر: ۱۹

*اندازهٔ متن: ۱۱/۵×۷ سانتیمتر *اندازهٔ جلد: ۱۸/۵×۱۳ سانتیمتر *نوع جلد: تیماج قهوه‌ای با ترنج.

ویژگیها: در حاشیه تصحیح گردیده است، نسخه رطوبت و آسیب دیده، سپس ترمیم گردیده است.

الذریعة: ۴۰۶/۲؛ ریحانة الادب: ۲۳۲/۲.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۱۲۱/۲»

۶۶۶. حاشیة حاشیة الخفری علی شرح التجرید (کلام، عربی)

از: آقا جمال‌الدین محمّد بن حسین خوانساری، درگذشته: ۱۱۲۵ه

آغاز: «الحمدلله رب العالمین... قوله اعتبر فیه حدوث الخلق هذه اشارة الی طریقة جماعة من المتکلمین الذین قالوا علة الحاجة الی الموثر...».

انجام: «قوله کان ممنوعاً... او المراد منع کون ذلک ای العلم التفصیلی هو مرادهم فلا یرد اشکال علیهم فافهم.».

بنگرید به: نسخه شماره «۴۶۴۸/۱» گزارش شده در جلد «۱۲» فهرست همین کتابخانه.

گزارش نسخه: *ترقیمه: «کتبت هذه النسخة... و انا الفقیر... زین‌العابدین الحسینی النیاکی فی سنة خمسة و ستین و مائة بعد الالف من الهجرة النبویة... فی قریة کرکبود من قری طالقان» *نوع خط: نستعلیق *نام کاتب: زین‌العابدین حسینی نیاکی لاریجانی *تاریخ کتابت: ۱۱۶۵ه *محلّ کتابت: کرکبود طالقان *عنوانها و نشانیها: قرمز *نوع کاغذ: فرنگی *تعداد برگ: ۴۸ (۳ب - ۵۰ب) *تعداد سطر: ۲۳ *اندازهٔ متن: ۱۳/۵×۷/۵ سانتیمتر.

ویژگیها: نسخه‌ای است نفیس، کاتب آن را از روی خط استادش ملانعیمای طالقانی کتابت نموده و آن نسخه نیز از سوی ملانعیما بر آقا جمال خوانساری قرائت گردیده است، حاشیه‌نویسی دارد با نشان «لمحرره»، «زین‌العابدین حسینی عفی عنه»، «منه رضی الله عنه»، «منه مدظله العالی» و «منه دام ظله». در حاشیه تصحیح گردیده است. در برگ سوم یادداشت کاتب چنین آمده «کتبت هذه النسخة الشریفة المنیفة حین اشتغالی بقرائتها علی

استادی الاعلم... مولانا محمّد نعیم طالقانی من النسخة التی کتبها بخطه الشریف و قرءها علی استاده المحقق المدقق الفاضل النحریر المحشی آقا رحمه الله و انا الفقیر الحقیر الراجی الی عفو ربه الغنی زین‌العابدین الحسینی النیاکی...» و در ذیل آن مهر بیضی کاتب با نشان «عبده زین‌العابدین الحسینی» دیده می‌شود، یادداشتهای پراکنده‌ای اعم از اشعار عربی، فارسی و مطالب دیگر در دو برگ آغازین وجود دارد، نسخه رطوبت و آسیب دیده است.

الذریعة: ۶۵/۶؛ ریحانة الادب: ۵۴/۱؛ فهرست کتابخانه مجلس شوری اسلامی: ۸۴/۵؛ طبقات اعلام الشیعة: ۷۹۰/۶.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۱۲۲/۱»

۶۶۷. ابطال الزمان الموهوم (فلسفه، عربی)

از: محمّداسمعیل بن محمّدحسین خواجویی مازندرانی، درگذشته: ۱۱۷۳ه

آغاز: «و بعد حمدالله المتفرد بالقدم و الازلیة المتوحد بالبقاء و الدوام و الابدیة الذی نفدت دونه سلسلة الزمان لاتّصافه بالسرمدیة...».

انجام: «بل من الملحدین المنکرین کما ضل قبله کثیر و اضلوا اعاذنا الله و ایاک من الضلالة و الغوایة و ارشدنا الی ما فیه صلاحنا فی البدایة و النهایة و صلی الله علی محمّد و آله معدن الرسالة و منبع الهدایة و الحمدلله اولاً و آخراً».

بنگرید به: نسخه شماره «۱۹۵۲/۱۷» گزارش شده در جلد «۵» فهرست همین کتابخانه.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «و أنا الفقیر الحقیر المفتاق الی رحمة ربه الغنی زین‌العابدین الحسینی سنة ۱۱۷۰» ❊نوع خط: نستعلیق ❊نام کاتب: زین‌العابدین الحسینی نیاکی لاریجانی ❊تاریخ کتابت: ۱۱۷۰ه ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۲۳(۵۱ب ـ ۷۳الف) ❊تعداد سطر: ۲۰ ❊اندازهٔ متن: ۱۳×۶/۵ سانتیمتر.

ویژگیها: نسخه‌ای است نفیس که با نسخه اصل مقابله و در حیات مولف کتابت گردیده، حاشیه‌نویسی دارد با نشان «منه ره» ، «لمحرره» و «لکاتبه زین‌العابدین حسینی». در حاشیه تصحیح و با عبارت «قوبل مع الاصل و طوبق معه الا مازاغ البصر و غفل عنه النظر فانی... الا الاصلاح ما استطعت و ما توفیقی الا بالله و هذا بعد ما استکتبت ذلک و انا

الفقیر... زین‌العابدین الحسینی سنة ۱۱۷۰» که در انجام آمده مقابله گردیده است، ابیاتی در انجام از مثنوی معنوی و چند بیت از محمّد بن ابی‌بکر آمده، چند سطر نیز در آغاز رساله آمده که کاتب آنها را بعد از کتابت «شمع الیقین فی اصول الدین» در ظهر کتاب نوشته است. دو صفحه بعد از رساله که گویی حاشیه کاتب بر رساله باشد دیده می‌شود، در انجام کاتب از مولف به عنوان استاد یاد نموده، نسخه رطوبت و آسیب دیده است.

الذریعة: ۶۸/۱؛ طبقات اعلام الشیعة: ۶۲/۶.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۱۲۲/۲»

۶۶۸. **حاشیة شرح القوشچی = حاشیة شرح التجرید للقوشچی** (کلام، عربی)

از: فخرالدین محمّد بن حسین حسینی، درگذشته: ۹۸۴ه

آغاز: افتاده «... قال الشارح فی اوایل بحث من الاعراض القول بحضور المعدومات فی الخارج و احوالها...».

انجام: «و قد مر الکلام فی استلزامه للترجیح الا مبنی الکلام علی الزام المعتزلة».

گزارش متن: حاشیه‌ای است بر مبحث «علمه تعالی» از شرح تجرید علاءالدین علی بن محمّد قوشچی که شاید بخشی از حاشیه قسم الهیات = اثبات الله باشد.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «من زبدة اماثل المتأخرین... فخرالدین رحمه[الله] ❊نوع خط: نستعلیق ❊نام کاتب: زین‌العابدین حسینی نیاکی لاریجانی ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۱۲ه ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۸ (۷۵الف ـ۸۲ب) ❊تعداد سطر: ۳۲ ❊اندازهٔ متن: ۱۴×۷ سانتیمتر.

ویژگیها: نسخه‌ای است نفیس، یک مورد حاشیه نویسی دارد با نشان «منه»، در حاشیه تصحیح گردیده، نسخه رطوبت دیده است.

الذریعة: ۹۹/۱ و ۱۱۷/۶؛ کتابشناسی تجرید الاعتقاد: ۱۴۴؛ فهرست نسخه‌های خطی کتابخانه مجلس شورای اسلامی: ۱۳۰/۵.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۱۲۲/۳»

۶۶۹. **رسالة فی التوحید** (فلسفه ـ کلام، عربی ـ فارسی)

از: زین‌العابدین حسینی نیاکی لاریجانی، درگذشته: پس از ۱۱۷۵ه

آغاز: «الحمدلله رب‌العالمین... فقد قال الفاضل المحقق مولانا صدرالدین محمّد الشیرازی فی حاشیة علی الهیات...».

انجام: «فلا یضر اصلا و لا ینفع امثال الکلمات المنقولة فی دفع شبهة مشهورة و فی تقویته دلائل فی الکتب المذکورة».

گزارش متن: رساله کوتاهی است در اثبات توحید واجب الوجود که در آن به نظریات حکمایی چون ابن سینا، ملاصدرا و عبدالرزاق گیلانی استناد شده است.

در برگ پایانی و در ذیل رساله عبارت «این رساله در دارالمومنین قم در مدرسه فیضیه در ایام توقف فقیر حقیر در آن بقعه پرفیض بحیز تحریر پیوست نمقه زین‌العابدین الحسینی سنه ۱۱۶۸» از کاتب دیده می‌شود که به احتمال بسیار این رساله از تألیفات خودش می‌باشد و در قم به سال ۱۱۶۸ه به انجام رسیده است.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «قد فرغ من تحریره فی یوم الجمعة سنة ثمان و ستین و مائة بعد الالف» ❊نوع خط: نستعلیق ❊نام کاتب: زین‌العابدین حسینی نیاکی لاریجانی ❊تاریخ کتابت: ۱۱۶۸ه ❊محلّ کتابت: قم ـ مدرسه فیضیه ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۳ (۸۳ب ـ ۸۵ب) ❊اندازهٔ متن: ۱۴×۱۰ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۱۸×۱۰ سانتیمتر ❊نوع جلد: تیماج قهوه‌ای.

ویژگیها: نسخه‌ای است نفیس، در برگ نخست بخشی از حاشیه خفری آقا جمال خوانساری که در رساله نخست گزارش شد، آمده است، سه برگ پایانی حاوی اشعاری از میرزا داود، احتمالاً از کاتب و دیگران، و چند سطر نیز نثر توأم با طنز دیده می‌شود، همچنین تاریخ ۱۱۷۵ه از کاتب در برگ ۸۸ وجود دارد، در ذیل رساله آمده «ز خوبی بهشت قم مگو قم بگو لمن لب فیها قفوا خالدین ـ لمن قام فیها قفوا خالدین ینسب هذا البیت الی الشافعی: انا عبد للفتی انزل فیه هل اتی الی متی اکتمه الی متی و فیه ریب و لاریب فیه»، نسخه رطوبت و آسیب دیده است.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۱۲۲/۴»

۶۷۰. زبده قواعد علم حساب = خلاصة الحساب = رساله‌ای در حساب

(ریاضیات، فارسی)

از: شمس‌الدّین محمّد بن جمال‌الدین احمد لاهیجانی یا لاریجانی، درگذشته: پیرامون سدهٔ ۱۲ه

آغاز: «خلاصه کلام و نقاوهٔ ما قال الانام حمد منعمی است که احصای نعم نامنتهای او از عدد نشاید و توصیف آلاء نامحدود او از نشان نیاید...».

انجام: «مجذوری که هرگا زیاد کنند... و یا نقصان نقصان کنند ازو جذر او و دو درهم و آن مجتمع را، یا باقی را جذر باشد بطریق مانعة الخلو و السلام علی من اتبع الهدی.».

گزارش متن: کتابی است در ریاضیات مشتمل بر یک مقدمه و ده حدیقه و یک خاتمه که به شاه سلیمان صفوی تقدیم گردیده است، مقدمه: در بیان ماهیت علم حساب و موضوع و تعریف آن، **حدیقه اول:** در شش بوستان (جمع، تنصیف، تفریق، ضرب، قسمت و جذر) **حدیقه دوم:** در حساب کسور در سه مقدمه (نسب اربعه، مخرج کسور، تجنیس و رفع) و شش مسلک (جمع کسور و تصنیف، تنصیف کسور، ضرب آنها، قسمت کسور، استخراج جذر و تحویل کسر)، **حدیقه سوم:** در بیان استخراج مجهولات، **حدیقه چهارم:** در استخراج مجهولات به حساب خطائین، **حدیقه پنجم:** در استخراج مجهولات به تحلیل و تعاکس، **حدیقه ششم:** در بیان مساحت در یک مقدمه و سه مسلک (مهیة مساحت، مساحت بقیه از سطوح و مساحت اجسام)، **حدیقه هفتم:** در بیان توابع مساحت است در سه مسلک (وزن ارض، معرفت ارتفاع مرتفعات، معرفت عروض انهار و عمق آبار) **حدیقه هشتم:** در استخراج مجهولات به طریق جبر و مقابله در دو مسلک (مقدمات و الفاظ مصطلحه و بیان مسائل سته جبریه) **حدیقه نهم:** در بیان قواعد شریفه و فواید لطیفه که محاسب را از دانستن آن چاره نیست در ۱۲ قاعده، **حدیقه دهم:** در مسائل متفرقه و خاتمه در ذکر ۷ مسئله لاینحل. این رساله بعد از رحلت مرحوم شیخ بهاءالدین عاملی تألیف شده و مولف از خواجه نصیرالدین طوسی در چند موضع نام برده است.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «کاتب العبد الفقیر الحقیر عشور علی ولد رمضان... در وقت مطالعه این بنده را یادآوری نمایند» ❊نوع خط: نستعلیق ❊نام کاتب: عشور علی بن رمضان ❊تاریخ کتابت: ۱۰۸۹ه ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: فرنگی

*تعداد برگ: ۶۴ *تعداد سطر: ۱۷ *اندازهٔ متن: ۱۳×۷ سانتیمتر *اندازهٔ جلد: ۱۳×۱۸/۵ سانتیمتر *نوع جلد: پارچه سورمه‌ای.

ویژگیها: نسخه‌ای است نفیس، حاشیه‌نویسی بسیار دارد با نشان «هـ» و «منه»، در حاشیه تصحیح گردیده است، در آغاز نسخه دستخط محمّدعلی احدیان و در برگ نخست تملک محمّدعلی بن محمّد با مهر بیضی «عبده محمّدعلی بن محمّد» دیده می‌شود.

الکواکب المنتشرة: ۶۹۶؛ فهرست کتابخانه مجلس شوری اسلامی (سنا): ۲۳۵/۲؛ فهرستواره کتابهای فارسی: ۲۶۷۶/۴.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۱۲۳»

۶۷۱. حاشیة شواهد الربوبیة (فلسفه، عربی)

از: ملا هادی بن مهدی سبزواری، درگذشته: ۱۲۸۹هـ

آغاز: «هذه حواش من الحقیرالمحتاج... عسی الله ان یوفقه للاتمام حرره فی شوال سنة ۱۲۶۹ قوله لان غیره به یکون متحققا...».

انجام: «حاکتها بالمیاة و الامطار و من هنا شرط التنقیة قبل الریاضة فی آخر شرح حکمة الاشراق...» نانوشته.

گزارش متن: حاشیه‌ای است با عناوین «قوله ـ قوله» بر کتاب شواهد الربوبیة فی المناهج السلوکیة صدرالدین شیرازی که در سال ۱۲۶۹هـ تحریر آن آغاز گشته است. در نسخه موجود حدود ۱۰ برگ نانوشته مانده است. این حاشیه به همراه شواهد ربوبیة با تصحیح و تعلیق زنده یاد مرحوم استاد علامه سیّد جلال‌الدین آشتیانی در قم از سوی انتشارات بوستان کتاب به چاپ رسیده است.

گزارش نسخه: *نوع خط: نسخ زیبا *تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۱۳هـ *عنوانها و نشانیها: قرمز *نوع کاغذ: فرنگی رنگی *تعداد برگ: ۲۰۲ *تعداد سطر: ۱۶ *اندازهٔ متن: ۱۲×۷ سانتیمتر *اندازهٔ جلد: ۱۸/۵×۱۱ سانتیمتر *نوع جلد: تیماج سبز.

ویژگیها: در حاشیه تصحیح گردیده است، نسخه اندکی رطوبت دیده و نخستین برگ آن ترمیم گشته است.

الذریعة: ۱۴۴/۶؛ الکرام البررة: ۶۱۱/۳؛ ریحانة الادب: ۲۲۶/۲؛ فهرست کتابخانه

مجلس شورای اسلامی: ۱۸۶/۵. شمارهٔ نسخه: «۱۴۱۲۴»

۶۷۲. عقد الفرائد فی شرح القصائد (مناقب و مراثی، عربی ـ فارسی)

از: علی بن علی‌رضا فقیه خاکمردانی خویی متخلص به ملتجی، درگذشته: ۱۳۵۰ه

آغاز: «احمد لله علی درور سمحه و کرور عطائه و له المحامد علی هطول کرمه و مساس آلائه و اصلی علی اورع الرسل و اکمل الادلاء محمّد الهادی...».

انجام: «چو لشکر که بیعت به حجت کنند ❊ نهد هر یکی سر بزیر کمند ❊ بود ملتجی را همین‌ها امید ❊ که عیدانه گیرد بامروز عید. تمت الالحاقیة بید المولف علی الخویی فی یوم الغدیر ۱۳۴۸.».

گزارش متن: تخمیس و شرحی است بر پنج قصیده بدون نقطه میرزا محمّدحسن ارومی که در مناقب و مراثی اهل بیت علیهم‌السلام سروده است، وی در مقدمه کتاب گوید «لما کانت القصائد الخمس الغیر المنقطة من منشآت المرحوم المبرور المیرزا محمّد حسن الارومجی طاب ثراه عالیة المضامین... خمستها لیکون منی اثرا باقیا و تذکرة و یفید لاهل الولاء... فتصدیت لشرحه لیتم الاحسان بالبیان و الاصلاح و ها انا اشرع فی الشرح بیّنا فیه اللغة و الاعراب و البلاغة و العروض ثم المعنی و الترجمة الفارسیة بالترتیب...» و در خاتمه نیز چنین آورده: «و حیث قد کان الفراغ من تسوید اصل النسخة لشرح القصائد فی شهر شعبان سنة ست و اربعین و ثلثماة و الف و لکن کان اخوه ناقصا واردت الحاق شیء یناسب الکلام مزید علیه فی النسخة الثانیة لیکون[1] کمسک الختام و رایت التمسک فی مقام التوسل... فذکرت ما انشدته حسب استدعاء بعض السادة الذاکرین من القصیدة الجامعة لمصائب العترة المعصومین... هو آت مزیلاً بما الحقته من ترجمته بالنظم الفارسی... تمت الالحاقیة... فی یوم الغدیر ۱۳۴۸.»

---

۱. در نسخه موجود تاریخ انجام شرح قصیده اولی ۲۱ ربیع‌الثانی ۱۳۴۷ه و قصیده دوم سلخ ربیع‌الثانی ۱۳۴۷ه و قصیده چهارم ۲۹ جمادی‌الاول ۱۳۴۷ه آمده است که احتمالاً به نسخه مبیضه نظر داشته و یا تاریخ فوق به اشتباه کتابت شده است.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «قد فرغ من تسوید هذا ... الثالث و العشرین من شهر ذی حجة الحرام سنة ۱۳۴۸ بید احقر الطلاب و المحررین ابن میرزا زین العابدین الشهیر بمیرزا بیوک آقا مرحوم ابن الحاج ملا حسین رائی افشار مرحوم طاب الله ثراهما... مهر علی راقمی... فی بلدة الرضاعیة و مسجد الجامع ساکنا بالیُمن و السعادة... بحق محمّد و آله خیر البریة» ❊نوع خط: نسخ و نستعلیق زیبا ❊نام کاتب: مهر علی بن زین‌العابدین راقمی ❊تاریخ کتابت: ۱۳۴۸هـ ❊محلّ کتابت: رضاعیه ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: دفتری خط‌دار ❊تعداد برگ: ۳۴۵ ❊تعداد سطر: ۲۰ ❊اندازهٔ متن: ۱۷/۵×۹/۵ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۲۰/۵×۱۳ سانتیمتر ❊نوع جلد: مقوا با روکش کاغذی رنگی، عطف و گوشه‌ها: پارچه سبز.

ویژگیها: نسخه‌ای است نفیس کتابت شده در حیات مولف، در حاشیه تصحیح گردیده است، نسخه اندکی رطوبت دیده است.

☜ *الذریعة*: ۲۹۳/۱۵ و ۸۵/۱۷؛ *ریحانة الادب*: ۱۹۶/۲؛ *فرهنگ نام‌آوران خوی*: ۱۶۱.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۱۲۵»

۶۷۳. شرح الشافیة (صرف، عربی)

از: رضی‌الدین محمّد بن حسن استرآبادی ملقب به نجم‌الائمة، درگذشته: پس از ۶۸۸هـ

آغاز: «اما بعد حمدالله تعالی و الصلوة علی محمّد و عترته المعصومین فقد عزمت علی ان اشرح مقدمة ابن الحاجب فی التصریف...».

انجام: «و لا یجتمع کسرتان نحو قیمات و دعات و قد جاء فی فعله فعال کلقاح و حقاق کذا...» افتاده.

گزارش متن: رضی‌الدین استرآبادی نخست کافیه ابن حاجب را شرح نموده که بسیار مشهور و متداول می‌باشد، سپس به شرح شافیه پرداخته است. گرچه شهرت شرح تصریف وی به شرح کافیه نمی‌رسد، لکن آن نیز از شرح‌های مهم و مرجع استادان فن می‌باشد. وی در این شرح با ذکر نظریّات دیگران به ویژه سیبویه و ذکر مثالهای فراوان به شرح و بسط مطالب پرداخته است. تصویری از روی نسخه اصل و به خط مولف در ریحانة الادب ۳۱۶/۲ چاپ شده و در ذیل آن تاریخ پایان شرح را که در نسخه اصل بوده چنین آورده

«من الله تعالی لاتمامه... غرة ربیع‌الاول سنة ثمان و ثمانین و ستماة علی ید الملتجی الی حرمه المطهر محمّد بن الحسن الاسترآبادی...» با این حال در منابع مهمی چون الذریعة، طبقات اعلام الشیعة، امل الآمل و حتی خود ریحانة الادب، سال درگذشت مولف ۶۸۶ه آمده است. این شرح در ایران، مصر و هند به چاپ رسیده است. نسخه موجود تا مبحث جمع را دارد و حدود نیمی از آن نانوشته مانده است.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نسخ ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۱۱ه ❊عنوانها و نشانیها: مشکی ـ نانوشته ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۱۴۳ (۱ب ـ ۱۴۳ب) ❊تعداد سطر: ۱۹ ❊اندازهٔ متن: ۱۳×۵ سانتیمتر.

ویژگیها: در برگ نخست مهر مستطیل ناخوانایی آمده است، نسخه اندکی رطوبت و آسیب دیده و برگ آغاز و انجام آن ترمیم گردیده است. در انجام چند برگ نانوشته مانده است.

☜ *الذریعة:* ۳۱۳/۱۳؛ *الانوار الساطعة فی المائة السابعة:* ۱۵۵؛ *ریحانة الادب:* ۳۱۵/۲؛ *فهرست کتابهای چاپی عربی:* ۵۵۱؛ *دایرة المعارف بزرگ اسلامی:* ۱۷۹/۸؛ *امل الآمل:* ۲۵۵/۱؛ *کشف الظنون:* ۱۰۲۱/۲؛ *فهرست کتب خطی کتابخانه مرکزی آستان قدس رضوی:* ۱۶۴/۱۲، ۲۰۸.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۱۲۶/۱»

۶۷۴. گوهر مراد

(کلام، فارسی)

از: عبدالرزاق بن علی بن حسین لاهیجی مشهور به فیاض، درگذشته: ۱۰۷۲ه

آغاز: «گوهر مرادی که غواص فکرت را از دریای حیرت در کف اندیشه آید و دردانه مقصودی که جوهری طبیعت را در رشته...».

انجام: «و چون عارف به این مقام رسد هر آینه بحق وصول رسیده باشد و بلغنی الله و جمیع طالبی الحق الی ذلک المقام بمحمّد و اهل بیته علیهم‌السلام و هذا آخر ما اردناه ... العز الکرام.».

بنگرید به: نسخه شماره «۳۶۲۵» گزارش شده در جلد «۱۰» فهرست همین کتابخانه.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «تم الکتاب بعون الله الملک الوهاب فی تاریخ شهر

جمادی‌الثانی سنة ۱۰۸۹هـ اللهم اغفر علی کاتبه و علی والدیه... بحق نبیک و آله القرشیة» ❊نوع خط: نستعلیق زیبا ❊تاریخ کتابت: ۱۰۸۹هـ ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۱۳۱(۲الف ـ۱۳۳الف) ❊تعداد سطر: در حاشیه رساله قبل.

ویژگیها: در حاشیه تصحیح گردیده و با نشان «بلغ» مقابله شده، نسخه اندکی رطوبت دیده است.

☜ *الذریعة*: ۱۶/ ۲۵۰.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۱۲۶/۲»

۶۷۵. **تلخیص المقال فی تحقیق احوال الرجال = تلخیص الاقوال فی تحقیق احوال الرجال = رجال الوسیط** (رجال، عربی)

از: محمّد بن علی استرآبادی، درگذشته: ۱۰۲۸هـ

آغاز: نانوشته «... المختار بن ابی‌عبید [ه] روی ابن عقده ان الصادق علیه‌السلام ترحم علیه و روی الکشی عن حمدویه عن یعقوب...».

انجام: «و الشیخ فخرالدین ابن العلامة حسن بن یوسف... قدس الله ارواحهم و جزاهم عن الاسلام و اهله خیر الجزاء بمحمّد و آله الطیبین الطاهرین المعصومین و الحمدلله رب العالمین.».

بنگرید به: نسخه شماره «۱۲۰» گزارش شده در جلد «۱» فهرست همین کتابخانه.

گزارش متن: چند برگ از این نسخه پراکندگی دارد لیکن از خاتمه تا پایان کتاب کامل می‌باشد.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «فرغ منه موثقه[1] الراجی عفو ربه عزیز الله بن محمّد مومن الحسینی» ❊نوع خط: نستعلیق زیبا ❊نام کاتب: [عزیزالله بن محمّدمؤمن الحسینی] ❊تاریخ کتابت: اواخر سدهٔ ۱۱هـ ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۱۱(۱۳۳الف ـ ۱۴۳ب) ❊تعداد سطر: در حاشیه کتابت شده ❊اندازهٔ جلد: ۲۰×۱۴/۵ سانتیمتر ❊نوع جلد: تیماج دورو، برون مشکی مجدول با ترنج و سرترنج، درون: قهوه‌ای روشن.

---

۱. در نسخه چنین آمده است.

ویژگیها: در حاشیه تصحیح گردیده است، نسخه اندکی رطوبت دیده و برگ پایانی آن ترمیم گردیده است.

الذریعة: ۴۲۰/۴، ۴۲۸؛ *الروضة النضرة:* ۴۹۷؛ *دائرة المعارف بزرگ اسلامی:* ۱۸۱/۸.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۱۲۶/۳»

۶۷۶. الحان الحادی بین المراجع و البادی (ادب، عربی)

از: شمس‌الدین محمّد بن عبدالقادر صیداوی معروف به حادی، درگذشته: ۱۰۴۲ه

آغاز: افتاده «... و انشق بدر التم معجزة له و شکا البعیر ثقیل حمل متعب... ثم ختم الاجازة بعد ذکر القصیدة النبویه...».

انجام: «ما حرک العیس حادیها بذی سلم و میل الریح افناناً من العذاب».

گزارش متن: کتابی است مشتمل بر مکاتبات ادبی منظوم و برخی منثور بین مولف و عالمان عصر وی که همچون الحان السواجع بین البادی و المراجع صفدی اسامی را به ترتیب الفبایی آورده است. مولف در این رساله با مشایخ و استادان خود مراسلاتی داشته که برخی از آنها با اجازه و استجازه همراه بوده و اسامی آنها چنین است احمد بن یونس عیناوی، احمد بن سلیمان دمشقی، شمس‌الدین محمّد داودی، حسن بن محمّد بورینی، محمّد بن محمّد قدسی که تا سال ۹۹۳ه در محضر درس او بوده است و قاضی محب‌الدین حموی دمشقی که در سال ۱۰۰۱ه به او اجازه روایت داده است و او نیز به شاگردش شهاب‌الدین احمد بن محمّد طرابلسی صیداوی اجازه روایت داده است. از دیگر دانشمندانی که نامشان در این رساله آمده و با مولف مکاتبات ادبی در موضوعاتی چون مدح، تهنیت و الغاز داشته‌اند می‌توان به اسامی زیر اشاره نمود: احمد بن منقار، بهاءالدین صیداوی، تقی‌الدین ابوبکر زهیری، جمال‌الدین صیداوی، زین‌الدین عمرقاوی، محمّد میدانی، عبدالحق حجازی، عبدالقادر بن محمّد بن سوار (استاد و شیخ اجازه او)، علاءالدین حنفی، کریم‌الدین حورانی، محمّد صالحی دمشقی، محمّد مغربی مالکی، محمّد بن فرفور، نجم‌الدین بن بدرالدین غزی دمشقی، یحیی بن محمّد حنفی. متأسفانه چند برگ از آغاز نسخه افتاده است.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نسخ ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۱۱ه ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۱۷۱ ❊تعداد سطر: ۱۵ ❊اندازهٔ متن:

۸/۵×۱۵/۵ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۱۴×۲۰ سانتیمتر ❊نوع جلد: مقوایی و ناقص، عطف: تیماج قهوه‌ای.

ویژگیها: نسخه‌ای است بسیار نفیس و نایاب، در حاشیه تصحیح شده است، فهرست چند کتاب امانی به تاریخ ۱۱۵۶ه در درون جلد دیده می‌شود. نسخه نیاز به ترمیم و بازسازی دارد.

☜ *ایضاح المکنون*: ۱۱۷/۱؛ *هدیة العارفین*: ۲۷۷/۲؛ *معجم المولفین*: ۱۸۱/۱۰؛ *الاعلام للزرکلی*: ۲۱۲/۶.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۱۲۷»

۶۷۷. **شرح مختصر الاصول = شرح عضدی = شرح مختصر منتهی السؤل و الامل** (اصول فقه، عربی)

از: قاضی عضد الدین عبدالرحمن بن احمد ایجی، درگذشته: ۷۵۶ه

آغاز: «الحمدلله الذی برّ الانام و عمّمهم بالاکرام و الدعوة الی دارالسلام و خصّ من شاء بمزایا الانام...».

انجام: «و ارشدنا الله و ایاکم لما تنفعنا... و اصلح نیّاتنا و اعمالنا و تقبّلها منّا و زادنا من فضله انه المستعان و علیه التکلان.».

بنگرید به: نسخه شماره «۸۲۳» گزارش شده در جلد «۳» فهرست همین کتابخانه.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «هذا من کتب من کتب بیده الجانیة الغائیة علی الموسوم بحکیم صوفی فی منصف جمادی الآخر سنة ۱۰۵۸ در بلده برهانپور غفرالله له.» ❊نوع خط: نسخ ❊نام کاتب: علی حکیم صوفی ❊تاریخ کتابت: ۱۰۵۸ه ❊محلّ کتابت: برهانپور «هند» ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۱۹۱ ❊تعداد سطر: ۲۱ ❊اندازهٔ متن: ۸/۵×۱۳ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۱۲/۵×۱۹/۵ سانتیمتر ❊نوع جلد: تیماج دورو با لبه برگردان، برون: قهوه‌ای روشن مجدول، درون: زرشکی.

ویژگیها: اندکی حاشیه نویسی دارد، در حاشیه تصحیح و با نشان «بلغ» مقابله گردیده است. در برگ نخست مهر مربع ناخوانا دیده می‌شود. چند بیت اشعار عربی و فارسی در آغاز و انجام آمده است، نسخه رطوبت و آفت دیده و به شیرازه آن آسیب رسیده است.

کشف الظنون: ۱۸۵۳/۲؛ ریحانة الادب: ۱۴۲/۴؛ هدیة العارفین: ۵۲۷/۱.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۱۲۸»

۶۷۸. حاشـیة الروضة البهیة = حاشـیة شـرح اللمعة الدمشقیة

(فقه شیعه، عربی)

از: سید مرتضی حسینی، درگذشته: پیرامون سدهٔ ۱۲ه

آغاز: «قوله الحمدلله امّا ان یکون مرفوعاً علی الابتداء او منصوباً علی انّه مفعول مطلق حذف عامله و ناب المصدر منابه...».

انجام: «فکانّه قریب من هذا الاّ انّ حکم ابن حمزه باستحباب القطع مشکل انتهی کلام صاحب الذکری نقلته لیظهر انّه لا شاهد للقولین الاخیرین فتأمل تمت الحاشیة المتعلقة بکتاب الطهارة من شرح اللمعة الدمشقیة بعون الله تعالی و توفیقه و تأییده».

گزارش متن: حاشیه‌ای است با عناوین «قوله ـ قوله» بر خطبه و کتاب طهارت الروضة البهیة شهید ثانی. محشی که از شاگردان شیخ جعفر قاضی و آقا جمال‌الدین خوانساری است در این حاشیه به نظرات پدر و جدش شیخ علی اشاره و در چندین مورد از حاشیه جدش بر قواعد یاد نموده است، این حاشیه بعد از رحلت اشخاص یاد شده نگاشته شده است.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نسخ ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۱۲ه ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۱۵۴ ❊تعداد سطر: ۱۶ ❊اندازهٔ متن: ۱۳×۷ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۲۱×۱۳/۵ سانتیمتر ❊نوع جلد: تیماج قهوه‌ای.

ویژگیها: نسخه‌ای است نفیس، حاشیه نویسی دارد با نشان «منه» به خط مولف. در حاشیه تصحیح و با نشان «بلغ» مقابله گردیده است، دستخط مبارک پدر عزیزم حضرت آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی (ره) در انجام نسخه در توصیف نسخه چنین آمده است: «بسمه تعالی هذه الحاشیة علی شرح اللمعة الدمشقیة للعلامة المیر سید مرتضی من اسباط المحقق الداماد و کان المحشی من تلامیذ والده العلامة و من تلامیذ العلامة الشیخ جعفر القاضی باصفهان فی الدولة الصفویة و جد السادة الاجلاء النازلین فی سده من اعمال بلدة

اصبهان و ما فی هوامشها من الحواشی کلها بخطه ره، و قد انتقل الی من والدی العلامة السید شمس‌الدین محمود الحسینی المرعشی النسابة النجفی المتوفی سنة ۱۳۳۸ ثم ائی و هبتها للولد الحفی و الخل الصفی ذخر الافاضل الکرام ثقه الاسلام المیر سید محمّدباقر نجل المرحوم حجةالاسلام و المسلمین صدیقنا المکرم المیر سید محمّدحسین الخوزانی من احفاد المحشی قدهما رجاء ان یذکرنی فی مظانّ اجابة الدعاء و السلام علی من اتبع الهدی شهاب‌الدین الحسینی المرعشی النجفی فی منتهی اولی الجمادین ۱۳۸۴ ببلدة قم المشرفة[1]». در برگ نخست دو مهر بیضی با نشان «عبده الراجی الجواد بن حسینعلی» و «... السید محمّدعلی...» همراه با دستخط زیبایی در معرفی کتاب و مولف دیده می‌شود، مهر بیضی «انا عبد من عبید محمّد» در آغاز حاشیه آمده، نسخه رطوبت و آسیب دیده است.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۱۲۹»

۶۷۹. **التیسیر فی القراءات السبع** (علوم قرآن، عربی)

از: ابوعمرو عثمان بن سعید بن عثمان الدانی، درگذشته: ۴۴۴ه

آغاز: «الحمدلله المتفرد بالدوام المتطول بالانعام خالق الخلق بقدرته و مدبر الامر بحکمته لا راد لامره...».

انجام: «فاعلم ذلک موفقا لطریق الحق و منهاج الصواب و بالله التوفیق.».

بنگرید به: نسخه شماره «۵۱۹» گزارش شده در جلد «۲» فهرست همین کتابخانه.

گزارش متن: این کتاب در حیدرآباد هند و استانبول ترکیه به چاپ رسیده است.

گزارش نسخه: *ترقیمه: «تم الکتاب بعون الملک الوهاب... تاریخ فی سنة... ۹۳۳» *نوع خط: نسخ *تاریخ کتابت: ۹۹۳ه *عنوانها و نشانیها: قرمز *نوع کاغذ: فرنگی

---

۱. همانگونه که در بالا اشاره شده، مرحوم پدر بزرگوارم این نسخه نفیس را که پدرشان به معظم له هدیه نموده بوده، ایشان نیز در سال ۱۳۸۴ه آنرا به یکی از علمای اصفهان هدیه کرده‌اند. پس از سپری شدن پنجاه سال در سال ۱۴۲۹ه این نسخه را در قم برای این کتابخانه خریداری نمودم. نسخه بسیار نفیسی است. از اینگونه نسخه‌ها مرحوم پدرم به افراد بسیاری هدیه فرموده‌اند.

*تعداد برگ: ۷۵ (۱ب ـ ۷۵الف) *تعداد سطر: ۲۱ *اندازهٔ متن: ۱۵/۵×۹/۵ سانتیمتر.

ویژگیها: در حاشیه تصحیح گردیده، چند بیت شعر ترکی بر قسمت داخلی جلد کتابت گردیده است، نسخه رطوبت دیده است.

☜ *کشف الظنون*: ۵۲۰/۱؛ *ریحانة الادب*: ۷۱/۸؛ *معجم المطبوعات العربیة*: ۸۶۱/۱؛ *فهرست موضوعی نسخه‌های خطی عربی (سید محمّدباقر حجتی)*: ۲۸۱/۱.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۱۳۰/۱»

۶۸۰. رسالة فی التکبیر = رسالة فی علة تکبیر المکّیین من آخر والضحی الی آخر القرآن (قرائت ـ علوم قرآن، عربی)

از: ناشناخته

آغاز: «مسئلة: ان سئل سائل عن السبب الموجب فی مذهب المکّیین من انهم یکبّرون من آخر والضحی الی آخر القرآن و عن مذهب البزی...».

انجام: «و ان یسأل الله تعالی المعونة فی ذلک فهذا جواب ما سألت عنه و بالله التوفیق.».

گزارش متن: رساله کوتاهی است در علم قرائت مشتمل بر دو پرسش و پاسخ که دو پرسش آن عیناً نقل می‌گردد «ان سأل سائل عن السبب الموجب فی مذهب المکیین من انهم یکبرون من آخر والضحی الی آخر القرآن و عن مذهب البزی عن اصحابه عن ابن کثیر فی قرائة الحمدلله مع الختمة و اول البقرة الی قوله (و اولئک هم المفلحون)» در این رساله در ضمن پاسخ به سؤال اول سؤال دیگری با عنوان (ان قیل» در مورد انقطاع وحی مطرح و بدان پاسخ داده شده است.

گزارش نسخه: *ترقیمه: «تم الکتاب بعون الملک الوهاب... تاریخ سنة ۹۹۳ فی اواسط...» *نوع خط: نسخ *تاریخ کتابت: ۹۹۳هـ *عنوانها و نشانیها: قرمز *نوع کاغذ: فرنگی *تعداد برگ: ۱ (۷۵الف ـ۷۶ب) *تعداد سطر: جمعاً ۲۹ *اندازهٔ متن: ۱۳×۹/۵ سانتیمتر *اندازهٔ جلد: ۲۱×۱۵ سانتیمتر *نوع جلد: تیماج مشکی فرسوده، عطف تیماج مشکی.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۱۳۰/۲»

۶۸۱. **لسان المتعلّمین = شرح العوامل لملا محسن** (نحو، عربی)

از: سید موسی بن عزیزالله الموسوی الحسینی جزایری، درگذشته: پس از ۱۲۵۳ه

آغاز: «افصح کلمة یفتتح بها اللسان و افضل کلام یتکلم به الانسان حمدالله الملک المنان احمده علی ترادف آلائه و اشکره علی تخالف نعماءه...».

انجام: «و لمثل هذا ای تلک الخلاصة فلیعمل العاملون و الطالبون و المتعلمون و المبتدءون و الحمدلله اولاً و آخراً و ظاهراً و باطنا و دائماً... فی سنة ثمان و اربعین و مأتین من الالف الثانی... برحمتک یا ارحم الراحمین.».

گزارش متن: شرحی است بر عوامل مولی محسن بن محمّد طاهر قزوینی که در شب دوشنبه هجدهم محرم الحرام سال ۱۲۴۸ به پایان رسیده است شارح در مقدمه می‌گوید «قد امرنی الاستاذ المعظم و مولانا الاعظم... محمّدحسین سلّمه الله ان اشتغل نفسی بالتحریر و التألیف... و کنت اتعلّل بلعلّ و عسی و سوف و ربّما ... حتی توسل بما لا سعی معه المخالفة ... و امرنی ان اشرح علی العوامل الذی صنفه الفاضل المحقق و العالم المدقق علامة الوری محمّد بن مرتضی المدعو بمحسن... فانی بالنقصان معترف و بالخطایا مغترف لانه اول ما شرعت فی التألیف و التصنیف...»

کتاب دیگری از شارح با عنوان «مبین النحو = کواکب الاعراب» در همین کتابخانه به شماره ۱۱۹۸۹ موجود می‌باشد.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «قد تم من ید مولفه الحقیر موسی بن عزیز الله الموسوی الحسینی الجزایری الاصل موطناً و الخرم آباد الفیلی مولداً و مسکناً فی یوم الاثنین خامس و عشرین شهر محرم الحرام فی سنة ۱۲۴۸.» ❊نوع خط: نستعلیق ❊نام کاتب: نسخه اصل به خط مولف ❊تاریخ کتابت: ۱۲۴۸ه ❊محلّ کتابت: خرم‌آباد ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۸۳ ❊تعداد سطر: ۱۶ ❊اندازهٔ متن: ۱۵/۵×۸ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۲۱×۱۳ سانتیمتر ❊نوع جلد: تیماج قهوه‌ای با ترنج و سرترنج و روکش مقوایی.

ویژگیها: نسخه‌ای است نفیس به خط مولف، حاشیه‌ها با نشان «منه» و تصحیحات نیز به خط مولف، با نشان «بلغ»، «بلغ قبالاً»، «بلغ مقابلة»، «بلغ الی هنا»، و عبارت «بلغ ملاحظة و مقابلة و تصحیحاً من اول الکتاب الی آخره الا مازاغ عنه البصر و ما التفتنا الیه»

در انجام آمده مقابله گردیده است.

مهر مربّع مولف با نشان «موسی الموسوی» در برگ آغاز و پایان آمده است، قلم خوردگی دارد، نسخه اندکی رطوبت دیده است.

الذریعة: ۳۵۹/۱۵.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۱۳۱»

۶۸۲. **شرح هیئت قوشچی** (اخترشناسی، فارسی)

از: مصلح‌الدّین لاری، محمّد بن صلاح متخلص به کلامی، درگذشته: ۹۷۹ه

آغاز: «همایون نامیهٔ که مزیّن بنام واجب الاعاظم پادشاهی بود که وجود اجرام بی آرام علوی و ظهور اقسام و اجسام...».

انجام: «و قبله در خلاف جهة ظل بود چه مکی شرقی است و جهة ظل غربی».

بنگرید به: نسخه شماره «۱۱۵۸/۳» گزارش شده در جلد «۳» فهرست همین کتابخانه.

گزارش نسخه: *ترقیمه: «تم هذه الرسالة فی لیلة الجمعة و قد مضی من الهجرت[1] سنة اثنین و اربعین و مأتین بعد الالف سنة ۱۲۴۲.» *نوع خط: نستعلیق *تاریخ کتابت: ۱۲۴۲ه *عنوانها و نشانیها: قرمز *نوع کاغذ: فرنگی *تعداد برگ: ۷۶ *اندازهٔ متن: ۱۴×۸/۵ سانتیمتر *اندازهٔ جلد: ۱۵×۲۰/۵ سانتیمتر *نوع جلد: تیماج مشکی مجدول، عطف: مشمّع آبی.

ویژگیها: در حاشیه تصحیح گردیده است. یادداشت تملکی در برگ نخست آمده، نسخه اندکی رطوبت و آسیب دیده است.

کشف الظنون: ۹۰۰/۱؛ *الذریعة*: ۲۹۱/۱۳؛ *ریحانة الادب*: ۱۱۸/۵؛ *فهرستواره کتابهای فارسی*: ۳۱۱۵/۴؛ *دانشنامه ادب فارسی در شبه قاره*: ۲۳۶۶/۴.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۱۳۲»

---

۱. در نسخه چنین آمده.

۶۸۳. **تسهیل الدواء لتحصیل الشفاء** (دعا ـ پزشکی، فارسی)

از: عبدالمطلب بن غیاث‌الدین محمّد اردوباری

آغاز: «بسم الله الذی لایضر مع اسمه سم و لاداء و جعل حمده دواء و ذکره شفاء... چنین گوید فقیر حقیر کثیر التقصیر...».

انجام: «و ایضا نوشته در آب اندازد اگر زیر رود ببیرد... لا ها ماح علاح محمّد».

بنگرید به: نسخه شماره «۲۸۶۴» گزارش شده در جلد «۸» فهرست همین کتابخانه.

گزارش متن: مولف بعد از حکیم مومن تنکابنی می‌زیسته و از تحفه المومنین وی از کتاب بحر المنافع خواجگی شیرازی هندی بسیار نقل نموده است.

این کتاب در حاشیه منهاج العارفین به سال ۱۲۹۸ه به چاپ رسیده است.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «تمت الکتاب بعون الملک الوهاب بتاریخ دوشنبه شانزدهم شهر محرم الحرام سنه ۱۲۶۳ صورت اتمام پذیرفت، امید که جناب باری... بحق محمّد و آله اجمعین» ❊نوع خط: نستعلیق ❊تاریخ کتابت: ۱۲۶۳ه ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۱۲۸ ❊تعداد سطر: ۱۴ ❊اندازهٔ متن: ۱۴/۵×۹/۵ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۲۱/۵×۱۵ سانتیمتر ❊نوع جلد: تیماج قهوه‌ای مجدول باترنج و سرترنج، عطف: تیماج قرمز.

ویژگیها: در آغاز و پایان نسخه عوذات و اورادی وجود دارد، همچنین چند تاریخ زادروز و درگذشت به سالهای ۱۲۶۲، ۱۲۸۷، ۱۲۷۳، ۱۲۶۸، ۱۲۶۵، ۱۲۵۲ به خط کاتب در درون جلد و برگ قبل پایان دیده می‌شود. مهر پدر عزیزم حضرت آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی (ره) زینت بخش آغاز و پایان نسخه می‌باشد.

☜ *الذریعة*: ۴۸/۳ و ۱۸۲/۴؛ *فهرستواره کتابهای فارسی*: ۳۳۷۰/۵.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۱۳۳»

۶۸۴. **الفوائد الحائریة القدیمة = الفوائد الحائریة الاصولیة العتیقة القدیمة**

(اصول فقه، عربی)

از: وحید بهبهانی، مولی محمّدباقر بن محمّداکمل، درگذشته: ۱۲۰۶ه

آغاز: «الحمدلله رب العالمین... اما بعد فانه لما بعد العهد عن الائمه علیهم السلام و خفی الامارات الفقه و الادله علی ما کان المقرر عند الفقهاء...».

انجام: «بل ربّما یورث القساوة کما ورد الحدیث فی معرفة النحو و یشاهد فی غیرها مع ان تهذیب الاخلاق من اوجب الاشیاء کما لایخفی و الله الهادی الی طریقه و لا یحصل الهدایة الا بارشاده تعالی.».

بنگرید به: نسخه شماره «۴۵۸/۱» گزارش شده در جلد «۲» فهرست همین کتابخانه.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «تمت فی دارالسلطنة اصفهان فی شهر محرم الحرام من شهور سنة ۱۲۲۷». ❊نوع خط: نستعلیق زیبا ❊تاریخ کتابت: ۱۲۲۷هـ ❊محلّ کتابت: اصفهان ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: فرنگی رنگی ❊تعداد برگ: ۳۵ (۱ب ـ ۳۵الف) ❊تعداد سطر: ۲۲ ❊اندازهٔ متن: ۱۵×۹/۵ سانتیمتر.

ویژگیها: یک مورد حاشیه‌نویسی دارد با نشان «۱۲»، در حاشیه تصحیح گردیده است، وقف‌نامه‌ای به تاریخ ۱۲۳۴ همراه با مهر بیضی «عبده موسی» در برگ نخست آمده است.

برگ نخستین با عبارت «فی هذه المجموعة الفوائد الحائریة الجدیدة و القدیمة للوحید البهبهانی» به دستخط پدر بزرگوارم حضرت آیت الله العظمی مرعشی نجفی (ره) مزین گردیده است.

الذریعة: ۳۳۰/۱۶؛ *ریحانة الادب:* ۵۱/۱.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۱۳۴/۱»

۶۸۵. تعلیقة منهج المقال = التعلیقة البهبهانیة = الفوائد الرجالیة (رجال، عربی)

از: وحید بهبهانی، مولی محمّدباقر بن محمّد اکمل، درگذشته: ۱۲۰۶هـ

آغاز: «الحمدلله رب العالمین... فیقول الاقل الاذل محمّدباقر بن محمّداکمل انی لما شبهت[1] بفکری الفاتر علی تحقیقات فی الرجال...».

انجام: «و ان الانسان اذا بلغ الکمال لا یقال له مات بل رفع الی الملکوت و ادعوا معاینة امواتهم بکرة و عشیة تمت الفوائد فی بیان بعض المذاهب.».

---

۱. در نسخه چنین آمده است.

بنگرید به: نسخه شماره «۴۳۱» گزارش شده در جلد «۲» فهرست همین کتابخانه.

گزارش متن: این تعلیقه به همراه منهج المقال به سال ۱۳۰۷هـ در تهران به چاپ رسیده است. مرحوم استاد شیخ علی خاقانی شرح مفصلی بر فوائد پنجگانه آغاز کتاب نگاشته که با عنوان «رجال الخاقانی» در بغداد به چاپ رسیده است.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «تمت... بعون الله تبارک و تعالی و حسن تأییده و احسن الله علی مولفه» ❊نوع خط: نستعلیق زیبا ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۱۳هـ ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: فرنگی رنگی ❊تعداد برگ: ۱۶ (۳۵ب ـ ۵۰ب) ❊تعداد سطر: ۲۲ ❊اندازهٔ متن: ۱۵×۹/۵ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۲۱/۵×۱۴ سانتیمتر ❊نوع جلد: مشمع مشکی، عطف: تیماج مشکی.

ویژگیها: یک مورد حاشیه نویسی دارد، وقفنامه‌ای به تاریخ ۱۲۳۴ در آغاز و پایان نسخه آمده است. مهر بیضی «عبده موسی» در زیر وقفنامه اول و مهر مربّع بزرگ ناخوانا در پایان دیده می‌شود.

☜ *الذریعة:* ۲۲۳/۴؛ *ریحانة الادب:* ۵۱/۱؛ *فهرستگان نسخه‌های خطی حدیث و علوم حدیث شیعه:* ۱۹۷/۱.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۱۳۴/۲»

۶۸۶. قرآن کریم

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «کتبه عبد المذنب نوراحمد ولد عبدالصالح فتح محمّد کاتب لاهوری... لاجل عالیجاه نواب خان جیو مدظلّه العالی فی التاریخ الرابع من شهر الشعبان سنة ۱۲۱۶» ❊نوع خط: نسخ ممتاز ❊نام کاتب: نوراحمد بن فتح محمّدکاتب لاهوری ❊تاریخ کتابت: ۱۲۱۶هـ ❊عنوانها و نشانیها: طلایی و زعفرانی ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۴۰۴ ❊تعداد سطر: ۱۳ ❊اندازهٔ متن: ۱۷/۵×۸/۵ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۲۲×۱۴ سانتیمتر ❊نوع جلد: تیماج دو رو، درون قرمز با ترنج و سرترنج و لچک، زمینه لاجوردی با گلهای طلایی، برون: مشکی با ترنج و سرترنج و لچک یشمی با گلهای طلایی، عطف: تیماج زرشکی.

ویژگیها: نسخه‌ای است نفیس، دو صفحه آغازین دارای دو سرلوح بسیار زیبای

مرصّع با گلهای ریز رنگارنگ، سوره حمد و چند آیه اول سوره بقره در قاب زیبا با زمینه لاجورد و گلهای طلایی، بین سطرها با طلا دندان موشی شده، حاشیه صفحه سوم و چهارم با گلهای زرین طلاپوش شده است، تمامی برگها مجدول سه خطّی لاجورد، طلا و مشکی و دارای کمند زرین می‌باشد، ترجمه آیات به نستعلیق و زعفران به صورت زیرنویس نگاشته شده، اسم سوره‌ها در کتیبه‌های طلایی و علائم قرائتی در شمسه‌های زرین در حاشیه با سفیدآب تحریر گردیده است، عهدنامه‌ای در آغاز و پایان با مهر بیضی «سلطان محمّد» آمده است.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۱۳۵»

۶۸۷. دیوان شهاب ترشیزی (ادب منظوم، فارسی)

از: شهاب ترشیزی، میرزا عبدالله بن حبیب‌الله‌خان متخلص به شهاب، درگذشته: ۱۲۱۵ه

آغاز: «ای بسته به زنجیر فلک پای جهان را ❊ در پرده تقدیر برآورده زمان را ❊ در وحدت ذات تو به نیروی دلایل ❊ برتافته بازوی یقین دست کمان را».

انجام: «بشنید این سخن ظریفی گفت ❊ خلف صالح این چنین باشد.».

گزارش متن: دیوانی است مشتمل بر قصاید متعدد در مدح سلاطین و خوانین و چند قصیده آن در مدح پیامبر اعظم، علی بن ابی‌طالب (ع) و حضرت معصومه (س)، و قصیده‌ای نیز در وصف شهرستان ترشیز[1] سروده است غزلیات، رباعیات، قطعات، هزلیات، هجویات فراوان و قطعاتی نیز در ماده تاریخ دارد.

شهاب ترشیزی به شهرهای مختلف مسافرت نموده و علاوه بر تسلط بر شعر در ریاضیات و اخترشناسی تبحر داشته و از هنر خوشنویسی و نقاشی نیز حظی داشته است. خود در این باره گوید.

اگر سخن بمیان آورم ز علم نجوم — بروزگار نباشد مرا عدیل و نظیر
اگر سفینه اشعار خویش بگشایم — ز آتش حسد آید بجوش خون ظهیر

---

۱. ترشیز نام قدیمی شهرستان کاشمر و در استان خراسان قرار گرفته است.

وگر بخامه صورتگری گشایم دست کنم بر آب روان عقل روح را تصویر
وگر قلم بکف آرم پی نوشتن خط فتد بر اوج فلک خامه از انامل تیر

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نستعلیق ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۱۳هـ ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۳۰۳ ❊تعداد سطر: مختلف ❊اندازهٔ متن: مختلف ❊اندازهٔ جلد: ۲۰/۵×۱۵ سانتیمتر ❊نوع جلد: تیماج دورو، برون: قهوه‌ای مجدول با ترنج و سرترنج و لچک، درون: مشکی.

ویژگیها: نسخه‌ای است نفیس، در حاشیه تصحیح گردیده است، رباعیات پراکنده‌ای در برگ نخست و چهار برگ انجام وجود دارد که در پایان آن عبارت «این کتاب را یوم پنجشنبه بیست و هفتم رجب تحریر نموده سنه ۱۲۴۹» دیده می‌شود، احتمال دارد تاریخ کتابت نسخه باشد، همچنین در برگ ۱۳۶ تاریخ چهارشنبه اول محرم ۱۲۵۷ آمده است، نسخه اندکی رطوبت دیده است.

☜ *الذریعة:* ۵۵۳/۹؛ *ریحانة الادب:* ۲۶۴/۳؛ *فهرست کتابخانه مجلس شورای ملی:* ۱۴۶/۸؛ *دانشنامه ادب فارسی:* ۵۹۳/۳؛ *فهرست نسخه‌های خطی فارسی:* ۲۳۸۷/۳؛ *فرهنگ سخنوران:* ۳۰۹.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۱۳۶»

۶۸۸. حاشیة المکاسب = تعلیقه علی المکاسب للشیخ الانصاری (فقه شیعه، عربی)

از: محمّدتقی بن محمّدجعفر بهبهانی کرمانشاهی، درگذشته: ۱۲۹۹هـ

آغاز: افتاده «... و اما و القابل للتعلیم و فی حکمه الکلب الذی له شأنیة الانتفاع و المانع منه هو المرض او غیره ففیه قولان...».

انجام: «و المرئی علی الوصف السابق فثبوت الخیار حینئذ مستلزماً لثبوت الضرر علی البایع لتبعض الصفقه فتأهل».

گزارش متن: حاشیه‌ای است با عنوان «قوله ره» بر مکاسب شیخ انصاری «ره» که در آن نظرات دیگران را همراه با شواهدی از اخبار ائمه معصومین علیهم‌السلام نقل نموده است. شرح تهذیب الاصول از همین محشی به شماره ۲۳ در همین فهرست گزارش گردیده است.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نستعلیق ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۱۳هـ ❊عنوانها و نشانیها: مشکی ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۱۷۹ ❊تعداد سطر: ۱۶ ❊اندازهٔ متن: ۱۶×۱۰ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۲۲×۱۶ سانتیمتر ❊نوع جلد: مشمع مشکی، عطف: تیماج مشکی.

ویژگیها: نسخه‌ای است نفیس، به احتمال بسیار به خط مولف می‌باشد، در حاشیه تصحیح گردیده است. در ظهر برگ ۱۲۰ مهر مستطیل «لا اله الله الملک الحق المبین عبده محمّدمهدی ۱۲۴۷» وجود دارد، نخستین برگ نسخه به خط پدرم حضرت آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی(ره) مزین گردیده، نسخه اندکی رطوبت دیده است.

الکرام البررة: ۱/ ۲۱۰.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۱۳۷»

۶۸۹. مناهج الاحکام

(فقه شیعه، عربی)

از: سید علینقی بن سید حسن بن سید مجاهد طباطبایی حائری معروف به حاجی‌آقا، درگذشته: ۱۲۸۹هـ

آغاز: «الکلام فی الخیارات یتمّ برسم مقدمات و مقامات، المقدمة الاولی: فی بیان مهیة فنقول صرح جماعة بانه فی اللغة بمعنی الخیرة...».

انجام: «الاشتباه انما نشأ من ذلک کما لایخفی الا ان یتمّ اجماع علیه و معه لا اشکال فی الحکم و حیث...» ناتمام.

گزارش متن: کتاب فقهی مبسوطی است که مولف در آن آرای فقیهان پیشین و استاد خود را نقل نموده و از صاحب ریاض و صاحب مناهل به عنوان جدی العلامه یاد می‌کند. نسخه موجود جلد سوم و مربوط به خیارات می‌باشد.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نسخ ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۱۳هـ ❊عنوانها و نشانیها: مشکی ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۹۹ ❊تعداد سطر: ۲۱ ❊اندازهٔ متن: ۱۵×۹ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۲۱×۱۴/۵ سانتیمتر ❊نوع جلد: مشمع مشکی، عطف: تیماج مشکی.

ویژگیها: نسخه‌ای است نفیس که مولف آن را به یکی از شاگردانش به نام سید حسین

موسوی در سال ۱۲۵۹هـ هدیه نموده است. در برگ نخست عبارت «هذا المجلد قد اهداه مولفه ادام الله تأئیده... الی اضعف العباد السید حسین صانه الله عن کل شین و قد وصل الیّ یوم الجمعة لثمان خلون من شهر جمادی الاخری سنة ۱۲۵۹هـ» وجود دارد، اندکی حاشیه‌نویسی دارد با نشان «منه»، در حاشیه تصحیح گردیده است نخستین برگ نسخه به دستخط زیبای پدر عزیزم حضرت آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی(ره) مزین گردیده است، تمامی برگها متن و حاشیه شده، رطوبت و آسیب دیده، سپس مرمت گردیده است.

اعیان الشیعة: ۳۶۷/۸؛ *ریحانة الادب*: ۶/۱

شمارهٔ نسخه: «۱۴۱۳۸»

۶۹۰. تذکرة العلاج = رساله تذکرة العلاج (پزشکی، فارسی)

از: سید محمّدمؤمن بن محمّدحسین نخعی آشتیانی، درگذشته: پیرامون سدهٔ ۱۳هـ

آغاز: «ستایش بیقیاس تحفه بارگاه حکیمی که کلیات عالم اسباب از مفردات مشیتش مختصر نمونه ایست...».

انجام: «جهت جراحت بینی و چرک آن پودینه خشک را نرم سائیده با شراب استنشاق کنند و جهت پاک کردن چرک قدری انزروت اضافه کنند.».

گزارش متن: رساله نسبتاً کوتاهی است در علم طب که نخست مبحث مزاجها و علایم آنها مطرح کرده، سپس بیماریهای بدن از سر تا قدم همراه با علایم و راه درمان آنها را بیان داشته است. در انجام نیز به خواص برخی خوردنیها و میوه‌ها و خواص درمانی آنها اشاره شده است مولف این رساله را به شجاع السلطنة (۱۲۰۴ ـ ۱۲۷۰هـ) حسنعلی میرزای قاجار تقدیم نموده است.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «قد تم هذه الکتاب بعون الله الملک الوهاب فی یوم الاثنین اوایل شهر جمادی الاولی فی سنة اربع و اربعین و مأتین بعد الالف... حسب الخواهش صاحب مکرم... حاجی میرزا سید احمد بتحریر و تسطیر این کتاب مستطاب پرداخت... و انا الراجی الی الله الغفار ابن عبدالله اختیار در دار الخلافه طهران ترقیم یافت» ❊نوع خط: نستعلیق زیبا ❊نام کاتب: اختیار بن عبدالله ❊تاریخ کتابت: ۱۲۴۴هـ ❊محلّ کتابت: تهران ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۱۱۸ ❊تعداد سطر: ۱۸

*اندازهٔ متن: ۱۵×۸ سانتیمتر *اندازهٔ جلد: ۲۰/۵×۱۵ سانتیمتر *نوع جلد: تیماج سبز مجدول.

ویژگیها: اندکی حاشیه‌نویسی دارد با نشان «۱۲»، در حاشیه تصحیح گردیده است، در پایان نسخه مهر بیضی «الواثق بالله الغنی عبده محمّد حسن» و یادداشتی به تاریخ ۱۳۶۴هـ که در خانه آقا سید صادق تحریر شده وجود دارد مهر پدر بزرگوارم حضرت آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی (ره) در برگ آغاز و پایان آمده، نسخه رطوبت دیده است.

☜ *الذریعة*: ۱۴۲/۱؛ *فهرست کتابخانه مجلس شورای اسلامی*: ۱۵۴/۱۹؛ *فهرستواره کتابهای فارسی*: ۳۳۵۶/۵؛ *شرح حال رجال ایران*: ۳۶۷/۱.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۱۳۹»

۶۹۱. ینابیع الولایة

(فقه شیعه، فارسی)

از: سید ابوطالب بن ابی‌تراب حسینی قاینی بیرجندی، درگذشته: ۱۲۹۳ یا ۱۲۹۵هـ

آغاز: «الحمد لولیه و الصلوة علی نبیه و آله سیما ابن عمه و وصیه اما بعد فیقول اضعف الناس بحسب الاحوال... امّا المقدمه ففی تعریف الولایة و تقسیمها و بیان الاصل فیها...».

انجام: «و ان یردهما ما مر من النصوص و الفتاوی و هذا آخر ما اردت تحریره فی هذه الرسالة و الحمدلله اولاً و آخراً و ظاهراً و باطناً ...».

بنگرید به: نسخه شماره «۵۲۴۱» گزارش شده در جلد «۱۴» فهرست همین کتابخانه.

گزارش نسخه: *ترقیمه: «حرره تراب اقدام الطلبة المفتقر الی الله الغنی الحمید حسین ابن مرحوم ملا مفید فی قصبة البیرجند فی ایام اشتغالی بتحصیل العلوم الدینیة و التلمذ فی خدمة المصنف هذه النسخة الشریفة ادام الله ایام افاضاته و قد تمت فی سلخ شهر شعبان المعظم فی یوم الجمعة فی سنة ۱۲۹۲» *نوع خط: نسخ زیبا *نام کاتب: حسین بن ملامفید *تاریخ کتابت: ۱۲۹۲هـ *محلّ کتابت: بیرجند *عنوانها و نشانیها: قرمز *نوع کاغذ: فرنگی *تعداد برگ: ۶۳ (۱ب ـ ۶۳الف) *تعداد سطر: ۱۹ *اندازهٔ متن: ۱۵×۹ سانتیمتر.

ویژگیها: نسخه‌ای است نفیس و در حیات مولف از سوی یکی از شاگردان وی کتابت شده است.

الذریعة: ۲۹۰/۲۵؛ *فرهنگ نام آوران خراسان*: ۱۶۷؛ *موسوعة مؤلفی الامامیة*: ۱۷۱/۲.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۱۴۰/۱»

۶۹۲. حاشیة معالم الاصول (اصول فقه، عربی)

از: خلیفه سلطان، حسین بن محمّد مرعشی آملی، درگذشته: ۱۰۶۴ه

آغاز: «الحمدلله رب العالمین... و بعد یقول العبد الغریق فی بحر العصیان المشرف بالانتساب الی ثانی سید شباب اهل الجنة الحسین المدعو بخلیفه سلطان...».

انجام: «فاحتمال التقیة فی احدهما دون الآخر یوجب الترجیح فما ذکره ساقط.».

بنگرید به: نسخه شماره «۶۳۶» گزارش شده در جلد «۲» فهرست همین کتابخانه.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «تمت الکتاب بعون الملک الوهاب علی ید الاقل الاحقر المفتقر الی الله الحمید حسین ابن المفید وفقه الله تعالی فی سنة ۱۲۹۲.» ❊نوع خط: نسخ و نستعلیق ❊نام کاتب: حسین بن ملا مفید ❊تاریخ کتابت: ۱۲۹۳ه ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۴۵ (۶۴الف ـ ۱۲۰الف) ❊تعداد سطر: ۱۹ ❊اندازهٔ متن: ۱۵×۹ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۲۱×۱۵ سانتیمتر ❊نوع جلد: تیماج مشکی مجدول.

ویژگیها: عناوین با قرمز در حاشیه تحریر گردیده، نسخه اندکی رطوبت دیده است.

الذریعة: ۲۰۶/۶؛ *ریحانة الادب*: ۵۶/۳.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۱۴۰/۲»

۶۹۳. رساله در طب = ترجمه احادیث طبیه (پزشکی ـ حدیث، فارسی)

از: سید محمّدرضا بن محمّدقاسم حسینی قزوینی، درگذشته: ۱۱۲۳ه

آغاز: «مولف آن را بدوعائ[1] حقیر یادآوری نمایند که کتاب را ترجمه رساله زهبیه را بچند باب ذکر کرده...».

---

۱. در نسخه چنین آمده است.

انجام: «کندر، بیخ نی سوخته، طباشیر، اقاقیا، گل سرخ... انار ترش، از هر یک جزوی قصب الزیره...» افتاده.

گزارش متن: رساله‌ای است مشتمل بر ترجمه احادیث طبّی در هشتاد و یک باب که در مقدمه آن رساله ذهبیه حضرت امام رضا علیه‌السلام ترجمه شده است. **باب اول:** در ذکر صبر کردن بر بیماری، **باب دوم:** در ذکر فضایل عیادت، **باب سوم:** در آنچه ترغیب به دوا و منع از حرام از ائمه معصومین علیهم‌السلام روایت شده، **باب چهارم:** در طعام خوردن و اوقات آن، **باب پنجم:** در ذکر خوردن آب از برای صحت بدن، **باب دهم:** در ذکر پوشیدن انواع جامه، **باب بیستم:** در ذکر آنچه باعث قوت و ضعف است، **باب سی‌ام:** در ذکر آنچه باعث شفای چشم است، **باب چهلم:** در ذکر آنچه باعث دفع درد جگر است، **باب پنجاه:** در ذکر آنچه باعث دفع اسهال است، **باب شصتم:** در ذکر آنچه باعث دفع جراحت و جوشش بدن است **باب هفتاد:** در ذکر آچه باعث تقویت دل است، **باب هشتاد:** در ذکر آنچه باعث رفع فقر و سبب زیادتی روزی است، **باب هشتاد و یک:** در آنچه باعث اهل بلد است؟ مولف در این رساله از دو کتاب دیگر خود با عناوین «بحر المغفرة» و «فواید تربت» نام برده و همچنین از کتاب حلیة المتقین علامه مجلسی بسیار نقل نموده است. لازم به تذکر است که بین عناوین بابهای کتاب و عناوین فهرست موجود در آغاز کتاب از حیث شماره ناهماهنگی‌هایی به چشم می‌خورد.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نستعلیق ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۱۳ه ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۱۱۳ ❊تعداد سطر: ۱۵ ❊اندازهٔ متن: ۱۶×۱۰ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۱۲×۱۶ سانتیمتر ❊نوع جلد: مشمع زرشکی.

ویژگیها: نسخه‌ای است نفیس، عناوین فرعی در حاشیه رساله تحریر گردیده، در برگ نخست چندین تاریخ زادروز و درگذشت بین ۱۲۳۶ه ـ ۱۳۱۸ه آمده است، نسخه رطوبت و آسیب دیده و برگ پایانی آن ترمیم گردیده است.

الکواکب المنتشرة: ۲۶۸؛ مولفین کتب چاپی: ۱۸۹/۳.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۱۴۱»

۶۹۴. [فرهنگ لغات شایع] (لغت، عربی ـ فارسی)

از: ناشناخته

آغاز: «الحمدلله رب العالمین... اما بعد این منحصریست[1] از جوامد و مشتقات که بین الناس کثیر الشیوع است و کثیر الوقوع بعدد حروف تهجی...».

انجام: «باب الیاء المضمومه یبوست خشکی... یمنی دست راست یوح نام‌ایست آفتاب، را المکسوره، یسار لغت است و آن لغت رویست و الله اعلم بالصواب. ».

گزارش متن: رساله‌ای است در ترجمه لغتهای عربی رایج در بین مردم مشتمل بر ۲۸ کتاب و هر کتاب دارای سه باب (مفتوحه، مضمومه، مکسورة) که به غیر از حرف اول و دوم هر کلمه ترتیب الفبایی بقیه حروف چندان رعایت نشده و بعد از ترجمه هر کلمه معمولاً به صیغه جمع آن نیز اشاره رفته است.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «قد وقع الفراغ من تحریر هذا الکتاب فی یوم ثالث من شهر رمضان المبارک فی ید اقل الخلیفة محمّد حسن بن ملا عبدالرحیم آرانی سنة ۱۳۲۴» ❊نوع خط: نسخ زیبا ❊نام کاتب: محمّدحسن بن عبدالرحیم آرانی ❊تاریخ کتابت: ۱۳۲۴هـ ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۹۹ (۲ب ـ ۱۰۰الف) ❊تعداد سطر: ۱۳ ❊اندازهٔ متن: ۱۶×۱۱ سانتیمتر.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۱۴۲/۱»

۶۹۵. مثلثات منظوم = منظومه‌ای در لغت (لغت، فارسی)

از: بدیعی، درگذشته: پیرامون سدهٔ ۱۰هـ

آغاز: «از پس حمد خداوند زمین و آسمان❊ در لغت نظمی کنم همچون لآلی عمان ❊ در لفظش سه یعنی گویم ای صاحب کمال❊ اولش را فتح و کسر و ضم بدین ترتیب دان».

انجام: «تا بدیعی این لغات آورده اندر سلک نظم ❊ ماند اندر روزگار از وی همی نام و نشان ❊ هست در وادی عصیان تشنه به آب مغفرت ❊ ساز سیرابش ز احسان یا امام الانس و جان».

---

۱. در نسخه چنین آمده است.

بنگرید به: نسخه شماره «۶۸۷۲/۲» گزارش شده در جلد «۱۸» فهرست همین کتابخانه.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «تمت الکتاب بعون الملک الوهاب فی یوم الخامس شهر رمضان سنة ۱۳۲۴» ❊نوع خط: نسخ زیبا ❊نام کاتب: محمّدحسن بن ملا عبدالرحیم آرانی [به قرینه رساله قبل] ❊تاریخ کتابت: ۱۳۲۴هـ ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۴ (۱۰۰الف ـ ۱۰۳ب) ❊تعداد سطر: ۱۳ ❊اندازهٔ متن: ۱۶×۱۱ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۲۱/۵×۱۶/۵ سانتیمتر ❊نوع جلد: مقوای رنگی، عطف و گوشه‌ها: پارچه.

ویژگیها: برگها مجدول، نسخه اندکی رطوبت دیده است.

☜ *الذریعة*: ۱۹/ ۸۰؛ *فهرست نسخه‌های خطی فارسی*: ۲۰۲۲/۳.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۱۴۲/۲»

۶۹۶. سراج القلوب

(عقاید، فارسی)

از: ابونصر (ابونصیر) سعید (سعد) بن محمّد قطان غزنوی، درگذشته: اواخر سدهٔ ۶ یا اوایل سدهٔ ۷هـ

آغاز: «الحمدلله رب العالمین العلی العظیم الجواد العلیم الحکیم... بدانک این کتاب جمع کرده‌اند از غرایب اخبار پیشینگان و عجایب قصهاء گذشتگان...».

انجام: «بلوقیا پیش ایشان بیان کرد و آن احوال درین کتاب نشسته‌اند هر که بخواند او را پسند باشد حق تعالی ما را و او را با جمیع المومنین... از عذاب جهنم ایمن گرداند و صلی‌الله علی خیر خلقه محمّد و آله اجمعین.».

بنگرید به: نسخه شماره «۱۷۷۶» گزارش شده در جلد «۵» فهرست همین کتابخانه.

گزارش متن: نسخه‌های گوناگونی از این اثر وجود دارد و چندین بار نیز در ایران به چاپ رسیده است. نسخه موجود نیمی از کتاب را دارد و از حیث متن نیز با نسخه[1] چاپی همخوانی ندارد.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نستعلیق ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۱۲هـ ❊عنوانها و

---

۱. چاپ انتشارات کتابچی.

نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۹۳ ❊تعداد سطر: ۱۵ ❊اندازهٔ متن: ۱۳×۶/۵ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۲۱×۱۴ سانتیمتر ❊نوع جلد: تیماج قهوه‌ای با ترنج.

ویژگیها: اندکی حاشیه‌نویسی دارد، تا برگ ۷۲ برگها مجدول یک خطّی قرمز می‌باشد، نسخه رطوبت و آسیب دیده، سپس ترمیم گردیده است.

کشف الظنون: ۹۸۳/۲؛ *الذریعة:* ۱۵۹/۱۲؛ *دانشنامه ادب فارسی:* ۵۱۰/۳؛ *فهرستواره کتابهای فارسی:* ۳۴۲/۹؛ *فهرست کتابهای چاپی فارسی:* ۲۹۵۴/۳.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۱۴۳»

۶۹۷. الغنی و المنی = الغناء فی الطب (پزشکی، عربی)

از: ابومنصور حسن بن نوح قمری بخاری، درگذشته: پیرامون سدهٔ ۴ه

آغاز: «الحمدلله رب العالمین... قال ابومنصور الحسن بن نوح القمری انی لم ازل فی صبای و منذ عقلت احب العلوم الطبیعیة و...».

انجام: «و یحل الجمیع بالدق و یعجن العسل و یستعمل عندالحاجة و امّا علاج اوجاع المفاصل فینحی فیها هذا النحو ایضاً الحمدلله اولاً و آخراً و ظاهراً و باطناً.».

بنگرید به: نسخه شماره «۳۸۰۰» گزارش شده در جلد «۱۰» فهرست همین کتابخانه.

گزارش متن: نسخه موجود از باب ۴۳ آغاز و تا باب ۹۷ از مقاله اول به انجام می‌رسد.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نسخ زیبا ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۱۲ه ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۱۲۰ ❊تعداد سطر: ۱۷ ❊اندازهٔ متن: ۱۶×۹ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۲۱×۱۵ سانتیمتر ❊نوع جلد: مشمع قهوه‌ای، عطف: تیماج قهوه‌ای.

ویژگیها: در حاشیه تصحیح گردیده، برگ آغاز و انجام نونویس شده است، نسخه رطوبت و آسیب دیده، سپس ترمیم گردیده است.

کشف الظنون: ۱۴۱۰/۲؛ *الذریعة:* ۶۱/۱۶؛ *ریحانة الادب:* ۲۷۶/۷؛ *معجم المؤلفین:* ۲۹۹/۳؛ *قاموس الاعلام:* ۱۹۴۵/۳؛ *فهرست کتب خطی کتابخانه آستان قدس رضوی:* ۳۶۹/۱۹.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۱۴۴»

۶۹۸. حاشیة الروضة البهیة = حاشیة شرح اللمعة (فقه شیعه، عربی)

از: شیخ جعفر بن عبدالله حویزی کمری اصفهانی معروف به قاضی، درگذشته: ۱۱۱۵ه

آغاز: «نحمدک یا الهی و نصلی علی نبیّک الهادی و آله الهداة و نستعین بک علی الامور و نستقبل الیک فی الحاشیة...».

انجام: «فانه لو اشتری متاعاً بعشرة اقفذة من الحنطه... علی الاعتبار... ان یکون الارش...» افتاده.

گزارش متن: حاشیه‌ای است با عناوین «قوله ـ قوله» بر کتاب الروضة البهیة شهید ثانی(ره) که در آن به طرح دیدگاههای فقیهان و استدلال به احادیث ائمه اطهار (ع) پرداخته و به دیگر حواشی نیز اشاره دارد.

نسخه موجود از کتاب طهارت آغاز و تا بخشی از کتاب المتاجر به انجام می‌رسد.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نسخ ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۱۲ه ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۱۳۳ (۱ب ـ ۱۳۳ب) ❊اندازهٔ متن: ۹×۱۵ سانتیمتر.

ویژگیها: نسخه‌ای است نفیس، اندکی حاشیه‌نویسی دارد. در حاشیه تصحیح گردیده است، در نخستین برگ نسخه، اندکی حاشیه با نشان «اق» بر جمله‌ای از حاشیه محمّد بن حسن بن زین‌الدین شهید ثانی (ره) بر روضة البهیة با این آغاز «فی کلام ولد ابن الشارح ظاهر کلام جدی یعطی جواز التکلم به مهموزاً...» دیده می‌شود، تملک فتحعلی همراه با مهر مربّع «المتوکل علی الله القوی فتحعلی ۱۲۷۲» در برگ نخست و یادداشتی از وی به تاریخ ۱۲۷۵ه همراه با دو مهر بیضی با نشان «فتحعلی» و «خادم شرع نبی فتحعلی ۱۲۸۲» در ظهر آن وجود دارد. از برگ ۲۳ به بعد با قلم دیگری نگاشته شده است. نسخه رطوبت و آسیب دیده و برخی از برگهای آن ترمیم گردیده است.

☜ *الذریعة: ۹۲/۶؛ الکواکب المنتشرة: ۱۳۹؛ ریحانة الادب: ۸۵/۲؛ روضات الجنات: ۱۹۲/۲؛ فهرست کتابخانه آستان قدس رضوی: ۴۶۱/۲۱.*

شمارهٔ نسخه: «۱۴۱۴۵/۱»

۶۹۹. الارث = رسالة فی الارث = رسالة فی الفرائض و المواریث = نجاة العباد

(فقه، عربی)

از: صاحب جواهر، شیخ محمّدحسن بن محمّدباقر اصفهانی نجفی، درگذشته: ۱۲۶۶ه

آغاز: «بسم‌الله الرحمن الرحیم و الحمدلله رب العالمین... اما بعد فیقول العبد الفاتر المقصر القاصر... انه لما ادّب الله تعالی شأنه عباده فی زماننا بقارعة الطاعون...».

انجام: «و اما المسلم فلا یرث بالسبب الفاسد اجماعاً و یرث بالنسب الصحیح و فاسدة الحاصل من الشبه [الشبهه] و الله العالم و الحمدلله رب العالمین...».

گزارش متن: رساله‌ای است در ارث مشتمل بر چهار مقدمه و دو مقصد و یک خاتمه که مولف آن را از کتاب جواهر الکلام خود انتزاع نموده و در مقدمه بدان اشاره دارد. **المقدمه الاولی:** فی کلیات الارث، **المقدمة الثانیة:** فی السهام المسماة بالفروض، **المقدمة الثالثة:** فی موانع الارث، **المقدمة الرابعة:** فی الحجب، المقصد الاول: فی تحصیل میراث الانساب، المقصد الثانی: فی میراث الاسباب و خاتمه در مسائل متفرقه ارث. صاحب جواهر این رساله وجیزه را به سبب حدوث بلیّه طاعون و اختلاط مواریث و مشتبه شدن آن به خواهش بعضی تألیف نموده است.

این رساله در ضمن نجاة العباد به چاپ رسیده است.

گزارش نسخه: ❋ترقیمه: «حرره علی بن احمدعلی المازندرانی فی الکربلاء المعلی علی ساکنها الف صلوات ... و رضوان امنائه» ❋نوع خط: نستعلیق زیبا ❋نام کاتب: علی بن احمد علی مازندرانی ❋تاریخ کتابت: پیرامون سنهٔ ۱۴ه ❋محلّ کتابت: کربلا ❋عنوانها و نشانیها: قرمز ❋نوع کاغذ: فرنگی ❋تعداد برگ: ۱۵ (۱۲۴الف ـ ۱۳۸ب) ❋تعداد سطر: ۱۸ ❋اندازهٔ متن: ۱۵/۵×۱۰ سانتیمتر ❋اندازهٔ جلد: ۲۰×۱۴ سانتیمتر ❋نوع جلد: تیماج مشکی مجدول.

ویژگیها: حاشیه‌نویسی دارد با نشان «علی محمّد». در حاشیه تصحیح گردیده است.

منابع: الذریعة: ۴۳۳/۱ و ۶۰/۲۴؛ ریحانة الادب: ۳۵۷/۳.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۱۴۵/۲»

۷۰۰. فضل الصلوات = فضل الصلاة علی النبی = تحفة الصلوات

(دعا ـ معارف دینی، فارسی)

از: کمال‌الدّین حسین بن علی بیهقی کاشفی، درگذشته: ۹۱۰ه

آغاز: «سپاس و ستایش مر پادشاهی را که به فضل شامل و فیض کامل انبیاء بزرگوار و رسل عالی مقدار را ...».

انجام: «یازده بار صلوات فرستد پس این تسلیمات هفت بار بخواند مهم کفایت شود و حاجت روا گردد و آن این است السلام علیک یا امام الحرمین... و اتباعک و اشیاعک سلام الله و الملائکة و الناس اجمعین الی یوم الدین و الحمدلله رب‌العالمین برحمتک یا ارحم الراحمین.».

گزارش متن: رساله‌ای است در مورد صلوات بر پیامبر اکرم (ص) مشتمل بر یک مقدمه و چند فصل و خاتمه. مقدمه در ایمان به پیغمبران، فصل در حکمت صلوات، فصل در کیفیت صلوات، فصل در مواطن صلوات، فصل در فضایل و فواید صلوات، فصل در مذمت تارک صلوات، فصل در آداب درود دهنده و خاتمه در صلوات متنوعه مشتمل بر ۴۰ نوع صلوات که به نام ابوالغازی معزالملک سلطان حسین تألیف گردیده است.

در الذریعة و ریحانة الادب دو کتاب در مورد صلوات به نام کاشفی معرّفی شده یکی تحفة الصلوات و دیگری فضل الصلوة علی النبی (ص)، در فهرست کتابخانه مجلس شورای اسلامی هر دو عنوان به شماره‌های ۱۲۴۹۸ و ۱۴۳۵۲/۳ معرفی شده است. نسخه موجود از حیث آغاز و انجام و نداشتن خطبه عربی و ابیات پایانی تحفة الصلوات، با فضل الصلوات همخوانی دارد. لکن در مقدمه نامی از خدیجه بانو همسر سلطان حسین بایقرا که دستور تلخیص را داده است برده نشده و تنها نام سلطان حسین آمده و به جز سه فصل نخست، بقیه فصلهای آن با فصول تحفة الصلوات همخوانی کامل دارد.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «تمت الکتاب بعون الملک الوهاب فی ید العبد الراجی الی رحمة‌الله الفقیر الحقیر اباقی بن استا خواجه محمّد» ❊نوع خط: نستعلیق ممتاز ❊نام کاتب: اباقی بن استاد خواجه محمّد ❊تاریخ کتابت: ۹۸۵ه ❊عنوانها و نشانیها: شنگرف ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۴۲(۱ب ـ ۴۲ب) ❊تعداد سطر: ۱۵ ❊اندازهٔ متن: ۱۴×۸ سانتیمتر.

ویژگیها: نسخه‌ای است بسیار نفیس و هنری، دارای یک سرلوح مرصع، برگها مجدول

سه خطّی سبز، طلایی و لاجوردی، در برگ نخست دعای شیر و یادداشتی از صاحب‌زاده حمیدالله به سال ۱۳۹۳ و در برگ پایانی یادداشتی به سال ۱۲۲۱هـ دیده می‌شود، نسخه رطوبت و آسیب دیده، سپس ترمیم گردیده است.

← *الذریعة*: ۴۴۷/۴ و ۲۶۹/۱۶؛ *ریحانة الادب*: ۲۹/۵؛ *ریاض العلماء*: ۱۸۵/۲؛ *فهرست کتابخانه مجلس شورای اسلامی*: ۴۴۲/۳۵ و ۴۸۰/۳۸؛ *فهرست کتابخانه مرکزی دانشگاه تهران*: ۲۷۰/۱۷؛ *فهرست کتابخانه گنج بخش (منزوی)*: ۷۲۶/۲؛ *فهرست کتب خطی اصفهان (روضاتی)*: ۷۹/۱.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۱۴۶/۱»

۷۰۱. **اربعین حدیث = چهل حدیث** (حدیث، فارسی ـ عربی)

از: ناشناخته

آغاز: «صحیح‌ترین حدیثی که راویان مجالس و محدثان مدارس یقین املا کننده حمد و ثنائیست که کلمات تامه... قال النبی علیه‌السلام من اعان طالب العلم...».

انجام: «و کتابیست می‌کند الله تعالی به هر لقمه که خورده است مهمان طواف کعبه را و مقبول... می‌شود و آن جماعت در مدینه...» ناتمام.

گزارش متن: اربعینی است ناتمام که آغاز آن چون اربعین جامی می‌باشد، لکن ترجمه آن منثور است، در این رساله تنها ۵ حدیث ترجمه شده که ۴ حدیث نخست آن مربوط به ارزش والای دانش و دانشمندان و حدیث پنجم در فضیلت ضیافت است.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نستعلیق ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۱۲هـ ❊عنوانها و نشانیها: مشکی ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۳ (۴۳ب ـ ۴۵الف) ❊تعداد سطر: ۱۰ ❊اندازهٔ متن: ۱۳×۷ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۲۲×۱۴/۵ سانتیمتر ❊نوع جلد: تیماج قهوه‌ای روشن با ترنج و سرترنج.

ویژگیها: اشعاری پراکنده در آغاز و پایان و حاشیه برگها آمده، نسخه رطوبت دیده است.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۱۴۶/۲»

۷۰۲. طوالع الانوار من مطالع الانظار (کلام، عربی)

از: ناصرالدین عبدالله بن عمر بیضاوی معروف به قاضی بیضاوی، درگذشته: اواخر سدهٔ ۷ه

آغاز: «الحمد لمن وجب وجوده و بقاوه و امتنع عدمه و فناؤه دلّ علی وجوده ارضه و سماؤه و شهد بوحدانیته...».

انجام: «و ما نقل من المطاعن فله محامل و تأویلات... و حکی عن آثارهم نفعنا الله بمحبتهم اجمعین... بفضله العظیم و فیضه العمیم انه سمیع مجیب».

بنگرید به: نسخه شماره «۵۰۹» گزارش شده در جلد «۲» فهرست همین کتابخانه.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «فرغ من تحریر النسخة فی صباح یوم الاحد الثانی من جمادی الاولی سنة سبع و سبعین و سبعمائة العبد الضعیف المحتاج الی رحمة رب العالمین علی بن محمّد بن جمشید الکازرونی اصلح الله حسابه و احواله.» ❊نوع خط: نسخ ❊نام کاتب: علی بن محمّد بن جمشید کازرونی ❊تاریخ کتابت: ۷۷۷ه ❊عنوانها و نشانیها: شنگرف ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد سطر: ۱۵ ❊اندازهٔ متن: ۱۴/۵×۸ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۲۱×۱۳ سانتیمتر ❊نوع جلد: تیماج مشکی مجدول.

ویژگیها: نسخه‌ای است بسیار نفیس و کهن، حاشیه‌نویسی فراوان دارد با نشان‌های «ه»، «ه م»، «ه ص»، «ص». در حاشیه تصحیح گردیده است، در برگ نخست چند مهر دایره‌ای شکل قدیمی و یادداشتی به سال ۱۲۰۱ه از قاسم بن ابوطالب با مهر بیضی «محمّد قاسم بن ابی‌طالب» آمده است همچنین در آغاز نسخه یک مهر مستطیل با نشان «سلام علی ابراهیم» دیده می‌شود، نسخه رطوبت و آسیب دیده، سپس ترمیم گردیده و برخی از سطرها و برگهای آن نو نویس شده است.

☜ *کشف الظنون:* ۱۱۱۶/۲؛ *هدیة العارفین:* ۴۶۲/۱؛ *ریحانة الادب:* ۳۰۶/۱؛ *فهرست کتابخانه مجلس شورای اسلامی:* ۲۳/۵.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۱۴۷»

۷۰۳. **مشکاة الانوار در فضائل و آداب قرائت قرآن = عین الحیوة = گزیده عین الحیوة** (علوم قرآن، فارسی)

از: علامه مجلسی، محمّدباقر بن محمّدتقی، درگذشته: ۱۱۱۰ه

آغاز: «حمدی بسان نعمتهای بخشنده وجود و حیات بی‌انتها و سپاس چون رحمتهای مفیض جمیع خیرات و کمالات...».

انجام: «و از حضرت صادق علیه‌السلام منقولست که هر که دو رکعت نماز بگذارد... و دیگر نمازها و دعاها و اعمال بسیار است و از کتب مبسوطه علماء طلب می‌باید نمود و به اینجا ختم می‌کنم... از دعای طلب مغفرت سیئات و رفع درجات محروم نگردانند.».

بنگرید به: نسخه شماره «۱۸۷/۳۴» گزارش شده در جلد «۱» فهرست همین کتابخانه.

گزارش متن: کتابی است مشتمل بر سه تنویر در فضیلت قرآن و دعا و آداب آن، **تنویر اول:** در بیان فضیلت قرآن و حاملان آن در ۹ کوکب، کوکب اول: در بیان فضیلت قرآن، کوکب پنجم در کیفیت ختم قرآن، کوکب نهم: در بیان فضایل و فواید بعضی از آیات و سور کریمه قرآن، **تنویر دوم:** در بیان فضل دعا و شرائط و آداب آن در سه نجم، نجم اول: در بیان فضیلت دعا و فوائد آن، نجم دوم: در توضیح مجملی از شرائط و آداب دعا، نجم سوم: در بیان سبب مستجاب نشدن بعضی از دعاها، **تنویر سوم:** در ذکر بعضی از اذکار و دعوات و تعقیبات در دو باب و ۱۳ فصل: باب اول در بیان فضیلت اذکار در شش فصل و باب دوم: در بیان اذکاری که مخصوص وقتی چندند در هفت فصل. در پایان نسخه چنین آمده «باینجا ختم می‌کنیم کتاب عین الحیوة را و از الطاف عمیم واهب العطایا...»، سپس چند سطر پایانی عین الحیوة را آورده است.

مرحوم محدث نوری در کتاب فیض قدسی در بخش تألیفات فارسی علامه مجلسی (ره) مشکات الانوار را دو بار معرّفی نموده اولی را خلاصه عین الحیوة در ۳۰۰۰ بیت و دومی را رساله‌ای در آداب قرائت و فضیلت قرآن و آداب دعا و شرایط آن در ۴۰۰۰ بیت بیان نموده و جهت توضیح آن فرموده: این رساله غیر مشکاة الانوار سابق الذکر است، مرحوم

آقا بزرگ نیز هر دو عنوان را در الذریعه آورده است، مرحوم ثقةالاسلام تبریزی[۱] در مرآة الکتب[۲] مشکوة الانوار مختصر عین الحیوة را به علامه مجلسی نسبت داده و مشکوة الانواری که در مورد فضیلت قرآن و آداب دعا می‌باشد را از آثار علامه مجلسی (ره) ندانسته حتی عبارات آن را مشابه عبارات علامه نشمرده و در نهایت گوید: «والحق انه من تألیفات المولی محمّدباقر بن محمّدتقی اللاهیجی و تذکرة الائمة له ایضا». لکن بعد از مقابله این رساله با عین الحیوة علامه مشخّص گردید هر دو عنوان یکی بوده و حتی اطلاق خلاصه عین الحیوة بر آن از باب مسامحه بوده و این رساله در حقیقت بخشهایی از عین الحیوة است در مورد فضیلت قرآن و دعا که بعینه در این رساله نقل گردیده است، تنویر اول آن در شرح جمله «یا اباذر ان من اجلال الله تعالی اکرام ذی الشیبة...» با عنوان «ساقیه ـ ساقیه» و تنویر دوم آن در شرح جمله «یا اباذر یکفی من الدعاء ما یکفی من الطعام...» در سه نجم و تنویر سوم آن در خاتمه عین الحیوة با همان ابواب و فصول آمده است. این رساله به سال ۱۳۸۴ش از سوی انتشارات مسجد مقدس جمکران در قم تجدید چاپ گردیده است.

گزارش نسخه: *ترقیمه: «تمت الکتاب بعون الملک الوهاب فی یوم الاربعاء بیست و

---

۱. مرحوم آیت‌الله حاج میرزا علی ثقةالاسلام تبریزی شهید، از عالمان برجسته آذربایجان و در تبریز می‌زیسته است. متأسفانه آن مرحوم را ارتشیان تزار روس در روز عاشورای حسینی در میدان شهر تبریز بدار آویختند و آن عالم فرزانه را به شهادت رساندند. آن مرحوم خود کتابشناسی برجسته بود و نسخه‌های خطی بسیار نفیسی را گردآورده بود. پس از شهادت ایشان بازماندگان کتابها را به تدریج به فروش رساندند. اینجانب در طول نیم قرن گذشته موفّق شدم طی چند مرحله بیشترین نسخه‌های نفیس کتابخانه شخصی آن مرحوم را برای کتابخانه خودمان خریداری نمایم.

۲. یکی از تألیفات ارزشمند مرحوم آیت‌الله ثقةالاسلام، کتاب مرآة الکتب است که نسخه اصل آن که در هفت جلد بزرگ رحلی و به خط آن عالم فرزانه می‌باشد، برای نخستین بار با تحقیق پژوهشگر سخت کوش و دوست دیرینم مرحوم حجةالاسلام و المسلمین محمدعلی حائری از سوی واحد انتشارات این کتابخانه بزرگ در حال انتشار می‌باشد.

هفتم شهر ذیحجه الحرام ۱۱۲۴ سنة اربع و عشرون مائة الف بیداقل خلق الله ابن محمّد خوان محمّد فراهانی فی بلدة اصفهان و نسخه را از فضیلت و افاده پناه شیخ صفی الدین گرفتم و از روی او نوشتم... من نمانم خط بماند روزگار.» ❊نوع خط: نستعلیق ❊نام کاتب: خوان محمّد بن محمّد فراهانی ❊تاریخ کتابت: ۱۱۲۴ه ❊محلّ کتابت: اصفهان ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۱۱۲ ❊تعداد سطر: ۱۲ ❊اندازهٔ متن: ۱۳×۹ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۲۰×۱۳ سانتیمتر ❊نوع جلد: تیماج مشکی.

ویژگیها: در حاشیه تصحیح گردیده است، در برگ نخست دعای عقیقه آمده، «در آغاز نسخه مهر بیضی «[قاسم]» دیده می‌شود، دو برگ آغازین با خطی متفاوت تحریر گشته است، نسخه رطوبت و آسیب دیده و برخی از برگهای آن ترمیم گردیده است.

الذریعة: ۳۷۰/۱۵ و ۵۴/۲۱ و ۱۹۴/۲۱ و ۲۲۲/۲۵؛ *دائرة المعارف تشیع*: ۲۵۶/۱۱؛ *ریحانة الادب*: ۱۹۱/۵؛ *فهرست کتابخانه سپهسالار*: ۵۹۵/۵؛ *فهرست سپهسالار*: ۵۷۳/۵؛ *فیض قدسی*: ۱۰۵، ۱۰۸، *فهرست کتابهای چاپی فارسی*: ۴۷۶۷/۴؛ *مرآة الکتب*: ۶۸/۴، شمارهٔ نسخه: «۱۴۱۴۸»

۷۰۴. الشمائل النبویة و الخصائل المصطفویة = شمائل النبی (حدیث، عربی)

از: ابوعیسی محمّد بن عیسی بن سورة الترمذی، درگذشته: ۲۷۹ه

آغاز: «الحمدلله و سلام علی عباده الذین اصطفی قال الشیخ الحافظ... باب ما جاء فی خلق النبی صلی الله علیه و سلم... اخبرنا ابورجاء قتیبة بن سعید...».

انجام: «علی بن سیرین قال هذا الحدیث دین فانظروا عمن تأخذون دینکم».

بنگرید به: نسخه شماره «۹۳۳» گزارش شده در جلد «۳» فهرست همین کتابخانه.

گزارش متن: این کتاب در موضوع خود از آثار معتبر و مورد توجه دانشمندان می‌باشد، مرحوم حاج شیخ عباس قمی آن را گزیده ساخته و به سال ۱۳۶۵ش از سوی موسسه در راه حق در قم چاپ شده است جهت اطلاعات بیشتر در مورد مولف و آثار دیگر وی و شرح‌ها و ترجمه‌های این کتاب، می‌توان به مقدمه ترجمه فارسی آن که از سوی استاد دکتر محمود مهدوی دامغانی صورت گرفته است رجوع نمود.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «تمت الاحادیث فی اوصاف النبی صلعم علی ید العبد

الضعیف المعترف بخطیئة... ابن کمال‌الدین الصباغ دوامی الساوجی... من یوم الاثنین شهر ذوالقعدة الحرام ببلدة [ساوج] سنة خمس و تسعمائة» ❊نوع خط: نسخ ❊نام کاتب: دوامی ساوجی ابن کمال‌الدّین صباغ ❊تاریخ کتابت: ۹۰۵هـ ❊محلّ کتابت: ساوه ❊عنوانها و نشانیها: شنگرف ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد سطر: ۱۲ ❊اندازهٔ متن: ۱۴×۹ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۲۰×۱۵ سانتیمتر ❊نوع جلد: تیماج سبز مجدول، با ترنج و سرترنج.

ویژگیها: نسخه‌ای است نفیس، حاشیه‌نویسی دارد با نشان‌های «میرک، هـ، عص، س، م و ابن حجر»، در حاشیه تصحیح و با نشان بلغ مقابله گردیده است، تملک ملا قاسم بن عثمان بن عبدالله در برگ آغاز و انجام آمده است، یک مهر دایره با نشان «الفقر فخری و به افتخر» در انجام نسخه دیده می‌شود، نسخه رطوبت و آسیب دیده و برخی از برگهای آن ترمیم گردیده است.

کشف‌الظنون: ۱۰۵۹/۲؛ *ریحانة الادب*: ۳۳۲/۱؛ *تاریخ اسلام* (۲۷۱ ـ ۲۸۰): ۴۵۹.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۱۴۹»

۷۰۵. فرحة الغری بصرحة الغری[1]

(تاریخ، عربی)

از: غیاث‌الدین عبدالکریم بن احمد بن موسی بن طاووس حلّی، درگذشته: ۶۹۲هـ

آغاز: «الحمدلله مظهر الحق و مبدیه و مدحض الباطل و مرحیه و مسدد الصواب و مسدیه... و بعد فان بعض من یجب حقه علیّ من الصدود الاماجد...».

انجام: «و هذا باب واسع متی فتح... حتی تطفر بالسعادة... الباقیة و الزایلة و یثمر لدینا غراس الاعمال بالنعم الواصلة بمنه و کرمه. ».

بنگرید به: نسخه شماره «۴۷۱۰» گزارش شده در جلد «۱۲» فهرست همین کتابخانه.

---

۱. کتاب فرحة الغری بصرحة الغری، تالیف ابن طاووس با آنکه چاپ شده، لیکن نسخه‌های خطی آن اندک است. نفیس‌ترین و کهن‌ترین نسخه آن که کامل و در حیات ابن طاووس در سده ۷هـ کتابت شده، سال گذشته اینجانب آن را برای این کتابخانه بزرگ خریداری نمودم و در یکی از جلدهای اخیر این فهرست گزارش شده است.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «تم الکتاب بعون الله و منه علی ید الفقیر محمّد بن امیر الموذن النجفی مولداً و الهمدانی مسکنا یوم العاشر من شهر ذی الحجة الحرام سنة الف و خمس عشر و صلی‌الله علی محمّد و آله» ❊نوع خط: نسخ ❊نام کاتب: محمّد بن امیر موذن نجفی همدانی ❊تاریخ کتابت: ۱۰۱۵هـ ❊محلّ کتابت: همدان ❊عنوانها و نشانیها: مشکی ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۸۷ ❊تعداد سطر: ۱۳ ❊اندازهٔ متن: ۱۵×۹ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۲۱/۵×۱۵/۵ سانتیمتر ❊نوع جلد: تیماج قهوه‌ای با ترنج و سرترنج.

ویژگیها: نسخه‌ای است نفیس، اندکی حاشیه‌نویسی دارد، در حاشیه تصحیح و با نشان «بلغ» مقابله گردیده است، در پایان نسخه زیارت عاشورا کتابت گردیده است، تملک ابوالحسن بن ملا قاسم هرندی در برگ آغاز و پایان آمده، همچنین تملک محمّدمهدی بن محمّدقاسم نجفی و محمّد به سال ۱۲۴۷هـ با مهر بیضی «محمّد» در برگ آغازین و تملک محمّد بن محسن با مهر بیضی «الواثق بالله محمّد بن محسن» و مهر مستطیل «الواثق بالله عبده محمّد بن محسن» در ظهر برگ آغاز دیده می‌شود، مهر بیضی «المفتقر الی الله عبده محمّد شریف» و چند مهر بیضی ناخوانای دیگر در برگ نخست و مهر بیضی «الواثق بالله محمّد بن محسن» در برگ پایانی آمده است.

☜ *الذریعة:* ۱۵۹/۱۶؛ *ریحانة الادب:* ۷۵/۸.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۱۵۰»

۷۰۶. حاشیة الکافی (حدیث، عربی)

از: رفیع‌الدین محمّد بن حیدر حسینی طباطبایی مشهور به ملاّ رفیعا نائینی، درگذشته: ۱۰۸۲هـ

آغاز: «قوله المحمود لنعمه المعبود لقدرته لما کان انعامه باعثاً لان یحمد شکرا لما وقع و جلبا لما یقع و قدرته علی ما یشاء...».

انجام: «و ان کان المقصود ما بعد الاول من جنسه فکونهم علیهم‌السلام مثانی باعتبار ان کل واحد منهم عالم...» افتاده.

بنگرید به: نسخه شماره «۱۵۷۹» گزارش شده در جلد «۴» فهرست همین کتابخانه.

گزارش متن: نسخه موجود از ابتداء تا اواخر کتاب التوحید را دارا می‌باشد.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نسخ ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۱۱ه ❊عنوانها و نشانیها: نانوشته ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۱۲۱ ❊تعداد سطر: ۲۰ ❊اندازهٔ متن: ۱۴×۷/۵ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۲۰/۵×۱۴ سانتیمتر ❊نوع جلد: تیماج زرشکی مجدول ضربی با ترنج و سرترنج با لبه برگردان.

ویژگیها: اندکی حاشیه نویسی با نشان «منه» و «م ف» دارد. در حاشیه تصحیح گردیده است.

الذریعة: ۱۸۴/۶؛ ریحانة الادب: ۱۲۷/۶؛ کلینی نامه[1]: ۳۲۰.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۱۵۱»

۷۰۷. التبر المذاب

(حدیث ـ تاریخ، عربی)

از: سید احمد بن محمّد خافی حسینی شافعی

آغاز: «الحمدلله الذی لا یبلغ مدحته القائلون و لا یحصی نعمائه العادون و لا یودی حقه المجتهدون...».

انجام: «و هو شاب مربوع حسن الوجه... سواد شعره و لحیته و رأسه صلوات الله و سلامه علیه و علی آبائه... آمین رب العالمین».

بنگرید به: نسخه شماره «۷۳۳۰» گزارش شده در جلد «۱۹» فهرست همین کتابخانه.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «و المرجو من المومنین ان یستغفرالله لانفسهم و لکاتبه الجانی... محمّدحسین ابن محمّدرضا التبریزی فی مشهد الغروی العلوی... فی لیلة الثامن من شهر رجب المرجب سنة الف و مأتین و خمس و ثمانین من الهجرة» ❊نوع خط: نستعلیق ❊نام کاتب: محمّدحسین بن محمّدرضا تبریزی ❊تاریخ کتابت: ۱۲۸۵ه ❊محلّ کتابت:

---

۱. کتاب کلینی‌نامه مشتمل بر کتابشناسی آثار دستنویس شیخ بزرگوار کلینی می‌باشد که به مناسبت همایش نکوداشت آن عالم بزرگ شیعه که نسخه‌های آن در این کتابخانه بزرگ موجود می‌باشد از سوی اینجانب و همکار پژوهشگر سخت کوش آقای حسین متقی گردآوری و منتشر گردیده است.

نجف‌اشرف ❊عنوانها و نشانیها: مشکی ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۱۰۷ (۱ب ـ ۱۰۷ب) ❊تعداد سطر: ۱۵ ❊اندازهٔ متن: ۱۴×۹ سانتیمتر.

ویژگیها: حاشیه نویسی دارد یک مورد با نشان «حرره بیده الفانیة الجانیة محمّدحسین بن محمّدرضا» کاتب نسخه، مهر وی با نشان «الراجی الی الله محمّدحسین ابن محمّدرضا»، در آغاز و پایان نسخه آمده است. ۸ بیت شعر فارسی در روی برگ نخست آمده است.

☜ *فهرست کتابخانه جامع گوهرشاد*: ۵۸۲/۲.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۱۵۲/۱»

۷۰۸. قصاید ازری (ادب، عربی)

از: کاظم بن محمّد ازری بغدادی، درگذشته: ۱۲۱۱ه

آغاز: «جـلل عـری فارتاع کل فواد فمن المجیر من الزمان العادی
نوب علی نوب یشیب لذکرها فواد الاجنة سـاعة المیـلاد».

انجام: «خذوا الیکم بـلا امـر مـدائحه انـتم اولی الامـر من بـاد و مکتمن
ثم الصلوة علیـکم مـا بدا قـمر فانجـاب‌عنه حجاب الغارب الدجن».

گزارش متن: چهار قصیده از ازری در نسخه موجود آمده اول قصیده دالیه در مدح امیرمؤمنان حضرت علی علیه‌السلام و سه قصیده دیگر به ترتیب رائیه، میمیه و نونیه در رثاء حضرت سیدالشهداء امام حسین علیه‌السلام که یکی از آنها با مطلع «عفّت الدیار بثهمد فیلملم فمشارق الجبلین فالمتثلم» در نسخه چاپی نیامده است.

نسخه‌ای از دیوان ازری در همین کتابخانه به شماره ۱۲۹۴۷/۲ در جلد ۲۸ این فهرست گزارش گردیده است، همچنین به سال ۱۳۲۰ه در بمبئی هند به چاپ رسیده و در این کتابخانه موجود می‌باشد.

گزارش نسخه: ❊ ترقیمه: «کتبه العبد الخاطی... محمّدحسین بن الحاج محمّدرضا التبریزی رجاء ان یدعو الناظر فیه... و کان ذلک فی خامس شهر ذیحجة الحرام من سنین الف و مائتی و ستة و سبعین من الهجرة النبویة.» ❊نوع خط: نسخ ❊نام کاتب: محمّدحسین بن محمّدرضا تبریزی ❊تاریخ کتابت: ۱۲۷۶ه ❊عنوانها و نشانیها: مشکی ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۱۰ (۱۰۹ب ـ ۱۱۸الف) ❊تعداد سطر: ۱۸ ❊اندازهٔ متن: ۱۹×۱۴

سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۲۰×۱۵/۵ سانتیمتر ❊نوع جلد: تیماج مشکی ضربی با ترنج و سرترنج.

ویژگیها: حاشیه نویسی دارد با نشان «ق» و «محمّدحسین عفی عنه». در حاشیه تصحیح گردیده است. سه صفحه قبل از آغاز در شرح حال شاعر و یک قصیده نیز از وی در برگ پایانی نسخه آمده است.

الذریعة: ۶۹/۹؛ *ریحانة الادب*: ۱۱۰/۱؛ *مکارم الآثار*: ۳۹۵/۲.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۱۵۲/۲»

۷۰۹. مرشد العوام = رساله عملیه (فقه شیعه، فارسی)

از: محمّدحسین بن عباس‌علی قزوینی حائری، درگذشته: ۱۲۸۱ه

آغاز: «الحمدلله رب العالمین... اما بعد چنین گوید خادم شریعت مطهره... این رساله‌ایست در احکام شرعیه الهیة بلسان فارسی امید است که خلاق عالمیان...».

انجام: «یازده زنان را در آب مکث کردن ۱۰۲ والسلام».

گزارش متن: در منابع موجود نامی از این اثر یافت نشد. مولف در مقدمه این رساله چنین آورده: «و او را مسمی بمرشد العوام نمودیم و در آن پنج مبحث و چند فصل و چند مقصد و چند امر است» نسخه موجود از کتاب طهارت و صلوة آغاز و تا پایان کتاب صوم به انجام می‌رسد.

گزارش نسخه: ❊ ترقیمه: «تمت رسالة الصومیة مولفه شیخنا ادام الله ایام افاداته ۱۲۶۷» ❊نوع خط: نسخ ❊تاریخ کتابت: ۱۲۶۷ه ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۶۷ ❊تعداد سطر: ۱۴ ❊اندازهٔ متن: ۱۵/۵×۹/۵ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۲۰×۱۴ سانتیمتر ❊نوع جلد: تیماج مشکی.

ویژگیها: در حاشیه تصحیح گردیده است، چنانچه از رقم کاتب دانسته می‌شود وی از شاگردان مولف بوده و نسخه در حیات مولف کتابت گردیده است، در برگ نخست گویا دستخط مولف با مهر مربّع «محمّدحسین...» وجود دارد، نسخه رطوبت و آسیب دیده است.

موسوعة طبقات الفقهاء: ۵۷۰/۱۳؛ *الکرام البررة*: ۴۰۵/۱.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۱۵۳»

۷۱۰. **الحلیة اللامعة للبهجة المرضیة** (ادب، عربی)

از: سید محمّدباقر بن محمّدتقی موسوی معروف به حجةالاسلام شفتی، درگذشته: ۱۲۶۰ه

آغاز: «الحمدلله الذی امرنا بالابتداء فی الافعال علی البهجة المرضیة... و بعد یقول تراب اقدام المؤمنین و غبار فعال المشغولین...».

انجام: «و طالعاً فی مثال المذکور حال و العامل الاسم الاشارة و الله اعلم بالصواب... و منعکم عن ارتکاب ما یسخطه عنکم بجاه اشرف الانبیاء علیه صلواة الله ما بقیت الارض و السماء».

بنگرید به: نسخه شماره «۷۴۶» گزارش شده در جلد «۲» فهرست همین کتابخانه.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «تمت بعون الله الملک المنان فی سنة ۱۲۸۶ه» ❊نوع خط: نستعلیق ❊تاریخ کتابت: ۱۲۸۶ه ❊عنوانها و نشانیها: مشکی ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۱۱۲ ❊تعداد سطر: ۱۸ ❊اندازهٔ متن: ۱۶/۵×۱۰/۵ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۲۱×۱۷ سانتیمتر ❊نوع جلد: تیماج قهوه‌ای مجدول، عطف: تیماج قهوه‌ای.

ویژگیها: اندکی حاشیه نویسی دارد با نشان «منه سلمه الله» که احتمالاً از روی مستنسخ عنه نوشته شده، در حاشیه تصحیح گردیده است، در برگ پایانی حدیثی از پیامبر (ص) در مورد اجر حراثین آمده، نسخه رطوبت دیده است.

☜ *الذریعة*: ۸۲/۷؛ *الکرام البررة*: ۱۹۵/۱؛ *ریحانة الادب*: ۲۶/۲؛ *فهرست کتابخانه جامع گوهرشاد*: ۶۷۳/۲، ۷۴۷.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۱۵۴»

۷۱۱. **تلخیص احکام موالید = احکام موالید** (اخترشناسی، فارسی)

از: ابومعشر جعفر بن محمّد بلخی، درگذشته: ۲۷۲ه

آغاز: «الحمدلله رب العالمین... چنین گوید ابومعشر بلخی که خواستیم... چند از احکام موالید استادان این صناعت تلخیص کنیم...».

انجام: «دلیل کند بر تباهی حال و بیکاری و تفکر و آهسته شدن کارها والله یعلم».

بنگرید به: نسخه شماره «۱۱۲۴۶/۴» گزارش شده در جلد «۲۸» فهرست همین کتابخانه.

گزارش متن: رساله‌ای است در احکام موالید با عناوین «گفتار ـ گفتار»، با توجه به آنچه در آغاز نسخه آمده این اثر گزیده‌ای از آثار استادان این صناعت می‌باشد و بخشی از آن در مورد تحویل سالهای موالید می‌باشد که در نسخه ارجاعی به صورت مستقل فهرست گردیده است. به علت اختلاف نسخه‌ها، جهت روشن شدن آثار دقیق ابومعشر بلخی نیاز به بررسی همه جانبه و فراتر از عهده این فهرست نیاز می‌باشد. عناوین موجود در این نسخه به ترتیب زیر می‌باشد:

گفتار در شهادت کسانیکه تربیت نمایند، گفتار در هیلاج و کدخدا و عطیت عمر، گفتار در ابتدای اقصای طبقات مردمان، گفتار در خواص دلایل بروج طالع مولود بر دوازده طالع، گفتار در بودن کواکب در خانهای طالع، گفتار در قران کواکب در خانها، گفتار در مقارنه کواکب و اتصال ایشان، گفتار در اتصالات کواکب و مواضع ایشان، گفتار در بودن خداوند طالع در بروج، گفتار در یافتن حال سعادت مولود، گفتار در بودن خداوند بیت‌المال، گفتار در احکام خانه سیم، گفتار در بودن خداوند سیم در برج، گفتار در خانه چهارم، گفتار در بودن خداوند چهارم در بروج، گفتار در خانه پنجم، گفتار در بودن خداوند طالع پنجم در خانه، گفتار در احکام خانه سادس، گفتار در احکام خانه هفتم، [گفتار] خانه هشتم،... گفتار در بودن سهام و بودن او در بروج، گفتار در سهام طالع سال بسیار و اندک، گفتار در تحویل سال موالید، گفتار در رسیدن انتها به مکان کواکب هر تحویل اصلی، گفتار در رسیدن انتهاء به موضع کواکب اصلی و تحویل و دیگر خانها از فلک، گفتار در رسیدن کواکب بجایگاه خود از تحویل سال.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «تمت الکتاب... بتاریخ روز جمعه سنة ۱۲۳۹» ❊نوع خط: نستعلیق ❊تاریخ کتابت: ۱۲۳۹هـ ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۷۶ (۱ب ـ ۷۶الف) ❊تعداد سطر: ۱۵ ❊اندازهٔ متن: ۱۵×۷ سانتیمتر.

ویژگیها: در حاشیه تصحیح و با نشان «بلغ» مقابله گردیده است، در برگ قبل از آغاز چند تاریخ زادروز و درگذشت آمده، در برگ آغازین تملک جعفر بن ابی‌القاسم به سال ۱۳۰۴هـ دیده می‌شود.

الذریعة: ۱۴۱/۱۱؛ *دائرة المعارف بزرگ اسلامی*: ۲۷۱/۶.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۱۵۵/۱»

۷۱۲. جامع القرانات = قران علویین (اخترشناسی، فارسی)

از: محیی‌الدین بن بدرالدین اناری، درگذشته: سدهٔ ۱۰ه

آغاز: «چون خوب‌ترین کلامی که آفتاب جهانتاب و ماهتاب عالم تاب از افق متکلمان ظهور کند و عالم جان را به لمعات انوار معانی چون روز عالم افروز روشن گرداند...».

انجام: «حادثه ظاهر شود و فتنه پدید گردد نزدیک به قیامت... اختصار کردیم و از حق تعالی طلب آمرزش داریم».

بنگرید به: نسخه شماره «۹۹۶۹/۳» گزارش شده در جلد «۲۵» فهرست همین کتابخانه.

گزارش متن: رساله‌ای است در احکام قرانات سال‌های ۹۳۰ه تا ۱۱۱۴ه که به نام شاه اسماعیل اول صفوی در یک مقدمه و چندین فصل نگاشته شده و در آغاز مقدمه از ابی‌المظفر شاه اسماعیل صفوی یاد کرده و در پایان مقدمه تصریح نموده که «این مختصر را جامع القرانات نام کردیم» در فهرست کتابخانه ملی ۴/۵ کتابی با همین آغاز و از همین مولف معرفی گردیده که زمان تألیف آن سده یازدهم و در مقدمه از شاه عباس صفوی نام برده شده است.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نستعلیق ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۱۳ه ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۷۰ (۷۷ب ـ ۱۴۶ب) ❊تعداد سطر: ۱۵ ❊اندازهٔ متن: ۱۵×۷ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۲۰×۱۵ سانتیمتر ❊نوع جلد: تیماج قهوه‌ای روشن.

ویژگیها: نسخه اندکی رطوبت دیده است.

الذریعة: ۶۷/۱۷؛ *فهرستواره کتابهای فارسی*: ۲۹۰۱/۴؛ *فهرست کتابخانه مرکزی دانشگاه تهران (مشکوة)*: ۸۷۲/۳.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۱۵۵/۲»

۷۱۳. مفتاح الاسامی

(معما، فارسی)

از: ناشناخته

آغاز: «حمد بی حد و ثنای بی عدد پادشاهی را دیدهٔ رمد دیده عاشق به خاک قدمها[ی] سکان معشوق روشن می‌گرداند...».

انجام: «خاتمه: بدانکه لطافت و زینت و کمال در معما آن است... و دیگر آنکه نظم هر معمای که مناسب صاحب آن نام بود ناپسندیده آید.».

بنگرید به: نسخه شماره «۲۴۳۷/۵» گزارش شده در جلد «۷» فهرست همین کتابخانه.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نستعلیق ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۱۳ه ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۱۰ ❊تعداد سطر: ۱۳ ❊اندازهٔ متن: ۶×۱۲/۵ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۱۵×۲۰/۵ سانتیمتر ❊نوع جلد: مشمع مشکی، عطف: تیماج مشکی.

ویژگیها: حاشیه نویسی دارد با نشان «تقریر استاد» و یک مورد «حرره الفقیر محمّد قاضی‌زاده سلمه» چند بیت شعر و معما در آغاز نسخه آمده است.

فهرست نسخه‌های خطی فارسی: ۲۲۰۴/۳؛ *فهرست مشترک پاکستان*: ۲۱/۱۴.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۱۵۶»

۷۱۴. رسائل = مجموعة الرسائل

(ادب ـ نامه‌نگاری، عربی)

از: ناشناخته، درگذشته: سدهٔ ۵ه

آغاز: «الحمدلله حق حمده... اما بعد فهذه رسائل الصدر الامام السعید... فمنها رسالة کتبها الی بعض الاصدقاء تسمی المطبخیة...».

انجام: «انی اقدر الناس علی المکافات و المجازات و ابعدهم فی مواخاته من المرایات و المداحات انشاءالله».

گزارش متن: کتابی است پیرامون ۸۰ نامه ادبی با نثری فنی و نیکو که در آغاز رساله نخست نویسنده را ابی‌الفضل بن عمید معرفی نموده است. عناوین شماری از آنها به ترتیب زیر می‌باشد.

۱. رسالة کتبها الی بعض الاصدقاء تسمی المطبخیة... ۲. الی ابی‌الفرج احمد بن محمّد القشوری بدمشق یتضمن وصف الثلوج و الامطار ۳. الی ابی‌علی الحسن بن محمّد بن ابی‌الریس من الکوفة و کان بدمشق یصف اشواقه الیه... ۴. کتاب الی ابی‌الحسن علی بن حسین المشهدی یعزیه عن ابیه ابی‌الفوارس المتوفی ببلاد دیلم و کتب به من الری الیه، ۵. الی الشریف القاضی ذی الحسبین ابی‌الحسن محمّد بن الحسین الموسوی کتب الیه من طبرستان... ۶. الی ابی‌الفرج احمد بن محمّد القشوری من تدمر عنه خروجه الی بغداد یتضمن مدحه و وصف مشقة سفره... ۷. الی بعض الاشراف و قد وعده بکتاب المفسر فی معنی شعر المتنبّی ثم اخلف و استستر عنه بطبرستان، ۸. الی ابی‌الفرج احمد بن محمّد القشوری یهنّیه بالوزارة من الرّی عند توجهه الی مصر ۹. الی ابی‌القاسم بن الکروی من دمشق... ۱۰. الی ابی‌الفضل یحیی بن سلامة الموصلی من دمشق و کانت قاید القواد للحسین بن جوهر ۱۱. و له ره من الجزیرة الی وزیر قراوش و هو بالموصل و الیه تدبیرها یتضمن شکوی الزمان و الصبر علی حوادثه ۱۲. له ره الی بعض اصدقائه من طرابلس و هو علی بن احمد الصنف ۱۳. الی ابی‌الفرج احمد بن محمّد القشوری من الحضرة... ۱۴. الی صاحب دیوان الخاص و هو حسین بن بشر فی العتاب و الاقتضاء، ۱۵. الی بعض الملقبین بالامارة و المتحلین بالکتابة و الوزارة یتضمن معاتبة و استخفافاً به و هو شمس الملک مسعود بن طاهر، ۱۶. الی بعض النصاری و هو المعروف بابن البنان یستخف به شی بلغه عنه ۱۷. رقعة الی صدیقه له... ۱۸. فی اظهار الندامة لایام اللهو و الصّبی و التأسف للعمر الذی فیما مضی ۱۹. رقعة کتبها الی ابن مسلمة و هو بالشام یذکر رکوب امیرالمومنین من القاهرة الی مصر علی الشارع و ترتیبها علی جناح الطایر، ۲۰. رقعة کتبها الی عبدالرزاق الکاتب و هو صدیق له... ۲۱. رقعة منه فی معاتبة بعض اصحاب الدواوین و هو حسین بن بسر ۲۲. الی بعض المستخدمین فی الترتیب بالشام... ۲۳. له کتاب الی صدیق له بعد الصدر بالشام یطالعه بما جری ۲۴. رقعة معاتبة و شکایة الی رئیس من اصدقائه و هو الظهیر بعد الصدر ۲۵. رقعة الی الشریف ابیطالب ابن بنت الزیدی جوابا عن رقعة وصلت منه ۲۶. الی الشریف سنی الدولة الباهر... ۲۷. الی السید الشریف القاضی و هو ابوعلی

یستطبه ۲۸. الی الامیر ابی‌القسم بن ولی عهد المسلمین ابی‌هاشم و هما بمصر یستیعر منه کتاباً ۲۹. الی بعض من کان یؤهّل بالوزارة بالشام یعاتبه بعد الصدر و ابن القشوری... ۳۰. الی حسن بن صالح ایام وزارة بعد الصدر ۳۱. رقعة الی الشیخ... ابی‌عبدالله محمّد بن احمد عمادالدوله فی باب الاذکار... ۳۲. رقعة الی... هو ابن معقل الجهنة البغدادی ۳۳. رقعة الی الوزیر الاجل... تهنیّه فیها بانتقاله الی الدار المبارکة المنسوبة الی ابن کلس بعد الصدر ۳۴. رقعة معماة الی بعض اصدقائه و هو ابوطالب بن حماد ۳۵. رسالة الی صالح بن مرداس لما ورد الشام و نهب ضیاعها من الوعد و الوعید... و هی مثل الرسالة الی حسّان بن جراح ۳۶. وله رقعة الی بعض اصدقائه من الاشراف سنة ثلث و اربعمائة فی المداعبة ۳۷. رساله معماة الی بعض اخوانه و هو ابوسعد عماد بن هرون ۳۸. کتاب فی المداعبة و هو یعزیه بکلب کان للقاضی ابی‌علی الحسن بن ابی‌الدبس فهلک بدمشق ۳۹. کتاب اعتذار الی صدیق له و هو ابن اللحام ۴۰. رقعة الی الشیخ ابی‌القاسم منصور بن محمّد بن کثیر و هو العمید بن العمید بن العمید و هو بخراسان فکتب الیه ۴۱. رقعة کتب... بها الی حسن بن صالح المقلب بعمیدالدولة وقت الوزارة و هی اول رقعة کتبها الیه ۴۲. رقعة الی المستخدمین فی الترتیب... و هو بوالفتح الهروی ۴۳. رقعة اقتضاء منه الی صدیق له و هو سعد بن عقیل فی باب کسوة مطل بها محسن بن قدوس ۴۴. رسالة الی صدیق له فی الاذکار ۴۵. و لحاجة و هو رهب بن صدقة ۴۶. رقعة الی الشیخ نجیب الدولة یعوده بها وقت علة قبل الوزارة ۴۷. رقعة منه الی بعض اصدقائة و هو ابوالبیان ۴۸. رسالة الی الشریف القاضی ابی‌الحسن بن ابیطالب الزیدی و هما بمصر ۴۹. رقعة منه الی صدیق له فی معماة و هو ابوالحسن بن المدبر ۵۰. جواب رقعة... الی الاستاد ابی‌اسحق ابراهیم بن هلال الصابی ببغداد و قد طلب منه رسائل الاسکافی، ۵۱. رسالة الی الشریف المرتضی علم الهدی یعزیه بموت اخیه الشریف الرضی و کان من ساداتهم، ۵۲. رسالة الی ابی‌طاهر البهرکی اول دخوله مصر... ۵۳. رقعة الی ابی‌الحسین التمیمی المستخدم بمصر یشکو الیه من انسان ابتر.

نسخه دیگری با همین عناوین در فهرست کتابخانه مجلس شورای اسلامی ۷۱/۲۶ معرفی

گردیده است و مولف آن محمّد بن حسین بن محمّد مشهور به ابن عمید (۳۶۰ق) دانسته شده آنچه مسلم است، تمام رساله‌های موجود به قلم ابن عمید معروف نمی‌تواند باشد زیرا در آنها تعزیت مرگ سید رضی متوفی ۴۰۶هـ به علم الهدی و رساله‌های متعدد به حسین بن بشر طرابلسی متوفی ۴۴۹هـ و رساله‌ای به صالح بن مرداس متوفی ۴۲۰هـ و حتی رساله‌ای که در آن سال ۴۰۳هـ قید شده وجود دارد لذا برای شناسایی دقیق مولف تک تک رساله‌های موجود که احتمال دارد برخی از آنها از ابن عمید باشد به تحقیق و دقت بیشتر نیاز است.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «تمت هذه الرسالة الشریفةفی ثمانیة و عشرین من شهر جمادی الثانیة من شهور سنة ست و سبعین و مأتین بعد الالف من هجرة النبی المختار صلی الله علیه و آله الاطهار فی ارض الغری بالصحن المرتضوی بید الحقیر الفقیر المذنب المحتاج الی ربه الغنی محمّدحسین بن الحاج احمد تستری» ❊نوع خط: نسخ زیبا ❊نام کاتب: محمّدحسین بن احمد تستری ❊تاریخ کتابت: ۱۲۷۶هـ ❊محلّ کتابت: نجف اشرف ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۱۳۱ ❊تعداد سطر: ۱۹ ❊اندازهٔ متن: ۱۵×۸ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۲۱×۱۵ سانتیمتر ❊نوع جلد: تیماج زرشکی ضربی مجدول به ترنج و سرترنج.

ویژگیها: نسخه‌ایست نفیس، در حاشیه تصحیح گردیده است.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۱۵۷»

۷۱۵. عیون الوصول الی علم الاصول (اصول فقه، عربی)

از: محمّدمهدی بن محمّدابراهیم کلباسی اصفهانی، درگذشته: ۱۲۷۸هـ

آغاز: افتاده «... الاسماع من غیر ایجاز موجب للاخلال و لا اطناب معقب للملال... المقصد الاول فی المقدمات و فیه فصول...».

انجام: «الا بعد الاطلاع علیها بالاجتهاد او التقلید کما هو ظاهر ولیکن هذا آخر ما اردنا تحریره من قواعد الاصول قد فرغت منه بحمدالله سبحانه فی سفری الی الطهران و عبدالعظیم... سیدنا عبدالعظیم علیه آلاف التحیة و التسلیم... رب العالمین.».

بنگرید به: نسخه شماره «۷۰۳» گزارش شده در جلد «۲» فهرست همین کتابخانه.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «سنة ۱۲۵۷» ❊نوع خط: نسخ ❊تاریخ کتابت: ۱۲۵۷ه ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد سطر: ۱۵ ❊اندازهٔ متن: ۱۴×۷ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۲۱×۱۵ سانتیمتر ❊نوع جلد: مشمع مشکی، عطف: تیماج مشکی.

ویژگیها: اندکی حاشیه نویسی دارد با نشان «منه دام ظله، «ع م»، در حاشیه تصحیح گردیده است، یادداشتی در آغاز و پایان راجع به نسخه آمده است.

الذریعة: ۳۷۷/۱۵، ۳۸۷؛ *الکرام البررة*: ۵۴۱/۳؛ *خاندان کلباسی*: ۱۴۶.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۱۵۸»

۷۱۶. سرالحکمة

(پزشکی، فارسی)

از: شلیمر فلمنکی، درگذشته: سدهٔ ۱۴ه

آغاز: «حمد بیحد و ثنای بیعدد خالقی را سزد که از قدرت خود بلا ماده اختراع بدایع موجودات را نموده و بصنع صنیع خویش...».

انجام: «فقره پنجم در بیان براز بدانکه از حیوانات... در طیور چون بول و براز در یک هنگام مجتمع و از یک مجرا خارج میگردند در مدفوع آنها اسید اوریک به مقدار کلی موجود است.».

گزارش متن: رساله‌ای است در فیزیولوژی بدن انسان مشتمل بر مقدمه و چهار باب و فصول که طبق اظهار مولف در عهد ناصرالدین شاه قاجار و همیاری میرزا محمّدتقی بن محمّدهاشم کاشانی تنظیم گشته است.بدین ترتیب:

باب اول: در بیان تجزیه و ترکیب اجزاء صلبه و لینه بدن انسان در ۱۲ فصل، فصل اول: در تجزیه عظام و ما یتعلق بها، فصل پنجم: در بیان جلد و ما یتعلق بها، فصل دهم: در نسج طحال، فصل دوازدهم: در غده تیموس، **باب دوم:** در تجزیه و صفات اجزاء مایعه بدنیه [در ۹ فصل] فصل اول: در رطوبت بیضه، فصل نهم در رطوبت نفاس، **باب سیم:** در بیان تغییراتی که بواسطه اغذیه و اشربه و اهویه در بدن حادث می‌گردد [در ۳ فصل] فصل اول: در عمل تغذیه، فصل سیم: در عمل تنفس، **باب چهارم:** در تجزیه و ترکیب ترشحات بدن انسان در دو فصل و هر فصلی در چند فقره، فصل اول: در بیان ترشحات لازمه حیات در ۱۳ فقره، فصل دوم: در فضول در پنج فقره. این کتاب به سال ۱۲۷۸ه در تهران به چاپ

رسیده است.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نستعلیق ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۱۴ه ❊عنوانها و نشانیها: مشکی ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۵۱ ❊تعداد سطر: ۱۴ ❊اندازهٔ متن: ۱۵×۱۰ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۲۱/۵×۱۷ سانتیمتر ❊نوع جلد: تیماج مشکی مجدول.

ویژگیها: اندکی حاشیه نویسی دارد، نسخه رطوبت دیده است.

☜ *فهرستواره کتابهای فارسی*: ۳۵۰۴/۵؛ *فهرست کتابهای چاپی فارسی*: ۲۹۶۱/۳.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۱۵۹»

۷۱۷. **حاشیة حاشیة شرح آداب البحث = حاشیة الکفوی علی حاشیة میر ابی‌الفتح علی شرح ملا محمّد الحنفی علی آداب البحث للایجی** (منطق، عربی)

از: محمّد بن حمید کفوی، درگذشته: ۱۱۷۴ه

آغاز: «الحمدلله الذی ادبنا بآداب المناظرین و فتح علینا ابواب البحث و المفاکرة و الصلوة...».

انجام: «قوله او یجعل الواو للحال و یجوز ان یجعل ایضا للاستیناف و للاعتراض و الله اعلم بحقیقة الحال هذا ما اخترنا... و اصحابه ذوی مکارم الاخلاق».

گزارش متن: حاشیه‌ای است با عنوان «قوله ـ قوله» بر حاشیه میر ابوالفتح بن مخدوم حسینی عربشاهی بر شرح ملا محمّد حنفی بر آداب البحث ایجی.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «و قد وقع الفراغ من کتابة هذه... مصطفی بن محمّد القوم قلعه وی... فی یوم التسعة من شهر رجب الفرد من سنة احدی و تسعین و مائة و الف اللهم بارک لصاحبه... یا ارحم الراحمین.» ❊نوع خط: نستعلیق ❊نام کاتب: مصطفی بن محمّد القوم قلعه‌وی ❊تاریخ کتابت: ۱۱۹۱ه ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۸۹ ❊تعداد سطر: ۲۱ ❊اندازهٔ متن: ۱۵×۹ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۲۲/۵×۱۴/۵ سانتیمتر ❊نوع جلد: تیماج قهوه‌ای تیره مجدول با ترنج زرّین.

ویژگیها: نسخه‌ای است نفیس، دارای یک سرلوح مذهّب ساده، برگها مجدول دو خطّی مشکی و طلایی و دارای کمند، حاشیه نویسی دارد با نشان «منه». در حاشیه تصحیح گردیده است.

معجم المولفین: ۲۷۴/۹؛ ایضاح المکنون: ۳/۱.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۱۶۰»

۷۱۸. التبیین لاسماء المدلسین

(رجال، عربی)

از: برهان‌الدین ابوالوفا ابراهیم بن محمّد بن خلیل طرابلسی حلبی شافعی معروف به سبط ابن العجمی، درگذشته: ۸۴۱ه

آغاز: «قال شیخنا الشیخ الامام العالم العلامه... فهذا تعلیق فی اسماء المدلسین کنت جمعته قدیماً فی سنة...».

انجام: «لا اعرف فی المتأخرین من یذکر به الاّ ابابکر... و الله اعلم انتهی. هذا آخر ما علقه شیخنا امتع الله بحیاته من المدلسین فمن وجد بعد ذلک منهم احداً فلیلحقه فی مکانه فانه قابل للزیادة».

گزارش متن: رساله کوتاهی است در اسامی مدلسین به ترتیب الفبایی که قبل از آن به معنی تدلیس و انواع آن پرداخته است. مولف در مقدمه چنین نگاشته: «اما بعد فهذا تعلیق فی اسماء المدلسین کنت جمعته قدیماً فی سنة اثنتین و تسعین و سبعمائة فی تعلیق لی علی سیرة ابی‌الفتح الیعمری ثم فی تعلیق لی علی صحیح البخاری ثم انی نقلتهم الی هذا المولف المفرد و اسماؤهم تحتمل مجلداً اذا ذکرت تراجمهم ولکنی اختصرتها الآن جدّا لیسهل تحصیلهم و غالبهم فی کلام شیخ شیوخنا الحافظ صلاح‌الدین خلیل العلایی فی کتابه المراسیل و قد اخبرنی به اجازة شیخنا الحافظ سراج‌الدین ابن الملقن القاهری بقراءته له علیه اجمع ببیت المقدس و بعضهم رأیته فی قصید الامام ابی‌محمود المقدسی اخبرنی بانها له شیخنا ابن الملقن و بعضهم ظفرت انا به فی تواليف اذکرها فی ذکر اسمائهم و قد رأیت فی کتاب المراسیل المشار الیه ان الحافظ الذهبی نظم غالبهم فی قصیدة...». در فهرست نسخه‌های ظاهریه تاریخ تألیف سال ۸۱۸ آمده است. این رساله به سال ۱۴۰۶ه در بیروت به چاپ رسیده است.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «فرغت من تعلیقه بعد العصر یوم الثلاثا سابع عشر صفر الخیر سنة اربع و عشرین و ثمانی ماية علی ید کاتبه علی بن خطاب البدری حامداً و مصلیاً و مسلماً.» ❊نوع خط: نسخ ❊نام کاتب: علی بن خطاب بدری ❊تاریخ کتابت: ۸۲۴ه ❊عنوانها و نشانیها: شنگرف ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۸ ❊تعداد سطر: ۲۱

*اندازهٔ متن: ۱۵×۱۰/۵ سانتیمتر *اندازهٔ جلد: ۱۵×۲۰/۵ سانتیمتر *نوع جلد: تیماج زرشکی.

ویژگیها: نسخه‌ای است نفیس و در حیات مولف کتابت گردیده است، در حاشیه تصحیح شده، در برگ نخست تملک علی بن حمادی بن علی البشاری به سال ۸۸۸ با مهر بیضی ناخوانا آمده است، نسخه رطوبت دیده و فرسوده گشته، برگ انجام آن ترمیم گردیده است.

کشف الظنون: ۳۴۳/۱؛ *هدیة العارفین*: ۱۹/۱؛ *فهرس مجامیع المدرسة العمریة فی دارالکتب الظاهریة*: ۵۹؛ *فهرست کتابخانه برلین (آلوارت)*: ۳۹۶/۹.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۱۶۱»

۷۱۹. تنبیهات المنجمین (اخترشناسی، فارسی)

از: ملا مظفر بن محمّدقاسم جنابذی، درگذشته: پیرامون سدهٔ ۱۱ه

آغاز: «سپاس و ستایش مالک الملکی را که به نظر شفقت و مرحمت سیاحان عالم خاک را به سیاحان محیط افلاک آشنا و مربوط ساخت...».

انجام: «احمد بن محمّد الملقب باختیار».

بنگرید به: نسخه شماره «۵۶۸۷» گزارش شده در جلد «۱۵» فهرست همین کتابخانه.

گزارش نسخه: *ترقیمه: «تمت... فی یوم الاربعاء الثانی عشر شهر شعبان المعظم سنة سبعین و مأتین بعد الف من الهجرة النبویة... علی‌محمّد نوری اوزرودی پوش فی مدرسه آقا محمّد خواجه... در دارالخلافه» *نوع خط: نستعلیق *نام کاتب: علی‌محمّد نوری *تاریخ کتابت: ۱۲۷۰ه *محلّ کتابت: تهران *عنوانها و نشانیها: مشکی *نوع کاغذ: فرنگی *تعداد برگ: ۱۶۳ (۲ب ـ ۱۶۴ب) *تعداد سطر: ۱۷ *اندازهٔ متن: ۱۴×۱۰ سانتیمتر.

ویژگیها: اندکی حاشیه نویسی دارد با نشان «منه». در حاشیه تصحیح گردیده است.

الذریعة: ۴۵۲/۴؛ *ریحانة الادب*: ۱۱۶/۵؛ *فهرستواره کتابهای فارسی*: ۲۸۹۳/۴.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۱۶۲/۱»

۷۲۰. احکام دوازده سال ترکان (احکام نجوم، فارسی)

از: ناشناخته

آغاز: «بدانکه حکمای فتا و ابغور متفق‌اند باینکه سعد و نحس و باران و برف و احکام سعادت و شقاوت مولود و خوبی و بدی تمام سال را به دوازده جانور نسبت داده‌اند...».

انجام: «به هر جا که رود به رنج افتد اما دلیر و مبارز جو بود و الله تعالی اعلم بحقایق الاشیاء».

بنگرید به: نسخه شماره «۴۰۶۸» گزارش شده در جلد «۱۱» فهرست همین کتابخانه.

گزارش متن: بیشتر نسخه‌های این رساله با یکدیگر همخوانی ندارند، در نسخه انجمن ترقی کراچی این اثر به خواجه نصیرالدین طوسی نسبت داده شده است.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نستعلیق ❊نام کاتب: علی‌محمّد نوری اوزرودی [به قرینه رساله قبل] ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۱۳ه ❊عنوانها و نشانیها: مشکی ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۲ (۱۶۵الف ـ ۱۶۶ب) ❊تعداد سطر: ۱۷ ❊اندازهٔ متن: ۱۴×۱۰ سانتیمتر.

فهرست مشترک پاکستان: ۲۲۶/۱؛ *فهرستواره کتابهای فارسی*: ۲۹۲۳/۴.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۱۶۲/۲»

۷۲۱. احکام طالع سال (احکام نجوم، فارسی)

از: ناشناخته

آغاز: «اگر طالع سال برج حمل باشد دلالت کند بر نیکویی حال لشکریان و ارباب سلاح و تردد مردمان در کارهای نیک...».

انجام: «و به شهرهائی که بثور و عقرب و میزان منسوبند نرخها میانه بود».

گزارش متن: رساله کوتاهی است در آثار و خواص طالع هر سال نسبت به بروج دوازده گانه منطقه البروج. این رساله از حیث مضمون با رساله معرفی شده در جلد ۶ صفحه ۵۲ این فهرست به شماره ۲۰۴۳/۴ همخوانی دارد.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «قد تم الکتاب فی یوم الاحد ۱۵ شهر شعبان المعظم فی دارالخلافه علی ید حقیر الفقیر المحتاج الی الله الغنی علی محمّد نوری... و آله» ❊نوع خط: نستعلیق ❊نام کاتب: علی‌محمّد نوری ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۱۳هـ ❊محلّ کتابت: تهران ❊عنوانها و نشانیها: مشکی ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۳ (۱۶۶ب ـ ۱۶۸ب) ❊تعداد سطر: ۱۷ ❊اندازهٔ متن: ۱۴×۱۰ سانتیمتر.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۱۶۲/۳»

۷۲۲. **جداول احکام خسوف قمر در بروج اثنی‌عشر** (احکام نجوم، فارسی)

از: ناشناخته

آغاز: «چون ماه در برج جوزا گرفته شود دلیل است بر ظلم و جور بر رعایا از جانب حکام و لشکریان و ترس و بیم در خلایق...».

انجام: «و خوف و تفرقه وزرا و قضاة و تجار عظام و ارباب مناسب و آفت حیوانات آبی و تفرقه و تشویش و آفت حکام در جانب شمال و الله اعلم».

گزارش متن: رساله‌ای است در آثار و احکام خسوف قمر در بروج دوازده‌گانه منطقة البروج.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نستعلیق ❊نام کاتب: علی‌محمّد نوری [به قرینه رساله اول] ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۱۳هـ ❊عنوانها و نشانیها: مشکی ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۲ (۱۶۸ب ـ ۱۶۹ب) ❊تعداد سطر: ۱۷ ❊اندازهٔ متن: ۱۴×۱۰ سانتیمتر.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۱۶۲/۴»

۷۲۳. **مجمل اصول الاحکام = مجمل الاصول فی احکام النجوم = المدخل فی علم النجوم = اربع مقالات فی احکام النجوم** (اخترشناسی، عربی)

از: ابوالحسن کوشیار بن لبان بن باشهری جیلی، درگذشته: پیرامون سدهٔ ۵هـ

آغاز: «قال ابوالحسن بن الکوشیار بن لبان... انی جمعت فی هذا الکتاب من اصول صناعة الاحکام و جلّها و الطریق الی التصریف فیها...».

انجام: «الا بعد الفکرة الطویلة و النظر الکثیره و التأمل الشافی و نختم المقالة الرابعة بهذا الباب و الکتاب بهذه المقالة و الحمدلله... محمّد و آله الطاهرین».

بنگرید به: نسخه شماره «۲۵۷۷» گزارش شده در جلد «۷» فهرست همین کتابخانه.

گزارش متن: جهت توضیحات بیشتر به نسخه شماره ۱۵۱۲۶/۸ گزارش شده در جلد ۳۸ همین فهرست رجوع نمائید.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «قد تمت هذه النسخة فی بلدة الطهران فی المدرسة المرحوم آقا محمّد خواجه علی ید الضعیف اقل الطلبة علی‌محمّد نوری اوزرودی پوش... و هذه النسخة فی غایت الصحة و السلام فی سنة سبعین و مأتین بعد الف سنة ۱۲۷۰ فی شهر رمضان المبارک» ❊نوع خط: نستعلیق ❊نام کاتب: علی‌محمّد نوری ❊تاریخ کتابت: ۱۲۷۰هـ ❊محلّ کتابت: تهران ❊عنوانها و نشانیها: مشکی ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۳۴ (۱۶۹ب - ۲۰۲الف) ❊تعداد سطر: ۱۷ ❊اندازهٔ متن: ۱۴×۱۰ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۲۲×۱۵ سانتیمتر ❊نوع جلد: تیماج قهوه‌ای روشن، مجدول ضربی با ترنج و سرترنج.

ویژگیها: حاشیه نویسی با نشان «لمحرره»، «هـ» و «ق». در حاشیه تصحیح شده است، در پایان چند برگ جداول اخترشناسی با عناوین اختیارات البروج، جدول مطالع بروج و جدول سیر آفتاب... آمده است.

الذریعة: ۴۰۷/۱؛ *مولفین کتب چاپی*: ۹۹/۵؛ *معجم المؤلفین*: ۱۴۸/۸؛ *هدیة العارفین*: ۸۳۸/۱.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۱۶۲/۵»

۷۲۴. انیس المتقین

(اخلاق، فارسی)

از: سید محمّد بن عبدالصمد حسینی شهشهانی اصفهانی[1]، درگذشته: ۱۲۸۷هـ

---

۱. مرحوم آیت‌الله سیّد محمّد شهشهانی اصفهانی از عالمان و مؤلّفان برجسته نیمه دوم سده ۱۳هـ مقیم اصفهان بوده است. خاندان شهشهانی از خانواده‌های محترم و مشهور اصفهان می‌باشند. آن مرحوم افزون بر یکصد کتاب و رساله تألیف کرده است. تمام آثارش را شخصاً کتابت کرده

آغاز: «الحمدلله رب العالمین... اما بعد چنین گوید اضعف... که چون اهم مواعظ و اعظم نصایح تحصیل تقوی می‌باشد چنانچه خلاق عالم جل شأنه می‌فرماید...».

انجام: «بلکه اظهار می‌کنند کراهتی از حق این جماعت پس ما هم شدید می‌کنیم...» نانوشته.

بنگرید به: نسخه شماره «۱۷۶۷» گزارش شده در جلد «۵» فهرست همین کتابخانه.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نسخ ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۱۳ه ❊عنوانها و نشانیها: مشکی ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۱۱۲ (۱ب ـ ۱۱۲ب) ❊تعداد سطر: ۱۵ ❊اندازهٔ متن: ۱۵×۱۰ سانتیمتر.

ویژگیها: در برگ نخست این عبارات آمده است: «انیس المتقین لعلاّمة المیر سید محمّد بن عبدالصمد الحسینی الشهشهانی الاصفهانی من تلامیذ صاحب الریاض و غیره، یلیه کتاب العلامة المولی حسنعلی التویسرکانی و کان من تلامیذ صاحب الفصول صنفه باسم ولده المولی محمد» که به خط مبارک پدر بزرگوارم حضرت آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی (ره) نگاشته شده است.

☜ *الذریعة*: ۴۶۴/۲؛ *الکرام البررة*: ۴۱۱/۳؛ *روضات الجنات*: ۱۰۶/۲.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۱۶۳/۱»

۷۲۵. نجاة المؤمنین فی اصول الدین (عقاید ـ اخلاق، فارسی)

از: حسینعلی بن نوروزعلی تویسرکانی، درگذشته: ۱۲۸۶ه

آغاز: «الحمدلله رب العالمین... و بعد چنین گوید اقل خلق الله... که این مختصریست در اصول دین و بیان اعتقادات لازمه و معارف حقه...».

☜است، یکی از آثار ارزشمند آن عالم فرزانه کتاب: رضوان الآملین در شرح کتاب قوانین الاصول میرزای قمی است که آن را در چندین جلد نگاشته است. بیشترین تألیفات آن مرحوم را اینجانب در چند مرحله در اصفهان، قم و تهران برای این کتابخانه بزرگ خریداری نمودم و تعدادی از آنها نسخه اصل و به خط آن بزرگوار کتابت شده است. روانش شاد باد.

انجام: «چنانکه بعد از تأمل تام واضح و لایح است ولیکن هذا آخر هذه الرسالة... و یجعله ذخیرة یوم الدین».

بنگرید به: نسخه شماره «۳۴۷۰» گزارش شده در جلد «۹» فهرست همین کتابخانه.

گزارش نسخه: ❊ ترقیمه: «و قد وقع الفراغ منه فی یوم السادس و العشرین من شهر شعبان المعظم فی اول التحویل و الآخر الزوال من شهور سنة ۱۲۷۶» ❊نوع خط: نسخ ❊تاریخ کتابت: ۱۲۷۶هـ ❊عنوانها و نشانیها: مشکی ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۱۲۷ (۱۱۳ب ـ ۲۳۹ب) ❊تعداد سطر: ۲۱ ❊اندازهٔ متن: ۱۵/۵×۹ سانتیمتر.

ویژگیها: نسخه اندکی رطوبت دیده است.

☜ *الذریعة*: ۶۳/۲۴؛ *الکرام البررة*: ۴۳۸/۱.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۱۶۳/۲»

۷۲۶. اصول دین (عقاید، فارسی)

از: ناشناخته

آغاز: «اما بعد بدانکه اصول دین پنج است اول توحید، دوم عدل، سیم نبوت، چهارم امامت پنجم معاد...».

انجام: «و هر که انکار اصول دین نمود کافر است والله اعلم بالصواب.».

بنگرید به: نسخه شماره «۱۱۵۳۳» گزارش شده در جلد «۲۹» فهرست همین کتابخانه.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نسخ ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۱۳هـ ❊عنوانها و نشانیها: مشکی ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۲۲ (۲۳۹ب ـ ۲۶۰ب) ❊تعداد سطر: ۱۶ ❊اندازهٔ متن: ۱۵/۵×۱۰ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۲۲×۱۴/۵ سانتیمتر ❊نوع جلد: تیماج مشکی مجدول ضربی با ترنج و سرترنج.

ویژگیها: در انجام نسخه همانند نسخه ارجاعی مطالبی در خصوص مقدمات نماز، شکیات و طهارت آمده که در آغاز بحث شکیات عنوان «رساله شکیات آخوند مرحوم مجلسی» به صورت تقطیع نوشته شده است، البته این رساله با رساله شکیات علامه مجلسی همخوانی ندارد، احتمالاً از مطالب آن اندکی برداشت شده است.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۱۶۳/۳»

۷۲۷. سفرنامه (سفرنامه، فارسی)

از: ناشناخته، درگذشته: بعد از ۱۳۲۳ه

آغاز: افتاده «... یک دلیجان دیگر را گفت اسب ببندند نصرة نظام هم تصویب کردند بعد که معلوم شد...».

انجام: «آقایان مدرسه کثرالله امثالهم و سایر دوستان آمدند ملاقات... الحمدلله تعالی همگی سلامت بودند هذا آخر ما حررت الحمدلله اوله و آخره فی نوزدهم شعبان المعظم ۱۳۲۳».

گزارش متن: سفرنامه‌ای است از یکی از رجال دوره مظفرالدین شاه که به همراه چند نفر از جمله سید حسین، حسام و نصرت نظام از تهران عازم قم شده و چند روزی در قم توقف نموده، سپس به تهران مراجعت می‌کنند. مولف در طول اقامتش در قم به رخداد خاصی اشاره ننموده و بیشتر از مشرف شدن خود و همراهان به زیارت حرم کریمه اهل‌بیت(ع) و سایر بقاع متبرکه قم یاد کرده است وی در برگ هفتم از ارسال نامه‌ای به نورچشمی سید حیدر سخن به میان آورده و گویا فرزندی به نام سید حیدر داشته که در تهران می‌زیسته است. این سفرنامه به لحاظ آشنایی با اوضاع تاریخی و اجتماعی قم به سال ۱۳۲۳ه و در اواخر دوره مظفری حائز اهمیت می‌باشد.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نستعلیق ❊نام کاتب: نسخه اصل به خط مولف ❊تاریخ کتابت: ۱۳۲۳ه ❊نوع کاغذ: فرنگی رنگی ❊تعداد برگ: ۲۳ ❊تعداد سطر: ۱۶ ❊اندازهٔ متن: ۱۷×۷ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۲۲×۱۳/۵ سانتیمتر ❊نوع جلد: تیماج قهوه‌ای روشن با ترنج.

ویژگیها: نسخه‌ای است نفیس، افزودگی‌هایی از مولف در حاشیه کتابت گردیده است.

کتابشناسی *آثار مربوط به قم*: ۱۹۰.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۱۶۴»

۷۲۸. تأدیب النساء (اخلاق، فارسی)

از: محمّدعلی بن علی‌نقی جوپاری[1] کرمانی، درگذشته: سدهٔ ۱۴ه

---

۱. در نسخه چنین آمده است.

آغاز: «یارب به ثنای خود سخن سازم کن... حمد و سپاس معبودی را سزاست که قامت قابلیت انسان را به کسوت بشریت آراست...».

انجام: «ای داد ای بیداد که نمی‌رفتم از یاد... ملتفت باشی که... خوب خورد شد قد تمت.».

گزارش متن: رساله‌ای است در آداب و رفتار زنان توأم با طنز مشتمل بر یک مقدمه و ده فصل و یک خاتمه، بدین ترتیب: مقدمه در سبب تألیف کتاب، **فصل اول:** در سلوک زن و رفتار زن است، **فصل دوم:** در حفظ زبان است، **فصل سوم:** در گله کردن، **فصل چهارم:** در قهر کردن، فصل پنجم: در راه رفتن، **فصل ششم:** در آداب غذا خوردن، **فصل هفتم:** در پاکیزه داشتن تمام بدن و استعمال بعضی عطریات، **فصل هشتم:** در آداب لباس پوشیدن است، **فصل نهم:** در آداب خوابیدن است، **فصل دهم:** در آداب صبح از خواب بیدار شدن است و **خاتمه** در خطبه نکاح علی السبیل المزاح. مولف در مقدمه گوید: میرزا محمّدحسن بن مهدیقلی بن عباس میرزا اوراقی چند در مسوده داشت و به من داد و من با حکایاتی مناسب فصول و تصرفاتی این رساله را تألیف نمودم، وی در لابلای کتاب اشعاری با عنوان «لمولفه» سروده و آن را نگاشته است.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «و فرغ من تحریر هذه... فی یوم الخمیس عشرین رجب المرجب ۱۳۰۴ موافق هزار سیصد و چهار... علی ید الفقیر المسکین محمّد... الطباطبائی سمت اتمام پذیرفت والله العالم.» ❊نوع خط: نستعلیق ❊نام کاتب: محمّد... طباطبایی ❊تاریخ کتابت: ۱۳۰۴هـ ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۶۰ ❊تعداد سطر: ۱۲ ❊اندازهٔ متن: ۱۴×۷/۵ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۲۱×۱۳ سانتیمتر ❊نوع جلد: تیماج زرشکی مجدول ضربی.

ویژگیها: نسخه‌ای است نفیس، قلم خوردگی در برخی سطور مشهود می‌باشد. چند برگ نانوشته در آغاز و انجام نسخه وجود دارد.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۱۶۵»

۷۲۹. رسالة فی البداء

(کلام، عربی)

از: غلامرضا بن عبدالعظیم کاشانی، درگذشته: پس از ۱۰۹۹هـ

آغاز: «الحمدلله الذی یمحو ما یشاء و یثبت و عنده ام الکتاب... انّی لما رأیت اصحابنا الکرام و علماءنا الاعلام رضوان الله علیهم مختلفین فی تحقیق معنی البداء...».

انجام: «انما هو احداث الامامة فی الازل کما یدل علیه حدیث جابر و غیره من النصوص هذا آخر ماارادنا ایراده فی هذه الاوراق و الحمدلله رب العالمین.».

گزارش متن: رساله‌ای است در بررسی و تحقیق معنی بداء با استناد به اخبار وارده در این باب و ردّ نظریات فخر رازی در تفسیر کبیر در مورد به مسئله بداء. بنابر آنچه در فهرست کتابخانه آستان قدس رضوی آمده این رساله در ۱۴ شوال ۱۰۹۹ تألیف گردیده است. مولف در این رساله از علامه مجلسی (ره) باعبارت «بعض الافاضل فی کتاب بحارالانوار و غیره من مولفاته قال دام ظله...» و از استادش با عبارت «و منها ما افاده استاذنا مولانا العالی فی بعض تعلیقاته علی الکافی و هو محمّد شفیع... انتهی کلامه متعنا الله بطول بقائه...» یاد نموده است.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «امید که کاتب را به دعای خیر یاد کنند آمین آمین.» ❊نوع خط: نسخ ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۱۳هـ ❊عنوانها و نشانیها: مشکی ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۳۶ ❊تعداد سطر: ۱۲ ❊اندازهٔ متن: ۱۳×۸ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۲۰×۱۵ سانتیمتر ❊نوع جلد: مشمع مشکی.

ویژگیها: چند بیت شعر عربی با مطلع «یا ایها النار التی شتت السعا منها لموسی و الظلام مجلل، در برگ آغازین وجود دارد، نسخه رطوبت و آسیب دیده، سپس ترمیم گردیده است.

الکواکب المنتشرة: ۵۷۰؛ *فهرست نسخ خطی کتابخانه ملی:* ۴۶۴/۹؛ *فهرست کتابخانه آستان قدس رضوی:* ۲۶۵/۱۴.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۱۶۶»

(سفرنامه، فارسی)

۷۳۰. سفرنامه حج

از: رئیس الذاکرین، درگذشته: پس از ۱۳۲۰هـ

آغاز: «روز ۲۴ شهر رجب المرجب ۱۳۲۰ از کوشک‌آباد مزرعه خودم به قصد زیارت بیت‌الحرام...».

انجام: «روز یکشنبه هشتم شوال یک ساعت به غروب مانده کشتی از اسکندرون حرکت کرده شانزده ساعت راه رفت از یک ساعت به غروب مانده که راه افتاد چهار روز رفته...».

گزارش متن: این سفرنامه در فصلنامه میراث شهاب شماره ۴۴ـ۴۳ صص ۷۲ـ۱۰۵ از انتشارات این کتابخانه بزرگ به چاپ رسیده است جهت توضیحات بیشتر می‌توان به نشریه یاد شده مراجعه نمود.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نستعلیق ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۱۴ه ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: فرنگی رنگی ❊تعداد برگ: ۲۸ ❊تعداد سطر: گوناگون ❊اندازهٔ متن: ۹×۱۶ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۱۳/۵×۲۱ سانتیمتر ❊نوع جلد: تیماج قهوه‌ای تیره، مجدول ضربی با ترنج و سرترنج و لچک.

ویژگیها: نسخه‌ای است نفیس، در آغاز نسخه چند سطر در مورد اسماءالله دیده می‌شود.

فصلنامه میراث شهاب: ش۴۴ـ۴۳، سال ۱۳۸۵ش، ص ۷۲.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۱۶۷»

۷۳۱. **مجموعه قصاید در مدح اقبال الدوله** (ادب منظوم، فارسی ـ ترکی ـ عربی)

از: ناشناخته، درگذشته: پیرامون سدهٔ ۱۴ه

آغاز: «در ستایش حضرت مستطاب... میرزا محمّدخان اقبال الدوله... حبّذا ای صانع جان پرور و جان آفرین خالق الاشیاء اله العرش رب العالمین...».

انجام: «تا بود زیب دیر از ناقوس عندلیبت مدیحه خوان باشد».

گزارش متن: مجموعه چهار قصیده ملمع در مدح میرزا محمّدخان اقبال الدوله (۱۲۴۶ـ۱۳۴۲ه) هنگامی که حاکم کرمانشاه بوده است سروده شده، بدین ترتیب: قصیده اول: در مدح اقبال الدوله، دوم: در تبریک عید مولود مظفرالدین شاه و مدح اقبال الدوله، سوم: در تبریک و تهنیت عید ولادت حضرت ولایت مآب صلوات الله علیه و استظهاری بفرط مواهب و عواطف... اقبال الدوله، چهارم: در استقبال قصیده حکیم انوری و مدح اقبال الدوله. شاعر در سرودن این قصاید از سه زبان فارسی، ترکی و اندکی عربی سود

جسته است. در نخستین برگ تاریخ چهاردهم شعبان المعظم ۱۳۱۸ آمده که گویا تاریخ پایان باشد.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نستعلیق زیبا ❊تاریخ کتابت: ۱۳۱۸هـ ❊عنوانها و نشانیها: مشکی ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۷ ❊تعداد سطر: ۱۴ ❊اندازهٔ متن: ۸/۵×۱۷ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۱۳/۵×۲۱ سانتیمتر ❊نوع جلد: مشمع مشکی، عطف: تیماج مشکی.

ویژگیها: نسخه‌ای است نفیس، لبه برگها زرّین است، در انجام مهر بیضی «مصباح الشعراء ۱۳۱۱» آمده و گویا مهر مولف باشد.

شرح حال رجال ایران: ۲۱۴/۳.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۱۶۸»

۷۳۲. حاشیة شرح حکمة‌العین

(فلسفه، عربی)

از: ملا شمسا، شمس‌الدین محمّد گیلانی، درگذشته: پیرامون سدهٔ ۱۱ه

آغاز: «الحمدلله الذی جعل قراح التحقیق و الیقین شفاء لقریحتنا و صرح الحق و البراهین...».

انجام: «و مراده من المبدء العلة یعنی... لازم فی جانب الموقوف علیه لا الموقوف فقط.».

گزارش متن: حاشیه‌ای است با عناوین «قوله ـ قوله» که در آن شرح میرک بخاری و حاشیه سید شریف جرجانی را نقد نموده است. محشی در مقدمه چنین آورده: «هذه حواش... علی شرح حکمة‌العین و الحاشیة التی علّقها علیه شریف العلما و سید الفضلاء و الباعث علیها هو انی لما رأیت انه لیس فی شی منهما حق تحقیق المطلب و تبیین المآرب بل هما مع المصنف اتفقوا فی ابطال اکثر المسائل... فبذلت مجهودی فی دفع الایرادات التی اعتقد عدم ورودها...».

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «تمت علی ید الضعیف الاقل من خلق‌الله غضنفر فی بلده شیراز» ❊نوع خط: نستعلیق ❊نام کاتب: غضنفر ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۱۱ه ❊محلّ کتابت: شیراز ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۹۳ ❊تعداد سطر: ۱۹ ❊اندازهٔ متن: ۶/۵×۱۳ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۱۲/۵×۲۲/۵ سانتیمتر

*نوع جلد: تیماج قهوه‌ای.

ویژگیها: نسخه‌ای است نفیس، حاشیه نویسی دارد با نشان «منه». در حاشیه تصحیح گردیده است، در آغاز مهر مربّع «علی الله فی کل الامور توکلی عبده ابو...» دیده می‌شود، در پایان عبارت سید محمّد تقدیر قمی سنه ۱۳۷۷ آمده است، نسخه رطوبت و آسیب دیده، برخی از برگها ترمیم گردیده است.

الذریعة: ۱۲۲/۶؛ طبقات اعلام الشیعة: ۲۶۶/۵؛ فهرست هزار و پانصد نسخه خطی (اهدایی رهبری): ۱۰۵.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۱۶۹»

۷۳۳. انوار الریاض

(فقه، عربی)

از: سید محمّد بن عبدالصمد شهشهانی اصفهانی حسینی، درگذشته: ۱۲۸۷ه

آغاز: «نحمدک اللهم علی ما شرحت لنا صدورنا بریاض المسائل شرحاً کبیراً و نشکرک علی ما فتحت علینا مغالق الشرایع بمفاتیح القواعد...».

انجام: «فاذن الاحوط التثلیث لو لم نقل بکونه اقوی و هذا آخر المجلد الاول...».

بنگرید به: نسخه شماره «۱۸۶۰» گزارش شده در جلد «۵» فهرست همین کتابخانه.

گزارش متن: نسخه موجود جلد اول مشتمل بر کتاب الطهارة می‌باشد.

گزارش نسخه: *ترقیمه: «و قد فرغت من تسویده فی یوم الجمعة من العشر الاول من الشهر الاول من العام الخامس من العشر الثامن من المائة الثالثة و انا العبد الحقیر الفقیر الی الله القدیر و الجانی... عبدالرزاق بن حاجی ملا محمّد الخراسانی التربتی اللهم اغفرلنا... سنة ۱۲۹۵ یوم الجمعة سابع شهر محرم الحرام.» *نوع خط: نسخ *نام کاتب: عبدالرزاق بن محمّد خراسانی تربتی *تاریخ کتابت: ۱۲۷۵ یا ۱۲۹۵ه *عنوانها و نشانیها: قرمز *نوع کاغذ: فرنگی *تعداد برگ: ۴۴۴ *تعداد سطر: ۲۱ *اندازهٔ متن: ۱۵×۸ سانتیمتر *اندازهٔ جلد: ۲۲×۱۵ سانتیمتر *نوع جلد: تیماج مشکی مجدول ضربی با ترنج و سرترنج.

ویژگیها: نسخه‌ای است نفیس، حاشیه نویسی دارد با نشان «منه»، «منه دام ظله»، «للهروی» «للهروی زید فضله» و «محمّدکریم»، در حاشیه تصحیح و با نشان «بلغ» و «بلغ قبالا» مقابله گردیده است. نسخه با سه خط متفاوت کتابت گردیده است که بخش اوّل آن در حیات مولف کتابت شده است.

الذریعة: ۴۲۷/۲؛ ریحانة الادب: ۲۷۵/۳؛ موسوعة طبقات الفقهاء: ۴۷۲/۱۳.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۱۷۰»

۷۳۴. ترجمه روضة الرضوان فی اعمال شهر رمضان (دعا، فارسی)

از: علی بن حسین کربلایی، درگذشته: پیرامون سدهٔ ۱۲ه

آغاز: «الحمدلله الذی دعا عباده الیه و دلّهم علی ما یتقرّبون به لدیه و ندبهم الی الدعاء وحثّهم علیه...».

انجام: «یا لیتنی کنت معک فافوز فوزاً عظیماً و السلام علیک و علی روحک الطیبة و جسدک الطاهر و رحمة الله و برکاته».

گزارش متن: رساله‌ای است در اعمال ماه مبارک رمضان مشتمل بر یک مقدمه و دوازده فصل، بدین ترتیب: مقدمه: در تحقیق معنی شهر رمضان المبارک و بیان کردن قدری از فضل و حرمت آن، **فصل اول:** در آنچه گفته می‌شود نزد دیدن ماه مبارک. **فصل دوم:** در آنچه کرده می‌شود در شب اول ماه مبارک رمضان، **فصل سیم:** در آنچه کرده می‌شود در همه شبهای ماه مبارک رمضان...، **فصل چهارم:** در آنچه گفته می‌شود در همه شب و همه روز از شبها و روزهای مبارک رمضان...، **فصل پنجم:** در دعاهای سحر و ثواب سحور خوردن، **فصل ششم:** در آنچه کرده می‌شود در روز اول ماه مبارک رمضان، **فصل هفتم:** در آنچه گفته می‌شود در هر روز از روزهای ماه مبارک رمضان...، **فصل هشتم:** در آنچه گفته می‌شود نزد افطار کردن، **فصل نهم:** در آنچه کرده می‌شود در هر شب و هر روز از شب دویم تا شب بیستم، **فصل دهم:** در آنچه کرده می‌شود از هر شب از شبهای دهه آخر...، **فصل یازدهم:** در آنچه کرده می‌شود در هر شب و هر روزهای دهه آخر بر سبیل خصوصی، **فصل دوازدهم:** در وداع کردن ماه مبارک و خاتمه در آنچه کرده می‌شود در شب عید و روز عید. مولف در دیباچه گوید: «چون رساله روضة الرضوان در اعمال ماه مبارک رمضان که قبل ازین بالتماس بعضی از مومنان سلمه الله تعالی تألیف کرده بودم بزبان عربی سمت تحریر یافته بود و انتفاع بعضی از فارسی زبانان به آن رساله کمتر بود خواستم آن را به زبان فارسی ترجمه کنم تا نفع آن عام باشد...»

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نسخ ❊تاریخ کتابت: اوایل سدهٔ ۱۲ه ❊عنوانها و

نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۷۷ ❊تعداد سطر: ۱۴ ❊اندازهٔ متن: ۱۵×۷/۵ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۲۱/۵×۱۳/۵ سانتیمتر ❊نوع جلد: تیماج دو رو، درون مشکی مجدول، برون زرشکی مجدول، عطف: تیماج قهوه‌ای.

ویژگیها: نسخه‌ای است نفیس، کتابت شده در حیات مولف، حاشیه نویسی دارد با نشان «منه سلمه الله» و «منه مدظله العالی». در حاشیه تصحیح گردیده است، نسخه رطوبت و آسیب دیده، برگ آغاز ترمیم گردیده است.

الذریعة: ۲۹۳/۱۱؛ *طبقات اعلام الشیعة*: ۵۴۷/۶؛ *معجم طبقات المتکلمین*: ۳۰۲/۴.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۱۷۱»

۷۳۵. شرح الفوائد الحکمیة الاثنی عشریة

(فلسفه ـ تصوف، عربی)

از: محمّدحسین بن بابا سمنانی[1]، درگذشته: پیرامون سدهٔ ۱۳ه

آغاز: «الحمدلله الواحد الاحد الفرد الصمد الذی وفقنا بهدایته و اکرمنا بنور ولایته و جعلنا من شیعة علی بن ابی‌طالب... انّی لما کنت قرأت علم التوحید و البیان و الحکمة...».

انجام: «ان التابع مثل المتبوع وفاقاً و خلافاً و الذاتیة من الحرکة فی الماهیة... علی خلاف التوالی و العرضیة للوجود کذلک فافهم.».

گزارش متن: شرحی است مفصل و مزجی بر کتاب «الفوائد الحکمیة الاثنی عشریة» شیخ احمد احسایی که شارح در مسیر کربلا در شهر بلده مسیب آن را آغاز نموده است. وی در این شرح از مولف با عناوینی چون «قال الاستاذ مدظله العالی، قال الاستاذ روحی فداه و...» نام برده است همچنین به دو اثر دیگر خود با عناوین «رسالة فی بطلان وحدة الوجود و رسالة فی معنی تجلی الله سبحانه» اشاره نموده است. نسخه موجود تا اواخر فایده یازدهم را شرح نموده و گویا ناتمام مانده است.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نستعلیق ❊نام کاتب: نسخه اصل به خط مولف ❊تاریخ کتابت: قبل از سال ۱۲۴۰ه ❊محلّ کتابت: بلده مسیب در عراق ❊عنوانها و نشانیها: قرمز

---

۱. نام کامل مولف در نسخه چنین آمده «محمّدحسین السمنانی ابن الحاج بابا ابن الحاج شریف ابن الحاج محمّد زکی».

*نوع کاغذ: فرنگی *تعداد برگ: ۴۳۱ *تعداد سطر: ۲۱ *اندازهٔ متن: ۱۴×۹ سانتیمتر *اندازهٔ جلد: ۲۰×۱۴/۵ سانتیمتر *نوع جلد: تیماج مشکی مجدول ضربی با ترنج و سرترنج طلایی.

ویژگیها: نسخه‌ای است نفیس و اصل به خط مولف همراه با حواشی از مولف با نشان «منه» و «منه عفی عنه». در حاشیه تصحیح شده است. در برگ آغازین عبارت «کتب فی یوم الجمعة ۲۸ شهر ربیع الآخر سنة ۱۲۸۱ کتاب شرح فوائد از تصنیفات اخوی مادری رحمه الله و اسکنه بحبوحة جنّة الفردوس بحق محمّد... محمّدحسین المدفون رواق کربلا امیدوارم از خدای رحمن و رحیم که کاتب را نیز بیامرزد؛ می‌باشد و کتاب مذکور ۴۳۲ ورق است... پس مجموع کتاب متن و الحاشیه... ۲۷۲۱۶ بیت است» دیده می‌شود، مهر بیضی مولف با نشان «عبده الراجی محمّدحسین» در برگ ۲۱۶. مهر تملک با نشان «عبده الراجی محمّدشریف بن علی‌اصغر» در برگ آغازین و دوم. مهر ناخوانا و در برگ ۱۲۹ وجود دارد، نسخه رطوبت و آسیب دیده و نیاز به ترمیم و بازسازی دارد.

☜ *معجم التراث الکلامی*: ۸۳/۴.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۱۷۲»

۷۳۶. شرح اعتقادات صدوق

(عقاید، فارسی)

از: صفی بن ولی قزوینی، درگذشته: پس از ۱۰۹۰ه

آغاز: «الحمدلله و سلام علی عباده الذین اصطفی و بعد فقیر واثق بفضل‌الله وفی علی برجاء یقینی... و ثبّته علی الرشاد و السداد بموالاة من نزل فیه...».

انجام: «و ساجرد فی هذا المعنی کتاباً انشاءالله و بزودی مجرد میسازم یعنی تألیف می‌نمایم در این معنی تأویل و تطبیق آیات متشابهه متنافیه کتابی ان‌شاءالله تعالی».

گزارش متن: شرحی است مزجی بر رساله اعتقادات شیخ صدوق که قبل از شروع مقدمه‌ای مشتمل بر دوازده اشاره آورده است. شارح تاریخ شروع را در مقدمه به رمز آورده و در انجام نسخه رمز را گشوده و تاریخ ۱۰۹۰ه را به دست آورده است، البته ممکن است گشودن رمز آنهم بعد از پایان رساله از کاتب یا شخص دیگری باشد. شارح در مقدمه چنین نگاشته «بخاطر این احقر افقر اهل ایمان بعد از روز اتمام انوار العرفان رسید

که شرحی موضح مکنونات عبارت و مفصح مخزونات اشارات آن حاوی اکثر نکات ضروریه معارف دینیه... بزبان فارسی قریب به فهم... بر آن نوشته... در دارالخلافه شاهجهان‌آباد شروع در تحریر آن نمود» وی در شرح باب ششم از زیارت عتبات عالیات به سال ۱۰۶۴هـ یاد نموده است.

گزارش نسخه: ❊ ترقیمه: «قد فرغ من تسویده فی یوم السبت الثامن من العشر الثالث من الشهور الثامن من الفصل الثالث من فصول الاربعة من السنة الآحاد من العشر السابع من المائة الثالثة من الالف الثانی من الهجرة النبویة المصطفویة صلی‌الله علیه. و قد تمت هذه النسخة الشریفة فی ید اقل العباد... المقلب بقاری محمّد برات بن ملا اسماعیل... سنة ۱۲۷۱» ❊نوع خط: نستعلیق ❊نام کاتب: محمّد برات بن ملا اسماعیل قاری ❊تاریخ کتابت: ۱۲۷۱هـ ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۱۳۳ ❊تعداد سطر: ۲۳ ❊اندازهٔ متن: ۱۷×۹ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۲۱/۵×۱۵/۵ سانتیمتر ❊نوع جلد: مقوایی لاکی سبز مجدول با ترنج و سرترنج زرشکی که نام صحاف در سرترتج به نام: میر محمّدامین خواجه صحاف آمده است، عطف و حاشیه: تیماج زرشکی.

ویژگیها: نسخه‌ای است نفیس، در حاشیه تصحیح گردیده است.

☜ *الذریعة*: ۱۰۲/۱۳؛ *معجم التراث الکلامی*: ۳۰/۴؛ *فهرست کتابخانه‌های رشت و همدان «مدرسه خیرات خان»*: ۱۷۴۶؛ *دانشنامه ادب فارسی*: ۱۶۰۷/۴؛ *تراجم الرجال*: ۴۱۹/۱.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۱۷۳»

۷۳۷. مجمع الدرر

(گوناگون، عربی)

از: محمّدصالح بن محمّد برغانی قزوینی، درگذشته: ۱۲۷۱هـ

آغاز: «الحمدلله رب العالمین... اما بعد فیقول الراجی الی ربّه... قد وقفت فی ایام تحصیلی للعلم فی اصفهان و غیره علی جملة من الدرر...».

انجام: «حمل بعض عمّال انوشیروان الیه فی بعض السنین ثمانین الف درهم زیادة علی الموصف...» افتاده.

گزارش متن: کشکولی است گزیده شده از کتابهایی چون: کشکول شیخ بهاءالدّین عاملی، ربیع الابرار زمخشری، محاضرات راغب اصفهانی و مثنوی معنوی جلال‌الدّین رومی

مشتمل بر چند فصل، **فصل اول** در آنچه از کشکول شیخ بهایی انتخاب شده است، **فصل دوم**: ... متأسفانه از برگ ۱۵ به بعد عناوین نانوشته مانده است.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نسخ زیبا ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۱۴هـ ❊عنوانها و نشانیها: نانوشته ❊نوع کاغذ: فرنگی رنگی ❊تعداد برگ: ۶۵ ❊تعداد سطر: ۲۱ ❊اندازهٔ متن: ۱۷×۱۲ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۲۱/۵×۱۷ سانتیمتر ❊نوع جلد: مقوایی زرشکی، عطف و گوشه‌ها: پارچه‌ای.

ویژگیها: نسخه‌ای است نفیس، در بین برگهای نسخه برگ‌های نانوشته قرار دارد.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۱۷۴»

☜ *الذریعة*: ۲۷/۲۰؛ *دانشنامه جهان اسلام*: ۱۱۹/۳.

۷۳۸. سفینة الاجتهاد

(اصول فقه، عربی)

از: کاظم بن علینقی سمنانی، درگذشته: پیرامون سدهٔ ۱۳هـ

آغاز: افتاده «... لامتناع وضع اللفظ لنقیضین کالقرء و لیس کذلک فان القرء موضوع للطهر و الحیض فانهما نقیضان...».

انجام: «و ثمرة الخلاف انما تظهر اذا کان المفهوم مخالفاً للاصل مثل ان یقال لیس فی الغنم المعلوفة زکوة او لیس فی الغنم زکوة...» افتاده.

گزارش متن: کتابی است استدلالی و مفصل با عناوین «ذریعه ـ ذریعه» در مباحث اصول فقه که در آن از نظریّات شهید ثانی، شیخ بهایی، صاحب معالم، علامه شیرازی و دیگران نقل نموده. نسخه موجود نخستین جلد و مشتمل بر مباحث الفاظ، امر و نهی و مفاهیم می‌باشد.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نسخ ❊نام کاتب: نسخه اصل به خط مولف ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۱۳هـ ❊عنوانها و نشانیها: مشکی ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۳۲۳ ❊تعداد سطر: ۲۴ ❊اندازهٔ متن: ۱۶×۱۰ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۱۹×۱۴ سانتیمتر ❊نوع جلد: تیماج مشکی فرسوده.

ویژگیها: نسخه‌ای است نفیس، حاشیه نویسی دارد از مولف با نشان «منه» و «منه عفی عنه». در حاشیه تصحیح گردیده، قلم خوردگی دارد، نسخه رطوبت و آسیب دیده و نیاز به ترمیم و بازسازی دارد.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۱۷۵»

☜ *الذریعة*: ۳۸۷/۱۳.

۷۳۹. سفینة الاجتهاد

(اصول فقه، عربی)

از: کاظم بن علینقی سمنانی، درگذشته: پیرامون سدهٔ ۱۳ه

آغاز: «المقصد الثالث فی العموم و الخصوص و فیه مقدمة و مطالب، امّا المقدمه ففی بیان حقیقته و ماهیته...».

انجام: «کان اذا اصبح قال لاصحابه هل من مبشرات یعنی به الرؤیا و انّه فی معناه روایات اخر قد فرغ من تصنیف الجلد الثانی... حشرهما الله مع النبیین و الصدیقین.».

بنگرید به: نسخه شماره «۱۴۱۷۵» گزارش شده در جلد «۳۵» فهرست همین کتابخانه.

گزارش متن: نسخه موجود دومیّن جلد و از مبحث عام و خاص آغاز و تا بحث حجیت تقریر معصوم به انجام می‌رسد.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نسخ ❊نام کاتب: نسخه اصل به خط مولف ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۱۳ه ❊عنوانها و نشانیها: مشکی ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۲۹۱ ❊تعداد سطر: ۲۴ـ۲۷ ❊اندازهٔ متن: ۱۶×۱۰ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۲۱/۵×۱۵ سانتیمتر ❊نوع جلد: تیماج قهوه‌ای مجدول ضربی با ترنج و سرترنج.

ویژگیها: نسخه‌ای است نفیس با حواشی به خط مولف با نشان «منه» و «منه عفی عنه»، در دو سوی برگ آغازین دستخط و مهر مولف با نشان «الکاظمین الغیظ و العافین عن الناس» دیده می‌شود. همچنین عبارت «صورة خط من سوّد من خط الشیخ البهایی انارالله برهانه اخبرنی والدی قدس سره انّه دخل صبیحة بعض الایام علی شیخنا الشهید الثانی...» در مورد رویای شهید ثانی که پدر شیخ بهایی آن را نقل نموده وجود دارد این قضیه در منابع موجود از جمله ریحانة الادب ۲۸۵/۳ ضمن شرح حال شهید ثانی (ره) آمده است. نسخه رطوبت و آسیب دیده و نیاز به ترمیم و بازسازی دارد، قلم خوردگی دارد.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۱۷۶»

۷۴۰. سفینة الاجتهاد

(اصول فقه، عربی)

از: کاظم بن علینقی سمنانی، درگذشته: پیرامون سدهٔ ۱۳ه

آغاز: افتاده «... بحیث... له دخل فی ثبوت الحکم و تحقّقه فی الآن السابق فلا یصدق

ذلک الموضوع...».

انجام: «بل خصّ عمومها بامر خارجی... و حمل قوله ص صلوة فی مسجدی هذا علی ارادة...» افتاده.

بنگرید به: نسخه شماره «۱۴۱۷۵» گزارش شده در جلد «۳۵» فهرست همین کتابخانه.

گزارش متن: نسخه موجود از مبحث استصحاب آغاز و تا مبحث تعادل و تراجیح به انجام می‌رسد.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نسخ ❊نام کاتب: نسخه اصل به خط مولف ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۱۳هـ ❊عنوانها و نشانیها: مشکی ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۲۵۹ ❊تعداد سطر: ۲۸ ❊اندازهٔ متن: ۱۷×۱۰ سانتیمتر ❊نوع جلد: فاقد جلد.

ویژگیها: نسخه‌ای است نفیس همراه با حواشی به خط مولف با نشان «منه عفی عنه»، قلم خوردگی دارد، نسخه رطوبت و آسیب دیده و نیاز به ترمیم و بازسازی دارد.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۱۷۷»

۷۴۱. [تاریخ] (تاریخ، فارسی)

از: ناشناخته

آغاز: افتاده «... اسکانی نیست اردشیری است فرزند اردشیر را نباید کشتن و هم در زمان آلت خود را برید و در حقه کرد...».

انجام: «و اقبال او را دست داده بود و می‌گفت ای مقربان ملاء اعلی بدانید که من از اهل‌بیت محمدم مرویست... » افتاده.

گزارش متن: تاریخ کوتاهی است همچون تاریخ حبیب السیر خواند میر که در آن به تاریخ پادشاهان ایران (اردشیر، شاپور، هرمز، بهرام و فیروز)، ملوک یمن (اصحاب اخدود، دوس بن ثعلبان، اصحاب رس، اصحاب کهف و سیف ذی یزن) پرداخته سپس تاریخ پیامبر (ص) با عناوین (فصل فصل) **فصل اول:** در نسب پیامبر (ص)، **فصل دوم:** در فرزندان عبدالمطلب، **فصل سوم:** در تزویج آمنه،... و در انجام تاریخ خلفاء و برخی از صحابه را آورده است.

مولف در آغاز کتاب از سیره ابن اسحق بسیار نقل نموده و به سیر الملوک نظام الملک

(برگ ۱۵)، کتاب فقیه (برگ ۱۸)، مفتاح الجنان (برگ ۳۷) و ابوالقاسم نصرآبادی (برگ ۲۰۰) اشاره نموده است، متأسفانه به علت افتادگی از آغاز و انجام نسخه نام کتاب و مولف مشخّص نگردید.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نستعلیق ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۱۱ه ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۲۶۹ ❊تعداد سطر: ۱۵ ❊اندازهٔ متن: ۱۷×۱۰ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۲۳/۵×۱۶ ❊نوع جلد: مقوایی سبز با ترنج و سرترنج، عطف و گوشه‌ها: تیماج قهوه‌ای.

ویژگیها: در حاشیه تصحیح شده، در برگ آغازین عبارت «هر کسی که محمدحسین را بدوعا یاد کند او را خداوند در دین و دنیا شاد کند دیده می‌شود، دعایی جهت امن از قهر خداوند در آغاز و انجام آمده است، نسخه رطوبت و آسیب دیده، سپس ترمیم گردیده است.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۱۷۸»

۷۴۲. نیل المرام فی الفقه و الاحکام (فقه شیعه، فارسی)

از: عبدالرحیم بن معروف، درگذشته: سدهٔ ۱۰ یا ۱۱ه

آغاز: افتاده «... باب اول در موجبات حجر... باب اول از کتاب طهارت در احکام آبها، بدان وفقک الله طهارت در شریعت اسم وضو و غسل و تیمم است...».

انجام: «باب پنجم در عاقله و تعیین محل... بدانکه عاقله عبارت از وارثانی باشند که در جنایت خطا آن را دیت...» افتاده.

بنگرید به: نسخه شماره «۲۷۱۲» گزارش شده در جلد «۷» فهرست همین کتابخانه.

گزارش متن: بسیاری از بابها با عبارت بدان وفقک الله، بدان ایدک الله و بدان صانک الله آغاز گردیده است. در کتاب صلوة برخی احکام به صورت منظوم آمده و گویا سروده مولف باشد. در مقدمه نسخه شماره ۲۸۹۱/۱ موجود در این کتابخانه چنین آمده «لمصنفه: دخان آتش قهرش حیات خصم از آن فانی ❊ نسیم گلشن لطفش چو حیوان محیی‌الموتی ❊ سپهر فضل و داد و دین کیومرث سکندر در ❊ مظفر فرّ فرخ رخ جلال‌الدین و الدنیا... متابعت طریق والد بزرگوار خویش اختیار کرده و مانند پدر... جهان داد و دین و بحر احسان ❊ ملک شاه خراسان اهل ایمان... باعث بر تحریر این کلمات و موجب تسطیر این

نکات آنکه چون مدتی مدید و عهدی بعید با جناب وحید زمانش و فرید اوانش یعنی عمّم و مزید فنون غمّم قاضی قضاة المسلمین رضی الدنیا و الدین... خود را در سلک غلامان درگاه و در نظام خدّام بارگاه کشیدم و به توفیقات الهی از انعامات و کرامات مشاهی پادشاهی بحظوظ وافر محظوظ شده بودم که بغتة بر مصداق «فلولانفر من کل فرقة...» چاکر حقیر و خادم فقیر دل بران نهاده... در وقت فرصت از حضرت جهان مطاع خلد الله تعالی ملکه و اجری علی العالمین فلکه استجازه کرده اختیار شداید کربت و ایثار بلیات غربت نماید و جهة تحصیل علوم تحمل فنون غموم و هموم کند... و به ضرورت اختیار سفر که بحقیقة قطعهٔ سقر است واجب و لازم نمود و بعد از امتثال در غربت مدّت ده سال که عشره کامله است به تحصیل کمال اشتغال نمود... فالحمدلله که تحمل شداید اسفار... عبث نبوده و چون آنچه مقصد اعلی بوده ارفع از آن روی نمود بحکم حب الوطن من الایمان و اجابة الامر المنعم من الاحسان... و چون بوطن مألوف و مسکن مشعوف اتفاق توقف افتاد مناسب چنان نموده که از شجره ثمره فضیلت اغصان شریعت انموذجی معروض علماء زمان و فقهاء آن مکان خلّدت برکاتهم شود... چون خود را در سلک ملازمان کشیدم و بدین مقصود اولی و به مطلوب اعلی رسیدم شاه‌زاده عالمیان را... چنان یافتم که از غایت اسلام پروری... خاطر عاطر بر آن گماشته که در مذهب مبین ائمه معصومین صلوات‌الله علیهم اجمعین کتابی تمام ابداع فرمایند... تا اگر قضاة زمان و فقهای اوان... بسبب نادانی یا بواسطه رشوت ستانی واقع شود شهزاده عالمیان از مطالعه این کتب بر جمله ناصواب مطلع گردد بنابراین در تألیف آن در تصنیف کتابی چنان شروع افتاد و مسایل این کتاب استخراج از کتاب شرایع[1] و کتاب ارشاد و تبصره[2] می‌باید که هر یک مقبول علماء اسلام و معمول فضلاء انام و فقهای ایام است...»

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نستعلیق ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۱۱هـ ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۳۲۷ ❊تعداد سطر: ۱۶ ❊اندازهٔ متن:

---

۱. منظور کتاب شرایع الاحکام محقق حِلّی است.

۲. منظور کتاب ارشاد الاذهان و کتاب تبصرة المتعلّمین در فقه از علامه حلی حسن بن یوسف المطهّر می‌باشد.

۱۴×۷ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۲۰×۱۲ سانتیمتر ❊نوع جلد: تیماج قهوه‌ای با ترنج.

ویژگیها: در حاشیه تصحیح گردیده، مهر بیضی «یا امام حسین مدد» در برگ ۲۸۷، نسخه رطوبت و آسیب دیده، چند برگ از آغاز و پایان افتاده است.

☜ *الذریعة*: ۴۳۷/۲۵؛ *کشف الظنون*: ۱۹۹۴/۲؛ *فهرست کتابخانه سپهسالار*: ۷۴۱/۵؛ *فهرست کتابخانه دانشگاه تهران (مشکوة)*: ۲۰۹۹/۳؛ *ریاض العلماء*: ۱۱۳/۳.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۱۷۹»

۷۴۳. الاغتباط بمعرفة من رمی بالاختلاط (رجال، عربی)

از: ابراهیم بن محمّد معروف به سبط ابن العجمی، درگذشته: ۸۴۱ه

آغاز: «قال شیخنا الامام العلامه الحافظ... اما بعد فهذا کتاب جمعته علی حروف المعجم فی الاسم و اسم الاب فی معرفة من خلط آخر عمره...».

انجام: «هذا آخر المولف و هو قابل للزیادة فمن وقف علی احد ممن لم اذکره فلیلحقه فی مکانه... قال جامعه ابراهیم بن محمّد بن خلیل سبط العجمی عفی الله عنه».

گزارش متن: رساله کوتاهی است در ترتیب نام راویانی که در اواخر عمرشان دچار اختلاط در روایت شده‌اند. مولف در روز چهارشنبه دوم جمادی الاولی سال ۸۱۸ه این کتاب را به فرجام رسانده است. همچنین با تحقیق و افزودگی علاءالدین علی‌رضا به سال ۱۴۰۸ه در بیروت با عنوان «نهایة الاغتباط بمن رمی من الروات بالاختلاط» به چاپ رسیده است.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «علقه لنفسه راجی عفو ربّه علی بن خطاب البدری السمهودی الشافعی لطف‌الله به فی یوم السبت المبارک رابع عشر شهر صفر الخیر من شهور عام اربع و عشرین و ثمانی مائة احسن الله عاقبتها و الحمدلله وحده» ❊نوع خط: نسخ ❊نام کاتب: علی بن خطاب البدری السمهودی ❊تاریخ کتابت: ۸۲۴ه ❊عنوانها و نشانیها: شنگرف ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۸ ❊تعداد سطر: ۲۱ ❊اندازهٔ متن: ۱۰/۵×۱۵ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۲۰/۵×۱۵ سانتیمتر ❊نوع جلد: تیماج زرشکی.

ویژگیها: نسخه‌ای است نفیس، کتابت شده در حیات مولف، در حاشیه تصحیح گردیده است، در برگ آغازین تملک علی... سنة ۸۸۸ با مهر بیضی «... علی...» و تملک

محمّدصالح شافعی سنة ۸۸۸ آمده است. نسخه رطوبت و آسیب دیده و سپس ترمیم گردیده است.

کشف *الظنون*: ۱۳۰/۱؛ *هدیة العارفین*: ۱۹/۱؛ *فهرس مخطوطات مکتبة کوپریلی*: ۲۲۰/۱. شمارهٔ نسخه: «۱۴۱۸۰»

۷۴۴. ردّ مقدمات الحدائق = تزییف مقدمات الحدائق = شرح مقدمات الحدائق

(اصول فقه، عربی)

از: سید محسن بن حسن اعرجی کاظمی، درگذشته: ۱۲۲۷ه

آغاز: «غرض شیخنا (ره) من عقد هذه المقدمة بیان صحة اخبار هذا الجوامع العظام و غیرها...».

انجام: «قوله فی التتمیم جمهور الاصولیین من اصحابنا و غیرهم علی حجیة قیاس الاولویه و منصوص العله.».

گزارش متن: حاشیه مفصلی است با عناوین «قوله ـ قوله» بر مقدمات کتاب الحدائق الناضرة تألیف شیخ یوسف بحرانی که متن حدائق در حاشیه و نظریات شارح در متن نگاشته گردیده است. این حاشیه تا «قوله التیمم [مثل انجام] جمهور الاصولیین من اصحابنا و غیرهم علی حجیة القیاس...» از مقدمه سوم را دارد و گویا ناتمام مانده است در الذریعة و ذکری المحسنین به مقدمه ثالثه اشاره نشده است.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «الی هنا وجد... السید طاب ثراه من رد مقدمة الحدائق و لم نجد غیره فجزاه الله عن الاسلام خیر الجزاء و الحمدلله رب العالمین و الصلوة علی محمّد و آله الطاهرین آمین.» ❊نوع خط: نسخ ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۱۳ه ❊عنوانها و نشانیها: مشکی ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۶۸ ❊تعداد سطر: ۲۴ ❊اندازهٔ متن: ۱۸×۱۱ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۲۲×۱۶ سانتیمتر ❊نوع جلد: مقوای سورمه‌ای، عطف: تیماج قهوه‌ای.

ویژگیها: نسخه‌ای است بسیار نفیس و عزیز الوجود، اندکی حاشیه نویسی دارد. در حاشیه تصحیح گردیده است. برگهایی از آغاز و پایان نسخه از روی نسخه اصل به خط

مولف کتابت شده و گویا به خط مالک نسخه حفید سید محمّد عاملی می‌باشد، نسخه رطوبت و آسیب دیده است.

الذریعة: ۲۲۵/۱۰؛ ریحانة الادب: ۲۳۶/۵؛ ذکری المحسنین: ۶۶.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۱۸۱»

۷۴۵. شرح الالفیة فی النحو = شرح الخلاصة = شرح الالفیة لابن المصنف

(نحو، عربی)

از: بدرالدین محمّد بن محمّد بن مالک الطائی، درگذشته: ۶۸۶ه

آغاز: «قال الشیخ الامام العالم بدرالدین ابوعبدالله... اما بعد حمدالله و الصلوة علی نبیه محمّد... فانی ذاکر فی هذا الکتاب ارجوزة والدی فی علم النحو...».

انجام: «ثم ختم الکلام بحمدالله تعالی و الصلوة علی نبیه محمّد... و حسبنا الله و نعم الوکیل و لا حول و لا قوة الاّ بالله العلی العظیم.».

بنگرید به: نسخه شماره «۴۰۵» گزارش شده در جلد «۲» فهرست همین کتابخانه.

گزارش متن: این شرح به سال ۱۲۷۶ه در تهران به چاپ رسیده است.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «کمل الشرح المبارک بحمدالله و عونه و وافق الفراغ من نسخه الثامن عشر من صفر سنة اربع و تسعین و ثمانمائة... علی ید اضعف العباد یحیی الاربدی الشافعی غفرالله له...» ❊نوع خط: نسخ ❊نام کاتب: یحیی اربدی ❊تاریخ کتابت: ۸۹۴ه ❊عنوانها و نشانیها: شنگرف ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۲۳۰ ❊تعداد سطر: ۲۱ ❊اندازهٔ متن: ۱۴/۵×۱۱ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۲۱×۱۶ سانتیمتر ❊نوع جلد: تیماج قهوه‌ای مجدول ضربی با ترنج و سرترنج.

ویژگیها: نسخه‌ای است نفیس، حاشیه نویسی دارد با نشان «ه». در حاشیه تصحیح شده است، چند برگ در میانه نسخه نونویس شده، نسخه رطوبت و آسیب دیده، سپس ترمیم گردیده است.

کشف الظنون: ۱۵۱/۱؛ الوافی بالوفیات: ۲۰۴/۱؛ فهرست چاپی عربی: ۵۴۲.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۱۸۲»

۷۴۶. ترتیب رجال الکشی = ترتیب رجال الطوسی (رجال، عربی)

از: زکی‌الدین عنایت‌الله بن علی شرف‌الدین قهپایی، درگذشته: سدهٔ ۱۱ه

آغاز: «الحمدلله رب العالمین... و بعد لما کان کتاب اختیار الرجال المتجزی علی سبعة اجزاء للشیخ الاجل شیخ الطائفة...».

انجام: «تم ترتیب هذه النسخة الشریفة علی حروف الهجاء المسمیة باختیار الرجال... علی ید مرتبه اقل خلق الله... القهپایی اصلاً الزکی لقبا النجفی توطنا وفقنی الله علی الرجوع مقروناً لرضاه...».

بنگرید به: نسخه شماره «۱۷۹۸/۱» گزارش شده در جلد «۵» فهرست همین کتابخانه.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «قد تمت الکتاب... فی دارالمحب المکرم و المشفق المعظم میرزا عبدالکریم الشیرازی زید فضله، بید اقل الطلبة ابن محمّدکاظم محمّدصادق الاصفهانی فی الیوم الاحد سنة احدی عشر و ثلث مائة بعد الف سنة ۱۳۱۱» ❊نوع خط: نستعلیق ❊نام کاتب: محمّدصادق بن محمّدکاظم اصفهانی ❊تاریخ کتابت: ۱۳۱۱ه ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۱۹۶ ❊تعداد سطر: ۲۲ ❊اندازهٔ متن: ۱۶×۱۰ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۲۲×۱۶ سانتیمتر ❊نوع جلد: تیماج زرشکی مجدول ضربی با ترنج و سرترنج، عطف: تیماج قرمز.

ویژگیها: نسخه‌ای است نفیس، حاشیه نویسی دارد، با نشان «ع» و یک مورد با نشان «حسن»، در حاشیه تصحیح گردیده است، در روی برگ نخست دستخط مالک نسخه آمده، رطوبت و آسیب دیده است.

☜ *الذریعة*: ۶۵/۴؛ *ریحانة الادب*: ۴۹۷/۴؛ *الروضة النضرة*: ۴۲۰.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۱۸۳»

۷۴۷. اسرار العارفین = ریاض الاحزان (تاریخ سیره معصومین، فارسی)

از: محمّدعلی بن محمّد برغانی قزوینی، درگذشته: ۱۲۶۹ه

آغاز: «الحمدلله ربّ العالمین... اما بعد چنین گوید محتاج رحمت یزدانی... که اشرف قربات و افضل طاعات مستفاد از آیات و روایات...».

انجام: «و الشکر علی ما وفقنی لاقامة ولیه و ابن ولیه حامداً مصلیاً مستغفراً منیباً».

بنگرید به: نسخه شماره «۶۳۹۶» گزارش شده در جلد «۱۶» فهرست همین کتابخانه.

گزارش متن: نسخه موجود جلد ششم از مجموعه هشت جلدی ریاض الاحزان است مشتمل بر دو مقدمه و نوزده مجلس و یک خاتمه، در بیان حالات و مراثی حضرت سیدالشهداء حسین بن علی علیه‌السلام بدین ترتیب:

المقدمة الاول: در بیان لزوم محبت آن سرور و ذکر مدایح آن نور دیده، **المقدمة الثانی:** در بیان فهرست مجالس کتاب، المجلس الاولی: در بیان سرّی از اسرار سبب شهادت مظلوم کربلا، المجلس الثانی: در بیان سرّی از اسرار مامور شدن ذرات وجود بمحبت ذی القربی...، المجلس الثالث: در بیان گریستن موجودات است در عزای مهر عالمین... المجلس العاشر: در بیان احکام ذبایح و سنن آداب آن... المجلس الخامس عشر در بیان اسرار «و وصینا الانسان بوالدیه احساناً»، المجلس الثامن عشر: در بیان برخی از اسرار آیه شهور و اربعه حرم، المجلس التاسع‌عشر: در بیان تأویل آیه «ان الله اشتری من المومنین...» و **خاتمه** در بیان آنچه در امم واقع شده در این امت نظیر آن واقع گردیده است. مولف در ضمن کتاب اشعار فراوانی از خود با عنوان «لمولفه» درج نموده است وی از شاگردان شیخ احمد احسایی می‌باشد.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «تمت الکتاب بعون الملک الوهاب علی ید الفقیر الحقیر... عبدالله بن حاجی تقی بروجردی فی سلخ شهر رجب المرجب من شهور سنة سبع و خمسین و مائتان بعد الالف... فی سنة ۱۲۵۷.» ❊نوع خط: نستعلیق ❊نام کاتب: عبدالله بن تقی بروجردی ❊تاریخ کتابت: ۱۲۵۷ه ❊عنوانها و نشانیها: مشکی و قرمز ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۱۳۰ ❊تعداد سطر: ۲۰ ❊اندازهٔ متن: ۱۶×۱۰ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۲۲×۱۶ سانتیمتر ❊نوع جلد: تیماج قهوه‌ای مجدول ضربی.

ویژگیها: نسخه‌ای است نفیس، کتابت شده در حیات مولف، حاشیه نویسی دارد با نشان «لمحرره». در حاشیه تصحیح شده است، در آغاز و انجام نسخه مطالب پراکنده و برخی احادیث دیده می‌شود، یادداشتی به تاریخ ۱۲۶۱ه در برگ پایانی آمده است، همچنین بهای کتابت و کاغذ نیز در برگ انجام تحریر گردیده است.

الذریعة: ۳۱۷/۱۱؛ *دانشنامه جهان اسلام*: ۱۲۰/۳.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۱۸۴»

۷۴۸. کفایة الایتام (فقه شیعه، فارسی)

از: جعفر بن ابواسحاق علوی دارابی بروجردی کشفی، درگذشته: ۱۲۶۷ه

آغاز: «القسم الثانی من الفن الثانی در بیان احکام عقود و مناکحات و موالید است و در آن چند ارشاد است الارشاد الاول: در بیان آنچه دانستن آنها قبل از نکاح انسب و اولی می‌باشد...».

انجام: «در خصوص وحدت و تعدد مطلق او نیز دارد و روایت شده است و الحمدلله اولاً و آخراً... در سه فن کفایة الاتیام ❊ ختم از عین ظهر تا مغرب... بحق محمّد و آله خیر الخلیقة سیرة و سریرة آمین رب العالمین.».

بنگرید به: نسخه شماره «۱۱۳۴۷» گزارش شده در جلد «۲۸» فهرست همین کتابخانه.

گزارش متن: نسخه موجود از قسم دوم از فن ثانی و فن ثالث آغاز و تا کتاب الارث به پایان می‌رسد.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «حررها مستعجلاً و عاجلاً فی یوم الاثنین نوزدهم شهر شوال المکرم سنة ۱۲۴۰ حررها ابن محمّدعلی القاینی الخراسانی محمّدحسین غفرالله لهما... بحق محمّد و آله» ❊نوع خط: نسخ ❊نام کاتب: محمّدحسین بن محمّدعلی قاینی خراسانی ❊تاریخ کتابت: ۱۲۴۰ه ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۳۸۴ ❊تعداد سطر: ۱۹ ❊اندازهٔ متن: ۱۵×۹/۵ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۲۱×۱۴/۵ سانتیمتر ❊نوع جلد: تیماج قهوه‌ای مجدول ضربی با ترنج و سرترنج زرین.

ویژگیها: نسخه‌ای است نفیس، کتابت شده در حیات مولف، حاشیه نویسی دارد با نشان «۱۲». در حاشیه تصحیح گردیده است، در پایان فن دوم چنین آمده: این رساله به خواهش حاجی محمّدربیع تحریر گردیده است. در نسخه چهار برگ فهرست مطالب کتاب دیده می‌شود، در برگ پنجم عبارت «کتاب کفایة الایتام للعلامة السید جعفر الکشفی البروجردی صاحب کتاب تحفة الملوک و اجابة المضطرین و غیرهما» به دستخط مبارک پدر عزیزم حضرت آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی (ره) در تاریخ ۱۳۹۵هق آمده است، نسخه اندکی رطوبت دیده است.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۱۸۵»

الذریعة: ۸۸/۱۸؛ *ریحانة الادب*: ۶۰/۵.

۷۴۹. تذکرة الطالب المعلم بمن یقال انّه مخضرم (رجال، عربی)

از: برهان‌الدین ابراهیم بن محمّد بن خلیل مشهور به سبط ابن العجمی، درگذشته: ۸۴۱ه

آغاز: «قال شیخنا الشیخ الامام العلامة الحافظ برهان‌الدین... الحمدلله المتوحد بکبریائه... و بعد فهذا کتاب مختصر فیمن هو مخضرم او قیل انه مخضرم...».

انجام: «فهذا آخر من رایته من المخضرمین او الحقته بهم لما قاله شیخنا فی تعریف الجاهلیة و هو الظاهر و الله اعلم... و زاده فی سنة ثمانی عشره فی وسطها ابراهیم بن محمّد بن خلیل سبط بن العجمی جامعه عفی‌الله عنه».

گزارش متن: رساله کوتاهی است مشتمل بر یک مقدمه در تعریف مخضرم، سپس بیان اسامی راویانی که بین صحابی یا تابعی بودن آنها تردید وجود دارد. مولف در مقدمه خود را شاگرد ابوالفضل عبدالرحیم بن حسین بن عراقی می‌داند و گوید «زاد علیها شیخنا... بن العراقی فی شرح الالفیة له ثلاثة اشخاص و زاد فی النکت علی کتاب ابن الصلاح... عشرین شخصا فتم عددهم فیما ذکره الحافظ اثنین و اربعین رجلاً و قد کنت کتبتهم قدیماً و زدت علیهم جماعة و الآن قد افردتهم باختصار التراجم جداً...» وی نخست اسامی راویانی را که استادش ابن العراقی جزو مخضرمین شمرده به سال ۷۹۲ه جمع‌آوری نموده و سپس در سال ۸۱۸ه اسامی دیگری بر آن افزوده و در این رساله گردآورده است.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «علّقه لنفسه علی بن خطاب البدری السمهودی الشافعی... فراغه یوم الخمیس ثانی عشر شهر صفر الخیر عام اربعة و عشرین و ثمانی مائة... و الحمدلله وحده» ❊نوع خط: نسخ ❊نام کاتب: علی بن خطاب بدری سمهودی شافعی ❊تاریخ کتابت: ۸۲۴ه ❊عنوانها و نشانیها: شنگرف ❊نوع کاغذ: شرقی ❊تعداد برگ: ۱۰ ❊تعداد سطر: ۲۱ ❊اندازهٔ متن: ۱۵×۱۰ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۲۰×۱۵ سانتیمتر ❊نوع جلد: تیماج زرشکی.

ویژگیها: نسخه‌ای است نفیس، کتابت شده در حیات مولف، اندکی حاشیه نویسی دارد. در حاشیه تصحیح گردیده است، در برگ نخست تملک... ابن علی بشاری با مهر بیضی «... علی...» و تملک عمر صالح شافعی آمده است، نسخه رطوبت و آسیب دیده، سپس ترمیم گردیده است.

☜ *کشف الظنون*: ۳۸۸/۱؛ *فهرست ظاهریه (ادب)*: ۱۰۹/۱.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۱۸۶»

۷۵۰. **فقه استدلالی = کتاب فی الفقه** (فقه شیعه، فارسی)

از: ملا صفرعلی لاهیجانی، درگذشته: قبل ۱۲۷۶ه‍[1]

آغاز: «الحمدلله الذی اختص بمیراث السموات و الارضین و الصلوة علی اشرف من اظهر قوانین المیراث و فروعاته بین الامة...».

انجام: «و این مسئله در نزد حقیر مشکل است هر چند عدم ضمان دیه بر عاقله در اینجا خالی از قوت نمی‌باشد.».

بنگرید به: نسخه شماره «۹۳۵۶» گزارش شده در جلد «۲۴» فهرست همین کتابخانه.

گزارش متن: نسخه موجود مشتمل بر کتابهای میراث، قصاص، حدود و دیات می‌باشد.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نستعلیق ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۱۳ه‍ ❊عنوانها و نشانیها: مشکی ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۳۳۲ ❊تعداد سطر: ۱۶ ❊اندازهٔ متن: ۱۶/۵×۱۰/۵ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۲۱/۵×۱۶/۵ سانتیمتر ❊نوع جلد: تیماج قهوه‌ای مجدول ضربی، با ترنج و سرترنج و لچک.

ویژگیها: اندکی حاشیه نویسی دارد با نشان «منه ره» و «منه»، در حاشیه تصحیح گردیده است، در حاشیه ۳ برگ انجام به ترتیب، تاریخ درگذشت میرزا احمد در روز چهارشنبه یازدهم ذی‌حجه سال ۱۳۰۹ه‍، تاریخ درگذشت ملا محمّدحسن قزوینی الاصل در روز جمعه پایان شهر ربیع الاول سال ۱۲۹۶ه‍، شراکت نامه ۵ کندوله عسل، که هر سه مورد به خط غلامعلی خرگاهی می‌باشد وجود دارد، آغاز و پایان نسخه با مهر پدر عزیزم حضرت آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی (ره) تزیین یافته است.

☜ *الذریعة*: ۲۸۷/۱۶؛ *الکرام البررة*: ۶۷۲/۲؛ *موسوعة طبقات الفقهاء*: ۳۱۳/۱۳؛ *مستدرکات اعیان الشیعة*: ۱۰۵/۳.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۱۸۷»

---

۱. در نسخه ارجاعی که کتابتش در سال ۱۲۷۶ه‍ق می‌باشد از مولف با کلمه مرحوم یاد شده است.

۷۵۱. الاجازة

(اجازات، عربی)

از: حجةالاسلام شفتی، محمّدباقر بن محمّدنقی موسوی رشتی اصفهانی، درگذشته: ۱۲۶۰ه

آغاز: «الحمدلله الذی جعل سفن النجاة مقصورة فی متابعة الرسول و آله و الصلوة و السلام علی من...».

انجام: «تجارة لن تبور لیوفیهم اجورهم و یزیدهم من فضله انه غفور شکور».

گزارش متن: اجازه روایتی است از حجةالاسلام شفتی به شاگرد خود ملا محمّدجعفر که گویا محمّدجعفر بن محمّدصفی آباده‌ای باشد. حجةالاسلام شفتی در این اجازه از ملا محمّدجعفر تمجید فراوان نموده و اجتهاد او را مسلم دانسته و به او اجازه روایت از تمامی تألیفات، مسموعات و روایت از مشایخ خود را اعطا نموده است. وی از مشایخ خود از جمله: سید علی حائری و ابوالقاسم جیلانی «صاحب قوانین» نام برده است.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نستعلیق ❊نام کاتب: نسخه اصل به خط مولف ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۱۳ه ❊عنوانها و نشانیها: مشکی ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۸ ❊تعداد سطر: ۲۴ ❊اندازهٔ متن: ۱۶/۵×۱۰ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۲۲×۱۵/۵ سانتیمتر ❊نوع جلد: تیماج قهوه‌ای روشن.

ویژگیها: نسخه‌ای است نفیس، در حاشیه تصحیح گردیده است.

☜ *موسوعة طبقات الفقهاء*: ۵۳۳/۱۳.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۱۸۸»

۷۵۲. تجارب شهریاری

(کیمیا، فارسی)

از: شهریار بن بهمنیار پارسی

آغاز: «سپاس و ستایش مرخدایرا که پروردگار عالم و عالمیان و دارنده زمین و آسمان است...».

انجام: «کسی را در دنیا و آخرت بدان حکیم دعوی اعتراض نتواند کرد و اگر باشد بزرگ یافته باشد از حضرت ایزد جلّ علا.».

گزارش متن: رساله‌ای است در صنعت کیمیا مشتمل بر ۲۰ باب؛ بدین ترتیب: **باب ۱:** در تدبیر زیبق، **باب ۲:** در تدبیر نوشادر، **باب ۳:** در تدبیر کبریت و زرنیخ، **باب ۴:** در تدبیر توتیا، **باب ۵:** در تدبیر شعر، **باب ۶:** در تدبیر کلسها، **باب ۷:** در تدبیر صنعت و تشمیع، **باب ۸:** در تدبیر حل مرکبات، **باب ۹:** در حل زاجها، **باب ۱۰:** در تدبیر عقدها، **باب ۱۱:** در تدبیر آبهای تیز حل کننده، **باب ۱۲:** در تدبیر آبهای رنگ دهنده، **باب ۱۳:** در تدبیر روغن صفر بیضه، **باب ۱۴:** در آبهای ثابت کننده، **باب ۱۵:** در تصعید اجساد، **باب ۱۶:** در تدبیر زاجها، **باب ۱۷:** در تدبیر ملحها و قوتها، **باب ۱۸:** در تدبیر معرفت میزان و قوتها، **باب ۱۹:** در اصول دانستن حقیقت مشاکلت، **باب ۲۰:** در تدبیر زاوجت. این رساله به کوشش زنده یاد، دوست دیرینم مرحوم استاد محمّدتقی دانش‌پژوه به همراه «الاسرار و سر الاسرار» رازی به سال ۱۳۴۳ش در تهران به چاپ رسیده است.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نستعلیق ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۱۲هـ ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۳۰ ❊تعداد سطر: ۱۸ ❊اندازهٔ متن: ۹×۱۶/۵ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۱۷×۲۲/۵ سانتیمتر ❊نوع جلد: تیماج قهوه‌ای ضربی با ترنج.

ویژگیها: حاشیه نویسی دارد با نشان «۱۲». در حاشیه تصحیح گردیده است، در چند مورد نسخه‌هایی در حواشی از دیگران نقل شده که با عنوان یادگاری آورده است، در برگ پایانی تاریخ ۱۲۶۱ در ذیل حاشیه آمده است. نسخه رطوبت و آسیب دیده و حواشی برگها ترمیم گردیده است.

الذریعة: ۳۴۸/۳؛ *فهرست مشترک پاکستان*: ۷۷۵/۱.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۱۸۹»

۷۵۳. روائح المسک و العنبر فی اوصاف الامام المنتظر (حدیث ـ عقاید، فارسی)

از: سید یحیی فاضل همدانی، درگذشته: ۱۳۴۶هـ

آغاز: «قال الله تبارک و تعالی فی سورة الفاطر انما یخشی الله من عباده العلماء... الی آخر الحدیث کمیل بن زیاد می‌گوید دست مرا امیرالمومنین...».

انجام: «امتیازاة او را از سایر خلق و به لفظ بگویی آن امام من است والسلام و الصلوة

علی محمّد و اله... اجمعین.».

گزارش متن: رساله‌ای است در ترجمه احادیثی چند در مورد حضرت ولی‌عصر (عج) به نقل از کتابهای بحارالانوار و غیبت نعمانی و... مولف در ضمن آن به ردّ مدعیان دروغین زمان خویش پرداخته است.

این کتاب به کوشش صفر فلاحی به سال ۱۳۸۱ش در قم به چاپ رسیده است.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نسخ ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۱۴ه ❊عنوانها و نشانیها: مشکی ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۴۷ ❊تعداد سطر: ۱۳ ❊اندازهٔ متن: ۱۵×۱۱ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۲۲×۱۶ سانتیمتر ❊نوع جلد: تیماج مشکی مجدول ضربی.

ویژگیها: در حاشیه تصحیح گردیده است، در برگ نخست دستخط علینقی بن محمّدرضا به تاریخ ۱۳۴۱ه آمده و در پایان دستخط دیگری همراه با تاریخ و یک مهر محو شده و مهر بیضی دیگر با نشان «عبده محمّدعلی...» آمده است.

تاریخ مفصل همدان: ۴۱۲/۳؛ *مرجع مهدویت*: ۳۴۸.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۱۹۰»

۷۵۴. تقریرات شیخ الشریعة اصفهانی = تقریر ابحاث شیخ الشریعة اصفهانی

(فقه شیعه، عربی)

از: سید محمّد بن علی حجت کوه‌کمری[1]، درگذشته: ۱۳۶۰ه

---

۱. مرحوم آیت‌الله العظمی سید محمّد حجّت کوهکمری یکی از مراجع بزرگ قم و مؤسّس مدرسه حجتیّه بوده‌اند. آن مرحوم تحصیلات عالی خود را در نجف اشرف به پایان برده بود. ایشان به کتاب و نسخه‌های خطی بسیار علاقه داشت و موفق شده بودند کتابخانه شخصی نفیسی را جمع‌آوری کنند، پس از ارتحال معظم له کتابهای آن مرحوم بین بازماندگانش تقسیم گردید. بحمدالله با پیگیری‌هایی که نمودم، موفّق شدم بیشتری نسخه‌های خطی ایشانرا طیّ چند مرحله از یکایک بازماندگانشان برای این کتابخانه بزرگ خریداری نمایم. از نسخه‌های بسیار نفیس کتابخانه آن

آغاز: «الحمدلله ربّ‌العالمین... القول فی البیع و شرائطه و آدابه، امّا البیع فقد اختلف فیه هل هو من مقولة الالفاظ او المعانی...».

انجام: «یلزم بلزوم هذا القصد لانه یستلزمه و هذا هو المراد من العبارة فتدبر».

گزارش متن: تقریر مبحث بیع ملا فتح‌الله شیخ الشریعه اصفهانی است که در نجف اشرف تقریر فرموده‌اند در حاشیه برگ ۸۹ تاریخ شروع بحث را بعد از نیمه رجب ۱۳۲۲ه نوشته است.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نستعلیق ❊نام کاتب: نسخه اصل به خط مولف ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۱۴ه ❊عنوانها و نشانیها: مشکی ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۱۰۲ ❊تعداد سطر: ۱۷ ❊اندازهٔ متن: ۱۸×۱۴ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۲۲×۱۸ سانتیمتر ❊نوع جلد: تیماج قرمز مجدول عطف: مشمع قرمز.

ویژگیها: اندکی حاشیه نویسی دارد، در حاشیه تصحیح گردیده است.

✍ *ریحانة الادب*: ۲۳/۲؛ *موسوعة طبقات الفقهاء*: ۵۵۰/۱۴.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۱۹۱»

(دعا، فارسی)

۷۵۵. سراج المتهجدین

از: نوروزعلی بن محمّدباقر فاضل بسطامی، درگذشته: ۱۳۰۹ه

آغاز: «الحمدلله الذی جعل اللیل لباساً للمشتاقین و اضاء من تجلیات انواره فیه سراج المتهجدین... اما بعد چون بنای تقلید این گماشته وادی جهالت و گمراهی...».

انجام: «خلاصه کلام شخص مرائی یا سفیه و بی ادراک است و یا اعتقاد به صفات کامله خداوند متعال نخواهد داشت اعاذنا الله من شرّ الریا و السمعة و من وسواس الشیطان

مرحوم، دو جلد کتاب وسائل الشیعه تألیف شیخ حرّ عاملی بود که تمامی آن دو جلد نسخه اصل و به خط مبارک شیخ حُر کتابت شده است، یک جلد دیگر نیز با همین خصوصیات چندی قبل از فرد دیگری برای کتابخانه خودمان خریداری نمودم که جمعاً ۳ جلد از ۶ جلد نسخه اصل وسائل الشیعة هم اکنون در این کتابخانه بزرگ موجود می‌باشد.

و النفس الامارة.».

بنگرید به: نسخه شماره «۲۷۶۹» گزارش شده در جلد «۷» فهرست همین کتابخانه.

گزارش متن: در نسخه موجود ۴ برگ جدول تشخیص ساعت اجابت دعا وجود دارد. این رساله به سال ۱۲۸۸ه در تهران به چاپ رسیده است.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «متوقع از برادران ایمانی... کتبه بیمناه الفانیة ابن احمد الحسینی الکاشانی محمّدعلی وفقه الله تعالی بحق محمّد و آله» ❊نوع خط: نسخ ❊نام کاتب: محمّدعلی بن احمد حسینی کاشانی ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۱۴ه ❊عنوانها و نشانیها: مشکی ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۶۵ (۱الف ـ ۶۵الف) ❊تعداد سطر: ۲۴ ❊اندازهٔ متن: ۱۶×۱۱/۵ سانتیمتر.

ویژگیها: نسخه اندکی رطوبت دیده است.

☜ *الذریعة*: ۱۶۰/۱۲؛ *دانشمندان بروجرد*: ۱۸۴؛ *مشاهیر مدفون در حرم رضوی*: ۸۲/۱؛ *فهرست کتابهای چاپی فارسی* ۲۹۵۵/۳.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۱۹۲/۱»

۷۵۶. عقد اللئالی

(گوناگون، فارسی)

از: ابوالقاسم بن حسین کاشانی، درگذشته: پیرامون سدهٔ ۱۴ه

آغاز: «الحمدلله الاول بلا ابتداء و الآخر بلا انتهاء و الفرد المنزه عن الحاد الملحدین... نه اول مر او را نه آخر پدید ❊ نه دیدند او را نخواهند دید...».

انجام: «تسبیح دیگر تسبیحی که در اوراد از سیدة النساء رسیده است... سبحان من یری اثر النمل فی الصفا و رفع الطیر فی الهواء.».

گزارش متن: کشکول کوتاهی است مشتمل بر مطالب گوناگون که مولف در مقدمه آن چنین آورده است: «این ایام که تقریباً سی و هفت سال از عمرم تلف شده و کذلک یذهب الباقی بخیال افتادم که مختصر ترتیب بدهم مشتمله بر روایات زیبا و حکایات دلگشا و محتویه بر جواهر آبدار از بعضی از ائمه اطهار و حکمای نیکو کردار و ادبای همیمون اطوار و اکابر احرار و نصحا و بلغای شیرین گفتار بطریق ایجاز و اختصار متضمن باشد بعضی از اشعار مشکله و برخی از معما و لغزهای معضله و جمعی از اشعار شعراء... مخفی نماناد که

این کتاب را در یوم شنبه اول اردیبهشت ماه مطابق دوازدهم شهر شعبان المعظم هذه السنة تنکوزئیل که بزبان ترکی خوک سالش می‌گویند ۱۳۱۷ از هجرت گذشته تمام نمودم»

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «تم بید الاحقر الجانی محمّدعلی بن احمد الحسینی الکاشانی وفقه‌الله» ❊نوع خط: نسخ ❊نام کاتب: محمّدعلی بن احمد حسینی کاشانی ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۱۴هـ ❊عنوانها و نشانیها: مشکی ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۲۳ (۶۵ب ـ ۸۷ب) ❊تعداد سطر: ۲۲ ❊اندازهٔ متن: ۱۵/۵×۱۱ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۲۱/۵×۱۷ سانتیمتر ❊نوع جلد: مشمع مشکی.

ویژگیها: نسخه‌ای است نفیس، عناوین مطالب در حاشیه نگاشته شده، اندکی رطوبت دیده است.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۱۹۲/۲»

۷۵۷. مختصر غایة النهایة = غایة النهایة (تراجم، عربی)

از: ناشناخته

آغاز: «و بعد فهذا مختصر غایة النهایه، مختصر نهایه الدرایات فی اسماء رجال القرأات... باب الالف ابان بن تغلب... الربعی ابوسعد و یقال ابو أمیمة الکوفی...».

انجام: «یسر بن عبدالله بن محمّد بن خلف بن الیسر بن محمّد بن عبدالله بن مروان...» افتاده.

گزارش متن: ابن جزری نخست کتابی به نام «النهایة الدرایات» در طبقات قراء تألیف نموده که حاصل جمع دو تألیف ابوعبدالله ذهبی و ابوعمرو دانی و افزودگی‌های وی بود سپس آن را گزیده ساخته و «غایة النهایة» نام نهاد که نام این دو کتاب در منابع ذکر شده است نسخه موجود مختصر غایة النهایة است.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نسخ ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۱۱هـ ❊عنوانها و نشانیها: مشکی ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۱۹۹ ❊تعداد سطر: ۲۰ ❊اندازهٔ متن: ۱۷×۱۲ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۲۲×۱۶ سانتیمتر ❊نوع جلد: تیماج قهوه‌ای با ترنج و سرترنج.

ویژگیها: نسخه‌ای است نفیس، در حاشیه تصحیح شده، در برگ آغازین تملک

اسماعیل بن ایوب وجود دارد. یادداشتی در مورد اینکه کتاب به خط مولف است نیز در برگ نخست دیده می‌شود، قلم خوردگی دارد، روایتی در آغاز نسخه به نقل از خط فاضل هندی نقل شده از خط علامه حلی آمده است.

در حاشیه برگ ۵۹ عبارت «فائدة توفی شیخنا ملا علی عمادالدین العجمی بیزد فی حدود سنة ۹۹۰» دیده می‌شود، نسخه رطوبت و آسیب دیده و سپس ترمیم گردیده است.

دائرةالمعارف بزرگ اسلامی: ۲۳۱/۳؛ *هدیة العارفین*: ۱۸۷/۲.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۱۹۳»

۷۵۸. قوامع الفضول عن وجوه حقایق علم الاصول = قوامع الفضول فی علم الاصول

(اصول فقه، عربی)

از: محمود بن جعفر میثمی عراقی، درگذشته: ۱۳۰۸ه

آغاز: «الحمدلله رب العالمین... اما بعد فالقول فی الاجتهاد. اصل اختلفوا فی حجیة ظن المجتهد و تحقیق ذلک یستدعی ذکر مقدمه و هی انّ الاجتهاد لغة...».

انجام: «و قد استوفینا فی ذلک نتایج افکار القوم من الاولین و الآخرین خصوصاً شیخنا الانصاری... و الله هو الموفق و المعین... حامداً مصلیاً مسلماً فالحمدلله اولاً وآخراً و باطناً و ظاهراً».

گزارش متن: کتابی است بزرگ در علم اصول که بر پایه تقریرات درس اصول فقه شیخ انصاری نگارش یافته و در روز هجدهم ربیع الاول ۱۲۹۲ه در نجف‌اشرف به انجام رسیده است. این کتاب به سال ۱۳۰۵ه در تهران به صورت سنگی به چاپ رسیده است. نسخه موجود از مبحث اجتهاد آغاز و تا پایان کتاب به انجام می‌رسد.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «و قد فرغ من تحریره فی ۲۹ شهر ربیع الثانی سنة ۱۲۹۷» ❊نوع خط: نسخ ❊تاریخ کتابت: ۱۲۹۷ه ❊عنوانها و نشانیها: مشکی ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۱۰۷ (۱ب ـ ۱۰۷ب) ❊تعداد سطر: ۲۱ ❊اندازهٔ متن: ۱۶×۹/۵ سانتیمتر.

ویژگیها: نسخه‌ای است نفیس، کتابت شده در حیات مولف، در حاشیه تصحیح گردیده است.

الذریعة: ۱۹۸/۱۷، ۱۹۹؛ *فهرست کتابخانه دانشکده الهیات دانشگاه تهران*: ۷۹۲/۱؛ *زندگانی و شخصیت شیخ انصاری*: ۳۱۰ـ۳۱۲؛ *موسوعة طبقات الفقهاء*: ۸۱۲/۱۴؛ مکارم

الآثار: ۱۱۱۴/۴؛ *ریحانة الادب*: ۳۸۲/۳. شمارهٔ نسخه: «۱۴۱۹۴/۱»

۷۵۹. لوامع النکات = لوامع الاحکام (فقه شیعه، عربی)

از: محمود بن جعفر میثمی عراقی، درگذشته: ۱۳۰۸ه

آغاز: «الحمد و الشکر لرب العالمین... فیقول العبد المیثمی... کتاب الرهن و النظر فیه یستدعی فصولاً...».

انجام: «ثم ان محل النزاع هو ما عدی العین المستأجرة و اما هی فحکمها حکم الامانات فی قبول قول الامین عند دعوی التلف کما لا یخفی و الله الهادی».

بنگرید به: نسخه شماره «۵۲۶۹» گزارش شده در جلد «۱۴» فهرست همین کتابخانه.

گزارش متن: نسخه موجود کتاب الرهن و کتاب الاجارة را دارد.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «تمت الکتاب فی ذیحجة الحرام ۱۲۹۷ حرّره اقل الطلاب ملا یوسف شفتی» ❊نوع خط: نستعلیق ❊نام کاتب: یوسف شفتی ❊تاریخ کتابت: ۱۲۹۷ه ❊عنوانها و نشانیها: مشکی ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۱۲۸ (۱۰۸ب ـ ۲۳۵الف) ❊تعداد سطر: ۲۱ ❊اندازهٔ متن: ۱۶/۵×۱۱ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۲۰/۵×۱۷ سانتیمتر ❊نوع جلد: تیماج قهوه‌ای مجدول ضربی با ترنج و سرترنج، عطف: تیماج قهوه‌ای.

ویژگیها: نسخه‌ای است نفیس، کتابت شده در حیات مولف، در حاشیه تصحیح گردیده است.

الذریعة: ۳۵۸/۱۸، ۳۷۱؛ *زندگانی و شخصیت شیخ انصاری*: ۳۱۰ـ۳۱۲؛ *موسوعة طبقات الفقهاء*: ۸۱۲/۱۴؛ *مکارم الآثار*: ۱۱۱۴/۴؛ *ریحانة الادب*: ۳۸۲/۳.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۱۹۴/۲»

۷۶۰. صفوة الزبد (فقه شافعی، عربی)

از: شهاب‌الدین احمد بن حسین رملی شافعی، درگذشته: ۸۴۴ه

آغاز: «الحمد للاله ذی الجلال و شارع الحرام و الحلال
ثم صلاة الله مع سلامی علی النبی المصطفی التهامی».

انجام: «ثم الصلوة و السلام ابداً علی النبی الهاشمی احمداً
و الآل و صحبه من لهم قفا و حسبناالله تعالی و کفی».

بنگرید به: نسخه شماره «۴۲۰۳» گزارش شده در جلد «۱۱» فهرست همین کتابخانه.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نسخ ❊نام کاتب: معصوم بن صدرالدین بهبهانی [به قرینه رساله دوم] ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۱۳هـ ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۴۰ (۱ب ـ ۴۰الف) ❊تعداد سطر: ۱۵ ❊اندازهٔ متن: ۱۵×۹/۵ سانتیمتر.

ویژگیها: در حاشیه تصحیح گردیده است، در برگ نخست تملک سید ریحان‌الله موسوی[1] به سال ۱۳۲۲هـ و در برگ هشتم مهر مربّع «لااله الاّ الله الملک الحق المبین... محمّد» و در انجام مهر بیضی «... اسمعیل...» وجود دارد، اندکی رطوبت دیده، برگ آغاز و پایان ترمیم گردیده است.

☜ *کشف الظنون*: ۱۰۷۹/۲؛ *هدیة العارفین*: ۱۲۶/۱؛ *فهرست ظاهریه (فقه شافعی)*: ۱۷۷.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۱۹۵/۱»

۷۶۱. نهایة التدریب فی نظم غایة التقریب (فقه شافعی، عربی)

از: شرف‌الدین یحیی بن موسی عمریطی شافعی، درگذشته: پس از ۹۸۹هـ[2]

آغاز: افتاده «... و ان یوکل فی النکاح لم یبر و الحنث فی لغو الیمین مغتفر...».

---

۱. همانگونه که در جلدهای پیشین این فهرست یادآور شدم، مرحوم حاج سید ریحان‌الله موسوی از عالمان و مؤلّفان نیمه نخست سده ۱۴هجری است. وی کتابخانه بسیار نفیسی داشته که بنابر نقل برخی از منابع افزون بر ده هزار جلد نسخه خطی داشته است. پس از ارتحال آن مرحوم کتابخانه‌اش بین بازماندگان تقسیم شد و آنان به تدریج نسخه‌ها را به فروش رساندند. بحمدالله با فعّالیت‌هائی که اینجانب داشتم، موفق شدم تعداد قابل توجهی از نفایس آن کتابخانه را طیّ چند مرحله برای این کتابخانه بزرگ خریداری نمایم. در تمامی مجلدات این فهرست یك یا چند نسخه از نسخه‌های کتابخانه آن مرحوم که هم اکنون در این کتابخانه قرار دارد، گزارش شده است.

۲. ۸۹۰هـ معجم‌المولفین: ۲۳۴/۱۳.

انجام: «فالحمد علی تمامه ثم صلاة الله مع سلامه
علی النبی و آله و صحبه و التابعین ثم کل حزبه».

گزارش متن: عمریطی در این منظومه فقهی کتاب غایة التقریب قاضی ابی‌الشجاع شافعی را گویا در ۶۰۲۵ بیت «ابیاته الف و خمس الف ❊ وزد علیها ربع عشر الالف» به نظم کشیده است. نسخه‌های دیگری از این منظومه در کتابخانه‌های عباسیه بصره، اوقاف موصل و سلیمانیه عراق وجود دارد. این منظومه در دمشق و بیروت به چاپ رسیده است. نسخه موجود از کتاب النذر آغاز و تا پایان کتاب به انجام می‌رسد چند بیت از کتاب الایمان در آغاز صفحه آمده است.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «تمت بحمدالله توفیقه بقلم العبد العاصی الی رحمة الغنی معصوم بن صدرالدین بهبهانی» ❊نوع خط: نسخ ❊نام کاتب: معصوم بن صدرالدین بهبهانی ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۱۳ه ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۱۶ (۴۱الف ـ ۵۶ب) ❊تعداد سطر: ۱۵ ❊اندازهٔ متن: ۱۵×۹/۵ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۲۲×۱۶/۵ سانتیمتر ❊نوع جلد: مشمّع مشکی، عطف: تیماج مشکی.

ویژگیها: در برگ انجام چند سطر در مورد قیاس در احکام فقهی آمده است، نسخه رطوبت دیده است.

کشف الظنون: ۱۱۹۱/۲؛ *معجم المولفین:* ۲۳۴/۱۳؛ *معجم المطبوعات العربیة:* ۱۳۸۵/۲؛ *هدیة العارفین:* ۵۲۹/۲؛ *الاعلام:* ۱۷۴/۸؛ *الفهرس الشامل للتراث العربی:* ۲۲۹/۱۱.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۱۹۵/۲»

۷۶۲. **تجرید الاصول فی احادیث الرسول = تجرید جامع الاصول لاحادیث الرسول**

(حدیث، عربی)

از: شرف‌الدین هبةالله بن عبدالرحیم بن بارزی حموی معروف به ابن بارزی، درگذشته: ۷۳۸ه

آغاز: «الحمدلله رب العالمین... و بعد فقد وقفت علی کثیر مما دوّنه العلماء من احادیث رسول الله صلی الله علیه... ثم ان الشیخ الامام مجدالدین ابا السعادات المبارک بن محمّد...

فابرزه فی تألیف سماه جامع الاصول...».

انجام: «قال کان آخر کلام رسول‌الله صلی الصلوة و اتقوالله فیما ملکت ایمانکم».

گزارش متن: گزیده‌ای است از کتاب جامع الاصول ابن اثیر جزری که در آن زواید را حذف نموده است، وی در مقدمه چنین آورده: «فاستخرت الله فی تحریر اخباره و آثاره و استعنته علی تلخیصه و اختصاره فالغیت منه مازاده علی الاصول من شرح الغریب و الاعراب و القیت عنه ما ارتکبه من التکرار و الاسهاب فلیشهر بتجرید الاصول فی احادیث الرسول و لما کثرت فیه الکتب و الابواب و رتبتها علی حروف المعجم لئلا یحتاج طالب الحکم الی تصفح اکثر الکتب و الابواب و ضبط ذلک بالحرف الاول من الحکم بعد حذف آلة التعریف الاّ ان یکون من احکام کتاب حرف آخر فانه یذکره مثاله ذکر الغنیمة فی کتاب الجهاد من حرف الجیم...»

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «هذا آخر الکتاب... و کان الفراغ من کتابته صباحیة نهار الخمیس یوم احدی عشرة خلت من ربیع الاول سنة ثلاث و سبعین و مائة و الف. حرره الضعیف الفقیر نجم‌الدین الکنانی غفرالله له و لوالدیه و لکل المسلمین اجمعین آمین.» ❊نوع خط: نسخ ❊نام کاتب: نجم‌الدین کنانی ❊تاریخ کتابت: ۱۱۷۳ه ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۲۸۴ ❊تعداد سطر: ۲۷ ❊اندازهٔ متن: ۱۵/۵×۹ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۲۱×۱۶ سانتیمتر ❊نوع جلد: مقوایی با ترنج و سرترنج و لچک چرمی، عطف: تیماج قهوه‌ای.

ویژگیها: در حاشیه تصحیح شده، تملک حسنعلی در تاریخ ۱۲۴۵ه، محمّدصالح السویدی و محمود... ۱۲۴۵ه همراه با مهر بیضی «افوض امری الی الله عبده محمود» در برگ آغازین و تملک عصام‌الدین بن محمود با مهر بیضی «عصام‌الدین ۱۲۸۷» در برگ ۲۰۱ و برگ قبل از انجام آمده است.

کشف الظنون: ۵۳۵/۱؛ *معجم المولفین*: ۱۳۹/۱۳؛ *فهرس مخطوطات مکتبة کوپریلی*: ۱۴۱/۱؛ *دائرةالمعارف بزرگ اسلامی*: ۸۷/۳.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۱۹۶»

۷۶۳. حدایق المقربین

(گوناگون ـ معارف، فارسی)

از: میر محمّدصالح بن عبدالواسع حسینی خاتون‌آبادی، درگذشته: ۱۱۲۶ه

آغاز: «هدیه کبوتران ملائکه مقربین در بروج مشیده سموات تسبیح و تقدیس خداوندیست که لآلی نعم و جواهر ایادیش...».

انجام: «به اینجا ختم می‌کنم این کتاب جزیل الابواب را... و این بنده خاطی نیز از آن مثوبات جزیله بهرمند باشم».

بنگرید به: نسخه شماره «۴۷۴۱» گزارش شده در جلد «۱۲» فهرست همین کتابخانه.

گزارش متن: مولف در حدیقه پنجم به شرح حال برخی از صحابه، محدّثان شیعه و در باب چهارم به شرح حال ۳۰ نفر از عالمان بزرگ شیعه پرداخته که با ثقةالاسلام کلینی آغاز و به علامه مجلسی به فرجام رسیده است.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «قد وقع الفراغ من کتابة هذا... فی خامس شهر ربیع الاول علی ید اقل العباد ابن حاجی ابراهیم هادی خاتون‌آبادی جی اصفهان...، سنة ۱۱۱۷.» ❊نوع خط: نسخ ❊نام کاتب: هادی بن ابراهیم خاتون‌آبادی ❊تاریخ کتابت: ۱۱۱۷هـ ❊محلّ کتابت: اصفهان ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۴۳۶ ❊تعداد سطر: ۱۶ ❊اندازهٔ متن: ۱۲×۶/۵ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۲۰/۵×۱۳/۵ سانتیمتر ❊نوع جلد: تیماج دو رو با لبه برگردان، درون قرمز فام، برون قهوه‌ای روشن، عطف: تیماج قرمز.

ویژگیها: نسخه‌ای است نفیس، در حاشیه تصحیح گردیده، اندکی آسیب دیده است. در آغاز نسخه ۷ برگ فهرست مطالب که مولف تنظیم نموده آمده است.

☜ *الذریعة*: ۲۸۹/۶؛ *ریحانة الادب*: ۱۰۲/۲؛ *طبقات اعلام الشیعة*: ۳۶۸/۶.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۱۹۷»

۷۶۴. [المجالس][1] = المجالس الوعظیة (مواعظ، عربی)

از: ناشناخته

آغاز: «فی سورة البقرة فی قوله تع «یا ایها الناس اعبدوا ربّکم الذی خلقکم و الذین من قبلکم لعلکم تتقون» الآیه روی البخاری و مسلم عن معاذ رض...».

---

۱. در آغاز نسخه عبارت «کتاب المنتخبات الوعظیة للعلامه المولی عثمان افندی البروسه الحنفی من اعلام القرن الثانی عشر» آمده است.

انجام: «ایحب احدکم ان یاکل لحم اخیه... و عن میمون بن سبا بینا انا نائم اذا... زنجی و قائل یقول: کل، قلت یا عبدالله و لم... «افتاده».

گزارش متن: کتابی است افزون بر ۲۰۰ مجلس که هر مجلس با یک آیه از قرآن کریم به ترتیب سور قرآنی آغاز و پیرامون آن احادیث و حکایات و گاهی اشعار فارسی از سعدی و ملای رومی مطرح گردیده است مولف از کتابهایی چون «جامع الصغیر»، «مشکوة المصابیح»، «تفسیر منادی»، «روضة المتقین»، «روض الریاحین»، «شرح اسماء الحسنی قشیری» و «شرح صدور سیوطی» نقل نموده است. نسخه موجود دارای ۱۷۰ مجلس می‌باشد که در آن آیاتی از سوره بقره تا سوره حجرات به عنوان آغاز بحث انتخاب گردیده است.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نسخ ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۱۳هـ ❊عنوانها و نشانیها: شنگرف ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۲۵۸ ❊تعداد سطر: ۲۳ ❊اندازهٔ متن: ۱۵×۸ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۲۲×۱۶/۵ ❊نوع جلد: تیماج زرشکی با ترنج ضربی.

ویژگیها: نسخه‌ای است نفیس، دارای یک سرلوح مذهب با پیچکهای رنگارنگ، دو برگ آغازین مجدول سه خطّی طلایی و مشکی و بقیه برگها مجدول قرمز همراه با کمند، حاشیه نویسی به از نقل کتابهای دیگر دارد، در حاشیه تصحیح گردیده است، یک برگ فهرست مجالس در پایان نسخه آمده و در زیر آن عبارتی مبنی بر اشتباه بودن فهرست دیده می‌شود، برگهایی مشتمل بر مطالب پراکنده در انجام نسخه قرار دارد، نسخه رطوبت دیده و لبه برگها آسیب دیده سپس ترمیم گردیده است.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۱۹۸»

۷۶۵. الحدائق لاهل الحقایق

(تفسیر، عربی)

از: ابوالفرج عبدالرحمن بن علی بن الجوزی البغدادی، درگذشته: ۵۹۷هـ

آغاز: «اعوذ بالله من الشیطان الرجیم و به نستعین اعوذ بالله معناه اعتصم بالله وامتنع من الشیطان الرجیم اشتقاق التعوذ اتّخذ من العوذة...».

انجام: «و آدم علیه‌السلام لم یدع لابلیس علیه اللغته بالخیر فلذلک صار ابلیس لعینا و عمر کریماً بدعا محمّد صلی‌الله تعالی علی سیدنا محمّد و آله اجمیعن».

گزارش متن: رساله‌ای است در تفسیر سوره حمد و سوره بروج تا پایان جزء سی‌ام که در آن از ابوسعید حنفی بسیار نقل نموده و در چند مورد از حضرت امام علی، امام محمّدباقر، امام جعفرصادق و امام رضا علیهم‌السلام روایاتی آورده است. مولف در آغاز تعویذ را در یک صفحه تفسیر و سپس تفسیر بسمله را در پنج مجلس (۱. حکایات و روایات در مورد بسمله، ۲. شأن نزول تسمیه و تفسیر آن، ۳. عدد کلمات و حروف، اشارات آن، ۴. سؤالات راجع به بسمله[1]، ۵. فقه بسمله) بیان داشته سپس به تفسیر سوره‌های مذکور پرداخته به این ترتیب که نخست فضل هر سوره سپس تعداد آیات، کلمات و حروف آن آنگاه شأن نزول و در انجام تفسیر و سؤالات مربوط به آن سوره را بیان کرده است: در چند مورد نیز از کلمات فارسی با عنوان و یقال بالفارسیة استفاده شده است گویا این نسخه بخشی از تفسیر الحدائق لاهل الحقایق باشد.

گزارش نسخه: ❊ترقیمه: «حرره الداعی الفقیر الی رحمة ربه القدیر حسام‌الدین بن علی الطورعودی... فی الیوم الخامس عشر من ربیع الاول السنة ثلث و ثلاثین و مائة و الف... آمین.» ❊نوع خط: نسخ ❊نام کاتب: حسام‌الدین بن علی الطورعودی ❊تاریخ کتابت: ۱۱۳۳هـ ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۱۴۲ ❊تعداد سطر: ۲۷ ❊اندازهٔ متن: ۱۷×۹ سانتیمتر ❊اندازهٔ جلد: ۲۲×۱۶/۵ سانتیمتر ❊نوع جلد: مشمع مشکی، عطف: تیماج مشکی.

ویژگیها: نسخه‌ای است نفیس، حاشیه نویسی دارد با نشان «منه»، «شیخ‌زاده»، «اختری» و نقل از کتب دیگران، در حاشیه تصحیح گردیده است، فهرست سوره‌ها در دومیّن برگ آمده است، در برگ نخست تملک محمّد ابوبکر... در قریه کردل دیده می‌شود، پرسش‌های مربوط به سوره اخلاص در دو برگ در پایان آمده است، نسخه رطوبت بسیار دیده است.

کشف الظنون: ۶۳۴/۱؛ *فهرست ظاهریه (علوم القرآن)*: ۱۵۹/۲؛ *مولفات ابن الجوزی*: ۱۲۲.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۱۹۹»

---

۱. در فهرست ظاهریه بخش علوم قرآن ۱۵۹/۲، رساله‌ای به عنوان «تفسیر البسمله» معرفی گردیده که آغاز و انجام آن با پنج مجلس موجود در این نسخه همخوانی دارد.

۷۶۶. مکاتبات

(ادب ـ تاریخ، فارسی)

از: نظام‌شاه[1]، درگذشته: سدهٔ ۱۰ه

آغاز: «بعد از تقدیم وظایف حمد الهی جل جناب جلاله و پس از ترقیم صحایف نعت حضرت رسالت پناهی... به موقف عرض مدرکان سخن شناس...».

انجام: «نسیم جان پرور خلق جمیل و شبنم فیض گستر لطف جزیل چمن مکارم اخلاق...» افتاده.

گزارش متن: مجموعه‌ای است از مکاتبات که ۹ نامه آن در این رساله موجود و به ترتیب زیر می‌باشد: ۱. کتابت از جانب نظامشاه به شاه طهماسب اول جهت تهنیت فتح روم و اظهار فتوحاتی که در دکن دست داده و استدعای مدد از شاه طهماسب، ۲. کتابت از جانب حضرت نظامشاه به جانب شیر شاه دهلوی، ۳. نشان جهت رومیخان که طوپ نظامشاهی ساخته، ۴. کتابت به جلال‌خان ولد شیرشاه، ۵. کتابت از حضرت نظامشاه به میر غیاث‌الدین منصور، ۶. کتابت به قاضی جهان در سفارش میر میران، ۷. فتح نامه در باب فتح نمودن حضرت... حسین نظام شاه، ۸. کتابت به حکیم نجیب‌الدین عبدالله، ۹. کتابت به خواجه سلطان محمّد.

گزارش نسخه: ❊نوع خط: نسخ ❊تاریخ کتابت: پیرامون سدهٔ ۱۰ه ❊عنوانها و نشانیها: قرمز ❊نوع کاغذ: فرنگی ❊تعداد برگ: ۴۸ ❊تعداد سطر: ۱۵ ❊اندازهٔ متن: ۱۰×۱۴/۵ سانتیمتر ❊نوع جلد: فاقد جلد.

ویژگیها: نسخه‌ای است نفیس، در حاشیه تصحیح گردیده است، در برگ آغازین تملک کاتب به تاریخ ۹۹۹ با مهر بیضی «عبد مخلص [علی]» و چند مهر ناخوانای دیگر وجود دارد، مهر بیضی «بنده آل محمّد مجنون ۱۲۷۸» در چند جای نسخه آمده است، مهر مربّع «لا اله الا الله الملک الحق المبین عبده رضاقلی» و مهر مستطیل «دارد امید شفاعت محمّد مجنون» در برگ ۳۷ و ۴۳ دیده می‌شود، نسخه رطوبت و آسیب دیده است.

لغتنامه دهخدا: ۲۲۵۷۲/۱۴.

شمارهٔ نسخه: «۱۴۲۰۰»

---

۱. از مکاتبه او با شاه طهماسب صفوی می‌توان دریافت که وی احمد نظام‌شاه موسس نظامشاهیان احمدنگر دکن نمی‌تواند باشد زیرا وی قبل از جلوس شاه طهماسب درگذشته است.

فهرستها

فهرست عناوین کتابها: ۷۸۱-۸۱۴

فهرست پدیدآوران: ۸۱۵-۸۴۰

فهرست کاتبان و تاریخ کتابت: ۸۴۱-۸۴۸

فهرست محلّ کتابت: ۸۴۹

تصویر کتابها: ۸۵۳-۹۵۳

فهرست عناوین

آداب البحث، سمرقندی (منطق، عربی) ۵۷۵
آداب البحث و المناظرة، افندی (منطق، عربی) ۸۶
آداب البحث و المناظرة، ایجی (منطق، عربی) ۷۹
الآداب الدینیة للخزانة المعینیة (اخلاق، عربی) ۶۷۲
آداب عباسی (دعا، فارسی) ۱۶۸
آداب اللباس (آداب و سنن، فارسی) ۳۹۰
آداب ماسه بستن (علوم غریبه، فارسی) ۵۷۸، ۵۸۶
آداب و سنن (آداب و سنن، فارسی) ۶۵۲
ابطال الزمان الموهوم (فلسفه، عربی) ۶۸۳
اتصالات الکواکب و قراناتها (اخترشناسی، فارسی) ۸۸
اثبات تحریف انجیل و تورات (کلام، فارسی) ۵۵۵
اثبات الفرقة الناجیة (عقاید، عربی) ۲۵۰
اثبات الواجب الکبیر (کلام، عربی) ۱۷۲
اثولوجیا (فلسفه، عربی) ۵۴۰
اجازات (اجازه، عربی) ۳۱۶
الاجازه، سید جزایری (اجازه، عربی) ۳۷۷
الاجازة، شفتی (اجازه، عربی) ۷۶۴
اجازة وحید البهبهانی للسید میر محمدیوسف الطباطبائی (اجازه، عربی) ۳۴۳
الاجوبة عن الاسئلة النصیریة (فلسفه، عربی) ۱۴۵
الأجوبة عن المسائل الحکمیّة (فلسفه، عربی) ۲۸
اجوبة مسائل الجیلانی (فلسفه عربی) ۱۴۴
اجوبة مسائل سئل عنها ابوعلی حسین بن عبدالله بن سینا (فلسفه، عربی) ۶۱۴
اجوبة المسائل الشامیة فی فقه الامامیة (فقه، عربی) ۶۶۹
اجوبة مسائل الکاشانی (فلسفه، عربی) ۱۴۶
اجوبة المسائل النصیریة (فلسفه، عربی) ۱۴۵
الاحادیث القدسیة (حدیث، عربی) ۱۸۵
احسن القصص (تفسیر، فارسی) ۴۱۶
احکام دوازده سال ترکان (احکام نجوم، فارسی) ۷۳۶
احکام طالع سال (احکام نجوم، فارسی) ۷۳۶

احکام موالید (اخترشناسی، فارسی) ۷۲۵
احوال ارض و سماء (اخترشناسی، فارسی) ۷۱
احوال الاقالیم (جغرافیا، فارسی ـ عربی) ۷۴
احیاء الاجتهاد لارشاد العباد (فقه، عربی) ۳۵۳
ادعیه (دعا، عربی) ۶۰۲
الادلّة علی الخلق و التدبیر (مواعظ و حکم، عربی) ۱۶۷
الادویة القلبیة (پزشکی، عربی) ۲۹
اربع مقالات فی احکام النجوم (اخترشناسی، عربی) ۷۳۷
الاربعون حدیثا (حدیث، عربی ـ فارسی) ۱۸۵
اربعین حدیث (حدیث، عربی ـ فارسی) ۷۱۵
الاربعین المشروح الملمع (حدیث، فارسی) ۴۹۴
الارث (فقه، عربی) ۷۱۳
ارجوزة فی الصرف (صرف، عربی) ۵۶۴
ارجوزة فی الفقه (فقه، عربی) ۵۳۶
ارجوزة فی المنطق (منطق، عربی) ۵۶۵
ارشاد المسترشدین و هدایة الطالبین (عقاید، عربی) ۲۷۰
ارشاد المسلمین (عقاید، فارسی) ۳۸۷
ازلیة النفس و بقائها (فلسفه، عربی) ۶۱۵
اساس الاسلام (عقاید ـ فقه، فارسی) ۳۸۵
الاستبصار فیما اختلف من الاخبار (حدیث، عربی) ۴۳۳
استخاره، مجلسی (استخاره، فارسی) ۶۰۷
استخاره، نراقی (استخاره، فارسی) ۳۵۰
استخاره نامه (استخاره، فارسی) ۱۸۳
اسرار العارفین (تاریخ، سیره معصومین، فارسی) ۷۵۹
اسطرلاب زورقی (اخترشناسی، فارسی) ۶۳۵
اسماء الائمه علیهم‌السلام (عقاید، عربی) ۲۷۵
اسماء رجال مشکاة المصابیح (رجال، عربی) ۶۴۶
اسماء المنکرین علی ابی‌بکر (حدیث، عربی) ۲۰۵
اسماء و افعال (صرف، فارسی) ۵۵۲
الاسمی فی الاسماء (لغت، عربی ـ فارسی) ۴۳۷
الاسئلة و الاجوبة (منطق، عربی) ۶۱۱
الاشباه و النظائر الفقهیة علی مذهب الحنفیة (فقه حنفی، عربی) ۱۰۷
اشترنامه (ادب، فارسی) ۳۸۱

اشراق اللاهوت فی نقد شرح الیاقوت (کلام، عربی) ۹۸
اشعار و غزلیات سیّد الحکماء لاریجانی (ادب، فارسی) ۵۳
اصالة الصحة (اصول فقه، عربی) ۳۴۸
اصل الاصول (فلسفه، عربی) ۵۷۱
اصل جعفر بن محمد بن شریح الحضرمی (حدیث، عربی) ۳۳۸
اصل حسین بن عثمان بن شریک (حدیث، عربی) ۳۴۲
اصل خلاد السندی (حدیث، عربی) ۳۴۱
اصل زید الزراد (حدیث، عربی) ۳۳۴
اصل زید النرسی (حدیث، عربی) ۳۳۷
اصل سلام بن ابی‌عمرة (حدیث، عربی) ۳۳۰
اصل عاصم بن حمید حناط (حدیث، عربی) ۳۳۶
اصل عبّاد العصفری (حدیث، عربی) ۳۳۵
اصل عبدالله بن یحیی الکاهلی (حدیث، عربی) ۳۴۲
اصل عبدالملک بن حکیم الخثعمی الکوفی (حدیث، عربی) ۳۴۰
اصل علاء بن رزین (حدیث، عربی) ۳۳۳
اصل علی بن اسباط کوفی (حدیث، عربی) ۳۳۱
اصل مثنی بن الولید الحنّاط (حدیث، عربی) ۳۴۰
اصل محمد بن المثنی بن القاسم الحضرمی (حدیث، عربی) ۳۳۹
اصول دین (عقاید، فارسی) ۷۴۰
اصول قرائت ابن‌العامر بروایتی ابن الذکوان و الهشام (قرائت، عربی) ۲۶۲
اصول قرائة ابن الکثیر بروایتی البزی و القنبل (قرائت، عربی) ۱۶۱، ۲۶۰
اصول قرائة ابی‌عمرو بروایتی الدوری و السوسی (قرائت، عربی) ۲۶۱
اصول قرائة الحمزة بروایتی الخلف و الخلاد (قرائت، عربی) ۲۶۳
اصول قرائة الکسائی بروایتی الدوری و ابی‌الحارث (قرائت، عربی) ۲۶۳
اصول قرائة النافع (قرائت، عربی) ۲۵۹
اطعمة المرضی (پزشکی، عربی) ۶۷۸
الاعتقادات، خواجه نصیر (عقاید، عربی) ۲۶۹
الاعتقادات، صدوق (عقاید، عربی) ۶۵۳، ۶۶۱
اعتقادات، قاینی (کلام، عربی) ۲۹۵
الاعتقادیة، شهید اول (ره) (عقاید، عربی)، ۱۷۴
اعتقادیة الفخریة (عقاید، عربی) ۲۷۰

اعراب ثلاثین سورة من القرآن الکریم (علوم قرآن، عربی) ۲۸۵
اعمال ماه رجب (آداب و سنن، فارسی) ۶۵۲
اعمال ماه رمضان (آداب و سنن، ادعیه، فارسی) ۶۵۱
الاغتباط بمعرفة من رمی بالاختلاط (رجال، عربی) ۷۵۶
الافانید فی حلاوة الاسانید (رجال، عربی) ۶۴۹
الافصاح فی الامامة (عقاید، عربی) ۳۷۰
افعال العباد (عقاید، عربی) ۴۵۸، ۶۲۳
اقالیم سبعه (جغرافیا، فارسی ـ عربی) ۷۴
اقل ما یجب الاعتقاد به (عقاید، عربی) ۲۶۹
اقلّ ما یجب معرفته من احکام الحج و العمرة (فقه، عربی) ۲۵۴
الحان الحادی بین المراجع و البادی (ادب، عربی) ۶۹۲
الالفیة للشهید (ره) (فقه، عربی) ۱۷۳، ۵۶۹، ۶۶۸
امان الخائفین من امّة سید المرسلین (حدیث، عربی) ۶۰۸
انباء الأنباه علی تحقیق اعراب لا اله الاّ الله (حدیث، عربی) ۹۲
انباء الانبیاء (عقاید، فارسی) ۵۱۵
انموذج الطب (پزشکی، ترکی) ۳۹۷
انموذج العلوم (گوناگون، عربی) ۶۸۱
انوار (عرفان، فارسی) ۴۳۵
انوار الذاکرین (دعاء، فارسی) ۵۰۳
انوار الریاض (فقه، عربی) ۷۴۶
انوار العقول من اشعار وصی الرسول (ص) (ادب، عربی) ۱۲۸
انوار الفصاحة و اسرار البراعة فی شرح نهج‌البلاغة (حدیث، عربی) ۴۴۷
الانوار فی الادعیة الواردة عن الائمة الاطهار علیهم‌السلام (دعا، فارسی ـ عربی) ۱۳۸
الانوار فی اعمال الشهور و السنة (دعا، عربی ـ فاسی) ۱۳۸
انوار الهدایة و اسرار الفقاهة (فقه، عربی) ۳۴۶
انیس المتقین (اخلاق، فارسی) ۷۳۸
ایضاح الاشتباه فی اسماء الرواة (رجال، عربی) ۶۷۴
ایضاح الاشتباه فی ضبط تراجم الرجال (رجال، عربی) ۶۷۴
الایضاح لقوانین الاصطلاح (منطق، عربی) ۴۰۸
الایلاقی فی الطب (پزشکی، عربی) ۲۵۱
ایمان شیعه (عقاید، فارسی) ۵۶۹

الباب الحادی عشر (کلام، عربی) ۶۶۲
بحارالانوار (حدیث، عربی) ۳۷۸، ۴۳۶
بحر الدرر (تفسیر، فارسی) ۴۱۶
البحران (پزشکی، عربی) ۵۵۶
بحر طویل در مدح حضرت مولی علی علیه‌السلام (ادب، عربی) ۵۹۳
بحرالعلوم فی التفسیر (تفسیر، عربی) ۱۱۶
بحر المغفرة فی اعمال السنة و الزیارات (دعا، فارسی) ۹۰
البحر الموّاج و السراج الوهّاج (تفسیر، فارسی) ۴۸۳
البداء (کلام، عربی) ۷۴۲
بدایع الافکار (اصول فقه، عربی) ۳۴۵
برهان قاطع (لغت، فارسی) ۵۴۹
برهان الکفایة (اخترشناسی، فارسی) ۱۱۲
بغیة الطالب فی معرفة المفروض و الواجب (فقه، عربی) ۲۰۰
البلد الامین فی اصول الدین (کلام، عربی) ۵۶۶
بوستان (ادب منظوم، فارسی) ۶۰۴
بهاریه (ادب، فارسی) ۳۸
البیان (فقه، عربی) ۱۱
بیان الاعتقاد (عقاید، عربی) ۹۵
بیان الفرقة الناجیة (عقاید، عربی) ۲۵۰
بیست باب (اخترشناسی، فارسی) ۷۱
پیروزی نامه (اخلاق، فارسی) ۲۷۱، ۳۸۴
تاج التراجم فی تفسیر القرآن للاعاجم (تفسیر، فارسی) ۴۸۲
تأدیب النساء (اخلاق، فارسی) ۷۴۱
تاریخ (تاریخ، فارسی) ۷۵۳
تاریخ الائمة علیهم‌السلام (تاریخ، عربی) ۱۵۰
تاریخ قیصر روم (تاریخ، فارسی) ۳۱۱
التبر المذاب (حدیث، تاریخ، فارسی) ۷۲۲
تبصرة العوام (کلام، فارسی) ۵۴۳
تبصرة المتعلمین فی احکام الدین (فقه، عربی) ۲۵۳
تبییض الصحیفة بمناقب الامام ابی‌حنیفة (تراجم، عربی) ۶۴۹
تبیین العجب فیما ورد فی فضل رجب (حدیث، عربی) ۶۴۸
التبیین لاسماء المدلسین (رجال، عربی) ۷۳۴
تتمة المنتهی فی وقایع ایام الخلفاء (تاریخ، فارسی) ۳۲۰
تجارب شهریاری (کیمیا، فارسی) ۷۶۴
تجرید الاصول فی احادیث الرسول (حدیث، عربی) ۷۷۳
تجرید الاعتقاد (کلام، عربی) ۹۷
تجرید جامع الاصول لاحادیث الرسول (حدیث، عربی) ۷۷۳

تجرید العقائد (کلام، عربی) ۹۷
تجوید (قرائت، اردو) ۳۹۰
تجوید قرآن کریم (تجوید، فارسی) ۱۵۵
تجوید القرآن الکریم (تجوید، عربی) ۱۵۹
تحریر تکسیر الدائرة لارشمیدس (هندسه، عربی) ۶۳۲
التحریر الطاووسی (رجال، عربی) ۳۲۶
تحریر القواعد المنطقیة فی شرح الشمسیة (منطق، عربی) ۲۱۹
تحریر معرفة مساحة الاشکال البسیطة و الکریة (هندسه، عربی) ۶۳۲
تحریر مقالة ارشمیدس فی تکسیر الدائرة (هندسه، عربی) ۶۳۲
تحفة الابواب (لغت، فارسی) ۵۴۲
تحفة الاخیار فی فضل الصلاة و السلام علی النبی المختار (دعا، عربی) ۱۹۵
تحفه روحانی (علوم غریبه، فارسی) ۶۲۷
تحفه شاهی (تجوید، عربی) ۲۴۴
تحفة الصلوات (دعا، فارسی) ۷۱۴
تحفة المسافرین (پزشکی، فارسی) ۵۹۴
تحقیق الفوائد (ادب، معانی و بیان، عربی) ۵۷۷
التحقیق فی شرح فوائد الغیاثیة (ادب، معانی و بیان، عربی) ۵۷۷
تحقیق کلمة التوحید (حدیث، عقاید، عربی) ۹۴
تحقیق مذهب الصوفیة و المتکلمین و الحکماء (کلام، عربی) ۶۲۰
تذکرة الطالب المعلم بمن یقال انه مخضرم (رجال، عربی) ۷۶۲
تذکرة العلاج (پزشکی، فارسی) ۷۰۵
ترتیب رجال الطوسی (رجال، عربی) ۷۵۹
ترتیب رجال الکشی (رجال، عربی) ۷۵۹
ترتیب مشیخة الفقیه (رجال، عربی) ۴۸۶
ترجمه احادیث طبیه (پزشکی، حدیث، فارسی) ۷۰۷
ترجمه احیاء علوم الدین (عرفان، فارسی) ۴۶۲
ترجمة اطعمة المرضی (پزشکی، عربی) ۶۷۸
ترجمه الفیه شهید اول (فقه، فارسی) ۵۱۲
ترجمه بحر الجواهر (لغت، پزشکی، فارسی) ۴۷۷
ترجمة بدایة العقول (عقاید، فارسی) ۳۸۸
ترجمه برء الساعة (پزشکی، فارسی) ۱۹۲
ترجمه بغیة الطالب (فقه، فارسی) ۵۱۷
ترجمه تفسیر طبری (تفسیر، فارسی) ۴۹۲
ترجمة تقدمة المعرفة (پزشکی، عربی) ۶۷۹
ترجمه الجامع الشاهی (اخترشناسی، فارسی) ۳۷۲

ترجمه الدر المنظوم فی علم الافلاک و النجوم (اخترشناسی، فارسی) ۵۹۶
ترجمه دعوات الاسماء (معارف، فارسی) ۴۰۳
ترجمه دیوان امام علی علیه‌السلام (ادب، فارسی) ۱۲۹
ترجمه روضة الرضوان فی اعمال شهر رمضان (دعا، فارسی) ۷۴۷
ترجمه شرح کبیر (معارف، فارسی) ۴۰۳
ترجمه صور الکواکب (اخترشناسی، فارسی) ۴۲۷
ترجمه عدة الداعی و نجاح الساعی (دعا، فارسی ـ عربی) ۶۹
ترجمه عقاید نسفی (عقاید، فارسی) ۳۸۸
ترجمه الفرائض السجاوندی (فقه حنفی، فارسی) ۲۵۸
ترجمه الفرائض السراجیة (فقه حنفی، فارسی) ۲۵۸
ترجمة الفصول النصیریة (کلام، عربی) ۲۶۸
ترجمة قصیدة البردة (ادب، مناقب، فارسی) ۱۶
ترجمه قصیدة الخمریّة (ادب، تصوف، فارسی) ۱۹
ترجمه کنز الدقائق (فقه حنفی، فارسی) ۳۰۰
ترجمه الکواکب الدریّة فی مدح خیر البریّة (ادب، مناقب، فارسی) ۱۶
ترجمه مجمل الاصول فی احکام النجوم (اخترشناسی، فارسی) ۵۹۵
ترجمه المجلد التاسع من بحار الانوار (حدیث، فارسی) ۴۸۹
ترجمة محمد بن ابراهیم النعمانی (رجال، عربی) ۲۷۵
ترجمه مختصر الفرائض السجاوندی (فقه حنفی، فارسی) ۲۵۸
ترجمه مختصر النافع (فقه، فارسی) ۶۴۳
ترجمه منتخب نزهة الکرام (مناقب، فارسی) ۱۸۸
ترجمه النهایة فی مجرد الفقه و الفتاوی (فقه، فارسی) ۳۰۲
ترجیع بند (ادب، فارسی) ۳۹
الترسل للتوسل الی التفضل (ادب، عرفان، فارسی) ۲۸۱
ترک الاطناب فی شرح الشهاب (حدیث، فارسی) ۲۸۹
تزکیة الارواح عن موانع الافلاح (اخلاق، عربی) ۲۴۹
تزییف مقدمات الحدائق (اصول فقه، عربی) ۷۵۷

تسهیل الدواء لتحصیل الشفاء (دعا، پزشکی، فارسی) ۶۹۹
تصوف (تصوف، عربی) ۱۶۵
تعبیر خواب (خوابگزاری، فارسی) ۳۸۵
التعریفات (فلسفه، عربی) ۵۲۴
تعقیبات و ادعیة الاسبوع (دعا، عربی) ۵۹۲
التعلیقة البهبهانیة (رجال، عربی) ۷۰۰
تعلیقة علی المکاسب للشیخ الانصاری (فقه، عربی) ۷۰۳
تعلیقة منهج المقال (رجال، عربی) ۷۰۰
تفسیر آیة النور (تفسیر، عربی) ۲۲۱، ۶۴۰
تفسیر حسینی (تفسیر، فارسی) ۴۷۸
تفسیر سورة الحدید (تفسیر، عربی) ۲۲۰، ۶۳۷
تفسیر غریب القرآن (علوم قرآن، عربی) ۱۵۳
تفسیر القرآن الکریم (تفسیر، عربی) ۴۶۱
تفسیر الکشاف (تفسیر، عربی) ۴۳۳
تقدمة المعرفة لبقراط (پزشکی، عربی) ۶۷۹
تقریر ابحاث شیخ الشریعة اصفهانی (فقه، عربی) ۷۶۶
تقریر ابحاث المامقانی (اصول فقه، عربی) ۱۰۸
تقریرات الحکمة المتعالیة (فلسفه، عربی) ۳۵۹
تقریرات سید علی صاحب الریاض (اصول فقه، عربی) ۵۶۲
تقریرات شواهد الربوبیة فی المناهج السلوکیة (فلسفه، کلام، عربی) ۳۵۹، ۳۶۰
تقریرات شیخ الشریعة الاصفهانی (فقه، عربی) ۷۶۶
تقریرات المامقانی (اصول فقه، عربی) ۱۰۸
تقریرات ملا علی نوری (فلسفه، عربی) ۳۵۹
تقریر الشبهة الواردة علی تعریف الزاویة المسطّحة (هندسه، عربی) ۱۴۳
تقویم الآیات (فی کشف الآیات القرآن) (علوم قرآن، عربی) ۱۷۶
تلخیص احکام موالید (اخترشناسی، فارسی) ۷۲۵
تلخیص الاقوال فی تحقیق احوال الرجال (رجال، عربی) ۶۹۱
التلخیص فی علوم البلاغة (بلاغت، عربی) ۵۷۶
تلخیص المفتاح (بلاغت، عربی) ۵۷۶
تلخیص المقال فی تحقیق احوال الرجال (رجال، عربی) ۶۹۱
تناهی الاجسام، وطواط (فلسفه، عربی) ۶۱۳

التنبیهات العلیة علی وظائف الصلاة القلبیة و اسرارها (فقه، عربی) ۵۷۰
تنبیهات المنجمین (اخترشناسی، فارسی) ۷۳۵
تنقیح الاصول (اصول فقه، عربی) ۴۶۶
التنقیح الرائع لمختصر الشرایع (فقه، عربی) ۴۵۱
تواریخ ایرانی (اخترشناسی، فارسی) ۱۶۳
توجیه کلام الشیخ فی انّ الواحد لا یصدر منه الا الواحد (فلسفه، عربی) ۵۷۲، ۶۲۷
التوحید، جندی (عقای، عربی) ۶۸۰
توحید، لاریجانی (فلسفه، کلام، فارسی) ۶۸۵
التوحید، مفضّل (مواعظ و حکم، عربی) ۱۶۷
توقیع العسکری علیه‌السلام (مکاتیب، عربی) ۴۸۵
تهذیب الاحکام (حدیث، عربی) ۴۳۸، ۴۶۰، ۴۷۲
تهذیب الاصول (اصول فقه، عربی) ۴۲۶
تهذیب طریق الوصول (اصول فقه، عربی) ۴۲۶
تهذیب الوصول الی علم الاصول (اصول فقه، عربی) ۴۲۶
التهلیلیة (حدیث، عقاید، عربی) ۹۴
التیسر فی القراءات السبع (علوم قرآن، عربی) ۶۹۵
ثواب الاعمال و عقاب الاعمال (حدیث، عربی) ۶۴۷
جامع الاخبار (حدیث، عربی) ۲۱۵، ۲۹۳، ۶۵۹
جامع الفواید (پزشکی، فارسی) ۵۴۵
جامع القرانات (اخترشناسی، فارسی) ۷۲۷
جامع المصائب (سیره، فارسی) ۴۹۳
الجبر و الاختیار (کلام، عربی) ۴۵۸، ۶۲۳
جبر و مقابله (ریاضیات، فارسی) ۶۷۶
جداول احکام خسوف قمر در بروج اثنی‌عشر (احکام نجوم، فارسی) ۷۳۷
الجعفریة (فقه، عربی) ۱۷۵، ۲۲۳، ۶۵۳
جفر جامع (جفر) ۵۶۱
جمال السالکین (حدیث، فارسی ـ عربی) ۱۱۴
جمال الصالحین (حدیث، فارسی ـ عربی) ۱۱۴
جنگ (فلسفه، عربی) ۶۳۸
جنگ (ادب، عربی) ۲۳۵
جنگ (حدیث، ادب، عربی ـ فارسی) ۲۹۴
الجنة الواقیة و الجنة الباقیة (دعا، عربی) ۳۵۶
جوابات بهمنیار (فلسفه، عربی) ۶۱۳

جوابات ثلاث مسائل (فلسفه، عربی) ۱۴۵
جوابات عن الرسم فی البسط الموقوفة (فقه، عربی) ۶۰۸
جوابات المسائل الشامیة الثانیة (فقه، عربی) ۶۷۰
جوابات المولی شمسا الجیلانی (فلسفه، عربی) ۱۴۴
جواب اصفهانی در ایراد به الزام النواصب (عقاید شیخیه، فارسی) ۵۵۴
جواب اعتراضات علی البصائر النصیریة (منطق، عربی) ۶۱۲
جواب رسالة الاخوین (فی ردّ الاشاعرة) (عقاید، عربی) ۲۰۷
جواب سؤالات میرزا محمدحسن اصفهانی (عقاید، فارسی ـ عربی) ۵۵۳
جوامع الحساب علی التخت و التراب (حساب، عربی) ۲۲۸
جواهر الاسرار (جفر، فارسی) ۳۹۹
جواهر الحکمه ناصری (پزشکی، فارسی) ۵۶۰
الجوشن الصغیر (دعا، عربی) ۶۶۵
جوهر الاسرار (جفر، فارسی) ۳۹۹
چهارده سلام و صلوات (دعا، عربی) ۱۲۱
چهار گلزار (ادب، فارسی) ۱۶۹
چشتیه (تراجم، فارسی) ۴۶۷
چهل حدیث (حدیث، فارسی ـ عربی) ۷۱۵
حاتم نامه (ادب، فارسی) ۱۳
حاتمیه (ادب، فارسی) ۱۳
حاشیة الاسفار الاربعة (فلسفه، عربی) ۳۵۸
حاشیة انوار التنزیل، خلخالی (تفسیر، عربی) ۴۶۹
حاشیة انوار التنزیل، شیخ بهایی (تفسیر، عربی) ۶۸
حاشیة انوار التنزیل، ملازاده (تفسیر، عربی) ۳۷۶
حاشیة اوائل حاشیة الکشاف (تفسیر، عربی) ۱۴۷
حاشیة تحریر القواعد المنطقیة (منطق، عربی) ۶۰۶
حاشیة تهذیب المنطق، دوانی (منطق، عربی) ۵۲۶
حاشیة تهذیب المنطق، ملا عبدالله (منطق، عربی) ۶۲۸
حاشیة حاشیة تجرید الاعتقاد (فلسفه، عربی) ۵۳۵
حاشیة حاشیة التفتازانی علی الکشاف (تفسیر، عربی) ۱۴۷
حاشیة حاشیة تهذیب المنطق (منطق، عربی) ۵۱۳

حاشیة حاشیة الخفری علی شرح التجرید (کلام، عربی) ۶۸۲
حاشیة حاشیة شرح آداب البحث (منطق، عربی) ۷۳۳
حاشیة حاشیة شرح المختصر (کلام، عربی) ۲۳۳
حاشیة حاشیة الشریف الجرجانی علی شرح الطوالع (منطق، عربی) ۲۷۹
حاشیة حاشیة ملازاده علی شرح الهدایة (فلسفه، عربی) ۲۴۳
حاشیهٔ حاشیهٔ ملا عبدالله بر تهدیب المنطق (منطق، فارسی) ۵۳۷
حاشیة حدوث العالم (فلسفه، عربی) ۳۶۴
حاشیة حکمة العرشیة (فلسفه، عربی) ۳۶۵
حاشیة الحکمة المتعالیة (فلسفه، عربی) ۳۵۹
حاشیة الحکمة المتعالیة، ملا اسمعیل (فلسفه، عربی) ۳۵۸
حاشیة خطبة الزوراء (فلسفه، عربی) ۶۱۷
حاشیة خلاصة الاقوال فی علم الرجال (رجال، عربی) ۳۲۷
حاشیة خلق الاعمال (عقاید، عربی) ۴۵۹
حاشیة رسالة القضاء و القدر (فلسفه، کلام، عربی) ۳۶۱
حاشیة الروضة البهیة، حسینی (فقه، عربی) ۶۹۴
حاشیة الروضة البهیة، قاضی (فقه، عربی) ۷۱۲
حاشیة الزوراء، دشتکی (فلسفه، عربی) ۶۲۱
حاشیة الزوراء، دوانی (فلسفه، عربی) ۶۱۷، ۶۱۸
حاشیة شرح التجرید للقوشچی (کلام، عربی) ۶۸۴
حاشیة شرح حکمة العین (فلسفه، عربی) ۷۴۵
حاشیة شرح الشمسیة (منطق، عربی) ۶۰۶
حاشیة شرح القوشچی (کلام، عربی) ۶۸۴
حاشیة شرح اللمعة الدمشقیة، حسینی (فقه، عربی) ۶۹۴
حاشیة شرح اللمعة الدمشقیة، قاضی (فقه، عربی) ۷۱۲
حاشیه شرح مختصر العضدی (کلام، عربی) ۲۳۳
حاشیة شرح المشاعر (کلام، عربی) ۶۴۵
حاشیة شرح المنار (اصول فقه، عربی) ۲۶۷
حاشیة شرح المیبدی علی هدایة الحکمة (فلسفه، عربی) ۲۶۶
حاشیة شرح هدایة الحکمة، خواجه‌زاده (فلسفه، عربی) ۲۴۳
حاشیة شرح هدایة الحکمة للمیبدی، کرمانی (فلسفه، عربی) ۲۶۶

حاشیة شوارق الالهام فی شرح تجرید الکلام (عقاید، عربی) ۵۳۴
حاشیه شواهد الربوبیة (فلسفه، کلام، عربی) ۳۵۹، ۳۶۰
حاشیة شواهد الربوبیة، سبزواری (فلسفه، عربی) ۶۸۷
حاشیة ضابطة الاشکال الاربعة (منطق، عربی) ۶۲۸
حاشیة قسم الثالث من مفتاح العلوم (بلاغت، عربی) ۱۴۹
حاشیة الکافی (حدیث، عربی) ۷۲۱
حاشیة الکفوی علی حاشیة میر ابی‌الفتح علی شرح ملا محمد الحنفی علی آداب البحث للایجی (منطق، عربی) ۷۳۳
حاشیة مبحث العلة و المعلول من کتاب الاسفار (فلسفه، عربی) ۳۶۵
حاشیة مبحث المعرف من حاشیة الجرجانی علی شرح الطوالع (منطق، عربی) ۲۷۹
حاشیة المشاعر (فلسفه، عربی) ۳۶۲
حاشیة المشاعر، اردکانی (فلسفه، عربی) ۳۶۳
حاشیة معالم الاصول، شیروانی (اصول فقه، عربی) ۱۳۶، ۲۳۲، ۲۳۴
حاشیة معالم الاصول، مرعشی (اصول فقه، عربی) ۷۰۷
حاشیة مفتاح العلوم، ؟ (بلاغت، عربی) ۱۴۸، ۱۴۹
حاشیة المکاسب (فقه، عربی) ۷۰۳
حال نامه (ادب، فاسی) ۲۲۵
حجلة الشریعة (معارف، فارسی) ۵۱۰
الحدائق لاهل الحقایق (تفسیر، عربی) ۷۷۶
حدائق الحقائق فی کشف اسرار الدقائق (تفسیر، فارسی) ۴۱۶
حدائق الصالحین (دعا، عربی) ۲۳۰
حدایق المقربین (گوناگون، معارف، فارسی) ۷۷۴
حدوث العالم (فلسفه، عربی) ۶۳۸
حدود الاشیاء (فلسفه، عربی) ۵۲۴، ۶۴۱
حدیث اصحاب العقبة (حدیث، عربی) ۲۰۵
حدیث البساط (حدیث، عربی) ۸۰، ۲۱۲
حدیث السحابة (حدیث، عربی) ۸۰، ۲۱۲
حدیث الغمامة (حدیث، عربی) ۸۰، ۲۱۲
حدیث «المعرفة بالنورانیة» (مناقب، عربی) ۲۱۰
الحدیقة الهلالیة (دعا، عربی) ۲۳۰
الحرز الثمین للحصن الحصین (دعا، عربی) ۴۹۵
حساب (ریاضیات، فارسی) ۵۳۹
الحساب و الجبر و المقابلة (ریاضیات، عربی) ۶۵۸

الحسن و القبح، خراسانی (عقاید، عربی) ۳۴۴
الحسن و القبح، خوانساری (کلام، عربی) ۲۳۳
الحسینیة فی آداب البحث (منطق، عربی) ۸۶
حصر الشارد فی اسانید محمد عابد (درایه، عربی) ۳۱۸
حقائق الاحکام فی شرح شرائع الاسلام (فقه، عربی) ۱۱۰
حقایق و معارف (معارف، فلسفه، فارسی) ۱۴۲
حکایة ابی‌الهذیل العلاف (عقاید، عربی) ۲۰۳
الحکمة العرشیة (فلسفه، کلام، عربی) ۳۵۷
الحکمة العمادیة (فلسفه، عربی) ۵۵
حل شبهة الجذر الاصم (فلسفه، کلام، عربی) ۶۲۴، ۶۲۵
حل ضابطة الاشکال الاربعة (منطق، عربی) ۶۲۸
حل عبارة من کتاب الافق المبین (فلسفه، عربی) ۶۴۰
حلل المطرز در فن معما و لغز (معما، فارسی) ۲۲۰
حل مغالطة ابن کمونه (فلسفه، کلام، عربی) ۶۲۴، ۶۲۵
حل مغالطة الجذر الاصم (فلسفه، کلام، عربی) ۶۲۴، ۶۲۵
حل مغالطة کل کلامی کاذب (فلسفه، کلام، عربی) ۶۲۴، ۶۲۵
حل المواضع المغلقة من وقایة الروایة (فقه حنفی، عربی) ۴۲۱
حل الموجز (پزشکی، عربی) ۳۲۴
الحلیة اللامعة للبهجة المرضیة (ادب، عربی) ۷۲۵
حمله حیدری (مدایح، فارسی) ۱۳۱
خبر الاثنی عشر الذین انکروا علی ابی‌بکر (حدیث، عربی) ۲۰۵
خبر التابوت و اصحابه (حدیث، عربی) ۲۱۰
خبر الطوق (حدیث، عربی) ۲۱۱
خبر طینة المومن (حدیث، عربی) ۲۰۹
خبر معرفة امیرالمومنین بالنورانیة (مناقب، عربی) ۲۱۰
خزانة الروایات (فقه حنفی، عربی) ۳۵۱
الخطب، ؟ (ادب، عربی) ۱۰۰، ۱۵۸
خطبة امیرالمؤمنین علیه السلام بین مکّه و المدینة (حدیث، عربی) ۲۰۸
الخطبة التطنجیة (حدیث، عربی) ۲۰۸
الخلاصة الایلاقیة (پزشکی، عربی) ۲۵۱

خلاصة البیان فی حل مشکلات القرآن (علوم قرآن، عربی) ۵۰۲
خلاصة الحساب (ریاضیات، فارسی) ۶۸۶
خلق الاعمال (عقاید، عربی) ۴۵۸، ۶۲۳
خلق الافعال (عقاید، عربی) ۴۵۸، ۶۲۳
خلق الکافر (عقاید، عربی) ۵۱۶
الخلل فی الصلوة (فقه، عربی) ۶۷۱
خواص اسماءالله الحسنی (دعا، عربی - فارسی) ۱۱۳
خواص هفت سنگ (طبیعیات، فارسی) ۵۳۳
داستان عربی در شام (ادب منظوم، فارسی) ۵۴۲
در بحر المناقب در تفضیل علی بن ابی‌طالب(ع) (عقاید، فارسی) ۴۰۹
الدرّ البهیة (فقه، عربی) ۵۳۶
الدرّ النظیم فی خواص القرآن العظیم (علوم قرآن، عربی) ۵۸۱
الدرّة العالیة فی المسائل العالیة (فقه، عربی) ۱۳۵
الدرّة الفاخرة (کلام، عربی) ۶۲۰
الدرّة المنظومة (فقه، عربی) ۱۳۵
الدرّة النجفیة (فقه، عربی) ۱۳۵
دستور معما (معما، فارسی) ۵۸۸
دعوات الاسماء فی شرح اربعین اسماء (معارف، فارسی) ۴۰۳
دعوات گلپایگانی (دعا، فارسی - عربی) ۱۹۷، ۱۹۸
دعاء الجوشن (دعا، عربی) ۶۶۵
دعای گنج النجاح (دعا، عربی) ۶۰۲
دفتر ثبت اسناد محضر (۱) (اسناد، فارسی) ۵۹
دفتر ثبت اسناد محضر (۲) (اسناد، فارسی) ۶۰
دفع السموم (پزشکی، عربی) ۵۵۷
دوازده امام علیهم‌السلام (دعا، فارسی) ۱۲۱
دوازده برج (احکام نجوم، فارسی) ۵۹۱
دوایر اسماء (تصوف، فارسی) ۶۰۱
دوائر الدوالیب المتحرکة من ذواتها (مکانیک، عربی) ۱۸۳
دیوان (ادب، عربی) ۲۳۵
دیوان امیرالمومنین علیه‌السلام (ادب، عربی) ۱۲۸
دیوان الشریف المرتضی (ادب، عربی) ۲۹۰
دیوان شهاب ترشیزی (ادب منظوم، فارسی) ۷۰۲
دیوان صبوحی قمی (ادب، فارسی) ۵۲
دیوان علیشیر نوایی (ادب منظوم، ترکی) ۴۲۰

دیوان عیشی (ادب، فارسی) ۲۹۷
دیوان فارغ (مدایح، فارسی) ۱۳۱
دیوان نوایی (ادب، ترکی) ۴۲۰
الذبیحیة (فقه، عربی) ۲۵۷
ذخیره خوارزمشاهی (پزشکی، فارسی) ۱۶۶، ۳۷۹
ذخیره در طب (پزشکی، فارسی) ۱۶۶، ۳۷۹
ذریعة النجاح (دعا، فارسی ـ عربی) ۱۰۴
ذکر منازل القمر (احکام نجوم، عربی) ۶۳۳
ذوالفقار (کلام، فارسی) ۴۹۷
رباعیات اخضر (تصوف، فارسی) ۳۷
ربیع الاخوان الموضح لکلمات القرآن (علوم قرآن، عربی) ۲۷۲، ۵۱۹
رجال ابن داود (رجال، عربی) ۶۵۵
رجال المجلسی (رجال، عربی) ۵۹۷
رجال الوسیط (رجال، عربی) ۶۹۱
ردّ بر یهود (۱) (عقاید، فارسی) ۶۳
ردّ بر یهود (۲) (عقاید، فارسی) ۶۴
رد رد الزام النواصب (عقاید شیخیه، فارسی) ۵۵۴
رد الزوراء (فلسفه، عربی) ۶۲۱
ردّ مقدمات الحدائق (اصول فقه، عربی) ۷۵۷
رد نصاری و یهود (کلام، فارسی) ۵۵۵
رسالة الاخوین لاخیهما فی النسب و الجواب (عقاید، عربی) ۲۰۷
الرسالة الاعتقادیة (عقاید، عربی) ۲۶۹
رساله‌ای در استخاره، مجلسی (استخاره، فارسی) ۶۰۷
رساله‌ای در استخاره، نراقی (استخاره، فارسی) ۳۵۰
رساله‌ای در حساب (ریاضیات، فارسی) ۶۸۶
رساله‌ای در طب (پزشکی، فارسی) ۶۷۹
رساله‌ای در عدالت (اخلاق، فارسی) ۶۲۶
رساله‌ای در علم حساب (ریاضیات، فارسی) ۵۳۹
رساله تجوید (قرائت، اردو) ۳۹۰
رسالة جوهریة فرضیة احمدیة (دعا، عربی) ۱۲۱
الرسالة الحسینیة فی آداب البحث (منطق، عربی) ۸۶
رساله در اثبات تحریف انجیل و تورات (کلام، فارسی) ۵۵۵
رساله در جواب اصفهانی در ایراد به الزام النواصب (عقاید شیخیه، فارسی) ۵۵۴
رساله در علم ماسه (علوم غریبه، فارسی) ۵۷۸، ۵۸۶

رسالة رشیدالدین الوطواط الی بعض المتکلمین (منطق، عربی) ۶۱۲
الرسالة الزوراء (فلسفه، عربی) ۶۱۶
الرسالة السعدیة (عقاید، فقه، عربی) ۶۷۳
الرسالة الشریفیّة (لغت، عربی) ۸۹
الرسالة الشمسیّة فی القواعد المنطقیة (منطق، عربی) ۸۶
الرسالة الطلایعیة (عقاید، عربی) ۲۶۹
رسالة الطیف (ادب، عربی) ۵۳۲
رسالة العسکری علیه‌السلام الی علی بن بابویه القمی (مکاتیب، عربی) ۴۸۵
رسالة العقاید (کلام، عربی) ۲۹۵
رساله عملیه (فقه، فارسی) ۷۲۴
رسالة فی اثبات حدوث العالم (فلسفه، عربی) ۶۳۸
رسالة فی انّ الجزء غیر متجزی موجود بالفعل فی الاجسام (فلسفه، عربی) ۶۱۰
رسالة فی انّ الواحد لا یصدر منه الا الواحد (فلسفه، عربی) ۵۷۲، ۶۲۷
رسالة فی البحران (پزشکی، عربی) ۵۵۶
رسالة فی البداء (کلام، عربی) ۷۴۲
رسالة فی بقاء النفس و ابدیتها (فلسفه، عربی) ۶۱۵
رسالة فی بیان الاعتقاد (عقاید، عربی ۹۵
رسالة فی تحقیق مذهب الصوفیة و المتکلمین و الحکماء (کلام، عربی) ۶۲۰
رسالة فی ترجمة محمد بن ابراهیم النعمانی (رجال، عربی) ۲۷۵
رسالة فی التصوف (تصوف، عربی) ۱۶۵
رسالة فی التکبیر (قرائت، علوم قرآن، عربی) ۶۹۶
رسالة فی تناهی الاجسام (فلسفه، عربی) ۶۱۳
رسالة فی توجیه کلام الشیخ فی ان الواحد لا یصدر منه الاّ الواحد (فلسفه، عربی) ۵۷۲، ۶۲۷
رسالة فی التوحید، جندی (عقاید، عربی) ۶۸۰
رسالة فی التوحید، لاریجانی (فلسفه، کلام، عربی ـ فارسی) ۶۸۵
رسالة فی الحدود (فلسفه، عربی) ۵۲۴
رسالة فی حرمة ذبیحة اهل الکتاب (فقه، عربی) ۲۵۷
رسالة فی الحساب و الجبر و المقابلة (ریاضیات، عربی) ۶۵۸
رسالة فی الحسن و القبح (عقاید، عربی) ۳۴۴
رسالة فی حقّ التوبه (عقاید، عربی) ۹۶

رسالة فی حکم مدرسة لا یعلم واقفها (فقه، عربی) ۲۳۰
رسالة فی السموم (پزشکی، عربی) ۵۵۷
رسالة فی الشک علی قیاس الخلف (منطق، عربی) ۶۱۰
رساله در طب (پزشکی، حدیث، فارسی) ۷۰۷
رسالة فی الطهارة (فقه، عربی) ۲۵۶
رسالة فی عالم المثال (فلسفه، عربی- فارسی) ۵۵۸
رسالة فی عدم لزوم استحضار صورة المرشد فی حال الذر و الفکر (تصوف، فارسی) ۳۴۹
رسالة فی علة تکبیر المکبین من آخر و الضحی الی آخر القرآن (قرائت، علوم قرآن، عربی) ۶۹۶
رساله‌ای در عقاید (عقاید، فارسی) ۶۷۷
رسالة فی الفرائض و المواریث (فقه، عربی) ۷۱۳
رسالة فی فضل صلوة الجماعة (فقه، عربی) ۶۶۸
رسالة فی فضل عبدالعظیم الحسنی (تراجم، مناقب، عربی) ۳۳۱
رسالة فی قاعدة الواحد لا یصدر عنه الاّ الواحد (فلسفه، عربی) ۵۷۲
رسالة فی قرائت ابن عامر (قرائت، عربی) ۲۶۲
رسالة فی قرائة ابن کثیر بروایتی البزی و القنبل (قرائت، عربی) ۲۶۰
رسالة فی قرائت ابی‌عمرو بروایتی الدوری و السوسی (قرائت، عربی) ۲۶۱
رسالة فی قرائت نافع بروایتی قالون و ورش (قرائت، عربی) ۲۵۹
رسالة فیما یتعلق ببیان الاعتقاد (عقاید، عربی) ۹۵
رسالة فی المسائل الفقهیة العامة البلوی من کتاب الطهارة (فقه، عربی) ۲۵۶
رسالة فی مقدمة الواجب (اصول فقه، عربی) ۲۳۳
رسالة فی نسب عبدالعظیم الحسنی (تراجم، مناقب، عربی) ۳۳۱
رسالة فی النیة (فقه، عربی) ۲۵۵
رسالة فی الوجود (فلسفه، عربی) ۶۱۹
رسالة فی وقف المدرسة (فقه، عربی) ۲۳۰
رسالة القدر (کلام، عربی) ۶۲۳
رساله قرائت (قرائت، اردو) ۳۹۰
رسالة المأمون فی الاحتجاج (عقاید، عربی) ۲۰۷
الرسالة النافعة الهادیة الی طریق المطالعة (متفرقات، عربی) ۵۶۷

رسالة وجيزة فی فرض الصلوة (فقه، عربی) ۱۷۳
رسائل (ادب، نامه نگاری، عربی) ۷۲۸
رسم الخط قرآن کریم (علوم قرآن، فارسی - عربی) ۱۵۶
الرضویات (حدیث، عربی) ۵۰۴
الرضیة الحسنیة فی شرح العریضة المهدویة (کلام، عربی) ۴۱۲
الرعایة فی شرح البدایة (درایة، عربی) ۱۳۳
رفع الخفا عن ذات الشفا (انساب، عربی) ۵۲۲
رقعات (ادب، فارسی) ۱۷۱
رگ شناسی (پزشکی، فارسی) ۲۶
روائح المسک و العنبر فی اوصاف الامام المنتظر (حدیث، عقاید، فارسی) ۷۶۵
الروضة البهیة فی شرح اللمعة الدمشقیة (فقه، عربی) ۴۴۴
روضة الواعظین (اخلاق، فارسی) ۲۸۷
ریاض الاحزان (تاریخ، سیره معصومین، فارسی) ۷۵۹
زاد آخرت (اخلاق، فارسی) ۵۸۲
زاد المعاد (دعا، فارسی) ۴۰۷
زبدة الاصول (اصول فقه، عربی) ۲۳۱
زبدة التصانیف (تاریخ معصومین، فارسی) ۵۲۳
زبدة الحساب (ریاضیات، فارسی) ۵۳۹
زبدة قواعد علم حساب (ریاضیات، فارسی) ۶۸۶
الزوراء (فلسفه، عربی) ۶۱۶
زیج رحیمی (اخترشناسی، فارسی) ۴۷۵
زیج شاهجهانی (اخترشناسی،فارسی) ۴۷۵
سبع سنابل (عقاید، فارسی) ۳۸۶
السبع العلویات (مدایح، عربی) ۱۲۶
سراج القلوب (عقاید، فارسی) ۱۱۵، ۷۱۰
سراج المتهجدین (دعا، فارسی) ۷۶۷
سراج منیر (اخلاق، فارسی) ۲۲، ۱۹۴
السراج الوهاج فی شرح المنهاج (اصول فقه، عربی) ۲۷۴
سر الحکمة (پزشکی، فارسی) ۷۳۲
السعدیة (عقاید، فقه، عربی) ۶۷۳
سفرنامه (سفرنامه، فارسی) ۷۴۱
سفرنامه حج (سفرنامه، فارسی) ۷۴۳
سفیر العرشی فی تفسیر آیة الکرسی (تفسیر، عربی) ۳۵۴
سفینة الاجتهاد (اصول فقه، عربی) ۷۵۱، ۷۵۲
سلسله چشتیه (تراجم، فارسی) ۴۶۷
سماوریه (ادب منظوم، فارسی) ۵۷۹
سمومات (پزشکی، عربی) ۵۵۷
سؤال و جواب (فقه، فارسی) ۴۵۶

سهام الاصابة فی الدعوات المستجابة (حدیث، عربی) ۶۵۰
سهام الاصابة فی الدعوات المجابة (حدیث، عربی) ۶۵۰
السهو فی الصلوة (فقه، عربی) ۶۷۱
سی فصل (اخترشناسی، فارسی) ۱۹۳
سی فصل در مواعظ (مواعظ، فارسی) ۳۸۳
سی مجلس وعظ (مواعظ، فارسی) ۱۱۹
الشامل من البحر الکامل فی الدور العامل فی اصول التعزیم و قواعد التنجیم (علوم غریبه، عربی) ۳۰۵
شترنامه (ادب، فارسی) ۳۸۱
شجرنامه سادات خاتون‌آباد (انساب، فارسی ـ عربی) ۴۸۸
شرایع الاسلام فی مسائل الحرام و الحلال (فقه، عربی) ۳۸۰
شرح آداب البحث (منطق، عربی) ۷۷
شرح آداب البحث للسمرقندی (منطق، عربی) ۶۴۴
شرح ابیات تمیز الاعداد (نحو، عربی) ۵۸۶
شرح اثبات الجوهر المفارق (فلسفه، عربی) ۶۲۲
شرح احوال علامه مجلسی (ره) (تراجم، فارسی) ۱۳۰
شرح الأربعین حدیثاً (حدیث، عربی) ۷۹
شرح ارشاد الاذهان (فقه، عربی) ۳۲۳
شرح الاسباب و العلامات (پزشکی، عربی) ۴۴۱
شرح الاسماء الادریسیة (معارف، فارسی) ۴۰۳
شرح اسماءالله (معارف، فارسی) ۴۰۳
شرح الاشارات (فلسفه، عربی) ۴۳۱
شرح اصول الکافی (حدیث، عربی) ۳۷۵، ۳۷۶
شرح اعتقادات صدوق (عقاید، فارسی) ۷۴۹
شرح الالفیّة (فقه، عربی) ۹۱
شرح الالفیة لابن المصنف (نحو، عربی) ۷۵۸
شرح انوار الملکوت فی شرح الیاقوت (کلام، عربی) ۹۸
شرح الایساغوجی (منطق، عربی) ۲۲۶
شرح الباب الحادی عشر، ؟ (کلام، عربی) ۷۵
شرح الباب الحادی عشر، عربشاهی (عقاید، عربی) ۶۶۰
شرح بدء الامالی (عقاید، عربی) ۳۸۹
شرح بدایة الدّرایة (درایة، عربی) ۱۳۳
شرح البدایة المبتدی (فقه حنفی، عربی) ۴۲۸

شرح تصديقات تهذيب المنطق (منطق، فارسی) ۲۷۷
شرح التصريف (صرف، عربی) ۱۹۹
شرح تهذيب المنطق، استرآبادی (منطق، فارسی) ۲۷۷
شرح تهذيب المنطق و الكلام، دوانی (منطق، عربی) ۵۲۶
شرح تهذيب المنطق، شاهمير (منطق، عربی) ۲۱۸
شرح تهذيب المنطق، شهرستانی (منطق، فارسی) ۲۱۳
شرح ثماناً بعد ما جاوزت الاثنين (نحو، عربی) ۵۸۶
شرح الچغمينی، جرجانی (اخترشناسی، عربی) ۱۷۹
شرح الچغمينی، قاضی‌زاده (اخترشناسی، عربی) ۲۷۹
شرح چهل اسم ادريس (معارف، فارسی) ۴۰۳
شرح چهل حديث (حديث، فارسی) ۴۹۴
شرح حال چشتيه (تراجم، فارسی) ۴۶۷
شرح حديث المعرفة بالنورانية (حديث، فارسی ـ عربی) ۱۱۹
شرح حكمة العرشية (فلسفه، عربی) ۳۶۵
شرح خطبة الرسالة الجعفرية (فقه، عربی) ۶۵۹
شرح خطبة الزوراء (فلسفه، عربی) ۶۱۷
شرح خطبة الهداية (ادب، عربی) ۴۲۹
شرح الخلاصة (نحو، عربی) ۷۵۸
شرح خلاصة الحساب (رياضيات، فارسی) ۶۷۶
شرح خمريّه ابن فارض (ادب، تصوف، عربی) ۱۸
شرح دستور معما (معما، فارسی) ۵۹۰
شرح دعاء العديلة (دعا، عربی) ۱۱۱
شرح ديباجة الرسالة الجعفرية (فقه، عربی) ۶۵۹
شرح رساله ذهبية (حديث، پزشكی، فارسی) ۵۱۱
شرح رسالة المعما باسماء الله التسعة و التسعين (معما، فارسی) ۵۸۹
شرح الزبدة (اصول فقه، عربی) ۴۰۵
شرح الزوراء، دوانی (فلسفه، عربی) ۶۱۸
شرح الزوراء، لاری (فلسفه، عربی) ۶۲۲
شرح الشافية (صرف، عربی) ۶۸۹
شرح الشبهة جزر الاصم (فلسفه، عربی) ۶۴۰
شرح شرايع الاسلام (فقه، عربی) ۴۶۸
شرح شرح الزوراء (فلسفه، عربی) ۶۲۲

شرح شمسیة الحساب (ریاضیات، عربی) ۵۸۴، ۶۰۳
شرح عضدی (اصول فقه، عربی) ۶۹۳
شرح عقل کل (فلسفه، عربی) ۶۲۲
شرح العوامل لملا محسن (نحو، عربی) ۶۹۷
شرح فرائض الایجاز (فقه شافعی، عربی) ۲۱۷
شرح الفوائد الحکمیة الاثنی عشریة (فلسفه، تصوف، عربی) ۷۴۸
شرح فوائد غیاثیة (ادب، معانی و بیان، عربی) ۵۷۷
شرح القسم الثالث من مفتاح العلوم (بلاغت، عربی) ۱۴۸
شرح قصیدة بدء الامالی (عقاید، عربی) ۳۸۹
شرح قصیدة البردة، ؟ (ادب، عربی) ۱۰۲
شرح قصیدة البردة، شیخزاده (مناقب، عربی) ۱۵
شرح قصیدة البردة، شیرازی (ادب، عربی) ۵۳۰
شرح قصیدة الخمریة، کمال پاشازاده (ادب، تصوف، عربی) ۱۸
شرح قصیدة خمریه ابن فارض، جامی (عرفان، فارسی) ۵۷۲
شرح قصیدة یقول العبد (عقاید، عربی) ۳۸۹
شرح القواعد (فقه، عربی) ۴۱۸
شرح الکافی، ملا صالح مازندرانی (حدیث، عربی) ۲۹۲، ۳۷۵، ۳۷۶
شرح الکافیة للجامی (نحو، عربی) ۲۶۵
شرح کبری در منطق (منطق، فارسی) ۲۴۱
شرح کلمة التوحید (حدیث، عقاید، عربی) ۹۴
شرح الکواکب الدرّیة فی مدح خیر البریّة، ؟ (ادب، عربی) ۱۰۲
شرح الکواکب الدرّیة فی مدح خیر البریّة، شیخزاده (ادب، عربی) ۱۵
شرح الکواکب الدرّیة فی مدح خیر البریّة، شیرازی (ادب، عربی) ۵۳۰
شرح مثنوی اسماءالله (معما، فارسی) ۵۸۹
شرح مختصر الاصول (اصول فقه، عربی) ۶۹۳
شرح مختصر الزبدة (اصول فقه، عربی) ۴۰۵
شرح مختصر منار الانوار (اصول فقه، عربی) ۴۰۵
شرح مختصر منتهی السؤل و الامل (اصول فقه، عربی) ۶۹۳
شرح المشاعر (فلسفه، عربی) ۳۶۲
شرح مصابیح السنة (حدیث، عربی) ۴۶۵
شرح المصباح (نحو، فارسی) ۶۵۷

شرح معمای نود و نه نام خدا (معما، فارسی) ۵۸۹
شرح مقدمات الحدائق (اصول فقه، عربی) ۷۵۷
شرح المقدمة فی النحو (نحو، عربی ـ فارسی) ۲۷۸
شرح الملخّص، جرجانی (اخترشناسی، عربی) ۱۷۹
شرح الملخّص، قاضی‌زاده (اخترشناسی، عربی) ۲۷۹
شرح المنار (اصول فقه، عربی) ۴۰۵
شرح منهاج الوصول الی علم الاصول (اصول فقه، عربی) ۴۷۲
شرح المواقف (عقاید، عربی) ۴۵۷
شرح موجز القانون (پزشکی، عربی) ۳۲۵
شرح نجاة العباد (فقه، عربی) ۳۴۶
شرح وقایة الروایة (فقه حنفی، عربی) ۴۲۱
شرح هدایة الحکمة، منلازاده (فلسفه، عربی) ۵۵۷
شرح هدایة الحکمة، میبدی (فلسفه، عربی) ۵۳۹
شرح هیئت قوشچی (اخترشناسی، فارسی) ۶۹۸
الشریفیة (لغت، عربی) ۸۹
الشریفیة (منطق، عربی) ۵۶۵
الشک و السهو فی الصلوة (فقه، عربی) ۶۷۱
شمائل النبی (حدیث، عربی) ۷۱۹
الشمائل النبویة و الخصائل المصطفویة (حدیث، عربی) ۷۱۹
الشمسیة فی الاصول الحسابیة (حساب، عربی) ۱۸۰
الشمسیة فی القواعد المنطقیة (منطق، عربی) ۸۶
الشموس و العکوس (عقاید، عربی) ۵۶۳
شناسایی رگهای مضروب بدن (پزشکی، فارسی) ۲۶
شوارق الالهام فی شرح تجرید الکلام (کلام، عربی) ۴۷۹
الصحاح فی اللغة (لغت، عربی) ۴۷۰
صحیفة اهل البیت (حدیث، عربی) ۵۰۴
صحیفة الرضا علیه‌السلام (حدیث، عربی) ۲۱۴
صحیفة الرضا علیه‌السلام (حدیث، عربی) ۵۰۴
الصحیفة السجادیة (دعا، عربی) ۲۸۸
الصحیفة العلویة و التحفة المرتضویة (دعا، عربی) ۶۶۲
صحیفة المتقین و منهج الیقین (حدیث، فارسی) ۴۸۹
صد پند (اخلاق، فارسی) ۱۹۵، ۳۶۶

صد و سی مسئله (عقاید، فقه، فارسی) ۳۹۱
صرف (صرف، فارسی) ۱۵۷
صرف فارسی (صرف، فارسی) ۵۵۲
صفوة الزبد (فقه شافعی، عربی) ۷۷۱
الصلاة الفیضیة (دعا، عربی) ۱۲۱
صلوات دوازده امام علیهم‌السلام (دعا، عربی) ۱۲۱
الصلواة الکبری (دعا، عربی) ۱۲۱
الصلواة المحمدیة (دعا، عربی) ۱۲۱
صلواتیه، ؟ (دعا، عربی) ۴۹۱
صلواتیه، ابن عربی (دعا، عربی) ۱۲۱
الصومیة (فقه، عربی) ۲۰۰
صورت و معنی (تصوف، فارسی) ۵۹۹
صیغ العقود و الایقاعات (فقه، عربی) ۶۷۵
ضیاء المعنویة علی مقدمة الغزنویة (فقه حنفی، عربی) ۴۴۹
الطارقیة (علوم قرآن، عربی) ۲۸۵
الطب الجدید الکیمیایی (پزشکی، عربی) ۵۲۸، ۵۲۹
الطب الکیمیایی (پزشکی، عربی) ۵۲۸، ۵۲۹
الطب المنصوری (پزشکی، عربی) ۴۱۰
الطلایعیة (عقاید، عربی) ۲۶۹
طوالع الانوار من مطالع الانظار (کلام، عربی) ۷۱۶
الطهارة، کرکی (فقه، عربی) ۲۵۶
طیف الانشاء (ادب، عربی) ۵۳۲
ظاهر و باطن (تصوف، فارسی) ۵۹۹
ظفرنامه (اخلاق، فارسی) ۲۷۱، ۳۸۴
العجالة (منطق، عربی) ۵۲۶
عدالت (اخلاق، فارسی) ۶۲۶
عرشیة (فلسفه، کلام، عربی) ۳۵۷
عروض (عروض، فارسی) ۵۴۸
عروض سیفی (عروض، فارسی) ۵۵۰
عروق مقصوده (پزشکی، فارسی) ۲۶
العروة الوثقی (تفسیر، عربی) ۶۵
العریضة المهدویة (کلام، عربی) ۴۱۳
العقاید، حسینی قاینی (کلام،عربی) ۲۹۵
عقاید، خاتون‌آبادی (عقاید، فارسی) ۶۷۷
عقاید الشیعة (عقاید، عربی) ۱۷۴
عقد الفرائد فی شرح القصائد (مناقب و مراثی، عربی ـ فارسی) ۶۸۸
عقد اللئالی (گوناگون، فارسی) ۷۶۸
العقیدة الکافیة (عقاید، عربی) ۱۷۴
عکوس ملکیة و شموس فلکیة (عقاید، عربی) ۵۶۳
علاج الاطفال (پزشکی، عربی) ۱۳
علوم غریبه (فارسی) ۵۹۶

علة تكبير المكيين من آخر والضحى الى آخر القرآن (قرائت، علوم قرآن، عربی) ۶۹۶
العمادية (فلسفه، عربی) ۵۵
عمدة الطالب الصغير المشعشعية (انساب، عربی) ۲۸۶
عمدة الطالب فی انساب آل ابی‌طالب (انساب، عربی) ۲۸۶
عين البكاء (سيره، تاريخ، فارسی) ۴۹۰
عين الحيوة، شيخ بهايی (تفسير، عربی) ۶۷
عين الحيوة، مجلسی (علوم قرآن، فارسی) ۷۱۷
عين العبرة فی غبن العترة (مناقب، عربی) ۳۲۸
عيون التجارب (متفرقات، عربی) ۵۲۹
عيون المسائل (فقه، عربی) ۱۹۶
عيون الوصول الى علم الاصول (اصول فقه، عربی) ۷۳۱
غاية الاتقان فی تدبير بدن الانسان (پزشكی، عربی) ۵۲۸، ۵۲۹
غاية المرام فی شرح تهذيب الاحكام (حديث، عربی) ۳۱۲، ۳۱۳، ۳۹۴
غاية النهاية (تراجم، عربی) ۷۶۹
غرائب الاخبار و نوادر الآثار (حديث، عربی) ۵۱۸
غرر الحكم و درر الكلم (حديث، عربی) ۲۴۲، ۶۳۱
غرر الفرائد و درر القلائد (ادب، عربی) ۳۹۵
غريب القرآن، سجستانی (علوم قرآن، عربی) ۱۵۳
غريب القرآن، طريحی (علوم قرآن، عربی) ۵۱۹
غزليات ادیب گلپايگانی (ادب، فارسی) ۴۰
غزليات حلاّج (ادب، فارسی) ۴۶
غزليات شاطر عباس قمی (ادب، فارسی) ۵۲
الغناء فی الطب (پزشكی، عربی) ۷۱۱
الغنی و المنی (پزشكی، عربی) ۷۱۱
غنية المتملی فی شرح منيه المصلی (فقه حنفی، عربی) ۴۵۲
الغيبة (حديث، عربی) ۲۷۶
فائدة فی احوال النعمانی (رجال، عربی) ۲۷۵
فارسی هيئت (اخترشناسی، فارسی) ۵۳۸، ۶۴۴
فارغ نامه (مدايح، فارسی) ۱۳۱
فانوس خيال فی تحقيق وجود عالم المثال (فلسفه، عربی ـ فارسی) ۵۵۸
الفانيد فی حلاوة الاسانيد (رجال، عربی) ۶۴۹
الفتاوی التاتارخانية (فقه حنفی، عربی) ۴۵۴

فتح الوهاب بشرح الآداب (منطق، عربی) ۶۴۴
الفخریة فی امر النیة فی تمام العبادات (فقه، عربی) ۶۶۶
الفرائض (فقه، عربی) ۷۱۳
فرحة الغری بصرحة الغری (تاریخ، عربی) ۷۲۰
فرسنامه، ؟ (دامپزشکی، فارسی) ۵۰۸
فرسنامه، صفی (دامپزشکی، فارسی) ۵۰۶
فرس نامه، نظام‌الدین (طبیعیات، فارسی) ۲۲۲
فرسنامه منظوم، ؟ (دامپزشکی، فارسی) ۵۰۸
فرسنامه منظوم، صفی (دامپزشکی، فارسی) ۵۰۶
الفرقة الناجیة (عقاید، عربی) ۲۵۰
فرهنگ جهانگیری (لغت، فارسی) ۴۸۱
فرهنگ عربی ـ فارسی (لغت، عربی ـ فارسی) ۸۹
فرهنگ عربی ـ فارسی (لغت، عربی ـ فارسی) ۵۵۱
فرهنگ لغات شایع (لغت، عربی ـ فارسی) ۷۰۹
فرهنگنامه (لغت، فارسی) ۵۸۷
فرهنگ هندی به فارسی (پزشکی، فارسی ـ هندی) ۵۴۷
فریدة الاصقاع فی ترجمة سلوان المطاع (اخلاق، فارسی) ۶۳۰
الفصول (فلسفه، عربی) ۵۲۵
فصول الاحکام فی اصول الاحکام (فقه حنفی، عربی) ۴۵۰
الفصول الایلاقیة (پزشکی، عربی) ۲۵۱
فصول العمادی (فقه حنفی، عربی) ۴۵۰
الفصول المختارة من العیون و المحاسن (اعتقادات، عربی) ۳۶۸
فضائل رجب (حدیث، عربی) ۶۴۸
فضل الصلاة علی النبی (دعا، فارسی) ۷۱۴
فضل الصلوات (دعا، فارسی) ۷۱۴
فضل صلوات بر پیامبر (صلی‌الله علیه و آله وسلم) (حدیث، فارسی ـ عربی) ۲۰۱
فضل صلوة الجماعة (فقه، عربی) ۶۶۸
فقه استدلالی (فقه، فارسی) ۷۶۳
الفقهیة المستطرفة (فقه، عربی) ۵۳۶
فواید الاخیار (پزشکی، فارسی) ۵۴۵، ۵۴۶
الفوائد الحائریة الاصولیة العتیقة القدیمة (اصول فقه، عربی) ۶۹۹
الفوائد الحائریة القدیمة (اصول فقه، عربی) ۶۹۹
الفوائد الرجالیة، ؟ (رجال، عربی) ۵۹۸

الفوائد الرجالیة، وحید بهبهانی (رجال، عربی) ۷۰۰
الفوائد الضیائیة فی شرح الکافیة (نحو، عربی) ۲۶۵
الفوائد الغیاثیة (بلاغت، عربی) ۵۷۳
الفوائد الفنارية (منطق، عربی) ۲۲۶
فواید قرآنی (علوم قرآنی، فارسی) ۵۲۰
الفوائد المدنیة فی الرد علی من قال بالاجتهاد و التقلید فی الاحکام الالهیة (اصول فقه، عربی) ۳۲۲
فواید یوسفیه (پزشکی، فارسی) ۵۴۵، ۵۴۶
فهرست کتاب الاشباه و النظائر الفقهیه علی مذهب الحنفیة (فهرست، عربی) ۱۰۶
قانونچه (پزشکی، عربی) ۱۹۱
قرآن کریم ۳۰۳، ۴۳۰، ۴۳۹، ۴۹۹، ۷۰۱
قرائت (قرائت، اردو) ۳۹۰
قرائت (قرائت، فارسی) ۲۴۵
قرائت عاصم (قرائت، فارسی) ۱۵۴، ۲۴۳
قرابادین شفائی (پزشکی، فارسی) ۲۲۷
قرابادین مظفری (پزشکی، فارسی) ۲۲۷
قران علویین (اخترشناسی، فارسی) ۷۲۷
قصاید ازری (ادب، عربی) ۷۲۳
القصائد السبع العلویات (مدایح، عربی) ۱۲۶
القصیدة الاشکنوانیة (ادب، عربی) ۱۲۴
قصیدهٔ إلتجائیه (ادب، فارسی ـ عربی ـ ترکی) ۲۰
القصیدة الحبسیة الاشکنوانیة (ادب، عربی) ۱۲۴
قصیده در انتقاد از اوضاع عدلیه (ادب، طنز، فارسی) ۳۲
قصیده در محاکمه سیّد ابراهیم لاریجانی و سیّد الحکماء لاریجانی (ادب، فارسی) ۵۱
قصیده درهم جوش (ادب، طنز، فارسی) ۴۳
القصیدة الرائیة لابن مخلوق (مدایح، عربی) ۸۲
قصیده شکوائیه (ادب منظوم، فارسی) ۵۰۹
القصیدة العینیة الحمیریة (مدایح، عربی) ۱۲۵
قصیدة الفرزدق (مدایح، عربی) ۱۲۷
قصیدة فی مدح امیرالمؤمنین علی علیه‌السلام (مدایح، عربی) ۸۳
قصیدة فی مدح الائمة علیهم‌السلام رداً علی قصیدة کثیر عزّة فی حال کیسانیة (مدایح، عربی) ۱۸۷
قصیدة فی معجزة الرّسول صلی‌الله علیه و آله وسلم (مدایح، عربی) ۸۲
قصیدة فی مناقب الائمة علیهم‌السلام رداً علی قصیدة ابی‌حفصة مروان بن سلیمان (مدایح، عربی) ۱۸۸

قصیدة لامیة فی مدح الامام علی بن ابی‌طالب علیه‌السلام (مدایح، عربی) ۸۱
القصیدة المسیحیة (فی مدح امیرالمؤمنین علیه‌السلام) (مدایح، عربی) ۱۲۶
القصیدة المیمیّة فی مدح الامام علی بن الحسین علیهماالسلام (مدایح، عربی) ۱۲۷
القصیدة النونیة (فی مدح امیرالمؤمنین علیه‌السلام) (مدایح، عربی) ۱۲۶
القصیدة الیائیة فی مدح علی علیه‌السلام (مدایح، عربی) ۸۳
قطعه زشت و زیبا (ادب، طنز، فارسی) ۳۳
قنیة المنیة لتتمیم الغنیة (فقه حنفی، عربی) ۴۹۶
قواعد اعمال بطریقه علم جفر (جفر، فارسی) ۴۰۰
القواعد و الفوائد (فقه، عربی) ۲۸۰
قوامع الفضول عن وجوه حقایق علم الاصول (اصول فقه، عربی) ۷۷۰
قوامع الفضول فی علم الاصول (اصول فقه، عربی) ۷۷۰
قوانین الاصول (اصول فقه، عربی) ۴۴۵
قوانین المحکمة فی الاصول (اصول فقه، عربی) ۴۴۵
القول المختصر فی علامات المهدی المنتظر (عج) (عقاید، عربی) ۴۶۴
قیصرنامه (تاریخ، فارسی) ۳۱۱
کارنامه صاحبقران ثانی (اخترشناسی، فارسی) ۴۷۵
کبری در منطق (منطق، فارسی) ۲۳۹
کتاب الاسماء (لغت، عربی ـ فاسی) ۵۷۹
کتاب اشنوطاس فی القمر و ما یعمل فی منازله (احکام نجوم، عربی) ۶۳۳
کتاب الرجال (رجال، عربی) ۶۵۵
کتاب شی (فلسفه، عربی) ۵۲۴، ۶۴۱
کتاب سلام بن ابی‌عمرة (حدیث، عربی) ۳۳۰
کتاب الطیف (ادب، عربی) ۵۳۲
کتاب فکّر (مواعظ و حکم، عربی) ۱۶۷
کتاب فی بدء الخلق و الحثّ علی الاعتبار (مواعظ و حکم، عربی) ۱۶۷
کتاب فی الفقه (فقه، فارسی) ۷۶۳
کتاب اللباس (آداب و سنن، فارسی) ۳۹۰
کثیر الشک (فقه، عربی) ۶۷۱
کحل الابصار (فلسفه، عربی) ۴۳۱
الکشاف عن حقایق غوامض التنزیل و عیون الاقاویل فی وجوه التأویل (تفسیر، عربی) ۴۳۳
کشف القناع عن اسرار الشکل القطا (هندسه، عربی) ۵۱۴

الکشکول فیما جری لآل الرسول (کلام، عربی) ۲۹۴
کفایة الایتام (فقه، فارسی) ۷۶۱
کلمات و مناقب شیخ صفی‌الدین اردبیلی (مناقب، ترکی) ۴۱۴
الکناش المنصوری (پزشکی، عربی) ۴۱۰
کنز الحقائق و المعارف (مواعظ و حکم، عربی) ۱۶۷
کنز الذهب (حدیث، پزشکی، فاسی) ۵۱۱
کنز الفوائد فی حل مشکلات القواعد (فقه، عربی) ۴۱۸
کنوز المعزمین (علوم غریبه، فاسی) ۴۰۱
کواشف الحجب عن مشکلات الکتب (اصول فقه، عربی) ۳۵۳
الکواکب الضیائیة فی شرح الزبدة البهائیة (اصول فقه، عربی) ۴۴۳
کهف الوری (فقه، عربی) ۴۱۱
گزیده عین الحیوة (علوم قرآن، فارسی) ۷۱۷
گل جعفری (حدیث، فارسی) ۵۰۹
گنجینه الاسرار (ادب، فارسی) ۴۲
گوهر مراد (کلام، فارسی) ۶۹۰
گوی و چوگان (ادب، فاسی) ۲۲۵
لباس سید البشر (آداب و سنن، فارسی) ۳۹۰
لب الالباب فی مراسم الاعراب (نحو، عربی) ۶۵۶
لسان التنزیل (علوم قرآن، لغت، عربی ـ فارسی) ۵۰۵
لسان المتعلمین (نحو، عربی) ۶۹۷
لطایف قدرخانی (معارف، فاسی) ۳۸۳
لغات القرآن (علوم قرآن، عربی ـ فاسی) ۵۲۱
لمحات من نفحات القدس (تصوف، تراجم، فارسی) ۴۷۱
لمعات القدسیة (حدیث، فارسی) ۴۹۴
لوامع الاحکام (فقه، عربی) ۷۷۱
لوامع الاسرار فی شرح مطالع الانوار (منطق، عربی) ۳۰۱
لوامع انوار الکشف و الشهود علی قلوب ارباب الذوق و الجود (عرفان، فارسی) ۵۷۲
لوامع النکات (فقه، عربی) ۷۷۱
لیلی و مجنون (ادب، فارسی) ۲۲۴
مائة منقبة من مناقب علی علیه‌السلام (مناقب، عربی) ۲۰۳
ماسه بندی (علوم غریبه، فارسی) ۵۷۸، ۵۸۶
المباحث المشرفیة (کلام، فلسفه، عربی) ۱۳۹، ۴۲۲

مبحث فی القوی النفسانیة (فلسفه، عربی) ۵۲۵
المبسوط (فقه، عربی) ۴۴۰
مثلثات منظوم (لغت، فارسی) ۷۰۹
مثنوی عربی در شام (ادب منظوم، فارسی) ۵۴۲
مثنوی فرسنامه (دامپزشکی، فارسی) ۵۰۶
مثنوی مدخل منظوم (اخترشناسی، فارسی) ۱۸۲
مثنوی مصاب (ادب، طنز، فارسی) ۳۶
مثنوی معنوی (ادب منظوم، فارسی) ۳۹۳، ۴۴۲
المجالس (مواعظ، عربی) ۷۷۵
المجالس الوعظیه (مواعظ، عربی) ۷۷۵
المجتنی من الدعا المجتبی (دعا، عربی) ۳۰۵
مجمع الدرر (گوناگون، عربی) ۷۵۰
مجمع الفائدة و البرهان فی شرح ارشاد الاذهان (فقه، عربی) ۳۹۲
مجمل الاصول فی احکام النجوم (اخترشناسی، عربی) ۷۳۷
مجموعه اشعار مهوش (ادب، فارسی) ۳۴
مجموعة الرسائل (ادب، نامه نگاری، عربی) ۷۲۸
مجموعه شعر (ادب منظوم، فارسی) ۴۹۵
مجموعة شعریّة (ادب، عربی) ۲۳۵
مجموعه قصاید در مدح اقبال الدوله (ادب منظوم، فارسی - ترکی - عربی) ۷۴۴
محاضرة الاوائل و مسامرة الاواخر (متفرقات، عربی) ۲۱۵
محضر الشّهود فی ردّ الیهود (عقاید، فارسی) ۶۱
مختصر اصل علاء بن رزین (حدیث، عربی) ۳۳۳
مختصر عروض (عروض، فارسی) ۵۴۸
مختصر غایة النهایة (تراجم، عربی) ۷۶۹
مختصر فصل الخطاب (حدیث، فارسی) ۲۸۹
المختصر فی علم الاستطرلاب (اخترشناسی، فارسی) ۶۳۴
المختصر فی معرفة اسطرلاب زورقی (اخترشناسی، فارسی) ۶۳۵
مختصر کتاب الارشاد للمفید (مناقب، عربی) ۲۰۲
مختصر من معرفة الاسطرلاب (اخترشناسی، فارسی) ۶۳۴
مختصر منهج الفصاحة (حدیث، فارسی) ۴۹۸
المدخل فی علم النجوم (اخترشناسی، عربی) ۷۳۷
مدخل منظوم (اخترشناسی، فارسی) ۱۸۲
مرآت البلهاء (طنز، اخلاق، فاسی) ۵۰۶

مراسلة الوطواط مع الایلاقی (منطق، عربی) ۶۱۱
مرشد العوام (فقه، فارسی) ۷۲۴
مرقاة الوصول الی علم الاصول (اصول فقه، عربی) ۸۴
مسار الشیعة (تاریخ، عربی) ۲۱۲، ۶۶۳
مسالک الافهام الی تنقیح شرایع الاسلام (فقه، عربی) ۳۹۶
مسائل ابن طی (فقه، عربی) ۶۳۶
المسائل الحکمیة (فلسفه، عربی) ۲۸
المسائل الشامیة الاولی (فقه، عربی) ۶۶۹
المسائل الشامیة فی فقه الامامیة (فقه، عربی) ۶۶۹، ۶۷۰
مسائل علی بن جعفر (حدیث، عربی) ۳۳۳
المسائل الفقهیة (فقه، عربی) ۶۳۶
المسائل الفقهیة العامة البلوی من کتاب الطهارة (فقه، عربی) ۲۵۶
المسائل المتفرقة (فلسفه، عربی) ۶۳۸
المسائل المستخرجة من المسائل الست الجبریة (جبر، عربی) ۱۸۱
المسائل و اجوبتها فی الحکمة (فلسفه، عربی) ۲۸
المستجاد من کتاب الارشاد (مناقب، عربی) ۲۰۲
المستخلص (علوم قرآن، فارسی) ۲۸۳
مستقصی المرام فی شرح تحریر الاحکام (فقه، عربی) ۴۰۴
مسمّط در مدح امیرالمؤمنین علیه‌السلام (ادب، فارسی) ۴۹
مسمّط در مدح عباس افندی (ادب، فارسی) ۳۸
مسمّط در مدح واپور (ادب، طنز، فارسی) ۲۴
مسند الرضا علیه‌السلام (حدیث، عربی) ۵۰۴
مسئلة الجذر الاصم (فلسفه، کلام، عربی) ۶۲۴، ۶۲۵
مسئلة فی النفس (فلسفه، عربی) ۶۶۶
مشکاة الانوار در فضائل و آداب قرائت قرآن (علوم قرآن، فارسی) ۷۱۷
مشکاة الوری (فقه، عربی) ۹۱
مصاب (ادب، طنز، فارسی) ۳۶
مصباح الساطع فی شرح مفاتیح الشرایع (فقه، عربی) ۴۰۶
مصباح اللباب فی شرح خلاصة الحساب (ریاضیات، فارسی) ۶۷۶
مضمار دانش (طبیعیات، فارسی) ۲۲۲
مظهر البینات و مظهر الدلالات (حدیث، فارسی) ۵۰۱

معادن الحکمة فی مکاتیب الائمة (ادب، حدیث، عربی) ۳۰۷
معارج التقی لمن اراد کمال التقوی (حدیث، عربی) ۲۱۵، ۲۹۳، ۶۵۹
معالجات الامراض العارضة للاطفال (پزشکی، عربی) ۱۳
معانی افعال الصلوة (فقه، عربی) ۵۶۸
معایب و محاسن قرائت (قرائت، عربی) ۲۶۴
معرفت تقویم، ؟ (اخترشناسی، فارسی) ۱۶۲، ۱۶۴
معرفة التقویم (اخترشناسی، تقویم، عربی) ۵۸۵
معلّم المبتدی و مذکر المنتهی (قرائت، فاسی) ۲۴۷
المعمّیات (معما، عربی) ۱۸۶
معیار الاشعار (عروض، فارسی) ۱۷۷
معین الخواص (فقه، عربی) ۲۲۹
مغالطات (منطق، عربی) ۶۲۹
مفاتیح الغیب (سنن و آداب، استخاره، فارسی) ۶۰۷
مفتاح اخلاق مظفری (طنز، اخلاق، فارسی) ۵۰۶
مفتاح الاسامی (معما، فارسی) ۷۲۸
مفتاح الباب الملحق بمختصر المصباح (عقاید، عربی) ۶۶۰
مفتاح الجناح (دعا، فارسی ـ عربی) ۶۹
مفتاح اللباب فی شرح خلاصة الحساب (ریاضیات، فارسی) ۶۷۶
مفردة قرائت ابن عامر (قرائت، عربی) ۲۶۲
مفرده قرائت ابن کثیر (قرائت، عربی) ۲۶۰
مفردة قرائت ابی‌عمرو (قرائت، عربی) ۲۶۱
مفرده قرائت حمزه (قرائت، عربی) ۲۶۳
مفردة قرائت کسائی (قرائت، عربی) ۲۶۳
مفرده قرائت نافع (قرائت، عربی) ۲۵۹
المفصل فی صناعة الاعراب (نحو، عربی) ۲۵۲
المفصل فی النحو (نحو، عربی) ۲۵۲
المفید فی علم التجوید (تجوید، عربی) ۱۶۰
مقابس الانوار و نفایس الاسرار فی احکام النبی المختار و عترته الاطهار (فقه، عربی) ۴۵۳
مقاصد عالمگیری (گوناگون، فارسی) ۲۹۹
مقاله ادیب الممالک (ادب، طنز، فارسی) ۳۲
مقالة فی ان النفس الانسانیة ابدیة الوجود (فلسفه، عربی) ۶۱۵
مقال فی بقاء النفس و ابدیتها (فلسفه، عربی) ۶۱۵
المقتصر من شرح المختصر (فقه، عربی) ۲۷۳
مقتل (مقتل، فارسی) ۱۵۲
مقدمة الادب (لغت، عربی ـ فارسی) ۵۷۹

مقدمة فی معانی افعال الصلوة (فقه، عربی) ۵۶۸
مقدمة الواجب، خوانساری (اصول فقه، عربی) ۲۳۳
مقدمة الواجب، شریف العلماء (اصول فقه، عربی) ۱۳۷
مقصود الانام فی شرح تهذیب الاحکام (حدیث، عربی) ۳۱۴
مکاتبات (ادب، تاریخ، فارسی) ۷۷۸
مکاتیب الرشید الوطواط الی شرف الزمان الایلاقی (منطق، عربی) ۶۱۱
مکتوبات مولانا جلالدین رومی (ادب، عرفان، فارسی) ۲۸۱
ملاذ الاوتاد فی تقریر بحث الاستاد (اصول فقه، عربی) ۵۶۲
مناجات (دعا، عربی) ۲۴۰
منازل الانسان (معارف، اخلاق، عربی) ۳۱۹
منازل القمر (احکام نجوم، عربی) ۶۳۳
مناسک الحج (فقه، عربی) ۲۵۴
مناسک حج، ؟ (فقه، فارسی) ۵۳۴
مناسک حج، شفتی (فقه، فارسی) ۵۱۲
مناسک الحج الکبیر (فقه، عربی) ۲۵۴
مناط الاحکام (اصول فقه، عربی) ۶۴۲
مناظرة المأمون (عقاید، عربی) ۲۰۷
مناظرة المجنون مع الفقیه المخالف (عقاید، عربی) ۲۰۴
مناقب ابوحنیفه (تراجم، فارسی) ۲۵۸
مناهج الاحکام (فقه، عربی) ۷۰۴
المناهج الحائریة (اصول فقه، عربی) ۵۰۰
منتخب اصول الکافی (حدیث، عربی) ۴۴۶
منتخب انوار سهیلی (ادب، فارسی) ۱۷
منتخب بحار الانوار (اخلاق، تفسیر، فارسی ـ عربی) ۱۲۳
منتخب بیست و دو کلمه از تورات (حدیث، فارسی) ۱۱۴
منتخب تبصرة العوام (کلام، فارسی) ۵۴۳
منتخب جامع الاخبار (حدیث، عربی) ۲۹۳
منتخب زبدة التصانیف (تاریخ معصومین، فارسی) ۵۲۳
منتخب نزهة الکرام (مناقب، عربی) ۱۹۰
منشآت، ؟ (ادب، فارسی) ۵۴۴
منشآت، برهان (ادب، فارسی) ۱۷۱
المنصف من الکلام علی مغنی ابن هشام (نحو، عربی) ۴۵۵
المنصوری فی الطب (پزشکی، عربی) ۴۱۰
منظومه‌ای در لغت (لغت، فارسی) ۷۰۹
منظومه در صلوات بر چهارده معصوم (دعا، فارسی) ۴۹۱

منظومه عربی در شام (ادب منظوم، فارسی) ۵۴۲
منظومة فی الصرف (صرف، عربی) ۵۶۴
منظومة فی الفقه (فقه، عربی) ۵۳۶
من لا یحضره الفقیه (حدیث، عربی) ۴۸۷
منهاج المحققین (تصوف، فارسی) ۶۰۰
منهج الاجتهاد (فقه، عربی) ۴۶۸
منهج الفصاحة فی شرح نهج‌البلاغة (حدیث، فارسی) ۴۹۸
منیة اللبیب فی شرح التهذیب (اصول فقه، عربی) ۴۲۲
المواعظ (تصوف، فقه، عربی) ۴۱۷
مواعظ (حدیث، فارسی ـ عربی) ۱۱۹
مواعظ ماه رمضان (مواعظ، فارسی) ۱۱۹
مواعظ منتخب (اخلاق، تفسیر، فارسی ـ عربی) ۱۲۳
موالید الائمه و وفیاتهم (تاریخ، عربی) ۶۶۴
الموالید و الوفیات للائمة المعصومین علیهم‌السلام (تاریخ، عربی) ۱۵۰
مواهب علیّه (تفسیر، فارسی) ۴۷۸
الموجز اللطیف فی علم الصرف و التصریف (صرف، عربی) ۵۶۴
مهج الدعوات و منهج العنایات (دعا، عربی) ۳۰۴
المیامر (پزشکی، عربی) ۳۷۱
میزان الاشعار (عروض، فارسی) ۵۵۰
میزان التائبین (عقاید، عربی) ۹۶
میزان الحساب (ریاضیات، فارسی) ۵۳۹
الناسخ و المنسوخ (علوم قرآن، عربی) ۷۰
النافع یوم الحشر فی شرح الباب الحادی عشر (کلام، عربی) ۷۶
نتائج الافکار (اصول فقه، عربی) ۲۶۷
نتیجة الطب (پزشکی، ترکی) ۳۹۸
نتیجة العالم لنفع العالم (کلام، فارسی ـ عربی) ۳۶۷
نجاة العباد (فقه، عربی) ۷۱۳
نجاة المومنین فی اصول الدین (عقاید، اخلاق، فارسی) ۵۲۷، ۷۳۹
نخبة العقول فی علم الاصول (اصول فقه، عربی) ۵۶۲
نخود فولاد (منطق، عربی) ۵۲۶
نزهة الابرار و نخبة الاخبار فی سیرة النبی المختار (سیره، فارسی) ۴۷۴
نزهة الخاطر و سرور الناظر (علوم قرآن، عربی) ۲۷۲، ۵۱۹
نزهة القلوب (علوم قرآن، عربی) ۱۵۳
نسب پیامبر اعظم صلی‌الله علیه و آله وسلم (انساب، عربی) ۵۲۲
نسب عبدالعظیم الحسنی (تراجم، مناقب، عربی) ۳۳۱

نصاب الصبیان (لغت، عربی ـ فارسی) ۵۵۰
نصاب عربی ـ فارسی (لغت، عربی ـ فارسی) ۵۵۱
نصایح الشیعة (حدیث، عربی) ۵۲۷
نصایح لقمان (اخلاق، فارسی) ۱۹۵، ۳۶۶
نفایس الفنون و عرایس العیون (دانشنامه، فارسی) ۵۲۲
النفس (فلسفه، عربی) ۵۲۵
النفس علی سنة الاختصار (فلسفه، عربی) ۵۲۵
نقد الرجال (رجال، عربی) ۳۰۹، ۳۴۷
نقطه فولاد (منطق، عربی) ۵۲۶
نوادر علی بن اسباط کوفی (حدیث، عربی) ۳۳۱
نور البصائر فی حل مشکلات المشاعر (فلسفه، عربی) ۳۶۲
نوریه (عرفان، فارسی) ۴۳۵
نهایة التدریب فی نظم غایة التقریب (فقه شافعی، عربی) ۷۷۲
نهایة الوصول الی علم الاصول (اصول فقه، عربی) ۴۴۵
نیل المرام فی الفقه و الاحکام (فقه، فارسی) ۷۵۴
النیة (فقه، عربی) ۲۵۵
واجبات الصلوة (فقه، عربی) ۶۶۷
الواحد لا یصدر منه الاّ الواحد (فلسفه، عربی) ۵۷۲، ۶۲۷
وافوریه (ادب، طنز، فارسی) ۲۴
الوجیزة (رجال، عربی) ۵۹۷
الوجیزة فی التجوید (تجوید، عربی) ۱۵۹
الوجیزة فی علم الدرایة (درایة، عربی) ۱۳۴، ۵۶۶
وجیزة فی فرض الصلوة (فقه، عربی) ۱۷۳
الوشی المرقوم و الدر المنثور و المنظوم (ادب، عربی) ۵۳۳
وصول الاخیار الی اصول الاخبار (درایة، عربی) ۱۳۲
ولایت نامه (مدایح، فارسی) ۱۳۱
الهدایة (فقه حنفی، عربی) ۴۲۸
الهدایة فی شرح البدایة (فقه حنفی، عربی) ۴۲۸
الهدایة و الضلالة (علوم القرآن، عربی) ۲۰۶
الهدیه (فلسفه، عربی) ۵۲۵
هزار و یک نام خدا (عرفان، فارسی) ۴۰۲
هفت اقلیم (جغرافیا، فارسی ـ عربی) ۷۴
هیئت فارسی (اخترشناسی، فارسی) ۵۳۸، ۶۴۴
ینابیع الولایة (فقه، فارسی) ۷۰۶

فهرست پدیدآورندگان

آشتیانی، محمدمؤمن بن محمدحسین نخعی ۷۰۵
آقا جمال خوانساری، محمد بن حسین ۶۸۲
آقا حسین بن جمال‌الدین محمد خوانساری ۲۳۳
آقا کوچک، مهدی بن محمد نراقی ۴۶۶
آقسرائی، محمد بن محمد ۳۲۴
آمدی، عبدالواحد بن محمد ۲۴۲، ۶۳۱
آملی، حیدر بن علی حسینی ۲۹۴
آملی، محمد بن محمود ۵۲۲
آملی، محمدکاظم بن محمد ۴۴۶
ابراهیم بن حسین حسینی همدانی ۵۷۲، ۶۲۷
ابراهیم بن حسین کورانی ۹۲
ابراهیم بن سلیمان قطیفی بحرانی ۲۵۰
ابراهیم بن علی کفعمی ۳۵۶
ابراهیم بن محمد حلبی ۴۵۲
ابراهیم بن محمد طرابلسی «سبط ابن العجمی» ۷۳۴، ۷۵۶، ۷۶۲
ابراهیم تمیمی «ابواسحاق» ۲۰۹
ابن ابی‌الحدید، عبدالحمید بن هبةاله ۱۲۶
ابن بارزی، هبةالله بن عبدالرحیم ۷۷۳
ابن الجوزی، عبدالرحمن بن علی ۷۷۶
ابن الجوزی، یوسف بن عبدالرحمن ۴۰۸
ابن حجر عسقلانی، احمد بن علی ۶۴۸
ابن حجر هیتمی، احمد بن محمد ۴۶۴
ابن خالویه، حسین بن احمد ۲۸۵
ابن خشاب یمنی، محمد بن احمد ۵۸۱
ابن خلف تبریزی، محمدحسین بن خلف برهان ۵۴۹
ابن داود، حسن بن علی حلّی ۶۵۵
ابن سلوم، صالح بن نصرالله حلبی ۵۲۸، ۵۲۹
ابن سینا، حسین بن عبدالله ۲۸، ۲۹، ۴۰۱، ۵۲۴، ۵۲۵، ۶۱۳، ۶۱۴، ۶۴۱

ابن شاذان، محمد بن احمد ۲۰۳
ابن طاووس حلّی، احمد بن موسی ۳۲۸
ابن طاووس حلّی، عبدالکریم بن احمد بن موسی ۷۲۰
ابن طاووس حلّی، علی بن موسی ۳۰۴، ۳۰۵
ابن طی، علی بن محمد عاملی فقعانی ۶۳۶
ابن عربی، محمد بن علی اشبیلی، «محیی‌الدین» ۱۲۱
ابن عنبه، احمد بن علی حسنی ۲۸۶
ابن فهد حلی، احمد بن محمد ۲۷۳، ۶۶۹، ۶۷۰، ۶۷۱
ابن القضاعی، علی بن احمد ۲۸۹
ابن کمال پاشا، احمد بن سلیمان رومی ادرنوی ۱۸
ابن کمونة، سعد بن منصور ۶۱۵
ابن المتوّج، احمد بن عبدالله بحرانی ۷۰
ابن مخلوق ۸۲
ابن نجیم، زین‌الدین بن ابراهیم مصری ۱۰۶، ۱۰۷
ابواسحاق بن عبدالله کوبنانی ۵۵۲، ۶۰۳
ابوالبقاء بن عبدالباقی حسینی ۲۴۱
ابوبکر بن محمد سیفی عروضی بخارایی ۵۵۰
ابوالحسن «صفا» بن میرزا کاظم ۲۰
ابوسعید، عباد العصفری ۳۳۵
ابوطالب بن ابی‌تراب حسینی قاینی ۲۹۵، ۷۰۶
ابوالفتح بن محمد مخدوم حسینی شریفی عربشاهی ۶۶۰
ابوالفتح نصیر ۳۸۳
ابوالقاسم بن احمد یزدی ۳۷۲
ابوالقاسم بن حسن گیلانی «میرزای قمی» ۲۲۹، ۲۳۰، ۳۴۹، ۴۴۵
ابوالقاسم بن حسین کاشانی ۷۶۸
ابوالقاسم بن علی‌اصغر موسوی گلپایگانی ۱۹۷، ۱۹۸
ابوالقاسم بن محمد حسینی ۱۸۶
ابومعشر جعفر بن محمد بلخی ۷۲۵
ابوالهذیل علاّف، محمد بن هزیل عبدی ۲۰۳
احمد بن ابراهیم دشتکی شیرازی ۱۷۲
احمد بن ابی‌بکر شیرازی ۵۳۰
احمد بن تاج‌الدین حسینی ۷۹
احمد بن حسن جاربردی ۲۷۴
احمد بن حسین رملی شافعی ۷۷۱
احمد بن زین‌العابدین علوی عاملی ۴۳۱
احمد بن سلیمان رومی ادرنوی «کمال پاشازاده» ۱۸
احمد بن عبدالله بحرانی ابن المتوّج ۷۰
احمد بن علی، «ابن حجر» ۶۴۸

احمدبن علی حسنی «ابن عنبه» ۲۸۶
احمد بن علی لاهیجی گیلانی ۴۴۷
احمد بن علی محمد رشتی ۶۳۸
احمد بن عمر دولت‌آبادی «فاضل هندی» ۴۸۳
احمد بن محمدابراهیم اردکانی شیرازی ۳۶۲
احمد بن محمدابراهیم اردکانی یزدی ۴۹۴
احمد بن محمد بن فهد حلّی ۲۷۳، ۶۶۹، ۶۷۰، ۶۷۱
احمد بن محمد خافی حسینی شافعی ۷۲۲
احمد بن محمد شمنی مصری ۴۵۵
احمد بن محمد طبری ۱۳
احمد بن محمد مقدس اردبیلی ۳۹۲
احمد بن محمدمهدی شریف خاتون‌آبادی ۵۵۸
احمد بن محمدمهدی نراقی ۳۵۰
احمد بن محمد هیتمی ۴۶۴
احمد بن محمود هروی خرزبانی ۵۵۷
احمد بن ملا صدرای شیرازی ۲۲۲
احمد بن موسی بن طاووس حلی ۳۲۸
احمد جندی ۶۸۰
احمد سنندجی متخلص به عیشی ۲۹۷
اختیار، محمد بن محمد ۸۸
اخضر، سید علی همدانی ۳۷، ۴۹
ادرنوی، احمد بن سلیمان ابن کمال پاشا ۱۸
ادیب گلپایگانی، محمد بن محمدباقر اشراقی ۴۰
ادیب الممالک فراهانی، محمدصادق بن حسین ۳۲
اربلی، علی بن عیسی ۵۳۲
اردبیلی، حسین بن عبدالحق ۴۹۸
اردکانی شیرازی، احمد بن محمدابراهیم ۳۶۲
اردکانی یزدی، احمد بن محمدابراهیم ۴۹۴
اردوباری، عبدالمطلب بن محمد ۶۹۹
ازدی کرمانی، نصرالله بن محمد ۳۰۰
ازری بغدادی، کاظم بن محمد ۷۲۳
ازمیتی، محمد بن مصطفی «شیخ‌زاده» ۱۵
استرآبادی، علی بن عمادالدین قاری ۱۵۴، ۱۶۱، ۲۴۳، ۲۴۴، ۲۵۹، ۲۶۰، ۲۶۱، ۲۶۲، ۲۶۳
استرآبادی، محمد «شمس‌الدین» ۹۴
استرآبادی، محمدامین بن محمدشریف ۳۲۲
استرآبادی، محمد بن حسن، «نجم الائمه» ۶۸۹
استرآبادی، محمد بن حسین حسینی ۲۷۷
استرآبادی، محمد بن علی ۶۹۱
استرآبادی، محمد بن علی، «رکن‌الدین» ۲۶۸
استرآبادی، محمدصالح بن محمدتقی ۴۱۱

اسدالله بن اسماعیل تستری دزفولی کاظمی ۴۵۳
اسدالله کوبنانی کرمانی ۲۶۶
اسعد بن نصر انصاری ابرزی خنجی لاری ۱۲۴
اسفراینی، طاهر بن محمد شاهفور ۴۸۲
اسفراینی نیشابوری، محمد بن علی ۳۷۱
اسماعیل بن ابی‌الحسن عبّاد طالقانی ۲۰۶، ۳۳۱
اسماعیل بن حسین حسینی جرجانی ۱۶۶، ۳۷۹
اسماعیل بن حماد جوهری ۴۷۰
اسماعیل بن سمیع اصفهانی ۳۵۸، ۳۶۴، ۳۶۵
اسماعیل بن محمد حمیری ۱۲۵
اسماعیل قزوینی ۵۱۵
اشراقی گلپایگانی، محمد بن محمدباقر ادیب ۴۰
اشکوری، محمد بن علی ۵۵۸
اشنوطاس ۶۳۳
اصفهانی، اسماعیل بن سمیع ۳۵۸، ۳۶۴، ۳۶۵
اصفهانی مازندرانی، محمدصالح بن محمدمحسن ۳۵۳
اصفهانی، محمدمهدی بن محمدابراهیم کلباسی ۷۳۱
اصفهانی، ملک محمد بن سلطان حسین ۶۷۶
اصفهانی، یحیی بن محمدشفیع بیدآبادی ۶۴۵
اعرجی کاظمی، محسن بن حسن ۵۳۶، ۷۵۷
افلوطن ۵۴۰
امام حسن عسکری علیه‌السلام ۴۸۵
امام علی بن ابیطالب علیه‌السلام ۱۸۵، ۲۰۸، ۲۴۰
امام علی بن الحسین علیه‌السلام ۲۸۸
امام علی بن موسی علیه‌السلام ۵۰۴
امام موسی بن جعفر علیه‌السلام ۶۶۵
امیر ارسلان خان ۲۴
امیر چلبی، سید محمد حسینی طبیب ۳۹۷، ۳۹۸
امیرحسین بن محمد حسینی معمایی نیشابوری ۵۸۸
امیررضا بن محمدقاسم حسینی قزوینی ۹۰
امیرمسعود بن امیرعنایت‌الله الحسینی الرمال الاصفهانی ۶۰۰، ۶۰۱
اناری، محیی‌الدین بن بدرالدین ۷۲۷
انجو شیرازی، حسین بن حسن ۴۸۱
انصاری ابرزی خنجی لاری، اسعد بن نصر ۱۲۴
انصاری تلمسانی، محمد بن قاسم ۱۹۵
انصاری، جابر بن عبدالله ۲۱۰، ۲۱۱
انصاری، زکریا بن محمد ۶۴۴

انصاری مدنی، محمدعابد بن احمدعلی ۳۱۸
انطاکی، عبدالرزاق بن مصطفی ۹۶
انکوتی، مقصود ۵۴۲
ایجی، عبدالرحمن بن احمد ۷۹، ۵۷۳، ۶۹۳
ایروانی، عبدالکریم بن ابی‌القاسم ۵۴۸
ایلاقی نیشابوری، محمد بن محمد بن یوسف ۲۵۱
بابا بن محمد اسمعیل قزوینی یزدی ۶۱، ۶۳، ۶۴
بابا سلطان قلندر لوایی قمی ۵۴۲
باشهری جیلی، کوشیار بن لبان ۷۳۷
بحرانی، احمد بن عبدالله ابن المتوّج ۷۰
بحرانی، محمدمکی بن صالح ۳۱۹
بحرالعلوم، سید محمدمهدی بن مرتضی طباطبایی نجفی ۱۳۵، ۱۸۷، ۱۸۸
بخارایی، ابوبکر بن محمد سیفی عروضی ۵۵۰
بخاری، حسن بن نوح قمری ۷۱۱
بخاری، محمد بن محمد بن نصر ۲۸۳
بدیعی ۷۰۹
برغانی قزوینی، محمدتقی بن محمد ۴۶۸
برغانی قزوینی، محمدحسن بن محمدصالح ۱۱۰
برغانی قزوینی، محمدصالح بن محمد ۷۵۰
برغانی قزوینی، محمدعلی بن محمد ۷۵۹
بروجردی، محمدتقی بن احمد ۴۹۰
برهان ۱۷۱
برهان تبریزی، محمدحسین بن خلف ۵۴۹
برهان مسکین ۳۸۷
بزاز کوفی، خلاّد ۳۴۱
بسطامی، نوروزعلی بن محمدباقر، «فاضل بسطامی» ۷۶۷
بفرویی یزدی، علی‌اصغر بن محمدحسین ۵۰۰
بقراط ۶۷۸
بکری موصلی، علی بن محمد ۱۱۲
بلخی، ابومعشر جعفر بن محمد ۷۲۵
بلگرامی، عبدالواحد بن ابراهیم ۳۸۶
بوسنوی، علی دده بن مصطفی سکتواری ۲۱۵
بویهی رازی، محمد بن محمد ۲۱۹، ۳۰۱
بهبهانی کرمانشاهی، محمدتقی بن محمدجعفر ۷۰۳
بهشتی اسفراینی، محمد بن احمد ۶۵۸
بیدآبادی اصفهانی، یحیی بن محمدشفیع ۶۴۵
بیرجندی، عبدالعلی بن محمد ۴۰۵
بیهقی کاشفی، حسین بن علی ۱۳، ۴۷۸، ۷۱۴
پارسی، شهریار بن بهمنیار ۷۶۴
تبریزی، علی بن خداوردی ۱۱۱
تبریزی، محمد بن محب‌علی، «صدرا» ۱۶۸
تجلی اردکانی، علی‌اکبر بن ابی‌الحسن ۵۵
ترشیزی، عبدالله بن حبیب‌الله، «شهاب» ۷۰۲
ترمذی، محمد بن عیسی ۷۱۹

تستری کاظمی، اسدالله بن اسماعیل ۴۵۳
تفتازانی، یحیی بن محمد ۱۴۷
تفتی، علی بن حاجی یزدی، «معمایی» ۲۲۰
تفرشی، مراد بن علیخان ۴۱۲، ۴۱۳
تفرشی، مصطفی بن حسین ۳۰۹، ۳۴۷
تمیمی، ابراهیم «ابواسحاق» ۲۰۹
تنکابنی، جواد بن ابراهیم حکیم ۶۷۹
تنکابنی، حسین بن ابراهیم ۶۳۸، ۶۴۰
تونی، حسن بن شجاع ۱۶۰
تویسرکانی، حسینعلی بن نوروزعلی ۵۲۷، ۷۳۹
ثقفی، علاء بن رزین ۳۳۳
جابر بن عبدالله انصاری ۲۱۰، ۲۱۱
جاربردی، احمد بن حسن ۲۷۴
جامی، عبدالرحمن بن احمد ۲۶۵، ۵۷۲، ۶۱۹، ۶۲۰
جرجانی، اسماعیل بن حسین حسینی ۱۶۶، ۳۷۹
جرجانی، علی بن محمد، «میر سید شریف» ۱۷۹، ۲۳۹، ۴۵۷، ۶۰۶
جزایری، موسی بن عزیزالله ۶۹۷
جزایری، نعمت‌الله بن عبدالله ۳۱۲، ۳۱۳، ۳۱۴، ۳۷۷، ۳۹۴، ۶۳۰
جعفر بن ابی‌اسحاق موسوی، کشفی دارابی ۵۶۲، ۵۶۳، ۵۶۴، ۵۶۵، ۵۶۶، ۷۶۱
جعفر بن خضر جناجی کاشف الغطاء ۲۰۰
جعفر بن عبدالله حویزی کمری اصفهانی ۷۱۲
جعفر بن محمد بلخی «ابومعشر» ۷۲۵
جعفر بن محمد بن شریح الحضرمی ۳۳۸
جلال‌الدین عبدالرحمن سیوطی ۶۴۹، ۶۵۰
جلال‌الدین محمد بن اسعد دوانی ۱۴۳، ۴۵۸، ۵۲۶، ۶۱۶، ۶۱۷، ۶۱۸، ۶۲۲، ۶۲۳، ۶۲۴، ۶۲۶، ۶۲۷، ۶۸۱
جنابذی، مظفر بن محمدقاسم ۷۳۵
جندی، احمد ۶۸۰
جواد بن ابراهیم حکیم تنکابنی ۶۷۹
جوپاری کرمانی، محمدعلی بن علی‌نقی ۷۴۱
جوهری، اسماعیل بن حماد ۴۷۰
جیلی، کوشیار بن لبان بن باشهری ۷۳۷
چغمینی، محمود بن محمد ۱۹۱
چکن بن احمد هندی ۳۵۱
حاجی بابا بن محمداسمعیل قزوینی یزدی ۶۱، ۶۳، ۶۴
حادی، محمد بن عبدالقادر صیداوی ۶۹۲
حائری، محمدحسین بن عباس علی قزوینی ۷۲۴
حبیب‌الله ارومی مشهور به صدر الافاضل، نظام افشار و... ۳۶
حبیب‌الله لشکرنویس ۵۰۶

حجةالاسلام شفتی، سید محمدباقر بن محمدنقی موسوی ۴۵۶، ۵۱۲، ۷۲۵، ۷۶۴
حجت کوه‌کمری، محمد بن علی ۷۶۶
حذیفة بن یمان ۲۰۵
حر عاملی، محمد بن حسن ۵۱۶
حسن بن زین‌الدین عاملی «صاحب معالم» ۳۲۶
حسن بن شجاع بن محمد تونی ۱۶۰
حسن بن عبدالرزاق لاهیجی ۱۱۴
حسن بن علی بن داود حلی ۶۵۵
حسن بن علی عسکری علیه‌السلام ۴۸۵
حسن بن محمد قمی نیشابوری «نظام اعرج» ۱۸۰
حسن بن نوح قمری بخاری ۷۱۱
حسن بن یوسف حلّی «علامه» ۲۰۲، ۲۵۳، ۴۲۶، ۴۴۵، ۶۶۲، ۶۷۳، ۶۷۴
حسنعلی میرزا بن نصرالله میرزا ۵۱
حسنی حسینی، علی ۵۹، ۶۰
حسین افندی، حسین شاه چلبی نیکساری ۸۶
حسین بن ابراهیم تنکابنی ۶۳۸، ۶۴۰
حسین بن احمد بن خالویه ۲۸۵
حسین بن جمال‌الدین محمد خوانساری ۲۳۳
حسین بن حاج بدرالدین ۲۴۷
حسین بن حسن انجو شیرازی ۴۸۱
حسین بن حسن رودسری گیلانی ۱۳۱
حسین بن خواجه شرف‌الدین عبدالحق الهی اردبیلی ۴۹۸
حسین بن عبدالصمد حارثی عاملی ۱۳۲
حسین بن عبدالله بن سینا ۲۸، ۲۹، ۴۰۱، ۵۲۴، ۵۲۵، ۶۱۳، ۶۱۴، ۶۴۱
حسین بن عثمان بن شریک عامری کوفی ۳۴۲
حسین بن علی واعظ کاشفی بیهقی ۱۳، ۴۷۸، ۷۱۴
حسین بن محمد مرعشی آملی ۷۰۷
حسین بن معین‌الدین حسینی میبدی ۵۳۹
حسین بن منصور حلاّج ۴۶
حسین حسینی خلخالی ۴۶۹
حسین شاه چلبی نیکساری ۸۶
حسینعلی بن نوروزعلی ملایری تویسرکانی ۵۲۷، ۷۳۹
حسینی، ابوالبقاء بن عبدالباقی ۲۴۱
حسینی، ابوالقاسم بن محمد ۱۸۶
حسینی، احمد بن تاج‌الدین ۷۹
حسینی اصفهانی، میر مسعود بن عنایت‌الله، «رمال» ۶۰۰، ۶۰۱
حسینی جرجانی، اسماعیل بن حسین ۱۶۶، ۳۷۹
حسینی خافی، احمد بن محمد ۷۲۲
حسینی خلخالی، حسین ۴۶۹

حسینی شریف عربشاهی، ابوالفتح بن محمد مخدوم ۶۶۰
حسینی شهشهانی، محمد بن عبدالصمد ۷۳۸، ۷۴۶
حسینی شیرازی، هبةالله شاهمیر ۲۱۸
حسینی طبیب، محمد، «امیر چلبی» ۳۹۷، ۳۹۸
حسینی عبیدلی، عبدالمطلب بن مجدالدین ۹۸
حسینی قاینی، ابوطالب بن ابی‌تراب ۲۹۵، ۷۰۶
حسینی قاینی، یوسف بن محمد ۴۴۳
حسینی قزوینی، امیررضا بن محمدقاسم ۹۰
حسینی قزوینی، محمدرضا بن محمدقاسم ۷۰۷
حسینی، محمد ۵۰۳
حسینی، مرتضی ۶۹۴
حسینی میبدی، میرحسین بن معین‌الدین ۵۳۹
حسینی همدانی، ابراهیم بن حسین ۵۷۲، ۶۲۷
حسینی هندی، یحیی بن محمد ۳۳۴، ۳۴۶
حضرمی، جعفر بن محمد ۳۳۸
حضرمی، محمد بن المثنی ۳۳۹
حفید تفتازانی، یحیی بن محمد بن مسعود ۱۴۷
حکمی، علی‌اکبر بن ابی‌الحسن اردکانی ۵۵
حکیم الممالک، احمد بن علی لاهیجی گیلانی ۴۴۷
حلاّج، حسین بن منصور ۴۶
حلبی، ابراهیم بن محمد ۴۵۲
حلبی، صالح بن نصرالله بن سلوم ۵۲۸، ۵۲۹
حلی، احمد بن محمد، «ابن فهد» ۲۷۳، ۶۶۹، ۶۷۰، ۶۷۱
حلی، احمد بن موسی بن طاووس ۳۲۸
حلّی، جعفر بن حسن، «محقق حلّی» ۲۷۰، ۳۸۰، ۶۶۶، ۶۶۷
حلّی، عبدالکریم بن احمد بن طاووس ۷۲۰
حلّی، عبدالله بن محمد حسینی ۴۲۲
حلّی، علی بن موسی بن طاووس ۳۰۴، ۳۰۵
حموی، علی بن عبدالله بن حجة ۶۰۸
حموی، هبةالله بن عبدالرحیم بن بارزی ۷۷۳
حمیری، اسماعیل بن محمد ۱۲۵
حناط کوفی، عاصم بن حیدر ۳۳۶
حناط کوفی، مثنی بن ولید ۳۴۰
حنین بن اسحاق عبادی بغدادی ۶۷۹
حویزی، جعفر بن عبدالله ۷۱۲
حیدر بن علی حسینی آملی ۲۹۴
خاتون‌آبادی، احمد بن محمدمهدی ۵۸۵
خاتون‌آبادی، محمد بن محمدحسین ۴۸۸، ۶۷۷
خاتون‌آبادی، محمدصالح بن عبدالواسع حسینی ۱۰۴، ۷۷۴
خافی حسینی، احمد بن محمد ۷۲۲
خاکمردانی خویی،علی بن علی‌رضا، «ملتجی» ۶۸۸
خثعمی کوفی، عبدالملک بن حکیم ۳۴۰

خجندی، عبدالجبار ۱۸۲
خراسانی، سلام بن ابی‌عمرة ۳۳۰
خراسانی، مسکین ۵۷۹
خراسانی، یحیی بن محمد بن حسن حسینی هندی ۳۳۴، ۳۴۶
خطیب دمشق، محمد بن عبدالرحمن قزوینی ۵۷۶
خطیب فخریه، محمد بن عبدالله ۶۴۶
خلاد السندی البزاز الکوفی ۳۴۱
خلخالی، حسین حسینی ۴۶۹
خلیفه سلطان، حسین بن محمد مرعشی آملی ۷۰۷
خواجگی بلخی نامی ۵۸۹
خواجویی مازندرانی، محمداسمعیل بن محمدحسین ۶۸۳
خواجه‌زاده، مصطفی بن یوسف برسوی ۲۴۳
خواجه عبدالجبار خجندی ۱۸۲
خواجه نصیرالدین طوسی، محمد بن محمد ۹۷، ۱۷۷، ۱۹۳، ۲۲۸، ۲۶۹، ۴۲۷، ۵۱۴، ۶۳۲
خوارزمی، محمد ۴۶۲
خوانساری، حسین بن جمال‌الدین محمد ۲۳۳
خوانساری محمد بن حسین، «آقا جمال» ۶۸۲
خویی، علی بن علی‌رضا، «ملتجی» ۶۸۸
دارابی، جعفر بن ابی‌اسحاق کشفی بروجردی ۵۶۲، ۵۶۳، ۵۶۴، ۵۶۵، ۵۶۶، ۷۶۱
الدانی، عثمان بن سعید ۶۹۵
درویزه بن گدای ننگرهاری ۳۸۵، ۳۸۹، ۳۹۱
درویش برهان، علی بن ابراهیم ۴۰۹
دزفولی، اسدالله بن اسماعیل ۴۵۳
دزفولی، نصرالله بن لطفعلی ۵۰۱
دشتکی شیرازی، احمد بن ابراهیم ۱۷۲
دشتکی شیرازی، محمد بن غیاث‌الدین منصور ۳۵۴، ۶۲۵
دشتکی شیرازی، منصور بن محمدحسین ۶۲۱
دلدار علی بن محمدمعین نقوی نصیرآبادی ۴۹۷
دوانی، محمد بن اسعد ۱۴۳، ۴۵۸، ۵۲۶، ۶۱۶، ۶۱۷، ۶۱۸، ۶۲۲، ۶۲۳، ۶۲۴، ۶۲۶، ۶۲۷، ۶۸۱
دهدار عیانی، محمد بن محمود ۱۲۱، ۳۹۹
دهلوی، عبدالحق بن سیف‌الدین ۳۹۰
دهلوی، مسعود بن ابراهیم ۴۷۵
رازی، محمد بن زکریا ۲۶، ۴۱۰
رازی، محمد بن عمر ۱۳۹، ۴۲۲
رازی، محمدسلیم ۲۹۹
رشتی، احمد بن علی‌محمد ۶۳۸
رشیدالدین وطواط، محمد بن محمد فاروقی ۶۱۰، ۶۱۱، ۶۱۲، ۶۱۳
الرصاع، محمد بن قاسم انصاری تلمسانی ۱۹۵
رضوی مشهدی، محمدمهدی ۶۵۹

رضوی همدانی، عبدالوهاب بن ابی‌القاسم ۳۲۳
رفعت، عباس بن احمد ۳۱۱
رفیعای نائینی، محمد بن حیدر حسینی ۷۲۱
رمال اصفهانی، امیر مسعود بن امیر عنایت‌الله حسینی ۶۰۰، ۶۰۱
رملی شافعی، احمد بن حسین ۷۷۱
رودسری گیلانی، حسین بن حسن ۱۳۱
رئیس الاطباء، علی بن زین‌العابدین ۵۶۰
رئیس الذاکرین ۷۴۳
الزراد، زید ۳۳۴
زکریا بن محمد انصاری ۶۴۴
زکریای رازی، محمد بن زکریا ۲۶، ۴۱۰
زمخشری، محمود بن عمر ۲۵۲، ۴۳۳، ۵۷۹
زواره‌ای اصفهانی، علی بن حسن ۶۹
زید الزراد ۳۳۴
زید النرسی ۳۳۷
زین‌الدین بن ابراهیم مصری «ابن نجیم» ۱۰۶، ۱۰۷
زین‌الدین بن علی عاملی، شهید ثانی ۱۳۳، ۲۵۴، ۲۵۵، ۳۲۷، ۳۹۶، ۴۴۴، ۵۷۰
زین‌العابدین بن ملا محمد کلاونکایی ۲۸۷
زین‌العابدین حسینی نیاکی لاریجانی ۶۸۵
سبزواری، مسیب ۶۷۶
سبزواری، هادی بن مهدی ۶۸۷
سبط ابن العجمی، ابراهیم بن محمد ۷۳۴، ۷۵۶، ۷۶۲
سجزی، مسعود بن ابی‌بکر فراهی ۵۵۰
سجستانی، محمد بن عزیز ۱۵۳
سدهی اصفهانی، محمد بن عبدالکریم ۳۸
سعد بن منصور بن کمونه ۶۱۵
سعدی شیرازی، مصلح‌الدین بن عبدالله ۶۰۴
سعید بن احمد میدانی نیشابوری ۴۳۷
سعید بن محمد قطّان غزنوی ۱۱۵، ۷۱۰
سلام بن ابی‌عمرة خراسانی ۳۳۰
سلماسی، محمدجعفر بن حسین روضه‌خوان ۴۹۳
سلمان فارسی ۲۱۰، ۲۱۲
سماهیجی، عبدالله بن صالح ۶۶۲
سمرقندی، علاءالدین علی بن یحیی ۱۱۶
سمرقندی، محمد بن اشرف حسینی ۵۷۵
سمنانی، کاظم بن علینقی ۷۵۱، ۷۵۲
سمنانی، محمدحسین بن بابا ۷۴۸
سندی البزاز الکوفی، خلاد، ۳۴۱
سنندجی، احمد عیشی ۲۹۷
سهروردی، عمر بن محمد ۴۰۳
سید الحکماء، یحیی بن علی‌محمد حسینی لاریجانی ۵۳
سید حیدر آملی بن علی ۲۹۴
سید علی همدانی متخلص به اخضر ۳۷، ۴۹

سید مرتضی، علی بن حسین موسوی علم‌الهدی ۸۱، ۲۹۰، ۳۶۸، ۳۹۵
سید نعمت‌الله جزایری ۳۱۲، ۳۱۳، ۳۱۴، ۳۷۷، ۳۹۴، ۶۳۰
سیفی عروضی، ابوبکر بن محمد ۵۵۰
سیوطی، عبدالرحمن ۶۴۹، ۶۵۰
شاطر عباس صبوحی قمی بن محمدعلی ۵۲
شاکر، نصرالله بن لطفعلی ۵۰۱
شاه چلبی، حسین نیکساری ۸۶
شاهدی، عبدالواحد بن ابراهیم بلگرامی ۳۸۶
شاهفور، طاهر بن محمد ۴۸۲
شاهمیر، هبه‌الله حسینی شیرازی ۲۱۸
شبر کاظمی، عبدالله بن محمدرضا ۴۰۶، ۵۱۸
شروانی، عباس بن احمد یمنی ۳۱۱
شریعتمدار استرآبادی، محمدجعفر بن سیف‌الدین ۹۱، ۵۶۲
شریعتمدار استرآبادی، محمدحسن بن محمدجعفر ۴۰۴
شریفا، محمدشریف بن محمد شیرازی ۲۲
شریف بکری موصلی، علی بن محمد ۱۱۲
شریف العلماء مازندرانی، محمدشریف بن حسنعلی ۱۳۷
شریف مرتضی، علی بن حسین ۸۱، ۲۹۰، ۳۶۸، ۳۹۵
شعیری، محمد بن محمد ۲۱۵، ۲۹۳، ۶۵۹
شفایی، مظفر بن محمد حسینی ۲۲۷
شفتی، محمدباقر بن محمدنقی ۴۵۶، ۵۱۲، ۷۲۵، ۷۶۴
شفیعی، امیرحسین بن محمد حسینی معمایی ۵۸۸
شلیمر فلمنکی ۷۳۲
شمنی مصری، احمد بن محمد ۴۵۵
شهاب ترشیزی، عبدالله بن حبیب‌الله خان ۷۰۲
شهر بابکی یزدی، عباس ۳۹
شهرستانی، محمد بن محمود حسینی ۲۱۳
شهروزی، محمد بن حسن بصری ۵۲۲
شهریار بن بهمنیار پارسی ۷۶۴
شهشهانی، محمد بن عبدالصمد حسینی ۷۳۸، ۷۴۶
شهید اول، محمد بن مکی عاملی ۱۱، ۱۷۳، ۱۷۴، ۲۶۹، ۲۸۰، ۵۶۹، ۶۶۸
شهید ثانی، زین‌الدین بن علی عاملی ۱۳۳، ۲۵۴، ۲۵۵، ۳۲۷، ۳۹۶، ۴۴۴، ۵۷۰
شیخ التربة، علی دده بن مصطفی ۲۱۵
شیخ بهایی، محمد بن حسین عاملی حارثی ۶۵، ۶۷، ۶۸، ۱۳۴، ۲۳۰، ۲۳۱، ۲۵۷، ۵۶۶
شیخ الرئیس، حسین بن عبدالله بن سینا ۲۸، ۲۹، ۴۰۱، ۵۲۴، ۵۲۵، ۶۱۳، ۶۱۴، ۶۴۱

شیخ‌زاده، محمد بن مصطفی قوجوی ازمیتی ۱۵
شیخ‌زاده یزدی، ابواسحاق بن عبدالله کوبنانی ۵۵۲، ۶۰۳
شیخ صدوق، محمد بن علی بن بابویه قمی ۴۸۷، ۶۴۷، ۶۵۳، ۶۶۱
شیخ الطائفة، محمد بن حسن طوسی ۴۳۳، ۴۳۸، ۴۴۰، ۴۶۰، ۴۷۲
شیخ عباس بن محمدرضا قمی ۳۲۰
شیخ مفید، محمد بن محمد بن نعمان ۲۱۲، ۳۷۰، ۶۶۳
شیرازی، احمد بن ابی‌بکر ۵۳۰
شیرازی، حسین بن حسن انجو ۴۸۱
شیرازی، صدرالدین محمد بن ابراهیم «ملاصدرا» ۱۴۴، ۱۴۵، ۱۴۶، ۲۲۰، ۲۲۱، ۳۵۷، ۶۳۷، ۶۴۰
شیرازی، محمد بن علی‌اکبر طبیب ۵۹۴
شیروانی، محمد بن حسن ۱۳۶، ۲۳۲، ۲۳۴
صاحب جواهر، محمدحسن بن محمدباقر اصفهانی ۷۱۳
صاحب معالم، حسن بن زین‌الدین ۳۲۶
صالح بن نصرالله حلبی ۵۲۸، ۵۲۹
صبوحی قمی، عباس بن محمدعلی ۵۲
صدرالافاضل، حبیب‌الله ارومی نظام افشار ۳۶
صدرای تبریزی، محمد بن محب‌علی ۱۶۸
صدرالشریعه ثانی، عبیدالله بن مسعود ۴۲۱
صدوق، محمد بن علی بن بابویه ۴۸۷، ۶۴۷، ۶۵۳، ۶۶۱
صدیق، محمد ۴۷۷
صدیقی علوی، محمدعالم ۴۷۱
صفا، ابوالحسن بن میرزا کاظم ۲۰
صفرعلی لاهیجانی ۷۶۳
صفی ۵۰۶
صفی بن ولی قزوینی ۷۴۹
صیداوی، محمد بن عبدالقادر، «حادی» ۶۹۲
طالقانی، اسماعیل بن ابی‌الحسن عبّاد ۲۰۶، ۳۳۱
طالقانی خراسانی، نظرعلی بن سلطان محمد ۶۴۲
طالقانی، محمدنعیم بن محمدتقی ۵۷۱
طاهر بن احمد قزوینی ۶۵۶
طاهر بن محمد اسفراینی «شاهفور» ۴۸۲
طائی، محمد بن محمد بن مالک ۷۵۸
طباطبایی یزدی، علی بن مرتضی ۱۱۹
طبرسی، فضل بن حسن ۲۱۴، ۶۷۲
طبری، احمد بن محمد طبیب ۱۳
طبسی، محمد بن احمد ۳۰۵
طرابلسی، ابراهیم بن محمد، «سبط بن العجمی» ۷۳۴، ۷۵۶، ۷۶۲
طریحی، فخرالدین بن محمد ۲۷۲، ۵۱۹

طوسی، محمد بن حسن، «شیخ الطائفه» ۴۳۳، ۴۳۸، ۴۴۰، ۴۶۰، ۴۷۲
طوسی، محمد بن محمد، خواجه نصیرالدین ۹۷، ۱۷۷، ۱۹۳، ۲۲۸، ۲۶۹، ۴۲۷، ۵۱۴، ۶۳۲
طوسی مشهدی، محمد بن حسن ۵۰۹، ۵۱۰، ۵۱۲
عارفی، محمود بن محمد هروی ۲۲۵
عاصم بن حمید حناط کوفی ۳۳۶
عالم بن علا حنفی ۴۵۴
عالم بن محمد بن علی بن محمود ۳۶۷
عامری کوفی، حسین بن عثمان ۳۴۲
عاملی، احمد بن زین‌العابدین علوی ۴۳۱
عاملی، حسن بن زین‌الدین ۳۲۶
عاملی، حسین بن عبدالصمد ۱۳۲
عاملی، زین‌الدین بن علی، «شهید ثانی» ۱۳۳، ۲۵۴، ۲۵۵، ۳۲۷، ۳۹۶، ۴۴۴، ۵۷۰
عاملی فقعانی، علی بن محمد، «ابن طی» ۶۳۶
عاملی، محمد بن حسین، «شیخ بهایی» ۶۵، ۶۷، ۶۸، ۱۳۴، ۲۳۰، ۲۳۱، ۲۵۷، ۵۶۶
عاملی، محمد بن مکی، «شهید اول» ۱۱، ۱۷۳، ۱۷۴، ۲۶۹، ۲۸۰، ۵۶۹، ۶۶۸
عبّاد طالقانی، اسماعیل بن ابی‌الحسن ۲۰۶، ۳۳۱
عباد العصفری، ابوسعید ۳۳۵
عبادی بغدادی، حنین بن اسحاق ۶۷۹
عباس بن احمد یمنی شروانی ۳۱۱
عباس بن محمدرضا قمی ۳۲۰
عباس بن محمدعلی قمی «صبوحی» شاطر عباس ۵۲
عباس قطب‌آبادی شهر بابکی یزدی ۳۹
عبدالجبار خجندی ۱۸۲
عبدالحق بن سیف‌الدین دهلوی ۳۹۰
عبدالحمید بن هبةالله بغدادی «ابن ابی‌الحدید» ۱۲۶
عبدالرحمن بن احمد ایجی ۷۹، ۵۷۳، ۶۹۳
عبدالرحمن بن احمد جامی ۲۶۵، ۵۷۲، ۶۱۹، ۶۲۰
عبدالرحمن بن علی بن الجوزی البغدادی ۷۷۶
عبدالرحمن سیوطی ۶۴۹، ۶۵۰
عبدالرحیم بن ابی‌بکر مرغینانی سمرقندی ۴۵۰
عبدالرحیم بن معروف ۷۵۴
عبدالرزاق بن اسحق کاشی سمرقندی ۲۴۹
عبدالرزاق بن علی فیاض لاهیجی ۱۴۲، ۴۷۹، ۶۹۰
عبدالرزاق بن مصطفی انطاکی ۹۶
عبدالصمد بن محمد فاروقی ۴۶۵
عبدالعلی بن محمد بیرجندی ۴۰۵
عبدالکریم بن ابی‌القاسم ایروانی ۵۴۸
عبدالکریم بن احمد بن طاووس ۷۲۰

عبدالله بن حبیب‌الله شهاب ترشیزی ۷۰۲
عبدالله بن صالح سماهیجی ۶۶۲
عبدالله بن عمر بیضاوی ۷۱۶
عبدالله بن محمد حسینی حلی ۴۲۲
عبدالله بن محمدرضا شبر حسینی کاظمی ۴۰۶، ۵۱۸
عبدالله بن محمد هروی «هاتفی» ۲۲۴
عبدالله بن یحیی الکاهلی ۳۴۲
عبدالمطلب بن غیاث‌الدین محمد اردوبادی ۶۹۹
عبدالمطلب بن مجدالدین حسینی عبیدلی ۹۸
عبدالمطلب بن محمد اعرجی معروف به عمیدی ۴۱۸
عبدالملک بن حکیم الخثعمی الکوفی ۳۴۰
عبدالواحد بن ابراهیم مزارعانی یلگرامی ۳۸۶
عبدالواحد بن محمد آمدی ۲۴۲، ۶۳۱
عبدالوهاب بن ابی‌القاسم رضوی همدانی ۳۲۳
عبیدالله بن محمد فرغانی عبری ۴۷۲
عبیدالله بن مسعود محبوبی حنفی، «صدرالشریعه ثانی» ۴۲۱
عثمان بن سعید بن عثمان الدانی ۶۹۵
عریشاهی، ابوالفتح بن محمد مخدوم حسینی ۶۶۰
عریضی، علی بن جعفر ۳۳۳
عزمی زاده رومی، مصطفی بن پیرمحمد ۲۶۷
عسقلانی، احمد بن علی، «ابن حجر» ۶۴۸
عضدالدین ایجی، عبدالرحمن بن احمد ۷۹، ۵۷۳، ۶۹۳
عطار نیشابوری، محمد بن ابراهیم ۳۸۱
علاء بن رزین قلاء ثقفی ۳۳۳
علامه حلی، حسن بن یوسف ۲۰۲، ۲۵۳، ۴۲۶، ۴۴۵، ۶۶۲، ۶۷۳، ۶۷۴
علامه مجلسی، محمدباقر بن محمدتقی اصفهانی ۳۷۸، ۴۰۷، ۴۳۶، ۵۹۷، ۶۰۷، ۷۱۷
علم‌الهدی، علی بن حسین موسوی شریف مرتضی ۸۱، ۲۹۰، ۳۶۸، ۳۹۵
علم‌الهدی، محمد بن محسن کاشانی ۳۰۷
علوی عاملی، احمد بن زین‌العابدین ۴۳۱
علی‌اصغر بن محمدحسین بفرویی یزدی ۵۰۰
علی‌اکبر بن ابی‌الحسن اردکانی یزدی، «تجلی» ۵۵
علی بن ابراهیم درویش برهان ۴۰۹
علی بن ابیطالب علیه‌السلام ۱۸۵، ۲۰۸، ۲۴۰
علی بن ابی‌بکر فرغانی مرغینانی ۳۸۸، ۴۲۸
علی بن احمد بن محمد کرکی عاملی معروف به منشار ۲۵۶
علی بن احمد معروف، «ابن القضاعی» ۲۸۹
علی بن اسباط کوفی ۳۳۱
علی بن جعفر العریضی ۳۳۳
علی بن جمشید نوری ۳۶۱

علی بن حاجی یزدی تفتی معمایی ۲۲۰
علی بن حسن زواره‌ای اصفهانی ۶۹
علی بن حسین کربلایی ۷۴۷
علی بن الحسین علیه‌السلام ۲۸۸
علی بن حسین موسوی «علم الهدی» ۸۱، ۲۹۰، ۳۶۸، ۳۹۵
علی بن خداوردی تبریزی ۱۱۱
علی بن زین‌العابدین همدانی ۵۶۰
علی بن سلطان محمد قاری هروی ۴۹۵
علی بن عبدالعالی کرکی عاملی ۱۷۵، ۲۲۳، ۶۵۳، ۶۷۵
علی بن عبدالله بن حجة حموی حنفی ۶۰۸
علی بن علی‌رضا فقیه خاکمردانی خویی ۶۸۸
علی بن عمادالدین قاری استرآبادی ۱۵۴، ۱۶۱، ۲۴۳، ۲۴۴، ۲۵۹، ۲۶۰، ۲۶۱، ۲۶۲، ۲۶۳
علی بن عمر کاتبی قزوینی ۸۶
علی بن عیسی اربلی ۵۳۲
علی بن محمد بن عاملی، ابن طی ۶۳۶
علی بن محمد بن یحیی شریف بکری موصلی ۱۱۲
علی بن محمد جرجانی، میر سید شریف ۱۷۹، ۲۳۹، ۴۵۷، ۶۰۶
علی بن محمد قوشچی ۵۳۸، ۵۳۹، ۶۴۴
علی بن مرتضی طباطبایی یزدی ۱۱۹
علی بن موسی بن طاووس حلی ۳۰۴، ۳۰۵
علی بن موسی الرضا علیه‌السلام ۵۰۴
علی بن یحیی قرمانی سمرقندی ۱۱۶
علی حسنی حسینی ۵۹، ۶۰
علی دده بن علاءالدین مصطفی سکتواری بوسنوی ۲۱۵
علی رضا ۵۳۷
علیشیر بن غیاث‌الدین محمد نوایی ۴۲۰
علیم‌الله بن عبدالرزاق هندی حنفی ۵۶۷
علینقی بن سید حسن بن سید مجاهد طباطبایی ۷۰۴
عمان سامانی، نورالله بن عبدالله سامانی چهارمحالی اصفهانی ۴۲
عمر بن محمد سهروردی ۴۰۳
عمریطی، یحیی بن موسی ۷۷۲
عمیدالدین عبدالمطلب بن مجدالدین حسینی عبیدلی ۹۸
عمیدی، عبدالمطلب بن محمد اعرجی حلّی ۴۱۸
عنایت‌الله بن علی شرف‌الدین قهپایی ۷۵۹
عیانی، محمد بن محمود دهدار ۱۲۱، ۳۹۹
عیشی، احمد سنندجی ۲۹۷
غزالی، محمد بن محمد ۵۸۲
غزمینی، مختار بن محمود زاهدی ۴۹۶
غزنوی، سعید بن محمد قطان ۱۱۵، ۷۱۰

غلایی بغدادی، محمد بن زکریا ۸۰
غلامرضا بن عبدالعظیم کاشانی ۷۴۲
غیاث‌الدین منصور بن محمد حسینی دشتکی شیرازی ۶۲۱
فارغ رودسری، حسین بن حسن ۱۳۱
فاروقی، عبدالصمد بن محمد ۴۶۵
فاضل بسطامی، نوروز علی بن محمدباقر ۷۶۷
فاضل مقداد، مقداد بن عبدالله سیوری ۷۶، ۴۵۱
فاضل همدانی، یحیی ۷۶۵
فاضل هندی، احمد بن عمر دولت‌آبادی ۴۸۳
فخر خراسانی، محمد بن احمد بهشتی ۶۵۸
فخرالدین بن محمد بن علی طریحی ۲۷۲، ۵۱۹
فخرالدین حسینی، محمد بن حسین ۶۸۴
فخر رازی، محمد بن عمر رازی ۱۳۹، ۴۲۲
فخرالمحققین، محمد بن حسن حلی ۲۷۰، ۳۸۰، ۶۶۶، ۶۶۷
فراهی، ابونصر مسعود بن ابی‌بکر ۵۵۰
فراهی، محمد بن مسکین ۴۱۶
فرزدق، ابوفراس همام بن غالب دارمی ۱۲۷
فرغانی، عبیدالله بن محمد ۴۷۲
فسوی شیرازی، محمدمسیح بن اسماعیل ۱۲۶
فضل‌الله بن اسمعیل بن محمد قومسانی ۶۳۴
فضل بن حسن طبرسی ۲۱۴، ۶۷۲
فلمنکی، شلیمر ۷۳۲
فلوطین ۵۴۰
فناری، محمد بن حمزه ۲۲۶
فیاض لاهیجی، عبدالرزاق بن علی ۱۴۲، ۴۷۹، ۶۹۰
قاری استرآبادی، علی بن عمادالدین ۱۵۴، ۱۶۱، ۲۴۳، ۲۴۴، ۲۵۹، ۲۶۰، ۲۶۱، ۲۶۲، ۲۶۳
قاری، محمد بن حسن بصری شهروزی ۵۲۲
قاری هروی، علی بن سلطان محمد ۴۹۵
قاضی بیضاوی، عبدالله بن عمر بیضاوی ۷۱۶
قاضی چکن بن احمد هندی ۳۵۱
قاضی‌زاده رومی، موسی بن محمد ۲۷۹
قاضی عضدالدین، عبدالرحمن بن احمد ایجی ۷۹، ۵۷۳، ۶۹۳
قاضی محمدشریف بن محمد شیرازی کاشف ۲۲
قاینی، ابوطالب بن ابی‌تراب حسینی ۲۹۵، ۷۰۶
قاینی خراسانی، یوسف بن محمد ۴۴۳
قرشی حنفی، محمد بن احمد ۴۴۹
قرمانی سمرقندی، علی بن یحیی ۱۱۶
قزوینی، اسماعیل ۵۱۵
قزوینی حائری، محمدحسین بن عباس‌علی ۷۲۴

قزوینی، صفی بن ولی ۷۴۹
قزوینی، طاهر بن احمد ۶۵۶
قزوینی، محمد بن عبدالرحمن خطیب دمشق ۵۷۶
قزوینی، محمدرضا بن محمدقاسم حسینی ۷۰۷
قزوینی، محمدعلی بن محمد برغانی ۷۵۹
قزوینی، محمدمحسن بن محمدطاهر ۵۸۶
قزوینی یزدی، حاجی بابا بن محمداسمعیل ۶۱، ۶۳، ۶۴
قطان غزنوی، سعید بن محمد ۱۱۵، ۷۱۰
قطب‌الدین رازی، محمد بن محمد بویهی ۲۱۹، ۳۰۱
قطب‌الدین محمد بن حسین بیهقی کیدری ۱۲۸
قطیفی بحرانی، ابراهیم بن سلیمان ۲۵۰
قمری بخاری، حسن بن نوح ۷۱۱
قوشچی، علی بن محمد ۵۳۸، ۵۳۹، ۶۴۴
قومسانی، فضل‌الله بن اسمعیل ۶۳۴
قهپایی، عنایت‌الله بن علی ۷۵۹
قهپایی، محمدسعید بن قاسم حسنی حسینی ۵۱۳
کاتب نعمانی، محمد بن ابراهیم ۲۷۶
کاتبی قزوینی، علی بن عمر ۸۶
کاشانی، ابوالقاسم بن محمد حسینی ۱۸۶
کاشانی، ابوالقاسم بن حسین ۷۶۸
کاشانی، غلامرضا بن عبدالعظیم ۷۴۲
کاشف شیرازی، محمدشریف بن محمد ۱۹۴
کاشف الغطاء، جعفر بن خضر ۲۰۰
کاشف، محمدشریف بن محمد شیرازی ۲۲
کاشفی بیهقی، حسین بن علی ۱۳، ۴۷۸، ۷۱۴
کاشی سمرقندی، عبدالرزاق بن اسحق ۲۴۹
کاظم بن علینقی سمنانی ۷۵۱، ۷۵۲
کاظم بن محمد ازری بغدادی ۷۲۳
کاهلی، عبدالله بن یحیی ۳۴۲
کربلایی، علی بن حسین ۷۴۷
کراجکی، محمد بن علی ۲۰۷
کرکی عاملی، علی بن احمد منشار ۲۵۶
کرکی عاملی، علی بن عبدالعالی ۱۷۵، ۲۲۳، ۶۵۳، ۶۷۵
کرمانشاهی، محمدتقی بن محمدجعفر بهبهانی ۷۰۳
کرمانی، محمد بن یوسف ۵۷۷
کرمانی، محمدعلی بن علی‌نقی جوپاری ۷۴۱
کرمانی، محمدکریم‌خان بن ابراهیم ۵۲۹، ۵۵۴
کرمانی، نصرالله بن محمد ازدی ۳۰۰
کرمانی، نفیس بن عوض ۴۴۱
کشفی دارابی، جعفر بن ابی‌اسحاق ۵۶۲، ۵۶۳، ۵۶۴، ۵۶۵، ۵۶۶، ۷۶۱
کشمیری، محمدتقی بن میرعبدالله ۵۶۹
کفعمی، ابراهیم بن علی ۳۵۶
کفوی، محمد بن حمید ۷۳۳

کلامی، محمد بن صلاح ۶۹۸
کلاونکایی، زین‌العابدین بن محمد ۲۸۷
کلباسی اصفهانی، محمدمهدی بن محمدابراهیم ۷۳۱
کمال بن محمد لاری ۶۲۲
کمال پاشازاده، احمد بن سلیمان رومی ادرنوی ۱۸
کوبنانی، ابواسحاق بن عبدالله ۵۵۲، ۶۰۳
کوبنانی کرمانی، اسدالله ۲۶۶
کورانی، ابراهیم بن حسین ۹۲
کوشیار بن لبان باشهری ۷۳۷
کوه‌کمری، محمد بن علی، «حجت» ۷۶۶
کیدری، قطب‌الدین محمد بن حسین ۱۲۸
گلپایگانی، ابوالقاسم بن علی ۱۹۷، ۱۹۸
گلپایگانی، محمد بن محمدباقر اشراقی ۴۰
گیلانی، شمس‌الدین محمد، «ملا شمسا» ۷۴۵
گیلانی، نظام‌الدین احمد ۲۲۲
لاری، اسعد بن نصر انصاری ۱۲۴
لاریجانی، زین‌العابدین حسینی ۶۸۵
لاریجانی، یحیی بن علی‌محمد حسینی سید الحکماء ۵۳
لاری، کمال بن محمد ۶۲۲
لاری، محمود بن محمد مطبب ۴۷۴
لاهیجانی، صفرعلی ۷۶۳
لاهیجانی، محمد بن احمد ۶۸۶
لاهیجی، حسن بن عبدالرزاق ۱۱۴
لاهیجی، عبدالرزاق بن علی، «فیاض» ۱۴۲، ۴۷۹، ۶۹۰
لاهیجی گیلانی، احمد بن علی ۴۴۷
لاهیجی، محمد بن علی شریف دیلمی ۵۵۸
لشکرنویس، حبیب‌الله ۵۰۶
لنگرودی گیلانی، محمدباقر بن عبدالله ۱۳۸
لوایی قمی، بابا سلطان قلندر ۵۴۲
مازندرانی، محمداسمعیل بن محمدحسین ۶۸۳
مازندرانی، محمدشریف بن حسنعلی، «شریف العلماء» ۱۳۷
مازندرانی، محمدصالح بن احمد ۲۹۲، ۳۷۵، ۳۷۶
ماشاءالله منجم ۵۹۱
مثنی بن الولید الحناط الکوفی ۳۴۰
مجاهد طباطبایی، علینقی بن حسن ۷۰۴
مجلسی، محمدباقر بن محمدتقی ۳۷۸، ۴۰۷، ۴۳۶، ۵۹۷، ۶۰۷، ۷۱۷
مجلسی، محمدرضی بن محمدنصیر ۴۸۹
محبوبی، عبیدالله بن مسعود، «صدرالشریعة ثانی» ۴۲۱
محسن بن حسن کاظمی اعرجی ۵۳۶، ۷۵۷
محقق اعرجی، محسن بن حسن ۵۳۶، ۷۵۷
محقق کرکی، علی بن عبدالعالی ۱۷۵، ۲۲۳، ۶۵۳، ۶۷۵

محمد استرآبادی ۹۴
محمداسمعیل بن محمدحسین خواجویی مازندرانی ۶۸۳
محمدامین بن محمدشریف استرآبادی ۳۲۲
محمدباقر بن عبدالله لنگرودی گیلانی ۱۳۸
محمدباقر بن محمد اکمل وحید بهبهانی ۳۴۳، ۶۹۹، ۷۰۰
محمدباقر بن محمدتقی مجلسی ۳۷۸، ۴۰۷، ۴۳۶، ۵۹۷، ۶۰۷، ۷۱۷
محمدباقر بن محمد حسینی استرآبادی ۱۹۶
محمدباقر بن محمدنقی موسوی شفتی اصفهانی ۴۵۶، ۵۱۲، ۷۲۵، ۷۶۴
محمد بن ابراهیم شیرازی، ملا صدرا ۱۴۴، ۱۴۵، ۱۴۶، ۲۲۰، ۲۲۱، ۳۵۷، ۶۳۷، ۶۴۰
محمد بن ابراهیم عطار نیشابوری ۳۸۱
محمد بن ابراهیم کاتب نعمانی ۲۷۶
محمد بن احمد، «ابن خشاب یمنی» ۵۸۱
محمد بن احمد بهشتی اسفراینی ۶۵۸
محمد بن احمد بن شاذان کوفی ۲۰۳
محمد بن احمد طبسی ۳۰۵
محمد بن احمد قرشی حنفی ۴۴۹
محمد بن اسعد دوانی ۱۴۳، ۴۵۸، ۵۲۶، ۶۱۶، ۶۱۷، ۶۱۸، ۶۲۲، ۶۲۳، ۶۲۴، ۶۲۶، ۶۲۷، ۶۸۱
محمد بن اشرف حسینی سمرقندی ۵۷۵
محمد بن جمال‌الدین احمد لاهیجانی ۶۸۶
محمد بن حسن استرآبادی، «نجم الائمه» ۶۸۹
محمد بن حسن بصری شهروزی، «قاری» ۵۲۲
محمد بن حسن حر عاملی ۵۱۶
محمد بن حسن حلی، فخرالمحققین ۲۷۰، ۳۸۰، ۶۶۶، ۶۶۷
محمد بن حسن شیروانی ۱۳۶، ۲۳۲، ۲۳۴
محمد بن حسن طوسی، «شیخ الطائفه» ۴۳۳، ۴۳۸، ۴۴۰، ۴۶۰، ۴۷۲
محمد بن حسن طوسی مشهدی ۵۰۹، ۵۱۰، ۵۱۲
محمد بن حسین اصفهانی، «ملک محمد» ۶۷۶
محمد بن حسین بیهقی کیدری ۱۲۸
محمد بن حسین حسینی، «فخرالدین» ۶۸۴
محمد بن حسین حسینی استرآبادی ۲۷۷
محمد بن حسین خوانساری، «آقا جمال» ۶۸۲
محمد بن حسین عاملی، «شیخ بهایی» ۶۵، ۶۷، ۶۸، ۱۳۴، ۲۳۰، ۲۳۱، ۲۵۷، ۵۶۶
محمد بن حمزه فناری ۲۲۶
محمد بن حمید کفوی ۷۳۳
محمد بن حیدر حسینی طباطبایی، «رفیعای نائینی» ۷۲۱
محمد بن دلدار علی نقوی نصیرآبادی ۳۵۳
محمد بن زکریا رازی ۲۶، ۴۱۰

محمد بن زکریا غلابی بغدادی ۸۰
محمد بن شرف‌الدین مسکین فراهی ۴۱۶
محمد بن صلاح کلامی، «مصلح‌الدین لاری» ۶۹۸
محمد بن عبدالرحمن قزوینی، «خطیب دمشق» ۵۷۶
محمد بن عبدالصمد حسینی شهشهانی اصفهانی ۷۳۸، ۷۴۶
محمد بن عبدالقادر صیداوی «حادی» ۶۹۲
محمد بن عبدالکریم سدهی اصفهانی «میرزا نعیم» ۳۸
محمد بن عبدالله خطیب، خطیب فخریه ۶۴۶
محمد بن عزیز عزیزی سجستانی ۱۵۳
محمد بن علی استرآبادی ۶۹۱
محمد بن علی‌اکبر طبیب شیرازی ۵۹۴
محمد بن علی بن ابی‌نصر نیشابوری ۳۷۱
محمد بن علی بن بابویه قمی ۴۸۷، ۶۴۷، ۶۵۳، ۶۶۱
محمد بن علی بن عربی، محیی‌الدین ۱۲۱
محمد بن علی جرجانی استرآبادی ۲۶۸
محمد بن علی حجت کوه‌کمری ۷۶۶
محمد بن علی شریف دیلمی لاهیجی ۵۵۸
محمد بن علی کراجکی خیمی ۲۰۷
محمد بن عمر رازی، «فخر رازی» ۱۳۹، ۴۲۲
محمد بن عیسی بن سورة الترمذی ۷۱۹
محمد بن غیاث‌الدین منصور دشتکی شیرازی، «صدرالدین ثانی» ۳۵۴، ۶۲۵
محمد بن فرامرز رومی، «ملا خسرو» ۸۴
محمد بن قاسم انصاری تلمسانی تونسی الرصاع ۱۹۵
محمد بن المثنی بن القاسم الحضرمی ۳۳۹
محمد بن محب‌علی تبریزی، «صدرا» ۱۶۸
محمد بن محسن کاشانی، «علم‌الهدی» ۳۰۷
محمد بن محمد آقسرائی ۳۲۴
محمد بن محمد اختیار ۸۸
محمد بن محمدباقر اشراقی گلپایگانی ۴۰
محمد بن محمد بن مالک الطائی ۷۵۸
محمد بن محمد بن نصر بخاری ۲۸۳
محمد بن محمد بن نعمان عکبری، «شیخ مفید» ۲۱۲، ۳۷۰، ۶۶۳
محمد بن محمد بن یوسف ایلاقی نیشابوری ۲۵۱
محمد بن محمد بلخی رومی، «مولانا» ۲۸۱، ۳۹۳، ۴۴۲
محمد بن محمد بویهی رازی ۲۱۹، ۳۰۱
محمد بن محمدحسین خاتون‌آبادی ۴۸۸، ۶۷۷
محمد بن محمد شعیری ۲۱۵، ۲۹۳، ۶۵۹
محمد بن محمد طوسی، خواجه نصیر ۹۷، ۱۷۷، ۱۹۳، ۲۲۸، ۲۶۹، ۴۲۷، ۵۱۴، ۶۳۲
محمد بن محمد غزالی ۵۸۲

محمد بن محمد فاروقی بلخی، «رشید وطواط» ۶۱۰، ۶۱۱، ۶۱۲، ۶۱۳
محمد بن محمد موسوی خراسانی نوربخش ۴۳۵
محمد بن محمود آملی ۵۲۲
محمد بن محمود حسینی شهرستانی ۲۱۳
محمد بن محمود دهدار عیانی ۱۲۱، ۳۹۹
محمد بن مصطفی قوجوی ازمیتی، «شیخ‌زاده» ۱۵
محمد بن مکّی عاملی، شهید اول ۱۱، ۱۷۳، ۱۷۴، ۲۶۹، ۲۸۰، ۵۶۹، ۶۶۸
محمد بن هزیل عبدی معروف به ابوالهذیل علاف ۲۰۳
محمد بن یوسف کرمانی ۵۷۷
محمدتقی بن احمد بروجردی ۴۹۰
محمدتقی بن حسینعلی هروی اصفهانی ۵۰۲
محمدتقی بن محمد برغانی قزوینی ۴۶۸
محمدتقی بن محمدجعفر بهبهانی کرمانشاهی ۷۰۳
محمدتقی بن میرعبدالله کشمیری ۵۶۹
محمدجعفر بن حسین روضه‌خوان سلماسی ۴۹۳
محمدجعفر بن سیف‌الدین شریعتمدار استرآبادی ۹۱، ۵۶۲
محمدحسن بن محمدباقر اصفهانی، «صاحب جواهر» ۷۱۳
محمدحسن بن محمدجعفر شریعتمدار استرآبادی ۴۰۴
محمدحسن بن محمدصالح برغانی ۱۱۰
محمدحسین بن بابا سمنانی ۷۴۸
محمدحسین بن خلف تبریزی برهان ۵۴۹
محمدحسین بن عباس علی قزوینی حائری ۷۲۴
محمد حسینی ۵۰۳
محمد حسینی طبیب ۳۹۷، ۳۹۸
محمد حنفی ۲۵۸
محمد حنفی تبریزی، «منلا حنفی» ۷۷
محمد خوارزمی ۴۶۲
محمدرضا بن محمدقاسم حسینی قزوینی ۷۰۷
محمدرضی بن محمدنصیر مجلسی ۴۸۹
محمدسعید بن قاسم حسنی حسینی طباطبایی قهپائی ۵۱۳
محمد سلیم رازی ۲۹۹
محمدشریف بن حسنعلی آملی مازندرانی ۱۳۷
محمدشریف بن محمد شیرازی، «کاشف» ۲۲
محمدشریف بن محمدکاشف شیرازی ۱۹۴
محمدصادق بن حسین ادیب الممالک فراهانی ۳۲

محمدصالح بن احمد مازندرانی ۲۹۲، ۳۷۵، ۳۷۶
محمدصالح بن عبدالواسع خاتون‌آبادی ۱۰۴، ۷۷۴
محمدصالح بن محمد برغانی قزوینی ۷۵۰
محمدصالح بن محمدتقی استرآبادی ۴۱۱
محمدصالح بن محمدمحسن اصفهانی مازندرانی ۳۵۳
محمد صدیق ۴۷۷
محمدعابد بن احمدعلی اصفهانی سندی مدنی ۳۱۸
محمدعالم صدیقی علوی ۴۷۱
محمدعلی بن علی‌نقی جوپاری کرمانی ۷۴۱
محمدعلی بن محمد برغانی قزوینی ۷۵۹
محمدعلی بن نصرالله مهوش ۳۴، ۴۳
محمدکاظم بن محمد آملی مازندرانی ۴۴۶
محمدکریم‌خان بن ابراهیم کرمانی ۵۲۹، ۵۵۴
محمد گیلانی، «ملا شمسا» ۷۴۵
محمدمحسن بن محمدطاهر قزوینی ۵۸۶
محمدمسیح بن اسماعیل فسوی شیرازی، «ملا مسیحا» ۱۲۶
محمد مکی بن صالح بحرانی ۳۱۹
محمدمومن بن محمدحسین نخعی آشتیانی ۷۰۵
محمدمهدی بن محمدابراهیم کلباسی اصفهانی ۷۳۱
محمدمهدی رضوی مشهدی ۶۵۹
محمدنعیم بن محمدتقی عرفی طالقانی ۵۷۱
محمود بن جعفر میثمی عراقی ۷۷۰، ۷۷۱
محمود بن عمر زمخشری ۲۵۲، ۴۳۳، ۵۷۹
محمود بن محمد چغمینی ۱۹۱
محمود بن محمد مطبب لاری ۴۷۴
محمود بن محمد هروی، «عارفی» ۲۲۵
محیی‌الدین بن بدرالدین اناری ۷۲۷
محیی‌الدین بن عربی، محمد بن علی اشبیلی ۱۲۱
مختار بن محمود زاهدی غزمینی ۴۹۶
مراد بن علیخان تفرشی ۴۱۲، ۴۱۳
مرتضی حسینی ۶۹۴
مرعشی آملی، حسین بن محمد ۷۰۷
مرغینانی، عبدالرحیم بن ابی‌بکر ۴۵۰
مرغینانی، علی بن ابی‌بکر ۳۸۸، ۴۲۸
مسعود بن ابراهیم دهلوی ۴۷۵
مسعود بن ابی‌بکر فراهی سجزی ۵۵۰
مسعود بن عنایت‌الله حسینی رمال اصفهانی ۶۰۰، ۶۰۱
مسکین، برهان ۳۸۷
مسکین خراسانی ۵۷۹
مسیب سبزواری ۶۷۶
مشهدی، محمدمهدی رضوی ۶۵۹
مصطفی بن پیرمحمد رومی عزمی‌زاده ۲۶۷

مصطفی بن حسین تفرشی ۳۰۹، ۳۴۷
مصطفی بن علی رومی، «نجارزاده» ۹۵
مصطفی بن یوسف برسوی، «خواجه‌زاده» ۲۴۳
مصلح‌الدین بن عبدالله سعدی شیرازی ۶۰۴
مصلح‌الدین لاری، محمد بن صلاح، «کلامی» ۶۹۸
مظفر بن محمد حسینی شفائی ۲۲۷
مظفر بن محمدقاسم جنابذی ۷۳۵
مظهر علیشاه، سید علی همدانی ۳۷، ۴۹
معمایی، علی بن حاجی یزدی تفتی ۲۲۰
معمایی نیشابوری، امیرحسین بن محمد ۵۸۸
مفضل بن عمر جعفی کوفی ۱۶۷
مقداد بن عبدالله سیوری حلّی ۷۶، ۴۵۱
مقدس اردبیلی، احمد بن محمد ۳۹۲
مقصود دانکوتی ۵۴۲
ملا خسرو، محمد بن فرامرز رومی ۸۱
ملازاده ۳۷۶
ملا شمسا، شمس‌الدین محمد گیلانی ۷۴۵
ملا صدرا، محمد بن ابراهیم شیرازی ۱۴۴، ۱۴۵، ۱۴۶، ۲۲۰، ۲۲۱، ۳۵۷، ۶۳۷، ۶۴۰
ملا عبدالله یزدی، نجم‌الدین بن شهاب‌الدین حسینی بهابادی ۶۲۸
ملا مسیحا، محمدمسیح بن اسماعیل فسوی شیرازی ۱۲۶
ملا نعیما، محمدنعیم بن محمدتقی عرفی طالقانی ۵۷۱
ملا هادی سبزواری بن مهدی ۶۸۷
ملایری تویسرکانی، حسینعلی بن نوروزعلی ۵۲۷، ۷۳۹
ملتجی خویی، علی بن علی‌رضا ۶۸۸
ملک محمد بن سلطان حسین اصفهانی ۶۷۶
منجم، ماشاءالله ۵۹۱
منشار، علی بن احمد کرکی عاملی ۲۵۶
منصور بن محمد حسینی دشتکی شیرازی ۶۲۱
منلا حنفی، محمد حنفی تبریزی ۷۷
منلازاده، احمد بن محمود هروی ۵۵۷
موسوی جزایری، موسی بن عزیزالله ۶۹۷
موسوی خراسانی، محمد بن محمد، «نوربخش» ۴۳۵
موسی بن جعفر علیه‌السلام ۶۶۵
موسی بن عزیزالله الموسوی الحسینی جزایری ۶۹۷
موسی بن محمد بن محمود قاضی‌زاده رومی ۲۷۹
مولانا، جلال‌الدین محمد بلخی رومی ۲۸۱، ۳۹۳، ۴۴۲
مولوی، جلال‌الدین محمد بن محمد ۲۸۱، ۳۹۳، ۴۴۲

مهدی بن محمدمهدی نراقی، «آقا کوچک» ۴۶۶
مهدی بن مرتضی طباطبایی، «بحرالعلوم» ۱۳۵، ۱۸۷، ۱۸۸
مهوش، محمدعلی بن نصرالله ۳۴، ۴۳
میبدی، میرحسین بن معین‌الدین ۵۳۹
میثمی عراقی، محمود بن جعفر ۷۷۰، ۷۷۱
میدانی نیشابوری، سعید بن احمد ۴۳۷
میرداماد، محمدباقر بن محمد حسینی مرعشی استرآبادی ۱۹۶
میرزا عباس یزدی ۳۹
میرزای قمی، ابوالقاسم بن حسن گیلانی ۲۲۹، ۲۳۰، ۳۴۹، ۴۴۵
میر سید شریف علی بن محمد جرجانی ۱۷۹، ۲۳۹، ۴۵۷، ۶۰۶
میرزا نعیم، محمد بن عبدالکریم سدهی اصفهانی ۳۸
نامی، خواجگی بلخی ۵۸۹
نائینی محمد بن حیدر حسینی، «ملا رفیعا» ۷۲۱
نثار علی دهلوی ۱۶۹
نثاری دهلوی، نثارعلی ۱۶۹
نجارزاده، مصطفی بن علی قسطنطینی رومی ۴۵
نجم الائمه، محمد بن حسن استرآبادی ۶۸۹
نجم‌الدین بن شهاب‌الدین یزدی، «ملا عبدالله» ۶۲۸
نخعی آشتیانی، محمدمومن بن محمدحسین ۷۰۵
نراقی، احمد بن محمدمهدی ۳۵۰
نراقی، مهدی بن محمدمهدی، «آقا کوچک» ۴۶۶
النرسی، زید ۳۳۷
نصرالله بن لطفعلی تراب دزفولی ۵۰۱
نصرالله بن محمد بن حماد ازدی کرمانی ۳۰۰
نصیر، ابوالفتح ۳۸۳
نظام افشار، حبیب‌الله ارومی صدر الافاضل ۳۶
نظام، حسن بن محمد قمی ۱۸۰
نظام‌الدین احمد بن ملا صدرای شیرازی ۲۲۲
نظام شاه ۷۷۸
نظرعلی بن سلطان‌محمد طالقانی خراسانی ۶۴۲
نعمت‌الله بن عبدالله جزایری ۳۱۲، ۳۱۳، ۳۱۴، ۳۷۷، ۳۹۴، ۶۳۰
نفیس بن عوض کرمانی ۴۴۱
نقوی نصیرآبادی، دلدار علی بن محمدمعین ۴۹۷
نقوی نصیرآبادی، محمد بن دلدار علی ۳۵۳
ننگرهاری، درویزه بن گدای ۳۸۵، ۳۸۹، ۳۹۱

نوایی، علیشیر بن محمد ۴۲۰
نوایی قمی، بابا سلطان قلندر ۵۴۲
نوربخش، محمد بن محمد موسوی ۴۳۵
نورالله بن عبدالله عمان سامانی ۴۲
نوروزعلی بن محمدباقر فاضل بسطامی ۷۶۷
نوری، علی بن جمشید ۳۶۱
نیاکی لاریجانی، زین‌العابدین حسینی نیاکی ۶۸۵
نیشابوری اسفراینی، محمد بن علی ۳۷۱
نیشابوری، امیرحسین بن محمد، «معمایی» ۵۸۸
نیشابوری، حسن بن محمد قمی نظام ۱۸۰
واحد العین، اسماعیل بن سمیع اصفهانی ۳۵۸، ۳۶۴، ۳۶۵
واعظ کاشفی، حسین بن علی بیهقی ۱۳، ۴۷۸، ۷۱۴
وحید بهبهانی، محمدباقر بن محمداکمل ۳۴۳، ۶۹۹، ۷۰۰
وطواط، محمد بن محمد فاروقی بلخی ۶۱۰، ۶۱۱، ۶۱۲، ۶۱۳
هاتفی، عبدالله بن محمد هروی ۲۲۴
هادی بن مهدی سبزواری ۶۸۷
هبةالله بن عبدالرحیم بن بارزی حموی ۷۷۳
هبةالله حسینی شیرازی «شاهمیر» ۲۱۸
هرقل نجار ۱۸۳
هروی اصفهانی، محمدتقی بن حسینعلی ۵۰۲
هروی خرزبانی، احمد بن محمود ۵۵۷
هروی، علی بن سلطان‌محمد قاری ۴۹۵
هروی، یوسف بن محمد یوسفی ۵۴۵، ۵۴۶، ۵۴۷
همام بن غالب دارمی، فرزدق ۱۲۷
همدانی، ابراهیم بن حسین حسینی ۵۷۲، ۶۲۷
همدانی، سید علی «مظهر علیشاه»، «اخضر» ۳۷، ۴۹
همدانی، علی بن زین‌العابدین ۵۶۰
همدانی، یحیی فاضل ۷۶۵
هندی، علیم‌الله بن عبدالرزاق ۵۶۷
هیتمی، احمد بن محمد ۴۶۴
یحیی بن علی‌محمد حسینی لاریجانی ۵۳
یحیی بن محمد تفتازانی ۱۴۷
یحیی بن محمد حسینی هندی خراسانی ۳۳۴، ۳۴۶
یحیی بن محمدشفیع بیدآبادی اصفهانی ۶۴۵
یحیی بن موسی عمریطی شافعی ۷۷۲
یحیی فاضل همدانی ۷۶۵
یزدی، ابوالقاسم بن احمد ۳۷۲
یزدی، نجم‌الدین بن شهاب‌الدین حسینی «ملا عبدالله» ۶۲۸
یوسف بن عبدالرحمن بن الجوزی ۴۰۸
یوسف بن محمد حسینی قاینی خراسانی ۴۴۳

یوسف بن محمد بن یوسف یوسفی هروی ۵۴۵، ۵۴۶، ۵۴۷
یوسفی هروی، یوسف بن محمد ۵۴۵، ۵۴۶، ۵۴۷

فهرست کاتبان و تاریخ کتابت

اباقی بن استاد خواجه محمد (۹۸۵هـ)، ۷۱۴
اباالهدی بن احمد بن محمد (۹۰۶هـ)، ۴۵۸، ۴۵۹
ابراهیم بن علی‌اصغر همدانی (۱۲۸۹هـ)، ۵۲۹، ۵۳۰
ابراهیم بن محمد بن علی حسینی خزاعی (۹۹۸ــــ۹۹۹هـ)، ۷۵، ۷۷، ۷۸، ۷۹، ۸۰، ۸۱، ۸۲، ۸۳، ۸۴
ابراهیم بن محمدکاظم اشرفی (۱۲۴۶هـ)، ۴۹۰
ابواسحاق بن علی بن نصرالله سنجانی (۸۴۳، ۸۴۱هـ)، ۱۷۸، ۱۷۹، ۱۸۰
ابوالفتح بن عبدالرزاق حسینی (۱۰۵۵هـ)، ۴۲۷
ابوالقاسم بن حسن گیلانی، میرزای قمی (۱۲۱۳هـ)، ۳۴۹
ابوالقاسم بن محمد حسینی خراسانی (۱۲۸۳ــــ ۱۲۷۷هـ)، ۱۸۲، ۱۸۳، ۱۸۴، ۱۸۵، ۱۸۶، ۱۸۷، ۱۸۸، ۱۸۹، ۱۹۰، ۱۹۲
ابونصر بن شهاب‌الدین بن حاجی... کرمانی کوبیانی (۸۸۰هـ)، ۴۴۲
احمد (سدهٔ ۱۱هـ)، ۴۶۴
احمد بن حسن موسوی (۱۳۰۶هـ)، ۵۶۳، ۵۶۴، ۵۶۵، ۵۶۶، ۵۶۷، ۵۶۸
احمد بن علی بن ابی‌بکر (۹۰۱هـ)، ۶۰۴
احمد بن علی‌محمد دشتی ۶۳۷، ۶۳۸، ۶۳۹، ۶۴۰، ۶۴۱
احمد بن محمد بن عبدالکریم موسوی (۱۲۳۸هـ) ۲۳۹، ۲۴۱
احمد بن محمد بن هراتی (۱۰۲۴هـ) ۴۳۰
احمد بن محمد حسینی (۱۰۷۹هـ)، ۹۸
احمد بن محمدمهدی نراقی (سدهٔ ۱۳هـ)، ۳۵۰
اختیار بن عبدالله (۱۲۴۴هـ)، ۷۰۵
ارسطو بن احمد بن محمد قمی (۱۲۷۹، ۱۲۸۷هـ)، ۵۵۶، ۵۵۷

اسدالله حسینی مرعشی شوشتری (۱۲۳۸ه)، ۲۴۱
اسماعیل بن عبدالوهاب بن سعید خراسانی هندی (سدهٔ ۱۲ه)، ۱۲
افضل بن شمس‌الدین محمد ساوجی حسینی (۱۰۰۷ه)، ۵۴۳، ۵۴۴
الله‌وردی بن یعقوب اردبیلی (۱۰۷۴ه)، ۱۶۸
امیری (سدهٔ ۱۴ه)، ۵۷۹
برهان‌الدین بن شمس‌الدین علی (۹۷۷ه)، ۶۷۴
تابی بن خواجه گرشب بن احمد (۷۳۹ه)، ۲۷۴
جعفر بن زین‌العابدین اصفهانی (۱۳۵۱ه)، ۵۰۰
جلال‌الدین بن علاءالدین بن حمید حسینی (۱۰۲۸ه)، ۱۰۳
جواد بن ابراهیم تنکابنی (۱۲۸۸ه)، ۶۷۷، ۶۷۸، ۶۷۹، ۶۸۰
حافظ عبدالرحمن (۱۰۲۷ه)، ۱۹۶
حسام‌الدین بن علی الطورعودی (۱۱۳۳ه)، ۷۷۷
حسن بن ابراهیم (سدهٔ ۱۱ه)، ۴۶۹
حسن جویمی شیرازی (۱۲۳۶ه)، ۲۱۳
حسین اهری (۷ــ۱۳۳۶ه)، ۳۲۸، ۳۲۹، ۳۳۰، ۳۳۱، ۳۳۲، ۳۳۳، ۳۳۴، ۳۳۵، ۳۳۶، ۳۳۷، ۳۳۸، ۳۳۹، ۳۴۰، ۳۴۱، ۳۴۲، ۳۴۳، ۳۴۴
حسین بن ابی‌سیار محمد بن احمد (۶۶۳ه)، ۴۴۱
حسین بن علی بن محمد شول (۱۰۹۳ه)، ۳۷۵، ۳۷۶، ۳۷۷
حسین بن علی الحسینی (۱۲۹۴ه)، ۲۶۸، ۲۶۹، ۲۷۰
حسین بن محمد بن حسن جویانی (۹۸۹، ۹۸۲ه)، ۳۰۴، ۳۰۵
حسین بن محمدکاظم بروجردی (۱۲۳۵ه)، ۳۰۳
حسین بن مراد (۱۰۵۶ه)، ۵۴۰
حسین بن ملا مفید (۳ــ۱۲۹۲ه)، ۷۰۶، ۷۰۷
حسین منشی (سدهٔ ۱۴ه)، ۵۷۸
حق نظر (۱۰۹۳ه)، ۲۲۸
خواجه جان بن عبدالله بن علی غفاری طبسی (۹۸۵ه)، ۴۳۴
خواجه میر بلخی (سدهٔ ۱۰ه)، ۵۸۸، ۵۸۹، ۵۹۰
خوان محمد بن محمد فراهانی (۱۱۲۴ه)، ۷۱۹

درویش حاجی سیدی احمد بن محمد مرشدی (۸۸۸هـ)، ۲۴۶، ۲۴۸
دوامی ساوجی ابن کمال‌الدین صباغ (۹۰۵هـ)، ۷۲۰
دوست‌محمد بن شاه محمد غزیره کی (۱۰۵۶هـ)، ۴۷۱
رمضان‌علی بن محمدعلی رازانی اصفهانی (۱۰۶۷هـ)، ۴۷۳
رکن‌الدین (۹۳۹هـ)، ۱۳، ۱۴
زین‌العابدین بن امیر (۹۷۷هـ)، ۵۲۴، ۵۲۵، ۵۲۶
زین‌العابدین حسینی نیاکی لاریجانی (۷۰ـ۱۱۶۵هـ)، ۶۸۲، ۶۸۳، ۶۸۴، ۶۸۵
سیف‌الله قاری (۶ـ۱۰۹۵هـ)، ۲۶۰، ۲۶۱، ۲۶۲، ۲۶۳، ۲۶۴
شاهوردی (۹۶۰ـ۹۵۳هـ)، ۶۵۱، ۶۵۲، ۶۵۳، ۶۵۴
صالح بن ابراهیم بن حریز بحرانی (۱۰۸۰هـ)، ۹۹
صفی بن محمد بن علی جرجانی (۷۸۵هـ)، ۴۱۹
ضیاءالدین محمد بن نظام‌الدین احمد (۹۷۳هـ)، ۵۷۰
طاها موسوی اصفهانی (۱۳۵۳هـ)، ۵۷
ظهیر بن احمد بن محمد هروی (۸۸۴هـ)، ۵۸۲
عباس بن محمدرضا قمی ۳۲۱
عباس قطب‌آبادی شهر بابکی یزدی ۴۰
عبدالحسین بن علی‌اصغر حسینی مرعشی ۳۰۱
عبدالرحمن بن .... بن یحیی (۸۳۵هـ)، ۲۵۸
عبدالرحمن‌خان (۱۲۷۳هـ)، ۱۷۰
عبدالرزاق بن محمد خراسانی تربتی (۱۲۷۵ یا ۱۲۹۵هـ)، ۷۴۶
عبدالرشید بن محمدجعفر (۱۱۱۹هـ)، ۱۷۷
عبدالصمد بن محمدباقر انصاری (۱۲۴۴هـ)، ۴۶۸
عبدالعظیم بن محمدحسین بیدگلی کاشانی (۱۲۵۲هـ)، ۲۳۲، ۲۳۳، ۲۳۴
عبدالفتاح بن میر سید علی حسینی (۱۰۶۰هـ)، ۴۶۰
عبدالقاهر بن بهاءالدین فولادی (۷۳۹هـ)، ۲۵۱
عبدالکریم بن ابراهیم، میسی عاملی (۹۸۴هـ)، ۳۹۶
عبدالکریم بن یونس بن یوسف بن علی دین (سدهٔ ۱۳هـ)، ۹۷
عبدالله (۱۰۵۱هـ)، ۲۷۷
عبدالله بن تقی بروجردی (۱۲۵۷هـ)، ۷۶۰

عبدالله بن محمدسعید (۱۲۲۹ه)، ۳۰۹
عبدالله موسوی اشتهاردی (۱۳۶۰ه)، ۳۰۸
عبدالواسع بن موسی تنکابنی (۱۲۷۸ه)، ۳۵۴
عبدالوهاب بن ابی‌القاسم رضوی همدانی (۱۲۵۵ه)، ۳۲۴
عبدالوهاب بن محمدحسین کاشانی (۱۲۳۱ه)، ۵۴۱
عبدالهادی حسینی دلیجانی (۱۰۳۱ه)، ۴۲۳، ۴۲۷
عزیزالله بن محمدمومن حسینی (سدهٔ ۱۱ه)، ۶۹۱
عزیزالله سمنانی (۱۰۵۰ه)، ۱۱۲
عشورعلی بن رمضان (۱۰۸۹ه)، ۶۸۶
علی‌اشرف بن عبدالله المراغی (۱۲۵۸ه)، ۵۲۰، ۵۲۱، ۵۲۲، ۵۲۳
علی‌اصغر ... خزیمه (۱۲۶۱ه)، ۲۹۶
علی بن احمد بن کمال حسینی (۹۵۰ه)، ۳۶۹، ۳۷۰
علی بن احمدعلی مازندرانی (سدهٔ ۱۴ه)، ۷۱۳
علی بن خداوردی تبریزی (۱۲۴۶ه)، ۱۱۱
علی بن خطاب البدری السمهودی (۸۲۴ه)، ۷۳۴، ۷۵۶، ۷۶۲
علی بن عبدالرزاق موسوی محمدی (۱۲۹۹، ۱۳۰۵ه)، ۵۵۴، ۵۵۵
علی بن فضل بن هیکل الحلی (۸۴۶ــ۸۳۳ه)، ۶۶۳، ۶۶۴، ۶۶۵، ۶۶۶، ۶۶۷، ۶۶۸، ۶۶۹، ۶۷۰، ۶۷۲، ۶۷۳
علی بن قوام‌الدین بن محمود (۱۰۰۱ه)، ۳۹۵
علی بن محمد بن جمشید کازرونی (۷۷۷ه)، ۷۱۶
علی بن مرتضی طباطبایی یزدی (سدهٔ ۱۴ه)، ۱۱۹، ۱۲۰
علی حکیم صوفی (۱۰۵۸ه)، ۶۹۳
علی‌محمد نوری اوزرودی پوش (۱۲۷۰ه)، ۷۳۵، ۷۳۶، ۷۳۷، ۷۳۸
عمر (سدهٔ ۱۳ه)، ۳۸۳، ۳۸۴، ۳۸۵، ۳۸۶، ۳۸۷، ۳۸۸، ۳۸۹، ۳۹۰، ۳۹۱، ۳۹۲
عمران جاوی مدنی (۱۰۹۸ه)، ۹۳، ۹۵
عمر بن یحیی بن علی داود (۱۲۲۲ه)، ۴۴۹
عمر بن عبدالله المنظراوی (۸۶۶ه)، ۴۵۶
عنایت‌الله بن علی انوشیروانی (۹۸۲ه)، ۲۱۹
عیسی بن محمد بن مبارک احسائی (۱۲۰۹ه)، ۳۱۹
غضنفر (سدهٔ ۱۱ه)، ۷۴۵
فرج‌الله حسینی (۱۲۵۱ه)، ۴۶۶

فرید کاتب (۹۶۱هـ)، ۴۰۹
فضل‌الله (سدهٔ ۱۳هـ)، ۵۷۳
قاضی محمد بن حسین‌علی خلخالی (۱۰۱۳هـ)، ۶۶۱
قطب‌الدین محمد بن غیاث‌الدین محمد (۱۰۰۸هـ)، ۴۱۰
کاظم بن علینقی سمنانی (سدهٔ ۱۳هـ)، ۷۵۱، ۷۵۲، ۷۵۳
کمال‌الدین حسن بن محمدشاه کفه کیلوی (۱۰۴۴هـ)، ۴۱۳
مجدالدین اسمعیل بن ابراهیم حسینی (سدهٔ ۹هـ)، ۵۷۵، ۵۷۷
محسن بن محمدحسین سلیمی مازندرانی (۱۰۴۹هـ)، ۲۵۴، ۲۵۵، ۲۵۶، ۲۵۷
محمد (۱۰۷۰هـ)، ۱۷۲
محمد بن ابی‌الیله (۶۷۰هـ)، ۳۸۰
محمد بن امت بن مهماد... (سدهٔ ۱۱هـ)، ۵۵۱، ۵۵۲، ۵۵۳
محمد بن امیرموذن نجفی همدانی (۱۰۱۵هـ)، ۷۲۱
محمد بن حسن حرّ عاملی (۱۰۸۸هـ)، ۲۹۱
محمد بن حسین (۷۸۰هـ)، ۲۵۳
محمد بن حسین بن محمد حسینی کنکانی بحرانی (۱۰۶۸هـ)، ۳۲۲
محمد بن حسین قمصری (سدهٔ ۱۳هـ)، ۳۰۲
محمد بن زین‌العابدین حسینی مرعشی (۱۰۸۸هـ)، ۲۹۲
محمد بن عباس (۱۱۲۹هـ)، ۵۱۷
محمد بن عباس انصاری دزفولی (۱۲۹۴هـ)، ۵۰۱
محمد بن عبدالصمد مازندرانی (۱۲۲۳ـ ۱۲۲۲هـ)، ۲۲۱، ۲۲۲
محمد بن عبدالله ادمیونی حسنی (۸۶۹هـ)، ۴۷۲
محمد بن علی بن عمر عباسی (۸۴۳هـ)، ۶۵۷
محمد بن علی جبلی (۹۱۷هـ)، ۲۲۷
محمد بن علی جزایری (۱۰۸۸هـ)، ۲۸۰
سید محمد بن علی حجت کوه‌کمری (سدهٔ ۱۴هـ)، ۷۶۷
محمد بن علیوی الدجیلی (۱۲۳۰هـ)، ۴۰۶
محمد بن محمدعلی کزازی (سدهٔ ۱۳هـ) ۲۲۹، ۲۳۰
محمد بن محمود بن میمون (سدهٔ ۸هـ)، ۴۳۳
محمد بن معین‌الدین محمد معرق اصفهانی (۹۸۵هـ)، ۶۷۴، ۶۷۵
محمد بن هادی بن حسین تونی (۱۰۳۴هـ)، ۴۶۱
محمد بن یوسف بن اسحاق (۱۲۳۸هـ)، ۴۳۹

محمدباقر بن شکرالله حسینی تفرشی طرخورانی (۱۲۹۴ــ ۱۲۹۳هـ)، ۵۰۶، ۵۰۷، ۵۰۸، ۵۰۹
محمدباقر بن عبدالله لنگرودی گیلانی (سدهٔ ۱۴هـ)، ۱۳۹
محمدباقر بن محمدتقی «حجةالاسلام شفتی» (سدهٔ ۱۳هـ)، ۷۶۴
محمدبرات بن ملا اسماعیل (۱۲۷۱هـ)، ۷۵۰
محمدتقی بن شرفعلی آستانه‌ای (۱۳۰۴هـ)، ۱۴۱، ۱۴۲، ۱۴۳، ۱۴۴، ۱۴۵، ۱۴۶
محمدتقی بن محمدحسن شیرازی (۱۳۰۷، سدهٔ ۱۴هـ)، ۱۹۴، ۱۹۵
محمد ثاقب (۱۲۷۹، ۱۲۷۶هـ)، ۸۵، ۸۶
محمدجعفر (سدهٔ ۱۳هـ)، ۲۳۴
محمدجعفر بن محمدحسن علوی فاطمی (۱۳۲۱هـ)، ۱۲۲
محمدجعفر بن میرزا محمد مبارکه (۱۲۶۶هـ)، ۱۳۳، ۱۳۴، ۱۳۵، ۱۳۶، ۱۳۸
محمدحسن بن عبدالرحیم آرانی (۱۳۲۴هـ)، ۷۰۹، ۷۱۰
محمدحسن بن محمدصالح برغانی (۱۲۶۷هـ)، ۱۱۰
محمدحسین بن احمد تستری (۱۲۷۶هـ)، ۷۳۱
محمدحسین بن بابا سمنانی (سدهٔ ۱۳هـ)، ۷۴۸
محمدحسین بن سیف‌الله اصفهانی (۱۰۹۴هـ)، ۲۸۷
محمدحسین بن محمدرضا تبریزی (۱۲۷۶، ۱۲۸۵هـ)، ۷۲۲، ۷۲۳
محمدحسین بن محمدعلی قاینی (۱۲۴۰هـ)، ۷۶۱
محمدخان (۱۲۴۰هـ)، ۳۵۳
محمدرحیم الیکورابی هراتی (۱۳۰۸هـ)، ۳۱۱
محمدسعید بن عبدالعزیز بن محمدصادق زاهد (۱۰۸۲هـ)، ۴۷۶
محمدسعید بن قاسم طباطبائی (۶ـ۱۰۳۵هـ)، ۶۱۶، ۶۱۸، ۶۱۹، ۶۲۰، ۶۲۱، ۶۲۲، ۶۲۳، ۶۲۴، ۶۲۵، ۶۲۶، ۶۲۷، ۶۲۸
محمدشریف بن شمس‌الدین محمد (سدهٔ ۱۱هـ)، ۶۲۹
محمدشفیع بن ابوطالب موسوی (۱۲۱۸هـ)، ۵۱۸
محمدصادق بن محمدکاظم اصفهانی (۱۳۱۱هـ)، ۷۵۹
محمدصالح طالقانی (۱۰۸۸هـ)، ۲۹۲
محمد طباطبایی (۱۳۰۴هـ)، ۷۴۲
محمدعابدین بن احمدعلی انصاری سندی مدنی ۳۱۸

محمدعلی بن احمد حسینی کاشانی (سدهٔ ۱۴هـ)، ۷۶۸، ۷۶۹
محمدعلی حسینی (۱۲۵۱هـ)، ۴۶۶
محمدفاضل بن محمدمهدی (۱۱۳۰هـ)، ۵۱۴
محمدقاسم بن محمدمحسن حسینی (۱۱۷۷هـ)، ۵۷۱، ۵۷۲
محمد القلیوبی (۱۰۵۵هـ)، ۴۵۳
محمدکاظم (۱۲۲۵هـ)، ۵۴۷، ۵۴۸
محمدکاظم بن محمد آملی مازندرانی (سدهٔ ۱۳هـ)، ۴۴۳، ۴۴۴، ۴۴۶
محمدکاظم بن محمدناظم (۱۲۸۱هـ)، ۵۹۴
محمدکریم بن محمدسلطان بیگدلی (۱۲۷۳هـ)، ۶۰۷
محمدمهدی بن محمدعلی شیرازی (۱۰۹۶هـ)، ۴۳۶
محمود بن محمدحسن شریعتمدار تهرانی (سدهٔ ۱۴هـ)، ۴۰۴
مراد بن شجاع‌الدین حافظ (۷۳۳هـ)، ۲۸۳، ۲۸۵
مراد بن علیخان تفرشی (۱۰۳۹هـ)، ۴۱۴
مصطفی بن محمد القوم قلعه‌وی (۱۱۹۱هـ)، ۷۳۳
مظفر بن محمد رستمداری (۹۸۸هـ)، ۲۱۴، ۲۱۵
معصوم بن صدرالدین بهبهانی (سدهٔ ۱۳هـ)، ۷۷۲، ۷۷۳
ملک علی بن بهزاد ایزد خواستی (۱۱۳۰هـ)، ۴۹۹
منصور (۱۲۳۴هـ)، ۲۱۷
منصور بن عبدالکریم ابرقوهی (سدهٔ ۶هـ)، ۴۹۲
محمد موسوی خوانساری (سدهٔ ۱۴هـ)، ۲۷۶
موسی بن عزیزالله الموسوی الحسینی (۱۲۴۸هـ)، ۶۹۷
مهرعلی بن زین‌العابدین راقمی (۱۳۴۸هـ)، ۶۸۹
میرعماد حسنی سیفی قزوینی (۱۰۰۶هـ)، ۳۶۶
میرعلی (۹۷۹هـ)، ۶۰۵
نجفعلی رازی (۱۲۳۷هـ)، ۲۲۳
نجم‌الدین کنانی (۱۱۷۳هـ)، ۷۷۴
نصرالله بن ابی‌تراب مازندرانی (سدهٔ ۱۴هـ)، ۳۴۶
نظام‌الدین بن احمد اردبیلی (۱۰۱۶هـ)، ۲۷۲
نعمت‌الله بن عبدالله حسینی جزایری (۱۰۸۱، ۱۰۹۳هـ)، ۳۱۳، ۳۱۴، ۳۱۵، ۳۷۸
نوراحمد بن فتح‌محمد کاتب (۱۲۱۶هـ)، ۷۰۱
نهاوندی (۱۲۵۸هـ)، ۴۷۹

ولی بن فتح‌الله بازارباشی (۱۰۶۳هـ)، ۳۹۸، ۳۹۹
هادی بن ابراهیم خاتون‌آبادی (۱۱۱۷هـ)، ۷۷۵
هادی بن رضا طبیب مرندی (۱۳۴۰هـ)، ۵۶۱
هدایت‌الله (۱۰۱۵هـ)، ۵۸۳
یحیی اربدی (۸۹۴هـ)، ۷۵۸
یحیی بن علی‌محمد حسینی لاریجانی «سیدالحکماء» (۱۳۲۳ـ ۱۳۳۱هـ)، ۲۵، ۲۷، ۲۹، ۳۱، ۳۳، ۳۴، ۳۵، ۳۶، ۳۷، ۳۸، ۴۱، ۴۲، ۴۳، ۴۷، ۵۰، ۵۲، ۵۳، ۵۴
یحیی بن محمد حسینی هندی خراسانی ۳۴۵، ۳۴۷
یحیی بن محمدشفیع بیدآبادی اصفهانی (۱۳۱۱هـ)، ۶۴۵
یوسف بن محمد بن علوی دعفلی مالکی (۹۱۷هـ)، ۴۵۲
یوسف شفتی (۱۲۹۷هـ)، ۷۷۱

محلّ کتابت

آستانه اراک ۱۴۱
ابراهیم‌آباد ۴۶۸
اردبیل ۶۶۱
اسکدار ۳۹۹
اصفهان ۲۹۱، ۳۵۴، ۴۱۰، ۴۴۲، ۴۴۶، ۴۷۹، ۶۲۶، ۶۳۷، ۶۴۰، ۷۰۰، ۷۱۹، ۷۷۵
بارفروش مازندران ۵۷۱
برهانپور هند ۶۹۳
بندر دابول مشهور به مصطفی‌آباد ۳۹۵
بیرجند ۷۰۶
تبریز ۱۳، ۱۴
تهران ۲۵، ۲۷، ۲۹، ۳۱، ۳۳، ۳۴، ۳۵، ۳۶، ۳۷، ۳۹، ۴۰، ۴۱، ۴۲، ۴۳، ۴۷، ۵۰، ۵۷، ۵۳، ۵۴، ۲۲۱، ۶۰۷، ۶۵۴، ۷۳۵، ۷۳۷، ۷۳۸
جزین ۴۱۹
خرم‌آباد ۶۹۷
خوانسار ۳۰۹
دارمچهلی بندر ۱۷۰
دیلمان ۱۷۳
رباط امام علی علیه‌السلام ۹۵
رضاعیه [رضائیه] ۶۸۹
ساوه ۷۲۰
سلطانیه ۵۴۷
سلمان شهریار ۲۲۸
سنجان ۱۷۸
شوشتر ۲۸۰، ۳۱۳، ۳۱۴، ۳۱۵
شیراز ۵۹، ۲۱۳، ۴۹۴، ۵۵۹، ۵۸۲، ۷۴۵
قزوین ۳۲۶
قم ۵۷، ۳۴۹، ۶۸۵
کازرون ۵۹
کربلا ۳۳۶، ۵۰۰، ۷۱۳
کرکبود طالقان ۶۸۲
کرمان ۵۰۶، ۵۰۸
کرند غرب ۷۵، ۷۷
کلکته ۵۸۳
مدرسه سلطان احمدخان ۵۴۰
مدرسه مفیدی ۹۷
مشهد الرضا علیه‌السلام ۲۱۵، ۲۷۲، ۶۵۴، ۶۷۶
نائین ۶۳
نجف اشرف ۱۱۱، ۳۰۴، ۳۲۴، ۳۲۸، ۳۴۶، ۶۷۵، ۷۲۳، ۷۳۱
هرات ۱۸۰
همدان ۷۲۱

تصاویر

برگ پایانی معالجات الأمراض، به عربی، از: ابوالحسن احمد طبیب طبری، مورّخ ۹۳۹ق، شمارهٔ «۱۳۸۰۲/۲»

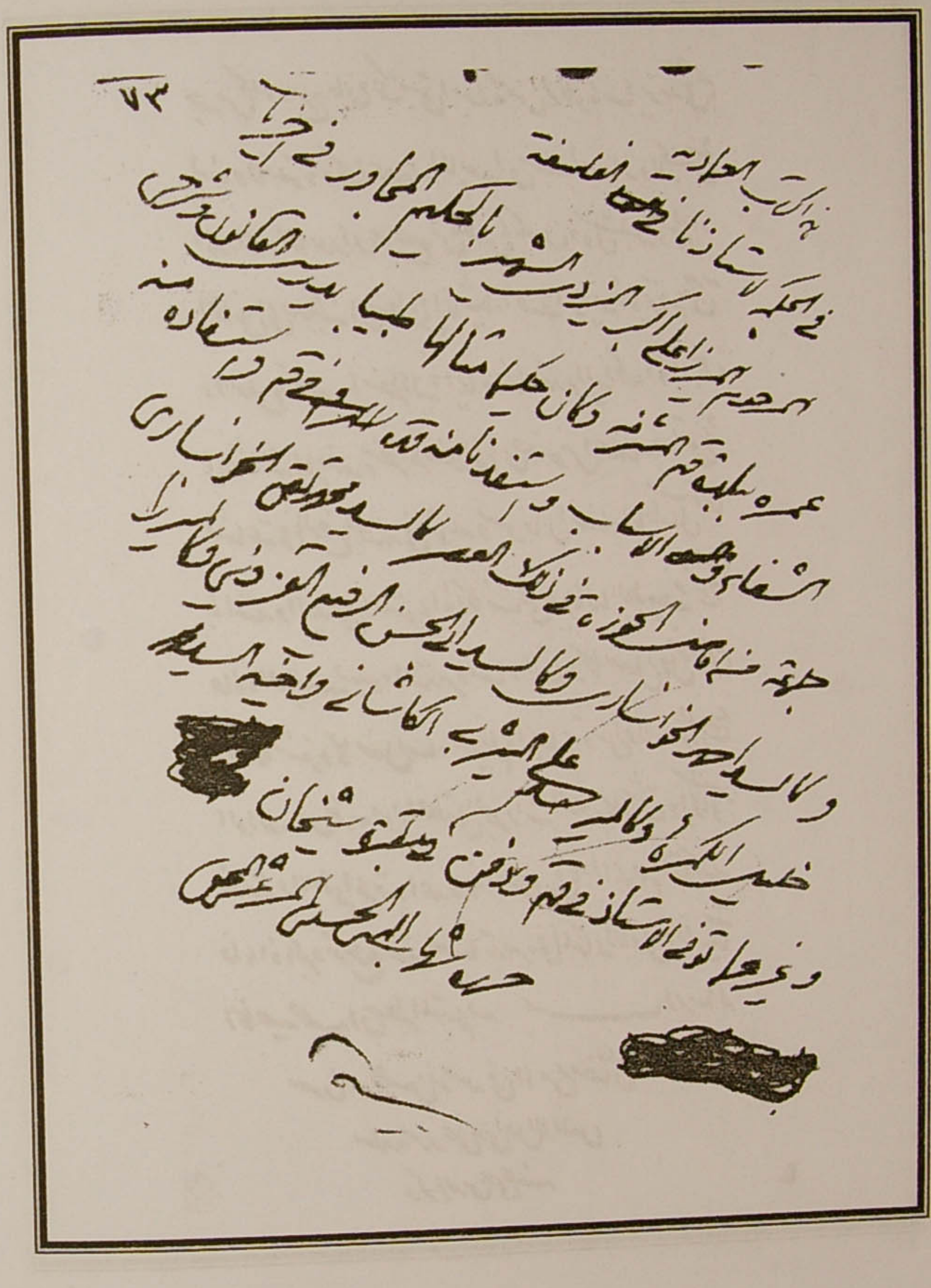

دستخط حضرت آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی (ره) در **رساله العمادیّة**، به فارسی در فلسفه، از: میرزا علی‌اکبر حَکَمی یزدی (ره)، شمارهٔ «۱۳۸۰۶»

۱۳۸۳۱

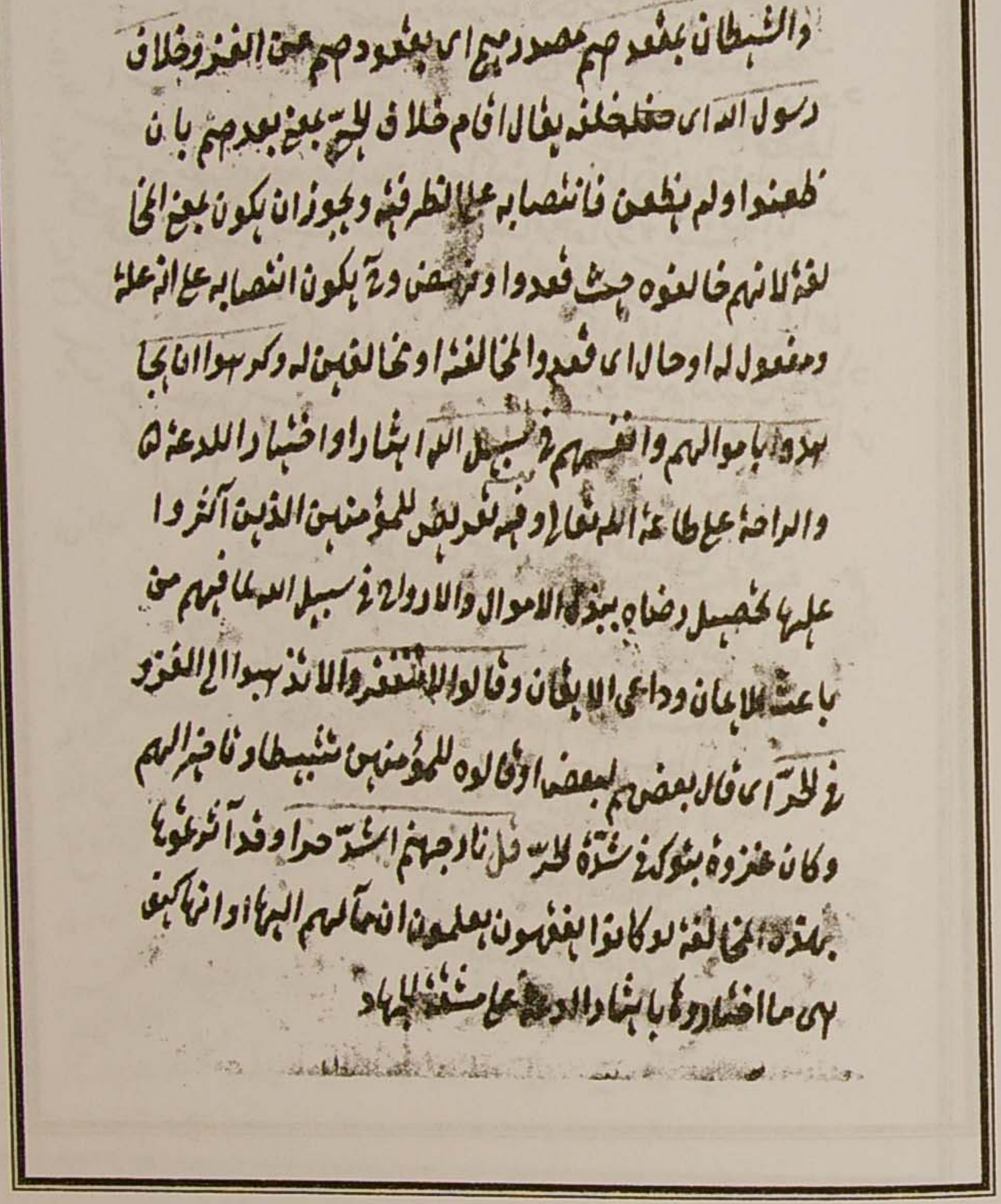

برگ پایانی تفسیر بحرالعلوم، به عربی، از: علاءالدّین سمرقندی، شمارهٔ «۱۳۸۳۱»

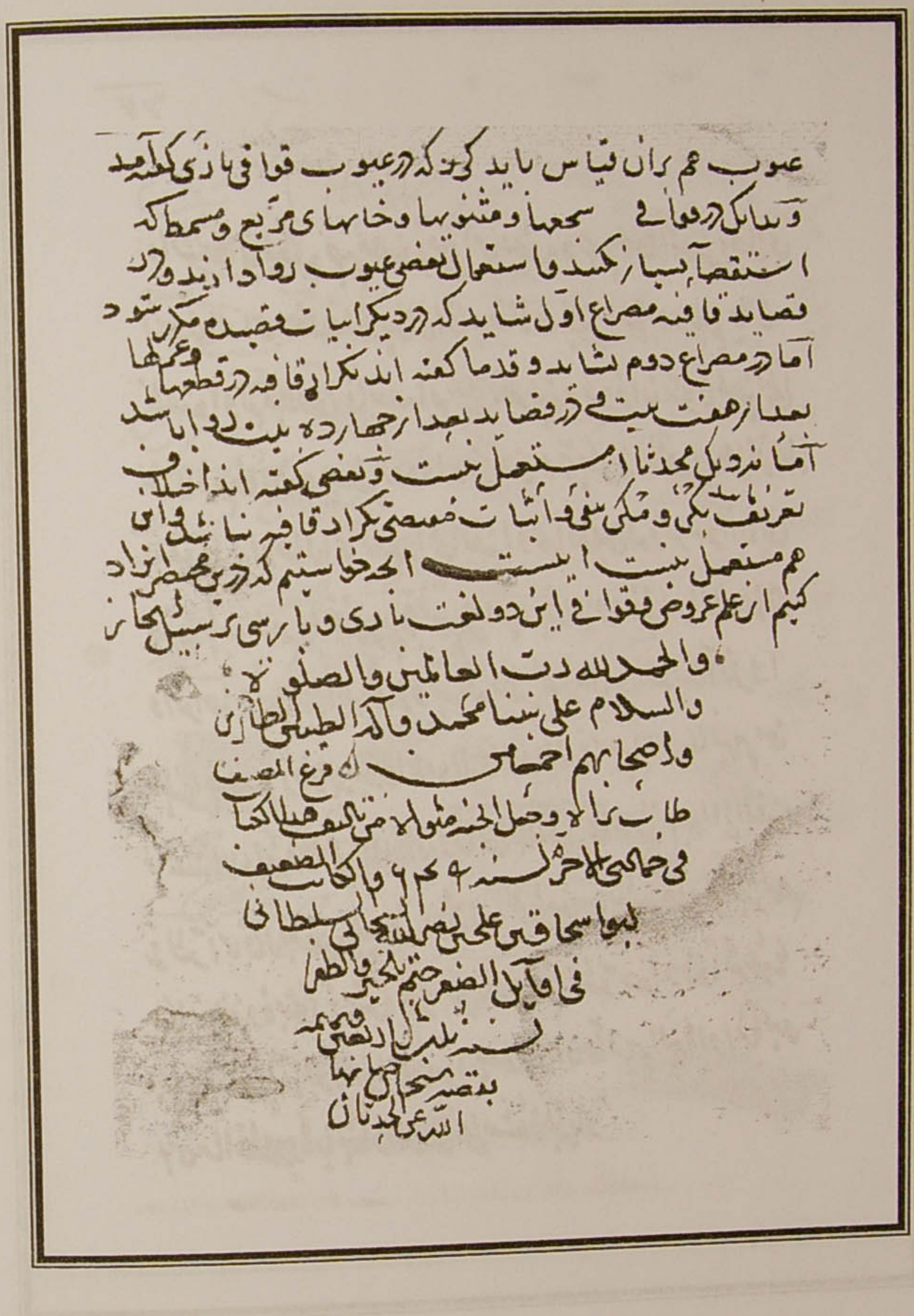

برگ پایانی **معیار الأشعار**، به فارسی، در عروض، از: خواجه نصیرالدّین طوسی، مورّخ ۸۴۳ق، شمارهٔ «۱۳۸۴۶/۱»

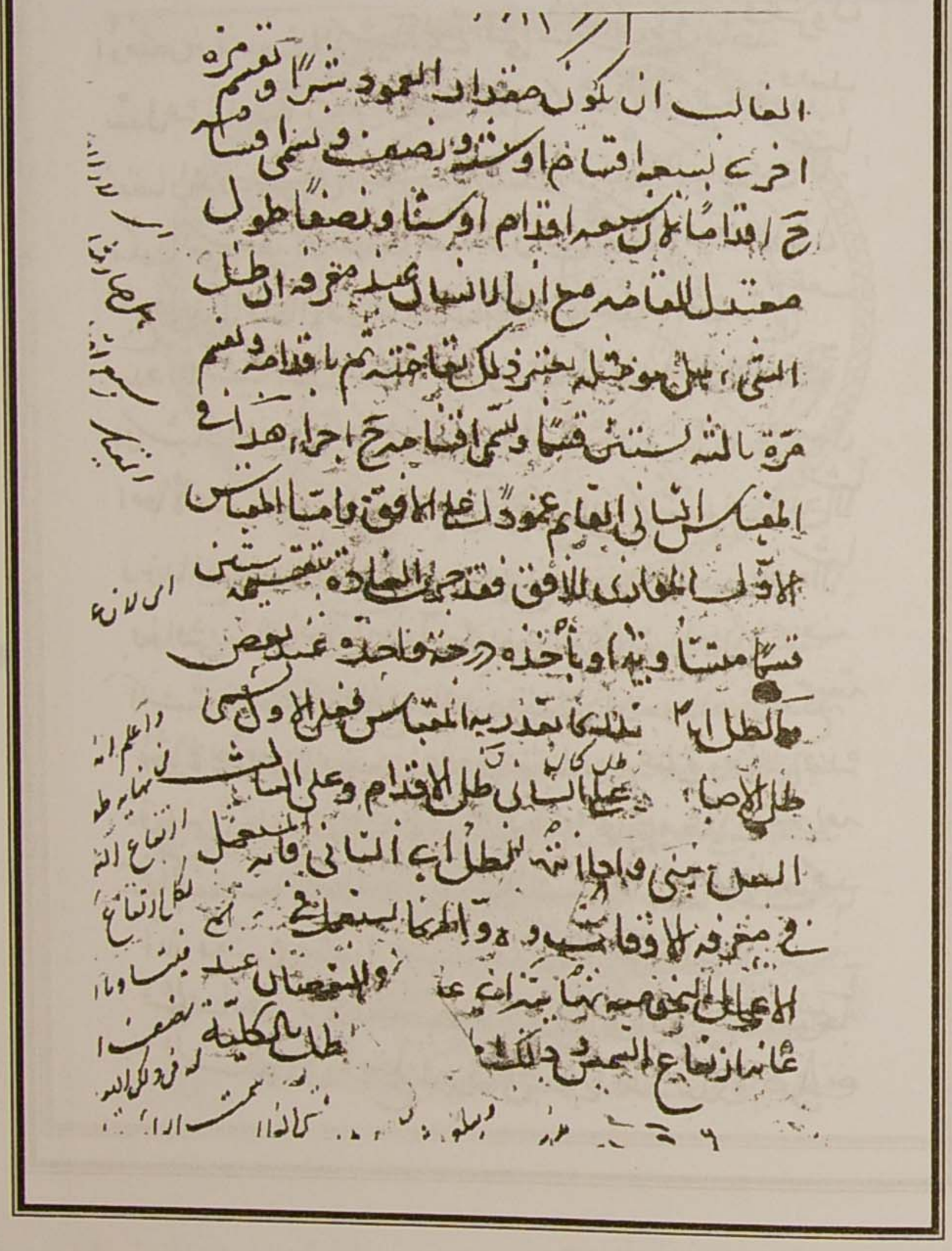

برگی از شرح الملخّص فی الهیئة، به عربی، از: میر سید شریف جرجانی، مورّخ ۸۴۳ق، شمارهٔ «۱۳۸۴۶/۲»

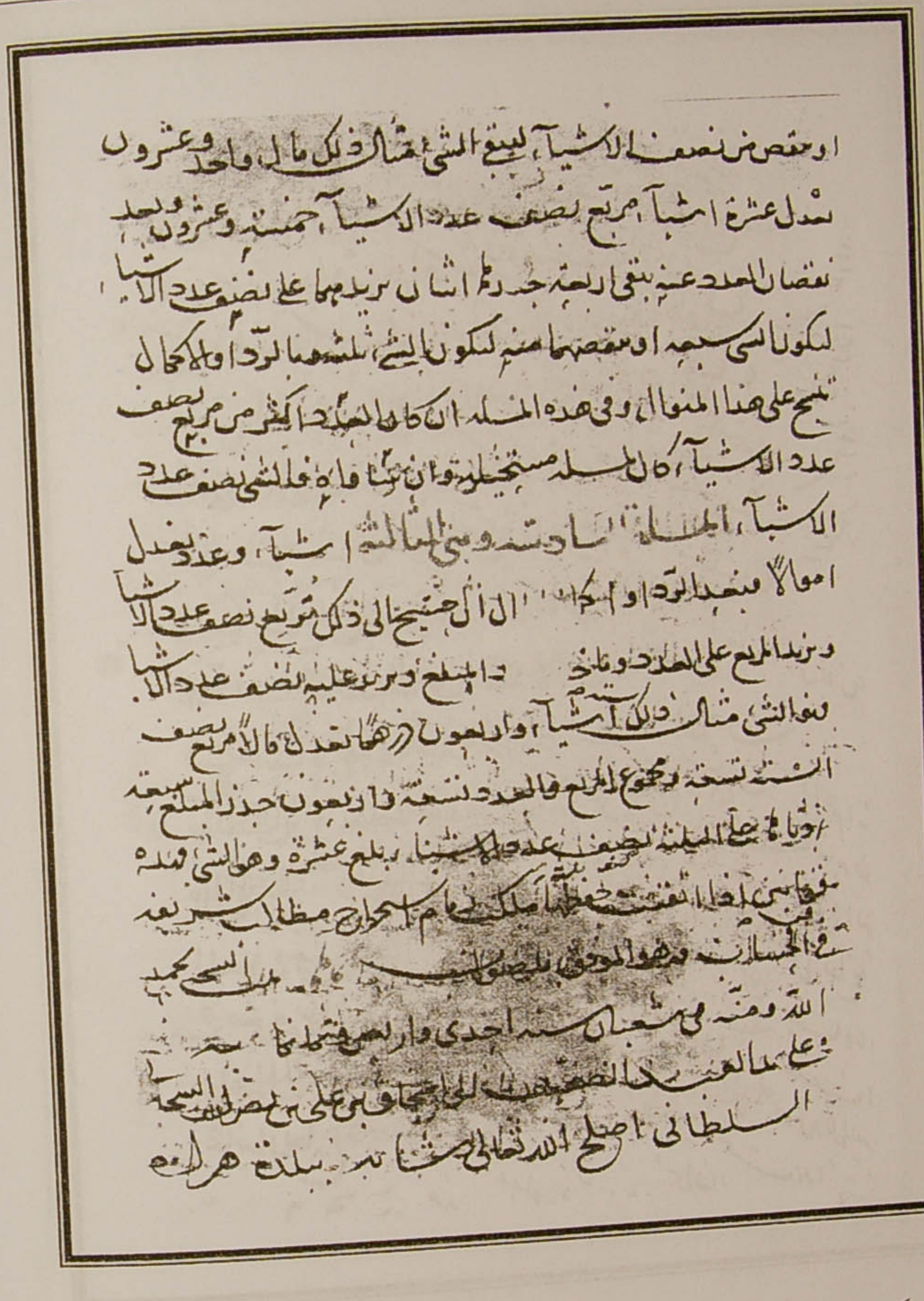

برگ پایانی **الشّمسیة فی الاصول الحسابیّة**، به عربی، از: نظام‌الدّین حسن قمی نیشابوری، مورّخ ۸۴۱ق در هرات، شمارهٔ «۱۳۸۴۶/۳»

برگی از کتاب دوائر الدّواليب المتحرّكة، به عربی، در مکانیک چرخ چاهها، تالیف:

هرقل نجّار، شمارهٔ «۱۳۸۴۷/۲»

۱۳۸۶۸

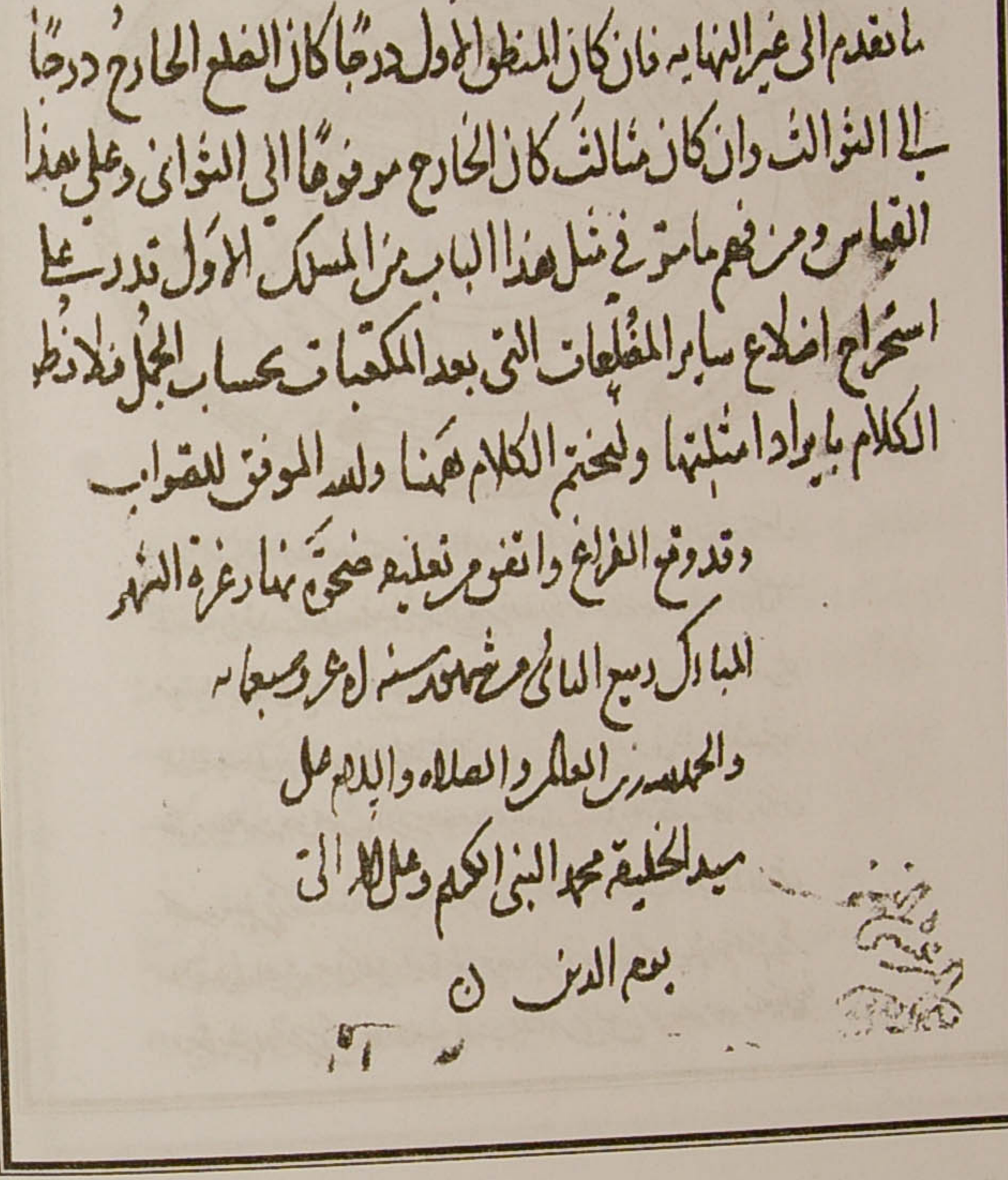

برگ پایانی جوامع الحساب ، به عربی، از: خواجه نصیرالدّین طوسی، مورّخ ۷۱۱ق، شمارهٔ «۱۳۸۶۸»

الذین هم مقطوع است، عن صلاتهم بالف است سورة الکوثر
اعطیناک در رسم الف بعد از نون محذوف است، وبقیاس
الف می‌نویسند، اما کاف خطاب است وجمله یک کلمه است
ونشاید که بر الکوثر وصل کنند، که کاف تشبیه شود ومغیر
معنی باشد، واگر بطریق رسم نویسند اعطیناک متصل
باشد، واگر بقیاس نویسند کاف مفرد باشد جانجه غوده شد،
سورة الکافرون، یاء ندا قل یا ایها وحکم معلوم است
حرف الف که در وقف ملفوظ میشود بحرف مد،
آیها الکافرون، ولا انا عابد یاء محذوف دین
یعقوب در حالین باثبات یا میخواند، وباقیان بحذف
سورة النصر ورایت، سورة المسد حمالة الحطب
به‌ها باشد سورة الاخلاص احد الله در وصل بکسر
نون تنوین باشد کفوا، سورة الفلق حرف یا،
که در وقف ملفوظ میشود بحرف مد، فی العقد سورة الناس
الله الناس یلح مرا ودای آمن

برگی از رساله قرائت، به فارسی، از: ؟، مورّخ ۸۸۸ق، شمارهٔ «۱۳۸۷۵/۳»

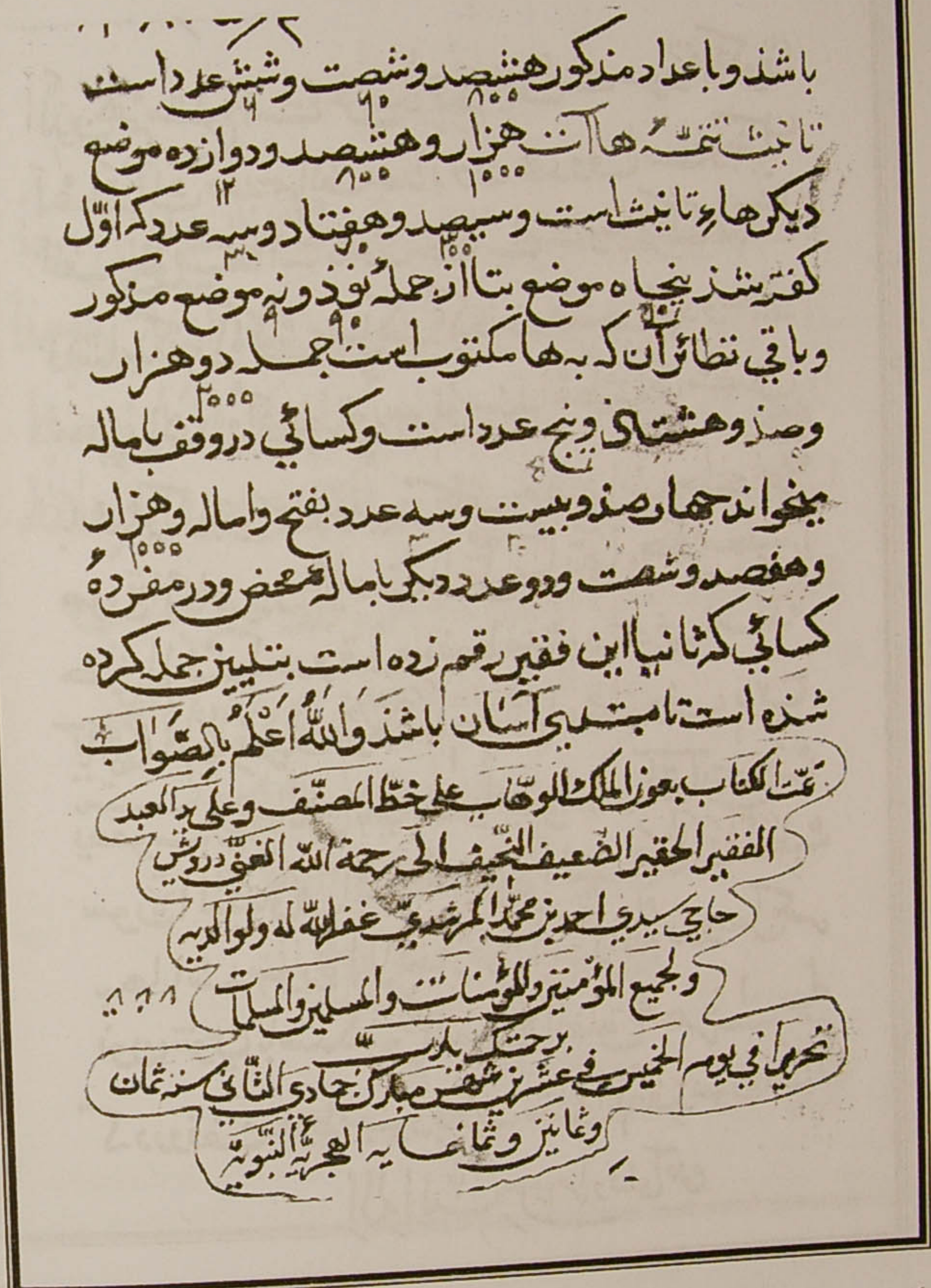
باشد و باعداد مذکور هشصد و شصت و شش عدد است
تا بیت تتمه ها آن هزار و هشصد و دوازده موضع
دیگرهای تانیث است و سیصد و هفتاد و سه عدد که اوّل
کفته شد پنجاه موضع بتا از جمله بود و نه موضع مذکور
و باقی نظائر آن که بها مکتوب است جمله دو هزار
و صد و هشتاد و پنج عدد است و کسائی در وقف با ماله
بخواند چهار صد و بیست و سه عدد بفتح و با ماله و هزار
و هفصد و شصت و دو عدد دیگر با ماله محض و در مفرده
کسائی که ثانیا این فقیر رقم زده است بتلیین جمله کرده
شده است تا بتدیی آسان باشد والله اعلم بالصواب
تمّ الکتاب بعون الملک الوهّاب علی خطّ المصنّف وعلی ید العبد
الفقیر الحقیر الضعیف النحیف الی رحمة الله الغنیّ درویش
حاجی سیدی احمد بن محمّد المرشدیّ غفر الله له ولوالدیه
ولجمیع المؤمنین والمؤمنات والمسلمین والمسلمات
تحریرا فی یوم الخمیس فی عشرین شهر مبارک جمادی الثانی سنه ثمان
وثمانین وثمانمایه الهجریّة النبویّة

برگ پایانی **معلم المبتدی و مذکّر المنتهی**، به فارسی، در قرائت، از: حسین بن حاج بدرالدّین، مورّخ ۸۸۸ق، شمارهٔ «۱۳۸۷۵/۴»

خرج عن المجلس ولا يعد إلى الشرب بعد القيء ولا
يقيم عن المجلس كثيرا وإن كان وإن كان في المجلس
منظور صاحب حسن فلا يكثر النظر إليه ولا يكلم
معه ولا يبتدع من المطرب لحنا يلايم طبعه و
ولا يخص في حديث السكارى وإن شاجروا أصلح
بينهم وإذا وجد من نفسه إمارات الانعمال
من الشراب قاوم الحرفا وليحترز عن النوم في
المجلس ومعاشرة الأجانب والملوك ومن ليس من
أقرانه وأبناء جنسه غاية الاحتراز ٥

الفصل السابع في سياسة الخادم أن

الخادم بالنسبة إلى الرجل كبعض أعضائه لأنه يكفي
عنه ما لو لم يكفه لاحتاج في كفايته إلى استعمال
الجوارح وانتهابها فمنافع الخدام كمنافعها ولولاهم
لاردحم

برگی از تزکیة الأرواح، به عربی، در اخلاق، از: کمال‌الدّین کاشی سمرقندی، مورّخ سدهٔ ۸ق، شمارهٔ «۱۳۸۷۶»

برگ پایانی **الخلاصة الایلاقیّة**، به عربی، در طب، از: شرف‌الدّین ایلاقی نیشابوری، مورّخ ۷۳۹ق، شمارهٔ «۱۳۸۷۸»

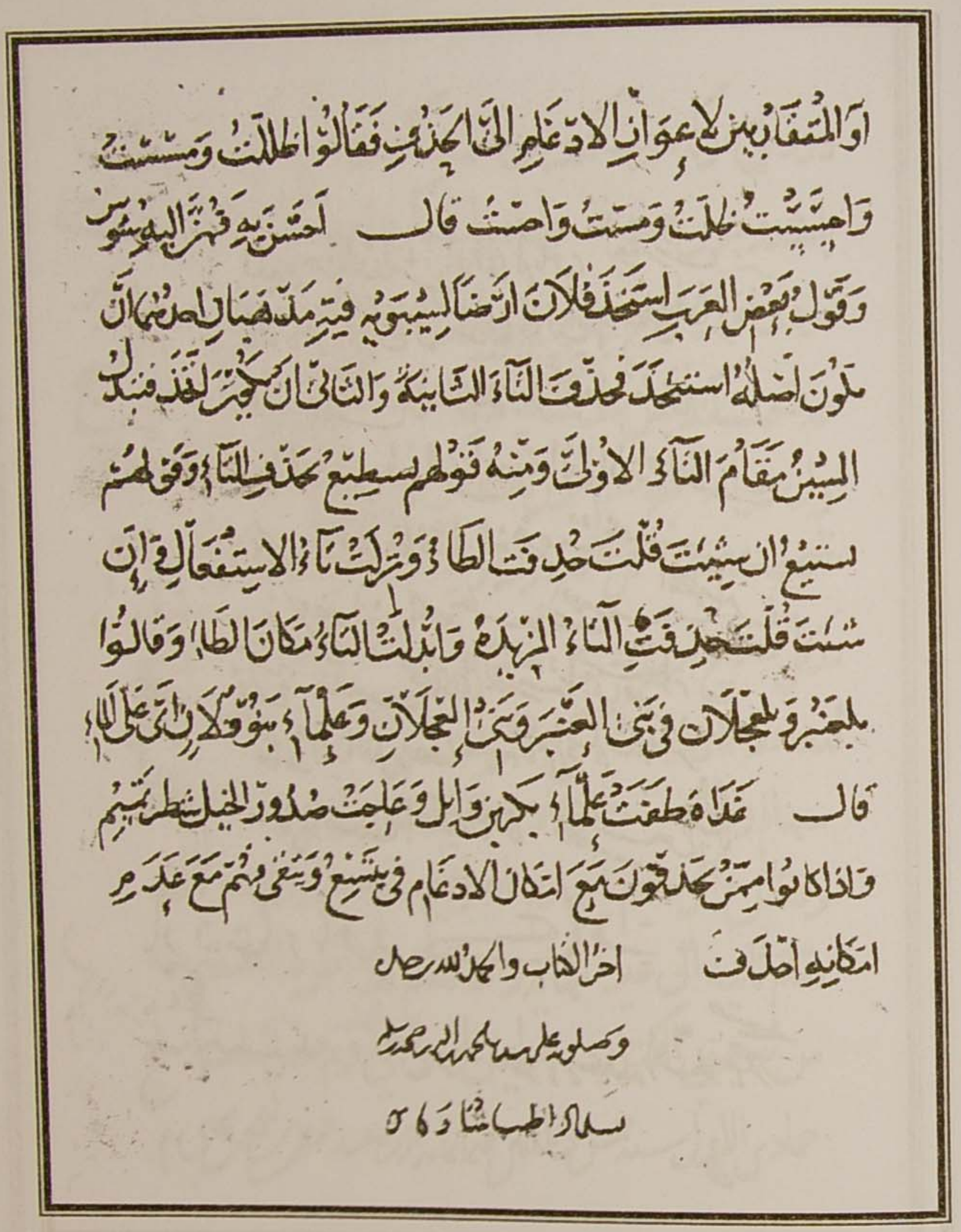

برگ پایانی المفصّل فی صناعة الإعراب، به عربی، در نحو، از: زمخشری، کتابت اواخر سدهٔ ۷ق، شمارهٔ «۱۳۸۷۹»

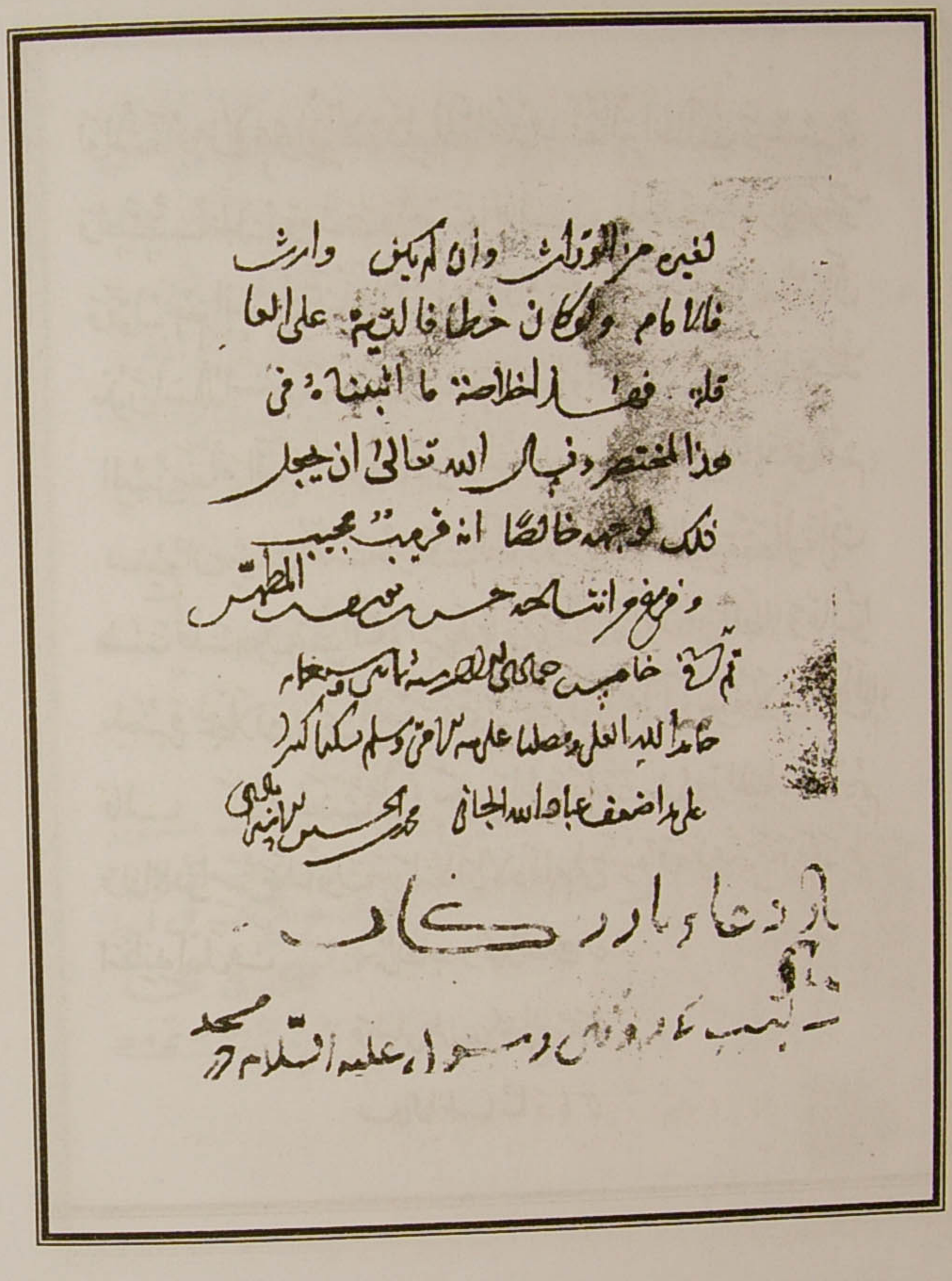

برگ پایانی تبصرة المتعلّمین، به عربی، در فقه، از: علاّمه حِلّی، مورّخ ۷۸۰ق، شمارهٔ «۱۳۸۸۰»

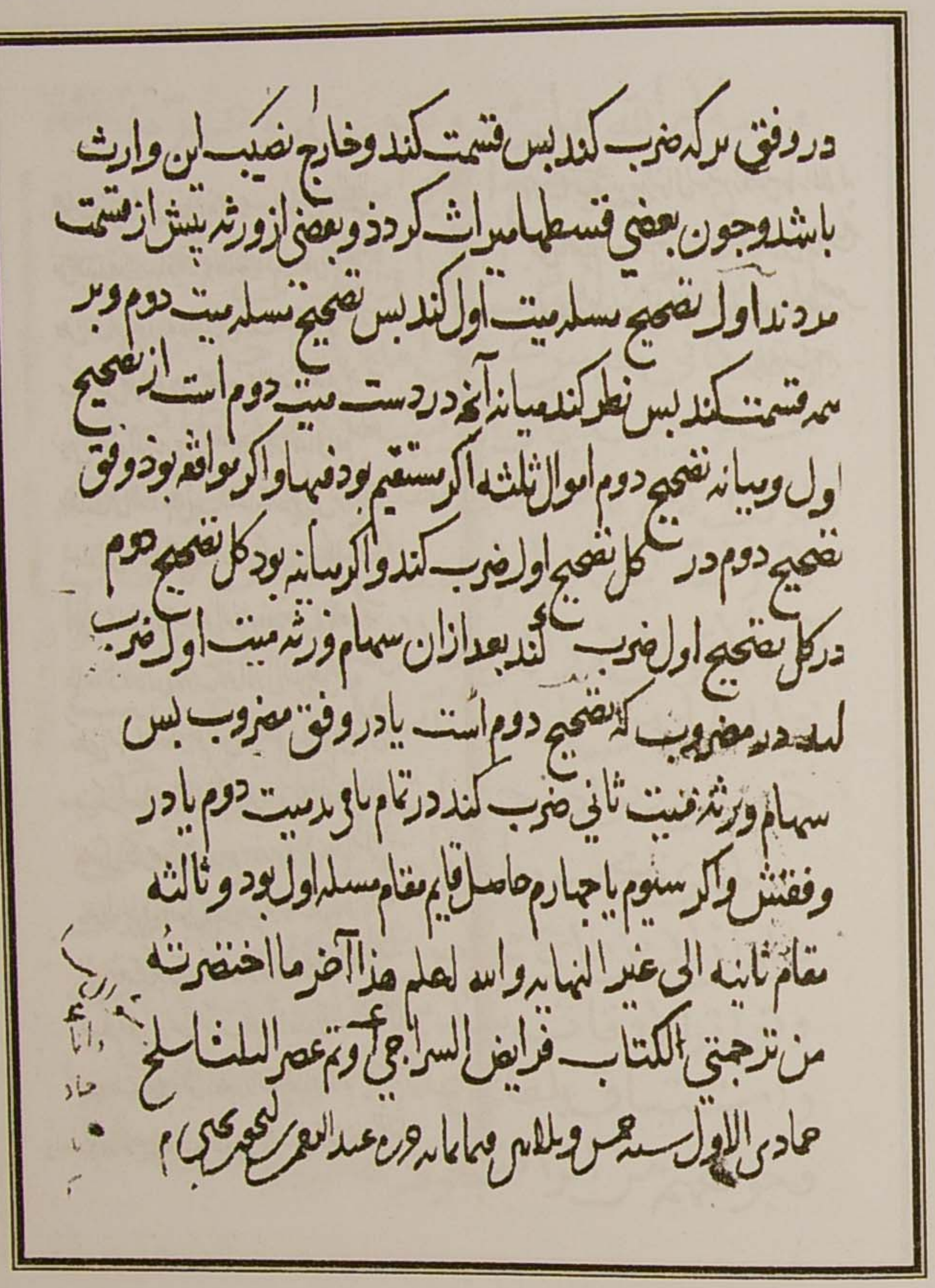

برگ پایانی ترجمة الفرائض السجّاوندی، به فارسی، در فقه، از: محمّد حنفی، مورّخ ۸۳۵ق، شمارهٔ «۱۳۸۸۲/۱»

برگ پایانی **السرّاج الوهّاج**، به عربی، در اصول فقه عامّه، از: فخرالدّین احمد جاربُردی، مورّخ ۷۳۹ق، شمارهٔ «۱۳۸۹۰»

وسلام الله علیه وتوفیقه وعزّته
الله مفتح الابواب
ان الله مع الذّین اتقوا والذّین هم محسنون
زنده کانی مجلس عالی امیر اجل خذا ترس
خیر پیشه پاک اندیشه زاهد عابد
طالب الاخرة صاحب الصفات الفاخرة المعظم
لامر الله الحافظ لحدود الله لطیف الافعال
کریم الاقوال نور الدوله الدّین افتخار الامرآء
فی العالمین ادام الله علوّه در غرایب
خیرات ونوادر حسنات ودقایق تعظیم حق
ساعهای نامحصور باقی باد سلام ودعای
فراوان از بن داعی مخلص علی تجدّد السّاعات
وتواتر الاوقات بپذیرد وآرزومندی
واشتیاق بلقای عالم آرای بسمعهم فی
وجوههم من اثر السّجود غالب وباعث داند

برگی از الترسّل للتوسّل یا مکتوبات جلال‌الدّین رومی، به فارسی، مورّخ نیمهٔ دوّم سدهٔ ۷ق، شمارهٔ «۱۳۸۹۵»

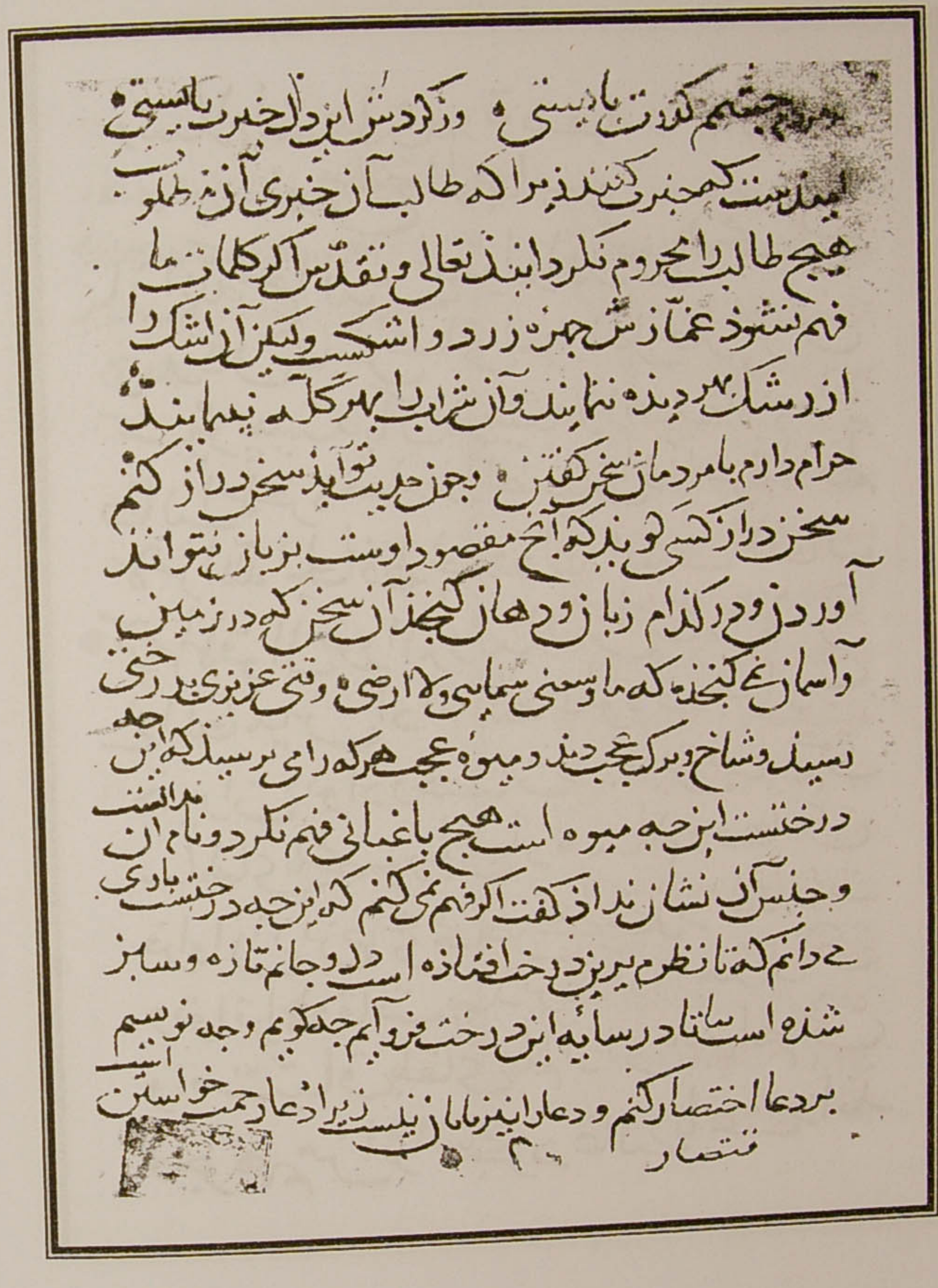

برگی دیگر از مکتوبات جلال‌الدّین رومی، مورّخ نیمهٔ دوّم سدهٔ ۷ق،
شمارهٔ «۱۳۸۹۵»

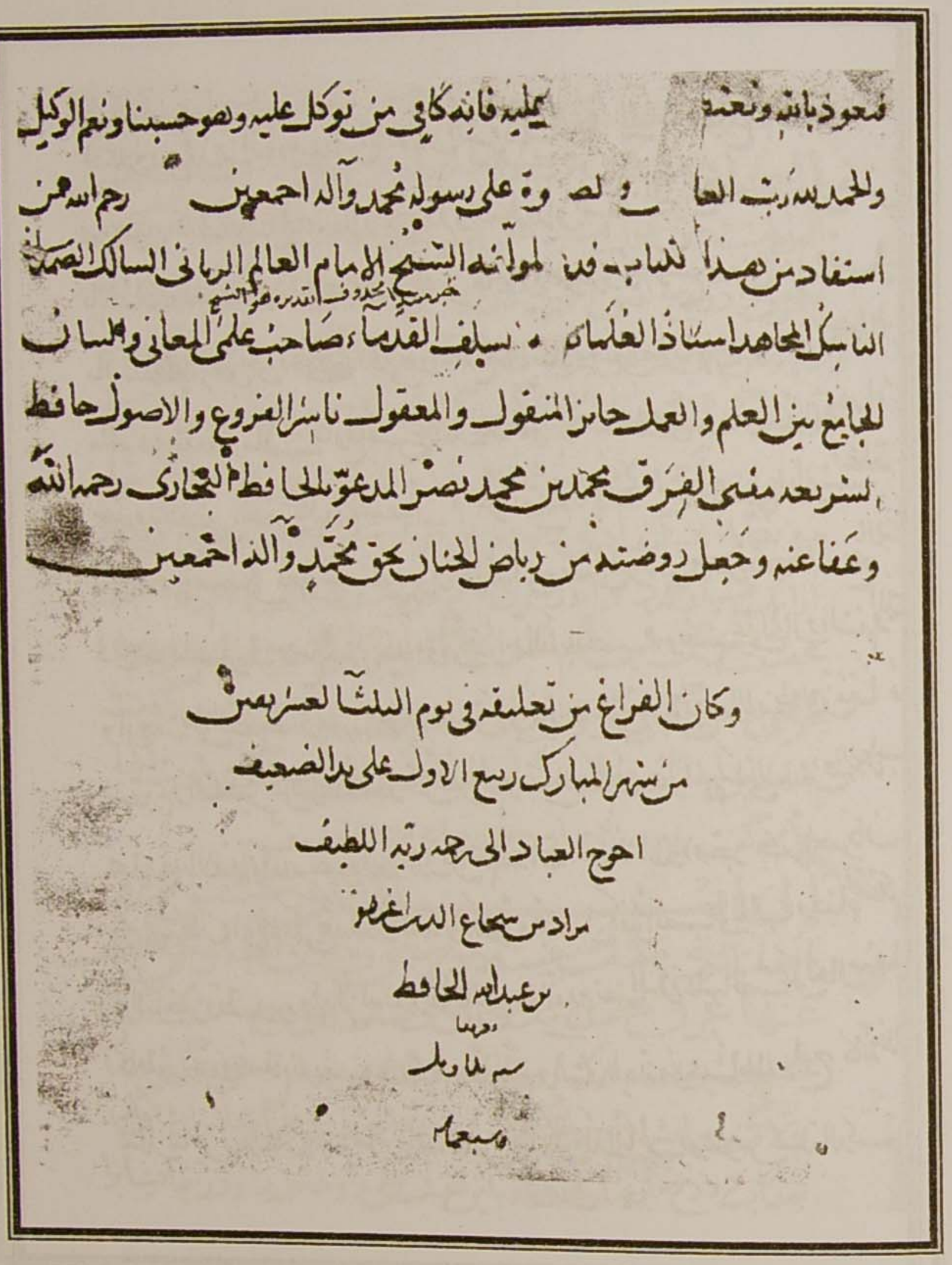

برگ پایانی المستخلص، به فارسی، در علوم قرآن، از: حافظ‌الدّین بخاری، مورّخ ۷۳۳ق، شمارهٔ «۱۳۸۹۶/۱»

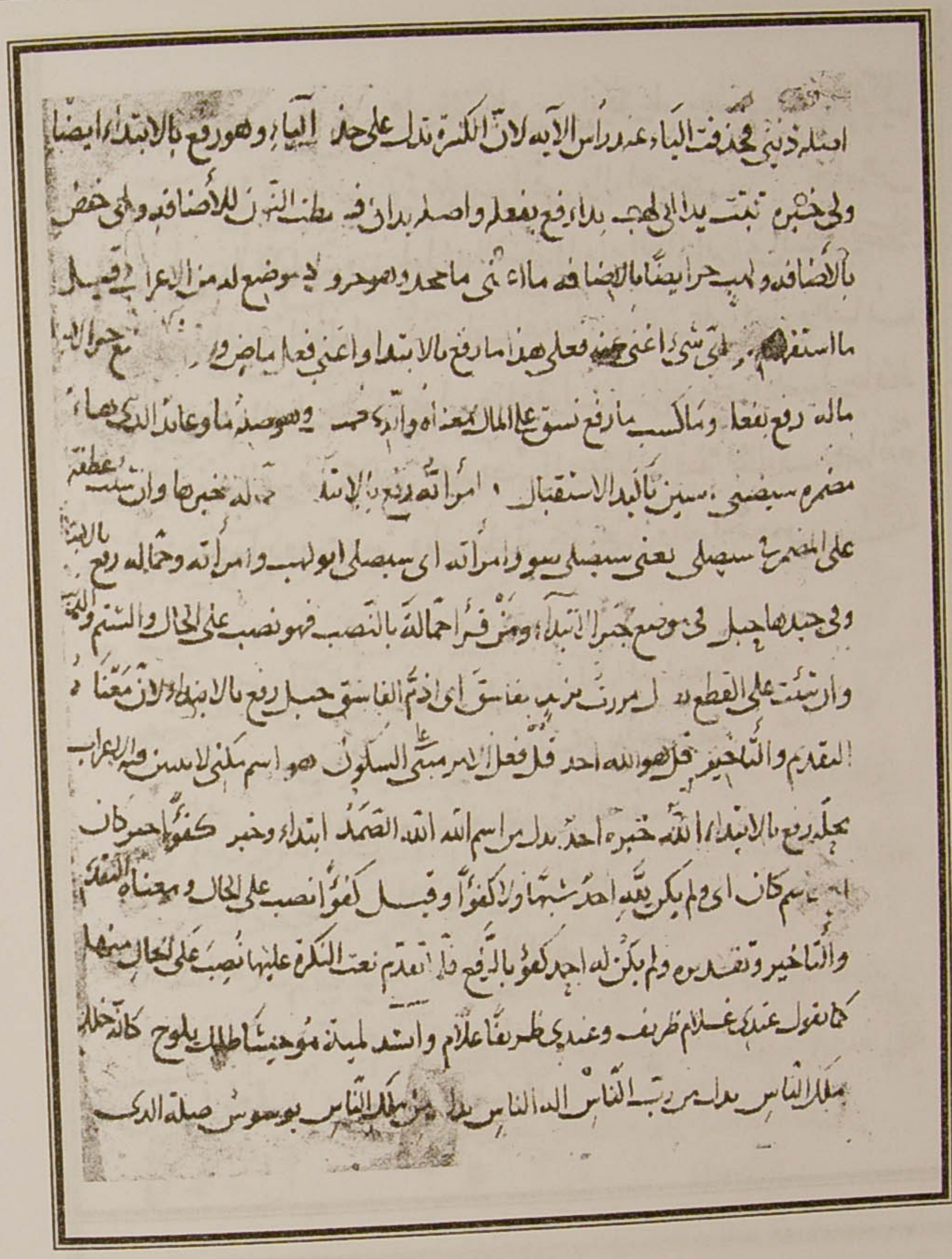

برگی از إعراب ثلاثین سورة من القرآن الکریم، به عربی، از: ابن خالویه، مورّخ سدهٔ ۸ق، شمارهٔ «۱۳۸۹۶/۲»

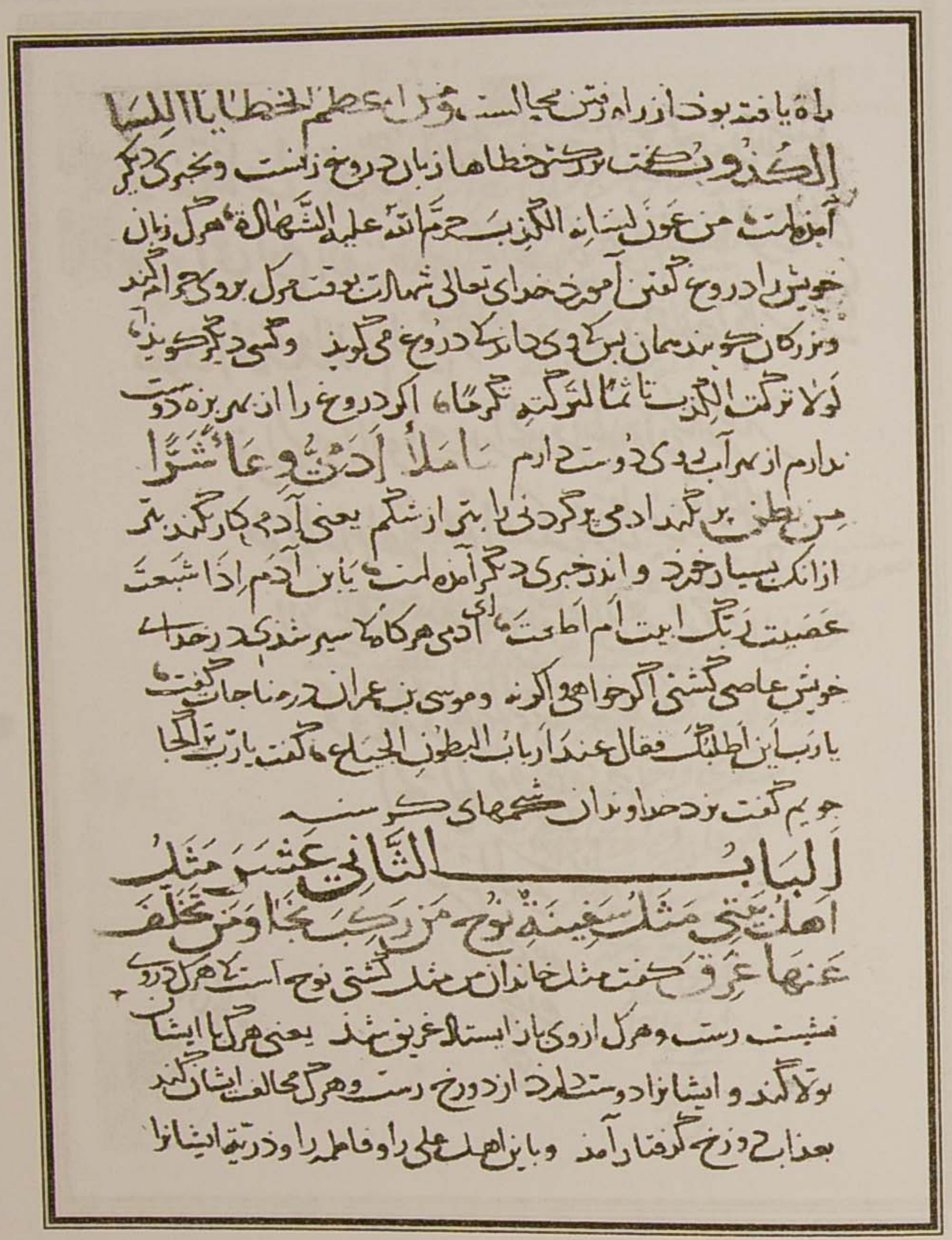

برگی از ترک الأطناب فی شرح الشّهاب، به فارسی، در حدیث، از: ابن القضاعی،
مورّخ سدهٔ ۷ق، شمارهٔ «۱۳۹۰۰»

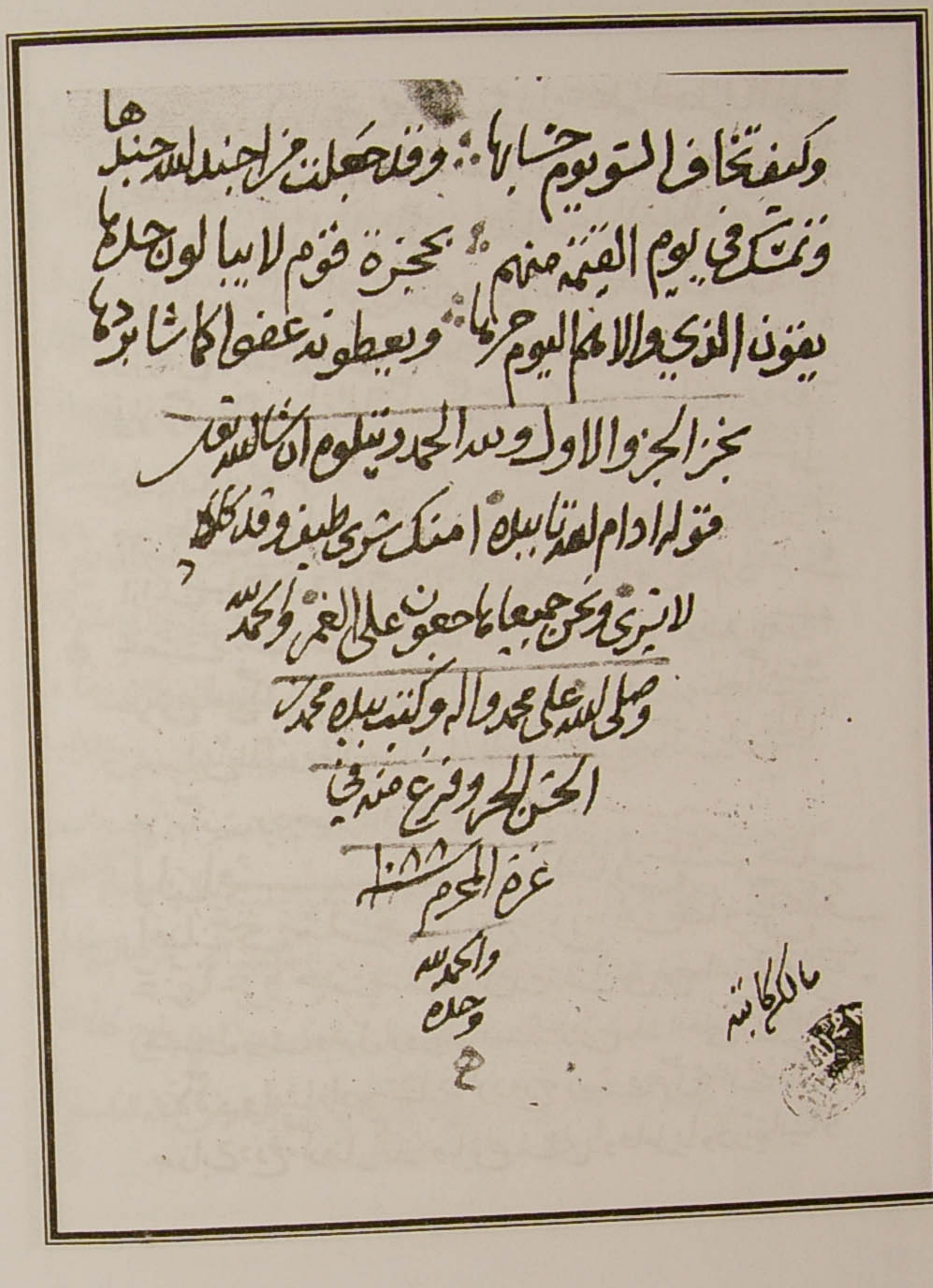
وكيف تخاف اليوم حسابها ... وقد جعلت مرأ جند الله جندها
وتمسك في يوم القيمة منهم ... بحجزة قوم لا يبالون جلدها
يقودون الذيخ الاثم اليوم حرها ... ويعطونه عفوا كما شاء بردها
بخر الجزء الاول ولله الحمد ويتلوه ان شاء الله تعالى
قوله ادام الله تأييده امنك شرى طيف وقد كلا
لا يرى ونحن جميعا ما جعون على الغمر والحمد لله
وصلى الله على محمد وآله وكتبه بيده محمد
الحسن الحر وفرغ منه في
غرة المحرم سنة ١٠٨٨
والحمد لله
وحده
مالك الكتابة

برگ پایانی جزء اوّل دیوان شریف رضی به خطّ مبارک شیخ حُرّ عامِلی صاحب کتاب وسائل الشیعة، شمارهٔ «۱۳۹۰۱»

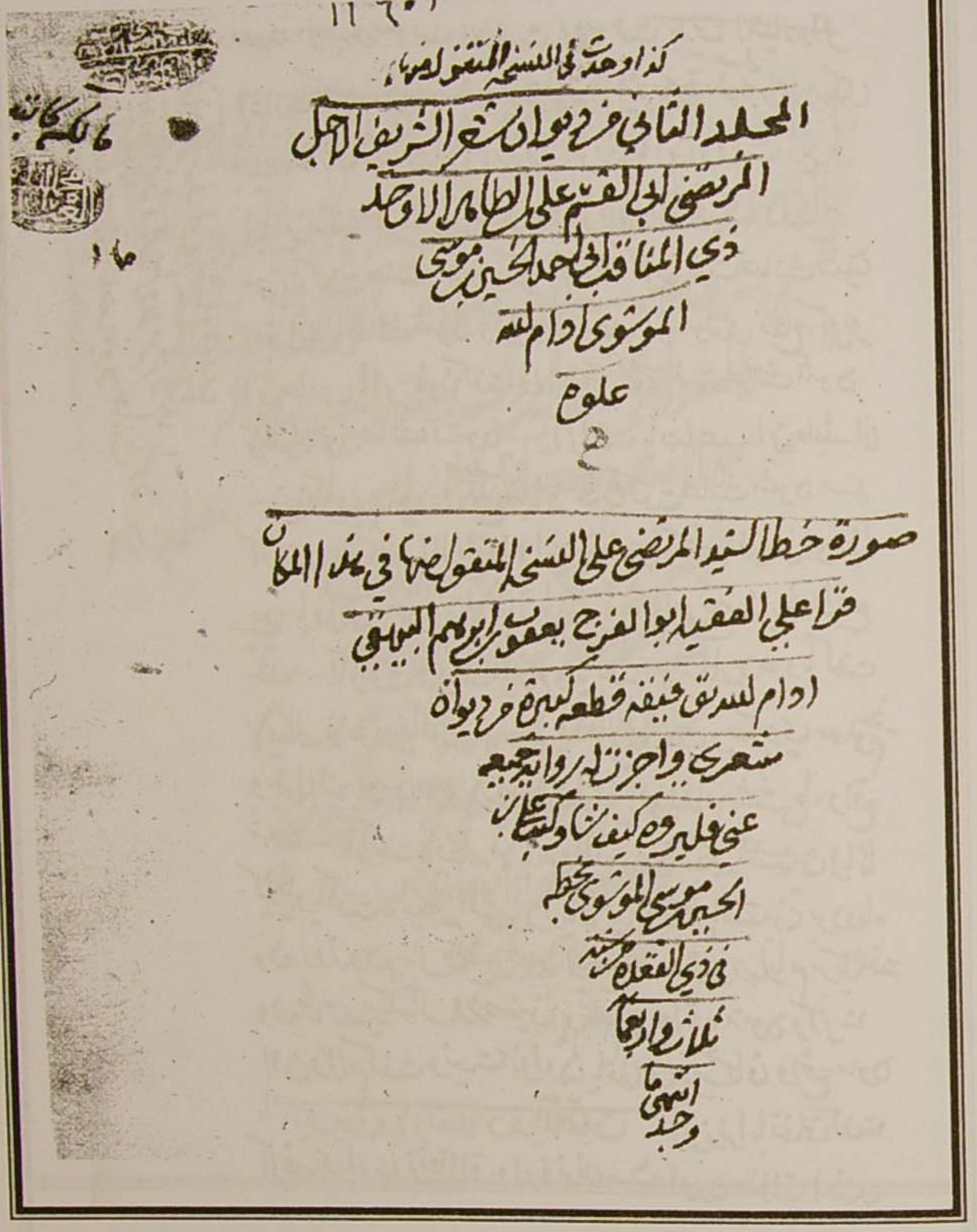
١١٦٠١
كذا وجدت في النسخة المنقول منها
المجلد الثاني من ديوان الشريف الاجل
المرتضى ابي القسم علي الطاهر الاوحد
ذي المناقب ابي احمد الحسين بن موسى
الموسوي ادام الله
علوم
صورة خط السيد المرتضى على النسخة المنقول منها في هذا المكان
قرأ على الفقيه ابو الفرج يعقوب بن ابرهيم البيهقي
ادام الله توفيقه قطعة كبيرة من ديوانه
شعر واجاز له رواية جميع
عني فليروه كيف شاء وكتب علي بن
الحسين موسى الموسوي بخطه
في ذي القعدة من سنة
ثلاث واربعمائة
واحد

برگ پایانی جزء دوّم دیوان شریف رضی، به خطّ مبارک شیخ حُرّ عاملی که از روی نسخه اصل که به سال ۴۰۳ ق بر سید خوانده شده، کتابت کرده است.

شمارهٔ «۱۳۹۰۱»

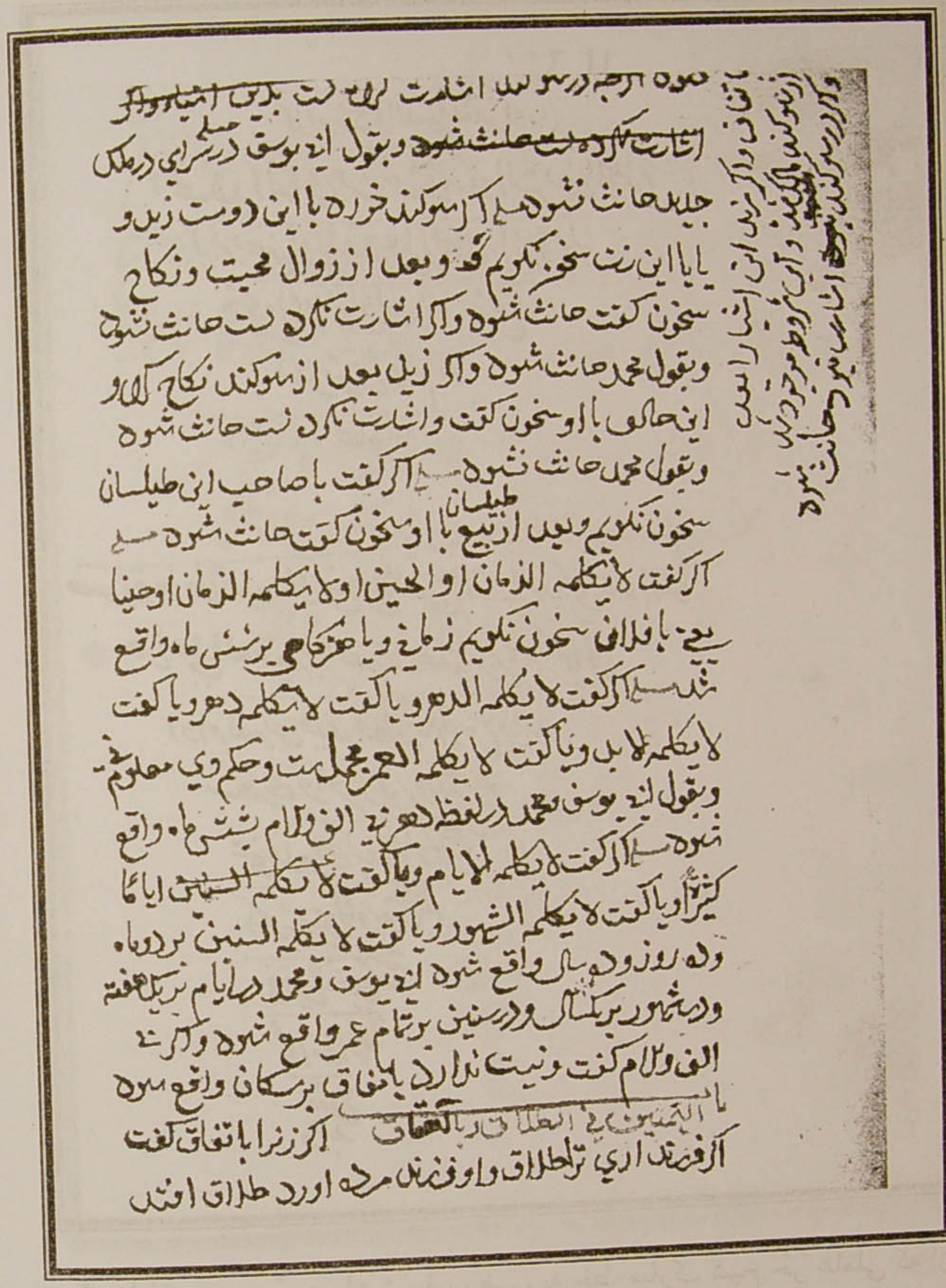

برگی از ترجمه فارسی **کنز الدقائق**، در فقه عامّه، مترجم: نصرالله بن محمّد کرمانی، مورّخ ۷۸۰ق، شمارهٔ «۱۳۹۰۷»

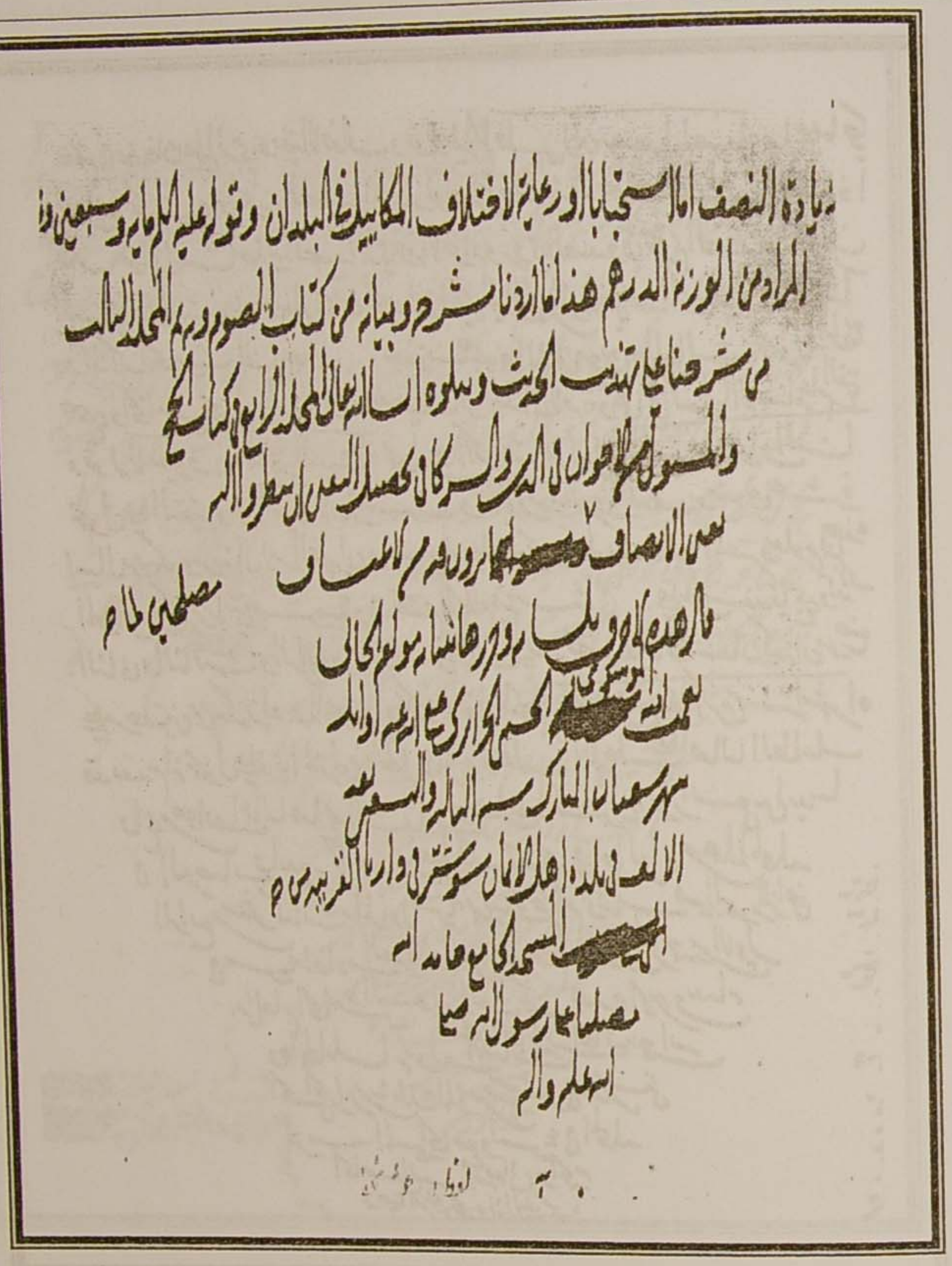

برگ پایانی جلد سوم کتاب **غایة المرام فی شرح تهذیب الأحکام**، به عربی، از: سیّد نعمت‌الله جزایری شوشتری، نسخه اصل به خطّ مبارک مولّف سال ۱۰۹۳ق در شوشتر، شمارهٔ «۱۳۹۱۶»

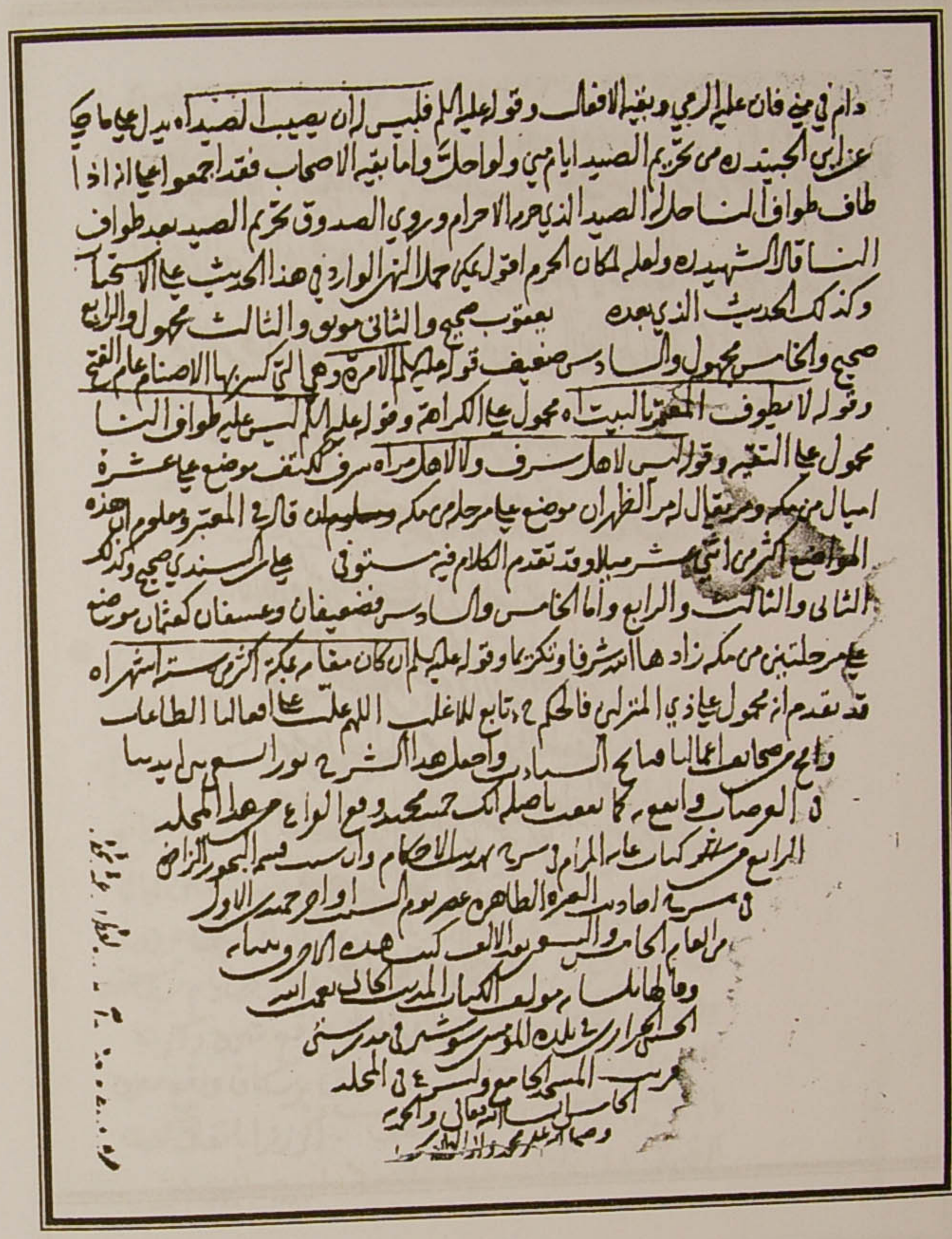

برگ پایانی جلد چهارم غایة المرام، از: سیّد نعمت‌الله شوشتری جزایری، نسخه اصل به خط مبارک مؤلّف سال ۱۰۹۵ق در شوشتر، شمارهٔ «۱۳۹۱۷»

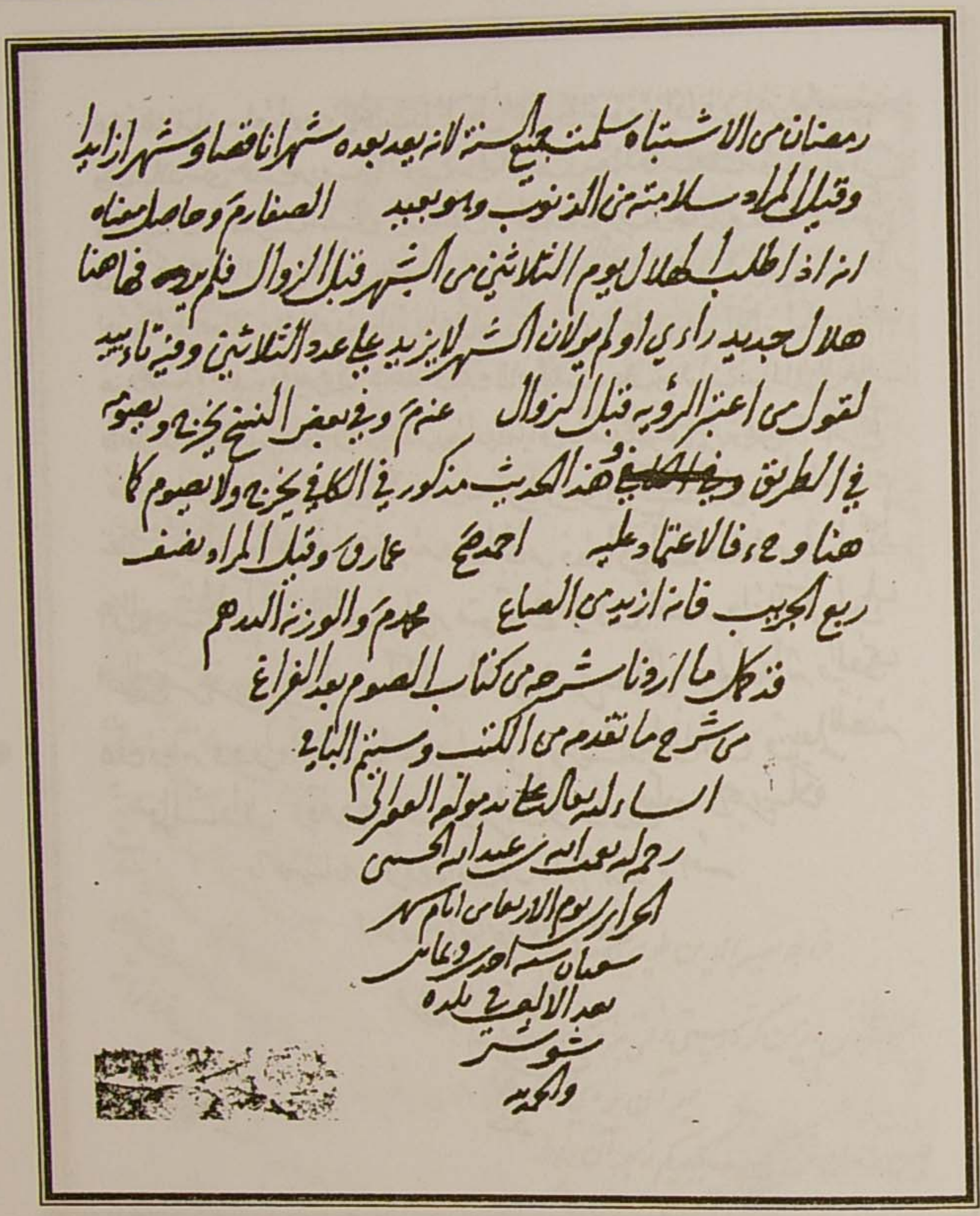

برگ پایانی جلدی از مقصود الأنام فی شرح تهذیب الأحکام، از: سیّد نعمت‌الله شوشتری جزایری، نسخه اصل به خطّ مبارک مؤلّف سال ۱۰۸۱ق در شوشتر، شمارهٔ «۱۳۹۱۸»

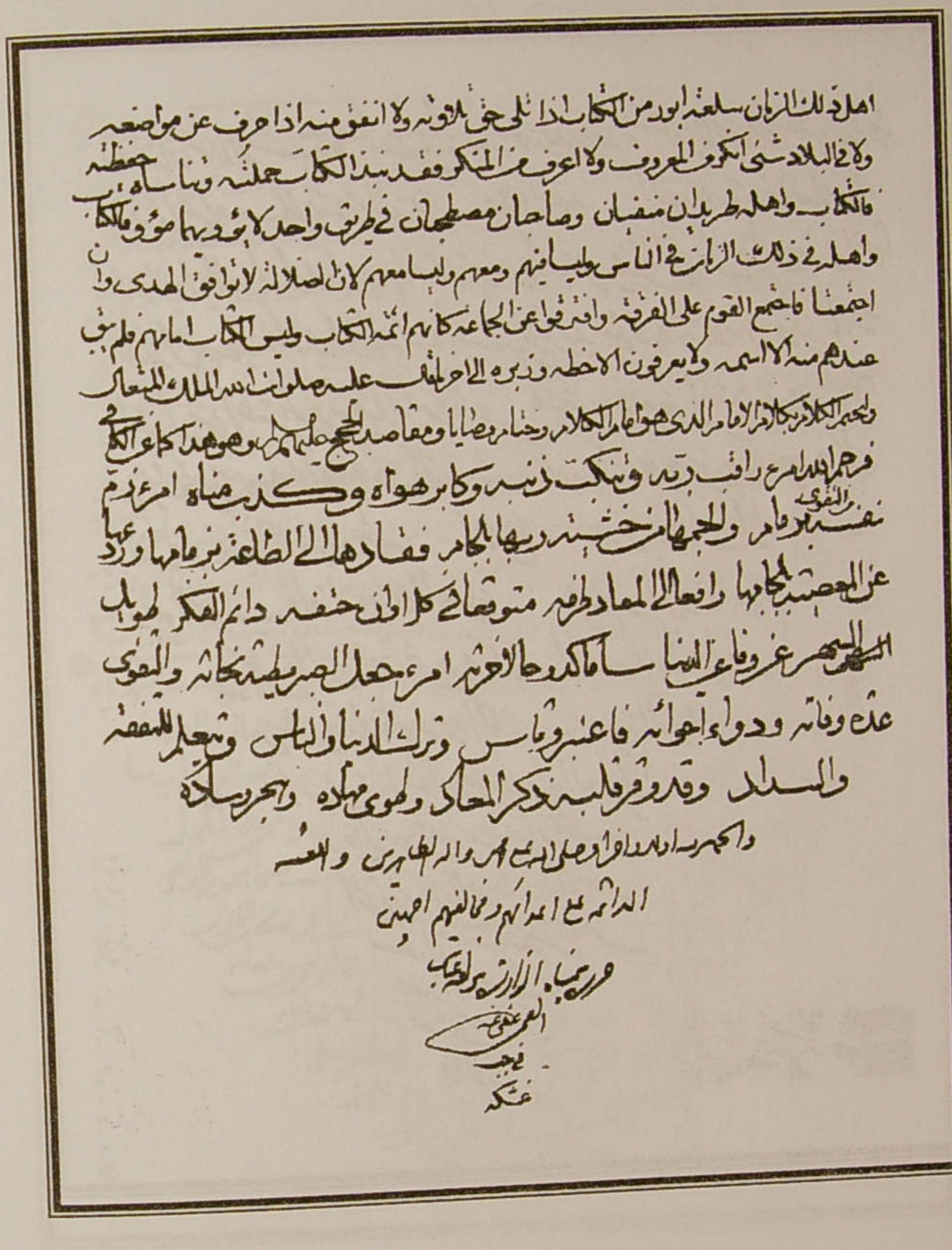

برگ پایانی **تتمة المنتهی**، به فارسی، در تاریخ، از: مرحوم حاج شیخ عبّاس قمی مؤلّف مفاتیح الجنان، نسخه اصل به خطّ مبارک مؤلّف سال ۱۳۳۰ق، شمارهٔ «۱۳۹۲۱»

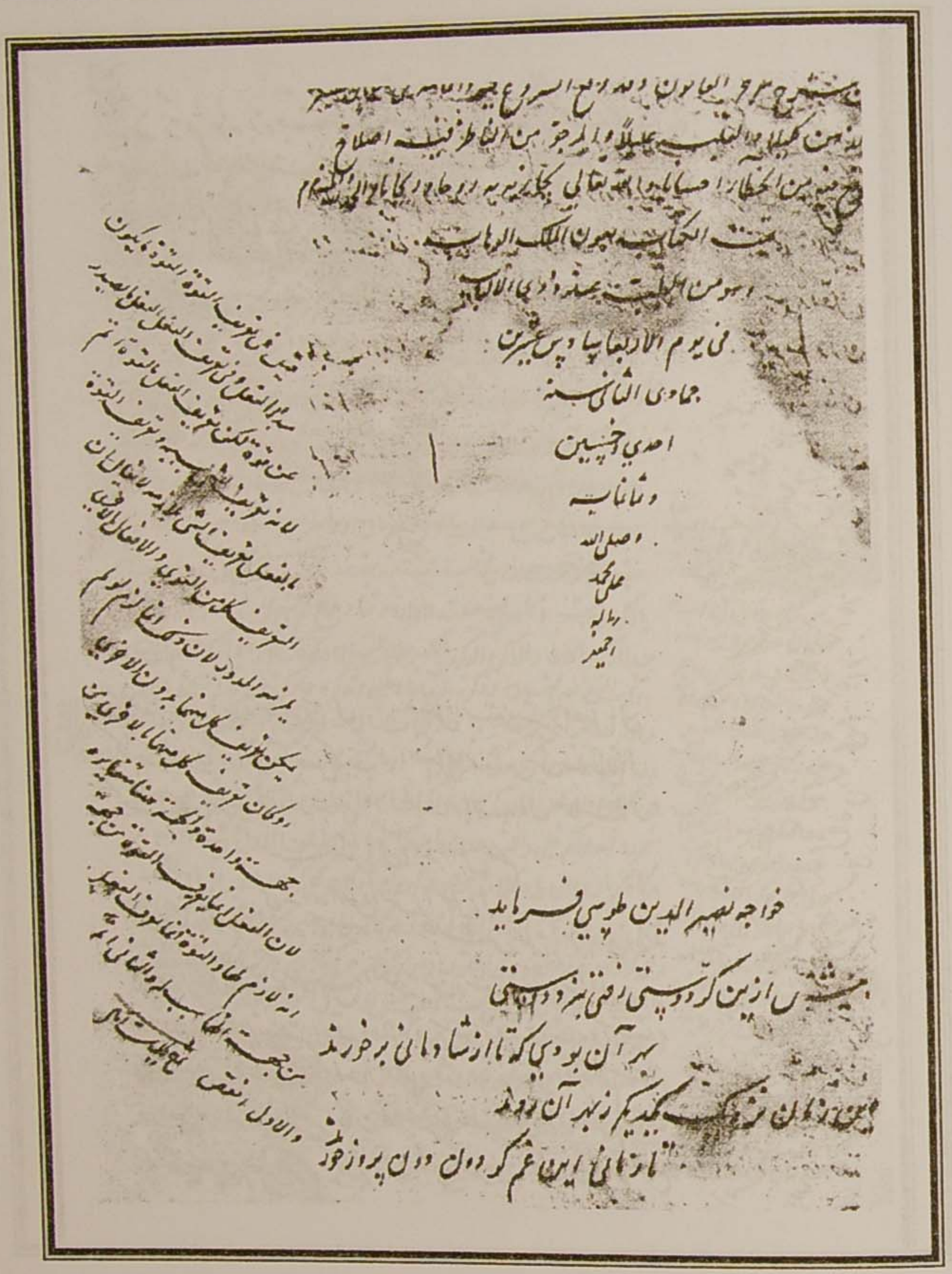

برگ پایانی حلّ الموجز، در طب، به عربی، از: جمال‌الدّین آقسرائی، مورّخ ۸۵۱ق، شمارهٔ «۱۳۹۲۴/۱»

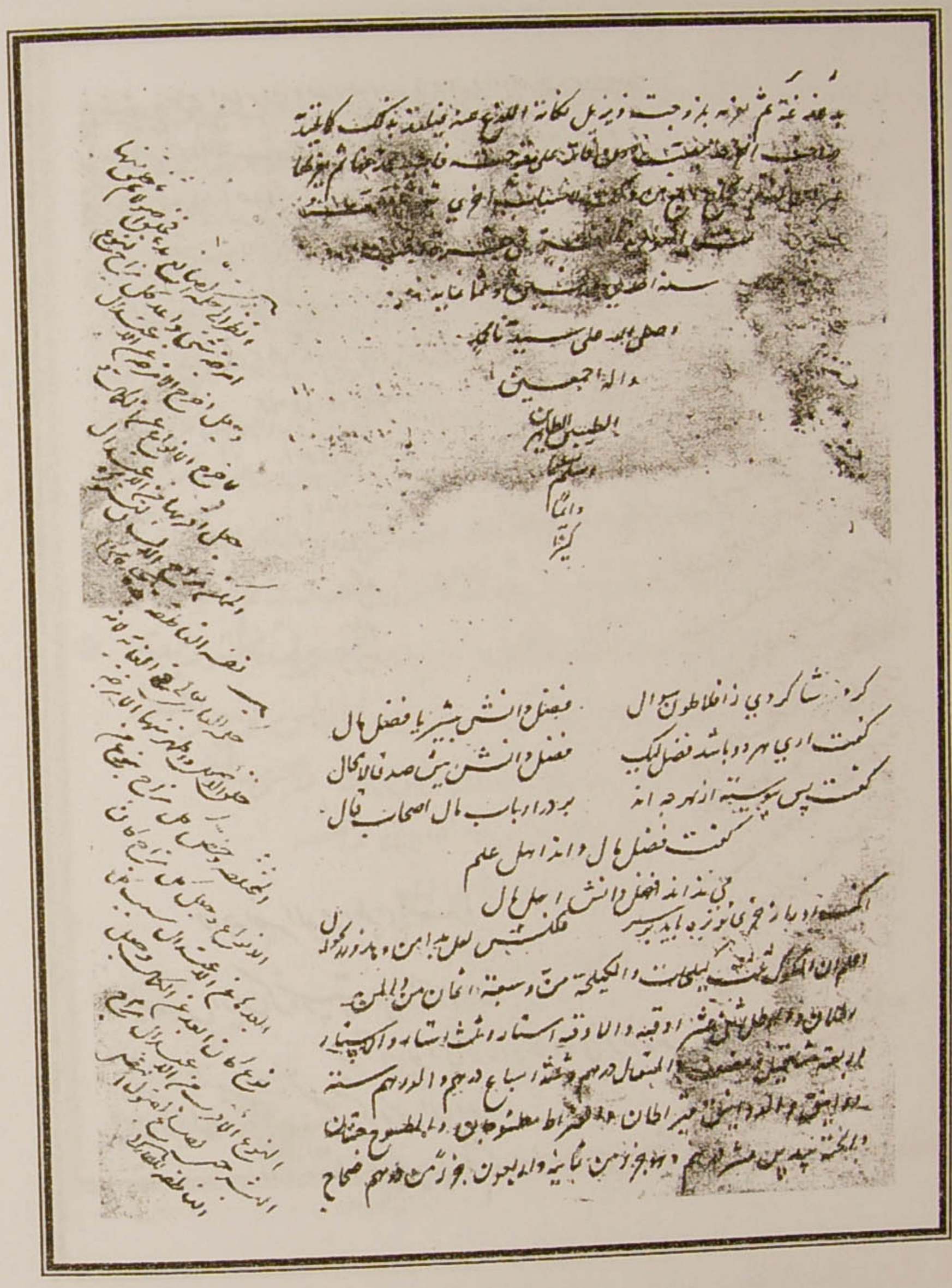

برگ پایانی **شرح موجز القانون**، به عربی، در طب، از: ؟، مورّخ ۸۴۱ق در قزوین، شمارهٔ «۱۳۹۲۴/۲»

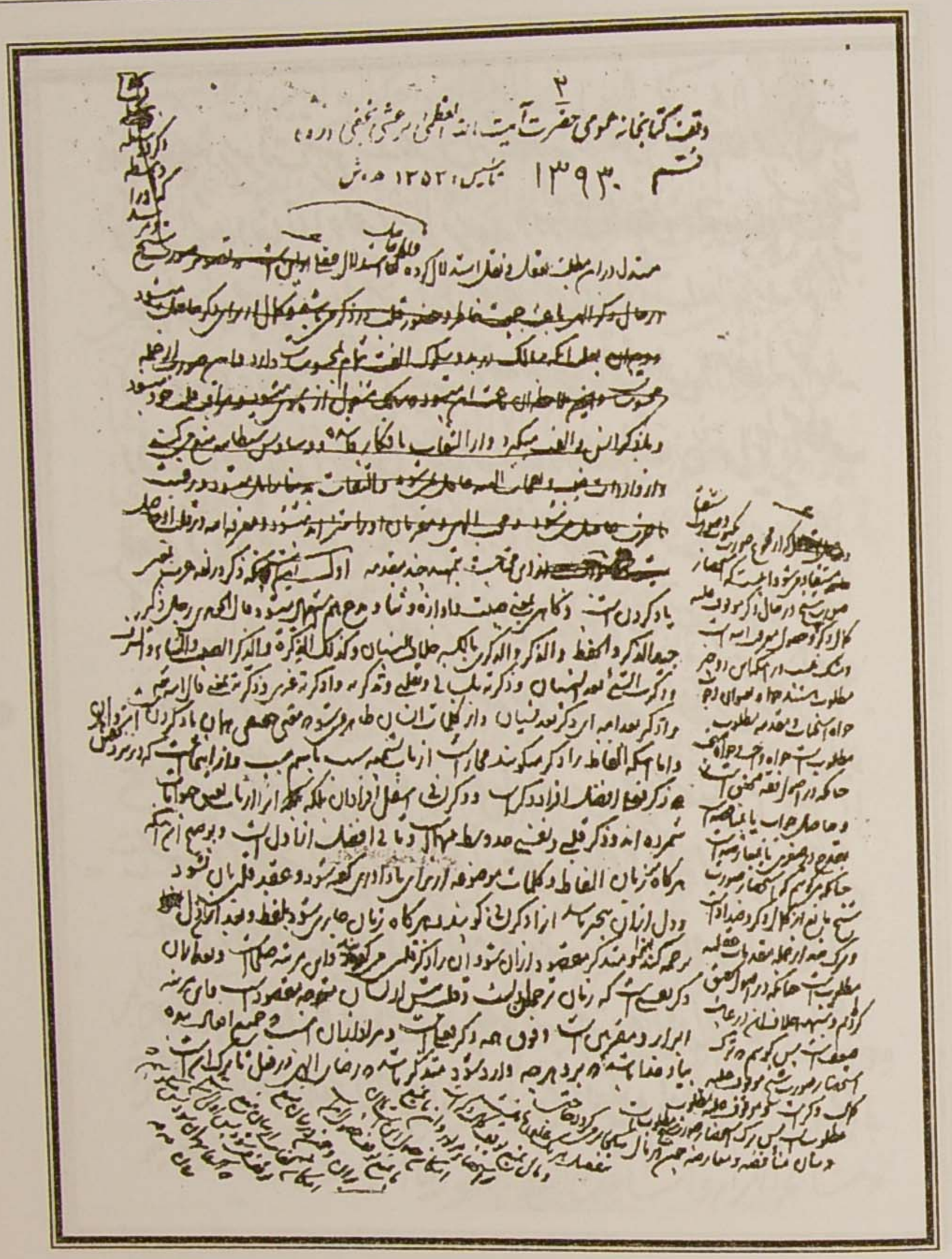

برگی از جامع الشتّات، به فارسی، از: مرحوم میرزای قمی صاحب القوانین، نسخه اصل به خطّ مبارک آن مرحوم، شمارهٔ «۱۳۹۳۰/۲»

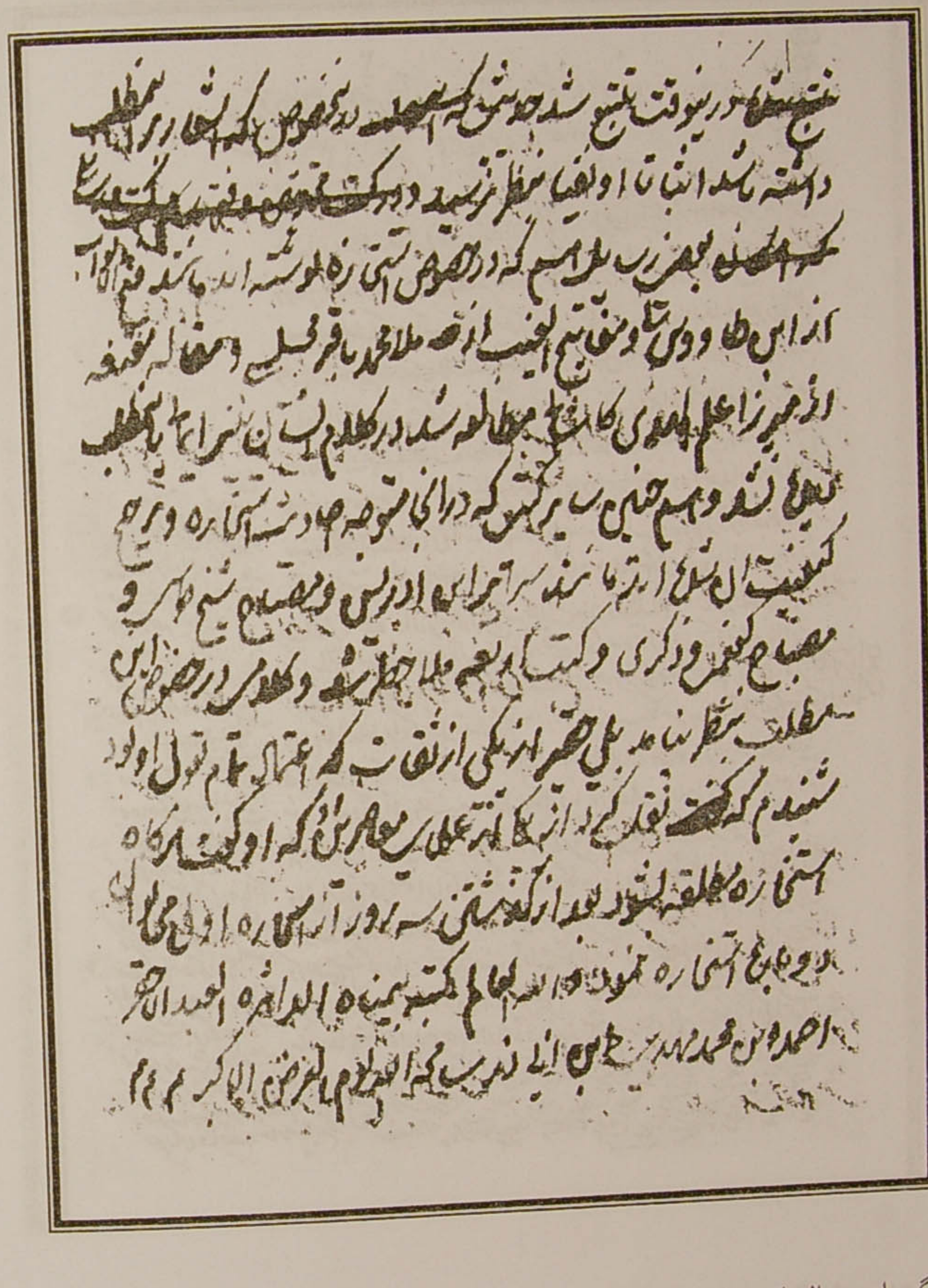

برگی از **رساله استخاره**، به فارسی، از: ملاّ احمد نراقی، نسخه اصل به خطّ مبارک آن مرحوم، شمارهٔ «۱۳۹۳۱»

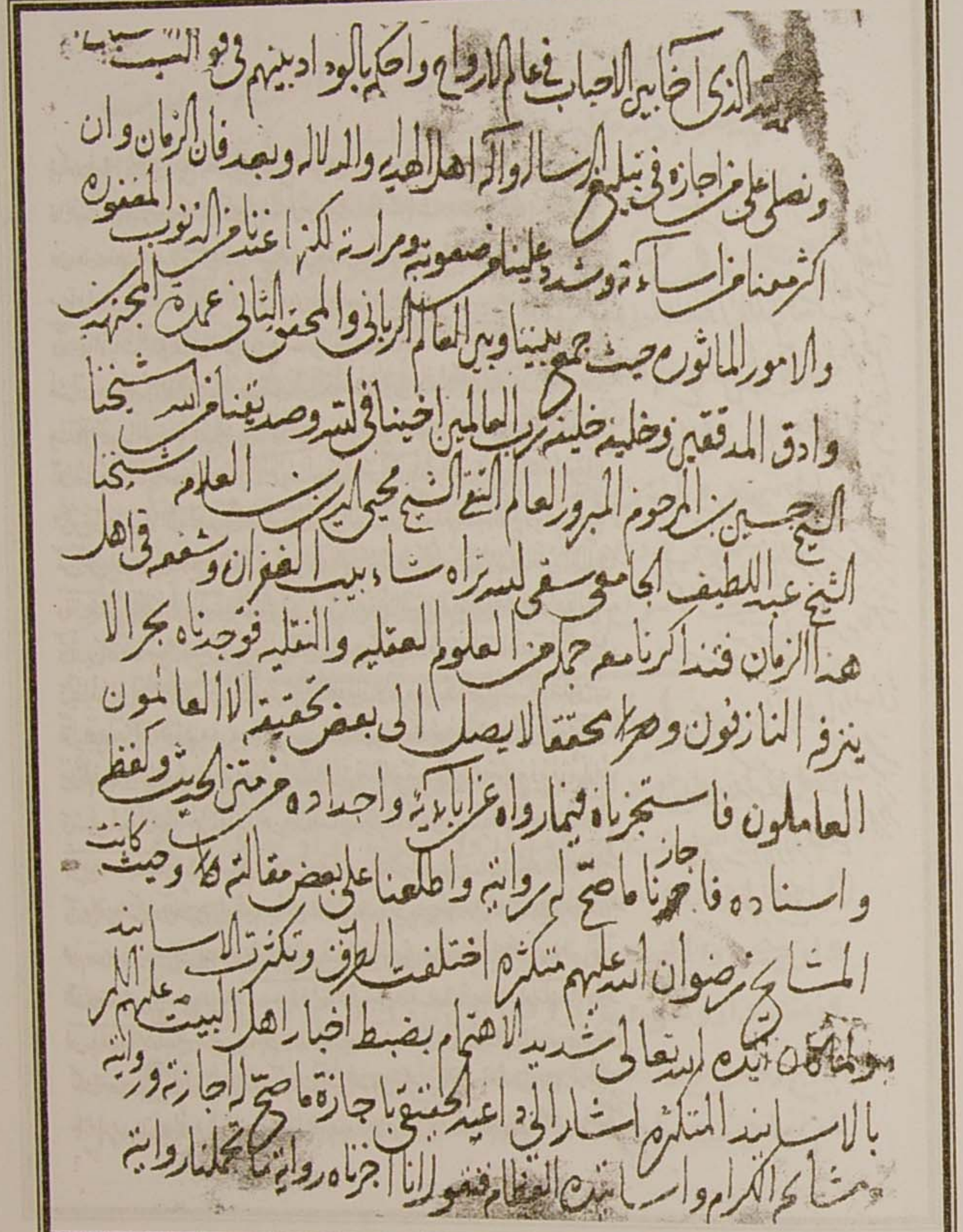

آغازین برگ اجازه‌ای به خطّ سیّد نعمت‌الله شوشتری جزایری، نسخه اصل،

شمارهٔ «۱۳۹۴۳/۴»

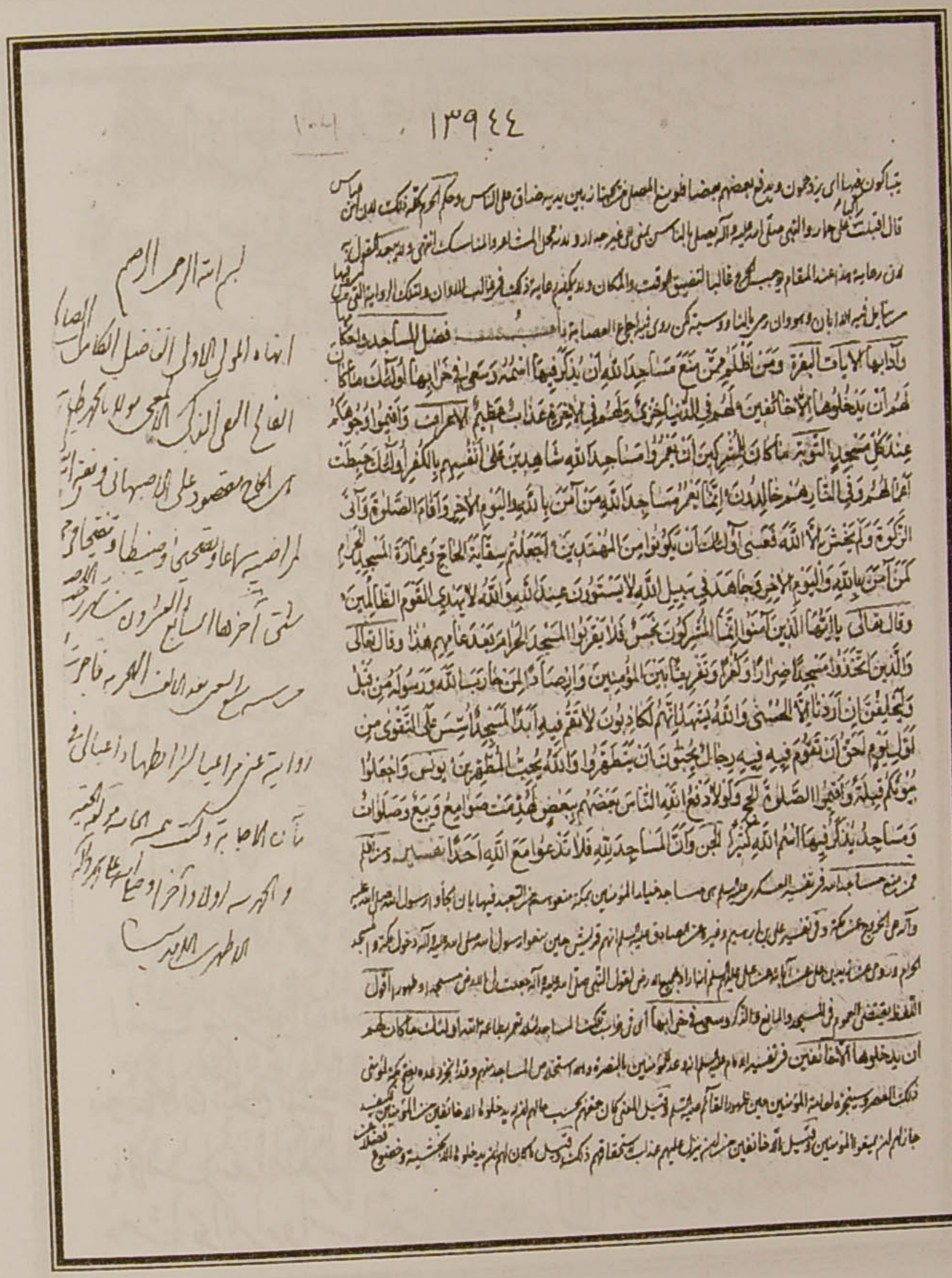

برگی از جلد بحارالانوار، علاّمه مجلسی، با إنهایی در چند سطر به خطّ مبارک مؤلّف، به سال ۱۰۷۷ق. شمارهٔ «۱۳۹۴۴»

بوره سیاوشان از هر یکی دو درمستک فرد ما با بلیله نخ سپیدان
سپید معجون بادام طلخ زراوند کردخ اجره از هر یکی نخ درمستک
با نگبین صافی بسرشند شربت سه درمستک در طبیخ ذوفا

معجون فرنهی

این معجون خواجه بوعلی سینا ساخت احلاط از معاش کورکندم همن سرخ وسپید زناد کثیرا هر یا نخ خشخاش از هر یکی سه درمستک همه را بکوبند و بروغن کاو برمان کنند سنگ دو من ست کندم با ان بیامیزند و یک من شکر قوالب هر روز نشست درمستک از این معجون در نیمن شیر مازه برند وحسوی سازند با مقداری روغن کاو پس از ان از گرما به برامده باشند بخوردان شاء الله تعالی

باب هشتم
در ایارجات

اهل یونان ایارج دارو مسهل را گفته اند و تفسیر ایارج داروی الهیست و این نام داروی مسهل را از ان نهاده اند که اسهال دارو مسهل جرم او نیست ولکن بقوت اوست وان کارء الهیست از هران که طبیعت واخلاط مسخر قوت دارو شوند تا اثر و فعل او پدید اید حسنین مسهل معروف ایارج روس بوده است بس بروزگار مسهلها ساختند ونام نام نهادند وایارج از هران ساختند که از دو وها مسهل چون

برگی از ذخیره خوارزمشاهی، در طب، به فارسی، از: سیّد اسماعیل جُرجانی، مورّخ سدهٔ ۷ق، شمارهٔ «۱۳۹۴۵»

برگ پایانی کتاب شرایع الاسلام، به عربی، در فقه، از: محقّق حِلّی، نسخه بسیار نفیس و کهن مورّخ ۶۷۰ق با چند سطر به خط مبارک مؤلّف، شمارهٔ «۱۳۹۴۶»

هر زمان از تو بجایی دیگرست — بعد از آن دیگر وصالی دیگرست
نفی صورت چون کنی یابی بجای — از مقام نفی آیی در وصال
ای دو صد مانده بگرداب بلا — چند خوامی بود چندین مبتلا
گاه در مستی و گه در بیستی — هر چه می بینی دران و اینبتی
آمدن بهر چه بود و باز گشت — از برای چیست و از باز گشت
آمدن در رفتن آمد پی شکی — تا یکی اندر یکی گردد یکی
چون یکی گردی تو بی‌چون وصال — آن زمان در بحر دیگر بی‌زوال
چون امید تو وصال کل شود — هم امید تو در اینجا کل شود
باید اما به بود در کل حال — کز فراق آید همی عین وصال
یا ندانند که اینجا غیر نیست — یا دمی داند که اینجا سیر نیست
یا ز احوال تمامست دیده است — دیده است و عین دیده دیده است
دیده است بینا و ده بینا نه بین — کز همی بینی سوی دیده به بین
بای تا سم دیده است و دیده است — این سخن هر گز کسی نشنیده است
هر که او شد دین دیده باز یافت — هر زمانی دیده و اعزاز یافت
هر که دید باز کرد او خوی بدید — خود ندید و جز که خوی بد ندید
هم خدا داند که راز کل چه بود — باز گشتن از برای دل چه بود
حا بیا سم دیده جان باز کن — هر چه میگویم تو از دل ساز کن
دانه بنهادست اینجا کم شدی — قطره هر لحظه قلزم شد
کز ره عشق آمد کمای جان تو — عشق باشد تا ابد مهمان تو
عشق نماید ترا راه عیان — عشق بگشاید ترا راز نهان

۹ ۰۷

برگی از منظومه اشترنامه عطّار نیشابوری، مورّخ سدهٔ ۹ق، شمارهٔ «۱۳۹۴۷»

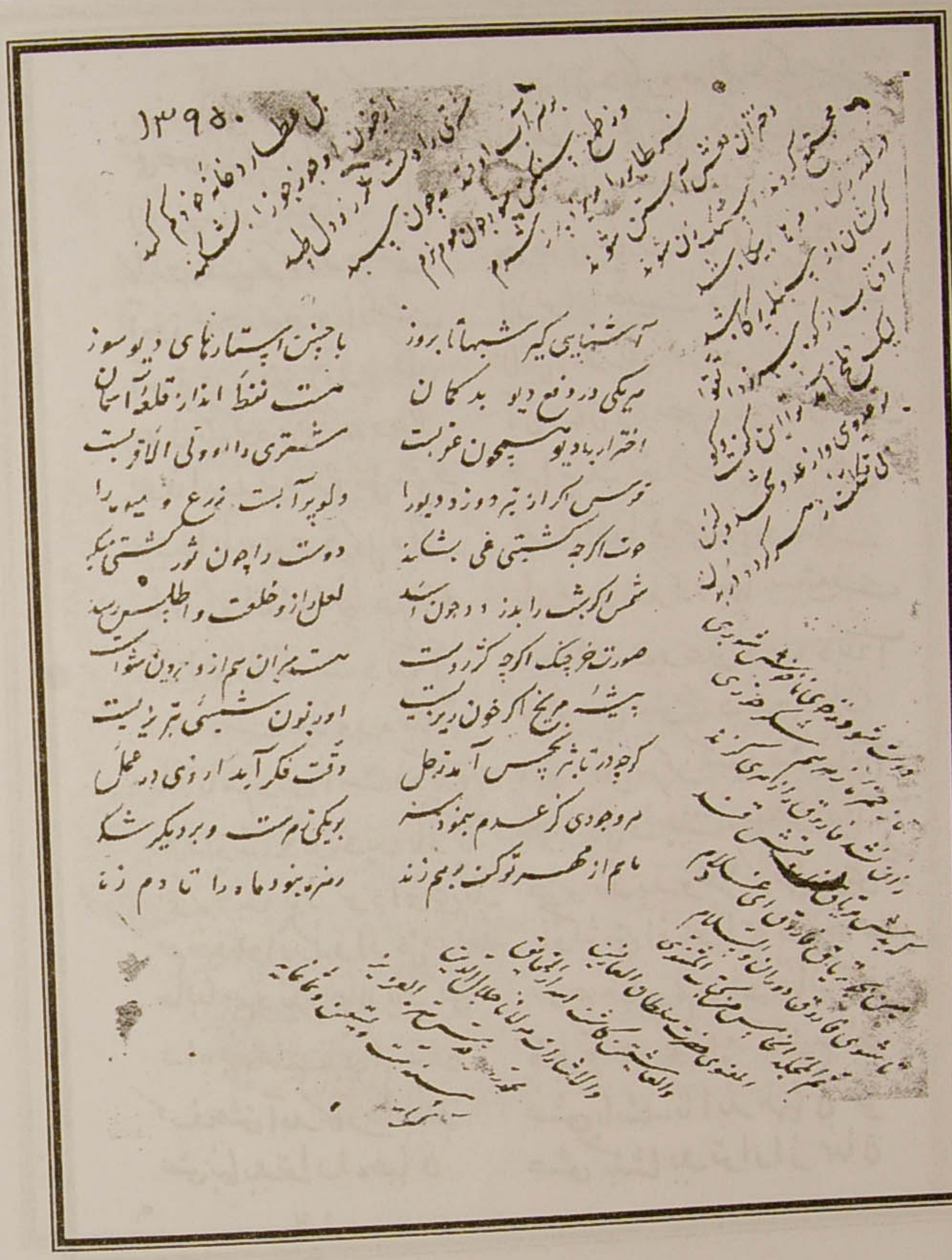

برگ پایانی دفتر پنجم **مثنوی معنوی**، از: جلال‌الدّین رومی، مورّخ ۸۹۶ق، شمارهٔ «۱۳۹۵۰»

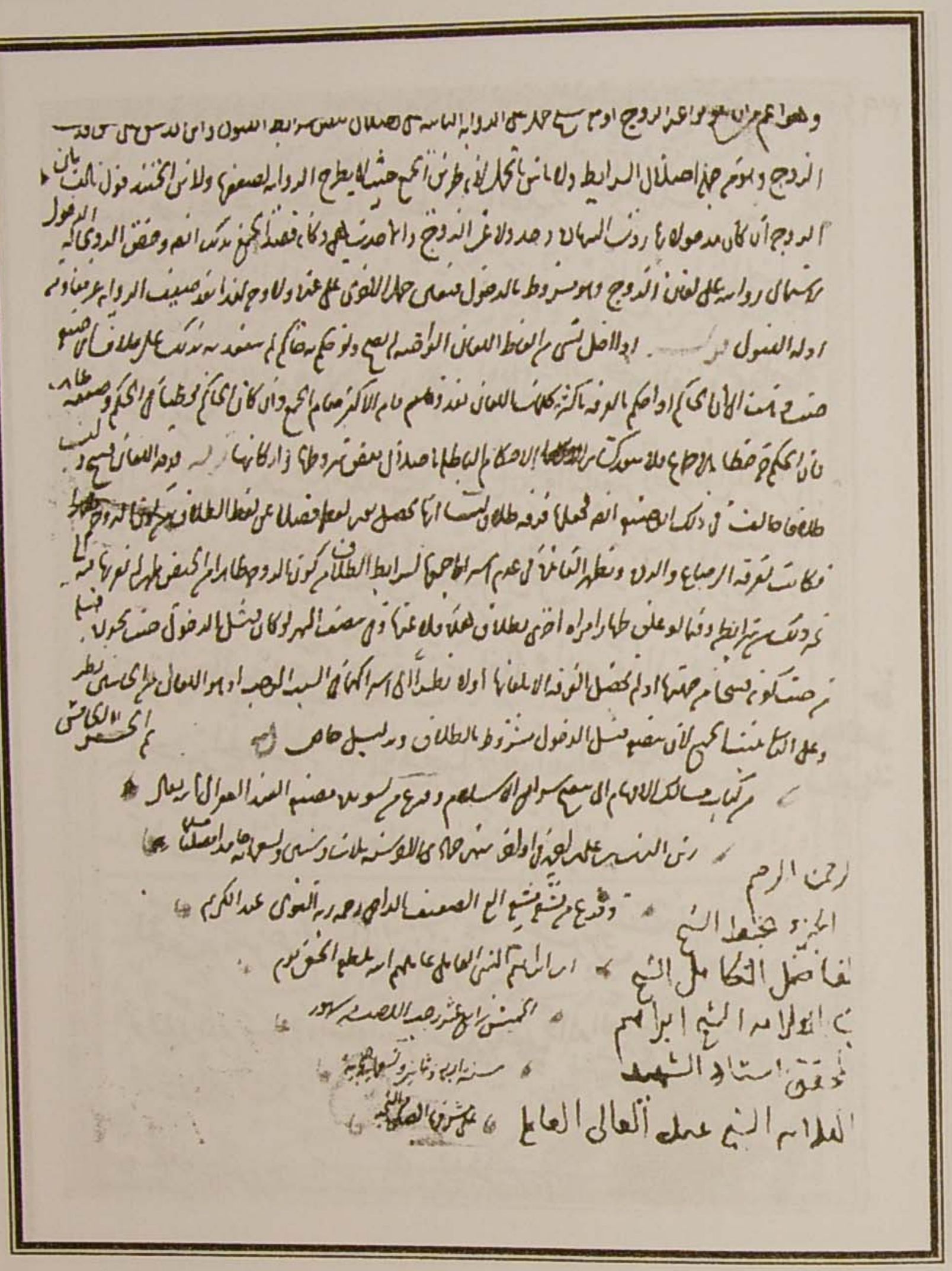

برگ پایانی جزء پنجم **مسالک الإفهام**، به عربی، از: شهید ثانی، تمام نسخه به خطّ عبدالکریم میسی عامِلی، مورّخ ۹۸۴ق، شمارهٔ «۱۳۹۵۳»

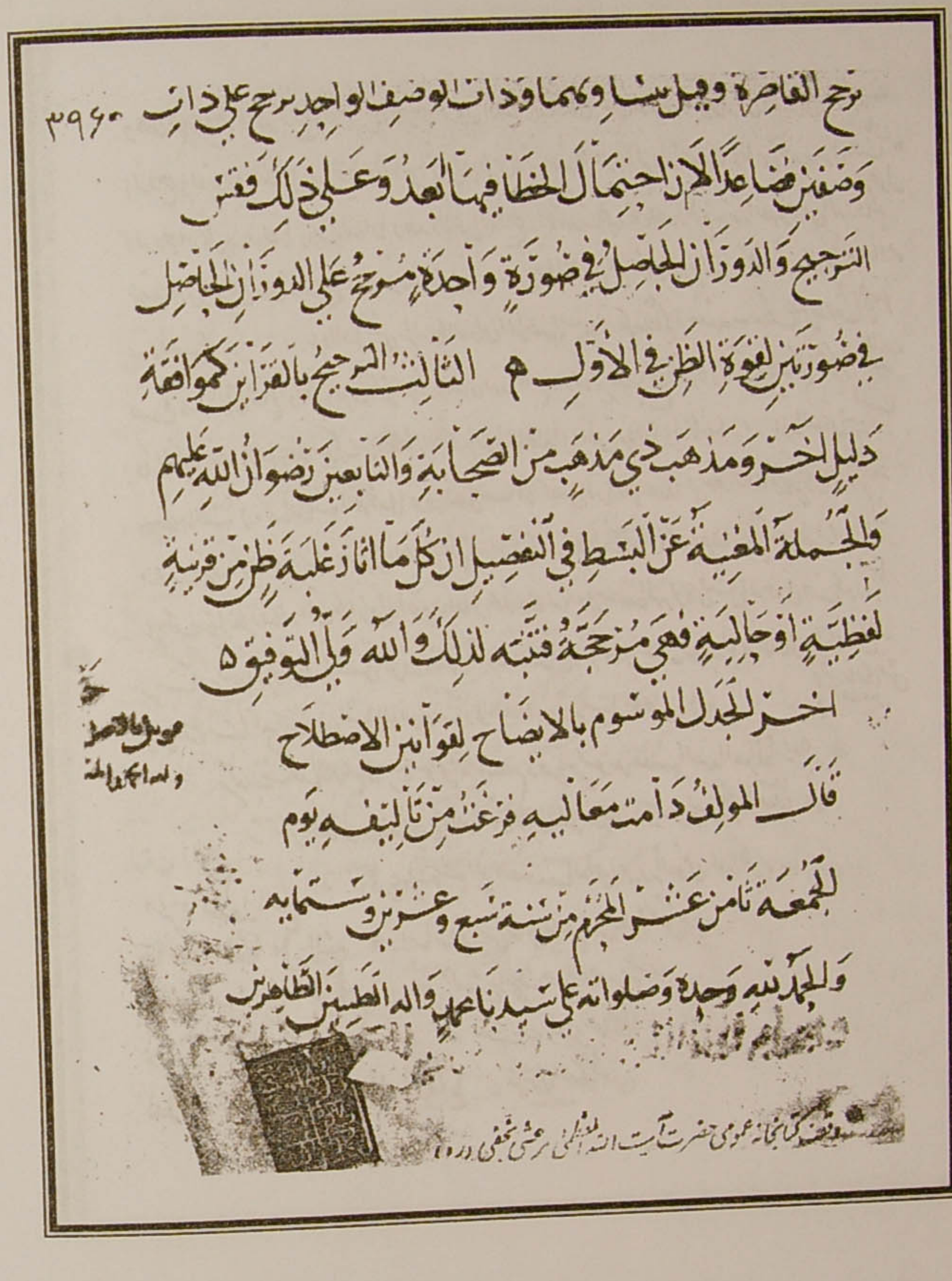

برگ پایانی الایضاح لقوانین الإصلاح، به عربی، در منطق، از: یوسف بن عبدالرّحمن بن الجوزی، نسخه کهن مورّخ نیمه دوم سدهٔ ۷ق، شمارهٔ «۱۳۹۶۰»

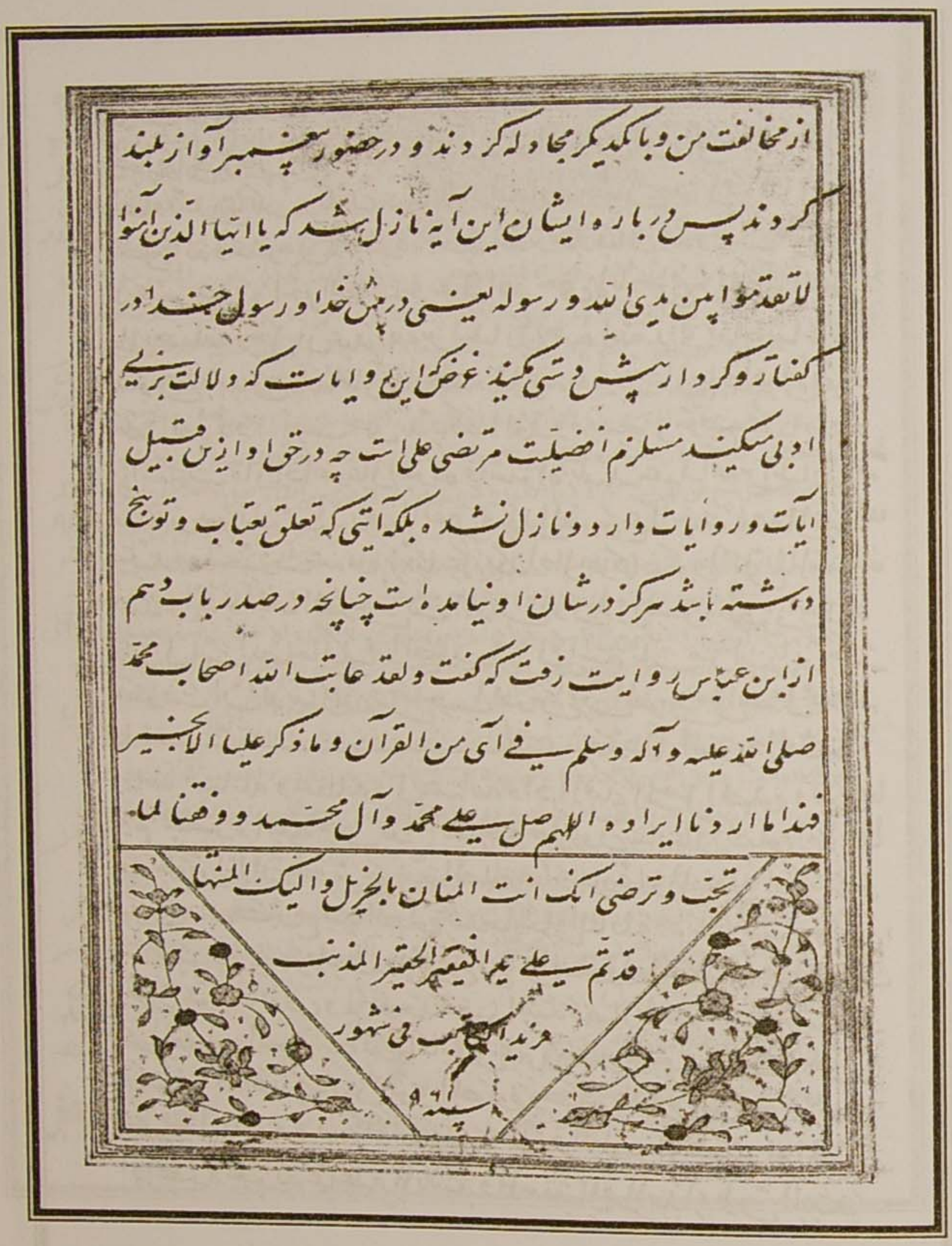
از مخالفت من و با کدیگر مجادله کردند و در حضور پیغمبر آواز بلند
کردند پس درباره ایشان این آیه نازل شد که یا ایها الذین آمنوا
لا تقدموا بین یدی الله و رسوله یعنی در پیش خدا و رسول چند در
گفتار و کردار پیش دستی مکنید غرض این روایات که دلالت بر این
ادبی میکند مستلزم افضلیت مرتضی علی است چه در حق او این قبیل
آیات و روایات وارد و نازل نشده بلکه آیتی که تعلق بعتاب و توبیخ
داشته باشد سرکرده شان او نیامده است چنانچه در صدر باب دهم
از ابن عباس روایت رفت که گفت ولقد عاتب الله اصحاب محمد
صلی الله علیه و آله وسلم فی آی من القرآن و ما ذکر علیا الا بخیر
فهذا ما ارد نا ایراده اللهم صل علی محمد و آل محمد و وفقنا لما
تحب و ترضی انک انت المنان بالجزیل والیک المنتهی
قد تم علی ید الفقیر الحقیر المذنب
فرید الکتب فی شهور
سنه ۹۶۱

برگ پایانی دُرّ بحر المناقب، در تفضیل علی بن ابی‌طالب (ع)، به فارسی، از: درویش برهان، مورّخ ۹۶۱ق، شمارهٔ «۱۳۹۶۱»

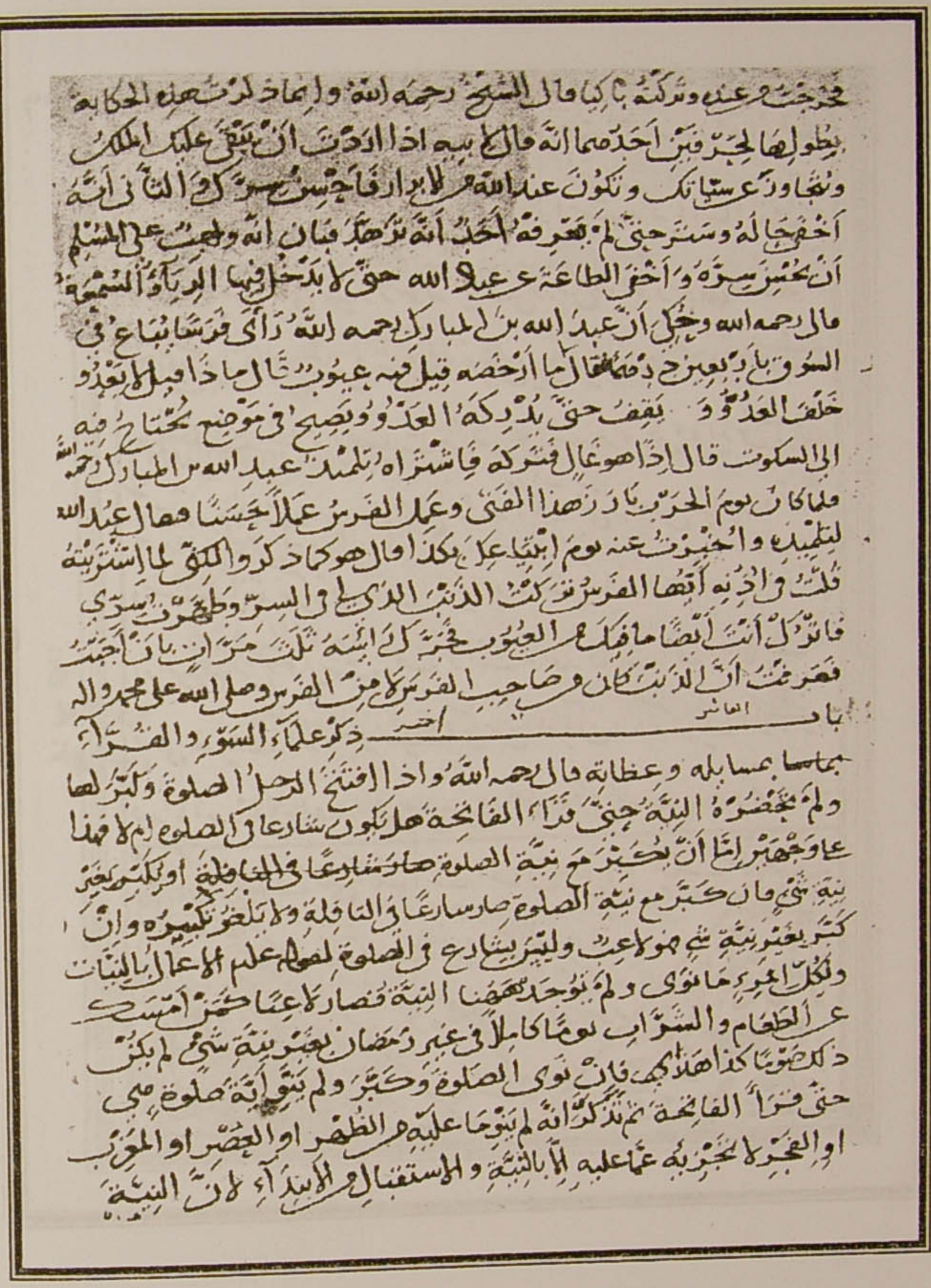

برگی از کتاب **المواعظ**، به عربی، در عرفان و فقه، تألیف ؟، مورّخ سدهٔ ۸ق، شمارهٔ «۱۳۹۶۷»

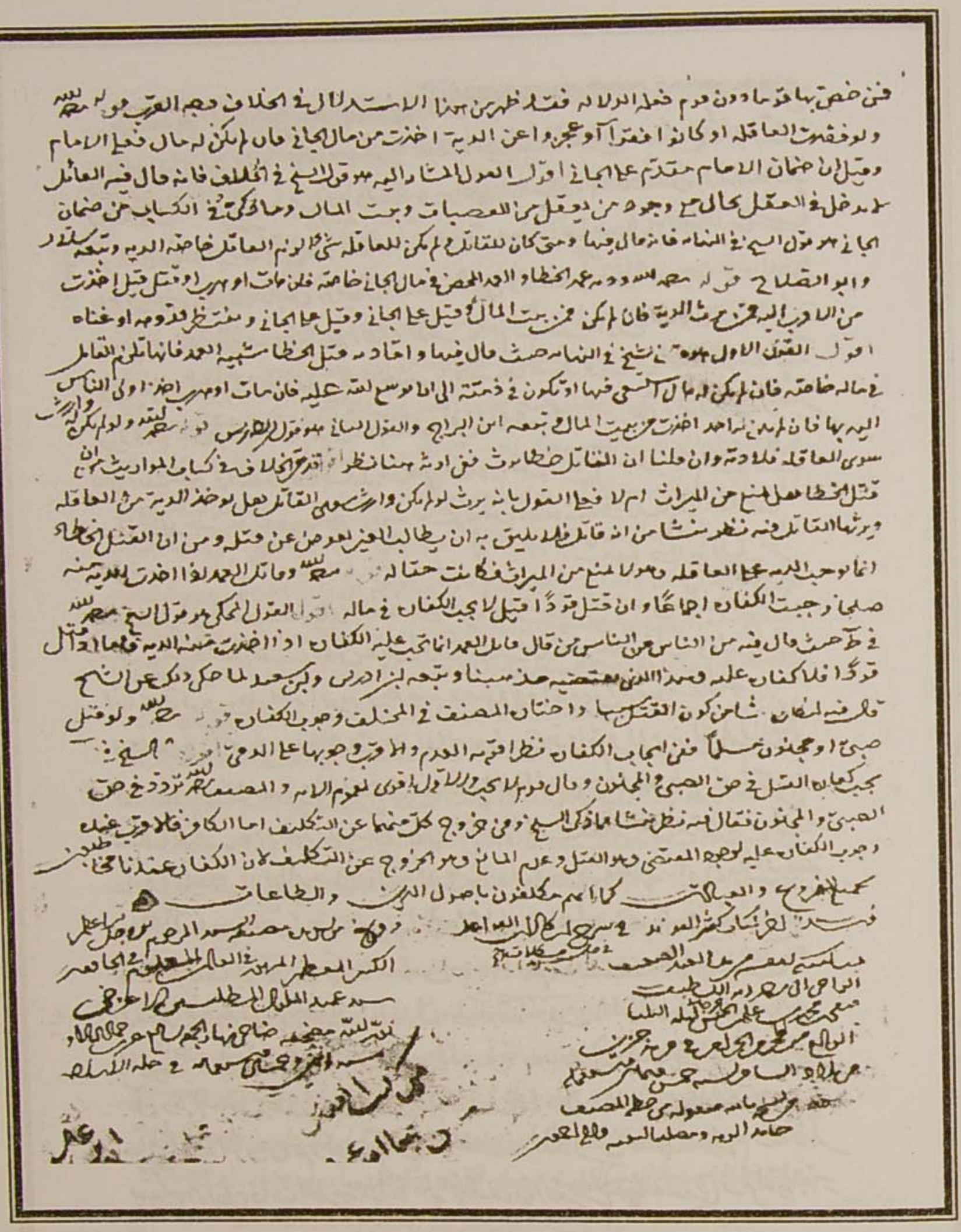

برگ پایانی **کنز الفوائد**، به عربی، در فقه شیعه، از: عمیدالدّین أعرجی عمیدی مورّخ ۷۸۵ق، در روستای «جزین» در لبنان که از روی نسخه شهید اوّل کتابت شده است. شمارهٔ «۱۳۹۶۸»

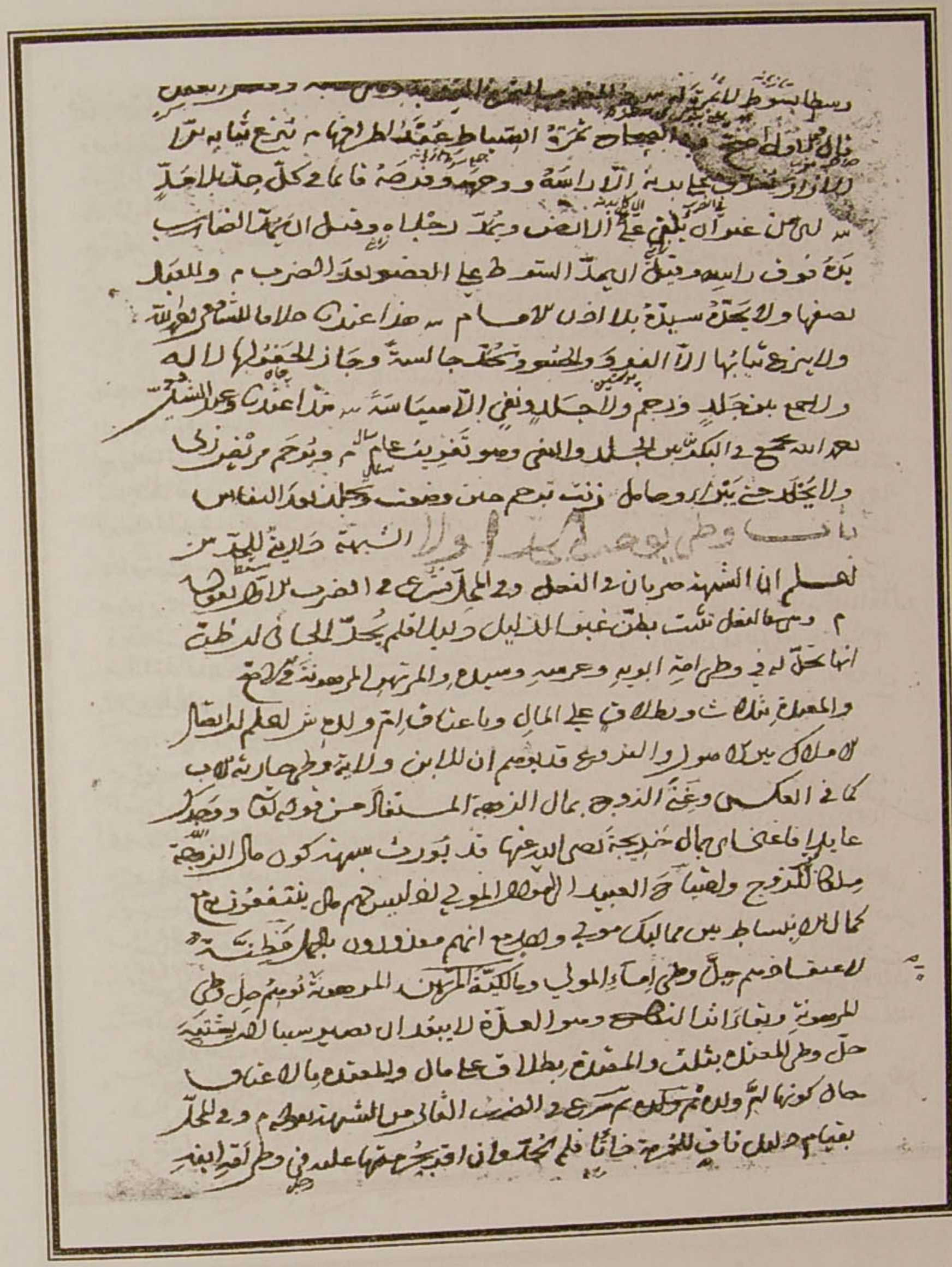

برگی از شرح وقایة الرّوایة، به عربی، در فقه عامّه، از: صدرالشریعة، مورّخ سدهٔ ۸ق، شمارهٔ «۱۳۹۷۰»

برگی از المباحث المشرقیّة، به عربی، در فلسفه، از: فخر رازی، مورّخ سدهٔ ۸ق،

شمارهٔ «۱۳۹۷۱»

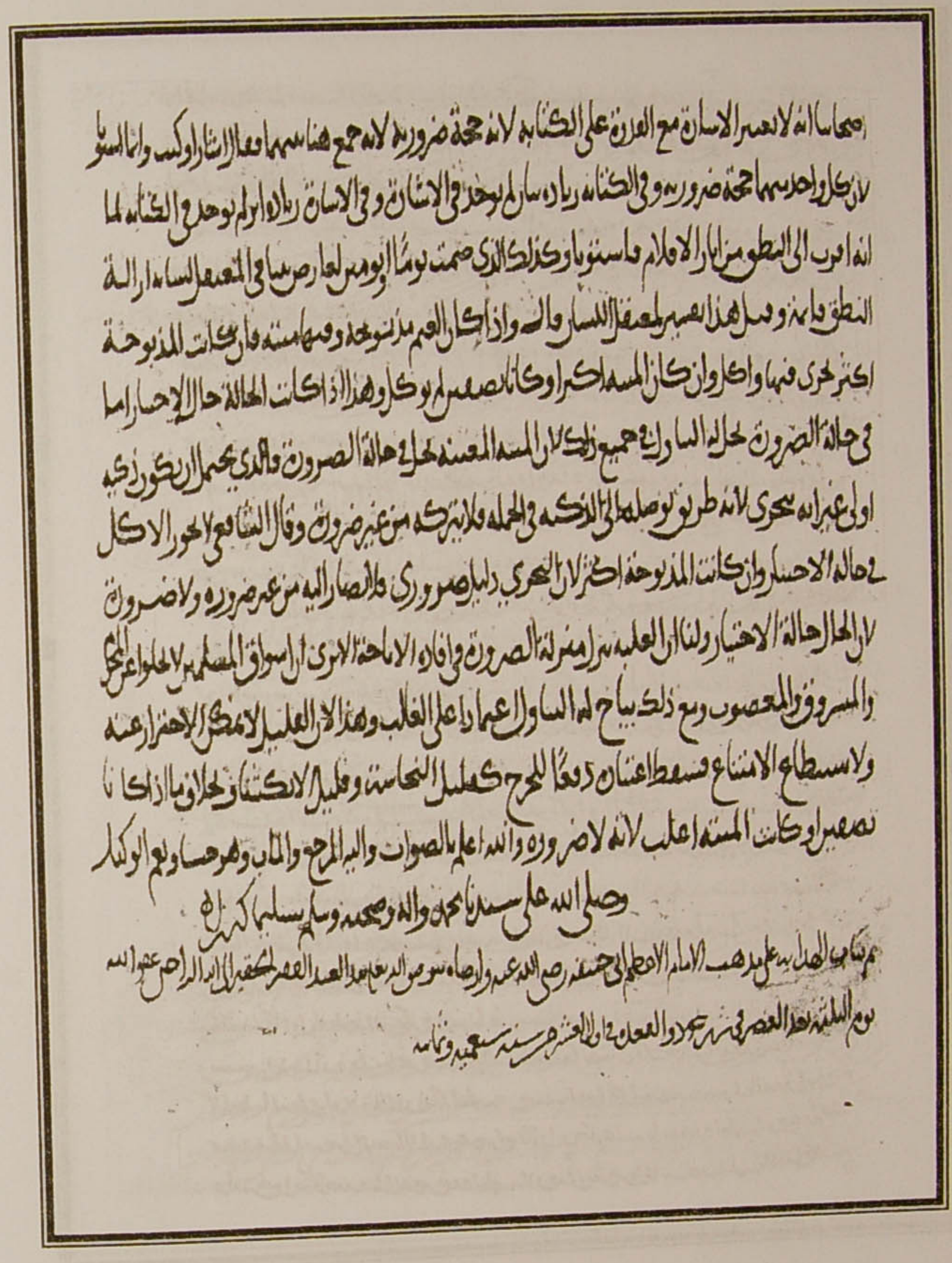

برگ پایانی **الهدایة**، به عربی، در فقه عامّه، از: برهان‌الدین مرغینانی، مورّخ ۷۰۸ش، شمارهٔ «۱۳۹۷۴/۱»

کتاب کحل الابصار الاولی البصائر والابصار القادسات علی
کتاب الاشارات والحاکمات

بسم الله الرحمن الرحیم وبه ثقتی

سبحانك اللهم یا قیوم الوجود ویا فایض الجود والجود ایدنا بنورك لنخرج من رجس ظلمات ابداننا الی مشاهدة انوارك وخلصنا عن غسق الطبیعه لنستنهض من مراقد غفله جهلاتنا الی معاینه اضوائك والهمنا رشدك الی مناهج تبیناتك واهدنا الی عیون الحکمه باشاراتك واشفنا شفاء ناجلا عن سقم الشبهات بسطیع برهانك وجنّنا عن ظلمات لیالی الاوهام والخیالات بنور عرفانك ربنا اطلع علینا من مطالع انوارك لوامع تکشف بها بدایع اسرارك یا غایه الغایات و منتهی الطلبات یا مسکن الارض ومحرك السموات صل علی شمس سماء الرساله محمد الذی اشرقت اراضی قلوب الطالبین باشاراته واستنارت ابصار اولی البصائر ببشاراته وخصص اللهم عترته الطاهره باکمل اشراقك واویائك الراشدین الی بالبناتم انوارك امّا بعد فان افقر عباد الله الی رحمة ربه الغنی احمد بن زین العابدین العلوی عامل علی اذهان ارباب الفطرة العالیه ویتلو علی اسماع اصحاب الحکمة المتعالیه

آغازین برگ کُحل الابصار، به عربی، در فلسفه، از: سیّد احمد علوی عاملی، شمارهٔ «۱۳۹۷۷»

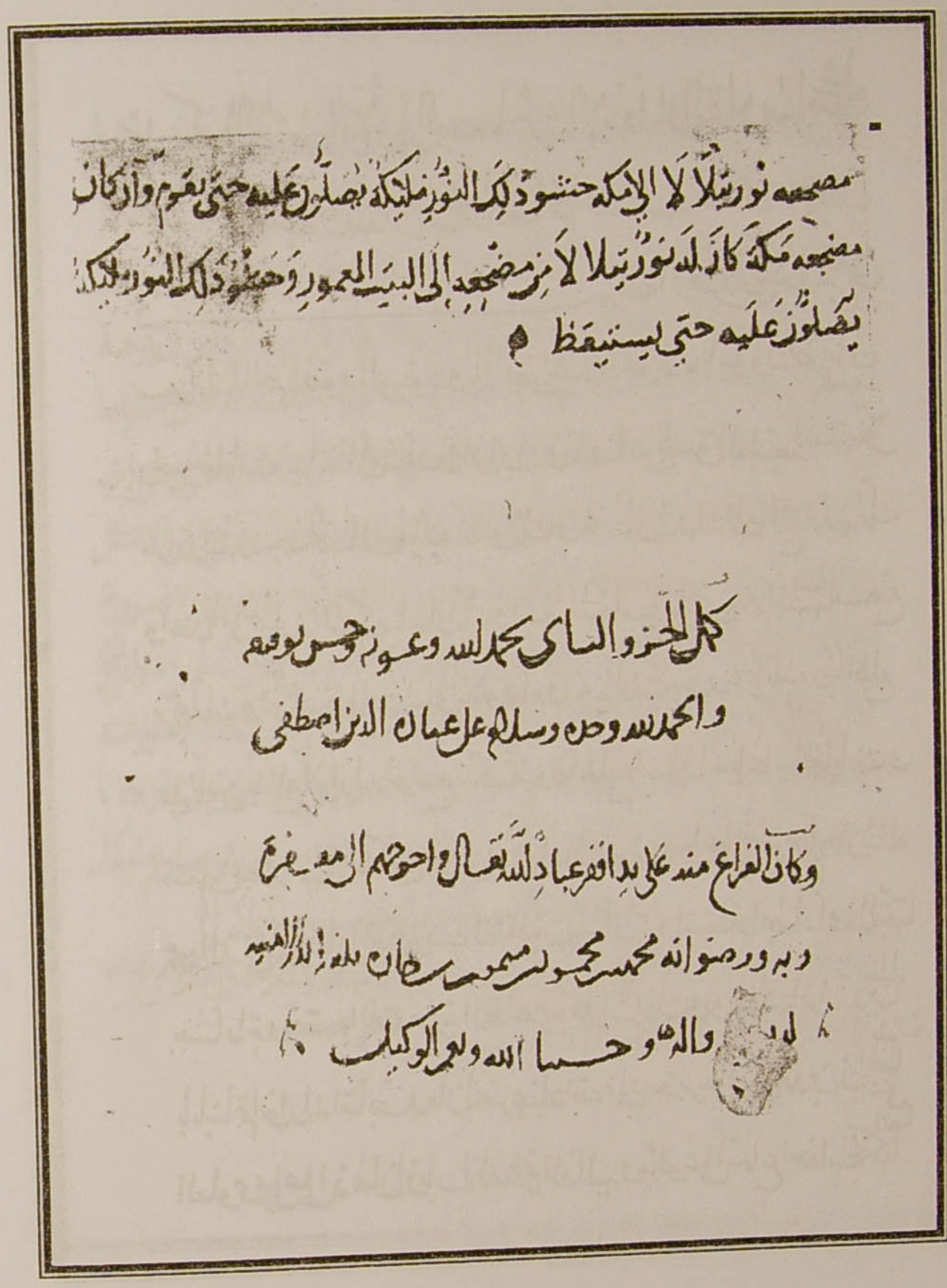

برگ پایانی **تفسیر الکشّاف**، به عربی، از: زمخشری، مورّخ سدهٔ ۸ق،
شمارهٔ «۱۳۹۷۸»

وقف گنجینهٔ عمومی حضرت آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی (ره)
قسم ۷۵۵ تاریخ ۱۳۵۲ ه.ق
۱۳۹۸۱

وقيل يعني بقوله ما يكبر في صدوركم الموت عن ابن عباس وابن جبير اي لو كنتم الموت لاماتكم الله وليس شئ
اكبر في صدور بني ادم من الموت وقيل يعني به السموات والارض والجبال
قد فرغ من تسويد هذا المجلد مؤلفه الحقير المقصر في رابع عشر
شهر صفر ختم بالخير والظفر من شهور سنه اربع وتسعين بعد الف
الهجرية والحمد لله اولا واخرا وصلى الله على سيد المرسلين
وعترته الاكرمين
قد فرغ من كتابته الحقير الجاني محمد مهدي بن محمد علي الشيرازي
في يوم الجمعة شهر ربيع المولود من شهور سنه ١٠٩٤

برگ پایانی یک جلد بحارالانوار علاّمه مجلسی با إنهایی از مؤلّف، به سال ۱۰۹۶ق، شمارهٔ «۱۳۹۸۱»

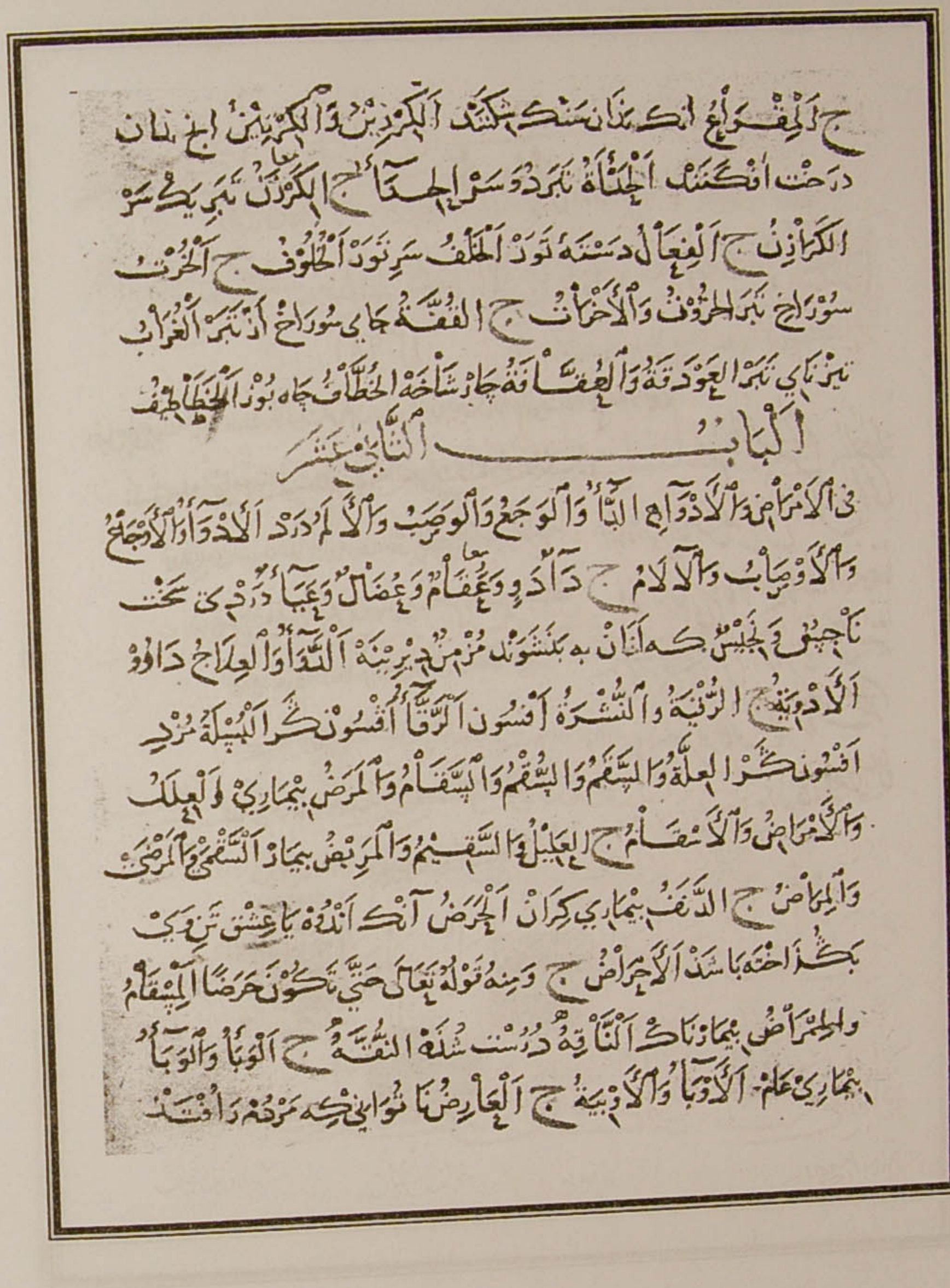

ج اَلْمَقْرَاعُ اَکْمَدَانَسَنگ شَکَنَد اَلْکَرْزِیْنُ وَالْکَرْمَانِیْنُ اِلخ لِسَان
دَرَخْتْ اَفْکَنَدْ اَلْحَنَّاءُ تَبَرَدُ وَسَرِ اِلحِنَّاءِ ج اَلْکَرْزَنُ تَبَرِ یَکْ سَرِ
اَلْکَرَازِنِ ج اَلْفِعَالُ دَسْتَهْ تَوَدْ اَلْحَلْفُ سَرِ تَوَدْ اَلْحُلُوْفِ ج اَلْخَرْتُ
سُوْرَاخْ تَبَرُ الْحَرْثُ وَالْاَحْرَاثُ ج اَلْفَقَّةُ جَایِ سُوْرَاخْ اَذْ تَبَرِ اَلْغُرَابِ
تَیْزْ نَایِ تَبَرُ اَلْعَوْدَقَةُ وَالْعُقَاقَةُ چَارْ شَاخَهْ اَلْخُطَّافُ چَاهْ بُوْدَ اَلْخَطَاطِیْفُ

اَلْبَابُ اَلثَّانِیْ عَشَرَ

فِی اَلْاَمْرَاضِ وَالْاَدْوَاءِ اَلْبَاءُ وَالْوَجَعُ وَالْوَصَبُ وَالْاَلَمُ دَرْدَ اَلْاَدْوَاءُ وَالْاَوْجَاعُ
وَالْاَوْصَابُ وَالْاَلَامُ ج دَآدٍ وَعُقَامٌ وَعُضَالٌ وَعَیَاءُ دَرْدِی سَخْتْ
نَاجِسْ وَخَبِیْثٌ کَه اَنَانْ بِه بَنَشَوَنَدْ مُزْمِنٌ دِیْرِیْنَهْ اَلدَّاءُ وَالْعِلَاجُ دَارُوْ
اَلْاَدْوِیَةُ اَلرُّقْیَةُ وَالنُّشْرَةُ اَفْسُوْنْ اَلرُّقَاءُ اَفْسُوْنْ کَرْدَنِ اَلْبُهْلَةُ مَرْدِ
اَفْسُوْنْ کَرْدَنِ اَلْعِلَّةُ وَالسُّقْمُ وَالسَّقَامُ وَالْمَرَضُ بِیْمَارِیْ وَالْعِلَلُ
وَالْاَمْرَاضُ وَالْاَسْقَامُ ج اَلْعَلِیْلُ وَالسَّقِیْمُ وَالْمَرِیْضُ بِیْمَارْ اَلسَّقَمُ وَالْمَرَضُ
وَالْاِمْرَاضُ ج اَلدَّنَفُ بِیْمَارِیْ کِرَانْ اَلْحَرَضُ آنْکَ اَنْدُوْهْ یَا عِشْقْ تَنِ وَیْ
بِکُدَاخْتَه بَاشَدْ اَلْاَحْرَاضُ ج وَمِنْهُ قَوْلُهُ تَعَالَی حَتَّی تَکُوْنَ حَرَضًا اَلسَّقَامُ
وَالْحَرَاضُ بِیْمَارْنَاکْ اَلنَّاقِهُ دُرُسْتْ شُدَه اَلنَّقَهُ ج اَلْوَبَاءُ وَالْوَبَاءُ
بِیْمَارِیْ عَامّ اَلْاَوْبَاءُ وَالْاَوْبِئَةُ ج اَلْعَارِضُ نَوَایِنْ کَه مَرْدُمْ رَا اُفْتَدْ

برگی از کتاب **الأسمی فی الأسماء**، به عربی، در لغت، از: سعید بن احمد میدانی نیشابوری، مورّخ اواخر سدهٔ ۷ق، شمارهٔ «۱۳۹۸۲»

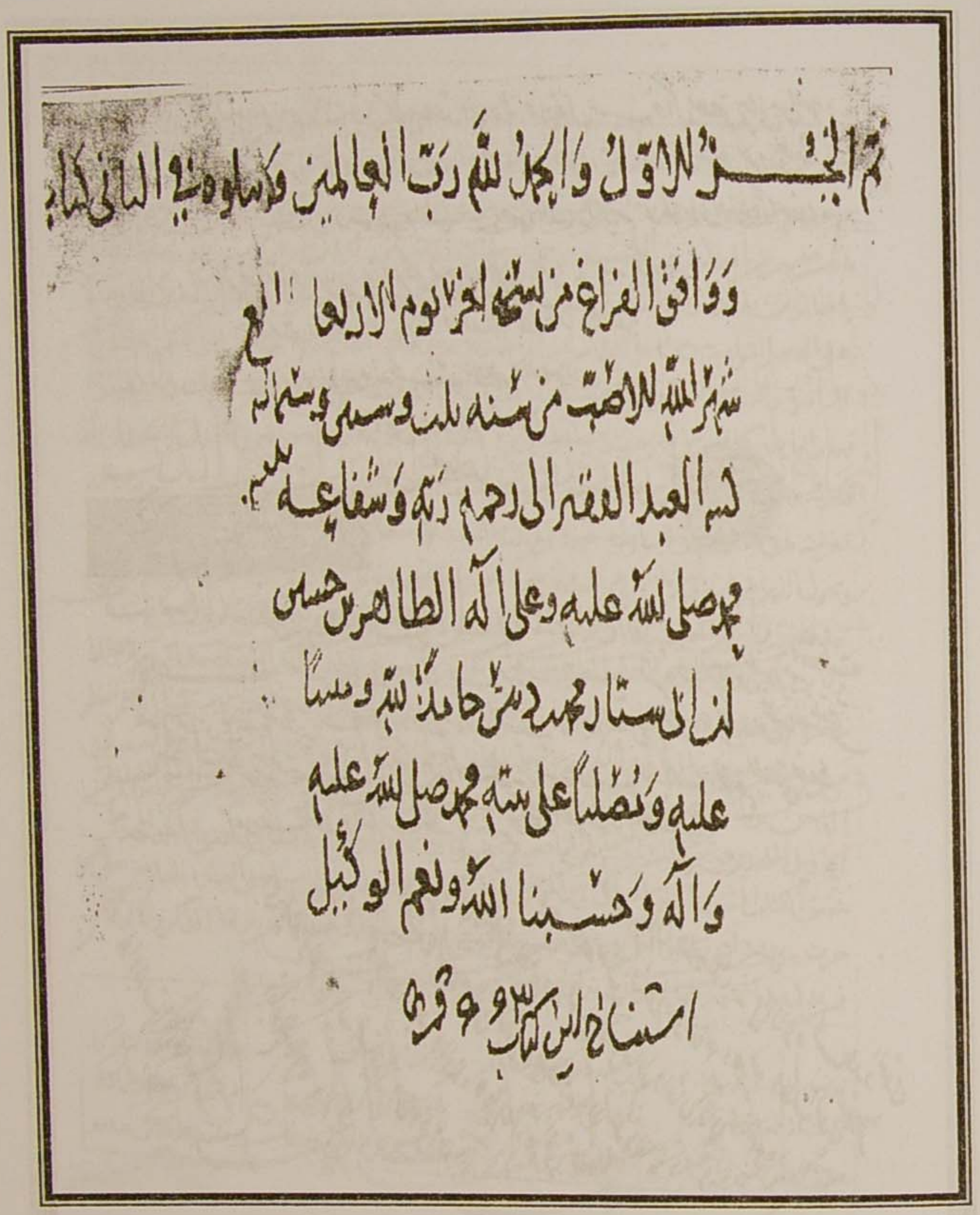

برگ پایانی کتاب المبسوط، به عربی، در فقه شیعه، از: شیخ الطائفه طوسی، مورّخ ۶۶۳ق شمارهٔ «۱۳۹۸۵»

برگ پایانی شرح الأسباب و العلامات، به عربی، در طب، از: برهان‌الدّین نفیس کرمانی، مورّخ ۸۸۰ق، شمارهٔ «۱۳۹۸۶»

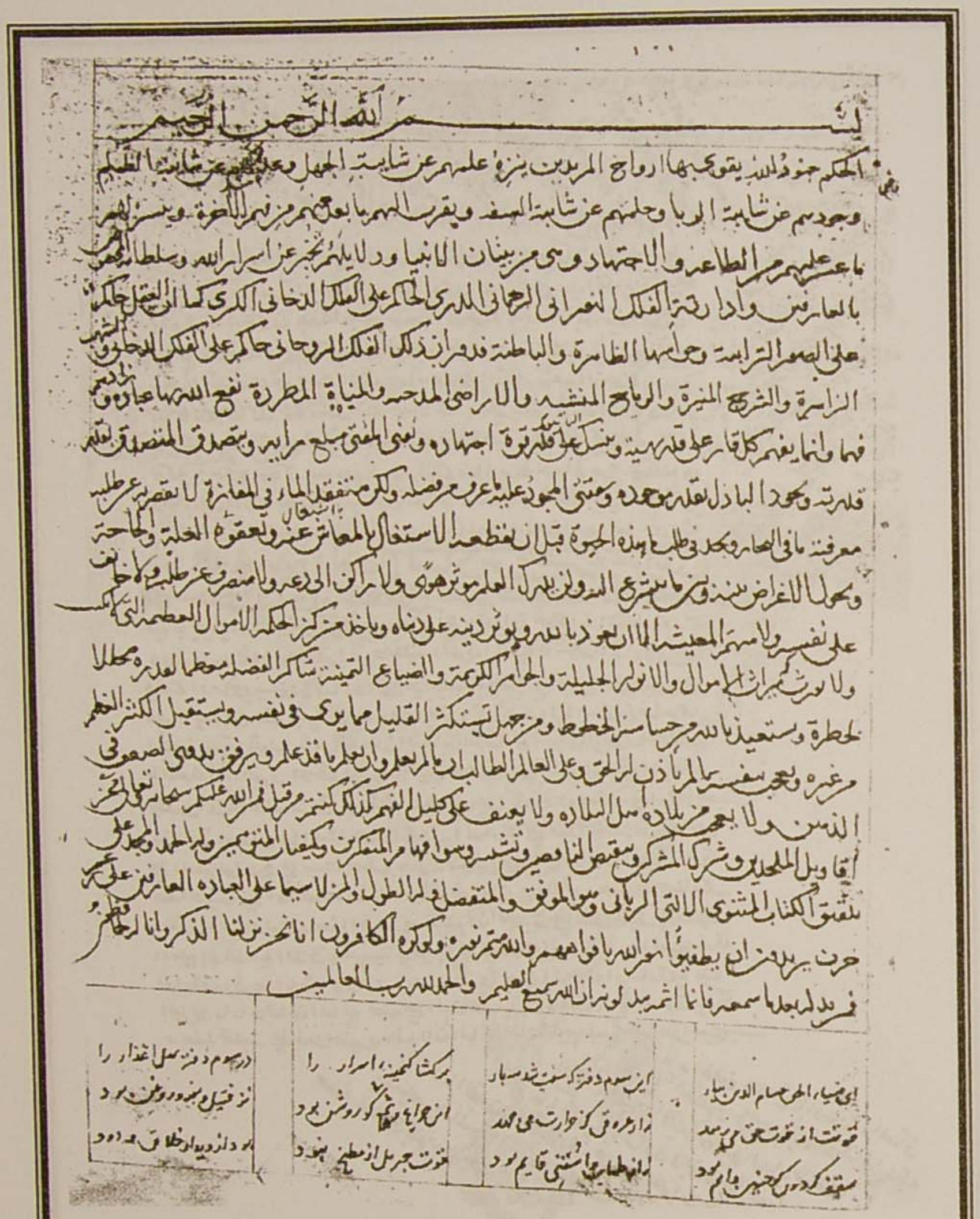

برگ آغازین، از دفتر سوم مثنوی معنوی، کتابت اواخر سدهٔ ۹ق، شمارهٔ «۱۳۹۸۷»

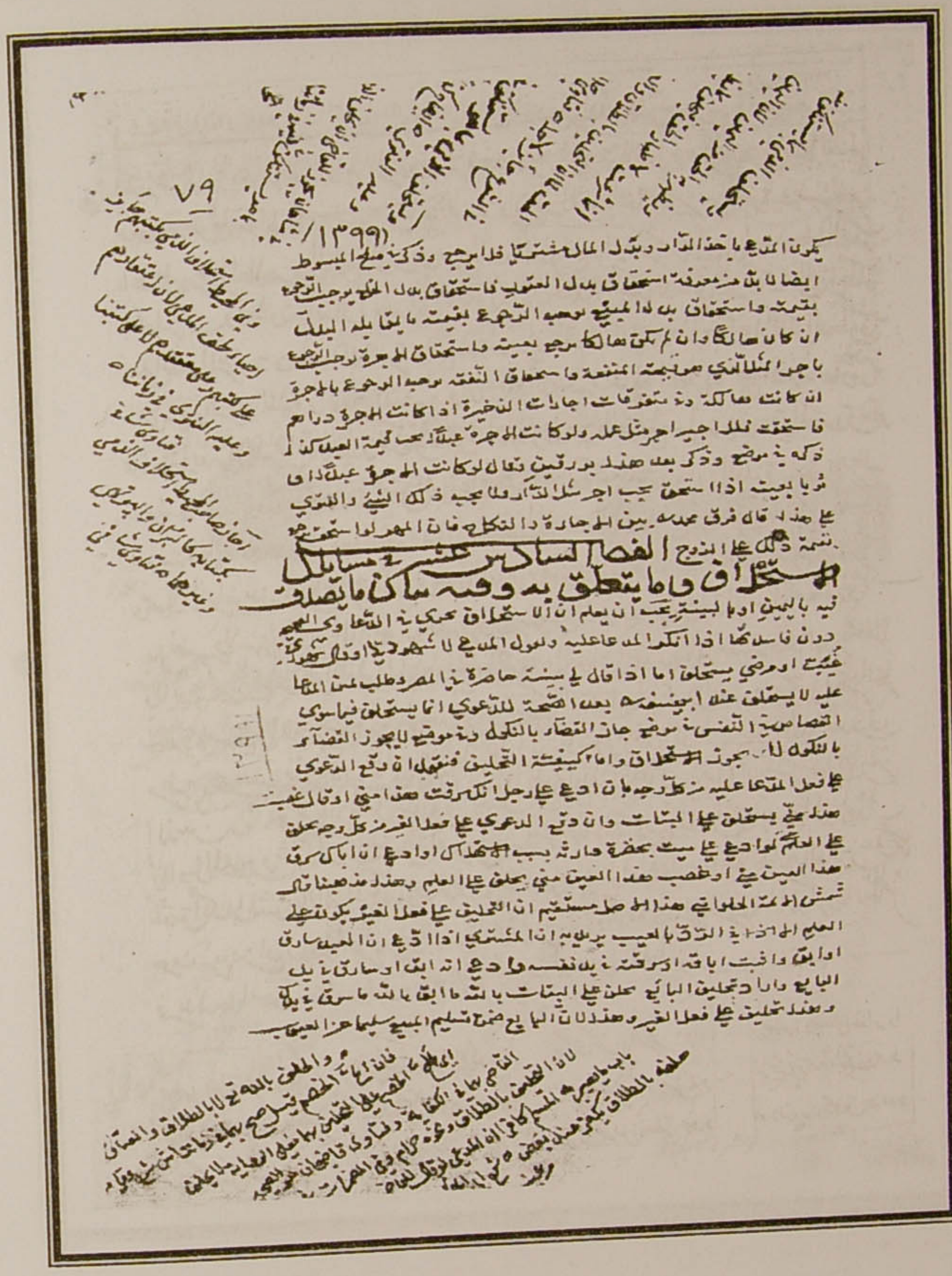

برگی از **فصول العمادی**، به عربی، در فقه عامّه، از: ابوالفتح مرغینانی سمرقندی،
مورّخ سدهٔ ۸ق، شمارهٔ «۱۳۹۹۱»

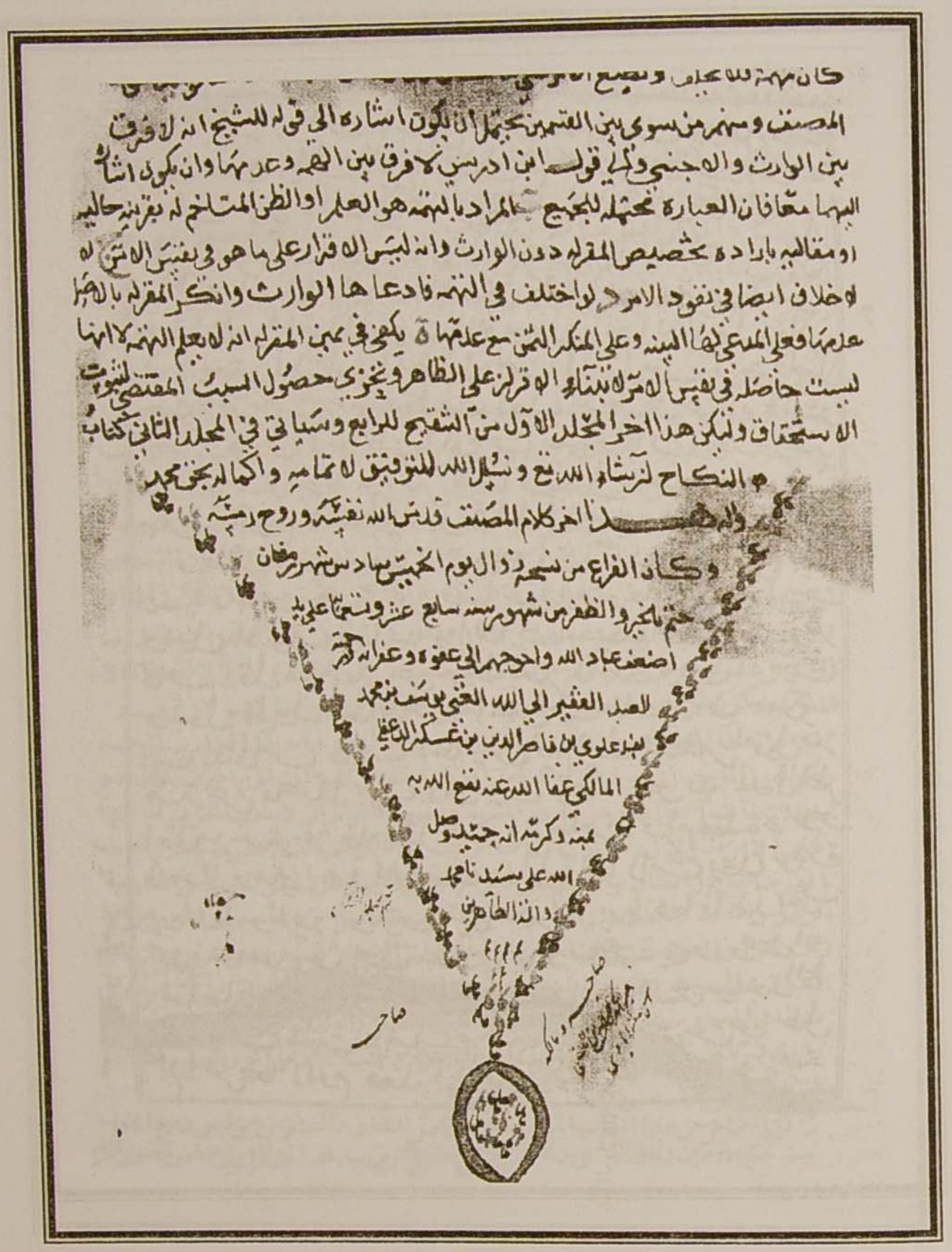

برگ پایانی التّنقیح الرائع لمختصر الشرایع، به عربی، در فقه شیعه، از: فاضل مقداد،

مورّخ ۹۱۷ق، شمارهٔ «۱۳۹۹۲»

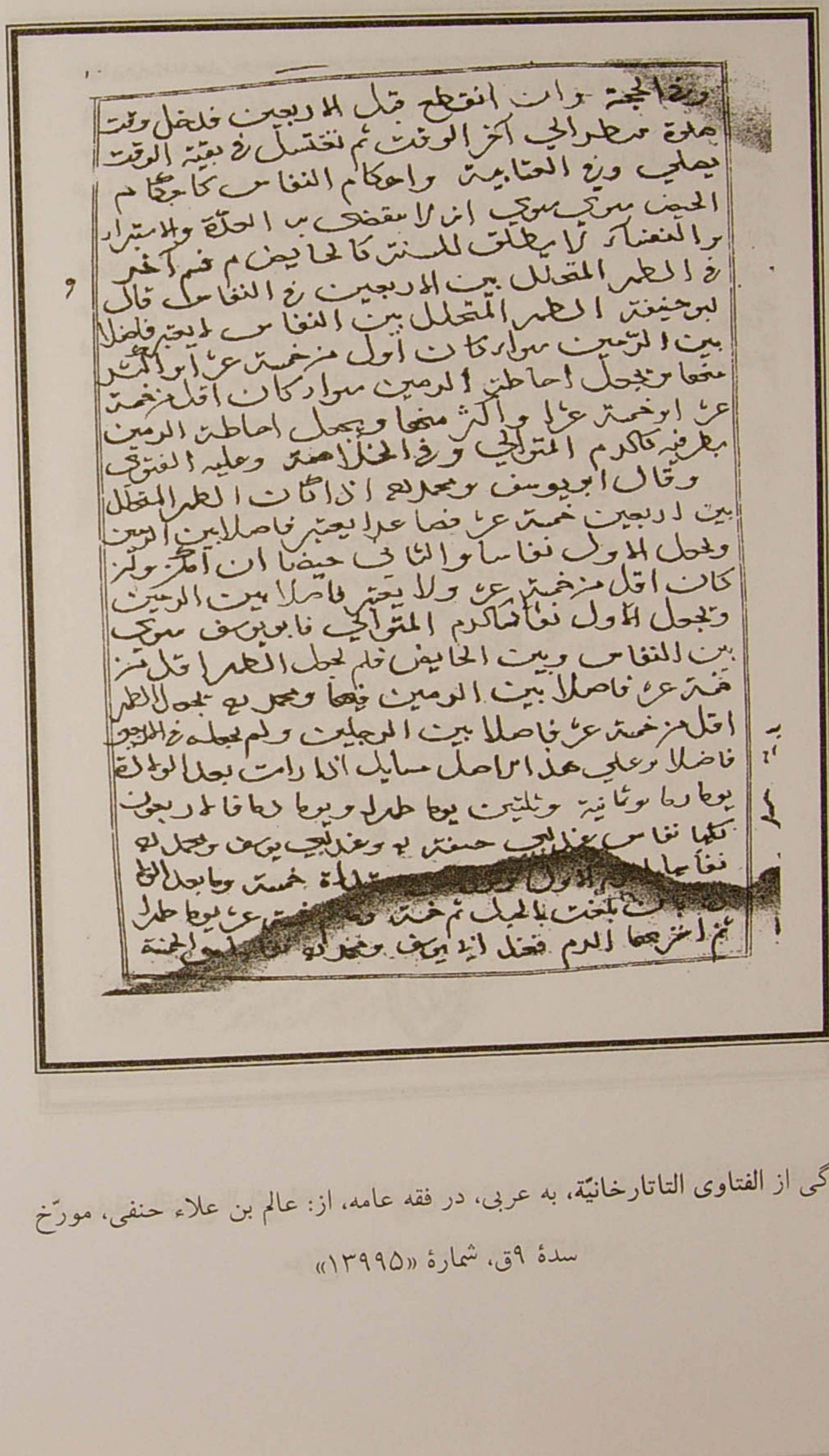

برگی از **الفتاوی التاتارخانیّة**، به عربی، در فقه عامه، از: عالم بن علاء حنفی، مورّخ سدهٔ ۹ق، شمارهٔ «۱۳۹۹۵»

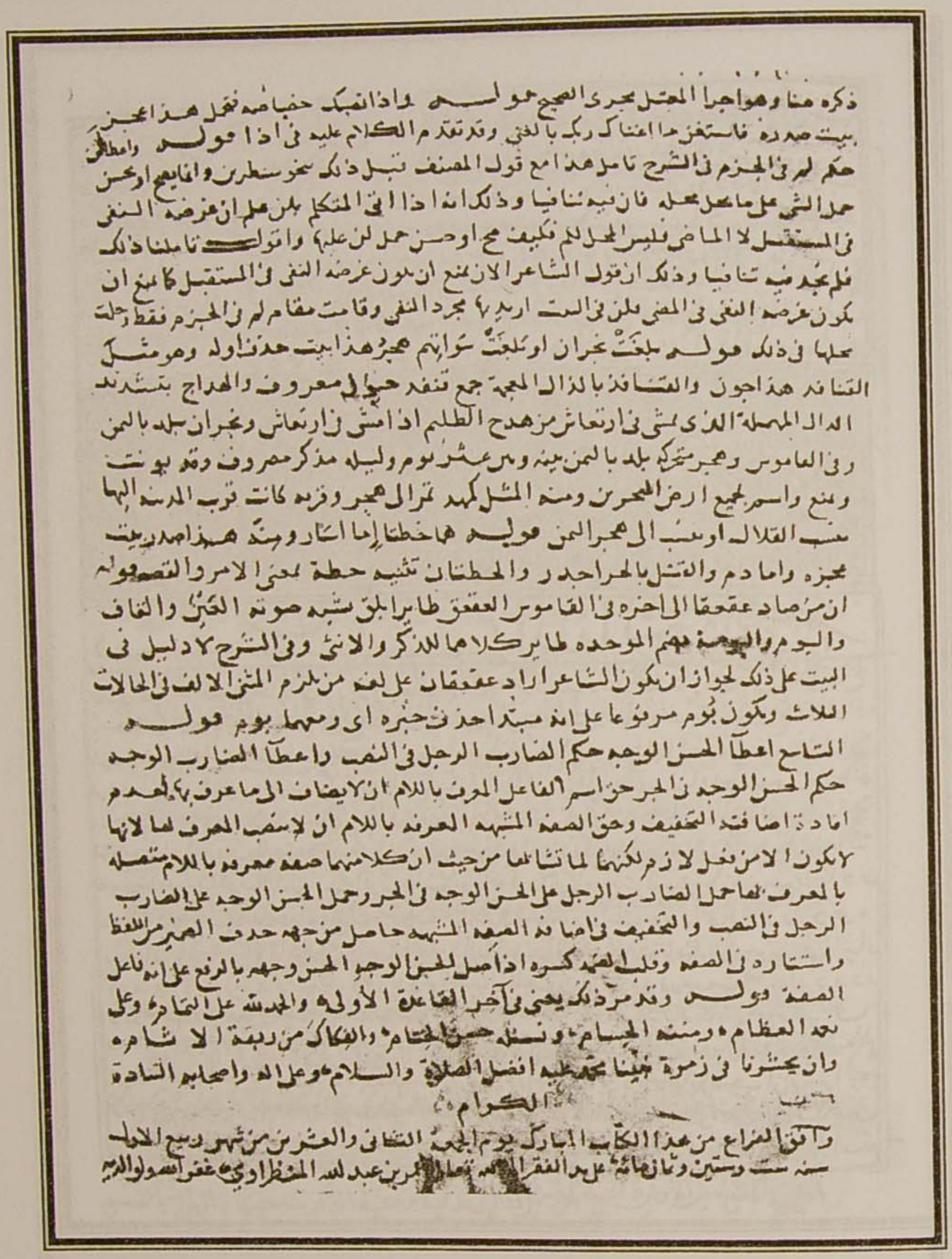

برگ پایانی المنصف من الکلام علی مغنی إبن هشام، به عربی، در نحو، از: تقی‌الدّین شمنّی مصری، مورّخ ۸۶۶ق، شمارهٔ «۱۳۹۹۶»

برگی از ترجمه فارسی إحیاء علوم الدّین، از: مؤیّدالدّین محمد خوارزمی، مورّخ سدهٔ ۷ق، شمارهٔ «۱۴۰۰۱»

برگی از صحاح اللّغه جوهری، کتابت اواخر سدهٔ ۷ق، شمارهٔ «۱۴۰۰۷»

فان وجوب تحصیل اصول الدین ربما کان من حضایصه فلا یجب علینا واما نظر المصنف
فجاز ان یکون المراد منه انا لما بینا ان المجتهد فی الفروع جاز ان یکون مقلدا فی المسایل
الاصولیه لم یکن تحصیل اصول الدین واجبا علی المجتهد واذا لم یجب علیه جاز له الاستفتا
فی اصول الدین واذا جاز له جاز لغیره اجماعا فجاز الاستفتا فی اصول الدین لکل واحد
سوا کان مجتهدا ام لا ۵ والله اعلم بالصواب

اخر الکتاب والحمد لله اولا واخرا وظاهرا
وباطنا حمدا یوافی نعمه ویکافی
مزیده وصلی الله
علی سیدنا محمد
واله وصحبه
وسلم

وبلغ نسخه ح

عفر الاله ذنوب هذا الناظر ایضا وما ربه معا والناظر

وکان الفراغ من کتابه فی ماه عشر شهر رجب الاصم
سنه تسع وستین وثمان مایه احرز الله عاقبتها

من هامه محمد بن عبد الله الاردبیلی الحسینی
عفر الله له وعامله بالحسنی

بکرمه

امین

علی کتبه

برگ پایانی **شرح منهاج الوصول**، به عربی، در اصول، از: برهان‌الدّین فرغانی، مورّخ ۸۶۹ق، شمارهٔ «۱۴۰۰۹»

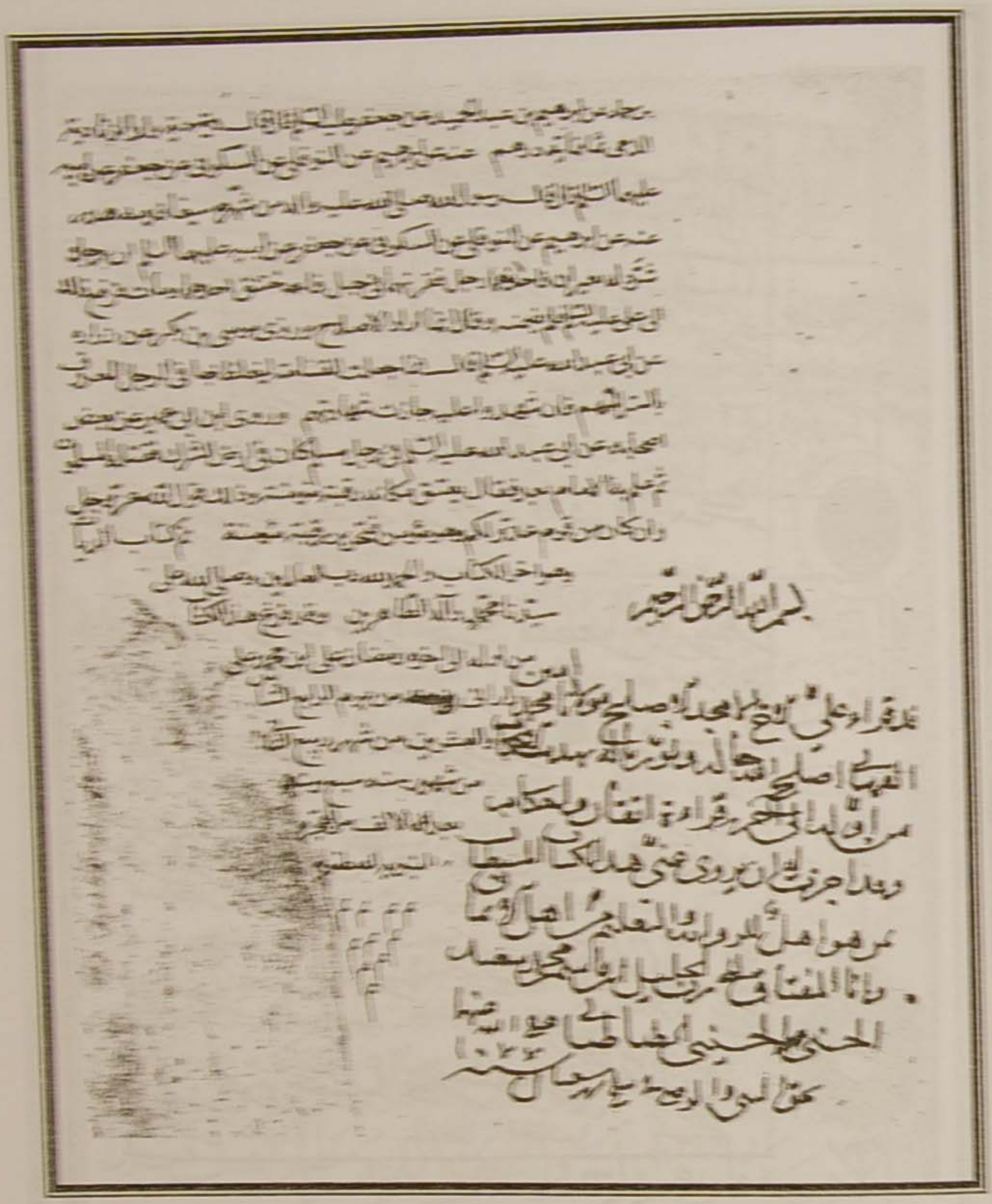

برگ پایانی تهذیب الأحکام، شیخ الطائفه طوسی با اجازه‌ای به خط محمّدسعید حسینی طباطبایی که برای محمدامین قهپایی به سال ۱۰۷۷ق نگاشته است.

شمارهٔ «۱۰-۱۴»

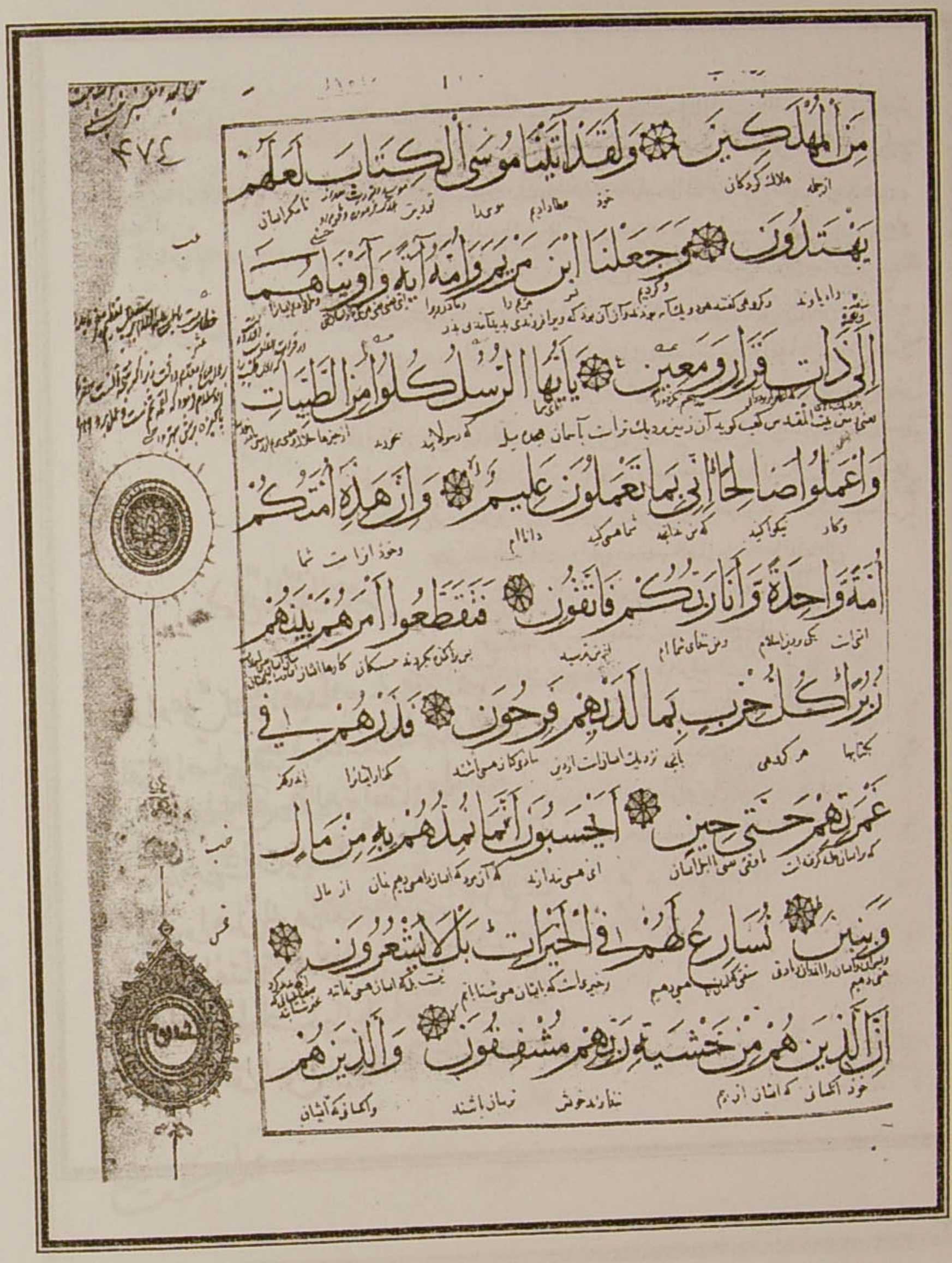

برگی از تاج التراجم فی تفسیر القرآن للأعاجم، به فارس، از: ابوالمظفّر طاهر اسفراینی معروف به شاهفور، مورّخ سدهٔ ۸ق، شمارهٔ «۱۴۰۱۷»

برگی دیگر از تاج التراجم، اسفراینی، مورّخ سدهٔ ۸ق، شمارهٔ «۱۴۰۱۷»

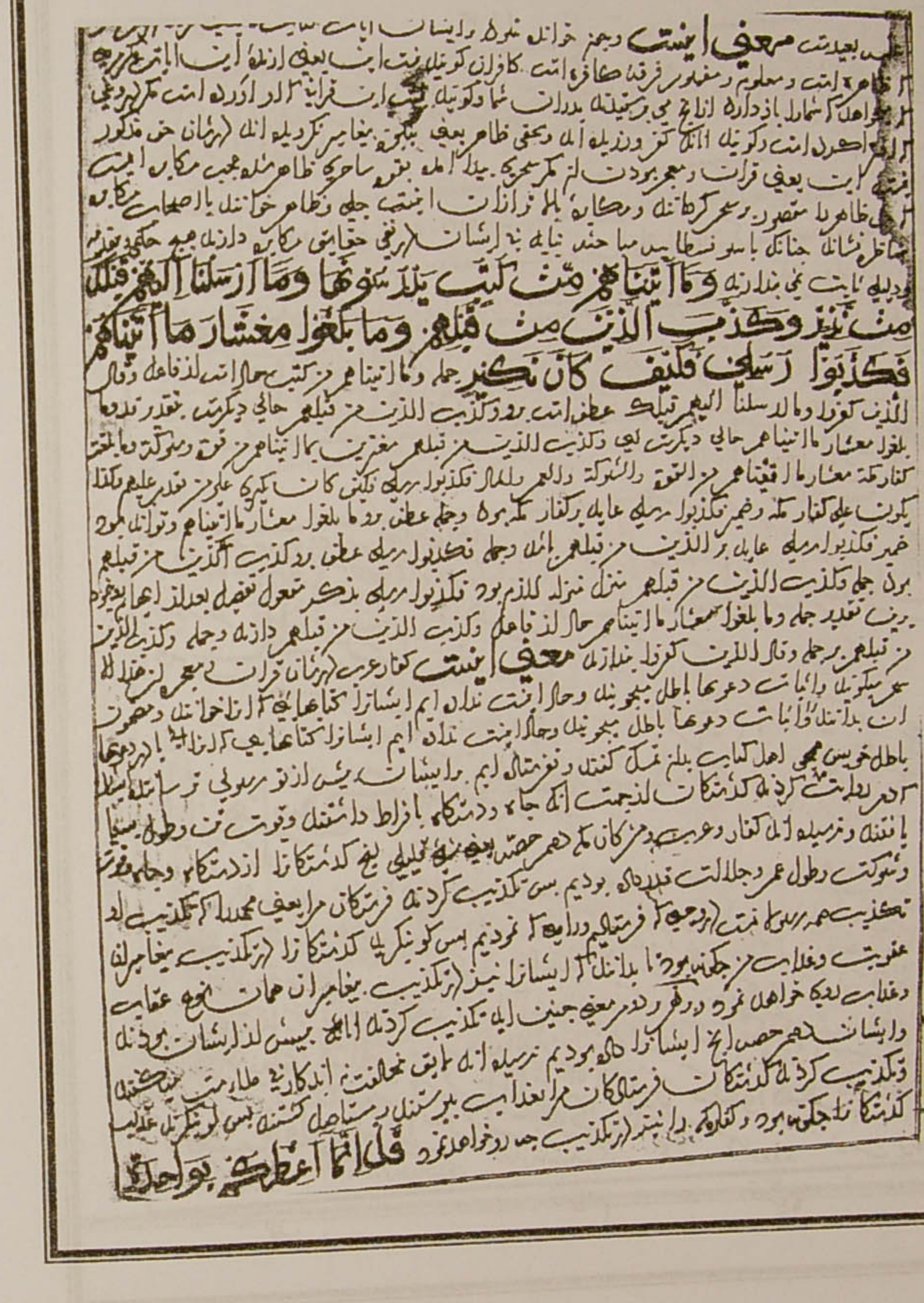

تفسیر البحر الموّاج، به فارسی، از: قاضی شهاب‌الدّین احمد دولت‌آبادی، مورّخ سدهٔ ۹ق، شمارهٔ «۱۴۰۱۸»

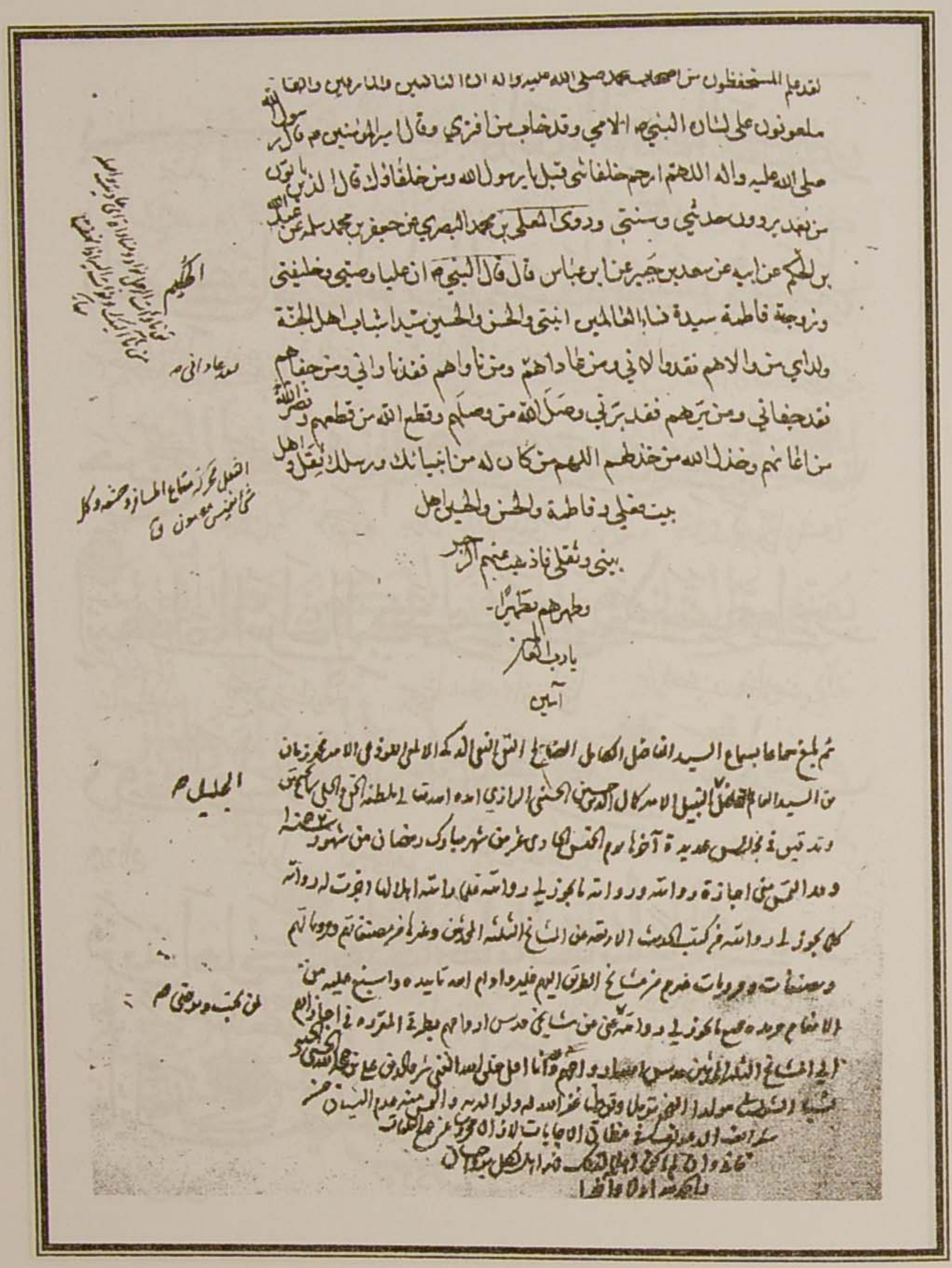

برگی از کتاب من لا یحضره الفقیه، از شیخ صدوق با اجازه‌ای از شرف‌الدّین شولستانی به سال ۱۰۵۲ق، شمارهٔ «۱۴۰۱۹/۳»

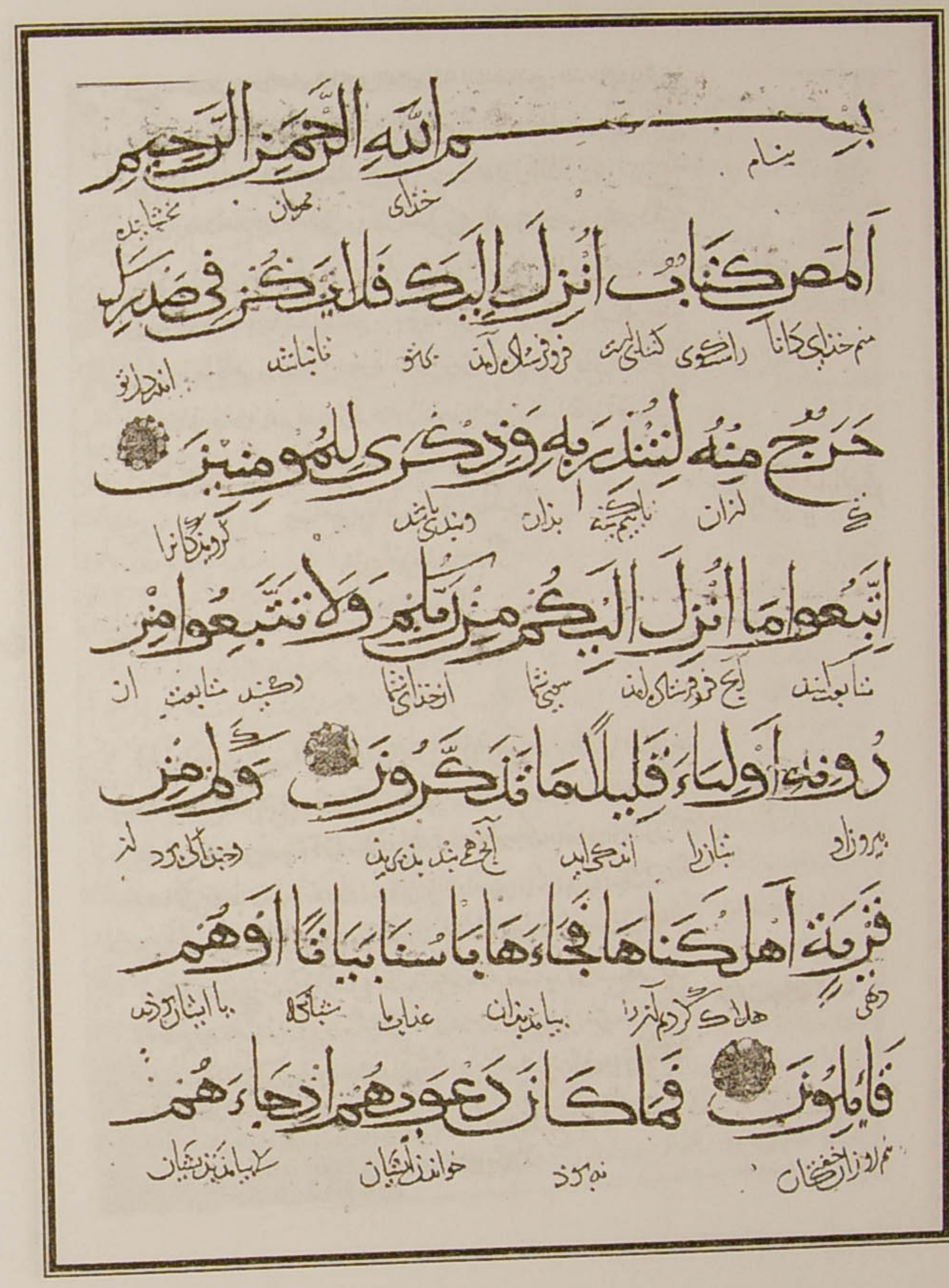
بسم الله الرحمن الرحیم
ینام خدای مهربان بخشاینده
الم کتاب انزل الیک فلا یکن فی صدرک
منم خدای دانا راستگوی کتابی است فرو فرستاده آمد بسوی تو نباشد
اندر دل تو
حرج منه لتنذر به وذکری للمومنین
در آن باکی بیمکنه بدان و پندی باشد گرویدگان را
اتبعوا ما انزل الیکم من ربکم ولا تتبعوا من
متابعت کنید پیغامی فرو فرستاده است شما را از خدای شما و مکنید متابعت از
دونه اولیاء قلیلا ما تذکرون وکم من
جز او دوستان اندکی پند پذیرید و چندان که
قریة اهلکناها فجاءها باسنا بیاتا او هم
دهی هلاک کردیم آنرا بیامد بدان عذاب ما شبانگاه یا ایشان
قایلون فما کان دعوهم اذ جاءهم
خفتگان نبود خواندن ایشان

برگی از ترجمه فارسی **تفسیر طبری**، از گروهی از دانشمندان ماوراءالنّهر، نسخه کهن مورّخ نیمه دوّم سدهٔ ۶ق، شمارهٔ «۱۴۰۲۳»

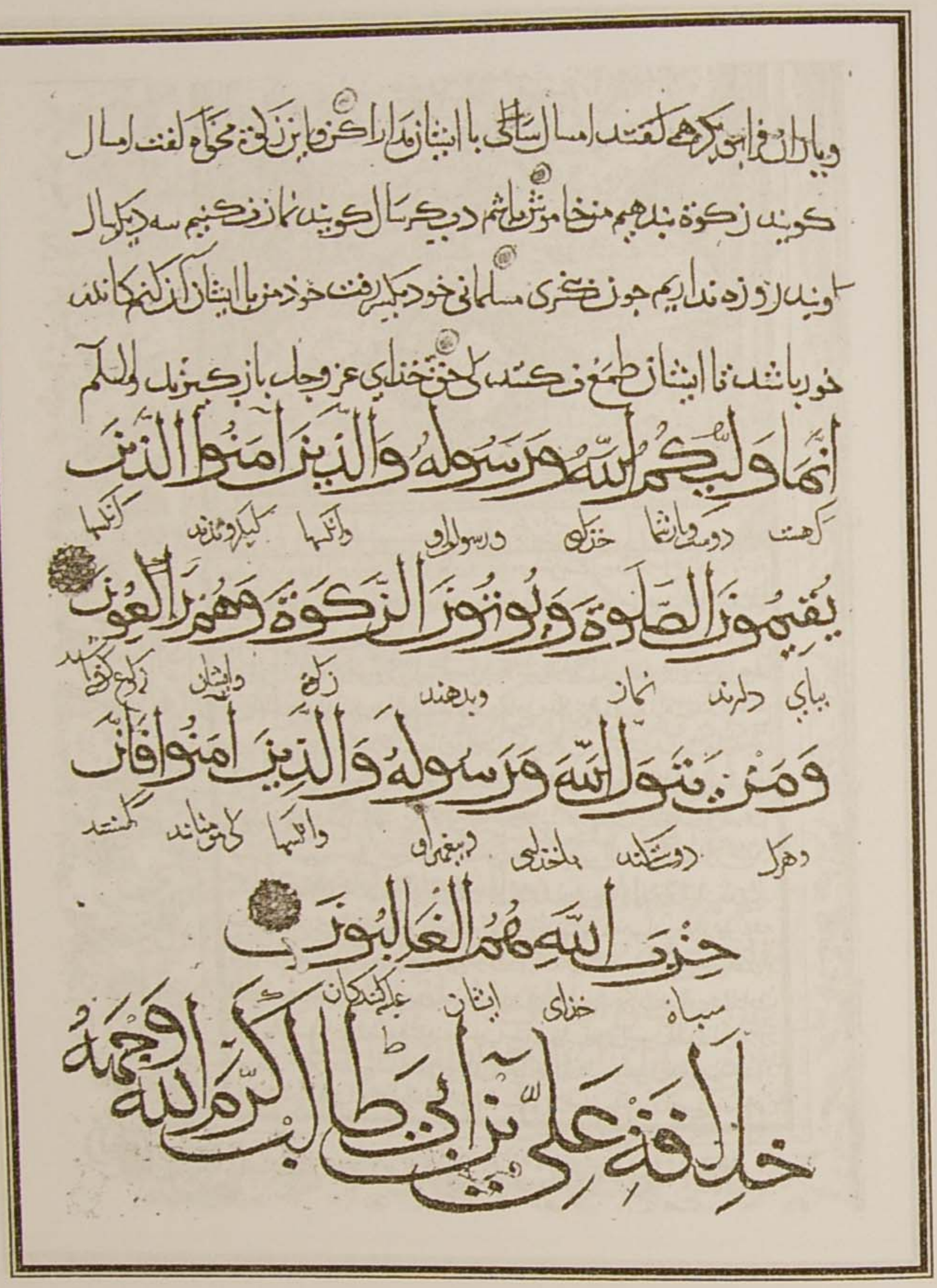

برگی دیگر از ترجمه فارسی **تفسیر طبری**، مورّخ نیمه دوّم سدهٔ ۶ق،

شمارهٔ «۱۴۰۲۳»

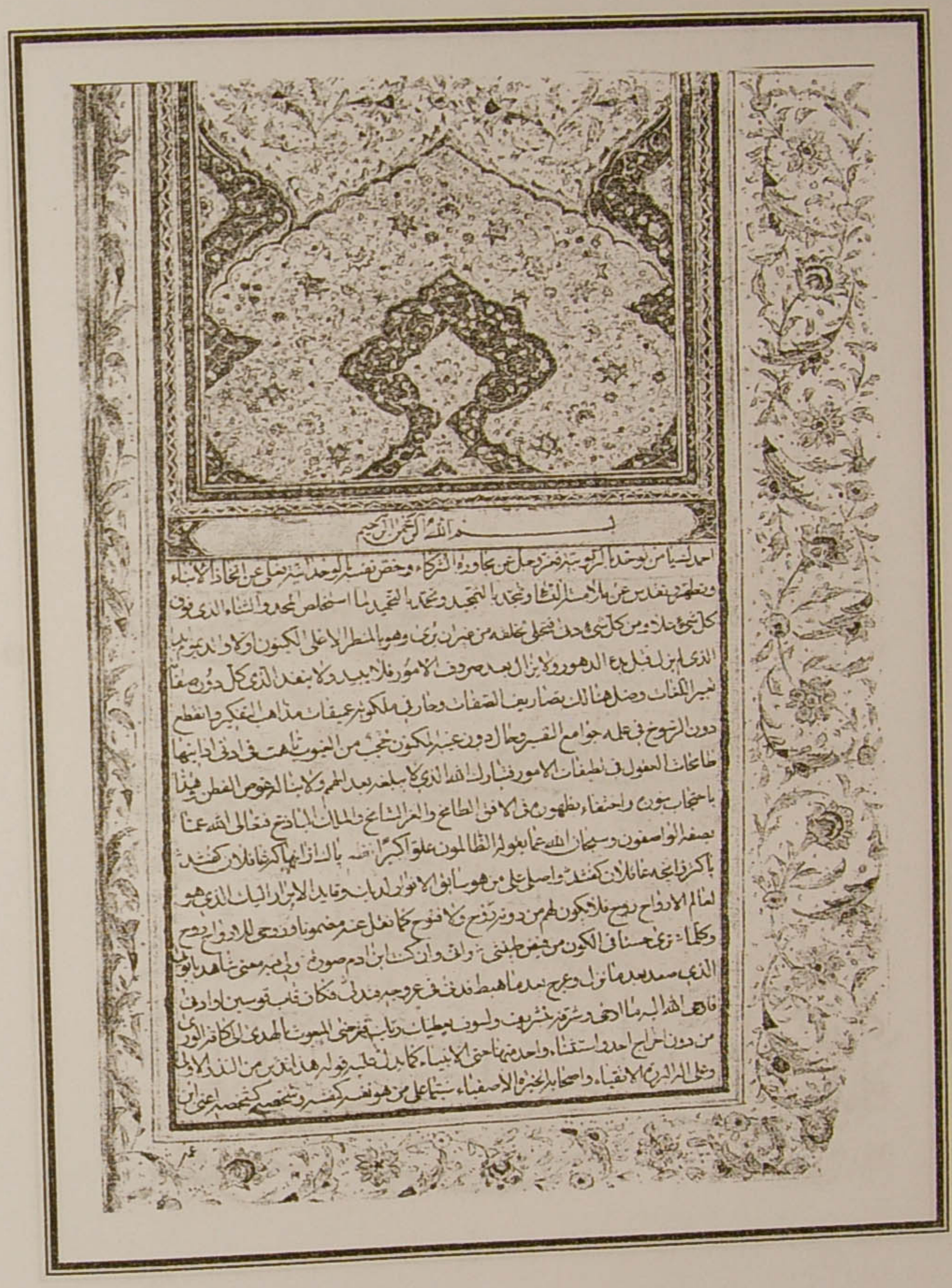

آغازین برگ **لمعات القدسیّة**، به فارسی، در حدیث، از: احمد اردکانی یزدی، نسخه هنری مرصّع، شمارهٔ «۱۴۰۲۵/۱»

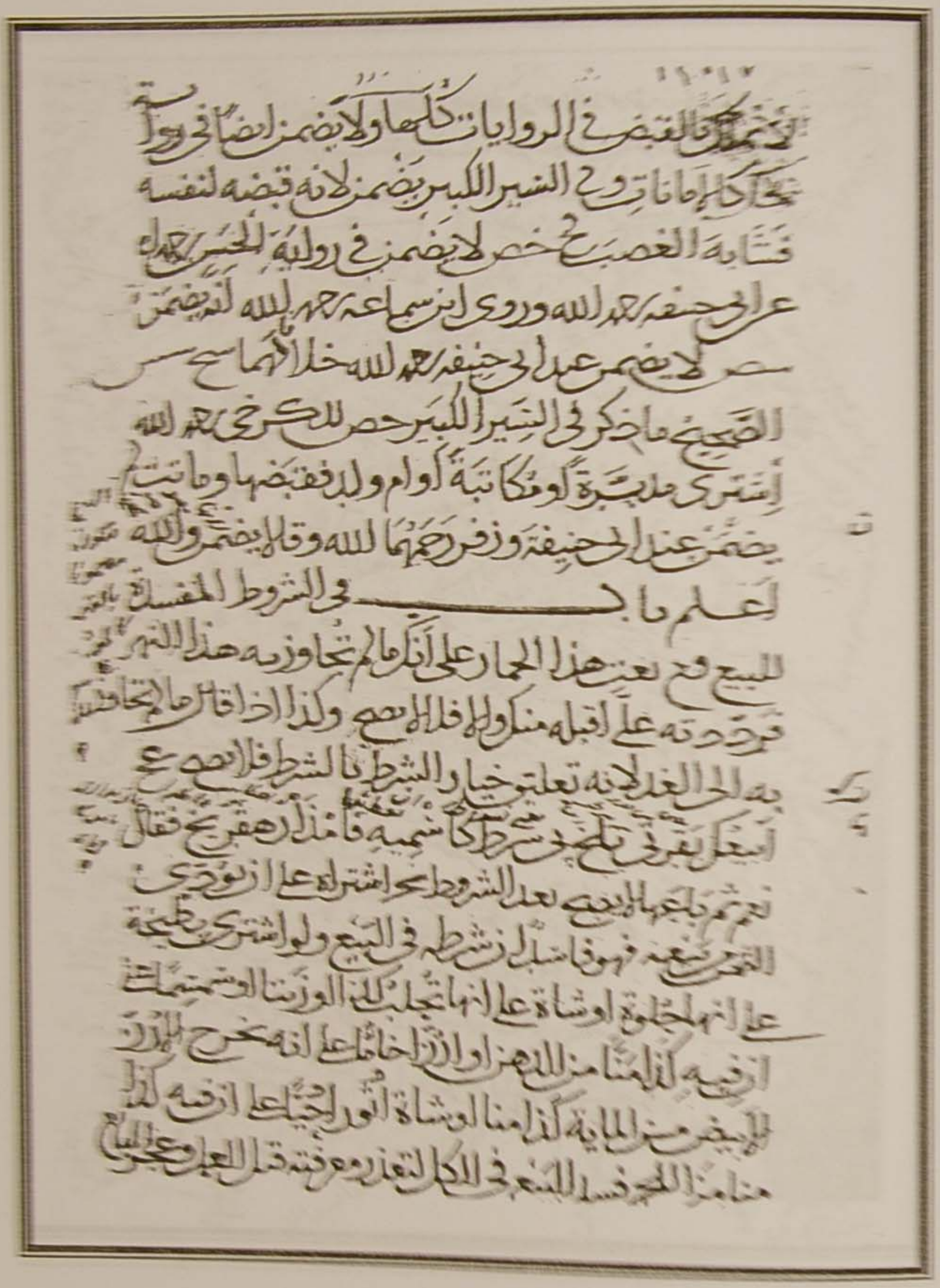

ترکمی از قنیة المنیة لتتمیم الغنیة، به عربی، در فقه حنفی، از: نجم‌الدین قرمینی، موجود در سنهٔ ۷ش، شمارهٔ «۱۴۰۲۷»

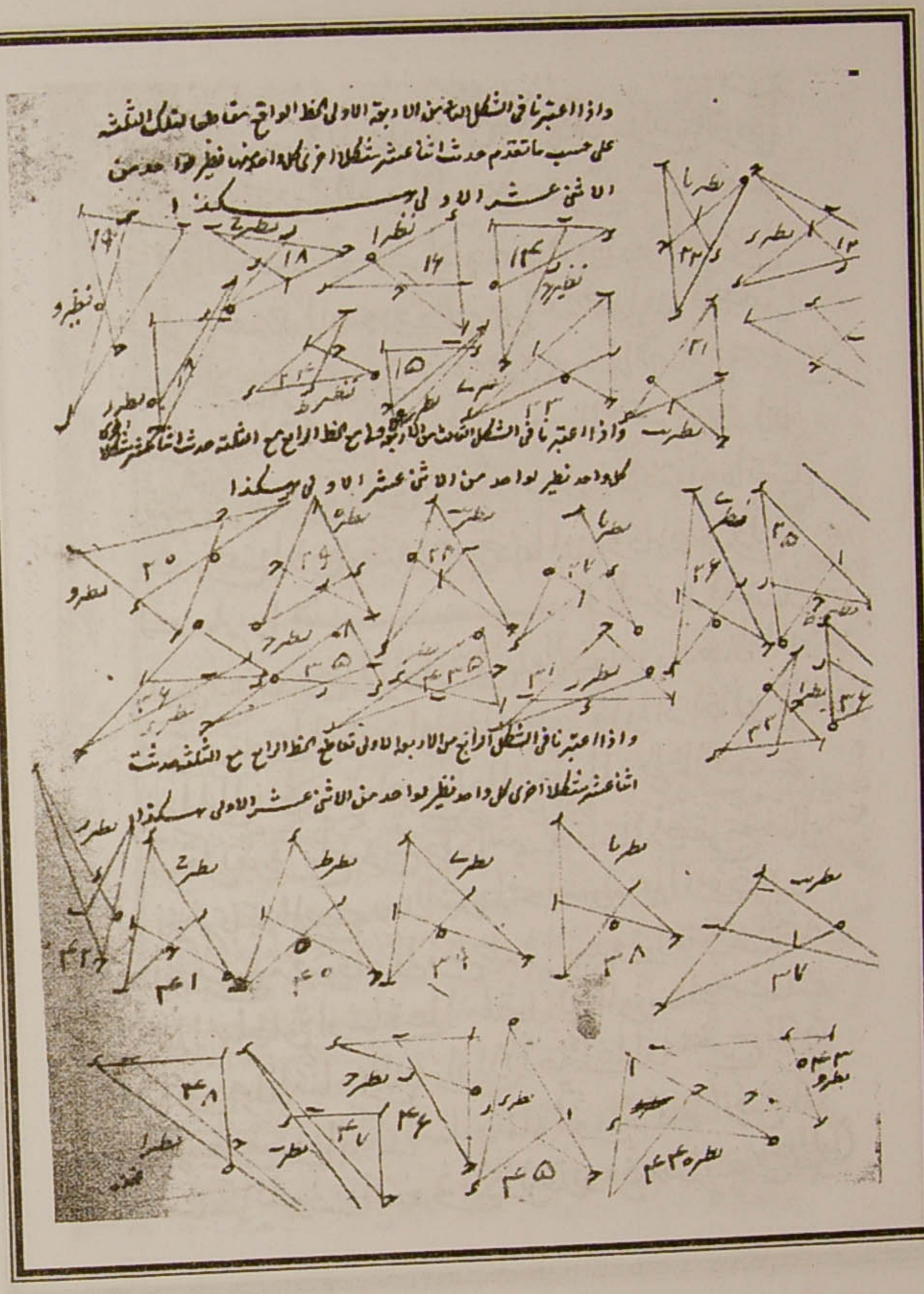

برگی از کشف القناع، به عربی، در هندسه، از: خواجه نصیرالدیّن طوسی، مورّخ سدهٔ ۱۰ق، شمارهٔ «۱۵۲۸۰»

آغازین برگ الفوائد الغیاثیّة، به عربی، در بلاغت، از: قاضی عضدالدّین ایجی، مورّخ ۸۸۲ق، شمارهٔ «۱۴۰۷۵/۱»

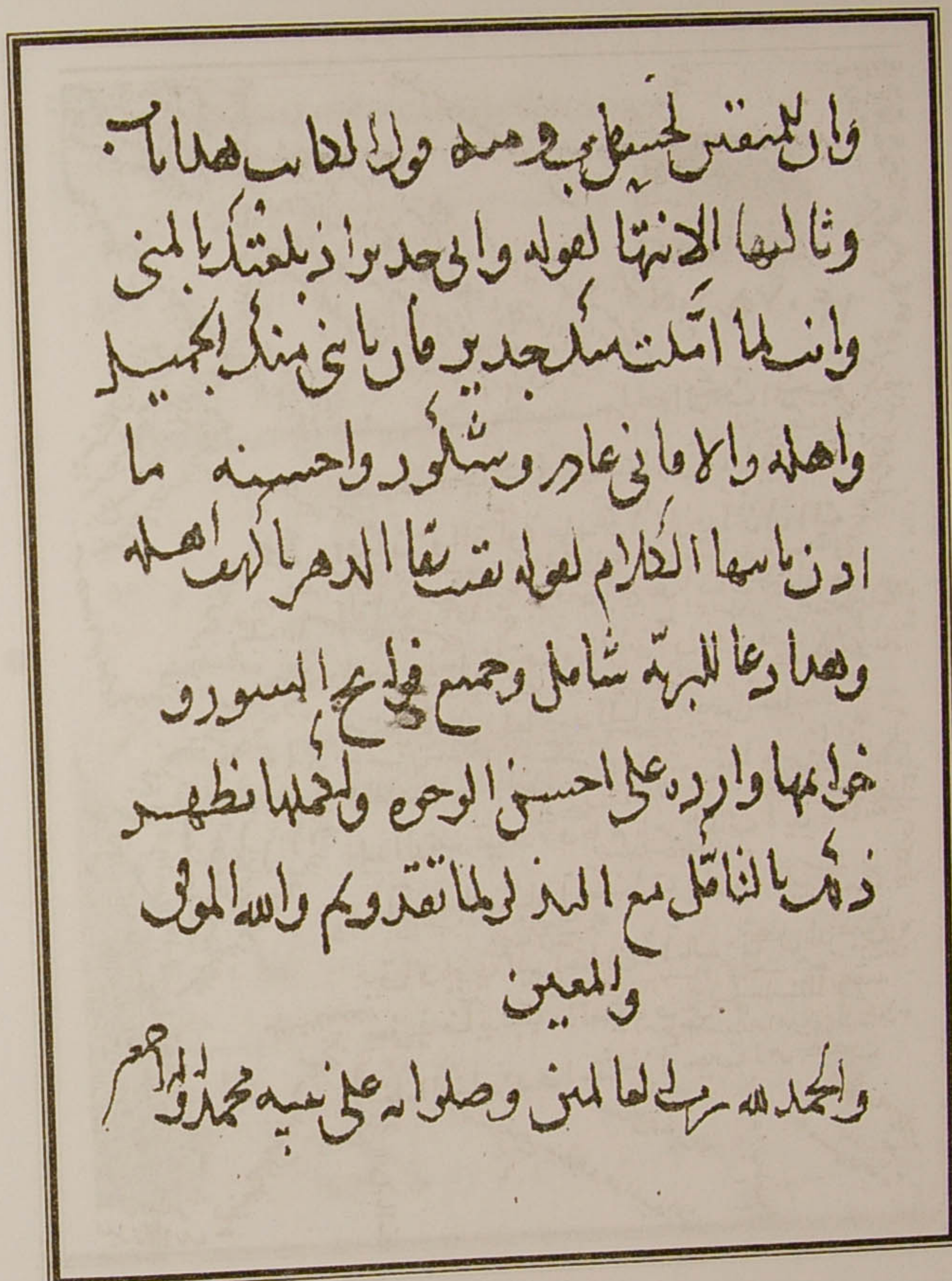
وان للمفتش لحسيل بعد وصده ولا لداب هدايا
وثالثها الانها لقوله والى حدوا ذبلعشك بالمنى
وانه لما املت مسك جديد فان باني منك الجميل
واهله والا فاني عار وشكور واحسنه ما
ادن باسها الكلام لقوله تقتضيا الدهر ما لهف اهله
وهذا دعا للبرة شامل وجمع فواتح المسور و
خواتمها وارده على احسن الوجوه ولختمها نظهر
ذكر بالتامل مع الله لما تقدوم والله الموفق
والمعين
والحمد لله رب العالمين وصلواته على نبيه محمد وآله اجمعين

برگ پایانی تلخیص المفتاح، به عربی، در بلاغت، از: جلال‌الدّین محمد قزوینی، مورّخ سدهٔ ۹ق، شمارهٔ «۱۴۰۷۵/۳»

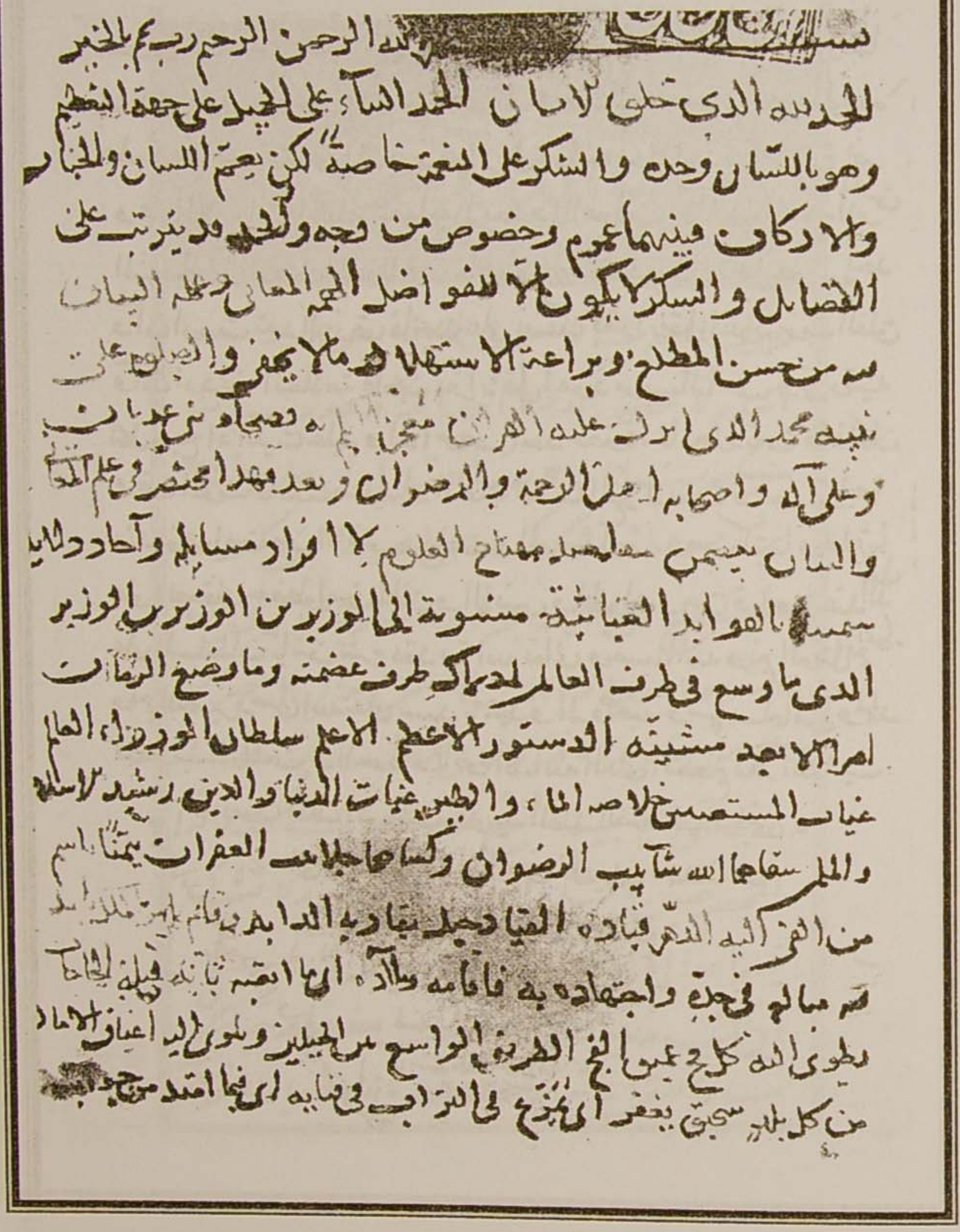

آغازین برگ **تحقیق الفوائد**، به عربی در معانی بیان و ادب از: شمس‌الدّین محمّد کرمانی، مورّخ سدهٔ ۹ق، شمارهٔ «۱۴۰۷۵/۴»

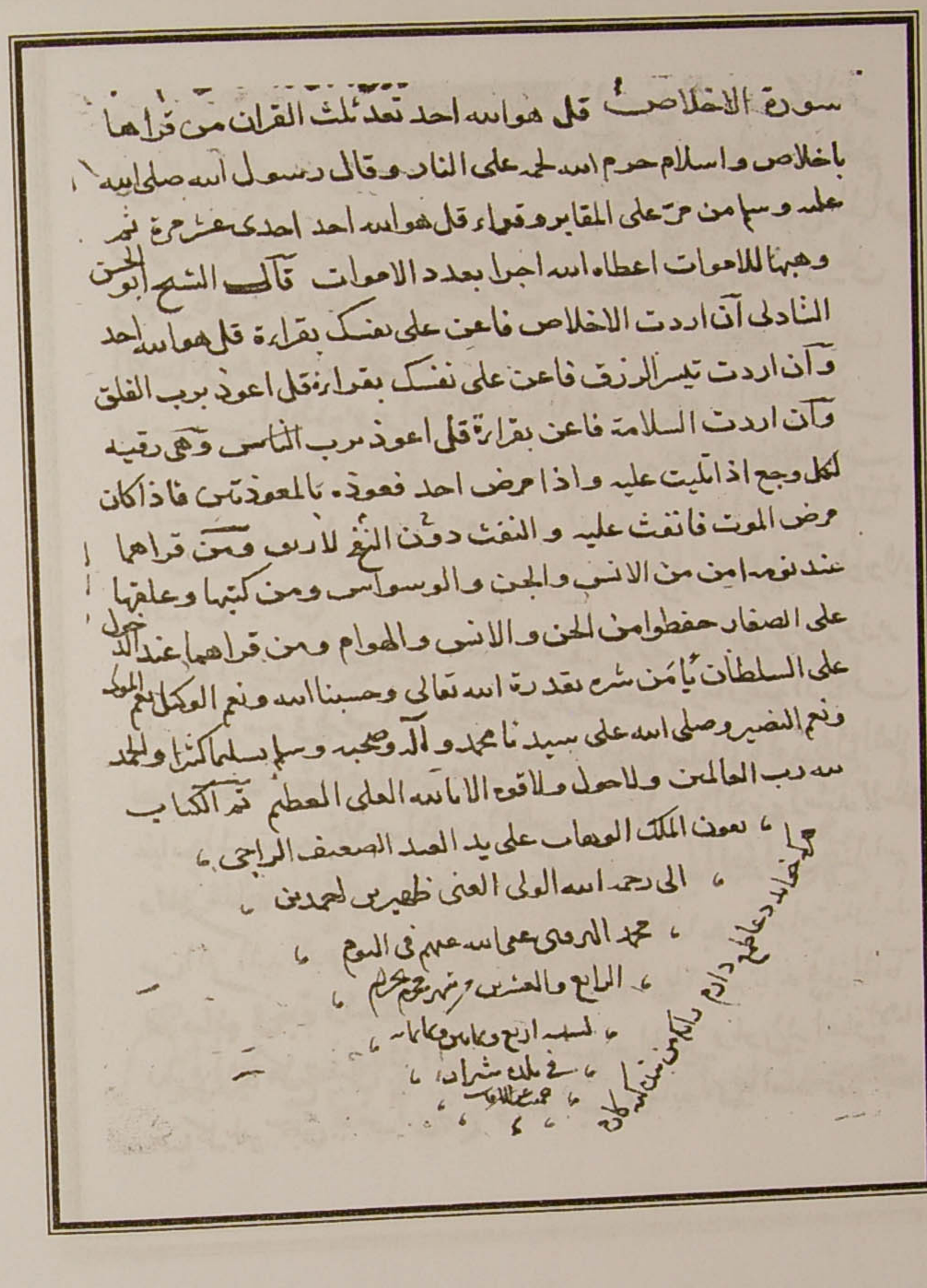

برگ پایانی الدّر النّظیم فی خواص القرآن العظیم، به عربی، از: ابن خشّاب یمنی، مورّخ ۸۸۴ق در شیراز، شمارهٔ «۱۴۰۷۹»

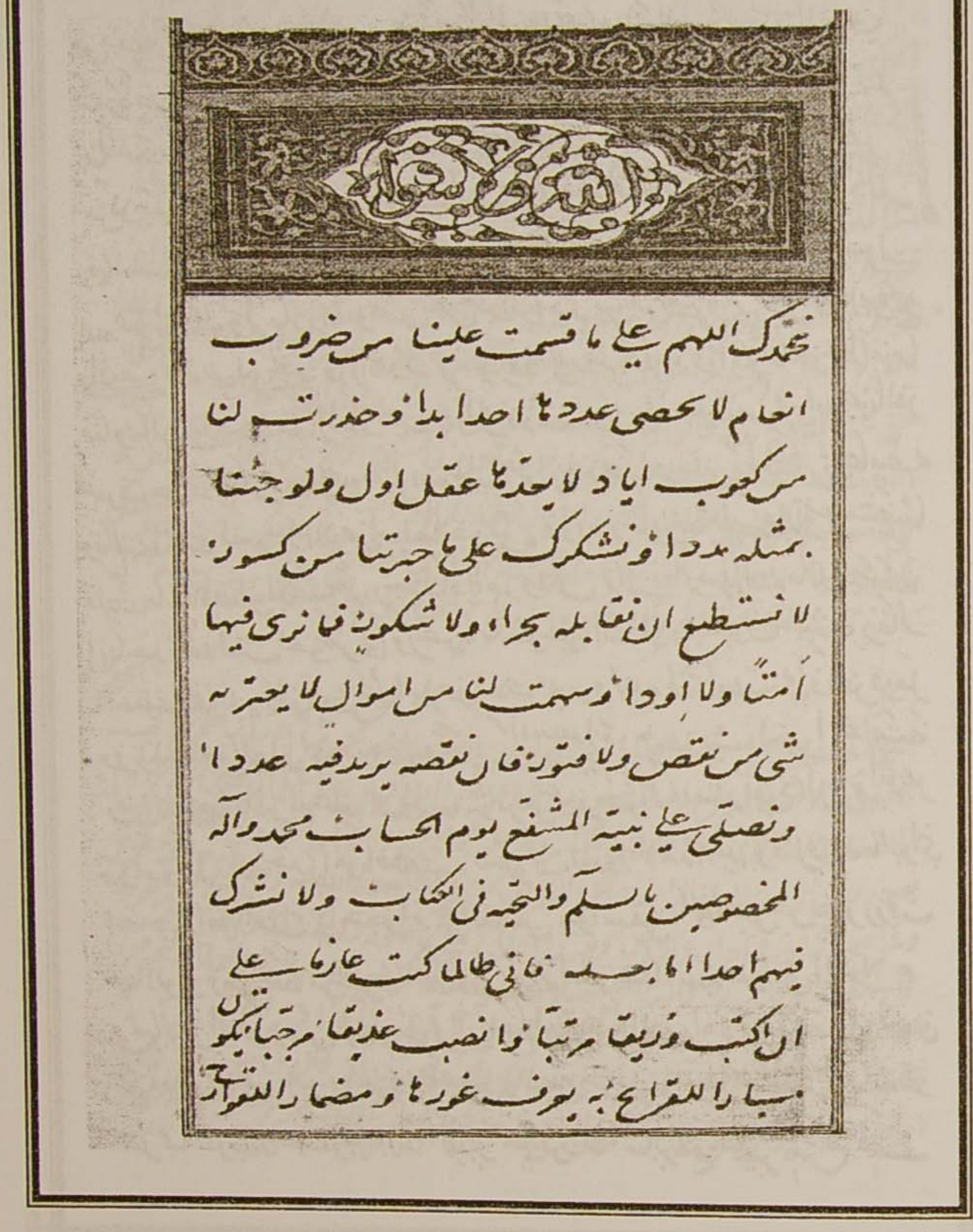

برگ آغازین شرح شمسیّة الحساب، به عربی، از: ابواسحاق کوبنانی، مورّخ ۸۷۲ق، شمارهٔ «۱۴۰۸۱»

برگی از امان الخائفین، به عربی، در حدیث عامّه، از: تقی‌الدّین حموی حنفی، مورّخ سدهٔ ۹ق، شمارهٔ «۱۴۰۹۸/۱»

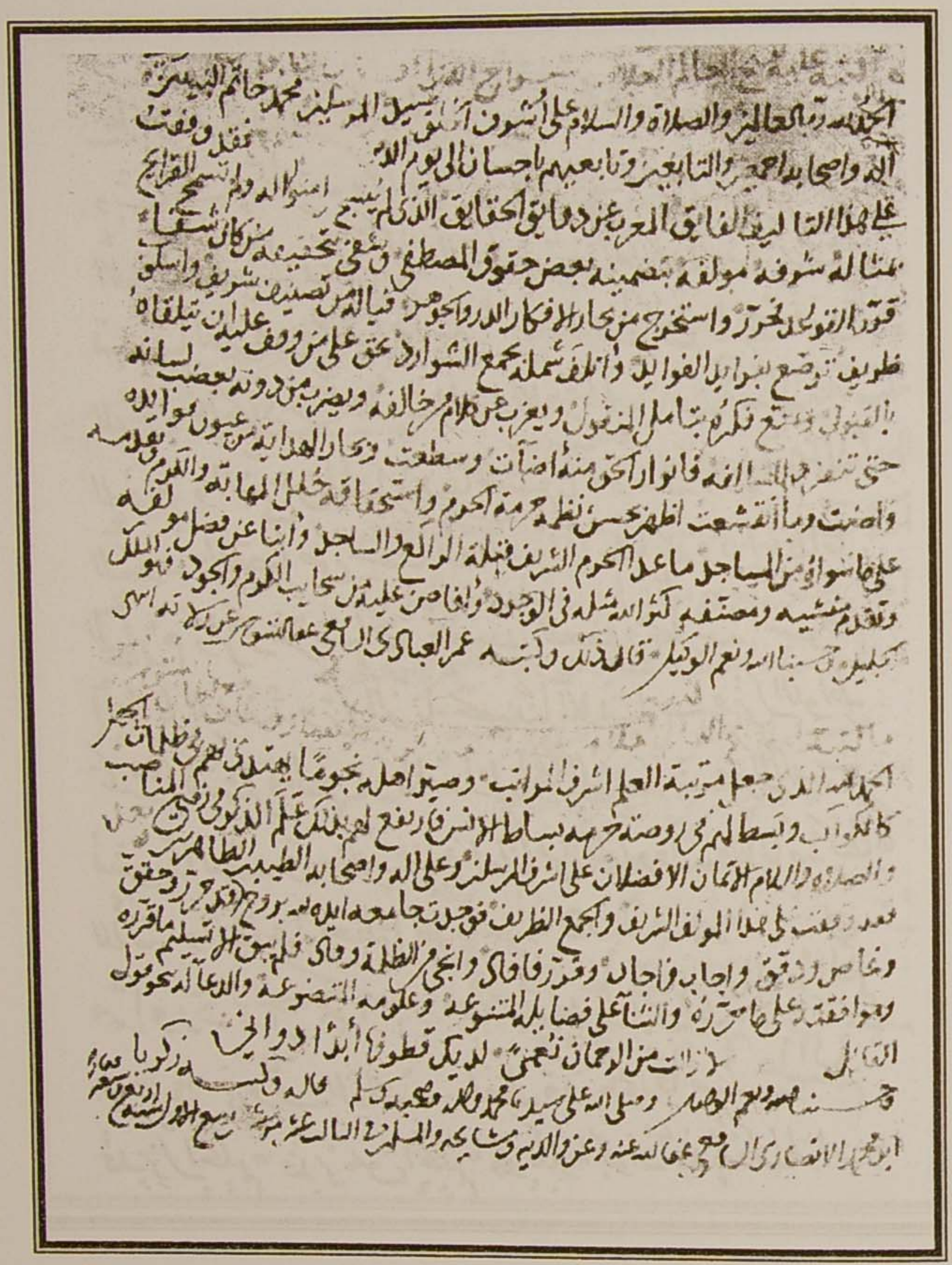

برگ پایانی جوابات عن الرّسم فی البسط الموقوفة، به عربی، در فقه عامّه، از: ؟؛

مورّخ ۸۷۴ق، شمارهٔ «۱۴۰۹۸/۲»

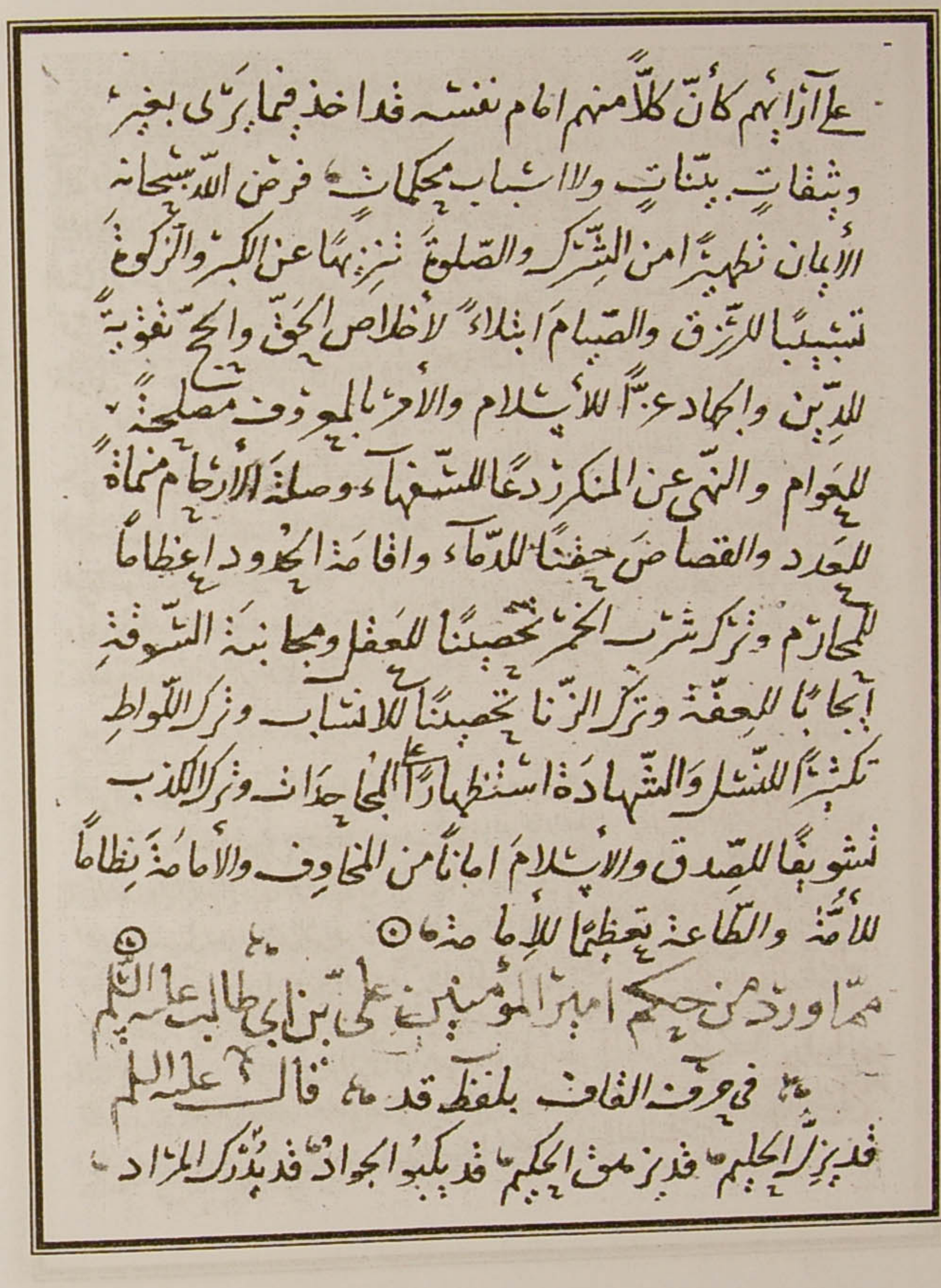

علی آزائهم کان کلاً منهم امام نفسه فداخذ فیما یرئی بغیره
وثیقات بیّنات وللاشیاب محکمات فرض الله سبحانه
الایمان تطهیراً من الشرک والصلوة تنزیهاً عن الکبر والزکوة
تسبیباً للرزق والصیام ابتلاءً لاخلاص الخلق والحج تقویةً
للدین والجهاد عزاً للاسلام والامر بالمعروف مصلحةً
للعوام والنهی عن المنکر ردعاً للسفهاء وصلة الارحام منماةً
للعدد والقصاص حقناً للدماء واقامة الحدود اعظاماً
للمحارم وترک شرب الخمر تحصیناً للعقل ومجانبة السرقة
ایجاباً للعفة وترک الزنا تحصیناً للانساب وترک اللواط
تکثیراً للنسل والشهادة استظهاراً علی المجاحدات وترک الکذب
تشویقاً للصدق والاسلام امناً من المخاوف والامامة نظاماً
للامة والطاعة تعظیماً للامامة ۞

مما ورد من حکم امیر المؤمنین علی بن ابی طالب علیه السلام
فی حرف القاف بلفظ قد قال علیه السلام
قد یزل الحلیم قد یزمن الحکیم قد یکبو الجواد قد یُدرک المراد

برگی از **غرر الحکم و دُرر الکلم**، به عربی، در حدیث، از: آمدی، مورّخ سدهٔ ۹ق، شمارهٔ «۱۴۱۰۱»

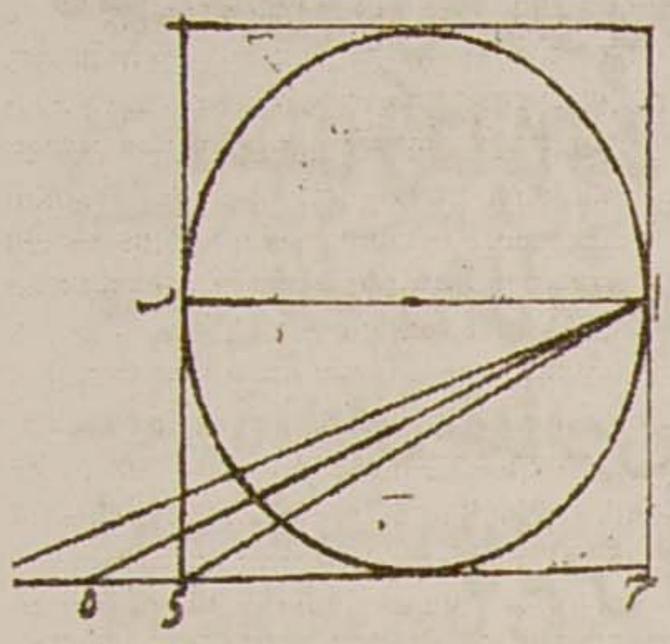

برگی از تحریر مقالة ارشمیدس، به عربی، در هندسه، از: خواجه نصیرالدّین طوسی، مورّخ ۹۰۲ق، شمارهٔ «۱۴۱۰۲/۱»

كانت سوادس فهو ثوانٍ وعلى هذا القياس امر المسايل وكل ما
وصفنا فى كتابنا فانه من علمنا الا معرفه المحيط من القطر
فانه من عمل ارشميدس والا معرفه وضع مقدارين
بين مقدارين لتتوالى على نسبه واحدة
فانه من عمل منالاوس
كما مر ذكره والحمد
لله وحده

م

م كتابتها عشرين من جمادى الاولى لسنة اثنين وسبعمائة

این تاریخ یقیناً اشتباه است و صحیح آن
۹۰۲ اثنین وسبعمائه می باشد.

قد سید محمود عمری مخلص

برگ پایانی تحریر مساحة الاشکال البسیطة، به عربی، در هندسه، از: خواجه نصیرالدّین طوسی، مورّخ ۹۰۲ق، شمارهٔ «۱۴۱۰۲/۲»

برگ پایانی **منازل القمر**، به عربی، در اخترشناسی، از: اشنوطاس، مورّخ سدهٔ ۱۰ق، شمارهٔ «۱۴۱۰۲/۳»

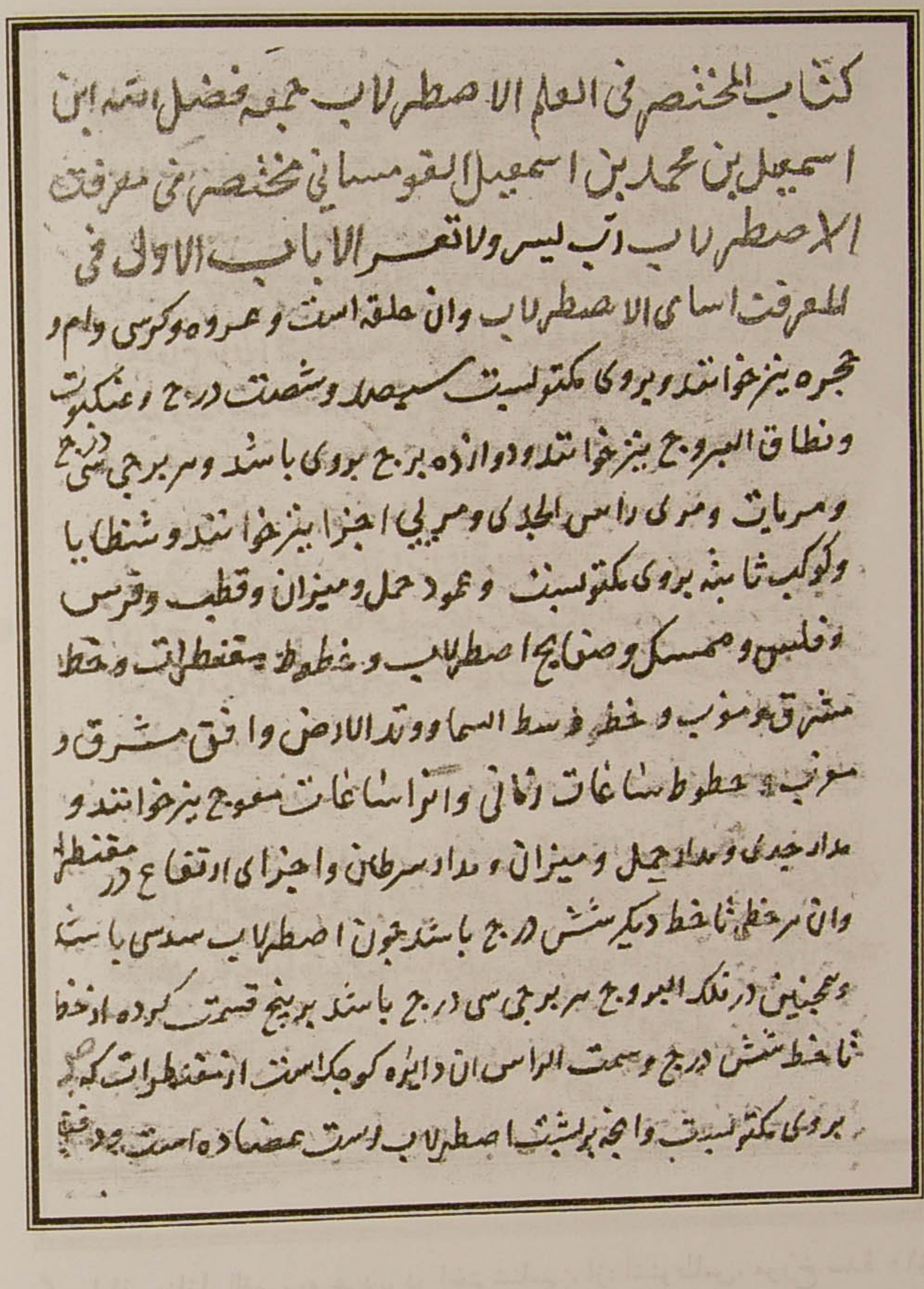

آغازین برگ **المختصر فی العلم الاسطرلاب**، به فارسی، از: فضل‌الله قومسانی، مورّخ سدهٔ ۱۰ق، شمارهٔ «۱۴۱۰۲/۴»

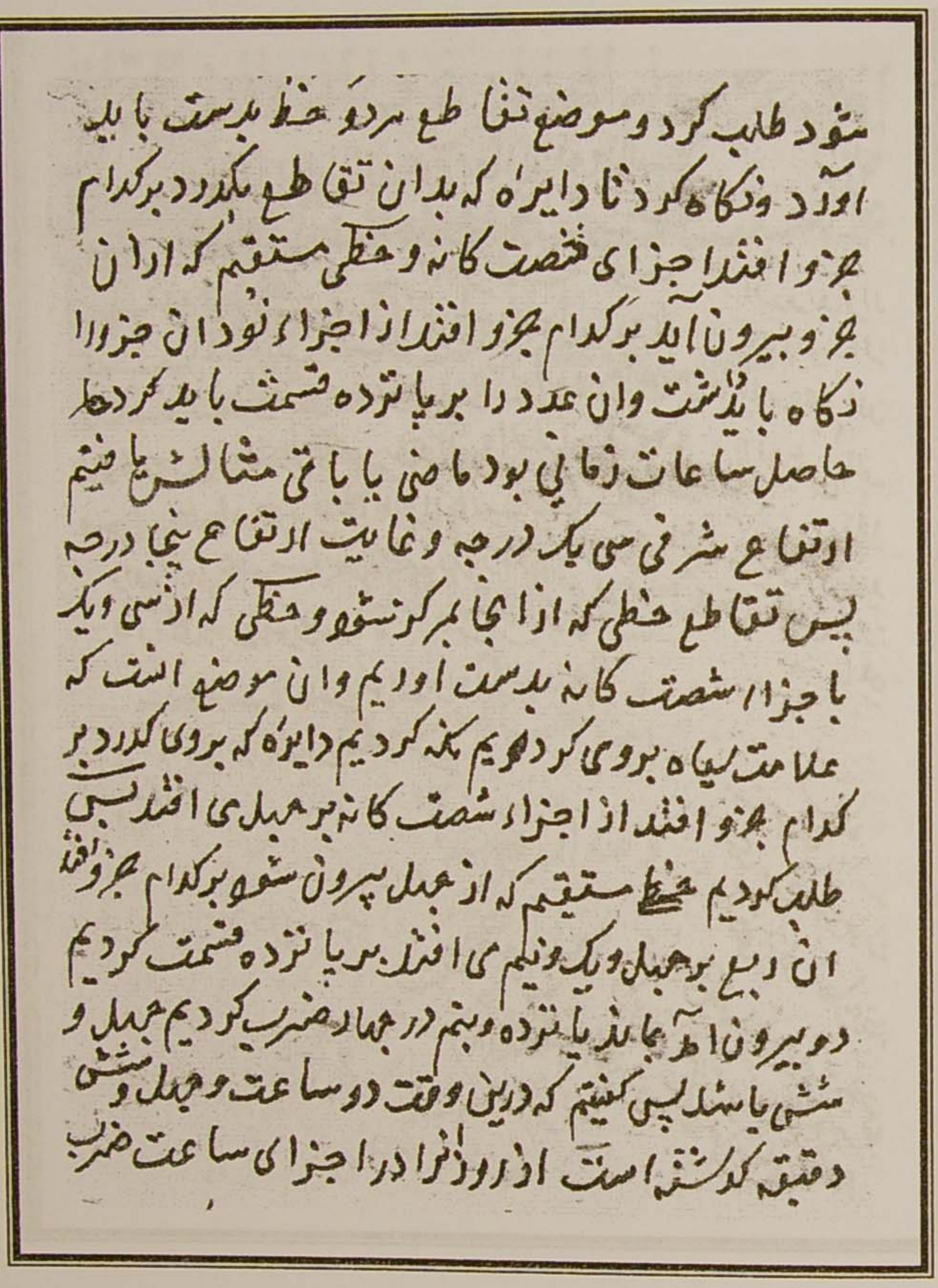

برگی از المختصر فی معرفة الاسطرلاب زورقی، به فارسی، از: ؟، مورّخ سدهٔ ۱۰ق، شمارهٔ «۱۴۱۰۲/۵»

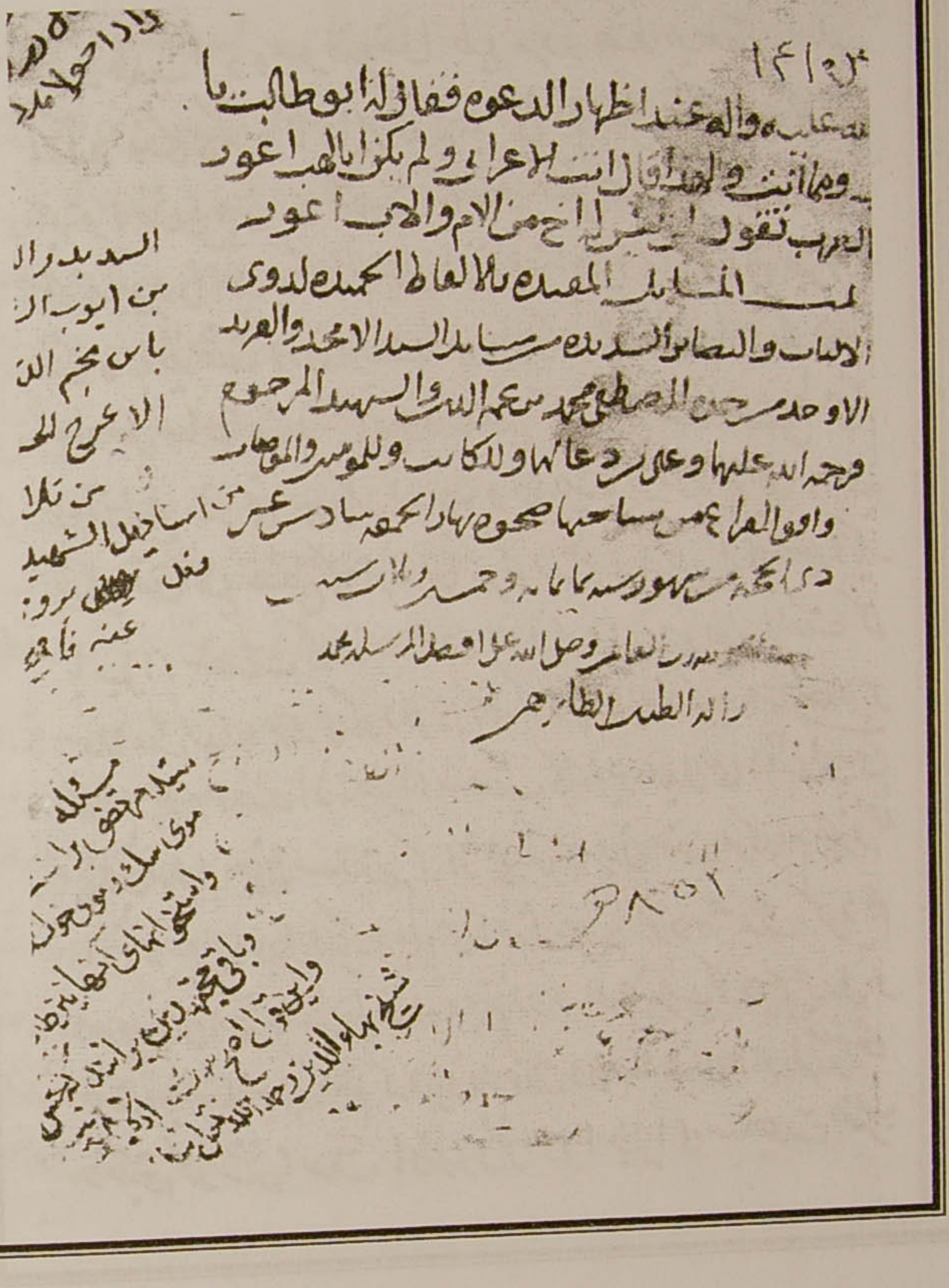

برگ پایانی مسائل ابن طّی، به عربی، در فقه شیعه، از: ابن طّی عامِلی، مورّخ ۸۵۳ق، شمارهٔ «۱۴۱۰۳»

المفسرين وام المحققين شرف الملة والدين حجة الله
على المسلمين الحسين بن عبد الله بن محمد الطيبي
متعهم الله بطول بقائه ثم عرضت
المشكوة كما استحسنها
واستجادها والحمد لله
رب العالمين
وصلى الله على سيدنا
محمد واله الغر
الطيبين الطاهرين
م

برگ پایانی اسماء رجال مشکاة المصابیح، به عربی، از: ولی‌الدّین محمّد معروف به: خطیب فخریّه، مورّخ سدهٔ ۱۰ق، شمارهٔ «۱۴۱۰۹»

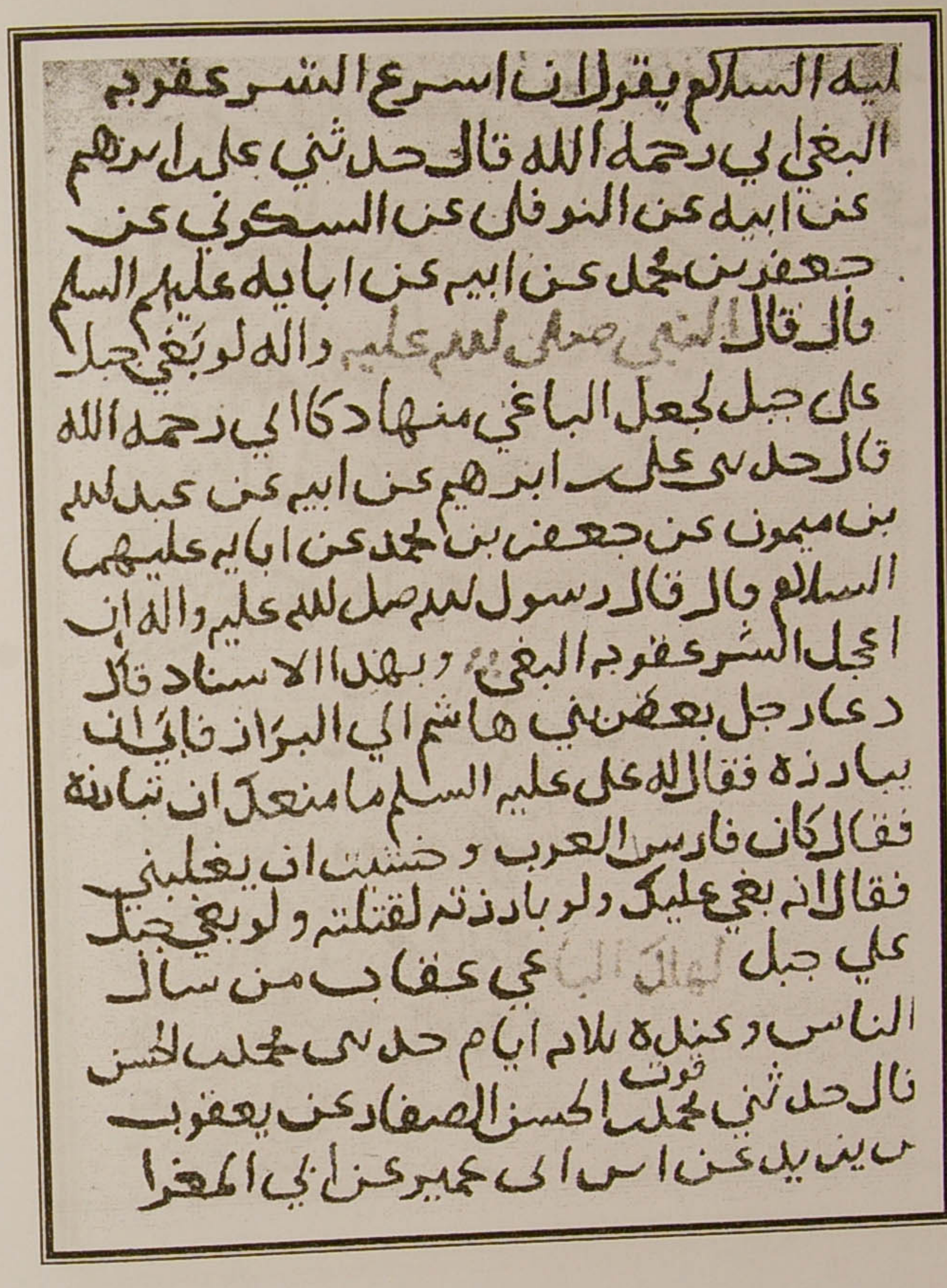

برگی از **ثواب الأعمال و عقاب الأعمال**، به عربی، از: شیخ صدوق، کتابت اواخر سدهٔ ۸ق، شمارهٔ «۱۴۱۱۰»

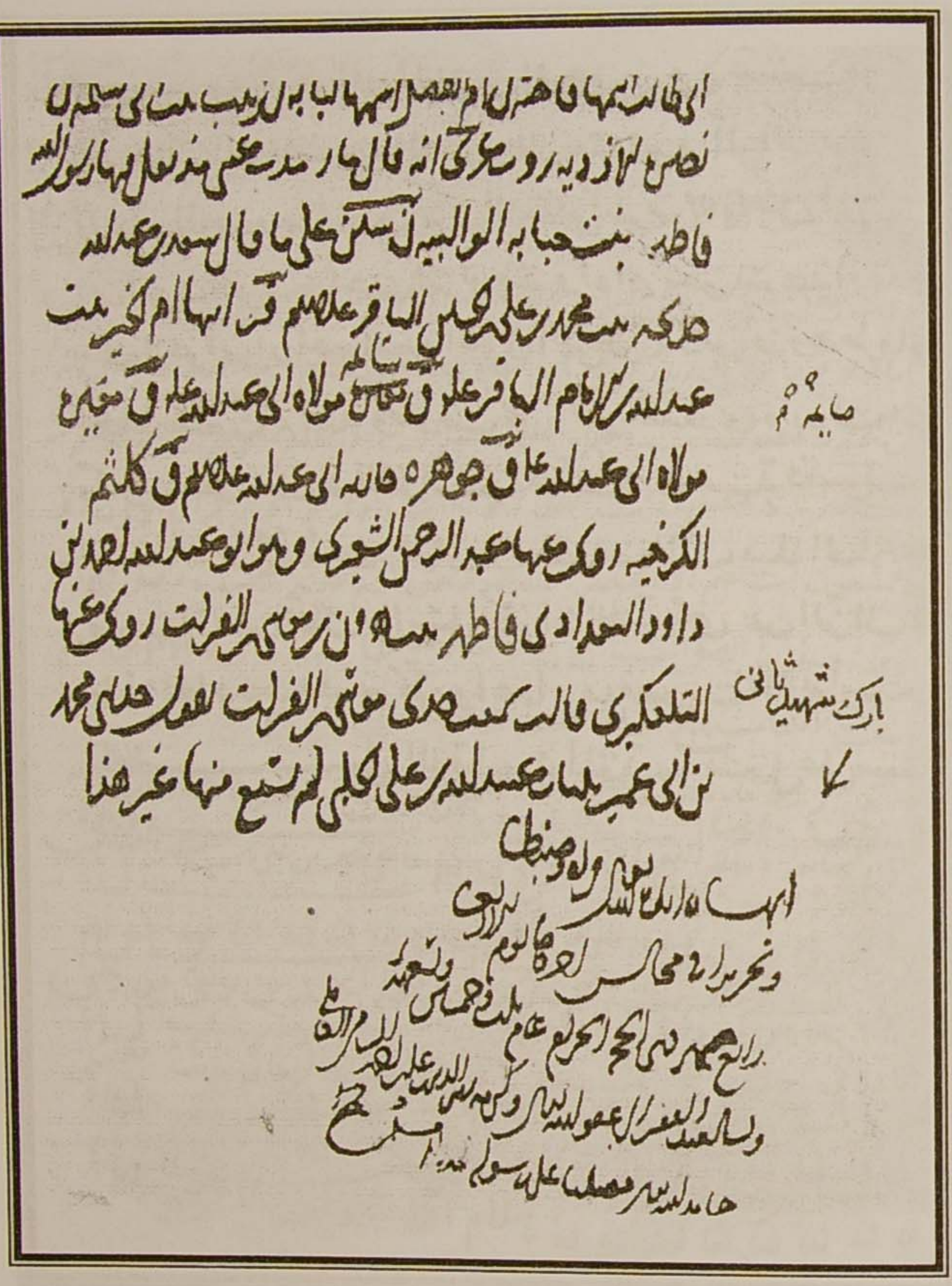

برگی از کتاب الرّجال، به عربی، از: ابن داود حِلّی با إنهایی به خطّ مبارک شهید ثانی، به سال ۹۵۳ق، شمارهٔ «۱۴۱۱۳»

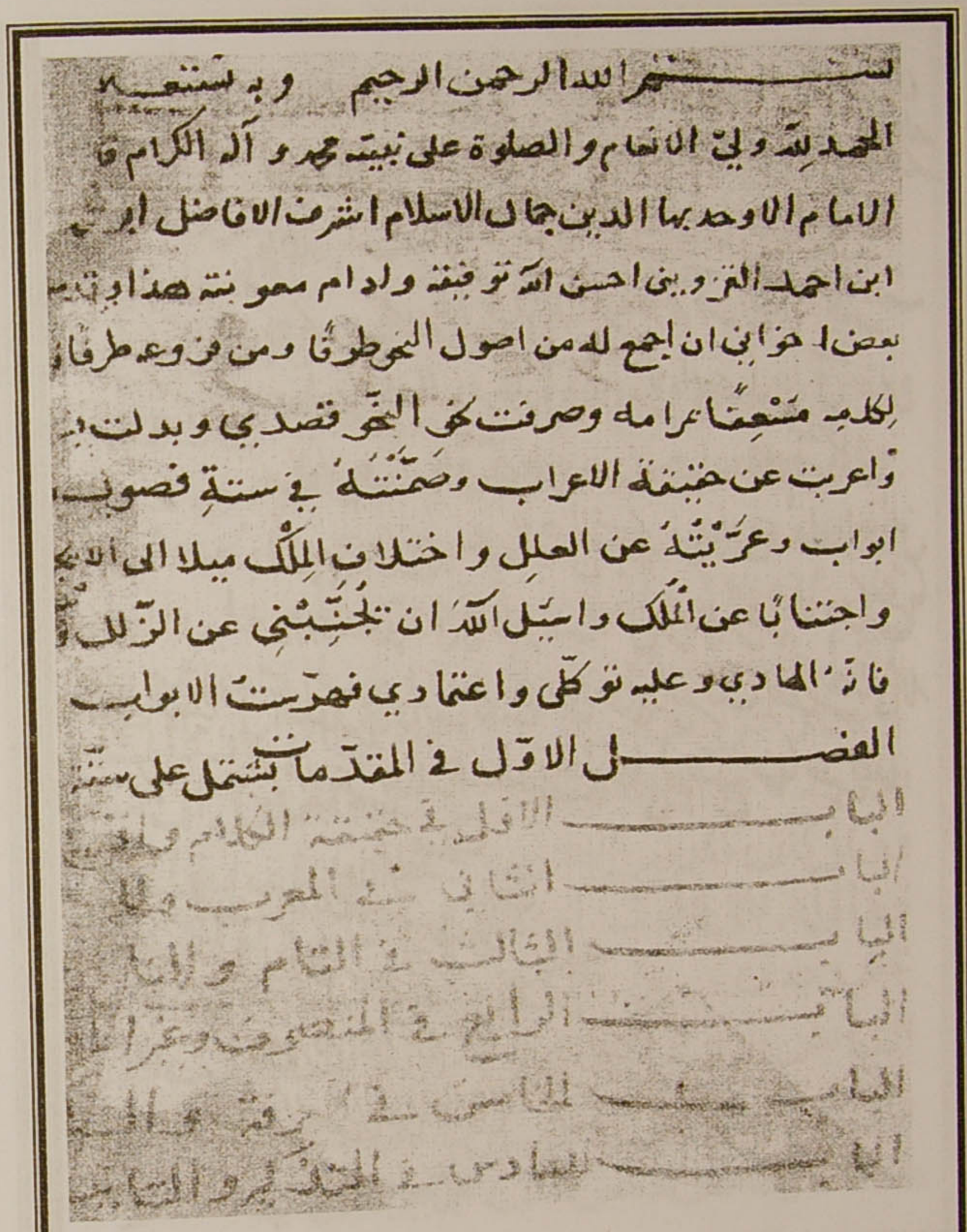
بسم الله الرحمن الرحيم وبه نستعين
الحمد لله ولي الانعام والصلوة على نبيه محمد و آله الكرام و
الامام الاوحد بها الدين جمال الاسلام اشرف الافاضل ابو
ابن احمد القزويني احسن الله توفيقه ولدام معونته هذا و
بعض اخواني ان اجمع له من اصول النحو طرفا ومن فروعه طرفا
لكلم مستعينا عزامه وصرفت نحو النحو قصدي وبدلت
واغربت عن حقيقة الاعراب وصنفته في ستة فصول
ابواب وعريته عن العلل واختلاف الملل ميلا الى الا
واجتنابا عن الملل واسئل الله ان يجنبني عن الزلل و
فانه الهادي وعليه توكلي واعتمادي فهرست الابواب
الفصل الاول في المقدمات ويشتمل على ستة
الباب الاول في حقيقة الكلام وما
الباب الثاني في المعرب والم
الباب الثالث في التمام والنا
الباب الرابع في المنصرف وغير
الباب الخامس في المرفوعات
الباب السادس في المتأثر والمتأ

برگ آغازین لباب الالباب فی مراسم الاعراب، به عربی، در نحو، از: بهاءالدّین قزوینی، مورّخ سدهٔ ۹ق، شمارهٔ «۱۴۱۱۴/۱»

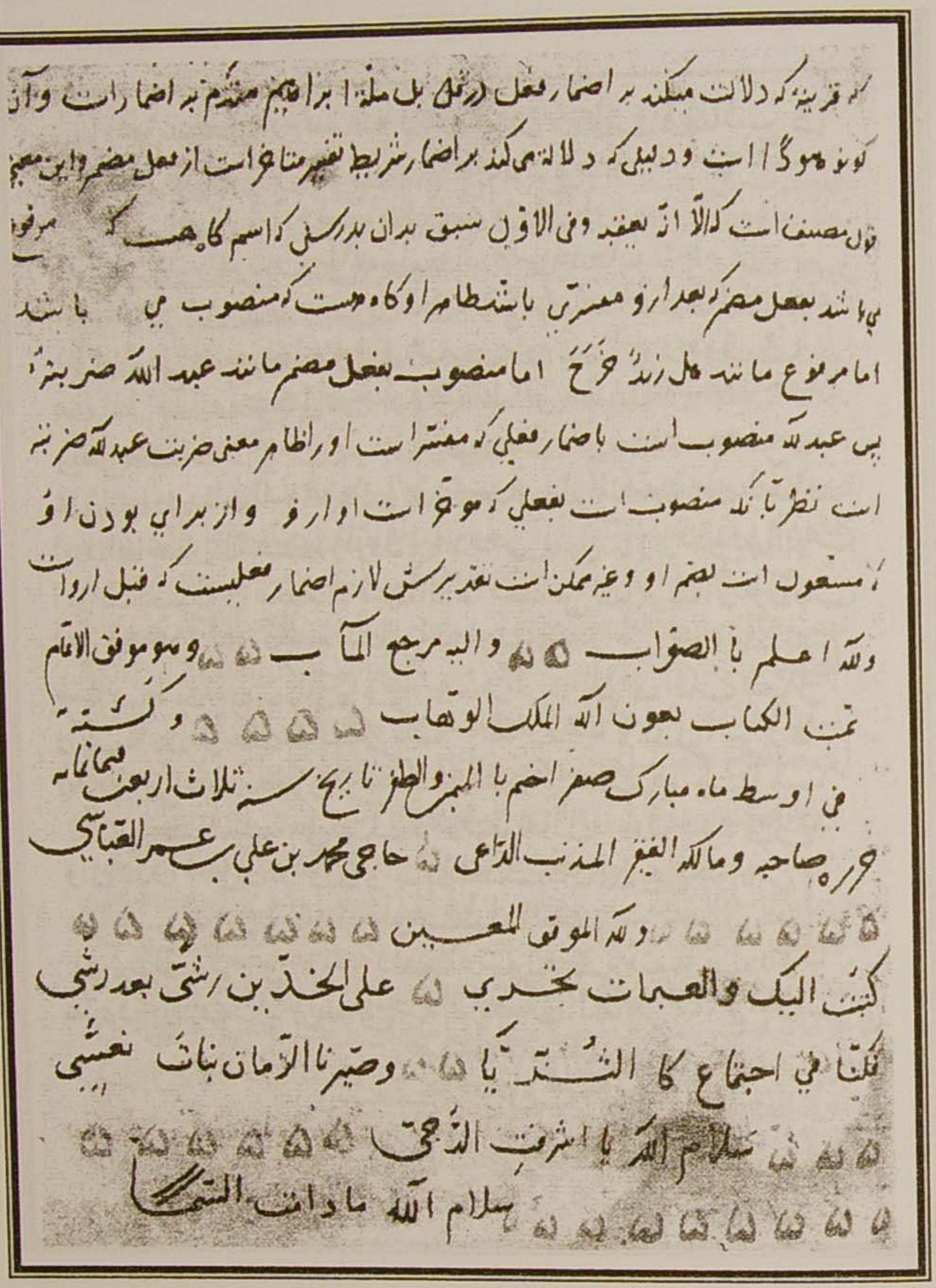

برگی از شرح المصباح، به فارسی، در نحو، از: ؟، مورّخ ۸۴۳ق، شمارهٔ «۱۴۱۱۴/۲»

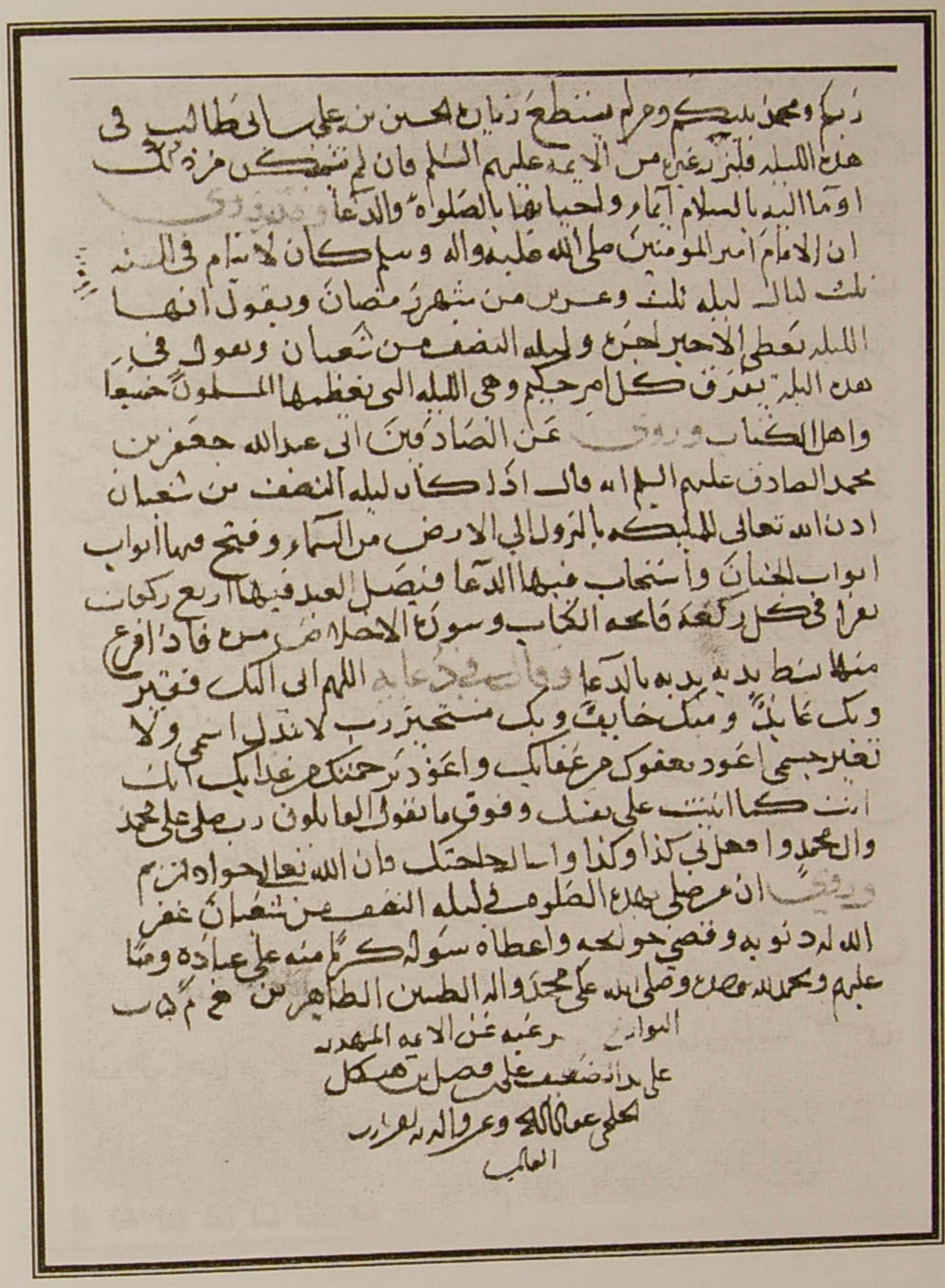

برگ پایانی التواریخ الشرعیّة، به عربی، به خطّ علی بن فضل بن هیکل، مورّخ سدهٔ ۹ق، شمارهٔ «۱۴۱۱۷/۱»

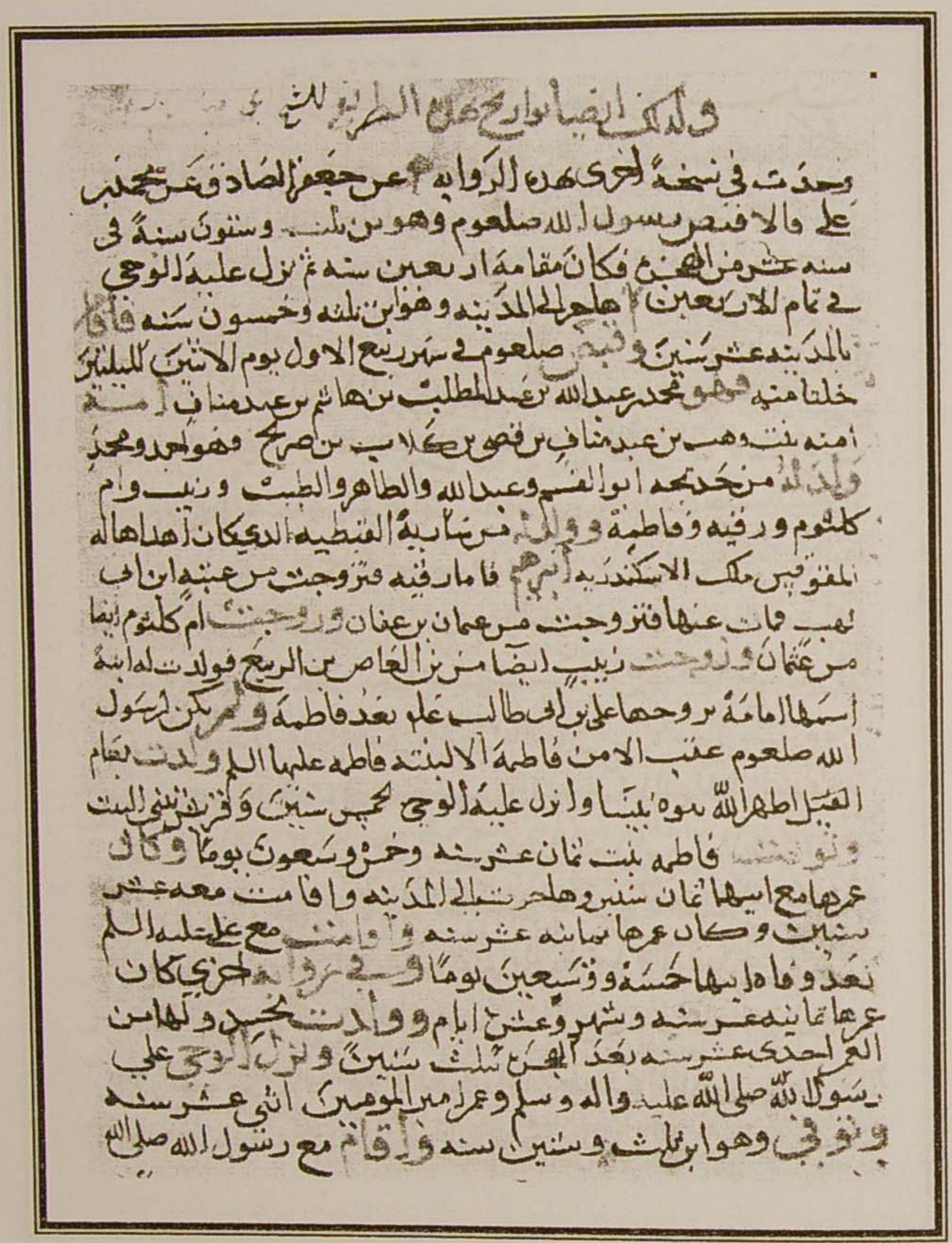

برگی از موالید الائمة و وفیاتهم، به عربی، از: ؟، مورّخ سدهٔ ۹ق به خطّ مبارک علی بن فضل بن هیکل حِلّی، شمارهٔ «۱۴۱۱۷/۲»

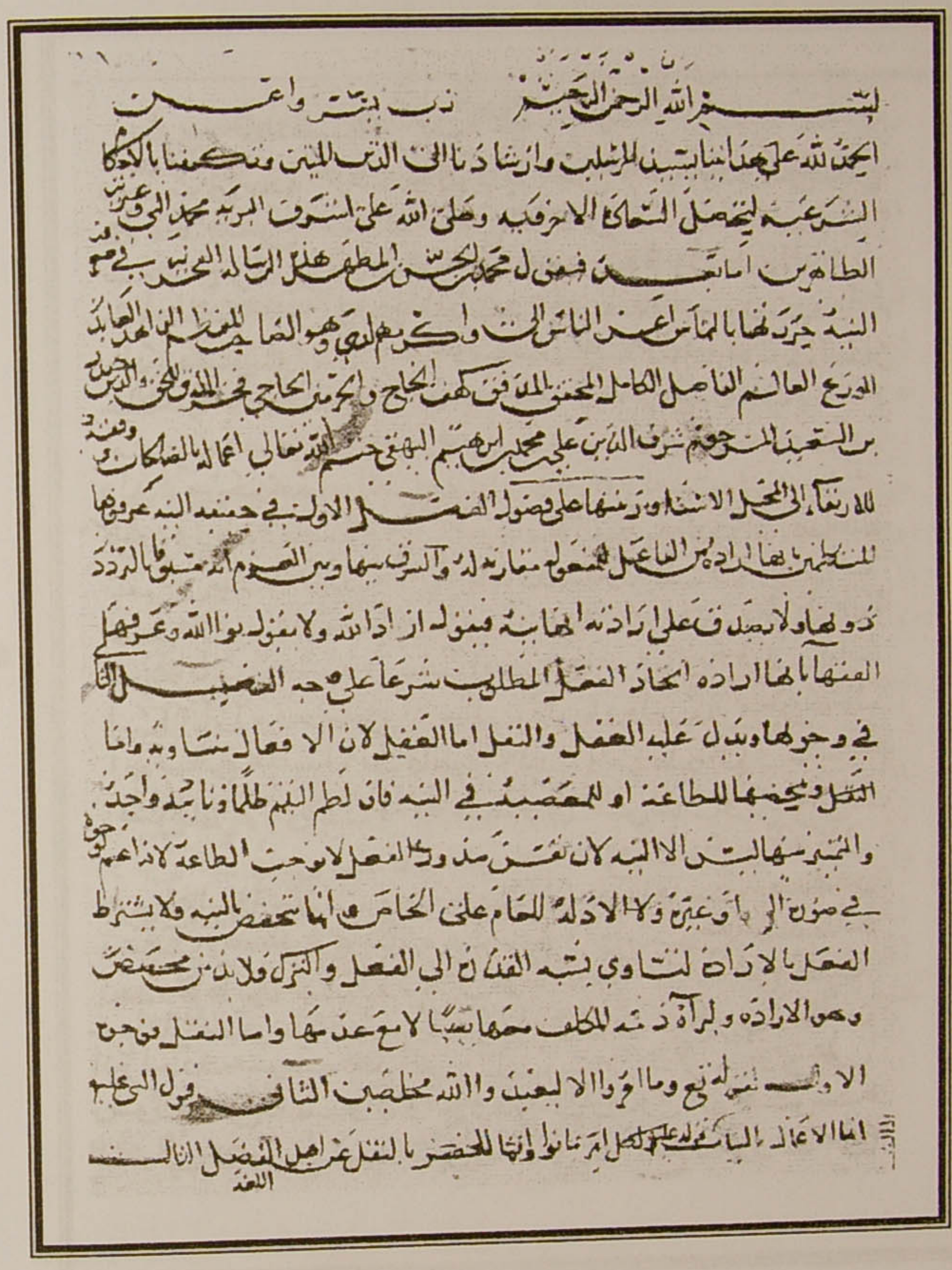

آغازین برگ رساله **الفخریّة فی معرفة النیّة**، به عربی، از علاّمه حِلّی، به خطّ علی بن فضل بن هیکل، مورّخ سدهٔ ۹ق، شمارهٔ «۱۴۱۱۷/۵»

برگ آغازین رسالة فی فضل صلوة الجماعة، از: ؟، مورّخ سدهٔ ۹ق به خطّ مبارک علی بن فضل بن هیکل حِلّی، شمارهٔ «۱۴۱۱۷/۸»

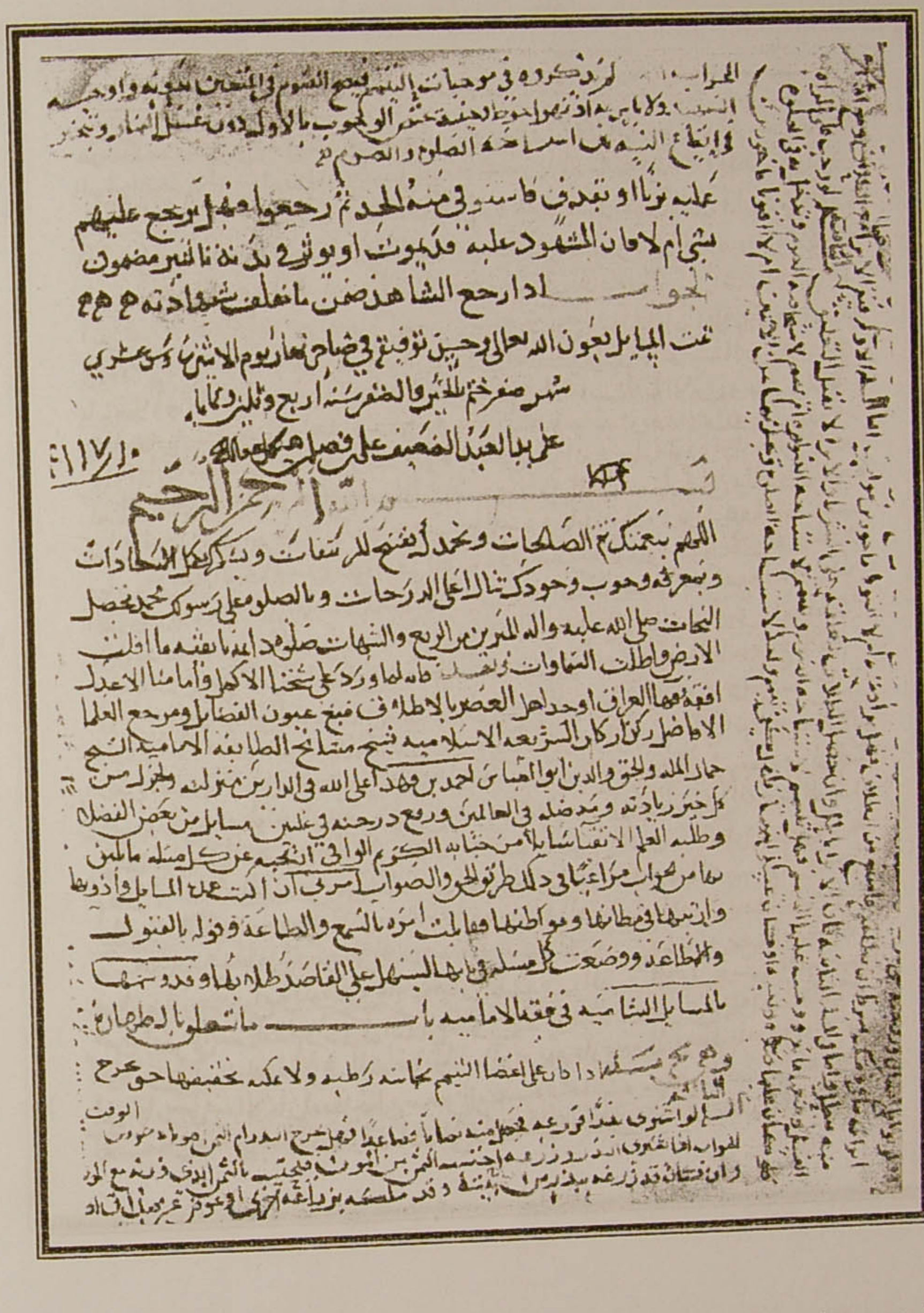

آغازین برگ **المسائل الشامیّة فی فقه الامامیّة**، از: ابن فهد حلّی، مورّخ ۸۳۷ق به خطّ مبارک علی بن فضل بن هیکل حِلّی، شمارهٔ «۱۴۱۱۷/۱۰»

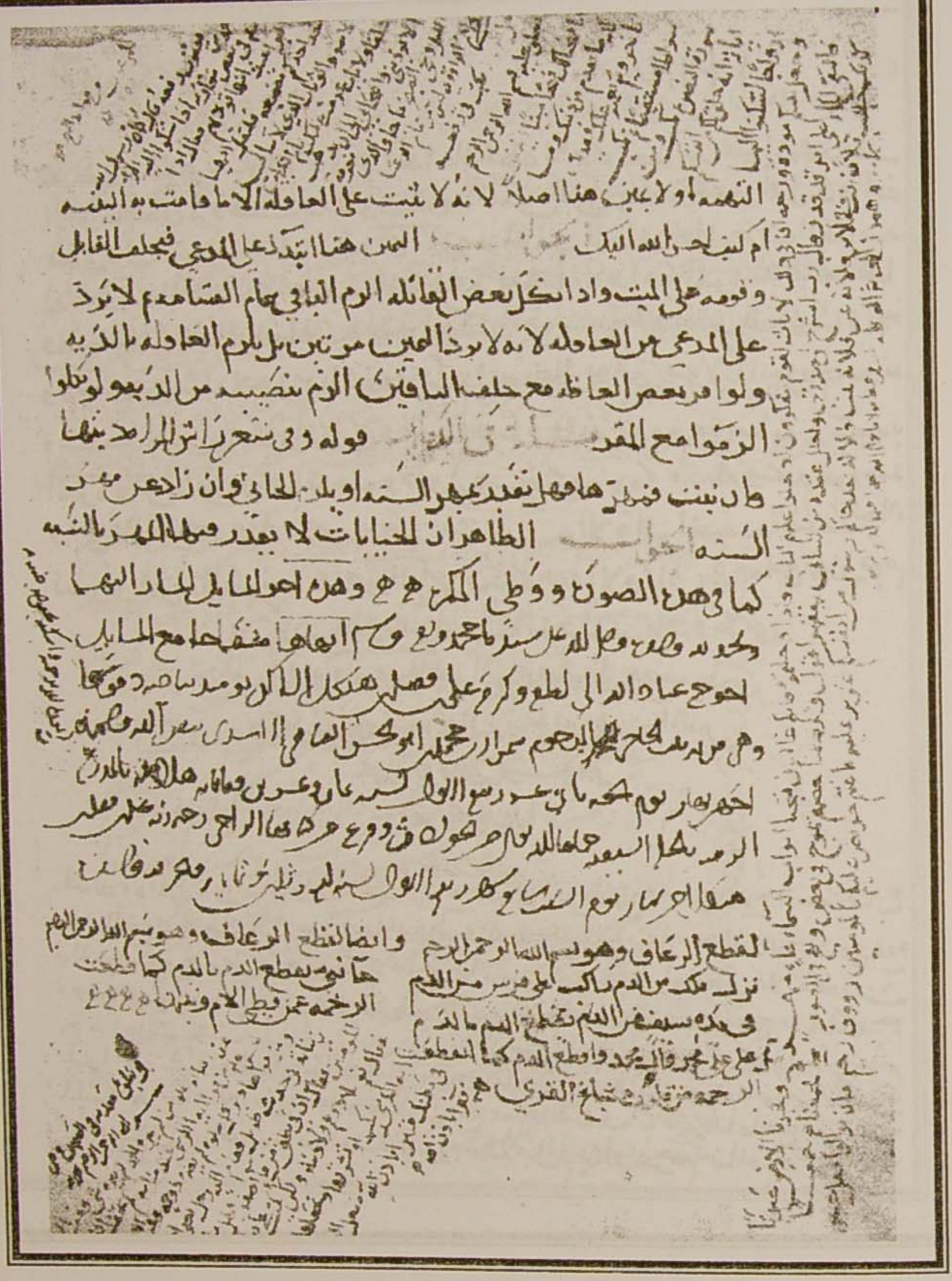

برگ پایانی کتاب **جامع المسائل**، به عربی، به خطّ مبارک علی بن فضل بن هیکل مورّخ نیمه نخست سدهٔ ۹ق، شمارهٔ «۱۴۱۱۷/۱۱»

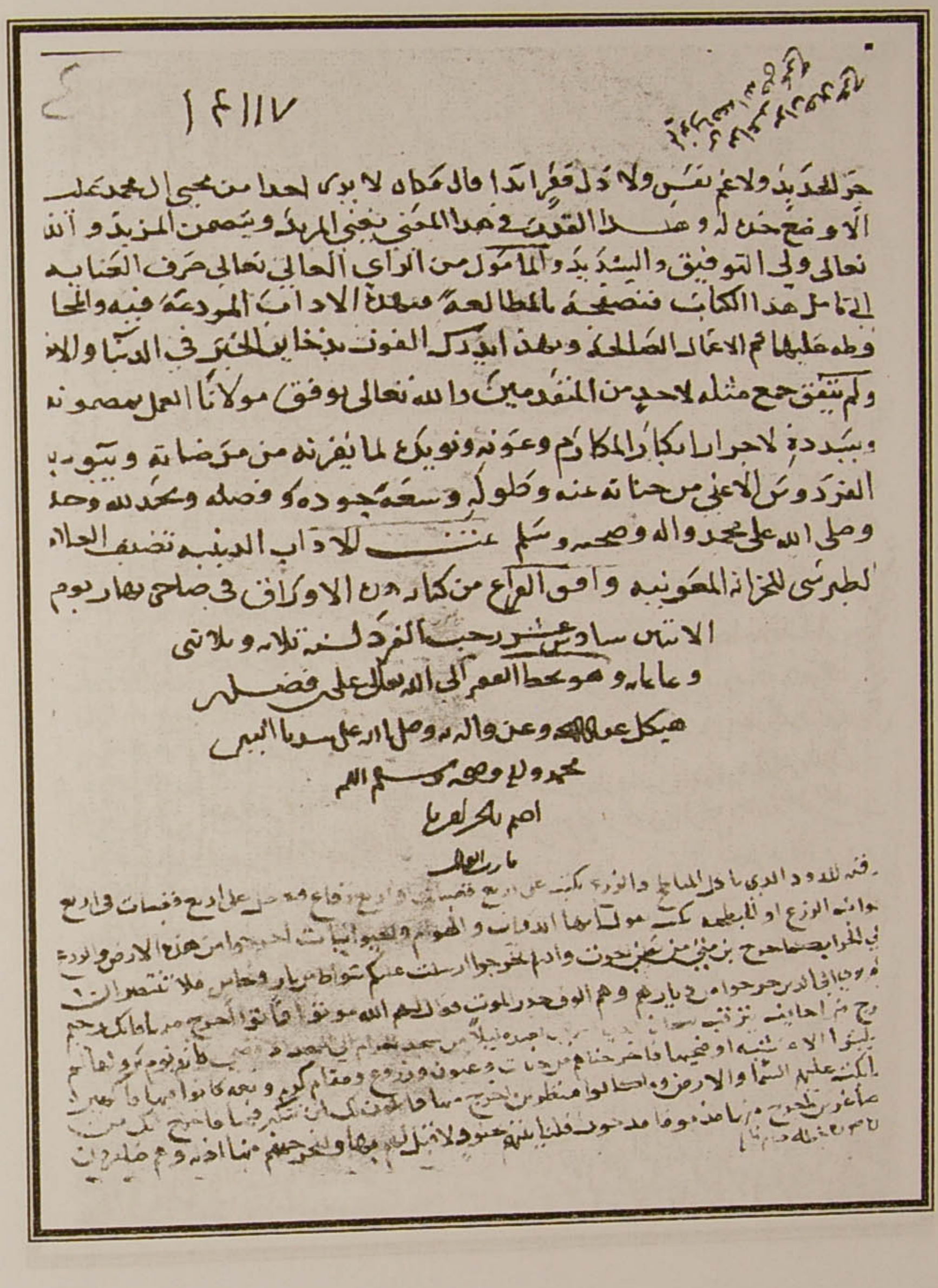

برگ پایانی الآداب الدینیّة للخزانة المعینیّة، از: شیخ ابوعلی طبرسی، به عربی، در اخلاق، مورّخ ۸۳۳ق، به خطّ مبارک علی بن فضل بن هیکل، شمارهٔ «۱۴۱۱۷/۱۲»

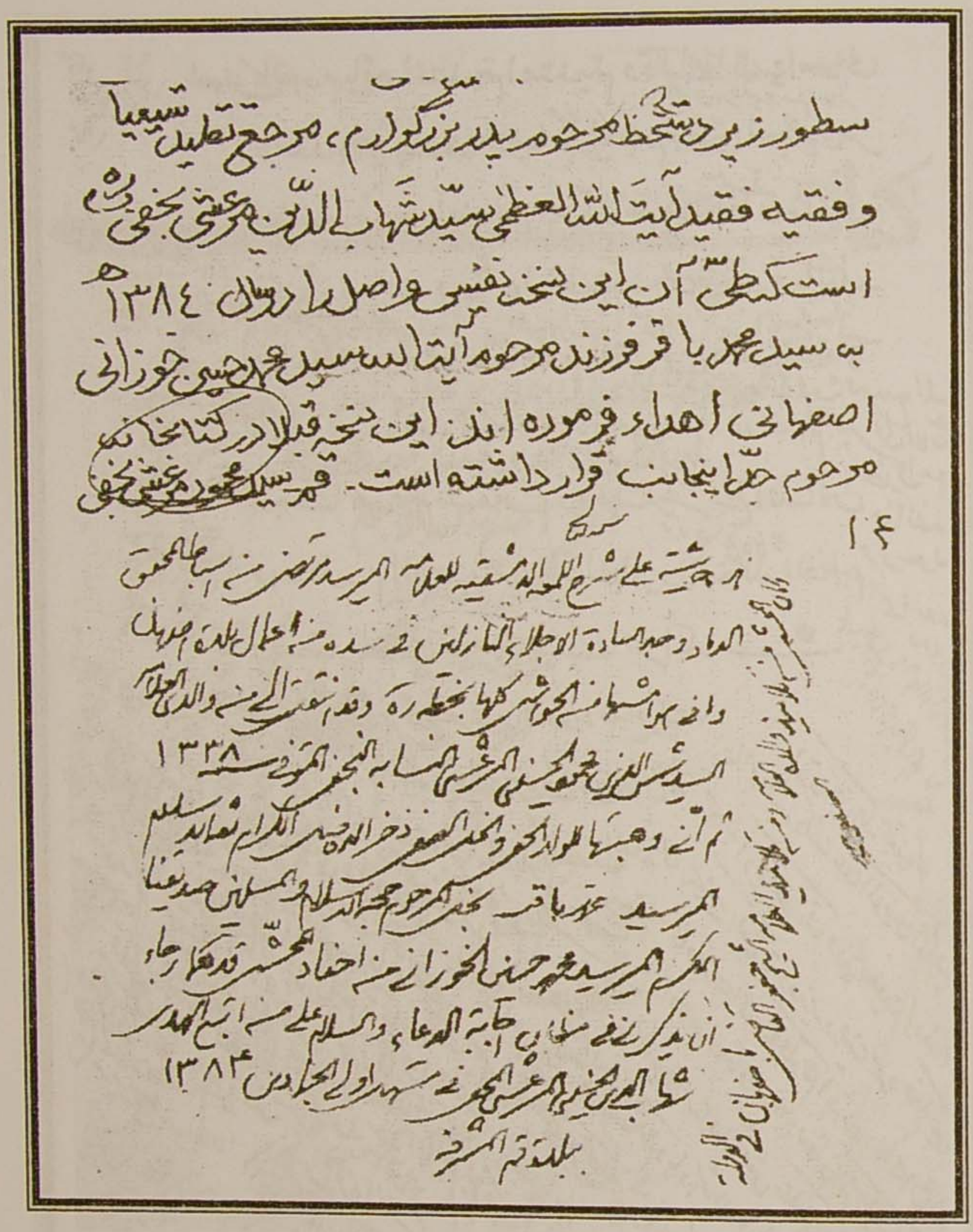

برگ پایانی حاشیة الروضة البهیّة، به عربی، از: سید مرتضی حسینی، نسخه اصل با دستخطی از آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی «ره» به سال ۱۳۸۴ق در قم، شمارهٔ «۱۴۱۲۹»

برگ پایانی طوالع الأنوار من مطارح الأنظار، به عربی، در کلام، از: قاضی بیضاوی، مورّخ ۷۷۷ق، شمارهٔ «۱۴۱۴۷»

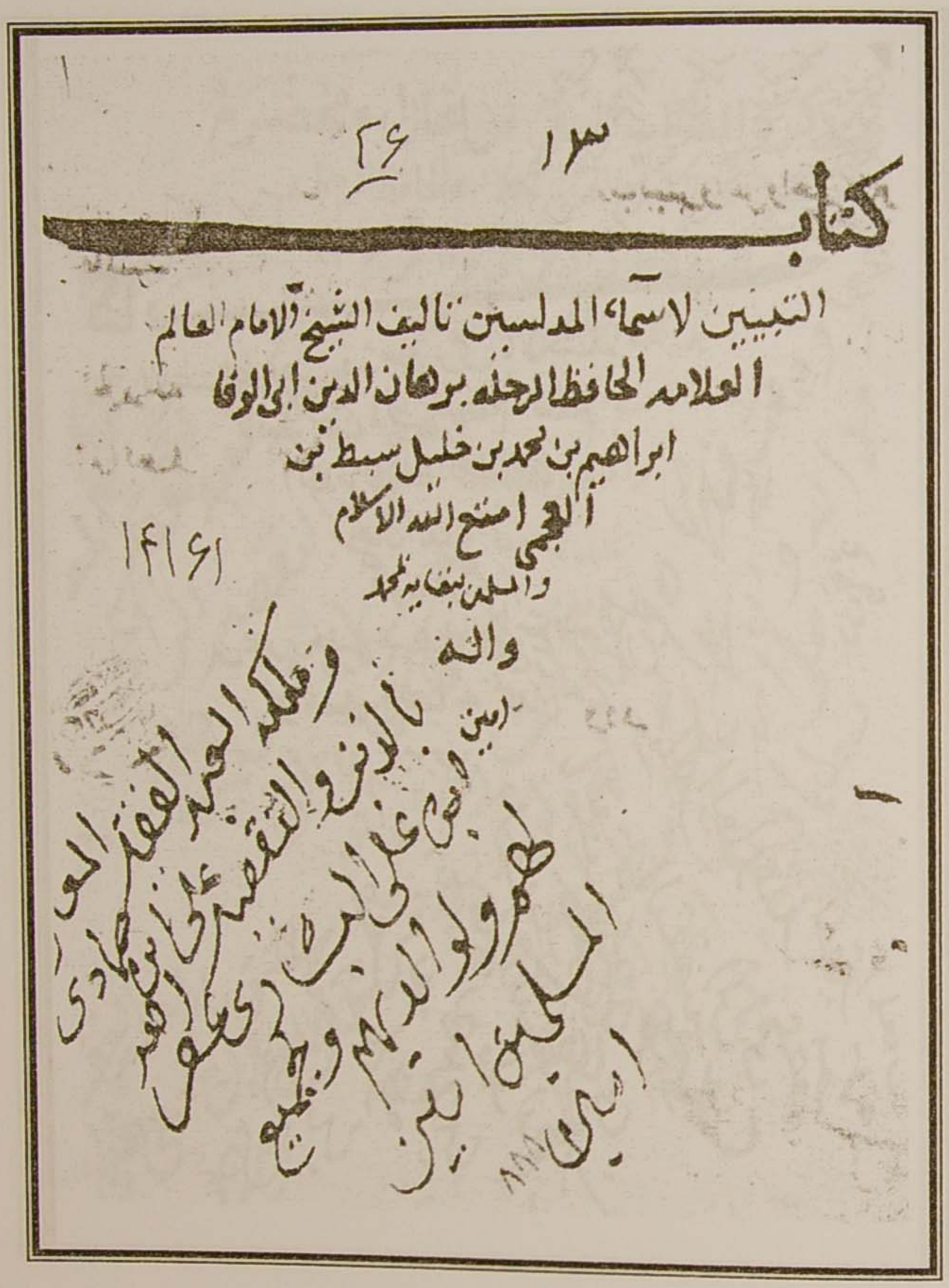
١٣ ٢٦

كتاب

التبيين لاسماء المدلسين تاليف الشيخ الامام العالم
العلامه الحافظ الرحله برهان الدين ابي الوفا
ابراهيم بن محمد بن خليل سبط بن
العجمي امتع الله الاسلام
والمسلمين بقاياه لمحمد
واله
امين

١٤١٦١

برگی از التّبیین لاسماء المدلّسین، به عربی، از: سبط بن العَجَمی، مورّخ ۸۲۴ق در حیات مؤلّف، شمارهٔ «۱۴۱۶۱»

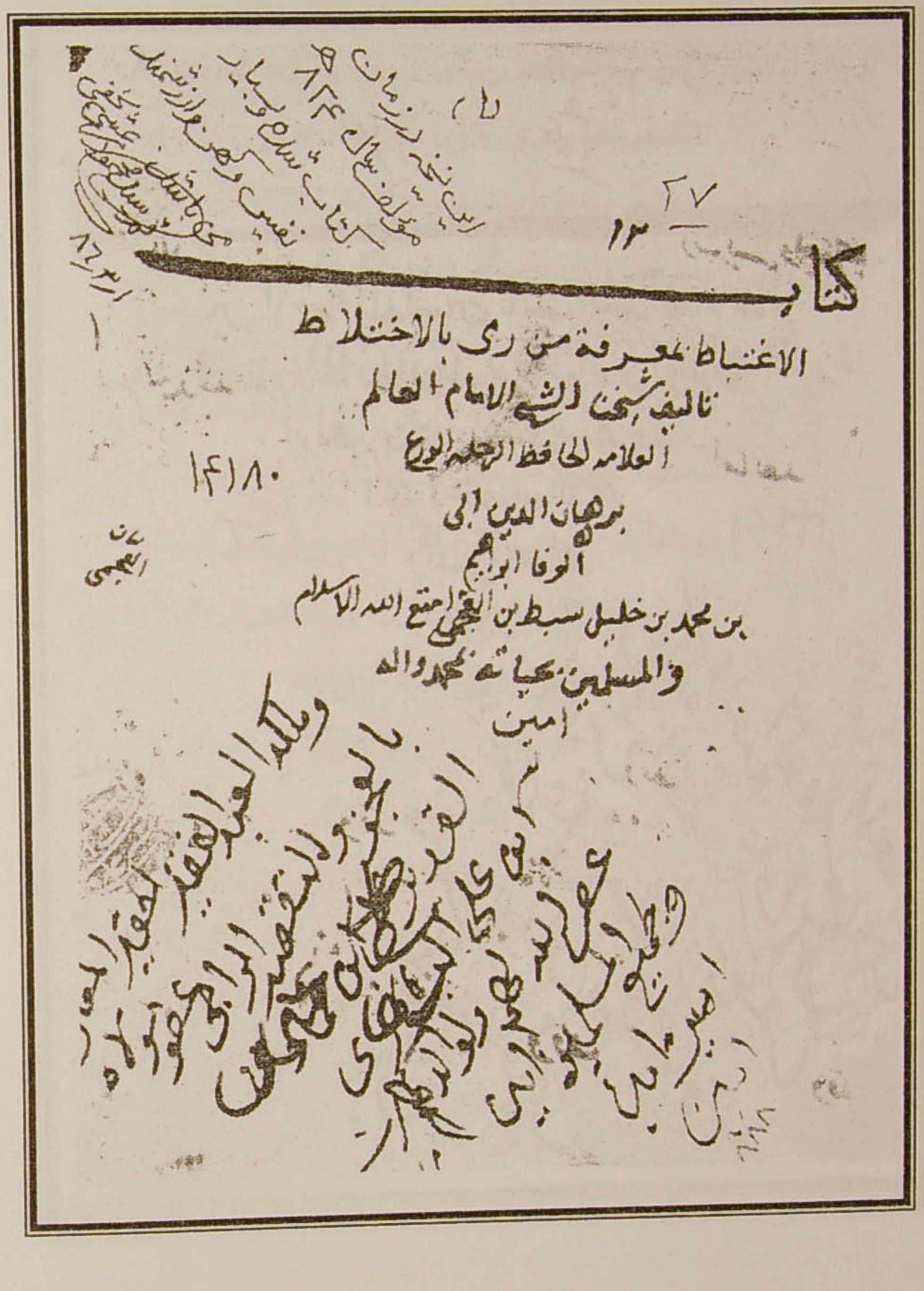

برگی از **الإغتباط بمعرفة من رمی بالاختلاط**، به عربی، در رجال، از: سبط بن العَجَمی، مورّخ ۸۲۴ق، شمارهٔ «۱۴۱۸۰»

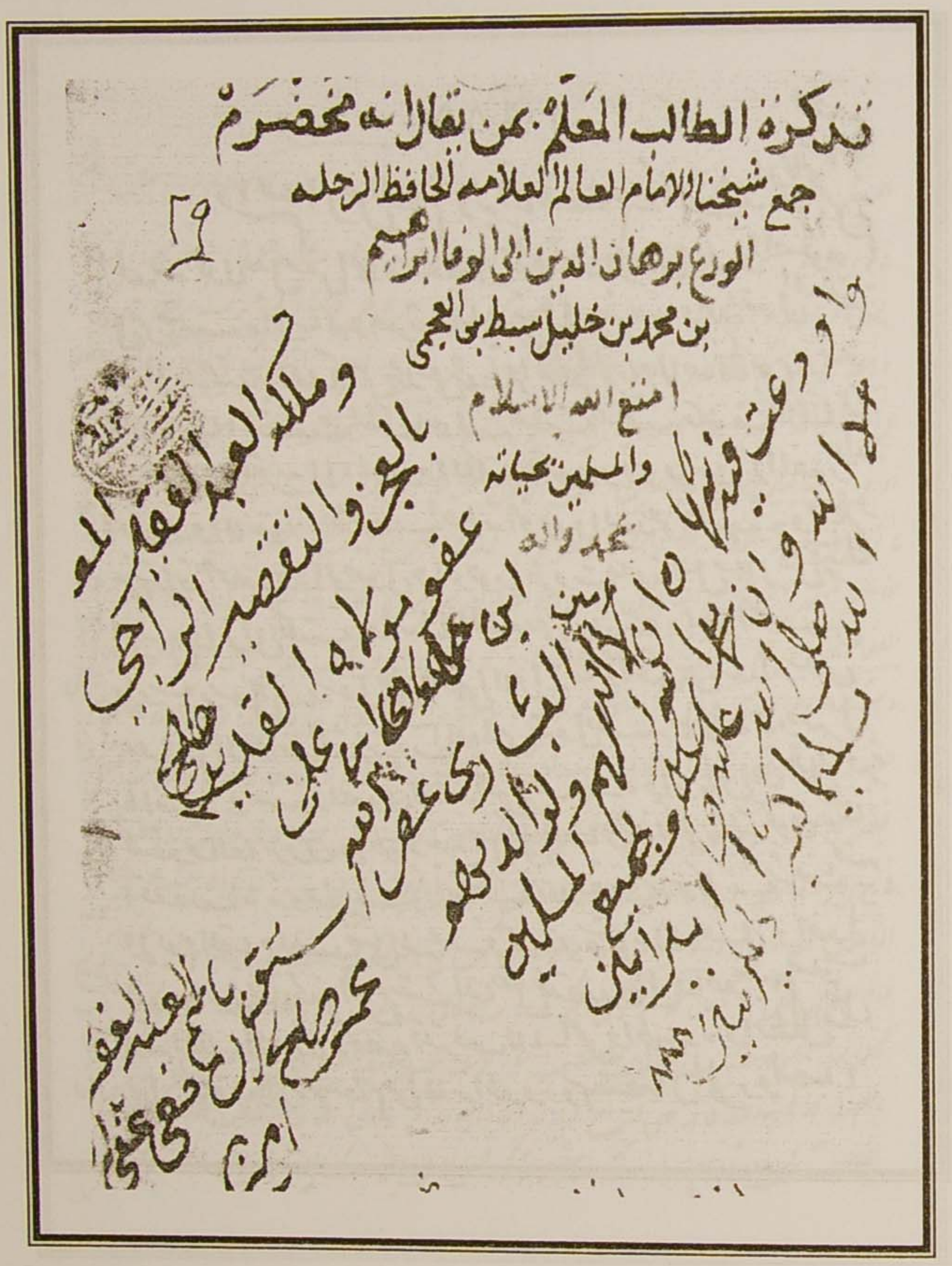
تذکرة الطالب المعلّم ممن یقال انه محضرم
جمع شیخنا الامام العالم العلامه الحافظ الرحله
الورع برهان الدین ابی الوفا ابراهیم
بن محمد بن خلیل سبط بن العجمی
امتع الله المسلمین بحیاته

برگی از تذکرة الطّالب المعلّم، به عربی، در رجال، از: سبط بن العَجَمی، مورّخ ۸۲۴ق

در حیات مؤلّف، شمارهٔ «۱۴۱۸۶»

۱۴۱۸۸

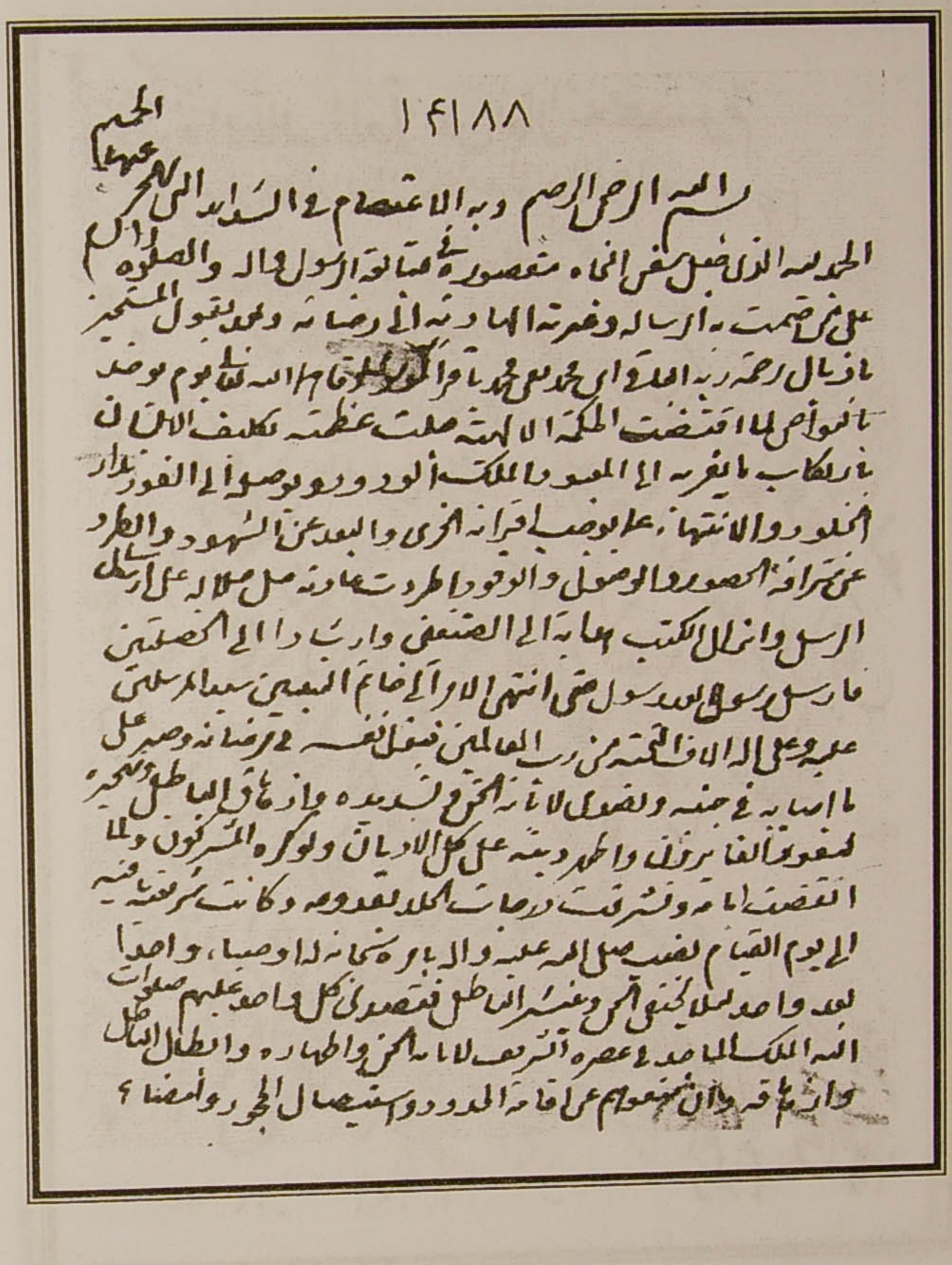

آغازین برگ اجازه‌ای به خطّ مرحوم سیّد محمّدباقر شفتی اصفهانی که برای مرحوم ملاّ محمّدجعفر بن محمّد صفی فارسی آباده‌ای نگاشته است. نسخه اصل، شمارهٔ «۱۴۱۸۸»

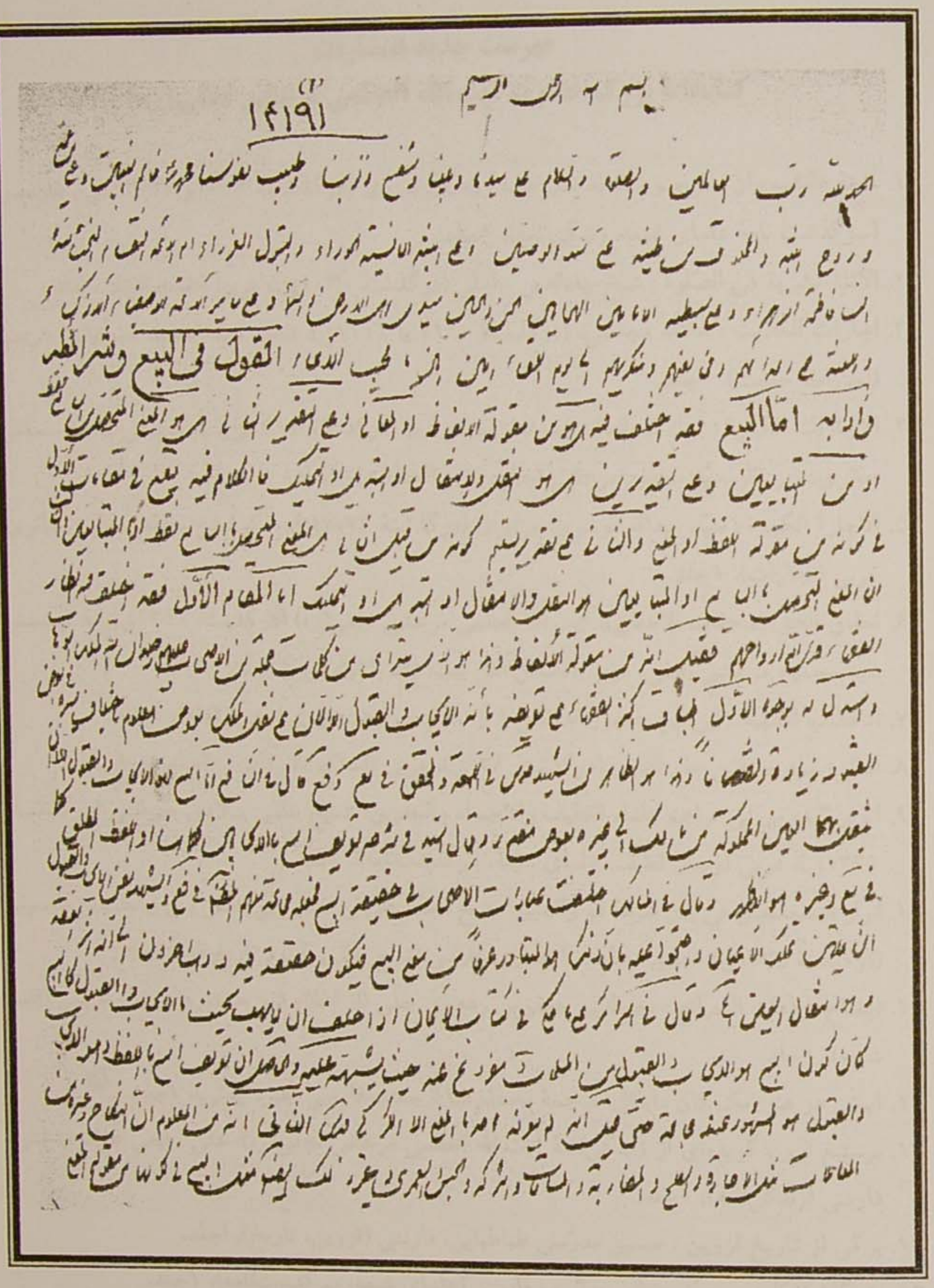

برگی از تقریرات مرحوم آیت‌الله شیخ الشریعه اصفهانی، به خطّ مرحوم آیت‌الله سیّد محمّد حجّت کوه‌کمری. شمارهٔ «۱۴۱۹۱»

فهرست جدید انتشارات
کتابخانهٔ بزرگ حضرت آیت الله العظمی مرعشی نجفی(ره)

۱. آئینهٔ دانشوران : مرحوم سیّد علیرضا ریحان یزدی (درگذشتهٔ ۱۴۰۴ق/۱۳۶۳ش)، فارسی (سرگذشت نامهٔ علمای شیعه، زندگی‌نامه)، ۱جلد.

۲. الاثنا عشریة فی الصّلوة : شیخ بهاءالدین عاملی (درگذشتهٔ ۱۰۳۰ق)، عربی (فقه،صلاة)، ۱جلد.

۳. اجازات الحدیث : علامهٔ مجلسی، (درگذشتهٔ ۱۱۱۰ یا ۱۱۱۱ق)، تنظیم سیّد احمد حسینی، عربی (اجازات حدیث)، ۱جلد.

۴. الاجازات الکبیرة : آیت الله العظمی مرعشی نجفی(ره) (درگذشتهٔ ۱۴۱۱ق)، به کوشش محمّد سمامی حائری، زیر نظر سیّد محمود مرعشی نجفی، عربی(اجازات)، ۱جلد.

۵. الاجازة الکبیرة : سیّد عبدالله موسوی جزایری (درگذشتهٔ ۱۱۷۳ق)، به کوشش محمّد سمامی حائری، عربی (اجازات)، ۱جلد.

۶. احقاق الحق (ملحقات الاحقاق): آیت الله العظمی مرعشی نجفی(ره) (درگذشتهٔ ۱۴۱۱ق)، به کوشش سیّد محمود مرعشی نجفی، عربی (فضائل اهل بیت(ع))، با فهارس ۳۶جلد.

۷. الاقطاب الفقهیّة : ابن ابی جمهور احسائی (از اعلام قرن نهم هجری)، عربی(فقه)، ۱جلد.

۸. امالی: سیّد مرتضی علم الهدی (درگذشتهٔ ۴۳۶ق)، عربی (اسلام، متفرّقات)، ۴جلد در ۱جلد.

۹. انوار البدرین فی تراجم علماء القطیف والاحساء والبحرین: شیخ علی بلادی بحرانی (درگذشتهٔ ۱۳۴۰ق)، عربی (رجال قطیف، علمای شیعه، سرگذشت‌نامه)، ۱جلد.

۱۰. انوار المشعشعیّین فی بیان شرافة قم والقمیّین : شیخ محمّد علی بن حسین بن علی بن بهاءالدین کچوئی (درگذشتهٔ ۱۳۳۵ق)، تحقیق محمّدرضا انصاری، فارسی (شرح حال روات و تاریخ قم)، ۳جلد.

۱۱. ایضاح تردّدات الشرائع : نجم‌الدّین جعفر بن زهدری حلّی (از اعلام قرن هشتم هجری)، عربی (فقه شیعه)، ۱جلد.

۱۲. ایمنی در هنر: مک کان مایکل، ترجمهٔ محمّدرضا ارجمند، فارسی (هنر، ایمنی)، ۱جلد.

۱۳. برستیغ نور ، گزیده‌ای از زندگی‌نامهٔ آیت الله العظمی مرعشی نجفی(ره): علی رفیعی علامرودشتی، فارسی (زندگی‌نامه)، ۱جلد.

۱۴. برگی از تاریخ قزوین : حسین مدرّسی طباطبایی، فارسی (قزوین، تاریخ)، اجلد.

۱۵. بزرگان تنکابن : محمّد سمامی حائری، فارسی (علمای شیعه، سرگذشت‌نامه)، ۱جلد.

۱۶. بغیة الحائر، فی احوال اولاد الامام الباقر(ع) : سیّد حسین حسینی زرباطی، عربی (انساب، تبارشناسی)، ۱جلد.

۱۷. بقا و زوال دولت در کلمات سیاسی امیر مؤمنان(ع): عبدالکریم بن محمّد یحیی قزوینی (درگذشتهٔ بعد از ۱۱۲۴ق)، به کوشش رسول جعفریان، فارسی (سخنان امام علی(ع))، ۱جلد.

۱۸. بیست و پنج رسالهٔ فارسی : علامهٔ مجلسی (درگذشتهٔ ۱۱۱۰ یا ۱۱۱۱ق)، به کوشش سیّد مهدی رجایی، فارسی (گوناگون)، ۱جلد.

۱۹. پیوند کلیه : بهرام محبّی و محمود رضا محقّق، زیر نظر دکتر بهروز برومند، فارسی (پزشکی)، ۱جلد.

۲۰. تاریخ التراث العربی : پرفسور فؤاد سزگین، عربی (کتابشناسی)، ۱۲جلد.

۲۱. تتمیم امل الآمل : شیخ عبدالنّبی قزوینی (از اعلام قرن دوازدهم هجری)، عربی (رجال، علمای شیعه، سرگذشت‌نامه)، ۱جلد.

۲۲. التحریر الطاووسی : شیخ حسن بن زین‌الدّین عاملی «صاحب معالم» (درگذشتهٔ ۱۰۱۱ق)، عربی(رجال، علمای شیعه، سرگذشت‌نامه)، ۱جلد.

۲۳. تحفة لب اللّباب فی ذکر نسب السادة الانجاب : سیّد ضامن بن شدقم حسینی مدنی (از اعلام قرن یازدهم هجری)، تحقیق سیّد مهدی رجایی، عربی (انساب، تبارشناسی)، ۱جلد.

۲۴. تذکرة فی الانساب المطهرة : أحمد بن محمّد بن مهنّا حسینی عبیدلی (از اعلام قرن هفتم هجری)، تحقیق سیّد مهدی رجایی، عربی (انساب، تبارشناسی)، ۱جلد.

۲۵. التراث العربی فی مکتبة آیت الله العظمی المرعشی النجفی(ره) : زیر نظر سیّد محمود مرعشی، عربی (فهرست نسخه‌های خطّی عربی)، ۶جلد.

۲۶. تراجم الرّجال : سیّد احمد حسینی، عربی (رجال، علمای شیعه، سرگذشت‌نامه)، ۲جلد.

۲۷. تعلیقة امل الآمل : مولی عبدالله أفندی اصفهانی (از اعلام قرن دوازدهم هجری)، عربی (رجال، علمای شیعه، سرگذشت‌نامه)، ۱ جلد.

۲۸. تفسیر روح الجنان (تفسیر ابوالفتوح رازی): شیخ ابوالفتوح رازی (از اعلام قرن ششم هجری)، فارسی (تفاسیر شیعه)، ۵جلد، رحلی.

۲۹. تفسیر المُعین: نورالدّین کاشانی (درگذشتهٔ بعد از ۱۱۱۵ق)، به کوشش سیّد مهدی رجایی، عربی (تفاسیر شیعه)، ۳جلد.

۳۰. تکملة امل الآمل : سیّد حسن صدر (درگذشتهٔ ۱۳۵۴ق)، عربی (رجال، علمای شیعه، سرگذشت‌نامه)، ۱جلد.

۳۱. تلامذة العلامة المجلسی والمجازون منه: تدوین سیّد احمد حسینی، عربی (رجال، علمای شیعه، سرگذشت‌نامه)، ۱جلد.

۳۲. تلخیص الخلاف وخلاصة الاختلاف : شیخ مفلح صیمری (از اعلام قرن نهم هجری)، تحقیق سیّد مهدی رجایی، عربی (فقه شیعه)، ۳جلد.

۳۳. التنقیح الرائع لمختصر الشرائع : جمال الدین مقداد سیوری حلّی (درگذشتهٔ ۸۲۶ق)، تحقیق سیّد عبداللّطیف کوه‌کمری، عربی (فقه شیعه)، ۴جلد.

۳۴. تهذیب الانساب : شیخ شرف عبیدلی (درگذشتهٔ ۴۳۵ق)، تحقیق سیّد مهدی رجایی، عربی (انساب، تبارشناسی)، ۱جلد.

۳۵. جامع الرّواة : محمّد بن علی اردبیلی (درگذشتهٔ ۱۱۰۱ق)، عربی (راویان شیعی، علمای شیعه، سرگذشت‌نامه)، ۲جلد.

۳۶. چهل مقاله : رضا استادی، فارسی (اسلام، گوناگون)، ۱جلد.

۳۷. خورشید فقاهت (ترجمهٔ کتاب قبسات به زبان اردو، دربارهٔ زندگی‌نامهٔ حضرت آیت الله العظمی مرعشی نجفی(ره)) : سیّد عادل علوی، ترجمهٔ اصغر اعجاز جلالپوری و فاضل مشرقیّات، اردو (زندگی‌نامه)، ۱جلد.

۳۸. درآمدی بر رده‌بندی علوم : محمّد باقر مقدم، فارسی (کتابداری، رده‌بندی علوم)، ۱جلد.

۳۹. الدرّالمنثور من المأثور و غیر المأثور : علی بن محمّد بن زین‌الدّین عاملی (درگذشتهٔ ۱۱۰۳ق)، به کوشش سیّد احمد حسینی، عربی(متفرّقات اسلام، مجموعه‌ها)، ۲جلد.

۴۰. راهنمای فهرست سی‌گانه نسخه‌های خطّی کتابخانهٔ بزرگ آیت الله العظمی مرعشی نجفی(ره): زیر نظر سیّد محمود مرعشی نجفی، فارسی (کتابداری، راهنمای سی جلد از فهرست نسخه‌های خطّی کتابخانه)، ۳جلد.

۴۱. الرّسائل التسع : محقّق حلّی (درگذشتهٔ ۶۷۶ق)، تحقیق رضا استادی، عربی (فقه شیعه)، ۱جلد.

۴۲. الرّسائل العشر : ابن فهد حلّی (درگذشتهٔ ۸۴۱ق)، تحقیق سیّد مهدی رجایی، عربی (فقه شیعه)، ۱جلد.

۴۳. رسائل المحقّق الکرکی : شیخ علی بن حسین کرکی (درگذشتهٔ ۹۴۰ق)، تحقیق شیخ محمّد حسون، عربی (فقه شیعه)، ۲جلد.

۴۴. الرسالة السّعدیّة : علاّمهٔ حلّی (درگذشتهٔ ۷۲۶ق)، تحقیق مرحوم محمّد علی بقّال، عربی (کلام و عقاید)، ۱جلد.

۴۵. رسالهٔ سیاسی : قطب‌الدّین نیریزی شیرازی (درگذشتهٔ ۱۱۷۳ق)، تحقیق رسول جعفریان، فارسی (سیاست، تاریخ صفویان)، ۱جلد.

۴۶. الرّواشح السماویّة : میر محمّد باقر حسینی مرعشی «میرداماد» (درگذشتهٔ ۱۰۴۰ یا ۱۰۴۱ق)، عربی (احادیث شیعه)، ۱جلد.

۴۷. ریاض الجنّة : محمّد حسن زنوزی (درگذشتهٔ ۱۲۱۸ق)، تحقیق علی رفیعی علامرودشتی، فارسی (رجال، علمای شیعه، سرگذشت‌نامه)، ۵جلد.

۴۸. ریاض العلماء و حیاض الفضلاء: مولی عبدالله أفندی اصفهانی (از اعلام قرن دوازدهم هجری)، با مقدمهٔ آیت الله العظمی مرعشی نجفی(ره)، عربی (رجال، علمای شیعه، سرگذشت‌نامه)، ۷جلد.

۴۹. سراج الانساب : سیّد احمد بن عبدالرحمان کیا گیلانی (از اعلام قرن دهم هجری)، تحقیق سیّد مهدی رجایی، فارسی (انساب، تبارشناسی)، ۱جلد.

۵۰. سلسلة الابریز بالسّند العزیز: ابومحمّد حسن بن علی بن ابی طالب حسینی بلخی (درگذشتهٔ ۵۳۲ق)، عربی (احادیث شیعه)، ۱جلد.

۵۱. سیاست پولی – مالی تیمور و خاندان او، و سکّه‌های آنها: عرفان توختیف، فارسی (تاریخ عصر تیموریان)، ۱جلد.

۵۲. الشّجرة المباركة فی انساب الطّالبية : امام فخر رازی (درگذشتهٔ ۶۰۶ق)، تحقیق سیّد مهدی رجایی، عربی (انساب، تبارشناسی)، ۱جلد.

۵۳. شرح الصّغير : میرسیّد علی بن محمّد علی طباطبایی (درگذشتهٔ ۱۲۳۱ق)، تحقیق سیّد مهدی رجایی، عربی (فقه شیعه)، ۳جلد.

۵۴. شهاب شریعت، درنگی در زندگی آیت الله العظمی مرعشی نجفی(ره): علی رفیعی علامرودشتی، زیر نظر سیّد محمود مرعشی نجفی، فارسی (زندگی‌نامه)، ۱جلد.

۵۵. شیوه‌های آفت‌زدایی و مرمّت آثار کاغذی : محمّدرضا ارجمند، فارسی(مرمّت کتب و اسناد)، ۱جلد.

۵۶. طاووس یمانی : به کوشش عبدالتّواب احمد علی مشرقی و محمّد صالح یحیی قاضی، عربی (فهرست میکروفیلمهای دارالمخطوطات صنعا)، ۱جلد.

۵۷. طرائف المقال فی طبقات الرّجال : سیّد علی اصغر جاپلقی بروجردی (درگذشتهٔ ۱۳۱۳ق)، با مقدمهٔ آیت الله العظمی مرعشی نجفی(ره)، تحقیق سیّد مهدی رجایی، عربی (رجال، علمای شیعه، سرگذشت‌نامه)، ۲جلد.

۵۸. العدد القويّة : رضی‌الدّین علی بن مطهّر حلّی (از اعلام قرن هشتم هجری)، تحقیق سیّد مهدی رجایی، عربی (ادعیه)، ۱جلد.

۵۹. الغاية القصوی : آیت الله العظمی مرعشی نجفی(ره) (درگذشتهٔ ۱۴۱۱ق)، به کوشش سیّد محمود مرعشی نجفی، عربی (فقه شیعه)، ۲جلد.

۶۰. الفخری فی انساب الطّالبيّين : قاضی عزّالدّین اسماعیل مروزی (درگذشتهٔ بعد از ۶۱۴ق)، تحقیق سیّد مهدی رجایی، عربی (انساب، تبارشناسی)، ۱جلد.

۶۱. فضل زيارة الحسين: ابن شجری کوفی (درگذشتهٔ ۴۴۵ق)، عربی (زیارات)، ۱جلد.

۶۲. فقه القرآن : قطب‌الدّین راوندی (درگذشتهٔ ۵۷۳ق)، عربی (تفسیر آیات الاحکام)، ۲جلد.

۶۳. فوائد و هفوات تحقيقيّة : محمّد رضا انصاری ، عربی (متفرّقات ، اسلام، مجموعه‌ها)، ۱جلد.

۶۴. الفهرست : شیخ منتجب الدّین رازی (از اعلام قرن ششم هجری)، به کوشش محمّد سامی حائری، عربی – فارسی (رجال و سرگذشت‌نامه)، ۱جلد.

۶۵. فهرست آثار خطّی شیخ مفید در کتابخانهٔ آیت الله العظمی مرعشی نجفی(ره): رضا مختاری و حسین شفیعی، فارسی (کتابشناسی)، ۱جلد.

۶۶. فهرست آل بابويه و علماء البحرين : شیخ سلیمان ماحوذی بحرانی (درگذشتهٔ ۱۱۲۱ق)، عربی (کتابشناسی، زندگی‌نامه)، ۱جلد.

۶۷. فهرست بخشی از نسخه‌های خطّی فارسی و عربی منسوب به دانشمندان سمرقند، بخارا و خوارزم موجود در کتابخانهٔ بزرگ آیت الله العظمی مرعشی نجفی(ره): سیّد محمود مرعشی نجفی، فارسی (نسخه‌شناسی)، ۱جلد.

۶۸. فهرست کتب چاپ سنگی فارسی کتابخانهٔ مرکزی تبریز: منصوره وثیق، فارسی (کتابشناسی)، ۱جلد.

۶۹. فهرست موضوعی تراجم موجود در کتابخانهٔ آیت الله العظمی مرعشی نجفی(ره) : اکبر ایرانی قمی، فارسی (کتابشناسی)، ۱جلد.

۷۰. فهرست نامگوی نسخ خطّی مرکز حمید سلیمان انستیتو شرق‌شناسی ابوریحان بیرونی ازبکستان : به کوشش سیّد علی موجانی، فارسی (نسخه‌شناسی)، ۱جلد.

۷۱. فهرست نسخ خطّی فارسی انستیتو شرق‌شناسی ابوریحان بیرونی، فرهنگستان علوم ازبکستان، در تاشکند: فارسی (نسخه‌شناسی)، جلد اوّل.

۷۲. فهرست نسخه‌های خطّی عربی و فارسی کتابخانهٔ دانشگاه قازان (جمهوری خودمختار تاتارستان): دکتر فاتحی و...، فارسی (نسخه‌شناسی)، ۲جلد.

۷۳. فهرست نسخه‌های خطّی فارسی «انستیتو آثار خطّی تاجیکستان»: زیر نظر سیّد علی موجانی، علی بهرامیان، جورابیگ نذیرف، امریزدان علیمردان، فارسی (نسخه‌شناسی)، ۴جلد.

۷۴. فهرست نسخه‌های خطّی کتابخانهٔ بزرگ آیت الله العظمی مرعشی نجفی(ره) : گروه فهرست‌نگاران به سرپرستی سیّد محمود مرعشی نجفی، فارسی (نسخه‌شناسی)، ۳۸جلد، جلد ۳۹ به بعد در حال انجام.

۷۵. فهرست نسخه‌های خطّی کتابخانهٔ دولتی روسیّه (لنین) : علی بهرامیان، فارسی (نسخه‌شناسی)، ۱جلد.

۷۶. فهرست نسخه‌های خطّی کتابخانهٔ رونقی، شهر سبز ازبکستان: شادمان بیگ واحدوف، افتان دل آرکین اف، فارسی (نسخه‌شناسی)، ۱ جلد.

۷۷. فهرست نسخه‌های خطّی کتابخانهٔ فردوسی در جمهوری تاجیکستان (دوشنبه): علی بهرامیان، فارسی (نسخه‌شناسی)، ۱جلد.

۷۸. فهرست نسخه‌های خطّی کتابخانهٔ ملّی ترکمنستان (عشق‌آباد): سیف‌الله مدبّر، فارسی (نسخه‌شناسی)، ۱جلد.

۷۹. فهرست نسخه‌های خطّی کتابخانهٔ ملّی جمهوری چک (پراگ): علی بهرامیان، فارسی (نسخه‌شناسی)، جلد اول.

۸۰. فهرست نسخه‌های خطّی موجود در ولایت بدخشان تاجیکستان: ترجمهٔ قدرت بیگ، ایلچی‌بیگ و سیّدانورشاه خماروف، فارسی (نسخه‌شناسی)، ۱جلد.

۸۱. فهرست نسخه‌های عکسی کتابخانهٔ آیت الله العظمی مرعشی نجفی(ره): مرحوم محمّد علی حائری و ابوالفضل حافظیان، ۵جلد، زیر نظر سیّد محمود مرعشی نجفی، فارسی(نسخه‌شناسی)، از جلد ۶ به بعد در حال انجام.

۸۲. فهرس مصادر الفرق الاسلامیّة : علی اکبر ضیائی، عربی (کتابشناسی)، ۱جلد.

۸۳. القصاص علی ضوءالقرآن والسنة: سیّد عادل علوی، عربی (فقه و تقریرات درسی آیت الله العظمی مرعشی نجفی(ره))، ۳جلد.

۸۴. قم‌نامه : حسین مدرّسی طباطبایی، فارسی (تاریخ)، ۱جلد.

۸۵. القول الرشید فی الاجتهاد والتقلید : سیّد عادل علوی، عربی (فقه استدلالی، شرح و تعلیق بر منهاج المؤمنین والغایة القصوی)، ۲جلد.

۸۶. کاوشهای علمی: مرحوم آیت الله شیخ حسن غفاری نژاد، فارسی (رجال و اسانید)، ۱جلد.

۸۷. کتابخانهٔ ابن طاووس و احوال و آثار او : إتان گلبرگ، ترجمهٔ رسول جعفریان و سیّد علی قرائی، فارسی (کتابشناسی، سرگذشت‌نامه)، ۱جلد.

۸۸. کتابشناسی توصیفی حضرت آیت الله العظمی مرعشی نجفی(ره): سیّد محمود مرعشی نجفی، فارسی (کتابداری، کتابشناسی)، ۱جلد.

۸۹. کتابه‌های حرم مطهّر حضرت معصومه(ع) : دکتر منوچهر ستوده، فارسی (هنر معماری)، ۱جلد، رحلی کوچک.

۹۰. کشف اللّثام : محمّد بن حسن اصفهانی «فاضل هندی» (از اعلام قرن دوازده هجری)، عربی (فقه شیعه)، ۲جلد، رحلی.

۹۱. کلیه و بیماری‌های آن: دکتر بهروز برومند، فارسی (پزشکی)، ۱جلد.

۹۲. گنج و گنجینه : دکتر علی اکبرخان‌محمّدی، فارسی (کتابداری، کتابخانه)، ۱جلد.

۹۳. گنجینهٔ شهاب (مجموعه رساله‌ها و مقاله‌های علمی در پاسداشت حضرت آیت الله العظمی مرعشی نجفی(ره)) : جمعی از نویسندگان، زیر نظر دکتر سیّد محمود مرعشی نجفی، فارسی (متفرقات، گوناگون)، ۴جلد.

۹۴. گیهان شناخت : قطّان مروزی (درگذشتهٔ ۵۴۸ق)، با مقدمهٔ سیّد محمود مرعشی نجفی، فارسی (هیئت، نجوم)، ۱جلد.

۹۵. لباب الانساب والالقاب والاعقاب : ابوالحسن، علی بن زید بیهقی «ابن فندق» (درگذشتهٔ ۵۶۵ق)، تحقیق سیّد مهدی رجایی، عربی (انساب، تبارشناسی)، ۲جلد.

۹۶. مثنوی ملاصدرا : به کوشش مصطفی فیضی، فارسی (ادبیات)، ۱جلد.

۹۷. المجدی فی انساب الطالبیّین: نجم‌الدّین، علی بن محمّد عمری «ابن صوفی» (درگذشتهٔ بعد از ۴۴۳ق)، تحقیق دکتر احمد مهدوی دامغانی، عربی (انساب، تبارشناسی)، ۱جلد، چاپ دوم.

۹۸. مجموعة الرّسائل : تنی چند از دانشمندان، عربی (متفرّقات، اسلام، مجموعه‌ها)، ۱جلد.

۹۹. مجموعة نفیسة : تنی چند از دانشمندان شیعه، عربی (متفرّقات، اسلام، مجموعه‌ها)، ۱جلد.

۱۰۰. مرآة الکتب : ثقة الاسلام تبریزی شهید (شهید ۱۳۳۰ق)، تحقیق محمّد علی حائری و علی صدرایی خوئی، عربی (کتابشناسی)، ۶ جلد.

۱۰۱. مستند الشّیعة فی احکام الشّریعة : ملاّاحمد نراقی (درگذشتهٔ ۱۲۴۴ق)، عربی (فقه شیعه)، ۲جلد، رحلی.

۱۰۲. المسلسلات فی الاجازات: «شامل اجازات علمای بزرگ اسلام به آیت الله العظمی مرعشی نجفی(ره)» : سیّد محمود مرعشی نجفی، عربی (اجازات)، ۲جلد، رحلی.

۱۰۳. مشجّرة اجازات العلمـاء : سیّد ابوالقاسم طباطبای تبریـزی (درگذشـتهٔ ۱۳۶۲ق)، عربـی (اجـازات)، ۱جلد، سلطانی.

۱۰۴. مصارع المصارع: خواجه نصیرالدّین طوسی (درگذشتهٔ ۶۷۲ق)، تحقیق مرحوم حسن معـزّی، عربـی (فلسفه، کلام و عقاید)، ۱جلد.

۱۰۵. معارج نهج‌البلاغة : ابوالحسن، علی بن زید بیهقی (درگذشتهٔ ۵۶۶ق)، به تصحیح مرحوم محمّد تقـی دانش‌پژوه، عربی (ادب)، ۱جلد.

۱۰۶. معارف الرّجال : شیخ محمّد حرزالدین نجفی (درگذشتهٔ ۱۳۶۵ق)، عربی (رجال شیعه)، ۳جلد.

۱۰۷. معالم انساب الطالبیّین فی شرح کتاب سرّالانساب العلویّة): ابونصر بخـاری (از اعـلام قـرن چهـارم هجری)، عبدالجواد کلیددار آل طعمه، عربی (انساب، تبارشناسی)، ۱جلد.

۱۰۸. المعجم لآثار المخطوطة فی المکتبات حول الامام علی(ع): حسین متقی، عربی (کتابشناسی)، ۱جلد.

۱۰۹. المعقّبین من وُلد الامـام امیرالمـؤمنین(ع) : ابوحسـین، یحیـی فرزنـد حسـن عقیقـی علـوی مـدنی (درگذشتهٔ ۲۷۷ق)، به تصحیح محمّد کاظم محمودی، عربی (انساب، تبارشناسی)، ۱جلد.

۱۱۰. ملاذ الاخیار فی فهم تهذیب الاخبار: مولی محمّد باقر مجلسی (درگذشتهٔ ۱۱۱۰ یا ۱۱۱۱ق)، تحقیق سیّد مهدی رجایی، عربی (احادیث شیعه)، ۱۶جلد.

۱۱۱. مناهل الضّرب فی انساب العرب : سیّد جعفر أعرجی نجفی حسینی (درگذشتهٔ ۱۳۳۲ق)، تحقیق سیّد مهدی رجایی، عربی (انساب، تبارشناسی)، ۱جلد.

۱۱۲. المنتخب من تفسیر القرآن : ابن ادریس حلّی (از اعلام قرن ششم هجری)، تحقیق سیّد مهدی رجایی، عربی (تفاسیر شیعه)، ۲جلد.

۱۱۳. منطق المشرقیّین : ابن سینا (درگذشتهٔ ۴۲۸ق)، عربی (منطق)، ۱جلد.

۱۱۴. منهاج البراعة : قطب‌الدّین راوندی (درگذشتهٔ ۵۷۳ق)، تحقیق سـیّد عبـداللّطیف کـوه‌کمـری، عربـی (ادب)، ۳جلد.

۱۱۵. منهاج المؤمنین : آیت الله العظمی مرعشی نجفی(ره) (درگذشتهٔ ۱۴۱۱ق)، عربی (فقه شیعه)، ۲جلد.

۱۱۶. مؤلفات الزیدیّة : سیّد احمد حسینی، عربی (کتابشناسی)، ۳جلد.

۱۱۷. میراث اسلامی ایران: به کوشش رسول جعفریان، فارسی، عربـی (متفرّقـات، اسـلام، مجموعـه‌هـا)، ۱۰جلد.

۱۱۸. میراث شهاب (فصلنامه): مدیر مسئول سیّد محمود مرعشی نجفی، نشریهٔ کتابخانـهٔ بـزرگ حضـرت آیت الله العظمی مرعشی نجفی(ره)، فارسی (کتابداری، کتابشناسی)، تاکنون ۶۰ شـماره در ۱۳ مجلّـد گالینگور.

۱۱۹. نسخهٔ زیبای جهانگیر : مطربی سمرقندی (درگذشتهٔ ۹۶۶ق)، به کوشـش اسـماعیل بیـگ جـانوف، فارسی (تذکره شعرا)، ۱جلد.

۱۲۰. نضد القواعد الفقهیّة : جمال‌الدّین مقداد سیوری حلّی «فاضل مقداد» (درگذشتهٔ ۸۲۶ق)، عربی (فقـه شیعه)، ۱جلد، چاپ دوم.

۱۲۱. نهج البلاغه مصوّر (از روی قدیمی‌ترین نسخه جهان، موجود در این کتابخانه): سیّد رضی (درگذشتهٔ ۴۰۴ یا ۴۰۶ق)، با مقدمه و کوشش سیّد محمود مرعشی نجفی، عربی (ادب)، ۱جلد.

۱۲۲. واژگان هنر اسلامی (مصوّر) : احمد محمّد عیسی، ترجمهٔ محمّدرضا ارجمند و مرجان موسوی، فارسی (هنر، واژه‌نامه)، ۱جلد.

۱۲۳. الوسیلة الی نیل الفضیلة : ابوجعفر طوسی «ابن حمزه» (از اعلام قرن ششم هجری)، تحقیق شیخ محمّد حسون، عربی (فقه شیعه)، ۱جلد.

۱۲۴. وصیّت نامهٔ الهی – اخلاقی : آیت الله العظمی مرعشی نجفی(ره) (درگذشتهٔ ۱۴۱۱ق)، فارسی (وصیّت‌نامه)، ۱جلد.

۱۲۵. الیاقوت فی علم الکلام : ابواسحاق، ابراهیم بن نوبخت (از اعلام قرن چهارم و پنجم هجری)، تحقیق علی اکبر ضیائی، فارسی (کلام و عقاید)، ۱جلد، چاپ دوم.

۱۲۶. فهرست نسخه‌های خطّی شرقی کتابخانهٔ ملی کیف (اوکراین) : حامد مزرجی، فارسی (نسخه‌شناسی)، ۱جلد.

۱۲۷. فهرست توصیفی نسخ خطّی فارسی کتابخانهٔ ملی (صفر مراد ترکمنباشی) عشق‌آباد : یوسف قُوجق، فارسی (نسخه‌شناسی)، ۱جلد.

۱۲۸. فهرست نسخه‌های خطّی فارسی انستیتوی تاریخ، باستان شناسی و مردم شناسی مرکز علمی داغستان فرهنگستان علوم روسیّه : فاطمه علیبکوا، فارسی (نسخه‌شناسی)، ۱جلد.

۱۲۹. فهرست نسخه‌های خطّی ترکی کتابخانهٔ بزرگ حضرت آیت الله العظمی مرعشی نجفی(ره) : نگارش حسین متقی، به سرپرستی سیّد محمود مرعشی نجفی، فارسی (نسخه‌شناسی)، جلد اول.

۱۳۰. فهرست نسخه‌های خطّی فارسی گنجینهٔ انستیتوی شرقشناسی ابوریحان بیرونی – تاشکند: سیّد علی موجانی و علی بهرامیان و همکاران، فارسی (نسخه‌شناسی)، بخش اول از جلد دوم تصوّف، ۱جلد.

۱۳۱. فهرست نسخه‌های خطّی آثار علامه نظام‌الدین عبدالعلی بیرجندی (درگذشتهٔ ۹۳۴ق): دکتر سیّد محمود مرعشی نجفی، فارسی (نسخه‌شناسی)، ۱جلد.

۱۳۲. فهرست نامگوی نسخه‌های خطّی فارسی دارالکتب قاهره: زیر نظر صفا اخوان، فارسی (نسخه‌شناسی)، ۱جلد.

۱۳۳. فهرست نسخه‌های خطّی آثار علامه سیّد رکن الدّین حیدر حسینی آملی(ره) (از عارفان سدهٔ هشتم هجری)، در کتابخانهٔ بزرگ حضرت آیت الله العظمی مرعشی نجفی(ره) : دکتر سیّد محمود مرعشی نجفی، فارسی (نسخه‌شناسی)، ۱جلد.

۱۳۴. فهرست نسخه‌های خطّی آثار علامه نورالله مرعشی شوشتری (شهید ۱۰۱۹ق) در کتابخانهٔ بزرگ حضرت آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی(ره) : دکتر سیّد محمود مرعشی نجفی ، فارسی (نسخه‌شناسی)، ۱جلد.

۱۳۵. ریاض المحدثین : شیخ محمّد علی بن حسین نائینی اردستانی کچوئی قمی (درگذشتهٔ ۱۳۳۵ق)، تحقیق محمّد رضا انصاری قمی، زیر نظر دکتر سیّد محمود مرعشی نجفی، عربی (رجال وتراجم)، ۱جلد.

۱۳۶. الرسائل الثلاث : بدرالدین بن حسن (درگذشتهٔ ۹۹۸ق) و زین الدین علی بن حسن (درگذشتهٔ ۱۰۳۳ق) شدقمی حسینی، تحقیق سیّد مهدی رجایی، زیر نظر دکتر سیّد محمود مرعشی نجفی، عربی (انساب)، ۱جلد.

۱۳۷. منارالهدی فی الانساب : شیخ محمّد حسین اعلمی حائری (درگذشتهٔ ۱۳۹۳ق)، تحقیق شیخ احمد حائری، عربی (انساب)، ۱جلد.

۱۳۸. القول الفاصل فی الرّد علی مدعی التحریف : آیت الله العظمی سیّد شهاب‌الدین مرعشی نجفی(ره)، تحقیق محمّدرضا جدیدی نژاد، به کوشش دکتر سیّد محمود مرعشی نجفی، عربی (نقد)، ۱جلد.

۱۳۹. فرهنگوارهٔ کنایی و امثال قمی : سیّد علی ملکوتی، فارسی (تاریخ و فرهنگ)، ۱جلد.

۱۴۰. کتابشناسی تجرید الاعتقاد : علی صدرایی خویی، زیر نظر دکتر سیّد محمود مرعشی نجفی، فارسی (کتابشناسی)، ۱جلد.

۱۴۱. الحاشیة علی کتاب من لا یحضره الفقیه : شیخ بهائی، تحقیق فارس حسون کریم، زیر نظر دکتر سیّد محمود مرعشی نجفی، عربی(فقه)، ۱جلد.

۱۴۲. احکام السرقة : سیّد عادل علوی ، زیر نظر دکتر سیّد محمود مرعشی نجفی، عربی (فقه استدلالی)، ۱جلد.

۱۴۳. گلگشت (سیمای استان زنجان از منظر سیّاحان و سفرنامه نویسان): گردآوری و تنظیم حسین متقی، فارسی (تاریخ و فرهنگ)، ۱جلد.

۱۴۴. نسخه‌های خطّی شروح و ترجمه‌های صحیفهٔ سجادیّه: سیّد محمّد حسین حکیم، فارسی (نسخه‌شناسی)، ۱جلد.

۱۴۵. میراث ماندگار: زیر نظر سیّد محمود مرعشی نجفی، فارسی-عربی (متفرقات، اسلام، مجموعه‌ها)، ۴جلد، بقیّه در دست تدوین.

۱۴۶. التوضیح الانور بالحجج الواردة لدفع شبه الاعور : شیخ خضر رازی حبلرودی (از اعلام قرن نهم هجری)، تحقیق سیّد مهدی رجایی، عربی (عقاید)، ۱جلد.

۱۴۷. کتاب ایضاح الاشتباه فی اسماء الرواة : علامهٔ حلّی، عربی (تراجم و عقاید)، ۱جلد.

۱۴۸. سرچشمهٔ علوم انبیاء (ع) : حضرات آیات میرزا اسماعیل رحمت خواه و میرزا صادق نصیری، فارسی (اخلاق)، ۱جلد.

۱۴۹. عُمدة الطالب فی انساب آل ابی طالب : ابن عنبه ، تحقیق سیّد مهدی رجایی، عربی (انساب)، ۱جلد.

۱۵۰. المحیط بلغات قرآن : محمّد مقری بیهقی، تحقیق سیّد علی ملکوتی، عربی(علوم قرآنی)، ۱جلد.

۱۵۱. فهرست نسخه‌های خطّی فارسی موجود در کتابخانهٔ مؤسسهٔ شرق‌شناسی جمهوری چک، پراگ : دکتر مهدی مشکوة الدینی، فارسی (کتابشناسی، فهرست)، ۱جلد.

۱۵۲. فهرس مخطوطات مکتبة مزار الامام یحیی بن حسین الهادی الی الحق : عبدالله حمود درهم عزّی، عربی (کتابشناسی، فهرست)، ۱جلد.

۱۵۳. فهرس مخطوطات مکتبة الاحقاف بمحافظة حضر موت: عبدالله بن حسین بن محمّد عیدروس و عبدالقادر بن صالح بن شهاب، عربی (کتابشناسی، فهرست)، ۱جلد.

۱۵۴. علمای قم: ناصرالدین انصاری قمی، فارسی (زندگی‌نامه)، ۱جلد.

۱۵۵. مرزبان حماسه‌ها، مروری بر دیدگاه‌ها، بیانیه‌ها و مکاتبات سیاسی حضرت آیت الله العظمی مرعشی نجفی(ره) : نگارش محمّد باقر بدوی، زیر نظر سیّد محمود مرعشی نجفی، فارسی (زندگی‌نامهٔ سیاسی)، ۱جلد.

۱۵۶. فهرست نسخه‌های خطّی فارسی انستیتو نسخه‌های خطّی ترکمنستان عشق‌آباد: علی صدرایی خویی، عربی (کتابشناسی، فهرست)، ۱جلد.

۱۵۷. کتاب‌شناسی توصیفی فهرست‌های نسخه‌های خطّی پاکستان و بنگلادش : عارف نوشاهی، فارسی (کتابشناسی، فهرست)، ۱جلد.

۱۵۸. فهرس المخطوطات الیمنیّة لدار المخطوطات والمکتبة العربیّة بالجامع الکبیر – صنعاء : کار گروهی، عربی (نسخه‌شناسی، فهرست)، ۲جلد.

۱۵۹. فهرست تفصیلی نسخ خطّی فارسی انستیتو ککلیدزه تفلیس: سیف‌الله مدبّر، فارسی (نسخه شناسی، فهرست)، ۲جلد.

۱۶۰. آغازنامه ، فهرست آغازِ نسخه‌های خطّی : محمّد حسین امینی، زیر نظر سیّد محمود مرعشی نجفی، فارسی (نسخه‌شناسی، فهرست)، ۴جلد.

۱۶۱. مرآة الشرق ، موسوعة تراجم اعلام الشیعة الامامیّة فی القرنی الثالث عشر والرابع عشر : صدرالاسلام محمّد امین امامی خویی، تحقیق علی صدرایی خویی ، زیر نظر سیّد محمود مرعشی نجفی، عربی (تراجم)، ۲جلد.

۱۶۲. الفوائد الطریفة : میرزا عبدالله افندی اصفهانی، تحقیق سیّد مهدی رجایی، عربی (تراجم و کتابشناسی)، ۱جلد.

۱۶۳. موسوعة الامامة فی نصوص اهل السنة : حضرت آیت الله العظمی سیّد شهاب‌الدین مرعشی نجفی(ره)، به کوشش سیّد محمود مرعشی نجفی، محمّد اسفندیاری و گروهی از محقّقان، عربی (فضائل اهل بیت _علیهم السلام_)، ۲۰ جلد چاپ شده و بقیّه در دست تحقیق است.

۱۶۴. تاریخ قم : حسن بن محمّد بن حسن سائب ابن مالک اشعری قمی، تحقیق محمّد رضا انصاری قمی، فارسی (تاریخ، قم‌شناسی)،۱ جلد.

۱۶۵. من مشاهیر اعلام الحلة الفیحاء الی القرن العاشر الهجری : دکتر ثامر کاظم خفّاجی، عربی (تراجم)، ۱جلد.

۱۶۶. التاریخ واسماء المحدّثین وکناهم : محمّد بن احمد مقدمی بصری، تحقیق دکتر ثامر کاظم خفّاجی، عربی (تاریخ و تراجم)، ۱جلد.

۱۶۷. کتاب الطبقات : شیخ احمد بن محمّد برقی، تحقیق دکتر ثامر کاظم خفّاجی، عربی (تراجم)، ۱جلد.

۱۶۸. ذکر اخبار دار الایمان قم در سیاحت‌نامه‌ها: سیّد نورالدین موسوی خلخالی، فارسی (تاریخ، قم شناسی)، ۱جلد.

۱۶۹. کتاب‌شناسی فهارس دست‌نویس‌های اسلامی کتابخانه‌های ایران و جهان: حسین متقی، فارسی (نسخه شناسی، فهارس)، جلد اول.

۱۷۰. کلینی نامه ، کتابشناسی ونسخه شناسی کتاب الکافی ؛ به کوشش سیّد محمود مرعشی و حسین متّقی، فارسی (نسخه‌شناسی)، ۱جلد.

۱۷۱. کتابشناسی آثار دست نویس علامه کمال‌الدّین میثم بن علی بحرانی: نگارش سیّد محمود مرعشی نجفی، فارسی (نسخه‌شناسی)، ۱جلد.

۱۷۲. اجازات و نامه‌های آیت الله العظمی سیّد ابوالحسن اصفهانی(ره) به آیت الله العظمی مرعشی نجفی(ره): به کوشش سیّد محمود مرعشی نجفی، فارسی (اجازات، نگارش و انشا)، ۱جلد.

۱۷۳. شناخت‌نامهٔ علاّمه سیّد عبدالهادی حسینی دلیجانی (نیمهٔ نخست سدهٔ ۱۱هجری): به کوشش سیّد محمود مرعشی نجفی، فارسی (نسخه‌شناسی)، ۱جلد.

۱۷۴. رسالة السّادة فی سیادة السّادة ؛ البدر المشعشع در احوال ذریّهٔ موسی المبرقع: علاّمه ابوالقاسم بن حسین رضوی قمی (۱۲۴۹-۱۳۲۴ق)؛ علامهٔ محدّث میرزا حسین نوری طبرسی (درگذشتهٔ ۱۳۲۰ق)، تحقیق سیّد مهدی رجایی، فارسی (تبارشناسی)، اجلد.

۱۷۵. الاجازات لجمع من الاعلام والفقهاء والمحدّثین: تحقیق سیّد مهدی رجایی، عربی (اجازات)، ۱جلد.

۱۷۶. تشجیر عمدة الطالب « مشجّر ابوجمیل »: علامهٔ نسّابه محمود بن علی منکدم «ابوجمیل» (از اعلام سدهٔ دهم هجری)، تحقیق سیّد مهدی رجایی، فارسی (تبارشناسی)، ۱جلد.

۱۷۷. تنبیه وسنی العین بتنزیه الحسن والحسین فی مفاخرة بنی السبطین: علامهٔ خبیر سیّد محمّد بن علی بن حیدر بن محمّد بن نجم‌الدین عاملی موسوی (۱۰۷۱-۱۱۳۹ق)، تحقیق سیّد مهدی رجایی، عربی (تبارشناسی)، ۱جلد.

۱۷۸. رنج و گنج ، یادگار نوشته‌های چهل سالهٔ دانشوران ... ، به کوشش سیّد محمود مرعشی نجفی، زبان‌های مختلف (گوناگون، متفرّقات)، ۱جلد، رحلی بزرگ.

۱۷۹. فهرستوارهٔ نسخه‌های خطّی آثار علمی فیض کاشانی : به کوشش سیّد محمود مرعشی نجفی و محمّد حسین امینی، فارسی (نسخه‌شناسی)، ۱جلد.

۱۸۰. بخشی از دست‌نوشته‌های آثار علامهٔ دوران شیخ بهاءالدین عاملی (ره) (درگذشتهٔ ۱۰۳۰هـ .ق) در کتابخانهٔ بزرگ حضرت آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی(ره) و گنجینهٔ جهانی مخطوطات اسلامی: تألیف سیّد محمود مرعشی نجفی و میرمحمود موسوی. فارسی (فهرست) ، ۱جلد.

۱۸۱. قم در قحطی بزرگ سال ۱۲۸۸ قمری: تألیف جان‌گرنی از دانشگاه آکسفورد و منصور صفت‌گل از دانشگاه تهران، فارسی (تاریخ قم)، ۱ جلد.

۱۸۲. کتابشناسی دست نوشته‌های آثار علامه خواجه نصیرالدین طوسی: به کوشش سیّد محمود مرعشی نجفی، فارسی (کتابشناسی) ، ۱جلد.

۱۸۳. الذخیرة العقبی فی مودّة ذوی القربی: علامه سیّد شبّر بن محمّد بن ثنوان حویزی مشعشعی (از اعلام قرن دوازدهم)، تحقیق سیّد مهدی رجائی، عربی (نسب شناسی)، ۱جلد.

۱۸۴. عمدة الطالب الصغری فی نسب آل ابی طالب: علامهٔ نسّابه جمال الدین احمد بن علی حسنی داوودی معروف به «ابن عنبه» (۷۴۸_۵۲۸)، تحقیق سیّد مهدی رجائی،عربی(نسب شناسی) ، ۱ جلد.

۱۸۵. الرّد علی فتاوی الوهابیّین : سیّد حسن صدر کاظمینی، تحقیق سیّد محمود مرعشی نجفی، عربی (اعتقادات)، ۱ جلد.

۱۸۶. فهرس المخطوطات الیمنیّة لمکتبة الاحقاف : عبدالله بن حسین بن محمّد عیدروس و همکاران، عربی (فهارس)، ۳جلد.

۱۸۷. مکاتیب المحفوظ : سیّد محمود مرعشی نجفی ، عربی (آیین نگارش ، نامه‌ها) ، ۱ جلد.

۱۸۸. فقیه فرزانه (زندگی نامهٔ آیت الله سیّد مرتضی فقیه مبرقع) : سیّد محمود مرعشی نجفی و علی رفیعی علامرودشتی ، فارسی (تراجم) ، ۱ جلد.

۱۸۹. اسناد سلطانی ، اسناد آرشیو عثمانی در بارهٔ ایران (جلد اول و دوم): فارسی (اسناد)،۱جلد

۱۹۰. تهذیب حدائق الالباب فی الانساب: علامهٔ جلیل شیخ ابی الحسن شریف ابن محمّد طاهر فتونی عاملی، عربی (نسب‌شناسی)، ۱جلد.

۱۹۱. فرائد الفوائد فی الرجال :علامهٔ رجالی سیّد جعفر بن محمّد حسینی سبزواری (از اعلام قرن دوازدهم)، عربی (رجال)، ۱جلد.

۱۹۲. نزهة اهل الحرمین فی عمارة المشهدین : علامه سیّد حسن صدر کاظمی (۱۲۷۲_۱۳۵۴ق)، عربی (نسب‌شناسی)، ۱جلد.

۱۹۳. الانوار فی نسب آل النبی المختار (ص): علاّمه أبی عبدالله محمّد بن محمّد بن احمد بن محمد بن عبدالله جزی کلبی غرناطی (۶۹۳-۷۵۸ق)، عربی، (نسب‌شناسی)، ۱جلد.

۱۹۴. فهرست نسخه‌های خطّی مؤسسهٔ تحقیقات علمی موریتانی_نواکیشوت (بخش اول: فقه و اصول): پژوهش احمد ولد محمّد یحیی، به کوشش سیّد علی موجانی، عربی (فهارس)، ۱جلد.

۱۹۵. فهرستوارهٔ نسخه‌های خطّی کتابخانهٔ امیرالمؤمنین_نجف اشرف: به کوشش سیّد علی موجانی و علی بهرامیان، عربی(فهارس)، ۱جلد.

۱۹۶. میراث مماحیدره (بخش اوّل فهرست نسخه‌های خطّی و اسناد کتابخانهٔ تمبوکتو)_جمهوری مالی: زیر نظر عبدالقادر مماحیدره و صفا اخوان، عربی(فهارس)، ۲جلد در یک مجلّد.

۱۹۷. نسخه‌شناسی، پژوهش‌هایی دربارهٔ نسخه‌های خطّی در ایران و جهان: سیّد محمود مرعشی نجفی، فارسی (نسخه‌شناسی_مقاله‌ها و خطابه‌ها)، ۱۰جلد.